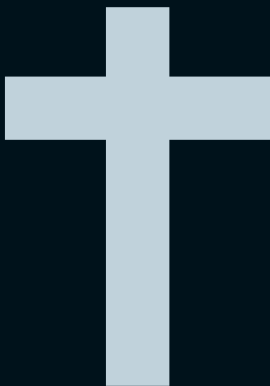

Gos Nge Ek Ka Ei
Sinim Kin Ngołum

The New Testament in the Nii Language of Papua New Guinea

Gos Nge Ek Ka Ei Sinim Kin Ngołum
The New Testament in the Nii Language of Papua New
Guinea
Nupela Testamen long tok ples Nii long Niugini

copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Nii

Dialect: Central Wahgi

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2018-04-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

57529bce-9e23-5350-904d-243a1b359818

Contents

MASYU	1
MAK	85
LUK	137
JON	224
APOSEL	289
ROM	362
1 KORIN	407
2 KORIN	453
GALEISIYA	481
EPESES	495
PILIPAI	510
KOLOSII	520
1 TESILONAIKA	530
2 TESILONAIKA	538
1 TIMOSII	543
2 TIMOSII	553
TAISIS	561
PALIIMON	566
EIPRU	569
JEIMS	604
1 PIISA	616
2 PIISA	629
1 JON	637
2 JON	649
3 JON	651
JUS	653
REPELEISIN	657

Jiisas Nge Ek Ka Masyu Pulum

Jiisas Nge Kupam Nol Embe
(Luk 3:23-38)

¹ Ei Jiisas Kraiss nge kupam nol tilap ei, Deipis nge tilap. Nga Deipis eim Eiparam nge tilap ende.

² Eiparam eim kingam Aisik, Aisik eim kingam Jeikop, Jeikop eim kingam Jura ni angim nol pei.

³ Jura eim kingam Peres kin Sara, el elip menjngil ei Tamar. Peres eim kingam Esran, Esran eim kingam Ram, Ram eim kingam Aminarap.

⁴ Aminarap eim kingam Neison, Neison eim kingam Salmon.

⁵ Salmon eim kingam Bowas, eim mam Reiyap. Bowas eim kingam Opes, eim mam embe Rus. Opes eim kingam Jesii.

⁶ Jesii kingam King Deipis, Deipis eim kingam Solomon. Mam ei ok Yuraiya nge ambim.

⁷ Solomon eim kingam Riyapom, Riyapom eim kingam Apaisa, Apaisa eim kingam Asa.

⁸ Asa eim kingam Jiyasopas, Jiyasopas eim kingam Joram, Joram eim kingam Yusaiya.

⁹ Yusaiya eim kingam Josam, Josam eim kingam Eiyas, Eiyas eim kingam Esekaiya.

¹⁰ Esekaiya eim kingam Manasa, Manasa eim kingam Amon, Amon eim kingam Josaiya.

¹¹ Josaiya eim kingam Jekonaiya kin eim angim nol, kunum ele Esrel wumb Bapilon konu ele kan ngii mil punjung kongun dinga enjing ku.

¹² Kan ngii mil punjung kongun dinga erik kunum ei Jeikonaiya eim kingam Siyal-siyel, Siyalsiyel eim kingam Serapapel.

¹³ Serapapel eim kingam Apiiyur. Apiiyur eim kingam Eliyakim, Eliyakim eim kingam Asor.

¹⁴ Asor eim kingam Sarok, Sarok eim kingam Akim, Akim eim kingam Eliyur.

¹⁵ Eliyur eim kingam Eliyeisa, Eliyeisa eim kingam Masan, Masan eim kingam Jeikop.

¹⁶ Jeikop eim kingam Josep, Josep eim ambim Maria, pe Maria eim Jiisas mengim, wumb eim Kraiss nilmin.

¹⁷ Yi mil Eiparam nge tilap ele opu Deipis tonu onum. Pe wumb tilap ei nge engki nga kapil kapli muljung. Deipis nge tilap ei pei Bapilon konu kan ngii mil punjung. Ei wumb tilap engki nga kapil kapli muljung. Pe Bapilon konu kan ngii el mulangin Kraiss tonu om kunum ei, wumb tilap engki kapil kapli tonu ok mulk, yi mil muljung.

Maria Jiisas Kraiss Mengim
(Luk 2:1-7)

18 Jiisas Kraiss nge ek pol yi to tu wunjung, mam Maria, Josep simba nik kuimi to mundnjung ninjing. Ba wumb tał tep to ende endnerangil, ba amb Maria Gos Gui Ka tuk wang kin amb Maria, kangil mundum. 19 Wam simba ninjing wu Josep eim wu kun ka mołpu endim. Wu ei eim kenim ni ambil kangil peng kanpi, ambil singambil simba nipi si kindmbii ni yi piim.

20 Josep eim yi piipi pupu or pim konu, Gos nge Enjel kindang opu eim kin ek yi mił nim, "Josep nim Deipis nge kingam, nim amb Maria simbii ni singambil kulerii mon! Piini! Eim kangil mołum ei Gos Gui Ka kangil eim kin mołum. Or kumb yi mił kenim.

21 Pe eim kangil endi mengmba, kangil ei embe Jiisas ninjii. Nimbil erang, kangil ei wumb pei oł kis ei kil ngopu, nga sipi orung simba ku."

22 Epi ombu pei tonu om kin, ok ek ni tor kindilmin wumb Gos oł ekii se ermba ei piipi nilim wu ei Gos gupu ele ek keimi ei pei tor omba. Gos nge ok ek ni tor kindilmin wumb ek ei ok nirim mił, tonu om.

23 "Piini! Ambil ei kangil endi mengpi nim kin kangil ei embe Emanuwel, ningii," pa yi nim. (Ei pułe yi mił, 'Gos sinim kin ouni mołum.')

24 Josep or kumb er kenim mił, angpi pupu owundu nge enjel nim ek mił piipi, pupu

eim ambim sim. 25 Ba eim kin tep to endnenjingil, eim kangil mengim kunum ei, eim kangil ei embe Jiisas nim.

2

Wumb Orundung Konu Eipi Wu Kombur Ok Kangi Kenjing

1 Maria Jiisas mengim konu kembis embe Beslem ei Juriya konu owundu mei konu ele Eros King mułum kunum ei Jiisas mengim. Ekii se wu kombur ał mani eni tonu onum konu orung tonu ele wu noman pim wu ombu ok Jerusalem konu ok yi ninjing.

2 "Kangil konj endi mam mengim ei Jura wumb King mułmba nge tonu om; ei jili pałim? Sin kenjpin ni eim tonu om konu ele kanjip konj ei tonu o peng kanpin eim embe ambil tonu kindpin ngumun ei nge onmun," yi ninjing.

3 King Eros eim ek ei piipi, tungu enim. Nga wumb Jerusalem konu muljung wumb ei Eros kin tungu enjing ku. 4 Pe King Eros eim kułmał kałmin wumb owundu ni Esrel wumb num noman pim wumb ei pei neng kułou tunjung. Tangin, eim wu ombu kii sim. "Gos kindim wu Kraiss konu jili mił tonu omba?" 5 Wumb ei ek yi ninjing, "Beslem konu kembis ni Juriya mei owundu ok wumb oł ekii se tonu omba piipi nilim wu mon yi mił pułum ei pałim," ninjing

6 'Nim Beslem konu kembis, Jura konu owundu

wii mon. Nim konu owundu mił mulnjii. Nimbil erang, nim kin wu owundu endi omba wu na nge tilap ełe Esrel wumb eim ekii singii tep ermba.’”

7 King Eros eim popuł sim, ba eim nge wu ombu ał konu orundung noman pim wu ombu wii tang wangin kin, wu ombu kii sim. “Enim eni tonu ołum konu orundung wu, enim kanjip ei kunum nenj tonu wang kenjing?” 8 Pe King Eros ek yi nim, “Enim Beslem konu puk kin kongun dinga er andik, kangil ei kan singii. Kan sik, nga orung ok na nengin kin, na yi ku pup men top ermbii,” pa nim. 9 King Eros ek nim mił piik punjung. Pe nga en enim eni tonu ołum konu molk, kanjip kanik kanjip ei, en enim pungii konu kumb se pang kanik ekii se punjung. Pe kanjip ei pupu, kangi pim ngii eł tonu kun pim. 10 Wu ombu en enim kanjip ei nga kanik kin wu ombu ka ka piinjing. 11 Pe ngii ełe nirik punjung. Puk kenjing ni kangi ei mam Maria kin mulnjunguł. Pe wu ombu en enim mong gopsing pii polk molk, men tok erik, en enim kon apsik, ond muł tuk ełe muru ka tołum epi ni, dup kilangin muru ka tołum ei ni, gol ni kangi Jiisas ngunjung.

12 En enim epin or pinjing konu, or kumb kenjing ni Gos yi nim, “Enim King Eros kin orung punerngii mon!

Andlam eipi endi puk kin en enim konu pungii,” nim. Yi neng kin, wu ombu en enim andlam eipi ełe puk, en enim konu ełe orung punjung.

13 Pe wu ombu orung punjung. Pangin, Josep or pepi or kumb kenim ni, Owundu nge enjel opu yi nim, “Nim angkin, kangi ei mam teł sikin Eisip konu sipnjii. Enim orung ongii kunum ei, na ek nimbii. Pe King Eros eim kangi ei to kundmbii ninim,” pa nim. 14 Pe Josep eim kangi ei kin mam teł epin tuk mił memb si mengpi Eisip konu sipim. 15 Pe Josep eim ni Eisip konu owundu mulangin kin King Eros eim kapli kulmba.

Oł ekii se tonu omba ei piipi nilim wu ei kin Gos Owundu eim neng, ek ei keimi palim. Eim ek yi nirim, “Na kangi ei Eisip konu mołum ei na wii tamb tor omba.”

*“Kangi Pei To Kundei!”
Nipi, King Eros Yi Nim*

16 Pe king Eros ei piim ni, eni tonu ołum noman pim wumb ei, na ek ei ekii sinenjing mon, yi peng kin, eim popuł kis sim. Sipi, eim wu kombur kindang puk Beslem konu ni konu orung mandi sim konu ełe puk, kangil kembis kung ngii tał o pum kangil ombu to kundngii nipi kindim. Eim yi piim wu noman pim wu ombu ok ninjing kunum ei kangi endi king mulmba nge tonu om ei, na en enim kii sinj kunum ei piik ninjing.

17 Kumb ok ek ni tor kindilmin wu Jermaiya gupu eġe Gos ek nipi tor kindrim, ek ei keimi tonu om.

18 “Rama konu Beslem konu owundu endi salim wumb ek tanginmin dinga piinjing. Amb ke owundu nik, ek kaimb er ninim ni piinjing. Resel eim kingam noġ piipi ke nim. Wumb eim noman er ka erngii pinerim mon. Nimbil erang, eim nge kingam noġ pei mulenjing, wumb to konduk poru ninjing.”

19 Ekii se, King Eros kuġang kin, Josep or pepi or kumb kenim ni, Gos Owundu enjel kindang opu eim kin ek yi nim. 20 “Nim kangi ei mam teġ sikin, Esrel mei eġe si kind orung pui!” nim. “Wumb kangi to kundngii enjing wumb ei kolk poru ninjing,” pa yi nim. 21 Pe Josep eim kangi ei kin mam teġ si mengpi, Esrel wumb mei konu eġe sipim.

22 Ba eim piim ni, wu Arkelos eim arim Eros muġum konu eim King muġum ninjing. Yi nengin kin, Josep eim konu eġe ba gaġ erim. Pe nga kunum endi eim or kumb er kenim ni, Gos eim kin ek nim. Pe eim Galilii konu orung pum. 23 Eim pupu konu endi ‘Nasres’ niġmin konu eġe pupu muġum. Oġ ekii se tonu omba piik niġmin wumb ninjing ek ei keimi tonu om ei yi miġ, “Eim Nasres konu eġe wu.”

3

Jon Wumb Noġ Pendilim Wu, Ei Ek Ni Tor Kindim

(Mak 1:1-8, Luk 3:1-18, Jon 1:19-28)

1 Kunum eġe Jon wumb noġ pendilim wu ei opu, eim Juriya wumb konu mei wii sim konu eġe moġpu ek ni tor kindim. 2 Eim ek dinga nipi yi nim, “Enim noman ak tungii! Nimbil erang Gos sinim tep er muġum ei enim kin mandi onum.” 3 Jon omba nge, Gos eim ek ni tor kindilim wu Aisaiya gupu eġe ni tor kindrim, ek yi miġ nirim,

“Mei wumb mulenjing konu eġe wu endi ek dinga nipi wii top muġum. ‘Owundu nge andġam er kun erei! Owundu omba nge piik, enim noman tuk er kun erik muġngii.’”

4 Jon eim konduk kindilim kon, ei kung kamil ngenj eġmin kon ei kindpi, kan eim kend eġe tuk si taġpi ei ka ngenj elim. Eim kuni noġum kuni ei guimbi gulnjambi ni ka piimi muġ ombu nopu yi elim. 5 Kunum eġe Jerusalem wumb ni Juriya konu orung orung wumb pei noġ Joran konu orung wumb pei ok Jon muġum konu onjung. 6 Nga en enim oġ kis ombu ni tor kindik erangin ni, noman ak tok erik kin Jon en enim noġ Joran eġe noġ pendpi ngum.

7 Jon eim kenim ni, wumb kolk nga konj onerngii piik eġmin ni Lo ek piik ekii silmin wumb ombu ok noġ

pimin nik onjung. Ei eim kanpi ek nipi yi nim, “Enim ka wembii nge kingam mił noł noman kis piik enjing, wumb nii enim neng oł ekii se tonu omba ei Gos nge popuł owundu ei tungu punggii nge onmun? ⁸ Enim noman ak tungii nge, oł kun erik, noman ak tok elmin oł ei mił kun erangin wumb keningii,” pa nim. ⁹ “Enim noman tuk ełe yi piinerngii, ‘Eiparam ei sin nge kupenjpjin,’ sin noman ak tunermin ei kapli yi ni piinerngii. Gos eim kapli ya kom ku ombu erang, Eiparam nge kingam noł mułngii. Mułangin, Gos enim topu tor kindmba. ¹⁰ Pe nga tui mer ond puł eł palim. Ond pei mong ka tunałmin, ond ombu kołmung tok dup kełngii. ¹¹ Na Jon enim noł mendpił ełe noł pendind ei, enim noman ak tangin pendind. Ba Gos kindang wu endi ekii se omba wu, ei eim dinga ei dinga wii, na dinga ei kapli enanim. Na wu kun ka mołal pim kin, eim simb su ei si kindmbii ei kapli enand mon. Nga eim enim wumb kopur Gos Gui Ka ei ngang singii ba wumb kopur Gos kin pii gii ninanmin wumb ei Gos nge popuł kis ei dup ningił ełe mułngii. ¹² Pe Gos kindim wu Kraiss, eim angil ełe ambilpi kuni mong wiis kapor ei sik sik tang, wiis tindkan si kindpi wiis kułou tołmun ngii ełe nirik kindmba mił yi elim. Nga wiis rais tindkan ei sipi dup

ełe kindmba, dup kumbułpu nga nopu yi elim dup endi mon. Kunum kunum nopu pałim dup.”

Jon Jiisas Noł Pendim

(Mak 1:9-11, Luk 3:21-22)

¹³ Kunum ełe Jiisas eim Galilii konu si kindpi, noł Joran konu orundung Jon kin pum. Jiisas Jon angil ełe noł pimba nge pum. ¹⁴ Ba Jon eim erang kin Jiisas eim noman ak topu pimba nipi erim, “Na nim kin noł pim-bii, ba nim nimbił erang na kin on?” a nipi Jon eim Jiisas kin ek yi nipi orung kindim. ¹⁵ Ba Jiisas ek nipi orung kindim, “Mon, pe Gos nge noman ełe oł kun pałim mił yi na kin enjii ei kapli,” nim. Yi mił neng, Jon eim ek ekii sim.

¹⁶ Jiisas eim noł pepi poru nipi, noł si kindpi sikir tonu om ni ei epin wuł al pang, Gos nge Gui Ka ei mani om. Sinim kei Kurmuł ninmin ei mił opu Jiisas kin mułum. ¹⁷ Pe ek endi epin konu ełe tor om ek ei yi nim, “Kangi ei, na kangil mendpił, na eim noman ngond. Na noman ka eim kin pałim,” pa nim.

4

Seisen Ek Nemb Jiisas Oł Ermba Mił Kenmbii Ni Piim
(Mak 1:12-13, Luk 4:1-13)

¹ Kunum ełe Gos Gui Ka ei Jiisas sipipi wumb mulenjing konu ełe mułang kin, Seisen eim Jiisas ermba oł ei kenmbii nipi ek nimba pum. ² Jiisas eim kuni nunarpi mułum, kunum ei

kunum 40 epin, tinga pei mułum. Moł pang, eim kuni owundu tang piipi mułum. ³ Pe Seisen Jiisas kin ek neng ermaba oł ei kenmbii ni piim Seisen yi piipi kin, ei Jiisas mandi tor opu ek nim. “Nim Gos kingam mendpił pim kin, kaplı nim ya kom ku mołum ei ek nen kin bres penglı!” ⁴ Ba Jiisas ek dinga nipi orung kindpi yi nim, Gos ek ka ok nirim mił yi ninim, ‘Bres mendpił ei wumb noman ele konj ngunermba mon. Ba Gos nirim ek ni tor onum ek ei, wumb noman konj ngonum.’”

⁵ Jiisas eim ek yi neng kin, Seisen Jiisas sipipi, Jerusalem men ngii owundu ele ei tonu mendpił sipim. Sipipi, engndang engim. ⁶ Engang, ek nipi yi nim, “Nim Gos nge kingam pim kin, ele nim puku sikin mani pan, Gos ek ninim mił, ‘Enjel kindang neng ok, nim enim angıł embiłangin, nim simb ele ku ni epi endi nim tunermaba,’” pa nim.

⁷ Nga Jiisas ek yi nim, “Gos nge ek ka nga ninim, ‘Ninim nge Gos Owundu ermaba oł ei kenmbii ni enerii mon!’ ninim,” pa nim.

⁸ Nga Seisen eim Jiisas nga sipipi, komung owundu endi pim konu ele sipim. Sipipi, konu owundu orung orung pei andan topu, konu ka wii owundu pei wu king tep er mołmun konu ei kenjngıł.

⁹ Nga Siesen Jiisas kanpi yi nim, “Pe nim na kin simb ele

ming gopsing pii polkun, na kin men tokun enjii, kaplı na nim konu ka wii ni epi ombu pei ngumbii,” nim. ¹⁰ Pe Jiisas ek yi nim, “Nim Seisen po! Gos ek ka ok nirim mił yi ninim, ‘Nim Gos Owundu nge embe ambıl tonu kindkin men tokun enjii. Erkin, eim kongun ei mendpił enjii,’ Gos nge ek ka yi ninim,” pa nim.

¹¹ Yi neng kin, Seisen Jiisas si kindpi pum. Pang kin, enjel ok Jiisas paki tunjung.

Galilii Konu Jiisas Kongun Pułngun Mondpu Erim

(Mak 1:14-15, Luk 4:14-15)

¹² Jiisas piim ni Jon kan ngii kindinmin ninjing. Nengin piipi, Galilii konu ele pum. ¹³ Pupu, Naseres konu si kindpi, Kapaniyam konu ele pum. Kapaniyam ei noł gopu owundu ele orundung sim. Nga konu orung Sepulan ni Napsalii konu tał ele orung sim. ¹⁴ Yi mił erang kin, pe ok ek ni tor kindiłmin wu Aisaiya gupu ele Gos ek nirim ei yi mił nirim,

¹⁵ “Sepulan mei konu ni Napsalii mei konu ele andlam pupu noł gopu owundu ele pupu orung noł Joran tor punum. Galilii konu ei torung wumb eipi wumb konu. ¹⁶ Konu ele wumb noman tuk ele emii mił peng molk oł kis erik muljung wumb ei tiłang owundu ei kaninmin! Nga wumb noman tuk ei emii tuk molk kulk

poru ninjing konu mił mołmun, ba tiłang ei Jiisas enim wumb kin om, ei tiłang erang nimba. Emii konu kułngii nge mołmun, tiłang ei ok orum poru nim!”

17 Kunum ełe Jiisas kongun pułngun mondpu ek ni tor kindpi wumb ngum. Ngopu, yi nim, “Gos epin konu sinim tep enim ei, enim kin mandi poru ninim, kapli enim oł kis si kindik noman tuk ełe ak tok erngii,” pa nim.

Jiisas Wu Kapil Kapli Eim Kin Ekii Singii Nge Wii Tum.

(Mak 1:16-20, Luk 5:1-11)

18 Jiisas eim Galilii noł gopu owundu wer ełe pupu endim. Pupu kenim ni, wu angim angim tał, endi Saimon nge embe nga endi Pisisa. Nim eim angim Endru teł noł gopu ełe omu kon poł simbił ni er mulnjunguł. Wu tał eł ełip omu tołmbuł kongun ei erkił kin ku silmbił. 19 Pe Jiisas eim wu tał kanpi kin ek yi nim, “Ełip na kin ekii singił nge weł! Wangił, na ełip wumb eipi nengił na kin ekii singii nge nip ngumbii,” pa nim. 20 Kunum ei mendpił omu kon ni epi si kindpił, sikir pukuł, Jiisas pum konu ekii se punjunguł.

21 Nga Jiisas noł wer ełe pupu kenim ni angim tał, endi Jeimis, Sependii kingam, angim Jon teł erinjngił kin omu kon er ka er mulnjung. Mułangin, ei tonu noł kanu eł molk

erinjngił Sependii kin er mulnjung. Nga Jiisas eim wu tał wii tum. 22 Pe sikir wu tał erinjngił Sependii si kindił, Jiisas pum konu ekii se punjunguł.

Jiisas Wu Amb Pei Er Ka Erim

(Luk 6:17-19)

23 Jiisas eim Galilii konu orung pei endim. Andpi, en enim men ngii konu ełe pei ek ka ni tor kindpi wumb ngopu ek ei Gos sinim tep enim mił nipi ngum. Ngopu kin, eim wumb ngenj ełe ening kanim kanim ening, ei er ka erim. 24 Eim erim oł ei, wumb ek poł to pangin Siriya konu orung orung wumb piik, pe wumb ening kanim kanim pim wumb ni, ngenj kumbii erpi, kinj num wumb, ni keku tum wumb ni, simb angil mapi erim wumb ni gui kis tuk mułang ni ening kanim kanim pim wumb ei pei tu wunjung. Wumb ei pei Jiisas eim er ka erim. 25 Pe wumb tiłap owundu punjung wumb ei, Galilii konu ni Dekapolis konu ni, Jerusalem konu ni Juriya konu ni noł Joran orung wumb pei ok Jiisas pum konu ekii se punjung.

5

Jiisas Eim Tonu Komung Ełe Ek Yi Nim

1 Jiisas kenim ni wumb tiłap owundu pei ok, eim kin ongii nge onjung. Ok kin, pe eim komung ełe tonu pupu mułum. Nga eim nge ekii silmin wumb eim mułum

konu kulou tunjung. ² Pe Jiisas eim ek man ek nipi, eim nge ekii silmin wu ombu ngum.

³ “Wumb Gos Gui Ka nge simin nik wii mulnjung wumb, ei ka piyangan. Gos konu ele tep er molum epi ei eim nge.

⁴ “Wumb eipi ol kis erangin kin wumb ei ke nik mulngii wumb ei ka piingii. Gos wumb ombu kin noman er ka ermba.

⁵ “Wumb en enim embe ambil tonu kindnanmin wumb, ei ka piingii. Ei en enim Ernjing Gos epi ka pei ngumba nirim mil, ei pei singii.

⁶ “Wumb kombur en enim noman ele kunum kunum ei ol kun ka er mulngii wumb ei, en enim ka piingii. Gos en enim epi pei ngang kapli ermba.

⁷ “Wumb kombur en enim wumb eipi kin kaimb singii ei ka piingii. Gos en enim kin kaimb simba ku.

⁸ “Wumb noman tuk kun ka simba wumb ei, en enim ka piingii. En enim Gos kapli keningii.

⁹ “Wumb kombur en enim wumb eipi kin noman ende pimba nik kongun dinga enmin wumb, ei ka piingii. Gos wumb ei kin yi nimba. ‘Enim nanim kingam nol,’ pa nimba.

¹⁰ “Pe wumb en enim Gos nge ol kun erangin, wumb eipi ok en enim kin ol embin tui erngii, ei en enim ka piingii. Gos sinim tep elim konu ei en enim nge konu simba.

¹¹ “Pe enim na ek ekii sik erik endangin, wumb eipi enim kin ek ngok, ek kis kanim kanim kend nik ngok, enim kin kis yi enjing kin kapli enim ka piingii. ¹² Pe enim noman ka seng ka piingii. Enim nge kumep ka singii epi ka wii ei tonu epin salim. Yi mil, wumb Gos nge ol ekii se ermba piik ni tor kindilmin wu, ombu ok kin yi enjing ku,” pa nim.

Enim Wumb Dup Alam Mil Ni Ep Kusa Mil Mulngii (Mak 9:50, Luk 14:34-35)

¹³ “Pe sinim mei wumb ei ep kusa mil mulmun. Ei pule yi mil wumb ol kis elmin wumb ei tonu mani kindik ol kis enerngii mon nilmin. Ba ep kusa singin ei poru nim kin wumb pii gii ei ep kusa singin mil poru ni si kindim. Sinim nimbil ol eramin nga opu singin ermba? Ep kusa ei singin enermba ei wumb si kindilmin. Si kindangin, wumb kanik, simb el kambik elmin.

¹⁴ “Enim mei wumb el dup tilang mil erang mulngii. Nga konu owundu endi tonu komung ele simba, ei koi enermba mon ku. ¹⁵ Pe wumb dup alam katilmin, ei sipik pel mandring ni el kindnalmin mon. Dup ei

tonu peni eġe mundangin, tiġang erang wumb ngii nirik muġngii wumb ei tiġang erang keningii. ¹⁶ Yi miġ ku, enim oġ kun ka eġmin ei tiġang miġ wumb pei andan tangin kanik, enim Ernjing ei epin moġum, ei eim embe ambii tonu kindngii.”

Gos Nge Lo Ek Ei Palim

¹⁷ “Na op lo ek ni Gos oġ ekii se ermbe ombu piik nik eġmin wumb ei to tor kindmba om nik enim yi pi-inerngii mon. Na op lo ek ni Gos oġ ekii se ermbe oġ wumb pei ek nik enjing ek, ei na puġe nip ka erbii nge ond. ¹⁸ Na ek keimi nip enim ngond, tonu epin konu nga ya mani mei konu ei poru nimba kunum ei, mon min ek kembis endi tuk lo ek mon eġ aninga endi pimba. Ek ei am punermbe mon. Lo ek yi pepi muġang, epi tor opu poru nimba,” pa nim. ¹⁹ Pe wu endi eim lo ek eġ aninga endi sipipi, ek nipi wumb ngumba wu, ei eim embe tonu Gos epin konu sinim tep enim konu eġ kembis wii pimba. Ba wu endi lo ek ekii sipi, nipi wumb ngopu ermbe wu, ei eim embe Gos epin konu sinim tep er moġum konu eġ Gos eim embe ambii tonu kindmba. ²⁰ Na enim nind, enim lo ek kin oġ kun erik erngii ei, wumb lo ek poġmun wumb ni lo ek piik ekii siġmin wumb ni eġmin oġ ka ei kapġi to mani kindnenjing kin kapġi enim Gos epin konu tep er moġum konu eġ tuk punerngii mon.”

²¹ “Ok sinim kupenjpin noġ sinjing ek ei piik poru ninjing. Enim wumb to kundnerngii mon! Nga wu endi pupu wu endi to kundum kin, wu ei kos eġe ba. ²² Ba na enim kanip nga nind, wu endi eim angim kin ek miġ enjingiġ kin, eim kos eġe ba. Nga wu endi eim angim kin ek kis nimba, ‘Nim wu kis noman pinalim wu!’ ei eim kaunsul owundu moġum konu ba. Nga wu endi moġpu wu endi nim wu wulu mendpiġ nimba, wu ei dup konu mendpiġ ba. ²³⁻²⁴ Pe ninim Gos kin kuġmaġ kelnjii nge okun, kuġmaġ kaġiġmin konu mandi angkin piinjii ni ninim angnim kin ek endi paġim. Ei piikin kuġmaġ kelnjii epi eġ mond si kindkin, pukun angnim kin ek ni kun erkin poru nikin, nga orung okun, Gos kin kuġmaġ kaġ ngunjii.

²⁵ “Pe wu endi nim kin kos ermbe neng, elip andġam eġ punguġ konu eġ nim ekii sikin eim kin noman ende sekin ek ka ni enjii. Yi ninen kin, wu ei nim sipipi ek pii kun eġim wu ngang, nga ek pii kun eġim wu ei ngang, wu ei sipipi opu ond wumb ngang, opu ond wumb eim sipik, kan ngii eġ kindngii. ²⁶ Na nim kanip nind, pe nim ku epi ngo pendin, ei kopur pei ngunen kin nim kan ngii sikir tor onenjii mon!”

Wu Amb Kiġip Tonmun Oġ Ei Nge

(Masyu 19:9, Mak 10:11-12, Luk 16:18)

27 “Enim kin ek ei ok tor om enim piik poru ninjing, ‘Nim wu amb eipi nge ningil enenjii mon.’ 28 Ba na enim kanip yi nind, wu endi eim amb eipi endi kanpi noman to pimba wu, ei eim ol kis noman ele erpi poru nim. Wu ei lo ek ei piinerim mon. 29 Nga ninim ningil tundung epi endi kanpi ol kis ermba, erim kin ningil tundung kopis si kindnjii. Ei mił nim ol kis ei si kindnjii. Ninim nge ngenj orung kopur kopis kindnjii ei kapli. Mon pim kin, nim ngenj ei kopis kindnen kin, nim ngenj pei mer dup konu kis ele ba.” 30 Nga ninim angil tundung ol kis endi erim kin, angil orung kilip to kindnjii. Nimbil erang nim angil tundung kilip to kindan, ei epi kis ba ninim ngenj orung pei dup konu ba ei epi kis mendpil. Ol yi eran kin nim ngenj pei mer dup konu ele punermba.”

31 “Kumb ok lo ek endi tor orum ek ei yi nirim, ‘Wu endi eim ambim si kindmba wu, ei eim ok pupu kos pipe sipi amb ei ngumba,’ nilmin. 32 Ba na enim kanip nind, wu endi eim ambim si kindmba, ei eim ambim wu eipi kin ningil enermba wu ei lo ek to kindim. Nga wu endi ok ambim si kindim amb ei, nga wu endi simba wu, ei lo ek to kindmba.”

33 “Ek endi sinim kupen-jpin nol sinjing ek ei enim piinjing. Ei yi mił, enim ek keimi endi nik tonu kindik ek dinga nik enjing, ei to kindnerngii mon. Ba ek keimi

endi ninjing kin, enim ek kun nik Owundu kumb el ninjing ek ei yi mił erngii. 34 Ba na enim kanip nind, ek keimi endi nik tonu kindik dinga enerngii mon! Enim tonu epin Gos konu sik ek endi nik dinga enerngii. Epin ei Gos eim mołum konu. 35 Nga mani mei el nik ek endi nik dinga enerngii ei mon. Nimbil erang mei ei mei kembis Gos simb salim konu. Nga Jerusalem konu nik ek endi ni dinga enerngii ei mon! Jerusalem konu ei King Owundu konu salim. 36 Na ek dinga endi kun keimi pinerang kin, eim na peng el tui topu kolmung erpi si kindmba, pa ninjii mon. Enim peng enjin ei endi kuru erpi wu tukui mił pinermba; nga peng enjin endi ping erpi wu gal mił yi enermba mon ku. 37 Ba enim wu nik mon ni owa ningii ei mendpil. Enim nga ningii, ei Seisen mendpil enim kin nei neng ninmin.”

Ol Endi Erngii Er Orung Kindnenjii Mon
(Luk 6:29-30)

38 “Lo ek ei ok tonu om, ek ei kapli enim ol yi mił erngii, ‘Nim wumb ningil ei si kindkin nin kin wumb nim ningil ei si kindngii ku. Nga nim wumb gupu mong ei si kindkin nin kin, wumb nim gupu mong si kindngii ku!’ 39 Ba na enim kanip nind, wumb endi enim tumbii ni ermba wumb, ei enim eim to orung kindnerngii mon. Pe wu endi nim kon taki tum

kin, nga ak tan orundung tumba ku. ⁴⁰ Pe wu endi nim kin kos erpi nim kumep sinerim kin, eim nim konduk simbii nim kin, nim torung muł elim kon ei ouni ngunjii ku. ⁴¹ Pe wumb endi eim nim kin konu mandi eł pambil nim kin, nga nim eim nga konu turii sipnjii. ⁴² Nga wu endi nim epi endi ngui nim kin, nim eim ngunjii. Wu endi nim epi endi ngan, nga ekii se nim ngumbii nim kin, nim wu ei kin buł ngunenjii,” pa nim.

⁴³ “Enim lo ek ei ok tor om piinjing ek, ei yi mił, ‘Wumb nii endi nim kin mandi mułmba wumb ei noman ngunjii. Nga nim nge opu orung wumb ei nim eim kin kis piikin noman ngunenjii mon!’ ⁴⁴ Ba na enim kanip nind, enim opu orung wumb noman ngok, nga opu orung wumb enim tumbii ni ermba wumb ei paki tok Gos kin prei erik, opu orung wumb paki tungii. ⁴⁵ Yi mił enjing kin, enim Gos epin konu ele mołum ei enim Ernjing mił mułang kin, enim eim kingam noł mił wumb eipi kin andan tangin keningii ei enim. Gos eim eni erpi kindang opu wumb kis ka mołmun konu ele eni pei topu tiłang enim. Nga Gos eim konu kumb erpi kindang opu wumb kis ka mołmun konu, ele eim konu kumb kindang onum ku. ⁴⁶ Enim wumb noman ngołmun wumb ei kin noman ngunjing kin enim epi sinerngii mon. Pe wumb ku

takis siłmin wumb ei oł yi ełmin ku. Ba enim nga oł kun ka wii pei erngii. ⁴⁷ Nga enim nge engnjing noł kin ek ka nik enim nipe epi ka wii enjing? Pe wumb torung ngenj eipi wumb ei oł yi ełmin ku. ⁴⁸ Yi pałim ei piik en enim oł kun ka wii erik mułngii mił, enim Ernjing Gos tonu epin konu kun ka wii mend-pił mołum mił yi mułngii.”

6

Wumb Paki Tungii Oł Ei

1 “Enim pii kun erngii enim oł ka endi, eramin wumb eipi ei sin keningii nik yi enerngii mon. Pe enim oł yi enjing kin, enim Ernjing Gos tonu epin mołum ei, enim kumep epi ka endi ngunermba.

2 “Ninim wumb epi sinerang wii mołmun wumb, ei paki topu epi ngumbii ni piinjii, ei nim wumb eipi kanik wii top ngumbii ni yi enjii ei mon. Ei yi mił, ek kend wumb men ngii nirik ni andlam owundu orung ele angk prei erik wumb kanik kin, ‘Sin embe ambii tonu kindngii,’ nik ełmin mił yi enerngii. Yi ełmin ei Gos kin epi ka endi sinerngii mon! Na enim kanip nind, wumb ei en enim epi sinjing poru nim, Gos nga epi endi ngunermba mon. ³ Pe ninim wumb epi sinermba wumb ei epi ngumbii ni piinjii, ei yi mił. Nim angil taring orung nibił oł enjii ei, nim angil tunding orung piinermba mon. Ei pułe yi mił. Nim wumb

epi sinermba wumb ei koi erkin epi ngunjii ei wumb kinerngii. ⁴ Yi mił, ninim kongun kaimb sikin enjii mił yi koi er pimba. Nga nim Arnim tonu epin mołum ei nim nge epi koi er pimba, ei eim kanpi nim kin ngopu orung kindmba.”

Prei Ełmin Oł Ei
(Luk 11:2-4)

⁵ “Enim kunum endi prei erngii, ei wumb ek kend tok ełmin mił yi enerngii mon. Ek kend tok ełmin ei andłam eł ni men ngii kumb eł angk prei kinan erik pengin kin wumb en enim keningii ni piik ełmin oł ei nge enerngii. Na ek keimi ni enim ngond, wumb ombu nge kumep endi ei sinjing poru ninim. ⁶ Pe kunum ełe ninim prei enjii pimba, ei nim pukun ngii nirik pukun, ondu ngokun, koi er prei enjii. Ei ninim Arnim Gos epin konu epi koi ełe mołum ei kaninim. Nga eim epi pei koi er sałim ei kanilim, eim nim ngumba,” pa nim. ⁷ “Enim prei erngii, ei torung ngenj wumb ek wii pei nik kinan kind pałmin mił en-erngii. Ngenj wumb yi piin-min, ‘Nimbił erang sin ek pei nemin, Gos piimba,’ nim piik yi ełmin. ⁸ Enim wumb en-min oł ei ekii sinerngii. Ern-jing Gos enim epi simin ni piimin ei Gos eim piinim. Enim eim kin kii sinerngii kunum ba eim ok piilim. ⁹ Enim prei yi mił erngii:

‘Sin Erinjpin Gos. Nim tonu epin mołun. Nim embe ambil tonu mendpił kindmin ei ka wii. Gos ninim nge sin tep er mołun dinga sin kin omba.

¹⁰ Ninim nge noman ełe tonu epin ekii sinmin mił yi ku sin ya mei eł ekii sinmin.

¹¹ Pe sin kuni kunum kunum ełe kaplı ngon.

¹² Nim sin oł kis enjpin ei kil ngokun si kindnjii. Ei mił sin yi ku wumb sin kin oł kis enjing, ei sin kil ngo si kindmin ku.

¹³ Nim sin kin epi oł embin tui endi tonu omba kunum, nim sin kin wakin to si kindnenjii mon. Ba wu er kis ełim wu, ei sin kin omba nim sin paki tokun, tep ka er mułii.’

¹⁴ “Piimin. Enim wumb endi enim kin oł kis ermba ei nik kun enjing kin, enim Ernjing Gos tonu epin mołum, ei nim oł kis kil ngopu si kindmba ku. ¹⁵ Ba enim wumb eipi oł kis ei nik kun enenjing kin, enim oł kis erngii Gos enim oł kis kil ngopu si kindn-ermba ku.”

Kuni Mowii Nilmin Oł Ei

¹⁶ “Pe enim kuni nunarik mowii piingii. Nimbił erang Gos eim enim kin noman ka piimba. Wumb ek kend wumb, en enim kumb dinga puk enmin. Nimbił erang wumb enim keningii ei oł yi enjing kin, wumb yi piingii wu ombu kuni mowii pek onjung ni kengii. Na ek keimi

nip enim ngond, wumb epi ekii se singii kumep epi ei pe si poru ninmin. ¹⁷ Ba nim kuni mowii piin kin, nol was, kumb ningil el erkin, kopung peng el kalkin, yi erkin endnjii. ¹⁸ Yi mił en onjii ei, wumb nim kuni mowii pekin on ni yi kinerngii. Ba Gos eim epin konu molum ei endeim mendpil eim epi koi er salim, epi ei piilim nga kanilim ku ei kanpi kin nim kumep epi nga ngopu orung kindmba.”

Epi Ka Sik Kulou Totmun Oł Ei
(Luk 12:33-34)

¹⁹ “Enim epi ka wii kan apirik ya mei ele kulou tunerngii. Mei ele tumb jingamb ok epi ombu er kis erngii, nga waning wu opu waning simba ku. ²⁰ Ba enim ol kun ka wii elmin ol, ei nge Gos eim enim kin ka piimba ei tumb jingamb ni waning erngii wumb ni ei epin konu el tuk puk er kis monduk enerngii mon! Nga waning wu pupu waning sipi ermba andlam sinalim mon ku. ²¹ Yi mił erang, en enim noman el epi ka wii simba konu el enim nge noman ei ele simba ku.”

Sinim Ngenj El Tilang
(Luk 11:34-36)

²² “Ningil ei sinim ngenj ele nge dup alam mił. Pe nim ningil ei ka pim kin, nim noman tuk kun ka sim kin, ol kun ka enjii ku. ²³ Ba ninim ningil kis mulum kin, ninim noman tuk ei pei emii owundu pimba. Nambil

erang ol kis elmin ol ei nim kin pei sepi kin, nim noman tuk ei emii er palim,” pa Jiisas yi nim.

Wu Endi Kundii Tal Kin Kongun Enermba
(Luk 16:13)

²⁴ “Wu endi eim kongun wu owundu tal kin enermba mon! Nga wu ei owundu tal kin kongun erim kin, eim owundu endi kin ka piipi kin nga endi kin kis piipi ermba. Nga owundu endi kin noman ngopu endi kin noman ngunarp i ermba ei mon. Yi mił sinim noman tal sepin Gos kongun erpin nga ku kongun erpin kunum ende enermin mon!

Epi Pei Noman Peng, Noman Nendii Piinmin
(Luk 12:22-31)

²⁵ “Yi piik na enim kanip nind. Enim konj molk, noman embin to yi piinerei! Nga kuni nipe numun el yi piinerngii mon. Sinim nge ngenj ele epi nipe telmin? Sinim konj molmun ei epi owundu ba kuni ei epi owundu mon. Yi ku sin nge ngenj ei epi owundu ba alap ei epi owundu mon. ²⁶ Enim kei kaninmin ei tonu bur ni andinmin: ei kuni emb tilanmin, nga kuni tu wuk, ngii konu sinalmin. Ba enim Ernjing Gos tonu epin ei kuni ngołum. Enim kei ombu to mani kindik enim wumb molmun. Gos enim kuni ni alap ngumba ku. ²⁷ Enim molmun konu tuk el, wu nii endi eim epi endi noman erang piim kin, eim

kunum kinan konj mułmbii ni piimba, ei kapli enanim.

28 “Pe nimbił erang enim ngenj ełe konduk ni ei noman to piinmin? Enim andaring plawa kuk nin ond kuk tonu onum, ei er onum mił nenj ei keningii. Plawa kuk ei kongun dinga enanim, nga konduk ni epi endi enalmin ku. 29 Ba na enim kanip nind, ok king Solomon eim konduk ka wii kindrim, ei ya ond kuk ka wii mił ei kindnerim mon. 30 Keimi, pe kui engimb nin epi ei en enim Gos konduk mił ei ka wii akip ngang kindim. Topuł mer dup kalilmin konu eł kindang dup numba. Pe nga enim konduk ni epi ei kindnermba ni piinmin min? Nimbił erang Gos epi ei enim kui pei ngunermba nik pii gii ninanmin? 31 Ei piik enim noman embin yi piinerngii. ‘Sinim kuni nipe kuni endi numun da, sinim noł nik piinerngii mon. Nipe noł endi numun da ni piinerngii mon. Ei sinim konduk nipe konduk endi kindmin da ni piinerngii mon.’ 32 Mon, oł ombu wumb torung ngenj wumb ei, kongun yi enmin. Ba enim nge Ernjing Gos tonu epin mołum ei piikim. Enim epi ombu nge pei ngang singii ku. 33 Ba enim oł kun ka pałim mił ka erik, Gos sinim tep er mołum ni piik ekii sik er mułangin kin kapli Gos enim epi eipi ombu ngumba ku. 34 Yi pałim ei piik, topuł ermin epi ni noman embin yi piinerngii

mon. Topuł wumb endi ei eim ermbii ni piinim epi ei enim. Nga oł embin tui endi topuł tonu omba ei, enim noman to piinerngii mon.”

7

Wumb Eipi Ełmin Oł Ei Mok Tok Yi Enenjii Mon!

(Luk 6:37-38,41-42)

1 “Enim wumb kanik ek ngok erik kos piik ełmin mił yi ninerngii. Enenjing kin, Gos enim kin kos piinembamba ku. 2 Pe enim wumb kin erngii oł ei, Gos enim kin ermba. Nga epi wumb ngołmun mił yi ku Gos enim ngumba. 3 Nimbił erang nim angnim epi moł aninga ningił eł pałim ei kankin nin, ba ninim ningił eł ond owundu mił pałim? Ei ok si kindkin, ekii se eim nge ningił eł epi moł pimba ei si kindnjii. 4 Ond owundu mił ninim ningił pałim, ba ninim angnim kankin yi nin? “Engnan, nim ningił eł epi moł pałim, ei si kindmbii nin?” Ei pułe yi mił, sinim oł kis enmin oł ei epi moł mił, sinim nge noman tuk eł pałim ei si kindinmin. 5 Nim ek kend nge wu. Ninim ok ningił eł ond owundu mił si tor kindkin, ningił ka seng, kan kun erkin, nga angnim epi moł ningił eł pałim, ei si kindnjii,” pa nim. 6 “Enim Gos ek ka epi ka wii mił, ei nge wumb kis owu mił kapli ngunerngii mon! Nga biis ni epi ka wii ei sipik, wumb Gos kin ek buł ngok ełmin wumb, ei kung mił ngunerngii mon

ku. Mon peng, wumb kung mił, biis ka wii ei en enim simb eł kamb mani kindik, nga wumb owu mił ok enim kin erik kis erngii ku,” pa nim.

Wu Endi Prei Kongun Dinga Erim

(Luk 11:9-13)

7 Enim Gos kin prei er ngungii, “Enim Gos kii sik enmin ei epi enim ngumba. Enim epi kuruk endngii, ni keningii. Enim Gos ngii ondu eł to teki teki nengin, aki tumba,” pa nim. ⁸ “Wumb pei Gos kin prei elmin, ei epi siłmin. Epi sipmin nik kurulmun, ei kaniłmin. Nga Gos ngii ondu eł to teki teki nimba wu, ei Gos eim ngii aki tołum ku. ⁹ Pe wu endi kingam aka numbii nimba, eim arim kom ku endi sipi ngumba min? Ei mon. ¹⁰ Nga kingam omu numbii nimba, eim arim ka wembii sipi kingam ngumba min? Ei mon ku. ¹¹ Yi mił, enim wumb kis ei kingenjing noł epi ka noman ka pend kingenjing ngołmun. Pe sinim piimin, Erinjpin Gos tonu epin mołum ei sinim prei erpin kii sipin ninjpin kin kapli epi ka ei ngumba ku.

¹² “Wumb enim kin oł yi mił erngii nik piinmin oł ei, en enim wumb eipi kin oł yi erngii ku. Ek ei lo ek, nga Gos nge oł ekii se ermba piik niłmin wumb ek ei ende palim.”

Konj Mułngii Konu Ondu Kembis Wii Salim
(Luk 13:24)

¹³ “Enim epin konu andlam kembis ele pungii. Nimbil erang andlam puk konu kis dup konu eł pungii andlam ei owundu salim. Andlam ele wu amb ombu pei andlam ele andik mołmun. ¹⁴ Ba kunum kunum konj ka mułngii konu, ei andlam kembis wii. Nga andlam puk konu ka eł pungii, ei kongun dinga erngii. Erik kin, wu amb endeim endeim ni andlam ei kan singii,” pa nim.

Ek Ni Tor Kindilmin Ek Kend Wumb Ongii, Ei Kan Kun Er Mułngii

¹⁵ “Ek ni tor kindilmin ek kend wumb ongii, ei kan kun er mułngii. Ek kend wumb siipsiip ngenj mił ei torung kun ka wii mił kindik ongii. Ba noman tukrung ei owu simbii mił enim kin onmun. Ok enim pii gii ei to kis erngii nge ongii. ¹⁶ Nga enim molk ek ni tor kindilmin kend kongun er ongii, ei enim wumb ei nge oł kongun erik keningii. Nimbil erang wumb noł wain mong ond angil ele gał mołulum ei siłmin; min wumb ond pik mong sik, engimb min epi gał mołulum ei sik yi elmin min? Mon, ei sin kapli enalmin. ¹⁷ Yi mił ku, ond ka mong ka tołum ku. Nga ond kis ei mong kis tołum ku. ¹⁸ Ond ka ei mong kis tunałmin mon ku. ¹⁹ Pe nga ond endi mong ka tunałim, ei kołmung tok, sik dup kalilmin. ²⁰ Ek ei yi mił, enim ek ni tor kindilmin kend kongun elmin wumb ei,

enim keningii. Kanik, ek ei pule piingii pa nipi ngum.”

²¹ “Wumb kombur aninga na kin ‘Owundu, Owundu,’ nik, ek dinga nik erngii wumb, Gos sinim tep er mołum konu eł tuk pungii ba wu endi nam Ernana tonu epin mołum ni piipi, eim noman eł ekii sipi endmba wu, ei eim Gos kin Owundu Owundu nimba wu, ei eim Gos kin epin konu tep er mołum konu eł kapli tuk ba.

²² Pe kunum owundu tonu omba kunum, ei wu amb pei yi ningii, ‘Owundu, Owundu! Na nim nge embe eł oł ekii se ermba mił piik niłmin mił ninj ningii. Nim embe eł sin gui kis to si kindinjin. Nim nge embe eł sin jep oł kanim kanim enjpin,’ pa ningii. ²³ Kunum ełe, na ek nip orung kindip yi mił nimbii, ‘Enim na kinał. Enim oł kis wumb mendpił, na kin tuk onerei!’ nimbii,” pa nim.

*Ngii Takilmin Oł Tał Ei
(Luk 6:47-49)*

²⁴ “Pe wu endi na nind ek ei piipi, ekii simba wu, ei wu endi yi mił eim noman ka peng, eim ngii tonu kom ku peł takilim. ²⁵ Pe konu kumb topu mani orum, konu pop owundu topu onum, noł owundu topu ełim ei ngii mani punalim. Nimbil erang, wu eim ngii ei kom ku peł ełe tonu takilim ei dinga pupu ngii eim engim. ²⁶ Wu endi na ek ei piipi, ekii sinerim wu, ei eim yi mił wu ende noman pinalim wu mołum ei mił. Pinerang, eim ngii tonu

noł ku kilta takilim. ²⁷ Konu kumb owundu topu, mani orum, konu pop owundu topu orum, noł owundu to orum kunum ei ngii ei eskil tołum. Ei keimi, ngii mani pupu er kis elim.”

²⁸ Jiisas ek ei nipi poru neng, wumb tilap owundu ok muljung ni, eim ek ei wumb piik mund mong enjing. ²⁹ Nimbil erang, Jiisas eim ek nim ek ei wumb noman peng niłmin lo ek ei nge ninerim. Jiisas eim wu endi noman dinga, pii gił nik niłmin ek mił yi neng, wumb mund mong enjing.

8

*Jiisas Wu Endi Kinj Bom-
bułum Tum Ei Er Ka Erim
(Mak 1:40-45, Luk 5:12-16)*

¹ Jiisas eim komung eł si kindpi mani wang, wumb pei eim pum konu ekii sik punjung. ² Pangin, ngenj kinj bombułum tum wu endi opu, Jiisas simb eł ming gopsing pii polpu, kan mani kanpi yi nim, “Owundu, nim na er ka ermbii ni piin kin, kapli enjii.” ³ Jiisas eim angil wu ei ambilpi ek yi nim, “Na yi mił ermbii, nim ngenj ka simba.” Neng, wu ei kinj bombułum tum ni poru neng, wii ka mułum. ⁴ Pe Jiisas ek yi nim, “Oł ei, nim pukun wumb endi kankin ninenjii mon. Nim ngenj ei sipkin, Gos kin kułmał kałilim wu mołum konu ełe andan tan, ok Moses nirim oł ei erkil, Gos kin kułmał kilan, wumb nim keningii ni, nim ening

pim ei poru nim ni keningii," pa nim.

Jiisas Opu Elmin Tep Elim Wu Nge Kongun Wu Endi Er Ka Erim

(Luk 7:1-10)

⁵ Jiisas pupu Kapaniyam konu tor pang, Rom wu endi opu wumb 100 pei tep elim wu, ei opu, kii dinga sipi Jiisas ngum. ⁶ "Owundu, na nge kongun wu ei ening topu, ngenj dinga pinerang, peł ełe ngii konu pałim, eim ngenj kumbii owundu ei piipi pałim," pa nim. ⁷ Neng, Jiisas yi nim, "Na pup, eim er ka ermbii," pa nim. ⁸ Ba opu elmin tep elim wu, ei eim yi nim, "Owundu, na wu ka mon. Nim na ngii konu ełe onenjii mon! Nim ek wii nen, nam nge kongun wu ka mułmba. ⁹ Nam yi ku, wu num na tep elim wu ei na tep erang, na nam nge opu wu ombu tep erip, endi 'Pui!' nemb, pułum. Nga endi, 'Ya wei!' nemb, ołmun. Nga nam kongun wu kongun ei 'Erii!' nemb, kongun elim," pa nim. ¹⁰ Jiisas wu ei ek piipi puku sipi erim. Erang, ek nipi, wumb eim kin ekii se onjung wumb ei ngum, "Na Esrel wumb konu ełe wu endi pii gii wu, yi nge endi kan sinenj mon! ¹¹ Na enim kanip nind, wumb konu eipi wumb orung eni tonu ołum konu, ni eni mani punum konu, wumb ei ok, Eiparam ni Aisik ni Jeikop ni kuni peł endi nok mułangin, Gos sinim tep er mołum konu ełe no mułngii," pa nim. ¹² Ba

wumb Gos mołpu tep erang tuk mołmun Jura wumb, ei topu tor kindpi, emii konu epi endi eł kindmba. Ei en enim ke nik, gupu mong kongk, kaimb er mułngii," pa nim. ¹³ Pe Jiisas ek nipi opu elmin tep elim wu ei ngopu yi nim, "Ninim pii gii peng eramb ni pui mił yi ermba?" pa nim. Pe konu eni ełe Jiisas opu elmin tep elim wu kin ek tengim, kunum eł mendpił, eim nge kongun wu ei ening poru neng, ka mułum.

Jiisas Piisa Ambim Nge Mam Er Ka Erim

¹⁴ Jiisas pupu, Piisa ngii konu eł nirik pupu kenim ni Piisa ambim nge mam ei ening tang, peł ełe or pim. ¹⁵ Pe Jiisas eim angil embłang, ening ni si kindpi pum. Pang, amb ei eim Jiisas kin wumb ngungii kuni nge er kun erpi onguł erpi ngurum.

¹⁶ Pe konu pou neng, wumb gui kis mułum wumb pei tu wunjung. Jiisas ek nipi gui kis to kindpi, wumb ening pim wumb, pei er ka erim. ¹⁷ Yi mił erang kin, Gos ok ek ni tor kindiim wu Aisaiya gupu ełe ni tor kindrim ek ei keimi pim. Ek ei yi mił nirim,

"Eim sinim nge ening pim pei si kindpi, sinim ening kanim kanim ei eim kin sim."

Wu Nii Endi Jiisas Kin Ekii Simbii Ni Piinim

(Luk 9:57-62)

¹⁸ Jiisas kenim ni wumb tiłap owundu eim mułum

konu orung orung mułangin kanpi mułum. Eim ek yi nim, “Sinim noł gopu orundung pamin!” nim. ¹⁹ Pe lo ek kengpi tołum wu endi opu yi nim, “Ek emb tołum wu, nim konu orung orung min konu endi punjii konu, ei na nim kin ekii sip bii,” pa nim. ²⁰ Jiisas ek yi nipi orung kindim, “Owu simbii mei tukpu ełe pakılmin. Nga kei andinmin ngii anglim. Ba Gos wu kingam ya mani mei ełe kindang, wu ngenj sipi mołum eim nge peng sipi salim konu endi sinałim. Yi mił, wu endi na kin ekii simba wu, ei kongun dinga pałim,” pa nim. ²¹ Nga eim nge ekii siłmin wu endi ek nipi kii sim, “Owundu, na nim kin ekii simbii ba kumb se kaplı na kindan pup, ernan tukpu tumbii min?” ²² Ba Jiisas ek nipi yi nim, “Mon, wumb Gos ek piinanim wumb, kulii mił wumb, ei wumb kulii er kun erngii ba nim na ond konu ekii se oi!” pa nim.

Jiisas Konu Pop Owundu Tum, Ei Ek Neng, Pop Owundu Ei Poru Nim
(Mak 4:35-41, Luk 8:22-25)

²³ Jiisas noł kanu ełe tonu pang, eim nge ekii se andiłmin wumb ekii sengin ouni punjung. ²⁴ Konu pop owundu topu, noł gopu tuk pinin nipi noł kanu tuk opu, noł kanu to ak tumba erim, ba Jiisas eim or pim. ²⁵ Eim nge ekii se andiłmin wumb eim to konj kindnjing. Kindik, ek yi

ninjing, “Owundu, nim sin paki to! Sin to kundmba enim,” pa ninjing. ²⁶ Jiisas eim ek dinga nipi eim nge ekii se andiłmin wu ombu ngum, “Nimbił erang enim tungu enmin? Enim pii gii kembis ninmin.” Pe eim angpi, eim konu pop kin noł ei ek neng, nga ka wii mendpił sim. ²⁷ Jiisas eim nge ekii se andiłmin wumb, mund mong erik yi ninjing, “Ei wu kanim eipi endi mołum. Eim ek neng kin, konu pop topu, noł pinin ni erim, ei nga eim ek ekii sik enmin,” ni yi ninjing.

Wu Tał Gui Kis Mułum Ei Jiisas To Kindim

(Mak 5:1-20, Luk 8:26-39)

²⁸ Jiisas noł gopu orundung tor pupu, Garariin wumb konu ełe pum. Pe gui kis tuk mułum wu tał, eim kin tor onjnguł, ei wumb guimeng eł molkuł onjnguł. Wu tał wu simbii mił. Wumb konu ełe andıam endnałmin mon. ²⁹ Pe wu tał wii dinga tokuł yi ninjngił, “Gos kingam, nim sił kin nimbił oł enjii on? Kunum ei epi poru nimba ei poru ninerang okun sił ngenj kumbii ngunjii nge on min?” ³⁰ Pe kung konu ełe pei orundung ei nok mulnjung. ³¹ Gui kis ombu ek dinga nik yi ninjing, “Nim sin tor kindnjii pim kin, sin kindan kung mołmun konu ełe tuk bin,” pa ninjing. ³² Pe Jiisas ek yi nipi ngum, “Enim pei!” Pe gui kis wu tał si kindik puk, kung pei mulnjung konu tuk pangin, kung

ombu pei sikir puk, konu tumbulam no! gopu molum ele mani puk, no! nok kolk poru ninjing.

³³ Kung es to mulnjung wumb, ol ei kanik tungu puk, konu owundu wumb mulnjung konu kanik, wumb ei ek yi ninjing. Wu ta! gui kis er kindim ol, ei pei nik wumb ngunjung. ³⁴ Wumb konu owundu ele ek ei piik ok Jiisas kanik yi ninjing, "Sin mei ele mulenji; konu eipi pui!" nik ek dinga yi ninjing.

9

Wu Endi Simb Angil Kis Mulum Ei Jiisas Er Ka Erim (Mak 2:1-12, Luk 5:17-26)

¹ Jiisas eim no! kanu el nga tonu pupu, no! gopu ele nga orung pupu eim konu kun tor pum. ² Wumb wu endi ening pim wu ei, tu wunjung. Wu ei eim ngenj kolpu poru neng, embil dinga pinerang, eim pe! ele or pim. Pe Jiisas kenim ni wumb ei kin pii gii ninjing. Kanpi, ening pim wu kin ek yi nim, "Na nim ol kis ei si kindind," pa nim. ³ Pe lo ek piilmin wu kombur, en enim noman ele yi piinjing, 'Wu ei Gos kin ek ambiltim,' ni piinjing. ⁴ Jiisas wu kei en enim noman yi piyangan, kanpi yi nim, "Nimbi! erang enim noman tuk ol kis yi piinmin? ⁵ Nipe ek ei oi mi! to peng nimbii? Pe na nim ol kis ei kil ngond nimbii ei kapli min? Nga nim pe! ei si mungkin pui yi nimbii ei kapli min? Ek

endi na nim ol kis kil ngond ei nimbii. ⁶ Ba na end ei enim kanik piingii nip end. Na tonu epin si kindip, mei mani op, wu kingam tels ei na noman dinga peng, wumb ol kis ei kil ngop ek nip ya wu embil dinga pinernang ei kanip nind. 'Nim angkin, ninim pe! ond sikin, ninim ngii konu pui!' nind," pa nim. ⁷ Jiisas ek yi neng kin, wu ei eim pe! sipi, eim ngii konu sipim. ⁸ Nga wu amb ni wumb pei ol ei kanik, mund mong erik, yi piinjing, Gos wu yi nge noman dinga, ni noman ka, wu ei kin ngonum nik, yi erang Gos embe ambil tonu kindnjing.

Jiisas Wu Masyu Wii Tum (Mak 2:13-17, Luk 5:27-32)

⁹ Jiisas andpi pupu kenim ni wu endi mulum ei ku takis silim ngii ele mulum. Wu ei embe Masyu. Jiisas wu ei kanpi ek yi nim, "Na ond konu oi!" Nipi yi neng, wu ni angpi, Jiisas pum konu ekii se pum.

¹⁰ Jiisas Masyu eim ngii konu ele molpu kuni num. Wumb pei ku takis silmin wumb ni ol kis elmin ei kin molpu kuni ende num. Eim nge ekii silmin wu ombu ouni nunjung. ¹¹ Lo ek piilmin wumb, ei Jiisas wumb kis kin kuni nang kanik, eim nge ekii sik elmin wu ombu kanik yi ninjing, "Nimbi! erang enim nge ek emb top ngolum wu ei wumb kis ni ku takis silmin wumb kis ni ombu kin kuni nonum?" ¹² Jiisas eim ek ei piipi yi nim, "Wumb

ening tunaŕim wumb ei, ening ngii eŕe punaŕmin mon. Ening palilim wumb ei mendpiŕ pulmun. ¹³ Enim puk Gos nge ek ka eŕe kanik piingii, ‘Ka kulmaŕ kalilmin epi ei na noman pinalim. Na noman kaimb silmin ei na noman palim.’ Na wumb ka mulnjung ei kin, paki tumbii onenj. Ba wumb kis mulnjung ni oŕ kis enjing wumb ei, paki tamb, noman ak tungii nip onj,” pa nim.

*Kuni Mowii Palmin Oŕ Ei
(Mak 2:18-22, Luk 5:33-39)*

¹⁴ Jon wumb noŕ pendŕim wu, ei eim nge ekii sik andilmin wumb Jiisas kin ok, ek yi kii sik ninjing. “Nimbil erang sin kin lo ek ekii silmin wumb kin kuni mowii elmin, ba nim nge wu ombu kuni mowii enaŕmin, ei nimbil erang elmin?” ¹⁵ Jiisas ek ekin nipi orung kindpi yi nim, “Pe wu endi eim simba ermba kunum eŕe, eim nge wumb pul, eim paki toŕmun wumb kunum eŕe kapli amb simba wu ei eim wumb kin kuni no mulmba kunum ei eim nge wumb kis piik mulngii min? Ei mon. Ba ekii se amb simba wu ei wumb kis eim konu eipi si pangin, eim nge wumb ei kapli kuni mowii piingii,” pa nim.

¹⁶ Wu endi eim konduk endi piltan top kis ermba, konduk eŕe alap konj endi sipi, mui tumba miŕ mon? Pe wu endi yi erim kin, alap konj ei pepi, konduk topu, kis owundu nga ermba. ¹⁷ Jura wumb kung meme ngenj

kulk, noŕ wain tuk kindilmin. Ei kung meme ngenj konj eŕe noŕ wain konj kindilmin, epi taŕ ka mulangil. Nga noŕ wain ok nge ei kung meme ngenj ok nge eŕe kindilmin. Nga noŕ wain konj ei sipik, kung meme ngenj ok nge eŕe kindilmin ei noŕ tok nipi noŕ wain tor pang, kung ngenj kis moŕulum ku. Yi miŕ na ek konj ei Jura lo ek ok nge ei kin ende punermba.”

*Wu Num Endi Ambŕam Er
Konj Sipi Kindang Nga Amb
Ambŕim. Eim Konduk Ambŕim
Amb Ei Er Ka Erim Ku*

(Mak 5:21-43, Luk 8:40-56)

¹⁸ Jiisas eim ek ei nipi mulang, Jura wu num endi opu, eim simb eŕe ming gopsing pii polpu ek yi nim, “Na ambŕam pe mendpiŕ koltum, nim okun, eim ngenj eŕe embŕan, nga konj mulmba,” pa nim. ¹⁹ Pe Jiisas wu ei kin pum. Pang, eim nge ekii sik andilmin wu ombu ni punjung.

²⁰ Puk, amb endi mulum amb, ei eim kunum kunum eim miyem ei o pupu minj mulang, kung ngii engki nga taŕ o purum. Amb ei eim opu, Jiisas buŕ morung eŕe eim opu Jiisas konduk embilim. ²¹ Eim nge noman eŕe yi piipi om. “Na pup, Jiisas konduk minjin tamb, na ening ei kapli wii simba, ka mulmbii,” ni piim. ²² Ba Jiisas eim piipi ak topu kanpi yi nim, “Ambil, nim na kin pii gii nin, eŕe nim ei ka seng, wii mulnjii,” pa nim. Pe

kunum ele mendpił, amb ei ka mułum.

²³ Jiisas opu, Jura wu num ngii ele opu kenim ni mingał pop tok golang nik wumb ke dinga wii nik mulnjung. ²⁴ Jiisas opu ek dinga nipi yi nim, "Enim kunerei! Ambil ei kulerim ba or palim," pa nim. Neng, wumb eim kanik tokuł enjing. ²⁵ Pe wumb to anda kind poru nik, Jiisas eim nirik pupu, ambil ei angil ambilpi, er konj sim. ²⁶ Jiisas yi erim, ek ei wumb konu orung orung pei nik pangin, wumb pei piinjing.

Jiisas Wu Tał Ningil Tumbun Mułum, Er Ka Erpi, Endi Ek Tinerim Ei Er Ka Erim Ku.

²⁷ Jiisas konu ele si kindpi, andlam ele andpi pang, ningil tumbun mułum wu tał okuł wii dinga tokuł yi ninjingil, "Nim Deipis kingam, nim sil kin kaimb sinjii." ²⁸ Pe Jiisas eim ngii ele nirik pang, wu tał eim ekii sikil onjnguł. Wangil, Jiisas ek yi nim, "Elip pii gii na kin piinjngil na oł ei ermbii." Wu tał yi ninjingil, "Owundu, keimi sil pii gii ninmbil." ²⁹ Pe Jiisas eim wu tał ningil ele ambilpi yi nim, "Elip pii gii pim mił, kapli oł yi ku ermba," pa nim. ³⁰ Wu tał ningil ka mułang, Jiisas ek dinga nipi wu tał ngum. Ngopu yi nim, "Na elip kin oł ei, wumb endi kangil ek ninereł mon!" pa nim. ³¹ Ba wu tał eł elip anda pukuł, wumb konu orung orung

pei Jiisas kongun erim oł ei kankil nikił punjnguł.

³² Andlam ele bil ni erangil, nga wumb wu endi gui kis tuk mułang, eim ek tingnerim wu ei Jiisas kin tu wunjung. ³³ Pe Jiisas eim gui kis ei to kindpi yi erang, gupu ek tingnerim wu ni ek tangpi erim. Yi erang, wumb pei mund mong enjing yi ninjing. "Ok Esrel konu oł yi endi tonu onerim, sin kinerpin," pa yi ninjing. ³⁴ Ba lo ek ekii silmin wumb yi ninjing, "Gui kis nge wu num eim kin mołpu, eim kin noman dinga ngopu, eim gui tor kindnim," nik yi ninjing. (Ei ek keimi mon, Jiisas ek keimi ninim.)

Jiisas Wu Amb Kaimb Sim

³⁵ Jiisas konu owundu ni konu orung orung pei andpi, wumb men ngii ele nirik pupu, Gos ek ka nipi wumb ngopu, Gos sinim tep er mułum mił nipi ngopu, wumb ngenj ele ening kanim kanim pim, ei er ka erpi yi erim. ³⁶ Jiisas eim wumb tilap owundu ei kanpi kaimb sim. Nimbil erang wumb noman embin piik kin, wu endi paki tumba nge kuruk endnjing yi er mulnjung. Ei kung siipsiip tep elim wu mulalim mił, yi er mulnjung. ³⁷ Jiisas oł ei kanpi, ek nipi eim nge ekii sik andilmin wu ombu ngum. "Kuni wiis poł topu pei mołum, ba tengingii kongun wumb mon palim. Ei yi mił, wumb Gos ek ka piingii wumb ei pei mołmun

ba ek ni tor kindik wumb ei ngungii wumb mon palim. ³⁸ Yi piik kin enim kongun ei nge arim kin prei erangin, eim kongun wu kombur kindmba,” pa nim.

10

Jiisas Nge Ek Se Andilmin Wu Ombu Engki Nga Tał

(Mak 3:13-19, Luk 6:12-16)

¹ Jiisas eim nge ekii sik andilmin wu engki nga tał, wii tang wangin, noman dinga nipi wu ombu ngum. Noman ei ni ngopu gui kis to kindik, ening ni ngenj ełe oł kanim kanim ermbe ei to kindngii nge nipi ngum. ² Eim nge ek ka endngii nge engki nga tał, wu ombu embe yi mił: kumna Saimon embe endi Piisa, eim angim Endru, nga Jeims ei eim Sependii kingam ni eim angim Jon. ³ Pilip ni Barsolomyu ni Tomas ni Masyu ku takis ok silim wu, ni Jeims arim Sariyas. ⁴ Saimon Selos ni Juras wu ei Eskerios, eim Jiisas opu orung wumb onjung konu Jiisas mołum ei nipi andan tum wu.

Jiisas Ek Nipi Eim Ek Se Endngii Wu Ombu Ngum

(Mak 6:7-13, Luk 9:1-6)

⁵ Jiisas eim nge wu engki nga tał, ek dinga nipi kindang punjung. Jiisas ek yi nim, “Enim wumb konu eipi punerngii, nga Sameriya konu owundu ełe tuk punerngii mon! ⁶ Enim puk Esrel wumb, kung siipsiip mił am punjung ełe

pungii,” pa nim. ⁷ Enim puk, wumb kanik, ek yi ningii: ‘Gos sinim tep er mołum kunum ei pei mandi omba enim,’ ningii. ⁸ Enim puk, wumb ening pimba ei er ka erik, wumb kułngii, ei er konj sik, wumb gui kis mułmbe ei tor kindik, wumb ngenj kinj bumbulum tonum wumb, ei erangin ka mułngii. Pe enim epi ei sinjing, ei epi endi ngok enjing. Yi mił nga wumb kin oł yi erngii, epi endi sinerngii mon,” pa nim. ⁹ Enim ku gol ni, ku silpa ni, ku kapa ni ombu endi pendik epi ombu sipnerngii mon,” nim. ¹⁰ Kon andlam pungii kon ni, konduk ni nim su ni dolu ni epi ei endi sipnerngii mon. Wu kongun ełim wu, ei kuni ngangin nołum, mił yi enim nungii.

¹¹ Enim puk konu kembis min owundu endi tor pungii, ei wumb kan kun erngii. Konu endi tor pangin wumb konu, ełe oł kun er mułngii. Ei enim wumb ei kin molk, puk, nga enim konu ei si kindik pungii. ¹² Pe enim wumb ngii endi ełe nirik punjung kin, wumb ngii puł wumb ei ek yi ningii, ‘Enim noman emin pengii!’. ¹³ Wumb ngii ełe tuk pangin, ek ka nik enjing kin, “Enim nge noman emin ei wumb ombu kin ba. Ba wumb en enim ngii konu ełe, ‘Enim nirik wei!’ a ninarik enjing kin, enim noman emin ei wumb ei kin noman emin ei ngunerngii. ¹⁴ Nga wumb nii endi enim

nge ek piinarik min enim tuk sinarik kin kapli enim ngii konu ele si kindik kunum ele konu eipi pungii kunum ei enim simb ele kulman si kindngii. ¹⁵ Na ek keimi nip enim ngond. Ekii se Gos kunum owundu kos owundu piimba kunum, ele wumb mok tumba kunum ei Gos Sorom konu ni Gomora konu ele eim kaimb simba. Ba nga konu eipi ele wumb ei enim kin, 'Weiyo,' nik enenjing kin, Gos konu ele wumb kaimb sinermba mon," Jiisas yi nim.

Oł Embin Tui Kanim Kanim Tonu Omba
(Mak 13:9-13, Luk 21:12-17)

¹⁶ "Piingii! Na enim kung siipsiip mił tuk owu simbii wumb mił mulnjung konu kindind. Ei piik enim ka wembii noman ka peng oł ei nge ekii singii. Nga kei Pulmu noman emin seng elmin oł ei nge ekii singii. ¹⁷ Pe enim kan kun er mułngii! Wumb enim ambiił gii nik, kos ngii sipik, en enim men ngii ele enim kepil tok yi erngii. ¹⁸ Erik, na nge ek ni na to mani kindngii nge, enim sipik king ni kumb ele sipik gapman nik erngii. Ei nimbiił erang enim ek nik en enim kin wumb tilap eipi ngok yi enjing konu ele. ¹⁹ Nga wumb enim kos ele tonu tu wangin, enim yi piingii. 'Sinim nimbiił ermin? Sinim nipe ek nimin?' ni piik mułngii. Kunum ele mendpil, Gos enim ningii ek ei nipi enim ngumbii," pa nim.

²⁰ Enim nge ek ninerngii, ba enim Ernjing Gos nge Gui Ka ei enim kin mołum ei ek nipi tor kindmba.

²¹ "Nga wu endi eim angim kos ele tonu si pang to kundngii. Yi ku arim eim kingam kos ele tonu si pang to kundngii. Nga kangil en enim, ernjing, menjing noł kin opu orung erik to kundngii ku. ²² Wumb pei enim kin noman kis piingii. Ei nimbiił erang na nge embe ei enim kin pimba, ba wu endi eim ambiił gii nipi na kin pii gii dinga pupu mułum kin, ekii se kunum poru nimba kunum, wu ei Gos eim sipi orung simba, ei wu eim nge. ²³ Pe nga wumb enim kin oł embin tui kis enjing kin, enim konu ei si kindik, tungu puk, konu owundu endi eipi pungii. Na enim kanip nind, enim kongun endi Esrel wumb konu owundu ele kapli poru nininang, kapli na wu kingam tonu epin konu ele si kindip, mani mei ei sikir tor ombii," Jiisas yi nim.

²⁴ "Pe nga men kangil ei ek emb topu eim ngonum wu, ei to mani kindmba mił mon? Nga kongun kunum kunum wii minj elim wu, ei eim nge wu owundu to mani kindmba mił mon? ²⁵ Pe men kangil ei mołpu, ek emb topu ngumba wu ei mił kapli, nga kongun wu ei eim wu owundu mił mułmba ei kapli. Ngii ei arim embe Biyelsipul ei ek kend wu pim kin, wumb en enim ngii ende wumb embe kis mendpil singii. Ei

yi mił, wumb na Biyelsipul nik embe singii.”

Gos Owundu Kin Mund Mong Kulmun

(Luk 12:2-7)

26 “Pe wumb enim tungii ei mund mong enerngii. Epi pei koi er salim, ei Gos nga peni ele tor kindmba. Epi pei kum top palim ei ekii se wumb keningii. 27 Ek na enim ya emii peng nind ek, ei enim tinga eni kin nik wumb ngungii. Nga en enim kom ele ek piinjing ek, ei ngii ele tonu puk, ek nik wumb ngungii. 28 Wumb nii endi enim ngenj ele to kundngii, ei gal piinerngii. Ba ei enim noman tuk ei to kundnerngii mon. Ba enim Gos eim kin gal kulk mułngii. Nimbił erang Gos eim kapli ngenj kin noman tuk kin ouni topu kondpu, dup konu ele kindmba. 29 Wumb kei Winu kembis tał ku kundii ei nge endeim nga silmin. Ba enim Ernjing Gos kei endeim endi boi nipi, mani mei ele ba, ei eim piinim. 30-31 Yi piik kin, enim noman embin to piinerngii mon! Enim kei Winu kembis ku ngok sinmin ei to mani kindinmin. Yi peng kin, Gos sin tep ka er mułmba. Enim peng enjin Gos eim gerpi, kanpi si kindpi mołum.”

Jiisas Embe Ni Tor Kindngii Oł Ei

(Luk 12:8-9)

32 “Wu endi na embe ele nipi wumb pei ningił ele nimba wu, ei eim embe na Ernna Gos ningił ele nibii.

33 Ba wu endi na embe ei, wumb ningił ele koi erpi ni tor kindnerim kin, wu ei eim na Ernna Gos ningił ele eim embe tonu epin konu ele ni tor kindnermbii mon ku.”

Jiisas Eim Om, Ei Opu Erngii Si Tonu Kindim

(Luk 12:51-53, 14:26-27)

34 “Enim piik, na op mei ele opu enmin ei to mani kindip noman emin ngumbii nge onj, ni piinerngii mon! Ba na wumb mok top noman kanim eipi eipi ngumbii nge onj. 35 Na onj ei opu erngii nge onj, wu endi eim arim kin opu orung erang, eim ambłam ei eim mam kin opu erang, nga amb ei eim wam nge mam opu orung erngii nge onj. Ei yi mił wumb kombur na kin pii gii ninerngii. Nga wumb kombur na kin pii gii ninmin. 36 Wu endi eim na kin pii gii nimba wu, ei kin ngii ende wumb ei en enim eim kin opu, orung erik mułngii ku.

37 “Wumb en enim ernjing, menjing noł noman ngok, enmin oł ei, ba na kin noman ngunanmin. Wumb ei na nge wumb puł mon. Nga wumb en enim kingenjing, embilenjing noman ngonmun, oł ei ba na kin noman ngonanmin. Wumb ei na wumb puł mił mulerngii mon! 38 Wu endi eim ond peri ei ko wupu na kin ekii sinerim kin, wu ei na wu puł mił kapli pinermba mon. 39 Wu endi eim nam noman konj kan simbii ni pipi endmba wu, ei eim no-

man konj ei am ba. Wu endi na kin piipi, eim nge noman konj si kindmba wu, ei eim noman konj nga orung simba,” pa nim.

*Wu Endi Kumep Ka Simba
(Mak 9:41)*

⁴⁰ “Wu nii endi enim eim ngii e le nirik sim kin, eim na eim ngii e le nirik sim ku. Wu nii endi na eim ngii e le nirik sim kin wu endi ei Gos na kindang onj, ei eim ngii e le nirik simba ku. ⁴¹ Wu nii endi o le ekii se ermba piipi nilim wu, ei paki topu eim ngii konu sipipi erim kin, eim o le ekii se ermba piipi nilim wu nge kumep ka simba mi le yi ku simba. Pe wu nii endi eim kinang, wu kun ka endi wang, eim sipipi, kuni ngopu elim wu, ei eim wu kun ka, ei eim kumep ka eim ngumba. ⁴² Pe wu nii endi eim wumb ei kanpi, eim no le jii ni ku le pu tu wupu, nam nge ekii sik andi le min wu ombu ngopu ermba, wu ei na ek keimi nip enim ngond. Wu ei kumep simba, epi ei am punermba mon,” pa nim.

11

*Jon Eim Nge “Kongun Wu
Kombur Jiisas Mu le m Konu
Kindim
(Luk 7:18-35)*

¹ Jiisas eim nge ekii sik andi le min wu engki nga ta le wu, ombu ek nipi kongun e le kindpi, eim konu e le si kindpi, konu eipi pupu, wumb ek emb topu, ek ka ni tor kindpi erim.

² Jon wumb no le pendili m wu, ei eim kan ngii pepi mo le pu piim ni, Gos kindang wu Krai s kongun yi erpi, o le yi erpi enim nengin piipi, eim nge ekii sik andi le min wu kindang, Jiisas mo le m konu punjung. ³ Puk, Jiisas kin kii sik yi ninjing, “Nim Gos kindim wu Krai s ei nim on, min sin wu endi eipi kui er mo le mun?” ⁴ Jiisas ek nipi wu ombu ngum, “Enim Jon mo le m konu puk, enim epi kanik piik enmin mi le, ei nik Jon ningii,” pa nim. ⁵ “Ningi le tumbun mo le m ei nga ka seng kaninmin. Simb kis mu le m ei nga kun kamb andi le min. Ngenj kinj bumbu le m tum wumb ei, nga ngenj ka salim. Kom ngum wumb ei nga ek piinmin. Wumb kolk, ei nga tonu konj onjung. Nga wumb epi sinerim kaimb mulnjung wumb, ei ok Gos ek ka piinmin. ⁶ Pe wu nii endi eim pii gii ei na kin dinga pim kin, wu ei eim ka piyanghi!” pa nim.

⁷ Jon wumb no le pendpi ngo le m wu, ei nge ekii se andi le min wu si kindik orung pangin, Jiisas eim Jon nge ek ei nipi wumb ngum. “Kumb ok enim wumb mulenjing konu punjung, ei epi nipe keningii punjung? Enim puk, wu endi gumei mi le mo le pu kin konu pop tang ek eipi eipi nipi enim wu, ei enim keningii nge punenjing mon. ⁸ Enim epi nipe keningii punjung? Enim puk, wu endi eim konduk mon kanim kanim

kindpi moʼlum, ei keningii nge punenjing mon. Wumb konduk mon ka kanim kanim kindilmin, ei king ngii eʼle moʼlumun wumb,” pa nim. ⁹ Ba enim nimbil erang punjung? Oʼ ekii se tonu omba piik nilmin wu, ei keningii nge punjung. Ba oʼ ekii se tonu omba piik nilmin wu kombur tonu ok wu ombu, eim to mani kindpi poru nim, eim wu owundu moʼlum. ¹⁰ Wu ei mendpil Gos nge ek ka eʼle ek yi nim,

‘Piini! Na ek se andilim wu endi kindamb pupu, na ek ni tor kindmba Wu ei eim kumb se ba. Pupu, Jiisas nim nge andlam er ka ermba.’

¹¹ Jiisas yi nim, “Na ek keimi nip enim ngond. Jon wumb noʼ pendpi ngoʼlum wu, ei oʼ ekii se tonu omba piik nilmin wumb tonu onjung wumb, ei pei kamb mani kindim. Ba Jon eim wu endi Gos sinim tep er moʼlum konu eʼle wu num miʼl mon. Ba wu wii endi Gos ek ka ni tor kindmba wu ei, Jon to mani kindmba. Nimbil erang Jon eim Gos ek ka aninga kopur piim, ba pe sinim Jiisas kin pii gii ninmin wumb, ei Gos ek ka ei pei piik sinmin. ¹² Jon wumb noʼ pendilim wu tonu orum kunum ei, wang wang pe kunum eʼle sinim moʼlumun. Pe wumb kis Gos sinim tep er moʼlum ek ei kin ek buʼl ambilk ninjing. Pe wumb num ni wumb dinga wii ei wumb eipi kin Gos sin tep er moʼlum ei, sinerngii mon nik, mani kindik si kind-

ngii enmin. ¹³ Gos nge oʼ ekii se tonu omba piik nilmin wumb ok nik, Moses lo ek om nin, pe Jon tonu om kunum ei ek ombu pei Gos sinim tep er moʼlum ek ei kin ninjing. ¹⁴ Pe enim ek ei pii gii ninjing kin piingii. Jon eim Elainja miʼl oʼ ekii se tonu omba piipi nilim wu ei omba nge om. ¹⁵ Wu nii endi kom simba wu, ei kom se piyangli!

¹⁶ “Pe wumb kunum eʼle moʼlumun wumb ei, na epi nipe miʼl su simbii? Wumb ei yi miʼl, kangil tuk konu endi molk, ek dinga nik kangil kombur ngok yi ninjing. ¹⁷ ‘Sin gising topun enmin, ba enim golang ninanmin. Sin golang kaimb er ninmin, ba enim ek ninanmin mon! ¹⁸ Jon om kunum ei eim noʼ ni kuni nunerim. Yi erang kin, wumb yi ninjing, ‘Gui kis eim kin moʼlum,’ pa ninjing. ¹⁹ Pe na Gos kingam tonu epin si kindpi, mani mei eʼle opu wumb ngenj kulpu ei, enim wumb yi ninmin. ‘Wu ei kuni pei nopolu, noʼ wain pei nopolu eʼlim wu,’ nik yi ninmin. ‘Eim wumb pul ei ku takis sik, nga oʼ kis kanim kanim eʼlmin wumb ei nge wu pul moʼlum,’ pa nilmin. Sil epi pei enjpiʼl ei enim pei ka piinenjing mon. Ba Gos nge noman ka ei pep onum. Pe ei sinim kanpin, Gos noman ei keimi ni piimin.”

Konu Owundu Kombur Wumb Noman Ak Tok Pii Gii Ninanmin
(Luk 10:13-15)

²⁰ Konu owundu kombur Jiisas eim jep oł pei ok erim konu, ełe wumb noman ak tunenjing. Yi erangin kin, kunum ełe Jiisas wumb ek ngum. ²¹ Ngopu ek yi nim, “Enim Korasin konu wumb ni Besaira konu wumb, kaimb piind,” pa nim. “Pe wu endi Sairon konu ni Taiya konu, wu endi jep oł yi na end mił ermba ei enim ok enim Sairon ni Taiya ni wumb ei kon alap kis mił sik, dup sik ełe kunum kunum molk, noman ak tunjung. ²² Ba na enim kanip nind, Sairon kin Taiya konu oł embin tui tonu om mił enim kin onermba. Enim kin oł embin tui kis wii owundu tonu opu pimba,” pa nim. ²³ “Pe enim Kapaniyam konu wumb, enim si tonu epin konu simba ni piinmin? Ei mon. Enim dup konu mendpił pungii. Pe wu endi Sorom konu jep oł na enim kin end oł ei, Sorom konu ełe wumb oł yi elangin kin wumb ei en enim piram mułangin ku. ²⁴ Ba na enim kanip nind, “Sorom konu wumb Gos to kondpu kis erim mił yi enim konu wumb onermba. Ba enim konu ełe mołmun wumb ei kin, Gos kunum Owundu tonu omba memb ei oł embin tui owundu kis ei tonu omba,” pa nim.

Enim Na Kin Ok Kor Ka Mułngii
(Luk 10:21-22)

²⁵ Kunum ełe Jiisas eim ek yi mił nim, “Arnan, nim tonu epin konu kin mani mei

konu ei kin, nim wu num owundu mołun. Na nim kin noman ka piind. Nimbił erang ninim nge epi ombu ek keimi wumb noman ka piik elmin wumb, ei kin koi erpin pendin. Nga ninim nge epi ombu ek keimi, ei mendpił kangil kembis andan ton. ²⁶ Keimi, Arnan nim nge noman ei yi mił pałim ei en.

²⁷ “Na Arnan eim epi pei na angil ełe kindpi ngum. Wumb endi eim kingam ei pii poł tunanmin mon. Arim eim mendpił kingam piinim. Wumb endi Arim ei pii poł tunanmin mon, kingam eim mendpił arim piinim. Wumb pei kingam noman ełe ei arim mołum nipi andan topu wumb ngum kin, wumb eim arim ei pii poł tungii,” pa yi nim.

²⁸ “Wu nii endi epi embin ko wumba kis erim kin, na kin wang eim kor ngamb, kor mułmba. ²⁹ Pe oł embin tui na pindang ełe pałim ei, enim sik enim pindang ełe ko wungii. Ko wuk, na ek ekii sik piingii. Nimbił erang na wumb kin oł ka ełe erip, nam embe to mani kindił. Pe enim nge noman tuk ełe kan sik kor ka mułngii,” pa nim. ³⁰ Oł embin tui ei enim pindang ełe pendind, ei ka wii. Epi na enim ngopu, singii pa nimbii, ei embin owundu enałim mon.”

12

*Ek Ei Kor Kunum Kongun
Enerngii Mon*
(Mak 2:23-28, Luk 6:1-5)

¹ Ekii se kor kunum endi, Jiisas kuni wiis pin tuk ele endim. Eim nge ekii sik andilmin wu ombu kuni tum. Pe tuk andik, kuni wiis mong ei tangk nunjung. ² Wumb lo ek piilmin wumb, ek nik Jiisas ngunjung, "Nim nge ekii sik andilmin wumb ombu ol ei kor kunum enmin ei mon ninjing." ³ Jiisas ek nipi yi nim, "Enim Deipis ek pol ei ger piinjing min? Na nind, ei eim kin eim wu ombu ei kuni tum kunum, ei nimbil ol enjing?" ⁴ Molk kin, Gos men ngii owundu ele nirik punjung. Puk, bres Gos ngii ele salim ei wumb eipi mon nilmin. Gos kin kulmal kalilmin wumb ei minj nungii nilmin. ⁵ Enim ek ei lo mon ele pim, ei ger kinenjing min? Pe kulmal kalilmin wumb ei Gos men ngii owundu ele kongun elmin. Kor kunum mon nik elmin ol ei elmin, ba ek endi ninalmin. ⁶ Pe na enim kanip nind, noman dinga ei ya salim ei men ngii salim epi ei to mani kindim. ⁷ Ba enim na nind ek ei piingii, 'Na kulmal kalilmin ol ei na noman pinalim. Na noman kun ka salim wumb ei noman enim.' Enim wumb ol endi enjing wumb ei ol embin tui enerngii mon. ⁸ Na Gos kingam tonu epin si kindip mani mei ele op, mei kingam mil talip mol ei, na kor kunum pul wu Owundu mol. Wumb nipe ol endi kor kunum erngii, ei na dinga ele wumb ol yi mil erngii," pa nim.

Kor Owundu Kunum Jiisas Wu Endi Angil Kis Mulum Ei Er Ka Erim

(Mak 3:1-6, Luk 6:6-11)

⁹ Jiisas konu ele si kindpi, men ngii ele tuk pum. ¹⁰ Wu endi mulum wu, ei eim angil ele epi endi sinailim. Angil kulii erim. Pe wu kombur Jiisas kos er ngonmun nik, Jiisas kii dinga sinjing. "Pe sinim kor kunum enjing palim wumb ei er ka ermin min?" ¹¹ Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, "Enim molmun konu, wu endi kung siipsiip es tolum ei kor kunum kung siipsiip endi konu tukpu endi mani pupu pimba ei, kor kunum si tonu sinermba min?" ¹² Nga wumb endi eim kung siipsiip ei to mani kindilim yi mil pe sinim lo ek ele kapli nipin kin sin kor kunum ele wumb kapli paki tumun. ¹³ Pe eim ek nipi wu ei ngopu yi nim, "Nim angil tun kindii!" Neng, tun kindim. Yi erang, wu ei eim angil ei ka mulum. Wu eipi endi ka mulum mil yi mulum. ¹⁴ Jiisas kor kunum ol ei erang kanik puk kin, wumb en enim ek nik piik Jiisas to kundngii nge ek ninjing.

Jiisas Eim Gos Nge Kongun Wu Mendpil

¹⁵ Ba Jiisas eim ninjing ek ei piipi, konu ele si kindpi pang, wumb tilap pei eim kin ekii se pangin, eim wumb enjing ombu er ka erim. ¹⁶ Jiisas ek dinga nipi wumb ngopu yi nim, "Enim ek nik tor kindnerii mon!" pa nim. ¹⁷ Gos ok

oġ ekii se ermba oġ piipi niġim
wu Aisaiya ek ni tor kindpi
yi nirim. Ekii se oġ yi tonu
omba nirim, ek ei pe keimi
paġim. Ek ei yi miġ,

18 “Wu ei na eim kongun
ermba nip to mundunj
wu. Na eim ka piip,
nam noman eim kin
saġim. Nam nge Gui
Ka ei eim ngamb, eim
na kos dinga ek kun
nipi, torung wumb
tiġap eipi ngumba.
19 Pe eim wumb ek
ngopu ek dinga nipi
enermba. Wumb eim
andġam eġe angpi wii
topu yi erang, eim ek
piinerngii. 20 Gumei
endi ek nimba er
pimba, ei eim to engin
tunermba. Dup alam
kan endi, dup kembis
nopu pimba, ei eim
to kumundpu poru
ninermba. Ei yi miġ
wumb nii endi en
enim pii gii dinga pin-
ermba wumb ei, eim
to tor kindnermba.
Eim kongun ermba
ei Gos eim kunum
owundu tonu omba
kunum eġe, na ek ka ei
erang kin oġ kun minj
erpi pang poru nimba.
21 Pe wumb torung
tiġap eipi wumb eim
kin pii gii nik, eim kui
er muġgii.”

(Gumei kin dup kan ninmin
ei yi miġ; wumb Gos ek ka ei
piipin oġ ermin miġ nenj ni
piik muġgii wumb ei, Jiisas
eim mani opu kongun erang
wumb oġ ka wii mendpiġ erik

muġgii nip piipi, oġ ekii se
ermba nipi piikim wu Aisaiya
ek yi puġum.)

*Wumb Ek Yi Ninjing, Jiisas
Biyelsipul Kin Kongun Enim
Ninjing*

(Mak 3:20-30, Luk 11:14-
23)

22 Kunum eġe, wumb wu
endi tunjung wu ei gui kis
tuk muġum. Wu ei ningiġ
tumbun muġang, gupu eġe
ek tengnerim ku. Jiisas eim
wu ei er ka erim. Erang,
gupu ek nipi kin, ningiġ kanpi
erim. 23 Wumb tiġap pei
molk kanik puku sik yi nin-
jing, “Wu ei Gos kindim wu
Krais min mon?” Wumb en
enim noman eġe yi piinjing.
24 Ba lo ek piilmin wumb ek
ei piik yi ninjing, “Dinga eġe
enim ei gui kis nge tep eġim
owundu Biyelsipul nge dinga
eġe enim,” pa ninjing. 25 Ba
Jiisas eim wumb noman eġe
piipi, ek nipi yi nim, “Pe king
tep erim konu endeim eġe
wumb, en enim opu erngii ei,
en enim konu ka dinga sin-
ermba. Pe wumb konu ende
wumb, min ngii ende wumb
orung orung puk, opu erngii
ei, en enim ngii konu ni konu
ka sinermba. 26 Pe Seisen
nge wumb en enim eipi eipi
bin ni, erngii dinga ermba
min? 27 Biyelsipul na paki
tang na gui kis tor kindinj,
ba wumb nii enim ekii sik
andilmin wumb paki tang,
gui kis to kindinmin? Pe
en enim kos piilmin wu miġ
molk kapġi enim ek kanim
kanim ei nik kun erang, 28 ba
Gos nge dinga eġe na gui kis

top kindinj kin, enim piingii. Gos sinim tep er mołum ei, sinim kin mandi onum ni piingii,” pa nim.

²⁹ “Nimbił erang, na pup, wu num Seisen nge wumb waning ermbii ni piind, ba ok na pup, wu num Seisen eim simb angil kan ngo pendip, ekii se na eim nge wumb ei waning simbii.

³⁰ “Wu endi na wu pul mon, ei na kin opu ermba wu. Pe wu endi na kin kung siipsiip es tunermba wu, ei eim kung siipsiip topu eipi eipi kindilim. ³¹ Yi mił pałim ei piip na enim nip ngond. Gos eim wumb ek kis nik enmin ei, kapli oł kis kil ngumba, ba wumb endi Gui Ka kin ek buł ngok erngii, ei Gos wumb oł kis ei kil ngunermba mon. ³² Na Gos kingam tonu epin si kindip mani op, mei kangil mił muls ei wu endi ek kis nipi, na ngumba, ei Gos kapli kil ngumba. Ba wu endi Gui Ka kin ek kis nimba wu ei, Gos eim kapli kil ngunermba mon.”

Ond Kis Ei Mong Kis Tołum Ek Ekin Endi
(Luk 6:43-45)

³³ “Pe ond ka pimba ei, ond mong ka tumba. Nga ond kis pimba ei, mong kis tumba ku. Wumb ond ei kanik kin, ond mong ka min kis ei kan poł tołmun. ³⁴ Enim lo ek ekii silmin wumb wembii kis Seisen nge kingam noł, enim ek ka er ningii mił nenj? Enim wumb kis enim noman tuk ełe noman kanim kanim pałim mił, ek yi gupu ełe ni

tor kindinmin. ³⁵ Wumb kun ka endi eim noman tuk ełe oł kun ka kanim kanim pei pałim mił ei oł kun ka ei pei ni tor kindilim. Nga wu kis endi eim noman tuk ełe oł kis kanim kanim pei pałim mił ei oł kis ei pei ni tor kindilim.

³⁶ “Ba na enim kanip nind, wumb en enim ek wii mił nik ełmin oł kanim kanim ombu, ekii se Gos wu amb mok tumba kunum, ei wumb pei nipi ek ninjing ek ei, Gos kin ek orung kindngii. ³⁷ Wumb ninim ka ninjii ełe Gos nim, wu ka nimba. Pe nga ek kis nin kin, en kin Gos nim, wu kis nimba. Ei ninim oł erkin ek nikin enjii mił ku, Gos nim kanpi nimba,” pa nim.

Wumb Kombur Jep Oł Eran Kenmin Yi Ninjing
(Mak 8:11-12, Luk 11:29-32)

³⁸ Pe kunum ełe, wu num lo piilmin ni lo ek ekii silmin wu, kombur kin ok, ek yi ninjing. “Ek emb to ngołun wu, sin nim jep oł endi eran kenmin ni onmun,” pa ninjing. ³⁹ Ba eim ek dinga nipi yi nim, “Wu amb kunum ełe oł kis er andilmin wumb, ei na jep ei erang kenmin nilmin ei, ek ni tor kindilim wu Jona oł ei andan top ngoł. ⁴⁰ Kumb ok Gos ek ni tor kindilim wu Jona eim omu owundu kirim ełe tuk pupu pim. Ei eim kunum tekliki epin, tinga ouni pep mułum. Yi mił ku, na Gos nge kingam tonu epin konu si kindpi mani mei ełe wu kingam mił telim, ei eim mei ełe kunum tekliki epin,

tinga ouni yi pimba,” pa nim. ⁴¹ Ekii se Gos wumb mok tumba kunum ei, wumb Ninipa konu owundu wumb tonu ok wumb pe mołmun wumb angk ei enim oł kis kanim ei ni tor kindngii. Ei nimbil erang, wumb ei wu Jona Gos ek nipi ngum, ei noman ak tunjung. Pe ya epi endi mołum ei wu Jona to mani kindpi, owundu mendpil mołum,” pa nim. Ei Jiisas eim piipi nim, wumb endi mon, eim mendpil, ba enim wumb eim pii gii ninanmin. ⁴² Gos wumb mok tumba kunum ei, kuin owundu konu orundung eipi mołum ei, opu wumb ya ełe mołmun wumb ei oł kanim kanim enjing ei nipi tor kindpi ngumba. Nimbil erang kuin owundu embe Siipa konu mei orundung mołpu omba. Ei opu King Solomon nge noman ka peng ek ka nipi tor kindim, ei piimba nge om. Ba epi endi ya ełe mołum ei eim King Solomon noman ei to mani kindpi, eim wu num owundu mendpil mołum.” (Ei Jiisas eim ermba oł ei piipi nim.)

Gui Kis Mułum Ei Nga Orung Om

(Luk 11:24-26)

⁴³ “Pe gui kis ei wu endi si kindpi pułum ei pupu konu kep endi mułmbii ni pułum. Pepi mułmbii ni pułum ba konu endi sinałim. ⁴⁴ Eim yi piilim, ‘Na ok muls ngii ełe nga orung bii,’ nipi opu kaniłim ni ngii was erik, brum er ka er sinjing.

⁴⁵ Seng, kanpi pupu gui kis angil orung nga tał pei kanpi neng onjung, ba gui ombu oł kis wii enjing. Pe ok ngii ełe nirik puk ngii ełe mulnjung ok, wu oł kis aninga er mułum, ba pe am er kis mendpil pup mułum. Oł ei nge, wu amb kis pe mołmun kunum, yi ku tonu omba.”

Jiisas Mam Ni Jiisas Nge Angim Noł

(Mak 3:31-35, Luk 8:19-21)

⁴⁶ Jiisas ek nipi wumb ngopu mułang, Jiisas eim mam ni angim noł ok ngii andaring engnjing. Eim kin ek nimin nik ok mulnjung. ⁴⁷ Pe wu endi kanpi opu ek nipi yi nim, “Nim manim ni angnim noł ok nim kin ek nimin nik ok mołmun,” pa nim. ⁴⁸ Ba Jiisas wu ei kin ek nipi orung kindpi yi nim, “Na minan ei nii? Nga na nge engnan noł ombu nii?” ⁴⁹ Pe eim nge ekii sik ełmin wu amb ombu kin angil tuł ngopu ek yi nim, “Enim kinei! Wu amb ombu na nge engnan noł ni minan noł mił mołmun,” pa nim.

⁵⁰ “Wu endi na Ernan Gos noman pałim mił ekii singii wumb, ei na minan ni, na engnan nga, na ainan noł mułngii,” pa nipi wumb ngum.

13

Wu Endi Kuni Er Sipi Kuni Mong Wiis Emb Kindim
(Mak 4:1-9, Luk 8:4-8)

1 Pe akip kunum ele Jiisas ngii ele si kindpi, pupu noł gopu wer ele mułpu, ek nipi wumb ngum. 2 Wumb pei Jiisas eim mułum konu ele ok mulnjung. Mułangin, pe Jiisas eim noł kanu endi ele tonu pupu mułum. Wumb noł wer ele mułangin kin eim wumb kin ek nipi ngum. 3 Jiisas eim ek nim ek ei pei ek ekin topu nipi wumb ngum. Ngopu yi nim, "Enim piinmin! Wu endi kuni mong wiis emb kindim. (Ei yi mił wu endi kongun er sepi kinapi mong emb kindinmin oł ei mił yi kindim.) 4 Pe kuni wiis emb kindpi pang, kombur pu andlam ele mani pang, kei ok sik nunjung. 5 Kuni wiis mong kombur pupu, mei aninga pim, ku pei mandring mułum konu ele mani pum. Kuni ei sikir tonu om. Ei nimbil erang, mei aninga tonu peł ele pim. Mei pei sepi mani punerim mon. 6 Ba konu eni dinga tang, kuni wiis mong ei dumbuł mani punenim. Tonu ku peł ele pim, ei kułii erpi pei kułum. 7 Pe kuni mong wiis emb kombur pupu mei sim konu pum. Ei tonu omba erim ba eri ei tonu opu kuni mong wiis to mani kindim. 8 Kuni mong wiis kopur pupu, mei ka sim ele mani pum. Ei tonu opu ka erpi, mong pei tum. Kombur mong 100 to mułum, kombur mong 60 to mułum, kombur mong 30 to mułum." 9 Jiisas ek ei nipi poru nipi yi nim, "Wumb

endi kom pimba wumb ei, ek ei piyangli!"

Jiisas Ek Ekin Totum Oł Ei (Mak 4:10-12, Luk 8:9-10)

10 Jiisas eim nge ek se andilmin wumb ombu ok yi ninjing, "Nimbil erang nim ek ekin to nikin wumb ngon?" 11 Eim ek nipi orung kindim, "Gos enim epin konu tep er mołum konu, ei ek koi er pim, ei nipi enim ngum, ba wumb ombu mon," pa nim. 12 Pe wu endi eim epi sepi mułum kin, Gos eim kin epi nga ngumba. Wu endi eim epi sinerang mułum kin, nga eim nge epi kembis endi simba, epi ei am ba. 13 Na ek ekin nind ek ei pułe yi palim, "Ningil ele epi kaninmin ba epi kinanmin. En enim kom ele ek piinmin, ba mendpił piik kun enanmin mon." 14 Wumb oł yi enmin ei, ok ek ni tor kindilim wu Aisaiya ninim ek ei keimi palim. Ei wumb ekii se oł yi erngii ni piipi nirim mił keimi palim. Nirim ek yi nirim.

'Enim piinmin ba pułe piinanmin. Enim keningii ba epi endi kinerngii. 15 Enim noman ele pirek neng, ek piinanmin. Enim kom ele ek piingii, kis enim. Nimbil erang en enim ningil kumbuł gii ninmin. Yi erik epi kinanmin. Kom ele er piik tuk sinanmin. En enim noman ele ek pułe pii poł tunanmin. Tunarik, na kin onan Gos yi ninim. Wangin

kin, na en enim er ka ermbii.’

16 “Ba enim ka piingii ei enim ningil epi kanik, kom ele ek piik yi enmin. 17 Enim piingii! Na ek keimi nip enim ngond, kumb ok Gos nge ol ekii se tonu omba, ei piik nilmin wu ni, kombur wu ol kun ka elmin ombu en enim noman ka ka piik, enim pe kanik enmin ei kenmin ni mulk ba kinenjing mon. Nga enim piinmin ek ei piimin ni, ka piik mulk ba piinenjing.”

Kuni Emb Ek Ekin Tum Ek Ei Pule Jiisas Nipi Tor Kindim (Mak 4:13-20, Luk 8:11-15)

18 “Wu endi kuni emb pani pin kindim, ei ek ekin ei nge pule yi palim ei enim piingii,” pa nim. 19 Wumb pei Gos tonu epin molpu sinim tep enim ele ek ei kuni mił, tał pendnim ei pir sinanmin. Ei yi mił kuni mong wiis emb ei mani andlam ele pang, kei sik nunjung. 20 Nga kuni mong wiis emb pupu, mei ku mułum ele mani pum ei yi mił, wumb Gos ek piik, ka piik sikir sinmin. 21 Pe kuni wiis ei dumbuł mani punanim. Ei yi mił, wumb kombur Gos ek to mani kindik wu ei kin ol kis erangin, wu ei eim pii gii sikir kis mułum ei, nge pule yi palim. 22 Kuni mong wiis emb kombur pupu, ond kan dumbuł mułum ele mani pum. Ei pule yi mił, wumb endi Gos ek ei piim ba mei ele ol embin tui eim kin tonu opu, Gos ek ka ei to mani kindim. (Ei yi mił eim Gos nge kongun enerim.) 23 Ba

kuni mong wiis emb ei pupu, mei ka ele mani pum ei yi mił, wumb Gos piik, ekii sik, kongun yi erangin kin kuni mong 100 min, 60 min, 30 yi top mułum.” (Ei yi mił wumb Gos piik, nga kongun erangin, wumb konj nga tuk ok Gos piinmin mił, ek yi nim.)

Ek Ekin Ei Aka Pin Engimb Kis Endi Tonu Om

24 Jiisas eim ek ekin endi nipi ngopu yi nim, “Gos sinim tep er kanpi mułum mił yi, wu endi eim kuni emb sipi kindim. 25 Ba epin konu emii peng opu, orung wu endi opu, kuni mong wiis pim konu engimb kis mong pim, ei kindpi pum. 26 Ekii se kuni mong wiis ei tonu opu, mong tumbii ni erang, engimb kis endi tonu opu pim. 27 Pe kongun wumb puk en enim nge wu Owundu mułum konu kanik, yi ninjing, ‘Wu Owundu, sin piipin nim kuni mong wiis ka wii ei aka pin kindin ni, piinjin ni, engimb kis endi tonu opu mułum,’ pa ninjing. ‘Ei nibił erang enim?’ a ninjing. 28 Eim ek yi nim, ‘Opu orung wumb endi opu erim.’ Neng, kongun wumb eim kanik yi ninjing. ‘Sin pupun, engimb kis ei pirpin, tor kindmin min?’ 29 Ba wu owundu ei ek nipi yi nim, ‘Enim engimb kis ei er tor kindmin ni erngii ei, enim kuni mong wiis ei ouni er tor kindngii mon!’ pa nim. 30 ‘Pe enim epi tał ouni kan wiik tangin tonu

onkuł, pengił, ekii se kuni poł tumba kunum, ei engimb kis ei eipi or tok, kuni mong wiis ei sipik, nanim kuni ngii ele kindngii, ba engimb kis ei or tok dup ele kindngii,' pa nim.

Ek Ekin Ei Maser Mong Kin Yiis Tel Ek Poł
(Mak 4:30-32, Luk 13:18-19)

³¹ Jiisas eim ek ekin endi eipi nipi ngum. Ei yi mił nipi, "Gos tonu epin konu sinim tep enim mił yi eim kuni mong endi embe maser mong," pa niłmin. ³² Kuni ei wu endi eim sipipi, eim aka pin ele telim. Maser niłmin kuni ei mong kembis wii, kuni wii emb ombu kuni mong wiis mił kapli mon. Ba ekii se, kuni ei tonu opu, ond mił mendpił peng kei ok ond ele ambilk molk, ngii takik elmin."

Kuni Yiis Ek Ekin Endi Nipi Ngum
(Luk 13:20-21)

³³ Nga eim ek endi ekin topu nipi ngopu yi nim, "Epin konu tep er mołum, ei yi mił kuni yiis ei amb endi sipi kin, ming endi sipi, noł kin erang, plawa owupu tonu ołum. Ei yi mił, wumb Gos ek ka ei piik wumb, pei ok Jiisas kin ekii sinmin."

Jiisas Ek Ekin Kunum Kunum Top Nirim
(Mak 4:33-34)

³⁴ Jiisas eim ek ekin ombu ni tor kindpi wumb pei ngum. Ek ombu pei eim nipi tor kindim ei, Jiisas eim

er endeim ni tor kindnerim mon; ek pei ek ekin ni tor kindim. ³⁵ Na ek ni tor kindinj ei yi, ok oł ekii se tonu omba, epi ei piipi nirim ek ei keimi, tonu om wu eim ek yi nirim.

"Na ek ekin top nip wumb en enim ngumbii. Nga nam ek koi er pirim ek ei nip tor kindip ngumbii ei kumb ok Gos mei eririm ek ei nip ngumbii," pa nim.

Engimb Kis Ek Ekin Ei Pule Nipi Tor Kindim

³⁶ Pe eim wumb si kindpi ngii konu pum. Nga ekii se eim nge ekii sik elmin wu ok, eim kin kii sinjing, "Nim engimb kis endi ek ekin, ei pule ni peni ele kindii!" pa ninjing. ³⁷ Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, "Wu endi kuni mong wiis ka emb kindim wu, ei wu kingam. ³⁸ Aka pin ei pule, mei orung orung pei. Nga kuni emb ei, Gos sinim tep enim konu ele pei mołmun. Nga engimb kis ei yi palim; Seisen nge wumb, ei engimb kis mił mołmun. ³⁹ Sinim nge opu orung wu ei, Seisen eim mołpu, eim engimb kis emb mił ei kindim. Ekii se kunum poru nimba ei, kuni ngungii kunum ei yi mił ku, muł, mei poru nimba kunum ei, Gos enjel kuni ei kułou tungii. ⁴⁰ Engimb kis ei kułou tok, dup kelnjing ei, yi mił ku ekii se ya mei ele poru nimba kunum ei yi pimba. ⁴¹ Gos kindim wu kingam pupu, enjel kindang ok, wumb endi oł kis erik

oꞗ kanim kanim yi erangin kin, wumb pii gii to kis eꞗim ei sik, epi kanim kanim endi pii gii to kis eꞗmin ei, Gos tep eꞗim wumb ei kin tep to mulerngii mon. ⁴² Pe wumb ombu, pei olkup to dup eꞗe kindngii. Dup eꞗe en enim ke nik, anmbiꞗ kongk, er muꞗngii. ⁴³ Kunum eꞗe, wu amb kun ka muꞗngii wumb ei, ngenj eꞗe eni miꞗ tiꞗang erang, en enim nge ernjing tep ermba konu tukrung muꞗngii. Wumb endi eim kom pim kin ek ei piyengli!”

Ek Ekin Ei Wu Endi Ku Kum Mei Eꞗe Kan Sim

⁴⁴ “Gos sinim tep er moꞗum ei miꞗ; wu endi ku kum mei eꞗe peng kan sim. Ku kum ei kan sipi nga aka pin eꞗe nga koi erim. Nga wu ei eim ka ka piipi pupu, eim epi wumb kanim kanim pei wumb ngopu ku minj sim. Eim nge ku ei sipi mei eꞗe nga top erpi sirim.”

⁴⁵ “Gos sinim tep er moꞗum konu ei yi miꞗ; wu endi epi top erpi, nga wumb ngopu ku sipi, eim biis ni epi mon ka wii paꞗim ei nge kurnum. ⁴⁶ Pe eim kenim ni biis ka wii endi kanpi eim epi sipipi wumb eipi kin ku sipipi biis ka wii ei top erpi sim.”

⁴⁷ Pe nga endi yi ku, Gos sinim tep er moꞗum konu ei yi miꞗ; omu kon ei oꞗ tok noꞗ gopu, eꞗe mani kindik, omu kanim kanim sik tor siꞗmin. ⁴⁸ Pe omu kon ei piki tang sik, noꞗ wer eꞗe tor tu wuꞗmun. Tu wuk, omu ka miꞗ ombu apir sik,

ming endi eꞗe kindik, kis miꞗ ombu kuꞗou tok sipik si kindiꞗmin. ⁴⁹ Ekii se muꞗ mei poru nimba kunum, ei yi miꞗ ermba. Enjel ok wumb kis tuk wumb ka muꞗngii konu tuk muꞗngii, to sipi tor kindngii,” pa nim. ⁵⁰ Pe wumb ombu pei sipi, dup konu eꞗe kindangin, ke nik, en enim gupu anmbiꞗ ni gupu mong ei kongk, kunum kunum dup peꞗ eꞗe minj muꞗngii.”

Wu Endi Epi Ka Wii Nge Konj Simba

⁵¹ “Jiisas eim ek nipi kii sipi yi nim, “Enim ek ombu pei piik poru ninmin?” Pe eim ek nipi ngopu yi ni dinga nim. Wumb eim kanik, yi ninjing. ⁵² “Gos sinim tep eꞗim ek ei piik poru nik eꞗmin wumb kin, ngii eꞗe ngii arim miꞗ molk. Pe eim top ngii endi eꞗe epi pei konj min oknge ei pei sipi top simba. Ei yi miꞗ, Gos ek oknge nim nga ek konj ei pei Jiisas ni tor kindim.”

Nasares Konu Wumb Jiisas Nim Ek Piinenjing

(Mak 6:1-6, Luk 4:16-30)

⁵³ Pe Jiisas eim ek ekin nipi poru nipi, eim konu eꞗe si kindpi pum. ⁵⁴ Nga eim si kindpi pupu, eim nge mei eꞗe pum. Pupu, eim Gos ek nipi wumb ngopu, erang wumb Gos ngii eꞗe molk, piik puku sik yi ninjing. “Wu ei noman dinga ni, jep oꞗ enim, ei eim konu jili orung pupu sim? ⁵⁵ Wu ei eim wu kamnda nge kingam. Mam Maria ei eim nge mam. Eim nge angim

Jeims ni Josep ni Saimon ni Juras wu ombu eim angim noꞓ moꞓmun. ⁵⁶ Pe nga eim nge aim noꞓ pei sinim kin moꞓmun ba wu ei ek jili orung pu sim?" ⁵⁷ Wumb ek yi nik kin en enim noman kis piinjing. Ba Jiisas eim ek nipi yi nim, "Ek ni tor kindiꞓim wu eim konu orung orung eipi wumb eim kaimb sik, noman kulk eimin, ba eim ngii konu ni eim nge konu eꞓe wumb, oꞓ yi enaꞓmin mon," pa nim. ⁵⁸ Pe nga eim jep oꞓ pei konu eꞓe enerim mon. Nimbil erang wumb eim kin pii gii ninenjing.

14

Jon Wumb Noꞓ Penditiꞓim Wu Ei Kuꞓum (Mak 6:14-29, Luk 9:7-9)

¹ Kunum eꞓe, King Eros wu owundu, eim Galiliu konu tep moꞓum wu, ei eim Jiisas ek ei piim. ² Eim ek nipi eim nge kongun wu ombu ngopu yi nim, "Wu ei Jon wumb noꞓ pendpi ngoꞓum wu ei, tukpu eꞓe angpi tonu om eꞓe dinga ei eim kin kongun er moꞓum."

³ Ei yi miꞓ, King Eros ni wu ei Jon ambil gii nipi sipi kan ngum. Erosiyas Pilip nge ambim, ei eim kamim ba eim King Eros bii nipi kin King Eros kin pum. Pang, Jon, "Mon!" pa nim, eꞓe nge King Eros Jon kan ngii eꞓe kindim.

⁴ Kumb ok, Jon eim King Eros kanpi yi nim, "Nim amb ei sin, ei kapli enanim," pa nim.

⁵ Nga King Eros eim Jon to kundmbii nim; ba eim wumb

pei kin mund mong kuꞓum. Ei nimbil erang, wumb pei Jon ek ni tor kindiꞓim wu moꞓum ni yi piinjing.

⁶ Kunum eꞓe wu kombur King Eros kin kuꞓou tunjung. Tok, mam eim mengim kunum ei piik er mulnjung. Kunum eꞓe Erosiyas eim nge ambꞓam ei tuk golang nipi, non er endim. Endim ei, King Eros eim kan ka kenim.

⁷ Kanpi, eim ek dinga nipi ambil ei ngopu yi nim, "Nim epi endi simbii ninjii ei, na nim kapli ngumbii," pa nim.

⁸ Ambil ei nge eim mam ei nim ek miꞓ piipi yi nim, "Nim wu Jon wumb noꞓ penditiꞓim wu, ei peng ming endi kindiꞓim tu, nam ngui!" pa nim.

⁹ Ambil ei ek yi neng kin, King Eros eim noman embin to piim, ba ok eim ek dinga nipi ngum ei piim. Pe nga eim wu kombur eim kin kuni ende nok mulnjung, ei piinjing ku. Yi peng piipi kin, "Yi na epi ei ngei!" pa nim.

¹⁰ Eim wu kombur kindang puk, Jon kan ngii pim konu, pang, "Koꞓmung er tu wei!" pa nim.

¹¹ Wumb puk, Jon peng embil ei ming eꞓe tu wuk kindik, ambil ei ngangin kin ambil ei sipipi eim mam ngum.

¹² Ba Jon nge ekii siꞓmin wumb ei ok, Jon ngenj sipik, tukpu tok pendik. Ekii se puk, Jiisas kanik, yi ninjing.

Jiisas Wumb 5,000 Pei Kuni Ngum

(Mak 6:30-44, Luk 9:10-17, Jon 6:1-14)

¹³ Jiisas eim Jon ek ei piipi, konu e le si kindpi no l kanu sipi, konu eipi wumb mulenjing konu eipi e le pum. Eim endeim mendpi l pum. Ba wumb konu owundu orung orung pei piik, eim pum konu ekii se punjung. ¹⁴ Ekii se Jiisas eim tor pupu kenim ni wumb tilap owundu pei ok mulnjung. Eim wumb ombu noman ka ngopu, ening pim wumb ei er ka erpi yi erim.

¹⁵ Konu pou neng, Jiisas nge ekii silmin wumb ok eim kanik yi ninjing, "Sinim ya konu e le wumb endi mandi mulalmin; nim wumb ei kindan orung puk, kuni kan sik, nok erngii," pa ninjing. ¹⁶ Ba Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, "Nimbi l erang wumb pei orung pungii? En enim wumb ei kuni ngungii," pa yi nim. ¹⁷ Jiisas eim nge ekii silmin wumb eim kanik yi ninjing, "Sin kuni endi pei sinalim. Bres angil orung kin, omu tal mendpi l salim," pa ninjing. ¹⁸ Jiisas eim ek nipi, "Kuni ombu ya na mo l konu tu wei!" nim. ¹⁹ Eim ek nipi, "Wumb pei mani e le mu lei!" pa neng, mulnjung. Mulangin, eim bres angil orung sipi, omu tal sipi, tonu kanpi, Gos kin ek ka nipi, bres engin topu, eim nge ekii silmin wu ngang, sipik wu amb ombu ngunjung. ²⁰ Wumb kuni ei nok pangin orung pei mu lum ei, kon engki nga tal to piki tunjung. ²¹ Wu kuni nunjung ei 5,000, ba amb kangil ei pei gerik kun enenjing mon.

Jiisas Tonu No l Pe l E le Pum

(Mak 6:45-52, Jon 6:15-21)

²² Pe Jiisas eim nge ekii silmin wumb ei kanpi yi nim, "Kumb se enim no l kanu e le tonu puk, no l orundung pei! Nam wumb ei 'Pei!' nip kindip, ombii," pa nim. ²³ Jiisas eim wumb ei pei nipi kindpi, eim mendpi l tonu komung e le tonu pupu, prei erim. Konu pou neng, eim mendpi l tonu komung e le mu lum. ²⁴ No l kanu ei pupu, tuk no l miim e le mandi pang, konu pop owundu topu yi erim. Ei no l kanu kumb e le om. Opu, no l kanu to ak tumba erim. ²⁵ Konu tengmba mandi erim, ba aninga kopur emii mi l pim konu kenjing ni eim no l gopu pe l e le tonu opu, eim ekii silmin wu mulnjung konu mandi om. ²⁶ Wu ombu molk kenjing ni wu endi no l pe l e le wang mi l, wu ombu mund mong kulk, mon gui endi onum, ninjing. Nik, mund mong erik, wii dinga wii tunjung. ²⁷ Pe Jiisas sikir tor opu yi nim, "Enim mund mong enerei! Ei na, na mendpi l ond. Enim puku sinerei, mon!" pa nim. ²⁸ Piisas ek nipi orung kindpi yi nim, "Owundu, ei nim mendpi l on kin, na nen no l pe l e le op, nim mo lun konu ombii," pa nim. ²⁹ "Oi!" a nipi Jiisas ek yi nim. Pe Piisa eim no l kanu ei si kindpi, no l pe l e le pupu, Jiisas mu lum konu bii ni pum. ³⁰ Ba eim konu pop owundu tang, eim

mund mong erim. Erpi, no! e! si mani simbii ni erim. Erpi, eim wii dinga topu yi nim, "Owundu, nim na paki to!" nim. ³¹ Jiisas eim sikir opu, angil mani kindpi, Pisisa ambil tonu sim. Sipi yi nim, "Nim pii gii dinga pinalim. Nim nimbil erang nim na kin pii gii ninan?" pa nim. ³² Pe wu ta! no! kanu e! tonu pangil, konu pop owundu tum ni poru nim. ³³ No! kanu e! mulnjung wu ombu, en enim Jiisas kin men tok erik Gos embe ambil tonu kindik, "Nim Gos kingam keimi mo!un," pa ninjing.

Genesares Konu Jiisas Enjing Pim Wumb Pei Er Ka Erim (Mak 6:53-56)

³⁴ Galilii no! gopu ei orundung puk si kindik, Genesares konu orung tor punjung. ³⁵ Wumb konu e! wumb, Jiisas piik po! tok yi elmin. Erik, "Wumb enjing pim wumb tu wei!" pa nik kindnjing. ³⁶ Wumb en enim ek dinga nik yi ninjing, "Wumb enjing pim wumb ei, ok nim konduk embilngii," pa yi nengin, enjing pim wumb ei ok Jiisas kon e! embilangin, enjing pim wumb pei ka mulnjung.

15

Gos Nge Lo Ek Ei Sinim Kupenjing Ek, Ei To Mani Kindinim (Mak 7:1-13)

¹ Kunum e!e, lo ek piilmin wumb kombur ni lo ek emb to!mun wumb kombur ni

Jerusalem konu si kindik, Jiisas mu!um konu tor onjung. Ok yi ninjing. ² "Nimbil erang nim nge ekii silmin wumb ei sinim ok kupenjpjin no!, 'Erei!', nik o! ei enarik, kuni nungii kunum ei, angil was enanmin," pa ninjing. ³ Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, "Nimbil erang en enim nge elmin o! ei ekii sinmin. Sik, Gos nge lo ek ei si kindinmin min? ⁴ Gos ek yi nim, 'Nim arnim manim ningii ek ekii sik erngii,' pa nim. 'Pe wu endi arim mam kin ek kis nipi ngopu erim kin, eim to kundngii,' pa nim. ⁵ Ba en enim yi nilmin, 'Wu endi eim epi pei salilim wu, ei eim arim mam paki tumba,' ba ei eim ek yi nimba, 'Na epi ei Gos ngumbii nipi poru ninj,' pa yi nilmin. ⁶ Ernjing, menjing ei er ka erngii mil mon nik, en enim elmin o! ei erik, Gos nge ek to mani kindik, en enim elmin o! ei ambil tonu kindilmin. ⁷ Enim ek kend nge wu ombu, Aisaiya Gos ek ni tor kindilim wu enim kin ek keimi kun yi nirim. ⁸ Eim ek yi nim,

'Wumb tilap ombu en enim gupu e!e na embe ambil tonu silmin. Nga en enim nge noman ei na kin am turii salilim. ⁹ En enim wumb lo pendik elmin ek ei ni tor kindik yi nilmin, Gos nge ek ni tor kindinmin,' pa yi nilmin. 'Yi nik kin na kin men tok wii nil nik yi elmin,' pa nipi

ngum.

*Epi Erpi Wumb To Penj
To lum*
(Mak 7:14-23)

¹⁰ Jiisas eim wu amb pei wii topu, "Wei!" a nim. Nipi yi nim, "Enim piik kun erngii. ¹¹ Wumb epi nanging mani punum ei kis mon. Mer gupu e le ek nengin tor onum ek, ei erang, wu noman tuk ei penj kun ka pinalim mon."

¹² Kunum e le eim nge ekii sik e lmin wu ombu ok, eim kanik yi ninjing, "Lo ek piik e lmin wumb, nim nin ek ei piik, kis piinmin ninjing ek, ei nim piin min mon?"

¹³ Eim yi nim, "Emb epi kanim kanim endi nanim Arnan tonu epin mo lum ei erip ta l pendnenim, epi endi kapli dumbu l pei pu l erngii. ¹⁴ Enim kan wiik tei! Wumb ei ningi l tumbun mo lum wumb, ei puk, ningi l tumbun mo lum wumb kombur and lam andan tungii enmin. Pe ningi l tumbun mo lum wumb endi pupu, endi and lam andan tumbii ni ermaba, ei wumb ta l ouni bok tungu l," pa nim. ¹⁵ Piisas ek nipi orung kindpi yi nim, "Nim ek ekin ei pu le ni peni e le kindan, sin piimin," pa nim. ¹⁶ Jiisas ek yi nim, "Enim yi ku noman kun ka pinalim, wumb eipi mi l mo lmun. ¹⁷ Enim piinanmin, wumb kuni gupu kindi lmin, epi nok mani kindinmin ei, mer kirim e le punum. Pupu, nga sipi tor kind si kindinmin. ¹⁸ Ba epi noman tuk palim, nik tor kindinmin

ei, noman e le tor onum. Epi ei mendpi l wumb erpi kis mondnum. ¹⁹ Nga wumb noman tuk e le tor onum ei yi mi l, ek kis nik, epi waning erik, wumb to konduk, amb eipi ngunduk, o l kis eipi erik, epi waning sik, ek kend tok erik, wumb kin ek bu l ambil erik yi e lmin. ²⁰ O l eipi o l ombu erpi wumb er kis mondulum, ba wumb endi angil was enarpi kuni no lum, ei wumb er kis penj mundnalim mon," pa yi nim.

*Keinan Amb Ei Jiisas Kin
Pii Gii Nim*
(Mak 7:24-30)

²¹ Jiisas konu e le si kindpi, pupu Taiya kin Sairon konu e le mandi tor pum. ²² Keinan konu e le wumb tilap eipi, amb endi opu konu e le mo lum. Amb ei opu, ek dinga nipi yi nim, "Owundu, nim Deipis nge kingam, nim na kin kaimb se. Na nge ambil ei gui kis ei er kis mundang mo lum," pa nim. ²³ Ba Jiisas ek endi nipi ngunerim mon. Eim nge ekii sik e lmin wu ombu ok, ek dinga ninjing, "Amb ei eim wii dinga topu sinim onjpun konu onum ei, nim eim orung kindan orung pangli!" ninjing. ²⁴ Jiisas ek orung kindpi yi nim, "Gos na kindang op Esrel wumb kung siipsiip mi l am punjung ei, mendpi l sip orung simbii nge onj." ²⁵ Amb ni opu, eim simb e le mani ming gopsing pii po lpu ek yi nim, "Owundu, nim na paki to!" ²⁶ Jiisas ek nipi yi nim, "Sinim kangil kuni

sipin, owu ngunermin ei, oł kun pinałim mon.”²⁷ Amb ei yi nim, “Owundu, nim ek keimi nin, ba wumb en enim kuni nołmun kuni ełim mani pułum ei owu nołmun,” pa nim.²⁸ Amb ni ek yi neng kin Jiisas ek nipi yi nim, “Amb, ninim pii gii na kin ei owundu tonu om, epi ninim piin mił yi tonu omba.” Yi neng kin, kunum ełe mendpił amb ei ambłam ka wii mułum.

Jiisas Ening Wumb Pei Er Ka Erim

²⁹ Jiisas konu ełe si kindpi, pupu noł gopu Galilii niłmin konu ełe tor pum. Pupu, komung endi ełe tonu pupu, mei ełe mułum.³⁰ Wumb tiłap owundu endi ok, eim mułum konu onjung. Ok, wumb ningił tumbun mułum, ni kom ngang ek piinenjing wumb, ni simb angil kis mułum wumb pei sik, eim mułum konu tu wunjung. Tu wuk, Jiisas mułum konu simb ełe mandi tuk mundangin, Jiisas eim wumb pei er ka erim.³¹ Yi mił erang kin, wu amb pei noman nendii tok piinjing. Nimbił erang wumb ek tingnenjing wumb ei, nga ek tengnjing; nga simb kis mułum wumb ei nga simb ka mułum; ningił tumbun mułum wumb ei, nga ningił ka mułang kenjing. Gos oł ei yi mił erang kin, wumb en enim Esrel nge Gos embe ambil tonu kindnjing.

Jiisas Wumb 4,000 Pei Kuni Ngum

(Mak 8:1-10)

³² Jiisas eim nge ekii sik ełmin wu ombu, wii tang wangin kin ek yi nim, “Wu, amb ombu na kaimb kis piind,” pa nim. “Wumb kunum tekliki pe na kin mulnjung, pe wumb kuni tang piinmin ei, na nga orung pei nimbii kaimb enim. Nimbił erang wumb ei dinga sinerang, ngii konu bin ni puk, kumb kuni tang mełim tumba.”³³ Jiisas nge ekii sik ełmin wumb ok ek yi nik, “Ya konu ełe orung orung ei wumb mulałmin, sinim kuni jili orung sipin wumb ombu kuni ngumun?”³⁴ Jiisas eim ek nipi kii sim, “Enim bres nimerii sałim?” Wu ombu yi ninjing, “Sin bres, angil orung nga tał ni omu endeim endeim ni sałim,” pa ninjing.³⁵ Pe Jiisas ek nipi wumb ngang, wumb pei mei ełe mani puk mulnjung.³⁶ Pe eim bres pei sipi, omu ombu sipi, eim Arim Gos kin prei erpi ngopu, kuni ombu sipi eim nge ekii sik ełmin wu ombu ngang, wu ombu sik mok tok wumb mulnjung wumb, ei ngunjung.³⁷ Wumb pei kuni nok pangin, pinang pang kin, kuni orung mułum ei kon angil orung nga tał, takik piki tunjung.³⁸ Kuni nunjung wu ei 4,000 pei mendpił nunjung. Nga amb, kang ambil angil pendik tuk kindnenjing mon.

³⁹ Jiisas wumb ei pei nipi kindpi, eim noł kanu

endi sipi, pupu konu orung
Makaran ni konu e le orung
pum.

16

*Jep O l Kenmin Nik Wii
Tunjung*
(Mak 8:11-13, Luk 12:54-56)

¹ Jura wumb wu num ombu lo ek ekii sik elmin ni wumb kolk nga konj angk tonu onerngii ni piik wumb ok, Jiisas kanik, eim nimba ek piimin nik eim ermba mi l kenmin nik yi ninjing. Nik, "Eim epin konu e le jep o l andan topu o l, endi erangli!" ninjing. ² Ba Jiisas eim ek orung kindpi yi nim, "Konu pou nipi, eni mani pang, enim molk kunum ka simba nilmin. Ei nimbil erang kupu mu l kundii erang kanik nilmin. ³ Konu kupiiring okrii ni molk, konu kupu ping erpi elim ei, enim molk konu pop topu, kumb owundu tumba, nik elmin. Ba akip kunum ei, na jep o l kanim kanim end o l ei, enim kapli pii po l tunanmin mon. ⁴ Enim wumb kis molk kin o l kis elmin. Enim molk jep o l andan topu o l kenmin ninmin, ei na kapli enerbii. Jep o l andan top ermbii o l ei, Gos ek ni tor kindilim wu Jona kin elim jep o l andan tum o l, ei mendpil. Wumb Jona o lup tok, no l e le mani kindnjing kin, ba nga Gos eim sipi, tonu orung sipi konj mundum." Eim yi ni pendpi poru nipi, wu ombu si kindpi pum.

*Lo Ek Ekii Silmin Wumb
Nin Wumb Kolk Nga Konj
Angk Piinarik Ekii Silmin
Wumb Ombu En Enim O l
Kend Tok Elmin Ei Nge Ek
Ekin Palim*

(Mak 8:14-21)

⁵ Jiisas eim nge ekii se elmin wu ombu, no l gopu e le tumb tok puk, ba en enim kuni bres ni epi endi sik nungii ei, piinarik pendik puk. ⁶ Jiisas eim ek nipi yi nim, "Enim kan kun er mu ngii! Jura wumb wu num ombu lo ek ekii sik elmin wumb ni wumb kolk nga konj tonu puk piinalmin wumb ei kin ek kend tok ek ak mak erik ei yiis bres e le tok kindangin opu tonu o lum ei mi l yi erngii. Ei enim piik kun erik mu ngii. ⁷ Jiisas nge ekii sik elmin wu ombu ek enim kin ek nik yi ninjing, "Eim yi mi l neng kin, 'Sin bres tu wunen-jpin,'" pa ninjing. ⁸ Ba Jiisas eim bres ni kuni epi sina lim ni piipi kin eim ekii silmin wumb kin ek yi nim, "Enim wu pii gii dinga pinalim mi l wu, nimbil erang enim en enim kin ek nik orung orung kindik enmin?" ⁹ Enim ek ei piinanmin min? Na bres angil orung ei wumb 5,000 pei ngamb nunjung. Nan- gin, enim kuni orung mu lum ei, kon nimberii kon tunjung ei piinmin min? ¹⁰ Pe nga bres angil orung nga ta l ei wumb 4,000 pei ngamb nun- jung. Nga kuni orung sik kon nimberii tunjung? ¹¹ Nimbil erang enim piinanmin na enim bres nga ek kun ninand

mon? Na nind ei, enim Jura wumb wu num ombu wumb ei ok ek kis ka pei pei nik, kend tok erngii ek ei, piip nind,” pa nim. ¹² Yi mił neng kin, wumb ei nim ek ei piinjing bres ełe kuni yiis mon ek eipi endi ninmin, ni piingii, Jura wumb wu num ombu ei lo ek emb tołmun ek pei nga emb tunjung. Wumb ombu en enim oł yi mił ełmin ba noman tuk ka wumb eipi kin ngonalmın mon.

Piisa, “Jiisas Eim Kraıs,” Pa Nipi, “Gos Kindim Wu Mei Mani Om.”

(Mak 8:27-30, Luk 9:18-21)

¹³ Jiisas pupu Sisariya Pili-pai konu ełe pum. Kunum ełe eim nge ekii sik ełmin wumb kii sipi ek yi nim, “Wumb pei na embe nii nilmin?” ¹⁴ Eim nge ekii sik ełmin wu ombu yi ninjing, “Wu kingam wumb kombur, ‘Nim Jon wumb noł pendilim wu,’ ninmin; nga wumb kombur, ‘Nim Elainja,’ pa ninmin. Nga wumb kombur, ‘Nim Jeremaiya ek ni tor kindilim wu endi,’ pa ninmin. Wumb kombur molk, ‘Nim Gos oł ekii se ermba oł ei piikin nilim wu,’” pa ninmin. ¹⁵ Pe Jiisas eim ek nipi yi nim, “Enim na nii ninmin?” ¹⁶ Saimon Piisa ek yi nim, “Nim Kraıs, nim Gos nge kingam molkun, wumb noman konj ngan, wumb konj mułngii,” pa nim. ¹⁷ Jiisas ek nipi ngopu yi nim, “Saimon, nim Jon kingam ka piinjii. Ya mei ełe wu endi nim ek ei ni neng, nim ninan

mon. Na Ernann tonu epin mołum ei, nim ek ei nipi nim ngonum. ¹⁸ Piisa, na nim kanip nind. Pe na Gos nge ngii tekmbii ei, ya ku peł ełe tekmbii. Ku peł ełe tekmbii, nim embe ei pułe Piisa ei ku mił. Pe wumb kułngii konu kis ełe nge dinga ei, to mani kindnermba mon. ¹⁹ Na Gos sinim tep er mołum konu ei kii wał sip, nim ngumbii. Epi nim mei konu ambil gii nin epi ei, tonu epin Gos ambil gii nimba ku. Nim mei ełe epi endi si kindin kin, tonu epin Gos epi ei si kindimba ku.” ²⁰ Jiisas eim nge ekii sik ełmin wu ombu kanpi kin ok yi nim, “Enim wumb endi kanik na Kraıs Gos kindim wu mei mani om, ninerei mon!” nim.

Jiisas Eim Kołpu, Nga Konj Ba
(Mak 8:31-9:1, Luk 9:22-27)

²¹ Kunum ełe Jiisas eim Jerusalem konu ba nge pułe andan tum. “Wumb noman peng pim wumb ni, Gos kin kułmał kalilmin wumb, ni lo ek emb tołmun wumb pei ok, eim ngenj kumbii ngungii. Ngok, to kundngii, tukpu konu mani pupu, epi nga kunum tekliki ełe tonu opu konj ba, ek ei ni tor kindim.” ²² Piisa eim sipipi tor sipi eim ek kis ngum. Ngopu ek yi nim, “Owundu, nim ek keimi ninan, nim nin ek ei tonu onermba mon.” ²³ Jiisas kan ak topu, ek nipi Piisa ngum, “Seisen, nim na buł morung pui! Nim na kin ek eipi ninjii en? Nim Gos

nge ermba oł ei piinan mon. Nim wumb noman ełe erngii epi ei mendpił piin!” pa nim.

²⁴ Kunum ei Jiisas eim ek nipi eim nge ekii sik ełmin wu ombu ngum, “Wumb endi na kin ekii simbii ni piimba wu, ei eim noman to piinarpi kin, eim ond peri ei kou sipi, na bii konu ekii simba. ²⁵ Wu endi eim nge noman konj peng ka moł ni piimba wu, ei eim noman konj am ba. Wu endi na nge piipi erang, eim noman konj am ba; ei eim noman konj ei nga sipi orung simba ku. ²⁶ Wu endi eim mei ełe epi piipi si kulou topu er mułang, eim noman konj kulmba ei, mei ełe epi er sipi orung simba mił nenj? Nga eim epi nipe endi eim noman konj ei nga top er sipi orung simba ei epi sinolim. ²⁷ Na tonu epin si kindip, mani op wu kingam talip onj. Kunum ei Arnan Gos nge tiłang owundu ei kin enjel ni ouni ongii. Kunum ełe, na ek keimi ni pendind mił keimi tor omba ei, en enim oł erngii mił yi ku, Gos eim enim kumep orung kindmba.” pa nim. ²⁸ “Na ek keimi nip enim ngond, wumb kombur ya ełe angilmin wumb ei, konj mułngii. Mułangin, na wu kingam ei king mołup ombii,” pa nipi ngum.

17

*Jiisas Ngenj Ei Kanim Eipi
Kulum
(Mak 9:2-13, Luk 9:28-36)*

¹ Pe kunum angil orung nga endeim poru neng, Jiisas eim Piisa sipi, Jeims angim Jon kin nipi, seng puk tonu komung owundu endi ełe tonu punjung. Komung ei am ei tonu sim konu, en enim mendpił mulnjung. ² Jiisas nge ngenj ei nga ngenj endi eipi mił peng kenjing. Eim kumb ningil ei eni topu tiłang enim mił, yi tiłang owundu erim. Nga eim alap ełe kuru mił tiłang erim. ³ Moses kin Elainja tał ouni tor okuł, Jiisas eim kin ek tangk kenjing. ⁴ Piisa ei kanpi kin eim ek yi nim, “Owundu, sinim ya mołmun ei ka wii. Nim kapli nin kin, ya ełe na ngii tika tekliki tekmbii. Endi nim nge; nga endi Moses nge; nga endi Elainja nge,” pa nim. ⁵ Ek nipi mułang, kupu kuru tiłang owundu erpi opu, wu kei enjing konu om. Kupu ei opu wu kei kin pełi erim. Erang, kupu tuk ełe Gos ek endi tor om ei yi nim, “Ei na nge kingam, na eim kin noman ka wii ngond. Na eim ka wii piind; nga enim eim ek piingii.” ⁶ Jiisas nge ekii sik ełmin wu ek ei piik, mund mong erik, mani mei ełe puk pinjing. ⁷ Jiisas eim mandi opu, wu ombu embliim. Ambilpi, ek nipi ngopu yi nim, “Enim mund mong enerei mon!” nim. ⁸ Pe wu kei tonu angk kenjing ni, wumb endi mulenjing; ba Jiisas eim mendpił mułum kenjing.

⁹ Jiisas ni wu kei kin komung ei si kindik mani puk,

Jiisas eim kin ek nipi ngum, “Enim pe kanik onmun, ei wumb eipi kanik ninerngii mon. Pepi, pang pang tonu epin si kindpi mani mei ele opu, wu kingam mił mołpu kołpu, nga opu konj pum kin, ek ei tor pangli,” pa nim. ¹⁰ Jiisas eim nge ekii sik elmin wu kei eim kin kii sinjing, “Nimbił erang lo ek emb tok mołmun wumb ei, Elainja kumb se omba ninjing?” ¹¹ Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Ei keimi! Elainja eim kumb se omba. Opu, oł kanim kanim ei er kun ermaba nge omba. ¹² Ba enim kanip nind, Elainja ok om ba wumb eim om mił pii kun enenjing. Enarik, en enim noman ele eim kin oł kanim kanim erik enjing. Yi mił ku, akip tonu epin si kindpi, mani mei ele om, wu kingam ei ngenj kumbii simba ku.” ¹³ Jiisas ek yi neng kin eim nge tekliki ekii sik elmin wu ombu piinjing ei, Jon wumb noł wii pendilim wu ei, kin ninim ni piinjing.

Jiisas Kangi Endi Gui Kis Pim, Er Ka Erim

(Mak 9:14-29, Luk 9:37-43)

¹⁴ Pe puk, wumb tilap owundu endi tor onjung konu ele, wu endi Jiisas kin tor opu, ming gopsing pii połpu, eim simb ele mani opu mołpu mei ele pim. ¹⁵ Pepi, ek yi nim, “Owundu, nim na kin kaimb piin kin, nanim kangii ei noman wulu mił pang, pupu dup peł ele pułum; nga noł tuk pupu, eim ka mulalim mon. ¹⁶ Na

sip tu wup, nim nge ekii sik elmin wumb muljung konu ninj ei, wu ombu kapli ka enenjing mon!” pa nim. ¹⁷ Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Enim wumb tilap pei pii gii pinerim; nga enim noman tuk kun ka pinerim wumb. Kunum nimberii na enim kin kongun er mołamb kin, enim Gos nge noman dinga ei pii poł tungii? Enim kangii ei na kin tu wei!” nim. ¹⁸ Jiisas kangii ni tu wangin, gui kis ni ek ngopu tor kindim. Kindang, kangii ei pe mendpił ka wii mułum. ¹⁹ Jiisas eim nge ekii sik elmin wu mendpił ok, Jiisas kanik ek nik kii sinjing. “Nimbił erang sin gui kis ei to tor kindnenjpin?” ²⁰ Eim ek nipi orung kindpi yi nim, “Enim pii gii aninga mendpił pim. Peng kin, enim ermin ni enjing kapli enerim. Na enim kin ek keimi nip enim ngond, enim pii gii ei kuni maser mong kembis wii ei sem simbii mong mił yi pim kin, enim mei komung ya pałim ei mon, pukun orung ele pui,” nengin kin ba. Pe enim epi endi ermin, ni pii gii, epi ei kapli erngii. ²¹ Ba andlam eipi endi seng, gui kis ei mił to kindmin mił mon. Ba prei erpin ngopun, kuni mowii pepin ermin ei, mendpił pałim. Epi endi eipi kapli enermba mon.”

Jiisas Eim Kołpu Nga Konj Ba Ek Nga Nim

(Mak 9:30-32, Luk 9:43-45)

22 En enim puk Galilii konu o ende puk molk, Jiisas ek nipi eim ekii sik elmin wumb ngum. “Na tonu epin mani mei ele op wu kingam mol. Molamb, wumb na sik, opu orung wumb ok angil ele ngungii ei, piip nind.” 23 Nipi yi nim, “Pe na to kundangin kulmbii; tukpu konu pep kunum tekliki opu pang, nga angip tonu op konj bii,” pa nim. Jiisas eim ek yi neng, eim nge ekii sik elmin wu ombu noman embin tang piik muljung.

24 Ekii se puk, Kapaniyam konu ele tor punjung ni men ngii owundu ele andik men ngii ku takis silmin wumb ei ok Piisa kii sik yi ninjing, “Enim nge ek emb topu ngolum wu, men ngii owundu ele ku takis tolum min mon?” a nik. 25 Piisa ek nipi orung kindpi yi nim, “Owa, eim enim.” Nga Piisa eim pupu ngii ele nirik pum, ba Jiisas Piisa kin opu kii sipi ek yi nim, “Saimon, nim noman nipe noman piin? Ya mani mei ele wu num ei eim kingam amb seng kuimi ngum, ba nga wumb eipi ei wu num eim paki yi ku tum. Tum ele wumb, nii endi epi ei nga ngopu orung wu eim kin kindngii?” pa nim. 26 Piisa ek nipi yi nim, “Wumb tilap eipi kin ngolmun,” pa nim. Jiisas ek nipi ngum. “Yi erpi kin, eim nge kingam ku ni epi ngopu orung kindnermba. Yi mił, na Ernann ngii konu ku takis kindnermbii ku,” pa nim.

27 “Pe sinim yi eramin kin, wumb ei sin kin kis piingii ei mon. Nim pukun, nol gopu ele omu wuk kindan, omu endi ok tonu opu pim kin, sikin, gupu ele ambil aki tokun kenjii ni, ku monii endi pimba ku ei, tu wukun wumb ei ngunjii. Ngunjii ku ei, wumb ei nge tilap ouni ngunjii; ei kapli ermbe,” pa nim.

18

Gos Sinim Tep Molum Konu Ei Ni Epin Tep Molum

(Mak 9:33-37, Luk 9:46-48)

1 Kunum ele Jiisas nge ekii sik elmin wu ok kin ek yi ninjing, “Wu nii endi Gos sinim tep er molum konu ei wu owundu mendpil molum?” 2 Jiisas eim kangii kembis endi tu wupu, tuk muljung konu ele engndim. 3 Eim ek nipi yi nim, “Na ek keimi nip enim ngond. Enim ok kangil kembis mił ek keimi ni piik muljung kin, enim Gos sinim tep er molum konu ele tuk punerngii. 4 Wu endi eim ngenj ei mani kind si kindpi, eim noman to pinarpi mulmba wu ei Gos sinim tep er molum konu wumb tuk mulngii ei, to mani kindpi molum kumb ele ba. 5 Nga wu endi na nge embe ele piipi kangil ei mił ‘Oi!’ a nipi, eim ngii ele nirik simba wu ei, na yi ku, ‘Oi!’ a nipi, eim ngii ele nirik simba,” Jiisas eim ek yi nipi wumb ngum. 6 “Wu endi opu, na kangil molmun ei na kin pii gii peng

mołmun ei to kis ermbii ni ermba wu ei, eim kumep owundu kis mendpił ei eim simba. Ba wu ei kom ku owundu endi sik num goltum ełe kan kulk sipik, ep noł mii ełe to mani kindngii wu ei, kumep kembis simba,” pa nim. ⁷ “Mei wumb kaimb kis piind. Wumb eipi ei ok kin wumb, na kin pii gii ninjing wumb ei si tor singii. Keimi, oł ei mił tonu ołum. Ba wumb nii endi wumb ei oł yi mił erngii nipi si tor sim wumb ei, eim kin oł embin tui kis endi ei eim kin tonu omba.

⁸ “Pe nim simb min angil ei endi Gos buł ngopu ermbii ni erim kin, endi kilpi to si kindnjii. Yi erang kin, ninim simb endeim min angil endeim ei peng konu ka ełe punjii ei ka. Simb angil orung orung ouni pimba ei, dup konu tukpu ełe mani kindngii ei, kulałmin kunum kunum dup no mułmba. ⁹ Pe ninim ningil ei erang kin Gos buł ngokun si kindkin en kin kaplı ninim nge ningil kopiskin tor sikin, olkup tokun si kindnjii ei, ninim konj mulnjii. Nim ningil endeim peng konj mulnjii ei kaplı, ba nim ningil tał pim kin, nim oł kis kanim kanim eran kin, nim olkup tok dup konu kindngii ei kis.”

Kung Siipsiip Am Pum Ek Ekin
(Luk 15:3-7)

¹⁰ “Enim kan kun er mulngii; tuk kangil kembis mołmun ei epi wii mon. Na enim kanip nind, tonu epin en enim enjel tep ełmin ei,

na Ernann tonu epin mołum ei mandi mołmun piilmin. ¹¹ (Nimbił erang na tonu epin si kindip, ya mani mei ełe op telim moł. Mołamb, wumb am punjung ei, sip orung simbii nge onj.) ¹² Enim er piinmim mił nenj? Wu endi eim kung siipsiip 100 pei mulnjung ei, endeim am pum. Ei eim kurnermba min? Ei mon. Eim kung siipsiip 99 pei tonu komung ełe mond si kindpi, eim pupu, kung siipsiip endeim am pum ei kurpu ba. ¹³ Na ek keimi nip enim ngond, wu ei pupu, eim kung siipsiip ei kan sim kin, eim ka wii piimba. Nga eim kung siipsiip 99 am punenjing ei kin ka wii piinalim mon. ¹⁴ Yi mił ku, sinim Erinjpin ei tonu epin konu mołum, ei eim tuk kangil kembis mołmun ei am punerngii ni piinim.”

Engnjing Oł Kis Elim Ei, Nik Ka Ełmin Oł Ei

¹⁵ “Pe ninim angnim ei oł kis nim kin erim ei, pe nim pukun eim kin molkun, eim oł erim ei andan tunjii ba eł ełip mendpił konu koi erkil ek ningil. Ek yi nen ninim, angnim nim ninjii ek ei piim kin, ninim angnim si orung sinjii. ¹⁶ Ba wu ei nim ek piinerim kin, nim pukun nga wu tał nga sinjii. Sen, enim tep to pungii. Puk, wu tekliki ni tał ni ek ni tor kindngii ei, Gos nge ek ninim mił yi erngii. ¹⁷ Ba eim wu ombu ek piinermbii nim kin, nga pukun Gos nge tiłap men ngii

endi wumb mołmun ełe sip-njii. Nga eim Gos nge tilap wumb ei ningii ek piinermbii nim kin, enim yi mił piingii wu ei torung pii gii ninanim wu, ni ku takis sipi ełmin wu ei mił mołum.”

¹⁸ “Na ek keimi nip enim ngond. Pe nga enim kin ya mei ełe oł endi wumb erngii ei, enim buł ngok noman to piinenjing kin, ei yi ku Gos tonu epin konu mołum buł ngopu noman to piinermba. Pe nga ya mei ełe enim kin oł endi wumb erngii oł, enim noman to piinjing kin, ei yi ku Gos tonu epin konu mołum yi mił ermba. ¹⁹ Na ek nga nip enim ngond. Enim tuk mei ełe mołmun ei wu tał eł ełip noman ende sekil prei erkił, epi endi simbił ningił. Ei na Ernann epin mołum ei, kapli paki tumba. Topu singił, epi ei ngumba. ²⁰ Keimi, wu tał min tekliki mił molk, na nge embe piik tuk kulou tungii ei, na op tuk ełe op mułmbii,” pa nim.

Kongun Wu Epi Sipi Nopu Pendilim, Ei Nge Ek Ekin

²¹ Kunum ełe Piisa opu ek kii sipi Jiisas ngum, “Owundu, kunum nimberii na engnan opu oł kis endi na kin erang, na eim si kindip ngumbii. Kunum angil orung nga tał min?”

²² Jiisas ek nipi eim ngopu yi nim, “Nim kunum angil orung nga tał nin ba na nim kanip nind, kunum kunum pei eim nim kin oł kis ermba, ei kil ngunjii,” pa nim. ²³ “Yi

mił eran, Gos sinim tep er mołum oł, ei yi mił king owundu endi mołpu, eim kongun wumb eim epi se no pendngii, ei eim mołum ei er kun ka erpi, akip tor sipi yi elim. ²⁴ Pe wu king ei eim wumb ei epi se nok pendilmin ei, akip orung simbii nipi kongun pułngun mondup erang, wumb wu endi eim kin tu wunjung. Wu ei ku owundu kis dinga er sipi no pendim. ²⁵ Ba wu ei ku kapli ngo orung kindmba mił pinerim mon. Yi peng kin, eim nge wu owundu king ei mołpu yi nim. “Wu ei eim ambim ni eim kingam ambilim noł nin eim epi kanim kanim pei wumb ngok, ku singii. Sengin, ku ei nanim kin orung omba,” pa nim. ²⁶ Yi mił neng kin, wu ni opu, king enim konu simb ełe mani mei ełe pepi, ek dinga nipi yi nim. ‘Wu owundu, nim na kin kaimb sin kin, na kindan andip kapli ku epi kanim kanim na sip no pendinj, ei kapli ngo orung kindmbii,’ pa nim. ²⁷ Pe wu owundu ni eim kongun wu ek nim mił, ei piipi, kaimb sipi, ku no pendim ku ei kapli ngo orung kindmba pinerim ku, ei nim, ‘Epi endi ngunerii mon ku!’ nim. Nipi, nga eim noman ełe to piinerim mon.

²⁸ “Kongun wu ni eim si kindpi pupu, nga eim angim kongun wu endi eim ku sipi no pendim wu ni om konu ambil gii nip, yi nim, ‘Na ku sikin no pendin ku, kapli

pe mendpił ngo orung kind-njii!' pa nim. ²⁹ Yi mił neng kin, angim kongun wu endi ni mani mei ełe ming gopsing pii połpu ek dinga nipi yi nim, 'Nim na kaimb piin kin, kaplı kui er mułan, na andip kaplı, nim ku ngo ninim kin orung kindmbii.' ³⁰ Ba eim mon nipi, sipipi kan ngii ełe pindamb, 'Kaplı, eim nanim ku sen mił ngo orung kindpi poru nipi, kan ngii tor omba,' nipi yi nim. ³¹ En enim kongun wu endi oł ei kanik, noman embin to kis piinjing. Piik, puk, wu owundu mułum konu kanik erim oł mił pei nik, wu owundu ngunjung. ³² Yi mił nengin kin, wu owundu ni kongun wu ei wii to nirik sipi yi nim, 'Nim kongun wu kis, nim ok na kin ke nen, na nim ku owundu kis no pendin ei ngo orung kindnerii mon nip, nim kaimb sip mon minj. ³³ Na nim kin kaimb sip ngunj, ei mił ku nim kongun wu endi ombu kin, yi mił ku kaimb sinjii, ba nimbił erang yi mił enen?' ³⁴ Yi nipi, wu owundu wu ei sipi kindang, wumb eim sipi kan ngii kindnjing ełe pepi mołum. "Eim wu owundu kin ku sim mił ngopu poru nipi, eim kaplı kan ngii ełe si kindpi tor omba," pa nim. ³⁵ Jiisas eim ek nipi poru nipi yi nim, "Pe en enim nge noman ełe enjing oł kis ei si kindnenjing kin, na Ernan tonu epin mołum, ei enim kin yi ku ermba," pa nim.

19

Jiisas Ek Nipi, "Amb Sik Nga Si Kindnerngii," Ek Ei Nim

(Mak 10:1-12)

¹ Jiisas ek ei nipi poru nipi pendpi, Galilii konu si kindpi, pupu Juriya konu owundu ei si kindpi, pupu noł tungun orundung Joran ni konu ełe pum. ² Wumb pei eim pum konu ekii se punjung; ening pim wumb pei tu wunjung, ei er ka erpi yi erim. ³ Lo ek emb tołmun wumb ei, ok Jiisas nimba ek piimin nik, kii sik yi ninjing, "Wu endi kaplı eim amb kilpi to si kindmba ei, sinim lo ek ełe kaplı yi ermba ninim min mon?" ⁴ Pe eim ek nipi orung kindpi yi nim, "Enim Gos nge ek ei ger kinenjing min? Gos epi am pei kumb ok eririm, Gos eim ei kumb ok wu kin amb tał eririm." ⁵ Ek yi nim, "Peng kin, wu ei eim mam arim si kind opu, eim ambim kin o dambiltpi ende punjguł. Pukuł, wumb tał nga o endeim molkuł poru ningił. ⁶ Yi mił wu amb wumb tał mon, wumb endeim. Gos epi erpi ende kindpi pendnim ei, pep poru ninim ei, nga wumb endi to eipi eipi kindnermba mon." ⁷ Wu ombu ek dinga nik yi ninjing, "Nimbił erang Moses lo ek yi nilim, wu endi amb kilpi tumba ei, pipe mon endi eim ambim ngopu, kaplı si kindmba nirim?" ⁸ Jiisas eim ek nipi orung kindpi yi nim, "Moses enim embnjing

to tor kindngii nirim ei, nimbił erang Moses nirim ek ei enim piinarik, buł ngok yi erangin kin, Moses yi nirim, ba kumb ok Gos epi kanim kanim pei eririm kunum ełe oł yi endi tonu wang enalmin mon. ⁹ Pe wu endi eim ambim eim kin mandi mularpi, wu eipi kin ningił erang wu ei eim ambim tor kindpi, nga pupu amb konj simba ei, Gos nge lo ek ei wu to kis enim, oł kun palim mił enanim,” pa yi nim.

¹⁰ Jiisas eim nge ekii sik ełmin wu ombu, ek nik ngok yi ninjing, “Oł yi pimba ei, wam ambim tał, eł elip kongun nikił kun erngił, yi pimba ei wu pupu, nga amb konj sinermba; nga amb yi ku pupu wu konj punermba mon ku.” ¹¹ Jiisas eim ek yi nim, “Ek ei na nip ngond, ‘Ei wumb pei pei kaplı erngii oł mił mon. Ba wumb Gos kaplı paki tang ermba wumb ei, kaplı nanim nind ek ei kaplı piyangli,” pa nim. ¹² “Pe mani mei ełe wu kanim kanim amb sinałmin wu mołmun ei, puł kanim kanim palim. Nimbił erang, kombur menjing yi mengpi pendrim mił; nga kombur wumb erangin mołmun mił; nga kombur en enim amb sinałmin ei nimbił erang, en enim Gos sinim tep enim kongun eii ekii sik puk mułngii. Wumb ombu ek emb tołum ek, ei piik ekii sik erngii.”

Jiisas Kangił Kembis

Kengip Ek Ka Nipi Ngum

(Mak 10:13-16, Luk 18:15-17)

¹³ Kunum ełe, wumb kangił kembis kembis kombur tu wuk ei, Jiisas eim kangił peng ełe ambilpi, Gos kin prei erpi ngumba, ni tu wuk ba Jiisas nge ekii sik ełmin wu molk. “Kangił tu wuk ei mon,” pa nik. ¹⁴ Jiisas yi nim, “Enim kangił ei kun erangin nam kin wangin, enim mon nik yi enerngii mon. Nimbił erang Gos sinim tep enim oł, ei kangił yi mił mułngii wumb ei tuk pungii,” pa nim. ¹⁵ Pe Jiisas eim angıł peng ełe ambilpi, Gos kin prei er nipi, yi er poru nipi pendpi, konu ełe si kindpi pum.

Kangi Wu Epi Pei Sim Wu

(Mak 10:17-31, Luk 18:18-30)

¹⁶ Pe wu endi Jiisas pum konu tor opu yi nim, “Ek emb tołum wu, na oł ka nimbił oł endi erip, kaplı noman konj kunum kunum ei sip kin, konj kunum kunum mołup simbii?” pa nim. ¹⁷ Jiisas yi nim, “Nim na nimbił erang na kin epi ka ei kii sikin? Epi ka endi ermbii ek ei noman to piikin nin, wumb endeim mendpił ka mołum. Pe nim lo ek palim mił piikin, ekii sikin kaplı noman konj kunum kunum mołum ei sinjii.” ¹⁸ Wu ni kii sipi yi nim, “Lo nipe lo?” Jiisas ek yi nim, “Lo ek yi palim; nim wumb endi to kundnenjii mon! Nga wu amb eipi nge ngundpu sinermba mon! Nga wumb

eipi nge epi waning enenjii, mon! Nga wumb endi kin kankin ek kend to ngunenjii, mon! ¹⁹ Ninim arnim manim ek piikin, ekii sinjii. Pe nga ninim noman kultun mił yi wumb eipi mułngii ei, yi ku noman kulkun ngunjii,” Jiisas yi nim. ²⁰ Wu kangi wu ni yi nim, “Na kumb ok kangil kembis kin moł lo ek ombu ekii sip poru nił; nga na nipe epi endi nga ermbii?” ²¹ Jiisas eim ek yi nipi ngum, “Pe ninim am wu kun ka mendpił mułmbii ni piin kin pukun, ninim epi pei wumb ngo, ku sikin ku, ei tu wukun wumb ku sinerang mułngii wumb, ei ngunjii. Yi mił en kin, nim epi ka wii pei nga tonu epin simba sinjii; nim kapli nanim ond konu ekii sinjii,” pa nim. ²² Pe wu ei eim ek ei piipi eim noman embin to piim. Nimbił erang wu ei eim epi kanim kanim pei salikim.

²³ Jiisas eim ek nipi, eim nge ekii sik elmin wumb ngum, “Na ek keimi nip enim ngond. Wu endi epi kanim kanim pei simba wu ei, Gos sinim tep er mołum konu ełe tuk ba, ba ei kongun dinga wii ermba. Nimbił erang eim epi kanim kanim ei erpi, eim sipi konu ka ełe kindnermba mon. ²⁴ Na ek nga endi nip enim ngond. Kung kap endi mułmba kung, ei eim kung gui ondu ełe tuk ombii ni ermba, ei kapli en-ermba mon! Nimbił erang ei kung gui ondu ei dinga owii salim. Ei yi mił ku, wu

endi epi kanim kanim pei salikim wu ei, Gos sinim tep er mołum konu tuk ba, ei kongun dinga owii mendpił pałim,” pa nim. ²⁵ Jiisas eim nge ekii sik elmin wu ombu ek ei piik, puku sik yi ninjing, “Wumb nii endi kapli noman konj kunum kunum mułmba ei simba?” ²⁶ Jiisas wu kei kun kanpi yi nipi ngum, “Wumb kin epi oł yi ei kapli enerngii ba Gos eim kapli epi kanim kanim pei ermba.”

²⁷ Eim ek yi neng kin, Piisa ek nipi orung kindim, “Nim kenjii, sin epi pei ngii konu si kindpin, nim kin ekii sipin onjpun. Ei sin nipe epi endi simin?” ²⁸ Jiisas ek nipi wu ombu ngum, “Na ek keimi nip enim ngond. Ekii se kunum tonu omba kunum ei, na tonu epin si kindip, mani mei ełe wu kingam moł. Mołamb, na opu tiłang owundu sipi king mołulum peł ełe mułmbii. Kunum ei, enim na kin ekii sinmin wu ombu ok, peł engki nga tał simba konu ełe mułngii ku. Enim wu num molk, Gos nge wumb ei tep erik kan kun er mułngii,” pa nim. ²⁹ “Nga wumb nii endi eim ngii konu si kindpi omba, angim aim noł nin arim mam noł nin nga eim kangi ambil nin eim mei konu si kindpi opu, nanim kin ekii sipi na kongun ermba, ei kapli eim si kindpi omba epi mił sipi, nga mering pei mendpił pendpi sipi, nga noman konj kunum kunum mułmba

ei simba ku. ³⁰ Ba wumb nii endi pe opu kumb eġe bii ni piimba wumb ei, ok ekii simba. Nga ekii se ni piimba wumb endi ei ok kumb eġe ba.”

20

Ond Wain Talmin Konu Kongun Wu Kombur Kongun Enjing

¹ “Keimi Gos sinim tep enim oġei yi miġ, wu endi eim noġ wain ond pin seng eim pupu kongun wu simbii nip kupiiring ok purum. Ei ok, noġ wain kongun erngii nge nip purum. ² Eim kongun wu kombur kin ek tang piipi, noman ende sipi, kunum endeim ni wu endeim endeim kumep ngumbii nim. Pe wu ombu puk, wain talim konu eġe puk kongun erngii nge nipi kindim. ³ Pe konu kupiiring eni 9 erang, eim nga pupu kenim ni epi top elmin konu eġe wu kombur wii angk kongun endi enenjing. ⁴ Pe wu ombu kanpi ek dinga yi nim, ‘Enim yi ku puk noġ wain konu eġe kongun erngii,’ pa nim. ‘Erik muġangin kin na enim kongun erngii miġ ku ngumbii.’ ⁵ Wumb pangin, eim nga beli kunum 12 erang, nga pou neng kunum 3 erang, yi ku erpi epi top elmin konu wumb kurpu sipi kongun ngumba nge pum. ⁶ Nga pou pou nipi emii pimba erang kin, eim nga epi top elmin konu eġe pupu kenim ni wu kombur nga eġe piram angik

mulnjung. Muġangin kin eim pupu yi nipi kii sim, ‘Nimbiġ erang enim ya eġe angik muġangin kunum wii miġ poru ninim?’ ⁷ Wu ombu ek yi nik eim ngunjung, ‘Sin kongun ngumba wu mulalim.’ Pe eim ek nipi yi nim, ‘Enim yi ku puk, noġ wain konu eġe kongun yi ku erngii,’ nipi kindang punjung.

⁸ “Konu eni mani pupu poru nipi emii ermba. Erang, ond wain arim opu, kongun wumb tep elim wu kanpi yi nim, ‘Nim kongun wumb wii tokun, tuk sikin, embe sikin, ku ngunjii. Ba wumb ok kongun enjing wumb ei, ku ekii se ngunjii, nga pe ekii se tuk ok kongun enjing wumb ei, ku kumb se ngunjii,’ pa nim. ⁹ Pe tep wu ni yi nim, ‘Konu pou pou nipi emii pimba erang ok, kongun enjing wumb ei wangin!’ Neng, ok pangin, kunum endeim pei ni ku kumep ngum. ¹⁰ Pe nga wumb kongun ok kumb se enjing wumb ei, en enim yi piinjing, ‘Sin kongun ok enjpin, ku kopur pei simin,’ ni yi piinjing ni ekii se onjung wumb ku engki ngum miġ yi ku en enim ngum. ¹¹ Ngang sik pendik, ond wain kin kongun wumb kun tep elim wu ei kin ek kanim kanim nik ek kis nik ngunjung. ¹² Ngok yi ninjing, ‘Wu ekii se kongun enjing ei konu eni endi pei enenjing mon, ba sin kumb se konu eni kopur pei kongun erpin, nga tinga konu eni dinga

tum konu kongun owundu enjpin,' nik yi ninjing. 'Ba nim wumb ekii se onjung wumb ku ngun mił sin yi ku ngun,' pa ninjing. ¹³ Wu ombu ek yi nengin, ond wain arim wu ei opu, eim ek yi nipi orung kindpi kongun wu endi mołum konu ngum. 'Wu puł, na nim kin oł kis endi enand mon. Ba enim na kunum endeim ni ku ngumbii ninj, ei enim na kin kapli ninjing,' pa nim. ¹⁴ 'Nim ku se mengkin ninim ngii konu pui!' a nim. 'Ekii sik ok kongun enjing wumb ei, enim ku ngunj mił, yi ku ngumbii end,' pa nim. ¹⁵ 'Pe na nam ku kumep ei kapli wumb ngop, nga sip kongun epi end ermbii. Ei na kapli ermbii min? Enim na ku ele kanik, pei simin na wu ka mołum ni piinmin min?' Ond wain arim ek yi nipi ngum. ¹⁶ Jiisas eim ek ei nipi poru nipi yi nim, "Pe nga wumb kombur en enim kumb simin ni piik mołmun wumb ei, nga ok ekii singii. Nga ekii sik ongii ni piinmin wumb ei, ok kumb singii," pa nim.

Jiisas Ek Kunum Tekliki Nim Ei Kołpu Konj Ba Nge Nim

(Mak 10:32-34, Luk 18:31-34)

¹⁷ Jiisas eim Jerusalem konu tonu bii ni pupu, eim ekii sik elmin wu engki nga tał sipi sipim. Andlam ele puk, Jiisas eim ek nipi eim nge wu ombu mendpił ngum. ¹⁸ "Piiyei!" a nim. "Pe

sinim Jerusalem konu tonu bin onmun. Pamin! Na tonu epin si kindip mani mei wu kingam moł. Mołamb, na sik sipik, kułmał kakilmin wumb nga lo ek piilmin wumb ei kin ngungii. Ngangin kin, wumb ei kos piik, nga na to kundngii nge nik piik erngii," pa nim. ¹⁹ "Nga na wumb ei sik, sipik, wumb tilap eipi endi ngungii. Ngangin, wumb ei sik, na kepil tok, na kin ek kanim kanim nik, ek korum tok sipik, ond peri ele to kundngii. Nga kunum tekliki tukpu ele pep, nga angip op konj bii," pa nim.

Jeims Kin Jon Tel Menjingil Epi Dinga Endi Kii Sim
(Mak 10:35-45)

²⁰ Kunum ele, Sependii ambim eim nge kingam tał sipi opu, Jiisas mułum konu tu wupu, eim mei ele ming gopsing pii połpu kan, mani kan pepi prei erpi Jiisas kin epi endi kii sim. ²¹ Pe Jiisas yi nim, "Nim epi nipe sinjii nin?" Eim ek yi nipi Jiisas kin orung kindim, "Ekii se ninim king mulnjii kunum ei, na kangi tał okuł, endi nim angil tundung mułang kin, endi opu nim angil taring mułang. Molkuł, elip Gos nge wumb tep er mułnguł." ²² Eim ek yi neng, Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, "Enim kii sinmin epi ei, enim pii poł tunanmin, mon! Pe enim kapli na epi embin tui owundu pe ko wumbii er moł mił, enim yi kapli ko wungii ku? Nga pup ond peri ele kułmbii mił,

enim yi ku kapli erngii min?" En enim kapli ninjing, "Sin kapli yi ermin." ²³ Jiisas ek nipi ngopu yi nim, "Keimi, elip kapli na epi embin tui ko wumbii mił nga elip yi ku pukul epi embin tui ko wungul. Ko wukul yi erngil ei kapli. Ba okul endi angil tungdung mułang kin, nga endi angil taring mułang yi erngil, ei na kongun mon! Elip ngumbii mił pinalim. Wumb nii endi nanim Arnan ok konu ełe mułngii pa nimba wumb ei kapli ok konu ełe mułngii," pa nim.

²⁴ Jiisas eim ekii sik elmin wu engki kei, wu angim angim tał ek ei piik kin, wu angim angim tał kin kis piik, noman embin peng yi erik mulnjung. ²⁵ Ba Jiisas eim wu ombu wii tang, wangin eim ek yi nim, "Enim piinmin ya mani mei konu ełe wu king wu ei, wumb tilap eipi ei to mani kindilmin, en enim wu owundu ombu molk wu amb ek nik ngok yi elmin piingii," pa nim. ²⁶ "Ba ol ei nge, ya sinim molmun konu ełe yi tonu onermba mon. Wu endi tuk wu owundu mułmbii ni pimba ei, wumb pei paki topu, eim kongun wu mendpil molpu, eim embe ambil mani kindimba. ²⁷ Wu endi eim molpu o kumb ełe bii ni piimba, wu endi enim molmun konu ełe tuk mułmba, ei eim kapli kongun wu mił enim eim no kulkul se mułangin kin eim enim kanpi kun erpi se mułmba. ²⁸ Yi mił, tonu epin

si kindip mani mei ełe, na wu kingam molup yi mił ermbii ol. Na nam op, ei opu wumb na kin kongun erik, na paki tungii nip onenj mon! Na op, wumb paki tumbii nge onj. Op, na ond peri ełe kulamb, na miyem ełe wu amb pei sip, orung simbii nge onj," pa nim. (Ek ei eim ermba nge ei piipi nipi ngum.)

²⁹ Pe Jeriko konu si kindik pangin, wumb tilap pei Jiisas pum konu ekii se punjung. ³⁰ Ningil tumbun mułum wu tał, andlam wer ełe molkul piinjngil ni Jiisas andlam ełe ek tengpi o pang, piikił wii dinga tunjngul. Tokul ek dinga nikił yi ninjngil, "Gos kindim wu Krais nim sin orung sinjii wu, nim Deipis nge tilap wu sił kin kaimb sinjii." ³¹ Wumb pei onjung wumb ei ok kin wu tał wii tokul yi ninjngil, "Wu ei kin ek tingnenel mon!" pa ninjing. Ba wu tał wii dinga tokul nga yi ninjngil, "Owundu, nim Deipis nge tilap wu nim sił kin kaimb sinjii," pa ninjngil. ³² Jiisas angpi ek dinga nipi yi nim, "Na elip kin nimbił ol ermbii ninmbil?" ³³ Wu tał ek yi ninjngil, "Owundu, nim sił ningil ei er ka enjii nipil ninmbil ninjngil." ³⁴ Jiisas eim wu tał kin kaimb sipi, eim wu tał ningil el embilang, pe sikir wu tał ningil ka wii seng kankil, Jiisas pum konu ełe ekii sikił punjngul.

Jiisas Jerusalem Konu Wu King Mił Pum

(Mak 11:1-11, Luk 19:28-40, Jon 12:12-19)

¹ Andłam andik puk Jerusalem konu mandi puk, Bespeis ni konu ełe komung Olip ełe tor puk, Jiisas eim ekii sik ełmin wu tał nipi kindang ok punjnguł. ² Jiisas eim wu tał kin ek yi nipi ngopu kindang punjkuł. “Ełip punmbuł konu ełe alting mandi konu kembis endi salim konu ełe, kung dongkii endi wał kin, kan kulk kindnjing palim ei, pe ełip kan poskił se mengkił, na kin tu weł!” a nipi, kindang punjnguł. ³ “Ełip pangil, wu endi ełip kii sim kin yi ningil, ‘Owundu eim kongun peng simbił onmbuł pa ningil.’ Nengil, ngumba,” pa nipi yi nim. ⁴ “Epi ei tonu onum ei, Gos oł ekii se ermba piik niłmin wu ek yi nik pendik mił pe keimi tonu onum pa nipi ek dinga nim,” yi nim.

⁵ “Enim Jerusalem mołmun wumb ei ningii. Pe enim nge king ei enim kin onum. Eim noman emin seng kung dongkii endi kin giyyeng giyyeng ni opu, kung dongkii wał ełe mendpił mołpu onum.”

⁶ Jiisas nge wu tał kumb se pukuł, Jiisas yi ereł nim mił, pukuł enjngil. ⁷ Wu tał kung dongkii mam, wał tał tu wukuł, eł ełip tor konduk gulk tonu kung dongkii

ełe kin sengil, Jiisas eim tonu pupu peł ełe mułum. ⁸ Pe wumb kopur pei en enim konduk tor gulk sipik, andłam ełe kumbuk sinjing. Wumb kombur ond onguł tok sipik, andłam ełe sinjing. ⁹ Wumb pei kumb se pangin, nga kombur ekii se Jiisas pum konu ełe puk, wii dinga tok yi ninjing, “Deipis nge kingam eim embe ambil tonu kindamin tonu pangli. Gos eim wu ei kin noman ka ngumba, wu ei Owundu nge embe ełe onum. Gos embe am ei tondrung pangli!” pa nik yi ninjing.

¹⁰ Jiisas Jerusalem konu owundu ełe tuk pang, wumb kanik, puku sik noman kanim endi eipi mił piik. “Wu ei nii?” yi ninjing. ¹¹ Wumb punjung wumb ei yi ninjing, “Wu Gos oł ekii se tonu omba ei piipi nilim, wu Jiisas eim Nasares konu Galilii mei konu owundu ełe wu,” pa ninjing.

Jiisas Gos Men Ngii Owundu Engim Konu Ełe Pum
(Mak 11:15-19, Luk 19:45-48, Jon 2:13-22)

¹² Jiisas pupu, Gos men ngii owundu engim konu nirik pupu kenim ni wumb puk, epi top erik enjing ei, en enim kung ni kei ni epi ei sik Gos kin kułmał kelngii enjing. Wumb en enim ku sik erik mulnjung ei, kanpi to makrip anda kindim. Kindpi, ku tonu peł ełe ku mong erik kin, nga epi top erik, mulnjung wumb ei to pulpeł topu, nga peł ambilpi sipi ak

topu yi erim. Nga kei ni peł ele ku sek enjing wu ei mulnjung konu peł ele, ambilpi sipi ak topu, yi erpi to kindang, si kindik anda punjung. ¹³ Eim wumb kin ek dinga nipi yi nim, "Gos nge ek yi mił ninim, 'Gos nanim men ngii ei prei elmin ngii ningii,' pa nim. Ba enim ngii ei erangin kin epi waning wumb mił ngii salim," pa nim.

¹⁴ Jiisas eim Gos men ngii owundu ele mołpu yi nipi mułang, wumb ningił tum-bun mułum wumb, ni simb ak tum wumb tu wangin, Jiisas er ka erim. ¹⁵ Ba kulmał kałiłmin wumb ei ni lo ek piłmin wumb ni molk piinjing ni, eim jep oł erpi erang, kangił nirik Gos men ngii owundu ele molk wii dinga tok 'Osana,' ninjing ei, nik kin 'Deipis nge tilap ende kingam,' yi ninjing, ei wu ombu en enim molk piik kin kis piinjing. ¹⁶ Piik, ek nik Jiisas ngok yi ninjing, "Nim ek ninmin ei nim piin min mon?" Nga Jiisas ek nipi orung kindim, "Na piind, enim Gos ek ei gerik piinenjing min? Ek ei yi ninim, 'Kangił kembis menjing am nok mołmun, ni kangił dinga mił mołmun ei, Gos eim erpi gupu ele nanim embe ambil tonu kindngii nipi yi ninim,' pa nim."

¹⁷ Pe eim Jerusalem konu owundu ele mulnjung ei si kindpi, tor pupu Besanii konu kembis ele emii peng

pupu mułum.

Jiisas Ek Neng Ond Pik Kulum
(Mak 11:12-14,20-24)

¹⁸ Mołpu, kupiiring ok, eim Besanii konu kembis si kindpi tor pum, ni eim kuni tum. ¹⁹ Tang, kenim ni ond pik mong nołmun ond endi engim, ei pupu kenmbii nipi andlam ele pum. Pupu kenim ni ond ei mong endi to mulerim mon! Onguł mendpił erpi engim. Jiisas ek dinga nipi ond ei ngum, "Nim nga ond mong nga tunerii mon!" Yi neng kin, ond ni sikir kulum. ²⁰ Jiisas eim nge ekii sinjing wumb oł ei kanik puku sik endnjing. Andik ek yi ninjing, "Nimbił erang ond ei sikir kulii enim?" ²¹ Jiisas ek nipi eim nge ekii silmin wumb ngopu yi nim, "Na ek keimi nip enim ngond. Pe enim pii gii mendpił peng, enim noman tał sinerang mulnjung kin, na ond pik ele enj oł ei mił enim yi erngii. Ba enim oł yi mendpił enerngii mon! Pe nga enim pii gii mendpił molk kin komung owundu palim ek dinga nik, 'Komung pukun ep noł ele mani pui ningii, ei kapli ba,' " pa nim. ²² "Pe enim pii gii nik prei enjing kin, enim epi nipe simin nik erngii ei, kapli singii."

Wumb Jiisas Kii Sinjing, "Nii Endi Nim Kin Noman Dinga Ngum?"

(Mak 11:27-33, Luk 20:1-8)

²³ Jiisas Gos men ngii owundu ele orung opu, ek

emb topu wumb ngopu mułum. Mułang kin, Jura wumb nge kulmał kalilmin wu owundu ni Esrel wu num kombur ok eim kanik yi ninjing. “Nim nipe noman dinga sikin kongun ei en? Wumb nii nim noman dinga ei ngum?”²⁴ Jiisas ek nipi yi nim, “Na ku yi enim kin ek endi nip kii simbii. Ei enim na ek ei nik ngunjung kin, na nam nipe noman dinga peng kongun end, ei nip enim ngumbii,” pa yi nim.²⁵ “Jon wumb noł pendilim wu ei noman dinga ei jili mił orung tonu om? Pe oł ei Gos epin konu mani om min mei mani wumb ngenj ele om?” Pe Jura wu num ombu ei en enim ek nik piik piik erik yi ninjing, “Pe sinim oł ei Gos epin nge epi epin konu ele mani om, ei ninjpin kin, eim sinim kin ek yi mił nimba; ‘Kaphi, nimbił erang en enim Jon nge ek ei pii gii ninenjing?’²⁶ Ba pe sinim nimin oł ei mei mani wumb kin om ninjpin kin, sinim wumb tungii ni mund mong kulmun. Kulpun ek ni tor kindnermin yi nik piinjing. Nimbił erang, wumb ei yi ni piinjing, Jon Gos oł ekii se ermba ei piipi nilim wu,” ei yi ni piinjing.²⁷ Wu ombu ei piik, Jiisas kin ek ni orung kindnjing, “Sin piinanmin,” pa ninjing. Jiisas ek yi nipi wu ombu ngum, “Na yi ku, na noman dinga nipe dinga peng kongun end ei, nip enim ngunermbii.”

Wu Endi Kingam Tał Mulnjung Ei Nge Ek Ekin

²⁸ “Ba enim er piinmin mił nenj? Wu endi kangki wu tał meng seng mulnjunguł. Arim pupu, kingam kumna mułum konu kanpi ek nipi yi nim, ‘Nim pukun pani aka pin kongun erii!’ nipi kindim.²⁹ Kingam yi nim, ‘Na punermbii,’ nim, ba nga ekii se pum.³⁰ Arim nge pupu kingam ekii kanpi yi ku nim. Ba kingam, ‘Owa bii,’ nipi, nga ekii se punerim.³¹ Pe kangki wu tał kangki wu nii eim arim nim ek ei ekii sim?” Wumb yi ninjing, “Kingam kumna arim nim ek ei ekii sim,” pa ninjing. Pe Jiisas ek nipi ngopu yi nim, “Na ek keimi nip enim ngond. Ku takis silmin wumb ni amb wu eipi eipi ningił erik endnjing amb, ni wumb ombu oł kis mendpił er endnjing wumb ei, nga ok Gos sinim tep er mołum konu tuk pungii. Nimbił erang en enim noman ak tok, Gos nge ek ekii sinjing ele pungii.³² Nimbił erang, Jon opu oł kun erpi enim andan tum, ba enim pii gii ninenjing mon. Ba wu ku takis silmin wu, ni amb wu eipi eipi ningił erik erik endnjing amb, ni wumb ok pii gii eim kin piinjing. Enim oł ei kanik poru ninjing, ba enim nge noman ak tok pii gii ninenjing mon,” Jiisas ek yi nim.

Ek Ekin Ei Wumb Kis Kombur Kuni Wain Pin Tep Er

*Mulnjung**(Mak 12:1-12, Luk 20:9-19)*

³³ “Enim wu num wumb tep elmin wu ek ekin endi nga nimbii end piyeyi!” Jiisas ek yi nim, “Wu endi eim ond mong wain pin nge konu owundu endi erpi telim, konu eḷe teḷ mei konu orung orung pei kung gui erim. Nga tukrung eḷe, noḷ wain ming owundu endi erim er sepi ond mong wain tep mulngii ngii endi tekim, yi er sim. Sepi kin, wu kombur eḷe kongun top silmin wu er noḷ wain mulei nipi pendpi, eim konu turii endi eḷe pum. ³⁴ Ekii se ond mong wain nungii kunum mandi erang, noḷ wain arim eim kongun wu kombur kindang puk, wumb wain pin tep er moḷmun eḷe pangin eim kuni wain kombur ngungii nipi kindang punjung. ³⁵ Pe kongun eḷe wain pin tep er mulnjung wumb ei molk, wu onjung wu ombu ambii gii nik, wu endeim to konduk, wu endi kepii tok, wu endi ku tok kindnjing. ³⁶ Pe nga ekii se kuni wain arim ei kongun wu kombur nga kindim. Ei ok kindim miḷ mon, kongun wu kombur pei kindim. Pe kuni wain kongun tep er mulnjung wumb kembin ei ok oḷ ei ku nga enjing. ³⁷ Pe ekii se mendpiḷ, eim nge kingam ek piingii ni piipi kindim. ³⁸ Ba kongun tep er mulnjung wumb ei molk kenjing ni, eim kingam mendpiḷ wang kanik kin, ek nik piik piik

enjing. Erik yi ninjing, ‘Kang wu onum, ei eim arim epi ombu pei simba, sinim eim to kundamin! Yi erpin kin, eim kuni wain nin pan aka pin pei ei sinim simin,’ pa ninjing. ³⁹ Nik, kangi wu om ni tor sipik, kuni wain pin torung eḷe to kundnjung.

⁴⁰ “Pe enim er piinmin miḷ nenj? Ekii se kuni wain pin nge arim wu ei opu, kongun tep er moḷmun wu ombu kin nimbii oḷ ermbe ei piinmin min?” Jiisas yi nim. ⁴¹ Wumb ek yi ninjing, “Kuni wain pin nge arim wu ei opu, kongun tep er mulnjung wumb kis ombu ei to kundmba mendpiḷ. Nga kuni wain pin arim wu ei pani wain pin ei sepi, wu kombur eipi kongun top silmin er noḷ wain konu eḷe mulei nipi pendmba. Wumb eḷe ouni wain arim nge kuni wain ngungii,” pa ninjing. ⁴² Jiisas ek yi nim, “En enim Gos nge ek ka mon ei gerik piinjing min mon? Ei yi nim, ‘Kom ku ngii endi takinmin wumb ei endi si tor kind si kindnjing ku ei, pe ngii ekin miḷ orung opu tonu opu ku dinga wii palim. Ku ninim ei Jiisas eim ninim, Gos owundu eim oḷ ei erang tonu onum ei, sinim kan ka wii kaninmin.’

⁴³ “Yi miḷ peng kin, na enim kanip nind,” Jiisas yi nim. “Gos sinim tep er moḷmun konu ei, enim kin sipi orung simba. Sipi, wumb tiḷap eipi endi Gos sinim tep er moḷmun konu ei wumb

ngumba wumb ei, Gos oł kun ka erngii. ⁴⁴ (Wumb nii endi eim bok topu pupu, ku peł ełe pim kin, eim topu pulpeł to eipi eipi kindmba, ba nga kom ku ei opu wumb endi ngenj ełe pim kin, wumb ei topu kilpi topu pulpeł topu, dup sik mił eipi eipi kindmba,") Jiisas yi nim.)

⁴⁵ Pe kułmał kałiłmin wumb owundu ni lo ek piłmin wumb Jiisas eim ek ekin ei piinjing ei eim wu kei kin ninim ni piinjing. ⁴⁶ Piik, eim ambił gii nimin ni piinjing, ba wumb pei mołumun nik mund mong enjing. Wu amb en enim yi piinjing, "Jiisas eim Gos oł ekii se ermba oł ei piipi niłim wu, ni piinjing.

22

Ek Ekin Wu Endi Amb Simba, Kuni Owundu Erimim (Luk 14:15-24)

¹ Jiisas nga ek ekin topu ek yi nim. ² "Gos sinim tep er mołum oł ei nge oł konj mił, king endi oł yi erim. Eim kingam amb simba erang, eim kuni owundu erim. ³ Kumb ok, wu king eim nge kongun wumb kindpi, wumb kanik yi ningii, 'Na kangi amb simba kunum kuni owundu er simbii, ok nungii,' nirim. Pe kuni owundu nungii kunum ei mandi erang, king ei eim nge kongun wu ombu kindang, wumb andik nengin, wangin neng, puk, wumb kanik nik, ba wumb kan nirim wumb ei, 'Onermin mon!' ninjing.

⁴ King ni nga eim kongun wu kombur kindpi yi nirim, 'Enim puk yi ningii, "Na kung kou top nui, epi owundu pei sipi, kangi amb simba kuni pei kun er sepi mołum, enim ok, kuni nungii. Wei!" Nim nik puk yi nei!' nipi kindim. ⁵ King ei nge kongun wumb puk, wumb kanik nik ni wumb ek ei piinnermin nik wumb, en enim si kindik, eipi eipi puk. Kombur en enim ku singii kongun erngii nge puk; nga kombur en enim aka pin kongun erngii nge eipi eipi puk. ⁶ Ba wumb kombur king nge kongun wu ombu ambił gii nik, kepii tok, kombur to konduk erik. ⁷ Erangin kin, king eim popuł sipi, eim nge opu wu ombu kindang puk, wumb ombu ambił gii nik, ei eim kongun wumb to kundnjung wumb sik to kundngii, nga konu orung orung pei dup kindangan, 'Nangli,' nirim. ⁸ King ni eim ek nipi eim kongun wumb ngopu yi nim, 'Na kuni owundu wumb nungii ninj wumb ei, kuni er kun er sinj ba wumb wii tunj ei, en enim enmin oł ei kapli enanim. ⁹ Yi pałim ei piik enim puk, andlam ełe molk wumb eipi ongii ei, nik tu wangin ok. Ok amb simba kuni owundu er sinj, ei nungii,' pa nipi, kindang punjung. ¹⁰ King eim yi nipi eim kongun wumb ngang, puk konu orung orung pei puk, wumb kanik ninjing ei, wumb kis, ka ouni ninjing. Nengin,

wumb ok eim kingam amb simba erim konu ngii nirik molk piki tunjung.

11 “Wumb wu amb ok mułangin kin, king nirik pupu wumb ok mulnjung ei kenmba nge nirik pum. Pupu kenim ni, wu endeim eim wu endi amb simba erang konduk kindilmin kon ei, kindnerim mon. 12 Pe king ek nipi wu ei ngum, ‘Wu puł, nimbił erang nim kuni owundu wu endi amb simba erang konu nirik on, ba konduk kindilmin kon ei kindnan?’ Ba wu ei eim ek nimba ek pinerim mon. 13 King ni kongun wumb kanpi kin ek yi mił nim, ‘Enim wu ei simb angil ełe kan tok, olkup to anda emii enim konu ełe pindangin pengli!’ pa nim. ‘Emii kunum ełe wu ei eim ke dinga nipi, eim nge gupu mong kongpu nopu mułmba,’ pa nipi yi nim. 14 Jiisas nga ek yi nim, “Keimi, Gos eim wumb pei ngii nirik wii tum ba wu kopur endeim endeim ni eim ngii ełe nirik wangin,” a nim.

15 Lo ek piilmin wumb en enim ek nik piik yi ninjing, “Sinim Jiisas ambił gii nimin, ei nipe ek nipin ambił gii nimin?” 16 Pe enim lo ek piilmin wumb ei nge kongun wu kombur kin King Eros nge kongun wu kombur kin ouni ok, Jiisas mułum konu kanik yi ninjing, “Ek mon wu, nim sin piinmin nim ek keimi niłin wu, ninim ek keimi minj nikin, Gos oł kun ka ełim mił yi nikin wumb

ngołun. Pe nim wumb endeim kin noman ngunałin, wumb pei noman ende minj ngołun. 17 Pe nim er piin mił nenj ei ni sin ngo? Sinim Rom wu King Siisa kin ku takis ngumun min mon?” 18 Ba Jiisas eim wu ombu noman tuk piik ninjing ek, ei piipi ek dinga nipi orung kindpi yi nim. “Enim ek kend nge wumb, enim ni ek endi nimbił min, yi piik ninmin ei, nimbił erang ninmin?”

19 Enim ku takis tunjung ku endi tu wuk, na ngangin kenmbii,” nim. Neng, takis ku endi tu wunjung. 20 Tu wangin, wu ombu kii sim, “Ku min men ni embe ei nii nge mołum?” 21 Wu ombu yi ninjing, “Wu King Siisa nge,” ninjing. Pe eim ek nipi ngopu yi nim, “Siisa nge epi ei Siisa ngungii; Gos nge epi ei Gos eim ngungii,” pa nim. 22 Wu onjung wu kei Jiisas nge ek piik, mund mong erik kin, si kindik punjung.

Wumb Kolk Nge Konj Pungii Ei, Er Pungii Mił Nenj?
(Mak 12:18-27, Luk 20:27-40)

23-24 Akip kunum ei mendpił, wumb koltmun wumb ei nge nga konj onerngii yi niłmin wumb ok, Jiisas kin ek nik kii sinjing. Sik yi ninjing, “Ek mon wu, Moses nge lo ek yi ninim, ‘Pe wu endi eim kangil mulerang kulum kin, eim angim eim amb sipi, eim kingam mił endi meng simba,’ pa nim. 25 “Kumb ok wu angim angim angil orung

nga taʔ mulnjung, ba wu kumna amb ei sipi muʔum ei, kuʔum. Ba kang i endi mulerim. Yi erang kin, eim nge angim ei amb ei sim. ²⁶ Nga angim tuk ei yi ku erim, nga enginjngil ekii ei yi ku erim, yi minj er puk. Puk wu angil orung nga taʔ pei yi miʔ erik kolk poru ninjing. ²⁷⁻²⁸ Wu ombu pei kolk poru nengin, amb ei eim mendpiʔ ekii se kuʔum. Pe nim ne! Ekii se wumb kulnjung wumb ei angk, nga konj tonu ongii kunum ei, wu nii endi amb ei wam muʔmba? Nim piin, wu pei amb endeim minj sinjing.”

²⁹ Ba Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Enim Gos nge ek ei piinenjing min? Enim yi ku Gos nge noman dinga ei piinanmin min? Yi miʔ enim ek ninmin ei kapli enanim. ³⁰ Yi miʔ ekii se kulii wumb ok nga konj pungii kunum ei, wu amb sinenjing; ni amb wu punenjing; wumb ombu Gos enjel moʔmun miʔ yi muʔngii. ³¹⁻³² Nga enim wumb kulnjung wumb angk, nga konj muʔngii ninmin ei, na enim kii simbii end. Enim Gos nge ek ei ger kenjing min mon? Eim ek ei yi miʔ ninim, ‘Na Eiparam nge Gos, Jeikop nge Gos, Aisak nge Gos.’ Ek puʔe yi miʔ, wu ombu kulnjung, ba nga puk konj moʔmun. Wumb ombu Gos ei konj kunum kunum moʔum Gos ei nge,” pa nim. ³³ Wu amb, wumb pei ek ei piik, mund mong erik, ek ni Jiisas eim ngum.

Gos Nge Lo Ek Kumna
(Mak 12:28-34, Luk 10:25-28)

³⁴ Kunum eʔe Jiisas eim ek neng wumb kolk nge konj tonu puk piinaʔmin wumb ei, gupu eʔe ek tingninenjing ek ei lo ek piinmin wumb piinjing. Piik, eim muʔum konu eʔe mandi ok mulnjung. ³⁵⁻³⁶ Wumb mulnjung konu tuk eʔe, wu endi lo ek piinim wu moʔpu, Jiisas nimba ek piimbii ni piinim, ek ei Jiisas kin kii sim. “Ek mon wu, ek nipe ek endi lo pei to mani kindpi ek ei minj owundu enim?” ³⁷ Jiisas ek nipi, wu ei ngopu yi nim, “Nim nge Owundu nge embe ambil tonu kindkin, ninim kaimb ni, noman tuk ni, noman poru, nga noman ka pei Gos Owundu ngunjii. ³⁸ Lo ek ei endeim owundu mendpiʔ ei, ek lo ka wii mendpiʔ. ³⁹ Nga lo ek endi ei yi miʔ paʔim ku. Ei yi miʔ, ‘Nim ninim noman eʔe kuʔ ngonum yi ku wumb erpi ei kin, ninim noman ka ngunjii.’ ⁴⁰ Pe ek lo ek taʔ ei, ek puʔe endeim paʔim. Ek ei, Gos oʔ ekii se ermbe ei piik niʔmin wumb kin, Moses lo ek pei ei yi ku paʔim,” pa nim.

Jiisas Lo Ek Ekii Siʔmin Wumb Kii Sim, ‘Krais Ei Nipe?’

(Mak 12:35-37, Luk 20:41-44)

⁴¹⁻⁴² Lo ek piik eʔmin wumb muʔangin kin, Jiisas ek kii sipi nipi ngum. “Enim Gos kindim wu Krais ei er piinmin miʔ nenj? Eim nii kingam?” Wumb ei kanik yi

ninjing, “Eim Deipis nge kupam,” pa ninjing. ⁴³ Eim ek nipi wumb ngum, “Pe nimbil erang Gos Gui Ka ei Deipis kin neng, Deipis moŕpu wu ei, ‘Nam Owundu,’ nim? Eim yi nim,

⁴⁴ ‘Owundu ek nipi nam nge Owundu ngopu yi nim: Nim na nge angil tundung orung mulnjii. Ekii se ninim nge opu orung wumb ongii ei sipi, ninim simb mandring eŕe kindmbii,’ pa nim.

⁴⁵ Deipis eim nge ek eŕe nipi eim, ‘Na nge Owundu,’” pa nim. “Nimbil erang wu ei eim nge kupam?” a ninim.

⁴⁶ Wu endi Jiisas nim ek ei nik orung kindngii miŕ wu endi mulenjing mon. Nga kunum eŕe puŕngun monduk wumb eim kin kaŕ kulk nga ek kii sinenjing mon.

23

Lo Ek Emb Tolmun Wumb Nin Lo Ek Polmun Wumb Ol Elmin

(Mak 12:38-39, Luk 11:43,46, 20:45-46)

¹ Pe Jiisas ek nipi wumb pei ngopu, nga eim nge ekii sinjing wumb kin ouni ngum. ² Eim ek yi miŕ nim, “Lo ek piilmin wumb kin, lo ek polmun wumb kin puk, Moses nge lo ek dinga nik ngok mulnjung. ³ Pe enim wumb ombu ei, lo ek nik ngonmun ei piik, ekii singii. Ba en enim elmin ol ei, enim ekii sik enerngii mon. Wumb ombu en enim, ek ni tor

kindilmin; ba en enim ek ei ekii sinaŕmin mon. ⁴ Wumb en enim epi ol embin tui tu wuk, wumb pindang elmin; ba en enim angil mong eŕe endeim, wumb paki tok yi enaŕmin mon. ⁵ En enim epi pei elmin ol ei, wumb keningii ni piik, yi elmin. Nga en enim ka owundu peng eŕe talk, prei elmin. Yi miŕ erik, en enim konduk eŕe olt, moke kanim kanim elmin. Yi miŕ ermin ni piik, epi ei wumb keningii. ⁶ En enim noman yi piilmin kuni owundu nungii ei, ‘Sin sinim o pun, peŕ kumb eŕe mulmun,’ ni piilmin. Nga men ngii konu ei pupun, kumb eŕe mulmun nik, yi piik andilmin. ⁷ En enim yi piilmin, ‘Sin tuk wumb konu eŕe endamin wumb molk, sin ek mon wu, yi ningii,’ ni piilmin. Ei mon! Enim wu endeim mendpil ek mon wu, enim angim angim mulngii. ⁸ Ba wumb molk, enim ‘Ek mon wu,’ ninerngii mon! Wu endeim enim nge ek mon wu, nga enim angim angim yi mulngii. ⁹ Ya mani mei eŕe enim, ‘Sin erinjpun endi moŕum,’ yi ninerngii mon. Enim nge Ernjing endeim mendpil, ei tonu epin konu eŕe moŕum. ¹⁰ Enim wumb molk, ‘Enim wu num peng pim wu,’ yi miŕ ninerngii mon. Enim wu num endi moŕum ei, Kraiss mendpil moŕum. ¹¹ Ba enim nge wu owundu ei, enim kin kongun wu miŕ yi mulmba. ¹² Wu endi eim embe ambil tonu kindim kin, eim nge embe ei mani ba. Wu endi eim embe

ambil mani kindim kin, ei eim tonu ba,” pa nim.

Jiisas ‘Ek Mon Wu Oł Kis Enjing,’ Ei Nipi Ngum.

(Mak 12:40, Luk 11:39-42,44,52, 20:47)

13 “Enim lo ek piik elmin wumb ni, polulmun nik elmin wumb, enim kan kun er mulngii. Enim noman tal sek enjing wumb. Nambil erang enim Gos sinim tep er molum ei andlam ondu ngok erangin kin, wumb tuk ele pungii kapli enanim mon! Nga en enim konu ele punarik, nga wumb tuk bin ni enmin ei, pei nik yi enanmin ku.

14 (“Enim lo ek piilmin wumb ni, andlam ele prei olt er mulamin kin, wumb keningii nik elmin wumb ni enim kan kun er mulngii! Enim kend tok nik elmin wumb, enim amb wenjing kuljung amb ngii konu ele epi waning erik, yi elmin. En enim prei kinan erik, ei enim ol elmin, ei nge enim kumep kis endi singii,” pa nim.)

15 “Enim lo ek piilmin wumb ni, andlam ele angk prei olt ermin; wumb keningii nik elmin wumb ni, enim piik kun er mulngii! Enim nge noman tal er palim. Enim ep nol ni, konu mei orung orung andik, wu endi semin Jura nge wu mulmba nik endnjing. Andik kin, wu endi tuk sinjing wu ei, am dup konu pel ele kun tuk ba wu molum. Ei en enim yi mil ku; ba enim eim kin nengin erpi, eim am ol

kis wii erpi, enim to mani kindnim,” pa nim.

16 “Enim lo ek nga pei nik enmin, ei kun punalim mil enim; ek eipi eipi nik lo ek ei ekii sik nilmin; ba Gos lo ek ekii sinalmin. Enim ningil tumbun kis mulum; ba nga wumb andlam andan to ngungii enmin. Kapli enim kan kun er mulngii! En enim ek yi nilmin, ‘Wumb endi men ngii kin, ei nipi, ek keimi mendpil nind. Nipi, angil tonu kindimba wu ei, ek wii mil nimba. Pe wumb en enim lo ek eipi eipi en enim noman ele nik ele, en enim ekii sik, andlam kun salim mil punarik kin, Gos nge lo ek ei ekii sinalmin mon. En enim nge lo ek ni pendnjing ek lo kembis kembis, ei nge ekii silmin. 17 Enim ningil tumbun kis mulang, noman wulu pang molmun wumb! Epi nipe ei owundu? Min gol ei epi owundu min? Men ngii ei erang, gol opu kun ka mendpil mulmba min? 18 Pe nga enim wumb molk yi nilmin, ‘Wu endi kulmal kalilmin konu ele angpi, ek tonu dinga nipi, ek keimi nind nilim ek ei, enim ek wii nilmin. Nga wu endi kulmal kalilmin epi sipi, tonu kumo ele sepi, ek keimi nimba ei keimi, eim yi ku erpi mulangli!’ nilmin. 19 Enim ningil tumbun kis mulang, ek ninmin min, epi nipe owundu? Kulmal kalilmin epi tonu kumo ele sepi, epi owundu min? Kulmal kalilmin kumo ei erang, kulmal epi ei kun ka mendpil min? 20 Pe

wu endi eim kulma! kalilmin konu kumo ele kin, ek endi tonu nipi, dinga ermbii nipi ermba ei, tonu kumo ele epi pei mulmba epi ei kin, ouni ek dinga nimba. ²¹ Wu endi men ngii owundu ek tonu nipi, ek ni dinga ermba ei, eim men ngii owundu ele ni, Gos men ngii nirik mo!pu, ku ouni ek dinga nimba. ²² Wu endi tonu epin ek tonu nipi, ek endi ni dinga ermba ei, Gos pe! mo!um owundu ei kin, ouni ek nipi dinga ermba,” pa nim.

²³ “Enim lo ek piik elmin wumb ni, wumb enim lo ek andan to!mun wumb; enim kan kun er mulngii! Enim noman ta! pim wumb. En enim aka pin me min, kuni singin erang, epi engki tu wuk, endeim aninga tonu ei Gos ngok yi elmin. Ba enim lo ek pei enim si kindilmin ek ei, nga ekii sinermin mon. Ei ek yi ek, wumb nok tumba kun ka ek ni, o! kun erngii ek ni, noman ka wumb ngungii ek ni, lo ek Gos kin epi engki nga sipi, Gos ngok erngii o! ei, enim si kindnanmin mon! Ba epi lo ek owundu ei o! keimi erngii,” pa nim. ²⁴ “Enim ningil tumbun kis mulum wumb molk kin, wumb and!am kun andan tungii enmin min? Ei kap!i enanim mon! Enim epi kembis kembis noman peng kongun er molk kin, ba Gos nge epi owundu ei, enim ambil! gi ninarik mo!mun,” pa nim.

²⁵ “Enim lo ek andan

to!mun wumb ni, lo ek piilmin wumb; enim kan kun erik mulngii! Enim noman ta! er palim wumb. Enim ngenj torung ele no! was er ka erik mo!mun; ba enim noman tuk ei tukrung o! kis pei seng, ei penj mendpil mo!mun. ²⁶ Enim ningil tumbun lo ek andan to!mun wumb! Enim ming kap tukrung ok was er ka erik, nga torung ei eim ka wii konj simba ku,” pa nim.

²⁷ “Enim lo ek andan to!mun wumb ni, enim lo ek piik nik elmin wumb; enim kan kun er mulngii! Enim noman ta! seng kin, ek ta! er nik nik enmin. Ei enim wumb yi mi! mo!mun ei guimeng tukpu ele, torung kopung kuru ka kand sengin ka salim; ba tukrung ele wumb kulii embil! piki topu, epi kis er salim mi! enim noman ele yi salim. ²⁸ En enim yi mi! ku mo!mun. Wumb enim ngenj ele kanik kin, enim wumb ka mo!mun ni piinmin; ba noman tukrung orung epi waning ni, lo ek to kindik, o! kis ei tuk ele piki to mo!mun.”

*Jiisas Ek Nipi, Ek Emb
To!mun Kumep Kis Singii
(Luk 11:47-51)*

²⁹ “Enim lo ek piik elmin wumb ni, enim lo ek andan to!mun wumb, enim kan kun er mulngii! Enim noman ta! peng ek tang muljung wumb, enim ek ni tor kindilmin wumb nge tukpu ele, kung gui pok ni, kom ku ka wii elmin.

Nga wumb oꞓ kun ka eꞓmin wumb ei nge, tukpu ka wii eꞓmin ku. ³⁰ Molk ek yi niꞓmin, ‘Pe sin ok kupenjpın noꞓ mulk kunum ei, sin moꞓpun kin, kapli sinim ek ni tor kindiꞓmin wumb paki tamin, to kundnaꞓmin mon!’ ³¹ En enim ek ei niꞓmin ei, enim ek ni tor kindiꞓmin wumb to konduꞓmun ek ei piik niꞓmin. Enim ek ni tor kindiꞓmin wumb to kundnjung wumb ei nge tiꞓap ende molk kin, ninmin,” pa nim. ³² “Kapli, en enim kupenjing noꞓ ok eꞓmin oꞓ ei, erik poru ningii. ³³ Enim wembii, enim wembii kis nge kingenjing noꞓ; Gos enim kos owundu piimba kunum ei, enim dup konu mendpiꞓ pungii. Nimbiꞓ erang enim kos eꞓe tungu erngii. Tungu ermin ni erngii, ei kapli enermba mon. ³⁴ Yi paꞓim ei piik, pe na ek ni tor kindiꞓmin wu kombur sip, noman ka piim wu kombur kin, mon ek toꞓum wu kombur kin, Gos ek ka piik tor niꞓmin wu kombur kindamb, enim kin ongii ei, enim kombur to konduk, nga kombur sik, ond peri eꞓe to kundngii ku. Nga kombur enim men ngii eꞓe tungii. Nga wu kombur konu owundu endi eꞓe buꞓun to sipik, konu owundu endi eꞓe tor sipik, yi erngii,” pa nim. ³⁵ “Wu kombur mei konu wu oꞓ kun ka mulk wu ei, enim to kundnjung ei, enim nge kumep enim kin pei owundu pimba. Gos nge tiꞓap wumb kumna kin, Eipel wu oꞓ kun ei Jura wumb to kundnjung.

Kuꞓang kin, pepi, opu opu ni, ekii se mendpiꞓ Sekaraiya kingam Berekaia, eim enim tuk men ngii ka eꞓe kumo kind sik eꞓe to kunduk, kumep ei pepi, opu enim ngenj eꞓe paꞓim. Ei enim pe ya mei moꞓmun wumb ei, enim puꞓ eꞓe enim pe epi kis enim mei eꞓe molmun wumb ei, pe kumep kis singii,” pa nim. ³⁶ “Na ek keimi nip enim ngond. Kumep pe kis enim wumb tiꞓap pe moꞓmun wumb ei singii. Nimbiꞓ erang, enim wumb oꞓ kun ka enjing wumb ei to kundnjung.”

Jiisas Jerusalem Konu Eꞓe Wumb Kanpi Ke Nim
(Luk 13:34-35)

³⁷ “Jerusalem konu wumb, Jerusalem konu wumb! Enim Gos oꞓ ekii se ermba oꞓ ei piik niꞓmin wumb, enim to konduꞓmun. Nga Gos nge ek se andiꞓmin wumb kombur kindang ku, to kundmun nik toꞓmun. Kunum kunum na enim nge kingenjing noꞓ sip, kuꞓou tumbii nip eꞓe, ei yi miꞓ kei kultu mam ei kei waꞓ ombu sipi eim kong mandring kindiꞓim miꞓ, na yi ermbii nip enj, ba en enim mon ni piꞓiꞓmin,” pa nim. ³⁸ “Enim piinmin! Akip enim ngii konu eꞓe wii simba, wumb mulerngii mon! Na enim si kindmbii. Si kindamb, kangiꞓ menjing mulerang moꞓmun, ei miꞓ muꞓngii. ³⁹ Keimi na ek yi miꞓ nip enim ngond, enim na nga kinerngii mon, molk puk puk ekii se enim ek yi

ningii, 'Gos wu ei kin epi ka wii ngangli, eim wu owundu embe ele onum, pa ningii,' ” Jiisas pa nim.

24

Jiisas Ek Nipi, “Gos Men Ngii Owundu Ei To Kis Mundmba,” Nim.

(Mak 13:1-2, Luk 21:5-6)

¹ Jiisas eim Gos men ngii owundu ei, si kindpi anda pupu pum. Pang, eim nge kongun wu eim pum konu ekii se punjung. Puk, eim kin ek nik Gos men ngii angilim mił nik, andan tungii nge punjung. ² Ba Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Enim epi pei ei kan poru ninmin min? Na ek keimi nip enim ngond, ya ku ei endi wii sin-ermba, pei tangin ku endi pupu, ku endi tang pei ombult mani opu poru nimba.”

Oł Embin Tui Pei Tonu Omba

(Mak 13:3-13, Luk 21:7-19)

³ Jiisas eim tonu komung Olip ele mułum ni, eim nge ekii silmin wu mendpił eim kin onjung. Ok ek kii sik yi ninjing, “Nim sin kankin ne! Kunum nenj kin oł ei tonu omba? Nga oł endi ok tonu wang kenmin ei, epi nipe tonu omba? Nim orung wan, ya mei ei kunum nenj kin poru nimba?” nik kii sinjing.

⁴ Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Enim kan kun er mułngii. Mon peng kin, wu endi opu enim kin, ek kend topu ngumba,” pa nim. ⁵ “Nimbił erang, wumb

pei ok na nge embe ele ongii. Ok ek yi ningii, ‘Na nam Gos kindim wu Kraiss,’ pa ningii. Nik, wumb pei ek kend tok ngungii. ⁶ Pe enim molk piingii ni wumb opu enmin ni piingii; nga wumb ek nik tu wangin wumb opu erngii ei piingii ku; ba ei kan kun er mułngii. Enim puku sinerngii mon. Epi ei tonu omba ba kunum poru nimba kunum ei sikir tonu onermba mon. ⁷ Konu mei owundu wumb tilap endi kin nga konu tongndung mei owundu endi wumb tilap endi kin opu erngii. Nga king endi nge tilap ei puk nga king endi nge tilap kin opu erngii. Nga konu kombur wumb kumb kuni owundu seng mułngii; nga konu kopu owundu pei tumba,” pa nim. ⁸ “Oł ombu pei tonu omba ei mił amb endi kangil mengmba kunum ei, eim ngenj kumbii piinim mił yi piingii,” pa nim.

⁹ “Kunum ele, wumb enim sik ngenj kumbii ni oł embin tui enim kin tonu omba. Wang kin, enim to kundngii ku. Nga mei wumb pei enim kin noman kis mendpił piingii. Nimbił erang, na nge embe ele ei wumb oł kis yi mił enim kin tonu wang erngii. ¹⁰ Kunum ele, wumb pei en enim pii gii si kindngii. Si kindik, en enim engnjing noł sik, opu erii wumb ongii ei ngok; nga en enim engnjing kin opu orung erik, popuł sik erngii. ¹¹ Yi erangin kin, pei ek kend wumb oł ekii se

tonu omba pa nik yi erngii ei, enim wumb kanik, ek kend tungii. ¹² Oł kis ei opu owundu ermba, yi erang kin, wumb en enim noman ngok enmin oł ei, si kindngii,” pa nim. ¹³ “Ba wu nii endi eim dinga mołpu, Gos kunum owundu ekii se mendpił tonu omba kunum ei mułum kin, Gos eim sipi eim kin orung simba. ¹⁴ Pe Gos sinim kin tep er mołum oł konj oł ei nge ek ka ei, wumb konu orung orung mołmun wumb ei kin, ek ni tor kind ngangin piik poru nengin kin, ekii se Gos kunum owundu kunum poru nimba kunum ei tor omba.”

Epi Kis Mendpił Tonu Omba
(Mak 13:14-23, Luk 21:20-24)

¹⁵ “Pe enim keningii ei epi oł kis mendpił ei opu konu to kis erpi yi ermba. Epi ei Gos oł ekii se ermba ei piipi niłim wu Danyel ek nirim mił, epi opu Gos nge konu kun ka wii ełe engmba. ¹⁶ Kunum ełe, Juriya wu amb pei Juriya konu ei si kindik, tonu komung ei tonu sikirik pungii. ¹⁷ Pe wu nii endi eim tonu ngii ełe mułmba wu ei, nga mani pupu eim epi sinermba mon, eim sikir ba. ¹⁸ Pe nga kunum ełe wu nii endi eim aka pin mułmba wu, ei nge orung pupu, eim ngii konu konduk simbii ni piimba ei sinermba mon. ¹⁹ Nga amb kangil kembis am ngok mołmun ni, amb kangil mundii mołum amb

ombu kaimb er mołmun. ²⁰ En enim prei er mulnjung kin, jii nimba kunum min, kor owundu kunum ei enim tungu sikir punerngii. ²¹ Kunum ei oł embin tui owundu tonu omba, mei konj sirim kunum ei pepi opu, pe yi ku, oł embin tui ei mił ok tonu oneririm mon. Nga ekii se mendpił, oł embin tui owundu ei nge tonu onermba mon ku. ²² Gos eim kunum ei sikir mandi onerim kin, wumb ei pei am pungii. Ba Gos eim wumb simbii nipi mundum wumb ei piipi kin, kunum ei mandi omba.

²³ “Kunum ei wumb molk yi ningii, ‘Kinei! Gos kindim wu Kraiss ya mani mei ełe onum!’ min ‘Orung onum,’ ya nik erngii ei, enim keimi ni piik pii gii ninerngii mon. ²⁴ Kunum ełe wumb kombur ok yi ningii, ‘Na wu Kraiss,’ nga wu endi oł ekii se tonu omba epi ei piipi niłim wu; ei ek kend tok erik. Jep oł kanim kanim pei erik erngii ei, Gos eim tuk sipi mundum wumb noman ei to wulu kindngii piim kin, kapli kindngii. ²⁵ Enim piinmin ei, na enim kanip ok ninj.

²⁶ “Wumb ei ok ek kend tok yi ningii, ‘Eim orung wumb mułalmin konu ełe mołum,’ yi ningii ei, enim punerngii; min wumb yi ningii, ‘Kinei, eim ya konu ełe koi er mołum,’ ei enim pii gii ninerngii mon. ²⁷ Enim piinmin, kupu endi tiłang erim kupu ei o pupu, wuł tiłang erpi pupu, wuł mani purum mił yi, Gos mei mani kindang

wu kingam ei, eim orung omba kunum ei, yi mił ku ermba.

²⁸ “Wumb ni epi kolk pengin konu ełe kei Sikapi ok kułou tołmun.”

Ekii Se Gos Kindang Wu Tel im Ei Omba
(Mak 13:24-27, Luk 21:25-28)

²⁹ “Kunum ei oł embin tui ei opu poru neng, ekii se eni opu emii ermba; nga oi opu tiłang enermba; yi erang kanjip tonu muł ełe boi boi nik mani ongii. Wangin, tonu muł ełe epi kanim kanim pei owundu ei ołup ołup ermba. ³⁰ Kunum ełe, Gos kindang mani mei ełe wu kingam telim wu ei omba. Erang, tonu muł ełe jep ol endi erang keningii. Erang, mani mei ełe wumb pei keningii. Ei molk keningii ni, Gos kindang wu kingam telim wu ei tonu muł peł ełe mołpu omba. Ei eim nge noman dinga owundu ni, tiłang owundu wii peng omba. ³¹ Ei eim nge beli owundu tumba ei, ek owundu tengmba. Tengang kin, Gos eim enjel pei kindang, Gos eim wumb nge, simbii ni mundum wumb ei, si kułou tok wumb pei konu orung orung mei ekin tongndung pupu, endi mei ełe molk sik orung singii.”

Ond Pik Ek Ekin Endi
(Mak 13:28-31, Luk 21:29-33)

³² “Enim ond pik ei ond oi mił onguł okuł nipi, nga mun

erpi enim mił piingii. Ond kirang ei noł mołpu, onguł konj tołum, ei enim piinmin. Ond pik yi niłmin, ‘Akip konu eni mandi ba,’ pa niłmin. ³³ Yi mił ku, ekii se enim epi ombu pei keningii. Kanik, yi ni piingii kunum poru neng omba, kunum mandi enim ni piingii,” pa nim. ³⁴ “Na enim kanip ek keimi nip enim ngond, wu amb enim akip mołmun wumb ei kularik kin, kopur konj mułangin kin, Jerusalem konu owundu ei to kis ermba, ei wumb kombur keningii,” nim. ³⁵ “Tonu muł, mani mei ei, pei poru nimba ba Gos ek ka ei poru ninermba mon.”

Wumb Endi Kunum Ełe Min Eni Ełe Yi Ni Piinanmin

³⁶ “Ba ya mei ełe wu endi Jiisas nga orung omba kunum ei, wu endi pii poł tunanim mon. Nga Gos nge enjel ombu piinalmin ku. Nga Gos eim kingam ei pii poł tunanim ku. Arim Gos eim endeim mendpił kunum ei eim piipi mołum. ³⁷ Ok wu endi Nowa multum kunum ei, wumb oł kis erik mulnjung. Mulk, oł ei nge ekii se wu kingam orung omba kunum ei, wumb oł yi mił ku er mułngii. ³⁸ Kumb ok noł owundu topu enerim kunum ei, wumb en enim noł kuni ka nok, amb sik, oł yi er pangin opu erik poru neng, Nowa nge eim wumb sip owundu ełe tuk puk. ³⁹ Noł owundu tonu om ei, wumb piinarik mułangin kin konu topu noł opu pim mił,

yi Gos kindang mani mei wu kingam telim wu ei, omba kunum ei yi omba, wumb piinerngii ku. ⁴⁰ Kunum ei wu taʔ aka pin kongun er muʔnguʔ ei, Gos wu endi sipi, endi sinermba. ⁴¹ Nga amb taʔ kongun er talkiʔ muʔnguʔ ni, Gos opu amb endi sipi, endi mundang muʔum. ⁴² Ei piik kin enim kan kun er muʔngii; nimbil erang, kunum nenj en enim nge wu owundu ei omba kunum, enim piinanmin mon. ⁴³ Enim epi ei piingii; pe wu endi eim ngii konu piilim ei waning wu endi omba ni piipi, eim ngii eʔe tep erpi kanpi moʔum. Ei waning wu opu tuk punaʔim mon. ⁴⁴ Yi miʔ peng kin, en enim er kun er muʔngii. Nimbil erang Gos kindang opu mani mei eʔe opu wu kingam telim wu ei, omba kunum ei enim pii kun erik mulerngii kunum, eim omba.”

*Kongun Wu Kis Elim Ei Kin
Kongun Ka Elim Ei Nge Ek
Ekin*

(Luk 12:41-48)

⁴⁵ “Pe kongun wu ka nii endi eim noman ka peng moʔum? Wu eim kongun ei tep ka er moʔum ei wu owundu nga wu ei eim nge kongun wumb pei, ‘Tep er mulii!’ nim. Nipi, ‘Kuni singii kunum ei, kuni ngokun yi er mulii!’ nim. ⁴⁶ Ekii se eim nge wu owundu ei eim orung opu kenim ni, eim ok ek nirim miʔ yi er muʔum. Moʔang, pe kongun wu ei eim

ka piyengli. ⁴⁷ Na ek keimi nip enim ngond, kongun wu ei wu owundu eim epi ombu pei tep er mulii neng, tep er muʔmba. ⁴⁸ Ba kongun wu kis ei eim nge noman eʔe piim. ‘Na nge wu owundu ei sikir onermba,’ ni piipi yi er muʔum. Ba wu owundu orung omba kunum ei eim piinerim mon. ⁴⁹ Pe eim kongun endi enjing wumb ei kepilii topu, eim pupu kuni ni noʔ nok, wulu pang enjing, konu eʔe tuk pupu er muʔum. ⁵⁰ Pe eim nge wu owundu ei orung omba erim kunum ei piinarpi, eim wu owundu omba ei kui er mulerim mon. ⁵¹ Pe kongun wu muʔang, eim nge wu owundu ei opu, eim kongun wu ei kepilii kis tum. Topu, sipipi wumb ek keimi ninmin ba eʔe enmin keimi pinaʔim eʔmin wumb mulnjung konu eʔe tok kis enjing. Konu eʔe, wumb ei ke dinga nik, en enim gupu mong ni anmbil kongk kilip tok muʔngii.”

25

*Ambil Wenip Engki Nge Ek
Ekin*

1 “Kunum eʔe, Gos sinim tep er moʔum konu ei miʔ ambil wenip engki mulnjung. Ambil ombu en enim wu endi eim amb simba nge omba nik, en enim dup alam si mengk punjung. Sik puk, wu ei andʔam eʔe wang, kan sipin omun nik punjung. ² Ba ambil angil orung en enim

noman dinga pim. Nga ambil angil orung en enim noman pinerim. ³ Pe ambil angil orung noman pinerim ombu, en enim dup alam mendpił si mengk tu wunjung; ba nga dup alam noł kopur tu wunenjing mon. ⁴ Ba ambil angil orung noman pim ambil ombu, en enim dup alam sik, ming ełe dup noł kulk sik ouni sipnjing. ⁵ Ba amb simba erim wu ei, sikir onerim mon. Yi erang kin, ambil ombu or wang, or pingii pim.

⁶ “Pe or pek mułangin, epin tuk mii memb, wumb wii tok onjung ni yi ninjing, ‘Amb simba wu ei onum. Puk, andlam ełe puk, kan sik ongii,’ pa ninjing. ⁷ Pe ambil ombu en enim angik, dup kalk er kun erik punjung. ⁸ Ambil noman pinerim ambil ombu, ek nik ambil noman pim ambil ombu ngunjung. ‘Sin dup alam noł poru ninim, enim dup noł kopur sin ngei!’ a ninjing. ⁹ Ba ambil noman pim ambil ombu, ek nik orung kindik yi ninjing, ‘Dup noł ei sin kindamin, nga enim kindngii ei kaplı ermba min mon da. Enim kaplı puk top ngii ełe konj top erngii,’ ninjing. ¹⁰ Yi nengin kin, noman pinerim ambil ombu dup alam noł top ermin ni pangin, amb simba erim wu ei mandi tor om. Wang, wu omba nik kui er mulnjung ei ni ambil en enim er kun er mulnjung ei ok, wu amb simba erim ełe tuk punjung. Puk, kuni

owundu er sim, ei ouni molk kuni nunjung. Nga ngii ondu pim.

¹¹ “Ekii se, ambil eipi noman pinerim kombur onjung. Ok yi ninjing, ‘Owundu, wu owundu! Nim ngii ondu aki to!’ ninjing. ¹² Ba wu owundu ek nipi orung kindpi yi nim, ‘Enim na kin puł mendpił keimi pinalim mon!’ pa nim. ¹³ Oł yi mił tonu omba ei piik kin, enim kui er mułngii! Kunum endi eim omba ei, tinga omba min, emii peng omba ei, enim pii poł tunanmin mon.”

Kongun Wu Tekliki Ek Ekin

(Luk 19:11-27)

¹⁴ “Nga ek endi yi ku, Gos wumb tep er mołum konu yi mił. Wu owundu endi eim konu eipi endi ba ni pipi, eim nge kongun wu wei neng, wangin, eim ku nin epi mok topu eim nge kongun wu ombu ngang, kongun erngii nipi ngum. ¹⁵ Eim nge kongun wu ombu oł erik, kongun dinga erik ełmin mił piipi nim kin, eim nge ku ei mok topu erim. Kongun wu endi ku 5,000 ngum, nga kongun wu endi ku 2,000 ngum, nga kongun wu endi ku 1,000 ngopu yi erim. Er pendpi, eim konu eipi endi pum. ¹⁶ Pang, kongun wu endi eim ku 5,000 ngum kongun wu ni, eim sikir kongun top ełim endi erpi pupu, ku 5,000 ngum ku, ei sipi nga ku 5,000 orung tuk sipi kindpi se mułum. ¹⁷ Pe

nga kongun wu endi eim ku 2,000 sim wu, ei eim kongun top elim er pupu, ku 2,000 nga endi sipi tuk kind sepi mułum ku. ¹⁸ Ba kongun wu endi ku 1,000 sirim wu, ei eim sipipi ku ni, tukpu sipi mei ełe mandring kind pendpi, wu owundu ngum mił ei mendpił pengli nipi pendim.

¹⁹ “Wu owundu ei eim kumb ok purum, nga andpi orung om. Kunum ei opu, eim nge kongun wu ombu wii topu tuk sipi, eim ku ngum ek ei nipi piipi ermbii nipi wii tum. ²⁰ Tang, wu endi eim ku 5,000 ngurum wu ni om. Opu yi nim, ‘Wu owundu, nim na kin ku 5,000 ngun ni, na top erip ku 5,000 orung sip, tuk kind pendip moł,’ pa nim. ²¹ Wu owundu eim ek ei piipi yi nim, ‘Nim kongun wu ka wii! Ninim kongun tep ka er mołun ei, epi kembis tep ka mułun ei, akip nim kindamb, na epi owundu tep er mulnjii. Pe nim okun, na noman ka ei siłip mok to sipi er mułmbuł,’ pa nim. ²² Nga wu kongun endi eim ku 2,000 ngurum wu, ei opu yi nim, ‘Wu owundu, nim na ku 2,000 ngun ni, na kongun top erip er pupu ku 2,000 endi se tuk kindip sinj sałim,’ pa nim. ²³ Eim nge wu owundu ni ek nipi eim ngum, ‘Nim kongun wu ka! Nim wu ka, nim oł ka wii en. Erkin, ninim kongun tep ka en,’ pa nim. Nipi yi nim, ‘Nim kongun kembis ei tep ka molkun ei,

akip na nim epi pei tep enjii. Nim okun, na noman ka ei siłip mok to sipi er mułmbuł,’ pa nim. ²⁴ Pe nga wu endi ku 1,000 sim wu ni, opu yi nim, ‘Wu owundu, nim ełin oł ei na piil. Nim ek dinga nikin ełin ei na piip, nga nim wumb kuni epi tał pendkin pukun si nołun, nga konu epi endi kuni emb kindiłmin ei pukun, kuni wiis ei si nołun ełin na kanił. ²⁵ Kanip yi mił piinj. Piip, mund mong erip ni ku 1,000 ngun ei, koi er pendinj pałim ei, epi nim nge ninim si!’ a nim. ²⁶ Ba eim nge wu owundu ei ek dinga nipi wu ei kin ek ngum. Ngopu yi nim, ‘Nim kongun wu kis, nim kongun enjii kis erang kor mołun wu. Nim keimi na kaniłin, na pup, wu kuni epi ei sip, nga pup, wu kuni wiis emb eipi kindiłmin ei sip tangip ełe sił? ²⁷ Nim nga na ku ei sipkin, ku beng ngii ełe kindnjii. Nimbil erang en? Yi mił er eran kin, nam orung ombii kunum ełe, nam nge ku ei sip, nga ku kopur pendip simbii.’ ²⁸ Pe wu owundu ni ek yi nim, ‘Enim wu ei ku 1,000 ei sik, wu endi ku 10,000 se mołum wu ei, ku 1,000 ei sik ngei!’ nim. ²⁹ Nimbil erang wumb en enim epi pei sek mołmun wumb ei, na epi pei ni noman ka wii nga sip ngumbii. Ba nga wumb endi epi pei ni noman ka ei sepi mulermba wumb ei, eim epi ni noman aninga kopur simba epi ei, nga na sip orung simbii; eim wii mułmba,’ pa nim. ³⁰ Pe

enim molk, kongun wu kis ei sip, olkup tok torung emii enim ele kindei! Kindangin, konu ele molk ngenj kumbii sik, en enim gupu mong kongk, ke nik, kunum kunum kaimb er muŋgii,' ” pa nim.

Gos Epin Kindang Opu Wu Kingam Eim Wumb Pei Mok Tumba

³¹ “Ekii se, Gos kindang mani wu telim ei, omba kunum ei eim embe owundu seng kin, enjel kin ouni ongii. Kunum ei, Gos eim nge king peŋ tilang ka wii ermba konu ele muŋmba. ³² Kunum ei, wu amb pei ok, eim muŋmba konu ele kuŋou tungii. Muŋangin kin, eim wumb mok topu, wumb sipi, tilap taŋ ermba. Ei yi miŋ, wu endi eim kung siipsiip sipi eipi kindpi, nga kung meme sipi eipi kindpi, elim miŋ Gos kindim wu Kraiss yi ermba. ³³ Ei eim kung siipsiip sipi, eim angil tundung mondpu, nga kung meme sipi angil taring mondŋum, ei miŋ yi ku ermba. ³⁴ Nga king owundu eim moŋpu yi nimba, ‘Enim na angil tundung moŋmun wumb ei, Gos enim kin noman ka ngopu erim wumb ei, Gos sinim tep er moŋum konu ei enim nge Gos konu am kumb ok eririm konu ele, nirik wei!’ a nimba. ³⁵ ‘Nimbiŋ erang ok na kuni tum kunum ei, enim na kuni ngoŋmun, nga na noŋ numbii niŋ ei, enim na noŋ ngoŋmun. Nga na konu eipi wu ei, enim na enim ngii konu sipiŋmin.

³⁶ Na alap pei sineririm kunum ei, enim na alap ngoŋmun. Na ening paŋiŋim kunum ei, enim na paki tok, kan kun er si moŋuŋmun, nga kan ngii peŋ kunum ei, enim ok na kanik eŋmin,’ a nimba. ³⁷ Nga wumb oŋ kun ka eŋmin wumb ei ek nik orung kindik yi ningii, ‘Owundu, sin nim kunum nenj nim kuni muŋun, sin nim kuni ngunjpun? Pe nga kunum nenj nim noŋ numbii nen, sin noŋ tu wupun nim ngunjpun? ³⁸ Kunum nenj nim wumb eipi konu muŋun, sin nim sipin sin ngii konu sipinjpun? Nga kunum nenj nim alap pei sinerang, sin alap nim ngunjpun? ³⁹ Kunum nenj nim ening tang pen sin nim er ka er paki tupun, nga kan ngii pen sin opun kanpin enjpin ei, kunum nenj enjpin?’ ⁴⁰ Pe king owundu ek nipi orung kindpi yi nimba, ‘Na enim kin ek keimi nind. Enim epi endi na nge angnan noŋ kin endi enjing ei, na kin enjing ku.’

⁴¹ “King owundu eim ek ei nipi poru nipi, nga wumb angil tundung mulnjung wumb ei kin ek yi nimba, ‘Enim am pungiŋ wumb, enim am si kindik, dup konu pungiŋ ei poru ninermba mon. Pe dup ei, na Ernan er sim konu ele Seisen kin eim enjel ei poru dup konu ele kunum kunum muŋgii,’ pa nimba. ⁴² ‘Nimbiŋ erang ok na kuni muls kunum ei, enim na kuni ngunerik mon.

Nga na noł numbii nił ba enim na noł ngonalmın mon ku. ⁴³ Na wu konu eipi wu mult ba enim na sik, enim ngii konu sipnerik. Nga alap pei sinerim kunum ei, enim na alap na ngunerik mon. Nga na ening peng, kan ngii pep muls kunum ei, enim na ok kinarik na paki tunenjing mon.' ⁴⁴ Yi mił neng kin, wumb ombu ek nik orung kindik yi ningii, 'Owundu, kunum nenj nim kuni tang mułun, sin nim kanpin kuni ngunenjpin? Nga kunum nenj nim noł nuwa erang mułun, sin nim noł ngunenjpin, nga nim alap pei sinerang, sin alap ngunenjpin, nga nim ening peng, kan ngii ei, sin kunum nenj sin opun kinenjpin?' ⁴⁵ Wumb ek yi nengin, owundu eim ek nipi orung kindpi yi nim, 'Ba na ek keimi nip enim ngond. Pe enim kunum endi na engnan noł paki tok enenjing kin, nga enim na kin paki tok enanmin mon ku,' pa yi nimba. ⁴⁶ Pe, wumb tilap ei enim kumep kis singii ei, kunum kunum ngenj kumbii sik, dup konu kis mułngii. Ba wu oł kun ka ełmin wumb ei, en enim Jiisas Owundu kin kunum kunum konj mułngii."

26

Peng Pim Wumb Jiisas To Kundmin Ninjing

(Mak 14:1-2, Luk 22:1-2, Jon 11:45-53)

¹ Jiisas eim ek ekin nipi poru nipi pendpi, kunum ełe eim ek eim nge er se endim wu ombu ngum. ² "Enim piinmin! Kunum tał mendpił Gos Esrel wumb paki tum kunum ei 'Pasopa' kuni owundu nołmun kunum; niłmin, ei tonu wang kunum ełe, Gos tonu epin konu ełe mani kindang opu ya mei ełe wu kingam telim mułum ei, wumb sik, ond peri ełe to kundngii," pa nim.

³ Kunum ełe, eim kułmał kałiłmin wumb ni wumb no-man pim wumb pei, en enim kułou tunjung. Ei wu Kaiyapas eim kułmał kałiłim wu owundu eim ngii ełe kułou tunjung. ⁴ Tok, "Sin nipe oł mił erpin Jiisas ambil gii nipin, sipin koi erpin tumun?" ⁵ Ba en enim nik yi ninjing, "Sinim kor kunum kuni owundu numun kunum ei yi enermin, wu amb sinim kin opu erngii," ninjing.

Amb Endi Jiisas Peng Ełe Kopung Mur Ka Wii Bein Tum (Mak 14:3-9, Jon 12:1-8)

⁶ Jiisas eim Besanii konu kinj num wu Saimon ngii konu ełe mułum. ⁷ Pe amb endi om. Opu, eim noł mił kopung ku ming mił epi endi ku owundu mendpił pułum noł mił, kopung mur ka tołum ni sipipi, Jiisas kuni peł ełe kuni nopolu mułum konu, peng ełe bein tum. ⁸ Jiisas nge ekii siłmin wumb oł ei kanik, en enim popuł sik, ek yi kii sinjing. "Nimbił erang noł mił kopung ei mur ka wii ku owundu pułum

ei wii kindim? ⁹ Pe sinim kopung ka wii ei nge simin ni piilamin kin, kopung ei ku owundu sipin ei, wumb kurpu epi sinerang wii mołmun wumb ei ngołmun.” ¹⁰ Jiisas en enim ninjing ek ei eim piipi, eim ek nipi wu ombu ngum, “Nimbił erang enim amb ek embin nik ngonmun? Amb ei eim oł ka wii na kin erim,” pa yi nim. ¹¹ “Kunum kunum wumb epi sinałim wumb enim kin ouni mołmun. Ba na enim kin kunum kunum mulał mon! ¹² Amb ei eim kopung ka wii ei na ngenj ele kindim, ei eim erpi na tukpu ele mani kindimba nge erim,” pa nim. ¹³ “Na ek keimi nip enim ngond, konu orung orung ei Gos nge ek ka ei ba. Pang, wu amb ek ei piik, wumb en enim oł ei piingii. Piik, amb ei oł yi erim ni piingii,” pa nim.

Juras Eim Jiisas Sipi, Opu Orung Wumb Ngumbii, Nipi Ek Dinga Nim

(Mak 14:10-11, Luk 22:3-6)

¹⁴⁻¹⁵ Kunum ele kii silmin wu engki nga tał mulnjung wu ei endi embe, ‘Juras Eskeriyas’ nilmin, wu ei pupu kułmał kałim wumb owundu mulnjung konu ele pupu nim. “Na Jiisas enim angil ele ngunj kin, enim nipe na ngungii?” Yi mił neng kin, en enim ku engki tekliki beltik tor kindik, eim ngunjung. ¹⁶ Kunum ele, Juras Jiisas sim kułmał kałmin wumb angil ele kindimba nge, kurpu endim.

Jiisas Eim Kin Ekii Sinjing Wu Ombu Kin Kuni Pasopa Nunjung

(Mak 14:12-21, Luk 22:7-14,21-23, Jon 13:21-30)

¹⁷ Kunum kumna kuni owundu Esrel wumb bres, ‘yiis’ nilmin, epi ei kind-nałmin, bres wii nołmun kunum ei, tonu om. Jiisas eim nge ekii silmin wumb ok yi ninjing, “Sin konu jili nim kuni owundu ei yi ku Pasopa nilmin kuni ei, sin er kun er mułamin nunjii?” ¹⁸ Pe eim ek yi nim, “Enim konu owundu Jerusalem ele tuk pungii. Puk, wu endi kanik yi ningii, ‘Sin ek emb to ngołum wu endi nge kuni numba ngii kan si ngui! Eim kunum mandi enim,’ pa ningii. ‘Na nge ekii sik kongun elmin wumb kin ouni kuni nungii ei Pasopa nilmin, kunum ei tonu wang nim ngii ele numun enmin,’” pa nim. ¹⁹ Pe Jiisas eim nge ekii sik elmin wumb eim nim mił yi erik, kuni owundu Pasopa nungii nge er kun enjing.

²⁰ Konu pou neng, Jiisas eim nge ekii sik elmin wumb engki nga tał ouni kułou tok, kuni nungii enjing. ²¹ Molk kuni nok molk, Jiisas eim ek yi nim, “Na ek keimi nip enim ngond, sinim ya mołmun konu tuk ele, wu endi mołum wu ei, na sipipi, opu orung wumb ongii kanpi ni ngumba,” pa nim. ²² Pe ekii sik elmin wu ombu en enim noman embin piik, wu eipi eipi eim kii sik yi ninjing, “Owundu, ei na min mon?”

²³ Ba Jiisas eim ek nipi orung kindpi yi nim, “Wu endi na kin ouni eim bres ele mani dis ele kindim wu ei, na sipi, opu orung wumb ngumba. ²⁴ Gos kindim wu kingam na kulmbii pa ni Gos nge ek ka mer mon ele yi ni palim mił ermbii. Ba wu endi eim na sipipi, opu orung wumb ele kanpi nipi ngum wu ei, Gos eim kin kumep kis wii ei eim kin ngumba. Pe mam eim mengnenelang kin ei ka wii pilang.” ²⁵ Yi neng, Juras wu eim sipipi ni peni ele kindimba wu ei ek yi nim, “Ek mon tolum wu, ei na min?” Jiisas ek nipi yi nim, “Ninim ek nin wu ei mendpil.”

Jiisas Eim Ngenj Mił Bres Noł Wain Ei Eim Nge Ekii Silmin Wumb Ngum
(Mak 14:22-26, Luk 22:15-20, 1 Korin 11:23-25)

²⁶ Kunum ele en enim kuni nok molk, Jiisas eim bres sipi, Gos kin noman ka ngopu, prei erpi bres engin topu, eim nge ekii silmin wumb wu ombu ngum. Ngopu ek yi nim, “Enim sik bres, ei na nge ngenj mił mei!” ²⁷ Nga sipi ond mong noł wain ming kap ei sipi, Gos kin noman ka ek ni ngopu prei erpi noł wain ni ngum. Ngopu, yi nim, “Enim noł wain ei pei nei!” pa nim. ²⁸ Nipi yi nim, “Noł wain ming ei, na nge miyem mił enim nunjung. Na miyem ei nge andan topu, Gos ek dinga nipi pendim ei dinga keimi palim, nga na miyem bein top, wumb ol kis enjing ei, kil ngumbii

ku. ²⁹ Na ek keimi nip enim ngond; pe nga ekii se ei na noł wain endi nga nunermbii moł pup ekii se Erinjpin Gos sinim tep er mołum konu ei, sinim ende mułmun kunum ei, noł wain konj numbii,” pa nim. ³⁰ En enim golang konj endi nik poru nik, anda puk, tonu komung Olip ele punjung.

Jiisas Ek Yi Nim, “Piisa Nim Na Buł Ngunjii.”

(Mak 14:27-31, Luk 22:31-34, Jon 13:36-38)

³¹ Jiisas ek nipi eim ekii sik elmin wumb wu ngopu yi nim, “Akip emii pimba kunum ei, enim na kin pii gii dinga pei pinermba ba aninga kopur pimba. Nga na si kindik konu eipi eipi pungii. Nimbił erang Gos ek yi ninim, ‘Na kung si-ipsiip tep wu to kundamb, kung siipsiip ei konu eipi eipi pungii,’ ninim. ³² Ba nga na angip konj tonu pup, ok Galilii konu ele kumb se tor pamb, enim ekii se ongi,” Jiisas eim yi nim. ³³ Piisa eim Jiisas kin ek nipi yi nim, “Nim kin ekii silmin wu ombu, en enim pii gii ei wakin tungii; ba na nim kin pii gii nind ei, wakin tunermbii mon!” pa nim. ³⁴ Jiisas ek nipi Piisa ngopu yi nim, “Na ek keimi nip nim ngond, akip emii pimba kunum ele, kei kultu wii tunerang kin, nim kunum tekliki ek yi ninjii, ‘Na wu ei na kan poł tunał,’ pa yi ninjii.” ³⁵ Piisa ek nga nipi yi nim, “Na nim kin ouni kulmbii; ba nim na kan poł

tuna!, yi ninermbii mon!” Nga eim nge ekii sik elmin wu pei ek yi minj nik punjung.

Gesemanii Konu Ete, Jiisas Gos Kin Eim Prei Erpi Ngum (Mak 14:32-42, Luk 22:39-46)

³⁶ Pe Jiisas kin ekii sik elmin wumb konu endi orung punjung, konu ei embe Gesemanii, nilmin. Konu ete pu molk, Jiisas eim ek nipi eim wu ombu ngum, “Enim ya ete mulei! Na orung pupu, prei ermbii,” nipi pum. ³⁷ Pupu, Piisa sipi, nga Sependii kingam ta! kin ouni punjung. Puk, eim noman tuk ete endi mi! erpi, eim noman embin piim. Piipi kin, eim pii kis piim. ³⁸ Piipi, ek nipi wu kei ngopu yi nim, “Na noman embin tang, ei owundu erang kulmbii peng piind. Enim ya ete molk, na kin ouni tep er mulngii,” pa nim. ³⁹ Nipi, aninga kopur andpi pupu, eim kumb sipi, mei ete kindpi Erinjpin Gos kin prei erim. Erpi, ek dinga nipi yi nim, “Na Ernan, ol embin tui ei nim kapli orung sinjii. Nim na nge noman ete kapli ekii sinenjii ei mon; ba ninim noman ete piinjii mi! ei, nim erii,” pa yi nim.

⁴⁰ Jiisas eim orung pupu, eim ekii sik elmin wumb ei kenim ni or pengin kin opu to konj kindim. Kindpi kin, eim ek nipi Piisa ngopu yi nim, “Nimbi! erang enim wu tekliki kei na kin akip eni endeim ei mendpi! na kin tep er mula!min mon? ⁴¹ Enim tep ka er mulngii ni prei

er mulangin, mon pim kin Seisen nge epi ei enim kin sikir tor omba. Enim noman tuk ete dinga salim ba; nga ngenj ol ei dinga pina!im mon,” pa nim.

⁴² Kunum nga endi eim orung pupu, prei erpi ek dinga nim, “Na Ernan, ya ol embin tui ngenj kumbii ei, na si kindmbii ni piind; ba nim na noman ete ekii sinerii! Ninim nge noman ol minj erii!” pa yi nim. ⁴³ Jiisas eim nga opu kenim ni ekii se elmin wu ombu or pek mulnjung. Mulangin, wu ombu en enim ningi! or peng mulnjung.

⁴⁴ Nga wu ombu si kindpi pupu, prei erim. Ei kunum tekliki mi! yi erim. Prei erim ei eim ok prei erim mi! nga yi erim. ⁴⁵ Ekii se eim opu, eim nge ekii sik elmin wu ombu kanpi, to konj kindpi, ek yi mi! nim. “Enim nga or pek kor mo!mun min? Pe mendpi! kunum tonu om wu endi opu, Gos kindang wu kingam mo!um wu ei sipi, ol kis elmin wumb ang! ete pendngii nge ongii enmin. ⁴⁶ Enim angk, mulangin sinim pamin! Wu endi na opu orung wumb kin ngumba, eim pe mandi onum.”

Juras Opu Jiisas Sipi, Wumb To Kundngii Nipi Ngum

⁴⁷ Jiisas eim ek nipi mulang, Juras wu ei Jiisas nge ekii sik elmin wu engki nga ta!, wu tuk mo!mun wu, endi om. Om konu wumb tilap owundu endi ouni

onjung. Onjung wumb ei tui kileng epi ni, kepil owundu mulum epi sik si mengk onjung ei wumb kulmal kalilmin wu ni, Jura men ngii noman pim wu ombu wumb ei kindnjing. ⁴⁸ Juras wu ei opu orung wumb ngum wu Jiisas kan sipi ninj kin pupu ngunj kangilpi yi enj kin, ei “Enim noman peng onmun wu ei ermbii,” pa nim. “Nga enim ok kin eim ambil gii nik sipngii,” pa nim. ⁴⁹ Pe Juras eim opu Jiisas mulum konu mendpil kun opu yi nirim, “Ek emb tolum wu, nim kapli molun min?” Nipi kin, Jiisas mulum konu ele eim ngunj kangilim. ⁵⁰ Pe Jiisas ek nipi yi nirim, “Wu pul, nim enjii on ol ei sikir enjii!” Wumb pei sikir ok eim ambil gii ninjing. ⁵¹ Wu endi Jiisas kin mandi mulum wu ni angil mani kindpi, tui kepil endi sipi kulmal kalilim owundu nge kongun wu onjung wu ei endi tang kom kilip topu mani pum. ⁵² Pe Jiisas ek nipi yi nim, “Nim tui kepil ei orung kind pim konu pend. Nimbil erang wumb pei tui ele opu ermin ni erangin wumb pei tui mond kulngii. ⁵³ Pe nim piinan. Na Ernan wii tamb eim nge enjel pei, na paki tok kindang ongii, ei opu tilap engki nga taltal ei to mani kindmba mi,” pa nim. ⁵⁴ Ba na yi mi eramb kin, Gos nge ek ok ele palim ele nge na kulmbii nge nind ei, ek pul keimi tonu onermba mon!” pa nim.

⁵⁵ Pe kunum ele Jiisas eim ek nipi, wumb tilap onjung wumb ei ngopu yi nim, “Eim tui ni dolu epi ambilk tu wunmun na sik ei waning wu endi mi ambil gii ningii enmin min? Kunum kunum na Jura men ngii owundu ele molup ek nip wu amb ngop er muls ba enim na ambil gii ninenjing mon! ⁵⁶ Ba kumb ok Gos ol ekii se ermba ei piik nilmin wumb ombu ek mon ok pulk ek ei keimi tonu om. Ei yi mi epi pei tonu om.” Pe Jiisas nge ekii sik elmin wumb pei eim si kindik sikir punjung.

Juras Jiisas Sipi Opu Orung Wumb Onjung Konu Ngum

(Mak 14:53-65, Luk 22:54-55,63-71, Jon 18:13,14,19-24)

⁵⁷ Wumb ok Jiisas ambil gii nik sipik, kulmal kalilim wu owundu Kaiyapis eim ngii ele sipnjing. Pe lo ek poltmun wumb ni peng pim wumb pei kulou tok mulnjung. ⁵⁸ Piisa Jiisas sipnjing konu ekii se pum; ba eim turii mi yi pum. Eim pupu kulmal kalilim wu ei ngii kung gui ele nirik pum. Pupu, opu wu mulnjung konu ouni mulnjung. Pe Piisa eim epi nipe erngii nipi kan mulum. ⁵⁹ Nga kulmal kalilim wu owundu ni kaunsil wumb pei ek piik kun pinalim ek kend wu ni ek nipi nik Jiisas to kundngii ek ei wu kumbur kan simin ninjing. ⁶⁰⁻⁶¹ Pe wumb pei ok ek kend tok yi ninjing. Ba eim to kundngii ek endi

kan sinenjing mon. Nga ekii se wu tał okuł. Ek yi ninjingił, “Wu ei, ‘Gos men ngii owundu ei er kis mondpu, nga kunum tekliki mendpił tekmbii,’ nim,” pa yi ninjingił.

⁶² Nga kułmał kałiłim wu owundu angpi ei ek nipi Jiisas ngum, “Nim ek endi ni orung kindnenjii min? Nipe ek wumb ek ei nik nim kin ngonmun?” a nim.

⁶³ Ba Jiisas eim ek endi ninerim. Nga kułmał kałiłim wu owundu ni ek nipi ngum, “Na nim kin nip kii simbii end ei Gos Owundu nge embe ele ni kunum kunum konj mołum ei nge nimbii end. Ei nim ek nikin sin ngan piimin. Nim Gos kindim wu Kraiss Gos nge kingam min mon?” pa nim. ⁶⁴ Jiisas ek ni orung kindpi yi nim, “Nim ek nin mił ei poru ninim. Ba na enim kanip nind. Ekii se kunum nga Gos kindang opu mei ele wu kingam wu ei na keningii ni Gos dinga owundu angiił tundung ele mołup, na Gos nge epin kupu ele pei peng mani ombii,” pa nim. ⁶⁵⁻⁶⁶ Jiisas ek yi mił neng kin, kułmał kałiłmin wu owundu ni popuł sipi eim konduk ei to piltan to kembis kembis erim. Erpi ek yi nim, “Gos kin ek buł morung ninim. Sin eim kin ek nga piinermin. Ek kis ei enim wumb pei piik poru ninmin. Enim er piinmin mił nenj?” a nim. Wu num ombu eim ek dinga nik orung kindik yi ninjing, “Eim oł kis endi erim, kumep kis sipi eim

kułmba,” ninjing.

⁶⁷⁻⁶⁸ Pe enim Jiisas kumb ele jipambił tok, eim tunjung. Wumb ombu en enim angiił kin se andik eim tunjung. Tok ek yi ninjing, “Nim ek nikin oł ekii se tonu omba nge ek niłin elin wu ni pe nim nii kepii tonum?” a ninjing.

Piisa Ek Yi Nim, “Na Jiisas Kinał!”

(Mak 14:66-72, Luk 22:56-62, Jon 18:15-18,25-27)

⁶⁹ Piisa eim torung mołpu, eim ngii ele kung gui tukrung mułum. Kunum ele pe kongun amb endi opu yi nim, “Nim wu ei Jiisas Galilii konu ele wu ni mołun,” pa nim.

⁷⁰ Ba Piisa ek nipi wumb pei ngopu yi nim, “Nim ek nin ek ei na pii kun enand mon,” pa nim. ⁷¹ Pe nga eim anda pupu ngii tak tor kindiłmin ele mułum. Nga amb endi opu ek nipi wumb mulnjung ei kanpi nim, “Wu ei Jiisas kin ouni Nasares konu ele mulnjunguł kenj wu,” pa nim. ⁷² Piisa nga ek dinga nipi tonu kindpi yi nim, “Na ek keimi mendpił nind, na wu ei na kinał,” pa nim. ⁷³ Ekii se wumb mołk nga wu kombur ok ek nik yi ninjing, “Keimi, nim tiłap wu ei nge ek ninim ei mił ku nim ek ende nin ei sin piipin ninmin,” pa ninjing.

⁷⁴ Nga Piisa eim ek dinga mendpił nipi yi nim, “Na ek keimi mendpił ninenj kin Gos na to kundmba. Na wu ei kinał mon,” nim. Nipi poru neng, kei kultu wii tum.

⁷⁵ Pe Piisa mołpu piim ni

Jiisas eim kanpi nirim ek ei piim. Ek yi nirim, “Kei kultu wii tunerang, na nge embe kunum tekliki yi mił ninjii ei, ‘Nim na piinan.’” Pe Piisa anda pupu ke dinga nim.

27

Pailos Mułum Konu Jiisas Sipnjing

(Mak 15:1, Luk 23:1-2, Jon 18:28-32)

¹ Konu tingang, kułmał kałiim wumb ni wu peng pim wu pei Esrel wumb kin ek nik piik Jiisas to kundngii ek endi nimin ninjing. ² Jiisas eim kan tok sipik, Pailos Rom gapman owundu endi mułum konu sipik ngunjung.

Juras Kułum Poru Nim
(Aposel 1:18-19)

³ Pe Juras eim Jiisas sipi, opu orung wumb ngum wu ei, eim kenim ni Jiisas kos erik kin, oł embin tui ngangin, Juras kanpi kin, eim noman ak topu kin, ku engki tekliki se mengpi, orung tu wupu kin kułmał kałiimin wumb ni peng pim wumb mulnjung konu sipi ngumbii ni tu wum. ⁴ Pe eim ek yi nim, “Na oł kis enj. Na wu ei mong endi sinerim ei ni to kindinj. Pe eim to kundngii enmin,” pa nim. Ba wu ombu en enim ek yi ninjing, “Ei sin epi mon ei, ninim nge epi,” pa yi ninjing. ⁵ Pe Juras ni wu ei eim ku ni olkup topu men ngii owundu ełe tuk kindim. Kindpi, eim pupu kan to kułmbii ni pupu, kułum.

⁶ Ba kułmał kałiimin wu Owundu ombu ku ei sik kin ek yi mił ninjing, “Wu endi to kundmun nipin ku ngunjpun ku ei nga ya sinim kin orung ngonmun, ei men ngii ełe nirik sipnermin. Nimbił erang ku ei miyem ku.”

⁷ Wumb ombu en enim ek endi ni piinjing, Piik yi ninjing, “Ku ei sipipin mei endi wumb niłmin mei ełe, ‘Wu endi mei ming sin ełim,’ mei ei top enjing. Konu turii, wumb ei tukpu ełe simba.”

⁸ Yi ninjing konu ei embe sik wumb yi niłmin, “Mei ei miyem mei,” nik konu ei pe sałim ku.

⁹⁻¹⁰ Kumb ok Gos eim ek endi ni tor kindiim wu Jeremaiya gupu ełe neng kin oł ekii se tonu omba ei piip nirim mił keimi tonu om. Eim ek yi mił nirim,

“Esrel wumb ku 30 ei, Jiisas top nik enjing mił ku ei wu endi mei ming sin ełim mei ei top er sinjing. Ei Owundu nirim mił yi mił keimi tonu om poru nim.”

Pailos Jiisas Kanpi Kii Sim
(Mak 15:2-5, Luk 23:3-5, Jon 18:33-38)

¹¹ Jiisas sipik Rom gapman owundu Pailos mułum konu kumb ełe endindnjing. Pe Pailos ei ek nipi eim kii sim. “Nim Jura wumb king mołun min?” Jiisas ek yi nim, “Ei ninim ek yi nim.”

¹² Ba kułmał kałiimin wu ni peng pim wu ombu kin ek endi nik Jiisas kin ngunjung ni eim ek endi nipi orung

kindpi ngunerim. ¹³ Pe Pailos ek nipi Jiisas ngopu yi nim, “Nim kos erngii wumb ek pei ninmin ei nim piinan min?” ¹⁴ Ba Jiisas eim ek endi nipi orung kind ngunerim mon. Yi erang kin Pailos eim puku sipi nimbil erang enim ni piim.

Pailos Yi Nim, “Jiisas Ond Peri Ete Tei!”
(Mak 15:6-15, Luk 23:13-25, Jon 18:39-19:16)

¹⁵ Nga kuni owundu ‘Pa-sopa’ nilmin kunum ele, kan ngii palilmin wumb ei kung ngii endeim endeim ni gapman wu owundu ei kan wu tor kindpi elim ei wumb pei en enim wu ei omba nengin Pailos tor kindilim. ¹⁶ Pe kunum ei, wu kis wii endi kan ngii pirim, wu ei embe ‘Barapas,’ nilmin. ¹⁷ Wumb kulou tok mulangin kin, Pailos ek nipi wumb kii sirim, “Na wu nii endi enim kin tor kindmbii? Pe na Barapas kindmbii min? Jiisas Kraiss ninmin ei kindmbii?” ¹⁸ Pailos eim piim, wumb pei Jiisas embe to mani kindmin ni piinmin sin sinim embe to tonu ba ni piik, tu wuk kos ele tu wunjung ni piim.

¹⁹ Pailos eim kos piipi ek nipi kun elim konu ele mulang, eim nge ambim ei ek nipi kindpi yi nim: “Nim wu ol kun ka wii ei ol kis endi enerim wu ei kin ol endi enerii! Na akip epin or kumb wu ei kin er kanip noman embin tang mol,” pa nim.

²⁰ Ba kulmal kalilmin wumb ni peng pim wumb ei ok wu amb wii mulnjung

ele ek dinga ngok yi ninjing. Enim Pailos kin kii sipi, “Barapas kindan wii pangli nik Jiisas to kundi ei yi nei!” pa yi ninjing. ²¹ Ba gapman owundu ni ek yi nim, “Ya wu ta! molmbul ei wu nii endi enim kin kindmbii?” Wumb pei molk yi ninjing, “Barapas wangli!” ninjing. ²² Pailos ek nipi orung kindpi yi nim, “Pe na Jiisas kin nimbil ol ermbii Kraiss pa ninmin ei?” Wumb pei molk yi ninjing, “Ond peri ele tonu to kundii!” ninjing. ²³ Ba Pailos ek yi nim, “Nimbil erang wu ei eim ol kis nimbil ol endi erim?” Pe wumb wii dinga tok yi ninjing, “Tonu ond peri ele to kundii!” ninjing. ²⁴ Pailos eim yi piim, “Na ek nind ei kapli enanim, wumb ek pei nik dinga enmin ei opu tonu omba,” ni yi piim. Piipi, eim wumb pei mulnjung konu ningil ele eim angil was erpi yi nim, “Na wu ei kin ol kis endi erpi wu ei to kundngii ninand mon. Ei enim wumb pei en enim noman ele nimbil ol erngii, na mon.” ²⁵ Pe wu amb wumb pei ek ni orung kindik yi ninjing, “Ei sin ol kis enmin wumb ei nge sin kangil ni sin pe pule sin sinim kin kumep kis tonu omba,” pa yi ninjing. ²⁶ Wumb yi nengin kin, Pailos Barapas tor kindang pum. Pe Jiisas eim opu wumb angil kindnjing, kepii tok ei sipik ond peri ele to kundngii nge sipnjing.

²⁷ Pe Pailos nge opu elmin

wu ombu Jiisas sipik gapman ngii ele nirik sipik eim kin kulou tok muljung. ²⁸ Molk, eim konduk ei gulk kindik, king mił kon sakis kundii eipi endi kindnjing. ²⁹ Kindik, nga eim peng ele peng kon mondunmun nik kan jim-biltang ei nge kirang ombu engin to sik kin tonu eim peng ele mundnjung. Pendik dolu endi sipik eim angil tunding ele engindnjing. Nga en enim mandi ming gopsing pii poł molk eim kin se ek kulsik ek paki tok yi enjing. “Jura wumb wu king owundu nim kunum kunum kinan molulum wu,” pa ninjing. ³⁰ Nik, eim kumb ele jipambil tok, kepii sim ni sik eim peng ele kepii tok yi enjing. ³¹ Eim kin se ek kulsik ol yi er poru nik, king mił konduk kundii eipi ni gulk tor sik, konduk eim nge orung kind pendnjing. Pendik eim sipik, ond peri ele ni tungii nge sipnjing.

Jiisas Ond Peri Ele Nil Tunjung

(Mak 15:21-32, Luk 23:26-43, Jon 19:17-27)

³² Pe andlam ele punjung ni Sairiini wu endi om wu ei embe Saimon. Wu om konu, “Ond peri ei ko wii!” Nengin, Jiisas ond peri ei wu ni ko wum. ³³ Puk konu endi tor punjung konu ei embe, ‘Golkasa’ nilmin, konu ele tor punjung. Konu ei wumb kaniłmin ni, wumb peng embil ni kumb ningil ni yi mił seng kanik kin konu embe yi mił nilmin. ³⁴ Wumb

noł wain endi ngunjung eim nopu piim ni epi endi eim num ni kumbii erang piipi mon nim. Nimbil erang eim noł ei nopu kulii mił kolpu peng kin eim ngenj kumbii simba pinerang kin mon nim.

³⁵ Pe Jiisas ond peri ele nil to pendik, eim nge konduk sik kin opu ond wumb ku kembis mił epi ei kinjmał erik kin wu nii endi eim konduk simba nik yi enjing. ³⁶ Pe opu ond wu ombu mani molk kin Jiisas kin tep er muljung. ³⁷ Ok mon endi to pendnjing konu ele Jiisas peng ele pim. Ei kos piinjing ek ei nge nik mon polk pendnjing, “Ei Jiisas, Jura wumb nge king.” ³⁸ Jiisas pim konu orung orung ele wu tał opu erkil epi waning sikil epi elmbil wu tał ond peri ele to pendnjing. Wu endi Jiisas angil tunding pim. Endi angil taring orung pim.

³⁹ Wu amb ni wumb ok Jiisas kin ek buł morung nik peng ak tok orung enjing. ⁴⁰ Erik yi ninjing, “Nim men ngii owundu ei kis mulang nga kunum tekliki konj tekmbii nin wu; pe nim Gos kingam keimi pim kin, tonu ond peri ei si kindkin mani wan kinamin!” yi ninjing. ⁴¹⁻⁴² Yi mił ku lo ek piłmin wumb ni peng pim wumb ni kulmał kalk elmin wumb pei molk eim kin ek buł ambilk yi ninjing. “Eim wumb eipi kin paki tum; ba eim akip eim paki tunermba mon. Eim sin Esrel nge

wumb king pim kin, kapli pe tonu ond peri e le si kindpi mani wang, sin eim kin pii gii nimin,” pa ninjing. ⁴³ “Eim Gos kin pii gii nipi kin na Gos kingam moł ninim. Ei Gos eim kin noman ngum kin, akip eim paki tang kenmin,” ninjing. ⁴⁴ Pe wu tał epi waning sikił ełmbił wu tał ond peri e le to pendnjing wu tał Jiisas pim konu mandi pinjingił wu tał ek buł ambikił ninjingił ku.

Jiisas Eim Kulum Poru Nim
(Mak 15:33-41, Luk 23:44-49, Jon 19:28-30)

⁴⁵ Pe konu tinga eni kunum beli sakim kunum ei emii pim. Pep, pang pang nga konu pou neng eni tekliki erim. ⁴⁶ Konu eni tekliki ermaba erang, Jiisas eim wii dinga topu Jura nge wumb ek e le yi nim, “Eli eli lama sambasani?” Yi nim ei pu le yi, “Na Gos nim na nge Gos nim na nimbil erang si kindin?” ⁴⁷ Ba wu kombur mandi molk piinjing ni yi nim, “Neng kin, wu ombu molk mon, wu ei ek ni tor kindiim wu Elainja wii tonum,” pa yi ninjing. ⁴⁸ Pe sikir wu endi tuk mulnjung wu ni pupu omb nengj nok sinjing ei sipi noł wain e le mani kindpi; kindang kin noł wain kopup tuk seng dolu endi sipi dolu topu sipi Jiisas ngamb noł ei numba ni sipim. ⁴⁹ Ba wu kombur molk yi ninjing, “A nim giyeng ni moł. Eim nimbil oł ermaba ei kenmin, yi neng kin, Elainja

opu eim paki tonum min ei kenmin,” ninjing. ⁵⁰ Jiisas nga wii dinga tum. Pe eim nge noman tuk e le kindang pum.

⁵¹ Kunum e le mendpil men ngii owundu e le alap owundu endi tuk Gos nge men ngii palting e le ondu ngo pendnjing konu e le wumb tuk punalmin konu pendnjing alap ei tonu piltan topu mer mani tor pum. Pupu, alap opu tał mił yi erim. Erang kin, wumb Gos kin pungii nge aki tum. Topu, kunum e le, mendpil kon kopu owundu tang kin, kom ku owundu pim ni mani pupu purum. ⁵² Nga mer mei e le wumb kulii tukpu tołmun konu ei ombu pu aki topu wii seng kin Gos eim wumb pii gii ni molk, kulnjung wumb ombu angk tonu ok konj mulnjung. ⁵³ Nga en enim mer tukpu e le wakin to si kindik angk tonu ok kin ok Jiisas eim kołpu; nga angpi tonu opu konj mołpu, tonu konu owundu ka wii e le tuk peng wumb pei kenjing konu e le en enim tuk punjung.

⁵⁴ Opu ełmin wumb tep ełmin wu ni opu wu kombur kin mulnjung ni konu kopu topu oł kanim kanim erim ni kenjing ei Jiisas pim konu tep er mulnjung wu ombu en enim oł ei kanik tungu erik,” yi ninjing. “A keimi wu, ei Gos nge kingam mołum,” pa ninjing. ⁵⁵ Amb pei mulnjung amb ei Jiisas ek ekii silmin amb ombu Galilii konu si kindik eim kin ouni

tu wunjung ok eim paki tunjung; ok konu turii mił angk kenjing. ⁵⁶ Amb mulk konu tuk ele amb kombur mulk, amb ei endi Mariya Makandala kin Mariya endi Jeims angim kin Josep tał menginjngił kin, nga amb endi Sepndii nge kingam tał ei menginjngił kin mulnjung.

Jiisas Ngenj Ei Sipik Ku Tukpu Ele Pendnjing

(Mak 15:42-47, Luk 23:50-56, Jon 19:38-42)

⁵⁷ Konu pou neng, wu endi om wu ei embe Josep, wu ei Jiisas nge ekii silim wu, Aramasiya konu ele wu eim ku pei salilim wu. ⁵⁸ Josep eim opu, Pailos mułum konu kii sipi yi nim, “Jiisas ngenj ei na sipmbii min?” nipi kii sim. Seng kin, Pailos eim opu wumb ei neng, Jiisas ngenj ei tu wuk eim ngunjung. ⁵⁹ Pe Josep ni wu ei eim alap konj kuru endi sipi, Jiisas ngenj ele pandi tum. ⁶⁰ Pe Jiisas ngenj ei sipipi eim nge tukpu konj ele pendim. Eim tukpu ei tuk kom ku owundu ele wumb kombur sik, konu ele Jiisas tuk kind pendik, kom ku owundu endi sik peri ngok sipik pendik tukpu ele pendnjing. Pendik, en enim punjung. ⁶¹ Mariya Makandala niłmin amb ei kin, Mariya niłmin amb endi kin ouni mulnjunguł. Amb tał tukpu peng ele mandi molkuł kankił mulnjunguł.

Jiisas Tukpu To Pendnjing Ele Opu Wumb Tep Er Engnjing

⁶² Kupiiring nga kor kunum epi er kun almin kunum ei opu peng, kulmał kalilmin wu ni, lo ek ekii silmin wu ni pei puk Pailos ngii konu kulou tunjung. ⁶³ Tok, Pailos kanik yi ninjing, “Wu owundu, sin piinmin ei, wu ek konj mułpu ek kend wu ei, ‘Kunum tekliki mendpił tukpu ele angip op tonu bii,’ ninim ninmin,” pa ninjing. ⁶⁴ Nga ek yi ninjing, “Nim ek yi ninjii, ‘Tukpu ele pandi dinga tok, tep ka er mułangin kin, kunum tekliki poru nimba. Mon peng kin, eim nge ekii sik elmin wu ok waning sipik wumb kanik nengin ninjing, ei eim ngenj tuk ele pinalim, eim angpi tonu opu konj pum.’ Ek ok ek ei op ekii seng, ekii se ek kend ei opu kumb ele ba palim.” ⁶⁵ Pailos ek nipi orung kindim, “Enim puk tep mułngii opu wu tilap endi singii. Sengin, puk tukpu ei pandi tok dinga wii er pendngii. Enim elmin mił erngii.” ⁶⁶ Yi neng, puk tukpu pandi dinga tungii punjung. Puk, tukpu ele oł endi dinga enjing ei wumb tuk onerngii nik kin, tukpu ele to dangndik pendnjing. Nga opu wu kombur tukpu ele, “Tep er mułei!” nengin, tep er mulnjung ku.

28

Jiisas Nga Angpi Tonu Konj Pum

(Mak 16:1-10, Luk 24:1-12,

Jon 20:1-10)

¹ Kor owundu kunum poru neng, kupiiring mandi ele amb Mariya Makandala seng kin, nga Mariya endi kin ouni oku!, Jiisas tukpu ele kenmbil niki! onjungu!. ² Pe sikir konu kopu owundu tum, Gos Owundu nge enjel tonu epin si kindpi mani om. Opu, ku ni ambil ak tang, ak topu orung pupu pim. Peng kin, tonu pe! ele eim tonu mulum. ³ Eim nge kumb ele kupu kuru mi! tilang erim. Nga konduk ei kupu mi! kuru mendpi! pim. ⁴ Opu wu ombu en enim mund mong erik, puku sik wumb kulii mi! mendpi! pek muljung.

⁵ Ba enjel ek nipi amb ta! ngopu yi nim, "Elip mund mong enerel mon! Na piind elip Jiisas kurku! onmbu! ni piind. Wu ei ond peri ele to kundjung. ⁶ Eim ya konu ele mulaim, eim angpi nga konj tonu pum. Eim ok ek nirim mi! yi erim. Pe elip oku! eim pim konu ei keningi! we!" nim. ⁷ Pe elip amb ta! sikir puku!, eim nge ekii silmin wu ombu muljung kanki! kin, ek yi ninjngi!, 'Eim tukpu ele si kindpi, nga angpi konj tonu pum. Piinmin! Eim Galilii konu ek pupu mulmba punum, enim ekii se puk eim konu ele keningii,' pe na ek nipi elip ngunj," pa nim. ⁸ Amb ta! el elip mund mong erki! ka piiki! sikir puku! tukpu si kindki! ei nge ekii silmin wu muljung konu

kanki! yi ninjngi!.

⁹ Niki! pangi! nga sikir Jiisas eim amb ta! andlam ele kan sipi ek yi nim, 'Elip onmbu!?' Nga amb ta! el elip eim simb ele ambil gii niki! molku! ek ka niki! prei enjngi!. ¹⁰ Jiisas ek nipi amb ta! ngopu yi nim, "Elip mund mong enerel! Elip puku! na engnan no! kan ningi!. Nengi! kin, puk Galilii konu ele puk mulangin kin, na konu ele wumb ei keningii," yi nim.

Opu Elmin Wumb Ek Pol

¹¹ Amb ta! andlam ele tuk puku! opu wu ombu konu owundu ele puk kin kulma! ka!ilmin wumb muljung konu epi tonu om mi! ek kanik onjung mi! ninjing. ¹² Pe kulma! ka!ilmin wumb ei ni peng pim wu num ombu kulou tok molk ek nik, "Opu elmin wu ombu ku owundu ngumun," pa yi ninjing. ¹³ Nik, opu wu kanik ku owundu ngok ek yi ninjing, "Enim yi ningii, 'Sin or pinjpin kunum ei eim nge ekii silmin wu ok eim ngenj ei waning sipnjing,' yi ningii," pa nik. ¹⁴ "Nga gapman wu owundu ei eim ek endi nim kin, sin eim kin ek nemin, enim kin ek endi pinermba," pa ninjing. ¹⁵ Yi mi! nengin kin, opu elmin wumb ku ei sik kin, o! ei nik mi! endi ei enjing. Nga ek ei Jura wumb konu orung orung pei piik pangin, pe ek ei piinmin ku.

*Jiisas Eim Kin Ekii Sik Wu
Ombu Kin Tonu Om*

(Mak 16:14-18, Luk 24:36-49, Jon 20:19-23, Aposel 1:6-8)

¹⁶ Eim nge ekii sik wu engki nga endeim ei puk Galilii komung konu punjung. Puk, ele punjung ei Jiisas ek nipi mił konu ele punjung. ¹⁷ Puk, Jiisas kanik eim kin ek ka nik men tok erik; ba wu kombur noman tał er pim; “Ei Jiisas mendpił min wu eipi da?” ni piinjing? ¹⁸ Jiisas eim wumb mandi opu ek dinga nipi eim wu ombu ngopu yi nirim, “Gos eim mei ele noman dinga ni tonu epin noman dinga ei pei na ngum. ¹⁹ Enim ei piik, konu orung orung wumb pei kin puk, na ek ka enim kin ngok, wumb ei na kin pii gii ningii ei na nge wumb pei ekii sik mułngii. Wumb ei noł pingii ei, na Ernan embe ni na eim kingam embe ni Gos Gui Ka embe ele noł pendik dambiltik ende puk ngungii. ²⁰ Enim na ek nip ngond mił yi enim puk wumb kanik ek yi nik ngungii, enim piinmin ei na enim kin kunum kunum moł, ei moł pamb kunum poru nimba,” pa nim.

Jiisas Nge Ek Ka Mak Pułum

Wu Jon Wumb Noł Pendpi Ngołum Wu Gos Ek Ni Tor Kindim

(Masyu 3:1-12, Luk 3:1-18, Jon 1:19-28)

¹ Ek ka ei nge Gos kingam Jiisas Kraiss nge ek ka tonu om. ² Wu endi embe Aisaiya, Gos ek ni tor kindilim wu, ek kos ei nge ok yi mił pułum. Eim Gos ek ka nipi eim kingam kin ngum,

“Na wu endi nim nge ek poł kindamb sipi nim. Ei nim andlam topu ba; yi mił ekii se wumb nim onjii ni piik mułngii. ³ Wu endi wumb mulenjing konu ełe wii dinga topu mołum. “Wu owundu eim omba enim. Enim noman tuk ełe er kun erik mułngii!”

⁴ Jon wumb noł pendpi ngołum, wu eim ełe wumb mulenjing konu, eim Aisaiya kumb ok nirim mił tonu orum. Jon eim Gos ek ka endi nipi wumb ngum. Ngang kin, “Wumb noman ak tok pii gii nengin kin noł pendpi ngum. Ngang kin, Gos wumb oł kis ombu kil ngopu si kindmba. ⁵ Pe Jura mei owundu wumb kin, Jerusalem konu tuk mulnjung wumb kin pei punjung. Puk, Jon mułum konu ełe tuk punjung. Puk,

Jon mułum konu oł kis ombu ni tor kindik ngunjung. Ngangin kin, wu Jon wumb noł pendpi ngum. Noł ei embe Joran.

⁶ Pe Jon eim kon endi kindilim, konduk ei, kung kamil ngenj elmin, kon ei kindim. Jon eim kan endi tuk kend ełe, tuk sipi telim ku. Eim guimbu kin, piimi muł kin, nopu endim. ⁷ Pe Jon ek nipi wumb ngum, “Wu num endi na ond konu ełe ekii se omba wu ei, na dinga ei kapli si kindmba. Na wu ka mon, na mei ełe wu mendpił. Na eim simb su kan ei kapli si kindmbii, ba eim wu num mołum,” pa nim. ⁸ “Na enim noł mendpił pendpi ngond; ba wu endi ekii se omba wu ei eim, Gos Gui Ka ełe noł pendpi enim ngumba,” pa nim.

Jon Jiisas Noł Pendpi Ngum

(Masyu 3:13, Luk 3:21-22)

⁹ Kunum ei, Jiisas Galilii Nasres konu ełe si kindpi om. Pe Jon Jiisas noł Joran ełe noł pendpi ngum. ¹⁰ Kunum ełe Jiisas eim noł si kindpi, opu kenim ni, tonu kupu muł wuł ał pum. Pang kin, Gos Gui Ka kei Kurmuł mił mani opu, Jiisas kin mułum. ¹¹ Pe Gos ek ka endi ei tonu muł ełe tor opu yi nim, “Nim na kingam mendpił, na nim noman palim. Na noman ka wii nim kin ngond,” pa yi nim.

Seisen Eim Jiisas Ermba Mił Kenmbii Ni Erim

(Masyu 4:11, Luk 4:1-13)

12 Sikir Gos Gui Ka Jiisas sipi mei wumb mulenjing konu ele sipi kindim. 13 Jiisas mułum kunum ei 40 pei mułum. Pe Seisen eim Jiisas ermba mił kenmbii ni erim. Erang kin, Jiisas eim kui, ka, kei, kung simbii nin, epi mulnjung konu ele mułum. Ba wumb mulenjing mon. Nga Gos enjel eim paki tunjung.

Jiisas Eim Kongun Pułgun Mondpu Erim

(Masyu 4:12-22, Luk 4:14-15, 5:1-11)

14 Nga ekii se Jon kan ngii mułum, kunum ei Jiisas Galilii konu ele opu, Gos ek ka nipi ngum. 15 Ngopu yi nim, "Gos kunum ele tonu omba nirim pe tonu onum. Gos sinim tep erpi omba enim. Enim noman tuk ak tok Gos ek ka pii giı ningii," pa nim.

Jiisas Wu Kapil Kapli Wii Tum

(Masyu 4:18-22)

16 Nga Jiisas noł gopu Galilii wer ele andpi mułum. Jiisas Saimon kin, angim Endru teł kenim. Wu tał noł gop ele omu kon polkuł mulnjunguł. Wu tał, omu kongun ele ełmbił wu. 17 Jiisas ek nipi wu tał ngum, "Elip na ond konu ekii se wel! Elip na ek ka nip ngamb, elip wu yi mił singił," pa nipi ngum. 18 Pe sikir, wu tał omu kon si kindkił, onjnguł. Okuł, Jiisas pum konu ele ekii se punjnguł. Pukuł,

ekii se, eim ek piingil nge punjnguł.

19 Nga Jiisas aninga kopur pupu kenim ni, wu Sependii nge kingam Jeims kin, angim Jon kin, alting noł kanu ele molkuł, omu kon er ka er mulnjunguł. 20 Pe kunum mendpił, wu tał eim "Elip wel!" nim. Neng kin, wu tał erinjngił, Sependii kin, kongun wu kin konu ele mond si kindkił, Jiisas pum konu ele, ekii se punjnguł.

Wu Endi Gui Kis Mułum Ei, Jiisas Tor Si Kindim

(Luk 4:31-37)

21 Nga enim Kapaniyam konu ele punjung. Kunum ei kor kunum, Jiisas men ngii konu ele nirik pum. Pupu, Gos nge ek ka pułgun mondpu wumb nipi ngum. 22 Nga wumb ei Jiisas ek nim piik puku sinjing. Nimbił erang, Jiisas Gos nge ek ka kengip tołmun wumb mił, nipi ngunerim mon; ba eim wu num endi noman dinga pim mił, yi nipi ngum.

23 Nga kunum ei, wu endi men ngii ele tuk mułum wu ei gui kis tuk mułang kin, wii dinga tum. 24 "Nim Nasares nge konu ele wu Jiisas nim sin kin nimbił oł enjii en? Nim okun sin to kis enjii on min? Na nim piind, nim Gos nge wu kun ka kindang on," pa nim. 25 Ba Jiisas gui kis ei ek dinga nipi ngum, "Nim ek tingnerii! Nim wu ei si kindkin pui!" nim. 26 Pe gui kis ei wu ek ei to kindpi, wii dinga tum. Topu kin, wu

ei topu si kindpi tor pum.
²⁷ Pe wu amb pei puku sik endnjing. Andik, wumb en enim ek nik, piik piik enjing. “Ei epi nipe? Ei ek konj endi nim, wu ei noman dinga palim. Nimbił erang, eim ek nipi, gui kis ngang, gui kis eim ek piinjing?” pa ninjing.
²⁸ Jiisas yi mił erang, eim ek mei Galilii konu ełe pei sikir pang, wumb piinjing.

Jiisas Piisa Ambim Mam Er Ka Erim

(Masyu 8:14-15, Luk 4:38-39)

²⁹ Pe men ngii si kindik anda puk, wumb Saimon kin Endru kin ngii konu ełe nirik punjung. Jeims kin Jon teł nirik punjnguł ku. ³⁰ Pe Saimon ambim mam peł ełe eim ening tang or pim. Wumb Jiisas kanik ninjing. ³¹ Nengin kin, Jiisas pupu kin amb mam nge angil ambłang, engim. Angpi, ening tum ei, ening poru nim. Pe amb mam eim kuni nungii ni kałpi er kun er mułum.

Jiisas Wumb Pei Er Ka Erim

(Masyu 8:16-18, Luk 4:40-41)

³² Pou neng ełe, eni mani ba erang, wumb pei ening pim wumb Jiisas mułum konu ełe tu wunjung. Wumb kombur gui kis pim, kopur ening pim wumb onjung ku. ³³ Konu owundu, wumb pei kułou tok, ok ngii ondu ełe mandi ok mulnjung. ³⁴ Nga Jiisas eim wumb ening kanim kanim pim er ka erim.

Pe eim gui kis kopur pei si kindim ku. Gui kis ombu, Jiisas eim piyangin kin, ek yi nim, “Gui kis enim ek ninerngii!” pa yi nim.

Jiisas Galilii Mei Konu Ełe Kongun Er Endim

(Luk 4:42-44)

³⁵ Nga kupiiring okrii, Jiisas eim tor pupu, konu wumb mulenjing konu ełe pum. Eim Gos kin prei er mułum. ³⁶ Nga Saimon kin angim noł Jiisas pum konu ełe ekii sik punjung. ³⁷ Puk, kan sik kin, yi ninjing, “Wumb pei nim kuruk mołmun,” pa yi ninjing. ³⁸ Jiisas ek nipi wumb ngum, “Sinim mei konu eipi eipi endi pamin! Ya mandi na ek nipi, wumb ngumbii palim ku. Ełe nge, na okrii onj.” ³⁹ Pe Jiisas Galilii mei konu pei pupu endim. Jiisas men ngii konu nirik pupu, Gos ek ka wumb nipi ngum. Eim wumb gui kis pei top tor kindim.

Jiisas Wu Endi Kinj Num Er Ka Erim

(Masyu 8:1-4, Luk 5:12-16)

⁴⁰ Nga kinj num wu endi opu, eim gopsing pii poł mołpu, Jiisas kanpi, ke nim, “Nim noman pim kin, kapli na er ka enjii,” pa nim. ⁴¹ Jiisas wu ei kaimb sipi piim. Piipi kin, wu angil ambilpi kin, ek yi nipi ngum. “Na piind ei nim ka mulnjii!” pa nim. ⁴² Jiisas ek nipi, wu ei ngang kin, kinj num wu ei sikir ka mułum. ⁴³ Jiisas wu ei ek dinga ni ngopu, sikir

kindang pum. ⁴⁴ Jiisas wu ei kin ek yi nipi ngum, “Nim wu endi kankin, o! ele ninerii mon! Ok Moses ek nirim mi! nim pukun, ‘Nim ngenj men ngii ku!ma! ka!lim wu konu ele andan tunjii. Kumo kindpi, ku!ma! ka!pi nim si kin ngunjii. Kilang kin, nim ngenj ka erim ni keningii!” pa nim. Nipi, Jiisas wu ei kindang pum. ⁴⁵ Ba wu ei pupu, wumb pei kanpi nipi, eim wumb mulnjung konu ele, pei kanpi, ek pol topu ngum. Yi mi! erang Jiisas eim konu endi kanpi nim, wumb pei mulnjung konu tuk ba pinerim mon. Eim andaring minj mu!um konu orung wumb mulenjing wumb konu ele orung orung wumb pei eim kin onjung.

2

Jiisas Wu Endi Simb Angil Ele Embil Dinga Pinerang Er Ka Erim

(Masyu 9:1-8, Luk 5:17-26)

¹ Nga kunum kopur o pang, Jiisas Kapaniyam mei konu ele nga orung om. Wumb Jiisas piinjing ni, eim ngii konu ele mu!um. ² Nga wumb pei kulou tunjung. Pe ngii konu ele piki topu, poru nim. Ngii ondpu! ele konu endi wii sinerim mon. Nga Jiisas eim ek ka nipi wumb ngum. ³ Wumb wu endi ening pim wu endi eim mu!um konu tu wunjung. Wu ei miyem kulang eim embil dinga pinerim. Wu kapil kapli ening pim wu ei, ko

wuk tu wunjung. ⁴ Konu ele wu amb pei piki tum. Pe wu ei tuk Jiisas mu!um konu tuk tu wungii pinerim. Pe Jiisas mu!um konu orung, ngii en-gimb tok altap ninjing. Pe wu miyem kulum wu nge pe! ele kindik mani kindnjing. ⁵ Pe Jiisas wumb pii gii pim ei kenim. Kanpi kin, ening pim wu ei kin yi nim, “Kingnan, na nim o! kis kil ngop si kindind.” ⁶ Pe men mon polmun wumb mulnjung. En enim noman ele ek dinga ni piinjing. ⁷ “Nimbi! o! erang wu ei Gos ek bu! morung?” ninim. Nipi, “Eim Gos ek ambilim,” a ninjing. “Wu endi o! kis kil ngopu, si kindnermba mon! Ei Gos nge kongun minj palim,” pa yi ninjing. ⁸ Noman kis piik wu kei en enim noman tuk ele, Jiisas piipi, eim ek yi nipi ngum, “Nimbi! o! erang enim noman tuk ele yi piinmin? ⁹ Nipe ek endi nga embin pinalim? Na yi nimbii, ‘Na nim o! kis kil nop, si kindmbii’ ei min, ‘Nga nim pe! sikin, angkin pui!’ a nimbii? Ei enim o! embin ei enim kin palim min? ¹⁰ Ba na minj ek nemb eim ka mo!ang, enim na pii pol tungii! Wu kingam ei noman dinga mei ele palim ei kapli, o! kis kil ngumba.” Pe ek nipi, wu ei simb angil kis mu!um wu ei ngopu, yi nim. ¹¹ “Na nim ek nipi ngond, nim pe! sikin angkin, ngii konu pui!” ¹² Wu ni wumb mulnjung konu sikir angpi, pe! sipi, pum. Pe wumb pei puku sinjing. Sik

kin, Gos embe ambil tonu kindik yi ninjing, “Ok sin jep ol ei nge endi kinenjpin,” pa yi ninjing.

Jiisas Liiwai Wii Tum

(Masyu 9:9-13, Luk 5:27-32)

¹³ Jiisas nga nol gop ele endim. Wumb tilap owundu endi eim mulum konu ele kulou tok onjung. Pe Jiisas eim Gos nge ek ka nipi wumb ngum. ¹⁴ Pe eim andpi pupu, Liiwai, Alpiyas nge kingam kenim ni, ku takis silim wu ngii konu ele mulum. Pe Jiisas eim ek yi nipi ngum, “Nim na ond konu ele ekii se oi!” a nim. Neng kin, eim angpi, Jiisas pum konu ekii se pum.

¹⁵ Jiisas Liiwai ngii konu ele mulpu, kuni num. Nopu, wumb takis silmin wumb kin ol kis elmin wumb pei, Jiisas kin kuni nunjung. Jiisas nge ekii silmin wumb eim kin kuni nunjung ku. Nga yi mil wumb kanim kanim pei Jiisas pulum konu ele, ekii se pulmun ku. ¹⁶ Nga wumb lo ek piilmin wumb nge mon ek polmun wumb kenjing ni, Jiisas eim wumb ku takis silmin wumb kin wumb ol kis elmin wumb kin, Jiisas kuni ende nopu mulum. Pe wumb ombu ek nik, Jiisas nge ekii silmin wumb kin ninjing, “Nimbi! erang Jiisas wumb ku takis silmin wumb kin, wumb ol kis elmin wumb kin, kuni ende nonmun?” ¹⁷ Jiisas ek ei piipi pendpi kin, eim ek nipi wumb ngum, “Wumb ening palim wumb ond mong

piilmin wumb molum konu ele pulmun. Wumb ening pinalim wumb, ond mong piilmin wumb molum konu ele punalmin. Na wumb kun ka molmun wumb kin onenj mon! Na mani opu, wumb ol kis elmin wumb kin onj; enim noman ak tok piingii,” pa yi nim.

Kuni Si Kindik, Gos Ek Ka Nik Ngo!mun

(Masyu 9:14-17, Luk 5:33-39)

¹⁸ Kunum endi Jon nge ekii silmin wumb kin lo ek piik ekii silmin wumb kin kuni mowii mulnjung. Mulangin kin, wu kopur ok Jiisas kanik yi ninjing, “Nimbi! ol erang Jon nge ekii silmin wumb kin lo ek piik ekii silmin wumb kin kuni mowii molmun? Ba nim nge ekii silmin wumb ei kuni mowii mula!min.” ¹⁹ Pe Jiisas ek nipi kii sim, “Eim kan nolum wumb pei wu endi amb simba erim kunum ei, enim kuni ende nunerngii min? Pe wu ei en enim kin ende molk kin, kunum ele kuni si kindnerngii mon. ²⁰ Ekii se wu ei angil sengil poru nimba kunum, ei eim kan nolum wumb kin tep to mulermba. Nimbi! erang wumb eim sik orung sipi enjing kunum ele, eim kan nolum wumb kuni ei kapli mowii mulngii.”

²¹ Jiisas ek ekin nga yi mil nim, “Wu endi alap konj tilarpi endi sipi, tukpu ele pandi tum kin, konduk ei eim yi mil erim kin konduk ei piltan tumba.

Alap konj ei opu kembis, ba kon ok nge piltan topu kis mondpu tukpu owundu ermbe. ²² Wumb ond mong wain noł sik ming konj ełe kindilmin. Nimbił erang noł wain ei dinga ełim. Nga ming ok nge tuk kindilmin ei noł wain dinga tor opu ming gał tołum. Pe noł wain ming gał tang, noł wain mei ełe pum.” Ek ei yi mił ninim Jiisas ek ok nge kin konj kin ende pinermbe nipi ek ekin yi mił tum.

“Kongun Kor Kunum Enerei!” Pa Ninjing.

(Masyu 12:1-8, Luk 6:1-5)

²³ Kor kunum Jiisas aka pin andlam sim konu ełe andpi pum. Pe Jiisas nge ekii silmin wumb eim kin tep tok punjung. Puk kin, kuni kopur aka pin puk andik sik nunjung. ²⁴ Pe lo ek piik ekii silmin wumb, Jiisas kanik ek dinga ninjing, “Pini! Kor kunum ełe kongun mowii ninjing ba nim nge ekii silmin wumb oł ei nimbił erang enmin?” ²⁵ Nga Jiisas ek nipi ngum, “Enim Deipis Gos ek ka enim ger piinenjing min? Na ek ei nind, kunum ei eim kin eim wumb pei kuni sineririm kunum nind. ²⁶ Nimbił erang Deipis kuni tang, Gos ngii ełe nirik pum. Pang kin, kulmał kalilim wu ei mołpu bres sipi eim ngum. Ngang kin, Deipis sipi nga eim wumb kin bres ei nunjung ku.” ²⁷ Jiisas ek nipi wumb ngum, “Gos kor kunum ei wumb paki tumbii nipi kor kunum sim.

Ba wumb kor kunum paki tunerngii mon,” yi nirim. ²⁸ “Yi mił wu kingam epin konu si kindpi mani mei ełe opu tonu om; wu ei mendpił kor kunum wu owundu mułmba ku.”

3

Kor Kunum Jiisas Wu Endi Angil Kis Mułum, Er Ka Erim (Masyu 12:9-14, Luk 6:6-11)

¹ Jiisas men ngii konu ełe nga nirik pum. Wu endi mułum wu ei, angil orung kis mołpu, miyem kulii erim. ² Wumb Jiisas mułum konu kanik mulnjung. Kor kunum Jiisas wu ei er ka ermbe min mon, ni kanik mulnjung. Molk kin, kunum ełe en enim Jiisas kin kos ermin ni piinjing. ³ Jiisas ek nipi wu ei angil kis mułum wu ei kin ngum, “Nim ya wa!” pa nim. ⁴ Jiisas ek nipi wumb pei ngum, “Sinim kor kunum oł ka ermin ei kapli min? Sinim kor kunum epi kis ermin ei kapli min? Sinim wumb to kundmun min paki tamin ka mułngii min?” Ba wumb ek nik orung kindnenjing mon. ⁵ Jiisas wumb mulnjung konu orung orung kind kenim. Kanpi kin, eim popuł sim. Nimbił erang Jiisas wumb kanpi wumb no-man tuk ełe piim. Wumb noman tuk ełe dinga peng, wumb pii gii ninenjing ei eim piim. Pe Jiisas ek nipi wu ei angil kis mułum wu ei ngum, “Nim angil tun

kindii!" nim. Pe wu ei angil tun kindang kin, nga kapli ka erim. ⁶ Lo ek piik ekii silmin wumb ok punjung. Puk kin, Eros wu owundu wumb mulnjung konu kulou tunjung. Tok kin, en enim ek ni piik piik erik Jiisas tumun ni piinjing.

Wumb Pei Jiisas Ekii Sik Endnjing

⁷ Jiisas kin eim ekii silmin wumb konu ei si kindik, noł gop mułum konu ełe punjung. Pe wumb pei Jiisas pum konu ełe ekii se punjung. Wumb Galilii konu ełe kin, Juriya konu wumb kin pei punjung. ⁸ Pe Jerusalem konu ełe wumb kin Erumiya konu ełe wumb kin, noł Joran orung, Taiya konu kin Sairon konu ełe wumb, pei Jiisas erim oł, ei piik pendik Jiisas mułum konu onjung. ⁹ Pe Jiisas eim ekii silmin wumb kanpi yi nim, "Wumb pei mołmun ei, na ambil gii ningii, ni piind. Wumb ei na ambil gii ningii, en enim noł kanu endi tu wangin kin, na kapli tonu pup mułmbii," pa nim. ¹⁰ Pe wumb ening pim wumb ei, Jiisas ambil gii ninjing. Wumb Jiisas ngenj ełe embilmin nik enjing. Nimbil erang, ok Jiisas wumb ening tołmun wumb ei er ka ełim ni piik onjung. ¹¹ Nga wumb gui kis Jiisas kanik kin, enim gopsing pii polk molk kin, ek dinga tangk yi ninjing, "Nim Gos nge kingam mołun!" pa ninjing. ¹² Pe Jiisas ek dinga nipi ngum, "Enim gui kis,

na embe ełe ek ni tor kindnerngii mon!" pa nim.

Jiisas Ek Se Andilmin Wumb Engki Nga Tał Topu Kind Mundum

(Masyu 10:1-4, Luk 6:12-16)

¹³ Pe Jiisas komung endi ełe tonu pum. Pupu kin, eim kin mułngii wu ombu to tonu kindmbii ni piipi kin wii tang, onjung. ¹⁴ Nga eim wu engki nga tał wumb nipi tonu kind mundpu wumb, ei eim kin mułngii nipi tonu kind mundum. Eim ekii silmin wumb kindang, "Na ek ka ningii," nipi kindang nge punjung. ¹⁵ Jiisas no-man dinga ngamb kin, "Gui kis wumb kin mołmun ei tor kindngii!" pa nim. ¹⁶ Wu engki nga tał topu mundum wumb ei yi mił: Saimon, embe eipi endi ngum embe ei Piisa nim. ¹⁷ Pe nga Sependii nge kingam Jeims angim Jon wu tał embe eipi endi sipi ngum, embe ei Bonesis. Embe puł yi mił nim, "Kupu muł ek tangilim," embe ei sipi ngum. ¹⁸ Pe nga Endru kin Pilip, Basolomu, Masyu, Tomas, Alpiyas nge kingam Jeims, Tariyas, Saimon Siilas. ¹⁹ Nga wu Juras Eskeriyas konu ełe wu, ei eim Jiisas sipi opu orung wumb kin ngum.

Wumb Ek Nik, "Jiisas Nim Biyelsipul Kin Kongun Ende Erngil," Pa Yi Ninjing.

(Masyu 12:22-32, Luk 11:14-23, 12:10)

20 Nga Jiisas ngii konu ele pupu kin, nga wumb pei ok kulou tunjung ku. Yi erangin kin, Jiisas kin eim ekii silmin wumb kuni nungii nge kunum endi sinerim. 21 Nga Jiisas nge tilap ende wumb ek ei piinjing. Piik, ok kin "Jiisas simin," nik onjung. Wumb ei ek yi ninjing, "Eim wulu punum," ninjing.

22 Wu num kombur lo ek piik nik tep elmin wumb ei Jerusalem konu ele molk mani onjung. Ok yi ninjing, "Gui kis Biyelsipul Jiisas eim kin tuk mulnjung. Ei eim gui kis owundu nge noman dinga ei gui kis pei wumb tuk molmun ei, to tor kindim." 23 Jiisas eim wumb mandi, "Wei!" nim. Jiisas ek ekin kopur topu wumb ngopu yi nim, "Yi mił Seisen eim kapli Seisen to mani kindmba min?" 24 Yi mił, king endi molpu eim wumb tilap palsik tał erik, "Opu erei!" nimba. Kapli, tilap ei dinga simba min? Ei dinga sinermba mon! 25 Pe ngii ende beltik en enim opu erngii. Erangin kin, ngii ele dinga engnermba mon. 26 Pe Seisen eim wumb kin opu orung eim kin kapli Seisen eim dinga pupu mulermba mon. Eim poru nimba.

27 "Pe Jiisas ek ekin ei yi mił nim, "Wu endeim eim pupu, wu king owundu ngii endi epi simba mił pinalim mon. Simba, pim kin yi ermba. Wu owundu ei kan ngo pendpi, epi ei kapli simba. Yi mił erpi nim kin, wu num ei epi ngii

nirik mulum, epi sipi ngii er kis mondpu simba," pa yi nim.

28 Jiisas yi nim, "Na ek keimi nind. Gos wumb pei kapli ol kis kil ngo si kindmba. Si kindpi, wumb kin ek buł morung nilmin wumb ombu pei kapli kil ngopu si kindmba," pa yi nim. 29 "Ba wu endi Gos Gui Ka ek buł morung nipi, to mani kindmba wu ei, Gos eim ol kis ei kil ngopu si kindnermba mon mendpił. Pe yi ku sinim wumb endi ek yi ninermin ek ei, nga pepi tonu omba palim wu ei, ol kis ei poru ninermba mon; kunum kunum pep mulmba," pa nim. 30 Nimbil erang wumb ek yi ninjing, "Jiisas gui kis nge dinga eim kin molang palim," pa ninjing.

*Jiisas Mam Kin Angim Nol
(Masyu 12:46-50, Luk 8:19-21)*

31 Kunum ele Jiisas mam kin angim nol ok, andaring enginjing. Angk kin ek ni kindik, "Jiisas anda omba," pa ningii. 32 Wumb pei Jiisas mulum konu orung orung mulnjung wumb ei ek nik Jiisas ngunjung, "Nim manim, ainim, angnim nol ok kin andaring molk kin, nim wii tonmun." 33 Pe Jiisas ek nipi orung kindim, "Nimbil ol enim? Wumb nii na angnan, manan nol molmun, ei enim piinmin min?" 34 Jiisas orung orung kind kenim ni, wumb eim mulum konu orung orung

pei mulnjung. Jiisas ek yi nim, “Ya kind kinei! Wumb ya mandi mołmun, wumb ei na manan, angnan noł mołmun,” pa yi nim. ³⁵ “Wumb endi eim Gos nge noman ele ekii sipi erim kin, wumb ei na manan, einan, engnan noł mił mułmba.”

4

*Wu Kuni Emb Telim
(Masyu 13:1-9, Luk 8:4-8)*

¹ Nga Jiisas kongun nga erpi wumb kengip ek ngopu konu noł gop wer ele nipi ngum. Nga Jiisas mułum konu wumb pei ok kułou tunjung. Tangin kin, Jiisas noł kanu endi ele tuk pum. Jiisas pupu noł kanu ele mołang kin, noł kanu ei pupu tuk noł gop ele pim. Wumb pei noł gop mułum konu wer ele mandi mulnjung. ² Pe Jiisas eim ek ekin pei to wumb ngopu ek yi nipi wumb ngum. ³ “Enim piyei! Wu endi kuni mong pei sipi aka pin kindim. ⁴ Kindim, kuni mong kopur ei ok andlam ele mani pum. Pang kin, kuni ei kei ok nunjung. ⁵ Pe nga kuni mong kopur ku mułum konu ele mani pum mei ele, aninga pim konu ele, kuni mong ei sikir tonu om. ⁶ Nga eni tonu wang kin, kuni mong ei kulii erpi kulum. ⁷ Nga kuni mong kopur ei ond guimbin mułum konu ele pum. Pupu kin, tonu omba konu sinerim. Sinerang kin, ond guimbin to mani kindang, mong

tunerim. ⁸ Pe nga kuni mong kopur mei ka sim konu ele pum. Kuni mong ei tonu opu, kuni mong ka tum kuni mong ei, tonu opu, kuni mong 30 aninga kopur tum. Nga tum ei kuni mong kopur 60 pei mił tum. Nga tum, pii kełpi topu ond kirang engin tumba er mułum ei 100 pei tum. ⁹ Wumb endi kom sepi piim kin, am dinga piyanghi!”

*Jiisas Ek Ekin Tolum Mił
(Masyu 13:10-17, Luk 8:9-10)*

¹⁰ Ekii se Jiisas eim mendipil mułum. Pe Jiisas ekii silmin wu engki nga tał mulnjung wumb kin tep tok mołangin wumb ei, Jiisas kii sik ninjing, “Nim ek ekin ei er ton mił nenj?” a ninjing. ¹¹ Jiisas ek yi mił ni wumb ngum, “Gos koi er nim ek ei nge, Gos wumb top erpi mołum ei, enim kin andan top konu enim pei ngond. Ba wumb anda mołmun wumb ei, na nge ek ekin ei minj piik mołmun. ¹² Yi mił,

‘Ger piinjing, ba epi ei pii poł tunenjing mon. Nga ek ei piinjing, ba ek pułe ei pii poł tunenjing mon. Nga ek ei piinjing, ba ek pułe ei pii poł tunenjing mon ku. Mon pim kin, wumb ek ei pii poł tok kin, noman ak tok enjing kin, Gos en enim oł kis ei kil ngopu si kindmba.’”

Ek Ekin Kuni Mong Yi Mił Tum

(Masyu 13:18-23, Luk 8:11-15)

¹³ Nga Jiisas ek nipi wumb ngum, “Enim ek ekin ei pinanmin min? Pe nga enim ek ekin eipi pei er piingii mił nenj? ¹⁴ Wu endi kuni mong telim wu ei, Gos nge ek ka ei telim. Talpi, kuni mong ei Gos nge ek ka mił mołum. ¹⁵ Nga kuni mong kopur andlam ele pim mił ei, wumb Gos ek ka yi mił piinjing. Piik kin, wumb ek ei piinjing kunum ele mendpił, Seisen sikir opu, Gos ek ka ei to ak topu eipi kindim. ¹⁶ Nga kuni mong kopur pupu mei ku mułum konu pupu sikir tonu opu yi mił pimba,” pa nim. “Wumb yi mił enmin wumb ei, Gos ek ka sikir piik sik kin, ka ka piimin. ¹⁷ Ba en enim dumbuł ei pinerang mulnjung kin, kunum aninga kopur mułangin kin, pe wumb kombur Gos ek ka to mani kindangin kin, oł embin tui tonu wang kin, wumb ei nge pii gii ei sikir to kis ermba. ¹⁸ Pe nga wumb kopur yi mił mułangin kin, kuni mong kombur ond guimbin mułum konu ele mani punjung ei tonu omba erim; ba ond guimbin ei to mani kindim. ¹⁹ Ba wumb pei ya mani mei ele epi ei noman to piinjing. Piik kin, ku ni epi ei noman kulk, nga ya mani mei ele epi ei pei bun bun kulk yi enjing epi ei Gos nge ek ka ei to mani kindpi pandi tum. Wumb ei

kuni mong ka wii mił endi tunerim mon. ²⁰ Ba wumb kombur Gos ek ka piik sik kin kuni mong mił mei ka wii ele mani pum. En enim noman tuk ele kindnjing ek ka ei kindik ei, ambil gii ninjing. Pe kuni mong ei tonu opu kuni mong 30 mił aninga kopur tum. Nga tum kuni mong ei kopur pei 60 mił tum. Nga tum kuni mong ei pii kelpi topu ond kirang engin tumba er mułum ei 100 pei pei tum.”

Ek Ekin Ele Dup Alam Kalk Peł Mandring Pendnałmin
(Luk 8:16-18)

²¹ Nga Jiisas ek ekin endi nipi ngum, “Wu endi dup alam kalpi, sipi mani peł ele min kuni ming endi mandring pendmba min? Mon; ba wu ei dup kalpi sipi tonu peł ele pindang, tilang erang wumb nirik ngii konu ele mułangin kin, kalpi kan kun erngii,” pa nim. ²² Epi pei koi er mołum epi ei, ekii se pei peni ele tor omba. Nga wumb pei sik ok ei er mołmun epi ei, ekii se peni ele tilang erang enim kenjingii. ²³ Pe wu endi kom pim kin, kapli wu ei eim kom se piyangli.

²⁴⁻²⁵ Jiisas ek nipi wumb ngum, “Enim ek piik ek ei pii kun erngii,” pa nim. “En enim ek ei piik pendik wumb eipi nik ngangin kin, Gos enim noman ele ek ka ngumba. Wumb kopur epi aninga se mułngii ei, Gos nga ngumba. Ei pułe yi mił palim.

Wumb kopur Gos ek aninga ambil gii nik mulnjung kin, Gos wumb ei noman ele eim Gos ek pei ngumba. Pe wumb kombur ek aninga ei nik wumb eipi endi ngunarik mulnjung kin, Gos ek ei topu tor kindmba,” pa nim.

Kuni Ek Ekin Topu Nim

²⁶ Jiisas ek ekin endi nga nipi wumb ngum, “Gos eim wumb tep enim yi mił, wumb kopur enim kuni mong aka pin kindnjing. Kindangin kin, kuni mong tonu opu kuni mong tum. ²⁷ Kunum kunum emii peng, wu ei or palilim. Tinga, wu ei eim wii andpi mołum. En enim kuni mong talilmin ei, polpu tonu opu owundu ermba mił nenj? Wu ei eim ei pii pol tunalim mon. ²⁸ Nga mei eim erang kuni tonu opu, onguł tum. Topu, kuni mong topu onguł kumna tum. Topu, nga muł mondpu kin ekii se kuni mong tum. ²⁹ Ba ekii se kuni mong topu owundu erim. Erang, kuni simba kunum mandi erang kin, wumb sikir tui kapera sik kilip tołmun.”

*“Kuni Embe Endi Maser,”
Pa Nilmin
(Masyu 13:31-32,34, Luk
13:18-19)*

³⁰ Jiisas ek nipi wumb ngum, “Na kapli Gos sinim tep enim ei nip ngamb, enim kapli piingii min? Pe nipe ek ekin endi enim piingii, ek ei nemb piingii min mon?” ³¹ Gos eim wumb tep ka erang wumb pei tonu olmun

ei, yi mił kuni mong embe maser, nilmin. Kuni mong maser ei ya mei ele kuni mong ei endi ende mił mon. Kuni mong ei kembis wii, wumb mani mei ele taltmin. ³² Kuni mong ei talk poru nengin kin, pe kuni mong tonu opu, kuni kopur to mani kindilim. Kuni maser ond kirang owundu ngołum. Kapli, kei ombu emin ele ok ond kirang ele ngii takik jii nilim konu ele mołumun.”

*Jiisas Ek Nim, Ek Ekin Minj
Nim*

³³ Jiisas ek ekin pei nipi wumb ngum, ek ei ek ekin minj nipi wumb ngum; wumb noman piingii mił nipi ngum. ³⁴ Jiisas ek ekin minj topu nipi wumb ngum. Ek endi kun nipi tuk kindnerim mon; ek ekin minj nipi ngum. Jiisas nge ekii silmin wumb mendpil mulnjung kunum ele, ek ei pułe nipi eim ek ekii silmin wumb nipi ngum.

*Jiisas Ek Nipi, “Pop
Owundu Tum Ei Poru
Nengli,” Nim.*

*(Masyu 8:23-27, Luk 8:22-
25)*

³⁵ Kunum ele pou neng, Jiisas ek nipi eim ekii silmin wumb kin nipi ngum, “Sinim noł gop ele orundung pamin!” nim. ³⁶ Pe wumb pei mulnjung konu ele si kindik pendik, Jiisas noł kanu mułum konu ele, Jiisas ekii silmin wumb tonu puk punjung. Nga noł kanu kombur ouni punjung ku. ³⁷ Nga konu pop owundu

endi tum. Pe noł kanu ełe noł tuk pupu kin, noł piki tumba erim. ³⁸ Ba Jiisas noł kanu orung peng kilandi erpi pim. Peng kin, eim ekii silmin wumb Jiisas a nik wii tunjung, “Ek mon wu, sinim kulmun pałim ei, nim sin kin piin min mon?” pa ninjing.

³⁹ Pe Jiisas konj angpi, konu pop ek dinga wii nipi ngang, pop poru nim. Pe eim ek nipi noł ngum, “Noł nim mani pui!” pa yi nim. Neng kin, noł mani pang, pop poru nim. Pe noł tunarpi wii sim. ⁴⁰ Nga Jiisas ek nipi eim ekii silmin wumb ngum, “Enim nimbił erang tungu enmin? Enim nimbił erang enim nga pii gii ninenjing?” ⁴¹ Pe en enim ek nik piik enjing, “Wu ei noman dinga ei erpi sim mił nenj? Yi mił noł kin pop kin eim ek piikił pendkił mani pupu poru ninim,” pa ninjing.

5

Wu Endi Gui Kis Tuk Mołang, Jiisas Er Ka Erim
(Masyu 8:28-34, Luk 8:26-29)

¹ Jiisas ekii silmin wumb kin noł gop orundung punjung. Puk kin, mei Gene-sares konu ełe wumb nge mei. ² Pe kanu ełe tor wangin kin, wu endi gui kis pim endi, sikir opu Jiisas kenim. Kanpi, wu ei kom ku tukpu wumb salilmin konu mołpu om. ³ Wu ei eim or guimeng ku tukpu ełe pałilim. Wumb wu ei kin kan sen to pendngii ei, dinga kapli enermba

mon. ⁴ Yi mił kunum kunum wumb kan sen simb angil ouni to pendilmin ei, topu kilip tołum. Eim wu dinga wii mołpu kin, wu kombur wu ei kapli kan tunerngii mon. ⁵ Kunum emii peng, tinga, kunum kunum eim tonu komung nin ku guimeng ełe minj mołulum. Eim kunum kunum wii dinga topu, eim ngenj ku ełe topu, yi minj elim.

⁶ Nga wu ei Jiisas konu turii opu kenim. Kanpi kin, eim sikir opu, eim mong gopsing pii pulum. ⁷ Eim wii dinga topu yi nim, “Jiisas, nim Gos kingam mendpił. Gos ei tonu mołpu wu dinga owii mołum ei, nim na kin nipe oł enjii?” pa nim. “Na ek keimi nip, Gos embe ełe nind ei, nim na kin ngenj kumbii nga ngunenjii!” pa nim. ⁸ Nimbił erang wu ei ek dinga nipi Jiisas ngum? Ngang kin, Jiisas ek nipi wu ei ngum, “Nim gui kis, nim wu ei kin si kindkin pui!” pa nim. ⁹ Jiisas wu ei kii sim, “Nim embe nii?” a nim. “Na embe opu ond wumb; nimbił erang sin pei mołmun,” pa nim. ¹⁰ Wu ei ek dinga nipi Jiisas ngum, “Nim gui kis pei mei ełe mołum to tor kindnenjii mon!” pa nim.

¹¹ Pe kung pei tonu komung ełe kuni nok mulnjung. ¹² Pe gui kis pei wii tok ek dinga nik Jiisas ngunjung, “Jiisas, nim ni kindan, sin pupun kung mołmun konu ełe tuk bin,” pa ninjing. ¹³ Pe Jiisas kapli neng kin, punjung. Gui kis pei ei wu

ei kin si kindik punjung. Puk kin, kung muljung konu e le tuk punjung. Pe kung dinga wii sikirik puk, konu kis endi sim konu punjung. Kung pei 2,000 yi mi l muljung puk, no l gop mani puk kolk poru ninjing. ¹⁴ Pe wumb kung tep enjing wumb, o l ei kanik kin en enim tungu puk, konu owundu sim konu puk, wumb kanik, ek ninjing. Nengin kin, wumb ei puk o l ei kenjingii. ¹⁵ Nga wumb ei Jiisas mu lum konu e le ok, wu ei kenjing. Wu ei ok gui kis pei eim kin muljung; ba pe eim alap ta l pi kin eim noman ka seng mu lum. Nga wumb wu ei kanik kin tungu enjing. ¹⁶ Nga wumb kung tep enjing wumb epi ei kanik kin wumb eipi kin po l tok yi ninjing. "Ok, gui kis wu ei kin mu lum; ba pe eim wumb kin mo l pu pum. Nga gui kis ei pei kung kin tuk puk kin kolk poru ninjing." ¹⁷ Pe nga wumb Jiisas kin ek dinga nik, "Nim mei e le sikin, mei eipi endi punjii," pa ninjing.

¹⁸ Pe Jiisas kapli no l kanu e le tonu pum kunum ei, wu endi ok gui kis tuk mu lum wu kii dinga sipi, "Na nim kin bii," nim. ¹⁹ Ba Jiisas wu ei kin mon nirim. Nipi kin, Jiisas ek nipi wu ei ngum, "Nim nge ngii konu wumb tilap ende mo l mun konu e le pui! Nim pukun, Owundu o l erim ei, wumb kankin Owundu eim nim kin kaimb piipi ngum, ek ei wumb kin ninjii," pa nim. ²⁰ Pe wu ei pupu kin Diikapolis konu e le

pupu, Jiisas eim kin erim mi l ei wumb konu orung orung wumb pei kanpi ek ni tor kindpi pum. Pang kin, wumb ek ei piik kin, wumb ei noman embin tok piinjing.

Men Tolmun Wu Owundu Endi Amb lam Kulang Kin, Jiisas, "Engnjii," Neng, Angpi Pum.

(Masyu 9:18,19,23-26, Luk 8:40-42,49-56)

²¹ Pe nga Jiisas no l kanu e le pupu, nga no l orung pum. Pupu kin, Jiisas no l gop wer e le mu lum kin, wumb pei eim mu lum konu ku lou tok onjung. ²² Pe wu owundu endi men ngii kongun tep e lim wu endi, ei eim embe Jairas. Wu ei Jiisas mu lum konu opu kin, Jiisas simb e le mong gopsing pii po l pu ngum. ²³ Pe eim kii dinga sipi yi nim, "Na ambilnan pe mandi ku lmba enim. Nim okun, eim ngenj ambilan, eim nga konj kindpi mu lmba," pa nim. ²⁴ Pe Jiisas wu ei kin pum. Pupu kin, wumb pei Jiisas pum konu e le ekii sik punjung ku. Yi mi l peng kin, wumb Jiisas mu lum konu piki topu pim.

²⁵ Nga amb endi konu e le mo l u lum amb ei, eim miyem gu nilim. Nilim, amb ei eim miyem opu pupu mu lang mu lang kung ngii angil orung orung nga ta l o pang mu lum. ²⁶ Nga amb ei ngenj kumbii pei ko wupu kin, ond mong ngo l mun wumb pei amb ei kenjing. Kanik

kin, eim ku pei ngang sik, ba eim ening poru ninerim mon. Nga eim ening kis nga piram palim. ²⁷ Nga amb ei Jiisas ol kanim kanim erim mił piipi kin, Jiisas mułum konu ele om. Wang kin, eim wumb pei Jiisas mułum konu ele kułou tunjung konu ele opu Jiisas nge konduk buł morung ele embilim. ²⁸ Nimbił erang, amb ei eim yi ni piim, “Na Jiisas konduk ele embilamb kin, na ening poru nimba,” ni piim. ²⁹ Yi mił erang kin, eim miyem kołpu sikir poru nim. Nipi, eim ngenj tuk piim ni eim miyem ening poru nim kin, ka moł, ni piim. ³⁰ Pe nga Jiisas yi piim ni, eim noman dinga kopur tor pum. Pupu kin, Jiisas eim kan orung kindpi wumb pei kanpi ek yi nim, “Wumb nii endi na konduk embilim?” ³¹ Jiisas ekii silmin wumb ek nik Jiisas eim ngunjung, “Nim kan! Wumb pei piki tonum. Nim nimbił erang wumb endi na konduk embilim nin?” ³² Jiisas kanpi orung kind, wumb kanpi kin wumb nii endi enim ni piim. ³³ Ba amb ei eim piim ni, epi ei Jiisas kin enim ni piipi kin, tungu erim. Amb ei opu Jiisas mułum konu ele ming gopsing pii pułum. Połpu kin, eim ek keimi pei nipi Jiisas ngum. ³⁴ Nga Jiisas eim ek nipi amb ei ngum, “Ambilan, nim pii gii je, nim er ka enim. Nim pukun, noman ka seng kin, mułnji. Nim ening ei poru neng, ka mołun,” pa yi nim.

³⁵ Pe Jiisas ek ei nipi mułang kin, wu owundu endi men ngii tep elim wu, ei eim wumb kombur onjung. Ok kin, ek yi ninjing, “Nim ambil ei koltum. Nimbił erang nim ek mon wu noman embin nga ngon?” pa ninjing. ³⁶ Jiisas ek ei kom se piinarpki kin, ba Jiisas ek nipi men ngii tep elim wu ei ngum, “Nim ek ei piikin, tungu enenjii mon; ba nim pii gii nikin mulnji?” pa nim. ³⁷ Nga Jiisas eim wumb eim ba konu punerngii. Wu Piisa kin Jon, Jeims angim kin wu kei minj tep tok pungii. ³⁸ Nga wu kei puk, men ngii tep elim wu ngii konu ele punjung. Puk kin, Jiisas kenim ni, wumb ke dinga owundu ninjing. ³⁹ Pe Jiisas ngii nirikring pupu, eim ek nipi wumb ngum, “Nimbił erang enim ke dinga wii nik mołmun? Ambil ei mendpił kulerim mon ba eim or mił palim,” pa nim. ⁴⁰ Nga wumb ei eim kin tokuł enjing. Pe Jiisas wumb pei topu tor kindim. Kindpi kin, arim mam kin, Jiisas ekii silmin wu tekliki kin, nirik puk, ambil ei pim konu ele punjung. ⁴¹ Pe Jiisas ambil angil ele ambilpi yi nim, “Taliisa kum!” Ek ei pułe yi ninim, “Ambil kembis, na ek nip ngond, nim ang!” ⁴² Neng kin, sikir ambil kembis ei angpi tonu om. Eim kung ngii engli nga tał mendpił. Wumb ol ei kanik kin, puku sinjing. ⁴³ Jiisas ek dinga nipi wumb ngum, “Enim

wumb oł end ei kanik kin ek ninerngii mon! Enim kuni endi sik, ambil kembis ei ngei!” yi nipi wumb ngum.

6

Nasares Konu Ele Wumb Jiisas Bul Ngunjung
(Masyu 13:53-58, Luk 4:16-30)

¹ Jiisas konu ei si kindpi, eim nge mei konu ele pum. Jiisas ekii silmin wumb, Jiisas pum konu ele ekii sik punjung. ² Nga kor kunum endi Jiisas pupu, men ngii ele Gos ek nipi, wumb ngum. Ngopu, wumb pei Jiisas eim ek ei piik, puku sinjing. Sik kin, wumb ek yi ninjing, “Wu ei ek ei jili sim?” a ninjing. “Eim noman dinga ka ei jili mił sim? Pe eim jep oł ei erpi, owundu mił enim!” pa ninjing. ³ “Pe wu ei ngii takpi elim wu min? Nga eim Maria kangil, angim Jeims kin, Joses, Juras, Saimon, aim kin ya sinim kin mołmun min?” Yi nik kin, noman kis piinjing. ⁴ Pe Jiisas ek nipi, wumb ngum, “Ek keimi, ni tor kindilim wu nge embe konu pei punum. Ba eim konu mendpil, eim miyem ende wumb nge ngii konu ei embe pinałim mon!” pa nim. ⁵ Nga eim jep oł endi eim konu ele ermba kapli enanim mon; ba eim wumb kombur ening tumb wumb ei ambilpi, er ka erim. ⁶ Nga eim noman embin sipi yi piim. Nimbil erang wu amb eim kin pii gii ninanmin. Yi mił erang kin, pe eim pupu,

mei konu orung orung andpi, eim Gos ek nipi, wu amb pei ngum.

Jiisas Nge Ekii Silmin Wumb Engki Nga Tał Kongun Mok Topu Kindang Punjung

(Masyu 10:5-15, Luk 9:1-6)

⁷ Pe Jiisas eim wu engki nga tał eim kin wii topu, “Wei!” nim. Eim wu tał tał ni kindang, punjung. Jiisas eim noman dinga ekii silmin wumb ngum. Ngang kin, wumb gui kis tuk seng kin, tor kindngii nipi, wumb ei noman dinga ngum. ⁸ Eim ek nipi ekii silmin wumb ngum, “Andłam pungii dolu epił endi singii. Epi eipi endi sinerngii! Enim andłam turii kepil embilerngii! Enim kuni bres endi sinerngii! Nga kon endi sinerngii; nga ku endi sinerngii mon ku. ⁹ Ba enim simb kum kindngii! Kindik kin, nga enim konduk torung tał kindnerngii mon!” ¹⁰ Pe Jiisas ek nipi wumb ei ngum, “Enim puk konu endi tor puk kin, ngii endi nirik pungii. Puk kin, ngii ele minj pek wumb ek nik ngok, andik molk ekii se pungii. ¹¹ Pe enim konu endi pangin kin, wumb enim ek piinarik kin, nga enim sik nirik sinenjing kin kapli, en enim wumb ei si kindik pendik; konu eipi endi pungii. Puk kin, enim simb ele kulman mułmba ei si kindik pungii. Yi mił erangin kin, wumb en enim elmin oł kis ei kom se piingii,” pa yi nim. ¹² Yi mił erang, pe Jiisas nge ekii silmin wumb punjung. Puk kin, Gos ek ka ni

tor kindnjing, “Enim wumb noman tuk ele ak tungii,” pa ninjing. ¹³ Pe puk kin, gui kis mułum wumb ei gui kis tor si kindik, nga wumb kombur ening pim wumb ei, kopung kindik er ka erik punjung.

Jon Wumb Noł Pendpi Ngolom Wu Eim Kulum

(Masyu 14:1-12, Luk 9:7-9)

¹⁴ Pe King Eros eim ek ombu eim piim. Nimbił erang Jiisas nge embe konu pei andpi, kapli erim. Wumb kopur yi ninjing, “Jon wumb noł pendilim wu kulum ni, nga angpi orung onum. Yi mił erang kin, pe Jiisas eim oł dinga yi mił enim,” pa ninjing. ¹⁵ Ba wumb kombur eipi yi ninjing, “Elainja ok ek keimi ni tor kindilim wu ei pe onum,” pa ninjing. Pe wumb kombur eipi yi ninjing, “Ei ek keimi ni tor kindilim wu ei mił, ek keimi ni tor kindilimin mił wumb ok mulnjung,” pa ninjing.

¹⁶ Ba King Eros eim pii poł tunarpi, yi ni piim, “Wu ei Jon wumb noł pendilim wu, ok na eim peng kołmung enj ni, nga tonu onum,” Eros yi ni piim. ¹⁷ Yi mił kumb ok, Eros wumb kombur kindang puk, Jon ambil gii nik, kan sen tok kan ngii ele kindnjing. Nimbił erang, Eros amb Erosiyas eim angim Pilip nge ambim ei sim. ¹⁸ Yi mił kin, Jon ek nipi Eros ngum, “Nim wu angnim ambim sin, ei kapli enanim,” pa yi nipi ngum. ¹⁹ Nga amb Erosiyas eim,

“Jon to kundmbii,” nipi piim, ba ei kapli enerim. Nimbił erang, Eros eim Jon kin mund mong tang kin, sipi kan ngii kindim. ²⁰ Yi mił Eros eim yi ni piim, “Jon eim wu ka wii nin oł kun ka elim wu mołpu kin, eim sipi kan ngii ele tuk kindim. Eim Jon ek piipi mułum, ei eim noman embin tum; ba eim Jon ek nim ei piipi ka piim.

²¹ Ba ekii se Erosiyas, Jon to kundmba nge andlam yi mił kan sim. Eros ei kuni owundu endi erim. Eim mam mengim kunum ei eim kuni erpi, wumb wu num eim kin, tep elmin paki tunjung wumb kin, opu enjing wu num kin, Galilii wu num kopur eim kin mulnjung wumb ei kin kuni owundu endi erim. ²² Yi mił Erosiyas ambilam opu, non erang kin, pe Eros kin wumb eim kin kuni nunjung wumb eim kin noman ngunjung. Pe King Eros ek nipi ambil ei ngum, “Nim epi nipe sinjii? Ei nim na kin ek nen kin, piip na nim ngumbii,” pa nim. ²³ Pe Eros ek keimi mendpił nim, “Nim epi endi simbii nin kin, kapli na nim ngumbii. Na epi konu orung orung pei salim ei, aninga orung na ngunjii nin kin, na kapli nim ngumbii,” pa yi nim. ²⁴ Pe ambil ei eim anda pupu eim mam kii sim, “Na kii sip, epi nipe endi simbii?” a nim. Eim mam ek nipi ngum, “Nim pukun yi ninjii, ‘Na Jon wumb noł pendpi ngolom wu ni peng simbii,’” pa ninjii. ²⁵ Pe

ambil sikir pupu Eros wu num mulum konu om. Pe ek dinga nipi Eros ni ngum, “Pe minj na piind, nim wu Jon wumb noɫ pendpi ngoɫum wu ei nge, peng sikin ming endi eɫe tuk kindkin na ngunjii!” pa nim. ²⁶ Ambil ei yi neng kin, wu num Eros noman embin tum. Ba eim yi piim ni, “Ok na ek dinga wii nipi tonu kindinj.” Pe eim noman yi piim, “Wumb eim kin kuni nok mulnjung wumb, eim ambil ei ek nim ei, to kindmba pinerim mon,” ni piim. ²⁷ Pe sikir wu num Eros opu elim wu endi kindang pupu, Jon topu, peng simba nge pum. Opu elim wu ei pupu, Jon kan ngii mulum topu, peng koɫmung tum. ²⁸ Nga wu ei Jon nge peng sipi, ming endi kind sipipi kin, ambil ei ngum. Ngopu, ambil ei sipi kin mam ngum. ²⁹ Pe kunum eɫe, Jon nge ekii siɫmin wumb ek ei piik, Jon ngenj ei sik kin, tukpu tunjung.

Jiisas Wumb 5000 Pei Mendpit Mulnjung Ei Kuni Ngum

(Masyu 14:13-21, Luk 9:10-17, Jon 6:1-14)

³⁰ Jiisas nge ek se andiɫmin wumb orung ok, Jiisas kin kuɫou tunjung. Ok kin, ek poɫ tok, en enim enjing miɫ nik Jiisas ngunjung. Ngok kin, ek wumb kanik ninjing miɫ ok, Jiisas kanik ninjing ku. ³¹ Yi miɫ, wumb pei ok kin punjung kin, Jiisas kin ek se andiɫmin wumb

kin kuni nungii kunum endi sinerim. Pe Jiisas ek nipi eim ek se andiɫmin wumb ngum, “Sikir, sinim wumb mulenjing konu endi pamin! Wei! Sinim pupun kor aninga mulmun,” pa nim. ³² Pe nga noɫ kanu endi sik puk, wumb mulenjing konu eɫe en enim minj puk mulnjung.

³³ Pe wumb pei kenjing ni Jiisas ek se andiɫmin wumb kin, noɫ kanu eɫe punjung. Puk kin, wumb konu owundu nge wumb orung orung onjung. Wumb kanik, noɫ orundung sikir puk, orung tor puk muɫangin kin, Jiisas ek se andiɫmin wumb kin noɫ kanu eɫe tor onjung. ³⁴ Pe Jiisas orung tor pupu kenim ni, wumb pei onjung wumb ei Jiisas kaimb piim. Wumb ei kung siipsiip miɫ, wumb tep elim wumb endi mulerim. Nga Jiisas eim kengpi ek pei puɫngun mondpu, nipi wumb ngum. ³⁵ Nga eni mani ba erang kin, Jiisas nge ek se andiɫmin wumb ok, Jiisas kanik, ek yi ninjing, “Konu orung wumb mulenjing konu moɫpun kin, eni mani ba enim. ³⁶ Nim wumb kindan pangin kin, puk konu eipi eipi puk, en enim kuni top tungii,” pa ninjing. ³⁷ Ba Jiisas ek nipi eim nge ek se andiɫmin wumb ngum, “En enim kuni wumb ei ngangin, nungii.” Pe en enim yi ninjing, “Sinim ku pei 200 miɫ sipin, bres top ermin, ei kapɫi ermba min?” pa ninjing. ³⁸ Nga Jiisas ek

nipi ek se andilmin wumb ngum, “Enim bres nimberii salim? Enim puk kinei!” Kanik poru nik, ek yi ninjing, “Sin bres angil orung kin, omu tał salim,” pa ninjing.

³⁹ Jiisas ek dinga nipi ngum, “Wumb pei mani mulei!” pa yi nim. “Tilap mok tok mulei!” Jiisas yi neng mulnjung. ⁴⁰ Pe wumb mulnjung wumb tilap kopur 100 mulnjung; nga wumb tilap kopur 50 mulnjung. ⁴¹ Pe Jiisas bres angil orung kin omu tał sim. Pe Jiisas kanpi, tonu epin kanpi prei erpi, Gos ngum. Pe Jiisas bres engin topu, eim nge ek se andilmin wumb ngum. Ngang kin, eim ek se andilmin wumb sik, mok tok, wumb mulnjung wumb ei ngunjung. Pe Jiisas omu tał, yi ku engin topu, wumb ngum ku. ⁴² Wumb pei kuni ei nanging kin kapli erim. ⁴³ Pe Jiisas nge ek se andilmin wumb bres kin omu orung kin pei sim. Orung sim kuni ei sik gerenj kon engki nga tał tok piki tunjung. ⁴⁴ Nga wumb kuni bres ei nunjung wu ei, 5000 pei pei tuk mulnjung.

Jiisas Eim Noł Peł Ełe Pum
(Masyu 14:22-23, Jon 6:15-21)

⁴⁵ Jiisas eim ekii silmin wumb kin, ek nipi tu wum. Tu wupu kin, “Noł kanu ełe tonu pei!” nim. Noł kanu sik, kumb se puk noł orung pungii,” pa nim. Konu endi Beseira, wumb ok kindang

punjung. ⁴⁶ Jiisas wumb pei neng, punjung. Puk kin, eim komung endi ełe tonu pupu, prei ermbii ni piipi, pum. ⁴⁷ Nga pou neng, noł kanu tuk noł ełe pupu pim. Pe Jiisas ei mendpił minj noł orundung mei ełe mułum. ⁴⁸ Pe Jiisas kenim ni konu pop topu, noł kanu andlam punerim. Pe mandi tengmba erang kin, Jiisas ei eim noł peł ełe tonu angpi om. Opu, eim nge ekii silmin wumb ei si kindip op bii ni erim. ⁴⁹ Ba Jiisas ekii silmin wumb eim kenjing ni, Jiisas eim tonu noł peł ełe om. Eim ekii silmin wumb yi piinjing, “Ei gui endi mołum,” ni piinjing. Pe enim dinga wii tunjung. ⁵⁰ Yi mił, eim nge ek ekii silmin wumb pei kanik, tungu enjing. Ba sikir Jiisas ek nipi eim ek ekii silmin wumb ngum, “Enim noman tuk ełe dinga kindei! Na mendpił ond. Enim tungu enerngii mon!” pa nim. ⁵¹ Pe Jiisas opu, noł kanu ełe tuk tonu pum. Pupu, eim ek ekii silmin wumb ei kin mułang kin, konu pop ni tunerim. Nga eim ek ekii silmin wumb mund mong tok kin, kom sek piinjing. Nimbił erang Jiisas ekii silmin wumb eim nge noman dinga ei piinenjing. ⁵² Nga Jiisas bres sipi, wumb pei nga nunjung ei, en enim pii poł tunenjing mon! Ba en enim noman tuk ełe dinga puk kin, pii gii mendpił ni-nenjing mon.

Jiisas Wumb Pei Ening

*Pim Wumb Genesares Konu
Ele Er Ka Erim
(Masyu 14:34-36)*

⁵³ Wumb noŀ gop tumb tok orung Geneseres konu ele onjung. Ok kin, noŀ kanu ei noŀ wer ele kan tunjung. ⁵⁴ Wumb noŀ kanu si kindik kin, tor punjung. Puk kin, sikir wumb Jiisas kanik kin, ei Jiisas ni piinjing. ⁵⁵ Pe wumb sikir puk konu orung orung mandi sim konu ele punjung. Puk kin, Jiisas muŀum konu ele ening pim wumb Jiisas muŀum konu ele tu wunjung. ⁵⁶ Nga konu pei nin, konu owundu nin, konu eipi eipi nin, pei Jiisas andpi kin kapŀi wumb ening pim wumb kuŀou tok mulnjung. Molk kin, wumb ek dinga nik, wumb ening pim wumb Jiisas nge konduk ambilangin kin eim er ka ermaba. Wumb pei Jiisas nge konduk embilnjing wumb, ei pei ka molk poru ninjing.

7

*Kupenjing Noŀ Nge Kengip
Ek
(Masyu 15:1-9)*

¹ Pe lo ek piik ekii siŀmin wumb kopur, kin men lo ek piik poŀmun wumb Jerusalem si kindik, Jiisas kin kuŀou tunjung. ² Wumb ei kenjing ni Jiisas nge ek ekii siŀmin wumb kombur kuni nangin kin, angil ok noŀ kindnarik, angil ka sinerim kuni noŀmum. En enim nimbil erang sinim men tok oŀ enmin oŀ ei enanmin? Ei en enim noman tuk ka sinalim ni piinjing.

³ Yi miŀ lo ek piik ekii siŀmin wumb kin Jura wumb pei kin, en enim ok wumb eŀmin miŀ men tok oŀ ei yi enjing. Angil noŀ kindnaŀmin kin kapŀi kuni nunaŀmin. ⁴ Nga kuni top ngii ele puŀmun ei, orung ok angil noŀ kindnaŀmin, ei kuni nunaŀmin. Pe en enim men tok oŀ kanim kanim nga eŀmin. Ok wumb oŀ ei nik ekii siŀmin ku. Enim ming kin, kuni ming kin noŀ ming ele nin peŀ ele ei noŀ kind kindilmin ku.

⁵ Pe men lo ek piik ekii siŀmin wumb kin, men lo ek piik poŀmun wumb ok, Jiisas kii sinjing. “Nimbil erang nim nge ekii siŀmin wumb men tok oŀ eŀmin wumb oŀ ei miŀ enanmin? En enim angil penj muŀang kin kuni nonmun.” ⁶ Pe Jiisas ek nipi wumb ngum, “Ek keimi ni tor kindilim wu Aisaiya ek keimi nipi enim kin ngum. Enim oŀ endi piilmin ba oŀ eipi eŀmin wumb kin Gos ek yi miŀ Aisaiya mon enim kin puŀum:

‘Wumb ei na embe ninim ei gupu ele embe ambil tonu kindilmin. Ba en enim noman tuk ele kin na kin konu turii miŀ moŀmun. ⁷ Wumb ei men tok, na Gos kin eŀmin ba ei wii miŀ eŀmin. Nga en enim nge men toŀmun kengip ek ei, wumb nge men tok kengip ek Gos nge ek keimi mon.’

⁸ “Wumb en enim Gos kengip ek dinga ei si kindik kin, en

enim wu elmin ol minj ambil gii ninmin," pa nim.

⁹ Pe Jiisas ek nipi wumb ngum, "En enim Gos nge kengip lo ek ei ambil gii ninarik si kindilmin; ba en enim noman ele nge ekii silmin," pa nim. ¹⁰ "Yi mił, wu Moses lo ek yi ninim,

'Nim arnim manim ek ningil ei piikin, nga ekii sinjii. Nga wu endi eim arim mam kin ek kis nimba, wu ei kulmba,' pa nirim.

¹¹ Ba enim yi nilmin, 'Wu endi eim ku ngumba wu, ei eim arim mam paki tumba; ba wu eim ek dinga nipi ngum ku ei, na Gos ngumbii, nip sinj,' pa nilim. ¹² Nga eim nge arim mam tel kin kapli nga paki tumbii ni kapli enermba mon. ¹³ Yi mił enim ok wumb elmin ol, ei enim enmin. Pe enim Gos ek ei ek wii mił si kindinmin ba, en enim ol kanim kanim pei yi mił enmin. Nga en enim nge kengip ek ei wumb eipi kin ngolmun ku."

Epi Ei Erpi Wumb Er Penj Mondum
(Masyu 15:10-20)

¹⁴ Nga Jiisas eim wumb wii topu kin, eim wumb ei kin ek nipi ngum, "Enim na ek ei kom sek piik erik mulngii! ¹⁵ Epi wu ngenj torung molum epi ei, nga wu noman tuk pupu wu, ei to peni ermba ei kapli enanim mon. Ba wu noman tuk ele kis molum epi ei, tor opu wu ei minj kapli er penj mundmba. ¹⁶ Wumb endi

kom sepi piim kin, am dinga piyangli."

¹⁷ Jiisas wumb ei si kindpi kin, ngii konu ele pum. Pe ekii silmin wumb Jiisas ek ekin ei pule piimin ninjing.

¹⁸ Jiisas ek nipi orung kindim, "Enim ek ei nimbil erang pii pol tunanmin? Enim yi ku piinenjing min? Na ek ei enim piyei! Epi ngenj torung ele salim, epi ei nga wu ngenj ele tuk pupu nim kin, wu ei noman tuk ele penj mulermba mon!

¹⁹ Nimbil erang epi ei wu noman tuk ele tuk punermba mon! Ba kuni ei kirim ele tuk pupu, nga ekii se tor onum." (Kunum ele, Jiisas kuni pei ka pei konj molum.) "Kuni ombu wumb nungii ei, wumb noman tuk ele er penj mundnermba mon!"

²⁰ Pe eim ek yi nim, "Epi endi wu noman tuk ele molpu tor onum, ei minj erpi wumb noman tuk ele er penj mondnum. ²¹ Yi mił, epi wumb noman tuk ele molum, epi ei tor opu, yi mił enim. ²² Noman kis

piik ni; ol kis erik; wu amb eipi ol kis erik; wumb eipi nge epi waning sik, wumb to konduk; wu amb eipi nge nguduk; wumb nge epi kan bun bun kulk; ol kis kanim kanim erik; ek kend tok erik; wu amb ol kis ni piik noman ele yi erik; wumb kin noman kis piik ngok erik; wumb kin ek kis ni ngok en enim nge embe ambil tonu kindik kin, nilkeng sik erik; en enim noman kun pinerang

kin, Gos kin piinenjing mon.
²³ Epi ombu wumb noman tuk ele pepi kin, nga tor wang kin, epi ei wumb pei ol penj tui ei enim.”

Piniisiya Amb Jiisas Kin Pii Gii Nim
(Masyu 15:21-28)

²⁴ Jiisas konu ele si kindpi, pupu Taiya konu owundu ele orung pum. Pupu kin, ngii endi nirik pum. Ei eim wumb kin koi ermbii ni piim; ba eim kapli enerim mon.
²⁵ Ba amb endi ek yi piipi, Jiisas mo lum ni piipi, amb ei eim ambilam gui kis tuk mo lum amb ni sikir opu, Jiisas mo lum konu ele ming gopsing pii pu lum. ²⁶ Pe amb ei wumb tilap eipi kin eim Piniisiya konu ele wumb kin Siriya konu ele mo lum. Mo lum kin, amb ei Jiisas kin dinga kii sim, “Na ambilan gui kis mo lum ei, nim kil ngo tor kindii!” pa yi nim.
²⁷ Nga Jiisas ek nipi yi nim, “Kumb se, sinim kangil kuni ok ngumun. Nim kangil nge kuni ei sikin owu kin olup to ngonmun, ei mi l enenjii mon.” ²⁸ Ba amb ei ek nipi orung kindim, “Wu Owundu, nim ek ei keimi nin; ba owu pel mandi minj mo lpu kin, kangil kuni orung mani pu lum ei, owu no lum.” ²⁹ Pe Jiisas ek ni orung kindim, “Yi mi l nim ek yi mi l nin, ei kapli, nim nga si kind orung ngii konu punjii! Gui kis ei nim ambilanim si kindpi pum,” pa yi nim. ³⁰ Amb ni eim ngii konu ele orung pum.

Pupu kenim ni, ambilam ei eim pel ele pim. Peng kin, gui kis ei ambil ei si kindpi pum poru nim.

Wu Endi Kom Ngum Wu Endi Jiisas Er Ka Erim

³¹ Pa Jiisas nga Taiya konu owundu ele si kindpi, pupu, konu Sairon konu owundu ele orung pum. Am pupu Di-ikapolis konu ele pum. Pupu, no l gop Galilii mo lum konu ele mani pum. ³² Pe wumb wu endi Jiisas mo lum konu ele tu wujung. Tu wuk kin, wu ei ek tingnarpi kin, kom ngopu, wu ei sik tu wujung. Wumb Jiisas kin kii dinga sik yi ninjing. “Nim wu ei ambilan kin, kapli eim ek tengmba,” pa ninjing. ³³ Jiisas wu ei kin, el elip mendpil wumb mond si kindkil, el elip muljungul. Jiisas eim angil mong sipi, wu ei nge kom ele embilim. Nga eim angil mong ele jipambil topu, wu gupu anmbil ele kindim. ³⁴ Jiisas kan tonu epin kind kanpi, eim gek dinga nim. Pe ei eim noman tuk ele embin to piim. Piipi kin, ek yi nim, “Epi-pasa,” ek pul yi mi l palim. “Nim kom nin gupu nin ei pirek nengli!” nim. ³⁵ Pe wu ei kom pirek neng piim. Nga eim anmbil ak tang kin ek tengim. Tangpi kin, wu ni ek ka nipi mo lum. ³⁶ Jiisas ek dinga nipi wumb ngum, “Ol ei yi enim pa ni wumb ni tor kindik, ba eim ek dinga nga ninim, ninerngii mon! Enim ek nik wumb ngonerei mon!”

nim. Ba wumb ei ek dinga nga nik tor kindnjing. ³⁷ Nga wumb mund mong tum, ek ei yi ninjing, “Epi kanim kanim eim erpi epi ka wii erim. Neng kin, wumb kom ngum wumb ei ek piinjing. Nga wumb anmbil ak topu pim wumb, ei ek tengnjing,” pa ninjing.

8

Jiisas Wumb 4,000 Wumb Pei Kuni Ngum (Masyu 15:32-39)

¹ Kunum ele mandi erang kin, wumb pei Jiisas kin kulou nga tunjung. Tok kin, wumb ei kuni sinerim, wii mulnjung. Jiisas eim ekii silmin wumb, “Wei!” a nim. Neng, wangin kin, Jiisas enim kin ek nipi ngum. ² “Na wumb ei kin kaimb sind. Nimbil erang wumb ei kunum tekliki na kin mulnjung. Molk kin, akip wumb ei kuni sinalim. ³ Pe wumb ei kuni tum kin, na kindamb punggii; ba puk andlam ele ningil sendang kin, bok tungii mil palim. Wumb kopur konu turii ele onjung ku.” ⁴ Pe Jiisas ekii silmin wumb eim kin ek nik orung, kindnjing. “Wumb molałmin konu ele sinim kuni ei jili sipin wumb ei kuni ngumun?” a ninjing. ⁵ Jiisas eim ekii silmin wumb ei kin kii sim, “Enim bres nimberii salim?” Nga ekii silmin wumb yi ninjing, “Bres angil orung nga tal salim,” pa ninjing.

⁶ Pe Jiisas ek dinga nipi, wumb pei ngum, “Enim mani mei ele mulei!” nim. Neng, molałgin kin, Jiisas bres angil orung nga tal ei sipi, Gos kin prei erpi ngum. Pe eim bres ei sipi, eim ekii silmin wumb ei kin ngum. Ngang kin, eim ekii silmin wumb kuni sik, wumb pei molałgin kin, wumb kuni mok tok ngunjung. ⁷ Jiisas ekii silmin wumb omu kembis kembis endeim endeim ni ku se mulnjung. Jiisas omu ei sipi, Gos kin prei erpi, ngopu, eim ekii silmin wumb omu sik, wumb mulnjung ei mok tok ngunjung ku. ⁸ Nga wumb ei kuni nunjung, ei kapli erim. Erang kin, kuni ei mend orung pei mulum, kuni ei sik gerenj kon angil orung nga tal tu wunjung. ⁹ Wumb mulnjung wumb ei 4,000 pei pei mulnjung. Pe wumb ei Jiisas, “Pei!” nim. ¹⁰ Sikir, eim noł kanu ele kin, eim ekii silmin wumb kin, noł kanu ele sik puk, Dalmanusa konu owundu ele orung punjung.

*Lo Ek Ekii Silmin Wu
Kopur Jiisas Eim Jep Oł Ei
Erang Kin Kenmin Ni Piik, Kii
Sinjing.*

(Masyu 16:1-4)

¹¹ Lo ek ekii silmin wumb kombur ok, Jiisas kin ek ele opu mil enjing. Wumb ei ok, Jiisas oł ermba mil kenmin ni piik enjing. Wumb ei ok, Jiisas kin kii sinjing, “Jep oł ei epin konu nge sin andantan, sin kenmin,” pa ninjing. Wumb ei Jiisas ermba oł ei

kenmin ni piik, kii sinjing.
 12 Jiisas eim noman tuk gui ele dinga gek nim. Nipi kin, eim ek yi nim, "Nimbił erang enim tilap wumb ei akip jep oł ei eramb, kenmin ninmin? Na ek keimi nind, na enim wumb tilap ei kin jep oł endi kaplı enermbii mon!" pa yi nim. 13 Nga eim wumb si kindpi, nga noł kanu ele tonu pupu, noł gop ele orundung pum.

Yiis Ni Epi Ende Ek Ekin Ei Kengip Nge Lo Ek Ekii Silmin Wumb Kin King Eros Mułum.
 (Masyu 16:5-12)

14 Jiisas nge ekii silmin wumb orung tok, bres ni epi endi sik tu wunarik wii onjung. Ok kin, bres endeim mendpił mer kanu ele tuk sim. 15 Nga Jiisas eim enim kin ek dinga nipi ngum, "Enim piik kun erik kan poł tok mułngii. Lo ek ekii silmin wumb nge bres yiis kin, Eros nge bres yiis kin, epi bres tonu opu owundu ołum epi ei erim pii kun erngii. Ek pułe yi mił, wumb oł kis aninga elmin ba ekii se oł kis ei tonu opu owundu elim. 16 Pe Jiisas ekii silmin wumb en enim kin ek nik piinjing, "Sinim bres endi sinałim," pa ninjing. 17 Pe Jiisas ei piipi, ek yi nipi, eim ekii silmin wumb ngum, "Nimbił erang en enim ek nik piik piik enim ei, 'Sinim bres sinałim,' ninmin? Pe en enim noman pinałim, mił piik enanmin min? Nimbił erang enim noman tuk ele dinga pałim?

18-19 Enim ningił ele pałim ei epi kinenjing min? Enim konu pałim ei enim ek piinanmin min? Enim ek ei wakin tok si kindnjing min kunum endi na bres angil orung sip, wumb 5,000 mulnjung ei na kuni ngamb nunjung? Enim kuni ngunjung kuni ei, gerenj kon nimberii orung tu wunjung?" "Engki endeim nga tał," pa yi ninjing. 20 Nga kunum endi na wumb 4,000 wumb pei kuni ngunj ei enim kuni mend orung enim gerenj kon nimberii tu wunjung?" Eim ekii silmin wumb yi ninjing, "Gerenj kon angil orung nga tał tu wunjpun," pa yi ninjing. 21 Jiisas ek nipi ekii silmin wumb ngum, "Enim oł ei pii poł nga tunanmin min?"

Beseira Konu Ele Wu Ningił Tumbun Mułum Wu Ei, Jiisas Er Ka Erim.

22 Nga Jiisas kin eim ekii silmin wumb Beseira konu ele tor punjung. Pe wumb kombur wu ningił tumbun wu endi, Jiisas mułum konu ele tu wunjung. Wumb ei ek dinga nik, Jiisas wu ei angil embiłang ka ermba ninjing. 23 Jiisas wu ningił tumbun mułum wu ni angil embiłim. Jiisas wu ei sipi, konu owundu ele tor sipim. Sipang kin, eim jipambił topu, ningił ele kindpi, eim angil tonu ambiłim, pe wu ei kii sim, "Nim epi endi kan min?" 24 Pe wu ei tonu kindpi kenim. Kanpi kin, ba "Wumb ei ond mił angk mołmun,"

pa nim. ²⁵ Jiisas nga wu ei ningil ele embilim. Pe wu ei dinga kenim ni, wu ningil ei ka mulum. Mulang kin, epi pei kanpi poru nim. ²⁶ Jiisas wu ei kindang kin, eim nge ngii konu ele ba nge pum. Jiisas ek nipi wu ei ngum, "Ninim wumb nge konu ele punenji," pa nim.

Piisa Jiisas Nge Embe Nipi Peni Ele Kindim
(Masyu 16:13-20, Luk 9:18-21)

²⁷ Jiisas ekii silmin wumb kin tor pupu, Sesariya Pili-pai konu ele tuk pei punjung. Andlam ele puk, Jiisas eim ekii silmin wumb ek dinga nipi kii sim, "Wumb pei na embe nii nilmin?" ²⁸ Pe eim ekii silmin wumb yi ninjing, "Wumb kopur nim Jon wumb nol pendilim wu, pa nilmin. Nga wumb kopur nim Elainja, ok ek keimi ni tor kindilim wu," pa ninjing. "Nga wumb kopur nim ek ni tor kindilim wu eipi endi molun," pa ninmin ku. ²⁹ Jiisas ekii silmin wumb ei kin kii sim, "Pe enim na nii pa nilmin?" Piisa ek nipi orung kindim, "Nim Krai, Gos mei konu ele mani kindang orun wu," pa nim. ³⁰ Pe Jiisas ek dinga nipi yi mil nim, "Enim wumb eipi kin, na embe ni to kindnerngii, mon!"

Jiisas Ek Nipi, "Na Kotup, Nga Engmbii."
(Masyu 16:21-28, Luk 9:22-27)

³¹ Pe Jiisas nga kengip ek mon kindpi nipi, eim ekii

silmin wumb kin ngum. "Na wu kingam mani mei ele op, epi embin se andip, ngenj kumbii simbii. Nga kulmal kalilmin wumb owundu kin, men tok elmin wu num tok, lo ek piik polmun wumb kin, wu kingam ei bul ngok, tok kundngii," pa nim. "Kunum tekliki o pang kin, nga na angip konj tonu ombii," pa nim. ³² Nga Jiisas ek pul nipi kun erpi wumb ngum. Pe Piisas Jiisas sipi tor pupu ek ngum, "Jiisas nim ek ei nin, ei kapli enanim," Piisa yi nim. ³³ Ba Jiisas ak topu eim ekii silmin wumb kenim. Kanpi kin, wu Piisa ek ngum, "Nim Seisen Piisa kin molun, ei si kind pui!" a nim. "Nim Gos noman ei nim pii pol tunan mon! Nim wumb noman ei mendpil piikin molun," Jiisas yi nim.

³⁴ Nga Jiisas wumb pei eim kin ekii silmin wumb kin wii tang, eim mulum konu ele onjung. Eim ek nipi wumb ngum, "Wumb endi na kin ombii ni pimba wumb, ei eim nge embe ei ambil mani kindmba. Wu ei eim na ond peri ambil si mengpi, na ond konu ele omba," pa nim. ³⁵ "Yi mil, wu endi yi mil narpi, noman konj ambil gii nipi mulmba, wu ei eim noman konj ei sinermba mon. Ba wu endi na kin piipi kin, na kin men topu ermba wu, ei eim nge noman konj si kindim kin, eim nga noman konj sipi kunum kunum ka mulmba. ³⁶ Yi mil, wu endi eim mei ele, epi pei noman to piipi mulmba

wu, ei eim noman konj ei sinenmba mon!” pa nim. Jiisas yi nim, “Mei ele epi ei eim noman konj er simba mił nenj? Ei mon! ³⁷ Yi mił, wu ei epi nipe ngopu, eim noman konj sipi orung simba? ³⁸ Yi mił, pe kunum ele wumb oł kis kanim kanim er mołmun wu endi, na ek ei piipi nipi wumb ngumba wu ei, singambił erang mułum kin, ekii se wu kingam omba wu, ei eim kin singambił piipi ngumba ku. Na Jiisas kin Gos nge tilang ka wii ei kin nga Gos eim nge enjel ka wii pei omun kunum ei eni mił topu tilang ka wii ermba,” pa nim.

9

¹ Pe Jiisas ek nga nipi wumb ngum, “Na enim kin ek keimi nip ngond. Wumb kopur ya ele angilmin wumb ei, nga kulerngii mon! Ba wumb ei Gos wumb tep enim noman dinga ka wii ei tonu onum ni keningii.”

Jiisas Nge Ngenj Ele Epi Eipi Mił Tonu Om
(Masyu 17:1-13, Luk 9:28-36)

² Nga kunum endi angil orung nga endeim o pang, Jiisas Piisa kin Jon kin Jeims wu kopur sipi komung owundu ele eim ei si tonu sipim. En enim minj molk kin, Jiisas nge ngenj ei nga endi eipi mił tonu om. ³ Wu kei ningil ele kenjing ni, Jiisas wu endi eipi mił mułum. Nga eim nge alap ni epi ei tilang erang kin, ei

kuru ka wii sim. Sipi kin, mei wumb endi alap ni epi kapli tilang yi mił enermba mon! ⁴ Pe wu tał Elainja kin Moses teł tor wangil kin, Jiisas kin ek tengnjing. ⁵ Piisa eim Jiisas kanpi kin, ek yi nim, “Ek emb tołum wu! Sin ya ele mołmun ei ka wii. Sin ngii tekliki tekmin. Tekmin ei, ngii endi nim nge, nga ngii endi Elainja nge, nga ngii endi Moses nge; sin ngii pei tekmin,” pa nim. ⁶ Yi mił erang kin, wu kei mund mong enjing. Pe Piisa eim nipe ek endi nimba ei piinerim. ⁷ Pe kupu endi opu wu kei pandi tum. Gos ek tuk kupu muł ele tor om, “Ei nam nge kingam; na eim kan ka wii piind. Enim eim ek piyeyei!” pa yi nim. ⁸ Pe sikir kan orung orung kind kenjing ni, wu endi eipi kinenjing mon. Ba Jiisas endeim mendpił minj mułum.

⁹ Nga komung ei si kindik kin, mani wangin kin, Jiisas ek dinga nipi wu kei ngum, “Epi ei enim kenjing oł ei, enim wumb endi kanik kin ei ninerngii mon! Pu molk kin, ekii se wu kingam mani mei ele opu, kołpu kin nga angpi, nga tonu orung ba. ¹⁰ Yi mił, nga wu kei ek ei ambił gii nik mulnjung. Molk kin, en enim ek nik piik piik enjing, ek ei, “‘Kołpu, nga angpi tonu ba,’ pa ninim, ei ek nipe ek ninim?” ni piik piik enjing. ¹¹ Nga wu kei Jiisas kii sinjing, “Nimbił erang men lo ek piik połmun wumb yi ninmin

ei, Elainja ek ni tor kindilim wu ei kumb se omba?"¹² Nga Jiisas ek nipi wu kei ngum, "Ei keimi, Elainja ok opu epi pei er ka ermba nge omba. Nimbil erang, ek endi eipi mer Gos mon ok pulk, ele palim, ei yi ninim? 'Wu kingam eim ngenj kumbii sipi kulmba kunum ei, wumb eim kin bul ngunjung?'¹³ Ba na ek nip enim ngond, wu Elainja eim om poru nim. Neng kin, wumb en enim noman ele eim kin ol kanim kanim enjing ei, Gos ek ok pulk, yi mil ninim."

Kangil Endi Gui Kis Tuk Pim Ei, Jiisas Er Ka Erim
(Masyu 17:14-21, Luk 9:37-43a)

¹⁴ Jiisas kin wu kei ekii silmin wumb mulnjung konu ele orung onjung. Wangin kin, ekii silmin wumb kin wumb pei kulou tok mulnjung. Nga lo ek piik nilmin wumb kopur ek dinga nik, Jiisas nge ekii silmin wumb ei nge ek mil ngunjung.¹⁵ Nga wumb molk kenjing ni Jiisas om. Wang kin, wumb ei sikir puku sinjing. Sinjing kin, wumb ei Jiisas mulum konu ele sikir puk kin, Jiisas kanik kin yi ninjing, "Nim on?" a ninjing.¹⁶ Pe Jiisas eim ekii silmin wumb kin kii sim, "Eim wumb ei kin enim nimbil ol erang enim gupu ele ek mil enmin?" a nim.¹⁷ Nga wu endi tuk wumb mulnjung konu mulum wu ei, Jiisas kin ek nipi orung kindim, "Ek emb tokun wu, nim na kangil gui kis endi tuk mulang kin,

eim ek tingnalim. Na nim kin tu wund, ei nim er ka enjii," pa nim.¹⁸ "Nga kunum kunum gui kis ei kangil ei ambilpi, topu mani mei ele kindilim. Pe gupu nol gupu ele tor olum kin, nga gupu mong giikir nipi kin, eim ngenj dinga punum. Nga na nim ekii silmin wumb kanip kin, kii sip ninj, ba wumb ei kapli er ka enenjing mon," pa yi nim.¹⁹ Jiisas ek nipi orung kindim, "Enim wumb pii gii pinalim wumb! Kunum nimberii na enim kin mulmbii? Kunum nimberii na enim ngenj kumbii kulmbii? Enim kangil ei na kin tu wei!" pa nim.²⁰ Nga wumb kangil ei Jiisas mulum konu ele tu wunjung. Tu wunjung kunum ele, gui kis ei Jiisas kanpi, kangil ei sikir to ak topu, kangil ei mani mei ele kindang pepi, ak mak erim. Erim kin, kangil ni, gupu ele jipambil mil epi kuru endi tor om.²¹ Nga Jiisas kangil arim kii sim, "Kunum nimberii eim ol yi mil erim?" Arim ek nipi orung kindim, "Kumb ok kangil kembis kin er pim."²² Nga gui kis ei kangil topu, dup ele nin nol ele nin kindmbii ni erang kin, topu kundmbii ni erim. Ba nim sin kin kaimb sikin kin, paki tokun kapli er ka enjii!" pa nim.²³ Jiisas ek nipi wu ei ngum, "Nim pii gii nilan kin, kapli, nim epi ei pei silan," pa nim.²⁴ Sikir arim ek dinga nipi yi nim, "Na pii gii nind; ba pii gii ei kapli enanim. Nim na paki

tunjii!" pa nim.

²⁵ Pe Jiisas kenim ni, wumb pei sikir ok kuḷou tunjung. Pe Jiisas gui kis ei ek dinga ni ngopu, "Pui!" nim. Neng kin, "Nim gui kis gupu ek tingnen kin, nim kom pirek ninan; na ek nipi nim ngond ei, nim kangil si kind pui! Nim nga kang ei kin nga tuk punenjii mon!" pa yi nim.

²⁶ Pe nga gui kis ei wii dinga topu, kangil ei kuḷii miḷ koḷpu pepi pum. Pe wumb pei yi ninjing, "Kangil ni koltum," pa ninjing. ²⁷ Ba Jiisas kangil ni angil eḷe embilang kin nga konj engim. ²⁸ Ekii se Jiisas ngii konu eḷe tuk pupu, eim ekii silmin wumb minj molk, eim kin kii sinjing, "Nimbiḷ erang, sin gui kis ei si kind-min ei kapli enanim?" pa ninjing. ²⁹ Pe Jiisas eim ekii silmin wumb ek nipi ngum, "Gui kis ei prei erangin kin, mendpiḷ kapli ermbe," pa nim.

Jiisas Kunum Taḷ Ek Nipi Koḷpu Nga Angpi Tonu Ba Nge Nim.

(Masyu 17:22-23, Luk 9:43-45)

³⁰ Jiisas kin eim nge ekii silmin wumb konu ei si kindik pendik puk, Galilii konu eḷe tuk punjung. Jiisas eim yi ni piim, "Wu endi na jili moḷ ni piinerngii mon!" pa yi nim. ³¹ Nimbiḷ erang Jiisas ekii silmin wumb kanpi, eim kuḷmba nge kengip ek ei nge nipi ngum. Jiisas ek nga nipi ngum, "Wumb kombur na wu kingam mani mei eḷe op tonu

onj; ba wu ei sik wumb opu erii wumb kin ngok kin, nga wumb ei na to kundngii. To kunduk, nga kunum tekliki na angip tonu ombii," pa yi nim. ³² Ba eim kin ekii silmin wumb ek ei pii poḷ tunenjing. Tunarik kin, en enim singambiḷ kulk, Jiisas nga kii sinenjing mon.

Nii Eim Wu Owundu Moḷum?

(Masyu 18:1-5, Luk 9:46-48)

³³ Pe Jiisas kin ekii silmin wumb ok Kapaniyam konu eḷe onjung. Ok, ngii endi nirik pangin kin, Jiisas eim ekii silmin wumb ei kin kii sim. "Enim andḷam eḷe ok, nipe ek miḷ endi ninjing?"

³⁴ Ba eim ekii silmin wumb ek endi ninenjing. Nimbiḷ erang andḷam eḷe ok yi ninjing, "Wumb nii sinim wu num muḷmba," yi ninjing.

³⁵ Pe Jiisas mani kan moḷpu kin, eim wu engki nga taḷ, 'Wei!' a nim. Nipi kin, ek nipi ngum, "Wu endi ei wu num mendpiḷ muḷmbii ni piim kin, eim embe to mani kindpi muḷmba. Wu ei ekii se wumb pei paki topu ngopu muḷmba," pa nim. ³⁶ Pe Jiisas kangil kembis endi sipi, tuk en enim mulnjung konu eḷe engndim. Pe eim kangil ei angil ambilpi kin, eim ek nipi wu kei ngum. ³⁷ "Wu endi na embe eḷe piipi kin, kangil kembis ei miḷ endi paki tumba wu ei, na paki tumba. Nga na paki tum kin, wu ei na mendpiḷ paki tunanim mon. Wu ei na Arnan

paki tonum ei, na kindang onj, ei paki tonum ku.

Wu Ei Sinim Kin Opu Orung Enanim Wu Ei Sinim Wu Puł

(Luk 9:49-50)

³⁸ Jon ek nipi ngum, “Ek emb tołun wu, sin kenjpin wu endi nim embe ełe nipi, gui kis si tor si kindim. Ba wu ei sinim kin tep to kongun ende endnerim. Wu ei yi erang sin, ‘Eim mon!’ pa ninjpin.” ³⁹ Ba Jiisas ek nipi Jon ngum, “Enim ei yi ninerngii mon! Wu endi na embe ełe nipi, jep oł endi ermba wu ei, na kin ek kis sikir ninermba mon!” pa yi nim. ⁴⁰ “Wu endi sinim kin opu orung mulerim kin, wu ei sinim wu puł,” pa nim. ⁴¹ “Yi mił, na enim kin keimi nip ngond, wu nii endi enim kin kanpi noł ming endi enim kin paki topu ngumba wu ei, Krais nge kongun ei piipi kin, paki topu erim. Erim kin, wu ei eim nge kumep ngang simba ei am punermba mon.”

Oł Kis Kanim Kanim Ei No-man Pii Gii Er Kis Mondłum
(Masyu 18:6-9, Luk 17:1-2)

⁴² “Pe wumb kombur kangił pii gii to kis mundmun ni erngii wumb ei, num goltum ełe ku owundu endi kan kulk, ep noł ełe mani kindngii. Kindangin kin, na ek ni piik mulnjung kangił ei, ka mułngii,” pa nim. ⁴³ “Pe enim angii ełe oł kis enjing kin, enim pii gii ei kis mułmba. Kis mułang kin, enim angii ełe orung kopus si kindang kin, enim

angii oł kis enerang, nim ka mułngii. Mon pim kin, enim angii ełe tał peng kin, enim dup konu kis ełe pungii dup ei, kumblalim mon, piram nopu minj pałilim. ⁴⁴ (Konu ełe, ‘Dup nopu nopu minj er mołang kin, ei kumblermba. Nga ka Pisapis mił epi ei wumb ngenj ełe nołum ei, poru ninermba; ba enj enj nopu pimba.’) ⁴⁵ Pe nga enim simb ełe oł kis enjing kin, enim pii gii ei kis mułmba. Kis mułang kin, nga enim simb ełe orung kopus si kindang kin, enim simb oł kis enerang, nim ka mułngii. Mon pim kin, enim simb ełe tał peng kin, enim dup konu kis ełe pungii. Dup ei kumblermba, piram nopu minj pałilim. ⁴⁶ (Konu ełe, ‘Dup nopu nopu er mołang kin ei, kumblermba. Pe ka Pisapis mił epi ei wumb ngenj ełe numba ei, poru ninermba; ba enj enj nopu pimba.’) ⁴⁷ Pe nga enim ningii ełe oł kis enjing kin, enim pii gii ei kis mułmba. Nga enim ningii ełe orung si kindang, enim ningii ełe oł kis enerang, enim ka mułngii. Mon pim kin, enim ningii tał peng kin, enim dup konu kis ełe pungii. Dup ei kumblermba mon, ba piram nopu minj pałilim. ⁴⁸ Konu ełe, ‘Dup nopu nopu er mołang kin, ei kumblermba. Pe ka Pisapis mił epi ei wumb ngenj ełe numba, ei poru ninermba; ba enj enj nopu pimba.’

⁴⁹ Yi mił, pe dup ełe wumb pei nopu poru nimba, ei yi ep kusa mił. ⁵⁰ Epi kusa ei, epi ka wii mendpił. Ba ep kusa nge singin ei poru nim kin, kapli ep kusa ei nimbil oł erpi kin nga singin simba? Ep kusa nge singin ei enim kin mułang kin, kapli enim wumb eipi kin endeim endeim ni noman emin sek mułngii.

10

Jiisas Amb Si Kindinmin Kengip Ek Ei Nipi Ngum
(Masyu 19:1-12, Luk 16:18)

¹ Jiisas eim konu ełe si kindpi, orung pupu, orung Juriya konu owundu ełe noł Joran pum. Pupu kin, wumb pei ok Jiisas mułum konu ełe nga kułou tunjung. Jiisas eim nge oł yi mił erpi, nga Gos ek ka kengip ek nipi wumb ngum. ² Men ek piik ekii siłmin wumb kopur ok, eim ermba oł ei kenmin ni piik kii sinjing. “Sinim nge men kengip ek yi palim ni, wu endi eim amb sim ei kilip topu si kindmba min mon?”

³ Jiisas ek nipi orung kindim, “Ok Moses enim nipe pipe mon ek dinga nipi ngum?”

⁴ Pe wumb ek yi ninjing, “Moses eim kapli enim mon endi polk kin, amb kilip to si kindmin nik, mon endi polk kindik kin, kapli amb ei si kindngii,” pa nirim. ⁵ Ba Jiisas ek nipi orung kindim, “Nimbil erang enim noman tuk ełe dinga peng kin, kumb

ok Moses lo ek dinga endi pultum. Pułpu kin, enim noman ok wumb palim mił enim yi peng kin Moses mon yi polpu ngurum,” pa nim. ⁶ Ba kumb ok, Gos oł pei eririm kunum ełe, Gos wu kin amb teł eririm ku. ⁷ Yi mił erang kin, nga wu ei arim mam tał si kindpi kin, eim ambim kin dambiltpi ende pupu endeim mił mułmba. ⁸ Pe nga wu amb tał ngenj ende mił simba. Yi mił ku, wumb tał nga ngenj tał nga pinermba mon. Wumb tał ngenj endeim mił pimba. ⁹ Yi mił Gos wu amb tał sipi, ende kindpi mundmba ei, wu min amb eipi endi to kilip tunermba mon!” pa nim.

¹⁰ Nga ekii se ngii konu ełe puk, epi ełe Jiisas nge ekii siłmin wumb, eim kin kii sinjing. ¹¹ Jiisas ek nipi orung kindim, “Wu endi ei ambim si kindpi, nga amb konj endi sim, wu ei eim ambim oł kis erpi kin, eim amb kin kilip tonum. ¹² Nga amb ei eim wam si kindpi, eim wu eipi endi pupu kin, amb ei wam kin oł kis erpi, wam kin kilip tonum.

Jiisas Kengip Ek Ka Nipi Kangil Ngum

(Masyu 19:13-15, Luk 18:15-17)

¹³ Nga wumb kombur kangil kembis Jiisas mułum konu ełe tu wunjung. Tu wuk kin, wumb ei kangil kembis ei embilmba ni piik, ba eim ekii siłmin wumb kangil tu wangin wumb ei ek ngunjung. ¹⁴ Ba Jiisas oł ei

kanpi, eim noman kis piipi kin, ek nipi orung kindim. “Kangil kembis na ngangin kin enim ambil gii ninerngii! Ei yi mił, wumb endi pii gii pim kin, kangil mił yi Gos mołum konu ka ełe tuk pungii,” pa nim. ¹⁵ “Na enim kin ek mendpil nip ngond. Wumb endi Gos sinim kin tep er mołum konu ełe, kangil ełe kembis mił yi sinerim kin, kapli Gos mołum konu ełe tuk punerngii mon mendpil!” ¹⁶ Nga Jiisas eim kangil kembis embilpi erim kin, kangil kembis ombu eim angil ambilpi, kengip ek ka nipi ngum.

Wu Endi Epi Pei Sałim Wu
(Masyu 19:16-30, Luk 18:18-30)

¹⁷ Nga Jiisas angpi andlam ełe pupu kin, wu endi sikir opu, Jiisas mułum konu ełe opu, mani simb ełe gopsing pii polpu, ek nipi kii sim. “Nim ka wii ek mon wu, na nimbil ol erip, noman konj kunum kunum sip mułmbii?” ¹⁸ Jiisas ek nipi orung kindim, “Nimbil erang nim na wu ka nin? Gos endeim mendpil ka mołum,” pa nim. ¹⁹ “Nim lo ek pei piik: nim amb sikin, kilip tokun, amb eipi sinenjii; nim wumb nge epi waning sinenjii; nim ek kend tokun wu endi ngunenjii mon! Nim ek kend tokun, wu epi eipi ni ngonenjii; nim arnim manim ek ningil ei piinjii! Piikin, arnim manim paki tunjii!” ²⁰ Nga wu ei ek nipi Jiisas

ngum, “Ek mon wu, na kumb ok kangil kembis kin moł ei, na lo ek pei piip kin, ekii sip poru nił. ²¹ Pe Jiisas wu ei kanpi kin ka piipi ngopu, eim ek nipi wu ei ngum, “Nim epi endi kapli enenim. Nim nge epi pei sikin, wumb ngokun ku sinjii! Sikin, nim ku nin epi sinerang mołmun wumb ei, ngunjii! Nim epin konu ełe epi ka mendpil sałim ei, sinjii! Nim na ond konu ełe, ekii se onjii. ²² Yi mił, wu ei ek ei piipi kin, eim kumb dinga erim. Pe eim noman embin topu kin eim orung pum. Nimbil erang, wu ei epi pei sałim nge wu.”

²³ Nga Jiisas kanpi orung orung kind kanpi kin, eim nge ekii silmin wumb kin ek yi nim, “Pe wumb epi pei mani mei ełe sałim wumb ei, kongun dinga wii erik Gos sinim tep er mołum konu ełe tuk pungii,” pa nim. ²⁴ Pe Jiisas ekii silmin wumb Jiisas ek ei piik kin puku sinjing. Ba Jiisas ek nga nipi orung kindpi yi nim, “Na nge kingnan noł, wu endi Gos sinim tep er mołum konu tuk ba; ba ei kongun dinga erpi ba. ²⁵ Pe kung kamil endi alap mui gal tundii ełe andlam ełe tuk ba; ba eim kongun dinga erpi ba. Yi mił ku, wu endi epi pei sałim wu ei, kongun dinga wii mendpil erpi, Gos sinim tep er mołum konu ełe tuk ba.” ²⁶ Jiisas ekii silmin wumb ek ei piik, puku sinjing. Sik kin, enim Jiisas kin ek nik kii sinjing, “Yi mił, wu nii kapli erang,

noman konj kunum kunum sipi mułmba?" ²⁷ Pe Jiisas eim ekii silmin wumb kin kan kanpi, ek nipi ngum, "Ei wumb en enim kapli en-ermba mon, ba Gos eim kapli ermba. Gos eim mendpił epi kanim kanim kapli pei ermba."

²⁸ Ba Piisa ek nga nipi Jiisas ngum, "Kani! Sin epi pei si kindpin, nim kin ekii se onjpun." ²⁹⁻³⁰ Pe Jiisas ek nim, "Na enim kin ek mendpił nip ngond, wumb endi na kin Gos nge ek ka ei piik kin, ngii konu ełe si kindik; engnjing noł si kindik; einjing noł si kindik; menjing noł si kindik; ernjing noł si kindik; kingenjing noł si kindik; aka pin kuni si kindik; na nge kongun erngii onmun kunum ełe, Gos epi 100 pei ngopu orung kindmba. Ya mani mei ełe mułngii kunum ełe, Gos eim enim kin ngii ni, angim ni, aim ni, mam ni, kangil ni, aka pin kuni ei, Gos enim ombu kin pei orung kindpi ngumba. Ngang kin, wumb kombur wumb ei kin oł embin tui erik ngungii ku. Nga kunum ekii se, noman konj sik, konj kunum kunum mułngii. ³¹ Ba wumb kombur wu owundu mołmun kumb se mołmun wumb ei, ekii se nga wumb wii mił mułngii. Ba wumb kombur wumb wii ekii sik mołmun wumb ei, ekii se kunum ełe, kumb se wumb num mułngii.

Jiisas Ek Nipi Kunum Tekliki Eim Kułmba
(Masyu 20:17-19, Luk

18:31-34)

³² Wumb Jerusalem konu ełe pungii pendik, andlam ełe punjung. Pe Jiisas andlam ełe andpi sikir ok pupu, Jiisas ekii silmin wumb puku sinjing. Nga wumb ekii se onjung wumb tungu enjing. Jiisas eim ekii silmin wumb engki nga tał sipi, orung sim kin, ek pułe eim kin tonu omba ei, nipi ngum. ³³ Jiisas ek yi nim, "Enim piyey! Sinim Jerusalem konu ełe tonu bin. Pe wumb wu kingam sipangin kin, ek emb tołmun wumb kin, Gos kułmał kalilmin wumb owundu kin ngungii. Ngok kin, eim wumb omba ni piik kin, kan ngok tok kundngii. Pe wu kingam ei sik, wumb eipi endi ngangin kin, tok kundngii nik, wumb eipi ngunjung. ³⁴ Nga eim wumb sik, ek kulsingii, jipambil tok, kepui tok kundngii. Tok kundangin kin, pepi kunum tekliki poru neng kin, angpi nga konj tonu omba," pa yi nim.

Jeims Kin Jon Teł, Et Elip Wu Owundu Mołmbul
(Masyu 20:20-28)

³⁵ Nga Sependii nge kingam tał, Jeims, Jon teł okuł, Jiisas kin yi ninjngil. "Ek mon wu, sil nim kin epi endi kii simbil nge onmbul. Nim epi ei sil kin enjii!" pa ninjngil. ³⁶ Pe Jiisas ek nipi, wu tał ngum, "Na elip kin nimbil oł ermbii?" ³⁷ Pe wu tał Jiisas kin ek nikił orung kindinjngil, "Nim ekii se king peł ełe, tilang owundu ei

ninim noman dinga sikin onjii kunum ei, kapli sil piinmbil ei nim sil wu tał endi sikin, angil tundung mundan kin, nga endi angil taring mundan mulmbu,” pa ninjingil. ³⁸ Ba Jiisas ek nipi wu tał ngum, “Na kin ek ei kii sinmbil ei elip ek ei pii pol tunanmbil. Elip kapli noł na nond noł ming ei, kapli nungul min? Nga elip kapli na noł pel ele elip kapli pingil min?” ³⁹ Pe wu tał eim kin ek nikil, “Sil kapli ermbil.” Jiisas ek nipi wu tał ngum, “Keimi, ming ei na pe noł nond, elip ming ei kapli noł nungul ku. Pe na noł pel ele, elip kapli noł pingil ku. ⁴⁰ Pe wumb nii endi eim na angil tundung min angil taring ele mulmba ei, na nge epi endi mon. Ba Gos ei eim pel ei eim ngumbii ni, er ka er mundum wumb ei ngumba.”

⁴¹ Nga Jiisas nge ekii silmin wumb engki orung ek ei piik, nga Jon kin Jeims tał kin noman kis piinjing. ⁴² Ba Jiisas eim ekii silmin wumb eim kin wii topu, “Wei!” pa nim. Eim ek nipi wu kei ngum, “Enim piinmin, wumb embe molum wumb num ei, tilap eipi ele palim ei, en enim noman dinga to mani kindngii ei palim. Pe en enim wumb owundu ombu tep dinga wii elmin. ⁴³ Ba oł ei enim kin tuk pinermba mon! Wu endi eim enim kin wu owundu mulmbii ni ermbe ei, enim kin kongun wii paki tumba wu mulmba. ⁴⁴ Pe wu

endi enim kin wu owundu endeim mulmbii ni ermbe, wu ei eim enim wumb pei kin kongun wii paki tumba,” pa nim. ⁴⁵ “Nimbił erang wu kingam eim yi ku, eim opu wumb eim kin kongun paki tungii nipi onerim, mon! Eim opu wumb paki tumba nge om. Opu kin, ond peri ele kolpu, eim noman konj ka ngopu, wumb pei nga sipi orung simba nge om.”

Jiisas Wu Endi Ningil Tumbun Mulum Wu Ei Er Ka Erim.

(Masyu 20:29-34, Luk 18:35-43)

⁴⁶ Pe Jeriko konu ele onjung. Jeriko konu ele si kindpi pupu kin, Jiisas ekii silmin wumb kin, wumb pei eim kin punjung. Puk kin, Barsimeiyas, Tiimeiyis nge kingam ei, ningil tumbun molulum wu ei, andlam wer ele molpu, wumb ku ni epi ei kenim nipi silim. ⁴⁷ Nga Jiisas Nasares konu ele wu ei orum eim piipi kin, eim wii dinga topu, “Nim Jiisas, nim Deipis nge kingam. Nim na kin kaimb si ngo!” pa nim. ⁴⁸ Nga wumb pei wu ei ek ngok yi ninjing, “Nim ek tingnerii!” Ba eim nga wii dinga topu, “Nim Deipis nge kingam, nim na kin kaimb si ngo!” pa nim. ⁴⁹ Pe Jiisas eim opu yi nim, “Enim wii tangin kin, wangli!” nim. Pe wumb wu ningil tumbun mulum wu, ei wii tunjung, “Nim noman dinga pimba. Nim angkin po! Jiisas eim nim wii tonum,” pa ninjing.

⁵⁰ Kapli, pe eim konduk si kindpi kin, eim sikir engim. Angpi kin, Jiisas mułum konu ełe pum. ⁵¹ Pe Jiisas wu ei kin ek nipi ngum, “Na nim kin nimbil ol ermbii?” Wu ningil tumbun mułum wu ei, ek nipi ngum, “Ek mon wu, na ningil er ka eran, kenmbii,” pa nim. ⁵² Jiisas ek nipi orung kindim, “Nim po! Nim pii gii je erang kin, nim ningil ełe ka enim.” Pe wu ningil tumbun mułum wu ei, sikir erang ka mułang kenim. Kanpi kin, wu ei Jiisas andlam pum konu ełe, ekii se pum.

11

Jiisas Jerusalem Konu Ełe King Mił Pum

(Masyu 21:1-11, Luk 19:28-40, Jon 12:12-19)

¹ Pe Jerusalem konu ełe mandi ok kin, Bespeis kin Besanii konu ełe mandi komung Olip ełe tor onjung. Pe Jiisas eim nge ekii silmin wu tał kindang punjunguł. ² Jiisas eim ek nipi wu tał ngum, “Elip pukuł, konu ełe keningil konu ełe mandi mołum. Pe sikir keningil ni kung dongkii wumb mulenjung kung endi kan kuł pendnjing ei, na kin tu wunguł,” pa nim. ³ “Pe wu endi elip kanpi, ‘Elip ei nimbil erang enmbil?’” a nim kin, kapli elip yi ningil, ‘Sil wu owundu tu weh!’ a neng kin onmbuł. Ekii se eim kung dongkii sikir sipi ya orung kindmba,” pa nim. ⁴ Kapli wu tał pukuł, kenjngil

ni kung dongkii endi kan kuł pendnjing. Kung ngii ondu ełe pendnjing pim ei, kan si kindkil nga tu wunjunguł. ⁵ Nga wu kombur mandi angk, ek nik ngunjung. “Elip nimbil ol erang kung dongkii ei kindangil punum?” a ninjing. ⁶ Nga wu tał ek nikił wumb ngunjunguł, “Jiisas ek nim mił ninjingil.” Nengil kin, kung dongkii wumb, “Kung kapli sel!” ninjing. ⁷ Pe ełe elip kung dongkii wał ya Jiisas mołum konu ełe tu wunjunguł. Tu wukuł kin, konduk tukuł ei peł ełe singil. Pe Jiisas kung dongkii ełe tonu pupu mułum. ⁸ Pe wumb pei konduk gulk, andlam ełe mundnjung. Pe nga wumb kombur ond onguł tok tu wuk, andlam ełe mundnjung ku. ⁹ Nga wu amb pei Jiisas pum konu ełe kumb se punjung. Nga wumb kombur ekii se punjung ku. Nga wumb pei puk kin wii dinga tunjung, “Wu owundu onum,” pa ninjing. “Gos wu owundu ei kin eim noman ka ngumba. Eim Gos nge embe owundu ełe onum! ¹⁰ Gos sinim noman ka ngopu, eim kingam wu owundu Krais kindang opu, sinim konu orung orung tep ermba nge onum. Kumb ok, kupam Deipis sinim tep elim mił, yi ermba nge onum. Gos embe ambil tonu kindinmin.” pa ninjing.

¹¹ Pe Jiisas Jerusalem konu ełe om. Opu kin, men ngii owundu ełe nirik pupu kin

konu eġe kan andpi, pupu kin epi kanim kanim kanpi poru nim. Ba konu eni mani pupu poru nim. Konu pou neng Jiisas eim ekii silmin wumb engki nga taġ sipi Besanii konu eġe pum.

Jiisas Ek Nipi Ond Mong Tunermba Nim
(Masyu 21:18-19)

¹² Nga kunum endi, Besanii konu eġe si kindik, nga Jiisas kuni tum. ¹³ Nga eim kenim ni ond pik endi turii miġ engim. Pe Jiisas kenim ni, ond onguġ pei muġum ni kenim. Kanpi pupu kin, "Ond mong, kurup simbiġ," ni piim. Ond engim konu eġe, eim ond mong endi eim kinerim mon! Onguġ mendpiġ muġum. Nimbiġ erang, ond pik mong tunaġim kunum ei muġum. ¹⁴ Pe Jiisas ond ei nipi ngum, "Nim ond mong nga tunenjii mon!" pa yi nim. Pe Jiisas ekii silmin wumb ek ei piinjing.

Jiisas Men Ngii Konu Eġe Kil Ngopu Si Kindim
(Masyu 21:12-17, Luk 19:45-48, Jon 2:13-22)

¹⁵ Wumb Jerusalem konu eġe punjung. Pe Jiisas men ngii konu eġe andaring mandi pum. Pupu, kenim ni wumb men ngii konu eġe andaring mandi wumb, kei nin ku onguġ sik mong top elmin, epi pei wumb tu wuk ya epi top erik, er mulnjung wumb ei Jiisas pupu, to kindang kin, konu eipi eipi tor si kindang punjung. ¹⁶ Pe Jiisas ek dinga nipi

wumb ngum, "Epi top ei Gos ngii mandi tu wuk enerngii mon!" pa yi nim. ¹⁷ Jiisas kengip ek nipi ngum, "Gos ek yi miġ wumb kombur ok pulk yi ninim, na ngii ei kin wumb yi miġ ningii, 'Na ngii ei prei nge konu eġe er muġmba,' yi ningii; ba enim wumb ek ei piinarik sik, wumb koi erik, epi waning sik erik nge ngii miġ enmin," pa nim.

¹⁸ Nga kuġmaġ kaġimmin wumb owundu kin, ek emb poġmun wumb ombu kin, Jiisas enim epi ei piik, en enim andġam endi kuruk Jiisas tumun ni piinjing. Wumb ombu Jiisas kin mund mong enjing. Nimbiġ erang wumb pei Jiisas nge kengip ek piik, puku sik, tungu enjing.

¹⁹ Nga konu pou neng, Jiisas ekii silmin wumb kin Jerusalem konu eġe si kindik punjung.

Ond Pik Kengip Ek Endi
(Masyu 21:20-22)

²⁰ Pe kupiiring okrii, Jiisas kin eim ekii silmin wumb andġam eġe puk kenjing ni, ond pik kuġii erim. Ond onguġ kin dumbuġ kin pei kuġii er poru nim. ²¹ Nga Piisa eim oġ endi erang piipi kin, eim yi nim, "Ek emb toġun wu, keniyu! Ond Pik ei nim ek ngon, ond ei kuġum." ²²⁻²³ Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, "Enim Gos kin pii gii nik molk kin, oġ ei enim kapli erngii," pa nim. "Na ek keimi nga nip enim ngond. Pe wu endi kapli komung ei ek neng kin, kapli

pupu mani ep no! e!e ba. Pe wu endi eim noman ta! pin-ermba mon, ba eim pii gii e!e mendpi! pimba. Pe eim ek ei kapli peni e!e omba. Nga epi e!e tonu omba ei, wu endi ek nim mi! mendpi! pimba. ²⁴Yi mi! erang, e!e nge na enim kin ek nind, kunum e!e enim prei erik, epi endi simin ni kii sinjing kin, kapli enim pii gii nik epi ei singii. Sik kin, prei erik, kii sik, epi ei enim singii. ²⁵Nga kunum e!e enim angk prei erangin kin, wu endi enim kin o! kis erpi nim kin, enim wu ei o! kis ei kapli si kindngii. Yi mi!, enim Ernjing Gos ei epin konu e!e mo!um, eim enim noman kis kapli kil ngopu si kindmba ku,” pa nim. ²⁶(“Ba enim wu endi o! kis ei si kindnenjing kin, kapli Erin-jpin Gos enim noman o! kis ei kil ngopu si kindnermba mon ku,” pa nim.)

Jiisas Nge Noman Dinga Nii Ngolum

(Masyu 21:23-27, Luk 20:1-8)

²⁷Wumb Jerusalem konu e!e nga orung onjung. Wangin kin, Jiisas men ngii konu e!e nirik andpi mu!um kin, wumb ku!ma! kali!min wumb owundu kin, mon ek to!mun wumb kin, men ngii kongun e!min wumb ombu ei Jiisas mu!um konu e!e onjung. ²⁸Wumb ok Jiisas kin ek nik ngunjung, “Nim nipe noman dinga peng o! ombu en? Pe wumb nii nim noman dinga ngang, kongun ombu mi! en?” a ninjing. ²⁹Jiisas

ek nipi ngum, “Na enim ek endi kii sip ngumbii. Enim na ek nik ngunjung kin, ek ei nga na enim nip orung kindmbii. Ei na kongun noman dinga peng enj mi! ei nimbii ku. ³⁰Ya no! wu Jon wumb no! pendilim o! ei; Gos nge o! min mei e!e wumb nge o!?” Jiisas ek nipi, “Ek ei nik orung kindei!” pa nim. ³¹Pe wumb en enim ek yi ni piik piik enjing. “Pe sinim epin konu e!e epi ninjpin kin, kapli Jiisas yi nimba, ‘Enim nimbi! o! erang enim Jon pii gii ninanmin?’ a nimba. ³²Pe nga sinim wumb ek epi ninjpin kin, ek ei kapli enermba mon.” Nimbi! erang en enim wumb pei mu!angin kin, mund mong enjing. Wumb pei Jon eim Gos ek ni tor kindilim wu ni piinjing. ³³Pe wumb Jiisas kin ek nik ngunjung, “Sin piinanmin.” Pe Jiisas ek yi nim, “Na yi ku enim kanip nind, na noman dinga peng yi kongun enj pa nip, ninermbii mon,” pa nipi wumb ngum.

12

Jiisas Ond Mong Pin Ek Ekin Nim

(Masyu 21:33-46, Luk 20:9-19)

¹Jiisas ek ekin topu wumb ngopu eim ek yi nim, “Wu endi eim kan ond mong pin endi telim. Ta!pi, kung gui torung er pok erim. Erang kin, ming owundu endi yi mi! er sepi kin, ond mong tangpi tuk kindmba nge

erim. Erpi kin, tep ngii endi tuk ele takpi sim ku. Ond mong pin ei sipi wumb kongun, 'Erngii!' nipi, wumb kin kindim. Kindpi kin, eim pupu konu turii endi pum. ² Tengingii kunum mandi erang kin, eim kongun wu endi kindang pupu, ond mong wumb kongun er mulnjung konu ele pum. Eim yi ni piim, 'Ond mong pin kuni kombur numbii. Nop sipip, ku simbii,' ni piim. ³ Pe wumb wu ni ambil gii nik, kepii tunjung. Tok kin, nga wii kindangin orung pum. ⁴ Pe nga, eim kongun wu endi nga kindang om. Wu ei yi ku tok kin, peng to tokun tunjung. Nga wu ei kin ol kis enjing. ⁵ Pe nga eim kongun wu endi nga kindim. Kongun wumb erik molk, wu ei to kundnjung. Pe nga kongun wumb pei kindang onjung. Pe enim wumb kopur tok, nga enim wumb kopur tok kundnjung ku. ⁶ Pe eim kingam endeim mendpil mulum. Moļu kin, eim kingam ei eim noman piim. Piipi kin, ekii se mendpil, eim nge kingam ei kindang, pupu wumb ond mong pin kongun er mulnjung konu ele pum. Pupu kin, ek yi nim, 'Nam nge kangi ei ek nimba ei kom singii,' pa yi nim. ⁷ Ba ond mong pin kongun elmin wumb en enim ek nik piik, piik enjing. 'Kingam eim arim nge epi eim pei simba,' ni piinjing. 'Sinim sikir to kondpun kin, ond mong epi ei sin sinim simin!'

pa ninjing. ⁸ Yi nik kin, tok konduk sipik, ond mong pin torung ele kindnjing."

⁹ Pe Jiisas ek nipi kii sipi wumb ngum, "Pe ond mong pin ei arim opu kin nibil ol endi ermaba? Eim opu kin eim ond mong pin kongun er mulnjung wumb ei to kundmaba. Pe nga ond mong pin ei sipi, wumb eipi endi ngang kin, kongun er mulngii. ¹⁰ Enim ek mon endi mer pol pendnjing ei gernenjing min? Gos ek yi mil ninim,

'Pe ku ei ngii takilmin wumb si kindnjing kin ku, ei ku dinga ka wii mendpil, ngii ekin ele engim.

¹¹ Gos owundu eim mendpil ol ei erang kin tonu onum, sin ei kan ka wii kaninmin.'"

¹² Jiisas ek ei wumb piik nik elmin wumb owundu ei pupun, Jiisas ambil gii nimin ni piinjing; ba wumb mund mong enjing. Wumb piinjing ni Jiisas ek neng kin, en enim konu ei si kindik punjung.

Ku Takis Silmin Ei Kii Sinjing

(Masyu 22:15-22, Luk 20:20-26)

¹³ Lo ek piik ekii silmin wumb kombur kin, Eros wumb kopur kin Jiisas mulum konu ele punjung. Puk kin, wumb ei en enim ek endi nik Jiisas simin ni piik punjung. ¹⁴ Pe wumb ei ok Jiisas kin ek dinga nik, "Ek emb tołun wu, sin piinmin nim ek keimi nikin nikin

en wu. Pe nim wu endeim noman ngonan. Nim wu endi noman peng ek ninmin mił ninan. Nga wu embe pinalim mił ninan mon? Gos ek keimi mendpił minj nikin, wu amb pei ngon. Nim piin ei sinim ermin mił nenj? Ei kapli sinim wu num Siisa yi mił Rom tep elmin wu owundu mił, ku takis ngumun min mon? Sinim kapli ngumun min sinim ngunermin?”¹⁵ Jiisas ek kend tok elmin wumb ei piim. Piipi kin, Jiisas ek nipi ngum, “Nimbił oł erang enim na kin ek ak mak enmin? Pe kom ku end tu wuk, na ngangin kin, ei kenmbii,” pa nim.¹⁶ Wumb kom ku sik tu wunjung. Tu wangin kin, Jiisas wumb ei kin kii sim, “Ei min men mił ku ei nii nge?” Pe wumb ek nik orung kindnjing, “Ei Siisa nge.”¹⁷ Pe Jiisas ek nipi orung kindim, “Epi Siisa nge epi ei Siisa ngungii! Gos nge epi ei Gos eim ngungii!” Pe wumb ek ei piik pii pol tunarik kin, piik kun enenjing.

*Wumb Kolk Nga
Angnalmin
(Masyu 22:23-33, Luk
20:27-40)*

¹⁸ Wumb kolk nga konj punalmin ni piilmin wumb kopur Jiisas mułum konu ele onjung. Wumb tilap ei men ek eipi mił yi nilmin, ‘Wumb kolk nga konj punalmin.’ Wumb ei, Jiisas kin kii sinjing.¹⁹ “Ek emb tołun wu, Moses lo ek yi mił polpu sinim ngum. ‘Pe wu endi

kułum kin, eim kangil endi mulerim ba, eim ambim ei mołum. Mołum kin, amb ei eim angim sipi kin, kangil endi mengpi ngumba.²⁰ Pe wu angim angim angil orung nga tał mulnjung. Mol k kin, wu kumna ei amb sim wu ni kułum ba, kangil endi mengnerim.²¹ Pe angim ekii amb ei sipi kin, nga wu ei kułum, ba kangil endi mulerim ku. Pe nga angim tuk ei, amb ei eim sim, ba nga eim kułum ku.²² Yi mił wu angim angil orung nga tał angim ei, amb endeim ei ku sik punjung; ba kangil endi mengnenjing mon. Angim angim ni pei kulnjung. Kolk kin, ekii se mendpił amb ei kułum ku.²³ Pe kunum ekii se kulnjung wumb nga angk tonu ongii kunum ei, amb ei wu nii simba? Amb ei wam nii, nim piin min? Wu angim angil orung nga tał amb endeim sinjing,” pa ninjing.

²⁴ Jiisas ek nipi ngum, “Gos ok pultum ek ei, enim pii pol tunarik mołmun. Pe enim Gos epi dinga ermba, ei enim piinanmin. Pe enim ek ninmin ei, kun pinalim mon.²⁵ Wumb kulnjung wumb angk tonu ongii kunum ele, wu amb sinerngii mon, ba Gos enjel epin konu ele mołmun mił ei yi ku mułngii.²⁶ Ba ek ei wumb kulii wumb nga angk tonu ongii; enim Moses nge mon mer pultum palim ei kenjing min? Dup endi ond kembis ele dup num ek pol ei Gos nipi wu

Moses kin ngum,
 ‘Na wu Eiparam nge Gos,
 wu Aisak nge Gos, wu
 Jeikop nge Gos,’ pa yi
 nim.

²⁷ Gos wumb kulii wumb nge
 Gos mon! Gos wumb konj
 mołmun nge Gos mołum. Gos
 wumb eim kin pii gii nin-
 jing wumb ei, Gos noman
 konj nga, en enim ngang konj
 mułngii. Enim ek ei kun
 mendpił pinalim mon,” pa
 nim.

*Gos Ek Dinga Kumna
 Mendpił*

(Masyu 22:34-40, Luk
 10:25-28)

²⁸ Nga men kengip ek tołum
 wu endi opu moł piipi kin,
 Jiisas wumb kin ek mił en-
 jing ni orung kindpi ka erim.
 Pe wu ei Jiisas kii sim, “Lo
 nipe lo kumna mendpił ka
 wii palim?” ²⁹ Jiisas ek
 nipi orung kindim, “Lo ek
 kumna yi mił palim. ‘Enim
 Esrel wumb pei enim pi-
 ingii! Sinim Erinjpin Gos
 Owundu ei sinim Gos ei en-
 deim mendpił, sinim nge
 Owundu mołum. ³⁰ Nim Gos
 kin noman ka pei mendpił
 ngokun, “Nanim Gos,” nikin
 mulnjii. Ninim noman tuk
 ełe poru Gos kin ngokun;
 nga nim noman pei Gos kin
 ngokun, nim noman dinga
 pei Gos kin ngokun er mul-
 njii,’ pa nim. ³¹ Nga lo
 endi ei yi mił: ‘Nim wumb
 eipi noman ka ngunjii ei, ni
 ninim noman ka ngon mił yi
 ngunjii.’ Nga lo eipi endi lo
 tał ei kamb mani kindnanim
 mon,” pa nim. ³² Pe ek emb

tołun wu ek nipi Jiisas ngum,
 “Ek mon wu! Nim ek ka
 nin keimi mendpił, Gos en-
 deim mendpił mołum. Eim
 Owundu mołum. Gos eipi
 endi molałum, mon! ³³ Sinim
 eim kin noman ka pei ngu-
 mun; sinim noman tuk ełe
 pei ngumun; sinim noman
 dinga eim kin pei ngumun;
 sinim wumb mołmun noman
 ka ngumun. Pe sinim lo
 tał ei piipin kin sin sinim lo
 tał ei ekii se punjpun kin,
 kaplı oł ei erpi wumb kulmał
 kałmin kanim kanim pei to
 mani kindim,” pa nim. ³⁴ Nga
 Jiisas piim ni, wu ei ek ka nipi
 orung kindim. Jiisas wu ei
 kin ek nipi ngum, “Nim Gos
 sinim kin tep er mołum konu
 ełe mandi mołun,” pa nim.
 Yi mił, nga wumb endi Jiisas
 kin nga kii sik mund mong
 erik mołmun.

Krais Eim Nii?

(Masyu 22:41-46, Luk
 20:41-44)

³⁵ Pe nga Jiisas men ngii
 mołpu, kengip ek nipi wumb
 ngum, “Nimbił erang kengip
 ek tołmun wumb ei Kraiś
 ei opu, wumb paki tumbii
 ni, omba wu ei Deipis nge
 kingam mendpił mołum?” pa
 ninmin. ³⁶ “Gos Gui Ka neng,
 Deipis kin ek nim,
 ‘Owundu nipi, na owundu
 ninim mił, nim na
 angıl tunding orung
 mulnjii. Molkun kin,
 ekii se nim opu orung
 wumb na sipi, nim
 simb ełe mandring
 kindamb kin, nim opu

orung wumb to mani kindnjii,' pa nim.

³⁷ Deipis ei eim 'Owundu' ninim; nimbił erang Owundu Deipis nge kingam mendpił mołum ninim?" Pe wumb tilap owundu molk kin, eim ek ei piik kin ka piinjing.

Jiisas Lo Ek Kengip Tołmun Wumb To Mani Kindim
(Masyu 23:1-36, Luk 20:45-47)

³⁸ Pe Jiisas kengip ek ni ngopu yi nim, "Enim lo ek piłmin wumb kan kun erik mułngii. En enim alap olt talpin endmin ni piłmin. Puk kin, en enim wumb kanik kin, 'Muleiyo,' nik kin wumb ei kułou tołmun konu ełe mołmun." ³⁹ Nga en enim konduk olt kindik kin men ngii kumb ełe mułngii ei ka piłmin. Nga en enim kuni owundu nołmun ei, en enim puk peł kumb ełe mułmun ni ka piłmin ku. ⁴⁰ 'Wumb ombu amb ngii konu bin ni piłmin.' Amb wengin mołmun konu ełe pułmun. Puk kin, amb epi ngii konu epi mołum ei, pei sik poru niłmin. Nga en enim ek kend tok prei olt ełmin. Erik kin, ekii se kunum, Gos wu ombu epi embin tui endi wu kei kin gumba."

Amb Kurpu Endi Gos Kin Epi Endi Ngum
(Luk 21:1-4)

⁴¹ Nga Jiisas men ngii konu ełe ku sim konu ełe wumb ku tu wuk ming ełe kindiłmin konu ełe mandi mułum. Pe

wumb ku sim wumb, ku pei ngunjung. ⁴² Pe nga amb endi wam kultum, amb ku kurpu mułum ni, ku kundii kembis ei endeim mił sipi kindim. ⁴³ Nga Jiisas nge ekii siłmin wumb eim wii topu kin, "Wei!" nim. Nga eim enim kin ek nipi ngum, "Na ek keimi nipi enim ngond, amb ku kurpu eim wam kułum amb ei, ku owundu tuk kindnim. Kindim, amb ei wumb ku pei men ngii ełe ku tołmun ming ełe tu wunjung wumb ombu, amb ei to mani kindim. ⁴⁴ Pe wumb pei en enim ku pei salilim, ba mer ming ełe pei kindnalmin. Ba amb ei eim ku pei pinerim, ba eim ku pei tuk kindim. Kindpi kin, pe eim nga kuni sipi nopolu ermba, ku sinalim," pa nim.

13

Men Ngii To Kis Ermba
(Masyu 24:1-2, Luk 21:5-6)

¹ Pe Jiisas men ngii si kindpi, tor pupu kin, Jiisas ekii siłim wu endi ek nipi, Jiisas ngum, "Ek mon wu! Kani! Ku owundu ka wii nin ngii ka wii ka wii mołum," pa nim. ² Nga Jiisas ek nipi orung kindpi yi mił nim, "Nim ngii owundu ombu kan min? Pe ku endi tonu ku ełe pałim ku ei, ekii se pei to mani kindngii," pa nim.

Epi Embin Tui Pei
(Masyu 24:3-14, Luk 21:7-19)

³ Jiisas tonu komung Olip ełe mułpu, men ngii owundu orung engim ni kenim. Pe

Piisa, Jeims, Jon, Endru wu kei mendpił molk kin, eim kin kii sinjing. ⁴ “Nim ek nikin sin ngon, ei kunum nenj oł embin tui ei tonu omba? Nipe oł endi kumb se tonu omba sin piimin? Epi ombu pe mandi tonu omba min?” pa ninjing.

⁵ Pe Jiisas ek nipi ekii silmin wumb ngum, “Enim kanik kun er mułngii! Mon pim kin, wu endi enim ek kend topu ngopu tor simba. ⁶ Wumb pei ok, ‘Na embe Kraiss,’ ningii. Nik kin, ek yi ningii, ‘Na wu ei mendpił ond,’ pa ningii. Nik kin, wumb pei ek kend tok ngok tor singii. ⁷ Nga ekii se, enim wumb opu erngii ei piik kin, wumb opu erngii ek poł omba ei piik kin, en enim tungu enerngii! Ei epi tonu ongi, ba poru nimba kunum ei, poru ninanim. ⁸ Yi mił, wumb tilap endi puk, wumb tilap endi kin opu erngii. Wu king tilap endi puk, wu king endi kin opu erngii. Nga konu orung kopur konu kopu tumba. Kopu tang kin, wumb kuni simba. Epi ei amb endi kangil mengmba erang ngenj kumbii sinmin, yi mił pepi ba,” pa nim.

⁹ “Ba en enim mandil kan kun erik mułngii! En enim wu num ek ei kos piimba. Pe enim men ngii konu tu wuk enim kepil tungii; enim kin nin tep elim wu owundu mułngii konu ełe, tu wungii enim. Na ek ka nik wumb ei ngok kin, na kongun yi mił erngii,” pa nim. ¹⁰ Pe

wumb tilap eipi eipi wumb pei Gos ek ka nengin kin, ełe ok endi piyangin kin, ekii se muł mei poru nimba kunum ei, oł embin tui tonu omba nim. ¹¹ Pe wumb kombur enim sik tu wuk, kos ełe tonu tu wunjung kin, enim mund mong kulerngii. Kularik kin, sinim ek nipe ek nimin noman yi to piinerngii mon! Kunum ełe, Gos enim kin ek ei pei nipi enim ngumba ei, enim nik tor kindngii. Nimbil erang, ek ei enim mendpił ni tor kindnerngii mon. Ba Gos Gui Ka enim kin ek ei nipi ngumba. ¹² Wumb enim engnjing sik, kos erik nga to kundngii. Ernjing, kingenjing kin opu orung erik to kundngii. Pe kingenjing, arim mam ni opu orung erik, to kundngii. ¹³ Wumb pei enim kin noman kis piik ngungii; na ek enim piik mołmun, oł ei erngii. Ba wu endi na kin pii gi dinga peng mułum kin, kunum ełe poru nimba kunum ei, Gos eim sipi orung simba.”

Epi Kis Mendpił Tonu Omba
(Masyu 24:15-28, Luk 21:20-24)

¹⁴ “Ba enim epi ei keningii, konu er kis ermba, epi kis ei konu ka mołpu konu engmba. Wu endi ek ei gerim kin, ka piyangil! Kunum ełe Jura wumb mułjung, tungu puk, tonu komung ełe sikir tonu pungii. ¹⁵ Pe wu endi ngii tonu ełe mołpu kin, nga sikir mani pupu eim epi ngii

nirik mołum, epi endi sinermba mon. ¹⁶ Nga wu endi aka pin mołpu kin, kan ak topu sikir pupu, konduk endi sinermba mon ku. ¹⁷ Kaimb mendpił singii amb kangil mundii mondunmun ei, nin amb kangil am ngok kunum ei, wumb ei kaimb sik ngungii. ¹⁸ Pe enim prei erangin kin, konu jii nimba kunum ei, oł ei nge tonu onermba mon. ¹⁹ Kunum ełe, oł embin tui owundu kumb se tonu omba. Kumb ok, Gos epi pei eririm kunum, pei o pum; nga pe yi ku oł embin tui ei nge ok tonu oneririm. Ekii se oł embin tui, ei yi ku tonu onenmba. ²⁰ Nga Gos Owundu eim kunum ełe aninga kopur wak tułang kin, wu amb pei kunum ełe poru niłangin. Ba eim nge ni mundum wumb ni piipi kin, kunum ełe aninga kopur wak topu kindang mołmun.

²¹ “Nga kunum ełe wu endi mołpu yi nimba, ‘Kenei! Krai ya ełe mołum. Krai wu ełe mołum,’ yi nimba. Wu ei enim kin ek yi nimba, enim pii gii ninerngii mon. ²² Pe Krai ek mił ek kend tok ningii. Nga ek kend tok ni tor kindiłmin wumb ok kin, jep oł kanim kanim nin, oł kanim kanim erngii ku. Keimi kaplı erim kin, Gos mundum nipi wumb ek kend tok singii nge, erngii. ²³ Ba enim kan kun erik mułngii! Na ek pei enim kin ok nip poru ninj oł ei nge, endi ekii se tonu om kin, enim pii poł tungii.”

Ekii Se Wu Kingam Omba (Masyu 24:29-31, Luk 21:25-28)

²⁴ “Ba kunum ełe oł embin tui pupu poru neng kin, pe eni emii pimba; nga oi tułang enermba mon ku. ²⁵ Nga muł ełe, kanjip pei mani ongii. Nga kupu muł dinga epi mołum epi ei ołup ermba. ²⁶ Nga kunum ełe, na wu kingam ekii se kupu muł kin, ełe mani ombii ni enim keningii! Kanik kin, na no-man dinga wii kin nga tułang ka wii kin mani ombii. ²⁷ Nga kunum ełe, Gos nge eim enjel pei kindang, ongii. Ok kin, eim nge wu amb pei kułou topu mundum wumb eim konu ełe orung orung pei sipi orung simba. Sipi kin, mei konu ekin orung orung pei, sin epin konu ełe orung orung pei sipi orung simba.”

²⁸ “Enim ond pik ełe ek ei piingii. Kunum endi ond angil ełe noł mołpu, onguł konj tonu opu, nim kin enim piingii ei, konu eni ba kunum tonu onum ni piingii. ²⁹ Ei mił, ekii se na ek nind mił epi yi tonu omba keningii. Enim piingii, eim mandi opu kin, ngii ondu ełe mołum ni piingii. ³⁰ Na ek keimi nip enim ngond! Wu amb pei kulerngii kunum ełe, na ek nind mił epi yi tonu omba. ³¹ Kupu muł kin mei teł poru nimba; ba na ek ei poru ninermba mon,” pa nim.

Wu Endi Kunum Ełe Kin Eni Ełe Ni Piinanım (Masyu 24:36-44)

³² “Ba wu endi kunum ele kin, eni ele ni piinanim mon. Gos enjel ei epin konu ele mołmun, ei pii poł tunanim. Nga Gos kingam yi ku, pii poł tunanim. Ba Arim Gos mend-pił pii poł tołum. ³³ Enim kan kun erik kui erik mułngii! Enim piinanmin kunum nenj oł ei tonu omba. ³⁴ Ei yi mił, wu endi eim ngii konu ele si kindpi kin, konu eipi orung pum. Pupu kin, eim kongun wumb eim nge epi ombu tep er mułngii, ni kongun wu endeim endeim ni ngum. Ngopu kin, ngii ondu ele tep er mułmba wu, ei eim tep ka er mułmba. ³⁵ Yi mił, enim tep ka erik mułngii! Enim piinanmin ngii arim kunum nenj orung omba. Emii pang omba min, tinga omba min, kupiiring okrii kei kultu wii tołum kunum ele omba min, ei enim pii poł tunanmin mon. ³⁶ Mon pim kin, eim sikir opu, kenmba ni enim or pek mułngii. ³⁷ Nga ek ei enim nip ngond, ei na wumb pei nip ngunj, ei enim tep ka wii erik kin, kui erik mułngii!” pa nim.

14

Wumb Owundu Jiisas To Kundngii

(Masyu 26:1-5, Luk 22:1-2, Jon 11:45-53)

¹ Pe kunum tał opu pang, ekii se ‘Pasopa Kuni Owundu’ kunum endi sim. Nga kulmał kalilmin wumb owundu kin kengip ek nilmin wumb yi ninjing, “Sinim nimbil oł erpin, Jiisas kin ek

kend nipin kin, Jiisas ambil gii nipin, to kundmun?” a ninjing. ² Yi mił wumb ek yi ninjing, “Sinim oł ei kunum owundu sałim kunum ei, enermin mon. Mon pim kin, wumb opu tonu sik erngii.”

Amb Endi Jiisas Peng Ele Kopung Kindim

(Masyu 26:6-13, Jon 12:1-8)

³ Nga Jiisas eim Besanii konu ele pupu, Saimon ok kinj nang pirim, ngii konu ele pum. Pupu mołpu kin, kuni nołmun peł ele mułang kin amb endi om. Opu kin, amb ei ming ka wii endi sipi tu wum. Tu wupu kin, ming ei mur ka wii, ku owundu pułum ming ei, topu gał tum. Topu kin, kopung ka wii sipi, Jiisas peng ele kindim. ⁴ Ba wumb kombur mulnjung wumb ei noman kis piinjing. Wumb en enim ek ni piik piik enjing, “Nimbil erang kopung muru ka wii ei wii bein to kindnim?” ninjing. ⁵ “Pe sinim wumb top erei nipin ngumun, ei ku 300 mił simin. Sipin kin, wumb kurpu mołmun wumb ei ngumun.” Nik kin, amb ei kin ek ngunjung. ⁶ Ba Jiisas yi nim, “Enim amb kanik, wiik tei!” a nim. “Enim nimbil erang noman embin tui eim kin ngonmun? Ei na kin oł ka enim. ⁷ Kunum kunum wumb kurpu enim kin mołmun. Kunum kunum enim wumb kurpu kin paki tumun ni piinjing kin, kapli paki tei! Ba na enim kin kunum kunum mulermbii

mon. Muleramb kin, enim na kin paki tungii mił nenj?" pa nim. ⁸ "Amb ei epi kapli ermaba mił erim. Amb eim kopung muru ka wii sipi, na ngenj ełe kelim ei na kulmbii oł erim. ⁹ Nga na enim kin ek keimi nind! Ei konu orung orung pei wumb Gos ek ka nik ngungii. Epi nipe amb eim erim mił nik ngangin kin, wumb pei piingii ku!"

Juras Jiisas Opu Orung Wumb Ngum

(Masyu 26:14-16, Luk 22:3-6)

¹⁰ Pe kunum ełe, Jiisas ekii silmin wumb engki nga tał mulnjung konu ełe, wu endi embe Juras Eskeriyas eim pupu, kulmał kalilmin wumb mulnjung konu ełe pum. Pupu kin, eim Jiisas sipi, opu erii wumb ngumba nge pum. ¹¹ Nga en enim ek ei piik Juras Eskeriyas ek nim mił piik, ka piinjing. "Pe eim kom ku ngumun," pa ninjing. Pe Juras, "Jiisas sipi, kulmał kalilmin wumb ngumbii," ni yi piim.

Jiisas Pasopa Kuni Eim Ekii Silmin Wumb Kin Kuni Num

(Masyu 26:17-25, Luk 22:7-14,21-23, Jon 13:21-30)

¹² Nga kunum kumna kunum bres yiis punalim kunum ei, tonu om. Kunum ełe, kung siipsiip wał to kondulmun ku. Kunum ełe Jiisas ekii silmin wumb Jiisas kin yi ninjing, "Sin nim kuni Pasopa jili er ka er semin nunjii?" pa ninjing. ¹³ Nga

Jiisas wu tał kindang pungul nge punjungul. Pe eim ek yi nipi wu tał ngum, "Ełip konu owundu ełe wu endi noł ming owundu ełe noł kulpu tumba konu ełe, ełip kurkul ba konu ełe, ełip ekii se pungul. ¹⁴ Nga ekii se pukul, eim ngii endi nirik pum kin, ełip ngii arim kin ek yi mił ningil, 'Ek mon wu yi nim, ngii palting jili seng, na ekii silmin wumb kin kuni Pasopa numbii?' ¹⁵ Nga eim kapli andan topu, konu owundu tondrung palting ełe tuk peł simba ełe, er kun er kindang, simba ełe sinim kuni er ka er singil." ¹⁶ Pe Jiisas ekii silmin wu tał punjungul konu ełe owundu sim. Seng kin, epi kanim kanim Jiisas ek nim mił kenjngil. Pe wu tał kuni Pasopa er ka enjngil.

¹⁷ Nga konu pou neng, Jiisas eim ekii silmin wumb sipi tu wum. ¹⁸ Nga peł ełe kuni nok molk kin, Jiisas eim yi nim, 'Na ek keimi nip enim ngond, enim molmun wu ei endi, na sipi opu orung wumb ngumba wu ei, na kin kuni ende nonum.' ¹⁹ Pe Jiisas ekii silmin wumb en enim, noman embin tum. Tang kin, pe wu endi nii nik eim kii sinjing, "Na min?" pa ninjing. ²⁰ Pe Jiisas ek yi nipi ngum, "Enim wu angil orung orung nga tał endi ełe molum. Wu ei nam kin ming ełe bres ende kindinjpil. ²¹ Yi mił, na wu kingam oł embin tui tonu omba, ei Gos ek ełe ok polk pendik mił ninim. Wu kingam ei topu

tonu kindim wu, eim kaimb mendpil sim. Kapli, wu ei mam wu ei mengnerim!" pa nim.

Jiisas Kuni Eim Ekii Silmin Wumb Kin Num
(Masyu 26:26-30, Luk 22:15-20)

²² Nga en enim kuni noł molk kin, Jiisas eim bres endi sipi, eim prei erpi Gos ngum. Ngopu kin, bres engin topu, eim ekii silmin wumb kin ngum. Ngopu kin, ek yi nim, "Enim Sei! Ei na nge ngenj mił." ²³ Pe eim ming wain endi sipi kin, prei erpi, Gos ngum. Ngopu kin sipi, eim ekii silmin wumb kin ngum. Pe wumb pei noł nunjung. ²⁴ Nga Jiisas ek nipi wumb ngum, "Ei miyem mił ei, Gos ei kumb ok eim wumb ek mendpil nirim ek ei pule, akip tonu onum. Ei yi mił, na miyem ei bein tamb kin, wu amb pei paki tumba. Pule yi mił, na kuls kin, mei wumb pei paki top ngumbii," pa nim. ²⁵ "Na ek keimi nip enim ngond, na nga noł wain ei nga nonarip pup kin, nanim noł wain konj endi Gos mołum konu ele nga numbii," pa nim. ²⁶ Nga wumb golang nik, puk tonu komung Olip ele tonu punjung.

Piisa Jiisas Buł Ngumba Nge Nin
(Masyu 26:31-35, Luk 22:31-34, Jon 13:36-38)

²⁷ Nga Jiisas ek nipi wumb ngum, "Enim pii gii ei pei dinga mulerang kin, enim

tungu pungii. Gos ek ok połmun ek ei yi mił ninim, 'Kung siipsiip tep mołum wu ei to kundangin kin, kung siipsiip konu ele eipi eipi eipi pungii.' ²⁸ Ba nam nga angip tonu bii, pe na pup ok, Galilii konu ele bii. Enim na kin ekii sik ongi," pa nim. ²⁹ Pe Piisa ek yi nim, "Kapli, wumb pii gii pei dinga mulerim kin, na pii gii ei dinga mułmba. Wumb kombur tungu puk kin, ba na tungu punermbii mon!" pa nim. ³⁰ Pe Jiisas ek nipi Piisa ngum, "Na ek keimi nip nim ngond, akip emii pimba kunum ele, kei kultu wii tunermba kunum tał ninim kin, nim na embe kunum tekliki kii sengin, ni tor kindnenjii," pa nim. ³¹ Ba Piisa ek dinga nim, "Na nim kin ende kułmbii, ba na nim embe nip koi enermbii mon mendpil!" pa nim. Pe Jiisas ekii silmin wumb pei yi minj ninjing.

Jiisas Gesemanii Konu Ele Mołpu, Prei Erim
(Masyu 26:36-46, Luk 22:39-46)

³² Pe puk konu endi ele tor punjung, konu ei embe Gesemanii. Nga Jiisas ekii silmin wumb ek nipi ngum. "Enim ya ele mułngii! Nam prei ermbii!" ³³ Pe eim Piisa kin Jeims kin Jon sipi, eim kin punjung. Pe eim noman tuk ele embin tang piipi eim kis mendpil piim. ³⁴ Pe eim ek nipi wu kei ngum, "Nam noman tuk ele embin tonum. Nam kułmbii ni piind," pa nipi wu kei ngum. "Enim

ya ele molk kin, tep ka erik mulngii!”³⁵ Pe eim aninga kopur pui mił erim. Pupu kin, mei ele mani pupu kin prei erim. Na kulmbii ni piim kin, ngenj kumbii owundu ei na kin si kindmba.³⁶ Jiisas yi nim, “O Arnan, nim epi pei kapli enjii, ni piind. Nim na ming ei oł embin palim, na oł embin tui ei si kindnjii, ba nim na noman ele ekii se enenjii mon! Ba ninim noman ele yi enjii.”

³⁷ Pe eim pupu, kenim ni eim ekii silmin wumb or pinjing. Nga Jiisas eim ek nipi Piisa ngum, “Saimon, nim or palin min? Nim kunum endeim kapli na kin tep mulenjii min?”³⁸ Enim tep ka kun erik molk kin, prei erngii! Mon pim kin, epi endi enim ermaba epi ei kan simba. Keimi, noman tuk gui ei dinga piinim, ba ngenj ei dinga pinalim.”

³⁹ Pe Jiisas nga pupu kin prei erim. Pe prei ei ok erim mił, eim nga prei ei nge nga erim ku.⁴⁰ Pe Jiisas nga opu, ekii silmin wumb or pinjing konu opu, kenim ni or pek mulnjung. Eim ekii silmin wumb en enim ningił embin tum. Tang kin, pe en enim ek nipe ek nimin ni piinenjing.

⁴¹ Nga Jiisas nga kunum tekliki pupu kin, nga orung om. Opu kin, ek nipi ekii silmin wumb ngum, “Enim or pek kor mołmun min? Ei kapli, pe kunum ei na wu kingam mani mei ele sik, opu orung wumb noman kis piik

wumb ngonmun.⁴² Enim angangin kin sinim pamin! Kinei! Wu na nipi kindmba wu, ya mandi onum.”

Juras Jiisas Sipi, Opu Orung Wumb Ngum

(Masyu 26:47-56, Luk 22:47-52, Jon 18:3-12)

⁴³ Pe Jiisas ek nipi mulang kin, Juras sikir opu, wu ei Jiisas ekii silmin wu angil orung orung nga tał, ei nge wu endi eim om. Pe wumb tilap owundu eim kin onjung. Onjung kin, wumb ei tui nin kepil ambil sik onjung. Wu owundu kulmał kalilmin wumb kin, wumb mon tołmun wumb kin, men tok kongun wumb kindangin onjung.⁴⁴ Pe wu endi Jiisas sipi, opu orung wumb wu ei oł erpi, nipi wumb kin ngum, “Pe na wu endi kin gupu top nop ninj, wu ei Jiisas. Enim ambil gii ningii! Enim tep ka molk sik sipngii!” pa nim.

⁴⁵ Pe Juras opu Jiisas mulum konu ele pupu kin, ek yi nim, “Ek emb tołun wu!” Pe eim Jiisas gupu topu num.⁴⁶ Pe wumb pei Jiisas ambil gii ninjing.⁴⁷ Ba en enim enjing konu ele wu endi mandi angpi mulum wu ei, tui kepera sipi tor sipi, kulmał kalilim kongun wu endi topu, eim kom kopispi mani kindim.⁴⁸ Pe Jiisas ek nipi wumb ngum, “Enim na singii wangin kin, pe enim tui ambilk enmin ei, waning wu endi mulum mił ambil gii ningii enmin min?”⁴⁹ Kunum kunum na enim kin men ngii

ele ende molpun, na enim ek emb top top enj, ba enim na ambil gii ninenjing,” pa nim. “Ba Gos ek ka ok pulk ele, ek nim mił ei mendpił keimi tonu om.”⁵⁰ Pe Jiisas eim ekii silmin wumb tungu puk, konu eipi eipi puk kin, en enim Jiisas buł ngunjung.

⁵¹⁻⁵² Pe kangi wu gał ei Jiisas pum konu ele ekii se pum; ba eim alap kuru endi ngenj ele tełim. Pe wumb eim ambil gii nimin ni enjing; ba eim alap kuru ei si kindpi, eim ngenj wii si kindpi tungu pum.

Wumb Jiisas Kos Enjing
(Masyu 26:57-68, Luk 22:54,55,63-71, Jon 18:13-14,19-24)

⁵³ Pe wumb Jiisas sipi, kułmał kałilmin wu mułum konu ele sipnjing. Pe wumb kułmał kałilmin wumb kin mon tołmun wumb kin men tok kongun wumb pei ok kułou tunjung. ⁵⁴ Pe Piisa Jiisas pum konu ele ekii se pum. Ba pupu kin mandi punerim mon; eim turii mił pupu mułum. Eim pupu kin, wu kułmał kałilmin wu ei kung gui ele tuk pum. Pupu kin, pe tep elmin wumb molk kin, eim dup piipi kin konu ele pele erpi mułum. ⁵⁵ Pe wumb kułmał kałilmin wumb kin Jura wumb owundu pei ok, wumb kopur wii tangin ok kin, ‘Jiisas oł nimbił oł erim ei ni piimin,’ ninjing. Ek pułe nik kanik, Jiisas to kundmun ni piinjing; ba en enim oł endi kan sinenjing mon. ⁵⁶ Pe wumb pei ek

kend tok, ‘Jiisas oł yi erim,’ nik ninjing. Ba en enim ek ei dinga punerang kin, en enim ek ende punerim mon.

⁵⁷ Pe wumb kopur angk, ek kend tok, Jiisas kin ngok ninjing. ⁵⁸ “Sin piinpin Jiisas yi mił nim, ‘Na nam men ngii wumb angil kin teknjing, ei nam erip kis mundmbii. Nga kunum tekliki mendpił na ngii endi tekmbii, ba wumb angil ele teknałmin mon! Enim wumb ngii ei nge kunum kapli teknerngii!’ yi niłim,” pa ninjing. ⁵⁹ Ba ek ei ninjing ei, opu ende punerim mon.

⁶⁰ Nga wu kułmał kałilim wu ei wumb tuk ele angpi, Jiisas kii dinga sim. “Nim ek endi nikin, orung kindnenjii min? Ek nipe ek wumb nim ngenj ele ek ambiltmin?” pa nim. ⁶¹ Ba Jiisas ek endi nipi orung kindnerim. Pe wu kułmał kałilim wu ek nga nipi ngum, “Nim Gos kindim wu Kraiss, Gos kingam mendpił min?” ⁶² Pe Jiisas ek nim, “Ei na mendpił. Nga enim keningii ni na wu kingam mani mei ele op, Gos tonu mułum konu ele angil tundung orung dinga wii ei pang mułmbii. Pe na tonu kupu muł epin konu ele molup, ombii,” pa nim. ⁶³ Pe kułmał kałilim wu ei eim kis piipi kin, eim konduk piltan topu yi nim, “Sinim wumb kopur wii tamin ok elim oł ei, nga ninerngii mon!” ⁶⁴ Eim Gos kin ek nipi kis mondpu, Gos embe to mani kindim ei, enim piik poru ninjing. Pe

enim er piinmin mił nenj?” Wumb pei Jiisas tungii ek yi mił ninjing, “Enim oł kis endi erim, eim kułangli,” pa ninjing.

⁶⁵ Pe wu kopur tumun! Ke nik, jipambił tok enjing. Pe enim alap endi sik, ningił kum tunjung. Tok kin, Jiisas enim angil kin tok, yi ninjing, “Nim pe ek keimi mendpił niłin wu, nii kepil tonum?” Pe tep ełmin wumb sipik, eim angil kin tunjung ku.

*Piisa “Jiisas Ei Na Kinał,”
Nim*

(Masyu 26:69-75, Luk 22:56-62, Jon 18:15-18,25-27)

⁶⁶ Piisa mer mandring mułum, kung gui tukrung ełe mułum. Pe wu kułmał kałilim wu nge kongun amb endi om. ⁶⁷⁻⁶⁸ Pe eim kenim ni Piisa dup piipi mułum. Pe amb ei opu, Piisa dinga kanpi ek nim, “Nim yi ku Jiisas kin Nasares konu ełe andkin mułun,” pa nim, “Na mon! Na piinand! Na nim ek nin ek pułe ei na piinand.” Pe eim kung gui ondu mandi ełe anda pum. Pang kin, kei kultu endi wii tum. ⁶⁹ Pe kongun amb Piisa kenim ni, nga amb ei ek nga wumb mandi mulnjung wumb nipi ngum, “Wu ya mołum wu ei, wumb tiłap ende,” pa nim. ⁷⁰ Ba eim nga ek dinga nim, “Mon!” Nga ekii se nga wumb Piisa kin ende mulnjung, wumb ek ninjing, “Keimi, nim wu ei kin tiłap ende, nim Galilii konu wu mendpił,” pa nim.

⁷¹ Pe Piisa ek dinga wii nim, “Na ek keimi mendpił nind! Na enim ninmin wu ei, na piinand.” ⁷² Pe sikir kei kultu kunum tał wii tum. Pe Piisa piim ni Jiisas yi nim mił piim, “Kei kultu kunum tał wii tunerang kin, pe nim ek kunum tekliki ninjii, ‘Nim na kin piinand.’” Pe Piisa eim ke dinga wii nim.

15

*Jiisas Pailos Mułum Konu
Ełe Mułum*

(Masyu 27:1-2,11-14, Luk 23:1-5, Jon 18:28-38)

¹ Nga kumb kupiiring ok, wumb kułmał kałilim wumb kin men kengip ek tołmun wumb kin men tok kongun wumb kin Jura wumb owundu pei ek endi ninjing. Pe wumb Jiisas kan tok, Pailos Rom tep ełim wu owundu mułum konu ełe, sipnjing. ² Pe Pailos eim Jiisas kii sim, “Nim Jura wumb nge king mołun min?” Jiisas ek nipi ngum, “Nim ninim ek yi mił.” ³ Pe wumb kułmał kałilim wumb eim kin ek pei nik ngunjung. ⁴ Pe Pailos nga Jiisas kii sim, “Nim ek nikin orung kindnjii min? Nim kani! Wumb nim kin ek pei ninmin,” pa nim. ⁵ Ba Jiisas ek nga nipi orung kindnerim. Yi erang kin, Pailos kom sepi piim.

*“Jiisas Ond Peri Ełe Nil
Teil!” Nim*

(Masyu 27:15-26, Luk 23:13-25, Jon 18:39-19:16)

⁶ Pe kung ngii pei Pa-sopa kunum ei, kuni nołmun

kunum ei, Pailos eim kan ngii pakilmin wumb endeim ni nipi kindilim. Wumb en enim wu endi nik wii tangin kin, kapli Pailos eim wu ei mendpiil en enim kin kindilim. ⁷ Pe kunum ele wu endi kan ngii ele pim wu ei embe Barapas. Wu ei eim tep elmin wumb kin opu erim kin, pe opu elmin wumb kan ngii ele pendik kindnjing. Wumb tilap ei opu erpi wu kopur to kundnjung. ⁸ Pe wumb pei ok Pailos mulum konu ele, kanik ninjing. "Ok nim elin ol, ei ni pe yi enjii!" pa ninjing. ⁹ Pe Pailos ek nipi orung kindim, "Enim Jura wumb na enim king ei en enim ngumbii min?" ¹⁰ Pe eim yi piim, "Kulmal kalilmin wumb Jiisas kin noman kis sek, kos ele tu wumun," ni piim. ¹¹ Ba kulmal kalilmin wumb owundu wumb paki tok nengin wumb yi ninjing, "Nim Barapas kindan wumb molmun konu wangli!" pa ninjing. ¹² Pe Pailos ek nga nipi wumb ngum, "Pe enim Jura wumb nge king enim nilmin wu ei kin, nipe ol endi ermbii?" pa nim. ¹³ Wumb wii nga tu wunjung, "Eim ond peri ele nil tei!" pa ninjing. ¹⁴ Pe Pailos ek nipi wumb ngum, "Nimbi erang? Nipe ol kis endi eim erim?" Ba wumb ek nik nga wii tunjung, "Eim ond peri ele nil to!" pa ninjing. ¹⁵ Yi mil, pe Pailos wumb ek taki taki nipi, ka piingii ni piipi kin wumb ngum. Pe eim yi mil erim ei Barapas sipi, wumb

kin kindang pum. Jiisas sipi, opu orung wumb muljung konu ele ngum. Ngang kin, opu wumb ond peri ele eim nil tumun, ni kepil tok sipnjing.

Opu Wumb Jiisas Kin Ek Bul Morung Ninjing

(Masyu 27:27-31, Jon 19:2-3)

¹⁶ Pe opu wumb Jiisas sik, orung sipik tep elmin owundu wu nge ngii konu ele tuk sipnjing. Sipik kin, opu wumb kopur wii tangin kin, pei onjung. ¹⁷ Nga opu wumb Jiisas konduk kundii endi kindnjing. Nga opu wumb peng kon endi kan gal mulum endi sik enjing, peng kon ei Jiisas peng ele pendnjing. ¹⁸ Pe Jiisas tungii pendik yi ninjing, "O Jura wumb ei nge King," pa ninjing. ¹⁹ Nga opu wumb gol mil epi endi sik, Jiisas peng ele kepil tunjung. Pe wumb eim jipambil tunjung. Pe en enim eim kin men tok kend tok mani molk kin, ka wii piinjing. ²⁰ Piik kin, pe Jiisas kin ek ngok poru nik, Jiisas konduk kundii si kindik, nga Jiisas eim konduk nga eim kin kindnjing. Kindik kin, pe Jiisas sipik, ond peri ele tungii nge sipnjing.

Jiisas Ond Peri Ele Nil Tunjung

(Masyu 27:32-44, Luk 23:26-43, Jon 19:17-27)

²¹ Nga wu endi Saimon, Saiiriin konu ele orung opu,

kangi wu Aleksandir kin Rupu taŋ nge arim, opu konu owundu eŋe tuk bii, ni om. Opu kin, pe opu wumb ek dinga yi ninjing, “Nim Jiisas ond peri ko wunjii!” pa ninjing. ²² Nga wumb Jiisas sipik, konu endi tor sipnjing konu ei embe Golkasa. Sinim embe ei ak topun yi ninmin, “Konu wumb peng embil konu.” ²³ Nga wumb kopur Jiisas wain kin ond mong kindnjing epi ei Jiisas ngungii nge tu wujung; ba Jiisas ei epi nunerim. ²⁴ Pe opu wumb Jiisas ond peri eŋe nil tunjung. Pe eim konduk ni epi ei opu wumb en enim mok tok sinjing. Pe opu ond wumb ku kembis miŋ epi ei kinjmaŋ erik kin konduk ei singin nik enjing. Epi ombu ni simba nge nik enjing. ²⁵ Pe kunum eni angil orung nga kapil kapli kupiiring, eim ond peri eŋe sik tonu kindnjing. ²⁶ Pe tonu embe pulnjung, eim kos enjing miŋ embe yi miŋ pulnjung, “Jura Wumb King,” ninjing. ²⁷ Nga Jiisas pim konu eŋe mandi wu taŋ ond peri eŋe pinjngil. Wu taŋ opu erkil kin epi waning sikil eŋmbil. Wu endi Jiisas angil tunding tonu kindik, nil tunjung. Nga endi sik, Jiisas angil taring tonu kindik nil tunjung. ²⁸ (Pe Gos ek ok pulk miŋ keimi tor onum. Ek ei yi miŋ ninim, “Enim wumb kis kin muŋum ni kenjing.”)

²⁹ Pe wumb ok puk erik, eim kin ek kis nik ngunjung. Wumb peng ak mak

erik yi ninjing, “Nim wu men ngii top kis erpi, nga kunum tekliki nga tekmbii,” nin wu. ³⁰ “Pe ninim paki to! Tokun, nim ond peri eŋe si kindkin, mani wa!” ³¹ Yi miŋ ku, wumb kulmaŋ kalimmin wumb kin, wumb mon tolmun wumb kin, ek kis nik Jiisas ngunjung ku. Pe wumb en enim ek nik piinjing, “Eim wumb eipi kin paki tum, ba ei eim kapli paki tunermba!” ³² Kapli, Gos kindim wu Krai ei Esrel wumb king, eim ond peri eŋe si kindkin, mani wangli! Wang kin, sin kanpin, pii gii nimin wu ei wumb paki tumbii ni orum ni kenmin,” pa ninjing. Wu taŋ Jiisas kin ouni nil tunjung, wu taŋ yi ku ek nikil Jiisas ngungjuŋ.

Jiisas Kulum Poru Nim
(Masyu 27:45-56, Luk 23:44-49, Jon 19:28-30)

³³ Nga tinga konu beli palim kunum ei, mei konu orung orung pei emii pim. Emii pepi pang, konu pou neng konu eni tekliki erim. ³⁴ Pe pou neng konu eni tekliki erang kin, Jiisas wii dinga tum. “Eloi, Eloi, Lama Sambaksanii.” Sinim ek ei ak topun yi nimin, “Na Gos! Na Gos! Nim na nimbil erang na si kindin?” ³⁵ Pe wumb kopur mandi mulnjung wumb ek ei piinjing. Piik ek yi ninjing, “Piyei! Wu Elaineja ni wii tonum,” pa ninjing. ³⁶ Pe wu endi sikir pupu, ep noŋ epi endi sipi noŋ wain eŋe tuk kindim, epi kumbii eŋim epi ei sipi, Jiisas ngum. Pe

wu ei yi nim, “Sinim tep er mołpun kinamin, pe Elainja opu, Jiisas ond peri ełe sipi mani simba min?”³⁷ Nga Jiisas eim dinga wii topu kin, eim kułum.

³⁸ Pe alap owundu endi men ngii ełe pim, ei tonu piltan topu, mer mani tor pupu topu, orung orung pum.³⁹ Pe opu ełmin wumb tep ełim wu, Jiisas pim konu mandi opu angpi kenim ni Jiisas kułmba mił yi erim. Pe eim ek nim, “Keimi mendpił, wu ei Gos kingam,” pa nim.⁴⁰ Nga amb kopur mulnjung ei turii mił yi angk, kanik mulnjung. Molk kin, tuk endi mułum ei, Mariya Makandala mułum, nga endi Mariya Jeims mam ekii kin Josis, pe endi Salom mułum.⁴¹ Kumb ok Jiisas Galilii konu multum kunum ełe, amb ombu eim kin ekii sik eim paki tołmun. Pe amb pei eipi mulnjung konu ei, en enim Jiisas kin Jerusalem konu ełe onjung.

Jiisas Tukpu Ełe Pendnjing
(Masyu 27:57-61, Luk 23:50-56, Jon 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Nga kunum pou neng, Josep Arimasiya konu ełe mołpu om. “Eim kos piiłim wu num, ka wii mołum,” pa niłmin. Eim yi ku, Gos kunum tep ermba omba nipi, kui erpi mołulum. Pe yi mił, Josep eim ngii ełe nirik pupu, Pailos kumb ełe engim. Pe eim mund mong kulerim mon! “Pe na Jiisas ngenj simbii ond,” pa nipi pum.⁴⁴ Pe Pailos no-man embin top piim. Pe

opu ełmin wu endi kii sim, “Eim kułum poru nim min?”⁴⁵ Eim opu wumb tep ełim wu ek piipi poru nipi om. Opu, Josep kin ek nim, “Eim ngenj ei kaplı sinjii,” pa nim.⁴⁶ Josep eim alap kuru endi top erim. Pe eim Jiisas ngenj sipi mani tu wum. Pe eim alap kuru sipi, Jiisas ngenj ełe kum tum. Pe sipipi, komung endi tukpu sim, konu ełe mani kindim. Pe tukpu sinjing, ei ku tukpu owundu pendnjing. Pe Josep eim ku endi sipi, tukpu ełe pandi tum.⁴⁷ Nga Amb Mariya Makandala kin Mariya endi Josis mam, amb tał kan mulnjunguł. Pe tukpu ełe Josep Jiisas sipi mani kindpi kankił mulnjunguł.

16

Jiisas Angpi Konj Tonu Pum

(Masyu 28:1-8, Luk 24:1-12, Jon 20:1-10)

¹ Nga kor kunum pupu poru neng kin, Mariya Makandala kin amb Mariya Jeims mam kin Salom, en enim kopung ni epi muru ka tum epi ei top enjing. Erik, sipik Jiisas nenj kopung erngii nge sipnjing.² Kor niłmin kunum ei opu pang kin, kupiiring eni tang, wumb en enim wumb tukpu konu ełe punjung.³ Puk kin, en enim ek yi ninjing, “Wumb nii opu, ku owundu ei sipi ak tang, sinim wumb tukpu konu nirik bin,” pa ninjing.⁴ Pe en enim kenjing

ni, ku owundu tukpu eŕe pim ni pinerim mon! Wu endi ku ei sipi, ak topu kindim pim. Pe ku ei ku owundu wii muŕum. ⁵ Nga wumb tukpu eŕe tuk punjung. Puk kin kenjing ni, wu kangi wu endi angil tundung orung muŕum. Muŕum wu, eim konduk kuru olt endi kindim wu ei kanik, puku sinjing.

⁶ Pe wu ei ek nipi ngum, “Enim puku sinenei! Enim Jiisas Nasares konu eŕe wu ei enim kuruk onmun, wumb eim sik, ond peri eŕe nil tunjung. Ba pe eim angpi nga konj pum. Pupu kin, eim ya eŕe mulalim. Kinei! Eim pendnjing konu eŕe kinei!

⁷ Ba enim puk, eim ekii silmin wumb kanik ningii! Pe Piisa kanik ningii ku! ‘Jiisas eim ok Galilii konu eŕe ok pum, yi miŕ eim ek nipi ngurum. Enim eim keningii,’ ” pa nim.

⁸ Nga amb ombu nga sikir tor punjung. Puk kin, en enim tukpu ei si kindik, tungu punjung. Puk kin, en enim mund mong tang, en enim noman tuk eŕe miŕ pinerim. Pe en enim wu endi kin ek tingnenjing. Nimbiŕ erang, en enim mund mong tum.

Mariya Makandala Eim Jiisas Kenim

(*Masyu 28:9-10, Jon 20:11-18*)

⁹ Kupiiring ok mendpiŕ kunum kumna, Jiisas eim angpi nga tonu pum. Pe eim opu Mariya Makandala muŕum konu eŕe pum. Amb ei ok, Jiisas gui kis angil orung nga taŕ to tor kindim.

¹⁰ Pe Mariya eim pupu, wumb ok Jiisas ekii silmin wu ombu kanpi nim. Pe wu ombu noman embin erang, ke nik mulnjung.

¹¹ Pe Mariya ek nipi wu ombu ngum, “Jiisas eim konj muŕum, na kenj,” pa nim. Pe amb ei ek piik ek nim, ek ei pii gii ninenjing, mon!

Jiisas Nge Ekii Silmbil Wu Taŕ Jiisas Emeiyas Andlam Eŕe Kenjingil.

(*Luk 24:13-35*)

¹² Pe ekii se, Jiisas ekii silmbil wu taŕ konu eŕe si kindikiŕ, tor punjunguŕ. Pe Jiisas wu eipi miŕ, wu taŕ onjunguŕ konu eŕe tor om.

¹³ Pe Jiisas ekii silmbil wu taŕ nga orung pukuŕ. Jiisas ekii silmin wu kopur mulnjung konu eŕe kan ninjingil, ba wu ombu wu taŕ ek ei pii gii ninenjing.

Pe Jiisas Ekii Silmin Wumb Eim Nge Kongun Ngum

(*Masyu 28:16-20, Luk 24:36-49, Jon 20:19-23, Aposel 1:6-8*)

¹⁴ Nga ekii se, Jiisas ekii silmin wumb engki nga endeim molk, kuni nok kin, Jiisas mulnjung konu eŕe tonu om. Jiisas ek dinga yi nim, “Enim pii gii dinga pinaŕim,” pa nim. “Pe en enim noman pirek ninim. Nimbiŕ erang enim piinenjing? Wumb kopur kanik ninjing ba, ei pii gii ninenjing.” ¹⁵ Jiisas ek dinga nipi eim ekii silmin wumb ngum, “Enim pei konu owundu orung orung

pei eŕe puk, na ek ka ningii.
¹⁶ Wumb kopur pii gii nik,
 noŕ pinjing kin, Gos eim paki
 topu sipi orung simba. Ba wu
 ombu pii gii ninenjing kin,
 kos owundu omba kunum
 ei eim oŕ embin tui eim
 kin tonu omba. ¹⁷ Nga
 wumb kombur Gos kin pii
 gii ninjing kin, Gos eim jep
 oŕ er sipi, peni eŕe kindmba.
 Yi miŕ, na embe eŕe ek
 nik gui kis ei to tor kindik
 si kindngii,” pa nim. “Pe
 wumb ek ei endi miŕ ningii.
¹⁸ Wumb ombu ka wembii
 angii eŕe embiiŕngii, wembii
 ei wumb toŕum epi ei enim
 tunermba. Wumb kombur
 to konduŕum epi tumba ei
 kulerngii. Wumb endi kis
 ermba piingii, ei enim ngenj
 eŕe embiiŕngii. Embiiŕngin
 kin, wumb ening tumba ei
 poru nimba,” pa nim.

*Jiisas Gos Eim Epin Konu
 Eŕe Tonu Sim
 (Luk 24:50-53, Aposeŕ 1:9-
 11)*

¹⁹ Yi miŕ, pe Jiisas Owundu
 ek nipi poru neng kin, Gos
 ei epin konu eŕe tonu sim.
 Pe Jiisas Gos angii tunding
 orung moŕum. ²⁰ Pe Jiisas ekii
 siŕmin wumb ei punjung. Puk
 kin, Gos nge ek ka ei konu
 orung orung wumb pei kanik
 nik ngunjung. Nga Owundu
 en enim kin ouni kongun er
 endim. Nga en enim ek nik
 jep oŕ enjing ei, Owundu eim
 er dinga kindim ku.

Jiisas Nge Ek Ka Luk Pułum

*Luk Ek Ei Połpu Tiopilas
Ngum*

¹ Nim wu owundu Tiopilas. Ok Gos sin kin oł kombur eririm oł ei, pe keimi sin kin pe punum en enim pei angil ełe mon pulnjung. ² Kumb ok, wumb kombur gupu ełe piik kanik erik Gos nge ek ka kongun ełmin ku. Ek ei nge sin sinjpin, ek mon pulnjung wumb pei ei oł ei nge pulnjung. ³ Pe akip na yi ku, ek poł ei połup nim ngond. Ek ombu nge kii sip kom sep piip muls kunum kinan, na oł ei ekii sinj. Sip, ei piip kin puls ek ei oł pulk mił kun pułup ngond. ⁴ Ek ei ek keimi, enim ok gerik piik. Yi mił erik ei enim pii kun erik mułngii. Pe ek ei yi ku połup ngond.

⁵ Eros eim Jura wumb king multum kunum ei, wu endi Gos kin kułmał kałiim wu endi multum wu ei embe Sekaraiya. Eim kułmał kałiimin wumb ei Apaisa nge tilap ełe tep to ełmin. Nga wu ei eim ambil Eron nge tilap ełe amb ei, Elisembes pa niłmin. ⁶ Pe wu amb yi tał eł elip, Gos ningil ełe oł ka er mulnjunguł. Pe Gos Owundu nge ek dinga kanim kanim ni pendim, pei ekii sikil kun ka mulnjunguł. Oł kis endi enerkil. ⁷ Ba wu amb yi tał kangil endi mingnenjngil

mon! Eł elip wii mendpil mulnjunguł. Wu amb tukui mendpil mulnjunguł.

⁸ Sekaraiya eim Gos kin kułmał kałiim kongun ei elim kunum ei, Sekaraiya nge tilap wumb ei kongun ełe tonu onjung. ⁹ Kułmał kałiimin wumb ełmin oł ei erik, Gos andan tang wu ei embe pe nik wang to tonu kindnjing. Kindangin kin, eim Gos ngii owundu palting ka ełe mołpu kin, epi muru ka tołum epi ei sipi kin, dup eskil erpi kin, muru ku piilmin. ¹⁰ Kunum ełe Gos kin dup eskil muru ka kałpi elim kunum ei, wumb pei ok, andaring molk prei erik mulnjung. ¹¹ Pe Sekaraiya eim kenim ni, dup kałim konu angil tundung ełe Owundu nge enjel angpi mułum ei kenim. ¹² Pe eim enjel kanpi eim puku sipi, mund mong tang piim. ¹³ Ba enjel ek nipi Sekaraiya ngopu yi nim, "Sekaraiya, nim mund mong tunerii mon! Gos nim prei en ek ei piim. Nim ambnim Elisembes eim wu kangil endi mengmba. Kangil ei, nim eim embe Jon ninjii," pa nim. ¹⁴ "Mengang kin, nim noman ka peng, nim ka piinjii. Kangi ei tonu omba ei wumb pei ka piingii ku. ¹⁵ Yi mił kangi ei wu owundu mułang, Gos Owundu eim kangi ei wu num mułmba ni piim. Pe eim noł wain ni noł dinga ombu nunermba. Eim mam kirim ełe multum kunum ei Gos Gui Ka eim

kin piki to mułmba,” pa nim. ¹⁶ “Jon eim ek neng kin Esrel wumb pei noman ak tok pii gii nik, Gos Owundu kin orung pungii nge nipi wumb ngumba. ¹⁷ Gos Jon kindang opu, owundu nge ek ei ni pendim. (Jon eim owundu omba ele kumb se omba). Ek ni pendpi opu eim noman dinga piimba ei ok Elainja ek ni tor kindilim wu pirim mił yi eim yi ermba. Erpi kin, arim kingam noman to ak tungii nge nipi, wumb Gos ek to kindilmin wumb ei neng noman kun ka seng, wumb kun ka molk Owundu omba nge kui er mułngii nipi kongun yi ermba,” pa nim.

¹⁸ Sekaraiya ek nipi Gos nge enjel ngopu yi nim, “Na tukui er poru ninj. Na nam amb tukui erim ku. Nimbil erang na ek ei keimi ni piimbii?” pa nim. ¹⁹ Pe Gos nge enjel ek yi nim, “Na Gepriyel, na Gos kumb ele kun mołup enj. Gos Eim na kindang, na op nim nimbii nge onj. Pe ek poł ka ei nim kanip nind,” pa nim. ²⁰ “Kapli nim piinjii. Nim na ek ei piikin noman ele kindnen kin, nim anmbil ak tang kin, ek tingnenjii, yi pepi pang, oł ombu opu poru nimba. Na nind ek ei keimi ekii se tonu omba.”

²¹ Wumb pei Sekaraiya anda omba ni piik kui er mulnjung. Epi nipe endi eim kin erang mołum ni piinjing; tuk konu Gos ngii owundu ele ka mołum? ²² Ekii se eim anda opu, eim wumb kanpi ek nimba pinerim. Yi erang kin wumb en enim piik, Gos

ngii owundu palting ka tuk ele epi nipe endi kenim ni piinjing. Pe eim ek tingnarpi, angil ele minj erpi ek mił tangpi erang kenjing.

²³ Ekii se Sekaraiya eim Gos ngii owundu tuk kongun poru neng eim si kind ngii konu ele pum. ²⁴⁻²⁵ Ekii se eim ambim Elisembes kangil mundii mułum. Pe amb ei eim koi er mułang oi angil orung o pang kin eim ek yi nim. “Pe Gos Owundu na kin noman ka ngum. Ok na kangil mulerim kunum ele, na wumb kin ngenj singambil peng muls. Ba pe nga na singambil pinermbii,” nim.

Enjel Mariya Kin Jiisas Tonu Omba Ek Nim

²⁶ Pe oi angil orung nga endeim o pang, Elisembes wu kangi endi mengmba ei Gos enjel Gepriyel kindang pupu Galilii mei owundu konu ele orung endi sim konu ei Naseres ele pui ni kindim. ²⁷ Gos enjel kindang pupu kin, ambil endi mułum konu ele pum ambil ei, wu endi simba nik kuimi to mundjung. Wu ei embe Josep, wu ei King Deipis nge tilap. Pe ambil ei embe Mariya. ²⁸ Pe enjel er pupu ambil kanpi ek yi nim, “Nim mołun ei? Gos Owundu nim kin eim noman ka ngopu nim kin mołum,” pa nim. ²⁹ Ba eim nim ek ei piipi, eim noman embin tang piim. Eim noman ele yi piipi, ei nipe ek ninim ni piim. ³⁰ Enjel ei ek yi nim, “Mariya, nim mund

mong tunerii mon! Gos nim kin noman ka ngopu mołum. ³¹ Nim piin min? Nim kangil mundnjii; nga kangil endi mengnjii. Kangi ei embe Jisas ninjii,” pa nim. ³² “Eim wu owundu mułmba. Pe wumb eim kanik yi ningii, ‘Gos Owundu kingam mendpił,’ ningii. Nga Gos eim King mundang eim kupam King Deipis mołum konu ełe eim simba,” pa nim. ³³ “Eim kunum kunum Jeikop nge wumb tilap ełe eim King mułmba. Pe eim tep erpi mułmba konu kunum ei poru ninermba!”

³⁴ Mariya enjel kin ek yi nim, “Oł ei erpi tonu omba mił nenj? Na ambil wii moł, wu endi molalim molalim.” ³⁵ Nga enjel ek ni orung kindpi yi nim, “Gos Gui Ka kaplı nim nge noman tuk ełe omba nim, Gos Owundu mendpił eim dinga kaplı nim kin omba. Yi erang nim kaplı kangi ei ekii se mengnjii, wumb eim embe sik yi ningii. Ei King ka wii Gos Owundu nge kingam yi ningii. ³⁶ Nim piin min? Bipanim Elisembes amb tukuı sim, ba kangi endi kirim ełe mołum. Okrii wumb yi niłmin, kangil endi mingnermba niłmin. Ba pe eim kangi mundii mułang, oi angil orung nga endeim o pang mołum. Pe Gos nim kin yi ku enim. ³⁷ Epi endi Gos kaplı enermba mił mon? Epi pei ei eim kaplı ermba.”

³⁸ Mariya ek yi nim, “Piin! Nam Owundu kongun ambil eim na kin nimbił oł ermba

ni piimba ei kaplı nim nin ei mił ermba.” Nga Gos nge enjel eim si kindpi pum.

Mariya Elisembes Kenmbii Ni Pum

³⁹ Kunum ei, Mariya eim sikir pupu mei komung ełe tonu pum. Jura mei owundu endi sim konu ełe pum. ⁴⁰ Sekaraiya ngii ełe nirik pupu Elisembes kanpi, “Mułiyo!” nipi yi nim. ⁴¹ Elisembes Mariya kanpi, “Mułiyo,” nipi erim ek ei piipi eim kangil mundii mułum ei puku sipi piim ni Gos Gui Ka eim kin piki to mułum. ⁴² Pe Elisembes eim wii dinga tum. Topu yi nim, “Gos noman ka nim ngum, ba amb eipi kombur noman ka yi ngonalim mon! Pe kangi mundii mołun ei Gos noman ka kangi ngonum. ⁴³ Na nii epi owundu ei na kin tonu onum? Nim Owundu mam ei na kin on; na kaplı enanim. ⁴⁴ Piini! Nim na mułiyo nin, ei piind, na kangi kirim ełe mołum, ei eim noman ka piipi tonu mani erang puku sim. Puku sipi, na piind nam Owundu mam moł ni piind. ⁴⁵ Owundu ek ei nim neng kin nim pii gii nin. Yi eran Gos nim kin noman ka ngonum. Ek ei ekii se yi mił ermba,” Elisembes yi nim.

Mariya Nge Golang

⁴⁶ Pe Mariya ek yi nirim, “Nam noman ełe Gos Owundu embe ambil tonu kindind. ⁴⁷ Gos Owundu na kin paki tonum nam nge noman tuk ełe ka piind.

48 Na eim kongun wii ambil moł ba eim na noman ngonum. Pe ekii se wu amb pei Gos nge eim na kin noman ka ngołum pa ningii. 49 Gos Owundu nge dinga wii eim oł Owundu na kin ei nim. Gos eim embe ka wii sim. 50 Wumb nii endi Gos Owundu mendpił mołum ba sinim mei wumb minj mołmun ni piinjing. Wumb ei Gos eim wumb ombu nge kingam noł ni mering kingenjing noł pei Gos eim kaimb kułum. 51 Gos kongun dinga wii erim; wumb en enim wumb Owundu mołum ni piinjing wumb ei en enim noman ele elmin. Wumb ei Gos to kindang eipi eipi pułmun. 52 Wumb King dinga mołmun Gos wumb ei to mani kindiim. Kindpi, wumb wii mołmun wumb ei Gos wumb num tonu kindiim. 53 Wumb kuni tang mołumun wumb ei eim nge epi kanim kanim ka wii ngołum. Wumb epi pei salikim wumb ei Gos kindang wii punjung. 54 Eim Esrel kongun wumb eim paki tang, sinim kupenjpın noł ek keimi dinga nikim. Wumb ei eim ok kaimb sipi eririm. Yi mił ku sinim kin kaimb sinim. 55 Yi peng piipi kin, eim ek

nipi sinim wumb kupenjpın noł ei ngum, Eiparam nge wumb ekii se tonu ongii kaimb sipi ngum. Nga kunum kinan molk pungii,”

Mariya pa nim. 56 Mariya Elisembes kin mułangıl oi tekliki mił o pang, nga ekii se eim ngii konu ele orung pum.

Jon Wumb Noł Pendilim Wu Mengilmin Kunum Tonu Onum

57 Elisembes kangi mengmba kunum mandi erang, eim wu kangi endi mengrim. 58 Wumb Elisembes nge opam noł wumb kin mandi mołmun wumb kin, molk piinjing ni ek om piinjing ei Owundu kin kaimb topu ngum. Nga wumb en enim eim kin ka piinjing.

59 Kunum angıl orung nga tekliki o pang, wumb kangi ei tu wuk ngenj kopisngii nge tu wunjung. Pe kangi ei embe Sekaraiya nimin ninjing ei eim arim embe mił. 60 Ba kangi mam eim yi nim, “Mon! Sinim kangi ei embe Jon nimin!” 61 Pe ek yi ninjing, “Nim bipanim embe endi yi pinalim.” 62 Wumb ele ek mił enjing kangi eim arim yi mił kii sinjing. Arim kangi embe nipe embe simba erim. 63 Eim ku pirambi ei sipi mon endi połpu embe Jon ni pułum. Nga wumb en enim kanik puku sik kin piinjing. 64 Pe mendpił Sekaraiya gupu aki tang kin eim ambıl kaplı erim. Eim ek

nipi Gos embe ambil tonu kindpi mulum. ⁶⁵ Pe eim nge wumb konu mandi mulnjung wumb, mund mong tunjung. Oł ombu nge ek ombu orung orung konu Jura mei owundu ni konu komung ei ombu pang piinjing. ⁶⁶ Wumb ek ei piik en enim noman to piik, nga en enim yi ninjing. “Ekii se kangi ek er mulmba mił nenj?” Wumb yi piinjing, “Gos Owundu eim kin mulum,” ni piinjing.

Sekaraiya Oł Ekii Se Tonu Omba Nge Nirim

⁶⁷ Gos Gui Ka arim Sekaraiya kin piki to mołpu eim paki tang yi nim. Pe eim Gos oł ekii se ermba oł piipi ek dinga nim.

⁶⁸ “Sinim Gos embe ambil tonu kindmin. Eim Esrel nge Gos eim opu sinim orung simba nge onum. ⁶⁹ Eim nge kongun wumb tilap ei King Deipis, Gos eim Owundu dinga wii endi mundang sinim sipi orung simba nge onum. ⁷⁰ Yi erang Gos eim ek keimi nilmin wumb ei gupu ele ni tor kindim. ⁷¹ Eim ek yi nim, sinim opu wumb dinga ele sipi orung simba enim. Pe sinim kin noman kis piik wumb er mulngii konu ele sinim wumb ei dinga ele sipi orung simba. ⁷² Sipi pang, eim sinim kupenjpin noł kaimb se ngopu paki tołum. Pe eim

kumb ok ek dinga nipi pendpi oł ka elim oł ei piipi kin, yi mił erim. ⁷³ Ei keimi minj nipi sinim kupenjpin Eiparam multum konu ek keimi nipi ngurum. ⁷⁴ Eim sinim opu orung wumb eim nge dinga sipi orung simba. Eim ek dinga sinim ngum ei sinim eim kongun er mulmun. Sinim mund mong tunermin. ⁷⁵ Kunum kunum sinim mołpun, eim kongun ka erpin, kunum kunum ka minj mulpun, oł kun ka er mołpun, eim kumb ele mendpił erpin mulmun,” wumb kin ek yi nim.

⁷⁶ Nga ek yi nim, “Pe nim na kangi, ekii se nim Gos Owundu mendpił nge ek ni tor kindilim wu endi mulnjii yi ningii. Pe nim kumb se pukun, Owundu nge kongun er kun er mulnjii. ⁷⁷ Nim sinim eim nge wumb ek nikin wumb ngan, wumb en enim oł kis kil ngangin kin wumb ei Owundu sipi orung simba nge omba. ⁷⁸ Sinim Gos nge kaimb owundu sipi, sinim kin kindpi yi er ngumba. Eim epin konu tonu mendpił tilang ka wii ermba. Yi ermba ei nge Gos

sinim wumb sipi
 orung simba nge
 omba. ⁷⁹ Tilang ei
 opu wumb kin emii
 tuk molmun, ni wumb
 mandi koltmun ni piik
 tungu enjing. Wumb
 ei tilang ngumba
 sinim endmin nge
 andlam ei er ka erang
 sinim noman emin
 peng endmin.”

⁸⁰ Ekii se kangi ei tonu opu
 dinga erpi eim noman tuk
 ele dinga pim. Peng kin,
 eim wumb mulerngii konu
 molpu Gos kongun ermaba
 nge opu Esrel wumb mulngii
 konu ele tor omba.

2

*Ambil Wenip Mariya
 Kangi Jiisas Mengim
 (Masyu 1:18-25)*

¹ Kunum ei, Rom wu
 owundu King mulum wu
 ei embe Akasas eim ek
 lo endi yi nipi pendrim.
 Wumb pei en enim konu
 ele mendpil ele puk kin, en
 enim embe pulngii nirim.
² Kunum ei kumna kin wumb
 embe polmun kunum ele
 Sairiiniyas ei wu owundu
 Siriya mei owundu ele tep
 er mulum kunum ei. ³ Yi
 erang kin, wumb en enim
 konu ele punjung. Puk kin,
 en enim embe pulngii. Polk
 poru neng kin, en enim konu
 ele orung punjung.

⁴ Josep eim King Deipis nge
 wumb tilap ende. Pe Josep
 eim Naseres konu ele Galilii
 mei owundu si kindpi, pupu
 Jura mei owundu Deipis nge

konu ele purum konu ei
 embe Beslem konu nilmin.
⁵ Eim ambim Mariya kin tep
 to puku, el elip embe ni
 wumb ngungul nge puku.
 Punjungul kunum ei Mariya
 kangil mengmaba mil mandi
 erang puku. ⁶ Wumb tal
 konu ele mulangil ei Mariya
 kangil mengmaba kunum
 mandi erim. ⁷ Pe eim kingam
 kumna kung kou ngii ele
 mengrim. Nimbil erang
 wumb palmin ngii pei piki
 tum. Pe alap endi sipi pandi
 topu pindang mer kung
 kou kuni nolmun konu ele
 pindang pim.

*Kung Siipsiip Es Tolmun
 Wumb Kung Siipsiip Tep Er
 Muljung*

⁸ Kunum ei, wu kombur
 kung siipsiip es tolmun
 wumb Juriya mei konu ele
 andaring mulk. Wumb en
 enim kung siipsiip tep erik
 muljung. ⁹ Pe Owundu
 nge enjel kindang om. Opu,
 Owundu nge dinga tilang
 opu en enim muljung konu
 ele erang wumb ombu en
 enim mund mong enjing.
¹⁰ Ba Owundu nge enjel ek
 nipi wumb ngum, “Enim
 mund mong tunerngii! Piik,
 mu!ei! Na enim kin ek ka
 endi tu wund. Enim wu amb
 konu orung orung pei piik
 noman ka piingii nge ek tu
 wund,” pa nim. ¹¹ “Kunum
 ele King Deipis nge konu
 owundu ele amb endi kangil
 kembis mengnim. Kangi
 kembis ei enim sipi orung
 simba wu ei Kraisa, ei wu
 Owundu Gos kindang om.

12 Pe na ek endi nemb enim yi mił piik kin, puk keningii. Enim keningii ei kangi kembis endi alap kin tuk kindik mer kung kou kuni nołmun konu ełe pałim ei keningii. Kanik kin, enim piingii ni na ek eim kin nind ei keimi pimba.”

13 Owundu nge enjel ei ek yi neng kin; pe sikir enjel pei mani ok eim kin mulnjung. Noman ka piik golang nik Gos ngunjung.

14 “Gos embe ambilk tonu kindngii. Mani mei wumb noman emin pengli! Gos eim enim noman ka ngonum.”

15 Pe enjel pei epin konu orung punjung. Pe kung siipsiip es tołmun wumb ei en enim ek dinga ninjing. “Sinim pamin! Beslem konu sikir pupun, Owundu ek yi mił nim epi tonu onum ei kinamin,” nik punjung. 16 Pe wumb sikir puk, Josep kin Mariya teł mulnjunguł kenjing. Kangi kembis ei mer kung kou kuni nołmun konu ełe pim kenjing. 17 Pe kan poru nik, orung puk kangil kembis ei nge ek piinjing mił nik tor kindnjing. 18 Pe wumb pei molk piinjing ni, kung siipsiip es tołmun wumb ninjing ek ei piik kin, kom sek piinjing. 19 Ba Mariya eim ek ei piipi noman ełe kindpi, kom se piipi minj mułum. 20 Kung siipsiip es tołmun wumb orung puk Gos embe ambilk tonu kindik punjung. Wumb en enim ka piik, Gos ek piik kanik enjing.

Ei Gos enjel ek nipi erim mił kenjing ku.

21 Ekii se kunum angil orung nga tekliki o pang, kangil kembis ngenj kopisnjing. Kopsik, kangil ei embe Jiisas ninjing mił eim mam mingnerim kunum ei Owundu enjel kindang opu nim. Ei kangil embe yi nengin nim mił ninjing.

Simion Kin Ana Teł Jiisas Men Ngii Owundu Kenjingil

22 Kunum poru neng, Mariya kin kingam kin ka mułnguł oł enjing ei, Moses lo ek nilim mił enjing. Pe arim mam teł kangil ei Jerusalem konu ełe sipkił Gos Owundu kin ngunguł nge sipinjngil. 23 Ei yi mił, Gos Owundu lo ek yi er pendilim mił nilmin. “Kangil wu kumna mengilmin kangil ei Gos Owundu kongun ermba nilmin oł ei nge enjngil.” 24 Wumb tał eł elip Gos kin kułmał kełngil ei Moses lo ek nilim mił yi mił enjngil. Ei Owundu lo ek pałim mił ermbil ni piinjngil. Kei Pułmu mił tał min kei wał eipi tał sikil Gos kin kułmał kełmbil ni sipinjngil.

25 Kapli, wu endi Jerusalem konu ełe mułum wu ei embe Simion. Ei wu kun minj mołum wu ek piipi elim wu, ei eim wumb Esrel wumb sipi orung simba nge wu endi omba, ni kui er mułum. Gos nge Gui Ka ei Simion kin mułum. 26 Gos nge Gui Ka ei eim yi nirim, “Simion sikir kulenjii mon!” pa nirim. “Nim Owundu nge

kindang wu Krai kumb se kenjii," pa nim. ²⁷ Gos nge Gui Ka je erang Simion pupu men ngii owundu ele nirik pum. Pe kingam arim mam ta sikil tu wuku lo ek ninim mi ermbil ei Gos Owundu kin ngungu nge onjngu. ²⁸ Simion eim kangi ei sipi sipim. Si pang kin, Gos embe ambil tonu kindpi, yi nim.

²⁹⁻³⁰ "Pe Owundu pe ni ninim kongun wu ei er ka eran noman emin sepi piyangli nim. Nam ningil ele nim sin sikin orung sinjii nge on ei kanip ka piip mo. ³¹ Nim ek ok nirim, 'Simion, sikir kulenjii mon! Nim Owundu nge kindang wu Krai kumb se kenjii,' pa nim. Wu amb pei keningii nge en. Wu ei kindang sinim sipi orung simba nge om yi nirim mi en. ³² Gos eim tilang mani kindim. Kindpi, tilang ei erang wumb tilap eipi nim ol ei nge ekii sik noman tok piik erngii. Nga nim nge enjel wumb embe owundu erim,"

Simion Jiisas nge ek pei nirim.

³³ Kangi mam arim ta Simion nim ek ei piikil puku sikil piinjngil. ³⁴ Pe Simion Gos ek ka nipi en enim ngum. Nga ek yi mi nipi Mariya ngum, "Piini! Gos eim noman ele kangi ei yi erang Esrel wumb pei bok ton-

mun, ba wumb kombur nga angk gii nik dinga mo mun. Eim Gos nge noman ele tuk mundum muamba. Muang kin, wumb pei eim kin ek kis nik ngok erngii. ³⁵ Erangin kin, nim noman tuk ele tui mi tang yi mi kaimb erang piinjii. Eim wumb en enim noman tuk ele andan tang kin noman tuk ei to tor kindmba," pa nim.

³⁶ Gos nge ek ni tor kindilim amb endi muam amb ei embe 'Ana' nilmin. Eim arim Panul muam; eim nge wumb tilap Asir; amb ei amb tukui mendpil muam. Ok, eim wam kin kung ngii angil orung nga ta muam. ³⁷ Ekii se wam kulang kin, eim wii muang kung ngii 84 pei o pum. Amb ei eim men ngii owundu mei wak tunaam. Eim konu kuni mowii nipi eim Gos kin prei tek tek elim. Ei epin, tinga Gos embe ambil dinga kindpi kongun elim. ³⁸ Kunum ei Jiisas arim mam ta eim tu wunjngu eim men ngii opu Gos kin noman ka piipi ngum. Pe eim kangi ei nge ek ni tor kindpi nim. "Kangi ei enim wumb pei kui er mulnjung wumb kin Jura wumb pei sipi orung simba nge om," pa nim.

³⁹ Wumb en enim Owundu nge lo ek nilim mi ele enjing. En enim Galili mei orung puk, Naseres konu ele punjung. ⁴⁰ Pe kangi ei opu tonu opu dinga er muam. Mo pu kin, eim noman ka wii peng mo pu, nga Gos eim noman ka Jiisas ngum.

Kangi Jiisas Men Ngii Owundu Ele Pum

41 Kangi mam arim tał eł elip ei kung ngii endi o pułum kunum ei kunum kunum Jerusalem konu ełe pułmbuł. Kunum ei konu kor owundu kunum ei yi niłmin, 'Pasopa kuni owundu numun,' pa niłmin kunum ei. 42 Jiisas eim kung ngii engki nga tał yi mił multum kunum ei, kor owundu ekii siłmin oł ei sik Jiisas arim mam ni Jerusalem konu ełe punjung. 43 Ekii se, 'Pasopa kunum' ei poru neng, nga si kindik orung punjung; ba kangi Jiisas Jerusalem konu ełe enj multum. Pe arim mam tał Jiisas multum ei piinkerkił. 44 Kunum ei arim mam tał Jiisas wu amb kin onmun ni piikił. Yi ni piikił okuł, nga eł elip wumb tiłap ende kin wumb puł kin endik konu kurkuł endkił mon pirim. 45 Nga topultung kurkuł endkił, ba mon pirim. Yi peng kin, nga Jerusalem konu ełe orung pukuł, kur keningił nge pukuł. 46 Nga kunum ei, wumb tał kurkuł andangił kunum tekliki o purum. Nga ekii se pu kenkił ni men ngii owundu ełe nirik multum kenkił. Wumb ek mon połmun wumb mulk konu ełe tuk multum. Wumb ei ek ninjing ek ei kii se piipi nga wumb nik ek mił piipi nipi orung kindpi multum. 47 Wu ombu eim ek ei piik kin, kangił ei eim noman ka peng ek nipi kii sipi erang, wu ombu en enim puku sik endnjing. 48 Arim mam tał

Jiisas kankił nga puku sinjngił. Mam ek nipi yi nirim, "Kangił nim nimbil erang sił kin yi en? Nim arnim kin na kin noman embin tang kin, nim kurpuł andinmbil," pa nim. 49 Kangi Jiisas eim ek ni orung kindpi yi nim, "Nimbil erang, elip na kurkuł andinmbil? Elip piinenjngił min; na nam Arnan ngii owundu konu moł?" pa yi nim. 50 Ba wumb tał Jiisas ek nim ei ek pułe pii kun enenjngił.

51 Kapli, mam arim tał kin orung punjung. Nga Naseres konu ełe tor punjung. Pe mam arim tał ek ninjngił ek ei piipi ekii siłim. Pe eim mam eim niłim ek ombu piipi noman ełe tuk kind piip mułum. 52 Jiisas oupu tonu wang, eim noman ka wii tonu om. Wang kin, wu amb eim kan ka kaniłmin ei nga Gos kan ka kaniłim ku.

3

Jon Wumb Noł Pendiłim Wu Gos Ek Wumb Ngum

(Masyu 3:1-12, Mak 1:1-8, Jon 1:19-28)

1 Kung ngii engki nga angil orung o pang Taipiriyas Siisa Rom King owundu mił mułum. Nga wu Pansiyas Pailos Jura mei owundu wu num mułum. Nga Eros Galilii mei owundu wu num mułum. Pe angim Pilip Esuriya kin Trakonaisis ełe wu num mułum. Pe wu endi Laiseniyas Apiliin konu ełe wu num mułum. 2 Anas kin Kaiyapas ni wu owundu kulmał kalilmbil

wu tał mołmbuł. Kunum ei Jon Sekaraiya kingam eim wumb konu ɛle mulenjing konu ɛle mułum. Pe Gos ek eim kin ek nipi ngurum.

³ Yi erang kin, Jon eim Jura noł Joran konu wumb mulk konu ɛle orung orung pum. Pupu, Gos ek piirim mił ni Joran wumb ngang, “En enim piyei! Oł kis si kindik, noman ak tok ok noł pingii,” ei mił nirim. “Pe Gos enim oł kis kil ngumba,” pa nim.

⁴ Ek ni tor kindiim wu endi Aisaiya eim mon ɛle ok ek yi mił pułum ei keimi tonu orum.

“Wumb mulenjing konu ɛle wu endi wii top yi nim: ‘Owundu nge andlam er kun erei!’ nim. ⁵ ‘Pe mei mani pum ni komung tonu pum ni, peng mei kis tonu mani er punum kin andlam mapi erim ei, enim nge nipi eim er kun ermba,’ pa nim. ⁶ ‘Wumb pei keningii ni Gos kongun erpi wumb pei sipi orung simba nge ermba.’ ”

⁷ Wumb pei wangin kin, Jon wumb noł pendpi ngumba nge ok. Eim ek yi nim, “Enim ek kend oł ɛłmin wembii kis mił mołmun. Enim wumb nii nipi ngum, Gos nge oł ekii se enim kin tonu omba ei nge enim kapli koi erik si kindik punerngii. ⁸ Enim noman ak tok onjung kin, enim noman konj ka sik mułngii, nge nipi ngum. En enim noman piik ɛle molk nik, ‘Eiparam ei sin

erinjpin’ ei ninerei mon! Na enim kanip nind, Gos ya ku ombu, kapli erang, Eiparam kingam noł mułngii. ⁹ Wu endi tui maimi kin ond tami tumba enim mił yi ku wumb noman tuk to ak tunenjing kin, ond mong tunanim ond ei kolmung to dup kałımin mił Gos eim wumb ombu kin yi ku ermba.”

¹⁰ Eim ek yi neng kin, wumb pei eim kii sinjing, “Pe sin nimbił oł er wamin, nim sin noman tuk ak tunjung ni piinjii?” ¹¹ Pe ek nipi orung kindim wumb ngopu yi nim, “Wu endi konduk tał simba wu ei wu endi ngunjii. Nga wu endi kuni sinermba ei ngunjii,” pa nim. ¹² Wumb ku takis siłmin wumb ok noł pingii nge onjung. Wumb ei eim kin sinjing, “Ek emb wu, sin nimbił oł er wamin nim sin noman tuk ak tunjung ni piinjii?” ¹³ Ek yi nipi wumb ei ngum, “Enim lo ku takis singii nimba mił sei! Nga enim ku endi pendik simin ni enerei mon!” ¹⁴ Pe opu wumb ok eim kii sinjing ku, “Sin nimbił oł er wamin nim sin noman tuk ak tunjung ni piinjii?” nik kii sik ninjing. Pe Jon ek nipi ngum, “Enim wumb wii kepıi tunarik, kos wii enerik, ku wii sinerngii mon! En enim kongun ku ei mendpił ambilk, noman ka piingii,” pa nim.

¹⁵ Wu amb epi simin ni noman dinga piik kin, en enim noman ɛle kom sek yi er mulnjung. Molk, yi pi-injing, Jon ei Gos kindang om wu Kraıs min, ni piin-

jing. ¹⁶ Pe Jon ek nipi orung kindim, “Na noł sip enim noł mendpił pendip ngond. Ekii se wu endi omba wu ei eim dinga ei kaplı ermba ei na dinga ei kaplı enanim. Eim dinga ei kaplı ermba. Na wu ka mon. Na eim kongun wu eim simb su kan ei na kaplı si kindmbii, ba na kaplı enanim. Eim wu num mołum. Eim enim Gos nge Gui Ka ełe nin dup ełe kin ouni yi mił wumb noł pendip ngumba. ¹⁷ Eim kapor sipi ambilpi kuni wiis nginamin si kindpi er ka ermba. Pe kuni wiis ei sipi kuni ngii ełe kaplı kułou tumba. Ba wiis tindkan ei dup kelmba. Dup ei nupu kumbulermba mon! Piram kunum kunum nupu pimba.”

¹⁸ Jon eim ek kanim eipi eipi neng kin wumb ek dinga ngopu, yi mił, kunum ei Jon eim Gos ek ka nipi wumb ngum. ¹⁹ Ba Jon Eros kin ek ngang, Eros eim wu num endi eim nge angim nge ambim embe Erosiyas sim. Eros eim oł kis kanim kanim eipi erim. ²⁰ Jon Eros kin ek nipi ngum. Ngang kin, eim Jon kan ngii pendim. Pendang, Eros mong owundu sim.

Jon Jiisas Noł Pendim

(Masyu 3:13-17, Mak 1:9-11)

²¹ Wumb pei noł pek mułangin kin, Jiisas noł pim ku. Jiisas noł pepi tonu opu, peri er mułang kin, ei kupu muł ei wuł ał pum. ²² Gos nge Gui Ka ei mani opu eim kin

om. Gos Gui Ka ei kenjing ni kei Kurmuł mił mani om. Ei epin Gos ek endi nipi mani opu yi nim. “Nim na kangil! Na nim kin noman ngond. Na nim kin ka piip ngond,” nim.

Jiisas Kupam Noł Nge Embe

(Masyu 1:1-17)

²³ Kunum ei Jiisas eim kongun mendpił ermba erim. Nga eim kung ngii engki nga tekliki o pang eim kongun ermba erim. Wumb piik eim Josep kingam ni piinjing. ²⁴ Elai nge kingam Josep; Masas nge kingam Elai; Liiwai nge kingam Masas; Melkai nge kingam Liiwai; Janai nge kingam Melkai; Josep nge kingam Janai; ²⁵ Masaraiyas nge kingam Josep; Emos nge kingam Masaraiyas; Neiyam nge kingam Emos; Eslii nge kingam Neiyam; Nakai nge kingam Eslii; ²⁶ Mas nge kingam Nakai; Masasaiyas nge kingam Mas; Semen nge kingam Masasaiyas; Josek nge kingam Semen; Jora nge kingam Josek; ²⁷ Jonan nge kingam Jora; Tesa nge kingam Jonan; Serapapel nge kingam Tesa; Sialsiel nge kingam Serapapel; Nerai nge kingam Sialsiel; ²⁸ Melkai nge kingam Nerai; Endai nge kingam Melkai; Kosam nge kingam Endai; Elmaram nge kingam Kosam; Er nge kingam Elmaram; ²⁹ Josuwa nge kingam Er; Eliyesa nge kingam Josuwa; Jorim nge

kingam Eliyesa; Masas nge kingam Jorim; Liiwai nge kingam Masas. ³⁰ Saimon nge kingam Liiwai. Jura nge kingam Saimon; Josep nge kingam Jura; Jonam nge kingam Josep; Elaikim nge kingam Jonam; ³¹ Meliya nge kingam Elaikim; Mena nge kingam Meliya; Masas nge kingam Mena; Nesan nge kingam Masas; Deipis nge kingam Nesan; ³² Jesii nge kingam Deipis; Oper nge kingam Jesii; Bowas nge kingam Oper; Salmon nge kingam Bowas; Naison nge kingam Salmon; ³³ Aminarap nge kingam Naison; Armin nge kingam Aminarap; Arni nge kingam Armin; Esran nge kingam Arni; Peres nge kingam Esran; Jura nge kingam Peres; ³⁴ Jeikop nge kingam Jura; Aisak nge kingam Jeikop; Eiparam nge kingam Aisak; Tera nge kingam Eiparam; Neiyor nge kingam Tera; ³⁵ Serak nge kingam Neiyor; Tiyu nge kingam Serak; Pelek nge kingam Tiyu; Eper nge kingam Pelek; Sila nge kingam Eper; ³⁶ Keinan nge kingam Sila; Apaksas nge kingam Keinan; Sem nge kingam Apaksas; Nowa nge kingam Sem; Lemek nge kingam Nowa; ³⁷ Mesusala nge kingam Lemek; Enok nge kingam Mesusala; Jeres nge kingam Enok; Manalail nge kingam Jeres; Keinan nge kingam Manalail; ³⁸ Enos nge kingam Keinan; Ses nge

kingam Enos; Andam nge kingam Ses; Gos nge kingam Andam.

4

Seisen Jiisas Ermba Mił Kenmbii Ni Erim
(Masyu 4:1-11, Mak 1:12-13)

¹ Gos Gui Ka opu Jiisas kin paki to mułang, Jiisas eim nga noł Joran si kindpi orung pum. Pang kin, Gos Gui Ka eim sipi konu wumb mulenjing konu sipim. ² Gos Gui Ka Jiisas paki tang mułum. Mołang kin, wumb mulenjing konu ełe mułang kunum 40 o pum. Kunum ełe Seisen opu Jiisas kanpi ek nipi eim ermba mił ei kenmbii ni erim. Kunum ełe Jiisas eim kuni nunerim, wii minj mułum. Ekii se kuni tang piim.

³ Seisen yi nim, "Nim Gos kingam pim kin, kom ku ei nen kin bres erangli!" nim. ⁴ Pe Jiisas ek nipi orung kindim, "Gos ok połmun ek ełe yi nim, 'Kuni bres mendpił wumb nołmun ei kapli enałim, wumb konj mulerngii,'" pa nim.

⁵ Seisen Jiisas tonu sipi sikir andan topu mei orung orung tep elim wumb pei mołmun konu ei andan tum. ⁶ Pe Seisen ek yi nim, "Tep elim wumb ełe dinga pałim ei kin epi ka wii ya mołum ei kin ei na nim ngumbii," pa nim. "Epi ka ya mołum ei na epi ei nga kapli nanim no-man ełe wu endi ngumbii," pa nim. ⁷ "Pe nim na kin

prei en kin na epi ei pei nim ngumbii,” pa nim. ⁸ Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Gos ok polmun ek ele yi ninim, ‘Nim Gos Owundu embe ambil tonu kindkin eim kongun ei minj enjii ninim,’” pa nim.

⁹⁻¹¹ Pe nga Seisen Jiisas sipipi, Jerusalem konu ele men ngii owundu engim ele tonu mondpu ek yi nim. “Gos ok polmun ek ele yi ninim, ‘Gos nge enjel nim kin tep er mulngii. Er molangin kin, enjel en enim angil nim ambilk tonu singii. Embilangin kin, ku endi simb ele tunermba yi mil ninim.’ Pe nim Gos kingam pim kin, nim ya ele angkin puku si mani punjii,” pa nim. ¹² Jiisas ek nipi orung kindim, “Gos ok polmun ek yi ninim, ‘Nim Gos Owundu ol ei ermba nim kenjii ba ol ei nim kapli enenjii,’” pa nim. ¹³ Pe Seisen ek nipi erim ol ombu Jiisas ermba ni kanpi erim, ba mon peng Seisen kunum endi nga op ermbii ni piip si kindpi pum.

Jiisas Galilii Konu Ele Kongun Pulngun Mond Erim (Masyu 4:12-17, Mak 1:14-15)

¹⁴ Gos nge Gui Ka dinga ele Jiisas kin molang kin, Galilii mei ele orung pum. Pe eim ek ka ei konu orung ele pei pang wumb piinjing. ¹⁵ Kunum ei Jiisas eim, wumb men ngii ele Gos ek kunum kunum nipi wumb ngolum. Ngang, wumb pei eim embe ambil tonu kindilmin.

¹⁶ Jiisas Naseres konu ele pum. Konu ei ok Jiisas kangil kembis kin konu ele molpu owundu erim ei, konu ele molum. Kor kunum ei, pupu men ngii ele pulum. Pupu, Jiisas kunum kunum Gos ek ka gerpi elim ei wumb piilmin.

¹⁷ Pe wumb, Gos ek ni tor kindilim Aisaiya wu ei ok pulum ek sik ngangin, ek ei gerpi kenim ni ek yi piim.

¹⁸ “Gos nge Gui Ka ei na kin mulang kin, eim na kongun ngopu enjii nipi kindim. Ei na op wumb epi sinalim wumb kin Gos ek ka yi nip ngumbii nge onj. Wumb kan puk molmun ei tor wii mulngii. Ningil tumbun molum wumb ei ka nik mulngii. Wumb endi noman embin peng molmun wumb ei na paki tumbii nge onj. ¹⁹ Na op enim nip ngond, pe kunum Owundu nge wumb eim sipi orung simba nge om.”

²⁰ Jiisas ek mon polmun ni tuk kindpi, ngopu eim mani mulang, wumb men ngii ele tuk molangin wumb ei Jiisas kin ningil kanik minj muljung. ²¹ Pe eim ek nipi wumb ngumba nge erim. “Akip Gos ek ei tor onum. Yi mil enim piik poru ninmin.” ²² Pe wumb eim embe ambilk tonu kindik, eim ek ka nim ni piik muljung. Molk, en enim ek yi ninjing, “Wu ei Josep kingam min mon?” ²³ Jiisas eim piipi kenim

wumb pei eim ek pii gii ninenjing. Ninerangin kin, eim ek yi nipi wumb ngum, "Ek ekin endi na kin enim yi nik na ngungii, 'Ond mong ngopu eim wu ninim nge ngenj er ka enjii. Nim Kapaniyam konu e le o l en ei sin piinjp. Pe ya ninim mei e le o l ei nge enjii,'" pa nim. ²⁴ Eim ek yi nim, "Na ek keimi nip enim ngond. Wu endi ek ni tor kindilim wu mo lpu ek keimi nimba; ei eim nge ngii konu mo lmun wumb ei eim ek ei piinerngii. ²⁵ Na ek keimi nip enim ngond ei enim piinmin. Elainja multum kunum ei Esrel amb pei mulk, wenjing no l kulk kunum ei kupu mu l ei poru nirim. Pe kung ngii tekliki o pang oi angil orung nge endeim purum kunum ei konu pei orung orung kumb kuni owundu sirim. ²⁶ Ba Gos Elainja kindpi pupu Esrel amb wei endi mu lum konu pui ni kindnerim. Mon! Gos Elainja Serepas konu e le Sairon mei orung pui nirim konu e le, amb endi wam kultum amb ei, kuni sa lim konu e le nim pui nipi kindrim. ²⁷ Gos nge ek ni tor kindilim wu endi Elainja orung kunum ei wumb kinj wumb pei Esrel konu mulk, konu ei tuk e le wumb endi ka mulerik mon! Siriya konu e le kinj wu Neimin ni wu ei minj ka multum." Jiisas nirim ek ei eim nge wumb tilap ende ei eim ek piinenjing. ²⁸ Wumb men ngii e le nirik molk ek ei piik popu l sinjing.

²⁹ Pe wumb tonu angk, Jiisas ambilk konu owundu anda kindnjing. Kindangin kin, konu owundu ei, tonu komung endi e le sim. Pe wumb eim sik komung e le orung tonu sip komung e le to olkup to kindngii. ³⁰ Ba eim tuk wumb onjung konu opu, tuk e le opu am pum.

*Wu Endi Gui Kis Mu lum
(Mak 1:21-28)*

³¹ Eim Kapaniyam konu e le tor pupu, mei owundu endi sim ei Galilii nilmin. Pupu, kunum ei kor kunum wumb mulnjung Gos ek ka nipi wumb ngum. ³² Wumb eim ek ei piik wumb tuk puku sik enjing. Nimbil erang Jiisas ek ei dinga pa lim. ³³⁻³⁴ Men ngii e le wu endi gui kis tuk mu lum wu ei ngii e le tuk mu lum. Mo lpu kin wii dinga topu, ek dinga nipi yi erim. "Jiisas, Naseres konu wu, nim ya e le nimbil o l enjii on? Nim sin kin tunjii on min? Nim sin kan wiik to si kindnjii! Na nim piind ei Nim Gos nge wu kun ka wii," pa nim. ³⁵ Ba Jiisas ek nipi orung kindpi, ek dinga ngum, "Nim ek tingnarkin, wu ei si kind o pui!" nim. Gui kis ni wu ei to kindang mani pupu wumb mulnjung konu tuk pim. Pe gui kis wu ei kin o l endi nga enerim wii si kindpi pum. ³⁶ Wumb pei puku sik, yi ninjing, "Ek ei nipe ek yi ninjing? Wu ei wu Owundu eim dinga sa lim ei eim ek dinga nipi gui kis ngang kin, gui kis pei eim ek piik wu endi si kindik

punjung,” pa ninjing. ³⁷ Oł yi mił erang kin, Jiisas eim erim oł ei wumb nik pangin, wumb konu ełe orung orung pei piinjing.

Jiisas Wumb Pei Er Ka Erim

(Masyu 8:14-17, Mak 1:29-34)

³⁸ Jiisas men ngii ei si kindpi anda opu, pupu Saimon ngii engim konu ełe nirik pum. Pupu, kenim ni, Saimon ambim mam ening owundu tang pim. Pe wumb ok Jiisas kii sengin, “Amb ei paki tunjii,” pa ninjing. ³⁹ Pe eim pupu amb mułum konu ełe mandi angpi ek dinga neng, ening tum ni poru nim!” Neng kin, amb ni sikir angpi kuni wumb pei ngum.

⁴⁰ Eni mani ba erang, wumb pei ening kanim kanim pim wumb, Jiisas mułum konu ełe tu wunjung. Pe eim wumb kis pim wumb, peng ełe endeim endeim ni angil ambilpi pang, wumb pei ka mulnjung. ⁴¹ Jiisas ek nipi ngum. Pe gui kis ombu wumb pei si kindik konu eipi eipi punjung. Gui kis ombu wii dinga tok yi ninjing, “Nim Gos kingam.” Ba eim gui kis ek ngopu, “Ek tingnerei!” nipi ek dinga ngum. Gui kis ombu Jiisas nim ek piik, “Eim Kraiss wu endi Gos kindang om,” ni piinjing.

⁴² Pe kupiiring ok, Jiisas pupu wumb mulenjing konu ełe pum. Pang kin, wumb eim pum konu kanik, ekii

sek punjung wumb ei si kindik punenjing mon! Eim konu eipi punermba nik, eim endim konu ekii sik punjung. ⁴³ Ba eim ek nipi orung kindpi yi nim, “Pe na ek ka nip wumb ngumbii ei nge Gos sinim tep er mołum mił ei nip wumb tilap eipi kin nip kongun ei nge ermbii,” pa nipi kindim. ⁴⁴ Pe eim Jura konu wumb, men ngii engim konu ełe pupu Gos ek nipi wumb ngum.

5

Jiisas Ek Neng, Piisa Eim Ekii Sim

(Masyu 4:18-22, Mak 1:16-20)

¹ Kunum endi noł wer ełe mandi Genesares noł gop ełe Jiisas eim angpi mułum. Nga eim wu amb pei Gos ek ni ngang piimin nik wumb pei eim kin ok wumb piki tok mulnjung. ² Eim kenim ni noł kanu tał noł gop wer ełe pinjingil, omu tołmun wumb tor punjung. Wumb omu kon polk omu tołmun wumb en enim omu kon ei noł was er kun erik mulnjung. ³ Jiisas eim noł kanu endi ełe tonu purum. Purum noł kanu ei Saimon nge kanu. Nga eim Saimon kanpi yi nirim, “Nim noł kanu ei noł ełe pip to tuk kindii!” nirim. Pe eim noł kanu ełe mołpu, Gos ek ka nipi wumb ngurum.

⁴ Eim ek ni poru nipi, ekii se eim Saimon kanpi nim, “Nim noł kanu pip to sipkin, omu kon tuk noł ełe mani kindkin omu sinjii nge kindii,” nim.

⁵ Saimon ek nipi orung kindim, “Epin kunum endi sin kongun enjpin omu tunenjpın. Pinerang, sin omu endi tunenjpın mon, ba nim nin, ei kaplı nga omu kon pulmbii,” pa nipi mani kindim. ⁶⁻⁷ Omu tołmun wumb kombur yi erangin kin, omu kon omu piki top mułum. Mułang kin, omu kon kilip tumba nge erim. Yi erangin kin, omu tołmun wumb ei en enim kongun ende elmin wumb noł kanu eipi se mulnjung ei tu wangin nik angıl pinou enjing. Erangin wangin kin, noł kanu tał omu kindnjing piki topu noł kanu tał noł ele mandring simba erim. ⁸ Saimon Piisa eim jep oł ei kanpi Jiisas simb ele mani pupu yi nim, “Nim si kind po! Na oł kis ele wu moł,” pa nim. ⁹ Pe eim omu pei sinjing omu ei kanpi, eim puku sim. Pe wumb eim kin tep to mulnjung wumb, puku sinjing ku. ¹⁰ Sependii nge kingam tał, Jeims kin Jon tał ei Saimon kin tep to andılmin, wu tał yi ku puku sinjngıl. Pe Jiisas ek nipi Saimon ngum, “Nim mund mong tunerii! Ekii se wumb na ek piimin nik ongii ei nim wumb pei nik tuk sikin, na ek ni wumb ngunjii ei omu yi mił, wumb yi mił tuk ongii.” ¹¹ Omu tołmun wumb ei noł kanu noł wer ele tu wunjung. Tu wangin kin, en enim epi kanim kanim pei si kindik Jiisas kin ekii sinjing.

Wu Endi Kinj Tum Ei Jiisas Er Ka Erim
(Masyu 8:1-4, Mak 1:40-45)

¹² Eim konu owundu ele multum konu ele, nga wu endi multum. Multum wu ei, eim ngenj kinj owundu tum. Eim Jiisas kanpi, opu Jiisas simb ele mani mołpu prei erpi yi nirim. “Owundu, nim noman ele erim kin kaplı, nim na er ka enjii,” pa nirim. ¹³ Jiisas eim angıl ei kinj tum wu embımbii ni erpi ek yi nim. “Na noman ele nim ka mulnjii,” pa nirim. Neng kin, kunum ele mendpił Jiisas kinj tum wu ei er ka erim. ¹⁴ Nga Jiisas ek dinga nipi eim ngopu yi nim, “Nim wu endi ek ninenjii mon! Nim ngenj sipkin Gos kulmał wu ei andan tunjii. Tan kin, ngenj ka salim ni piingii nikin kulmał kelnjii ei Moses lo ek ele pałim mił erang, wumb yi piingii nim ening ni poru nim ni piingii. Nim nga ek wumb ninenjii mon!” ¹⁵ Ba Jiisas oł erim ombu konu orung orung pei eim ek pang wumb pei piinjing. Piik kin, Jiisas mułum konu ele onjung. Ok Jiisas ek ei piimin nik wumb kis pim ei tu wunjung kin er ka nge ermba. ¹⁶ Ba eim wumb mulenjing konu pupu kunum ei eim prei elim.

Wu Endi Simb Angıl Kis Mułum Ei Er Ka Erim
(Masyu 9:1-8, Mak 2:1-12)

¹⁷ Kunum endi eim wumb ei ek nipi ngopu multum kunum ei lo ek piłmin wu

kombur kin lo ek emb tołmun wu kombur mulk ku. Wumb ei Galili mei orung orung kin Jura mei nin Jerusalem konu owundu ełe ni wumb ombu onjung. Owundu nge dinga Jiisas ngang, Jiisas ening pirim wumb ei er ka ermba nge om. ¹⁸ Wu kombur wu endi peł ełe pendik tu wuk. Wu ei embił poru, dinga pineririm wu, ei en enim nirik sipik Jiisas mułum konu ełe kumb ełe mandi pendngii sipik. ¹⁹ Ba konu ełe wu amb pei piki topu pirim. Nga wu ening pim wu ei nirik sipngii konu ełe tuk sineririm. Yi erang kin ngii andaring ełe sipik tonu ngii beł ełe ambil wuł ał kindik peł ełe pim wu mani Jiisas mułum konu ełe kun mani kindik. ²⁰ Jiisas wu ombu pii gii pirim wu ei kanpi kin yi nirim, “Wu puł, nim oł kis ei kil ngum,” pa nim. ²¹ Wumb lo ek połmun wumb ni lo ek piłmin wumb en enim noman nendii to piik yi kii sinjing. “Wu ei wu nii opu Gos kin ek ambilim? Wu endi wumb oł kis ei kil ngunermba; ba Gos endeim minj yi ermba.” ²² Jiisas wumb ombu noman ełe piipi si kindim. Pe eim ek nipi orung kindpi, yi nirim, “Nimbił erang en enim noman ełe ek eipi eipi nik punmun? ²³ Nipe ek endi enim noman ełe embin tonum? Na ninj ek ei embin tonum min? Na nim, ‘Oł kis ei si kindind!’ min ‘Na nim angkin pui!’ nind? Pe na oł endi eramb enim kanik keimi nik piingii.

²⁴ Ba na enim piingii ni piind, na wu kingam noman dinga ya mei ełe sałim. Kapli wumb oł kis kil ngumba, yi erang kin eim ek nipi wu endi embil dinga punerim ei nge er ka erim. Na nim kanip nind, ‘Nim angkin, peł sikin, ninim nge ngii konu ełe orung pui!’” nind. ²⁵ Yi erang, pe mendpił wu amb ningil ełe eim engim. Angpi peł sipi eim ngii konu ełe pupu Gos embe ambil tonu kindim. ²⁶ Pe wumb pei Jiisas erim oł ei ka nik puku sik enjing. Ba wumb Gos embe ambil tonu kindik. En enim noman ełe piik nik minj endnjing. Yi mił ninjing, “Pe sin oł eipi minj endi kenjpin,” pa ninjing.

Jiisas Liiwai Wii Tum

(Masyu 9:9-13, Mak 2:13-17)

²⁷ Ekii se Jiisas eim andlam andpi pupu, kenim ni wu endi ku takis silim wu, ei eim ku takis ngii ełe mułum wu ei embe Liiwai. Jiisas ek nipi wu ei ngum, “Nim na onj konu ełe oi!” nim. ²⁸ Pe eim angpi epi pei si kindpi Jiisas pum konu ełe ekii se pum. ²⁹ Liiwai eim ngii konu ełe kuni owundu endi erpi Jiisas ngum. Pe ku takis silmin wumb pei kin, wumb eipi pei kulou tok wu tał kin kuni ei nunjung. ³⁰ Pe lo ek ekii silmin wumb ni, peng lo ek mon połmun wumb ni wumb ok Jiisas nge ekii silmin wumb mulnjung konu ełe noman kis piik mulk kii

sinjing. “Nimbił erang enim ku takis silmin wumb kin nga oł kis elmin wumb kin enim kuni ende nonmun?”³¹ Jiisas ek nipi wumb ngopu yi nim. “Enim wumb ening endi pinalim wumb ei, ond mong ngopu elim wu kin punalmin min, ba ening pim wumb ei minj ond mong ngopu elim wu pangin kin ond mong ngolum.”³² Na wumb oł kis er molmun wumb ei oł kis kil ngop siporung simbii nge onj. Ba wumb kun ka molmun ni piinjing wumb, ei kin na onenj,” pa nim. “Nimbił erang na nga wumb oł kis enjing ei kin ngii konu puponermbii ku?” pa nim.

³³ Pe wumb kombur ek nik Jiisas ngok yi ninjing, “Jon nge ekii silmin wumb kuni mowii elmin. Erik, Gos prei kunum kunum elmin. Lo ek ekii silmin wumb nge ekii silmin wumb ombu yi ku elmin. Ba nim nge ekii silmin wumb kuni nok yi elmin. Ei nimbił erang elmin?”³⁴ Jiisas ek nipi wu ombu ngum, “Enim wu endi amb simba elim kunum ei kapli ei wumb pul kuni mowii erngii min? Ei mon!”³⁵ Ba ekii se opu wumb wu amb simba er molum wu ei si tor singii kunum ei eim kan se nolum kin tep to mulermba kunum ele kuni mowii erngii.”

³⁶ Jiisas ek ekin endi nipi ei nge wumb noman konj kin wumb noman ok nge ende punermba ek ei wumb ngum. Eim yi nim, “Wu endi konduk konj ei kilip to

kembis kembis erpi, aninga konj endi sipi konduk ok nge ele mui tumba. Pe wu endi yi ermba ei eim konduk konj er kis mondpu ermba ei, konduk konj ei kanim eipi mił pimba. Nga konduk ok nge kanim eipi mił pimba ku.³⁷ Pe wu endi kung meme ngenj ming, mił ok nge ele nol wain konj tuk kindnalmin. Ei mon! Wu endi yi mił ermbii ni ermba wu ei eim kung meme ngenj ming mił ok nge tok neng, nol wain konj ei tor pulum. Nga kung meme ngenj ming mił nge ei kis molulum ku.³⁸ Ba wu endi nol wain konj kulpu kung meme ngenj ming mił konj ele tuk kindmba.³⁹ Pe wu endi eim nol wain ok nge nolum, ‘Ei nol wain ka wii,’ pa nim. Eim nol wain konj singin ka pinalim.”

6

Gos Kor Kunum Ei Kongun Mon Nilim

(Masyu 12:1-8, Mak 2:23-28)

¹ Kor kunum Jiisas eim tuk kuni mong wiis palim konu ele andpi mulum. Jiisas nge ekii silmin wumb ombu ok kuni wiis mong ei sik ambil winin tok nuk.² Ba lo ek ekii sinjing wu ombu yi ninjing, “Gos kor kunum, ei kongun mon nilmin kunum ei, ba enim nimbił erang enim?”³ Jiisas ek ni orung kindpi yi nirim, “Enim king Deipis sin kupenjpin eim epi erim mił enim piinarik na

ek yi nind. Kunum ei eim kin eim wumb kin kuni kulnjung. ⁴ Deipis eim Gos ngii owundu e le nirik pupu, bres Gos nge kumb e le sim bres ei sim. Pe bres ei wumb pei nunerngii mon nik, Gos kin kulma kalmin wumb minj ambil nungii nilmin. Ba Deipis eim bres nopus nga eim nge wumb ei bres ngang nunjung ku. Ek ei enim gerik piinjing min?" Ei kii sipi nim, "Nimbi erang enim King Deipis kin ek ninanmin, ba na sin kin ek ninmin?" ⁵ Jiisas ek dinga nga nipi yi nim, "Gos kindang mei e le na wu kingam mo. Mo lup, kor kunum owundu mo."

Wu Endi Angil Kis Mulum Ei, Jiisas Kor Kunum Er Ka Erim
(Masyu 12:9-14, Mak 3:1-6)

⁶ Pe nga kor kunum endi eim pupu men ngii e le pupu Gos ek nipi wumb ngum. Kunum ei wu endi mulum wu ei angil tundung orung miyem poru nim. ⁷ Lo ek emb tolmun wumb kin lo ek ekii silmin wumb kin ei Jiisas ermbe o le kenmin nik kui er mulnjung. Molk kin, yi piinjing ni kor kunum wumb endi kis pimba er ka ermbe ni kanik mulnjung. Molk kin, Jiisas kos er ngumun nik mulnjung. ⁸ Ba Jiisas eim wumb noman tuk e le piinin. Piipi kin, wu angil miyem poru nim wu ni, "Angkin Oi!" Neng, wu ni sikir opu wumb mulnjung konu tuk engim. ⁹ Pe Jiisas eim ek nipi wumb

ngum, "Na pe enim kii simbii end. Sinim lo ek nipi kunum o le ka ermin min o le kis ermin, ei ninim min? Wumb kin paki topu er ka ermin, min wumb topu er kis ermin?" a nim. ¹⁰ Jiisas wumb mulnjung konu tuk kanpi andpi, wu endi angil miyem poru nim ei kan sipi nim. "Nim angil tun kindii!" Yi neng kin, wu ei yi erang eim angil ni ka erim. ¹¹ Ba wumb en enim noman kis dinga piinjing. En enim ek nik piik piik enjing. Erik, en enim yi ninjing, "Jiisas kin nimbi o le ermin," ninjing.

Jiisas Nge Ek Se Andilmin Wu Engki Nga Tal
(Masyu 10:1-4, Mak 3:13-19)

¹² Kunum ei Jiisas eim prei ermbii ni piipi komung endi e le tonu purum. Eim prei erpi Gos ngurum kunum ei eim prei er mulang kin, konu tengrim. ¹³ Tengmba erang kin, Jiisas ekii sinjing wumb wangin nim. Neng, wangin wu engki nga tal sipi wumb embe 'Ek se andilmin wumb' pa yi nirim. ¹⁴ Wu embe endi Saimon, Jiisas embe Piisa ni ngum. Nga endi Endru ei Saimon nge angim. Embe nga Jeims kin Jon te, Pilip ni Barsolomu. ¹⁵ Pe Masyu ni Tomas ni Jeims Alpiyas nge kingam Saimon wu ei lo ekii silim wu. ¹⁶ Pe Jeims nge kingam Juras nin nga Juras Eskeriyas konu wu eim Jiisas opu orung wumb mulnjung konu ni peni e le kindmba.

*Jiisas Wumb Pei Kin
Kongun Erim
(Masyu 4:23-25)*

17 Pe Jiisas wumb ei kin mani punjung. Nga puk konu kun sim konu eim nge ekii silmin wumb kin pei tep to engnjing. Pe wumb pei Jura mei konu e le orung orung ni Jerusalem konu owundu e le ep no l wer e le konu e le Taiya konu ni Sairon konu ni wumb pei ok mulnjung. 18 Wumb ei ok eim ek piimin nik onjung. Pe eim wumb ening pim wumb ombu er ka erpi, wumb gui kis tuk mulang onjung wumb ei Jiisas wumb ombu er ka erim. 19 Wumb pei angil Jiisas embilngii enjing. Nimbil erang Jiisas dinga pupu wumb pei, wumb ening pim wumb ei Jiisas er ka eririm.

20 Jiisas eim nge ekii silmin wumb ombu kanpi ek yi nim, "Enim wumb wii epi sinerang mo lmun wumb ei, ka piyei! Gos sinim tep er kanpi mo lum o l ei enim nge salim.

21 "Enim kumb kuni palmin, enim ka piyei! Ekii se enim noman ka piik mulngii. Pe enim wumb ke ninmin, ei enim ka piyei! Ekii se enim toku l erngii.

22 "Ekii se wumb enim wu kingam ei kin ekii se punmun ei keningii. Kanik kin, wumb en enim noman kis peng piingii. Piik kin, enim kon si kindngii ni, enim kin ek kis ningii ni, enim embe sik epi kis mi l ombu nge

singii kunum ei, enim ka piingii.

23 "Pe wumb enim kin yi erik ninjing kin enim ka piik noman ka seng mulngii. Enim piingii, epi konu e le enim kumep singii ei owundu salim. Kumb okrii enim kupenjing no l o l ei, Gos nge ek ni tor kindilmin wumb kin yi ku elmin. Yi mi l ku enim kumep ka singii. Ei Gos nge ek ni tor kindilmin wumb kin tep to singii.

24 "Ba enim kom ku ngenj e le peng, enim noman ka piik er mulmun ei enim noman ka piik erngii. Erangin, o l ei er poru nik mo lmun ei enim wumb ei kan kun er mulngii.

25 "Enim wumb epi pei kanim kanim sinjing kin enim noman ka simba. Ekii se enim epi sinerang kin kuni kulngii. Enim wumb pe toku l er ka piinmin wumb ei kan kun er mulngii. Ekii se enim ke nengin ningi l ka mani omba.

26 "Pe enim wumb pei enim embe ambil tonu kindik ninjing kin enim pii kun er mulngii. Ok en enim kupenjing no l ek kend tok, ek ni tor kindilmin kend wumb embe ambil tonu kindik elmin o l yi erngii ei kanik mulngii," pa nirim.

*Wumb Opu Orung Wumb
Kin Noman Ngunjii O l Ei
(Masyu 5:38-48, 7:12a)*

27 Ba enim na ek piik mo lmun wumb ei, na ek nind ei piyei! Enim opu orung wumb mulngii, ei kapli noman ka ngok mulngii. Pe

wumb enim noman kis piingii, ei enim wumb ei kin epi ka erngii. ²⁸ Wumb enim kin ek bultung ningii ei, enim kengip ek ka nik wumb ombu noman ka ngungii. Nga wumb enim kin ol kis erngii wumb ei, enim Gos kin prei erik paki tungii," pa nim. ²⁹ Wu endi nim kon taki tum kin, nga orung ak tan orung tumba ku. Wu endi nim kon takis ei simbi nipi erim kin, nim konduk ei kin ouni mon ninenjii ku. ³⁰ Wu endi epi endi kii sipi nim kin, nimba epi ei ngui! Pe wu endi nim epi wii sipim kin, nim nga orung tu wii nikin, ek dinga ninerii! ³¹ Enim ermin ni piingii ol ei, wumb enim kin enjing kin, nga enim wumb ombu kin ol yi ku erngii.

³² Wumb enim kin noman ngolmun wumb ei, nga enim noman ngangin enim nipe noman piingii? Pe wumb ol kis enmin wumb ei, wumb kombur noman ka piik ngolmun ku. ³³ Pe enim wumb kombur ol ka er ngangin kin, nga wumb enim kin ol ka er ngungii. Nga ei enim nipe noman piingii? Wumb noman kis piik ol kis elmin wumb ei kombur ol ka yi mi elmin. ³⁴ Enim epi kombur wumb ngunjung kin, nga orung simin ningii ei enim noman nipe noman piingii? Wumb ol kis elmin wumb ol ka erik wumb eipi ngolmun ku. Pe wumb ombu epi ende mi silmin. ³⁵ Ba enim opu erii wumb ei noman ka ngok, enim ol ka

erik wumb ngungii. Enim wumb ngungii epi ei nga ngok orung kindmin ni pinerei! Enim ol ei erik epi ka wii owundu singii. Enim ele yi erik molk punjung kin enim Gos kingam nol mendpi sil mulngii. Wumb Gos kin noman ka piinalmin ei Gos wumb ombu kin noman ka ngolum. Ngopu kin, wumb kis kin noman ka ngolum. Ngopu, wumb kis kin ouni ngolum. ³⁶ Enim wumb eipi kaimb singii, ei enim Ernjing Gos kaimb silim mi ku singii.

Wumb Eipi Kin Kos Ninmin Ei
(Masyu 7:1-5)

³⁷ Enim wu endi ek ei nge nik mok tolum wu ol ei mi enerngii. Enim wumb ol kis ei si kindangin kin, Gos enim ol kis ei kil ngumba ku. Pe nga enim epi endi mok tolum wu er kun elim mi enerngii. Yi mi enjing kin Gos enim epi embin tui ei mok tumba. Wumb ol kis ei ni ka enjing kin enim ol kis ei Gos kil ngumba ku. ³⁸ Pe enim ol kanim kanim yi erngii mi yi ku Gos enim kin yi ermba. Pe wumb enim kin pimba mi ngungii ei, pei ngungii. Ei ngok pangin piki topu bein tumba ermba, ei enim ngungii. Pe enim epi wumb ngungii yi mi ku Gos enim ngumba.

Jiisas Ek Ekin Nga Ngum

³⁹ Jiisas ek ekin endi nipi wumb ngum ku. Ei yi nim, "Wu ningil tumbun molum wu ei, nga wu endi ningil tumbun mulmba wu

ei, andlam andan top simba min? Ei mon! Wu tal ouni tukpu ele bok tungul. ⁴⁰ Mon kangil ei ek mon wu ek nipi ngozum wu ei to mani kindnermba. Eim mon kanpi poru nimba ei kapli eim ek mon wu mil mulmba.

⁴¹ Enim wumb eipi kanik ol kun pinnermba mil ermbe ei ni kun enerngii mon! Ei nimbil erang ninim ol yi nge elin ku? Nimbil erang nim angnim ningil ele epi mol palim ei kankin nin? Ba ninim epi mol owundu endi ningil ele palim ei piin min? ⁴² Nimbil erang nim angnim ek nin? 'Angnan, nim ningil ele epi mol endi palim, na si kindmbii,' nin. Ba ninim ningil ele epi owundu palim ei ninim piinan min? Nim ek kend wu, nim epi owundu endi ninim ningil ele palim ei si kindkin, ekii se ninim angnim ningil ele kun kankin epi mol pimba ei kapli si kindnjii," pa nim.

Ond Kis Ei Mong Kis Tolum

(Masyu 7:16-20, 12:33-35)

⁴³ Ond ka ei, mong kis tunalim. Yi ku ond kis ei nga mong ka tunalim. ⁴⁴ Wumb en enim ond anglim ei kanik piilmin. Piik kin, ond ei ond ka min mon, ni kanilmin. Wumb en enim ond pik ei gal molpu mong tolum ei tingnalmin. Nga ond wain yi ku, ond wain ei ond kembis angpi gal molpu mong tolum ei tingnalmin mon. ⁴⁵ Wu endi eim noman ka palikim wu ei ol ka elim ku. Erpi,

ol ka wii elim. Nga wu kis ei eim noman kis piki topu peng, eim ol kis elim. Noman ele ol yi mil palikim ei gupu ele tor olum."

Ngii Takilmin Ei Ol Tal Palim

(Masyu 7:24-27)

⁴⁶ "Nimbil erang enim na 'Owundu, Owundu' nilmin, ba na ek nind ek ei enim piinanmin? ⁴⁷ Wu endi na kin opu na ek piipi ermbe wu ei na eim kanip mol. Molup, eim ermbe ol ei andan tamb enim piingii. ⁴⁸ Wu ei yi mil, wu endi ngii tekmbii ni tukpu sipi mer mani pupu, mei ele ku owundu pei kindpi siimen elim. Ekii se ngii tonu ele takilim, nol owundu topu ngii ei nirik omba, ba kapli onermbe. Nimbil erang wu ei eim ngii dinga wii tekim. ⁴⁹ Ba wu endi na ek piipi nga ekii sinermbe wu ei yi mil wu endi ngii tonu mei pel ele tekim. Eim mei mani ei ku dinga kindnarpai siimen enerim. Ekii se nol owundu topu, nol ngii ele nirik wang kin, ngii sikir er kis mulum. Nimbil erang wu ei ngii mil dinga pinerim.

7

Jiisas Opu Elmin Tep Elim Wu, Ei Eim Nge Kongun Wu Endi Er Ka Erim.

(Masyu 8:5-13)

¹ Jiisas ek ei nipi wumb ngopu poru nipi, ekii se eim Kapaniyam konu ele pum. ² Rom wu endi opu elmin wumb 100 pei opu elmin

wumb pei tep elim, wu ei kongun wu endi mułum. Opu tep elim wu eim kongun wu eim noman ka ngolum wu ni ening peng erang kułmba mandi erim. ³ Opu tep elim wu ei eim Jiisas kin ek ei piipi mułum. Pe eim Jura wu num kombur kindang puk ek nengin kin, Jiisas opu, na kongun wu ei er ka ermba nipi kindim. ⁴ Wumb puk Jiisas multum konu ele tor puk ek dinga nik, Jiisas nik yi ninjing, “Wu ei wu ka nim wu ei paki tunjii min? ⁵ Eim sinim Jura wumb kin noman ka ngolum. Eim mendpił men ngii ei takpi sinim ngurum.” ⁶ Pe Jiisas wu ombu kin tep to purum. Jiisas opu, opu tep elim wu eim ngii konu mandi pang kin, opu wu 100 tep elim wu ni wu puł kombur kindang puk Jiisas kin ek ningii nge puk. Puk yi nik, opu tep elim wu ni yi nim, “Jiisas, nim wu Owundu! Nim na ngii konu ombii nikin okun kis piinjii; na wu ka mon. Nim na ngii nirik onerii!” yi ninim pa nik. ⁷ “Pe yi ku, na wu ka pim kin, nim ngii konu ele na ombii min, ei mon. Ba nim ek ei nen na kongun wu ei ka mułmba,” pa nim. ⁸ “Nimbił erang, na yi ku wu num kombur kongun ngokuł elmin oł ei na kongun er moł. Pe na nge opu wumb ei na ek piilmin. Pe wu endi ‘Pui’ nimbii, ei kapli ba. Nga wu endi ya ‘Oiyol’ nimbii, ei kapli omba. Pe nam kongun

wu, ‘Nim oł ei erii!’ nimbii, ei kapli ermba. Na nge wu num ombu kongun ei na ngunjung mił na yi end. Ba nim noman dinga peng ening ei nge er ka elin ei kapli nim na nge kongun wu ening ei kapli er ka enjii,” pa yi nim. ⁹ Pe Jiisas ek ei piipi, eim wu ei noman ka jili sim ni piim. Pe eim ak topu wumb eim orung konu ekii se ok ei kanpi yi nirim. “Na enim kanip nind, Esrel wumb pei mołmun konu ele wu endi noman ka peng, pii gii yi mił peng na kinenj mon!” pa nim. ¹⁰ Opu elmin wumb tep elim wu, wu puł kombur kindang ok wu ni nga orung puk kenik ni, kongun wu kułmba erim ni nga konj multum.

Jiisas Nein Konu Ele Kang Wu Endi Er Konj Sim

¹¹ Ekii se nga Jiisas eim konu owundu endi purum konu ei embe Nein. Jiisas eim nge ekii sinjing wumb kin, wumb pei eim purum konu puk. ¹² Eim pupu konu owundu ele andlam ondu palim ele mandi pang, wu endi kultum wu ni tu wuk wu kultum ei, mam eim kingam endeim mendpił mułum ei, kułang kui tunjung nge ei tu wuk. Tu wangin kin, amb ei wam kumb ok kultum. Pe wumb konu ele wumb pei amb ei kin ouni ok. ¹³ Jiisas Owundu amb ei kanpi, kaimb piipi yi nirim. “Amb, nim ke ninerii mon!” pa nirim. ¹⁴ Pe eim mandi pupu, wu kulii pirim konu

ele eim peł ele embilim. Pe wumb wu tu wuk wumb ei angik mulk. Pe Jiisas nipi yi nirim, “Kangi wu, kanpi nind, nim engnjii!” pa nim. ¹⁵ Pe nga kultum wu ei tonu mułum. Mołpu, ek nipi mul-tum. Mułang kin, Jiisas wu ei sipi mam eim ngurum. ¹⁶ Yi erang kin, wumb pei mund mong tok, Gos embe ambilk tonu kindnjing. Wumb yi ninjing, “Gos ek nipi oł ekii se ermba wu owundu sinim konu ele tuk onum,” ninjing. Wumb ek nga yi ninjing, “Gos eim opu eim wumb si orung simba nge opu wumb paki topu enim,” ninjing. ¹⁷ Jiisas erim oł ei pang kin, wumb Jura mei konu ni wumb konu orung orung pei piik punjung.

Jon Wumb Noł Pendilim Wu Eim Ekii Sinjing Wu Tał Jiisas Kin Kindim.

(Masyu 11:2-19)

¹⁸ Jon nge ekii sinjing wumb ei epi pei ek nik eim ngunjung. ¹⁹ Jon eim ekii sinjngil wu tał wii tum. Eim yi nim, “Elip pukuł Owundu kankil yi kii singil,” pa nim. “Ok Gos wu endi kindmbii neng, sin kui er mulnjpun wu ei nim min? Min sin nga wu endi omba ni kui ermin min?” ²⁰ Wu tał Jiisas kin okuł ek yi ninjngil. “Jon noł sipi wumb noł pendilim wu, ei sil nim kin peł neng onmbuł ninjngil. Nikil yi ninjngil, ‘Ok Gos wu endi kindmbii neng sin wu endi omba ni kui enjpin wu, ei nim walim min?’” ²¹ Kunum

ei Jiisas wumb ening kanim kanim pirim wumb kin, wumb ening kis pirim wumb ni, wumb gui kis tok multum wumb ei pei er ka erim. Pe wumb pei ningil tumbun multum ei pei er ka eririm ku. ²² Pe Jiisas ek nipi wu tał ngopu yi nirim, “Elip pe pukuł Jon konu ele kankil, na ya pe nipe oł erip ek nipe ek nip eramb elip piikił, kankil enmbil ei pukuł, Jon kan ningil peł nim. Wumb ningil kis mułum wumb ei, kenjing. Simb kis mułum wumb, nga ka seng andlam endnjing. Wumb kinj tum wumb ei, ka sim. Wumb kom ngum wumb ei ek piingii neng ek piinjing. Pe wumb kulnjung wumb ei nga ok tonu konj mołmun. Wumb epi endi sinałim wumb ei Gos ek ka ngang piki tołum. ²³ Wumb na Jiisas kin pii gii ninjing, en enim pii gii ei mani punerim, wumb ei ka piingii. ²⁴ Jon ek ni kindang onjnguł wu tał nga orung pangil; Jiisas Jon nge ek nipi wumb pei ngopu yi nim. “Ok, enim Jon mułum konu ele wumb mulenjing konu ele puk epi nipe endi kenjing? Min enim puk konu pop tang goł kembis ei kenjing min mon? Wu ei goł mił mon?” ²⁵ Enim epi nipe kengii nge punjung? Enim wu endi epi konduk ka wii erpi mułum ei keningii punjung min? Ei mon! Wumb konduk ka wii kindik, en enim ngenj ele epi ka elmin ei King ngii owundu ele minj mołmun. ²⁶ Ba

enim puk epi nipe keningii nge punjung? Enim puł wu endi Gos oł ekii se ermbe ei nge nipi mułum wu ei kenjing min? Ei keimi; wu ei eim nge kongun ende ek ni tor kindilim wu pei to mani kindilim. ²⁷ Wu ei mendpił Gos nge ek yi ninim, 'Piini! Na ek se endmbe wu endi kindmbii wu ei, na ek ok sipipi nim, kumb se pupu nim andlam ei to ka er sipi mułmba.' ²⁸ Jiisas ek yi nim, "Na ek keimi nip enim ngond, 'Kunum ełe Jon ya mei ełe wumb pei ei kamb mani kind poru ninim. Ba akip kunum ełe wu endi Gos sinim tep er kanpi mołum oł ei wu wii mił pii gii nim kin, wu ei Jon to mani kindnim,' " pa nim.

²⁹ Wumb ek ei piik poru nik, wu amb ni wumb ku takis silmin wumb pei ek yi ninjing, "Gos eim kun ka wii mołum wumb ei Gos noman ełe ekii sengin ok Jon angil ełe wumb noł sipi wumb noł pendpi ngum." ³⁰ Ba lo ek piilmin wumb kin, lo ek emb tołmun wumb ei Jon angil ełe noł piningjing yi mił erik, Gos nge noman ełe wumb ei buł ngok kin, andlam andan tum ei si kindnjing.

³¹ Jiisas ek yi nirim, "Akip kunum ei na enim wumb ekii sinenjing mił wumb sip mondup ei nimbił oł erngii? Wumb ei jili wumb? ³² Pe wu ombu yi mił, kangil kembis kombur konu endi tuk ełe molk, kangil kembis kombur eipi kin wii tunjung. Tok

yi ninjing, 'Sin mingał kepii tonmun nimbił erang enim golang ninanmin?' a ninjing. 'Pe nga sin golang kaimb er ninmin ei enim ke ninanmin. Ei yi mił en enim noman endi pinałim eipi eipi punum.' ³³ Jon sinim noł pendpi ngolum wu ei tonu om. Eim opu noł wain ni bres ei endi nunerim. Pe enim wumb yi ninjing, 'Wu ei gui kis tuk mołum,' ninjing. Ei mon!" ³⁴ Pe na wu kingam op kuni nop, noł wain nop end. Pe enim wumb molk yi ninjing, 'Wu ei kuni pei minj nołum,' ninjing. 'Wu ei noł wain pei minj nopus,' yi elim nilmin. Nik, 'Eim wumb ku takis silmin wumb kin wumb oł kis erik ełmin wumb ei kin puł palim,' pa nilmin. ³⁵ Ba wumb noman ka palilim wumb, ei yi nilmin. 'Gos nge noman ka ei epi ka wii nilmin.' "

Oł Kis Elim Amb Endi Jiisas Simb Ełe Kopung Erim

³⁶ Lo ek piilim wu endi embe Saimon Jiisas kin ek nipi eim kin kuni numbuł nirim. Eim lo ek piilim wu ei ngii konu ełe pupu kuni no multum. ³⁷ Amb endi oł kis elim amb, konu owundu ełe mułum. Pe amb ei mołpu piim ni Jiisas pupu lo ek piilim wu ngii konu ełe kuni nonum nik. Nengin, piipi kin amb ei eim kopung muru ka ming endi sipi om. ³⁸ Pe eim pupu Jiisas buł morung orung angpi, simb ełe mołup ke nipi mułum. Ke nim ningil ka ei, Jiisas simb ełe purum.

Ei kanpi eim peng enjin olt sipi, Jiisas simb ele kil ngum. Ngopu kin, Jiisas simb ele kum su sipi er mułum. Mołpu kin, kopung muru ka ni sipi, Jiisas simb ele kindrim.³⁹ Lo ek piikim wu ei, Jiisas wii tang om wu ei, eim epi ei kanpi eim noman yi piim. “Wu ei, Gos oł ermba oł ei, keimi nipi elim kin amb ei piipi mon. Amb ei, yi elim nimba ni piim amb ei, amb oł kis elim.”⁴⁰ Yi erang kin, Jiisas eim wu noman ele, piinim ek nipi ngumbii ni piim. Piipi kin, Saimon kanpi neng, “Saimon,” yi nim. “Ek mon wu, nim ek ninjii pim ek ei ni!” a nim.⁴¹ Pe Jiisas ek yi nim “Wu tał, wu endi kin kom ku sikił, nga ekii se ngo orung kindmbil ni sikił, wu endi kom ku 100 pei mił sirim. Nga wu endi, kom ku kum endeim mendpił sirim. Wu tał kom ku yi mił si ngokuł, pendkił pirim,” pa nim.⁴² Wu tał epi endi ngo orung kindngił pin-erang, wu ni kan wiik turum. Yi erang kin, wu tał eim kin noman ngunjguł wu endi nii eim noman ka wii piipi eim ngumba?”⁴³ Saimon ek nipi, orung kindpi yi nim, “Na yi ni piind, wumb endi oł kis pei kil ngo si kindmba wumb ei,” pa nim. Neng kin, “Nim ek kun nin,” pa ni Jiisas yi nim.⁴⁴ Pe eim ak topu amb ei kanpi kin, ek nipi Saimon ngum. “Nim ya amb ei kan min? Na nim ngii konu onj ei, nim noł kulkun, na simb ele noł kindnen; ba amb ei

na simb ele, noł kindpi enim ei eim ke nim ke noł sipi na simb ele noł kindnim. Pe eim peng enjin sipi, na simb ele kil ngonum,” pa nim.⁴⁵ “Nim nam kin kum su sinen. Ba na tuk op mułamb, pe amb ei opu, na simb ele kum su sipi enim,” pa nim.⁴⁶ “Nim nam peng ele kopung kindnen; ba amb ei eim kopung ka wii na simb ele kindim.”⁴⁷ Yi mił peng kin, na nim kanip nind, “Eim na kin noman ka ngum. Ngopu kin, nim ei piinjii; eim nge oł kis ei pei elim; ba na eim oł kis kil ngop poru nind, Gos wu endi kin oł kis aninga er kil ngum kin, wu ei Gos noman pei ngunałim; ba aninga ngołum.”⁴⁸ Jiisas ek nipi amb ei ngum, “Na nim nge oł kis ei si kindin.”⁴⁹ Wumb eim kin peł ele ende mulnjung wumb ei, en enim ek nik piik piik enjing. Nik ek dinga nik, “Wu ei nii, wumb oł kis ei kil ngonum?”⁵⁰ Jiisas ek nipi, amb ei ngopu yi nim, “Amb, ninim nge pii gii je erpi, nim si orung sinim. Pe nim pukun, noman emin ka peng mulnjii.

8

Amb Kombur Jiisas Pum Konu Ete Tep Tok Punjung

1 Pe nga Jiisas konu owundu ni konu kembis andpi Gos ek ka nipi wumb ngopu, Gos sinim tep er mołum mił ei nipi wumb ngum. Jiisas eim nge ekii siłmin wu engki nga tał eim kin andik mulnjung.² Pe

amb kombur ok, ening pim amb ombu ni, gui kis tuk mułum amb ombu, Jiisas er ka eririm. Amb ombu, Jiisas pum konu ele punjung ku. Amb endi 'Mariya' niłmin, ei 'Mariya Makandala,' pa niłmin. Ok Jiisas eim amb ei, gui kis angil orung nga tał pei tor kindrim. ³ Pe Jo Ana, Susa nge ambim wu ei King Eros ngii ele tep er mułum ei, eim embe Susana. Pe Susana ni amb pei onjung ku. Amb ombu puk, Jiisas kin, Jiisas nge ekii silmin wu ombu, kom ku paki tok elmin amb ombu, ouni puk ku.

Pe Ek Ekin Wu Endi Kuni Emb Kindim Ek Poł
(Masyu 13:1-9, Mak 4:1-9)

⁴ Wumb tilap owundu endi ok, kulou tunjung wumb ei, konu owundu eipi eipi wumb pei Jiisas mułum konu ele onjung. Wangin kin, Jiisas ek ekin endi topu nipi ngum.

⁵ "Wu endi kuni wiis emb sipipi emb kindrim ei kombur wumb andlam endik konu ele mani pang, wumb kimbangin, kei ok nok nok enjing. ⁶ Pe kuni wiis emb kombur pupu, mei ku mułum konu ele mani pum. Pe kuni wiis ei sikir tonu om, ba mei noł muł erang, kuni ei kulii erpi, kołpu poru nim. ⁷ Pe kuni wiis kopur, pupu kan gał pim konu ele mani pum konu ele, kan gał mul ei tonu opu, kuni wiis ei to mani kindim. ⁸ Pe kuni wiis emb kombur mei ka ele mani pum ei sikir tonu

om. Opu kin, kuni wiis pei topu mułum. Tum, ei 100 pei pei kuni wii yi tonu mułum." Jiisas ek yi nipi ek dinga wii nim, "Wu endi kom pimba, wu ei kom sepi ek ei piyangli!"

⁹ Jiisas eim nge ekii silmin wumb ei, ek ekin topu ninim, "Ek ei, pułe piimin nik kii sinjing. ¹⁰ Pe eim yi nim, "Gos sinim tep er mułum mił ei eim ek koi er pałim ek ei piipi kin nipi enim ngonum. Ba torung wumb eim ek ekin top nim ek ei mendpil piinjing, ba ek ekin ei pułe pii poł tunenjing. Tunarik kin, en enim konu orung orung kind keningii, ba epi endi kinenjing. Pe nga ek ei pingii, ba pułe piinerngii mon!" pa nirim.

¹¹ "Ek ekin tum ek pułe yi pałim. Kuni wiis mong ei Gos nge ek. ¹² Pe kuni wiis kopur pupu andlam ele mani pang kin, wumb andik kambinmin ei Gos ek wumb piinmin, ba nga Seisen opu Gos ek ka ei topu eipi kindnim. Eim yi piinim, wumb Gos kin pii gii nengin kin Gos sipi orung simba ni piipi enim. ¹³ Pe kuni wiis emb kombur pupu, mei ku mułum konu ele mani pum, ba dumbuł mer mei ele mandring punałim mon. Pułe yi mił wumb Gos ek piik sik, noman ele kindik ka mułumun. En enim pii gii dinga ninarik mułangin kin, epi embin tui endi tonu olum ei, wumb en enim dinga mułalmin kin, bok tołmun. ¹⁴ Pe kuni mong kombur pupu,

kan gal mułum konu puł ełe mani pum ei wumb Gos ek ka piik, nga kongun erik, ba mei ełe epi kanim kanim noman peng, kom ku ni epi ka wii ka ka piik, yi er mułangin kin Gos ek ei piinarik, to mani kindinmin. Yi erangin kin, en enim kongun ei tonu opu mong tunenim mon, ba mani pupu koltum. ¹⁵ Ba kuni wiis mong kombur, pupu mei ka ełe mani pum ei yi mił; wumb Gos ek piik, ambił gii nik mulnjung. Molk kin, en enim noman dinga peng, kongun kunum kunum yi erik mulnjung ei, kuni wiis mong pei tum mił yi er mulnjung.

*Dup Alam Ek Ekin Endi
(Mak 4:21-25)*

¹⁶ Wumb endi dup alam kałpi, ming ełe mani kind pendmba min? Dup alam kałip peł mandring pendmba, ei kaplı tiłang erip tor omba min? Ei mon! Dup alam kalk tonu peł ełe sengin kin, wumb kanik nirik puk anda ok yi erngii. ¹⁷ Epi pei nim kinan koi er sałim ei, ekii se kenjii wumb nii oł pei koi er pendmba ei ekii se, wumb eim pii poł tungii.

¹⁸ Enim kan kun er molk, ek ka piik erngii. Wu endi eim noman dinga peng, eim piipi kun er mołpu pii gii nipi mułmba, wu ei Gos nga eim dinga ngumba. Nga wu endi eim noman ka ni oł kun ka ombu piipi kun enarpi mułmba wu ei, Gos wu ei noman ka ni oł kun aninga

pimba ei Gos sipi orung sipi si kindmba.

¹⁹ Kunum ełe Jiisas nge mam ni angim noł ok, ba wumb konu ełe piki topu peng kin, wumb ei mulk konu tuk ongii konu endi sineririm. ²⁰ Wumb kombur molk yi nik, "Jiisas nim nge wumb, manim ni angnim noł ok, nim kenmin nik anda mołmun," pa nik. ²¹ Ba Jiisas ek nipi orung kindpi yi nirim, "Wumb Gos ek ka ei piik, ekii singii wumb ei, na nge engnan noł ni, minan noł mułngii," nirim.

*Jiisas Ek Neng Konu Pop
Owundu Tum Ei Poru Nim
(Masyu 8:23-27, Mak 4:35-41)*

²² Kunum ełe Jiisas kin eim ekii siłmin wumb, noł kanu endi ełe puk. Pe Jiisas ek yi nirim, "Sinim noł gop mołum konu ełe orundung pamin!" nirim. Neng, noł tuk ełe puk. ²³ Pe noł kanu sikir pang kin, Jiisas eim or pirim. Konu pop owundu endi noł gop ełe pop owundu endi turum. Topu, noł mer kanu ełe tuk pang, wumb kułngii kunum mandi eririm. ²⁴ Pe wumb en enim puku sik andik Jiisas or pirim konu ełe to konj kindik yi nik, "Owundu! Owundu! Sinim kułmun pałim," pa nik. Pe Jiisas eim angpi konu pop owundu ei kin, noł topu tonu omba eririm ei ek dinga nipi ngurum. Ngang kin, konu pop kin noł owundu tumba eririm ei wii sirim. Noł ołup enerim, wii pim. ²⁵ Pe Jiisas eim ek nipi, eim ekii siłmin

wumb ngum, “Enim pii gii ei konu jili pum?” Yi neng kin eim ekii silmin wumb en enim mund mong tok noman embin tang mołmun. Molk kin, yi nik, “Wu ei nii? Eim ek nipi konu pop kin noł ei ek neng, eim ek ei piinmbil!”

Wu Wulu Endi Ei Gui Kis Pim, Jiisas Tor Kindim

(Masyu 8:28-34, Mak 5:1-20)

²⁶ Ekii se Gerasiin konu ełe tor punjung. Galilii konu noł gop ełe orundung sipim konu ei, orung sim. ²⁷ Jiisas eim noł kanu si kindpi tor pum. Pang kin, konu ełe wu endi eim mułum konu ełe tor om. Wu ei gui kis kombur eim kin mułum. Wu ei kumb ok eim alap pandi topu tilałim mon! Eim ngii endi pinalilim mon ku. Eim pupu wumb guimeng ełe pu palilim. ²⁸ Wu ei Jiisas kanpi, eim ek dinga nipi wii tum. Topu kin, Jiisas simb ełe mani pupu pim. Pepi ek nipi, wii dinga topu yi nim, “Jiisas, nim Gos Owundu mend-pil kingam. Sinim kongun eņde eņalmin mon. Nim na kin nimbil oł enjii on? Na nim kin prei erbii, ei nim na ngenj kumbii ngunenjii mon!” pa nim. ²⁹ Gui kis ei ek yi nim. Nimbil erang Jiisas eim ek dinga nipi wu ei kin si kind kin tor punjii nim. Eim ek nim mił erim. Kunum kunum gui kis ei, wu ei kin mołum. Pe wumb wu ei ambil gii nik, kan tok angil ełe, kan tok er pendilmin ei, wu eim to kilip tołum. Pe gui kis ei yi erpi mił wu ei

si mengpi wumb mulałmin konu ełe si pang, eim mołum. ³⁰ Jiisas wu ei gui kis mułum wu, ni ek nga ngopu kii sim, “Nim embe nii?” Pe eim yi nim, “Na embe, ‘opu ond wumb,’” nimbil erang, gui kis pei eim kin pei mołumun. ³¹ Pe gui kis ombu wii dinga tok yi ninjing, “Jiisas nim sin konu kis ełe kindnenjii!”

³² Kung tilap pei konu koming endi ełe mandi kuni nok er mołmun. Yi nik kin, gui kis ombu Jiisas kin wii tok ek dinga ninjing, “Nim kapli sin kung ombu kin pei! Neng kin, bin,” ninjing. Pe Jiisas wak tang, punjung. ³³ Gui kis ombu wu ei si kindik, kung mulnjung konu ełe tuk punjung. Pe kung ombu andlam dinga sikirik puk konu kis endi ełe punjung. Punjung, konu ei noł gop ełe tuk puk noł nok kulnjung. ³⁴ Kung es tok mulnjung wumb ei, oł ei kanik tungu erik punjung. Puk kin, konu kembis ni konu owundu sim konu wumb kanik ninjing. ³⁵ Pe wumb pei puk, erim oł ei kenmin ni punjung. Puk kin, kenjing ni Jiisas kin wu gui kis mułum wu ei kin, mulnjungul ei kenjing. Wu ei gui kis pei eim si kind pangin, eim alap tałpi mułum kenjing. Pe eim noman ka peng, eim Jiisas mułum konu ełe simb ełe mani mułum. Wumb pei onjung wumb ei kanik mund mong enjing. ³⁶ Kung es tołmun wumb ei ok kanik puk, wumb ei Jiisas wu ei kin erim oł ei ek poł tok er

mulnjung. Ok eim gui kis eim kin mulang, Jiisas opu gui kis topu tor kindang, wu ei er ka erim. ³⁷ Gerasiin konu e le wumb pei onjung. Wumb ei ek nik Jiisas ngunjung, "Nim, sin konu e le si kindkin pui!" pa ninjing. Wumb en enim mund mong erik ninjing. Nga Jiisas eim nol kanu endi e le tonu pupu, orung bii ni pum. ³⁸⁻³⁹ Gui kis wu ei si kind punjung wu ei eim prei erpi yi nim, "Jiisas, na nim kin tep to bii," pa nim. Ba Jiisas wu ei, "Orung pui!" nipi yi nim. "Ni ninim ngii konu e le orung pukun, Gos owundu nim kin nimbil ol erim, ei nikin wumb ngunjii," pa nim. Yi neng kin, wu ni orung pupu wumb konu owundu e le pupu Jiisas eim kin nimbil ol erim ei nipi wumb pei nipi ngum.

Jiisas Wu Num Ei Ambilam Er Ka Erpi Nga Amb Eim Kon Embilim Ei Er Ka Erim.

(Masyu 9:18-26, Mak 5:21-43)

⁴⁰ Pe Jiisas nol gop nga orung wang kin, wumb pei ka piinjing. Nimbil erang wumb Jiisas orung omba ni piik kui er mulnjung. ⁴¹ Pe wu endi om wu ei embe Jairas. Wu ei eim wu num endi, eim Jura wumb men ngii tep erpi molulum. Wu ei Jiisas simb e le mandi mani pupu, prei erpi ek dinga nim. "Nim na ngii konu e le onjii!" pa nim. ⁴² Wu ei eim ambilam endeim mendpil multum ambil ei kung ngii engki

nga tal multum. Multum, ambil ei kulmba mandi erim.

Pe Jiisas Jairas ngii konu e le bii nipi andlam e le pang kin, wumb pei eim pum konu e le ambil gii nik punjung. ⁴³ Pe amb endi mulum amb ei eim kung ngii engki nga tal, ei pei eim miyem o tor minj pupu mulum. Pe wumb endi eim miyem o tor pum, ei er ka erngii wumb endi mulenjing mon. ⁴⁴ Pe amb ei Jiisas mulum konu e le mandi om. Opu, eim Jiisas kon takis e le minjin tamb kin, "Nam nge miyem tor pum ei kep ermba," ni piim. Pe opu yi erang kin, sikir miyem tor pum ni kep erpi nga tor onerim mon, ka mulum. ⁴⁵ Pe Jiisas ek yi nim, "Wumb nii na kon takis ei minjin tonum?" Pe wumb pei molk, "Na mon! Na mon!" pa ninjing. Piisa ek yi nim, "Owundu, wumb tilap pei nim kin molun konu e le angik molmun. Ei sin er kan pol tumun mil nenj?" ⁴⁶ Ba Jiisas ek yi nim, "Wumb endi na minjin tang piinj. Piyamb kin, na dinga kombur tor pang piinj," pa nim. ⁴⁷ Nga amb erim amb ei koi ermba mil pinerim, Jiisas eim piim. Yi peng kin, amb ni opu, Jiisas mulum konu e le mani mei e le kan mani kanpi mulum. Mulang kin, wumb pei kumb e le eim Jiisas kon takis minjin tang ek ei pule nipi wumb pei mulnjung konu ni tor kindim. Kindpi yi nim, "Na ol ei eramb kin na ening ei sikir

poru ninim,” pa nim. ⁴⁸ Pe Jiisas ek nipi amb ei ngum, “Nim pii gii je ninim er ka enim, nim orung pukun, ninim noman emin ka seng punjii!” pa nim.

⁴⁹ Pe eim ek nipi muḥang kin, wu endi om. Om wu ei Jairas wu num Jura men ngii tep elim wu num ei ngii konu eḥe wu ei muḥpu om. Opu, yi nim, “Wu num! Nim ek mon wu owundu ei kongun dinga ngunenjii! Nim ambilaanim ok kuḥum,” pa nim. ⁵⁰ Ba Jiisas ek ei piipi, ek dinga nipi orung kindim, “Nim mund mong tunenjii! Nim pii gii nen, ninim ambilaanim ei konj muḥmba,” pa nim. ⁵¹ Pe Jiisas wu ei ngii konu eḥe pum. Wumb punjung ei kan wiik tang nirik onerngii, mon nim. Jiisas kin Piisa ni Jon, Jeims ni eim arim mam taḥ mendpiḥ nirik punjung. Wumb ei mendpiḥ eim kin nirik punjung. ⁵² Wumb pei en enim ambil ei nge nik ke dinga nik muḥnjung. Jiisas opu ek nipi wumb ngopu yi nim, “Ambil, ei mendpiḥ kulerim mon, ba eim or miḥ paḥim,” pa nim. ⁵³ Pe eim ek nim ei wumb kanik tokuḥ enjing. Nimbiḥ erang, ambil eim kuḥum poru nim, wumb ei kanik tokuḥ enjing. ⁵⁴ Ba Jiisas ambil ei angil ambilpi, ek dinga nipi ngum, “Ambil kembis, nim engii!” a nim. ⁵⁵ Pe ambil ei noman konj opu eim kin tuk wang, eim sikir engim. Engang kin, Jiisas yi nim, “Enim kuni endi ambil kembis ei ngei!” pa

nim. ⁵⁶ Pe ambil kembis ei arim mam taḥ puku sinjngil. Ba Jiisas ek dinga nipi wumb taḥ ngum, “Eḥip wumb kankil na oḥ endi ei, kankil ninerngii mon!” pa nim.

9

Jiisas Eim Ek Se Andilmin Wu Engki Nga Taḥ Eim Kongun Kindang Puk.

(Masyu 10:5-15, Mak 6:7-13)

¹ Pe Jiisas eim nge er se endilim wu engki nga taḥ wii tum. Wangin kin, eim noman dinga wu ombu ngopu kindang puk kin wumb gui kis to kindik, ening pimba wumb ei er ka erik, erngii pa nipi, eim nge noman dinga ngopu kindim. ² Wu ombu kindang, puk wumb kanik Gos ek ka nik wumb ngok, nga Gos sinim tep er moḥum ek ei nik, wumb ening pimba ei nengin wii muḥngii pa nip kindang punjung. ³ Pe eim ek nipi wu ombu ngum, “Enim andlam turii pungii pendik, silmin epi ei sinerngii. Pe dolu ni, kon kembis ni kom ku ni, kuni bres ni, epi endi sipnerngii. Konduk taḥ er sipnerngii mon!” pa nim. ⁴ “Enim puk konu endi tuk puk, ngii endi muḥngii ngii eḥe minj muḥngii. Mol k kin, ek nik wumb ngok er mol k poru nik. Nga ekii se enim ngii konu eḥe pinjing konu ei si kindik pungii. ⁵ Pe nga enim konu eipi pangin wumb enim ngii konu eḥe sipnarik enjing kin, enim konu eḥe si kindik pungii.

Puk kin, mer simb ele mei kulman mulmba ei tami to kindik pungii. Yi erik pangin kin, wumb en enim enjing ol ei piingii,” pa nim. ⁶ Yi neng kin, wu ombu puk konu pei andik punjung. Puk kin, Gos ek ka ei nik wumb ngok, wumb ening pepi erim, ei er ka erik punjung.

⁷ King Eros eim moļu Jisas nge ek ombu pei piipi, eim noman embin to piim. Nimbił erang wumb kombur molk, “Jon wumb noł pendilim wu mer tukpu ele tonu onum,” ninjing. ⁸ Pe wumb kombur yi ninjing, “Ok ek ni tor kindilim wu endi Elainja tonu onum,” ninjing. Nga kombur, yi ninjing, “Ok Gos ol ekii se ermba ol ei piik nilmin wu ni nga endi onum,” pa ninjing. ⁹ Wumb yi nengin kin King Eros yi nim, “Na Jon peng ei kołmung enj, ba ek ei er piik ninmin mił nenj nipi opu kin, ‘Jisas kenmbii,’” ni piim.

Jisas Wumb 5,000 Pei Kuni Ngum

(Masyu 14:13-21, Mak 6:30-44, Jon 6:1-14)

¹⁰ Jisas nge ek se andilmin wu orung ok, en enim erik ol ombu Jisas kanik ek poł to nguk. Pe Jisas wu eipi ombu si kindpi, en enim mendpil Beseira konu owundu ele punjung. ¹¹ Ekii se wumb eim ek ei piik, eim pum konu ele ekii se punjung. Eim pum konu pangin kin, eim ka piim. Piipi, eim Gos sinim tep er mołum, ek ei nipi

ngum. Ngopu, wumb ening pim wumb, ei er ka erim.

¹² Ekii se pou neng, eim nge er se andilmin wu engki nga tał, orung ok yi ninjing, “Nim wumb ombu kindan, en enim konu orung pungii. Puk kuni simba, kan sik nungii,” pa ninjing. “Ya konu ele sinim mołmun, konu ei kuni sinalim mon. Nga wumb konu ele mulałmin.” ¹³ Ba Jisas ek yi nim, “Enim kuni endi wumb ei ngungii. Kuni endi sałim min?” Pe eim nge er se andilim wumb ombu yi ninjing, “Sin kuni endi sinalim. Ba bres angil orung kin omu tał, ei mendpil sałim,” pa ninjing. “Pe sin pei kapli pupun, wumb pei ombu nge kuni pei top ermin min?” ¹⁴ Wumb pei mulnjung wu ei 5,000 yi pei mulnjung. Jisas eim nge er se andilim wumb kanpi nim, “Enim wumb kulou konu eipi eipi wumb 50 mił to mundeil!” pa neng yi enjing. ¹⁵ Jisas nge er se andilim wu ombu, eim nim mił yi enjing. Erangin kin, wumb pei mani mulnjung. ¹⁶ Jisas eim bres angil orung ei sipi, omu tał ei sipi, ei epin konu ele kanip, Gos kin prei erim. Erpi, bres engin topu, eim er se andilim wu ombu ngum. Nga eim er se endim wumb sik, kuni mok tok wumb pei mulnjung wumb ei ngungjung. ¹⁷ Pe kuni ngungjung kuni ei, wumb pei nunjung. Pinang pang kin, kuni orung pei mołum ei sik gerenj kon engki nga tał to piki tunjung.

18 Kunum endi, Jiisas eim mendpił prei er mułum. Pe eim nge er se andilim wumb ei eim kin ouni mulnjung. Mułangin kin, Jiisas ek nipi, wu ombu kii sim. “Wumb na nii, pa ninmin?”¹⁹ Wu ombu ek ni orung kindik yi ninjing, “Wumb kombur, nim Jon wumb noł pendilim wu pa ninmin. Nga wumb kombur, nim wu Elainja pa ninmin. Nga wumb kombur yi ninmin, ‘Gos oł ekii se ermba ei, piipi nilim wu ok kultum, nga konj tonu onum, ninmin,’ ” pa ninjing.²⁰ Pe Jiisas ek nipi, eim er se andilim wu ombu ngopu yi nim, “Enim na nii pa ninmin?” Piisa ek nipi orung kindpi yi nim, “Nim Gos kindim wu Kraiss, mendpił mołun,” pa nim.

Jiisas Eim Kolpu Nga Ngenj Kumbii Sipi Ermba Nge Nim

(Masyu 16:20-28, Mak 8:30-9:1)

²¹ Pe Jiisas ek dinga nipi eim nge er se andilim wu ombu ngum, “Enim wumb endeim, endeim kanik, ek ei ni tor kindnerngii, mon!” nipi ngum.²² Pe eim ek yi nim, “Na Wu Kingam ei, ngenj kumbii kulmbii,” pa nim. Kulmał kalilmin wumb owundu ni, lo ek polmun wumb pei, na kin buł ngungii. Ngok kin, na to kundngii. Kundangin kin, na mei konu ełe kunum tekliki pimpii. Pep, nga angip tonu ombii,” pa nim.

²³ Jiisas ek nipi, eim nge er se andilim wumb ngum, “Pe

wu endi na kin ekii simpii ni piimba wu, ei eim noman ełe oł kanim kanim ermbii nipi piimba noman ei to mani kindpi, kunum kunum eim ngenj kumbii sipi, kongun dinga erpi, endmba ei yi mił eim ond peri ei kan sipi andpi, na ekii simba,” pa nim.²⁴ “Wu endi eim noman ełe er endmba wu ei, eim noman konj am ba. Pe wu endi na nge noman piipi, eim noman ełe to kundmba ni erim, ei eim noman konj punermba; ba eim kunum kunum konj mułmba.²⁵ Pe wu endi eim, kongun owundu erpi, eim mei epi pei simba wu, ei eim noman konj am ba. Pang kin, mei ełe epi, ei opu, eim paki tumba mił nenj? Ei kapli enanim.²⁶ Pe wu endi na ek ni tor kindnermba; eim na kin buł ngang piipi, yi ermba wu ei, na Gos kindang na mani op wu kingam moł; na wu ei kin buł ngop piimbii ku. Wu kingam eim nge tilang owundu kin, eim nge arim Gos kin, Gos nge enjel ka wii ouni ongii kunum ei, eim kin yi ku erngii.²⁷ Na ek keimi nip enim ngond, ‘Wu kombur ya ełe angilmin wu ombu, ei kulerngii. Nga molk kin, Gos sinim tep er mołum ei nge noman dinga ei keningii.’ ”

Jiisas Nge Ngenj Ei Kanim Eipi Mił Pim

(Masyu 17:1-8, Mak 9:2-8)

²⁸ Jiisas ek ei nipi, mułang kunum angil orung nga tekliki poru neng, eim Piisa,

Jon ni Jeims sipi, eim prei ermba nge, komung endi ele tonu punjung. ²⁹ Eim prei er mułang kin, eim kumb ningil ei eipi mił kułum. Eim konduk ni kupu kuru mendpił mił tiłang erim. ³⁰ Pe wu tał eim kin tor okuł, ek tang mulnjung. Sin ok kupenjpın noł wu tał ei Moses kin Elainja teł kin ek tengnjing. ³¹ Wu tał tiłang owundu erim konu tor okuł, Jiisas Jerusalem konu oł endi ermba ei nikił, nga Jiisas mei ele si kindpi ba, ei nikił enjngil. ³² Pe Piisa kin eim angim tał, ningil se andpi erang kin, mani pu pingii pim. Ba yi er mułangin kin, Jiisas nge tiłang owundu ni wu tał tiłang owundu mulnjung konu ele erim. ³³ Wu tał Jiisas mondkuł si kindkił punguł enjngil. Pe Piisa ek dinga nipi yi nim, "Wu Owundu, sinim ya mołmun ei ka; sin ngii wii tekliki ele tekmin. Ngii endi nim nge, endi Elainja nge, endi Moses nge," pa nim. Ba Piisa eim ek ei pii poł tunarpi nim. ³⁴ Pe ek ei nipi mułang kin, konu kupu endi opu, wu kei kin peli erim. Erang kin, kon kupu ei en enim pandi tang kin, mund mong enjing. ³⁵ Konu kupu peli erim, konu tuk ele, ek endi tor om. Ek yi nim, "Ei na kangi, na eim noman ngop moł. Enim eim nimba ek, ei piingii," pa nim. ³⁶ Ek tor om, ei poru neng kin, kenjing ni Jiisas eim, endeim mendpił mułum. Mułang kin, en enim

ek tinenjing. Ekii se kunum ei wu kei epi endi kaninmin pa nik, yi ninenjing mon.

*Kangi Endi Gui Kis Mułum
Ei Er Ka Erim*

(Masyu 17:14-18, Mak 9:14-27)

³⁷ Kupiiring komung ei si kindik, mani punjung. Puk, kenjing ni wumb tiłap owundu endi andlam ele ok Jiisas kan sinjing. ³⁸ Wumb onjung konu, tuk ele wu endi om, wu ei wii dinga topu yi nim, "Owundu! Na nim kin prei end, nim na kangil ei kenjii. Na kangil endeim mendpił mołum. ³⁹ Gui kis endi, eim ambil gii nipi, sikir wii topu yi elim. Pe gui kis ei, oł kis eim kin elim. Erang kin, jipambil kuru endi eim gupu ele tor ołum. Pe gui kis ei ngenj tuk, er kis mondpu, eim tor punalim," pa nim. ⁴⁰ "Pe nam nim nge, er se andilim wu ombu kanip nemb, to tor kindngii, nemb puk; ba nim nge er se andilim wumb ei enjing kapli enerim mon! ⁴¹ Jiisas ek dinga nipi, orung kindpi yi nim, "Enim wu amb pei kunum ele, enim pii gii dinga ninanmin. En enim noman ele kun pinalim. Kunum nimberii na enim kin mołup oł embın tui ei nge, er kun er mułmbii? Nim kangil ei ya tu wa!" ⁴² Pe eim kangil ei andpi wang kin, gui kis ni elim oł ei erang, kangi ei olkup topu kindang, am pupu bok kis topu pim. Ba Jiisas eim gui kis ei ek dinga ngopu kindpi, kangil ei er ka erpi, arim mułum konu

ngo orung kindim. ⁴³ Wumb pei molk kenjing ni, Gos nge noman dinga ele oł ei erang, wumb puku sik enjing. Nga epi pei erim ele nge, enim embin to piinjing.

Pe Jiisas eim er se andilim wumb kanpi, ek dinga nipi ngum. ⁴⁴ “Enim kom ka sek, molk ek ei piingii. Kunum kinan mon; pe nga wu Gos kindang mani opu wu kingam ei, wu kombur sipik, wumb pei angil ele ngungii.” ⁴⁵ Ba eim er se andilim wumb, en enim ek nim ek ei, pułe pii poł tunenjing. Tunarik kin, nga ek ei pułe koi er pim. En enim mund mong tok Jiisas kin ek ei kii se piimin, min mon ni piik mulnjung.

Nii Owundu?

(Masyu 18:1-5, Mak 9:33-37)

⁴⁶ Jiisas nge er se andilim wu ombu, en enim ek mił enjing. Erik, yi ninjing, “Sinim mołmun, tuk ele wu nii owundu mułmba?” ⁴⁷ Pe Jiisas eim yi piim, en enim noman tukrung yi pałim, ni kenim. Kanpi, eim kangil kembis endi tu wum. Kangi ei eim kin tep to engim. ⁴⁸ Jiisas eim ek nipi yi nim, “Wumb endi kangil ei kanpi nam kangil ni piipi paki tumba, ei yi mił eim na paki tum ku. Pe wu endi na paki tumba, ei Gos Owundu na kindrim wu ei paki tumba ku. Kangil kembis tuk mołum ei mił wumb endi yi erpi kangil kembis noman pałim mił, yi peng na kongun yi

erpi mułmba ei wu owundu mendpil.”

⁴⁹ Pe Jon ek ni orung kindpi yi nim, “Owundu, sin kenjpin wu endi nim nge embe ele nipi gui kis piim wu ei to tor kindrim. Ba eim sinim andinmin konu ele ekii se onanim. Sin yi nipin kin mon ninjpin.” ⁵⁰ Ba Jiisas ek nipi eim ngum, “Enim mon nik yi enerngii mon! Wu endi enim kin ek ka nipi ermba, ei enim opu orung wu mon!”

⁵¹ Gos eim Jiisas sipi, ei tonu nga orung simba, kunum ei mandi erim. Yi erang kin, Jiisas noman dinga kindpi Jerusalem konu ele ba erim. ⁵² Jiisas eim ba pendpi, wu kombur ok puk, wumb kanik ningii nge, nipi kindim. Pe wu ombu ok puk, Sameriya konu ele ok tuk puk, eim omba nge er kun er mulnjung. ⁵³ Ba wumb konu ele wumb, en enim ngii konu Jiisas sipngii kis erang piinjing. Nimbil erang, wumb en enim yi mił piinjing; Jiisas Jerusalem konu ele ba onum ni piinjing. ⁵⁴ Pe Jiisas nge, er se andilim wu tał, Jon kin Jeims tel Sameriya konu ele wumb oł ei kankil orung onmbuł, ek nikil Jiisas ngunjunguł. “Owundu! Nim er piin mił nenj? Sin ei epin konu ele dup opu wumb ombu nangli nimin min?” ⁵⁵ Ba Jiisas kan ak topu, wu tał kanpi ek ngum. ⁵⁶ Ek ngang kin, nga konu eipi endi punjung.

Wumb Endi Jiisas Kin Ekii

*Singii**(Masyu 8:19-22)*

⁵⁷ Andlam ɛle andik puk, pangin kin, wu endi tor opu ek yi nirim, "Nim pe punjii on konu ei na bii. Nim konu eipi endi punjii konu ei, na bii ku." ⁵⁸ Jiisas ek nipi wu ei ngum, "Owu simbii ei mei tukpu ɛle or palimmin. Nga kei ei ngii salim. Ba mei mani opu wu kingam ei, peng sipi or pimba konu ɛle sinalim," pa nim. "Pe nim na kin kii yi sikin ekii simbii nin, ei ninim pii pol ton min?" ⁵⁹ Pe wu endi eipi kanpi, ek dinga nipi ngum, "Nim na ond konu ɛle ekii se wa!" nim. Wu ei ek yi nim, "Nim na kapli pup arnan kulum ei, tukpu top pendip ombii min?" ⁶⁰ Pe Jiisas ek nipi wu ei ngum, "Wumb na noman konj sinanim ei wumb kulii miɔ moɔmun ei kapli wu ei tukpu tungii; ba nim pukun wumb kankin, Gos sinim tep erpi, moɔmun miɔ ei ninjii," pa nim. ⁶¹ Wu endi opu yi nim, "Owundu! Na kapli, ok pup nam nge wumb tilap ei, angil sip pendip kin, na nim kin ekii sip ombii min?" ⁶² Pe Jiisas ek yi nim, "Wu endi eim andlam kun bii ni pupu, nga kan orung kindpi, nga na noman palim miɔ er nimba wu ei Gos sinim tep er moɔmun kongun palim ei kapli enermba mon!"

10

Jiisas Wu Engki Angil Orung Nga Tal Gos Kongun ɛle Kindim

¹ Ekii se Owundu eim wu nga engki angil orung nga tal to tonu kind mondpu, eim wu tal tal ni kindang punjung. Ei ekii se eim omba konu ɛle ok ni kindang punjung. Eim wu ombu puk konu owundu ni, konu wii ni pei nipi kindim. Ekii se eim konu ombu pei andpi ba nge piipi nim. ² Kindpi yi nim, "Kuni pei pol top moɔmun, ba kongun wu pei mulamin. Yi piik kin, enim kuni arim ei kin prei kunum kunum er mulangin kin, kuni arim eim kongun wu pei kindang kuni kulou tungii nge pungii," pa nirim. ³ "Piinmin! Enim pei! Na enim kung siipsiip wal miɔ tuk owu simbii muljung konu ɛle kindind. ⁴ Enim ku kon min simb su min kon erik se moɔmun ei mendpil sipngii. Enim epi eipi endi sipnerngii. Andlam ɛle puk wumb kin 'Wei!' a ningii; ba enim ek kinan tangk yi erik mulerngii mon!" pa nim. ⁵ "Pe enim puk, wumb ngii endi ɛle, nirik punjung kin, ok enim ek yi ningii. 'Enim ngii ɛle wumb noman emin seng mulngii!' ek yi ok ningii," pa nim. ⁶ Pe wu endi eim noman emin peng, ngii ɛle moɔmun kin, eim ek noman emin ningii ek ei wu ɛle kin ba, min wumb endi noman yi pim endi mulenjing kin, enim noman emin ningii ek ei; nga en enim kin orung wang kin, 'Enim kin noman ka pimba; ba wumb ei kin noman ka piinenmba, mon!' ⁷ Pe en enim konu endi tuk

puk kongun erangin kin, nga wumb endi enim ngii konu ele sipik kuni mok to nungii kuni ei minj. Nga ngii endi puk, endi puk enerngii mon.⁸ Nga enim ngii ele minj molk, kuni ni, noł ni, nipi epi endi ngungii ei nungii minj. Nimbił erang kongun enmin wumb ei ku kaplı silmin enim ngii ele puk yi enerngii mon!⁹ Wumb kombur ening tang, piingii ei er ka erei! Erik yi ningii, 'Gos sinim kin tep erpi mołum, kunum ei ya mandi onum,' pa ningii.¹⁰ Pe enim konu owundu, endi tuk pangin kin, wumb enim sik ngii konu ele sipnarik, ninjing kin, enim puk andlam wer konu owundu ele angk, molk, ek yi ningii.¹¹ 'Enim nge kulman, sin simb ele mułum, ba nga en enim kin orung kindinmin. Ba enim piik kun erngii, Gos sinim tep er mołum, omba kunum mandi enim.'¹² Na enim kanip nind; kunum poru nimba kunum ei, Sorom konu ele oł embin tui tonu orum ya konu ele tonu onermba. Ba konu ele oł embin tui owundu mendpił tonu omba.

Konu Owundu Kombur Wumb Noman Ak Tunanmin Ei Kaimb
(Masyu 11:20-24)

¹³ Enim Korasin ni Beseira konu ele wumb piik kun er mułngii. Pe na jep oł yi enim kin enj oł ei Sairon konu ele kin Taiya konu ele ok yi elamb kin, wumb ombu molk, kon mił epi geltii kend munduk, dup sik ele molk

sik, pakik andan tok, en enim oł kis buł ngok, noman to ak tunjung ni wumb, keningii nik yi elmin.¹⁴ Gos wumb mok tumba kunum mandi ermba ei, Taiya kin Sairon konu ele oł embin tui, tonu orum ei kembis. Ba akip oł embin tui, enim kin tonu omba ei, owundu tonu omba. Nimbił erang, enim noman ak tunenjing.¹⁵ Pe enim Kapaniyam konu ele wumb ei, epin konu ele ambilk tonu pungii erngii ei mon! Ba enim dup konu ele mani pungii."

¹⁶ Pe Jiisas ek yi nipi, eim nge er se andilim wumb ngum, "Wu endi enim ningii ek ei piipi nim kin, ei na ek piimba. Wu endi enim kin, buł ngopu nim kin, ei na kin buł ngonum ku. Pe wu endi na ek piinarpi; buł ngopu mułmba ei, Owundu na kindang onj ei, eim kin buł ngumba ku," pa nim.

¹⁷ Ekii se wu engki angil orung nga tał, 70 pei orung ok, ka piinjing. Jiisas kanik yi ninjing, "Owundu! Nim embe ele nemin, gui kis ni ombu, sin ek piik, ekii sik tor punjung," pa ninjing.¹⁸ Pe Jiisas Seisen eim dinga poru nipi yi nim, "Na mołup kenj ni, Seisen ei epin konu ele kupu kuru mił, boi ni mani om. Opu, gur gali owundu nipi kumb kinang erim.¹⁹ Enim piyei! Na enim dinga ngunj. Ngamb kin, enim ka wembii ni epi, enim kin tumbii ni ermba, ei eim piik kanik, enim opu orung

wumb ongii ei, enim to mani kindngii. Enim pungii konu eġe epi endi, enim to mani kindnermba mon! ²⁰ Ba enim ka piik yi ninerngii, ‘Gui kis enim sin ek ekii sik, tor punmun.’ pa ninerngii mon! Enim Gos kin ka piingii, Gos enim ei epin konu eġe enim embe poġ pendim paġim. Nimbil erang enim Gos kingam noġ moġmun.”

Jiisas Eim Ka Piipi Arim Gos Ngum

(*Masyu 11:25-27, 13:16-17*)

²¹ Kunum eġe Gos Gui Ka je, Jiisas kin ka piipi ngang kin, Jiisas ka piipi, ek yi nirim, “Gos Owundu! Nim tonu epin ni mani mei eġe owundu moġun. Ei na nim kin ka piind. Nim wumb noman ka pepi, peng pim wumb ei kin, oġ ka dinga ei en enim kin koi erkin pendin, ba nga kangil kembis miġ noman yi peng moġmun ei kin, oġ ei andan tokun en, ei ka ninim noman ka pim miġ en.

²² Na arnan eim epi pei na angil eġe pei ngoġum. Eim kingam ei wumb endi pii poġ tunaġmin mon! Arim, eim mendpiġ, kingam pii poġ toġum. Nga arim wumb endi pii poġ tunaġmin. Kingam mendpiġ arim piikim. Pe kingam mendpiġ eim noman eġe Ernjing wumb andan tumba, wumb ei Ernjing piingii.”

²³ Jiisas nge er se andikim wumb mendpiġ eim kin mulnjung. Molk kin, eim kan ak topu ek nim, “Enim

piik kanik enmin oġ ei, wumb kombur yi kenjing kin, wumb ei ka piyangan. ²⁴ Na enim kanip nind, kumb ok Gos nge oġ ekii se ermbe oġ ei piik niġmin wumb kin, wu King ni, wumb ei ok, enim pe kaninmin oġ ei nge kenmin nik mulk. Ba en enim kinerik mon. Enim pe piinmin ek ei piimin ni mulk, ba en enim piinerik.”

Sameriya Wu Endi Eim Wumb Kaimb Sim Ek Poġ

²⁵ Pe wu endi lo ek piipi eġim wu, ei eim yi piim. Nam ek nemb Jiisas nimba miġ ei kenmbii nip nirim. “Ek andan wu! Na nimbil oġ erip, noman konj sip kunum kunum ka muġmbii?” ²⁶ Pe Jiisas ek nipi yi nim, “Gos lo eġe nipe ek paġim? Nim er gerin miġ nenj?” ²⁷ Pe eim ek dinga nipi orung kindpi yi nim, “Owundu, ei Gos nim nge, nim eim kin noman ka ngunjii ei, ninim noman nge ninim noman tuk, ninim dinga pei eim kin ngunjii. Pe ninim kapli wumb nii endi ninim piikin, nanim wumb nii ni piimbii ei nanim wumb ende miġ na kin mandi pep moġum; yi miġ ninim noman kultun miġ yi kulkun wumb ei ngunjii.” ²⁸ Pe Jiisas ek nipi ngopu yi nim, “Nim ek kun nin, ninim nin miġ yi enjii! Erkin nim noman konj kunum kunum ka sikin mulnjii.”

²⁹ Ba lo ek piikim wu ei, eim embe ambil ka ermbii ni piim. Piipi kin, nga Jiisas kii sim. Sipi yi nim, “Na

wumb nii ni piimbii ei nanim wumb endi mił na kin mandi mołum?" ³⁰ Pe Jiisas ek yi mił nipi orung kindim, "Jura wu endi Jerusalem konu ele si kindpi, wuł mani Jeriko konu ele pum ni, wumb waning elmin wumb kombur, eim andlam ele kan sinjing. Wu waning elmin wu ombu ok, eim epi pei sik, eim kepil tok erik pendik, en enim pangin kin, wu pupu kulmba peng pim. ³¹ Pe kunum ele kulmal kalilim wu endi, eim andlam ele wuł mani pum. Pupu, andlam ele pum ni wu pim ei kan si kindpi pum. ³² Yi ku, pe nga Liiwai kulmal kalilmin paki tołum wu endi andlam ele tor opu pum. Pupu kin, wu ei kanpi si kindpi, opu orung andlam ele pupu pum ku. ³³ Ba Sameriya konu ele wu endi andlam ele opu, pupu mer wu ei pim konu ele tor pum. Eim wu ei kanpi, eim mund mong ele kaimb kis piim. ³⁴ Pe wu ni eim mandi pupu, kepil mundum konu ei kanpi, kopung kindpi, noł wain kindpi yi erim. Yi erpi sipi, tonu sipi, eim nge kung dongkii ele tonu kindim. Kindpi sipipi, sing ngii ele pendpi, tep ka er mołum. ³⁵ Pekil kupiiring, eim ku mong engki sipi, ngii sing ngii tep elim wu ei ngopu yi nim. 'Nim na wu ei tep ka er mulii! Pe nim epi endi ya wu ei kin ngun kin, na ya orung ombii kunum ei, na nim kum epi top orung kind ngumbii,' pa nipi eim pum. ³⁶ Pe nim er piin mił nenj?

Wu tekliki andlam ele andik onjung. Nim wumb nii piinjii ei ninim wumb endi mił nim kin mandi mołang wumb kis ei ok wu ei tunjung?" ³⁷ Lo ek piilim wu ei ek yi nim, "Eim wu ei kan kaimb piipi wu ei, paki tum." Pe Jiisas ek nipi, wu ei ngopu yi nim, "Nim pukun oł yi ku erii!" pa nim.

Jiisas Opu Amb Masa Kin Mariya Tel Kenim

³⁸ Pe andik puk, Jiisas pupu konu endi ele tuk pum. Amb endi mołum amb ei, embe Masa. Eim Jiisas sipi eim ngii konu ele sipim. ³⁹ Masa ni amb ei eim angim endi mołum amb ei, embe Mariya. Mariya eim Jiisas mołum konu simb ele mandi opu mołpu Owundu ek nim mił piipi mołum. ⁴⁰ Ba Masa eim kongun pei erpi, kuni kelim. Pe eim noman eipi eipi pum. Masa pupu, Jiisas kanpi yi nim, "Owundu, na nge engnan ei, na wak tang, na mendpil kuni er ka end. Ei nim piinan min; eim kindan opu, na paki tumba," pa nim. ⁴¹ Ba Owundu ek nipi orung kindim, "Masa! Masa! Nim noman ele epi kanim kanim piikin nin. ⁴² Ba epi endeim mendpil ka wii ei, pe Mariya epi ka ei, piipi simba enim. Ei wumb endi eim epi ka ei sinermba mon!"

11

Prei Erngii Oł Ei (Masyu 6:9-13, 7:7-11)

¹ Jiisas eim konu orung endi prei er mołum. Ekii

se prei er poru nipi wang, eim nge er se andilim wu endi opu yi nim, "Owundu, nim sin prei ermin mił ei, andan to!" pa nim. "Ok Jon wumb eim se andilim wumb prei erpi eim nge kongun wu ombu andan tum mił yi, sin prei ermin mił enjii," pa nim. ² Pe eim ek nipi ngum, "Enim prei enjing kin yi erngii.

'Sinim Erinjpin, nim embe ele kun ka wii mendpil tonu mułmba. Nim sin tep er mołun konu ei tor omba. ³ Sin nge kuni nim kunum kunum ele sin ngo! ⁴ Nim sin oł kis enjpin ei kil ngunjii. Nimbił erang, sin yi ku, wumb oł kis sin kin erik ei, ninim noman palim mił, sin kin yi enanmin, ei pei si kindinmin. Nim sin oł embin tui endi tonu opu, sin kin erang kin, sin oł kis ermin ei kaplı, nim sin paki to si orung sin kin, sin konu ele mandi punenmin.'

⁵ Pe eim ek yi nipi ngum, "Enim mołmun konu tuk ele, eim wu angim endi mołum ei, eim pupu, epin tuk memb, ngii andaring pupu angim ek dinga nipi ngopu yi nim, 'Engnan, nim bres tekliki na ngui!' a nim. ⁶ 'Na nge wu puł endi konu turii andpi om. Na kuni ngumbii sinerang kin; na op nind,' pa nim. ⁷ Angim ngii nirik pim wu ei, ek dinga nipi yi nim. 'Na angip tonu ombii pinalim;

ngii ondu palim. Na kangil kin or palmin. Na angip, nim epi endi sip ngumbii pinalim.' ⁸ Kaplı, ei nimbił oł ermbe? Na ek nip enim ngond, 'Eim na engnan nipi piinarpi, epi endi ngunerim, eim yi piimba; wu ei wii tek tek top mołum nipi, eim kaplı angip opu, angim epi sinerang om, ei paki top ngumba.' ⁹ Na enim kanip nind, nim Gos kin kii sin kin nim ngumba sinjii. Enim epi endi kuruk endngii ei, kaplı keningii. Enim ngii ondu, to seki ningii ei Gos kaplı aki tumba. ¹⁰ Wumb Gos kin prei elmin ei epi silmin. Wu endi epi kurpu andlim ei, kan silim. Pe wu endi Gos kin mandi mołpu, ngii ondu to teki teki nimba ei, Gos kaplı aki topu ngumba. ¹¹ Enim mołmun konu tuk ele, wu nii endi eim kingam opu, kii sipi, omu endi ngumbii nimba; ba eim arim ei ka wembii kis endi ngumba min? Ei mon! ¹² Wu endi kingam ei, kei muł numbii nimba; ba eim arim ei ka ep min, epi endi ngumba ei numba min? Ei mon ku! ¹³ Pe enim wumb kis, ei en enim kingenjing epi ka ngołmun. Ei en enim piingii ku. Yi mił, enim Ernjing ei epin konu mołum ei, enim prei erik, Gos Gui Ka simin ningii ei, enim kaplı ngumba. Ngang kin, Gos sin kin oł ka pei erpi ngonum."

*Jiisas Biyelsipul Kin
Kongun Ouni Enim Ninjing
(Masyu 12:22-30, Mak*

3:20-27)

14 Jiisas wu endi gui kis mu'lang, ek tingna'im ei, to tor kindim. Gui kis ei pang kin, wu ei ek tangpi yi er mu'lang kin, wumb kanik, noman embin to piinjing. 15 Ba wumb kombur yi ninjing, "Eim gos kend owundu Biyelsipul nge e'e gui dinga kis ombu, to tor kindnim. Ei gui kis nge tep e'lim wu," pa ninjing. 16 Pe wumb kombur eim ermba jep o' ei, kenmin nik, o' endi ermin, ninjing. Nik yi ninjing, "Nim jep o' endi ei epin konu e'e o' endi erii!" ninjing. 17 Ba Jiisas wumb noman tuk e'e eim piim. Piipi kin, eim ek dinga nipi ngum, "Pe wumb mei ende wumb en enim eipi eipi puk, paltik opu ermin nik erngii. Ei en enim konu kunum kinan olt ka sinermba. En enim mei konu kis mu'mba. Nga ngii endi eskil' topu pupu, ngii endi e'e pimba ei ngii endi eskil' topu, mani ba ku. 18 Seisen nge tilap ei ok eipi eipi puk, opu ermin nik erngii ei, kapli ka mu'ngii mi' nenj? Enim nik na gui kis tor kindinj; ei nimbil' erang Biyelsipul nge dinga e'e gui kis ombu to, tor kindinj, ninmin ei na nind. 19 Enim yi ninmin, "Na gui kis to tor kindinj ei Biyelsipul dinga e'e to tor kindinj pim kin, kapli en enim Jura engnjing no' gui kis to tor kindinmin ei kindinmin mi' nenj? Yi mi' ku en enim ek e'e ni peni e'e kindpi kos er ngumba. 20 Gos angil' e'e

erang, na gui kis top kindinj pim kin, kapli Gos sinim kin tep ermba om ni piimin.

21 Pe wu dinga endi, opu kileng ambilpi, eim ngii e'e mu'mba ei eim ngii konu ka simba. 22 Ba wu endi eim dinga pupu wang kin, wu ei kin opu erngil' ei, wu ei kapli, eim wu endi opu kileng ni kumb tepii ei kapli simba. Eim opu ermbii nip piingii ni opu, wu ei topu eim epi sipi, wumb mok to ngopu yi ermba pend piipi omba.

23 Wu endi na kin opu ermba wu ei, na kin wu pu' mon! Wu endi na nge kung siipsiip kin, tep er kun enermba, ei eim na kung siipsiip ombu, to eipi eipi kindilim."

24 "Gui kis wu endi si kindpi pulum ei, pupu mei kep ka sa'ilim, konu mo'ulum. Gui kis ei konu endi kan sina'im kin, yi ni pi'ilim. 'Ok nam muls, ngii konu si kindip onj konu ei nga bii,' ni pi'ilim. 25 Pe pupu ngii e'e kurpu kenim ni, ngii ei er kun er sa'imin ei sim. 26 Ka seng kanpi, pupu gui kis angil' orung nga ta' nipi tu wum. Ei eim dinga ei to mani kindik o' kis e'imin. Erik, ngii e'e nirik puk mo'ulumun. Ok wu ei kis aninga mu'um, ba pe kis mendpi' mo'um."

27 Jiisas eim ek ei nim, kunum ei wumb pei mulnjung. Konu tuk e'e amb endi mu'um. Amb ei ek dinga nipi wii yi mi' tum. "Amb ei ok nim mengpi nim am ngurum amb ei eim ka piyangli." 28 Jiisas ek nipi yi

nim, “Ei minj mon, ba wumb Gos kin ek piik ekii sinmin wumb ei kapli ka piyangli.”

Wu Kombur Jep Oł Kenmin Nik Wii Tunjung (Masyu 12:38-42)

²⁹ Wumb pei ok kułou tangin, Jiisas ek yi nim, “Akip kunum ele, wu amb pei wumb kis mołmun. En enim kii sik ek nik, jep oł minj kenmin ninmin. Ba na jep oł endi andan tunermbii. Ei Jona nge jep oł mendpił ei andan tumbii. ³⁰ Gos kumb ok Jona Ninipe konu ele pui nipi kindrim, ba Jona Gos ek nirim mił ekii sinerang kin, Gos jep oł endi erpi andan tang, omu owundu eim kirim ele tuk pupu kunum tekliki pirim. Ei Ninipe konu ele mołmun wumb keningii nipi enerim mił yi ku wu kingam mołum. Ei eim Gos oł ei ermba ei akip wumb mołmun kunum ele keningii nipi ermba. ³¹ Ekii se Gos eim wumb, mok tumba kunum ei, wumb tep er mułum amb kuin konu mei orundung mułum amb ei tonu opu, wumb oł kis enjing ei ni peni ele kindpi ermba. Nimbil erang amb kuin mei wer orung mendpił mułum. Pe eim opu King Solomon eim noman ka piim ei piimba nge om. Ba pe wu endi Solomon to mani kindim wu endi ya ele mołum; ba en enim eim ek piinenjing mon. ³² Ekii se Gos eim, wumb pei mok tumba kunum Ninipe konu ele mołmun wumb kin, wumb akip kunum ei wumb

ouni orung tonu ongii. Ok oł kis ombu nik tor kindngii. Nimbil erang Ninipe konu ele wumb Jona nirim ek ei piik, noman ak tok. Ba pe ya mołum wu ei Jona ek to mani kindim, ba enim noman ak tunanmin.

Ngenj Ele Tilang (Masyu 5:15, 6:22-23)

³³ Wumb dup alam kałiłmin ei sik ngii nirik mandring, peł ele kindngii ele mandring kindik pendngii ei mon! Wumb dup kalk tonu peł ele pendilmin, wumb ngii ele nirik ongii ei, dup tilang ei kanik ongii. ³⁴ Nim ningil, ei ninim ngenj ele nge tilang. Pe ninim ningil ka piimba ei ninim ngenj tilang ka ermba. Pe nim ningil kis mułum kin, nim ngenj pei emii ermba. ³⁵ Ei piik en enim, kan kun er mułngii. Mon pim kin tilang noman tuk salim ei nga emii ermba. ³⁶ Pe ninim noman tilang pei pim kin, noman ele emii endi pinermba mon. Ninim noman pei tilang ermba. Ei dup alam tilang enim mił yi ninim noman ele tilang erpi pimba,” pa nim.

Ek Mon Wu Ni Kulmal Kałiłmin Wumb Oł Kis Enjing (Masyu 23:1-36, Mak 12:38-40)

³⁷ Jiisas ek ei nipi poru neng kin, lo ek piilim wu endi opu, “Jiisas, nam ngii konu wang kuni numbuł,” pa nim. Yi neng kin, Jiisas pupu peł ele mułum. ³⁸ Lo ek piilim wu ei mołpu kenim ni, Jiisas

noł was enarpi, kuni ok num. Nang kanpi wu ei, eim noman embin to piim.

³⁹ Ba Owundu yi nim, “Enim lo ek piilmin wumb enim kuni nołmun ming torung was er ka elmin wumb tukrung penj mołum. Yi mił enim noman tuk ełe oł kis ni, waning epi erngii nge piki top pałim. ⁴⁰ Enim wumb noman pinalim. Gos enim nge ngenj torung erim, ba eim enim ngenj tukrung enerim min? ⁴¹ Ba enim noman tuk pałim oł ka epi yi erngii nge wumb kaimb er mołmun wumb ei paki tungii. Enim yi erangin kin, enim noman tuk ka seng kin, enim wumb paki tungii,” pa nim.

⁴² “Ba enim lo ek piik kin wumb, piik kun er mułngii. Enim keming ni tem ni epi mok tok engki erik, epi orung endeim sik Gos ngołmun. Ba enim wumb noman ngok elmin, oł ei si kindik, andlam kun si kindik, Gos kin noman ngunałmin. Enim oł ei erik, nga oł endi si kindnałmin mon ku.

⁴³ “Enim lo ek piik elmin wumb, piik kun er mułngii. Enim yi mił piilmin, sin men ngii ełe kumb se mułamin kin, wumb keningii nik elmin. Pe kunum endi, wumb kulou tołmun kunum ei, sin onmun nik angil sik, yi erangin wumb eipi, ei sin keningii nik. Enim noman yi piilmin wumb. Yi erngii ei kan kun erik mułngii. ⁴⁴ Enim mołmun ei yi mił, wumb tukpu tołmun, ba

jep oł er pendnałmin, mei mandring koi er pałim ei kan kun enarik tonu peł ełe andlam andilmin, ba mandring mei konu ełe ka sinalim mił enim yi mołmun. Ba wumb kan kun enarik kin, nga wumb ok emin mołmun mił yi ku molk kapli enanmin.”

⁴⁵ Wu endi lo ek piik nik elmin wu ei nge endi ek nipi orung kindpi yi nim, “Ek mon wu! Nim ek yi nikin, sin kin ek embilin ku,” pa nim. ⁴⁶ Pe Jiisas ek ni orung kindpi yi nim, “Enim lo ek piilmin wu, enim kan kun er mułngii. Enim oł embin tui er wumb ngołmun. Ngangin kin, wumb kongun dinga elmin; ba en enim angil endi tuk kindik, wumb ei wurii wii paki tunałmin mon! ⁴⁷⁻⁴⁸ Enim kan kun erik mułngii! Ok enim kupenjing noł Gos oł ekii se ermba oł ei piik niłmin wu ombu to kundnjung. To konduk kin, tukpu ełe en enim epi kuk moke ngok pendnjung. Yi enjing ei, en enim kupenjing noł enjing oł ei en enim noman ełe kapli en enim ni piik enjing. Keimi, nimbił erang enim kupenjing noł Gos ek ka ni tor kindilmin wumb to kundnjung? Nga enim tukpu sik epi kuk moke ngok enjing. Oł ei ngenj torung oł keimi mił pim, ba noman tukrung oł keimi enenjing, mon! ⁴⁹ Yi erangin kin, Gos eim noman ka piim ek ei ok eim nim, ‘Pe na Gos oł ekii se ermbii oł ei, piip nimba wu kin, Gos ek ka

ei si endngii wumb kindamb ongii. Ei wumb kombur konu eipi eipi pangin, embii monduk to kundngii. ⁵⁰ Pe kunum eġe, wumb ei ok Gos oġ ekii se ermbe ei piik ni tor kindilmin, wumb to kunduk. Akip kunum eġe en enim oġ embin tui singii. Ei ok wumb ombu to konduk miġ ni, pe kunum eġe erik miġ singii.

⁵¹ Am kumb ok, wu Eipel kultum. Nga mering wu Sekaraiya kultum. Ei Gos ngii kulmaġ kalilmin konu kin men ngii konu tuk eġe kultum. Ei ngenj kumbii singii nim ei, pe moġmun wumb ei keimi. Na enim kanip nind, enim wumb tilap ei pe ngenj kumbii singii.

⁵² “Enim ek ka piik sinjing, ba wumb kombur tuk puk ek ka simin ni enjing, ba en enim singii andġam ei, enim ondu ngunjung ei, enim kapġi konu eġe tuk punerngii mon!”

⁵³ Jiisas ngii eġe si kindpi anda pupu pum. Pe lo ek poġmun wumb kin, lo ek piik niġmin wumb en enim ek nik, eim ngunjung. Ngok kin, eim gupu eġe ek kanim kanim kopur kii sipin, yi nimin nik piik enjing. ⁵⁴ Eim ek endi nipi ngumba min, nik kui er mulnjung. Eim Jiisas ek endi nipi nim kin, ek nipin eim kos er ngumun ni piinjing.

12

Oġ Kend Oġ Ei Kan Kun Er Kindngii
(Masyu 10:26-27)

¹ Wumb puġe mam pei ok kulou tunjung, ba konu wumb pei piki topu pim, wumb endi kombur kembngii pim. Kunum ei Jiisas eim ek ok, nipi eim er se endim wumb ngum. “Enim kan kun er muġngii. Lo ek piik niġmin wumb ei ek kend tok niġmin ei, yiis bres tuk kindilmin miġ.” Jiisas ek ei puġe yi miġ nirim, “Lo ek piik niġmin wumb ek kend tok, ek ei wumb eipi ngangin piik kin en enim er kis monduġmun. ² Pe epi pei koi er salim ei ekii se nga peni eġe omba,” pa nim. Epi pei kum topu paġim ei, ekii se nga peni eġe wang wumb keningii. ³ Yi paġim ei, enim ek koi erik emii peng ninjing kin, ei nga kupiiring eni topu tilang enim miġ ek ei tilang erpi, peni eġe wang kin, wumb piingii. Enim ek aninga ngii nirikring ninjing ek ei, nga tonu ngii tondrung eġe angk nik tor kindilmin miġ pimba,” pa nim.

⁴ “Enim na wumb puġ, na enim kanip yi nind. Wumb enim ngenj ei to kundngii ei mund mong tunerngii! Mon!” pa nim. “Pe nga ekii se wumb ei oġ endi nga kapġi enerngii mon! ⁵ Ba na enim mund mong tungii wu, endeim na enim andan tumbii,” pa nim. Enim wu ei kin mund mong tungii; wu ei wumb to konduġum. Nga ekii se, eim wumb sipi dup konu kis eġe kindmbe ku. Na enim kanip nind, enim eim kin mund mong tok muġngii.

⁶ “Enim piinmin! Kei Winu

angil orung ei, ku kundii tał ngok silmin ei, enim piinmin. Ba Gos kei ei pei kanpi piinim. Nga endeim Gos ourun tunanim mon! ⁷ Na ek keimi nind. Gos enim peng enjin tukrung, ei pei gerpi kanpi poru ninim. Enim mund mong tunerngii! Enim kei Winu kembis mił ei, to mani kindinmin. Yi mił ku Gos enim kin pei tep er kanpi mołum.”

⁸ “Na enim kanip nind, wumb endi na embe ełe ek nipi wumb kumb ełe kanpi nimba wumb ei, eim na kin nimba ei wu kingam yi ku nimba. Ei eim Gos enjel kumb ełe wu ei embe ambil tonu kindmbii. ⁹ Pe wumb endi na kin, wumb ningil ełe buł ngopu nim kin, na eim Gos enjel ningil ełe eim buł ngumbii ku.

¹⁰ “Wumb nii endi wu kingam kin, ek ambilpi ek kis nimba wu ei, Gos eim oł kis kil ngumba. Ba wumb endi eim yi nipi Gui Ka dinga kongun owundu erim, ei embe ambil mani kindpi, yi nimba wumb ei Gos kapli ek kis yi mił nimba wu, ei kil ngok si kindnermba mon!

¹¹ “Pe wumb enim sik sipik men ngii ełe wu owundu mułngii ningil ełe ni, wumb num mułngii konu ningil ełe sipngii ei, enim mund mong enerngii mon! ‘Pe sin nipe ek ei ninim?’ Nik, yi ni piinerei mon! ¹² Wumb enim kin ek ningii kunum ei mendpil, Gos Gui Ka, enim ningii ek ei, enim ek andan tumba. Nipi

ngang kin, enim ningil ek ei mił ningii.”

Ku Ni Epi Ambil Nolum Wu Wulu Pum Ek Ekin

¹³ Wumb pei mulnjung konu tuk ełe, wu endi opu Jiisas kanpi, ek nipi ngum, “Ek mon wu! Nim ek nikin na angnan ngunjii. Ngan kin, eim sil erinpil epi ei pei mok to simbil,” pa nim. ¹⁴ Ba Jiisas ek nipi orung kind ngopu yi nim, “Nimbil erang wumb nii na ek kos mił piimbii nik to tonu kindnjing min, nga elip erinngil koł epi elip kin mok top kapil kapil erpi elip ngumbii min ei kapli enanim mon!” ¹⁵ Pe Jiisas eim ek nipi orung kindpi wumb ngopu yi nim, “Enim kan kun er mułngii. Wumb epi pei simba ei nik, kan bun bun kulerngii mon! Pe epi pei simba wumb ei, eim kulmba kunum ei, epi ombu eim paki tunerngii mon!” ¹⁶ Pe eim ek ekin endi topu wumb ngopu ek dinga nim, “Wu num endi epi ni ku pei salim wu ei, eim kuni telim ei, poł pei topu mołum. ¹⁷ Pe wu num ei eim noman ełe piipi, ‘Na nimbil oł endi ermbii?’ ni piim. ‘Na kuni tuk kindmbii ei ngii pei sinałim,’ ni piim. ¹⁸ Eim yi nim, ‘Nam ermbii mił nenj?’ ni piim. ‘Na yi ermbii, kuni ngii kembis kembis ombu to kis erpi, kuni ngii owundu konj tekmbii,’ nim. ‘Takip kin, kuni tem ni kuni kanim kanim sip nam ngii ełe tuk kindmbii. Nam kuni pei salim, kung pei

nop mulmbii,' nipi kin, kor mulum. ¹⁹ Moŕpu kin, eim ei ek nipi yi nim, 'Nim kung ngii pei kor molkun, kuni ni epi salim. Nokun kin, ka ka piikin mulnjii,' pa nirim. ²⁰ Ba Gos ek nipi wu ei ngum, 'Nim wu kom noman ka pinerang nikin moŕun. Nim epin mendpiŕ nim kulnjii. Kuŕan kin, epi pei ka er sin, ei wumb nii simba?' ²¹ Ei yi miŕ, wumb en enim epi pei kuŕou monduŕmun wumb ei, Gos kumb eŕe ok epi sinerii miŕ moŕmun," pa nim.

Gos Kin Noman Pii Gii Nimin
(Masyu 6:25-34)

²² Jiisas eim er se andiŕim wumb kanpi, ek dinga nim, "Na enim kanip nind, 'Enim noman konj eŕe noman to minj kulerngii mon!' Enim yi ningii, 'Sinim kuni nipe kuni numun? Nga enim ngenj eŕe piik kin, alap ni epi nipe endi kindmin,' yi ni piinerngii mon! ²³ Noman konj sikin konj mulnjii ei, kuni minj ni piinerngii; nga ngenj eŕe alap minj ni piinerngii! ²⁴ Enim kei Goi ni kei kanim kanim ei piingii. Enim kei piin min? Kei ei kuni tilaŕmin, nga kuni keŕngii ngii sinaŕim; nga kuni tu wuk kuŕou ŕanaŕmin; ba Gos eim kei kuni ngoŕum. Enim wu amb ei kei to mani kindinmin ei, enim wumb owundu moŕmun. ²⁵ Pe enim moŕmun konu tuk eŕe wu endi noman dinga pimba. Ei eim nga nipi, pupu eim noman konj ei kung ngii kopur nga sipi, mulmbii ni pimba, ei

kapŕi enanim; ba Gos mendpiŕ ei kapŕi ermba. ²⁶ Pe enim epi kembis endi erngii ei kapŕi enerim kin, Gos mendpiŕ kapŕi ermba. Nimbiŕ erang enim epi kanim kanim pei noman to piinmin? ²⁷ Enim epi kuk ka wii ei piin min? Ei kongun endi enaŕmin mon. Ei wii tonu onum. Pe enim alap enaŕmin; ba na enim kanip nind, kumb ok King Solomon, eim alap ka wii kindim. Ba ei ya epi kuk ka wii ei miŕ alap endi kindnerim mon!" pa nim. ²⁸ "Pe kuni taŕiŕmin konu epi ka wii tonu opu moŕum ei, pe moŕum; ba topuŕ tok tor kindik dup keŕngii. Pe epi wii ei nge Gos kan wiik toŕum. Ei enim kan kun erngii. Gos enim tep ermba ku; ba enim wu amb pii gii dinga pinalim. ²⁹ Yi piik, enim noman embin to piinerngii. Sin nipe kuni kin noŕ numun, epi nipe epi simin nik yi piinerngii mon! ³⁰ Mei konu orung orung torung moŕmun wumb ei, epi pei er simin miŕ nenj ni piik moŕmun; ba enim Ernjing ei epi ei nge singii ni piinim. ³¹ Enim Gos enim tep er moŕum oŕ ei, kan kun er mulngii. Pe Gos eim enim epi ombu kapŕi ngumba ku."

Ei Epin Konu Epi Pei Salim
(Masyu 6:19-21)

³² "Enim wumb tilap kembis kung siipsiip miŕ ombu, enim mund mong tunerngii. Enim Ernjing Gos ka piipi, eim tep er moŕum konu ei,

‘Enim ngumbii muḥngii,’ pa nirim, ek ei paḥim. ³³ En enim epi pei wumb ngangin kin, wumb top tok singii ku ei, wumb wii muḥngii wumb ei, paki tok ngungii. Ngangin kin, enim ku nin epi ombu am punermba. Pe ninim kon endi sinjii kon, ei sikirpi kilip topu numun tunermba; ba kon dinga wii seng kindnjii. Pe enim epi ka wii kanim kanim, epin konu kuḥou tungii ei am punermba. Konu ele waning wumb tuk ok waning sinerngii; nga ka pila min, epi kis endi tuk ok epi ombu, nok erik kis mundnerngii mon! Pe enim epi ka wii, ei epin konu kuḥou tungii, ei am punermba. Epin konu ele waning wumb tuk onerngii; nga ka pila min, nga epi kis endi tuk onerngii mon. ³⁴ Enim nge epi ka konu ele salim konu ele, kunum kunum enim noman tuk konu ele salim ku.”

Kongun Wu Ek Er Kun Er Muḥngii Ek

³⁵ “Enim kan talk, dup alam si kalk, konduk kindik, nipe epi endi erik, en enim er kun erik muḥngii. ³⁶ Jiisas ek nipi yi nim, “Enim muḥngii ei, wu owundu endi omba. Nik kin, wumb en enim or pinarik, er moḥmun miḥ muḥngii. Ei yi miḥ, wu ei eim kuni owundu nok erngii ei, orung omba ei si kindpi kin, opu ngii ondu to teki teki nimba, ei sikir ok aki tungii. ³⁷ Wu owundu ei opu kanihim ni, eim nge kongun wumb

or pinaḥmin ei, wumb ka piingii. Na enim kanip nind, wu owundu eim alap sipi osii er taḥpi, kan taḥpi, eim nga kuni er kun er sepi yi nimba. ‘Na nge kongun wumb ok peḥ ele molk, kuni owundu nungii nge ngumbii,’ pa nim. ³⁸ Pe wu owundu ei epin tuk mii memb omba min, kei kultu kumna tumba kunum ei omba min, eim opu kenmba ni, eim kongun wumb or pinarik omba nik, kui muḥngii wumb ei ka piingii,” pa nim. ³⁹ “Enim oḥ ei piimin! Wu endi eim ngii konu waning wumb ongii ni piipi kin, eim ngii konu tep ka wii er moḥum ei, tuk punaḥmin mon! ⁴⁰ Enim yi ku er kun erik muḥngii. Wu kingam eim omba kunum ei, enim piik kunum ele, omba ni piinerngii.”

Kongun Wu Ka Min Kongun Wu Kis Nge Ek Ekin (Masyu 24:45-51)

⁴¹ Pe Piisa ek ekin yi nim, “Owundu, nim sin kin ek ekin pei ni ngon min, sin wumb eipi kin ek ouni nin min?” ⁴² Pe Owundu yi nim, “Pe tep enim ei nii tep moḥum? Moḥpu kin, eim noman ka paḥim. Peng kin, eim kongun tep ka moḥum. Moḥpu kin, owundu eim wu endi to mundang moḥpu, kongun wumb tep er nim min? Nipi kin, wumb kuni kunum simba kunum ei ngopu erangli nim min? ⁴³ Ekii se wu owundu ei orung opu, eim kongun wu ei ok ek nim miḥ, ei piipi

kin, kongun er mołum wu ei eim ka piimba. ⁴⁴ Na ek keimi nip enim ngond, wu owundu eim, 'Epi pei tep er mulii!' nimba. Neng kin, tep er mułmba. ⁴⁵ Ba kongun wu ei eim noman yi piim, 'Na wu owundu ei sikir orung onermba,' ni piipi, kongun wumb ei wu amb ni kepilii topu kin, eim pupu kuni nopolu, noł nopolu, wulu pang er andpi mułum. ⁴⁶ Pe eim yi er mułum ei, eim wu owundu ei kunum nenj omba nipi kin, kui er mulerim. Pe kunum endi eim pii poł tunarpi mułum. Pe wu owundu opu, eim kongun wu ei kepilii topu, wu sipipi wumb wii molk kongun pii poł tunarik mulnjung konu ele mundum. (Konu ele wumb pii gii ninenjing wumb).

⁴⁷ Kongun wu ei eim wu owundu elim oł ei piilim; ba eim wu owundu noman ele kongun kun enarpi mułum. Wu ei wu owundu opu, ek ngopu kin, kepilii dinga wii tumba. ⁴⁸ Pe kongun wu ei, eim wu owundu kongun elim oł ei piinarpi kin, oł eipi er mułum kin, wu owundu ei opu, ek ngopu kin kepilii aninga er tumba palim. Wumb endi epi pei ngang sim pim kin, wumb ei epi yi ku erpi kin nga pei ngo orung kindmba. Nga wumb endi ek ka min, kongun ka ni, epi pei kanim kanim ngum ei, wumb kin kongun oł yi mił ku erpi ngo orung kindmba.

Jiisas Eim Wumb Tilap

Mok Tumba Wu
(Masyu 10:34-36)

⁴⁹ "Na op dup owundu kindamb, mei ele opu dup numba. Nam noman dinga ni piip, nam dup ei sikir numba. ⁵⁰ Na noł endeim pimbi ei yi mił, na kin oł embin tui owundu endi tonu onum. Onum oł ei na kin sikirip poru nimba. Nip moł; ba sikirpi poru ninerang kin, nanim noman embin enim. ⁵¹ Pe enim piinmin! Na op enim opu erik erngii oł ei (opu ond wu mił op) mon nimbii onj min? Mon. Na enim kanip nind, "Na op wumb tilap ende en enim opu erngii, nge onj. ⁵² Akip ni, nga ekii se, wu amb kangil kombur ngii ende mułngii wumb ei, ok eipi eipi puk, tilap tał er mułngii. Pe tilap endi, opu orung erpi tilap tał ngumba. Ngang kin, nga tilap tał opu orung er eim kin ngunguł. ⁵³ Yi er puk kin, kangi ei arim kin opu ermba ku. Nga arim kingam kin opu ermba ku. Nga amb mam eim ambilam kin opu ermba; nga ambilam eim mam kin opu ermba ku. Pe amb mam eim kingam ambim ei kin opu orung erang; nga kingam ambim ei kingam mam kin opu orung erang kin yi erngii."

Epi Nipe Tonu Omba Ei
Piilmin Oł Ei
(Masyu 16:2-3)

⁵⁴ Pe eim ek dinga nipi wumb ngopu nim, "Enim konu eni tonu opu, mani pupu, enim konu ei kon kupu

endi tonu onum ei kaninmin. Kanik kin, enim yi ninmin, 'A konu kumb tumba.' Enim yi nilmin oł ei keimi, konu kumb tołum. ⁵⁵ Pe enim mułangin kin, konu pop owundu endi mer ełe tołum kunum ei, enim yi nilmin, 'A konu eni owundu pimba,' pa nilmin. Yi nilmin, oł ei keimi tonu ołum. ⁵⁶ Enim ek kend wumb! Enim kupu kin mei ełe oł ermba ei kan poru nilmin. Ba nimbił erang, enim Gos oł kombur pe tonu onum, nga tonu omba ei, kan kun enanmin?

Pe Nim Giyeng Ni Molkun Wumb Nim Kin Kos Ningii Ei Er Kun Enjii.

(Masyu 5:25-26)

⁵⁷ Nimbił erang enim oł ei ek nik kun kind piinarik, oł kun nilmin? ⁵⁸ Kunum endi nim wu endi nim kin kos er ngumba wu ei kin, tep to punjii. Ei andłam ełe pukuł, wu ei kin ek ni ka enjii. Mon pim kin, wu ei nim sipi, kos piilim wu endi angil ełe ngang kin, kos piilim wu ei nim sipi opu ond wumb angil ełe ngang, opu ond wumb nim sipik, kan ngii ełe kindngii. ⁵⁹ Na enim kanip nind, nim kan ngii ełe sikir tor onenjii mon! Ok ninim kom se piikin, ku epi owundu endi min, ku kembis pei ei ngo orung kind poru ninjii," pa nim.

13

Wumb Endi Gos Kin Noman Ak Tunermba Ei Eim Am Ba

¹ Kunum ełe, wumb kombur mułangin kin, enim nik Jiisas ngunjung. Galilii wumb kombur mułangin kin, Pailos eim kułmał kelnjing wumb ei, topu miyem sipi nga kułmał kelnjing, kung miyem ei sip endi kindim. ² Jiisas ek dinga nipi orung kindpi yi nim, "Galilii wumb ei er molk, Galilii wumb kombur to mani kindinmin, ni piik ninmin min? Pe Galilii wumb tiłap ei oł kis ełmin, wumb ni piik ninmin min? Ełe nge kapli wumb ei oł embin tui sinjing min? ³ Na enim kanip nind. Ei mon! Ba enim yi ku, noman ak tunenjing kin, enim pei yi mił ku kolk am puk poru ningii. ⁴ Kumb ok kunum Sailom ngii olt endi eskil topu mani pupu wumb engki nga kapil kapli pei to kundum. Wumb ei oł kis erik oł ei, wumb eipi Jerusalem konu mołmun wumb oł kis ei to mani kindim ni piik ninmin min? ⁵ Ei mon ku! Na enim kanip nind, 'Enim noman to ak tunenjing kin, enim yi mił ku kolk am puk poru ningii,' pa nind.

Ond Pik Mong Tunanim Ei Nge Ek Ekin

⁶ Pe eim ek ekin endi nipi ngopu yi nim, "Wu endi eim ond pik tuk kuni wain pin talim. Ba ekii se opu, ond pik ei mong tonum min? Op, mong tang numbii ni piipi opu kin, kenim ni mon pim. ⁷ Mon peng kin, ek nipi eim kongun wu ngum, "Nim piin! Kung ngii tekliki mułup op

kin, ond pik mong numbii ni onj, ba mong tunerim. Pakim, ei nim kolmung to kindii! Nimbil erang ond ei mei noł wii nonum?" pa nim. ⁸ Kuni mong nge kongun elim wu ei ek nipi orung kindpi yi nim. "Wu owundu! Nim kapli nen, kung ngii endeim minj nga mułmba min? Mułang kin, na mer ond puł ełe mei akip kung kou enj tu wup, kindip kin, yi ermbii," pa nim. ⁹ "Yi erpi pindamb kin, nga kung ngii endi ełe kapli mong tumba. Yi eramb kin, mong tunerim kin, nga kolmung tui nen kin, to si kindmbii," pa nim.

*Kor Owundu Kunum Jiisas
Amb Endi Er Ka Erim*

¹⁰ Kor kunum endi Jiisas Gos ek ka nipi wumb ngum. Ei men ngii endi ełe mołpu ek nipi ngum. ¹¹ Kunum ełe amb endi mułum, amb ei gui kis endi mułum. Gui kis ei, amb ei ening ngang kin, kung ngii engki nga kapil kapli pei o pum. Gui kis ei erang kin, amb ei ening kan sipi pim ei eim buł engin tang kin, kun ba pinerim mon. ¹² Pe Jiisas amb ei kanpi yi nim, "Nim ya wa!" Amb ni wang kin, Jiisas ek yi nim, "Na nim ening ei er ka er poru nind," pa nim. ¹³ Amb ei wang kin, Jiisas angil sipi, amb ei embilim. Embilang kin, amb ni sikir kun engim. Angpi kin, Gos embe ambil tonu kindim. ¹⁴ Ba men ngii ełe tep mołum wu ei, Jiisas amb ei kor kunum

er ka erim ei, mon nipi, Jiisas kin popuł sim. Sipi kin, ek dinga nipi wumb pei ngopu yi nim, "Kongun ermin kunum ei kongun minj ermin. Kunum angil orung nga endeim ełe kongun ermin. Enim ei ngenj er ka ermba ni pingii wumb ei, kongun kunum wangin kin, er ka ermba. Enim ełe nge piik kin, kor kunum wumb yi nge, ya ełe tu wunerei!" pa nim. ¹⁵ Pe Owundu ek nipi orung kindpi yi nim, "Enim wumb kanik ek kend nik pendik, nga puk oł eipi eipi ełmin wu, kor kunum enim kung kou ni, kung dongkii ni konu kuni ngo pendilmin konu ei kan posik sipik, noł ngok, nga tu wuk, yi ełmin oł ei piinarkin nin min? ¹⁶ Ba amb ei, Eiparam nge tilap ambilam, Seisen ambil gii nipi mułang kin, kung ngii engki nga kapil kapli pei opu pum. Ei akip kor kunum ei na eim kan mił pe mułum ei, pilngan to kindind," pa nim. ¹⁷ Eim ek yi neng kin, opu orung enjing wumb ei singambil sinjing. Pe wumb pei eim erim oł ka ei kanik ka wii piinjing.

*Ek Ekin Kombur Jiisas
Wumb Ngum*

(Masyu 13:31-32, Mak 4:30-32)

¹⁸ Jiisas ek ekin nga topu yi nipi ngum, "Na nipe epi endi su sip kin, nga Gos wumb tep enim ei tonu ok pei mołmun ei nip ngumbii? ¹⁹ Ei yi mił, kuni emb kembis wii

endi sinim embe ‘maser,’ pa ninmin. Wu endi kuni emb maser ei sipi kin eim kuni talim konu eŕe taŕpi pendim. Pe kuni maser ei ekii se ond miŕ tonu om. Ond ei engim konu kei ok moŕumun.”

²⁰ Ek ekin nipi nga nim, “Na Gos wumb konu orung orung wumb pei tep er moŕum oŕ ei, na epi nipe endi miŕ su sep nimbii? ²¹ Ei yiis bres tuk kindiŕmin miŕ, amb endi bres plawa ming owundu endi sipipi, yiis kin endi kindim ei, ekii se bres plawa ei oupu tonu om. Ei yiis ninmin epi ei konu orung orung pang kin, yi elim.

*Ngii Ondu Kembis
(Masyu 7:13-14,21-23)*

²² Jiisas eim pupu, konu owundu ni konu kembis kombur sim konu tor pum. Pup andpi kin, Gos ek emb topu, wumb ngopu yi erim. Erpi kin, eim Jerusalem konu eŕe ba nge pum. ²³⁻²⁴ Pang kin, wu endi opu yi nim, “Owundu, Gos wumb endeim, endeim ni sipi orung simba min?” Ba Jiisas ek nipi wumb ngopu yi nim, “Enim embiŕ dinga kindik, kongun dinga erik, ngii ondu kembis wii eŕe tuk pungii. Ei yi miŕ enim kan kun er muŕngii nge Gos erim. Na ek nip enim ngond, ei nimbii erang wumb pei ngii ondu kembis wii nirik bin nik erngii; ba kapŕi enermba mon! ²⁵ Ekii se ngii arim ei opu kin, ngii ondu ngumba. Ngang kin, enim ok andaring ok, molk yi

ningii. ‘Owundu, ngii ondu aki to!’ yi ningii. Pe eim ek yi nipi ngumba, ‘Enim jili wumb, na piinand.’ ²⁶ Nga enim yi ningii, ‘Sin nim kin ende moŕpun, kuni nopun, noŕ nopun, nim andŕam eŕe andpin, ek emb topun, sin konu owundu ngoŕan,’ pa ningii. ²⁷ Ba eim ek yi nipi enim ngumba, ‘Enim jili wumb, na enim piinand. Enim oŕ kis eŕmin wumb, na moŕ konu kunerei!’ ²⁸ Ba enim molk ke ningii ni, Eiparam ni, Aisak ni, Jeikop ni, Gos ek ka ni tor kindiŕim wumb pei Gos konu sinim tep enim konu eŕe, tuk muŕngii ei keningii. Ba en enim mon, si kindik torung muŕngii. Molk kin, en enim gupu mong kongk kin ke nik muŕngii. ²⁹ Pe wumb konu eni tonu onum konu wumb ni, eni mani punum konu wumb ei ni, ei orung wumb ni, mer mani orung wumb ni, wumb ei tonu ok, Gos sinim kin tep er moŕum konu peŕ eŕe, kuni owundu nok er muŕngii. ³⁰ Keimi! Pe wumb kombur en enim ekii se omun ni erngii wumb ei, nga ok kumb se pungii. Wumb kombur pe o kumb se bin ni erngii wumb ei, am ekii se mendpiŕ ongii.

*Jiisas Jerusalem Konu Eŕe
Kanpi Kin Ke Nim.*

(Masyu 23:37-39)

³¹ Kunum eŕe mendpiŕ lo ek piik niŕmin wumb kombur ok, ek yi ninjing, “Nim konu eŕe si kindkin, konu eipi endi eŕe pui! King Eros

nim tumba enim," pa ninjing. ³² Jiisas ek nipi orung kindim, "Enim eim kanik ek ningii, 'Piimin! Akip min, topu! endi, gui kis ei na to tor kindip, ening pimba wumb ei, er ka erip, ermbii. Toi na kongun poru nimba. ³³ Ei yi mi!, pe min, topu! min, ta! kunum na andip kongun ermbii. Ei nimbil erang wumb, wu endi Gos o! ekii se ermba o!, ei piik nilmin wu, endi to kundngii ei, Jerusalem konu tu wuk minj, to kundngii.

³⁴ "O Jerusalem konu e!e wumb! Jerusalem konu e!e wumb! Enim wumb Gos nge ek keimi nik o! ekii se ermba o! ei piik nik elmin wumb, ei enim to kundmun. Gos kindilim wumb ei ku tok yi elmin. Kunum kunum na enim kei kultu mam wa! ombu sipi eim kong mandring kindilim mi!, na enim yi ermbii; ba en enim mon nilmin. ³⁵ Piinmin! Gos enim konu owundu si kindpi, enim to anda kindim poru nim. Na enim kanip nind, ekii se na enim kinarik, ek yi ningii, 'Wu endi Gos owundu nge embe e!e om wu ei, eim embe ambil tonu kindamin,' ningii ei, enim na kinerngii mon."

14

Jiisas Wu Ngenj Owum Wu Endi Er Ka Erim

¹ Kor kunum endi, Jiisas pupu lo ek ekii sik elmin wumb nge wu num endi ngii konu kuni num ni, Jiisas eim ermba o! ei kanik kui erik

mulnjung. ² Wu endi simb ni angil ngenj ombu pei oupu mu!um wu ni, Jiisas mu!um konu e!e mandi opu mu!um. ³ Jiisas wu ei kanpi kin, ek nipi, wu lo ek piilmin wu kin lo ek ekii sik elmin wumb kin wu ombu kii sim, "Sinim lo ek kapli ninim ni, kor kunum wu ei endi ening pimba er ka ermin min mon?" ⁴ Ba en enim ek tinarik mulnjung. Mu!angin kin, Jiisas wu ni sipi, er ka er kindang pum. ⁵ Pe ek nipi yi nim, "Enim mo!mun konu e!e wu nii endi eim kingam endeim mu!mba min; wu endi eim kung kou ni endi pupu kin no! tukpu e!e mani pupu pimba ei, kor kunum kapli sikir sipi kin, tonu simba min mon?" ⁶ Pe wumb en enim eim nim ek ei ni orung kindnenjing.

Wumb En Enim Nge Embe Ei Ambil Mani Kindngii

⁷ Jiisas mo!pu kenim ni, wumb kuni owundu ngungii onjung. Wumb ei pe kumb se e!e konu ka wii mu!mun ni piinjing, yi kanpi Jiisas eim ek ekin endi nipi, yi nim. ⁸ "Wu nii eim amb simba pendpi nim kunum e!e; 'Oi!' nimba. Ei nim pukun pe! kumb e!e mulenjjii. Mu!ang kin, wu owundu endi wii tangin kin, opu pe! kumb e!e mu!ang, nim enjjii mi! nenj? ⁹ Nim 'Oi!' nin wu ni, opu yi nim, 'Nim pe! kumb e!e sim pe! ei, ya wu ei ngui!' nimba. Yi neng kin, nim singambil owundu peng kin, pukun bu! morung pe! e!e mulnjii," pa yi nim. ¹⁰ "Ba wu

endi nim wii topu, kuni num-
 buł oi nikin, nim pukun, buł
 morung peł ęle mulnjii. Wu
 endi wii topu opu nim kanpi
 yi nimba, ‘A— na wu puł,
 nim ya peł tonu ęle mułii!’
 nimba. Yi neng kin, nim
 embe tonu pang kin, wumb
 pei ningił ęle kuni ende nun-
 jii,” pa nim. ¹¹ “Ei yi mił, wu
 endi eim embe ambił tonu
 kindmba wu ei, wu eipi endi
 wu ei nga to mani kindmba
 ku; ba wu endi eim embe to
 mani kindmba wu ei, wu eipi
 endi eim embe ambił tonu
 kindmba.”

¹² Pe wu ei kanpi kuni
 owundu ngumbii oi nirim
 wu ei, ek yi nim, “Nim kuni
 owundu endi en kin, angnim
 noł ni, wu puł ni, ninim
 tiłap ende wumb min, konu
 ende wumb ku pei simba
 wumb ei min, pei kan ni-
 nenjii! Yi en kin, ekii se
 wumb ei nim wii tangin kin,
 nim pan kuni nunjii kuni ei,
 nga ngo orung kindngii!” pa
 nim. ¹³ “Mon! Pe nim kuni
 owundu endi en kin, pukun
 wumb epi sinerang kaimb
 wii mołmun wumb ni, wumb
 ningił kis mułum wumb ni,
 wumb simb angıł kis mułum
 wumb ni, wumb ening peng
 pimba wumb ei nge ninjii!”
 pa yi nim. ¹⁴ “Pe wumb ombu
 nge nim kuni owundu ngun-
 jii wumb ei, nga ngo orung
 kindnerngii! Nimbił erang
 ei ninim ekii se Gos epi ei
 ngo orung kindmba kunum
 ei, wumb kun ka molk wumb
 ei, nga angk, tonu konj ongii
 kunum ei, Gos nim epi ka

ngumba.”

*Kuni Owundu Nonmun Ei
 Nge Ek Ekin*

(Masyu 22:1-10)

¹⁵ Pe tuk ęle wu endi en
 enim kuni endi no mulnjung
 wu ei mołpu, piim ni, Jiisas
 ek nim ek ei piipi, ek yi
 mił ngum, “Wu endi Gos
 sinim tep er kanpi mołum
 konu ęle, wu endi kuni konu
 ęle nopu mułmba wu ei, ka
 piyanglı!” nim. ¹⁶ Jiisas wu ei
 ek nipi ngum, “Wu endi eim
 kuni owundu endi er sepi
 kin, wumb pei tung kindim
 wumb ei, kuni owundu ęle
 ngungii ongii. ¹⁷ Pe kuni
 nungii kunum ei, eim kuni er
 kun er sepi kin, eim kongun
 wumb kindang, puk ok, eim
 kan nirim wumb ei wangin
 kin, ‘Kuni er kun er sep moł,’
 nirim. Neng kin, eim kongun
 wumb puk, ‘Kuni er kun er
 sim, enim wei!’ pa nik. ¹⁸ Ba
 eim ek kanpi nirim wumb
 ei, pei ek yi minj ku nik,
 ‘Sin omun pinalim ku,’ nik.
 Wumb endeim opu yi nirim.
 ‘Na aka pin konj endi top enj
 ei, pup kenmbii pałim. Na
 ombii pinalim, ei kaplı min?’
 pa nim. ¹⁹ Nga wu endi ek yi
 nirim, ‘Na kung kou kongun
 erngii nge kung engki top er
 sinj. Na kung kou kongun
 erngii kanip bii. Na kaplı bii
 pinalim mon!’ nirim. ²⁰ Pe
 nga wu endi eipi ek yi nirim,
 ‘Na pe minj amb konj sinj
 kin, na kaplı bii pinalim,’
 pa nirim. ²¹ Pe kongun
 wu ni orung pupu, eim wu
 owundu ni kanpi nirim. Pe

ngii arim ni, popul sipi yi nirim. ‘Nim sikir pukun, konu andlam owundu ni, kembis ni, pei pukun, wumb epi sinerang mulngii wumb ni, simb kis mulmba wumb min, ningil tumbun wumb ni, wumb simb angil kilip to pum wumb min, wii to sikin, ya na ngii ele nirik tu wunjii pui!’ ni kindim. ²² Pe ekii se kongun wu ni, orung opu yi nirim, ‘Wu owundu, nim nin ek ei na piip enj; ba ond pei kopur wii simba palim,’ pa nim. ²³ Nga wu owundu ek dinga nipi kin, eim kongun wu ngum. ‘Nim pukun, andlam owundu nim konu owundu ele tuk molmun wumb ei, se kulou to kinan kapli erim kin, nga konu owundu taring wumb talip epi ni, wumb molmun ei ni, tu wunjii ku! Na ngii ele wumb piki tumba,’ pa nipi, kindang pum. ²⁴ ‘Na nim kanip nind; wumb kumb se kuni owundu nungii pa nir wumb ei, na kuni owundu ele, kapli nunerngii mon!’ pa nim.”

Wumb En Enim Ok Noman To Piik Jiisas Kin Ekii Singii (Masyu 10:37-38)

²⁵ Wumb tilap owundu Jiisas pum konu ele ekii se punjung. Jiisas kan ak to yi nim. ²⁶ “Noi ei wakin to si kindnarpi, nga eim noman ele oi kanim kanim ermbii. Nip, piimba noman ei top mani kindnerim kin, op nanim kongun wu mendpil mulermba mon. ²⁷ Wu endi eim na kin noman to piipi kin, eim ngenj

kumbii sinarpi, kongun dinga enarpi, eim nge ond peri kon sinarpi yi ermba wu ei, na kin ekii se omba ei, na nge kongun wu mulermba mon! ²⁸ Nimbil erang enim molmun konu ele wu endi ngii olt takpi ei, tonu bii ni piimba wu ei, eim molpu kin, ngii ei ku nimberii ba ei piipi kin, ermba wu ei, ngii kapli tekmba min mon? ²⁹ Ok eim yi ni piinarpi kin, mei ele ku simin er poru nipi kin, ngii tekmba mi pinerim. Wumb pei wu ei kanik kin, ek kuljung. ³⁰ Pe wumb kanik yi nilmin, “A— wu ei ngii pulngun mond, ba eim tekim ni, ngii ei takpi poru ninerim mon!” pa ninjing. ³¹ Pe kang endi eim pupu kin, king endi kin opu ermbii nilim ei, eim molpu kin, kom sipi piipi kin, kun er pendpi, king ei opu wumb 10,000 pei mendpil molmun, (kar angil orung mi) ni piipi, eim opu wu 20,000 pei nga mendpil molmun (kar engki mi) ni seng kin, eim kin ouni pulmun. Pupu kin, eim kom se piipi kin, wu king endi ei topu kindmbii min mon, ni piim. ³² Pe king endi eim opu wu kanilim kapli enalim kin, wu king endi opu wumb sipi, opu konu turii mi molulum konu ek ni kindpi, ‘Opu enerambil,’ ek ni ka erambil nipi yi nilim. ³³ Ei yi mi ku, enim molmun konu ele, wu endi eim epi pei bul ngunarpi mulum kin, wu ei na nge kongun wu mon.”

³⁴ “Wu endi eim noman

ele epi kanim kanim pei bul ngopu, na kin ekii simba. Nga noman to orung kindpi piim kin, ei eim ep kusa kis mulang kin, kongun endi pinerang si kindinmin mił eim yi mołum. Ep kusa ei epi ka; ba ep kusa singin ei pinarpi nim kin, sinim er ka ermin mił nenj? ³⁵ Ep kusa ei nge sinim aka pin ele kindnermin. Nga ep kusa ei nge kung kou enj kin endi kindnermin ku. Ep kusa ei wii si kindmin. Wumb endi eim kom pim kin, ek ei piyanghi!” pa nim.

15

Kung Siipsiip Am Pum Ek Ekin Top Nim

(Masyu 18:12-14)

¹ Oł kis elmin wumb kin, wumb ku takis silmin wumb kin, ok Jiisas nim ek piinjing. ² Lo ek piik ekii silmin wumb kin, lo ek polumun wumb, en enim yi ninjing, “Wu ei wumb oł kis elmin wumb kin, kuni ende nonum,” nik ek kis ninjing. ³ Yi ninjing kin, Jiisas eim ek ekin topu nipi wumb ngum.

⁴ “Enim mołmun konu ele wu endi, kung siipsiip 100 pei mołum wu ei, kung siipsiip endeim am ba; ba ei eim kung siipsiip 99 pei wii mondpu, si kindpi pupu kin, kung siipsiip endeim kurmba wu ei, eim kung siipsiip endeim am pum ei, kur kan sipi minj omba. ⁵ Eim kurpu andpi kan sipi kin, tu wupu, eim pepił ele pendpi tu wum. Tu wupu kin, eim ka

piipi mołum. ⁶ Sipi tu wupu kin, eim nge puł wumb ni, wumb ngii mandi mołmun wumb ei, wii tang kułou tunjung. Tangin kin, ek nipi ngum, ‘Enim na kin ouni ka piingii! Na kung siipsiip endi am pum; ba nga kur kan sip tu wunj!’ ⁷ Na enim kanip nind; yi mił ku, tonu epin konu ele wumb 99 pei ka mołmun wumb ei, nga noman ak tunerngii ka piingii. Ba oł kis erpi elim wu endi, eim noman ak tumba ei, tonu epin wumb ka wii owundu piingii,” pa nim. Pe nga ek ekin yi mił nim.”

Kom Ku Amb Pum Ek Ekin

⁸ Pe amb endi eim ku engki se mulmba ei, kom ku endi am ba. Kapli ei eim dup alam kał pingii, nirikring brum erpi, kur mołpu kin, kan sim. ⁹ Amb ei eim ku kan sipi kin, eim wumb puł ni, ngii mandi mołmun wumb ei, wii top wangin kin, kułou tunjung. Tangin kin, eim ek nipi wumb ngum. ‘Enim na kin ka piik ngungii; nimbił erang na ku ni kan sinj.’ ¹⁰ Na enim kanip nind yi mił, ‘Epin konu ele Gos nge enjel pei, wu endi eim oł kis er andilim wu ei, noman ak topu wang kin, enjel wu ei onum wu ei kin ka nik ka ka piilmin.’ ”

Kangi Endi Arim Si Kindpi Pum Ek Ekin

¹¹ Jiisas ek ekin nga yi nim, “Wu endi eim kingam tał mołmbuł. ¹² Pe eim kingam ekii ni, arim kanpi yi nim; ‘Wusa, nim sił epi

mok tokun sil ngan kin, na nge epi mił pe simbii,' pa nim. Pe erinjngil epi ombu mok topu, kingam tał ngum. ¹³ Pe kunum kinan enerang kin, kangi ekii ni eim epi pei sipi kin, konu turii eipi pupu mułum. Mołpu kin, eim ku ni, epi pei sipipi, oł kis erpi, wumb ngopu yi elim. ¹⁴ Eim epi sipipi, wumb ngopu, yi erpi pang kin, ku poru nim. Neng kin, kumb kuni owundu simba kunum mandi erim. Pe eim epi endi sinerim mon. ¹⁵ Sinerang kin, eim pupu konu ele wu endi kin kongun eririm. Wu ei eim kindang, pupu kin, kung es tum. ¹⁶ Wu ei kung eim aka kis ngum. Ngang kin, aka kis ei eim kirim ele numbii, ni piim. Pe wumb endi eim kin epi endi ngunenjing mon. ¹⁷ Pe eim mołpu piim ni, 'Na ernan nge kongun wumb ei, kuni pei seng nok er mołumun; ba na kuni je kułmbii end,' ni piim. ¹⁸ Piipi kin, yi nim, 'Nam ernan kin bii,' pa nim. Pup kin, eim kanip nimbii, 'Wusa, na nim kin, Gos kin oł kis enj,' pa nim. ¹⁹⁻²⁰ 'Akip na wu ka endi mił onen; na nim nge kangil pa ninenjii mon; ba na nim kin kongun wu mił mułmbii,' pa nim. Pe eim angpi kin, eim arim kin pum.

Ba eim pupu kin, konu turii ele mułum. Mułang kin, arim eim kenim. Kanpi kin, eim kingam kaimb sipi piim. Eim kaimb kis piipi kin, eim sikir pupu, eim kingam wunj kangilpi, gupu

to num. ²¹ Pe kangi ni eim arim kanpi yi nim, 'Na wu ka mon; nim na kangil pa yi ninerii mon! Na nim kin, Gos kin, na oł kis enj,' pa nim. ²² Pe arim ni, kongun wumb kanpi yi nim, 'Enim puk kin, konduk olt ka wii ni sikir tu wuk kin, kangi ei talk kindei! Kindik kin, eim simb su kindik kin angil dong eim angil ele kindik, yi eriei!' pa nim. ²³ 'Puk kin, kung kou wał ka wii endi kanik kin to tu wangin kin, sinim kuni nopun, ka piyamin! Nimbil erang sinim eim onum nipin, ka piimin. ²⁴ Nimbil erang, na kangi ei koltum ni piinj; ba nga konj mołpu kin nga orung onum. Eim am mendpil pum; ba nga orung onum,' nik ka piinjing.

²⁵ Pe eim kingam kumna ei aka pin ele mułum. Ekii se opu kin, ngii orung ele mułum. Mołpu piim ni, golang nik, ek ka nik, non enjing, eim piim. ²⁶ Pe kongun wu endi wii topu kin, kii sipi yi nim. 'Ei nimbil oł enmin?' ²⁷ Wu ei ek yi nim, 'Nim nge angnim ni orung om. Wang kin, nim arnim kung kou wał ka wii endi to koipi kin, kingam om konu ka piipi kuim. Nimbil erang, eim kingam kułum ni piim; ba nga orung wang kin, eim noman ka piipi enim.' ²⁸ Ba eim kingam kumna ni popuł sipi, nirik punerim. Punerang kin, arim anda opu, ek ka kombur nipi ngum. ²⁹ Kingam ek nipi arim ngopu yi nim,

'Kung ngii kinan na nim kin kongun wii minj er moł. Na nim nilin ek ei endi to kindnał mon; ba nim kung meme wał ni, endi na ngonan. Ngan kin na sip nam wu puł ombu ouni kin, kuni nok, ka piik, yi eranmin mon!' pa nim. ³⁰ 'Ba nim kinganim ei, nim ngurun epi no poru nipi kin, oł kis erpi, andłam amb kan andpi kin, nga orung wang kin, nin kung kou wał ka wii ei to koin,' pa nim. ³¹ Pe arim ek nipi eim ngum; 'Kangi! Kunum kunum nim na kin molkun, na epi ombu pei nim tep er mołum. ³² Ba pe sinim ka piipin kin, noman ka simba. Nimbił erang, ninim angnim koltum ni piinpin; ba konj mołpu kin, nga orung onum. Eim am pum; ba sinim si orung sinmin,' pa nim."

16

Ek Ekin Topu Kongun Tep Er Mołumun Wu Ei Wu Kis

¹ Jiisas ek nipi, eim er se andilim wumb ngum. Ngopu kin, yi nim, 'Wu endi ku pei salilim wu ei eim nge kongun wumb, eim epi pei wu endi tep mondułum. Nga wumb kombur ok, wu num ei kanik kin, ek kis nik yi ninjing. 'Nim tep mundun wu ei, nim epi pei wii si kindin,' pa ninjing. ² Pe eim tep kongun wu ni, wii tang kin om. 'Nimbił erang nim oł ei eran kin na ek ei piind? Nim pukun kin, na epi pei nim kin salim mił ei nen piimbii,' pa nim. 'Nim nga na epi pei ni,

na kongun wumb tep enenjii mon,' pa nim. ³ Pe kongun tep er mułum wu ni yi piim, 'Na nimbił oł ermbii? Wu owundu, na kongun wumb tep muls kongun ei, na tor kindmba ninim; na pup kin, mei akip ermbii ei, na dinga pinałim. Nga wumb kuni kenim nimbił ei, na singambił enim. ⁴ Ba nam epi endi ermbii piind oł ei eramb kin, wumb na sik, en enim ngii konu sipngii ei, wu owundu na to tor kindmba kunum ei, na wumb tep mulermbii kunum.' ⁵ Pe eim wumb endeim endeim ni, wii topu yi nim, 'Enim wu owundu kin epi endi ngo pendngii ei wei!' nim. Yi neng kin, wu endi ok om. Wang kin, kongun tep wu ei kii sim, 'Nim epi nipe mił, na wu owundu ei kin ngo pendin?' ⁶ Pe wu ni yi nim, 'Na wu owundu kin ming owundu kopung ei nge 100 pei sinj,' pa nim. Pe tep wu yi nim, 'Nim sirin pipe ei sin kin, pipe ei nge 50 ming minj pei sikir pulii,' pa nim. ⁷ Ekii se nga wu endi om. Wang kin, kongun tep wu ei kanpi yi nim, 'Nim na nge wu owundu ei kin, epi nipe mił nim sin?' Pe wu ni yi nim, 'Na kuni mong wiis kon 100 pei sinj,' pa nim. Neng kin, tep wu ni yi nim, 'Nim pipe sirin pipe ei tu wan kin, nga 80 pei kon minj pulnjii!' pa nim. ⁸ Nga ekii se wu owundu eim kongun tep er kis mundum wu ni, embe ambił tonu kindim. Nimbił erang, wu ei eim wumb no-

man ka peng enmin oł mił erim. Ba mei wumb en enim oł kis kanim kanim ei pułe erngii nge noman ka peng, piik kun erik mołmun; ba Gos nge wumb tilang erang, oł ka er mołmun wumb ei yi mił mon!” Ya mei ełe wumb oł kis ełmin wumb ei nge enmin ei, wumb noman dinga peng, enmin oł erik kin, wumb tilang ełe mołmun wumb Gos nge wumb ei to mani kindinmin.

⁹ Na enim kanip nind, ‘Mei ełe ku ni epi ei sik, en enim wumb eipi ei ngok, yi erik kin, wumb puł ei tonu ongii. Pe ekii se ku ni epi ei poru nim kin, enim Gos mołum konu ełe puk epi ka wii orung singii. ¹⁰ Pe wu endi eim epi kembis ei kan kun er mołum kin, epi owundu ei kan kun er mułmba ku. Pe wu endi epi kembis ei, kongun kun er mulerim kin, epi owundu ei kongun kun enermba ku. ¹¹ Pe enim ya mei ełe epi kis ełe ku ei kan kun er mulenjing kin, wumb nii enim Gos oł epi ngang ei, kan kun er mułngii? Wu endi yi erpi kin, kan kun enermba mon. ¹² Pe enim mei ełe epi ei kan kun er mulenjing kin, Gos ninim ngumba epi ei, wumb ni kaplı yi nimba epi ombu kan kun er se endnjii ei, nii mił endi yi nimba? Ei mon!

¹³ Wu endi eim noman dinga piim kin wu ei, mei ełe wumb wu owundu Seisen nge kongun ermba. Yi erim kin wu ei, Gos Owundu nge kongun kunum ende ermba

ei kaplı enanim, ei mon mendpił!

¹⁴ Lo ek piik ekii siłmin wumb en enim ku nin epi noman pałiim. Pe en enim molk piinjing ni, Jiisas ek ei neng kin, en enim Jiisas kin ek buł morung opu er ninjing. ¹⁵ Ba eim ek ni ngopu yi nim, ‘Enim oł ka enmin nik, wumb ningił ełe enmin; ba Gos enim noman ełe kaninim. Epi endi wumb en enim embe ambił tonu kindmin ei, Gos ningił ełe oł kis mendpił enmin.

¹⁶ Gos nge ek ka ni tor kindiłmin wumb ek ei ok pirim; nga lo ek ei ok pirim kunum ei, Jon wumb noł pendiliim wu orum; ba Jon kunum ei o purum. Pe kunum ei Gos nge ek ka ei opu, konu orung orung pei punum. Pang ek ei yi mił; sinim Gos sinim tep er mołum konu ei, wumb pei piimin ei, wumb pei konu ełe tuk bin nik, kongun dinga ełmin. ¹⁷ Ekii se muł mei ei poru nimba; ba lo ek ei am punermba mon. Lo ek aninga wii kopur ku am punermba, ei mon!

¹⁸ Wumb pei en enim amb si kindik, amb eipi sik, wu eipi amb ei wunduk yi enim. Pe wu endi eim ambim si kindrim amb ei, nga wu endi eipi sim oł ei, amb sinmin lo ei wu ei to kindpi kin, amb wundpu mił sim.”

Wu Endi Ku Sałiim Wu Kin Lasaras Kin

¹⁹ ‘Ok ku ni epi pei sałiim wu endi multum wu ei, eim

konduk ka wii minj kindilim. Wu ei kon kundii ka wii, wu king mił kindilim; nga kunum kunum eim kuni ka minj nołum. ²⁰ Wu ku salilim wu ei, ngii ondu ełe, wu endi epi sinałim wu endi mułum. Wu ei eim ngenj ełe mong mołpu kin, toru mił pei mułum wu ei embe Lasaras. ²¹ Wu ei eim piilim wu; ku ni epi pei salilim wu ei kuni nang kin, kuni ełim ni, kuni mend ei eim numbii ni piilim. Nga owu ok eim ngenj tonu o mułum ei, anmbił kin pen silmin. ²² Ekii se wu endi epi sinałim wu ni kułum. Kułang kin, Gos nge enjel ok kin, eim sipik, Eiparam kin ende mundjung. Pe nga wu ku ni epi pei salilim wu ei kułum. Kułang kin, sik tukpu to pendnjing. ²³ Pe wu ku ni epi pei salilim wu ni, dup konu kis ełe mołpu kin, ngenj kumbii owundu sipi mułum. Mołpu kin, tonu kind kenim ni, Eiparam mułum konu ei turii mił mułang kin, Lasaras mandi mułang kin, ouni mulnjunguł. ²⁴ Pe wu ku ni epi pei salilim wu ok ku ngenj ełe peng no endrim wu ni, wii dinga topu yi nrim. 'Ernan Eiparam! Nim na kaimb sikin, Lasaras kindan eim angil ei noł kindpi tu wang kin, na anmbił ełe kindang jii nimba. Na ya dup ełe ngenj kumbii owundu piind,' pa nim. ²⁵ Ba Eiparam yi nim, 'Kingnan, na nim piikin ok ninim konj multun kunum ei, nim epi ka kankin si nołun; ba Lasaras

epi kis minj nołum. Ba akip kunum ełe, eim noman ka seng mułang kin, nim ngenj kumbii owundu piin,' pa nim. ²⁶ 'Epi endi eipi yi pałim ku. Sin mołmun konu ei, enim mołmun konu ei, Gos duł owundu endi salim duł ei, wumb ya mołmun wumb ei, enim mołmun konu ełe onerngii mon! Nga wumb orung mołmun wumb ei, nga ya sin mołmun konu ełe, onerngii mon ku!' ²⁷ Pe ok wu ku nin epi salilim wu ni yi nim, 'Ernan, na nim kanip nind. Nim Lasaras kindan pupu, na ernan ngii konu ełe ba,' pa nirim. ²⁸ 'Na engnan noł angil orung pei mołmun ei Lasaras pupu, ek dinga neng kin, piingii. Mon peng kin, engnan oł ei noman ak tunenjing kin, na ya ngenj kumbii sip ei moł konu ełe, ongii ku, ei mon!' pa nim. ²⁹ Ba Eiparam yi nim, 'En enim Gos ek ka ni tor kindilmin wumb nge ek ni, Moses nge ek ei salim, min mon? Seng kin, ek ei piingii,' pa nim. ³⁰ Pe nga wu ni yi nim, 'Wusa Eiparam! Ei kapli enermba mon! Wumb koltmun wu ei endi pupu nimba, ei kapli piik kin, noman ak tungii,' pa nim. ³¹ Pe nga Eiparam ek nipi wu ei ngum, 'Pe Moses kin Gos ek ka ni tor kindilim wumb nge ek poł ei piinenjing kin; nga wumb kułii mer tukpu ełe angk tonu ok ningii ek ei, pii gii ninerngii mon ku.' "

Oł Kis Erpi Wumb Pii Gii Ei To Kindilim
(Masyu 18:6-7,21-22, Mak 9:42)

¹ Pe Jiisas eim er se andilim wumb kanpi yi nim, “Epi kanim kanim tonu omba ei je erang, wumb oł kis erngii. Ba wumb endi kis ei erang, wumb oł kis je erik mulnjung. Wumb endi oł kis erim wu ei, epi kis eim kin tonu wang kin, eim kaimb er mulmba. ²⁻³ Mon peng, wu ei mołpu, wumb kombur pii gii dinga pinałim wumb ei kin, oł kis erpi mulmba. Enim ku owundu endi sik kin, wu ei num goltum ełe kan to pendik sipik, ep noł ełe kindei!” nim. “Yi erangin kin, eim oł kis wu endi, wumb pii gii dinga pinałim oł kis je erngii ei, enermba, mon mendpił! Ei en enim kan kun er mułngii!

Pe nim angnim oł kis enim kin, nim eim ek dinga ngunjii. Nga eim noman ak tum kin, eim oł kis erim ei ni, ka enjii,’ pa nim. ⁴ “Pe wu endi eim nim kin oł endi kunum angil orung nga tał pei erim kin, nga wu ei, orung opu, noman ak tumbii nim kin opu, kunum angil orung nga tał ermba. Yi erim kin, nim eim oł kis erim ei, kil ngo, ka enjii.”

⁵ Nga Jiisas nge ek se andilmin wumb, Owundu kanik yi ninjing, “Nim sin pii gii je erang opu kin, dinga pimba,” pa ninjing. ⁶ Pe Owundu yi nim, “Enim pii gii palim ei, kuni ‘Maser,’ nilmin, mong kembis wii mił

yi pim kin; pe enim ond mong owundu tołum ond ei kanik yi ningii. ‘Nim puł pei pir pukun, ep noł peł ełe, nga polkun piinjii!’ Nengin kin, ei kapli; enim ek ningii mił, ekii se sipi, piipi ba.”

Kongun Wumb Ełmin Oł Ei

⁷ “Enim konu ełe wu endi mołpu kin, eim wu kongun wii elim wu ei, eim kindang pupu, kung siipsiip es tołum min, kongun mei ełe akillim min, er andpi wang kin, eim mołpu yi nimba. ‘Nim sikir wa! Kuni nunjii wa!’ nimba min? ⁸ Min pe eim kin ek yi nimba; ‘Nim, na kuni er kun er sekin kin, ninim kan takin kin, na kuni si mungkin tu wunjii. Tu wan kin, na kuni kin noł ok namb; nga nim kuni kin noł kin ekii se nunjii.’ ⁹ Wu endi eim kin kongun wii er mołulum wu ei, oł ka enim kin eim ka piipi ngumba min? Ei mon! ¹⁰ Yi palim ei enim yi ku. Enim Gos ek nimba mił ei erngii ei kapli; ba enim yi ningii, ‘Sin kongun wu wii, sin kongun ei minj enmin.’”

Wu Engki Kinj Tum Ei Jiisas Er Ka Erim

¹¹ Jiisas eim Jerusalem konu andlam ełe andpi pum. Pupu kin, Sameriya ni konu Galilii konu ełe tuk pum. ¹² Pe eim opu konu endi tor wang kin, ngenj kinj bumbłum tum wu engki ok, eim kan sinjing ei, en enim konu turii mił engnjing. ¹³ Angk kin, ek nik wii dinga tok yi ninjing, “Jiisas

tep wu owundu! Nim sin kaimb sinjii min?" ¹⁴ Pe eim en enim kanpi yi nim, "Enim puk, kulma! kalilmin wumb mo!mun konu e!e ngenj andan tungii. Tangin kin, kulma! kalilmin owundu enim kin kulma! kelangin kin wumb pei keningii." Yi neng pangin kin, en enim ngenj ei opu, ka erim. ¹⁵ Pe kinj bumb!um tum wu mulnjung konu e!e, wu endi eim kenim ni, eim ngenj ka seng kanpi kin, sikir orung pum. Pupu kin, Gos embe ambil tonu kindim. ¹⁶ Wu ei pupu, Jiisas simb e!e gopsing pii pol mo!pu kin, "Jiisas! Nim ol ka en!" pa nim. Wu ei eim Sameriya konu e!e wu. ¹⁷ Pe Jiisas wu ei kanpi, yi nim, "Na piip mil, wu engki kinj bumb!um tum ni piinj; ba wu angil orung nga kapil kapli kombur jili mo!um?" ¹⁸ Pe wu kombur ok, Gos embe ambil tonu kindngii onanmin? Ba ya wu konu eipi wu ei, mendpil om min?" ¹⁹ Pe eim kanpi, ek nipi ngum, "Nim angkin po! Nim nge pii gii je erang, er ka enim," pa nim.

Gos Sinim Wumb Tep Erpi Omba Enim
(Masyu 24:23-28,37-41)

²⁰ Pe lo ek piik silmin wumb Jiisas kii sinjing, "Kunum ngenj Gos opu, sinim tep erpi omba?" Pe Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, "Gos opu sinim tep ermbe kunum ei, omba ol ei, enim ningil e!e kinerngii mon!" pa nim. ²¹ "En

enim piinmin! Wumb ek yi ninerngii, 'A ya e!e mo!um, mon orung mo!um,' yi piinmin. Gos sinim ya tuk tep er kanpi mo!um."

²² Jiisas eim nge er se andilim wu kanpi yi nim, "Enim nge noman e!e ek dinga piingii. Pe mei mani nga opu wu kingam ei, omba ol ei kenmin; ba enim kan sinerngii mon!" ²³ Enim mulngii konu e!e wumb yi ningii, 'Orung e!e mo!um, a mon ya mo!um. Ya onum, mon wul onum, mon al e!e onum.' Yi nik erngii ei, enim piik, ekii sik punerngii, mon! ²⁴ Ei yi mil e!im, kupu tilang enim, ei tonu, wul, al pulum. Pe wu mei mani, nga wu kingam opu mei e!e wu kingam telim wu ei, eim omba kunum ei, sikir wang kin, wumb pei keningii. ²⁵ Ba ok wu ei, eim ngenj kumbii sipi erang kin, akip kunum e!e mo!mun wumb, en enim wu ei kin, bul ngungii," Jiisas yi nim. ²⁶ "Ok Nowa kanu mulk wumb ol yi tonu orum mil; nga ekii se, wu mei mani nga opu, wu kingam telim wu ei, yi ku erngii. ²⁷ Ok wumb pei yi erik puk, amb ngok, amb sik, kuni nok, nol nok, yi er pangin kin; Nowa eim nol kanu owundu e!e tuk purum kunum ei, wumb pei kulnjung poru nim. ²⁸ Nga Los multum kunum ei, wumb yi erik ku. Nol nok, kuni nok, kongun erik, epi emb talk erik, ngii takik, epi top erik sipik, nga wumb eipi kin ku sik, yi erik. ²⁹ Ba Los eim

Sorom konu ei si kindpi purum ei, dup kin ku sulpa ni, ei konu kumb mił, muł ełim epi ei, Gos kindang orum. Opu kin, wumb pei to kundrum. ³⁰ Pe yi ku, mei mani nga opu, wu kingam mołum wu ei, tor sikir omba kunum ei, oł yi ku ermba,” pa nirim.

³¹ “Kunum ełe, wu endi ngii tondrung mołpu; nga mani opu, nirikring eim epi simbii nipi omba ei, kapli enermba. Yi mił ku, wu endi eim aka pin ełe mułmba ei, nga orung pupu, ngii konu epi endi sinermba mon! ³² Enim Los ambim erim oł ei piingii. Amb ei ak to kan orung kind kanpi kin, eim ku mił połpu angrim. ³³ Wu endi eim noman konj kunum kunum mołpu kin, eim sipi orung simbii ni ermba wu ei, eim noman konj am ba. Pe wu endi eim nge noman konj ambii gii ninarpi, mułmba wu ei, eim ekii kunum kunum ka mułmba. ³⁴ Na enim kanip nind. Akip kunum ełe, wu tał ngii endeim ełe or pingił ei, Gos wu endi sipi, endi pindang pimba. ³⁵ Pe nga amb tał eł ełip, aka pin kongun ouni ełmbił ei, Gos amb endi sipi kin, endi mundang mułmba. ³⁶ (Pe wu tał pani pin ełe mułnguł ei, Gos wu endi sipi kin, wu endi mundang mułmba.)” ³⁷ Jiisas eim nge kongun wumb ek ei piik, kii sik yi ninjing, “Owundu, epi ei er omba mił nenj?” Pe Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim,

“Wumb min epi endi kołpu pałim konu ełe, kei sikapi puk, kułou tok mołumun. Yi mił ku, mei mani opu wu kingam tałpi mułum ei, sikir tor omba kunum ei, wumb pei eim keningii.”

18

Ek Ekin Ei Ek Pii Kun Ełim Wu Kis

¹ Jiisas ek ekin endi nipi, er se andiłim wumb ngum, “En enim kunum kunum enim prei erik kin, enim ten kulk yi enerngii,” pa nim. ² Eim ek yi ni nim, “Konu owundu kos piikim wu endi mułum wu ei, Gos kin men tunalıim. Nga eim wumb kin kaimb piinalim ku. ³ Amb endi wam kultum amb ei, konu ełe mułang kin, kunum kunum amb ei opu, yi niłim. ‘Na nga opu orung wumb ei onmun. Nim na paki tokun kin, na kin kos piinjii,’ pa niłim. ⁴ Kos piikim wu ei ok, ‘Nam amb ei paki tunermbii,’ ni piim. Nga eim noman ełe yi piim ei, ‘Gos kin mund mong kulermbii; nga na wumb ombu kin piinermbii ku,’ niłim. ⁵ ‘Ba amb ei wam kultum amb ei, na kin kongun owundu ngołum ei, na eim kos ełe paki top nimbii,’ pa nim. ‘Kos piineramb kin, kunum kunum wang kin, na piip kis piimbii,’ ni piim.” ⁶ Pe Owundu ek yi nim, “Enim kos piipi kun ełim, wu kis ei, nipi ek ninim ei, enim piyei! ⁷ Nimbii erang Gos eim nge wumb sipi, mundum

wumb ei, kunum kunum epin, tinga pei, Gos kin ke minj nik mołmun. Gos wumb ombu kos ele paki tumba min mon? Pe eim kunum kinan er mołpu kin, ekii se paki tołum min mon? ⁸ Na ek nip enim ngond. Gos eim wumb ombu sikir paki tumba. Ba ekii se, wu mei mani opu wu kingam wu ei, ekii se opu kenmba; ya mei ele wumb pii gii nik, prei erik, er mułngii min mon? Ei opu kenmba.”

Kulmal Kalilmin Wumb Kin Ku Takis Wumb Ek Ekin Ei

⁹ Wumb kombur en enim yi piinmin, “Sin ol ka erpin pii gii nipin mołmun,” ni piilmin. Piik kin, wumb kombur ei, wumb kis mołmun nik piilmin. Ba Jiisas ek ekin topu, wumb ei ngum. ¹⁰ Ngopu yi nim, “Wu tal Gos kin prei erngil, pendkil pukul, men ngii owundu ele tuk punjungul. Wu endi ku takis silim wu, nga wu endi lo ek ekii sipi elim wu, wu tal punjungul. ¹¹ Pe lo ek ekii sipi elim wu ei eim eipi pupu angpi, prei yi erim, ‘O Gos, na wu kombur mił mon. Na nim kin ka piip ngond. Nga wumb epi waning sik erik, ol kun enarik kin, amb wam mołum ei wunduk enmin ol ei, na yi enal mon! Pe na ya wu ei ku takis sipi elim wu ei mił, na mon ku. ¹² Kunum kunum kongun endeim tuk ele, kunum tal ni ku, na kuni nonarip mowii peł. Pep kin, kuni ni epi pei ei mok top engki erip, eipi epi kandip,

endeim ni ku nim ngoł.’ ¹³ Ba ku takis silim wu ei, eim konu turii engim. Angpi kin, ei epin konu kinerim mon! Nipi kin, eim pepil ele topu ek nim, ‘O Gos, na ol kis el wu. Gos nim na kaimb sel’ a nim. ¹⁴ Na enim kanip nind; wu ei ku takis silim wu ei, Gos nge ningil ele wu ei, kun mołum; ba lo ek ekii sipi elim wu ei mon. Wu endi eim embe si tonu kindmbii ni ermba wu ei, Gos wu ei to mani kindmba. Ba wu endi, eim embe to mani kindmbii ni ermba, Gos wu ei, eim embe ambil tonu kindmba.”

Jiisas Noman Ka Ek Nipi Kangil Ngum

(Masyu 19:13-15, Mak 10:13-16)

¹⁵ Pe kangil kembis Jiisas mołum konu ele to wangin kin, Jiisas angil tonu peng ele kindpi, ek kengip ngumba ni tu wujung. Ba Jiisas nge ek se andilmin wu ombu kanik kin, wumb ek ngujung. ¹⁶ Pe Jiisas kangil kembis ombu wii topu, mandi sipi, ek yi nim, “Enim kangil kembis ei kun erangin kin, na moł konu ele wangin kin, Gos sinim tep erpi mołum ol ei, wumb pii gii pim kin, kangil mił yi Gos ol ei sinmin,” pa nim. ¹⁷ “Na ek ei keimi nip enim ngond. Gos sinim tep er mołum ol ei, tuk ba, ei kangil yi mił; wu endi ek ei pii gii ninenim kin, Gos sinim tep er mołum konu ele tuk punermin, mon!”

*Wu Num Ei Epi Pei Mołum
(Masyu 19:16-30, Mak
10:17-31)*

18 Pe Jura wumb nge wu num endi Jiisas kin kii sipi, ek ni ngolom. “Wu ka wii, na noman konj sip kunum kunum er mułmbii mił nenj?”

19 Pe Jiisas ek nipi ngum, “Nim na wu ka wii nin; ba Gos endeim mendpił ka wii mołum. Nimbil erang nim ek yi mił nin? Nim kan kun erkin piinjii. 20 Gos kengip ek Moses ngurum ek ei nim piilin. Ek yi nilim, ‘Ek kend tokun ninenjii; nim epi wanging enenjii; wumb to kundnenjii; amb wam mułmba amb ei wundnenjii; ninim arnim manim ek ningii ei piikin, ekii sinjii.’”

21 Pe wu num ni ek yi nim, “Na kangil kembis kin moł; pe op wu dinga moł ei, na oł ombu poru ekii sip poru nil,” pa nim. 22 Jiisas ek ei piipi, ek nipi, wu ei ngum, “Nim epi endi sinarpi nim kin, nim epi pei wumb ngokun, nga ku sinjii ku ei, wumb kurpu wii mułngii wumb ei ngunjii. Nim oł yi en kin, nim epi ka wii epin konu ełe salim epi ei, am punalim mon! Epi ei nim sinjii. Pe nim na ond konu ełe ekii se oi!” pa nim.

23 Ba wu num ni, ek ei piipi, eim noman embin to piim. Nimbil erang wu ei, eim ku nin epi pei sim ei, wakin top si kindip punermbii ni piim.

24 Jiisas wu ei kanpi yi nim, “Wumb ku pei salilmin wumb ei, Gos sinim tep er

mołum oł ei, singii ei, kapli enermba mon! Ba wumb ei kongun dinga erik singii.

25 Pe kung kamil ya gal alap mui gal tundii ełe mił ondu kembis ei tuk bii ni ermba; ba ei kongun dinga erpi, ngenj kumbii sipi tuk ba palim. Yi mił ku, wu ku nin epi pei salilim wu ei, Gos sinim tep er mołum oł ei, simbii ni ermba; ba eim kongun dinga wii erpi, noman embin sipi, simba palim ku.” 26 Wumb ek ei piik, yi ninjing, “Ek mon wu, wumb nii endi epi erpi kin noman konj sipi kunum kunum mułmba?” 27 Ba Jiisas ek yi nim, “Epi endi wumb erngii kapli enermba mon; ba ei Gos kapli ermba,” pa nim.

28 Pe Piisa ek yi nim, “Piini! Sin kongundpun, ngii, mei, amb kangil ni, epi si kindpin, nim kin ekii se onmun.”

29 Pe Jiisas ek nipi, eim er se andilim wu ombu ngum, “Na ek keimi nip, enim ngond. Wumb endi Gos sinim tep er mołum oł ei, kongun paki topu erpi wu ei, eim amb angim noł, arim mam kangil ni, epi pei si kindpi omba.

30 Wu ei nga akip Gos epi pei ngo orung kindpi oł ka erang kin, nga ekii se epin konu ka ełe, noman konj kunum kunum sipi, ka mułmba,” pa nim.

31 Pe Jiisas eim nge ek se andilmin wu, engki nga tał sipi, ek yi nip ngum. “Enim kinei! Akip sinim Jerusalem konu ełe tonu punmun. Ok Gos ek ka ni tor kindilmin

wumb ek mon polk, pei yi nik, wu mei mani opu wu kingam mołum wu nik, ek keimi tor omba. ³² Pe nga Jura wu num kombur eim sik kin, wumb tilap eipi endi ngungii. Ngangin kin, wumb ei eim kin ek buł morung nik, oł kis erik kin, jipambil tok erngii. ³³ Erik kin, kepil tok, ond peri ełe to kundangin kin, nga kunum tekliki ełe, nga konj angpi tonu ba,” pa nim. ³⁴ Ba Jiisas eim nge ek se andilmin wumb ei, ek ei pułe pii poł tunenjing. Pe eim ek ei pułe koi erim. Pe eim nge kongun wu ombu, eim ek ei pii kun enenjing.

Wu Endi Ningil Tumbun Mułum Wu Ei, Jiisas Er Ka Erim

(Masyu 20:29-34, Mak 10:46-52)

³⁵ Pe Jiisas eim Jeriko konu ełe tor wang, wu endi ningil tumbun multum wu ei, andlam wer ełe mułpu kin, wumb ku nin epi ngei, ni multum. ³⁶ Pe eim mołpu piim ni, wumb pei onjung. Wangin kin, eim wumb kii sim, “Ei nimbil oł enmin?” a nim. ³⁷ Pe wumb eim kanik, yi ninjing, “Jiisas Naseres konu ełe wu onum,” pa ninjing. ³⁸ Wu ni wii dinga tum, “Jiisas, nim King Deipis nge miyem ende wu. Pe nim Owundu mołun, na kaimb se!” ³⁹ Pe wumb kumb se onjung wumb ei, eim ek ngunjung, “Nim ek tingnar!” ninjing. Ba wu ei, wii dinga nga tum. “Jiisas nim King Deipis nge miyem

ende kingam, na kaimb se!” ⁴⁰ Jiisas opu angpi, wumb kanpi kin, ek yi nim, “Wu ei, ya tu wei!” nim. Wu ni mandi opu angang kin, Jiisas eim wu ni kii sim. ⁴¹ “Na nim kin, nimbil oł ermbii ni piikin nin?” Pe wu ni yi nim, “Owundu, na ningil ei, ka seng, kenmbii nip nind,” pa nim. ⁴² Pe Jiisas wu ei kin, ek nipi ngum, “Nim ningil ełe tilang ermba ei, ninim nge pii gii je, er ka enim,” pa yi nim. ⁴³ Yi neng kin, sikir wu ni, ningil ka seng kenim. Wu ei, Jiisas pum konu ełe, ekii se pupu, Gos embeambil tonu kindim. Kindpi kin, wumb en enim oł ei, kanik kin, Gos embeambil tonu kindnjing ku.

19

Jiisas Kin Sakiyas Takis Silim Wu

¹ Jiisas Jeriko konu ełe tor pupu, nga bii ni pum. ² Wu endi mułum wu ei, embe Sakiyas. Wu ei, wu ku takis silmin wumb ei, tep er mołum. Wu ei, eim ku nin epi pei salikim. ³ Eim Jiisas kenmbii ni piim; ba wumb pei onjung. Sakiyas eim wu osii peng kin, Jiisas kenmba mił pinerim. ⁴ Pe eim sikir kumb se pupu, ond endi ‘Sikimor’ nilmin ełe, tonu pum. Pupu, mołpu kin, Jiisas andlam ełe, omba kenmbii ni mułum. ⁵ Pe Jiisas konu ełe tor opu, kan tonu kindpi yi nim, “Sakiyas, nim ond si kindkin sikir mani wa! Akip na nim kin mułmbii,”

pa nim. ⁶ Pe eim ka piipi, sikir mani om. Opu kin, Jisas sipi, eim ngii konu e le sipim. ⁷ Pe wumb pei kanik kin, ek kis ninjing. Nik kin, yi ninjing, "Jisas eim wu kis ei kin, or pimba punum," ninjing. ⁸ Pe Sakiyas eim opu wumb kumb e le angpi, yi nim, "Owundu, akip na epi pei kulou to mondup kin, epi orung sip, wumb epi sinakim wumb ei ngumbii. Nga orung sipip, wu endi kin epi waning erir konu e le, wu ei kin, kunum kapil kapli sipi, ngo orung kindmbii," pa nirim. ⁹ Pe Jisas eim ek nipi ngum, "Akip nim ni ninim nge wumb, ya ngii e le molmun wumb ei, Gos sipi, orung sinim," pa nim. Pe nga ek nipi, wumb ngopu yi nim, "Pe wu ei Eiparam nge tilap ende wu. ¹⁰ Wu mei mani opu wu kingam telim wu ei, wumb am punjung ei, sipi orung simba nge om."

Kongun Wu Engki Ku Sinjing Nge Ek Ekin Ei
(Masyu 25:14-30)

¹¹ Wumb ek ei piyangan kin, Jisas nga ek ekin topu ngum. Nimbi erang Jisas eim Jerusalem konu e le mandi om. Wumb yi ku ni piinjing ei, Gos sinim tep er molum ol ei, mandi tor omba enim, ni piinjing. ¹² Piyangan kin, eim ek ekin yi nim, "Wu Owundu endi konu turii endi pupu, king owundu mundangin molpu kin, nga orung omba nge punum. ¹³ Wu owundu ei

opu kin, eim ku engki mil sipipi, eim kongun wu engki wii topu, ku ngond ei sik, kongun erik mulngii. Mulangan kin, "Na nga orung ombii," pa yi nim. ¹⁴ Wumb konu ende wumb ei, wu owundu kin kis piinjing. Piyangan kin, wu owundu ei, eim si kind pendpi pum. Pang kin, wumb kombur ekii se punjung. Puk kin, yi ninjing, "Sin wu ei king mulermba," pa ninjing.

¹⁵ Ba mon, wu ni king mundangin kin, nga si kind orung om. Opu kin, yi nim, "Na ok ku ngunj wu ombu, wii tangin wangin," pa nim. "Na piimbii, kongun erik ku nimberii orung sinjing ei, piimbii," pa nim. ¹⁶ Pe wu endi kumb se opu yi nim, "Wu owundu, nim ku endeim mil na ngun ei, na kongun erip pup kin, kum endeim nga sinj," pa nim. ¹⁷ Pe king ni yi nim, "Nim kongun wu ka, nim kongun ka en. Nim epi kembis ei tep ka en ei akip na nim kindamb pukun, konu e le owundu orung orung salim ei, konu engki pei tep enjii," pa nim. ¹⁸ Nga kongun wu endi opu yi nim, "Wu owundu, nim ku endeim mil na ngun ku ni, kongun er piip kin, ku angil orung mil sinj," pa nim. ¹⁹ Pe wu owundu yi nim, "Na nim kindamb pukun kin, konu e le owundu angil orung pei tep er mulnjii," pa nim. ²⁰ Pe nga kongun wu endi om. Opu kin, yi nim, "Wu owundu,

nim ku endeim mił ni, ya alap kin kum to pendinj palim,” pa nim. ²¹ “Nimbił erang na nim kenj ni, nim wu wumb kin ek nikin ełin. Na kanip kin, nim kin mund mong kuls. Nim wumb eipi epi silił, nga kuni wumb eipi kuni ei silił.” Nga epi eipi nge nim sikił ni. ²² Pe king ei ek dinga nipi, kongun wu ei ngum, “Nim kongun wu kis, ninim nin ek ele, na nim kos er ngumbii. Keimi nim piin; na wu wumb kin ek dinga nip erip, epi wumb eipi nge ei pup sip kin, kuni wumb eipi nge sip ele nin min? ²³ Nim na ku ei mer ku beng ele tuk kind sen ele, kongun er pukun, na ku endi seng, nam op kin, simbii ei, nimbił erang kindnen?” ²⁴ Wumb mandi muljung wumb ei kanpi yi nim, “Enim wu ei, ku endeim mił ei, sik sipik, wu endi ku kum endeim salim wu ei ngei!” pa nim. ²⁵ Pe wumb yi ninjing, “Owundu, ei wu ku kum endeim sim,” pa ninjing. ²⁶ Eim ek yi nim, “Na enim kanip nind. Wu endi epi pei simba wu ei, epi nga na epi pei eim ngumbii. Nga, wu endi eim epi kembis simba epi ei, na sip orung simbii,” pa nim. ²⁷ Ba pe wumb na kin opu orung er nik, ‘Sin kin king mulermba ninjing wumb ei, na ya ele kumb ningił ele tu wuk, to kundngii!’ ” pa nim.

Jerusalem Konu Owundu Ełe Jiisas King Mił Tuk Pum
(Masyu 21:1-11, Mak 11:1-11, Jon 12:12-19)

²⁸ Jiisas ek ei nipi pendpi, eim andlam ele ok andpi pupu kin, Jerusalem konu ele tor pum. ²⁹ Pe eim pupu, Bespeis ni, Besanii konu ele mandi opu, komung endi, ‘Olip,’ wumb yi niłmin, konu ele tor pum. Pupu kin, eim nge ek se andiłmbił wu tał kindang, kumb se punjnguł. ³⁰ Eim wu tał kanpi, yi nim, “Ełip konu orung ele peł. Pukuł kin, konu endi tuk pu keningił ni, kung dongkii wał endi, kan kuł kindnjing palim ei ok wumb mulenjing kung dongkii ei, kan pos si mengkił, tu weł!” pa nim. ³¹ “Wu endi ełip kii sipi, ‘Kung dongkii ei, nimbił erngił enmbił?’ Yi nipi nim kin, ełip yi ningił, ‘Sił Owundu ei, kongun peng tu weł neng, enmbił pa ningił,’ ” pa nim. ³² Pe Jiisas wu tał kindang pukuł, kenjingił ni, Jiisas nim mił yi kenjingił. ³³ Pe wu tał ni, kung dongkii kan pos sikił, pengił. Kung dongkii arim opu, kanpi yi nim, “Nimbił erang ełip kung dongkii wał kan posinmbił?” ³⁴ Pe wu tał ni, yi ninjingił, “Sił wu Owundu ei, kongun peng tu weł neng, enmbił,” pa ninjingił. ³⁵ Pe wu tał kung dongkii ni, Jiisas mułum konu ele, tu wunjnguł. Pe eł ełip konduk ei sikił kin, tonu kung dongkii ele sengił kin, Jiisas tonu peł ele mułum. ³⁶ Jiisas kung dongkii ele mołpu pang kin, wumb en enim nge wu Owundu onum

ni piik, en enim konduk gulk, andlam ele sengin pum. ³⁷ Pe eim opu, komung Olip ele mandi mani ba erang kin, pe eim nge ek se andlmin pei wu ombu, ka ka piinjing. Piik kin, "Sin jep ol pei kenjpin," nik, wii dinga tok kin, Gos embe ambil tonu kindnjing. ³⁸ Pe enim wii dinga tok, yi ninjing, "Owundu nge embe ele, king ei onum ni, Gos embe ambil tonu kindmba," nik yi ninjing. "Pe epin konu ele emin ngo, ka sengli. Seng kin, nga Gos embe tonu mendpil pangli."

³⁹ Pe lo ek piik ekii sik elmin wumb kombur, wumb tuk ele molk ei, piik yi ninjing, "Ek mon wu Owundu, nim nge ek se andlmin wu ombu, ek ngo." ⁴⁰ Pe Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, "Na enim kanip nind. Ek nik wii tok yi enerangin kin, kom ku ombu, kapli wii tok, ek tengingii," pa nim.

⁴¹ Jiisas eim Jerusalem konu ele mandi opu, wumb ombu kanpi kin, ke nim. ⁴² Nipi yi nim, "Pe enim ol ka ombu piik, noman emin sek kin, ka piingii. Ba pe epi ombu koi er palim ei, enim kinerngii," pa nim. ⁴³ "Ekii se kunum endi tonu omba ei, enim nge opu orung wumb ok, enim mulngii konu ele sik, pok pok erik, mei akikik, mei ngo tonu kindik monduk, enim kin opu ermin nik, yi erngii," pa nim. ⁴⁴ "Pe nim kinganim nol ni, nim kin tuk mulngii wumb ei kin, pei to kundngii.

Pe ku endi sik, ku endi pel ele pindnerngii! Nambil erang enim Gos opu paki tumba kunum ei, pii pol tunenjing," Jiisas ek yi nim.

Gos Ngii Owundu Ele Wumb Epi Top Enjing Ei Jiisas To Kindim

(Masyu 21:12-17, Mak 11:15-19, Jon 2:13-22)

⁴⁵ Akip Jiisas eim men ngii owundu ele nirik pupu, wumb men ngii ele epi top er mulnjung ei, to tor kindim. ⁴⁶ Eim ek dinga nipi yi nim, "Gos nge ek ele, yi ninim, 'Na nge ngii ele prei ngii simba,' ba enim erangin kin, ngii kis molpu kin, ngii ei, koi er seng kin, wumb epi waning erik kin, er kis mondunmun."

⁴⁷ Pe kunum kunum eim wu amb sipi, men ngii owundu ele, ek emb to ngopu yi elim. Erang kanik kin, lo ek pulmun wumb ni, lo ek piik ekii silmin wumb ni, wumb tep elmin wu num ombu ni, eim to kundngii nge andlam kurnjung. ⁴⁸ Ba wumb pei Jiisas eim ek piimin nik, eim endim konu ele wumb pei endinjing. Pe wu num ombu, eim kin ek endi nik, to kundngii nge andlam endi sinerim, mon.

20

Wumb Jiisas Kii Sik, "Nim Nii To Mundum," Ninjing

(Masyu 21:23-27, Mak 11:27-33)

¹ Kunum endi Jiisas men ngii owundu ele ek ka nipi, wumb ngum. Pe lo ek piik ekii sik elmin wumb ni lo ek

połmun wumb ni, wu num ombu, nirik onjung ku. ² Nga wumb ombu, eim kanik yi ninjing, “Nim sin kankin nei! Nim dinga ei, jili sikin okun nin? Nim noman dinga ei, nii ngopu oł ei, erii nim?” ³ Pe Jiisas ek nipi, wumb ombu ngopu ek nim, “Pe yi ku, enim na kii sinmin oł ei nge, enim kii simbii. Enim na ek nei! ⁴ Jon wumb noł pendilim oł ei, Gos epin konu ele dinga ngum min; ya mei wumb elmin oł ei, dinga sipi erim min?” ⁵ Pe wumb en enim yi ninjing, “Sinim ei epin epi pa yi nimin ei, kapli eim yi nimba, ‘Nimbił erang enim eim ek pii gii ninenjing?’ nipi yi nimba,” yi ni piinjing. ⁶ Pe ‘Sinim wumb oł minj,’ pa nimin ei, wumb piik kin, Jon Gos ek kan ni tor kindilim wu nik, pii gii nik, sinim tungii,” pa ninjing. ⁷ Pe wu num ombu ek nik, Jiisas ngok yi ninjing, “Sin pii poł tunanmin,” pa ninjing. “Jon wumb noł pendilim wu ei, eim nge dinga konu jili silim?” ⁸ Pe Jiisas ek nipi, ngopu yi nim, “Yi mił ku, na enim kanip ninermbii ei, na nipe dinga pałim.”

Kongun Wumb Kis Ei Nge Ek Ekin
(Masyu 21:33-46, Mak 12:1-12)

⁹ Pe Jiisas eim ek yi nipi pendpi, ek ekin endi nipi, wumb ngopu yi nim, “Wu endi eim ond mong wain konu ei telim. Pe ond mong wain konu ei sipi, wumb kombur kongun

erngii wumb ei ngang kin, ekii se wumb ei, ond mong wain orung kindngii ni ngum. Ngopu pendpi kin, eim konu turii endi pupu, kunum kinan mułmba pum. ¹⁰ Pe ond mong wain ei nołmun kunum mandi erang kin, ond mong wain arim ei, eim kongun wu endi kindang opu kin, wumb ond mong wain kongun er mulnjung konu ele om. Pe eim yi ni piim, ‘Kongun wu ombu, ond mong kuni aninga ngangin kin, tu wumba,’ nipi kindang om. Ba wumb kongun ele er mulnjung ei, kongun wu ei, kepil tok, ek ngok, wii to tor kindnjing. ¹¹ Pe nga, wu endi nga kindang om. Ba wumb yi ku nga erik, wu ei tok, eim kin oł kis erik, wii pui nengin kin, pum. ¹² Pe nga wu endi kindang om. Ba wu ei, kepil tok, miyem sik, olkup to tor kindnjing. ¹³ Pe wumb yi erangin kin, ond mong kuni arim ei, yi ni piim. ‘Na er ermbii mił nenj?’ nim. ‘Pe na kangi endeim ei na eim noman ngoł kangi ei, kindmbii ei, eim kapli ek nimba ek ei piingii,’ pa nim. ¹⁴ Ba kongun er mulnjung wumb ei, kenjing ni, wu num ni kingam om. Kanik kin, en enim ek nik, piik enjing. Erik kin, yi ninjing, ‘Wu ei, eim arim nge epi eim simba wu ei, sin tamin! Topun kin, ya konu ei, sin sinim kongun er mułmun,’ pa yi nik mulnjung. ¹⁵ Pe wu ni ambil gii nik, sipik tor sipik,

to kundnjung.

Ek ekin top yi nim, ‘Pe wu num ei wumb kongun wumb ei kin, nipe oł ermba?’

¹⁶ Wu num ei opu, ond mong wain konu ełe kongun enjing wumb ei, pei to kondpu kin, ond mong wain konu ei wumb eipi endi ngumba. Pe wumb en enim ek ekin ei piik kin, yi ninjing; ‘Mon peng yi enermba,’ ni piinjing. ¹⁷ Ba Jiisas eim wumb kan orung kind kanpi kin, ek yi nim. ‘Ek ei nipe ek Gos ek połumun ek pułe er piimin min mon?’

‘Wumb ngii tekmin wumb ei, ngii tumunj ei si kindik; ba tumunj ei, ngii tumunj ok nge mendpił tonu orum.’

¹⁸ Pe wumb pei ngii tumunj ełe, bok tunjung kin, wumb glas ming mił tumb tumb ermba; min ngii tumunj ei, mani opu wumb topu nim kin, wumb ei kułngii ngenj kinerngii, kułman mił ermba,” pa nim.

Jiisas Siisa Kin Ku Takis Ngumba Nik Kii Sinjing (Masyu 22:15-22, Mak 12:13-17)

¹⁹ Jiisas ek ekin endi nipi kin, kułmał kalıłmin wumb owundu ni, lo ek połumun wumb ombu, piingii nge piipi nipi ngum. Ngang kin, pe kunum ełe mendpił eim ambıl gii ningii mił pim; ba wumb pei mułangin kin, en enim mund mong enjing. ²⁰ Erik kin, Jiisas ermba oł endi koi er kan mulnjung. Mułangin kin, eim

oł endi ermba ni kan mulnjung wumb ei, wu kombur kindangin ok, Jiisas eim ek nipi ermba ei, ok kan mulnjung. Ok kan mulnjung wu ombu, ek kend tok, ek kun mił ninjing. Nik, ‘Eim ek yi nim,’ pa nik kin, eim ambıl gii nik, ek piipi kun ełim wu, gapman owundu mułum konu epi sipngii enjing. ²¹ Pe wumb ombu, Jiisas kii sik, ek ninjing, ‘Ek mon wu, nim nin ek ei sin piinmin ei ek kun palim. Pe nim ek kun nikin, wumb ngokun ełin. Pe nim wumb mei ełe wumb pei, kankin ek ei, ek ende minj nikin pułun. Ninim Gos nge ek ei mendpił nikin, wumb ngokun yi minj ełin.

²² Pe nim er piin mił nenj? Sinim Siisa wu owundu ei kin takis ngumun min mon?’

²³ Ba Jiisas eim oł kend tui ei enjing ei, Jiisas eim piim. Piipi kin, eim ek nipi, wumb ombu ngum. ²⁴ ‘Pe enim ku endi na andan tungii. Tangin kin, ku ełe min men endi mołum ei, wumb nii mołum?’

Pe wu ombu yi ninjing, ‘Min men ei Siisa mołum.’ ²⁵ Pe Jiisas ek nipi ngopu yi nim, ‘Pe enim Siisa nge epi ei Siisa ngungii. Pe nga Gos nge epi ei Gos ngungii,’ pa nim. ²⁶ Wumb pei mulnjung konu ełe, ek neng kin, Jura wu num ombu, kunum endi eim ambıl gii ningii pinerim. Eim ek nipi, orung kindim ek ei, piik noman embin tang kin, ek nik orung kindngii pinerang kin, gupu mum to mulnjung.

Wumb Kolk Nga Konj Mołmun Nik, Jiisas Kii Sinjing (Masyu 22:23-33, Mak 12:18-27)

27-28 Pe wumb kolk nga konj tonu piinarik piilmin wumb tilap kombur ok, ek yi nilmin. “Wumb kulnjung wumb ei nga konj tonu punerngii,” nilmin wumb ombu, Jiisas kii sik yi ninjing, “Ek mon wu, Moses lo ek endi yi pultum. ‘Pe wu endi amb sipi, mołpu kin, kulmba ei, eim ambim kangil endi mulerim kin, eim nge angim amb ei simba. Sipi kin, eim angim nge kang ambil mengpi simba.’”²⁹ Pe wu endi eim angim noł angil orung nga tał mulnjung. Wu kumna amb sim ei, kangil endi mingnarpi kin, kultum.³⁰ Nga angim amb ei sim kin, eim kulum ku.³¹ Kulang kin, nga angim endi sim ei ku, wu ni kulum. Yi mił, wu angil orung nga tał pei, amb endeim minj sik kolk, yi minj er puk. Wu angil orung nga tał pei ok, kangil endi mingnarik kin, kolk poru ninjing.³² Nga ekii se, amb ei eim mendpił kultum ku.³³ Pe wumb kulii, nga konj tonu ongii kunum ei, amb ei, wu nii ambim mendpił mulmba? Wu angil orung nga tał, amb endeim ełe sinjing ei, wu nii amb ei, wam mendpił mulmba?” pa ninjing.

³⁴ Pe Jiisas wumb ei ek nipi ngum, “Wu amb ni, akip kunum ełe, en enim

wu amb seng kin, yi enim.³⁵ Wumb nii endi, Gos kunum ekii se kapli konj tonu ongii nimba wumb ei, noman konj kunum kunum sik mulngii wumb ei, wu amb sik erngii ei, pii poł tunałmin mon!³⁶ Nga wumb ei, nga kulerngii. Nimbil erang, Gos nge enjel mołmun mił yi mulngii. Gos eim wumb ei tukpu ełe, nga tonu konj sim ei, Gos eim kingam ambilam noł mulngii.³⁷ Pe Moses wumb kulii ei, nga konj ok mulngii, pa yi nilim ku. Gos ok ek ka mer poł pendrim ek ei, Moses ond kembis endi dup nang kenim. Moses Gos Owundu ni, sinim kupenjpın noł ni, ek yi nim. ‘Eim Eiparam nge Gos; Eim Aisak nge Gos, eim Jeikop nge Gos mołum,’ pa nim.³⁸ Pe Gos ei wumb kulii ei nge Gos mon. Ba wumb ok pei konj mołmun wumb ei nge Gos. Eim ningil ełe, wumb pei konj mołmun.”³⁹ Eim ek nipi ngang kin, nga lo ek pulmun wumb ek nik, orung kindik yi ninjing, “Ek mon wu, nim ek ka wii nin,” pa ninjing.⁴⁰ Wumb ei mund mond kulk, nga ek endi kii sik erngii, pinerim.

Gos Wu Endi Mei Mani Kindang Om Ei Nii?

(Masyu 22:41-46, Mak 12:35-37)

⁴¹ Ba Jiisas ek nipi wumb ngopu kii sim, “Nimbil erang, wumb molk, Kraıs Gos wu ei kindang na op wu ei, King Deipis nge miyem ende wu,”

pa nimin. ⁴² “Mer mon Sam eġe Deipis yi nirim,

‘Sin Owundu na Owundu kanpi yi nirim, Nim na angil tunding orung mukii!’ pa nirim.

⁴³ Nga ekii se, ‘Nim nge opu orung wumb sip kin, nim simb eġe mani kindmbii,’ pa nim.

⁴⁴ King Deipis eim Kraiss Gos kindang wu ei, eim ‘Owundu’ nirim. Pe nibbil erang, Deipis eim miyem ende wu ninmin?”

⁴⁵ Wumb pei molk, eim nim ek ei piinjing ni, Jiisas eim ek nipi, eim nge ek se andilmin wumb ngum.

⁴⁶ “Enim lo ek piik elmin wumb ei, ek ningii ei, enim piik kan kun erngii! En enim konduk eġe olt endi kindik erangin kin, wumb keningii nik elmin. En enim yi piilmin; oġei erpin, wumb konu kulou tungii ni, wumb men ngii eġe konu ka wii keningii ni piilmin. Nga kuni owundu ei, sin sinim kumb eġe pu mulamin kin, wumb keningii ni piik, enim embe tonu kindik, yi elmin. ⁴⁷ Pe wumb ei, en enim puk, amb wening kolmun amb ei, ngii konu ni, ku ni, epi ombu waningsik; ba wumb kumb eġe prei kinan er puk elmin. Gos wumb mok tumba kunum ei, wumb ombu kos owundu singii,” pa nim.

21

Amb Kurpu Endi Gos Kin Epi Pei Ngum
(Mak 12:41-44)

¹ Jiisas eim men ngii molpu kenim ni, wu ku salilmin wu ambil ngolmun wu, en enim Gos nge men ngii ku konu eġe Gos kin noman ka ku kindnjing. ² Pe eim kenim ni, amb endi wam kultum amb ei, epi endi sinalim amb, kurpu endi eim, ku kundii kembis taġ, mer Gos kin noman ka piik kindnjing konu eġe, kindim. ³ Pe Jiisas eim ek nim, “Na ek keimi nip enim ngond. Ya amb kurpu ei, wam kulum amb ei, eim ku kindnim amb ei, enim wumb pei eipi kindnjing ku ei, to mani kindnim. ⁴ Pe enim wumb eipi ei, enim ku pei salim ei, enim epi wii Gos kin ka pii ngonmun. Ba amb ei, eim epi endeim sinalim; ba ei ku tu wupu ngonum. Nga eim kuni simba ku ei, sinalim, mon!”

⁵⁻⁶ Wumb kombur men ngii owundu eġe nik ek ninjing, “Ngii eġe kom ku mon ka wii ngunjung. Nga wu amb Gos kin noman ka epi kindnjing.” Nga Jiisas ek yi nim, “Oġei pe enim kaninmin ei, nga kis mulmba ei kunum endi simba kunum ei, ku endi tondrung peġe pinermba. Pei er kis erpi, konu orung orung pei eipi eipi mani kindmba,” pa yi nim.

Oġ Embin Tui Tonu Omba Jiisas Yi Nim

(Masyu 24:3-14, Mak 13:3-13)

⁷ Pe wumb eim kii sik, yi ninjing, “Ek mon wu, kunum nenj epi ei tonu omba? Epi ei omba kunum oġendi erang

kin, sin kenmin kunum ei, mandi omba, min mon?"

8 Jiisas eim ek yi nim, "Enim kan kun er muŋgii! Wumb kombur ok, enim kin ek kend to ngungii. Ngok kin, wumb pei ok, na embe ei singii. Sik kin, yi ningii, 'Wu ei na ond kunum mandi enim.' Nik kin, yi erngii; ba enim ningii ek ei piik, pungii konu ekii se punerngii, mon!" pa nim. 9 "Wumb tilap kembis tuk ele, en enim ngingmał enmin ningii, ku. Nga wumb tilap pei konu orung orung pei opu owundu enmin nik erngii ei, enim piingii; ba enim mund mong tunerngii mon! Oł ombu ok tonu omba; ba kunum poru nimba kunum ei, sikir tonu onermba," pa nim. 10 Jiisas eim wumb kanpi ek nipi ngum, "Pe wumb tilap endi pupu kin, wumb tilap endi kin ermba. Pe wu king endi nge tilap ei pupu kin, king endi nge tilap ele opu erngii. 11 Pe konu kopu owundu tonu omba; nga konu kombur kumb kuni owundu sepi kin, wumb ening owundu pimba ku. Nga kupu muł ele keningii ni, muł ei owundu erpi, oł kanim kanim erang kin, enim mund mong erngii. 12 Ba epi ombu tonu onerang kin, enim wumb ok, enim ambil gii nik kin, oł embin tui kanim kanim erngii. Erik kin, enim sik sipik, men ngii ele kos piik kin, nga enim sik, kan ngok, yi erngii ku. Yi erik kin, enim na embe ambil

to mani kindmin ni erngii nik sipik, king ngii konu ele gapman muŋgii konu ele, enim sipngii," pa nim. 13 "Yi erngii kunum ele, enim na ek ka ni tor kindngii. 14 Kunum ele en enim noman ele, piik dinga erik kin, nga nipe ek endi ok ni orung kindmin ni, yi piinerngii mon! 15 Na nam ek enim ngamb ek ei, keimi ni piik, ni tor kindngii. Enim kin noman ka ngop ermbii, nim. Enim nge opu orung wumb ei, enim ek tok kindik, enim to mani kindmin ni erngii ei, kapli enermba. Na enim nip ngunj ek ei, kapli dinga pimba. 16 Arnim manim ni, angnim ni, miyem ende wumb ni, puł wumb ok, enim nge opu orung wumb kin ngungii. Ngok kin, kombur en enim muŋgii wumb ei, kombur to kundngii ku. 17 Pe wumb pei enim kin popuł kis singii ei, nimbił erang enim na embe ambil tonu kindngii. 18 Gos epi ei piinerim kin, enim nge peng enjin ei, endi am punermba mon. Gos wumb pei noman tuk piinim ku. 19 Kunum kunum en enim dinga kind er mulnjung kin, kapli en enim noman konj mendpił singii.

20 "Ba enim molk kinangin kin, opu wumb ok Jerusalem konu owundu ele orung orung onjung kin, enim pii poł tungii ei, Jerusalem konu ele owundu ni, konu er kis mundngii kunum ei, mandi enim ni piik muŋgii," pa nim. 21 "Kunum ele,

wumb Jura konu ele mołmun wumb, ei sikir puk kin, tonu komung ele pungi. Nga Jerusalem konu ele owundu tuk mołmun wumb ei, tungu puk, konu eipi eipi simba konu ele pungi. Nga wumb konu orung orung ele torung mołmun wumb ei, nga konu ele tuk punerngii. ²² Kunum ele, ol kis elmin wumb ei, Gos wumb ombu kin kumep ngumba ei, mer Gos mon ele palim ek ei, pei keimi pimba. ²³ Kaimb kunum ele, amb kangil am ngopu mulmba min, kangil mulang mulmba amb ei, kaimb er mulngii! Ol embin tui ele, konu orung orung tonu wang kin, Gos eim popul sim mil ei, eim wumb ombu kin kos erpi ngumba. ²⁴ Wumb ei tui pei nopolu poru nimba. Nga opu orung wumb ok, kan ngok, konu eipi orung orung pei kindngii. Wumb tilap eipi simb ei, Jerusalem konu ele kembngii. Yi er mulangin kin, wumb tilap eipi kunum ei, Gos to mundum kunum ei, poru nimba,” pa nim.

Gos Kindmba Wu Ei, Wu Kingam Omba

(Masyu 24:29-31, Mak 13:24-27)

²⁵ “Nga tonu mul ele eni ni, kanjip ni, oi ombu, ol kanim kanim erngii. Mani mei ele konu orung orung, wumb en enim, ol embin tui peng mulangin kin, ep nol topu, gur gali nipi ermba ei, wumb piik mund mong erngii. ²⁶ Wumb pei en enim

mei ele tonu omba ei, noman embin to piingii. Pe wumb kulmun ni piik kin, noman pepi kun enerang mulngii. Nimbil erang tonu mul ele oi ni, kanjip ni ombu, olup, ermba. ²⁷ Ol ei tonu wang kin, molk keningii ni, Gos kindang opu mei wu kingam telim ei, eim kupu pel ele omba. Opu kin, eim dinga owundu peng kin, nga eim tilang owundu ka wii ei, erang kin omba. ²⁸ Nga ekii se, ol ombu tonu wang kin, enim kunum ele angk, en enim peng kan tonu kanik er mulngii. Nimbil erang, sinim kis mulamin kin, ol embin tui tonu orum ei, Gos sinim paki tumba nge kunum ei, mandi erang orum,” pa nim.

Ond Pik Ei, Konu Eni Ba, Min Kumb Tumba Ei, Andan Tolum

(Masyu 24:32-35, Mak 13:28-31)

²⁹ Nga Jiisas eim ek ekin endi nipi ngopu kin, yi nim. “En enim ond mong pik kanik kin, nga ond eipi pei kanik erei!” pa nim. ³⁰ “Pe enim kinangin kin, ond ei, ongul konj topu nim kin, konu eni owundu ba, enim nik, yi piingii. Akip kunum ei kuni mong pol tonum. ³¹ Yi mil, enim ol ombu kinangin yi mil erpi nim kin, en enim piingii. Gos sinim tep er mulmba kunum ei mandi omba, enim ni piingii!” pa yi nim.

³² “Na ek keimi nip enim ngond. Wumb kunum ele wumb konj mulngii kunum,

ei epi ombu tor omba. ³³ Mul kin mei poru nimba; ba na ek ei poru ninermba,” pa yi nim.

³⁴ “Ba enim kan kun er mulngii! Mon pim kin, enim nol kunum kunum nok wulu pang kin, en enim molk, ngenj epi ele noman piingii; ei mon! Pe enim noman ka peng mulenjing kin, Gos kindmba wu ei, wu kingam omba kunum ei, sikir tor omba. Eim omba ei yi mi; kung min, kei endi, karip tan sikir pupu kin, kei min, epi mondnum mi, yi sikir omba.

³⁵ Epi ei tonu omba kunum ei, wumb molmun konu ele orung orung pei tonu omba.

³⁶ Kunum kunum en enim kan kun er mulngii! En enim Gos kin kunum kunum prei er mulangin kin, Gos enim dinga ngumba. Ngang kin, ol embin tui enim kin tonu ombii ni ermba; ba enim pii gii nik, dinga pimba. Peng er molk kin, wu kingam Gos mei mani kindrim ei, kumb ele engingii,” pa nirim.

³⁷ Kunum kunum Jiisas wumb pei sipipi, Gos ngii owundu ele, wumb ek nipi ngopu, yi elim. Ba emii peng, eim pupu, komung Olip ele molulum. Molpu or pepi kin, Jerusalem konu men ngii orung om. ³⁸ Nga wumb en enim ngii konu pek, kupiiring ok Gos ngii owundu ele Jiisas nge ek ka piilmin.

22

Juras Ek Dinga Nipi, Jiisas Sipi Kin, Noman Pim Wumb

Ngum

(Masyu 26:1-5, Mak 14:1-2, Jon 11:45-53)

¹ Pe kunum endi bres yiis punenim kunum ei, kuni owundu, ‘Pasopa,’ nilmin kunum ei, mandi erim. ² Pe kulmal kalilmin owundu ni, lo ek piilmin wumb ni, en enim wumb pei muljung ei, mund mong tunjung. Mulangin kanik kin, en enim yi ninjing, “Sinim Jiisas koi erpin kin, er to kundmun, mi nenj?” a ninjing.

³ Pe Seisen Juras noman ele tuk pum. Nga Juras eim ‘Eskeriyas,’ nilmin. Jiisas eim nge ekii silmin wumb ende wu engki nga ta, ei nge wu.

⁴ Pe Juras eim pupu, kulmal kalilmin owundu kin, men ngii ele tep molulum wu ombu ni, kanpi nim. Eim Jiisas sipi, wumb ngumba ei nge er endim. ⁵ Yi ngang kin, wumb en enim ka piik, ku nin epi sik kin, wu ei ngumun, ninjing. ⁶ Pe Juras eim kapli nipi, eim Jiisas sipi, wumb ngumba ei nge, kanpi endim. Eim kunum endi molpu kenim ni, wumb pei Jiisas kin mulenjing.

Jiisas Kin Ekii Sinjngil Wu Ta, Kuni ‘Pasopa’ Er Ka Enjngil.

(Masyu 26:17-25, Mak 14:12-21, Jon 13:21-30)

⁷ Pe kunum ei, bres yiis punerim kunum ei, tonu wang kin, wumb kung siipsiip wal endeim ni, to kalilmin ei, ‘Pasopa’ pa nilmin. ⁸ Pe Jiisas eim Piisa

kin, Jon taɫ konu endi ɛɛ kindpi yi nim, “Elip pukuɫ kin, ‘Pasopa,’ kuni er kun erangiɫ, sinim kuni numun,” pa nipi kindim. ⁹ Wu taɫ eim kankiɫ, yi ninjngiɫ, “Nim piin! Siɫ konu jili er kun ermbil?” ¹⁰ Pe Jiisas ek yi nim, “Elip konu owundu ɛɛ tuk pangiɫ kin, wu endi noɫ ming endi sipi, tu wumba konu ɛɛ, ekii se pukuɫ kin, wu ei ngii jili nirik ba, konu ɛɛ, elip nirik punguɫ. ¹¹ Pe elip ngii ei, arim muɫmba ei, kankiɫ ningiɫ, ‘Ek mon wu ek yi nim, Na nge ek se andiɫmin wu engki nga taɫ ei kin, kuni numbii palting ɛɛ, jili salim?’ ¹² Yi nengiɫ kin, wu ei eim ngii tondrung ɛɛ palting owundu endi salim ei, ngang kin, elip sinim kuni ‘Pasopa’ er kun er singiɫ,” pa nipi kindim. ¹³ Wu taɫ ni punjnguɫ. Pukuɫ kin, kenjngiɫ ni, Jiisas nim miɫ yi kenjngiɫ. Kankiɫ kin, kuni ‘Pasopa’ nungii nge, er ka enjngiɫ.

Jiisas Kin Ekii Sinjngiɫ Wu Taɫ, Kuni ‘Pasopa’ Er Ka Enjngiɫ.

(Masyu 26:26-30, Mak 14:22-26, 1 Korin 11:23-25)

¹⁴ Pe kuni nungii kunum seng kin, Jiisas ni, eim er se andiɫmin wu kin, tonu peɫ ɛɛ molk kin, kuni nok mulnjung. ¹⁵⁻¹⁶ Kuni nok molk kin, Jiisas yi nim, “Na ek keimi nind. Na enim kin kuni ‘Pasopa’ endi nop moɫ ei, na ka piind. Ekii se ngenj kumbii simbii. Nimbil erang

‘Pasopa’ kunum nga simba ei, na enim kin, kuni endi nunermbii, mon! Nga Gos sinim tep er muɫmba kunum ei, peni ɛɛ wang kin, oɫ ei ek keimi pimba,” pa nim. ¹⁷ Eim ming kap noɫ wain endi sipi kin, Gos kin prei erim. Nga eim yi nim, “Enim noɫ wain ming kap ei, endeim endeim ni nui!” nim. ¹⁸ “Na ek keimi nind. Akip min ekii se, mering pei, na ond mong noɫ wain ei nunerngii mon! Nga Gos sinim tep er muɫmba kunum ei tonu omba,” pa nim. ¹⁹ Nga bres sipi kin, Gos kin prei erpi, ngopu kin, Eim bres engin tum. Topu kin ek yi nim, “Bres ei na ngenj miɫ moɫum. (Na ngenj ei enim paki tond; enim nok kin, na kin piik er muɫngii! ²⁰ Nok poru nengin kin, nga yi miɫ ku erpi, ming kap endi, ond mong noɫ wain muɫum ni sipi, yi ku erang kin, nok poru nengin kin, yi nim; “Noɫ wain ei, enim kin oɫ konj endi erip ngond. Yi miɫ enim Gos nge wumb nanim kin, tep to moɫpun, o ende punmun. Nga ming kap ond mong noɫ wain muɫum ni, sipi kin, yi ku erim. Erpi kin, yi nim; ming kap ond mong noɫ wain ei, na enim kin kondrak konj endi end ei, na miyem miɫ peng kin, enim kin paki to ngond.)

²¹ Ba wu endi na sipi kin, wumb opu orung wumb angil ɛɛ pendmba ei, akip siɫ kuni ende nopuɫ kin, peɫ ɛɛ ende moɫmbuɫ, wu ei minj. ²² Wu ei, mei mani

opu wu kingam pim ei, Gos eim noman piim mił yi erim. Ba wu ei wu kingam sipi kin, wumb opu orung wumb ngumba wu ei, na kaimb sind,” pa nim. ²³ Jiisas eim ek yi neng mił, wu ombu en enim endeim endeim ni, ek nik, kii sik, piik piik enjing. Erik kin, “Sinim kin wu nii endi oł ei ermba?” enim yi kii sinjing.

²⁴ Pe eim nge ek se andilmin wumb molk kin, ek mił enjing. Erik kin, yi ninjing, “Sinim mołmun konu ele, wu nii owundu mołum?” ²⁵ Pe Jiisas ek nipi ngum, “Wumb king eipi ei konu eipi eipi mołmun ei, king en enim noman dinga peng kin, king owundu molk wumb tep erik, wumb yi mił ninjing. Nga en enim embe ele oł ka erik, wumb ngok ełmin. ²⁶ Ba wu endi, wu num mułmbii nipi ermba wu ei, wu kongun wii mił mułmba. Nga wu noman peng wu owundu mułmbii ni piimba wu ei, kongun wu mił, enim paki topu ngopu kin, kongun erpi mułmba. ²⁷ Wu nii endi wu owundu mołum? Pe wu kuni kałpi tu wułum wu ei, min tonu peł ele mołpu kin, kuni nołum wu ei min? Nga en enim yi ku ni piik, kuni peł ele mołpu kin, kuni nołum wu ei mendpił. Ba na enim mołmun konu ele tuk mołup kin, kongun wu mił, enim paki top moł,” pa nim.

²⁸ “Epi kanim kanim oł embin tui na kin tonu onum

kunum ei, enim na wak tunenjing; ba enim na kin mulnjung. ²⁹ Na nge Ernan sinim tep er kanpi mołum, Eim noman dinga ei na ngum. Akip na noman dinga ei, enim ngamb kin, enim mułngii,” pa nim. ³⁰ “Nam enim tep er mułmbii noman dinga ei, enim kuni peł seng kin, nok mułngii. Pe enim ok, King mił molk, Esrel wumb engki nga tał, wumb tiłap ei kin, kos piłmin wu mił, mułngii.”

*Piisa Nim Nam Buł Ngun-
jii, Nipi Jiisas Yi Nim*
(Masyu 26:31-35, Mak
14:27-31, Jon 13:36-38)

³¹ “Saimon! Saimon! Nim piikin; pe Seisen eim enim kin kuni mong wiis ełmin oł ei mił, enim kin yi ku ermba. Ei eim enim kin mok topu wumb dinga mo-
lałmin wumb nin, nga dinga mołmun wumb, kapli kongun erpi sipi, eim andlam ele kindmbii ni ermba ei, dinga mił molałmin kin, wumb wii mił mołmun. ³² Ba na prei erip kin, nim Saimon paki tunj ele nge nim pii gii ei, dinga pimba. Ekii se nim noman ak tokun orung on kin, ninim angnim noł paki tunjii,” pa nim. ³³ Piisa ek yi nim, “Owundu, na er kun er moł. Nim kin kan ngii ele ouni bil; nga nim kul-
njii ei, na er kun er moł, na nim kin ouni kułmbuł,” pa nim. ³⁴ Jiisas ek nipi yi nim, “Piisa, na nim kanip nind. Akip kunum ele epi peng kin,

kei kultu wii tunenerang kin, nim ek kunum tekliki ninjii, 'Na wu Jiisas ninmin, ei na kinal!' pa ninjii."

³⁵ Pe Jiisas ek yi nim, "Ok na enim kindinj ei, enim ku ni, kon ni, simb su ei sip-nereri! Kunum ei, enim epi endi simin ni piinjing min mon?" Pe en enim yi ninjing, "Sin oł endi yi enerim mon." ³⁶⁻³⁸ Enim Jiisas ek nipi ngopu yi nim, "Pe enim tuk mołmun wu endi ku kon pimba ei simba. Nga kon yi ku. Wu endi tui kepui sinerim kin, eim kon takis ei sipipi, ku sipi, tui kepui top ermba. Erpi kin, tui kepui simba," pa nim. Pe wumb yi ninjing, "Owundu, nim ya kan! Sin tui kepui tał salim." Eim yi ni piim, "Enim na ek ei pii poł tunenjing. Eim yi nim, 'Ek ei kaplı poru nim,' pa nim. Na enim kanip nind, Gos ek ok pułum yi nirim, 'Enim oł kis elmin wumb mił, eim kułou tum,' pa nim. Nimbil erang ek ei, na nind mił, keimi tonu omba. Gos mon ełe na ek nim ek ei, akip keimi tonu onum."

*Gesemanii Konu Ełe Jiisas
Prei Erim
(Masyu 26:36-46, Mak
14:32-42)*

³⁹ Jiisas eim anda pupu, tonu komung Olip ełe, ba pum ei, eim kunum kunum prei erpi, yi elim. Oł ei erang mił, eim nge er se andilmin wumb ombu, ekii se punjung. ⁴⁰ Pe eim konu ełe opu kin, ek nipi er se andilmin wu ombu ngum,

"Enim prei erangin kin, epi kis endi erangin kin, kenmbii nip tonu omba epi ei enim kin onermba," pa nim. ⁴¹ Pe nga eim wu ombu mondpu kin, eim konu eipi mandi pum. Pe eim simb gopsing pii poł mołpu kin, prei erim. ⁴² Jiisas eim wumb epi kis kanim kanim eim kin tonu wang kin, eim arim kin ke nipi, ek ekin yi topu nim. "Arnan! Nim na ming kap embin tui ei, na numbii ni piin kin, ninim noman ełe sinjii. Ba nim na noman ełe, nim ekii sinenjii mon. Ninim noman ełe piikin enjii," pa nim. ⁴³ Jiisas eim Gos kin prei er mułang kin, pe tonu epin konu ełe enjel endi mani opu kin, eim dinga ngum. ⁴⁴ Jiisas eim noman embin kis piipi kin, eim prei dinga erpi mułang kin, eim kurun ei, miyem mił opu, mei ełe mani pum.

⁴⁵ Pe eim prei er pendpi angpi kin, eim ek se andilmin wumb muljung konu ełe pum. Pupu kenim ni, or pinjing kenim ni, en enim noman embin tang kin, piik pinjing, kenim. ⁴⁶ Pe Jiisas ek nipi yi nim, "Enim nimbil erang, enim or pałmin? Enim konj kind, angk prei erei! Mon pim kin, oł kis endi enim kin tonu omba," pa nim.

*Juras Jiisas Sipi, Opu
Orung Wumb Ngum
(Masyu 26:47-56, Mak
14:43-50, Jon 18:3-11)*

⁴⁷ Jiisas eim ek nipi mułang kin, wumb tilap owundu endi onjung. Wu endi Juras nilmin wu ei, Jiisas nge ek se andilmin wu engki nga tał tuk mołmun wu endi eim kumb se om. Eim mandi opu kin, Jiisas kin kumb gupu to numba nge om. ⁴⁸ Ba Jiisas ek nipi Juras ngum, “Juras, nim wu kingam ei, nim eim gupu to nokun sikin kin, opu orung wumb ngunjii min?” ⁴⁹ Jiisas eim nge ek se andilmin wumb molk, kenjing ni, oł ei tonu omba enim nik, Jiisas kanik kin, yi ninjing, “Owundu, sin tui kepil sipin kin, wumb ei tumun, min mon?” ⁵⁰ Yi nik kin, wu endi tui kepil tang kin, kulmal kalilim owundu nge kongun wu ei, eim nge kom orung angil tundung orung, kilip topu mani om. ⁵¹ Ba Jiisas kanpi yi nim, “Mon! Oł ei si kindei!” pa nim. Yi nipi kin, wu ni kom ele embilang kin, kom ni, nga ok pim mil, pim.

⁵² Pe Jiisas ek nipi, kulmal kalilim owundu ombu ni, men ngii owundu ele tep mołumun wu ombu ni, wumb num pei, wumb eim ambil gii ningii nge ok wumb ei, Jiisas yi nim, “Enim tui nin, kepil epi ei sik kin, tu wunmun ei, enim waning wu endi tungii nge onmun min?” ⁵³ Na enim kin kunum kunum men ngii owundu ei mołumun. Ba enim na peng ele, enim angil embilamin, mon. Ba akip kunum ei, enim kunum seng enmin.

Akip Seisen emii ele mołpu kin, epi kis elim ei nge, dinga akip tor onum,” pa nim.

Piisa Ek Yi Nim, “Na Jiisas Ninmin Ei, Na Kinal.”

(Masyu 26:57,58,69-75, Mak 14:53,54,66-72, Jon 18:12-18,25-27)

⁵⁴ Jiisas eim ek nipi poru neng kin, wumb ombu eim ambil gii ni sipnjing. Pe wumb ei, eim sipi kin, kulmal kalilim owundu ngii konu ele tuk sipnjing konu ele, Piisa eim ekii se pum. Pupu kin, konu turii mil mołpu, kan mułum. ⁵⁵ Ngii owundu kung gui tukrung ele engim konu ele, dup kalk mulnjung konu ele, Piisa tep to mulnjung ku. ⁵⁶ Kongun amb endi mołpu kenim ni, Piisa eim dup ele mułum kenim. Amb ni, eim kanpi kin, yi nim, “Wu ei, Jiisas kin tep to mołum wu,” pa nim. ⁵⁷ Ba Piisa ek nipi, “Mon!” pa nipi yi nim, “Amb, wu ei, na kinal!” ⁵⁸ Ekii se nga, wu endi Piisa kanpi kin, yi nim, “Nim eim nge tilap ende,” pa nim. Ba Piisa yi nim, “Kawukeiya! Na mon!” ⁵⁹ Mołang kin, nga ekii se, wu eipi endi pupu yi nim, “Keimi mendpil, wu ei, eim kin tep to andilim wu. Eim Galilii konu ele wu,” pa nim. ⁶⁰ Ba Piisa ek dinga nipi ngopu, yi nim, “Wu, nim nin ek ei, na pii pol tunand.” Piisa eim ek yi nipi mułang kin, kei kultu wii tum. ⁶¹ Pe Owundu eim ak topu, Piisa kenim. Pe Piisa eim piim ni, Owundu ek endi eim kin nirim ek ei piim. Ek ele nge, eim kei kultu wii

tunermba kunum ei, nim yi ninjii, "Na Jiisas kinał, pa nikin, kunum tekliki enjii," pa nirim. ⁶² Pe Piisa eim tor pupu, ke dinga wii nim.

⁶³ Wumb Jiisas ambił gii nik, ek ngok, kepil tok enjing. ⁶⁴ Pe wumb Jiisas eim ningil ełe, alap pandi to pendik, kepil tok, yi ninjing. "Pe nim ek ni tor kindilim wu mendpil min mon; ek ni! Wu nii nim kepil tonum ei, ninjii," pa ninjing. ⁶⁵ Wumb ek kis kanim kanim nik, eim kin ngunjung.

Kaunsil Wumb Ningil Ełe Jiisas Kos Enjing

(*Masyu 26:59-66, Mak 14:55-64, Jon 18:19-24*)

⁶⁶ Ekii se konu eni tang kin, Esrel wumb num ei ni, lo ek piilmin wumb ni, ek kengip tołmun wumb ni, Gos kin kulmał kalilmin wumb ni, ok kulou tok molk kin, Jiisas sik sipik, kaunsil mułum konu ełe sipik, yi ninjing. ⁶⁷ "Nim sin kan kin, 'Na Gos er salim wu kindang, Krai,' pa nilin, ei keimi min mon?" Pe Jiisas ek nipi ngopu, yi nim. "Na enim kanip nimbii; ba enim pii gii ninerngii. ⁶⁸ Nga na enim kin ek kombur kii simbii nim kin, enim na ek ei ni orung kindnerngii, palim. ⁶⁹ Ba pe ekii se, kunum kunum mei mani opu wu kingam ei, eim Gos angil tungdung ełe mułmba konu ei, Gos eim dinga wii salim," pa nim. ⁷⁰ Pe wumb yi ninjing, "Nim ek ei nin ei, nim Gos kingam mołun min?" Pe eim ek yi nim, "Enim ninmin

ek ei, na mendpil." ⁷¹ Nga wumb en enim yi ninjing, "Sinim nipe ek nga nipin kii simin? Eim gupu ełe, ek ei ninim, sin sinim piinmin, ei poru!"

23

Pailos Kumb Ełe, Jiisas Kos Enjing

(*Masyu 27:1-2,11-14, Mak 15:1-5, Jon 18:28-38*)

¹ Yi nik kin, wumb pei eim sipik, Pailos mułum konu ełe sipnjing. ² Pe kos piingii nge nik, eim kin ek yi ninjing. "Sin wu ei kenjpin ni, eim sin wumb tilap ełe, elmin oł ei, eipi erpi elim. Pe eim sin ku takis Siisa ngołmun ei, eim mon nipi, eim 'Nam Gos kindang wu Krai nipi, nam King,' pa nipi, yi elim," pa ninjing. ³ Pe Pailos eim kii sim, "Nim Jura wumb King min?" Pe Jiisas eim ek nipi, orung kindpi, ek yi nim, "Ninim nin mił yi," pa nim. ⁴ Pailos ek nipi, kulmał kalilim owundu ni, wumb pei kanpi yi nim, "Na wu ei, erim oł endi kan sinand, mon!" pa yi nim. ⁵ Ba wumb ek dinga nik, yi ninjing, "Eim ek nipi wumb ngang kin, wumb eim ek piik, Jura konu ni, konu orung orung pei, mund mong elmin. Pe Galilii konu ełe, eim er opu opu ya ełe onum," pa ninjing.

Nga Jiisas Sipik, Eros Kin Kos Enjing

⁶ Pailos eim ek ei piipi kin, wumb kii sim, "Wu ei Galilii konu ełe wu min?" ⁷ Nga

wumb eim kanik yi ninjing. Pe eim piim ni, Jiisas nge konu ei, Galilii konu orung eġe, Eros tep elim konu ei piinim. Kapli Pailos ek ei piipi kin, nga kindang pupu, "Eros moġum konu eġe orung pangli," nim. Kunum ei, Eros Jerusalem konu eġe moġum.⁸ Eros Jiisas kanpi kin, eim ka piim. Nimbil erang Jiisas ek ei Eros piim; ba kunum kinan, eim Jiisas kenmbii ni piipi moġum. Eros eim yi piim, "Jiisas jep oġ endi erang, kenmbii," ni piim.⁹ Yi piipi kin, Eros eim epi pei Jiisas kin kii sim; ba Jiisas eim ek endi nipi kin, orung kindnerim, mon!¹⁰ Kuġmaġ kalilmin owundu ni, lo ek piilmin wumb ei ok, mandi angk kin, Jiisas kos erngii nge, ek dinga kind ninjing.¹¹ Eros ni, eim nge opu ond wumb ni eim ek ngok, ek kis kanim kanim nik erik, konduk ka wii endi mon kanim kanim moġum kon ei kindik kin, nga eim Pailos moġum konu eġe orung kindnjing.¹² Kumb ok, Eros eim Pailos kin opu eġmbil; ba pe eġ elip, ek ka nikiġ, ende punjguġ.

Pailos Yi Nim, "Ond Peri Eġe Nil Tei!" Nim

(Masyu 27:15-26, Mak 15:6-15, Jon 18:39-19:16)

¹³ Pe Pailos eim kuġmaġ kalilmin owundu ni, wu num ni, wumb pei ok kuġou tei nipi, wii tum.¹⁴ Pe eim ek nipi, yi nim, "Enim wu ei ya sik tu wunjung ei, yi ninjing, 'Wu ei sin tilap eġe, ek nipi wumb noman er kis elim,'

nik, tu wunjung. Pe na wu ei, enim kumb eġe ek nip, wu ei kii sind; ba eim enim enmin ek ei, endi neng kin, na piinand. Wu ei, oġ endi enerim. Sinim wu ei kin, kos ermin miġ mon!¹⁵ Nga Eros eim erim oġ endi enerim, mon ku! Nga ei eim orung kindang onum. Piinmin! Wu ei, oġ kis owundu endi erang kin, sinim kapli, eim to kundmun.¹⁶ Pe na wu ei kepil top kindamb kin, orung pangli," nim.¹⁷⁻¹⁹ (Ba en enim eġmin oġ ei, yi kor owundu kunum ei, kan ngii palmin wu ei, endi tor kindilim.) Pe wumb pei wii tok kin, ek dinga nik yi ninjing, "Wu ei to kondkun, Barapas kindan kin, sin kin wangli!" ninjing. (Barapas eim konu owundu eġe gapman kin opu erpi, wu endi to kundrum. To kundang kin, Barapas sik kin kan ngii pendik.)²⁰ Pailos wumb nga kanpi, ek yi nirim, "Wu ei Jiisas, eim orung kindamb, ba," ni piim.²¹ Ba wumb wii tok, nga yi nik, "Ond peri eġe, to kond!" Wumb pei yi ku ninjing.²² Pe Pailos nga kunum ei ngang kin, kunum tekliki miġ nim, "Nimbil erang, wu ei nipe oġ endi erim? Na eim oġ endi erim min, nip kurunj; ba oġ endi erang kin, tumun ei kapli; ba, mon!" nim. "Yi piip kin, wii kepil top kindamb, ba," pa nim.²³ Ba wumb dinga puk, ek dinga nik, wii dinga tok, "Ond peri eġe kuġangli!" ninjing. Pe wii ek dinga nik, Pailos nim

ek ei, to mani kindnjing.
²⁴ Wumb ek yi nengin kin, Pailos wumb kanpi, yi nim, “En enim dinga kindik, ‘Wu ei tumun,’ ninmin ei, wu ei, en enim sipik, tei! Na mon minj!”
²⁵ Wu ei, gapman kin opu erim ni, wu endi to kundmun nik, sik, kan ngii pendik, wu ei, wu amb pei si orung simin nik. Pe Pailos mani wu endi ei kindan, “Wangli,” nik. Pe Pailos Jiisas kindang wang kin, wumb sipik.

Jiisas Ond Peri Ete Nil Tunjung

(Masyu 27:32-44, Mak 15:21-32, Jon 19:17-27)

²⁶ Pe opu ond wumb Jiisas sipik kin, wu endi ambil gii nik wu ei, embe Saimon. Saimon ni wu ei, eim Sairiini konu eke wu. Wu ei opu, konu owundu eke tuk bii ni erang kin, wumb ond peri eke tu wunjung. Tu wuk kin, wu ei pandang eke pandangin ko wupu kin, Jiisas pum konu eke ekii se pum.

²⁷ Pe wumb ke nik, kaimb kulk, puk kin, Jiisas pum konu eke ekii se punjung.

²⁸ Ba Jiisas ak topu amb kombur kanpi kin, ek yi nim, “Enim Jerusalem konu eke amb! Enim na kin piik ke ninerei! Ke ningii pim kin, en enim nge kangil ei piik ke nik kin, en enim nge piik ke ningii,” pa nim. ²⁹ “Piinmin! Ekii se ek endi tonu omba ei yi pimba. ‘Amb kangil mengnarik amb ni, kangil mengnenjing amb ni, amb am ngunenjing amb ni, amb

ombu pei ka piingii.’ Nimbil erang kunum ei, wumb mulnjung kin ol embin tui enim kin tonu omba. ³⁰ Tonu om kunum eke wumb kombur komung eke ek yi ningii. Enim komung ombu mani ok kin, ‘Sin tei!’ ninmin. Nga komung kembis kembis ombu yi ku, ‘Sin to pandi tei!’ ninmin. ³¹ Yi mil erang enim ol ei ond konj eke enmin; ba nga ond kulii eke enim nimbil ol erngii?” Jiisas eim ek yi nim, “Ei ol konj ei tonu wang kin, enim kaninmin,” pa yi nim. “Nga ekii se ond kulii ei, mering ekii se ol ei enim na kin piik mulngii wumb ei, ol yi tonu omba ei, enim nimbil ol erngii?” pa yi nim.

³² Wumb eipi tał tu wunjung wu tał, ol kis elmbil wu tał, Jiisas tok, wu tał ouni tungii nge enjing, enjing. ³³ Pe wumb konu endi eke tor punjung konu ei, embe ‘Wumb peng embil’ konu ei yi nilmin. Nilmin konu eke, Jiisas ond peri eke tok, wu tał ol kis elmbil wu tał, nil tunjung ku. Wu endi Jiisas angil tundung orung peng kin, nga wu endi angil taring orung pim. ³⁴ Jiisas ek nim, “Arnan, nim piin, wumb en enim ol kis en enim ei pii pol tunarik enmin. Kapli nim wumb ol kis ei kil ngunjii,” pa nim. Pe Jiisas konduk ni alap epi ei wumb ku kembis mil epi ei kinjmał erik kin, konduk ei simin nik enjing. ³⁵ Wumb molk, kanik mulnjung; ba wumb peng pim wumb ei, en enim ek ngok yi ninjing.

“Eim wumb eipi paki topu yi elim. Pe keimi Gos eim Kraiſ telim wu ei, kindang opu, wumb paki topu elim pim kin, kapli akip ei eim paki topu, ond peri ele si kindpi, mani omba,” yi ninjing. ³⁶ Opu ond wumb ei kin ek ngok, yi ninjing ku. Yi erik kin, mandi ok, epi kumbii elim epi ei, sipi ngumun ninjing. ³⁷ Pe ek ngok kin, yi ninjing, “Nim keimi Jura wumb nge King pim kin, kapli ninim paki tol!” ninjing. ³⁸ Ond peri ele, tonu eim peng ele, ek mon endi yi pulnjung, “Wu ei, Jura wumb ei nge King,” pa nik pulnjung.

³⁹ Epi waning elmbil wu kis taſ tuk wu endi, Jiisas kin ek yi nirim. “Nim Kraiſ Gos kindang telin wu ei min? Kapli ninim paki tokun kin, siſ kin ouni paki tunjii ku!” pa nim. ⁴⁰ Ba wu eipi endi orung pim wu ni ek ei piipi kin, wu ek nim wu ni, ek ngum, “Nim ngenj kumbii sin miſ wu ei yi ku sinim. Ele nge nim Gos kin mund mong tunan min? ⁴¹ Wumb silip to kondunmun ei, silip mong sinjpiſ ele to kondunmun. Ba ya wu ei, eim ol kis endi enerim konu ei tonmun,” pa nim. ⁴² Pe wu ni ek yi nim, “Jiisas ekii se, nim wu King dinga owundu muſun kin, na piinjii,” pa nim. ⁴³ Pe Jiisas ek nipi yi nim, “Na ek keimi nind, akip kunum ele mendpiſ, nim na kin Gos nge konu ka wii ele ouni muſmbuſ,” pa nim.

Jiisas Kulum Poru Nim
(Masyu 27:45-56, Mak 15:33-41, Jon 19:28-30)

⁴⁴ Pe konu eni beli seng kin, Gos eni pandi topu erang kin, konu orung orung emii miſ pepi pang kin, pou miſ neng kin, emii pim ei poru nim. ⁴⁵ Pe mendpiſ alap ka wii endi, Gos ngii owundu ele, pim alap ei, tuk kilip topu, orung orung taſ pim. ⁴⁶ Jiisas ond peri ele pepi, ek dinga nipi yi nim, “Arnan, na noman tuk ei, nim angil ele kindind,” nipi eim kulum. ⁴⁷ Pe opu elmin wumb ei, tep elim wu ni, kanpi kin, Gos nge embe ambil tonu kindim. Kindpi yi nim, “Keimi mendpiſ, wu ei, wu ol kis endi enalim.” ⁴⁸ Pe wu amb pei pei ok, enim miſ kenmin nik onjung. Ok molk, kenjing ni, epi keimi peng kanik, en enim kaimb sik, pepiſ ele tok, nga orung punjung. ⁴⁹ Pe Jiisas nge wu puſ ombu pei ni, Galilii konu ele amb kombur kin, ekii se ok, turii angk, epi kis ei Jiisas kin tonu wang kin, ei kanik mulnjung.

Jiisas Nge Ngenj Ei Sipik, Kom Ku Tukpu Endi Ele Pendnjing.

(Masyu 27:57-61, Mak 15:42-47, Jon 19:38-42)

⁵⁰ Pe wu endi multum wu ei, eim embe Josep. Wu ei konu owundu ele multum konu ei, Jura wumb moſulmun konu ele, embe ei, ‘Arimasiya,’ pa nilmin. Wu ei, wu kaunſil moſulum wu ei, ol ka elim wu. ⁵¹ Wu ei

eim kaunsil eipi ek nilmin, ol kis elmin ele, ekii sipi enalim. Eim Gos konu sinim tep er molum konu ei, ekii se peni ele wang kenmbii nipi, minj kui er molulum. ⁵² Wu ei Pailos kin pupu, "Jiisas nge ngenj ei simbii," pa nim. ⁵³ Pe Jiisas ngenj sipi, mani tu wupu, alap kuru endi sipi, pandi tum. Topu sipipi kin, tukpu endi ele mani kindim tukpu ei, kom ku owundu endi tunduk sik, ele ok wu endi tuk kindnalmin, ele kindim. Kindim tukpu andilim ele ku owundu ondu ele ngunjung. ⁵⁴ Kor kunum ei, tonu omba mandi enim ei, kunum ka wii kunum ei er molulumun.

⁵⁵ Amb ombu Galilii konu ele si kindik, Jiisas kin ok, nga Josep purum konu ele ekii se puk. Puk kin, Jiisas tukpu to pendik mi, kenmin ni punjung. ⁵⁶ Kanik poru nik kin, en enim ngii konu ele orung puk. En enim kopung ka wii ni, epi muru ka tolum epi ei, er kun erik kin, Jiisas ngenj ele kopung ei kindngii enjing.

Kor kunum "Kor mulej!" nik mi kor mulnjung.

24

Jiisas Nga Angpi Konj Tonu Pum
(Masyu 28:1-10, Mak 16:1-8, Jon 20:1-10)

¹ Pe kongun kunum kumna, kor ei kupiiring ok, amb ombu en enim wumb tukpu ele punjung. Puk kin, kopung ka wii ni, epi muru ka tolum epi sik kin, epi ei

er kun er sik, mi sinjing. ² Puk kin, kenik ni, ku endi pandi to pendik ni, tukpu ele pineririm. ³ Wumb ok wumb ni, tukpu ele tuk puk; ba Jiisas Owundu ngenj ei kinerik mon. ⁴ Pe wumb en enim noman ele piik, mund mong erik mulk. Molk kenik ni, wu ta konduk kuru pirim wu ta, el elip mulku. Mulku wu ta nge konduk erang kin, wumb keningii pineririm. ⁵ Amb ombu en enim keningii pinerang kin, mani mei ele kan mani kanik mulnjung. Mulangin kin, wu ta ek niki ngunjung; "Nimbi erang enim wumb tukpu konu ele wumb endi konj molum nik kur onmun?" ⁶ Ba eim ya mola! Eim angpi tonu pupu pum. Eim Galilii konu ele molpu kin, enim kin nipe ek nipi ngum ek ei, en enim piingii? ⁷ Eim ek yi nirim, "Wu kingam ei sipik, wumb ol elmin wumb ei ngangin kin, sipi to kundangin kin, tukpu konu ele mani pu pepi kin, nga kunum tekliki pang kin, eim nga opu konj ba," nirim. ⁸ Wumb ek ei piik ni, Jiisas ok ek nirim mi piinjing. ⁹ Wumb tukpu konu ele si kindik, orung punjung. Puk kin, ek nik, eim ek se andilmin wu engki nga endeim mulk, konu ele kanik nik ei, epi kenik mi nik, wumb eipi pei ngok yi enjing. ¹⁰ Pe Mariya Makandala ni, Jo Ana, ni Mariya Jeims mam ni, amb ombu mulangin kin, ek ei nik, Jiisas ek se andilmin

wumb mulk konu eŕe kanik ninjing. ¹¹ Ba wumb ei, ek ei ek wii ninmin ni piik kin, pii gii ninerik, mon. ¹² Ba Piisa angpi sikir pupu, Jiisas tukpu tuk konu eŕe kenmbii nipi purum. Pe eim sip topu, tukpu eŕe nirik pupu kenim ni, alap mendpiŕ sim. Seng kin, eim nga orung ngii konu eŕe pupu, epi ei kenim miŕ piipi muŕum.

Emeyas Wumb Andŕam Eŕe, Wu Taŕ Jiisas Kenjingiŕ (Mak 16:12-13)

¹³ Pe kunum eŕe mendpiŕ, Jiisas pii gii ninjingiŕ wu taŕ eŕ elip, konu endi Emeyas ni konu eŕe punguŕ nge punjunguŕ. Pukuŕ andŕam ei Jerusalem konu eŕe pupu, nga Emeyas konu eŕe tor puŕum konu ei, angii orung nga taŕ turii miŕ salikim. ¹⁴ Wu taŕ andkiŕ pukuŕ kin, epi pei kenjingiŕ miŕ ei, nikiŕ punjunguŕ. ¹⁵ Wu taŕ eŕ elip, ek nikiŕ, kii sikiŕ punjunguŕ ei, Jiisas eim wu taŕ onjunguŕ konu eŕe ekii se om ei kinenjingiŕ. ¹⁶ Ba epi endi wu taŕ ningiŕ eŕe peli erang kin, Jiisas kan poŕ tunenjingiŕ mon! ¹⁷ Pe eim opu, ek nipi kii sipi yi nim, “Eliŕ epi nipe nikiŕ onmbuŕ?” Eim ek yi neng kin, wu taŕ ni nikiŕ ek piinerkiŕ; kan mani kankiŕ mulnjunguŕ. ¹⁸ Pe wu endi embe Kliyopas wu ei, ek nipi orung kindim, “Wumb konu orung orung pei ok Jerusalem konu eŕe minj moŕmun. Pe nim mendpiŕ Jerusalem konu epi ei tonu

onum piinan min?” ¹⁹ Nga wu ei ek yi neng kin, Jiisas wu taŕ kii sim, “Epi nipe?” Wu taŕ eim kankiŕ yi ninjingiŕ, “Epi Jiisas Naseres konu eŕe wu oŕ ei tonu om. Eim ek ni tor kindiŕim wu moŕpu kin, kongun ei nga erpi, Gos ningiŕ eŕe ek dinga nipi wumb ngoŕum. ²⁰ Wumb peng pim wumb ni, kuŕmaŕ kaŕiŕmin owundu wumb ni, Jiisas sik sipik, kos piilim wu owundu ngunjung. Pe kos piilim wumb owundu ek nik piik kin, wumb kombur eim ond peri eŕe to kundnjung. ²¹ Ba kumb ok sin pii gii yi ninjpin kin, wu ei Esrel wumb kis mulnjung kin, oŕ embin tui tonu orum kin, Gos enim paki tumba nge orum. Pe nga ek endi paŕim ku. Epi ombu om ei, pe kunum tekliki kunum salim. ²² Akip sin amb kombur ok ek nengin kin, sin mund mong enmin. Kupiiring ok en enim Jiisas tukpu to pendnjung konu eŕe kenmin nik punjung. ²³ Ba Jiisas nge ngenj ei kinanmin nik, ok sin kanik yi ninjing. Eim kinenjpin, ba Gos nge enjel ok yi ninjing, ‘Eim konj moŕum,’ ninjing. ²⁴ Nga sin wu kombur puk kin, keningii nge punjung ei, amb ok ninjing miŕ ku ninjing. Ba eim kinanmin,” pa ninjing.

²⁵ Jiisas eim ek dinga nipi wu taŕ ngum, “Eliŕ noman eŕe dinga pinaŕim min? Eliŕ ek ni tor kindiŕmin wumb ek pei niŕmin ek ei elip pii gii ninenjingiŕ. ²⁶ Nimbii erang

elip piinanmbil? Gos Kraism telim wu ei kindang, eim ngenj kumbii ok sipi kin, nga kunum ka seng kin, Gos nge dinga tilang owundu ngang mulmba?"²⁷ Pe eim Moses lo ek ni, ek ni tor kindilmin wumb nge ek ei nimba erim. Pe eim ek nipi wu tal ngum ei, konu orung orung Gos mon ele ek nipi eim mendpil pa ninim ei, ek pule nim yi mil nim.

²⁸ Pe wu tal el elip konu ele mani punjngul. Pe Jiisas eim yi erpi ba nge pum.²⁹ Ba wu tal eim kin ya mulmun konu ele, emii pimba mandi enim, yi nengil. Nengil kin, Jiisas wu tal kin mulum.³⁰ Ekii se kuni nungii pendik, Jiisas eim wu tal kin mulum. Moipu kin, eim bres sipi, Gos kin prei erpi, wu tal ngum.³¹ Jiisas eim wu tal kin yi erang kin, wu tal ningil pirek neng kin, Jiisas kan pol tangil kin, nga Jiisas eim mulerim. Eim am pum. Pang kin, wu tal eim nga kinenjngil mon.³² Wu tal el elip ek nikil piinjngil. "Silip andlam ele wambil kin, eim silip kin ek ka nipi ngum. Ngopu kin, Gos nge ek pule nipi ngopu erim. Kunum ele silip noman pirek neng," yi ninjngil.

³³ Wu tal ek yi nikil kunum ele mendpil orung puku, Jerusalem konu ele puku. Puku ni, wu engki nga endeim mulk. Nga en enim nge pul wu kombur ouni mulnjung.³⁴ Molk kin yi ninjing, "Keimi mendpil, Owundu ni nga orung om," pa nik en-

jing. "Eim orung om ei, Saimon eim kenim."³⁵ Pe wu tal el elip andlam ele erim ol ei, ek pol tunjngul. Tokul kin, yi ninjngil. "Eim bresambil engin topu Gos kin prei erang kin, sil eim kan pol tunjngul," pa ninjngil.

Jiisas Kin Ekii Sinjing Wumb Jiisas Kenjing Ku
(Masyu 28:16-20, Mak 16:14-18, Jon 20:19-23, Aposel 1:6-8)

³⁶ Pe en enim ek yi nik mulangin kin, Jiisas eim opu tuk, mii memb ele engim, "Enim noman ende sek ka piik kin, mulngii!" Jiisas yi nim.³⁷ Ba wu en enim mund mong tok enjing. Wu ombu, "Sin sinim gui endi kaninmin," ni piinjnging.³⁸ Pe eim ek nipi wumb ngum, "Nimbi erang enim puku sik andinmin? Nimbi erang enim noman embin to piik mulnjung?"³⁹ Enim na simb ni angil ele kinei! Na mendpil mol! Na gui mon! Gui ei ngenj na palim mil pinaklim mon!" pa nim.⁴⁰ Eim ek yi nipi kin, eim simb, angil pei andan topu ngum.⁴¹ En enim ka wii piinjnging; ba pii gii ninenjing. Pe en enim noman embin to piik mulnjung. Mulangin kin, eim yi nim, "Enim kuni kopur ya salimin?" yi kii sim.⁴² Pe en enim omu endi ni ngunjung.⁴³ Pe Jiisas eim sipi, nang kin, kenjing.

⁴⁴ Eim ek nipi ngopu yi nim, "Ok, na enim kin moip, ek nip ngunj ei, piinjnging."

Moses nge ek nin, ek ni tor kindilmin wumb ek pol nin, mon Sam ele ek palim ek ei, na nge ek palim. Ekii se keimi tonu omba nir mił tonu keimi onum.”⁴⁵ Jiisas eim ek ei nipi kun erang kin, wumb Gos ek ei pii kun enjing.⁴⁶ Pe eim ek yi nim, “Krais Gos kindang telim wu ei, eim ngenj kumbii sipi kolpu; nga kunum tekliki eim tukpu ele angpi, nga konj tonu opu ba,” nirim.⁴⁷ “Pang kin, eim nge embe ele, wumb ek nik ngok erangin kin, wumb tilap ok, noman ak tok Gos ek piingii. Piyangin kin, Gos wumb ombu ol kis kil ngumba,” pa nim. “Akip enim Jerusalem konu ele ni, konu orung orung pei ele puk, kongun ei erngii,” pa nim.⁴⁸ Pe enim puk, ek ombu pei wumb kanik ningii.⁴⁹ Enim piinmin! Gui Ka Gos ok enim ngumbii nirim mił, Owundu ei, akip na enim ngumbii. Ba enim puk kin, Jerusalem konu owundu ele mulangin kin, tonu epin konu ele Gos nge dinga ei enim kin kindmba,” Jiisas yi nim.

*Gos Jiisas Sipi, Tonu Epin Konu Ele Tonu Sipim
(Mak 16:19-20, Aposel 1:9-11)*

⁵⁰ Eim wumb ombu sipipi, Besanii konu ele sipipi, eim angil tonu kindpi, noman ka ek nipi ngum.⁵¹ Pe eim ek ka nipi ngopu mulang kin, Gos eim sipi epin konu ele

tonu sipim.⁵² Wumb en enim Jiisas embe ambil tonu kindik, nga Jerusalem konu ele orung puk kin, en enim ka ka piinjing.⁵³ Kunum kunum Gos ngii owundu ele molk kin, Gos embe ambil tonu kind muljung.

Jiisas Nge Ek Ka Jon Pulum

Ek Konj Ei Tonu Opu Wu Telim

¹ Am kumb ok Gos nge ek ka ei Jiisas Kraiss se multum. Mei eneririm kunum ei eim Gos kin ouni multum. Jiisas eim Gos Mendpił. ² Am kumb ok mendpił, Jiisas Kraiss eim Gos kin ouni mulkuł. ³ Molkuł, eim mendpił epi kanim kanim pei eririm. Epi endi andlam eipi endi ele tonu enerim, mon! Eim erang tonu om. ⁴ Noman konj ei eim kin pim. Pe noman konj ei wumb tilang ngum. ⁵ Tilang ei wumb noman tuk emii konu tilang ngołum. Emii ei erpi tilang ele tuk onermba mon!

⁶ Pe wu endi tonu om; wu ei embe Jon. Gos eim wu ei nipi, kindang om. ⁷ Wu ei opu, ek ni tor kindmba nge om. Eim Jiisas nge tilang ei ni tor kindmba nge om; eim ek mong wumb ek ei piik, ambıl gii nik, pii gii ningii nge nimba nge om. ⁸ Jon eim tilang ei mon, eim Jiisas nge tilang owundu palim ei ni tor kindmba nge mendpił om. ⁹ Jiisas eim tilang ei keimi. Eim tilang ei wumb pei ngołum. Eim mani mei konu omba eim kunum ele.

¹⁰ Gos Jiisas Kraiss kin mei ei eririm. Erang, Jiisas eim opu mei ele multum; ba mei wumb eim pii poł tunenjing

mon! ¹¹ Eim pupu eim nge konu pum; ba eim nge wumb tilap ei eim onum pa ninarik, eim ek ei piinenjing mon! ¹² Ba wumb kombur eim ek ei piik, wumb ei Jiisas kin pii gii ninjing. Pii gii ninjing wumb, ei eim sipi Gos nge kingam ambılam noł mułngii nipi mundum. ¹³ Gos nge kingam ambılam noł mułngii ei wumb miyem ele mengk singii min; wumb nge ngenj ele mengk singii; min wu noman ele mengk singii ei ok Gos nge kingam ambılam noł mulerngii mon. Gos eim nge wumb er mondułum. Wumb ei Gos nge noman ele eim kingam ambılam noł mendpił mułngii.

¹⁴ Jiisas eim mei mani opu wu talpi Gos nipe mił mołum, eim sinim anda tum eim tuk sinim kin mołum. Sinim Gos nge kingam mendpił eim nge tilang owundu ei kan poru ninjpin. Eim nge tilang Gos Owundu kindang om. Jiisas eim noman kun ka ni ele kun ka mendpił; ei eim kin piki top mołum.

¹⁵ Jon eim ek ei nipi eim wii dinga topu yi nim, "Wu ei ok na enim kanip yi ninj, 'Wu endi na ond konu ekii se omba wu ei, na nge Owundu. Nimbił erang na tonu onerir kunum, ei eim kumb ok multum.'" "

¹⁶ Sinim wumb pei, eim nge ka wii epi pei sinmin ei eim kin piki to mołum. Eim nge noman ka ei sinim kin am pei ngopu minj mołum. ¹⁷ Nimbił erang, Gos eim lo ek ei Moses angıl ele

ngurum. Ba Jiisas Kraias eim noman ka ngopu ni, ek keimi mendpił ei Jiisas Kraias eim sin kin tonu om.
 18 Wumb endi Gos endeim kinalim mon. Gos eim nge kingam endeim mendpił, ei eim mendpił Gos arim kin ouni mołum. Ei eim Gos nge ełim oł ei, pułe ni tor kindpi sinim ngołum.

*Jon Wumb Noł Pendilim
 Wu Ek Ni Tor Kindim
 (Masyu 3:1-12, Mak 1:1-8,
 Luk 3:1-8)*

19 Jura wumb molk, Gos kin kułmał kałilmin wu kombur ni, Liiwai wumb men ngii kongun paki tok ełmin wumb ei, nik kindangin Jerusalem konu si kindik ok, Jon kanik kii sinjing, "Nim Nii?"
 20 Pe Jon eim ek ei koi enerim mon. Eim ek ni tor kindpi ek dinga yi nim, "Na Kraias Gos kindang wu mon!" pa nim.
 21 Pe wu ombu eim kii sinjing, "Pe nim Elainga Gos nge ek ni tor kindilim wu ok multum min?" Pe eim yi nim, "Ei na mon." Nga wu ombu kii sinjing, "Sin wu endi oł ekii se tonu omba ei piipi nimba wu endi omba nipin kui er mulnjpun, wu ei nim min?" Nga Jon ek nipi orung kindpi yi nim, "Ei na mon," pa yi nim.
 22 Wu ombu en enim yi ninjing, "Pe nim nii? Wumb si kindik ninjing ek ei nim nipin ngonmun. Pe ninim ek nikin, 'Na wu ei,' pa nen piimin," pa ninjing.
 23 Pe Jon eim ek yi nim, "Enim noman tuk ełe er kun erei!" Ek pułe ei yi mił,

'Na wu endi eim konu wumb mulenjing konu ełe wii top ek dinga nip,' yi ninim. 'Owundu nge andlam to kun erei!' Ei ok ek ni tor kindilim Aisaiya oł ekii se tonu omba nge piipi nirim ek ei nge nimbii ond," pa yi nim.

24 Lo ek piłmin wumb, wu ombu kindangin Jon kin onjung.
 25 Pe wu ombu Jon kii sik yi ninjing, "Nim ok wu Aisaiya oł ekii se tonu omba ei piipi nilim wu ei mon. Nga nim Kraias Gos kindang om mon; nga oł ekii se tonu omba ei wu endi mon. Nga nim nimbil erang wumb noł pendkin en?"
 26 Pe Jon eim ek nipi orung kindpi yi nim, "Na noł mendpił ełe wumb noł pendind. Ba enim mołmun konu tuk ełe wu endi angpi mołum. Ei enim piinanmin mon.
 27 Wu ei na ond konu ekii se omba; ba na nam wu ka mon, eim simb su kan ei pos kindnermbii mon. Eim oł kis min, oł embin ei na si kindnermbii, mon!"

28 Epi ombu pei Besanii konu orung noł Joran ełe tonu om. Konu orung ełe, Jon wumb noł pendpi ngum.

*Jiisas Eim Gos Nge Kung
 Siipsiip Wał Mił*

29 Jon eim topuł mołpu kenim ni, Jiisas eim mułum konu omba nge om. Pe Jon eim yi nim, "Ei Gos nge kingam kung siipsiip wał mił wumb kułmał kałilmin eim onum kinei! Eim onum kułang mei ełe wumb pei

kis kil ngumba nge onum,” pa yi nim. ³⁰ “Wu ei na ek yi mił nir, ‘Wu endi ond ekii se omba; ba wu ei na nge wu owundu nir. Nimbil erang na minan mingner-irim kunum ei, eim am kumb ok mendpił eim multum.’ ³¹ Na nam eim pii poł tunerir mon. Ba na op wumb noł mendpił pendip ngur. Ei nge Esrel wumb Gos kingam ni piingii.”

³² Pe Jon eim ek nipi tor kindpi yi nim, “Na kenj tonu epin Gui Ka kei Kurmuł mił ninmin mił yi mani om. Opu, eim kin mułum,” pa nim. ³³ “Pe na nam eim piip poł tunerir; ba Gos na kindang op, wumb noł mendpił ełe pendip ngur. Eim na kin ek nipi ngopu yi nirim. ‘Nim moł kinan Gos Gui Ka ei opu, wu endi kin mułum kin, wu ei wumb Gos nge Gui Ka ei, wumb noł mił pendpi ngumba.’ ³⁴ Pe na nam kanip poru nip, ek ei nip, tor kindinj. Ei Gos kingam mendpił,” Jon eim ek yi mił nipi kindim.

³⁵ Nga kupiiring, Jon eim kin ekii sinjngił wu tał ouni mulnjung. ³⁶ Molk kin, Jon eim mołpu kenim ni, Jiisas andlam ełe, andpi pum. Pang kin, Jon eim ek yi nim, “Gos nge kung siipsiip wał ei onum, kenei!” pa yi nim. ³⁷ Eim kin ekii sinjngił wu tał, eim ek yi mił nim ei, piinjngił! Piikił, Jiisas pum konu ełe ekii sikił punjnguł. ³⁸ Jiisas eim pupu, kan ak topu, wu tał kanpi, ek nipi, wu tał ngopu, yi nim, “Elip

epi nipe kurkuł, onmbul?” Pe wu tał ek ni, orung kindkił. “Nim ek emb tołun wu, nim ngii jili sałim?” yi nikił, eim kii sinjngił. ³⁹ Pe Jiisas eim ek nipi, yi nim, “Elip ya okuł kine!” nim. Wu tał pukuł eim mułum konu ngii ei kankił kin, eim kin ouni mulnjung. Nimbil erang, konu eni kapił kapli erim ei, eni wuł mani pupu, konu pou nim.

⁴⁰ Wu tał Jon ek neng, piikił, Jiisas pum konu ełe, ekii se punjnguł wu tał, endi Endru, ei Saimon Piisa angim. ⁴¹ Pe Endru eim pupu, angim Saimon kanpi, yi nim, “Sin Gos Kindim Wu Krais om, kenjpin ei, sinim Krais Gos Kindim Wu ei, sin kenjpin,” pa nim. ⁴² Pe Endru eim angim Jiisas mułum konu ełe, kenmba nipi sipim. Jiisas eim kanpi, yi nim, “Nim Saimon, Jon nge kingam; ekii se, nim embe endi Siipas ningii; Griik wumb embe ei yi mił niłmin. Piisa ei pułe, ‘Kom ku,’ yi niłmin,” pa nim.

Jiisas Pilip Kin Nasaniyel Teł Wii Tum

⁴³ Nga kupiiring, Jiisas eim Galilii konu ełe bii nipi opu, Pilip kan sipi, yi nim, “Na ond konu ekii se wa!” a nim. ⁴⁴ Pilip ni wu ei, eim konu ełe embe Beseira konu ei, Piisa kin Endru teł konu ende. ⁴⁵ Pilip Nasaniyel kur kanjpi yi nim, “Ok Moses lo ek połpu, nga ok ek ni tor kindiłmin wumb, eim kin ek polk wumb ei nge, ni

wu ei sin kenjpin. Eim Ji-
isas Naseres konu eŕe wu
Josep nge kingam,” pa nim.
46 Pe Nasaniyel ek nipi yi
nim, “Naseres konu eŕe, akip
epi ka endi tonu omba min
mon?” Pilip ek nipi, orung
kindpi, yi nim, “Nim okun
kenjii; oi!”

47 Jiisas kenim ni,
Nasaniyel eim kin wang
kanpi, eim ek yi nim, “Ei
Esrel wu mendpiŕ onum,
kenei! Ek kend endi ni,
eim kin pinaŕim, mon!”
48 Nasaniyel ek nipi orung
kindpi yi nim, “Nim na er
kaniiŕin miŕ nenj?” Pe Jiisas
ek nipi orung kindpi yi nim,
“Pilip nim kin ek tinerim
kunum ei, nim ond mong
pik puŕ eŕe muŕun ni, na
nim ok kenj,” pa nim. 49 Pe
Nasaniyel ek nipi orung
kindpi yi nim, “Ek emb toŕun
wu! Nim Gos nge kingam
mendpiŕ. Nim Esrel wumb
nge King,” pa nim. 50 Jiisas
ek nipi orung kindpi yi nim,
“Na nim ok kenj ond pik puŕ
eŕe muŕun kunum ei na ninj,
nim pii gii nin min? Ekii
se nim kenjii ei epi owundu
mendpiŕ tonu omba,” pa nim.
Ei Jiisas eim ekii se jep oŕ
piipi nim. 51 Jiisas ek nga nipi
ngopu yi nim, “Na ek keimi
mendpiŕ nip enim ngond.
Ekii se enim molk piingii ni,
na Gos kindang mani mei eŕe
tels wu moŕ; yi erang Gos nge
andŕam eŕe sinim. Eim kin ek
tangpin piipin ermin andŕam
eŕe aki tum. Ekii se enim
molk keningii ni, tonu epin
wuŕ aŕ pang, Gos nge enjel

pei, tonu puk, nga mani ok
erngii ei, na kin ongii. Na
Gos kindang mani mei wu
tels wu moŕ.”

2

*Wu Endi Keina Konu Amb
Sim*

1 Kunum tekliki eŕe, wu
endi Keina konu orung
Galilii niŕmin konu eŕe, wu
endi amb simba erim konu
eŕe, Jiisas mam pupu konu
eŕe muŕun ku. 2 Jiisas eim
nge ekii siŕmin wumb kin,
Jiisas kin Keina konu eŕe,
wangin nik tung kindnjing.
3 Ekii se noŕ wain nunjung
poru neng, Jiisas mam opu,
Jiisas kanpi yi nim, “Noŕ wain
nunjung poru ninim,” pa
nim. 4 Pe Jiisas mam kin
ek yi nim, “Amb ei nim epi
mon. Na nam noman eŕe, na
nam andan tumbii kunum
eŕe tonu onanim mon,” pa
nim. 5 Jiisas nge mam eim
ek nipi kongun wii eŕmin wu
ombu kanpi yi nim, “Jiisas
eim nipe ek endi enim kanpi
nim kin enim eim nimba miŕ,
ekii sik erei!” a nim.

6 Noŕ ming miŕ owundu
angiŕ nga endeim miŕ sim. Ei
Jura wumb noŕ was eŕmin oŕ
ei nge ming. Noŕ kuŕngii ei
noŕ kulk ming endeim piki
top muŕmba ei nge su 20 ni
30 su pei sik ninmin. 7 Jiisas
ek nipi, “Noŕ ming pei eŕe noŕ
kulk piki tei!” pa nim. 8 Pe
Jiisas eim kongun wii eŕmin
wu ombu kanpi yi nim, “Noŕ
kopur bein tok, sipik wu kuni
wumb ngonum tep elim wu
ei ngei!” nim. Yi neng kin,
sipik ngunjung. 9 Pe kuni

mok topu tep er mułum wu ei, pe noł ei sipi nopus piim ni, noł wain mendpił pim. Wu ni yi piim, “Noł wain ei jili orung sinjing,” ni piim. Ba kongun wu ming owundu noł kulnjung wu ombu en enim piinjing. Pe kuni mok topu tep er mułum wu ei eim ek nipi wu amb sim wu ei kii sipi yi nim. ¹⁰ “Wumb pei noł wain ka mił ei ok ngok, erang wumb nok kis er mułangin noł wain kis mił ei ekii se ngołmun. Ba ni nim noł wain ka ei ambił gii nikin, ekii se tu wun,” pa yi nim.

¹¹ Jiisas eim jep oł ei am kumna mendpił erang, eim nge noman dinga tilang ei andan tum. Kunum ełe eim nge ekii sinjing wu ombu Jiisas kin pii gii ninjing.

¹² Pe kunum ei poru neng, Jiisas eim mam angim noł ni eim ekii sinjing wu ombu kin Kapaniyam konu ełe puk, kunum kopur konu owundu ełe mulnjung.

Gos Ngii Ełe Wumb Epi Top Er Mulnjung Ei, Jiisas Topu Tor Kindim

(Masyu 21:12-13, Mak 11:15-17, Luk 19:45-46)

¹³ Jura wumb kuni owundu Pasopa nołmun kunum mandi erang, Jiisas eim Jerusalem konu ełe tonu pum. ¹⁴ Nirikring, Gos nge men ngii owundu ełe wumb kung kou ni, kung siipsiip ni, kei ni, kom ku tilan erik. Enjing, wumb ombu ok peł ełe molk ku tilan erik mulnjung. ¹⁵ Pe Jiisas eim

kan endi sipi, wumb ei kan pilangsi topu, wumb to anda kindim. Kindpi, wumb ku tilan erik mulnjung wumb ei top bein topu, ku peł ni ku ombu orung orung si kindim. ¹⁶ Jiisas kanpi, wu kei tu wuk, ku sik erik mulnjung wumb ei kanpi ek yi nim, “Enim epi ei sipei! Enim na Arnan ngii yi erangin opu, top ngii mił sinermba mon!” pa nim. ¹⁷ Jiisas eim kin ekii silmin wumb ei, en enim yi piinjing. Gos ek endi yi palim mił keimi tonu om. “Na kongun dinga erpi, Arnan nge men ngii ka simba nipi end.”

¹⁸ Ba Jura wumb ei kanik yi ninjing, “Nim jep oł nipe jep oł endi eran, sin kenmin nim nge noman dinga peng oł yi mił en?” ¹⁹ Jiisas eim ek nipi orung kindpi yi nim, “Enim Gos men ngii ei to mani kindangin, nga na kunum tekliki mendpił ngii ei si tonu kindip tekmbii,” pa yi nim. ²⁰ Pe Jura wumb yi ninjing, “Kung ngii 46 kinan, wumb ngii ei teknjing. Ba nim kunum tekliki mendpił ngii ei tekmbii nin min?”

²¹ Ba Jiisas eim Gos men ngii ei nim ek, ei eim ngenj ełe kołpu nga kunum tekliki konj angpi tonu ba ei piipi, ek ei nim. Ba wumb ek ei pii poł tunenjing mon. ²² Ei mił, Gos eim kołpu ekii se eim sipi nga konj angpi orung simba nirim ek ei, eim nge ekii silmin wumb ei Gos nge ek poł ei piik mił Jiisas eim yi kun nipi tor kindang, ek ei pii

gii mendpił nik, mulnjung.

Jiisas Eim Wumb Pei Noman Tuk Piipi Poru Ninim

²³ Jiisas eim Jerusalem konu ele Jura kor owundu Pasopa kunum ka ele mulum. Mulang, wumb pei eim jep ol erim ei kenjing. Kanik, eim yi erim ol ei eim kin pii gii ninjing. ²⁴ Ba Jiisas eim wumb pii gii ninmin ninjing ei Jiisas eim keimi ni piinerim mon. Piinarpi, eim wumb kin bii ni piinerim. Nimbil erang wumb pii gii ninenjing. Jiisas wumb noman ele kan poru nikim. ²⁵ Wumb endi molk wumb ombu yi mił ol yi mił elmin pa nik Jiisas eim ek ngunerngii mon. Ele nge nimbil erang Jiisas eim wumb pei noman tukrung nipe ele noman pim ei eim kan poru nim.

3

Jiisas Eim Nikoriimas Kin Ek Nim

¹ Wu endi wu num ei, eim embe Nikoriimas. Wu ei eim lo ek piilim wu. Eim Jura wumb ei tep wu num molum wu. ² Wu ei eim epin kunum opu, Jiisas mulum konu opu yi nim, "Ek emb tokun wumb ngołun wu. Sin piinmin, nim Gos kindang, ek emb tokun wumb ngunjii nge on. Pe Gos wu endi kin mulermba, ei eim jep ol en mił yi kapli enermba mon." ³ Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, "Keimi mendpił na nim kanip nind. Pe wu endi ei opu noman tuk konj kangil

kembis mił punerim kin, Gos sinim tep er molum wumb ei kin konj mulermba mon." ⁴ Pe Nikoriimas ek nipi orung kindpi yi nim, "Wumb tukui molk nga kangil kembis mił tonu ongii mił nenj? Nga menjing kirim ele tuk pangin, nga menjing mek kindangin ok konj mulngii nin min?" ⁵ Jiisas eim ek nipi ngopu yi nim, "Keimi mendpił na nim kanip nind. Pe wu endi eim noł pepi, Gos Gui Ka ei sipi opu, wu konj mił punerim kin, keimi wu ei Gos sinim tep er molum ele tuk punermba mon. ⁶ Wumb nii endi ngenj ele mengnim ei ngenj ele wumb, nga Gos Gui Ka ele wumb konj tonu ongii ei, Gos Gui Ka nge wumb," a nim. ⁷ "Na nim kanip nind, ek ei piikin noman embin to pinerii mon! Nim okun, nga wu konj mił mulii," pa nim. ⁸ "Konu pop tonum, ei eim pop top orung pupu, orung pupu enim. Konu pop onum ei nim piin. Ba konu jili opu, nga jili orung punum ei nim piinan. Yi mił, wumb pei Gos Gui Ka ele ok, wumb konj mił mulnjung kin, yi mił ku," pa nim. ⁹ Pe Nikoriimas ek nipi orung kindpi yi nim, "Epi ei er tonu omba mił nenj?" ¹⁰ Jiisas eim ek nipi orung kindpi yi nim, "Nim Esrel wumb nge ek emb tokun ngołum wu molun, ba nimbil erang nim epi ei pii kun enan?" ¹¹ "Keimi mendpił na nim kanip nind. Sin ek nipin enim ngopun ninmin ei, epi sin kanpin poru nipin kin,

ek ni tor kindpin enim ngonmun. Ba enim ek ei piinarik, buł ngok ngok enmin,” pa nim. ¹² “Na enim mei eke epi ei, enim kanip ninj; ba ek ei enim pii gii ninanmin mon! Pe na tonu epin epi ei nip enim ngumbii ei, er pii gii ningii mił nenj? ¹³ Wumb endi tonu epin pupu kinalim mon! Gos Jiisas (Krais) kindang opu mei wu telip ei, na nam mendpił konu ei kanil. Nimbil erang ei nga nam moł konu.”

¹⁴ “Kumb ok Moses eim mei wumb mulenjing konu eke ka wembii endi mił ond endi tonu kindpi pendim; yi mił ku Gos kingam kindang opu mei wu telim wu ei, wumb yi mił ku erik; nga eim ond peri eke tonu kindik tok kundngii. ¹⁵ Kundangin, wumb pei na kin pii gii ninjing kin, en enim noman konj sik kunum kunum ka mułngii. ¹⁶ Keimi, Gos eim kingam endeim mendpił mołum. Ba Gos eim mei wumb pei noman mendpił ngopu, eim kingam endeim mendpił ei ngum. Gos eim yi mił erang kin, wumb pei eim kin pii gii ningii wumb ei, Gos kin mułngii. Wumb ei noman konj sik, kunum kunum konj mułngii. ¹⁷ Gos eim kingam kindang om ei, wumb kos piipi, wumb ek nipi kun erpi yi ermba nge onerim mon. Gos kingam ei kindang om ei, wumb sipi Gos kin orung simba nge kindim.

¹⁸ Wumb eim kin pii

gii ninenjing kin, Gos kos owundu piimba. Kunum ei en enim Gos kin mulerngii mon, kunum kunum dup nok mułngii. Nimbil erang, Gos kingam endeim ei kin pii gii ninenjing. Nga wumb eim kin pii gii nik mułngii wumb ei, noman konj sik, kunum kunum konj ka mułngii. ¹⁹ Gos wumb kos piimba ei, ek pule yi palim. Jiisas tilang owundu ei mei wumb noman tuk kin tilang ermba. Ba wumb en enim emii konu noman kulk, tilang eke onenjing mon. Nimbil erang, wumb en enim oł kis er mulnjung. ²⁰ Wumb oł kis elmin wumb ei, en enim tilang ei noman ngunałmin. Nimbil erang, wumb en enim oł kis peni eke omba ni piik nge onałmin. Onarik, tilang eke oł ka ei kin, opu orung erik buł ngołmun. ²¹ Ba wu endi eim oł kun elim wu, ei eim tilang eke opu, erang wumb kanilmin. Wu ei eim Gos nge dinga eke enim ni piilmin.”

Jon Eim Jiisas Nge Ek Pule Ei Ni Tor Kindim

²² Pe epi ei poru neng, Jiisas eim nge ekii silmin wu ombu kin, Jura konu orung eke puk. Konu eke pu molk, eim nge ekii silmin wumb ei wumb noł pendik, elmin. ²³ Jon eim yi ku wumb noł pendpi eririm, ei konu Einon ni konu ei, Salim konu mandi sirim. Noł pei pim konu eke wumb ok noł pinjing. ²⁴ Eros Jon sipi kan ngii pindneririm kunum ei erim.

²⁵ Jon nge ekii sik wu ei nge ombu ni Jura wu endi kin, tuk ek orung orung nik, wumb noł pendik elmin oł ei nge nik. ²⁶ Pe Jon nge ekii sik wu ombu ok, eim kanik yi nik, "Ek mon wu, nim wu endi kin ok nim kin Joran konu orung molkuł, wu ei nim ek ni tor kindin. Wu ei eim wumb noł pendnim nik, wumb pei eim kin punmun," pa ninjing. ²⁷ Pe Jon eim nipi yi nim, "Gos tonu epin mołum ei epi endi wumb ngunermba; nga wumb endi ei eim kapli sinermba mon. Nimbił erang Gos eim Krai kindang ya mani opu, wumb noł pendik elmin oł ei ermba nge om. ²⁸ Enim ok piimin, na ek nip ngunj, 'Na Krai mon. Ba Gos na eim ekii se omba konu na ok kindang ond,' pa yi ninj. ²⁹ Pe wu endi eim amb sim kin, wu ei eim amb ei mendpił mułmba. Pe eim nge wu angim ei angpi piim ni, eim angim wu ei amb sipi ek tingang, eim piipi ka piim. Nimbił erang wu ei amb simba wu ei ka piinim. Yi mił ku, na noman ka ka piki top mołum. ³⁰ Eim nge embe ei am owundu ei tonu mendpił pang, na nge embe ei am mani mendpił ba," nim.

³¹ "Wu endi tonu mołpu mani om kin, ei owundu mendpił mołum. Wu endi mei konu tonu om kin wu ei mei wu. Mei ełe epi ei nip ngonum, ba wu endi tonu epin mani om wu ei, Jiisas epi pei tep er mołpu

Owundu mendpił mołum," pa yi nim. ³² "Wu owundu eim ek niłim ei, piipi poru nipi, kanpi poru nipi, ek nipi tor kindiłim, ba wumb endeim endeim, endi eim nim ek ei piik, sik, ambił gii nik, piik mulałmin min? ³³ Wumb endi eim ek ei ambił gii nik mułngii, wumb ei, ek ei piik ni orung kindngii. Gos ei eim ek keimi mendpił niłim," pa ningii. ³⁴ Wu ei Jiisas Gos kindang om. Opu, Gos erim ek ei nipi tor kindim. Nimbił erang Gos eim Gui Ka ei, wu ei kin dinga aninga er ngunerim mon; ba eim dinga owundu pei ngołum. ³⁵ Arim Gos eim kingam Jiisas ei noman ngopu, eim epi pei kingam angil ełe ngopu, wu ei Jiisas epi pei tep er mołum. ³⁶ Wumb endi Gos kingam ei kin pii ninjing kin, eim noman konj kunum kunum sipi mułmba. Wumb endi Gos kingam ek ei pii gii ninenjing kin, noman konj ei, sinermba mon. Gos wumb ei kin kos owundu erpi kindang; nga kumep kis eim kunum kunum simba."

4

Jiisas Sameriya Amb Endi Kin Ek Tengim

¹ Kunum ełe lo ek piilmin wumb ek endi yi mił piinjing, "Jiisas eim kin ekii siłmin wu ombu ei wumb noł pendik ngołmun. Nga wumb pei Jiisas kin ekii siłmin ninjing. Jon kin wu ombu aninga ekii sek punjung," pa ninjing. ² Ba Jiisas eim wumb

noł pendnerim mon. Eim kin ekii silmin wumb ei wu amb noł pendik ngunjung. ³ Jiisas eim lo ek piilmin wumb ei ek ei piinmin ni piipi, eim Jura konu ei si kindpi, Galilii konu orung pum. ⁴ Pupu andlam endi ele ekii sipi pupu, Sameriya konu ele tuk pup ele orundung tor bii ni pum.

⁵ Pe Jiisas eim pupu, Sameriya wumb konu owundu endi ele tor om. Konu ei embe Saikar nilmin. Konu ele kumb ok Jeikop mei nendii kingam Josep ngurum mei ei, konu ele mandi mił sim. ⁶ Noł tukpu ei kumb ok Jeikop silim noł tukpu, ei konu ele sim. Jiisas eim noł tukpu ele mandi mułum. Jiisas andlam olt om eim ten erim. Ei konu eni tinga beli sim kunum.

⁷ Sameriya amb endi noł kułmba nge om. Jiisas eim ek nipi amb ei ngum, “Noł na ngan numbii,” a nim. ⁸ Jiisas ei kin ekii sik ok wu ombu konu owundu ele puk, kuni top erngii nge punjung. ⁹ Sameriya amb ni ek nipi orung kindpi yi nim, “Nim Jura wu, na Sameriya amb. Nimbił erang, nim na noł ngamb nin? Jura wumb kin Sameriya wumb kin tep tok ende andnalmin mon!” pa nim. ¹⁰ Pe Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Nim Gos eim epi wii wumb ngołum ei nim piin kin, kapli nim na nii ei nim pii poł tokun kin na kii sen kin, noł ei ngamb nim nokun

konj kunum kunum mulnii noł ei na nim ngumbii,” pa nim. Jiisas eim no-man konj ngumba ei nge piipi, ek nipi amb ei ngum. ¹¹ Amb ni ek nipi orung kindpi yi nim, “Owundu, noł ming endi sinalim; pe nim noł wumb nok konj kunum kunum mułngii noł ei, er sinjii mił nenj?” ¹² Sinim nge kupenjpın Jeikop, eim noł tukpu ei sin ngum. Ok eim kingam noł ni eim kung kou ni, kung siipsiip ni, ei pei noł ei ngołum. Pe nim, eim to mani kindkin sin noł ka wii ngunjii min?” ¹³ Jiisas eim ek nipi orung kindpi yi nim, “Wumb ya noł tukpu ele nonmun wumb ei, nga noł ele kulk nungii. ¹⁴ Noł ei kunum kunum tangpi, tonu opu topu tor wang ei no-man konj ngang konj kunum kunum mułmba,” pa yi nim. ¹⁵ Amb ei ek nipi Jiisas ngopu yi nim, “Nim noł ei na ngo! Ngan, na noł nuwa enerang, nga ya noł tukpu ele op kulermbii,” pa nim. ¹⁶ Jiisas eim ek nipi amb ei ngopu yi nim, “Nim pukun, wanim nen. Nga ya weł!” nim. ¹⁷ Amb ni ek yi nim, “Na wu molałim,” pa nim. Pe Jiisas ek yi nim, “Amb, nim na wu molałim nin ei keimi nin. ¹⁸ Ok, nim wu angil orung pun. Pe nim wu endi nim kin mołum ei ninim wu mendpił mon.” ¹⁹ Amb ni ek nipi orung kindpi yi nim, “Owundu na pe piind nim Gos oł ekii se ermba oł ei piikin nilin wu. ²⁰ Sin Sameriya

konu ele wumb ok kupenjpjin noł mulk, ei tonu komung Gerisim ele kulou tok Gos kin men tok elmin. Nga enim Jura wumb ei yi nilmin. Men tok erngii konu ei Jerusalem konu ele salim,” pa nilmin. ²¹ Jiisas ek nipi amb ei ngopu yi nim, “Nim na ek ei pii gii ninjii. Ekii kunum endi tonu omba kunum ei, mandi wumb tonu komung Gerisim ele Gos men tok enarik, nga wumb pei Jerusalem konu ele Gos men tok enerngii ku. ²² Pe enim Sameriya konu ele wumb en enim Gos pii pol tunarik, men tok elmin. Nga sin Jura wumb ei Gos piilmin eim kin men tok elmin. Ei nimbil erang, Gos ei kongun erpi, wumb sipi eim kin orung simba nge wu ei, sin Jura wumb kin om. ²³ Kunum endi tonu omba nik, ei pe tonu om poru ninim. Wumb en enim Gos kin men tok keimi mendpil elmin wumb ei en enim noman tuk ele Gos kin noman ka ngungii. Nga en enim men tok keimi erik, Gos kin ngungii. ²⁴ Gos wumb mil mon! Gos eim Gui Ka molum. Wumb endi Gos kin men tok erngii ei, Gui Ka ele erik en enim noman ka ngok; ek keimi noman ka ngok ek keimi nik Gos ngungii.”

²⁵ Amb ni ek yi nim, “Na piind, wu endi omba, ‘Krais’ nilmin. Wu ei om kin, sinim kin Gos nipi ol erim ei nipi ngumba.” ²⁶ Jiisas eim ek nipi amb ei ngum, “Ei na; na pe nim kin ek tang mol,” pa nim.

²⁷ Eim ek yi neng kin eim nge ekii sik wu ombu orung onjung. Wu ombu en enim yi piinjing, “Eim amb ei kin nimbil erang, ek tangnim?” ni piinjing. Ba wu endi opu, “Nim amb ei kin nimbil erang ek tangkin molun? Nim nimbil ol en?” Jura wumb ol yi mil enalmin; yi ningii wu endi onenjing nik, en enim yi piinjing. ²⁸ Pe amb ei eim noł ming ei mani kind sepi, konu owundu ele orung pum. Pupu, wumb kanpi yi nim. ²⁹ “Enim wu endi molum ei, keningii wei!” pa nim. “Wu eim na ok ele mil pei ei nipi ngum. Ei Krais min mon?” ³⁰ Pe wumb konu owundu ele si kindik, Jiisas molum konu ele bin ni punjung.

³¹ Kunum ele, eim ekii sinjing wu ombu ek dinga yi ninjing, “Ek emb tolum wu, nim kuni nui!” a ninjing. ³² Ba Jiisas eim ek nipi ngopu yi nim, “Na kuni kombur salim ei enim piinanmin,” pa nim. ³³ Yi mil neng kin, Jiisas kin ekii silmin wu ombu, ek en enim yi ninjing, “Wumb endi eim kuni endi tu wuk ngunjung min?” ³⁴ Jiisas ek nipi ngopu yi nim, “Na kuni ei ya mani mei ele kuni mon; ba yi mil. Na Gos kindang onj; ei eim noman ele na ekii sind. Eim nge kongun ei na er poru nimbii,” pa nim. ³⁵ “Enim ek yi nilmin, ‘Oi kapil kapli palim ei poru neng, sinim kuni kulou simin kunum,’ pa nilmin. Na enim kanpi nind, enim kan orung

kind kinei! Kuni pei pol top mołum. Ei pe kunum ełe kuni singii. (Ei Jiisas eim ek ekin mił end nim.) Wumb ok wumb ei pe na kin pii gii nik erngii,” pa nim. ³⁶ “Wu nii endi eim kuni wiis kilip topu kułou tum kin, ei eim kumep ka simba. Nga eim wu endi kuni wiis emb tełim wu ei kin, eł ełip ouni noman ka piingil. Nga yi mił ku, wumb nii endi eim yi erang kin wumb na kui erik pii gii ninjing kin, eim kumep ka simba. Nga nim wu endi kin Gos ełe ka ei wumb kin ek emb topu ngum, eł ełip ouni noman ka piingil. ³⁷ Pe ek yi mił ei keimi, ‘Wu endi kuni emb tałpi pendilim kin, wu endi opu kuni kułou topu silim.’ ³⁸ Na enim kuni se nip kindamb punjung, ei enim kongun er tilenjing; wumb epi kongun dinga er tał pendnjing konu, enim puk kuni singii nge punjung.”

³⁹ Pe Sameriya wumb pei Jiisas kin pii gii ninjing. Nimbil erang, amb ei eim ok erim oł ei, Jiisas eim piipi nipi tor kindim. Amb ek yi neng kin, wumb Jiisas eim kin pii gii ninjing. ⁴⁰ Pe Sameriya wumb ok Jiisas eim kanik, kii sik yi ninjing, “Nim sin kin mułmun min?” pa nengin kin, Jiisas eim konu ełe kunum tał mendpił mułum.

⁴¹ Pe kunum ei wumb pei nga Jiisas nge ek piik eim kin pii gii ninjing. ⁴² Pe wumb ei ek yi ninjing, “Amb, nim ek ei sin pii gii mendpił ninenjpin mon. Sin sinim eim ek ei pi-

ipin, nga eim kanpin enmin. Sin piipin eim wu ei mendpił mei wumb pei Gos kin sipi orung simba nge onum, pa ninjing.

Jiisas Wu Owundu Endi Eim Kingam Er Ka Erim

⁴³⁻⁴⁴ Jiisas eim ek nipi tor kindpi yi nim, “Gos oł ekii se ermba ei piipi nipi tor kindpi ełim wu, ei eim konu ełe eim embe tonu punanim,” nim. Pe wumb Jiisas eim ek ei piinerangin kin konu ełe kunum tał moł pu poru nipi pendpi, eim konu ełe si kindpi, Galilii konu ełe pum. ⁴⁵ Pe Jiisas eim pupu Galilii konu ełe tor pang, wumb eim onum nik ka piinjing. Nimbil erang, ok en enim kor owundu kuni owii, ‘Pasopa’ nilmin kunum ei Jerusalem konu ełe puk Jiisas nge epi kanim kanim erim ei kening.

⁴⁶ Nga Jiisas eim opu, Galilii konu ełe orung konu endi Keina nilmin ełe tor om. Konu ełe ok eim noł mendpił ei erang opu noł wain mendpił pim konu ełe. Pe Kapaniyam konu ełe gapman nge epi tep ełim wu endi mułum. Wu ei eim kingam ening tum. ⁴⁷ Wu ei eim mołpu piim ni, Jiisas Jura konu si kindpi, Galilii konu ełe onum ninjing. Wu ei yi piipi eim pupu, Jiisas kin dinga kii sipi yi nim, “Nim kapli mani na ngii pukun, na kangki kułmba mandi enim. Ei er ka erkin se konj sinjii,” nim. ⁴⁸ Jiisas eim ek nipi eim ngum, “Pe enim jep

oꞑ kanim ei kinenjing kin, enim pii gii ninerngii,” pa nim. ⁴⁹ Pe gapman nge epi tep er moꞑum wu ni yi nim. “Owundu, nim sikir mani oi! Mon peng kin, na kangi ei koꞑpu ermbe,” pa nim. ⁵⁰ Jiisas ek nipi wu ei ngopu yi nim, “Nim po! Nim kinganim ei konj kindpi muꞑmba,” nim. Wu ni Jiisas nim ek ei pii gii nipi pum. ⁵¹ Wu ni eim andꞑam eꞑe pupu peng, eim nge kongun wumb tor ok, eim kanik yi ninjing, “Nim kinganim ni ka wii moꞑum,” pa ninjing. ⁵² Pe wu ni eim kongun wu ombu kii sim, “Konu eni kunum nenj eim ka wii miꞑ muꞑum?” “Oltin konu eni beli orung kunum ei, eim ening ei poru neng, ka wii muꞑum,” pa yi ninjing. ⁵³ Yi nengin kin, arim eim piim oltin kunum eꞑe Jiisas ek yi nim, “Nim kinganim konj muꞑmba,” pa yi nim, ei piim. Pe eim pii gii neng, eim nge wumb tilap ei kin ouni Jiisas kin pii gii ninjing. ⁵⁴ Jiisas eim Juriya konu eꞑe si kindpi pupu, Galilii konu om. Opu kin, Galilii konu eꞑe, eim jep oꞑ nga ei eririm. Jiisas eim ok noꞑ wain eririm. Nga wu ei kingam er ka erim, jep oꞑ taꞑ miꞑ erim.

5

*Besera Konu Eꞑe Noꞑ Gop
Kembis Eꞑe Jiisas Wu Endi Er
Ka Erim*

¹ Pe ei poru neng kin, Jura wumb kor owundu nge kuni owundu endi tonu

onum nengin kin, Jiisas eim Jerusalem konu eꞑe tonu pum. ² Jerusalem konu eꞑe mandi kung siipsiip ngii ondu konu eꞑe endi sim konu eꞑe, noꞑ gopu kembis endi muꞑum. Noꞑ ei Eipru wumb ek embe eꞑe embe yi silmin, ‘Besera’ niꞑmin. Konu eꞑe ngii tika angil orung engim. ³ Ngii tika eꞑe, wumb pei ening pim wumb ni, ningil kis muꞑum wumb ni, simb kis muꞑum wumb ni, wumb ngenj embil pei kuꞑum wumb, pei konu eꞑe mulnjung. Noꞑ ei oꞑup tumba ni kui er muꞑumun. ⁴ Kunum endi, Gos Owundu nge enjel endi kindang opu, noꞑ eꞑe mandring pupu, noꞑ ei oꞑup tang kin, wumb endi ok opu mani noꞑ eꞑe puꞑum ei, eim ening ei poru nipi, ka salilim. ⁵ Wu endi ngii tika eꞑe muꞑum wu ei, eim ening kunum kinan tang palilim. Wu ei kung ngii 38 pei muꞑum. ⁶ Jiisas opu kenim ni, wu ei or pepi muꞑum. Jiisas piinim ni wu ei ening kunum kinan tum pim. Pe Jiisas ek nipi wu ei ngum, “Nim ngenj ei opu, ka ba ni piin min?” ⁷ Ening pim wu ei ek nipi orung kindim, “Wu Owundu, noꞑ ei oꞑup elim kunum ei, wu endi na paki tangin bii ei, wu endi mon. Nam bii ni eꞑe ei, kapli enerang, wumb na to mani kindik, ok ku noꞑ eꞑe puk puꞑumun,” pa nim. ⁸ Jiisas ek nipi eim ngopu yi nim, “Nim tonu angkin ninim peꞑ ei sikin pui!” nim. ⁹ Pe sikir wu ni angpi, eim peꞑ ei sipi

pum.

Pe kunum ele, kor kunum. 10 Jura wumb wu ei kanik yi ninjing, "Pe kor kunum ei, nim nimbił erang peł ei ko wukun tu wun? Ninim nge peł tu wun ei, sin nge men tołmun lo ele mon ninim," pa ninjing. 11 Ba wu ening peng opu ka pum wu, ni ek yi nim, "Wu ei ka er ka erim wu ei eim yi nim, 'Nim peł ei sikin pui!' nim," pa nim. 12 Pe wumb eim kii sinjing, "Wu nii nim peł ele sikin pui nim?" 13 Ba wu ening pim wu opu ka pum wu ei, Jiisas pii kun enerim mon. Nimbił erang, wumb pei tuk ele mulnjung. Jiisas eim konu eipi pum.

14 Ekii se Jiisas wu ei, men tołmun ngii owundu ele kanpi wu ei nim, "Piini! Nim pe ka mołun; nga oł kis endi enenjii. Nim nga en kin oł embin tui owundu endi nim tonu omba," pa nim. 15 Pe wu ni pupu, Jura wumb kanpi yi nim, "Wu endi na er ka erim, ei Jiisas." 16 Yi neng kin, Jura wumb Jiisas tumun ni piik enjing. Nimbił erang, eim oł ei kor kunum men tołmun lo ele mon nilim kunum ei, Jiisas eim jep oł ei enim. 17 Ba Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, "Na Arnan ei kunum kunum kongun er mołum. Pe na yi ku kongun ei end," pa nim. 18 Yi neng kin, Jura wumb, "Jiisas to kundmun mendpił," ninjing. Nimbił erang, eim lo ek kor kunum pałim ek ei, ekii sipi enałim. Ei ek yi ninim, "Gos ei na

Arnan mendpił," ninim ek ei yi mił, "Eim Gos mił mołpu ninim min?" a yi ninjing.

Gos Kingam Eim Dinga Peng Kongun Enim

19 Pe Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, "Na ek keimi mendpił nip enim ngond. Na Gos kingam nam noman ele oł endi enand, mon. Nam Arnan elim kanił epi ei minj end. Arnan eim elim epi pei ei, na eim kingam yi ku ermbii. 20 Na Arnan eim noman ka na ngopu, eim epi pei enim mił na andan tołum. Nga Arnan eim kin kongun owundu kombur nga na andan tumba ku. Yi mił erang kin, enim puku sik erngii. 21 Arnan eim wumb kulii eim nga noman konj ngolum. Yi mił ku, nam noman ele wumb ombu noman konj ngamb konj mulngii ni pił ei, na yi mił ku eł. 22 Arim, wumb oł kis enjing kin kos piinermba. Eim kongun ei mok topu, na eim kingam kos ei piip ermbii nip, eim kingam ngum poru nim. 23 Yi mił pałim, wumb pei Arim embe ambii tonu kindiłmin. Yi mił ku, kingam anm embe ambii tonu kindngii. Wumb endi kingam nam embe ambii tonu kindnenjing kin, Arim eim kindang eim embe ambii tonu kindnerngii," pa yi nim. (Jiisas eim kin Gos eim kindang om ei, ek ekin mił nim.)

24 "Na ek keimi mendpił nip enim ngond. Wumb endi na ek ni piipi na kindang onj ei, Gos kin pii gii nim

kin, eim noman konj sipi kunum kunum ka mułmba. Wumb ei oł kis enjing, eim kos ei tonu onermba mon! Eim wumb koltmun ngenj ei si kindpi, pe eim noman konj nga sipi kunum kunum mułmba.”²⁵ Jiisas ek nga nipi yi nim, “Keimi mendpił na enim kanip nind. Kunum endi tonu omba min, ei pe tonu onum ei, wumb kulii wumb ei Gos nge kingam na ek ei piingii. Wumb na ek ei piingii wumb ei, noman konj sik kunum kunum ka mułngii.”²⁶ Na Arnan, eim noman konj nge puł wu, eim noman dinga ei na eim kingam ngum. Pe kingam na yi ku, nam noman konj ka nam kin pałim. Wumb Gos ek pii gii ninjing kin, kingam na wumb ei noman konj ei ngumbii.²⁷ Gos kindang opu mei wu telim ei, na eim arim eim kingam wumb oł kis enjing kos piipi, ‘Erangli!’ ni piipi ngum.²⁸ Enim ek ei kin puku sinerngii mon. Kunum endi tonu omba wumb kulii mer tukpu ele wumb ei, na ek ei nimbii piingii.²⁹ Piik, tukpu konu ele si kindik tor ongii. Wumb oł kun elmin wumb ei angk, noman konj sik kunum kunum mułngii. Wumb oł kis kanim kanim erik kulk wumb ei, angk tonu ok, nga oł kis enjing kos ele piik kin konu kis pungii.”

Wumb Kombur Jiisas Nge Ek Puł Ei Ni Tor Kindilmin

³⁰ “Na nam noman ele epi endi enermbii. Na Arnan eim ek nim mił piinj ek ei

nip, wumb oł kis enjing kos ermbii. Nimbił erang, wumb kos piimbii ei kun ka sałim mił piimbii. Na kindang onj ei, eim noman ele na ekii sip ermbii end.³¹ “Pe na nam mendpił ek endi ni tor kindmbii ek ei, ek keimi min mon? Nii piimba?”³² Ba Arnan mołpu na ek ek ei nipi tor kindim. Pe na piind, na ek ei nip keimi mendpił pałim.³³ Ok enim Jon multum konu, ek nik, kii sik kindik ei, Jon ek keimi na kin nipi tor kindrim.³⁴ Wumb na ek ni tor kindik, na enj oł pułe nik enmin ei, piinand mon. Ba na noman ele on ek ninim ek ei, Gos enim sipi orung simba ni piip ek ei nind.³⁵ Jon eim dup alam mił tilang erpi wumb ngum. Enim noman ele, dup alam ei kin kunum aninga er ka piinjing,” Jiisas yi ninim.³⁶ “Ba epi endi ei, Jon na kin ek nirim ei to mani kindim ei, na nge pułe ni tor kindnim. Kongun pei na Arnan ngum kongun ei, er poru nimbii. Kongun ombu na end, na kongun ei erip, wumb andan tamb, wumb piingii nip end. Na Arnan kindang onj ni piingii.³⁷ Na Arnan ei, na kindang onj. Na Arnan, eim na nge pułe nipi tor kindim. Enim eim ek endi piinałmin. Nga eim kinałmin ku.³⁸ Eim nge ek ei, enim kin pinałim ku. Nimbił erang Arnan wu endi kindang opu, eim kin enim pii gii ninenjing.³⁹ Gos nge ek ka mon ele gerngii ei, enim noman konj

sik, kunum kunum muŋgii ni piilmin. Ek ei, na nge ek pule ei, ni tor kindilim,” pa nim. ⁴⁰ “Ba enim na kin ok, noman konj ei simin ni piinanmin. Enim noman yi pinaŋim,” pa nim.

⁴¹ “Wumb na embe ambil tonu kindngii ni piinand. ⁴² Ba na enim noman ele piind. Enim Gos kin noman ka ngok ngok enmin ol ei, enim noman ele pinaŋim. ⁴³ Na Arnan nge noman dinga ele na onj; ba ei na nind ek ei, enim piinanmin. Ba wu endi eim nge noman dinga ele nipi omba wu ei, eim nimba ek ei, piingii. ⁴⁴ Enim wumb eipi, sin embe ambil tonu kindngii ni piinmin. Ba enim Gos mendpil tonu molum ei, sinim embe, ei ambil tonu kindmba ni piinanmin. Pe Gos Owundu tonu molum ei, enim eim embe ele, pii gii ningii ei kapli enanim mon. ⁴⁵ Enim piinmin miŋ, na Gos kin ek nip enim ol kis kos er ngumbii ni, noman to piinerngii mon! Wu endi enim kin kos er ngumba wu ei, Moses. Wu ei enim piik kin, ‘Sin paki tumba,’ ni piinmin, ba ei enim kos erpi ngumba wu,” pa nim. ⁴⁶ Pe enim Moses nge lo ek ei pii gii nik pim kin, na ek ei pii gii ningii ku. Nimbil erang, Moses eim na nge ek ei pultum. ⁴⁷ Ba Moses eim pultum lo ek ei pii gii ninenjing kin, kapli na nge ek ei enim pii gii ningii miŋ nenj?”

6

Jiisas Eim Wumb 5,000 Pei Kuni Ngum

(Masyu 14:13-21, Mak 6:30-44, Luk 9:10-17)

¹ Jiisas eim ek ei nipi poru ni pendpi, eim Galilii noŋ gopu ele orundung orung pum. Pum konu ei, nga embe, ‘Taiperiyas noŋ gop’ niŋmin. ² Pe wumb tilap owundu ei eim wumb ening pim wumb ni, eim jep ol pei erim ei, kanik kin, eim pum konu ele ekii sik punjung. ³ Jiisas eim nge ekii silmin wu ombu eim sipi kin, tonu komung ele tonu puk muljung. ⁴ Jura wumb kor kunum ka niŋmin ei, ‘Pasopa’ kuni owundu niŋmin kunum ei mandi omba enim. ⁵ Jiisas eim molpu kin, kan orung orung kind kenim ni, wumb tilap owundu endi eim kin ongii nge onjung. Pe eim ek nipi, wu Pilip ngopu yi nim, “Sinim kuni min bres konu jili sipin wumb ei kuni ngumun?” ⁶ Pilip ek nimba ek ei piimbii nipi kin, Jiisas eim Pilip kii sim. Jiisas eim ermba miŋ ol ei pii poru nipi nim. ⁷ Pilip ek nipi, orung kindpi yi nim, “Sinim bres top ermin, ei ku 200 miŋ ba paŋim, ei ya molmun wumb ei, nungii ei kapli enermba,” pa nim. ⁸ Jiisas kin ekii silmin wumb ei, wu endi embe Endru ei, Saimon Piisa angim, eim ek yi nim. ⁹ “Kangi endi eim kuni bres embe ‘barlii’ angil orung kin, omu taŋ eim se molum. Ei ya wumb tilap owundu molmun

ei, kapli ermba pinalim,” pa nim. ¹⁰ Jiisas eim ek yi nim, “Wumb nengin kin, mani mulngii,” pa nim. Wumb konu e le kui engimb pei pim konu e le mulnjung. Pe wu konu e le mulnjung wu ei, 5000 pei yi mił, wu am pei mulnjung. ¹¹ Wumb pei mani mulangin kin, Jiisas eim bres angil orung ni sipi kin, Gos kin prei erpi, mok topu, eim ekii silmin wumb ngum. Nga eim omu tał yi ku erpi ngum. Eim ekii silmin wumb kuni ei, wumb pei ngok, wumb ei en enim kuni numun ni piinjing mił, nunjung. ¹² Wumb tilap owundu ei kuni nangin kapli erang kin, kuni mend orung pei mułum. Pe Jiisas eim ekii silmin, wu ombu kanpi yi nim, “Enim kuni orung mułum ei, sik kułou tungii. Mon peng kin, kuni ei wii mił ba, ei mon!” pa yi nim. ¹³ Pe wu ombu, bres barlii nunjung orung mułum ei sik girenj kon engki nga tał tu wunjung ei, wumb pei kuni nunjung, orung mułum ei, sik girenj kon tunjung.

¹⁴ Pe wumb pei Jiisas eim jep oł erim ei kanik yi ninjing, “Keimi mendpił, wu ni tor kindiim wu ei Gos kindang mei konu e le om ei, sin paki tumba nge om,” pa yi ninjing. ¹⁵ Pe Jiisas eim piim ni, wumb ei ok eim ambilk, eim en enim king mundngii enjing ei piipi kin, wumb pei si kindpi kin, eim endeim mendpił tonu komung e le orung pum.

Jiisas Eim Tonu Noł Peł Ele Andpi Pum

(Masyu 14:22-23, Mak 6:45-52)

¹⁶ Konu pou neng, Jiisas eim nge ekii silmin wu ombu noł gopu e le mani punjung. ¹⁷ Puk noł kanu e le tonu puk kin, Kapaniyam konu e le orung bin ni piik punjung. Pe konu emii ermba erim kunum ei, Jiisas eim wu ombu kin tor onerim. ¹⁸ Pe wu ombu noł kanu e le pangin kin, konu pop owundu topu, noł tuk e le topu, pinin nipi yi erim. ¹⁹ Pe wu ombu noł kanu e le eim dolu sik pu, konu turii mił e le puk kenjing kin, ni Jiisas noł peł e le opu, mani noł kanu e le mandi om. Wang kin, wu ombu en enim mund mong enjing. ²⁰ Ba, Jiisas eim opu yi nim, “Enim mund mong enerei! Na mendpił ond,” pa yi nim. ²¹ Wu ombu, eim noł kanu e le tuk simin nik enjing ni, noł kanu ei pe mendpił, en enim pungii ni piik onjung konu e le, kun tor om.

Wumb Pei Jiisas Kur Andik Punjung

²² Nga kupiiring, wumb tilap owundu pei en enim yi piinjing. Jiisas eim nge ekii silmin wu ombu mendpił noł kanu e le punjung. Jiisas eim noł kanu e le, tonu pupu, punerim. Noł kanu endi konu e le, sinałim mon. Jiisas konu e le tor omba nik, noł gop e le orungdung wumb ei kupiiring ok, ok konu e le mulnjung. Ba Jiisas eim noł peł e le andpi

pum ei, wumb en enim pi-
inenjing. ²³ Taiperiyas konu
ele nge no! kanu kombur ok
Owundu Jiisas bres sipi, Gos
kin prei erpi, wumb kuni
ngang nok enjing konu ele
mandi onjung. ²⁴ Pe wumb
tilap owundu ei molk kenjing
ni Jiisas kin eim ekii silmin
wu ombu kin, konu ele mu-
lenjing. Pe no! kanu kom-
bur ele tonu puk, Kapaniyam
konu ele pupun, Jiisas kur-
mun nik, Kapaniyam konu
ele punjung.

*Jiisas Eim Epin Konu Ele
Bres Mil Molum*

²⁵ Wumb tilap ni konu ele
tor puk, Jiisas eim kenjing.
Kanik kin, yi ninjing, "Ek
emb to wumb ngo!un wu,
nim kunum nenj ya on?"
²⁶ Jiisas eim ek nipi, wumb
tilap ei ngopu yi nim, "Na
ek keimi mendpi! enim kin
nip ngond. Enim jep o! pei
enj kanik kin, nga na kuruk
onanmin mon. Ba enim
kuni bres ei nangin, pinang
punum ei piik kin, na kuruk
onmun?" pa nim. ²⁷ Nga
Jiisas eim yi pim, "Enim ya
mei ele kuni minj numun
kuni ei namin ni piik, ele
nge kongun enerngii mon.
Ba enim kongun erngii ei,
noman konj kunum kunum
mulngii ei nge kongun erngii.
Noman ei kunum kunum
konj salim kuni ei singii.
Singii kuni ei nge, wu
kingam Gos kindang mei
konu ele mani opu wu telim
ei, enim ngumba. Arnan Gos
eim noman dinga wii ei, na
kin ngum poru nim." ²⁸ Pe

wumb ei ek yi mil ninjing,
"Sin nimbil o! erpin, Gos
nge kongun ei erpin bin?"
²⁹ Jiisas ei nipi orung kindpi
yi nim, "Gos nge kongun ei yi
pa!im. Enim Gos na kindang
ya mei ele op kin, na kin
pii gii ningii." ³⁰ Wumb ei
en enim yi ninjing, "Nim
jep o! nipe jep o! eran, sin
nim kin pii gii nimin? Pe
nim kongun nipe kongun
enjii? ³¹ Kumb ok sin nge
kupenjpun no! ei, wumb
mulenjing konu ele kuni
mana ei, sik nunjung. Gos
nirim ek yi mil ninim, 'Gos
tonu epin konu ele kuni ei,
ngang kin nunjung.' Pe nim
kuni yi ku, sin nga numun
ni piik enjing." ³² Wumb
ek yi mil nengin kin, Jiisas
eim ek nipi orung kindpi
yi nim, "Na ek keimi nip
enim ngond. Moses eim tonu
epin konu ele kuni keimi ei
sipi kin enim kupenjing no!
ei ngunerim mon. Na nge
Arnan eim tonu epin konu
ele kuni keimi ei, noman
konj kunum kunum enim
ngonum. ³³ Gos eim bres ei
ngum bres ei, tonu epin konu
ele si kindpi, mani om bres
ei, mei wumb noman konj
ka ngomun," pa nim. ³⁴ Pe
wumb ei enim yi ninjing,
"Owundu, nim bres ei, sin
kunum kunum ngunjii!" pa
yi ninjing. ³⁵ Jiisas ek yi nim,
"Na nam kuni ei nge, noman
konj wumb singii salim ei
nam. Wumb endi na kin
omba wumb ei, nga epi endi
simbii ni piinermba mon. Ei
yi mil, wumb ei, nga kuni

tang piinermba. Nga wumb endi na kin pii gii nim kin, eim noł nga nuwa erang kin, piinermba mon. ³⁶ Na enim kanip ninj, enim na kan poru ninmin. Ba enim na kin pii gii ninenjing mon!” pa nim. ³⁷ “Pe wumb pei na Arnan ngumba wumb ei, na kin ekii sik ongii. Wumb endi na kin omba ei, na eim to tor kindnermbii; keimi mendpił mon! ³⁸ Na tonu epin konu ełe si kindip, mani mei konu ełe onj ei, nam noman ełe ekii sip, endmbii nip onenj, mon! Na Arnan eim kindang onj ei, eim nge noman piimba mił ei, na ekii simbbii. ³⁹ Eim noman ełe yi piipi kin, na kindang onj ei, yi mił; wumb pei eim na ngopu poru nim ei, na wumb endi si kindnermbii mon. Ekii se muł mei poru nimba kunum ei, nam wumb pei Gos kin, nga konj sip orung simbbii. ⁴⁰ Na nge Arnan ei eim noman yi pałim. Wumb pei na kangii ei kanik pii gii ninjing kin, noman konj ka sik kunum kunum mułngii. Mułngii wumb ei, na kunum poru nimba kunum ełe, wumb ombu na konj sip orung simbbii.”

⁴¹ Jiisas eim yi nim, “Na nam kuni bres ei tonu epin konu ełe, si kindip mani onj.” Yi neng kin, Jura wumb ek ei piik, popuł sik, eim ek ngok, ek pei nik eim ngunjung. ⁴² Pe wumb en enim yi ninjing, “Wu ei Jiisas, Josep nge kingam. Sinim eim arim mam ei kaninmin. Nimbil

erang eim yi ninim? Na tonu epin konu ełe si kindip mani mei konu ełe onj, ninim?” ⁴³ Pe Jiisas eim ek dinga nipi, orung kindipi yi nim, “En enim mołmun tuk ełe, ek eipi eipi ninerngii mon! ⁴⁴ Wumb endi na kin wii onermba, mon! Na nge Arnan ei na kindang kin, na onj. Eim wu endi tu wupu, na ngum kin wumb ei, eim kunum poru nimba kunum ełe, na wumb ei, nga konj sip orung simbbii. ⁴⁵ Ek ni tor kindi kindiłmin wumb mon ełe ek ka palim ei, ‘Gos wumb pei, ek ei emb topu wumb ngołum. Pe wumb ei, na nge Arnan ek ei piik, ekii sik poru nik wumb ei, na kin ołmun,” pa nim.

⁴⁶ Wumb endi Gos endeim kinalmin mon. Na Gos kin ouni mołup kin, na kindang mei ełe onj. Na endeim mendpił, na Arnan Gos kanil. ⁴⁷ Na ek keimi mendpił nip enim ngond, wumb endi na kin pii gii nimba wumb ei eim noman konj sipi kin, kunum kunum mułmba. ⁴⁸ Na nam kuni ei nge, noman konj wumb singii salim ei, nanim ngoł. ⁴⁹ Kumb ok, enim nge kupenjing noł, wumb mulenjing konu ełe kuni mana niłmin kuni ei nok, kolk mon erik, poru nik. ⁵⁰ Ba pe kuni ei eim tonu epin konu ełe si kindipi mani om kuni ei, na nam moł kuni ei, wumb endi sik nungii ei, na kin pii gii ningii wumb ei, kunum kunum konj mułngii. ⁵¹ Na kuni ei, noman konj peng kin, tonu epin konu

eġe si kindip, mani onj. Pe wumb endi, kuni ei sipi nim kin, eim noman konj sipi, kunum kunum muġmba nge, ei simba. Pe na kuni ei, eim ngumbii ei, nam ngamb to kundangin kin, mani mei eġe wumb ei noman konj singii.”

52 Pe Jura wumb en enim moġmun tuk eġe ek eipi nik yi miġ ninjing, “Nimbiġ erang eim ngenj ngopu kin, sinim ei ngenj kuni miġ ei ngumba?” 53 Jiisas eim ek nipi, orung kindipi yi nim, “Na ek keimi nip enim ngond ei, Gos kindang mani opu mei wu telim ei, na koġup miyem bein tamb kin, wumb na kin pii gii ningii wumb ei, noman konj kunum kunum muġngii ei, singii. Ei yi miġ, wumb endi kuni ni, noġ nunjung kin kunum kunum konj muġngii. 54 Wumb endi na nge miyem ngenj miġ epi noġmun wumb ei eim noman konj sipi kin, kunum kunum muġmba. Gos Owundu kunum poru nimba kunum ei, na wumb ei nga konj sip orung simbii. 55 Nimbiġ erang, na nge ngenj kin miyem ei, noman tuk nge kuni mendpiġ moġum. 56 Wumb endi na ngenj, miyem miġ epi ei nopu, na kin piipi, muġmba wumb ei, na nam wumb ei kin muġmbii ku. 57 Arnan eim konj kunum kunum moġpu kin, na kindang op, Arnan nge noman dinga eġe nge, nam noman konj moġ. Pe yi miġ ku, wumb endi na ngenj miġ epi ei num kin, nam nge

noman dinga eġe, eim noman konj kunum kunum sipi, muġmba ei, eim ngumbii. 58 Pe kuni ei tonu epin konu eġe si kindipi mani om kuni ei, ok enim kupenjing noġ wumb mulenjing konu eġe, kuni nok, kolk poru ninjing, ei kin ende mon. Wumb endi, kuni ei num kin, eim noman konj sipi, kunum kunum muġmba,” Jiisas yi nim. 59 Kapaniyam konu eġe men toġmun ngii eġe, Jiisas eim ek emb topu, wumb ngopu, eim ek yi nim.

Ek Noman Konj Pimba Ek Ei Jiisas Nge Mendpiġ

60 Pe Jiisas eim kin ekii siġmin wu pei ek ei piik, noman embin to piinjing. Piik yi ninjing, “Wumb nii endi ek ei piimba?” 61 Ba eim ekii siġmin wu ombu, ek ei piik kin, ek orung orung ninjing ei, Jiisas ei eim noman eġe, ek ei piim. Jiisas eim nge ekii siġmin wu ombu ngopu yi nim, “Enim ek ei enim noman eġe to kis enmin?” pa nim. 62 “Pe Gos kindang mani mei wu telim ei, na mani onj, konu eġe nga orung epin konu eġe tonu pup kin, nimbiġ oġ miġ piingii ei, enim kis piingii? 63 Noman konj ei, Gos Gui Ka wumb ngoġum; ba sinim wumb noman konj sinaġim. Pe sinim ngenj ei, wumb kuġii miġ moġum. Na ek ei nip enim ngond ek ei, enim noman eġe kuni miġ moġum ek ei, enim noman konj ngoġum. 64 Ba enim moġmun konu tuk eġe moġmun wumb ei,

kombur pii gii ninanmin.” Kumb ok pii gii ninarik mulnjung wumb ombu ei Jiisas piim. Wumb ei, na nge opu orung wumb konu eġe, ni tor kindmba ni yi piirim. ⁶⁵ Pe Jiisas ek yi nim, “Wu endi na nge opu orung wumb kin na ni tor kindmba ei nge na piip kin, ok ek ei, nip enim ngunj,” pa nim. “Pe na nge Arnan ei, eim dinga wu ei ngunelang kin, wu ei na kin onelang mon.”

⁶⁶ Jiisas ek ei nipi, poru neng kin, wu ombu Jiisas kin ekii sik erik, wu ombu Jiisas si kindik, en enim orung punjung. Puk kin, nga Jiisas kin tep to endnenjing mon. ⁶⁷ Pe Jiisas eim ek nipi, eim kin ekii silmin wu engki nga taġ ei, kanpi yi nirim, “Enim yi ku, na si kindik, pungii enmin min?” ⁶⁸ Saimon Piisa eim ek nipi, orung kindpi yi nim, “Owundu, pe sin konu jili orung bin? Nim nge ek ei mendpil, noman konj kunum kunum sin kin noman konj ngumba. ⁶⁹ Sin nim kin pii gii nipin poru ninmin. Nim Gos nge oġ kun ka nge puġ wu ei, sin piinmin,” pa nim. ⁷⁰ Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Nimbiġ erang na enim wu engki nga taġ wii top sinj; ba enim moġmun konu tuk eġe wu endi moġum ei, Seisen gui kis eim kin moġum,” pa nim. ⁷¹ Jiisas ek nim ei, Juras Saimon Eskeriyas nge kingam ei kin piipi nim. Jiisas kin ekii sinjing konu eġe tuk moġmun, wu engki nga

endeim mulnjung konu eġe tuk, eim moġum. Ba ekii se, wu ei eim Jiisas sipipi, opu orung wumb angil eġe ngopu kin, ku sim.

7

Jiisas Nge Angim Noġ, Eim Kin Pii Gii Ninenjing

¹ Pe ei poru neng kin, Jiisas eim Galilii konu eġe endim. Ba Jura wumb eim tumun ni erangin kin, eim Juriya konu eġe nga endnerim mon.

² Jura wumb en enim kor owundu kunum endi alap ngii eġe kuni owundu noġmun oġ ei nge, kunum ei tonu omba ei, mandi enim nik enjing. ³ Pe Jiisas eim angim noġ yi ninjing, “Nim ya konu eġe si kindkin Jura konu eġe pan, nim kin ekii sik ok wu ombu, nim enjii kongun ei keningii,” pa ninjing.

⁴ Wumb ombu Jiisas kin ek yi ninjing, “Pe wu endi eim peni eġe muġmbii ni piip, yi elim ei, eim epi koi er enaġim mon. Nim epi yi ermbii ni piikin kin, pukun wumb ningil eġe pei enjii,” pa ninjing. ⁵ Jiisas eim nge angim noġ ei, eim kin pii gii ninarik kin, ek yi miġ ninjing.

⁶ Yi nengin kin, Jiisas ek nipi yi nim, “Kunum ei wumb pei na piik kanik erngii ei, tonu onanim; ba enim kuni owundu pungii kunum ei, noman eġe pei saġim,” pa nim. ⁷ “Ya mei wumb ei, en kin opu orung er ngunerngii mon; ba na kin opu orung enmin. Ei nimbiġ erang, na ek nip tor kindiġ ei, ‘En enim

oꞑ kis enmin ei,' na ni tor kindip kin, ek yi miꞑ ei na kin opu orung enmin," pa nim. ⁸ "Pe en enim kuni owundu ei puk, Jura wumb kor kunum ka niꞑmin kunum ei, puk keningii. Ba pe nga, na kor kunum ka ei pup kinermbii. Na bii kunum ei tonu onanim. ⁹ Jiisas eim ek yi nipi kin, eim Galilii konu eꞑe kunum kombur nga enj muꞑum.

Jura Wumb Kuni Owundu Nik Eꞑmin Alap Ngii Eꞑe Jiisas Pupu Kenim.

¹⁰ Jiisas nge angim noꞑ ei Jura wumb kuꞑou tok eꞑmin konu eꞑe keningii nge ok punjung. Pe eim yi ku ekii se pum. Jiisas eim pum ei, peni eꞑe punarpi kin, koi miꞑ erpi pum. ¹¹ Jura wumb kuꞑou tok mulnjung kor kunum ka eꞑe molk. "Wu ni jili punum?" pa nik, kuruk mulnjung. ¹² Pe Jura wumb eim kin ek kanim kanim ninjing. Wumb kombur molk, "Mon wu ei, wu ka," pa ninjing. Ba wumb kombur molk yi ninjing, "Mon wu ei, eim wumb kanpi kin, ek kend topu niꞑim," pa ninjing. ¹³ Jura wumb kombur Jiisas kin pii gii nik, wumb pei konu eꞑe tuk mulnjung; ba lo ek piꞑmin wumb kin mund mong enjing. Erik kin, wumb endi tonu angk, Jiisas nge ek endi ninenjing. Nimbiꞑ erang, wumb endi ek nipi, "Jiisas ei Mesiya" nimba wu ei, men toꞑmun ngii eꞑe, to anda kindngii niꞑmin, pim.

¹⁴ Pe Jura wumb kuni owundu kunum ka nik eꞑmin kunum ei, aninga mandi no poru ningii, er muꞑangin kin, Jiisas Gos ngii owundu tuk eꞑe angpi, ek nipi wumb ngum. ¹⁵ Pe Jura wumb kenjing ni mon gerpi nim. Neng kin, wumb puku sinjing. "Eim mon konu endi pupu neng kin, kinenjpin mon? Nga eim mon ei gernim miꞑ nenj?" ¹⁶ Pe Jiisas wumb ei ek nipi ngopu yi nim, "Na pe nip, enim ngond ek ei, na nge mon. Ei Gos nge ek, eim na 'Pui' nipi, kindang kin, na onj. ¹⁷ Pe wumb endi, Gos ek ei piipi nipi, ermba wumb ei, eim na nind ek ei piipi om kin, eim Gos kin ba. Min na nam noman eꞑe ek ei nind. ¹⁸ Wu endi eim noman eꞑe, ek ninim ei eim embe tonu ba ni piipi ninim. Ba wu endi kindang om ni piipi kin, eim embe er tonu kindpi kin, ek kun nipi ermba wu ei, eim oꞑ kis endi eim kin pinermba, mon! ¹⁹ Kumb ok Moses enim lo ek nipi, ngurum kunum ei, enim moꞑmun konu tuk eꞑe, wumb endi lo ek ei, ekii sinarik; ba enim na nimbiꞑ erang na to kundmun, ninmin?" ²⁰ Wumb ek nik, orung kindik yi ninjing, "Nim gui kis endi nim kin moꞑum. Wumb endi nim to kundnerngii mon!" pa ninjing. ²¹ Jiisas eim ek nipi, orung kindpi yi nim, "Na jep oꞑ owundu endi enj ei, enim pei puku sinjing," pa nim. ²² "Moses enim ngenj

kopsingii oł ei, nipi ngum ei keimi. Pe enim oł ei, Moses kin onerim mon. Oł ei enim nge kupenjing noł kin tonu om; ba enim kangil kunum tonu opu, ngenj kor owundu kunum ełe kopsilmin,” pa nim. ²³ “Pe enim Moses nge lo ek ei, am kun ekii silmin. Ba en enim kangil ei, kor owundu kunum tu wuk kin, ngenj kopsilmin. Pe na yi ku, kor owundu kunum ei, wu ening pim wu ei, er ka enj; ei nimbil erang na kin popul sinjing? ²⁴ Epi ningil eke kanik kin, epi mok tunerngii! Enim epi pei mok tungii ei, oł kun palim mił kun erngii!”

Wumb Yi Ninjing, “Gos Kindim Wu Krajs Wu Ei Min?”

²⁵ Pe wumb Jerusalem konu ełe molmun wumb kombur ek yi ninjing, “Nimbil erang wu ei to kundmun ninjing wu min?” pa yi ninjing. ²⁶ “Pe kineł! Eim wumb mulnjung konu peni ełe, ni tor kindnim. Nga wumb ek endi ni orung kindnanmin. Pe keimi, Jura wu num peng pim wu ombu, piinmin ei, Gos kindim wu Krajs min?” ²⁷ Pe sinim wu ei eim nge ngii konu ełe sinim piinmin. Nga Krajs omba kunum ei; ba wumb endi eim nge ngii konu ełe piinerngii. Yi peng kin Jiisas ei Krajs ya mon,” pa ninjing.

²⁸ Jiisas men tołmun ngii ełe Gos ek ei piipi wumb tor kindpi mulang kin, ek kombur ei piipi, eim ek dinga nipi, orung kindpi yi nim,

“Enim na piinmin! Na ngii konu ełe enim piinmin ku! Ba na nam noman ełe onenj, mon. Na Arnan eim na kindang kin, onj ei, oł kun mendpil palim mił end; ba enim pii kun enanmin mon! ²⁹ Na nam eim piind. Na Gos kin ouni muls. Gos eim na kindang kin, na mani mei ełe onj,” pa nim. ³⁰ Pe wumb eim kan ngumun ni piinjing; ba Jiisas eim kongun ei poru ninerim. Yi peng kin, wumb endi Jiisas embilmba mił, pinerim mon. ³¹ Pe wumb pei eim nim ek, pii gii nik, yi ninjing, “Gos kindang wu Krajs tonu om kin, eim jep oł pei erpi, ya ei enim jep oł ombu to mani kindpi, kapli piipi yi enermba mon!” yi ninjing.

Opu Ond Wu Kombur Kindangin Puk Kin, Jiisas Kan Ngungii Nge Punjung.

³² Lo ek piłmin wumb ei, piinjing ni wumb pei Jiisas nge ek ei eipi eipi nengin kin piinjing. Lo ek ekii sik elmin wumb ni, kulmał kalilmin wumb pei puk, opu ond wu kombur nengin puk kin, eim kan ngungii nge punjung. ³³ Pe Jiisas eim ke nipi, wumb ngopu yi nim, “Na enim kin kunum aninga er moł. Nga na eim kindang onj konu ełe orung bii,” nim. ³⁴ “Na bii konu ei, enim kuruk endngii ei, na kapli kan sinerngii, mon! Nga na bii konu ełe, enim kan sinerngii mon!” ³⁵ Pe Jura wumb en enim ek nik yi ninjing, “Eim

konu jili pang kin, sinim eim kur andinmin ninim? Eim sinim Griik wumb konu eke pupu kin, Griik wumb kin, ek nipi ngopu, ermaba ninim min? ³⁶ Pe eim yi ninim, 'Enim na kuruk pungii ei, kan sinerngii,' ninim. Nga, 'Nam bii konu eke, enim kapli punerngii,' pa ninim. Ek ei pule er palim mił nenj?" pa yi ninjing.

Noł Konj Kunum Kunum Mołum

³⁷ Jura wumb kor owundu kuni owundu simba kunum ei, mandi poru neng kin, kunum owundu mendpil palim. Jiisas eim angpi ek dinga yi nim, "Wumb endi na kin pii gii ninjing pim kin, kapli na kin ok pii gii ningii. Yi mił peng kin, wumb endi noł nuwa mułum kin, na kin wang, noł ngamb numba," pa nim. ³⁸ Ei Gos nge ek eke yi ninim, 'Wumb na kin pii gii ningii wumb ei, eim noman tuk eke noł konj mił tonu omba,' pa nim. ³⁹ Jiisas ek ei, Gos Gui Ka kin ek yi nim, "Wumb na kin pii gii ningii wumb ei, eim Gui Ka ei singii." Kunum ei, Jiisas eim nge tiłang owundu ei sinarpi kin, epin konu eke tonu orung punerim kunum ei, Gui Ka ei tor onerim.

Wumb Tiłap Tał Er Mulnjung

⁴⁰ Wumb kombur Jiisas ek ei piik, "Keimi mendpil wu ei, Gos ek ni tor kindilim wu mołum," pa ninjing. ⁴¹ Nga wumb kombur yi ninjing,

"Wu ei, Gos kindang nge wu Kraiss tonu om," pa ninjing. Nga wumb kombur ek eipi nik yi ninjing, "Gos kindim wu Kraiss eim Galilii konu eke tonu omba min? Jiisas eim Gos kindim wu Kraiss mon, ni piinjing. ⁴² Gos nge ek eke yi nirim, "Gos kindang wu ei Kraiss eim Deipis nge tiłap ende. Pe eim Beslem konu eke tonu omba nirim konu eke, ok Deipis multum konu ei salim." ⁴³ Wumb ek yi nik kin, wumb tiłap tał erik, Jiisas kin eipi eipi punjung. ⁴⁴ Wumb kombur, "Eim kan ngumun," ninjing; ba wumb endi eim embiłmba wumb endi, mulerim mon.

Jura Wu Num Ombu Jiisas Kin Pii Gii Ninenjing

⁴⁵ Pe opu ond wu ombu, nga orung puk kin, lo ek piilmin wu ni, kułmał kałilmin wu owundu ombu ni, kanik yi ninjing, "Enim nimbil erang, wu ei tu wunmun? ⁴⁶ Yi nik opu ond wu ombu, ek ni orung kindik yi ninjing, "Ok wu yi nge endi, opu ek wu ei ninim mił ei ninerim mon!" pa yi ninjing. ⁴⁷ Yi mił nengin kin, pe lo ek piilmin wumb ombu ek yi ninjing, "Wu ei, enim kin ek kend topu ngonum, ku min? ⁴⁸ Enim kanmin ei, sin lo ek piipin, elmin wu ombu ni, men tołmun wu num ombu ni, endi pii gii nik erangin kin, kenjing min? ⁴⁹ Ei mon! Ba wumb Jiisas kin pii gii ninjing ya wumb ei, Moses lo ek piinarik enmin, wumb ei,

Gos kos owundu singii,” pa ninjing. ⁵⁰⁻⁵¹ Wu Nikoriimas ei wu ombu nge men tołmun ngii kongun ende ełmin wu ei, eim ok, epin tuk memb kunum ełe Jiisas kin purum. Wu ei eim ek yi nim, “Sinim lo ek ei wumb kos wii er ngumun ninim? Ei mon! Sinim eim nge ek ei ok piipin, eim nimbił oł erim ei piimin,” pa yi nim. ⁵² Pe lo ek piilmin wu kombur, eim kin ek nik kii sinjing. “Pe nim Galilii konu ełe wu min? Lo ek ei, ger kankin, enjii. Ek ni tor kindilim wu endi, Galilii konu ełe tonu onermba,” pa nik yi ninjing.

8

Amb Endi Wu Pulum Oł Ei To Kindim

¹ (Wumb pei en enim ngii konu ełe eipi eipi pangin kin, nga Jiisas eim tonu komung Olip ełe tonu pum. ² Kupiiring ok eim pupu kin, men tołmun ngii owundu ełe nga pum. Pang kin, wumb pei eim kin wangin eim mołpu kin, ek emb to nipi, wumb ngopu kin, yi er mułum. ³ Lo ek piilmin wu ni, lo ek połmun wumb ni, amb sik ełmin oł ei, amb endi lo ek ei to kindim nik, tu wuk kin, tuk ełe engindangin engim. ⁴ Engang kin, ek nik Jiisas ngok yi ninjing, “Ek emb to wumb ngołun wu, ya amb ei wu puk enmin oł ei to kindim ni kenjing,” pa yi ninjing. ⁵ “Moses nge lo ek ełe, wumb ombu yi erngii ei, kom ku to konduk erngii, pa

nipi pendim. Pe nim nipe ek ninjii?” ⁶ Wumb en enim yi piinjing, “Sin ek yi ninmin. Eim nipe ek nimba ei, piipin kin eim oł kis kun pinermba mił ermba, ni kenjing. Ba Jiisas eim kan mani kanpi kin, eim angil orung ei sipi, mei ełe mei tumb mił nipi, mani kanpi er mułum. ⁷ Wumb am ek nik, kii sik mułangin kin, Jiisas eim angpi, ek nipi, wumb ngopu yi nim, “Enim mołmun konu ełe wumb endi eim oł kis enalim wu endi mułum kin, eim amb ei ok, ku tangli,” nim. ⁸ Jiisas eim ek yi nipi kin, nga mani mołpu kin, mei ełe mei tumb nipi, mani kanpi er mułum. ⁹ Pe wumb ek ei piik kin, en enim oł kis erpin ni piinjing wumb ei, pei endeim endeim ni, anda punjung. Puk wu num ombu, kumb se pangin kin, wumb wii ekii se punjung ku. Jiisas endeim mendpił mułum. Nga eim mułum konu ełe amb ni opu, eim kumb ełe engim. ¹⁰ Pe Jiisas eim angpi kin, yi nim, “Amb, wumb ni jiki mołmun? Wumb endi, nim kin kos ermba wumb endi mołum min mon?” pa nim. ¹¹ Amb ni ek yi nim, “Owundu, wumb endi mulalim mon!” Pe Jiisas yi nim, “Na yi ku, nim kos enermbii. Nim po! Pukun, nga oł kis endi enerii mon!” ni Jiisas yi nim.)

Jiisas Mei Wumb Ełe Tilang Mołum

¹² Ekii se Jiisas wumb men tołmun tuk mołmun wumb ek

nipi yi nim, “Na nam mei wumb ele tilang moł. Wumb endi na kin pii gii nim kin, eim noman tuk ele, emii pin-ermba mon. Wumb ei, eim tilang konu ei eim kin pimba wu ei, noman konj simba,” pa nim. ¹³ Lo ek piik elmin wumb ei ek nik, eim ngok yi ninjing, “Nimbił erang ninim nge nikin ek ei, ni tor kindin? Kindin ek ei, keimi mon,” pa ninjing. ¹⁴ Pe Jiisas eim ek nipi yi nim, “Keimi, na nam nge ek ei nind; ba na nind ek ei keimi. Nimbił erang na nam angip onj konu ei piind. Nga nam bii konu ei piip moł. Ba enim na nam ngii konu ei enim pinanmin. Nga na konu jili bii ei, enim yi ku, piinerngii mon! ¹⁵ Pe enim mani mei ol palim mił ei, wumb mok tonmun. Ba na wumb endi ei, mok tonał mon! ¹⁶ Ba na wumb mok tulamb kin, kapli na mok kun mendpił tulamb. Nimbił erang, na nam endeim mendpił mon. Na Arnan na kindang mani mei ele onj ei kin ouni kongun erpił wumb mok tumbuł. ¹⁷ Enim nge lo ek ei yi palim, ‘Pe wu tał ek ende mił, ni tor kindngił ei, ek keimi,’ pa yi niłmin. ¹⁸ Na nam ek ei nind. Ei na Arnan na kindang op kin, nam ek yi ku, nip tor kindind.” ¹⁹ Pe wumb eim kii sik, yi ninjing, “Nim Arnim konu jili mołum?” Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Na Arnan, enim pii poł tnanmin ei, enim na Arnan ei enim piinerngii. Ba enim na piinjing kin, kapli enim na

Arnan ei piingii ku.”

²⁰ Men tołmun ku sałiim konu ele ek ei nirim kunum ei, eim men ngii owundu ele wumb ek emb topu ngurum. Wumb endi eim sipi, kan ngungii mił pineririm. Nimbił erang, Jiisas nge kongun ei poru ninerim mon!

*Enim Na Bii Konu Ele,
Enim Kapli Punerngii*

²¹ Jiisas eim ek nga nipi, wumb ngum, “Na pe konu ele bii ei, enim na kinerngii. Pe enim kulangin kin, ol kis ei enim kin pim kin, na Arnan kin tonu bii konu ele enim onerngii mon.” ²² Eim ek yi neng kin, Jura wumb en enim yi ninjing, “Nimbił erang eim ek yi ninim? ‘Na eim tui min epi endi sipi, eim to kundmba ninim min? Eim kan to kulmba nge ninim min?’” ²³ Pe Jiisas eim ek nipi ngopu yi nim, “Enim ya mei mani ele wumb; ba na nam tonu epin konu ele nge wu. Enim ya mei ele wumb; ba na mei konu ele nge wu mon!” pa nim. ²⁴ “Yi piip kin na ek nip enim ngond. Pe enim kulangin kin, enim nge ol kis ei pepi mulmba. Ele nge Gos kindim wu ei, na enim pii gii ninenjing kin, pe enim kulngii; ba ol kis pei ei piram pepi mulmba.” ²⁵ Pe wumb ek yi ninjing, “Nim wu nii?” Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Ok na enim kanip ninj, wu ei mendpił na moł,” pa nim. ²⁶ “Enim elmin ol ei nge, na am ek pei palim. Na enim elmin ol ele, kos wu mił piip ermbii. Ba ei eim,

na pui nip kindang onj ei, eim nge ek ei keimi mendpil palim. Eim nim ek ei, na piip op kin, mei wumb ombu kanip nind.”

27-28 Jiisas Erinjpin Gos kin ek nipi ngum ei, wumb en enim piinenjing mon. Pi-inerangin kin, Jiisas eim ek nipi wumb ngopu yi nim, “Ekii se enim Gos kindang opu, mei wu telim wu ei, na ond peri ele, tonu kindngii. Kindngii wu ei na moł ei, enim piingii. Na nam noman ele, ek endi ninand mon. Na Arnan nipi, andan to ngurum ek ei mendpil, nip enim ngond. 29 Na Arnan ‘Pui’ nipi kindang kin, na onj. Eim na kin ouni mołum. Na endeim mendpil mułamb kin, eim na si kindnałim mon. Kunum kunum na eim noman elim epi ei, minj erip yi el.” 30 Jiisas eim ek yi neng kin, wumb pei eim kin pii gii ninjing.

*Wumb Wii Molmun
Wumb Nin Kan Ngii Mił
Ambił Gii Nik Molmun Wumb*

31 Jiisas ek yi nipi Jura wumb pii gii ninjing wumb ei ngum, “Pe enim na ek ele mendpil ekii sik mulnjung kin, na nge ek se endngii wumb mendpil mułngii. 32 Molk, ek keimi mendpil ei piik er mułangin kin, ek keimi enim erang tonu ok, kunum ka seng kin, wii mułngii. Oł kis ni, embin tui ni, oł kanim kanim ei enim kin tonu onermba. Ei yi mił enim wumb Seisen nge kongun

wii erik, mulerngii mon!” 33 Wumb ek nik, Jiisas ngok yi ninjing, “Sin Eiparam nge tilap ende wumb. Sin kunum endi wumb kin kongun wii enałmin. Nim nimbił erang sin opun, kongun ni endi tonu onerang kin, kunum ka seng kin, wii mołmun nin?” 34 Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Na ek keimi mendpil nip enim ngond. Wumb pei oł kis elmin ei Seisen nge kongun wii elmin; ba kumep pułe ei wumb kułngii. 35 Kongun wii elmin wumb ei, ngii konu ele mulałmin mon. Arim kingam ei, mendpil kunum kunum mołum. Wumb kis en enim yi niłmin, wumb endi, sin tep enermba ninmin wumb ei, en enim am mendpil pungii. 36 Pe yi mił, Gos kingam ei enim sipi, Gos kin orung sim kin, ei keimi mendpil; enim noman konj sik mułngii. Enim oł kis si kindangin kin, enim kunum ka seng mułngii. 37 Na piind ei, enim Eiparam nge tilap ende; ba na nge ek ei enim noman tuk ele pinałim. Enim ek ei piinarik kin, na to kundmun ninmin. 38 Na ek nip tor kindił ei, na Arnan nge epi pei kan poru nip nind. Pe enim yi ku, kupenjing noł elmin oł ei enim yi ku elmin.”

*Enim Nge Erinjing Ei
Seisen*

39 Wumb ei ek ni orung kindik yi ninjing, “Sin nge kupenjpin Eiparam,” pa ninjing. Pe Jiisas nga ek

nipi, ngopu yi nim, “Pe enim Eiparam kupenjing noł mołmun; ba enim Eiparam elim oł ei mił enim enanmin, mon!” pa nim. ⁴⁰ “Na ek keimi nip enim ngunj ei, na Gos nirim ek ei piip kin, nip enim ngunj; ba pe enim na to kundmun, ninmin. Ba Eiparam eim oł yi nge eneririm, mon. ⁴¹ Enim kupenjing noł ełmin oł ei enmin.” Yi neng kin wumb ek nik, eim ngok yi ninjing, “Mon, sin kupenjpın endeim mołum ei Gos. Sin eim nge kupam noł mendpił mołpun si kindinmin,” pa ni yi ninjing. ⁴² Pe Jiisas eim ek nipi, orung kindpi yi nim, “Keimi, Gos ei enim kupenjing pim kin, enim kaplı na noman ngungii. Nimbił erang, na Gos kin ouni mołup kin onj. Na nam noman ełe onenj mon! Gos na pui nip kindang kin, na onj. ⁴³ Nimbił erang enim na nge ek ei pii kun enanmin? Pułe yi mił pakim, enim na ek ei piinermin ni piinmin. ⁴⁴ Enim kupenjing ei Seisen nge kupam noł mołmun. Pe enim kupenjing nge noman ełe, ekii sik, dinga puk mołmun. Wu ei ok wumb to kondulum oł yi erpi kin, eim oł kun mendpił pałim ei ekii sinerim mon. Nimbił erang, oł kun ei eim kin pinerim mon. Eim ek kend topu nipi, ek kun mił nilim. Eim ek kend nge puł wu, ei eim mendpił mołum,” pa nim. ⁴⁵ “Ba na ek mendpił ei kun nip

enim ngond. Nimbił erang enim na ek ei ekii sinanmin? ⁴⁶ Enim mołmun konu tuk ełe wu endeim angpi kin, na oł kis kun pinerim mił ei en pa yi nimba min? Mon pim kin, na ek mendpił kun pim ek ei ninj. Ba nimbił erang, enim na nind ek ei pii gii ninanmin? ⁴⁷ Gos nge kingam noł ei, Gos nge ek pei ei piilmin. Enim Gos nge kingam noł molałmin mon! Nimbił erang enim Gos nge ek ei piinałmin mon.

*Eiparam Tonu Oneririm
Kunum Ei Jiisas Kumb Ok
Multum*

⁴⁸ Jura wumb ek dinga nik, orung kindik yi ninjing, “Sin nim Sameriya konu ełe wu pa nilmin. Nim gui kis endi nim kin mołum, pa nilmin. Ei keimi mendpił, min mon?” ⁴⁹ Pe Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Na gui kis endi na kin mulałim mon. Na nam Arnan nge embe ambil tonu kindil ei, enim na embe ei to mani kindinmin,” pa yi nim. ⁵⁰ “Na nam embe ei, tonu ba ni, kongun ei enand mon. Wu endi na nge embe ambil tonu kindmbii ni piinim ei, eim wumb kos piipi, kun erpi, mok tumba. Eim na kin kun ermaba ku. ⁵¹ Keimi mendpił, na enim kanip nind. Wumb endi na ek ei ekii simba wu ei, eim kulermaba; ba kunum kunum konj mułmba,” pa yi nim. ⁵² Jura wumb ek yi ninjing, “Pe eim nim piinmin nim gui kis endi mołum. Eiparam mułum wu ei kulum; nga ek

ni tor kindilim wumb tonu onjung ei, kulnjung ku. Pe akip nim yi nin, 'Wumb endi na ek ei, ekii simba wumb ei, kularpi kin, konj kunum kunum mułmba,' pa nin. ⁵³ Nimbil ol en? Nim Eiparam sin nge kupenjpin ei, nim to mani kindkin nin min? Eiparam eim kułum, nga ek ni tor kindilim wumb tonu ok, wumb ei kulnjung ku. Pe ninim wumb nii mił tonu onjii en?" ⁵⁴ Pe Jiisas eim ek nipi orung kindpi yi nim, "Na nam embe ambil tonu kindmbii ei, epi wii mił pimba. Ba nam nge Arnan eim na embe ei ambil tonu mendpil kindnim. Pe en enim yi nilmin, 'Sin nge Gos' nilmin. ⁵⁵ Ba enim eim piinanmin. Na nam eim piip moł. Pe na nam eim kinał, nimbil ei, enim ek kend tok nilmin mił, yi nimbii. Ei mon! Na nam eim piipi poru nipi kin, eim ek kun ei ekii sind. ⁵⁶ Enim nge kupenjning Eiparam ei eim na mani mei ele ombii kunum ei kenmbii ni, ka piipi mułum ei, eim kanpi kin, eim noman ka seng mołum." ⁵⁷ Nga Jura wumb ek nik, Jiisas ngok, yi ninjing, "Nim wu gał kangi wu mołun. Pe nim Eiparam er ken mił nenj?" ⁵⁸ Jiisas eim ek nipi, orung kindpi yi nim, "Na ek keimi mendpil nip enim ngond. Ok Eiparam eim tonu oneririm kunum ei, na muls." ⁵⁹ Yi neng kin, wumb kom ku sik, eim tumun nik enjing. Ba Jiisas eim koi erpi kin, men tołmun ngii owundu si kindpi anda pupu

pum.

9

Ningil Tumbun Mułum Wu Endi Ek Poł Tonum

¹ Jiisas eim andpi pupu kin, kenim ni, wu endi ningil tumbun mułum wu endi mułum. Wu ei, kangil kembis mam kirim ele tor orum ei, yi er pirim. ² Jiisas eim kin ekii silmin wu ombu yi ninjing, "Ek emb to ngołun wu. Pe wu ei, eim ol kis erim min, eim arim mam tel ol kis enjingil min?" ³ Jiisas eim ek nipi, orung kindpi yi nim, "Wu ei eim ol kis erim kin, nga eim arim mam tel ol kis enjingil pule ei mon. Ba Gos eim kongun erpi, dinga owundu yi erang kin, eim nge pule wu ei kin tor wang kin, wumb keningii nipi, wu ei kin tonu om. ⁴ Pe mendpil ei, eni kunum mił ka sałim ele, sinim Gos kongun ermin. Eim na kongun ele kindang kin, na onj. Gos eim nge kunum poru nimba kunum ei, epin mendpil mił mułmba kunum ei sinim kongun endi kapli enermba mon. ⁵ Pe na ya mei ele moł ei, na mei wumb nge noman tuk ele tilang moł." ⁶ Jii Jiisas eim ek yi nipi, jipambil topu, mani mei el kindpi kin, mei kin jipambil dangindpi sipi, noł oi mił, wu ningil ele pendim. ⁷ Pendpi eim yi nim, "Nim pukun, noł gopu Sailom ele was enjii!" nim. Sailom ei sinim pule yi nimin, 'Eim kindang pum.' Pupu, noł ele

was erpi, orung opu, ningil ka seng kin, kenim.

⁸ Wumb eim konu ende wumb ni, ok eim kanik wumb ni, “Wu ei ok moļu kin, wumb ku ni epi ngei nipi, moļum wu ei min?” Wumb eim ka muļang kin, kanik ek yi ninjing. ⁹ Ba wumb kombur yi ninjing, “Wu ei mendpiļ,” pa ninjing. Nga wumb kombur yi ninjing, “Mon, wu ei miļ, wu endi moļum,” pa ninjing. “Ba wu ei, wu eipi.” Pe wu ei, eim moļu kin, yi nim, “Ei na ya moļ,” pa nim. ¹⁰ Yi neng kin, wumb ek nik ngok, yi ninjing, “Nim ningil ei opu, ka erim miļ nenj?” ¹¹ Pe eim ek nipi, orung kindpi yi nim, “Wu ei, Jiisas niļmin wu ni, eim mei kin noļ eningii erpi sipi, na ningil eļe pendpi kin, yi nim, ‘Nim pukun, noļ gop ‘Sailom eļe,’ was enjii!’ Neng kin, na pup, was erip, nam ningil ei, ka seng kin, epi kenj,” pa nim. ¹² Wumb wu ei kii sinjing, “Pe wu jili pum?” Wu ni yi nim, “Na kinenj,” pa nim.

¹³ Pe wumb wu ei ok ningil tumbun multum ni, lo ek piļmin wumb mulnjung konu eļe sipnjing. ¹⁴ Kunum ei, kor owundu kunum Jiisas noļ oi sipi kin, wu ei kin yi erpi kin, ningil tumbun muļum ei, er ka erim. ¹⁵ Lo ek ekii siļmin wumb nga wu ei kii sinjing, “Nim ningil ei opu, ka erim miļ nenj?” Wu ni ek nipi, orung kindpi yi nim, “Eim noļ oi sipi kin, na ningil eļe pindang kin, na

pup was eramb kin, na ningil ei tilang erim.” ¹⁶ Pe lo ek piļmin wumb ek yi ninjing, “Gos wu ei kindang onerim; eim kor owundu kunum ei eim piinanim min? Eim kor owundu ei lo ek piļim min mon?” Ba wumb kombur ek yi ninjing, “Oļ kis eļim wu ei, jep oļ ei ermba miļ nenj?” Wumb en enim ek yi nik, en enim eipi eipi puk, tilap taļ miļ molk kin, ek yi ninjing.

¹⁷ Nik kin, nga wu ningil tumbun muļum wu ei, kii sik yi ninjing, “Pe nim wu ningil er ka erim wu ei, eim embe er sin miļ nenj?” Wu ei, ek yi nim, “Ei wu ek ni tor kindiļim wu endi Gos kindim wu,” pa nim. ¹⁸ Keimi, ok wu ei, eim ningil tumbun multum; ba pe, eim ningil ei pirek neng kenim. Ba Jura wumb oļ eļe pii gii ninenjing. Pe wu ningil opu, ka pum wu ei, eim arim mam noļ wii tunjung. ¹⁹ Wii tok kin, wumb ek nik, wu amb taļ kii sinjing, “Wu ei eļip nge kingenjingil min? Mam mengrim kunum ei, wu ei eim ningil tumbun multum pa ninmbiļ. Ba pe, nimbiļ erang eim ningil ka seng kin, epi kan kun enim?” Nik yi ninjing. ²⁰ Arim mam teļ, ek yi ni orung kindinjingil. “Siļ piinmbiļ ei mam mengrim kunum ei, eim ningil tumbun moļ pirim ei, siļ piinmbiļ. ²¹ Ba pe, eim ningil ei ka seng kin, epi kanpi enim ei, siļ pii poļ tunanmbiļ. Wumb endi ni, eim ningil ei er ka erim ei, siļ

pii kun enanmbil ku. Eim wu dinga molum ei, eim kapli enim kii sik piingii.”²² Wu ei nge arim mam tel, Jura wumb kin mund mong erkil yi ninjingil. Nimbil erang Jura wumb owundu ek yi mil ni pendnjing wu ei, Jiisas ei Kraiss Gos kindang wu ei om nimba wumb ei, men tolmun ngii ele, to anda kindngii nik pendnjing.²³ Pe arim mam tel, ek pule nikil yi ninjingil, “Eim wu dinga molum ei eim kii sik piyei!” ninjingil.

²⁴ Pe nga wumb ek nga nik kin, wu ei ok ningil tumbun multum wu ni, wii tok, se orung sik yi ninjing, “Gos eim jep ol ei erim. Nim Gos nge embe tonu kindkin, ek keimi ninjii. Sin piinmin wu ei, ol kis elim wu.”²⁵ Wumb ek yi nengin kin, wu ningil ka mulum wu ni ek yi nim, “Na ningil er ka erim wu ei, ol kis elim wu min, ei na pii kun enand, mon! Ba epi endi na piind ei, na ok ningil tumbun multum; ba pe tilang erang kin, kanip ei piind,” pa nim.²⁶ Neng kin, wumb yi kii sinjing, “Eim nim kin, nimbil ol erpi kin, nim ningil ei er ka erim?”²⁷ Wu ni ek dinga nipi, orung kindpi yi nim, “Na enim ok kanip ninj ei, enim piinening min? Nimbil erang nga piimin, ninmin? Pe enim wu ei kin ekii singii nge ninmin, min?”²⁸ Pe Jura wumb ek kis nik, orung kindik yi ninjing, “Nim eim nge ekii sin; ba sin Moses kin ekii sinjpin molmun.”²⁹ Sinim pi-

inmin ei, Gos ek nipi, Moses ngurum. Ba wu ei, konu jili tonu om? Ei sin piinamin!” pa ninjing.³⁰ Yi nengin kin, wu ningil ka mulum wu ni yi nim, “Ei ol endi eipi mil, owundu endi tonu om ei, enim piinamin. Piinarik kin, konu jili wu ei tonu om; ba nam ningil ei erang opu, ka mulum ei piind,” pa nim.³¹ Nga nipi yi nim, “Sinim piinmin ei, Gos wumb ol kis erik enmin, wumb ei ninmin ek ei, Gos piinanim mon. Ba wumb Gos kin men tok erik kin, Gos ol keimi palim mil ekii sik enmin ei, en enim ek ningii ei Gos eim piilim.”³² Am kumb ok mendpil, wu amb endi kangi endi mingang ningil tumbun multum ei, wu endi opu, ei er ka eririm nengin kin, sin piinalmin ei nge ek pol.³³ Pe Gos ei kindnelang kin, eim ol yi nge endi enelang mon!”³⁴ Lo ek piilmin wumb ek dinga nik, wu ei ngok yi ninjing, “Nim manim nim mengim ei, ol kis enjing konu ele nim molkun, okun tonu on. Ei nim ol kis wu mendpil molkun kin, nga sin kin ek emb tokun, man mil ngunjii en min?” Wumb ek yi nik, eim men tolmun ngii owundu to tor kindnjing.

Noman Tuk Ele Jiisas Nge Tilang Ei Pinalim Mon

³⁵ Jiisas eim piim ni, wu ei to anda kindmin nengin kin, eim pupu, wu ei kan sim. Kan sipi yi nim, “Nim Gos kindang opu, mei wu telim ei kin pii gii nin, min mon?”

36 Pe wu ei ek nipi, orung kindpi yi nim, “Wu Owundu, Gos kindang opu, mei wu telim ei, wu nii? Nim na kan nen kin, pii gii nimbii,” nim.

37 Pe Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Nim eim kan poru nin ei, pe nim kin, ek tang mołum wu ei,” pa nim.

38 Wu ei yi nim, “Owundu, na nim kin pii gii nind!” Nipi, mani mei ele mołpu kin, Jiisas kin men topu erim.

39 Jiisas eim ek yi nim, “Na mani mei ele op, wumb mok tumbii nge onj. Wumb Gos ek pii poł tunenjing kin, wumb ei ningił tumbun mił mułang mułngii wumb ei, nga ka seng kin, tiłang mendpił erang kin, kanik pii poł tungii. Ba wumb ningił pe ka seng kin, ka nik, pii poł tonmun ni, wumb ei piik, nga ningił tumbun mił mułangin kin, tiłang mendpił kanik kin, pii poł tunanmin, mon.”

40 Pe lo ek piilmin wu kombur ele mandi molk, Jiisas nim ek ei piinjing. Piik yi ninjing, “Sin yi ku, sin ningił ele tumbun mił mułang mołpun kin, Gos ek pii poł tunanmin, nin min?” a yi ninjing. 41 Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Enim ningił ei tumbun mił mulełang kin, enim kin Gos ek ei pii poł tunarik kin, enim oł kis endi enenełangin mon. Ba en enim yi niłmin, ‘Sin ningił ei, tiłang mendpił enim,’ yi niłmin ele nge, enim kin oł kis ei mołum,” pa nim.

Kung Siipsiip Nge Kung Gui Ei Nge Ek Ekin

1 “Ek keimi mendpił na enim kanip nind. Wumb endi, kung siipsiip nge kung gui ondu ele, tuk punermba mon; ba wu endi, konu eipi orung opu, kung gui to tangindpi tuk ołum ei, wu epi waning wu opu, kung siipsiip sipi yi elim. 2-3 Ba wu endi kung siipsiip kung gui ondu ele, tuk pułum wu ei, kung es tołum wu mołum. Kung gui ondu ele, tep mołpu elim wu ei, eim kung gui ondu aki tang kin, kung siipsiip ombu, eim ek tangiłim ei piilmin. Nga eim kung siipsiip pei embe sipi sipi elim wu ei, kung siipsiip kung gui anda silim. 4 Eim kung siipsiip ombu pei anda sipi, poru nipi kin, wu ei opu kumb se pang kin, kung siipsiip ombu, eim ek ei piik kin, eim pułum konu ele, kung siipsiip ekii sik pułmun. 5 Wumb eipi endi kin, ekii sinałmin mon. Kung siipsiip en enim tungu elim. Nimbil erang kung siipsiip wumb eipi ek ei piinałmin mon.”

6 Jiisas eim ek ekin ei nipi ngum; ba wumb eim nim ek ei, pułe pii poł tunenjing, mon!

Jiisas Wumb Kung Siipsiip Mił Tep Ka Elim

7 Nga Jiisas ek nipi yi nim, “Keimi mendpił, na enim kanip nind. Na nam kung siipsiip kung gui ondu mił moł,” pa yi nim. 8 “Wumb pei ok, kumb se onjung wumb

ei, ek kend tok, epi waning sik elmin wumb mił onjung. Ba wumb Gos nge kung siipsiip mił mulnjung wumb ei, en enim ek kend tok elmin; wu ombu nge ek piinenjing mon. ⁹ Na nam ngii ondu mił moł. Wumb endi na kin pii gii nim kin, ngii ondu ele, opu tuk ba wumb ei Gos eim sipi orung simba. Na nge wumb ei, kung siipsiip mił tep er mulmbii ni, pupu anda opu, kuni ka wii sipi nopu ermba ei, yi mił ku, na wumb kuni nin, epi kanim kanim pei ngumbii. ¹⁰ Epi waning wumb ei, epi eipi endi simba nge onalim mon! Ba kung siipsiip ei, to konduk kin waning sik erngii nge piik olmun. Ba na mei mani op, wumb pei noman konj singii nge onj. Wumb noman konj wii mendpił sinjing kin, en enim noman ka wii peng piingii.

¹¹ Na kung siipsiip nge tep wu ka moł. Kung siipsiip tel ka er mołum wu ei, eim kolpu kin, kung siipsiip ombu paki tumba. Jiisas eim kolpu kin, wumb paki tumba ei piipi kin, ek yi mił nipi wumb ngum. ¹² Wu endi ku simba nge piipi ni kongun erpi kin, kung siipsiip es tołum wu ei, kung siipsiip tep wu ka mularpi kin, kung siipsiip nge ernjing mił mularpi elim wu ei, eim mołpu kanilim ni, owu simbii endi olum ei, eim kung siipsiip ombu si kindpi kin, tungu pulum. Pang kin, owu simbii ei opu, kung siipsiip nopu, to eipi eipi kindpi yi

elim. ¹³ Nimbił erang wu ku kongun elim wu erpi kin, kung siipsiip ombu piinalim mon; eim kung siipsiip si kindpi kin, pulum. ¹⁴⁻¹⁵ Na kung siipsiip nge tep wu ka wii moł. Na nam kung siipsiip ombu piyamb kin, nga kung siipsiip ombu na piilmin ku. Ei yi mił, na nge Arnan ei, na piilim. Nga na eim piil ku. Piip kin, nam nge ngenj ele kolup kin, kung siipsiip ombu paki tumbii. ¹⁶ Na nge kung siipsiip eipi kombur mołmun ku. Ei ya ele nge kung gui tuk ele mulalmin. Kung siipsiip ei ya ele tu wamb kin, nam ek ei piingii ku. Ei kung siipsiip tilap endeim mendpił mulangin kin, nga kung siipsiip tep wu endeim mendpił mołup kin, tep ermbii.

¹⁷ “Na nge Arnan eim, na noman ngum ei, pule yi palim. Na nam noman konj ei, si kindamb kin, wumb to kundangin kin, nga angip, tonu op, konj mulmbii,” pa nim. ¹⁸ “Wumb endi, na noman konj ei, sinermba mon. Na nam nge dinga ele, nam noman konj ei, wak to kindip kin, nga nam nge dinga ele nam noman konj ei eipi orung simbii kongun ei, na nge Arnan nipi ek ei na ngum,” pa nim.

¹⁹ Jura wumb ei, ek ei piik kin, wumb ok eipi eipi puk, tilap eipi eipi mił mulnjung. ²⁰ Wumb pei molk yi ninjing, “Wu ei, eim gui kis tuk mołum! Mulang kin, eim noman wulu pang kin, ek eipi

eipi ninim. Nimbil erang, enim eim nge ek piinmin?" yi ninjing. ²¹ Nga wumb kombur yi ninjing, "Ek ei, gui kis nge ek mon. Pe gui kis ei pim kin, wu ningil tumbun mulum ei, kapli er ka er kindnermba mon; ba eim wu ei er ka erim," pa ninjing.

Jura Wumb Jiisas Kin Bul Ngok, Opu Orung Enjing

²² Men tolmun ngii ei ombu aki tok, kor owundu kunum ka ei tonu wang kin, wumb pei Jerusalem konu ele punjung. Puk kunum ele konu jii nirim kunum ele pirim. ²³ Men tolmun ngii andaring ond pos olt konu ele 'Solomon nge ngii tika,' yi nilmin konu ele, Jiisas eim andpi pupu, andaring ngii ele endim. ²⁴ Endang kin, Jura wumb ok eim si pok erik, eim kanik yi ninjing, "Kunum nimberii nim ek nen kin, sin noman tal tonum? Pe nim Gos kindang mei mani wu Krai pin kin, ek ni tor kindan kin, sin piimin," pa ninjing. ²⁵ Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, "Na enim kanip ninj; ba enim na pii gii ninanmin. Na kongun pei Arnan nge noman dinga ele, kongun end ei, nam nge embe ele andan tum kongun ei tonu onum. ²⁶ Ba enim kung siipsiip na nge tilap ende mon pim kin, enim na kin pii gii ninanmin. ²⁷ Nam nge kung siipsiip ombu, nam ek nil ei piilmin. Nga nam en enim piil. Nga en enim

na nil ek ei ekii silmin ku. ²⁸ Yi erangin kin, na en enim noman konj sik, kunum kunum mulngii nge ngoi ei, en enim am punerngii mon! Nga wumb endi na angil ele, kung siipsiip ombu sipnerngii, mon ku! ²⁹ Na nge Arnan ei, wumb ei kung siipsiip mil sipi kin, na ngum. Na Arnan eim nge noman dinga ei, epi pei to mani kindilim. Na nge Arnan angil ele, wumb endi, na wumb ei, si tor sinermba mon. ³⁰ Na Arnan kin sik ende mendpil."

³¹ Jura wumb kom ku nga sik, eim tungii nge enjing. ³² Jiisas eim ek nipi, yi nim, "Na nge Arnan kongun ei na ngang kin, enim kin kunum pei andan tunj. Enim kongun nipe kongun na end ei ni piik kin, enim na tungii nge enmin?" ³³ Jura wumb ek nik, orung kindik yi ninjing, "Sin kongun ka endi en nipin kin, nim kom ku tumun enanmin. Ba nim Gos kin ek bul ambilin ni tumun nge enmin. Nim wu wii molkun kin, 'Nam Gos mol,' nin," pa ninjing. ³⁴⁻³⁵ Nga Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, "Wumb ombu ok, Gos nge ek ei en enim piinjing. Gos eim ek nirim mil ei ngurum. 'En enim gos,' nim. Pe Gos nge ek ka ei am punermba mon! Nimbil erang ninmin? Enim nge lo ek ei Gos yi mil ninim. Na enim kanip ninj ei, enim Gos mil molmun. ³⁶ Ba na Arnan Gos eim na kindang,

na ya mei ele mani onj. Pe na ek yi nind, 'Na Gos nge kingam,' pa yi nind. Pe nimbił erang, enim yi ninmin, 'Nim Gos kin ek buł ambilin,' ninmin? ³⁷⁻³⁸ Pe na nam nge Arnan Gos nge kongun enenj kin, enim na ek ei pii gii ninerngii. Ba na Arnan Gos, eim nge kongun ei na end. Pe enim na ek ei pii gii ninerngii pim kin, na nipe kongun enj ei piik kin, enim pii gii nei! Nik kin, en enim noman pimba mił, ei piingii. Na Arnan ei, eim na kin mułang, nga na eim kin moł," pa nim.

³⁹ Nga wumb Jiisas ambil gii nik, kan ngumun nik enjing; ba eim opu, tor pupu am pum.

⁴⁰ Jiisas eim am pupu, noł Joran konu ele Jon ok wumb noł pendpi erim konu ele tor pupu, konu ele mułum.

⁴¹ Mułang kin, wumb eim mułum konu ele wumb pei onjung. Ok kin, en enim ek yi ninjing, "Keimi, Jon eim jep oł endi enerim. Ba Jon eim wu ei nge nipi kin, ek pei nim ek ei keimi mendpił pałim," pa yi ninjing. ⁴² Pe konu orung ele wumb pei Jiisas kin pii gii ninjing.

11

Lasaras Kułum Poru Nim

¹ Wu endi ening owundu tang pim wu ei, eim embe Lasaras. Eim Besanii konu ele pim. Besanii konu ele, eim nge aim tał Mariya kin angim Masa teł mulnjunguł ku. ² Amb Mariya ei eim

kopung mur ka wii tołum epi ei sipipi, Jiisas simb ele, kopung ka wii kindpi kin, nga eim peng enjin ei sipi, Jiisas simb ele kil ngum. Ngopu, yi enim amb ei, eim aim Lasaras ei, eim ening owundu tang pim. ³ Peng kin, eim aim tał ek nikił, Jiisas mułum konu ele kind-injingił. Kindkił, ek yi ninjingił, "Owundu, nim noman ngołum wu ni, eim ening owundu tang pałim," ninjingił. ⁴ Pe Jiisas ek ei piipi kin, yi mił nim, "Ening ei eim kułmba ening mon! Ening ei, Gos nge embe ambil tonu kindmba nge erim. Nga Gos nge kingam ei, na embe ambil tonu kindmba erim ku."

⁵⁻⁶ Jiisas eim Masa kin, Mariya kin, Lasaras ni, wumb kei noman ngołum. Jiisas eim mołpu piim ni, Lasaras ening owundu tang pałim, nengin kin, Jiisas eim kunum tał nga mułum konu ele enj mułum. ⁷ Nga ekii se Jiisas eim nge ekii siłmin wu ombu kanpi nim, "Sinim Jura konu ele orung pamin!" nim. ⁸ Pe Jiisas eim kin ekii siłmin wu ombu yi ninjing, "Ek emb to ngołun wu! Pe mendpił, Jura wumb nim ku tumun nik enjing ei piinarkin kin, nga konu ele bii, nin min?" ⁹⁻¹⁰ Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, "Konu eni tonum kunum ei, wumb kongun elmin. Pe wu endi, konu eni pim kunum ei, andłam ei bok tunalıim. Nimbił erang, konu eni topu mei ele tiłang erang kin,

kanpi andilim. Pe na kin yi mił ku; akip eni tonum kunum ele, na kongun poru ninanim. Na kunum kułmbii nge kunum ei tonu onanim. Ba nga wumb endi, konu emii palilim kunum ele, andlam andilim ei, bok tołum. Nimbił erang, tilang endi, eim kin paki tang kin, andlam andnalim mon. Ba na kułmbii kunum ei tonu onenim kin, na kapli endmbii. ¹¹ Jiisas eim yi nipi kin, nga yi nim, "Sinim nge wu puł Lasaras eim or pim kin, pe na to konj kindmbii nge bii end," pa nim. ¹² Jiisas eim kin ekii silmin wu ombu yi ninjing, "Owundu, pe wu ei eim or pim kin, eim nga kapli mułmba," ninjing. ¹³ Jiisas eim Lasaras koltum ni piipi, nirim ek ei nim: ba eim ekii silmin wu ombu, en enim yi piinjing. Lasaras eim or mendpil peng ninim ni, yi piinjing. ¹⁴ Ba pe Jiisas eim ek yi nipi, wu ombu ngopu yi nim, "Lasaras eim kułum ei, na enim kin ek ekin top ninj ei, enim eim or palim," ni ninjing. ¹⁵ Na enim kin ka piip kin kunum ele, Lasaras kułum kunum ei, na eim ngii konu ele sikir punenj. Nimbił erang, akip enim na kin pii gii dinga nga ningii. Ba pe sinim eim kin bin," pa nim. ¹⁶ Tomas embe endi, 'Diriimas,' nilmin ei, eim ek yi nim. "Sinim eim kin ouni kułmun nge pamin!" nim.

Wumb Angk Konj Pungii Ni, Wumb Noman Konj Sik Erngii Ei Jiisas Nge Puł Wu

¹⁷ Pe Jiisas eim pupu, Besanii konu ele tor pupu kin, piim ni, Lasaras eim kułum. Kułang kin, tukpu tunjung ei, kunum kapil kapli, o pum ni piim. ¹⁸ Besanii konu ei Jerusalem konu ele owundu mandi mił sim. ¹⁹ Pe wumb pei ok, Mariya kin Masa tel enginjngil kułum ei, ke nik ni, kaimb mułmun nik, tep to mołmun nik onjung.

²⁰ Amb Masa piim ni, Jiisas onum nengin kin, eim pupu, andlam ele kan simbii nipi pum. Ba Mariya eim ngii konu ele enj mułum. ²¹ Amb Masa pupu kin, Jiisas kanpi yi nim, "Owundu, nim ok ya ele mułulan kin, na einan ei kulelang. ²² Nga pe na piind ku, pe nim Gos kin epi endi simbii ni, prei enjii ei, eim kapli nim ngumba." ²³ Jiisas ek nipi, ngopu yi nim, "Pe nim ainim ei nge angpi kin, konj ba," pa nim. ²⁴ Neng kin, Masa ek nipi, Jiisas kin yi nim, "Na piind, eim Gos kunum ei poru nimba ele angpi kin, nga konj tonu omba," ni piipi, yi nim. ²⁵ Jiisas ek nipi, eim ngopu yi nim, "Angk kin, tonu ongii ol ei nin, nga noman konj sik elmin ei, pułe na. Pe wumb endi na kin pii gii nim kin, eim ngenj ele kułang kin, eim noman tuk kulermba mon! Nga tonu opu, noman konj kunum kunum mułmba. ²⁶ Wumb pei konj molk, na kin pii gii ningii wumb ei, am punerngii mon. En enim noman konj ei sik

kin, kunum kunum muŋgii ei, nim pii gii nin, min mon?"
²⁷ Masa Jiisas kanpi yi nim, "Owundu, na nim kin pii gii nind. Nim Krai, nim Gos nge kingam. Gos ok ek nipi kin, nim mei konu eŋe kindmbii nirim ei, nim mendpil!" pa nim.

Jiisas Eim Ke Nim

²⁸ Masa eim ek yi nipi pendpi kin, eim pupu, angim Mariya kanpi nim, "Ek emb to ngopu eŋim wu ei, opu moŋpu kin, 'Nim oi! ninim,' " pa nim. Nipi kin, eim angim Mariya kanpi ek endi nipi ngum. ²⁹ Mariya ek ei piipi, sikir pupu Jiisas muŋum konu eŋe tor pum. ³⁰ Pe Jiisas Besanii konu eŋe tor onerim mon; ba Masa pupu eim kan seng kin, ek tangkiŋ enjngiŋ konu eŋe enj muŋum. ³¹ Pe Jura wumb ok Mariya kin kaimb er mulnjung wumb ei, kenjing ni, Mariya eim sikir angpi kin, anda pum. Pe aim pendnjing konu eŋe ke nipi ermba punum ni piik, wumb eim pum konu eŋe, ekii sik anda punjung.

³² Amb Mariya opu, Jiisas muŋum konu eŋe tor opu, Jiisas kenim. Kanpi opu, Jiisas simb eŋe mani pupu, pepi yi nim, "Owundu, nim ya muŋan kin, na einan ei kulenenelang mon!" ³³ Yi nipi kin, eim ke nim ei, Jiisas kenim. Nga wumb eim kin onjung wumb ei, ke ninjing ku. Pe Jiisas eim kaimb sipi kin, noman eŋe embin to piim. ³⁴ Piipi kin, Jiisas

eim yi nim, "Enim eim sipik, konu jili orung pendnjing?" Wumb yi ninjing, "Owundu, nim ya okun, kenjii!" ³⁵ Pe Jiisas eim ke nim. ³⁶ Pe Jura wumb eim ke nim ei, kanik yi ninjing, "Jiisas eim wu ei noman ngoŋum ei, piipi kin, ke ninim," ninjing. ³⁷ Ba Jura wumb kombur ek yi ninjing, "Jiisas eim wu endi ningiŋ tumbun muŋum ei, eim er ka erim. Pe wu kuŋum ei, Jiisas elang kin wu ei kapli kuleŋang.

Jiisas Lasaras Nga Er Konj Sim

³⁸ Jiisas eim noman eŋe embin peng piipi kin, eim tukpu to pendnjing konu eŋe om. Pe Lasaras tukpu to pendnjing ei, kom ku owundu endi eŋe, tunduk tuk puk. Nga ku endi sik kin, tukpu ei ondu nguk. ³⁹ Pe Jiisas eim yi nim, "Enim kom ku owundu ei aki tei!" nim. Wu kuŋum wu ei, eim aim Masa moŋpu kin, yi nim, "Owundu, wu ei kuŋum kunum kapli kapli poru nim ei, eim kumun ngonum," pa nim. ⁴⁰ Jiisas ek nipi, Masa ngopu yi nim, "Nim nimbil oŋ enim? Na ok nim kanip ninj ei, nim pii gii nin pim kin, kapli Gos nge noman dinga owundu ei kenjii." ⁴¹⁻⁴² Pe wumb ku ei tukpu eŋe si kindnjing. Pe Jiisas eim kan epin konu eŋe tonu kanpi yi nim, "Arnan, nim na prei end ei, nim piin. Kapli na nim kin ka piip ngond. Na piind ei, kunum kunum nim na prei eŋe ei piikin. Ba pe wumb ya eŋe na kin ouni moŋmun

wumb ei na nim kin nind. Pe wumb yi piingii ei, nim na kindan onj ni piik wumb ei, na kin pii gii ningii," pa nim. ⁴³ Jiisas eim ek yi nipi kin, eim wii dinga topu yi nim, "Lasaras, nim si kind-kin anda wa!" nim. ⁴⁴ Pe wu kulii ei, angpi kin, anda om. Eim kultum kunum, kan simb angil e, kan to pendik mił ni, alap kumb e, peng to pendik mił ni, kun om. Pe Jiisas ek yi nim, "Eim alap ngenj e, palim ei, si kindan-kin, pangli!" pa nim.

Wumb Peng Pim Wumb Ek Nik Piik Kin, Jiisas To Kundmun Ninjing.

(Masyu 26:1-5, Mak 14:1-2, Luk 22:1-2)

⁴⁵ Pe Jura wumb kombur ok, Mariya kin ke nik mułmun wumb ei, Jiisas jep oł owundu erang kanik kin, eim kin pii gii ninjing. ⁴⁶ Ba wumb kombur en enim puk kin, lo ek piik ekii silmin wumb mulnjung konu e, puk kin, Jiisas eim oł yi erim mił ei, kanik ninjing. ⁴⁷ Yi nengin kin, kulmał kalilmin wu ni, lo ek ei ekii sik elmin wu ni puk kin, kaunsil kanik nik kin, kulou tunjung. Tok yi ninjing, "Wu ei, epi jep oł kanim kanim enim ei, er ermin mił nenj?" yi ninjing. ⁴⁸ "Pe sinim kan wiik tamin kin, oł yi nge erpi pang kin, wumb pei eim kin pii gii ningii ei, nga Rom opu elmin wumb ok, sinim men tołmun ngii owundu ni, sinim Jura wumb tilap ei, to kis erngii, ei mon!" ⁴⁹ Wumb

mulnjung konu tuk e, wu endi mułum wu ei, embe Kaiyapas. Wu ei, eim kulmał kalilmin ei, eim tep mułum kunum. Pe eim ek yi nim, "Enim noman e, epi endi to piik kin, enanmin mon," pa nim. ⁵⁰ "Enim yi to piinerngii mon. Wu endeim kulmba wu ei, eim wumb pei paki tumba ei ka. Mon pim kin, sinim Jura wumb tilap pei, Rom opu ond wumb ok, sinim pei to kundngii," pa nim. ⁵¹ Eim noman e, piim mił, ei piipi kin, ngunerim mon. Eim kulmał kalilim owundu kongun tep ermba nik kin, ei kung ngii e, ermba. Ba Gos yi erang kin, eim oł ekii se tonu omba ni piipi nilim wu yi nim. 'Jiisas eim kołpu kin, Jura wumb pei paki tumba,' ni yi nim. ⁵² Jiisas kołpu kin, Jura wumb mendpił paki tunermba mon. Gos nge kingam noł konu orung orung pei mołmun ei kin, pei kołpu kin, Gos nge wumb pei sipi kin, tilap endeim mendpił kindmba. ⁵³ Pe Jura noman pim wumb ei, kunum e, ni piik kin, Jiisas eim to kundmun ni piik enjing. ⁵⁴ Yi mił nengin kin, Jiisas nga tuk Jura wumb kulou tok erik kin, konu peni e, endnerim. Pe eim konu e, si kindpi kin, am pupu, wumb mulenjing konu e, orung mandi mił, sim konu owundu e, mułum. Pe eim mułum konu ei embe 'Epriyam.' Jiisas eim kin ekii silmin wu ombu kin puk e, ouni mulnjung.

⁵⁵ Jura wumb kor owundu kuni 'Pasopa' nołmun kunum ei, mandi erim. Pe 'Pasopa' kunum ei, mandi erang kin, wumb konu orung eipi eipi wumb ei, Jerusalem konu owundu ele tonu puk kin, en enim noman ele kil ngumun ni, oł ei pii kun erik kin, Moses lo ek nilim mił, yi kun erngii nge punjung. ⁵⁶ Pe wumb pei, Jiisas kurngii enjing. Wumb en enim men tołmun ngii nirikring ele angk molk, yi ninjing, "Enim er piinmin mił nenj? Eim pe kuni owundu 'Pasopa' ei, kanpi ermba nge omba, min mon?" ⁵⁷ Jura wumb kulmał kalilmin wu owundu ombu ni, lo ek piilmin wumb ni, ek ni piik enjing, "Wumb kii semin, eim jili mołum ei pipin kin, pe eim kan ngumun," pa yi ninjing.

12

Amb Mariya Kopung Ka Wii Tołum Ei Jiisas Simb Ele Kindim

(Masyu 26:6-13, Mak 14:3-9)

¹ Kunum angil orung nga endeim mił molk, kor owundu kuni 'Pasopa' nungii ei, tonu omba pim. Pe kunum ele, Jiisas eim Besanii konu ele Lasaras nge konu ele wu ei, Jiisas eim tukpu to pendnjing ei, Jiisas er konj nge sim wu ngii konu ele pum. ² Besanii konu ele wumb Jiisas nge kuni er sinjing sim. Amb Masa eim kuni onguł erim. Nga Lasaras eim Jiisas kin kuni

nunjung wumb ei kin, ouni mulnjung. ³ Pe amb Mariya eim ku owundu top erpi sim kopung ka ming owundu mił endi ei, tu wupu kin, Jiisas nge simb ele kopung bein topu kin, nga Mariya eim nge peng enjin ei sipi kin, eim simb ele kil ngum. Pe kopung muru ka wii tołum ei tuk ngii ele pei muru ka tołum. ⁴⁻⁵ Ba Jiisas eim kin ekii sikim wu ei, embe Juras Eskerias konu ele wu ei, ekii se Jiisas opu orung wumb onjung konu ele nipi ngum wu ei, ek yi nim. "Sinim kopung ka wii tołum ei sikin, wumb eipi ngopun, ku 300 pei mił sipin kin, wumb wii mulnjung wumb ei ku ngopun. Nimbił erang sinim enenjpın?" pa nim. ⁶ Ba Juras eim ek yi nim ek ei, wumb wii mołmun wumb ei kin ek keimi ninerim mon. Eim waning ermba nge piipi, yi nim. Eim ku kon ei, eim tep mundang mołpu kin, ku waning nołum. ⁷ Jiisas eim yi nim, "Nim amb kun eran pangli! Ekii se, na tukpu ele pendngii kunum ei, eim yi ermba," pa nim. ⁸ "Wumb epi sinalim wumb ei, enim kin kunum kunum mołmun. Ba na enim kin, kunum kunum mulał, mon!"

Gos Kulmał Kalilmin Wumb Lasaras To Kundmun Ninjing

⁹ Jura wumb pei, Jiisas Besanii konu ele mołum ni piik kin, eim mułum konu ele onjung. Ok kin, Jiisas

mendpił keningii nge onen-
jing mon. Ok Jiisas eim
Lasaras kułum ei, eim er
konj sim ei, Lasaras kenmin
nik kin, onjung. ¹⁰ Kułmał
kalk ełmin wumb owundu ei,
Lasaras to kundmun ku, ni
piinjing. ¹¹ Nimbil erang,
Jura wumb pei Lasaras piik
kin, kułmał kalk lo ek piik
ełmin wumb ei kin, si kindik
kin, wumb ei Jiisas kin pii gii
ninjing.

*Jiisas Jerusalem Konu Ełe
King Mił Tuk Pum*

*(Masyu 21:1-11, Mak 11:1-
11, Luk 19:28-40)*

¹² Kunum endi nga, wumb
tılap owundu ei ok, ‘Pasopa,’
kunum kor owundu kunum
ei ok piinjing ei, Jiisas
Jerusalem konu ełe omba
ni piinjing. ¹³ Yi piik kin,
wumb ei puk kin, ond onguł
ni epi sik, andłam ełe kui er
mulnjung. Molk kin, wumb
ei, wii tok yi ninjing: “Pe
Gos sin paki tumba! Sinim
Owundu Gos eim kindang
onum. Eim embe ambil
tonu kindmin. Eim sin Esrel
wumb nge King!” ¹⁴⁻¹⁵ Pe
Jiisas kung dongkii wał endi,
kan sipi, tonu ełe mołpu kin,
om. Ei Gos nge ek ka ok
pułum ełe yi mił nim.

“Saiyon konu owundu ełe,
wumb mund mong
enerei! Pe nga enim
nge king ei onum kin,
eim kinei! Eim kung
dongkii wał peł ełe
mołpu, onum.”

¹⁶ Ok Jiisas kin ekii siłmin
wu ombu, Jiisas eim epi oł
erim ei, pii poł tunenjing. Ba

ekii se Jiisas epin tonu ełe
pum, eim tılang owundu ei
seng kanik kin, en enim pi-
injing ni, Gos nge ek kumb
ok pulk ełe pim ei, kun erang
piinjing. Nga wumb eim kin
enjing oł ei piinjing ku.

¹⁷ Ok Lasaras kułang paki
to pendik kunum ei, wumb
pei Jiisas kin molk, Jiisas eim
Lasaras tukpu ełe wii tang
kin, Lasaras angpi opu kin,
konj nga multum ełe wumb
pei, jep oł erang kanik wumb
ei, Jiisas eim oł yi eririm pa
nik, ek yi ninjing. ¹⁸ Wumb
pei ei jep oł erpi eririm ei
piik enjing wumb ei, puk kin,
andłam ełe, kuruk punjung.
¹⁹ Pe lo ek piik nik ełmin
wumb ei, en enim ek nik,
piik piik erik kin, yi ninjing.
“Pe enim enjing oł ei kapli
enanim. Wumb pei en enim
eim kin ekii sik punmun.”

*Griik Wumb Kombur Ji-
isas Kenmin Ni Piik Kin, Pun-
jung*

²⁰ Wumb pei, Jerusalem
konu ełe tonu puk ei, en
enim kor owundu kuni ‘Pa-
sopa’ ełe puk kin, Gos kin
men tok ermin ni punjung.
Nga Griik wumb kombur ełe
ouni punjung ku. ²¹ Wumb
Griik wumb ei, Pilip kin on-
jung. Pilip eim Galilii konu
ełe orung Beseira konu kem-
bis ełe wu. Pe wumb eim kii
sik, yi ninjing, “Wu puł, sin
Jiisas kenmin ni piinmin,”
ninjing. ²² Pe Pilip pupu
kin, Endru kanpi ek ei neng
kin, pukuł Jiisas kankil yi
ninjing. ²³ Pe Jiisas eim ek

nipi, yi nim, “Gos na kindang mani mei wu telim ei onj. Pe na tilang owundu simbii kunum ele, mandi enim,” pa nim. ²⁴ “Na ek keimi mendpil nip enim ngond. Pe Gos kingam Kraisi ei, eim mani mei ele kindim. Pe Gos nge kingam kindang, eim mani mei ele opu kulelang kin, eim mendpil mulang. Ba Gos kingam mani mei konu ele opu kulmba ei, eim wumb eim kin pii gii ninjing wumb pei, eim sipi orung simba. Ei yi mil ku, kuni mong eim endi mei ele mani kulenlang kin, eim mendpil mulang; ba kuni emb endi mei ele mani kulang kin, kapli ei kuni mong pei simba. ²⁵ Wu endi ngenj ele bun bun kulpu ermba wu ei, eim nge noman opu konj pimba ei, am ba. Ba wu endi, eim ngenj ei mendpil piinarpiki kin, Gos nge ek ekii sipi, eim kongun er mulmba wu ei, eim noman konj sipi kin, kunum kunum konj mulmba ei, eim am punermba mon! ²⁶ Pe wu nii endi, na nge kongun ei erim kin, eim na kin ekii simba wu ei, na mulmbii konu ele, na nge kongun wu ei, eim na kin ouni mulmbu. Pe wu endi, eim na kongun ei ermba wu ei, na nge Arnan eim embe ambil tonu kindmba.”

Wu Kingam Ei Wumb Ond Peri Ele Tonu Kundei!

²⁷ “Pe nam noman tuk ele ei, embin tonum. Pe na nip kin, ek nipe ek nimbii? Pe nam Arnan kin yi nimbii,

‘Arnan, nim epi embin tui na kin tonu omba enim ei, nim se! Na ek yi mil ninermbii min? Nimbil erang, ol embin tui ei, na kin tonu omba nge nip kin, akip onj. ²⁸ Nam Arnan ni nim nge embe ei, tonu opu owundu pimba.” Jiisas eim ek yi neng kin, pe Gos ek endi tonu epin konu ele tor opu, yi mil nim, “Na nam embe ei, wumb ambill tonu kindnjing. Pe nga am opu owundu ba enim,” pa nim.

²⁹ Wumb Jiisas kin mandi angk muljung wumb ei, ek piik kin, yi ninjing. “Gur gaki endi enim,” ninjing. Nga wumb kombur yi ninjing, “Mon, enjel endi opu, eim kin ek tangnim,” ninjing. ³⁰ Jiisas eim ek nipi, wumb ngopu yi nim, “Gos ek ei na kin mendpil ninanim mon! Ek ei, enim kin paki tungii nge piingii, ninim,” pa nim. ³¹ “Pe kunum mandi enim ei, Gos ya mei ele molmun wumb ei, mok tumba. Pe Seisen mei konu ele molmun wumb ei, tep molun wu kis topu kindmba. ³² Pe na mei ele mol, ekii se wumb na ond peri ele to kundngii kunum ei, na wumb pei sip kin, na nam kin orung simbii,” nim. ³³⁻³⁴ Jiisas eim ek yi nim ei, eim kulmba nge ei, piingii ni yi nim. Wumb ek orung kindik kin, yi ninjing, “Sin lo ele piinmin ei, lo ek yi ninim, ‘Krais Gos kindang wu, mei ele mani opu, eim kunum kunum konj mulmba,’ ninim. Nimbil erang, nim ek yi nin, wumb

wu kingam ei ond peri ele to kundngii nin? Wu kingam ei nii?" a nim. ³⁵ Jiisas ek nipi, wumb ngopu yi nim, "Pe kunum aninga kopur, mei wumb nge tilang ei, na enim kin ouni mulmbii. Pe enim tilang ele, ol kun andik er mulngii. Mon pim kin, Seisen nge emii dinga ei, enim sipi orung simba. Wu endi eim emii peng ba ei, eim konu jili orung ba ei, eim piinermba mon! ³⁶ Pe enim tilang peng molmun ele tilang ei, na kin pii gii ningii. Enim na kin pii gii ninjing kin, enim tilang ei nge, kingam ambilam nol mił mulngii. Nga enim tilang ei, andik kin, ol kun erngii ku!" pa nim. Jiisas eim ek ei nipi, poru nipi kin, eim wumb mulnjung konu ele, tuk am pup kin, koi erim.

Jura Wumb Jiisas Kin Pii Gii Ninenjing

³⁷ Jura wumb Jiisas eim jep ol pei erim ei, kanik kin; ba enim Jiisas kin pii gii ninenjing mon. ³⁸ Pe ok ek ni tor kindilim wu Aisaiya nirim ek ei, pe keimi tonu pim. Ok wu ei, Aisaiya eim ek yi mił nirim:

"Owundu wumb nii endi, sin ek ei ni tor kindinjing ei, pii gii ninenjing mon. Pe Owundu eim nge noman dinga ei, wumb pei kin andan tang kin; ba wumb ei, pii pol tunenjing."

³⁹ Wumb Jiisas kin pii gii ninenjing. Nimbił erang ek ni tor kindilim wu ei, Aisaiya ek

endi nga nirim mił ei, keimi pirim. Eim ek yi mił nirim.

⁴⁰ "Gos eim, en enim ningił ambil ak tang kin, en enim ningił ele, kapli kun kinerngii mon! Nga noman erang kin, kom ku mił peng kin, en enim noman ele, pii kun enerngii mon! Pe nga en enim, nanim kin wangin kin nanim paki top kin, ol yi ermbii ni piik, enanmin!" pa ni Gos Owundu yi nim.

⁴¹ Ek ni tor kindilim wu ei, Aisaiya eim Krais Gos kindang mei konu ele mani wu nge tilang owundu ei, kanpi kin Krais nge ek ka mendpił nirim.

⁴² Pe Jura wumb num kombur, Jiisas kin pii gii nik kin; ba en enim lo ek piik nik elmin wumb ei kin, mund mong erik kin, ek nik tor kindnenjing. Nimbił erang, lo ek piilmin wumb ei, sin men tołmun ngii ele, to anda kindngii, ni piik. ⁴³ Gos en enim embe ei, ambil tonu kindmba ni piinarik, mon! Wumb en enim nge embe ei, ambil tonu kindngii, ni piik enjing.

Jiisas Wumb Kos Piimba Ek Ei

⁴⁴ Jiisas eim wii dinga topu kin, yi nim, "Wumb nii endi, na kin pii gii nimba ei, na kin mendpił mon! Ba Gos na kindang onj kin, ouni pii gii nimba ku. ⁴⁵ Wumb endi, na kenmba ei mił ku, na Arnan na kindang onj ei, kenmba

ku. ⁴⁶ Na nam ya mei wumb ele, tilang nge onj. Wumb nii endi na kin pii gii nimba wumb ei eim wumb nii endi, noman tuk emii ol kis ele, min ol ei mił mulermba wu ei, na tilang ele ekii simba. ⁴⁷ Pe wumb endi, na ek ei piipi, ekii sinerim kin, na eim ek kos mił piip, yi enermbii. Na mani mei ele op, wu amb ek piip, kun erip kin, kos piip, ermbii nge onenj mon? Na wu amb pei, Gos kin orung simbii nge onj. ⁴⁸ Pe wumb endi, na nge ek ei ekii sinarpi buł ngopu erim kin, eim kin kos piipi, ermba wu endi mołum. Pe na ek nip, tor kindind ek ei, pii gii ninenjing kin, ekii se Gos kunum poru nimba kunum ei, eim kos owundu piimba. ⁴⁹ Na nam noman ele piip kin, ninand mon. Na Arnan eim na kindpi kin, eim ek ei nipi, na ngopu kin, yi mił nim na nind. ⁵⁰ Pe na piind ei, na nge Arnan ek ei, kunum kunum konj ngumba nge nip kin, tonu kindiim ei yi mił pakim. Na ek pei ni tor kindind ei, na nge Arnan na kanpi nim ek ei, na nip tor kindind,” Jiisas pa nim.

13

Jiisas Eim Ekii Silmin Wu Ombu Simb Ele, Was Erim

¹ Pasopa kuni nołmun kor owundu ei, tonu omba mandi erang kin, Jiisas eim piim. Eim mei ele si kindpi kin, Arim kin orung ba nge ni piim. Piipi kin, eim nge wumb mei ele

mani mułngii ei kin, noman ngołum. Nga eim mei ele wumb pei noman ngopu pupu kin, kułmba kunum ei, poru nim. ² Pe kunum poru neng kin, Jiisas kin ekii silmin wu ombu kin, kuni nok mułangin kin, Seisen opu, Jura Eskerias konu ele Saimon nge kingam eim noman tuk ele pum. Pang kin, Juras eim Jiisas sipi kin, opu orung wumb ongii konu ele nipi, tor kindmba nge piim. ³ Jiisas eim piipi, poru nim kin, eim Arim epi pei kin, noman dinga eim ngopu, poru nim. (Nga Juras Eskerias Saimon nge kingam ermba ol ei piim ku.) Gos eim kindang om kin, nga eim Arim Gos kin, orung ba, ku. ⁴ Pe Jiisas eim kuni peł ei, si kindpi kin, eim angpi, kon takis ei, guł topu sepi kin, kon alap endi sipi, eim kend ele tałpi kin, eim kongun wu mił erim. ⁵ Eim yi erpi kin, noł sipi, ming endi sim ele noł bein to kindim. Pe noł ming ni sipi, eim nge ekii silmin wu ombu simb ele, was erpi kin, kon alap kend ele tałpi pendim ni sipi kin, eim simb ele kil ngopu, yi erim. ⁶ Eim simb was erpi opu kin, Saimon Piisa mułum konu ele tor wang kin, Piisa eim ek yi nim, “Owundu, nim na simb ele was enjii on?” a nim. ⁷ Pe Jiisas eim ek nipi, orung kindpi yi nim, “Na pe ol ei, ermbii end ol ei, nim pe pii poł tunenjii. Ba ekii se, ol ei pułe, nim pii kun enjii,” pa nim. ⁸ Piisa

ek dinga yi nim, “Nim na simb was enenjii mon!” Pe Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Pe na nim simb ei was enenj kin, nim na kin ouni mulenjii mon!”⁹ Nga Saimon Piisa yi nim, “Owundu, nim na simb ɛle mendpiɫ was enerii! Ba na peng ɛle ni, angil ɛle, pei was erii!” pa nim.¹⁰ Nga Jiisas eim ek yi nim, “Wumb ngenj ɛle, noɫ was ok pei enjing ei, nga was enerngii mon! Ba simb ɛle mendpiɫ, noɫ was erngii nge salim ei, erngii. Pe enim noman tuk ɛle ka seng kin, moɫmun. Ba enim wumb pei mon! Wu endi, Juras Eskerias wu ei, eim noman tuk ɛle oɫ kis salim.¹¹ Jiisas ek ei piipi, poru nim wu ei, eim opu orung wumb nipi, tor kindmba wu yi nim, “Enim wumb pei noman tuk ɛle ka mulaɫmin,” pa nim.

¹² Pe Jiisas eim kin ekii silmin wu ombu simb was er poru nipi kin, eim kon takis ei, nga kindpi kin, eim peɫ konu ɛle orung muɫum. Moɫpu kin, ek yi nim, “Na enim kin oɫ enj ei enim piinmin, min?”¹³ Enim na ek emb to ngokun ɛlin wu owundu nilmin. Nik kin, enim ek kun yi nilmin. Na yi miɫ moɫ.¹⁴ Na ek emb top wumb ngop, wu Owundu moɫup kin, na enim simb ei was enj. Nga enim yi ku, enim engnjing noɫ kin, oɫ yi miɫ erei!” nim.¹⁵ Na oɫ ei pe erip kin, enim andan top enj oɫ ei, nga enim enginjing noɫ kin yi ku erngii.¹⁶ Na ek keimi mendpiɫ enim

kanip nind, ‘Kongun wu ei, eim nge wu Owundu ei kapli to mani kindnalim. Nga wu endi kongun ermba pum wu ei, eim kindang pum wu ei, to mani kindpi kin, eim wu Owundu miɫ mulermba mon.¹⁷ Pe enim oɫ ei nge puɫe piik kin, enim yi miɫ enjing kin, enim noman ka piingii.

¹⁸ “Na nam sip mundunj kin, enim wumb ombu kin nind ei, enim pei mon. Ba pe epi ɛle nge wumb ok puɫmun Gos nge ek nirim ei, keimi paɫim. Gos nge ek yi miɫ nirim: ‘Wu endi, na kin ende moɫpuɫ kuni nunjpuɫ wu ei, na nge opu orung wu, tonu opu moɫum.’¹⁹ Oɫ ei tonu onerang kin, na pe ek ei nip, enim ngond. Pe ekii se wu ei, oɫ yi erang kin, enim kanik kin, na Krais Gos kindang mei wu onj kin, pii gii ningii.”²⁰ Jiisas eim yi nim, “Na ek keimi mendpiɫ nip enim ngond. Na nge kongun wu kindamb pangin kin, wumb endi sipi tuk simba wu ei, eim na kin ouni simba. Nga wu endi na sim kin, na Arnan na kindang onj ei, ouni simba ku.”

Juras Jiisas Sipi Kin Opu Orung Wumb Ngumba Nge Pum

(Masyu 26:20-25, Mak 14:17,21, Luk 22:21-23)

²¹ Jiisas eim ek yi miɫ neng kin, eim noman tuk ɛle embin tang kin, piipi yi nim, “Na ek keimi mendpiɫ nip enim ngond. Enim moɫmun konu tuk ɛle wu endi moɫum wu

ei na opu orung wumb ongii konu eġe nipi, tor kindmba.”
²² Eim ek yi miġ neng kin, eim kin ekii siġmin wumb ombu, en enim kumb kin erik kanik, “Wu nii endi ninim,” ni piinjing. ²³ Wu endi Jiisas kin ekii siġim wu ei, Jiisas eim noman ngoġum wu ei, Jiisas muġum konu eġe mandi wii muġum wu ei, embe Jon. ²⁴ Pe Saimon Piisa, Jon kanpi, peng ku tonu nim eim mandi moġum ei, eim kii se, Jiisas wu nii endi nimba ei, piimin ni piim. ²⁵ Pe Jon eim Jiisas muġum konu eġe mandi pupu, Jiisas nge kom sipi moġpu kin, yi miġ nim, “Owundu, nim nii kin nin?” ²⁶ Jiisas eim ek nipi, orung kindpi kin, yi nim, “Pe na kuni bres sup kin kindip orung sip kin, eim ngamb numba ei, wu ei mendpiġ. Pe Jiisas eim kuni bres sup kin kindpi kin, orung sipipi, Juras Eskerias, Saimon nge kingam ei ngum. ²⁷⁻³⁰ Pe Juras kuni ei sipi nang kin, Seisen Juras noman tuk eġe tuk pum. Pe Jiisas eim ek yi nim, “Nim epi endi enjii pin kin, sikir enjii,” nim. Pe Juras kuni orung ei, sipi nopu kin, sikir anda pupu pum. Pe konu emii pim ei, poru nim. Jiisas eim ek ni piim; ba ei tonu peġ eġe kuni ende nok mulnjung wu ombu, ek ei puġe pii poġ tunenjing. Wu kombur en enim yi piinjing. Juras ku tep eġim wu ei kin, ninim ni piinjing. Juras eim epi top ermba ni konu kor owundu kunum top erpi,

min wumb epi sinerang, wii mulnjung wumb ei ngopu, yi erang kin, Jiisas piipi ninim ni, yi piinjing.

Lo Ek Konj

³¹ Juras anda pupu pang kin, Jiisas eim ek yi nim, “Pe Gos kindang opu wu kingam telim, tiġang owundu seng kin, nga Gos wu kingam ei kin, tiġang owundu simba. ³² Pe na Gos nge tiġang owundu ei, na andan top ninj kin, Gos kindang mei wu telim ei, na nge tiġang owundu andan yi ku tumba. Gos eim andan topu, sikir ermba. ³³ Enim na kangil miġ, na enim kanip nind. Kunum endi ekii se aninga, enim na kurngii. Pe kunum aninga, na nam enim kin ouni moġ. Pe ek ei Jura wumb kan yi ku ninj ek ei, enim kanip nind ku. ‘Na bii end konu ei, enim punerngii.’ ³⁴ Na enim lo ek konj endi nip, enim ngond endi ei, yi miġ. Enim engnjing noġ noman ngungii ei, na enim noman ngoġ miġ, yi ngungii. ³⁵ Pe enim engnjing noġ endeim endeim ni, noman ngunjung kin, wumb pei yi piingii ei, enim na kin ekii sik endnjing wumb, ni piingii,” Jiisas yi nim.

“Piisa, Nim Nam Buġ Ngunjii,” Nipi Jiisas Yi Nim (Masyu 26:31-35, Mak 14:27-31, Luk 22:31-34)

³⁶ Saimon Piisa ek kii sipi, yi nim, “Owundu, nim konu jili punjii nin?” Nga Jiisas

ek nipi, orung kindpi yi nim, “Pe na bii end konu ei, nim na kin ekii sikin punenjii. Ba ekii se, nim na kin ekii sinjii,” nim. ³⁷ Piisa nga ek nipi yi nim, “Owundu, nimbil erang pe, na nim kin ekii sip on-ermbii? Na pe kołup kin, nim paki tumbii,” Piisa yi nim. ³⁸ Nga Jiisas ek kii sipi, Piisa ngopu yi nim, “Pe nim kolkun, na paki tumbii nin min? Na ek keimi mendpil nip, nim ngond; kei kultu peli wii tunermba kunum ei, nim na nge embe ei, kunum tekliki ni tor kindnenjii,” Jiisas yi nim.

14

Erinjin Gos Kin Pungii Andlam Ei Jiisas Mołum

¹ “Enim noman embin tonum, yi enerei mon! Enim Gos kin pii gii ninjing kin, na kin pii gii ningii ku,” Jiisas pa nim. ² “Na nge Arnan mołum konu ele, konu pei salim. Pe yi sinełang kin, na enim ok kanip niłamb. Na nge Arnan ngii ei pup kin, enim nge konu ele, er kun ermbii ni pund. ³ Na pup konu ele er ka er sep kin, nga orung op, enim kin ouni bin. Ei yi mił, na mułmbii konu ele, enim na kin ouni mułngii ku.” ⁴ Jiisas eim yi nim, “Na bii end konu ele andlam ei enim piinmin min?” ⁵ Pe Tomas ek nipi yi nim, “Owundu nim konu jili punjii nin? Sin piinanmin. Pe nim punjii andlam ei, sin er piimin mił nenj?” ⁶ Jiisas

ek nipi ngopu, yi nim, “Na nam Arnan mołum konu ele, andlam ei nge moł. Nga na nam ek keimi ei nge puł wu. Nga na nam noman konj kunum kunum ei nge puł wu moł, ku! Wumb endi na Arnan mołum konu ele andlam eipi endi punermba, mon, andlam ei, na mendpil. ⁷ Pe enim na piik muljung kin, na nge Arnan ei, enim piingii ku. Pe enim eim piik kanik enmin mił, nga yi kun kanik piik erngii,” Jiisas yi nim.

⁸ Nga Pilip ek yi nim, “Owundu, nim Arnim ei, andan tan, sin kapli piimin,” a nim. ⁹ Nga Jiisas ek nipi, Pilip ngopu yi nim, “Na enim kin kunum kinan muls. Pe Pilip nim na pii poł tunen, min? Wumb endi na piim wumb ei, na nge Arnan piim ku. Nimbil erang nim yi nin, ‘Nim Arnim, sin andan tan kenmin, nin?’ ¹⁰ Pe nim Pilip, na kin pii gii ninen, min? Na Arnan kin moł; nga na Arnan ei nam kin mołum. Na ek nip, enim ngond ei, na nam nge noman ele nip ngunand mon. Na Arnan eim na kin eim nge kongun ei end. ¹¹ Enim na kin pii gii ningii. Na nam Arnan kin moł. Nga Arnan eim na kin mołum. Pe enim ei piik, pii gii ninenjing kin, nga na kongun ni, jep oł pei erip punj ei, enim piingii. Piik kin, na kin pii gii ningii. ¹² Na ek keimi mendpil nip enim ngond, wumb endi na kin pii gii nim kin, eim na kongun ele mił, yi ermba ku. Nga kongun owundu

ermba ei, na enj kongun ei am tonu kindmba. Nimbil erang, na Arnan mołum konu ele bii pund. ¹³ Epi endi simin nik kin, na nge embe ele prei enjing kin, enim kapli singii. Yi erangin kin, na Arnan eim nge kingam na kin embe ambil tonu kindmba. ¹⁴ Enim na nge embe ele oł endi ermbii nik, Gos kin kii sik, prei enjing kin, na kapli ermbii."

Jiisas Gos Nge Gui Ka Ei Kindmbii Nim

¹⁵ "Enim na kin noman ngunjung kin, na lo ek ei piik, ekii singii ku. ¹⁶ Nga na Arnan kin kii simbii Gos eim nge Gui Ka kindang, enim paki tumba wu ei, ek keimi puł wu. Ei enim kin kunum kunum mułmba. ¹⁷ Ei Gos ek ka ei, ek keimi mendpił nimba. Mani mei wumb pei eim singii ei, kapli enanim. Nimbil erang, eim kanik kin, pii poł tunanmin. Nga eim kongun elim mił, ei piinanmin ku. Ba enim ei piinmin. Nimbil erang, ei eim enim noman tuk ele mołum kin, nga mułmba ku.

¹⁸ "Na enim kin si kindip pamb kin, enim kangil ernjing, menjing mulerang mołmun mił, yi mulerngii mon. Na enim kin orung ombii. ¹⁹ Mani mei ele pii gii ninenjing wumb ei, na kunum aninga kinerngii mon, ba enim na keningii. Na noman konj sip, kunum kunum mułamb kin, ei nga enim yi ku, noman konj kunum kunum mułngii.

²⁰ Kunum ele, enim piingii ei, na Arnan kin mułamb kin, yi mił ku, enim na kin mułangin kin, nga na enim kin, yi ku moł.

²¹ "Wumb nii endi, na nge lo ek ei sipi, ekii simba wumb ei, na kin noman ngonum. Ngang kin, na nge Arnan eim noman wumb ei kin ngang kin, nga na wumb ei kin, noman ngumbii ku. Nga na eim mułmba konu ele tor wamb kin, na nam eim kin andan tumbii ku." ²² Jiisas eim ek yi mił neng kin, wu Juras endi, eim Eskerias Saimon nge kingam mon. Wu eim ek nipi, Jiisas ngopu yi nim, "Owundu, nimbil erang nim sin kin, ni ninim andan tunjii nin, ba ya mani mei ele pii gii ninenjing wumb ei kin, nim andan tunenjingii nge nin, min?" ²³ Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, "Pe wumb endi na noman ngołum ei, eim na nge ek ekii simba wu ei, na nge Arnan wumb ei, kin noman ngumba ku. Nga sił Arnan kin, na ouni o puł, wumb ei kin mułmbuł. ²⁴ Wumb endi na kin noman ngunalim ei, eim na nge ek ei ekii sinałim ku. Pe enim piinmin ek ei, na nam nge ek mon. Na Arnan nge ek ei, eim na ngopu kindang kin, na onj.

²⁵ "Pe na enim kin ouni mołpun kin, na ek ombu enim kanip nind. ²⁶ Ba enim paki mendpił tołum ei, Gos Gui Ka enim paki tumba. Na nge noman dinga ele, na Arnan ei kindmba. Gos Gui Ka enim kin epi pei andan

tumba. Tang kin, enim nge noman ele pirek neng kin piingii ei, na enim ok nip ngur ek ei, pei enim noman ele piingii.

27 “Na enim si kindip, bii peng kin, na enim noman emin ngond. Nam nge noman emin kanim eipi enim ngond ei, mani mei ele pii gii ninenjing wumb ei, en enim noman emin ngok enim oł ei nge, na enim ngunand mon. Enim noman embin tum kin, mund mong yi energii mon! 28 Na enim kanip kin nip ngunj ek ei, pii poru ninmin, ‘Na pe enim si kindip kin, na Arnan kin bii end. Ba na nga enim kin orung ombii.’ Pe enim ok na kin noman ngunjung kin, na nge Arnan kin bii nge, enim ka piingii. Ei nimbił erang, na Arnan kin bii kunum ei, Gos Gui Ka kindamb kin, enim kin mołpu kin, dinga ngumba. Nga na Arnan eim Owundu mołang kin, na mani moł. 29 Nga pe oł ei, tonu onerang kin, na ek ei, ok nip enim ngond. Pe ekii se, yi mił tonu om kin, enim na kin pii gii ningii. 30 Pe na enim kin ek pei nip, enim ngumbii pinałim. Nimbił erang, mani mei ele pii gii ninenjing wumb ei, Seisen noman tuk ele mułang kin, ei ongii mandi onum. Pe eim oł endi na kin ermba ei, kapli enanim. 31 Ba mani mei ele wumb pei, epi endi piingii ei, na Arnan kin noman ngop ei nge, na Arnan ek nirim mił ei, na ekii sił.”

“Pe enim engngei! Sinim pamin!” Jiisas pa nim.

15

Jiisas Eim Ond Mong Wain Mił Mendpił Mołum

1 Jiisas eim ekii siłmin wumb ek nipi ngum, “Nam na ond wain mendpił mił moł. Na nge Arnan ei, ond wain pin nge tep elim wu mił mołum. Nga wumb ei na kin pii gii ninjing wumb ei, na nge ond angil mił mołmun. 2 Na nge angil ele ond mong tunałim ei, na Arnan top tor kindilim. Ei yi mił, wumb nga oł kun ka enarik wumb ei, na kin pii gii ninenjing wumb ei, na Arnan wumb ei, top tor kindimba. Ond angil kombur mong tołum ei, na Arnan eim kołmung topu, er ka erpi erang kin, nga mong pei ka tumba. Ei yi mił, wumb oł kun ka kombur oł ei elmin; ba oł kun pinałim mił oł ei, top si kindimba. Yi erang kin, wumb ei, oł kun ka mendpił nga erngii. 3 Na nge ek nip, enim ngond ei erang kin, enim noman tuk ele, kun ka wii mułngii. 4 Enim na kin ouni mułangin kin, na enim kin mułmbii. Pe ond angil ei pupu, ond mam ele kin pinerim kin, ei ond mong tunermba. Yi mił ku enim na kin mulenjing kin, enim yi ku, oł kun ka wii energii mon!

5 “Na ond wain mendpił mił moł. Nga enim ond wain ei angil mił mołmun. Wumb endi eim na kin mułang kin,

na eim kin mułmbii ei, eim oł kun ka wii pei ermba. Pe enim na wak tunjung kin, enim oł kun ka wii endi en-
 erngii, mon! ⁶ Pe wumb endi na kin mulerim kin, ei yi mił, ond wain angil kulii erang kin, to tor kindinmin mił, yi erngii. Erik kin, ond angil ei, kułou tok kin, dup kałimin. ⁷ Pe enim na kin mułangin kin, na nge ek ei enim noman tuk ełe pim kin, enim noman ełe Gos kin prei erngii ei, enim kin oł yi mił ku, tonu omba. ⁸ Pe enim oł kun ka wii enjing kin, na Arnan oł ełe nge, eim embe ambil tonu ba. Seng kin, enim na nge kongun wumb mendpił erik mułngii. ⁹ Na Arnan na noman ngołum mił, yi ku, na enim kin noman ngoł. Enim na kin mulnjung kin, na noman ełe, enim kin kunum kunum er ngumbii. ¹⁰ Pe enim na nge lo ek dinga ei ekii sinjing kin, enim na nge noman kunum kunum er ngumbii. Ei mił ku, na nam Arnan nge lo ek dinga ei, kun ekii sil. Sip kin, eim nge noman kaimb ngopu ełe ei, na moł.

¹¹ “Na nam ek ei, enim kin ngond ei nge, noman ka ei enim kin peng kin, enim noman ka piik mułngii. Ei enim noman tuk ełe piki to peng kin, kunum kunum ka piingii. Yi ni piip kin, na ek ei enim kin ngond. ¹² Na nge lo ek dinga ei yi mił pałim. Enim engnjing noł mołmun ei, noman ełe ngungii ei, na enim noman

ngoł mił ngungii. ¹³ Pe wumb endi eim nge wu puł pei ni, wumb endi paki tumbii ni, erpi kułmba ei, noman ngok, ngok enmin oł ei, to mani kindmba. ¹⁴ Pe enim na ek dinga nind ek ei ekii sinjing kin, enim nam nge wumb puł mendpił mułngii. ¹⁵ Kongun wu ei eim nge wu owundu ermba oł ei piinalim. Pe yi ku, na enim kongun wu ninermbii mon. Nimbil erang, na Arnan nge ek nipi ngurum ek ei, na enim kin nip poru ninj. Ei nge, na piip kin, enim nge wu puł mendpił nind. ¹⁶ En enim na sik, mundnenjing mon! Ba na enim sip, poru nip kin, mundunj. Mondup kin, enim kongun ełe kindinj ei, enim Gos kongun erangin kin, oł kun ka wii tonu omba nge nip kindinj. Pe enim nge kongun kun ka wii tonu wang kin, kunum kunum yi erik mułngii. Mułangin kin, enim na nge noman dinga ełe, Gos kin prei erik na Arnan ngok epi endi simin ningii ei, enim kapli ngumba. ¹⁷ Na enim ek dinga yi mił nip ngond. Enim engnjing noł, endeim endeim ni, ei noman ngungii.”

Mei Wumb Pei Jiisas Kin Ekii Silmin Wu Ombu Kin, Opu Orung Erngii

¹⁸ “Ya mei ełe pii gii ninenjing wumb, enim kin opu orung enjing kin, enim piingii ei, na kin kumb se, opu orung erik, ei piingii. ¹⁹ Nga enim pii gii ninenjing mei

ele wu mendpil pilang kin, wumb ei, enim si tuk, noman ngok silangin. Ba enim ya mei ele nge wumb mon. Na enim pii gii ninenjing wumb ei si tor kindip kin, enim nam nge sip mundunj. Ele nge, mei ele pii gii ninenjing wumb ei, enim kin opu orung erngii. ²⁰ Na enim kanip nind ek ei piik muŋgii, 'Kongun wu ei eim nge wu owundu ei, to mani kind-nermba mon! Pii gii ninenjing wumb ei, na muls konu ele ok, na kin ol embin tui ngunjing ei, ol ei miŋ, enim muŋgii konu ele, yi erngii ku. Na nge ek ekii sinjing pim kin, enim nge ek ei, ekii singii ku. ²¹ Ba wumb ei, na Arnan moŋpu kin, na kindang onj ei, piinenjing wumb ei, enim kin ol pei yi erngii. Nimbiŋ erang, enim na nge ekii silmin wumb moŋmun. ²² Pe keimi onarip kin, na ek wumb ei ngunenj pim kin, wumb en enim ol kis enjing ei, singambiŋ piinerngii. Ba pe, wumb en enim ol kis ei koi erngii konu ele endi sinakim mon. ²³ Wumb endi, na kin opu orung ermba ei, eim nge Arnan ei kin, opu orung ermba ku. ²⁴ Kongun ele kanim kanim ok, wumb endi enerik ol ei nge, na enim konu tuk ele enj. Pe keimi, na jep ol ei enenj pim kin, wumb en enim ol kis ei pim kin, ei piinerngii. Ba pe ol ei kanik poru nik, na nge Arnan kin ouni, opu orung enmin. Nimbiŋ erang, enim na kin pii gii ninenjing. ²⁵ Ba en

enim enmin ol ei, en enim lo ek endi, lo mon ele pol pendnjing ek ei, pei keimi tor onum. Ek ei yi miŋ ninim, 'Wumb en enim na kin opu orung wii enmin.'

²⁶ "Ba paki toŋum nge wu endi, enim kin erang, dinga muŋgii ei, eim na Arnan kin moŋum ei, na kindamb, enim kin omba. Omba wu ei Gos nge Gui Ka ei ek keimi mendpil niŋim. Gos Gui Ka pim kin, na Arnan kin moŋpu kin, omba. Gui Ka ei opu, na nge ek ei nip tor kindmba. ²⁷ Nga enim na nge ek ni tor kindngii ku. Nimbiŋ erang, ok enim na kin muŋangin kin, na kongun ei puŋgun mondup kin enj. Nga ok molk kin, pe moŋum," Jiisas pa nim.

16

Jiisas Ek Nga Eim Ekii Silmin Wumb Ngum

¹ Jiisas nga ek yi nim, "Na enim pii gii ei, si kindik, en-erngii ni piip kin, ek ei nip enim ngond. ² Enim Jura men toŋmun ngii ele wumb enim to anda kindngii. Nga ekii se, enim Gos nge kongun paki tok ermin ni piik kin, wumb ei, ok enim to kundngii. ³ Wumb en enim na nge Arnan ei piinarik kin, nga na piinarik kin, ol yi miŋ erngii. ⁴ Ba na enim kin ol embin tui ol ei nge, tonu omba ni piip kin, na enim kengip ngop nind. Nga ekii se, ol ei tonu om kin, enim ei piingii.

Na enim kin ek yi nir miŋ, ei piingii. Nimbiŋ erang, ok

na enim kin mołup kin, ek ei nip enim ngunerir.

Gos Nge Gui Ka Kongun Yi Elim

⁵ “Ba na Arnan kindang onj konu ei, nga orung bii end. Ba enim mołmun wu ei, endi na, ‘Nim konu jili punjii en?’ Ek yi endi nik kin, na kii sinenjing mon. ⁶ Ba na ek ei, enim kanip nemb kin, enim nge noman ełe embin mendpił enim. ⁷ Ba na ek keimi nip enim ngond. Na enim si kindip kin, na bii ełe nge, enim paki tumbii. Pe na punenj kin, Gos Gui Ka ei, enim paki to ermba ei, enim paki tunermba. Pe na punenj kin, enim dinga paki to ermba Gos Gui Ka ei, enim kin onermba. Ba na punj kin, eim kindamb kin, enim kin omba. ⁸ Nga Gos Gui Ka opu, ya mei konu ełe, pii gii ninenjing wumb ei, kongun erpi andan tang kin, en enim piingii ei, oł kis enjing pimba. Nga oł kun ka oł pałim ni, Gos en enim kos pimba ei, piingii ku. ⁹ Gos Gui Ka andan tang kin, wumb en enim oł kis enjing pułe ei, en enim na kin pii gii ninarik kin, end-njing ei, piingii ku. ¹⁰ Nga oł kun mendpił ei nge pułe andan yi mił tumba. Nimbil erang na Arnan kin nga orung bii ei, enim nga na kinerngii mon. ¹¹ Gos wumb kos piimba ei nge pułe andan yi mił tumba. Nimbil erang, mei ełe wumb tep er mołum wu ei Seisen, eim dup owundu kin kunum kunum mułmba. Yi mił ku, wumb

pii gii ninenjing wumb ei kos owundu singii ku.

¹² “Na ek pei pałim ei nip enim ngumbii end; ba pe na enim ngumbii end ei, pe enim kaplı ei piinerngii pałim. ¹³ Ba Gos nge Gui Ka ei ek keimi mendpił niłim ei, opu ek nipi enim kin ek keimi andan tumba. Nga eim noman ełe ek endi nipi enim ngunermba mon! Ba Gos nge ek eim piipi ek ei nipi enim ngumba. Ngopu kin, nga oł ekii se tonu omba ei nipi enim ngumba ku. ¹⁴ Gos Gui Ka eim na nge ek ei sipi opu kin, enim tor pułe nipi andan tumba. Oł yi ermba ełe, na embe ambil tonu kindmba. ¹⁵ Na Arnan nge epi pei ei, na nge ei piip kin yi mił nind. Gos Gui Ka na nge epi pei ei sipi opu kin, enim kin andan tumba,” pa nim.

Noman Embin Tonum Ei, Nga Kunum Kunum Ka Piimba

¹⁶ Jiisas nge ek yi nim, “Pe nga kunum aninga kopur enim kinerngii. Nga ekii se kunum aninga enim na keningii!” ¹⁷ Jiisas eim kin ekii silmin wu kombur en enim ek yi mił ninjing, “Ek ei pułe sinim piimin ni, ninim mił nenj? Eim yi nim, ‘Enim pe kunum aninga na kinerngii. Nimbil erang nga nam Arnan kin bii ni pund,’ pa nirim. ¹⁸ Nga ek yi ninjing, ‘Pe kunum aninga,’ ninim ei nipe ek ninim? Sinim eim ninim ek ei, pułe pii poł tunanmin,” ninjing. ¹⁹ Nik kin, Jiisas eim kii singii

enjing ei, Jiisas eim piipi kin, ek nipi ngopu yi nim, “Na ninj ek ei, puŕe piimin nik, kii sik orung orung er moŕmun min? Na ek yi miŕ ninj, ‘Kunum aninga pe enim na kinerngii. Nga ekii se kunum aninga enim na keningii,’ pa ninj. ²⁰ Ei na ek keimi mendpiŕ nip enim ngond. Mani mei eŕe wumb ombu pei, na to kundjung kin, ka piingii. Ba eŕe nge, enim noman embin to piingii. Nga noman embin ei, opu ka peng kin, nga enim ka mendpiŕ piingii. ²¹ Amb endi kangiŕ mengmba ei piipi kin, noman embin to piim. Nimbii erang ei ngenj kumbii elim; ba eim kangiŕ mengpi kin, eim ngenj kumbii nga piinerim mon. Eim kangiŕ mengpi tonu om ei, kangiŕ kan ka kanpi se muŕum. ²² Ei miŕ pe enim noman embin piinmin. Ba na enim nga kenmbii kunum ei, enim ka piingii. Enim noman ka piingii ei, wumb endi to eipi kindnermba mon!

²³ Kunum eŕe enim epi endi na kin kii sinerngii mon! Na ek keimi mendpiŕ nip enim ngond. Pe enim na Arnan kin epi endi simin ni, prei erngii ei, na nge noman dinga eŕe, enim kii singii epi ei enim ngumba. ²⁴ Ok enim na nge noman dinga eŕe epi endi simin nik kin, Gos kin prei enenjing mon! Pe enim epi endi ei kii sik ei, sinjing kin, en enim noman ka mendpiŕ seng piingii,” pa nim.

Mei Eŕe Oŕ Kis Ei Jiisas To Mani Kindim

²⁵ Jiisas nga ek yi nim, “Na ek ombu nip ek ekin top ninj. Nga ekii se kunum endi, tonu omba ei, enim kin ek ekin top nip enermbii, mon! Ba nam ek kun nip tor kindip kin, Arnan moŕum miŕ eim kin nip tor kindmbii. ²⁶ Kunum eŕe, enim na nge noman dinga eŕe, Gos kin prei erngii; ba na enim kin ek nip yi ninenj eŕe, na nam prei eramb kin, na Arnan kii sip enim paki tumba, ei mon nip end. ²⁷ Na nge Arnan enim noman ngonum. Ngang kin, nimbii erang, enim na kin noman ngonmun. Na Arnan Gos kin moŕup, enim kin onj ei enim pii gii ninjing. ²⁸ Kumb ok na nam Arnan kin ouni moŕup, Arnan si kindip mani mei eŕe onj. Pe na mei konu eŕe ei si kindip kin, Arnan kin nga orung bii,” pa nim.

²⁹ Pe Jiisas eim kin ekii siŕmin wu ombu en enim yi ninjing, “Pe nim ek ekin tunarkin kin, ek ni tor kindin,” pa ninjing. ³⁰ “Pe sin pii kun enmin ei, nim wumb endi epi kii simba ni, kui enan mon. Ninim, epi pei pii poru niŕin wu ei, pe sin pii gii ninmin ei, nim Gos kin ouni molkun on,” pa ninjing. ³¹ Jiisas eim ek nipi orung kindpi yi nim, “Pe enim na kin pii gii ninmin min? ³² Piinmin! Pe kunum mandi enim ei, tor wang kin, wumb enim endeim muŕngii konu eŕe, si pok erik, en enim konu eipi eipi kindngii. Kindangin

kin, enim na si kindik kin, konu ełe eipi eipi pungii. Ba na nam mendpił mulermbii mon! Na Arnan kin ouni mułmbuł,” pa nim. ³³ “Na nam noman ełe yi piind ei, enim na kin noman emin seng mułngii ei, na enim kin ok ek yi ninj, ‘Mani mei ełe enim oł embin tui palim. Ba enim noman dinga peng mułngii! Mułangin kin, na ya mei ełe wumb dinga oł kis ei na to mani kind poru ninj,’ ” pa nim.

17

*Jiisas Eim Prei Erpi Kin,
Eim Kin Ekii Silmin Wu Ombu
Paki Tum*

¹ Jiisas ek yi ni poru nipi, eim tonu epin konu ełe tonu kanpi yi nim, “Arnan, kunum tonu op poru ninim. Ninim nge kinganim ei eim embe ambıl tonu kindnjii. Yi mił Arnan, ninim nge kinganim na, nim embe ambıl tonu kindmbii.

² Nimbił erang, nim na noman dinga ngun, poru nim. ‘Na wumb pei tep er mułmbii,’ nin. Ninim wumb sikin kin, na ngun wumb ei, nam nge noman konj ei, wumb ngumbii. Pe noman konj ei ngunj, wumb ei sik, kunum kunum konj mułngii.

³ Noman konj sik, kunum kunum mułngii ei yi mił; wumb en enim piinmin. Nim Gos keimi endeim mendpił molkun kin, nam Jiisas Krais, nim mendpił na kindan onj ni, yi piingii. ⁴ Arnan, na nim nge embe ambıl tonu kindip

kin, ya mei ełe wumb ei, andan tunj poru nim. Neng kin, nim na kongun ei erii ni ngun, kongun ei, na er poru ninj. ⁵ Pe na Arnan, kumb ok mei sineririm kunum ei, na nim kin ouni mult ei, nam tiłang owundu pirim. Pe na yi piind, Arnan, ok nam tiłang owundu ei na ngunjii!

⁶ “Nim mei wumb ełe tor sikin kin, wumb na ngun wumb ei, ninim nge noman dinga ei, na andan tunj. Ninim nge wumb ei, na ngo poru nin. Nga wumb ei nim nge ek ei ekii ka sinjing. ⁷ Pe wumb en enim piinmin ei, Arnan nim epi pei na noman dinga ngo poru nin ei piik kin, nga epi ei, ninim kin onum ni piinmin ku. ⁸ Nim ek pei ni na ngun ek ei, na nip wumb ombu ngunj ei piik kin, keimi na nim kin ouni molup kin, onj ni piinmin. Piik kin, nim na kindan onj ni, nim kin pii gii nik molmun.

⁹ Na prei eramb kin, nim wumb omba paki tunjii. Tokun kin, mani mei ełe pii gii ninenjing wumb pei ei kin, nim paki tunjii na prei enand mon. Ba Gos, ninim wumb sikin kin, na ngum wumb ei kin, prei erip paki tunjii. Nimbił erang wumb ei, ninim sikin mundkun eran kin pii gii ninjing wumb ei, nim nge wumb molmun.

¹⁰ Na nge wumb ei, nim nge wumb pei, nga nim nge wumb ei, na nge wumb. Pe wumb ei, na embe ambıl tonu kindinmin. ¹¹ Na nim

kin ombii. Pe na mei konu eġe nga mulermbii; ba wumb ei mei konu eġe muġgii. Na Arnan oġ kun ka nge puġ wu. Arnan, ninim wumb ei, tep eran kin, ninim nge noman dinga eġe muġgii. Siġip noman ende paġim ei miġ, wumb en enim yi miġ peng ku, muġgii. ¹² Na wumb ombu kin, ouni muls kunum ei, na tep ka eramb kin, nim nge noman dinga eġe ka mulnjung. Nim noman dinga endi nikin, na ngun ei, piip kin, na tep ka er muġamb kin, endi am punerim ei, ninim nge mon puġun eġe, ek yi nirin miġ ei, keimi pimba paġim. Wu endeim mendpiġ am ba. ¹³ Arnan, pe na nim kin ond. Na mei konu eġe moġup kin, na ek ei nemb kin, na nge noman ka ei, wu ombu kin piki tang, muġgii ei nge, en enim noman ka peng yi er muġgii. ¹⁴ Arnan, nim nge ek ei, na nip wu ombu ngunj. Ba wumb pii gii ninenjing wumb ei, wumb ombu kin opu orung enjing. Nimbil erang wumb en enim pii gii ninenjing wumb ei miġ, wumb endi mon. Nga yi miġ ku, na pii gii ninenjing wumb ei miġ endi mon ku. ¹⁵ Na prei erip kin, mei eġe si tor sinjii ninand mon! Na prei erip kin nimba wumb ombu tep ka enjii nge nind. Yi eran kin, wu kis endi Seisen ei opu enim pii gii ei to eipi eipi kindnermba mon. ¹⁶ Nga en enim mei eġe nge wumb mon! Pe na yi ku, mei eġe nge wu mon

ku! ¹⁷ Gos nim wumb ei eran kin, ninim na nge ek ei, ekii singii. Ninim ek ei ek keimi mendpiġ. ¹⁸ Ok nim na kindan op mei eġe wumb mulnjung konu eġe muls ei, yi miġ ku; na wu ombu mei eġe wumb moġun konu tuk eġe punmun. Punmun ei, kindind ei nge, mei wumb pei nim ek piingii. ¹⁹ Na nam nge noman konj ngop kin, wu ombu kin paki tumbii ei, ninim nge ek keimi ei, pii gii ninjing kin wumb ei, ninim nge ek ekii singii. Pe wu ombu nim nge wu mendpiġ muġgii.

²⁰ "Na wu ombu kin mendpiġ, prei er ngunand mon! Ba wu ombu puk kin, na nge ek ei ningii wumb ei kin, wumb na kin pii gii ningii nip end ku. ²¹ Na nim prei er ngond yi; wu ombu pei noman ende sek muġgii. Arnan, nim na kin muġan, na nim kin muġamb enmbil oġ ei, wumb ei yi erngii. Erik kin, siġip kin piik muġgii, ei nge, mani mei eġe pii gii ninenjing wumb ei, yi piingii. Gos nim kindan onj ni piik kin, pii gii ningii. ²² Nim na embe ambil tonu kindin ei miġ ku, na en enim kin yi ku erinj. Ei nge, en enim noman ende sek muġgii. Ei yi miġ ku, kumb ok siġip noman ende se muġmbuġ. ²³ Nim na kin ende moġmbuġ yi ku, na en enim kin ende moġmun. Yi miġ ermbil ei, en enim noman ende sek muġgii. Pe nga mei eġe pii gii ninenjing wumb ei, en enim piingii ei, Gos nim na kindan onj, ni piingii.

Nim wumb ei noman ngołun mił ei, na noman ngoł.

²⁴ “Arnan, na noman ełe yi piind. Nim wumb sikin kin, na ngum wumb ei, na pu mułmbii konu ełe, ouni mułmun nind. Ei nge, na wumb nam nge tiłang owundu ei keningii. Kumb ok mei sineririm kunum ei, Gos nim na noman ngołun. Nga tiłang owundu ei, ngurun ku. ²⁵ Na Arnan! Nim Gos oł kun ka mendpił puł wu. Mani mei ełe pii gii ninenjing wumb ei, nim pii poł tunerik mon! Ba na nim piil. Nga ya wu ombu nim piilmin ku. Gos nim na kindan onj ni piinjing. ²⁶ Na nim nge oł dinga ei, wumb kanik andan tunj. Na nga andan tumbii nge wumb, en enim noman ngok enmin, oł ei piingii. Nim ei piikin kin, nim na noman ngun yi ku, wumb ei kin ngunjii. Nga yi ku, na en enim kin, ende mułmbii,” pa nim.

18

Juras Jiisas Opu Orung Wumb Kin Ngum

(Masyu 26:47-56, Mak 14:43-50, Luk 22:47-53)

¹ Jiisas eim prei erpi ei poru neng kin, eim kin ekii silmin wu ombu kin, ouni puk, noł endi embe Kiron. Noł Kiron ełe orung puk kin, orung ond Olip mong nołmun ond pin pendnjing konu ełe, tuk punjung. ² Juras Jiisas nipi, opu orung wumb ngumba wu ei, eim konu orung ełe ond Olip telnjing

konu ełe, eim piim ku. Nimbił erang, kunum kunum Jiisas eim kin ekii silmin wu ombu kin, ond mong Olip telnjing konu ełe, kułou tołmun konu ełe Juras eim piim. ³ Pe Juras eim opu wu kombur sipi kin, nga kułmał kałilmin owundu enim nge opu ond wu kombur kindangin wu ni, lo ek piilmin wu ei sipi, konu orung ełe, tuk om. Pe wumb ombu, dup jep kandik sik, opu epi sik, ambilk tu wunjung. ⁴ Jiisas eim kin, oł ombu pei tonu omba erim ei, Jiisas eim piipi poru nim. Nipi kin, wumb onjung konu ełe mandi pupu yi nim, “Enim nii kuruk onmun?” pa nim. ⁵ Pe wumb ek nik, orung kindik yi ninjing, “Sin Jiisas Nasares nge konu ełe wu ei kurpun onmun,” pa ninjing. Pe Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim. “Ei na mendpił moł.”

Nga Juras eim Jiisas sipi, opu orung wumb ngumba wu ei, wumb kin ouni angk mulnjung. ⁶ Nga Jiisas eim ek yi nim, “Ei na mendpił moł!” Yi neng kin, wumb puku sik, orung bin ni erik, mei ełe mani bok tunjung. ⁷ Jiisas nga ek nipi yi mił kii sim, “Enim nii kuruk onmun?” Wumb ek nik yi ninjing, “Jiisas Nasares konu ełe wu ei kurpun onmun,” yi ninjing. ⁸ Jiisas ek nipi, ngopu yi nim, “Na enim ek poru ninj ei, ‘Na mendpił moł.’ Pe enim na kuruk onjung kin, wu ombu wak tangin pungii,” pa nim. ⁹ Eim ek yi nim ek

ei, ok eim nirim ek ei, keimi pimba ni piipi nim. "Arnan, nim wu ombu na ngun ei, endi wak top kindnenj." ¹⁰ Saimon Piisa eim tui kepil olt endi, se mułum ei sikir sipi, kułmał kalilim owundu wu ei nge kongun wu endi nge kom ełe, tui topu, kilip to kindim. Tum kongun wu ei, eim embe 'Melkas' nilmin. ¹¹ Pe Jiisas eim Saimon Piisa kanpi yi nim, "Tui kepil olt ei nge, konu ełe orung kindii! Na Arnan oł embin tui ei to mundum ei, na kin tonu on-ermba ni piin min?" pa nim.

Jiisas Anas Mułum Konu Ełe Sipnjing

¹² Pe opu ełmin wumb tilap ei ni, opu tep ełim wu ni, Jura wumb opu ond wu ombu ni, enim ok Jiisas ambil gii nik, kan ngunjung. ¹³ Wu Kaiyapas gułum Anas mułum konu ełe ok sipnjing kunum ełe, Kaiyapas eim kułmał kalilim wu owundu kongun konj ei erim. ¹⁴ Kaiyapas eim ok Jura wumb kanpi yi nirim, "Wu endeim kapli kołpu, sinim wumb pei paki tumba," nirim.

Piisa Yi Nim "Na Jiisas Kinat," Nim

(Masyu 26:69-70, Mak 14:66-68, Luk 22:55-57)

¹⁵⁻¹⁶ Saimon Piisa kin, na Jon, Jiisas sipnjing konu ełe ekii se punjngul. Nga wu endi eim kułmał kalilim wu owundu ei kanilim. Yi peng kin, wu Piisa ni pupu, Jiisas sipik enjing konu ełe tuk pum. Pupu, kułmał kalk ełmin wumb ei, ekii se

pum; ba Piisa eim kung gui ondu mandi ełe torung angpi mułum. Pe na Jon, wumb onjung konu ełe tuk ełe onj. Pe na pup kin, kung gui ondu tep mułum ambil ei kin ek neng kin, na Piisa nirik tu wunj. ¹⁷ Ambil kung gui ondu ełe tep er mułum ambil ei, ek nipi, Piisa ngopu yi nim, "Nim wu ei kin, ekii sikin endin wu kun min?" Piisa ek nipi yi nim, "Na mon!"

¹⁸ Kongun wumb ni, opu ond wumb ei, en enim dup endi kelnjing. Nimbil erang konu jii nim. Wumb ei, dup ełe mandi dup piik mulnjung. Nga Piisa eim tuk ełe pupu angpi kin, dup ełe piipi mułum ku.

Kułmał Kalilim Wu Owundu Ei Jiisas Kii Sim

(Masyu 26:59-66, Mak 14:55-64, Luk 22:66-71)

¹⁹ Kułmał kalilim wu owundu ei, eim Jiisas kin ekii sik ok, wu ombu nge kii sim. Nga eim ek nipi, wu ngopu eririm ek ei mil piimbii nipi kin, Jiisas kii sim. ²⁰ Jiisas eim ek nipi, orung kindpi yi nim, "Na wu amb pei kanip ek peni ełe nip ngoł. Nga kunum kunum men tołmun ngii ełe ni, Gos nge men ngii owundu ełe, nirik wumb pei ek emb top nip, wumb ngoł ku. Konu ełe Jura wumb kułou tołmun konu ełe, ek embe top nip ngoł. Na ek endi koi er ninał mon. ²¹ Nimbil erang nim na kii sin? Ek emb top wumb ngop ei piinjing wumb mołmun wu, kii sikin

piinjii. Wumb ombu na nir ek ei piik mołmun,” pa nim. ²² Jiisas eim ek yi mił neng kin, opu ond wu endi mandi angpi mułum ni opu, Jiisas angil misin topu, yi nim. “Nim ek yi mił nikin, kułmał kałiim wu owundu ngon min?” pa nim. ²³ Pe Jiisas eim ek nipi orung kindpi yi nim, “Pe na ek kis endi nił pim kin, kapli pe nim ni tor kindan wumb pei piingii. Ba ek kun ninj pim kin, kapli pe nimbił erang nim na ton?” pa nim.

²⁴ Pe Jiisas kan to pendnjing mił peng kin, wu Anas Jiisas kindang, kułmał kałiim wu num Kaiyapas mułum konu ełe kindim.

Piisa Nga Yi Nim, “Na Jiisas Kinał Mon!”

(Masyu 26:71-75, Mak 14:69-72, Luk 22:58-62)

²⁵ Saimon Piisa eim dup pipi, angpi mułang kin, wumb eim kanik yi ninjing. “Nim wu ei kin ekii sikin wu min?” Pe eim ek kend topu yi nim, “Ei na mon!” nim. ²⁶ Kułmał kałiim owundu wu ei nge kongun wu endi Piisa eim wu ei kom tui kepil kin tum ei nge, tilap ende wu endi, opu yi nim, “Keimi mendpil na nim kenj ei nim eim kin ouni tuk ond mong Olip pin ełe, tuk mułun ni kenj,” pa nim. ²⁷ Piisa nga eim ek dinga nipi yi nim, “Na Jiisas kinał mon!” Yi neng kin, pe mendpil kei kultu peli wii tum. Wii tang kin, Piisa eim kin Jiisas ok nirim mił, ek ei piim.

Jiisas Pailos Mułum Konu Ełe Sipnjing

(Masyu 27:1-2,11-14, Mak 15:1-5, Luk 23:1-5)

²⁸ Kułmał kałiim wu num ombu ngii ei kin si kindik. Pe nga Jiisas sipik, gapman owundu ngii ełe mułum konu ełe sipnjing kunum ełe, kupiring sipnjing. Jura wumb en enim gapman owundu ngii ełe nirik punenjing. Nimbił erang, en enim lo ek yi mił pałim. “Sin wumb eipi ngii ełe nirik bin ei, sin ngenj ełe penj mułmba; ei mon!” niłmin. “Ełe nge, sin kuni owundu ‘Pasopa,’ ei nunermin,” ni piinjing. ²⁹ Yi piik kin, torung mulnjung. Pe Pailos eim tor opu, yi nim, “Enim wu ei, nimbił oł erim nik, kos erngii tu wunjung?” ³⁰ Wumb ek nik, orung kindik yi ninjing, “Pe wu ei, oł kis endi enełang kin, sin nim kin tu wunełamin mon,” pa ninjing. ³¹ Pailos ek nipi, orung kindpi yi nim, “En enim wu ei sipik, en enim lo pałiim mił, kos piik erngii, sipei!” a nim. Nga Jura wumb ek yi ninjing, “Sin lo ek wu endi to kundmun niłmin, ei sin to kundmun mił mon?” pa yi ninjing. ³² Nengin kin, oł ei, Rom wumb oł yi mił ełmin oł ei nge ok, Jiisas eim ond peri kułmba nge, ei ni pendrim. Pe eim ok, wumb kan nirim ek ei mił, keimi pimba erim. ³³ Nga Pailos gapman ngii owundu ełe nga nirik pum. Pupu kin, Jiisas wii tang wang kin, Pailos ek nipi,

Jiisas kii sim. Sipi kin, yi nim, “Nim Jura wumb nge king min mon?”³⁴ Jiisas eim ek nipi, orung kindpi yi nim, “Pe ninim noman ele, ek ei piikin nin, min wumb endi eipi, na king nim ek yi mił nengin kin, nin min?”³⁵ Nga Pailos ek nipi, orung kindpi yi nim, “Na Jura wu min? Nimbił erang ninim nge Jura wumb tilap ei ni, kulmał kalk elmin wu num ombu ni, nim tu wuk, na moł konu ele ngunjung. Pe nim nimbił oł kis endi en?”³⁶ Pe Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Na nge konu sinim tep er mołum konu ei, ya mei ele konu tep er mułamb kin, keimi na nge kongun wumb ei opu erik, Jura wumb endi ok, na sik, Jura wumb ngunenelangan mon! Ba na sinim tep er kanip mołum konu ei, ya mei ele mon!” pa nim.³⁷ Nga Pailos ek yi nim, “Pe nim king endi min?” Jiisas ek nipi orung kindpi yi nim, “Ei ninim na king pa nin. Na minan ei na mei ele mengim. Na mei ele tonu onj ele nge, na ek nip, wumb ngop, kongun yi mił erip, ek keimi nip tor kindip el. Wumb pei ek keimi mendpił ei ekii silmin wumb ei, na ek ei piilmin.”³⁸ Pailos ek nipi, ngopu yi nim, “Ek keimi nim nin ek ei nipe mił?” Yi ni pendpi anda pupu kin, Jura wumb kanpi kin, ek nipi ngopu yi nim, “Na wu ei, oł kis endi erim ei, na kur kan sinand. Wu ei kin, oł kis endi

eim erim pinalim.

Pailos Yi Nim, “Jiisas Ond Peri Ele Nil To Kundei!” Nim (Masyu 27:15-31, Mak 15:6-20, Luk 23:13-25)

³⁹ Ba enim nge oł endi yi pałim. Ei ‘Pasopa’ kunum ei, kan ngii wu endeim ni kindmbii, niłmin. Pe na Jura wumb king ei, enim kin tor kindmbii min mon?”⁴⁰ Wumb pei nga wii dinga tok, yi ninjing, “Ei mon! Nim Barapas kindan wangli!” Barapas eim wumb to kondpu, wumb eipi epi nge waning sipi elim wu mołum.

19

¹⁻² Yi nengin kin, Pailos ek yi neng kin, opu wumb Jiisas sipik kepil tunjung. Nga opu wumb kan jimbiltang gał mułum ei nge sik, king nge peng kon endi mił erik, peng ele pendik kin, king nge alap mił alap kundii endi sik, eim telnjing.³ Talk pendik kin, opu wumb ok yi ninjing, “Jura wumb nge king owundu mołun?” Nik, ek kulsik, angil misin tok, yi enjing.

⁴ Pailos nga tor opu wumb kanpi yi nim, “Enim kinei! Pe na eim sip tor tu wup, enim ngamb kin, enim piingii ei, na eim erim oł ei endi, na kan sinand mon!”⁵ Pe Jiisas tor om. Opu kin, eim kan jimbiltang gał mułum ei sik, eim peng kon mił enjing, ei eim peng ele mułang kin om. Nga alap

kundii king mił talk kin, kindangin om. Opu kin, Pailos wumb kin ek yi nim, “Wu ei, enim kinei!” ⁶ Yi mił peng kin, kułmał kałımin wu owundu nin opu ond wumb ombu nin Jiisas kenjing ni, wumb ombu wii dinga tunjung, “Eim ond peri ele nil to! Eim ond peri ele nil to,” yi wii tunjung. Pe Pailos ek nipi, wumb ngopu yi nim, “En enim wu ei sik, ond peri ele nil tei! Na wu ei oł kis erim oł ei, kan sinenj mon!” pa nim. ⁷ Jura wumb ek nik orung kindik yi ninjing, “Sin lo ek endi pałim ei, lo ek ei yi ninim, ‘Wu ei kułmba. Nimbil erang na Gos nge kingam moł,’ nilim.”

⁸ Pe Pailos ek ei piipi kin, mund mong nga erim. ⁹ Yi erang kin, Pailos kin Jiisas nga gapman ngii owundu ele nirik punjnguł. Pukuł kin, Pailos kin ek yi nim, “Nim jili molkun on?” Ba Jiisas eim ek endi nipi, orung kindnerim mon. ¹⁰ Pailos ek nipi yi nim, “Nimbil erang nim na ek ei, ni orung kindnan? Na dinga ele, nim si kindamb punjii. Nga na dinga ele, nim ond peri ele nil tumbii ei, nim pii poł tunan min?” ¹¹ Jiisas ek nipi, orung kindpi yi nim, “Pe Gos tonu mołum ei, nim dinga ngunelang kin, nim kaplı na to mani kindnełan mon! Nga wu ei na sipi, nim angil ele ngum wu ei, eim nge oł kis ei nim nge oł kis en ei to mani kindim. Eim nge oł kis am tonu mendpił pałim!” ¹² Pailos eim ek ei

piipi kin, Jiisas ek dinga nip, tor kindamb ba, ni piim. Ba Jura wumb wii tok, ek dinga nik yi ninjing, “Pe nim wu ei kindan pum kin, nim Rom wu owundu, Siisa nge wu puł mon!” pa ninjing. “Wu nii endi, ‘Na king’ nimba wu ei, Rom wu owundu, Siisa nge opu orung wu mułmba.” ¹³ Pailos eim wumb ek ei piipi kin, ek yi nipi, opu wu endi Jiisas sipi anda tu wum. Pe Pailos eim tonu kos piik elmin konu ele mułum. Pailos mułum konu ei, kom ku peł kuł sałmin konu ele mułum. Nga Eipru wumb konu ele embe yi nilmin, ‘Gapasa’ nilmin. ¹⁴ Pe kunum ei, kuni owundu ‘Pasopa,’ kor kunum nik, kuni er kun erik elmin. Nga ‘Pasopa’ kunum ba konu eni beli pim. Peng kin, Pailos ek yi nim, “Jura wumb en enim king ei kinei!” pa nim. ¹⁵ Pe kułmał kałımin wu owundu ek orung kindik yi ninjing. “Sin nge king endi eipi mulalim, ba wu Siisa sin nge king endeim mołum. ¹⁶ Pe nga Pailos eim Jiisas wumb nge angil ele ngum. Ngang kin, wumb ombu Jiisas ond peri ele nil to pendngii nge ngum.

Jiisas Ond Peri Ele Nil Tunjung

(Masyu 27:32-44, Mak 15:21-32, Luk 23:26-43)

¹⁷ Yi mił peng kin, wumb ombu Jiisas sipnjing. Sipangin kin, Jiisas eim ond peri ei ko wupu sipi kin, tor pum. Pum konu ei embe, ‘Wumb

peng embil konu,' nilmin. Konu ei embe endi Eipru ek nik, 'Golkasa' nilmin. ¹⁸ Konu ele, wumb ombu Jiisas ond peri ele nil tunjung. Tok kin, nga wu eipi tał ond peri ele tał eipi yi ku nil tunjung. Wu endi Jiisas nge angil taring ele nil tok kin; nga endi Jiisas nge angil tunding ele nil tunjung. Tok nga, Jiisas wu tał kin tuk mii menb ele nil tungung. ¹⁹ Pailos eim mon endi połpu kin, Jiisas pim ond peri ele tonu kind pendim mon ei, ek yi mił nim, "Jiisas Nasares Konu Ele Wu Ei Jura Wumb King." yi ni poł pendim. ²⁰ Konu orung ele, Jiisas ond peri ele nil tunjung ei, konu owundu ele mandi mił sim. Pe Jura wumb pei Pailos ek pułum ei gerik piik enjing. Erik ek ei, Eipru wumb ek ni, Griik wumb ek ni, Rom wumb ek ni, ei mił poł pendim. ²¹ Pe Jura kułmał kałimmin wu num ombu Pailos kin ek yi ninjing, "Pailos, nim ek mon yi pulerii mon! 'Jura wumb nge king' ei mon; ba nim ek mon yi mił poł! 'Wu ei eim yi nim, na Jura wumb nge king,' yi pułii!" pa ninjing. ²² Pailos ek nipi, wumb ngopu yi nim, "Ek na puls, ei poł poru ninj ei pengli!" pa nim.

²³ Nga opu ond wumb kapil kapli ombu, Jiisas ond peri ele nil to pendik kin, Jiisas alap ni konduk ei, mok tok, en enim wu endeim endeim ni sinjing. Nga kon takis ei sik ku; ba kon takis ei mui tołmun konu endi sineririm. Sinerang kin,

kon ei, tonu orung orung er mani puk pirim. ²⁴ Pe opu wumb en enim ek yi nik, "Sinim kon takis ei, to piltan to yi enermin mon!" nik. "Sinim kom ku kembis mił silin kin kinjmał erpin kin, wu endeim mendpił konduk ei simba," ninjing. Nik oł yi erik kin, Gos nge ek ok pultum yi nirim, mił keimi tonu opu poru nirim.

"Na nge alap konduk ei mok to sinjing. Nga na kon takis ei, kom ku kembis mił kinjmał erik kin, wu endeim simba nik, yi enjing."

Ei keimi tonu wang kin, wumb yi enjing ei Gos nge ek nirim mił keimi tonu om.

²⁵ Pe Jiisas ond peri ele to pendnjing konu ele, Jiisas eim mam ni, angim Mariya ei, Kliyopas nge ambim ni Mariya Makandala ouni ok engnjing. Amb ombu ok, Jiisas to pendnjing ond peri ele, mandi ok engnjing. ²⁶ Jiisas eim kenim ni, mam kin, Jiisas eim noman ngopu elim wu ei, na Jon ouni mandi ond peri ele enginjngil. Pe Jiisas eim ek nipi, mam ngopu yi nim, "Wu ei, nim kinganim mił mołum." ²⁷ Nga Jiisas eim noman ngołum wu, na Jon kanpi yi nim, "Amb ei, nim manim mił mołum," pa nim. Pe kunum ele, na Jon, Mariya nam ngii konu ele orung sip kin, tep er se moł.

Jiisas Kutum Poru Nim
(Masyu 27:45-56, Mak
15:33-41, Luk 23:44-49)

28 Pe ei poru neng kin, Jiisas eim piim ni, eim kongun ei pei poru nim. Nga Gos nge ek mon ok pulum ei, keimi tonu orum ei, poru nipi yi nim, “Na noł nuwa enim,” nim. 29 Noł ming endi piki to pim ei, epi gupu tołum noł wain ei kindangin kin, piki top pim. Pe wumb endi sikir pupu, noł tuk silim epi ei mił epi endi sipi mułang kin, Jiisas numba piipi kin, epi endi tu wupu kin, noł gupu tołum epi tuk kindim. Kindpi kin, goltum endi tu wupu kin, Jiisas gupu ełe pendim. 30 Pe Jiisas eim noł gupu tołum noł wain ei, nopu yi nim, “Nam kunum pei ei poru ninim,” a nim. Yi mił nipi kin, eim peng to mani kindpi kin, kułum. Nga eim noman tuk gui ei, wak tang pum.

Opu Ond Wu Endi, Jiisas Demb Ełe Kileng Tum

31 Pe kunum ei, kuni owundu ‘Pasopa’ numun nik, kuni er kun ełmin. Nga kor owundu tonu wang kin, Jura wumb lo ek yi mił ni pendilmin ei yi mił, “Kor owundu ełe, wumb kongun endi enerngii mon!” pa niłmin. Ei yi mił peng piik kin, kulnjung wu kei ngenj tonu ond peri ełe mulerngii, ni piinjing. Pe wu Kombur Pailos kanik kii sik, ek yi ninjing. “Enim sikir ok kin, wu kei nge simb angil ełe sikir embil engin tangin kin, sikir kułangin kin, si mani singii,” pa ninjing. 32-33 Pe

opu ond wumb puk kin, wu tał Jiisas kin ouni ond peri ełe nil tunjung wu tał, simb angil ełe, ambilk engin tok enjing; ba puk kin, Jiisas kenjing ni kułum pim. Nga eim simb angil embil kin engin tok enenjing, mon.

34 Ba opu ond wu endi Jiisas demb ełe kileng tum. Tum konu ełe, sikir miyem kin noł ouni tor om. 35 Pe na Jon, oł ei erim, ei kanip piinj. Pe nga, na Jon ek ei nip tor kindind ei kapli, enim pii gii ningii. Na ek nind ek ei, keimi mendpil! Na piip kin, ek nind ei, ei keimi mendpil nip tor kindind. 36 Epi ei tonu om ei, Gos nge ek ok pulum ei nirim ei, keimi tor om. Ek ei yi mił pałim, “Eim nge embil endi to engin tunerngii mon!”

37 Nga Gos nge ek ok pulum ełe, ek endi yi mił ninim, “Opu ond wu ei, kileng to kundum wu ei keningii,” pa nim.

Kom Ku Tukpu Ełe Jiisas Tukpu Tunjung

(Masyu 27:57-61, Mak 15:42-47, Luk 23:50-56)

38 Ei epi poru neng kin, Josep wu ei eim Airmasiya konu ełe wu ei, eim Jiisas kin ekii silim wu endi om; ba eim Jura wumb kin mund mong erpi kin, eim pii gii ei ni peni ełe kindnerim. Josep eim opu, Pailos kanpi kin, yi nim, “Na Jiisas ngenj ei sim-bii ond,” pa nim. Pe Pailos kapli neng kin, Josep Jiisas ngenj ei sipim. 39 Nikoriimas wu ei, eim ok, Jiisas multum

konu eġe epin kunum kunum orum wu ei, eim om ku. Om wu ei, eim ond kanim eipi eipi taġ ei nge muru ka toġum epi ei sipi tu wum. Tu wum ond taġ nge, epi muru ka wii toġum ei ende kindik mundnjung. Pe ond kopung ei, epi embin owundu er 100 miġ yi kapġi erim. ⁴⁰ Wu taġ Jiisas nge ngenj ei sipinjngiġ. Pe wu taġ epi muru ka toġum ei, Jiisas ngenj eġe kindikiġ. Nga alap ka wii pandi tokuġ ei enjngiġ Jura wumb, wumb kulii tungii pendik eġmin oġ ei, enjngiġ. ⁴¹ Jiisas ond peri eġe, to pendnjing konu eġe, aka pin endi sim. Pe aka pin eġe, tukpu konj endi sim. Tukpu konj ei, ok wumb kulii endi tukpu eġe tunenjing mon. ⁴² Pe kunum ei, kor owundu kuni 'Pasopa' kunum mandi erang kin, Jura wumb kuni er kun eġmin kunum ei, mandi poru nimba. Nga tukpu konj mandi moġum ei, wu taġ Jiisas konu eġe pendinjngiġ.

20

Jiisas Nga Angpi Tonu Opu Konj Pum

(Masyu 28:1-8, Mak 16:1-8, Luk 24:1-12)

¹ Pe Mariya Makandala eim kor kunum kupiiring ok tangpi kun enerang kin, eim Jiisas pendnjing konu tukpu eġe tor om. Opu, eim kenim ni Jiisas eim pendik, tukpu eġe kom ku owundu endi, ondu ngok pendnjing; ba eim kenim ni, ondu ngok pendnjing

miġ pinerim. ² Yi peng kin, eim nga sikir pupu, Saimon Piisa kin wu endi Jiisas eim noman ngoġum wu ei, Jon kin mulnjunguġ konu eġe kanpi yi nim, "Sinim Owundu tukpu eġe pinalim; sipinjng paġim. Sin piinamin; eim sipi jili orung pendnjing da."

³ Pe Piisa kin na kin siġ ngii konu eġe punjkuġ. ⁴ Pupuġ kin, sikir punjpuġ; ba na Jon, Piisa eim pend si kindip na ok punj. Pup kin, Owundu tukpu tunjung konu eġe, ok tor punj. ⁵ Pup kin, mani pii poġup, tukpu eġe epi sip kenj ni alap tuk sim; ba eim tuk pup kinenj. ⁶ Saimon Piisa ekii se tor opu, tukpu eġe tuk pupu, kenim ni alap ei mendpiġ sim kenim. ⁷ Nga alap, Jiisas eim peng eġe pandi tok pendnjing alap ei, sinerim mon! Alap ei simbir ka erpi, orung eġe eipi kind sim. ⁸ Pe na Jon ok onj, tukpu eġe tuk punj ku. Pup, epi ei kanip kin, na pii gii ninj. ⁹ Pe kunum ei, Gos nge ek ok puġum ei, siġ pii kun enenjpiġ. Gos nge ek ei yi nirim, "Jiisas eim tukpu eġe angpi konj ba," yi miġ ninim. ¹⁰ Pe siġ Jiisas kin ekii siġmbiġ wu taġ, nga ngii konu eġe orung punjpuġ.

Mariya Makandala Eim Jiisas Kenim

(Masyu 28:9-10, Mak 16:9-11)

¹¹ Pe Mariya eim, tukpu eġe, torung angpi kin, ke nipi engim. Ke ni, pendpi kin, tukpu eġe kan tuk kind kenim. ¹² Kenim ni, enjel

ta! alap kuru kindinjngil wu ta! mulnjungu! ni kenim. Ok Jiisas eim ngenj pim konu e!e mulnjungu! enjel endi, Jiisas nge peng sim e!e mu!ang kin, endi Jiisas nge simb sim konu e!e mu!um. ¹³ Pe enjel ta! ek niki! Mariya ngoku! yi ninjngil. "Amb, nim nimbi! erang ke nin?" Pe eim ek nipi, ngopu yi nim, "Na nge Owundu sipnjing pa!im ei, eim sipik, jili orung pendnjing ei na piinand," nim. ¹⁴⁻¹⁵ Yi nipi, kan orung kind kenim ni, wu endi engim. Ba amb Mariya ei, eim wu ei Jiisas ni piinerim mon! Pe amb Mariya eim yi ni piim; ei eim aka pin tep mu!um wu endi ni piim. Nga Jiisas eim kanpi kin, yi kii sim, "Amb nim nimbi! erang ke nin? Nim wumb nii kurun?" Mariya ek nipi, ngopu yi nim, "Pe nim eim si pendin kin, na nen kin, piip eim simbi," pa nim. ¹⁶ Pe Jiisas eim ek nipi yi nim, "Mariya!" Pe amb Mariya nga ak topu, Eipru wumb ek e!e yi nim, "Raponai!" Pu!e ei yi mi!, 'Ek emb to ngolum wu,' yi nim. ¹⁷ Jiisas ek nipi, eim ngopu yi nim, "Nim na ambi! gii ninerii mon! Na Arnan kin nga orung tonu punenj, koku!. Nim orung pukun kin, na engnan no! kankin yi ninjii! 'Na Arnan nga enim Ernjing mo!um e!e tonu pund. Nga nam nge Gos ni, enim nge Gos mo!um konu e!e, tonu bii pund,'" Jiisas yi nim. ¹⁸ Pe amb Mariya Makandala eim orung pupu, Jiisas eim

kin ekii silmin wu mulnjung konu e!e pum. Pupu, ek nipi yi nim, "Na Owundu kan poru nip ond." Nipi, Jiisas eim kanpi, nipi ngum ek ei nipi, wu ombu ngum.

Jiisas Kin Ekii Silmin Wu Ombu Jiisas Nga Kenjing
(Masyu 28:16-20, Mak 16:14-18, Luk 24:36-49)

¹⁹ Jiisas kin ekii silmin wu ombu, Jura tep elmin wumb owundu kin mund mong enjing. Erik kin, en enim ngii endi ondu dinga ngo pendik kin, nirik mulnjung. 'Konu kor kunum endi, konu eni mani pang kin, en enim ngii nirik mulnjung. Pe Jiisas eim opu tuk e!e engim. Angpi kin, yi nim, "Enim noman emin pangli," nim. ²⁰ Yi mi! neng kin, Jiisas ngenj orpu! angil ni, demb ei andan tum. Jiisas kin ekii silmin wu ombu, nga Owundu kanik kin, ka piinjing. ²¹ Jiisas ek nga nipi wumb ombu ngopu yi nim, "Enim noman emin ka piingii. Arnan kindang onj mi!, yi ku nga enim kindamb kin, nam kongun ei er pungii!" pa nim. ²² Eim ek yi mi! nipi kin, eim pop topu, wu ombu kin kindpi kin, yi nim, "Gos nge Gui Ka enim kin ngond," pa nim. ²³ "Na enim noman dinga ngond. Pe enim wumb kombur o! kis ei kil ngonmun ningii; ei kapli poru nimba. Nga enim wumb kombur o! kis ei pangli ningii wumb ei, o! kis pimba ku," pa nim.

Tomas Jiisas Kenim

²⁴ Jiisas eim kin ekii silmin wu engki nga tał mulk konu ełe Jiisas wumb ei kin, nga tor orum kunum ei, wu endi tuk ełe mulerim wu ei Tomas, nga eim embe endi 'Dirimas,' nilmin. ²⁵ Pe wu eipi ombu, Jiisas kanik Tomas ninjing; ba Tomas eim ek nipi, wu kombur ngopu yi nim, "Pe na Jiisas nge ngenj orpuł ei kanip, nam angil mong ei sip ambilip, eim angil ni, demb ełe orpuł ei kanip enenj kin, kapli na pii gii ninerbii mon," pa nim.

²⁶ Nga ekii se, kongun endi opu pang, Jiisas kin ekii silmin wu ombu kin, Tomas ni ouni mulk. Molk kin, en enim Jura tep ełmin wumb kin, mund mong erik kin, ngii ondu dinga ngo pendik poru nik, en enim nirik mulk konu ełe, Jiisas opu tuk ełe engim. Angpi kin, ek yi nirim, "Enim noman emin ka sengli," nirim. ²⁷ Pe Jiisas eim ek nipi, Tomas ngopu yi nim, "Nim angil mong ei yi ełe pendkin kin, na angil orpuł ełe kenii!" nim. "Nga nim nge angil ei, na demb orpuł ełe, tuk kindii! Pe nim pii gii ei to kindnenjii; ba nim pii gii dinga ninjii!" pa nim. ²⁸ Tomas ek nipi, orung kindpi yi nim, "Nim na nge Owundu! Nim na nge Gos mendpil!" ²⁹ Jiisas ek nipi, Tomas ngopu yi nim, "Nim na kankin pii gii nin min? Wumb na kinarik kin, pii gii nik yi enmin wumb ei, ka piingii."

Jon Nge Pule Ek Ei Pultum

³⁰ Jiisas eim jep oł nga pei erpi kin, eim nge ekii silmin wu ombu mulk, tuk ełe erim. Ba na Jon Jiisas erim jep oł ei, pei mon ełe pulenj, mon. ³¹ Ba na ek poł poru ninj ei, enim Jiisas ei eim Kraiss Gos kindang wu eim, enim pii gii ningii ei, eim Gos nge kingam. Pe enim eim kin pii gii ninjing kin, kapli enim eim nge embe ełe, enim noman konj sik, kunum kunum mułngii nge singii.

21

Jiisas Eim Kin Ekii Silmin Wu Angil Orung Nga Tał Jiisas Kenjing

¹ Ekii se nga, Jiisas eim kin ekii silmin wu ombu kin tor om. Opu kin, Taipiriyas konu ełe ni konu orung ep noł gop mołum konu ełe, Jiisas eim nge yi mił tor om. ² Saimon Piisa ni, Tomas eim embe nga endi 'Dirimas,' nilmin ei ni, Nasaniyel, Kena konu kembis ełe, Galilii konu owundu ełe wu ei ni, Sependii nge kingam tał ni, nga wu tał Jiisas kin ekii sinjngil wu tał kin, ouni mulnjung. ³ Pe Saimon Piisa ek nipi, wu ombu ngopu yi nim, "Na omu tumbii pund," nim. Wu ombu ek nik, eim ngok yi ninjing, "Sin nim kin ouni bin," ninjing. Pe puk, noł kanu ełe, tonu puk punjung. Ba kunum pei ei emii peng kin, en enim omu endi tunenjing mon. ⁴ Pe konu kupiiring konu eni tonu omba erang kin, Jiisas eim pupu, noł gop orung wer

ele, engim. Ba eim kin ekii silmin wu ombu ei, Jiisas ni piinenjing mon. ⁵ Pe Jiisas ek nipi, wu ombu ngopu yi nim, “Kang wu kei, enim omu endi sinmin min?” Pe wu ombu ek nik, orung kindik yi ninjing, “Mon.” ⁶⁻⁷ Nga eim yi nim, “Enim omu kon nga sik, noł kanu angil tundung ele kindik, omu kombur singii,” nim. Yi neng kin, omu kon pulnjung ni, omu pei sinjing. Pe omu kon ei tonu singii pinerim mon; kon ei wurup mendpil nim. Na Jon, ek nip, Piisa ngop yi nim, “Ei Owundu!” Pe Saimon Piisa eim kon takis gulpu sepi, kongun erim. Nga eim Owundu ek ei piipi kin, kon takis ni kindpi, puku sipi, noł ele mani pum. Pupu kin, Jiisas mulum konu ele sikir pum. ⁸ Jiisas kin ekii silmin wu kombur wangin kin, omu mer kon ele, piki top pim ni, ambil gii nik tonu sinjing. Nga wu ombu noł wer ele, turii mił mulenjing. Mulk konu ele ei su yi mił, 300 simb mił sim. ⁹ Pe ok noł wer ele, tor ok kenjing ni, dup endi nopu pim. Pim konu ele, kenjing ni omu kombur dup ele pim. Nga bres orundung kenjing ni sim ku. ¹⁰ Jiisas ek nipi wu ombu ngopu yi nim, “Enim omu pe kon poł sinjing ei, kopur tu wei!” ¹¹ Pe Saimon Piisa eim noł kanu ele tonu pupu, omu kon ni ambilpi kin, noł peł ele ambilpi sipi kin noł wer ele sipim. Omu owundu owundu tuk omu kon ele piki

top pim. Omu tuk mołmun ei, omu peng yi mił 153 pei mołmun. Mulnjung omu pei ombu mulk, ba omu kon kilip tunerim mon. ¹² Jiisas ek nipi, wu ombu ngopu yi nim, “Enim ok, kuni nei!” a nim. Pe Jiisas nim ek ei, wu endi eim kii sinerim mon, “Nim nii?” En enim piinjing ni, “Ei Owundu,” ni piinjing. ¹³ Jiisas eim dup konu ele opu, bres ni sipi, wu ombu ngum. Nga omu yi ku erim.

¹⁴ Jiisas eim kołpu nga tukpu ele angpi opu kin, nga konj pupu endim. Pe eim kin ekii silmin wu ombu kin, kunum tekliki peni ele tor wang kin, kenjing.

Piisa “Nim Na Nge Kung Siipsiip Ombu Kuni Ngo!”

¹⁵ Kuni nok poru nik, Jiisas ek nipi, Saimon Piisa ngopu yi nim, “Saimon, nim Jon nge kingam, nim epi eipi pei ele to mani kindkin, na noman ngon min?” Saimon ek yi nim, “Keimi Owundu, nim piin; na nim noman ngond.” Pe Jiisas ek nipi eim ngopu yi nim, “Nim na nge wumb kung siipsiip wał mulangin kin, na nge ek emb tokun ngunjii ei, kung siipsiip mił kuni ngunjii.” ¹⁶ Jiisas ek nga nipi, Piisa ngopu yi nim, “Saimon Jon nge kingam, nim na noman ngon min mon?” Piisa ek orung kindpi yi nim, “Owundu, na nim noman ngond,” nim. Nga Jiisas ek nipi, Piisa ngopu yi nim, “Nim na nge pii gii ninjing wumb kung siipsiip mił ei,

tep ka er mulii!" a nim.
¹⁷ Jiisas nga ek kunum tekliki nipi, Saimon ngopu yi nim, "Saimon Jon nge kingam, nim na noman palim min?" Pe Piisa eim noman embin to piim. Nimbił erang pe ek kunum tekliki mił nipi, Piisa kindpi yi nim, "Pe nim na noman ngokun nin min?" Pe Piisa ek nipi, Jiisas ngopu nim, "Owundu, ninim epi pei piilin wu. Nim piin, na nim noman ngoł." Pe Jiisas nga ek yi ku nim, "Nim na nge wumb kung siipsiip mił mułangin kin, na nge ek emb tokun ngunjii ei kung siipsiip mił kuni ngunjii," pa nim. ¹⁸ Na ek keimi mendpił nip nim ngond, ok nim wu kangi wu multum kunum ei, ninim kan talkin, ninim konu jili bii ni piilin konu ełe kunum ei, ninim kan talkin, ninim konu jili bii ni piilin konu ełe pułun. Nga ekii se, nim tukui enjii kunum ei, nim angil tonu kindkin mułan kin, wumb nim kan kend ełe talk, ninim bii ni piinenjii konu ełe sipngii," Jiisas yi nim. ¹⁹ Jiisas ek nirim ei pułe yi mił, Piisa eim ond peri ełe kułmba oł ei mił nirim kunum ei, eim Gos nge embe ei ambil tonu kindmba nge nim. Jiisas eim ek ełe nge piipi kin yi nim. Pe Jiisas Piisa kanpi yi nim, "Nim na bii konu ekii se!" a nim.

*Jiisas Eim Noman Ngołum
 Wu Ei Nge Ek*

²⁰ Piisa eim kan ak topu, kenim ni, na Jon ekii sip onj. Na ok kuni nuk kunum

ełe, na Jiisas multum konu ełe, mandi mołup yi ninj, "Owundu, nim wu nii opu orung wumb ongii konu ni tor kindmba?" ²¹ Piisa na kanpi kin, ek yi nipi Jiisas ngum, "Owundu, wu Jon ei eim nipe oł mił endi eipi kułmba?" ²² Pe Jiisas ek nipi, Piisa ngopu yi nim, "Pe nam noman ełe, eim konj mułang kin, na nga orung ombii kunum, ei kapli. Pe ei nim nge epi mon! Nim na kin ekii se onjii." ²³ Yi mił nga ek ei, angim noł mulnjung konu ełe, eipi eipi nipi angim noł kin ngum. Ngopu, yi nim, "Ekii silim wu ei, Jon eim kulermba. Ba Jiisas eim 'Wu ei kulermba,' ei, yi ninerim mon. Ba Jiisas eim yi nim, "Ei na nam noman ełe pim kin, wu ei konj mułang kin, na orung ombii kunum ei, ei nim nge epi mon!" ²⁴ Ei ekii silim wu endi, eim ek ei ni tor kindnim. Nga eim ek mon ei połpu, poru nim ek mon ei, sinim piinmin ek mon ei, ek keimi mendpił ninim. ²⁵ Ba nga oł kanim kanim pei, Jiisas eim erim ku. Kapli wu nii endi, eim Jiisas nge oł erim mon ei, pułmbii ni piim kin, kapli mon pułngii ei, pei mułmba. Na piind ei, ya mei konu ełe orung orung pei mon pułułangin kin, kapli konu endi wii sinenełang, mon!

Luk Mon Aposel Polpu Ek Se Andilmin Wumb Ol Enjing Ei Pulum

*Jiisas Eim Ek Dinga Nipi,
"Gos Gui Ka Kindmbii," Nim*

1-2 O Tiopilas, na mon ei, ok nam pei puls. Jiisas eim epi pei erpi, wumb andan topu erim ek ei, na puls. Kumb ok ni, pe kunum ele, eim kongun pulngun mundum. Ekii se, eim tonu epin ba erim kunum ei, eim ek se andilmin wumb kengip ngopu noman dinga ei, Gos Gui Ka kin ngurum. Ekii se, nga Gos Jiisas tonu epin sim. ³ Jiisas ngenj kumbii kulum. Kulum poru neng kin, nga ekii se, eim ek se andilmin wu mulnjung konu konj tor om. Pe eim epi ei erang kin, nam konj mol ni piingii nipi yi nim. Pe kunum 40 ele, Jiisas eim kenjing kunum ele, Jiisas eim Gos epi pei tep erpi, kanpi molum ei, ek nipi ngum. ⁴ En enim tep to molk kin, eim wumb ei ek nipi ngum. Enim Jerusalem konu, ele si kindnerngii, ba Erinjpin Gos ek yi nim, "Na enim epi ngumbii ei, enim epi ei kui erik mulngii. Molk kin, na ek yi mił nip enim ngunj. ⁵ Jon wumb nol pendpi ngum, ba

kunum endi kinan punenmba ei, Gos Gui Ka enim nol pendpi ngumba."

⁶ Pe kunum ele, Jiisas wumb kin tep tok mulnjung. Molk kin, eim kii sinjing, "Jiisas Owundu! Nim Esrel tilap wumb paki tokun, Rom wumb to mani kindnjii min? Kunum ele, Esrel wumb nga wii mulngii." ⁷ Pe eim ek nipi ngum, "Ei enim epi mon; pe enim kunum kunum pingii kapli enermba ei Erinjpin Gos eim elim. Pe eim enim tep molum. ⁸ Ba ekii se Gos Gui Ka, enim kin omba. Nga eim enim noman dinga ngumba. Ngang, na ek Jerusalem konu ningii ei Juriya konu orung ni Sameriya konu ni, mei konu orung orung pei pang kapli ermba."

*Jiisas Eim Ei Epin Konu
Orung Pum*

⁹ Jiisas eim ek ei nipi poru nim; pe en enim kanik mulnjung. Mulangin kin, Jiisas eim tonu pum. Pe kupu endi eim tonu sipim. Sipang wumb kanik mulnjung ni am sipim.

¹⁰ Eim pum, pe Jiisas nge wumb en enim ei mul ele kanik enjing. Pe sikir wu tal konduk kuru pim, wu tal tor onjngul ¹¹ Wu tal okul yi ninjngil, "Enim Galilii wumb, enim nimbil erang angk ei mul ele kanik molmun? Ei Jiisas, pe Gos eim kin sipi orung sipi ei tonu epin sipipi, eim nga orung omba ei enim pe kaninmin mił yi orung omba."

Wu Endi Juras Kongun Simba Ni To Tonu Kindnjing

¹² Yi erang, en enim komung ei si kindik, komung ei embe Olip, pe Jerusalem konu orung punjung. Komung pim ei, Jerusalem konu mandi pim. ¹³ Pe en enim konu owundu e le tuk punjung; en enim tuk mo lumun konu e le tonu punjung. Punjung, wu embe yi mi l Piisa, Jon, Jeims, Pilip, Endru, Tomas, Basolomu, Masyu, Elpiyas kingam Jeims, Jeims kingam Juras. Saimon wu endi wumb ei nge Rom wumb to mani kindngii nirim. ¹⁴ Pe wu ombu en enim noman ende kindik, prei erik mulnjung. Amb kombur ni, Mariya Jiisas mam ni, Jiisas angim no l yi ku prei erik mulnjung.

¹⁵⁻¹⁹ Wu Juras yi mi l erim. Wu ei mei endi top erim ku ei ku l ma l ka l i l min wumb owundu ngunjung. Ngangin kin, eim o l kis er pendpi, wumb sipipi Jiisas mu lum konu andan tum. Eim bok topu mani pum. Pe eim nge ngenj tuk e le engin topu eim kirim ni tu lup nipi tor pum. Ekii se wumb pei Jerusalem konu mulk wumb pei ek ei piik nik punjung. Pe en enim ek e le konu ei 'Akeltama' nik mei konu ei wumb miyem konu ninjing. Wumb ku lou to l mun kunum ei, Piisa pii gii wumb kumb e le angpi, ek endi nipi ngum. Pe wumb 120 mi l pei mulnjung.

Piisa ek nim, "Engnan no l, enim piyei! Gos pipe mon endi multum, kumb ok Gos

Gui Ka wu Deipis gupu e le nipi tor kindrim. Juras kin nim, pe ei eim Jiisas ba konu and lam andan tang, wumb Jiisas keningii. Ek ei pepi peni e le omba, nik pe pepi tor onum.

Ok Jiisas Juras sin kin to tonu kind mond lum. Mo l pu, sin kongun ende er mu l pun e l min nipi," Piisa yi nim.

²⁰ Piisa yi nim, "Ek ei mer mon Sam e le Jura wumb golang Deipis pu lum ek yi nipi nim,

'Eim ngii konu wii simba, wu endi mulermba,' mon Sam e le ek yi ninim. 'Pe nga wu eipi endi eim kongun simba,' pa ninim."

²¹⁻²² "Wumb endi Jiisas nga konj tonu om kenim ni wu ei sin kin tuk omba. Wu ei sinim kin tep topun endin min. Kunum kunum Jiisas eim sinim kin pupu opu er mo lum. Kunum e le Jon eim wu amb no l pendpi ngurum. Kunum e le nga Gos Jiisas sipi orung epin konu simba," pa nim. ²³ Piisa ek yi mi l nim, "Kap l i wu ta l embe tumun." Wu endi Josep, Basapas nin min wu ei, wu ei embe eipi endi pa l im ku, embe endi Jasas, pe wu endi embe Ma saiyas. ²⁴ Pe en enim prei erik, "Owundu! Nim wumb pei noman tuk nim piin. Wu ta l nii endi mu l mba ei nim to tonu kindin ei nim sin andan to! ²⁵ Tan wu ei Juras e l im kongun ei ermba. Juras eim kongun ei si kindpi eim dup konu e le pum." ²⁶ Pe wumb en enim prei erik, Gos

wumb andan tang angil tonu kindnjing ni Masaiyas wumb pei engki nga endeim ele tuk kindangin kin, kongun ele enjing.

2

Gos Gui Ka Mani Om

¹ Gos Gui Ka mani om kunum ei Pendikos nilmin. Pasopa kunum 50 poru neng, Pendikos kunum om. Pii gii wumb en enim ngii endi ele kulou tunjung. ² Pe sikir tonu mul ele ek tengim, konu gur gali mil, owundu endi top ngii ele nirik wumb mulnjung konu om. ³ Pe wumb molk kenjing ni dup anmbil mil pei onjung. Pe epi ei gal topu wumb mulnjung konu eipi eipi punjung. ⁴ Gos Gui Ka Jiisas nge wumb mulnjung konu tuk opu poru nim. Gos Gui Ka je erang wumb pei, wumb ek eipi eipi tengnjing. Ei Gos Gui Ka erang yi enjing.

⁵ Pe Juras wumb Jerusalem konu mulnjung wumb, ei Gos ek piilmin wumb konu orung orung pei onjung. ⁶ Pe konu gur gali owundu neng kin, wumb ok kulou tunjung. Wumb ok molk ek ei piinjing ni, Gos nge wumb ek eipi eipi nik mulangin kin, nimbil erang puku sik mulnjung. ⁷ Wumb puku sik noman embin tang mulnjung. Molk, ek yi ninjing, "Nimbil erang wumb ei ek eipi eipi nik enmin, ei Galilii wumb min?" ⁸ Nimbil ol erang sinim ek erinjin menjpin nol sinim ngopun ele ek

ei piilmin mil nilmin. Wu ombu Galilii konu wumb min? ⁹ Sinim wumb Parsiya ni konu Miriya ni Eilam, Mesoposemiya konu sinim wumb konu orung orung wumb, Juriya ni Kaparosiya, ni Ponsas ni Eisiya wumb molmun. ¹⁰ Prisiya ni Pampiliya, Eisip ni, wumb orung orung Aprika konu Sairiini, ni sin Rom wumb ya ele pei ya ele molmun. ¹¹ Wumb Griis ni Arepiya ni sinim Jura wumb ni wumb tilap eipi ei sinim Jura elmin ol ei enmin. Ba sinim wumb pei sin sinim ek piimin; Gos nge jep ol pei nipi sinim ek ele nipi ngolum." ¹² Pe puku sik, noman embin tang mulnjung. En enim ek dinga nik piik enjing. "Epi nimbil ol enim?" ¹³ Ba wumb kombur en enim ek bul morung nik ek dinga ninjing, "En enim nol nok wulu pang kin, ek eipi eipi ninmin," pa ninjing.

Piisa Gos Ek Ka Ei Nipi Wumb Ngum

¹⁴ Pe Piisa engki nga endeim mulnjung konu ele tuk angpi wii dinga topu ek dinga nipi wumb ngum. "Enim Jura wumb ni wumb ok Jerusalem konu wumb ok molmun; enim kom sek, ol enim ei ni ngamb piingii," pa nim. ¹⁵ "Enim wumb ombu nol nok wulu punum ni piinmin ba mon; akip konu kupiiring eni pim. ¹⁶ Ba ol ei Gos nge ermba ol ei piipi nilim wu Joel yi ninim.

17 'Gos ek yi nim, ekii se poru nimba kunum mandi erang Gos Gui Ka wumb pei ngamb eim Gos pei ngumbii,' pa yi nim. 'Pe enim kingenjing embilenjing ni Gos oł ekii se ermba ei piik nilmin wumb ek tangilmin mił yi tengingii. Noman ka wii enim wu kangi wu mułngii konu andan tumbii, or kumb mił er keningii. Pe wu tukui ombu piingii konu or kumb ka andan tamb keningii, pa nim. 18 'Kunum ei enim wu amb kongun wumb na Gui Ka pei ngumbii ku. Ngamb kin Gos oł ekii se ermba ei piik nilmin wumb ei ek nilmin mił ningii. 19 Pe na tonu kupu muł ełe jep oł eipi mił kombur ermbii. Mani mei ełe na miyem ni dup ni, dup eskil owundu ni jep oł ermbii,' nim. 20 'Eni kunum ei eramb emii pimba; pe oi ei eramb, miyem mił ermba. Pe ekii se Jiisas orung omba kunum ei tangpi tilang owundu ermba,' pa nim. 21 'Pe wumb pei Gos embe pii gii nik wii tungii wumb ei sipi orung seng kin, Gos eim nge wumb mułngii. Gos ermba oł piipi nilim wu Joel,' yi ninim.

22 "Enim Esrel wumb, enim ek ei piingii: na enim Jiisas Naseres wu nge nip ngumbii end. En enim kaninmin, oł dinga ni kongun erpi jep oł kanim kanim enim oł ombu enim piik kanik ełmin ei, Gos eim mendpił wu ei Jiisas kindang om. 23 Wu ei Jiisas kumb ok epi pei Gos Eim piipi ek nipi pendrim. Pe wu ei enim angil ełe kindim. Enim Jura wumb ek kis nik enjing. Nimbił erang tor wumb ei Jiisas ond peri ełe nil to kundnjung? 24 Ba Gos eim Jiisas nga er konj sim. Eim ngenj kumbii kulpu erim ei Gos eim kulnjung wumb konu ełe si kindpi nga er konj sim. 25 Ok Deipis yi mił pułum, Jiisas ek dinga nirim,

'Gos Owundu na kumb ełe kunum kunum mołum. Eim nam angil tunding orung mułang kin na epi endi kapli to mani kindnermba mon! 26 Yi erang kin, na noman ka seng, gupu tokuł pałim. Nam piind ei nam ngenj ei epi ekii se omba nip moł. (Ba Gos kin pii gii nip moł). Yi mił ku epi endi nam ngenj ei kapli ambil gii ninermba. 27 Pe na noman tuk ei pang, Gos eim dinga ełe na paki tang, wumb kulii konu mulermba mon. Pe nim nge kinganim mendpił eim ngenj purnermba mon! 28 Nim na noman konj

bii andlam ele andan to kun erngii. Nim na kin mulun na ka piip minj mulmbii,' Deipis ek yi nim.

29 "Engnan no! na sinim kupenjpın Deipis multum mi! nip kun kun ermbii end. Deipis eim kultum tukpu tuk, tuk ei akip sinim mo!mun konu ya salim. 30 Ba Deipis eim Gos ekii se ermba o! ei piilim ku. Gos ek dinga nipi yi nim, 'King Deipis kinganim ekii se nim pe! mo!un konu ele mulmba,' nim. 31 Ba kumb ok Deipis eim Gos ermba epi ei kan poru nirim. Pe yi nirim, Kraıs Owundu wu ekii se omba wu ei, nga konj tonu orung omba nirim. 'Gos eim wumb kulii konu wak tunenmba. Eim ngenj purpu kumun ngunermba ku.'

32 Jiisas wu ei, Gos eim sipi orung nga konj sim. Sin wumb pei ei kanpin kin ninmin. 33 Pe Jiisas eim angpi tonu pupu Gos Jiisas eim angil tunding wu Owundu mundum. Pe ei Gos Gui Ka sim. Ei ok Gos nirim mi! yi erang kin akip Gos Gui Ka pei ngang, sinim wumb sipin kin sin ek eipi eipi ninmin ei enim kanik piik enmin. 34 Deipis eim ngenj ei epin konu tonu punerim. Ba ei ek nipi pu!um. Gos Owundu ek nipi nam wu num ei ekii se omba. Yi mi! nipi ngum, 'Nim na angil tunding orung mulnjii. 35 Pe ekii se nim opu orung wumb

ei na to mani kindmbii mendpi!. Sip, nim simb ele mandring kindmbii.'

36 "Pe sinim Esrel wumb tilap pei sinim ek ei pii kun er mulmun. Pe Jiisas ei sinim sipin ond peri ele tonu kindpin, ei Gos eim sipi Kraıs wu Owundu ekii se omba ei mundang mo!um!" Piisa ek yi nim.

Wu Amb Gos Ek Piik Noman Ak Tok No! Pinjing

37 Wumb en enim ek ei pinjing noman ele embin tum. Piisa kin wu kombur kin kan yi ninjing, "Enginjpın no!, sin nimbi! o! ermin?" 38 Pe Piisa ek nipi wumb ngum, "Enim noman ak tok ok Jiisas Kraıs embe ele no! pingii, ei Jiisas enim noman kis kil ngumba. Enim yi erangin kin Gos nge Gui Ka enim kin wii ngumba. 39 Ok Gos ek dinga yi nipi pendim. Enim kin en enim kangil ni wumb konu turii mo!mun wumb pei ngumbii nirim mi! Gos Owundu wumb ei wii tang, onjung. Wumb ei Gos eim ek dinga nipi ngum."

40 Piisa ek nga endi nipi tuk kindim; ek pei dinga nipi ngum, "Enim piik kun er mulngii; mon pim kin, enim wumb o! kis enmin wumb ei kin pei poru nimba." 41 Yi neng kin, wumb pei Piisa ek nim mi! pii gii nik no! pinjing. Pe kunum ele wumb 3,000 pei Jiisas kin pii gii ninjing. 42 Gos nge ek se andilmin wumb ei ek ninjing. Wumb ei dinga piinjing ei

engnjing noł paki tok, kuni ende nok, prei erik enjing.

Wumb Tuk Ok Gos Ek Pi-injing Wumb Ei Oł Ka Enjing

⁴³ Pe wumb pei puku sik Gos jep oł pei eim nge ek se andilmin wumb kin erim. ⁴⁴ Wumb pei Jiisas kin pii gii ninjing, wumb ei ende mulnjung. Pe epi salim min simba ei pii gii wumb epi ende salim. ⁴⁵ Wumb ei en enim epi ni, mei ni, wumb ok top to sengin, ku ni epi ei sik, wumb eipi epi sinerang mołmun wumb ei ngunjung. ⁴⁶ Wumb en enim noman ende sek, ka piik enjing. Kunum kunum en enim men ngii owundu engim konu puk puk elmin. En enim kuni ngii eipi eipi ełe ende nok nok elmin. ⁴⁷ Kunum kunum Gos embe ambilk tonu kindik, Jerusalem wumb yi piinjing. Wumb pii gii wumb, en enim noman tuk ka seng mołmun. Kunum kunum Gos eim wumb kopur sipi orung sipi erang, wumb Jiisas kin pii gii nik enjing wumb ei pei pei orung sim.

3

Wu Endi Eim Simb Kis Mułum Ei Opu Ka Pum

¹ Piisa Jon teł tonu men ngii owundu prei ermbil ni punjnguł. Kunum ei konu eni tekliki erang punjnguł. ² Wu endi mułum, wu ei ok mam mengrim kunum ei simb yi er pirim mił pim. Wu ei tu wuk men ngii owundu ełe, ondu embe, “Ka wii ełe mundangin,” kunum kunum

mołpu, wumb ongii kom ku kenim nipi, er mułmba nik mundangin mołulum. ³ Wu ei mołpu kenim ni Piisa kin Jon teł men ngii owundu ełe nirik punguł nge onjnguł. Wu ei ek nipi wu tał ngopu yi nim, “Epi endi na ngeł,” nim. ⁴ Piisa kin Jon kin wu ni dinga kenjingił. Piisa ek nim, “Nim ya sił kenjii!” ⁵ Pe eim kan ak topu kenim ni, wu tał epi endi na ngunguł ni piim. ⁶ Ba Piisa ek yi nim, “Na ku pinałim. Ba na pałim epi ei ni ngumbii. Naseres konu, Jiisas embe ełe na nind, ‘Nim angkin po!’” ⁷ Piisa angil tundung orung wu ni ambil tonu sim. Wu ni Jiisas dinga sipi, simb si kun er engim. ⁸ Wu ni puku sipi angpi pum. Pe wu tał kin men ngii nirik punjung; wu ni men ngii owundu pupu, puku sipi er andpi Gos embe ambil tonu kindim. ⁹ Wumb pei mulk kenjing ni wu ei andpi Gos embe ambil tonu kindpi endim. ¹⁰ Wumb piinjing wu endi men ngii owundu ondu ka wii ełe mołpu, ku ni epi ngei nipi, kenim ni mołulum, ei wumb kenjing ni wu ei keimi mułum, kanik puku sik oł erim pułe pii poł tunenjing.

Piisa Gos Ngii Owundu Ełe Gos Ek Ka Ni Ngum

¹¹ Wu ei Piisa kin Jon teł punjnguł konu ekii se pum. Pe wu amb pei sikir ok Solomon palting men ngii owundu palting endi konu andaring ełe onjung. ¹² Piisa

ei kanpi ek dinga nipi wumb ngum, “Enim Esrel wumb nimbil erang, enim ol ei noman embin to piinmin? Nimbil erang sil kin kanik enmin? Enim yi ni piinmin, sil nge dinga ele ni sil ol ka elmbil ele nge wu ei erambil opu andpi punum ni piingii? Ei mon!”¹³ Eiparam ni, Aisak ni, Jeikop ei, Gos sinim ok sinim kupenjpın nol Gos ei, eim kongun wu Jiisas eim ambıl tonu kindmin. Wu ei enim sik opu orung wumb ngunjung. Ba wu num owundu Pailos si kindmbii ni piim; ba enim wumb dinga puk mon nik eim kin bul ngunjung.¹⁴ Enim wu ei ol kis endi enarpi wii kun ka multum, wu ei Jiisas Gos kingam mendpil bul ngok, yi nik, wu endi wumb to kundum wu ni piimba, ei kindangin kin, sin kin wangli nik.¹⁵ Jiisas Gos kingam mendpil ei sinim wumb sipi noman konj ngolum. Wu ei enim to kundjung, ba Gos nga er konj sim. Pe sil molpul kenjpil, ek ei ni tor kindmbil nge molmbul.¹⁶ Sil Jiisas kin pii gii nembil kin Jiisas enim. Jiisas dinga ele yi wu ka elim. Enim kanik piinmin ei Jiisas eim sil pii gii ele nge erpi, enim wumb pei ningil ele enim.

¹⁷ “Keimi na piind engnan nol enim kin wumb owundu kin pii kun enarik kin Jiisas to kundjung.¹⁸ Ba kumb ok Gos eim nge ek keimi nilmin wumb ek yi nik, Gos eim nge kingam Kraıs ngenj

kumbii kulpu kulmba nirim. Pe akip enim wumb ol kis enmin ei, ek ni tor kindilmin wumb ninjing opu peni ele keimi punum.¹⁹ Pe enim piik kin noman ak tunjung kin, kapli Gos eim enim ol kis ombu kil ngopu poru nimba.²⁰⁻²¹ Yi enjing kin Gos enim kin tep mulmba. Pe Gos enim noman tuk dinga ngang, ka piik mulngii. Gos ok ek dinga nirim, ‘Na Kraıs King Owundu enim kin kindmbii.’ Gos eim wu owundu ei sinim kin kindmba, wu ei embe Jiisas. Pe epin konu Jiisas er molum. Kunum ei Gos epi pei konj nga ermba mil ok eim ek keimi nilmin wumb en enim gupu ele nilmin. Kunum ele Gos Jiisas mei ele mani nga kindang eim ol ei ermba.²²⁻²³ Moses ek yi nirim,

‘Owundu ei enim Gos, pe enim engnjing sipi, Gos eim ek keimi nilmin wu ei, nam mil yi mulmba. Enim eim ek nimba mil piingii. Piik, nimba mil erngii. Pe wumb pei ek keimi nilim wu mil nimba ei piinerngii wumb ei Gos wumb top kundmba. Pe wumb ei Gos nge wumb nga mulerngii, Gos yi neng,’ Moses piipi nirim.

²⁴ Gos ek ni tor kindilmin wumb ok yi nik, Samyuel kin Gos ek nilmin wumb ekii se tonu onjung. Pei yi ninjing,

‘Kunum ei akip salim kunum ei,’

pa ninjing. ²⁵ Enim Gos nge ek keimi nilmin wumb ei nge kingenjing mił mułngii. Enim nge kupenjing noł Gos ek dinga nipi pendrim mił sił mułngii. Gos Eiparam kanpi ek dinga nipi ngurum.

‘Nim nge tilap ele wumb tilap pei na kengip ek ka nip ngumbii.’

²⁶ Gos eim nge kongun wu Jiisas er mundum. Pe kindang enim mulnjung konu ok om. Opu, enim Gos ek ka kengip top nipi ngumba nge om. Nimbił erang eim enim oł kis ombu kil ngumba nge om.”

4

Piisa Kin Jon Tel Kan Ngunjung

¹⁻³ Wu tał wumb kankił, ek nikił mulnjunguł; pe men ngii owundu ele wu tał wumb kankił ek yi mił ninjingił, Jiisas angpi tonu konj nga om. Pe yi ku wumb kulnjung wumb ei angk tonu ongił. Yi nengił, kułmał kalikim owundu kin, men ngii tep elim wu owundu kin, wumb kolk nga konj punalmin ni, piilmin wumb ombu ok, mon ek piik kis piinjing. Pe emii peng wu tał ambił gii nik, kan ngunjung. “Kupiiring elip kos piimin,” ninjing. ⁴ Ba wumb pei ek ei piik, pii gii ninjing. Pe wumb pii gii nengin kin, wumb pei ei yi mił 5,000 wumb mulnjung.

⁵⁻⁶ Topuł Jura wumb owundu ni, men ngii kongun wumb ni, lo andan tołmun

wumb ni, Jerusalem konu kułou tumun ninjing. Men ngii ele mołumun wumb ei Anas ni Kaiyapas ni Jon ni Elikander ni kułmał kalikim owundu, eim nge wumb pei, kułou tunjung. ⁷ Gos nge ek se andilmbił wu tał en enim kumb ele engnjingil. Angkił, wu tał kii sinjing, “Elip dinga nipe elip embe nii nge ele oł ei enjingil?” ⁸⁻⁹ Gos Gui Ka Piisa kin piki top mułum; pe eim ek yi nipi ngum, “Enim Esrel wu owundu ni men ngii kongun elim wumb. Enim sił wu endi simb kis mułang, paki topuł enjpił ni, sił kin ek ningii enmin min? Wu ei er ka mułum mił nenj ei enim piinmin min? ¹⁰ Yi erpi nim kin enim pei piyangin, enim Esrel wumb ei pei piingii ku. Jiisas Krai Naseres konu wu, eim embe ele wu ei ka mołum. Mołpu, yi enim kumb ele mołum. Enim Jiisas ond peri ele to kundnjung, ba Gos eim Jiisas nga er konj seng opu konj pum. ¹¹ Ond tumunj endi enim ngii takilmin wumb si kindnjing ei nimbił erang enim konu ele kindngii ni piinenjing. Jiisas eim ond tumunj ei mił mołang kin Jiisas eim ngii tumunj mendpił mił mołum. Eim ngii takilmin wumb si kindnjing. ¹² Wu eipi endi sinim kapli paki tunermba mon! Ei Gos sinim wu endi eipi andan topu ngunanim. Jiisas endeim sinim sipi orung simba.

¹³ Wumb kenjing ni Piisa kin Jon tel ek dinga nikił,

dinga pu mulnjunguŕ. Wu taŕ wumb kin mund mong kulenjngiŕ. Yi piinjing ek mon ngii punambiŕ ni piinjing. Wu taŕ mulnjunguŕ yi piik kin noman pei piinjing ei ok wu taŕ eŕe Jiisas kin tep to mulnjunguŕ ni piinjing. ¹⁴ Pe wu ei kenjing, ni wu ei ka moŕpu, wu taŕ kin angpi muŕum ei, wumb en enim kenjing. Pe ek nik wu taŕ ngungii ek endi pinerim. ¹⁵ Wu taŕ kaunsil ngii si kindkiŕ tor peŕ ninjing. Wu taŕ pangiŕ miŕ, en enim ek nik piinjing. ¹⁶ “Pe sinim wu taŕ kin nimbil oŕ ermin? Wu taŕ jep oŕ endeim erangiŕ kin, wumb Jerusalem wumb pei kenjing. Pe ei sinim kapŕi koi ermin miŕ mon. ¹⁷ Ba mon pim kin, ek ei wumb konu pei pang piingii. Yi ermba ei piikiŕ kin wu taŕ kin ek dinga nimin. Pe wu taŕ nga Jiisas embe eŕe nikiŕ wumb eipi ngunerngiŕ.” ¹⁸ Pe wu taŕ wii to orung sik yi ninjing, “Eŕip nga ek endi Jiisas embe eŕe nikiŕ enerngiŕ mon!” ninjing.

¹⁹ Ba Piisa kin Jon teŕ nikiŕ orung kindinjngiŕ. Pe siŕ Gos ek si kindpiŕ enim ek ningii miŕ piimbiŕ. Ei Gos kumb eŕe kapŕi ermba min? Ei enim piingii. ²⁰ Ba wu taŕ yi ninjngiŕ, ‘Siŕ gupu pandi tumbuŕ miŕ mon. Epi kanpiŕ ek piipiŕ enjpiŕ miŕ ei, wumb kanpiŕ nimbil ni piinjngiŕ. ²¹ Pe kaunsil wumb ek dinga endi nik wu taŕ ngunjung. Wu taŕ si kindkiŕ punjnguŕ. Pangiŕ, kaunsil wumb andŕam endi kurpun,

wu taŕ kan ngumun, ni piik enjing. Nimbil erang wumb pei Gos eim embe ambilk tonu kindangin kin, kaunsil wumb wu taŕ kan ngumun nik enjing kapŕi enerim. ²² Wu ei wu taŕ, Gos jep oŕ erangiŕ opu konj pum wu ei, kung ngii 40 pei moŕum.

Gos Nge Tilap Wumb Prei Dinga Erik, Dinga Sik Gos Ningii Enjing

²³ Wu taŕ eŕ elip wumb puŕ kombur kin punjnguŕ. Pukuŕ, wumb ei kankiŕ kuŕmaŕ kaŕiŕim owundu, ni tep eŕmin wumb ombu ek ninjing miŕ wumb kan ninjngiŕ. ²⁴ Ek ei piik poru ni pendik, en enim noman ende kindik prei yi miŕ enjing. “Gos Owundu nim ei epin en, ya mani mei en, pe ep noŕ en, ei pei nim er sin. ²⁵ Gos Gui Ka je sin erinjpin Deipis ek gupu eŕe tor orum.

‘Ei Gos nim nge kongun wu, Gui Ka ek nirim. Nimbil erang wumb tilap eipi ei popuŕ sinmin. Pe wumb tilap ek yi ninjing. Sin epi owundu eramin piingii nik piinjing; ba ei kapŕi enerngii. ²⁶ Pe King pei konu orung pei kui er molk opu ermin ninjing. Pe wumb tep eŕmin wumb owundu kuŕou tok Gos Owundu to mani kindmin ninmin. Eim kingam Kraiss eim ekii se omba wu ei to mani kindmin nimin.’

27 Keimi mendpil konu owundu eke, ya Eros ni Pailos ni wumb eipi ni Esrel wumb pei kulou tok Gos nim nge kongun wu ka wii, nim Kraiss ok kindan eim ya mani om. 28 En enim kulou owundu tok, ek nik pendik, ek ei dinga pimba ni Jiisas ok yi nirim mił yi erik. 29 O wu owundu, nim piin wumb nim kin ek dinga ninmin. Ninim sin kongun wu mołmun ei paki tan, sin nim ek ei sin dinga kindpin ni tor kindmin. Kindpin, sin mund mong piinerman mon! 30 Nim angil to kindan ening pimba wumb ei ka mułngii. Jiisas nge embe eke jep oł enjii. Nim nge kongun wu ka wii Jiisas.” 31 Prei er poru nengin kin ngii mulnjung ngii ei okup erim. Pe Gui Ka en enim kin tuk opu piki to poru nim. Pe Gos embe ambilk tonu kindik Gos ek dinga nik, wumb kin mund mong piinenjing.

Gos Nge Tilap Wumb Noman Ende Sinjing

32 Pii gii wumb en enim noman ende sinjing. En enim ek endeim minj piik mulnjung. Wu endi epi eipi simba, ei na epi mendpil nin-ermba mon; epi sinim epi ende. 33 Jiisas nge ek se andilmin wumb ei, Jiisas nga konj tonu pum nik, ek ei ninjing. En enim ek ninjing, ek ei dinga pim. Pii gii ninjing wumb ei Gos nge noman ka mołpu poru nim. 34 Enim mołmun konu wu endi kuni ni epi sinerang, ka mułmba

wu ei wumb pei mei sep ngii mołangin wumb, ei epi wumb eipi ngok, ku silmin, ku ei tu wunjung wunjung. 35 Tu wangin kin, ku ei sipik, Jiisas nge ek se andilmin wumb simb eke kindnjing. Pe Jiisas nge ek se andilim wu ei sik kanik, wumb kuni sinarpi elim wumb kanik mok tok ngołmun.

36 Pe wu endi Saipris konu mułum wu ei embe Josep. Eim Liiwai wu endi, Gos nge ek se andilmin wumb, eim embe eipi endi ngunjung ei embe Banapas ninjing. Embe ei nge pułe yi, wumb noman tuk paki tołum wu. 37 Wu ei eim, wu eipi endi, eim mei ei top erim ku ei tu wupu kin, Gos nge ek se andilmin wumb mulnjung simb eke kindim.

5

Ananaiyas Kin Sipaira Tel

1 Ba wu endi mułum wu ei embe Ananaiyas, ambim nge embe Sapaira. Ananaiyas eim mei orung ei wu eipi ngopu ku sim. 2 Pe ku sirim ku aninga ei nge ambilpi wiik top se mułum. Eim ambim ei piipi mułum. Ananaiyas eim ku orung sipi tu wum. Tu wupu, Gos nge ek se andilmin wumb mulnjung konu simb eke sim. 3 Pe Piisa ek nim, “Nimbił erang Seisen nim noman kin piki topu mołum. Pe nim Gui Ka kin ek kend to pendkin, mei ku orung sin ku ei orung tu wun palim. 4 Ok wumb mei top enenjing kunum ei, mei ei nim nge,

ba mei top er poru nengin, pe ku ei nim nge sim. Nimbił erang nim noman yi mił pałim. Nim wumb kankin ek kend ton ni piin ei mon; nim Gos kin ek kend to ngon.”
 5 Ananaiyas ek ei piipi, mani pupu, bok topu kułum. Pe wumb ek ei piik, mund mong kulnjung. 6 Pe wu kangi wu ok, wu ei alap pandi to sipik, kui tunjung.

7 Ekii se eni tekliki o pang, Ananaiyas ambim opu tor om. Ba oł yi eim piinenim. 8 Pe Piisa ek nipi amb ei ngum, “Nimbił oł en? Elip mei ku sinjngił kaplı yi mił enim min mon?” Pe amb ek nim, “Ei keimi nin. Yi mił sił sinjpił.” 9 Piisa ek nga nipi ngum, “Nimbił erang elip ek ni endi kind pendkił Gos Gui Ka enim mił ei kenmbił ni enjngił? Nim nge wanım wumb sik kui tungii sipnjing wumb ei ok ngii ondu ełe mołmun. En enim pe nim sipngii ku.”
 10 Pe nga sikir amb ni, Piisa simb ełe mani opu bok topu kołpu pim. Ba wu kangi wu ombu nirik onjung. Ok, kenjing ni amb ei kołpu pim. Ok, sipik wam pim konu mandi eim kui tunjung. 11 Pe Gos nge pii gii wumb konu orung orung ei mulnjung wumb ei, mund mong kulk mulnjung.
 12 Gos nge ek se andiłmin wumb, jep oł kanim kanim wumb pei mulnjung konu tuk enjing. Pe pii gii niłmin wumb en enim, men ngii owundu andaring Solomon nge palting ełe ek nik kułou to mołmun. 13 Pe tor

wumb mund mong kulk ok ende mulenjing. Pe wu amb en enim pii gii wumb Gos embe ambilk tonu kindnjing. 14 Wumb pei Jiisas kin pii gii ninjing. Pe Jiisas nge tiłap ełe wumb pei tuk onjung. 15 Wumb enim kis erım wumb ei, tu wuk andıam ełe pendnjing. Pe peł kanim kanim tu wuk pendnjing. Pendik, yi ni piinjing, eni tang, Piisa opu kin, eim min men ei wumb to tingndang wumb ombu ka mułngii ni piinjing. 16 Wumb konu orung orung wumb, kin Jerusalem wumb orung pei mulnjung wumb, pei ok kułou tunjung. Wumb ei ok mił, ening pim wumb tu wunjung. Pe gui kis tuk mułum wumb kombur tu wunjung wumb ombu pei ka molk poru ninjing.

Gos Nge Enjel Kindang Ek Se Andiłmin Wu Ombu Si Tor Sim

17 Kułmał kailim wu owundu ni, eim nge wumb ni wumb kolk nga konj angk piinałmin wumb ni pei wumb ei Jiisas nge ek se andiłmin wumb kin noman kis piinjing. 18 Pe wumb ombu ok Gos nge ek se andiłmin wumb sik, er kan ngii kindnjing. 19-20 Ba epin emii peng, Gos eim enjel kindang opu, kan ngii owundu aki topu, wu ombu si tor tu wum. Tu wupu yi nim, “Enim puk, nirik men ngii owundu ełe puk, pe noman konj ek onum ek ei wumb kanik ningii,” pa nim. 21 Gos nge ek se

andilmin wumb ek ei piik pendik punjung. Kupiiring okrii puk men ngii owundu eke wumb ek ni wumb ngunjung. Kulmał kalilim wu owundu ni ei wu kombur kin onjung. Ok kaunsil ni Esrel wumb noman pim wumb kin kulou tunjung. Tok, ek nik kan ngii kindik, Gos nge ek se andilmin wu ombu kindangin, wangin ninjing. ²² Pe kan ngii eke tep mołumun wumb puk kan ngii eke kenjing ni, Gos nge ek se andilmin wumb mulnjung. Kanik, puk ek yi ninjing. ²³ “Sin kan ngii eke kenjpin ni ngii ondu dinga ngo pendnjung. Nga kan ngii tep wumb ngii ondu eke angk mulnjung. Pe sin kan ngii aki topun, kenjpin ni wumb endi nirik mulnjung.” ²⁴ Men ngii owundu eke tep mołumun wu owundu ni kulmał kalilim wu owundu ni wumb ek ei piik noman embin to piinjing. Piik yi ninjing, “Pe nga nimbil ol ermbe,” ninjing. ²⁵ Pe wu endi opu yi nim, “Enim wu kombur kan ngii kindnjung, wu ombu puk mer men ngii owundu eke wumb kanik Jiisas ek nik ngok mołmun,” pa nim. ²⁶ Kan ngii tep elim wu ni eim wu kombur ni puk, wu ombu simin ni punjung. Puk, wu ombu kepil tunenjing. En enim mund mong kulnjung, wumb ok ku sik tungii ni piinjing.

²⁷⁻²⁸ Pe wu ombu tu wuk kaunsil wumb mulnjung konu tuk eke engindnjung. Pe

kulmał kalilim wu owundu ek dinga nim. “Sin enim kanpin mon ninjpin, enim wumb kanik Jiisas embe ei nge nik wumb ngunerei mon ninjpin. Pe enim wumb Jerusalem konu wumb enim ek ei nge pei mołmun. Enim ek nik, sin wu ei to kundunjpun,” ninmin. “Gos sin kin ekii se kos piimba.” ²⁹ Ba Piisa kin Gos ek se andilmin wu pei ek dinga ninjing. “Sin Gos nge ek ei piimin, wu ek ei piinerman mon!” pa ninjpin. ³⁰ “Enim Jiisas ond peri eke to kundnjung. Ba sinim ok kupenjpin nol nge Gos opu Jiisas erpi konj sim. ³¹ Gos eim si mengpi sipi, eim angil tunding orung mundang mołum. Pe eim sinim nge wu owundu mołpu, sinim paki top mołum. Pe Esrel wumb noman to ak topu sinim ol kis ombu kil ngopu erpi pum mołum. ³² Sin wu ombu epi pei mołum, ei nge kenjpin ni tor kindpin onmun. Pe Gos nge Gui Ka ek yi ninim. Gos eim ek piik pii gii ninmin wumb ei Gos Gui Ka wumb ombu ngonum.”

Gameliyel Ek Nim Ek Se Andilmin Wumb Kaunsil Ek Ka Nim

³³ Pe wu owundu ombu ek ei piik, noman kis peng kin, Jiisas nge ek se andilmin wumb to kundmun, ni piik enjing. ³⁴ Pe kaunsil konu lo ek piilmin wu endi engim. Wu ei eim lo ek piilim wu num, wu ei embe Gameliyel. Eim wumb lo ek nipi ngang wumb eim embe ambil

tonu kindilmin. Wu ei yi nim, "Jiisas nge wumb ei anda kindangin pangin," nim. ³⁵ Eim ek nipi kaunsil wumb ngum, "Enim Esrel wumb, pe enim oł endi ya wu ombu ermin ni enjing kin, enim Esrel wumb, en enim pii kun erik erngii," pa nim. ³⁶ "Enim piinmin! Ok wu endi multum. Embe ei Tiyuras eim yi nim, 'Na, nam noman dinga palim.' Yi neng kin, wumb 400 eim ek ekii sinjing. Ba wumb eim to kundnjung. Pe eim ekii sinjing wumb tungu punjung. En enim kongun ei wii mił enjing. ³⁷ Ekii se gapman wumb embe pułang Galilii wu Juras eim wumb kombur nipi sim. Wumb ei Juras nim ek ei puk gapman wumb kin opu erpin tumun ninjing. Ba eim yi ku kulum. Kulang, wumb eim kin ekii sinjing wumb, ei tungu eipi eipi puk poru ninjing. ³⁸ Yi ku akip na enim kanip nind. Enim Jiisas ek se andilmin wumb ombu nge kanik tungu erngii. Erik, kan wiik to mulngii. Pe wu endi eim kongun ei puł pendip erbii ni ermbe. Wumb ombu ek ei keimi punermbe mon nik. ³⁹ Gos eim kongun ele nge puł wu pim kin, enim andlam ondu ngunerngii. Ondu ngunenjing kin enim Gos kin opu erngii." ⁴⁰ Yi neng kin, eim nim ek ei piinjing; Gos ek se andilmin wu ombu wangin tunjung. Enim Jiisas ek se andilmin wu ombu wangin kepil tunjung.

Tok, ek yi ninjing, "Enim nga Jiisas embe ele nik enerngii mon!" ek dinga nik ninjing. Nik, si kindangin punjung. ⁴¹ Pe Jiisas ek se andilmin wu ombu kaunsil ni wumb mulnjung si kindik, anda punjung. Puk yi piinjing, Gos yi nipi piim, "Sinim wumb owundu mił molmun ni, Gos sinim to tonu kind mundum. Nimbił erang, Jiisas nge embe ele sinim singambil piinmin." ⁴² Kunum kunum men ngii owundu ele ni en enim ngii konu ei, wumb kanik Gos ek nik ngok er mulnjung. Ek yi ninjing, "Jiisas wu ei ekii se omba, wu ei eim ek poł ka wii ei si kindnenjing, kongun er andik nik minj mulnjung."

6

Wu Angil Orung Nga Tal Jiisas Nge Se Andilim Wumb Paki Tunjung

¹ Kunum nga Jiisas nge wumb pei tonu onjung. Wumb Jiisas nge wumb Griik ek nilmin wumb ei Eipru wumb ek nilmin wumb ei kin kis piinjing. Yi nilmin, "Wumb kombur kuni ni epi sinerim wumb ei kunum kunum paki tołmun. Ba sin amb enim paki tunanmin. Amb wenjing kulnjung amb ombu sinim paki tunanmin." ² Yi erangin kin, Jiisas nge ek se andilmin wu engki nga tal molk Gos nge wumb pei wii tok, "Wei!" ninjing. "Pe sin Gos nge ek ni ngołmun ei si kindpin kuni mok to mulnjupun kin ei kapli

enermba mon. ³ Ba engnan noʔ enim wu angil orung nga taʔ kurngii. Wu ombu en enim embe ka peng, wumb Gos ek piik erangin, en enim Gos Gui Ka tuk ele muʔang wumb ei ni Gos Gui Ka wumb ei kin muʔngii. Wumb ei ni peng ka pepi ermba wu ei, sin to tonu kindamin sinim kongun ei tep erngii. ⁴ Pe sinim kunum kunum prei erpin Gos ek nipin, wu amb ngopun moʔmun.” ⁵ Pe wumb pei ek ei piimin ni, ka piinjing. Pe wumb nik tonu kindangin Siipen ni wu ei pii gii wu dinga wii, Gui Ka eim kin piki to muʔum. Pe Pilip to tonu kindnjing. Prokoras ni Nikanor, ni Taimon, ni Parmenas, ni Nikolas. Nikolas eim tilap eipi Andiyok konu wu, ba ok Jura wumb tilap ele tuk orum. ⁶ Pe wu ombu Jiisas nge ek se andilmin wumb kumb ele engnjing. Pe Jiisas nge ek se andilmin wu prei erik angil tonu kindik enjing.

⁷ Pe Jiisas ek ei pang wumb pei piinjing. Pe wumb pei Jiisas nge wumb Jerusalem konu mulnjung. Jiisas kin kuʔmaʔ kalilmin wumb ei pei pii gii ninjing ku.

⁸ Siipen eim Gos nge noman ka nipi eim wu dinga muʔum. Pe eim jep oʔ pe wumb kin moʔmun konu tuk elim. ⁹ Pe wumb ok Siipen kin ek opu er nik. Wumb men ngii endi engim. Wumb ombu ngii takik ei Jura konu tuk ele tekik. Ek ei men ngii ele nge “Priiman,” pa nilmin.

Pe Jura wumb kombur konu Sariiniya ni Aleksandriya ni Silisiya, Eisiya konu wumb onjung kin Siipen ek opu er ninjing. ¹⁰ Gos Gui Ka Siipen muʔum konu noman ka ngum. Yi erang kin, wumb wii eim ek to mani kindngii ba pinerim. ¹¹ Pe wumb ek kend tok erangin, wumb eipi kombur ek ni piik punjung. Pe wumb ombu yi ninjing, “Sin piinjpin. Eim Moses kin Gos tel ek ei nipi kis erim.” ¹² Wumb ei ok, wu amb mulnjung konu kend tok nik, wu lo ek puʔmun wumb ni men ngii kongun wumb ei kanik nik, pei mulnjung konu kanik ek kend tok ninjing. Nik puk, Siipen ambil gii nik sipik, kos ngii konu sipnjing. ¹³ Enim wu kombur kindangin kin andik angk eim kin ek kend tok ninjing wumb ombu yi nik. “Kunum kunum wu ei eim ek kis nipi ya Gos ngii konu ele nipi lo ek nipi elim ku. ¹⁴ Sin piinjpin eim yi nim, ‘Jiisas Naseres eim konu ele kis mondpu, Moses oʔ ok nirim ek ei topu eipi kindpi ermba,’” pa nim. ¹⁵ Wumb pei kaunsil ngii mulnjung wumb ei, pei wu ei minj kenjing. Pe wumb kanik mulnjung ni Siipen kumb ningil ei Gos wu sinim tep elim wu kumb ningil yi miʔ nge sim.

7

*Siipen Eim Ek Nipi Ek Pii
Kun Elmin Wumb Ngum*

¹ Pe kuʔmaʔ kalilim wu owundu ei yi nim, “Ek

ei keimi min?" ² Siipen yi nim, "Erinjpin noł ni engnan noł, enim piyei! Ok sinim kupenjpin Eiparam eim Mesoposemiya konu owundu multum. Eran konu puneririm kunum ele Gos eim nge tilang ka wii ele Eiparam kin tor om. ³ Pe yi nim, 'Nim mei konu ni angnim noł si kindnjii. Pe nim pan, na mei endi nim andan to ngumbii,' nirim. ⁴ Pe Eiparam eim Kaltiya konu si kindpi, Eran konu pupu mułum. Pe ekii se eim arim kułum. Kułang, Gos eim kindang opu, ya mei ele mułum; konu pe sinim mołmun konu ei. ⁵ Gos Eiparam mułmba mei konu endi ngang, kongun er mułmba mei konu endi ngunerim mon! Pe mei aninga endi ngumba ei ngunerim mon. Ba Gos ek yi nim, 'Ekii se mei ei ngamb, nim embilnjii, ei nim tilap ni nim kinganim noł ele mułngii.' Eiparam kangıl mulenjing kunum ei Gos ek yi nim. ⁶ Gos ei yi mił nim, 'Ekii se nga kinganim noł wumb mei eipi nge ele mułngii. Nim nge kinganim noł wumb mei eipi nge ele molk wumb mei wumb ei kongun wii er mułngii. Mułangin, wumb eipi enim oł embin tui er kis mundngii, ei kung ngii 400,' pa nim. ⁷ 'Nim nge kinganim noł wumb ei kin kongun wii er mułngii, ba ekii se, na wumb tilap eipi ei kin kos er ngumbii. Nimbił erang

nim nge tilap mei ei si kindik pungii.' ⁸ Ba ok kunum ele Gos eim Eiparam kin, ek dinga mon endi ni pendrim. Gos eim Eiparam kin ek dinga nip ekii se ermba ei nirim.

⁹ "Ok sinim kupenjpin noł wu engki nga tał, Josep kin noman kis piik, Josep wumb eipi ngok ku sik. Pe wumb ei Josep sik Eisip konu sipik. Ba Gos Josep paki topu multum. ¹⁰ Epi endi eim kin omba erim ei Gos eim paki tum. Pe Gos Josep kin noman ka ngopu erang, Josep kongun ka erim. King Pero yi nim, 'Nim Eisip konu tep wu owundu molkun, na ngii konu epi pei tep mulnjii,' nirim. ¹¹ Ekii se Eisip konu kumb kuni owundu sim. Pe Keinan konu orung orung, kuni owundu sim ku. Oł embin tui ei pim. Pe sinim kupenjpin noł ombu kuni ka si nungii mił pinerim. ¹² Ba Jeikop mołpu piim ni, kuni wuł Eisip konu pei mołum ninjing. Pe eim kingam noł, sin kupenjpin noł ei kumna Eisip konu kindang punjung. ¹³ Ekii se nga kindang punjung. Pe Josep eim angim noł ek dinga nim, 'Na Josep moł.' Yi neng kin, Pero piim Josep nge wumb tilap ende onjung ni piim. ¹⁴ Pe Josep ek nipi kindpi, 'Arim Jeikop wangli,' nim. Eim kin eim nge wumb tilap ei 75 mendpił ouni onjung. ¹⁵ Pe Jeikop wuł mani Eisip konu pum. Pu mołpu kułum. Eim kingam noł ei sinim kupen-

jpın noł kulnjung ku. ¹⁶ Pe Jeikop eim kingam noł eim sipik Sekim konu kui tunjung. Ok Eiparam eim Emor wumb kin mei Sekim top er sirim.

¹⁷ “Gos kunum ei epi ei ermbii ni piirim. ‘Ok Eiparam kanpi ermba,’ pa nirim. Kunum ei epi pei tonu omba enim. Esrel wumb tilap ei Eisip konu owundu tonu onmun ei ok Eisip konu piki tonum. ¹⁸ Ekii se Eisip king endi tonu orum. Ei Josep pii poł tuneririm. ¹⁹ Wu King ei sinim nge wumb tilap ele ambıl giı dinga nirim. Sinim nge kupenjpın noł oł kis erpi ngum. King ei ek dinga nipi Esrel wumb, wu kangıl mendingii ei anda kind pindangin kolk poru ningii nirim. ²⁰ Kunum ele Moses tonu om. Kangi ei Gos kan ka kenim ni Gos kangi ei kin noman ngum. Arim mam tel ngii konu tep er mułangıl oi tekliki o pum. ²¹ Ekii se kangi Moses eim andaring pendnjing. Pe king Pero ambılam eim kan sim. Sipipi eim kingam mił se mułum. ²² Moses eim Eisip oł elmin mił ei andan tangin er mułum. Eim wu dinga mołpu, kongun erpi, ek dinga nipi elim.

²³ “Moses eim mołpu pang kin, kung ngii 40 pei o pang, mołpu piim. Esrel engnan noł mołmun konu pup kenmbii ni piim. ²⁴ Pupu kenim ni, Eisip wu endi pupu Esrel wu mułum konu kepıi tum. Pe

pupu Esrel wu ni paki tum. Moses eim wu ei to orung kindim. Kindpi, Eisip wu ei to kundum. ²⁵ Eim yi piim, nam tilap Esrel wumb ende ni piim. Gos sinim Moses angıl ele paki tonum ni piingii ni piim. Ba wumb yi ni piinenjing. ²⁶ Kupiiring nga wu tał opu enjngıl, Moses konu ele tor om. Opu, wu tał opu enjngıl ei, embii ermbii ni erim. Yi nim, ‘Elip angim angim, nimbił erang opu erngil enmbıl?’ ²⁷ Pe wu endi angim kin opu erim wu, ei Moses ambıl peri ngum. Ngopu yi nim, ‘Nim wu wumb nii nim wu owundu mundang molkun sin tep erii?’ nim. ²⁸ ‘Oltin Eisip wu endi to kundun mił, akip na to kundnjii en min?’ ²⁹ Wu ei yi neng kin, Moses sikir tonu pupu Miriyan konu eipi nge ele mułum. Ekii se eim kingam tał mulnjungul.

³⁰ “Mułangıl, eim kung ngii 40 pei opu pum. Gos kindang sinim tep enim, enjel ei nge opu ond kembis endi pim konu ele dup erang num. Konu ele mandi pupu dup kenmbii ni piim. Dup komung Sainai mani num. Dup tukrung ele mołpu ek endi yi nim. ³¹ Moses oł ei kanpi piim; eim kum sep piipi mandi pup kenmbii ni pum. Pe Gos Owundu ek yi nim, ³² ‘Na Gos nim nge kupanim noł Gos moł. kupenjing Eiparam, Aisik, Jeikop, wu kei na Gos moł.’ Pe Moses puku sim. Sipi, eim Gos ken-

mba gał erim. ³³ Pe Owundu ek yi nim, 'Nim simb kum palim ei sikind! Na Gos moł, ya konu ełe nim angilin konu ei konu ka wii mendpił salim. ³⁴ Na nge wumb, Eisip konu kis er mołmun ei, na kanip moł. Na enim kei ninjing ei piinj. Pe na mani op paki tumbii nge ombii. Kongun embin tui ei si kindmbii. Pe nim na kindamb Eisip konu punjii,' " pa yi nim.

³⁵ Siipen ek yi nim, "Moses ei ok enim ni wu owundu mołpu sin tep mulii nim?" Yi ninjing, "Gos eim dinga ełe enjel ei kindang ond kem-bis Moses mandi ełe pum. Wu ei nga Gos kindang pupu tep wu mołpu Esrel wumb sipi orung simba nge pum. ³⁶ Moses eim wumb sipim. Pe eim Gos nge jep oł kanim kanim erim. Erpi pupu, ep noł kundii mułum konu jep oł erim. Pe konu wumb mulenjing konu, kung ngii ⁴⁰ pei opu pum. ³⁷ Esrel wumb pei mulnjung. Pe Moses eim Esrel wumb kanpi nim. Enim nge engnjing endi Gos sipi, to tonu kindmba wu ei, nga Gos kongun endi, oł ekii se ermba ei piipi nipi ermba. ³⁸ Ekii se wumb mulenjing konu ełe kułou tunjung. Pe Moses Esrel wumb kin mulnjung. Enjel eim ek nikił tonu kumung Sainai komung mulnjunguł. Molkuł kin, Gos nge ek sim. Ek ei ek konj ka seng kin sinim kupenjpin noł, Moses nipi ngurum. Ek ei konj seng kin, pe nga ek ei sinim salim ku.

³⁹ "Ba sinim kupenjpin noł ei Moses ek piinermim ninjing. Nik, 'Mon,' pa nik. 'Sinim Eisip konu orung nga pamin,' pa nik, yi piinjing. ⁴⁰ Pe Esrel wumb Eron kanik ninjing, 'Nim sin nge gos eran kin kumb se pang kanpin ekii se bin,' ninjing. 'Pe Moses eim sin Eisip konu tor tu wumba; ba eim jili orung punum, sin piinanmin.' ⁴¹ Kunum ełe kung kou wał endi enjing. Pe kułmał kalk gos kend ei ngunjung. Pe epi ei en enim angil ełe enjing epi ei kin ka piik embe ambii tonu kindik er mulnjung. ⁴² Yi erangin kin, Gos en enim kin buł ngum. Ngang kin, en enim oi, kanjip, eni ei embe ambii tonu kindik, epi ombu sin gos erngii nik, Gos erngii mer mon ełe Gos ek ei ekii se ermba piilmin. Wumb ei ek pulk ek ei yi nim.

'Enim Esrel wumb enim ok ya konu wumb mulerik kunum ei enim kung ngii ⁴⁰ pei mulk, enim kung kou ni kung siipsiip ni ombu kułmał kalk na ngonarik elmin. Ba enim ek kend gos kułmał kalk ngok enmin. ⁴³ Enim kend Moluk gos ngii ełe sipnjing. Pe kanjip kin gos kend Rapan elmin. Enim epi ombu erik embe ambii tonu kindik enmin. Pe na enim kindamb Bepilon konu orung orung pungii.' Gos

Owundu ek yi nim.”

⁴⁴ Siipen ek yi nim, “Sinim kupenjpın noł, ok wumb mulnjung mei ełe mulnjung. Kunum ełe Gos ek piimin nik, alap ngii endi Gos nge alap ngii tekik, nimbıl erang Gos nge eim embe ambilk tonu kindngii. Erik, alap ngii ei Moses kanpi yi mił tekei, nirim. ⁴⁵ Kunum ekii se sinim kupenjpın noł Josua kin ok en enim wumb mei singii onjung. Wumb konu tiłap eipi nge mei sinim kupenjpın noł pangin kin, Gos wumb tiłap eipi ei to kindrim. Kunum ei, Gos nge ngii alap ei sipnjing. Sipik, alap ngii takik Gos eim embe ambilk tonu kindnjing kunum ełe Deipis tonu orum. ⁴⁶ Gos eim Deipis kin noman ngang, Deipis prei erpi Gos Jeikop kin ngii endi tekmbii nim. ⁴⁷ Ba Solomon Gos ngii endi tekim.

⁴⁸ “Ba Gos Owundu mendpił wumb takılmin ngii ei mułalim. Gos nga ekii se ermba oł ei piipi nilim wu yi nirim mił. ⁴⁹ Owundu ek yi nim, ‘Epin konu ei na peł mił tep erip moł, mei konu ei na simb ełe tonu kind send konu tep erip ku moł. Ngii nipe ngii na ngii nik takinmin? Pe na kor mołup ermbii ei konu jili? ⁵⁰ Pe nga na angıl ełe epi ombu pei enenj min? Gos yi nim. Gos nge ek ni tor kindilim wu endi yi mił nirim. Gos Owundu mendpił eim

wumb takılmin ngii ei molalilim.’

⁵¹ Enim wumb Gos ek piinalmin, enim wii mołmun wumb noman kom, ni epi pinalim. Kunum kunum enim Gos Gui Ka to kindik kindik enmin. Enim ok kupenjing noł mulk oł ei nge enim yi mołmun. ⁵² Ok Gos ermba oł piipi nilim wu ei wu nii mułum? Pe enim kupenjing noł wu ei kin oł kis endi enjing min mon? Mon! Wumb ok tonu ok Gos ek kun palim mił nik wu endi ekii se omba wu ei oł kis endi enalim mon. Yi nik erik wu ombu to kunduk. Wu ei wu ka; ba pe akip enim wu ei enim puk wumb opu orung mulnjung konu nengin eim to kundnjung. ⁵³ Enim Gos nge lo ek ei sik ei, enjel gupu ełe sinim kupenjpın noł sik. Pe nga ek ei sinim piinmin ku, ba ekii sinanmin.”

Siipen Ku Tangin, Kulum

⁵⁴ Ek ei piinjing mił nenj noman ełe keimi tang kin, piinjing. En enim gupu mong kongk, Siipen kin popuł kis sinjing. ⁵⁵ Ba Siipen, Gos nge Gui Ka kin piki to mułum. Mułang kin, eim ei epin konu dinga kenim ni, Gos konu ka wii tiłang ka wii er sim konu Jiisas Gos angıl tunding orung engim. ⁵⁶ Pe Siipen ek nim, “Kinei! Na epin konu ka wii seng kand; wu kingam Jiisas Gos angıl tunding orung anglim.” ⁵⁷ Yi neng kin, wumb wii dinga wii tunjung. En enim kom ambilk pandi tunjung. Sikir

puk, Siipen ambil gii ninjing. ⁵⁸ Pe eim konu owundu ele to tor kindnjing. Kindangin pang, ku sik pum konu ku tunjung. Wumb ok kin ek kis nik enjing, wumb en enim konduk gulk, wu kongun wu endi mułum konu mandi kindnjing. Kangi wu ei embe Sol. ⁵⁹ Pe wumb Siipen ku to kundmun ni enjing. Pe Siipen prei yi erim, "Owundu Jiisas, na nge noman tuk ei nim se!" ⁶⁰ Pe Siipen eim gopsing pii poł mołpu wii dinga tum, "Gos Owundu, nim oł kis ei er orung kindnenjii." Siipen ek yi nipi, eim kułum.

8

Siipen To Kundnjung Ei Sol Eim Noman Ka Piim

¹⁻² Siipen to kundnjung. Wumb kombur Gos nge ek ei pii gii ninjing wumb ombu Siipen kui to pendik, ke owundu ninjing. Sol noman ka piim kunum ele Gos nge wumb Jerusalem konu mulnjung wumb ei oł embin tui enjing. Yi erangin kin, wumb Gos ek piik mulnjung wumb ei tungu punjung. Puk, Jura konu ni Sameriya konu eipi eipi punjung. Ba Jiisas nge ek se andiłmin wumb Jerusalem konu er mulnjung.

³ Pe Sol eim Gos nge wumb er kis er endim. Wumb ngii konu pei nirik pupu wu amb ni sim. Sipi, kan ngii ele kindpi elim.

⁴ Pe Gos ek piinjing wumb tungu puk eipi eipi puk,

Gos ek ka ei nik wumb ngunjung. ⁵ Pilip Sameriya konu owundu ele mani pum. Pupu, Jiisas nge embe Kraisk ekii se omba ek puł ele nipi wumb ngum. ⁶ Wumb pei Pilip Gos ek nim ei piik. Pe Pilip ek nim ei wumb kom se piinjing. Piik, Gos jep oł erim ei kanik enjing. ⁷ Wumb pei gui kis tuk mułum; wu onjung wii dinga tok wumb nga ka mulnjung. ⁸ Yi erang kin wumb konu owundu ele mulnjung wumb pei ka piinjing.

⁹ Wu endi konu owundu ele mułum, wu ei embe Saimon. Ok eim kum kondpu oł kanim kanim elim wu. Yi erang kin, Sameriya wumb noman pei piinjing. Eim yi nilim, "Na wu owundu." ¹⁰ Pe wumb embe pim wumb pinerim, wumb pei Saimon ei piinjing. Wumb molk yi ninjing, "Wu ei Gos nge dinga piinim," ninjing. Wumb eim kanik wu owundu dinga wii nilmin. ¹¹ Wumb Saimon ek ei dinga piinjing. Nimbił erang ei kunum kunum oł ombu erang kanik, jep oł ei keimi ni piilmin." ¹² Ba ekii se Pilip eim Gos enim ek ka ei nipi, Gos nge epi kanim kanim ei andan tang kanik, Gos embe ele nipi sinim tep er mołum ni, Jiisas embe ele neng, pii gii nik, wu amb ni ok noł pinjing. ¹³ Pe Saimon pii gii nim ku. Pe noł pepi Pilip kin ouni mułum. Saimon mołpu kenim ni Gos nge jep oł kanim kanim Pilip erim. Erim ei, kanpi tungu erim.

¹⁴ Jiisas nge ek se andilmin wumb Jerusalem konu molk piinjing ni Sameriya wumb Gos ek piinmin, ninjing. Yi nengin kin, Piisa Jon tel konu ele kindangin punjngu. ¹⁵ Wu tał ał mani pukuł Gos kin prei erangil, Gos wumb ombu paki topu Gos nge Gui Ka ngumba ni punjngu. ¹⁶ Nimbił erang Gos nge Gui Ka ei mani wang kin, ei sinenjing. Jiisas kin pii gii nik, eim embe ele mendpil noł pinjing. ¹⁷ Pe wu tał wumb angil tonu kindangil wumb ei Gos nge Gui Ka sinjing.

¹⁸ Saimon kenim ni Jiisas nge ek se andilim wu tał wumb angil tonu kindangil wumb Gos Gui Ka sinjing. Yi erangil kin, Saimon kom ku si ngopu wu tał kin tu wum. ¹⁹ Eim ek yi nim, “Elip noman dinga ei nge na nge! Na wu endi angil tonu kindamb Gos nge Gui Ka simba,” nim. ²⁰ Ba Piisa ek nipi ngum, “Gos eim epi ei wii ngolum ei, nim ku ngop simbii ni piikin nin min? Pe Gos nim kin ku kin, ouni poru nimba. ²¹ Ei nim epi mon, nim noman tuk Gos kaninim, ba ei kapli enanim mon. ²² Nim noman to ak tokun, keimi oł kis en ei si kindkin, ninim Gos Owundu kin prei enjii. Erang kin, nim nge noman kis piin ni oł ombu Gos kil ngopu si kindmba. ²³ Na nim kand. Nim noman tuk epi kis pei noman palim. Yi ku nim keimi poru nimba mendpil.” pa nim. ²⁴ Pe Saimon ek nipi

orung kindpi yi nim, “Elip Gos kin prei erngil na paki tumba. Prei erangil kin, epi elip ek ninjngil epi ei na kin tonu onenmba.”

²⁵ Pe Gos nge ek se andilmin wu tał ek nikił poru ninjngil. Owundu ek ni poru ni pendkił Jerusalem konu nga orung punjngu. Andlam ele pukuł Gos ek ka Sameriya konu wumb tilap pei ni ngokuł ngokuł punjngu.

Esiopiya Wumb Muljung Konu Pilip Ek Ka Nipi Ngum

²⁶ Owundu kindang sinim tep enim enjel ei opu Pilip kin ek nim, “Nim pukun orung tor pukun Jerusalem andlam si kindkin, Geisa konu orung mani punjii.” Andlam salim ei orung wumb mulałmin. ²⁷ Pe Pilip angpi andlam ele pupu kenim ni Esiopiya wu endi mułum. Wu ei wu owundu mołpu, Kadesi konu Kuin kin kongun er mułum. Pe Esiopiya wu eim ku ni epi pei tep er se mułum. Wu ei Jerusalem konu Gos embe ambil tonu kindim, ek piimbii ni om. ²⁸ Pe eim nga ngii konu orung ba erim. Eim kung os karis ele mołpu, Aisaiya Gos nge ek ni tor kindilim wu ei mon poł pendim er gerpi pum. ²⁹ Pe Gos nge Gui Ka Pilip kin yi nim, “Nim sikir tonu pukun kung os karis ei kin tep to punjii!” ³⁰ Pe Pilip sikir pupu tonu pum. Pupu, piim ni wu ei Gos Aisaiya nge ek ger pum. Pilip ek nim, “Pe

nim gerin ek puḷe, nim piin min mon?" ³¹ Wu ei ek yi ni orung kindim, "Pe wu endi na andan tunenjing kin, na er kanip piimbii miḷ nenj?" Pe Pilip kanpi nim, "Nim na moḷ konu tonu wa!" ³² Ek ei Gos ek gerim yi miḷ gerim.

"Eim tu wunjung ni kung siipsiip miḷ to kundngii nge tu wuḷmun oḷ ei tu wunjung. Kung siipsiip waḷ ei enjin kopus siḷmin ei ke ninalim. ³³ Eim to mani kindik, kos er kun enenjing mon. Wumb endi opu eim tiḷap wumb yi mulnjung. Moḷmun nimba wu ei kapḷi enanim. Eim epin konu pum."

³⁴ Pe Esiopiya wu ei Pilip kii sim, "Gos nge ek ni tor kindiḷim wu piipi yi nim ek ei nii puḷum? Eim kin ninim min, wumb eipi kin ninim?" ³⁵ Pe Pilip ek nipi wu ei ngum. Eim Gos ek nipi Jiisas ek ka ei nipi ngum. ³⁶ Andḷam eḷe pukuḷ, noḷ endi pim konu punjnguḷ. Wu num ni yi nim, "Noḷ endi paḷim. Epi nipe endi erang na noḷ pinenmbii?" ³⁷ Pe Pilip ek nipi ngum, "Nim noman eḷe pii gii keimi nin kin kapḷi. Wu ei ek dinga nim, 'Na Jiisas Kraias Gos kingam ei na pii gii ni moḷ,' wu ni yi nim. ³⁸ Pe ek neng, kung os engim. Pe Pilip kin wu num ei kin noḷ eḷe mani punjnguḷ. Pe Pilip wu ei noḷ pendpi ngum. ³⁹ Wu taḷ noḷ si kindiḷ tonu onjnguḷ. Pe kunum eḷe

mendpiḷ Gos Owundu nge Gui Ka opu, Pilip sipim. Wu num ni Pilip eim kinenim. Pe wu num ni eim ka piipi, eim ngii konu andḷam eḷe orung pum. ⁴⁰ Pe Pilip pupu konu Asros ni konu endi tor om. Eim pupu konu owundu sim konu orung Jiisas ek ka ei nipi wumb ngum. Ekii se pupu konu Sameriya ni konu eḷe tor om.

9

Sol Eim Noman To Ak Top Gos Ek Pii Gii Nipi Noḷ Pim (Aposel 22:6-16, 26:12-18)

¹⁻² Sol nge ek dinga nipi, owundu nge wumb ei to kundmun ni ek nipi kuḷmaḷ kaḷiḷim wumb Gos ek piik mulnjung konu kindim. Pe men ngii Jura wumb mulnjung konu ei embe Damaskas. Pe pipe sipi Sol ngum, pipe ek yi nim, "Pe Sol wumb kombur kindang Owundu nge wumb andḷam eḷe puk ninjing kin, kan ngopu Jerusalem tu wangḷi!" nim.

³ Pe Sol andḷam andpi pupu Damaskas konu eḷe tor pum ni, ei epin tiḷang eḷe tor opu Sol om konu orung orung tiḷang erpi eni miḷ dinga tum. ⁴ Pe tiḷang ei Sol tang mani mei pepi piim ni ei epin ek endi tor om, "Sol! Sol! Nim nibiḷ erang na wumb tiḷap ei er kis mondun?" ⁵ Sol ek yi nim, "Owundu nim nii?" Pe eim yi nim, "Na Jiisas. Nim na tiḷap wumb ei nibiḷ erang tokun en? Ei nim na tokun en ku. ⁶ Nim angkin

konu owundu ele tuk punjii. Pan, wu endi molum wu ei, nim ol endi enjii mił yi nipi ngumba,” pa nim. ⁷Wumb Sol kin tep to onjung wumb ei mulnjung wumb ei ek ningii; ba ningii pinerim. Ek ei epin tor om ek ei pi-injing, ba wumb endi kinenjing. ⁸Pe Sol angpi kenmbii ni erim, ba ningil tumbun mulum. Mulang, wumb eim angil ambilk Damaskas tonu tuk sipnjing. ⁹Kunum tekliki ningil ka enerim, kuni ni noł ni ombu nunerim mon.

¹⁰Pe Jiisas nge wu endi Damaskas konu mulum wu ei embe Ananaiyas or kumb kenim ni Gos ek nim, “Ananaiyas!” Nga eim yi nim, “Owundu na moł.” ¹¹Owundu ek yi nim, “Nim pukun konu embe ek yi nim, ‘Kun salim’ konu ele punjii. Juras ngii konu ele kii sinjii. Wu endi mulmba wu ei Tasas konu wu ei, eim embe Sol eim prei er mołum. ¹²Prei er mołpu kunum ele eim noman kindpi piim ni wu endeim angpi mulum. Wu ei embe Ananaiyas. Wu ei opu eim angil tonu Sol peng ele embilim. Yi erang kin, eim ningil er kun ermaba,” Owundu yi nim. ¹³Ananaiyas ek nipi orung kindim, “Owundu, na piinj wumb pei wu ei kin ek yi ninjing, ‘Wu ei ol embin tui elim, Jerusalem nim wumb mulnjung konu elim,’ wumb yi ninjing. ¹⁴Sol, kulmał kałilim wu owundu kin wumb pipe sipi poru

nim. Wumb konu ele wumb Gos ek piik er mulnjung wumb ei, Jiisas embe ambil tonu kindik enmin.” ¹⁵Ba Owundu ek nipi ngopu yi nim, “Nim po! Wu ei akip na nge kongun wu. Na eim kongun eipi endi kindamb pupu wumb tilap eipi nge ni, King ni mulngii konu ele na embe nge ele nipi sipipi, Esrel wumb kin mulmba ku. ¹⁶Pe na eim epi embin tui kanim kanim andan tamb kanpi, na nge embe ele ek nimba.”

¹⁷Pe Ananaiyas eim pum. Pupu, ngii ele nirik pupu angil Sol nge peng, tonu kindpi ek nim, “Engnan Sol, Jiisas Owundu nim andlam ele kenim ei na kindang ond. Nimbil erang nim ningil ka erang kenjii. Gos nge Gui Ka nim kin piki to mulmba.” ¹⁸Pe sikir Sol ningil ele pim epi omu kindin mił ei sikir tor pang, eim ningil nga ka seng kenim. Eim angpi pupu noł pim. ¹⁹Ekii se Sol eim kuni nopolu erpi dinga peng mulum. Damaskas konu Sol eim Jiisas nge wumb kin tep to mulum. ²⁰Mołpu, sikir Gos nge ngii Jura konu orung orung sim. Konu pum, eim Jiisas ek nipi wumb ngopu yi nim, “Jiisas ei Gos kingam mendpil.” ²¹Wumb pei ek ei piik, puku sinjing. Sik, ek yi ninjing, “Wu ei Jiisas embe ele nge prei erik enjing ei eim mon nipi, Jerusalem wumb topu elim wu mendpil.”

²²Ba Sol eim noman tuk dinga nga pang, Damaskas mulnjung wumb eim ek

ei piik ek ei kapli enerang orung kindngii. Eim wumb andan ka topu yi nim, Jiisas ei Kraiis wu ekii se omba, nilmin ei nipi ngum.

Jura Wumb Sol Kin Opu Orung Erangin Kin Sol Tungu Pum

²³ Kunum pei o pang, Jura wumb kulou tok ek ni piik, Sol to kundmun, ninjing. ²⁴ Ba Sol wumb ninjing ek ei piim. Jura wumb konu owundu ele andlam ele epin, tinga, kui er molk, Sol to kundngii nge mulnjung. ²⁵ Ba Sol eim ek ekii sinjing wumb, eim ku ngii ele tuk tonu sipnjing. Pe Sol gerenj kon owundu endi sim konu mulum. Molang, eim nge ekii sinjing wumb kan pilngan tangin, mani mei ba ni enjing.

²⁶ Ekii se Sol Jerusalem konu pum. Eim Jiisas ekii sinjing wumb kin kulou topu nipi sipipi, wumb eim kin mund mong kulk, eim Jiisas nge wu endi min nik pii gii ninenjing. ²⁷ Ba Banapas Sol nipi sipipi, Gos ek se andilmin wumb mulnjung konu sipim. Pe eim ek pol topu Sol, Owundu Jiisas kenim mil yi pol top ngum. Pe Jiisas nge embe Sol dinga nipi Damaskas konu wumb nipi ngopu erim mil ei pol tum. ²⁸ Yi erang, Sol en enim kin tep to molpu Jerusalem konu and mulnjung. Gos Owundu ek ei dinga nipi wumb ngopu eim mund mong kulerim. ²⁹ Sol Jura wumb Griik nilmin

wumb ei kin ek tangpi erim. Wumb ei kin ek mil erim. Ba wumb en enim andlam endi kan sipin, eim to kundmun ninjing. ³⁰ Ekii se Sol angim nol ek ei piik, Sol si mengk Sisariya konu mani sipnjing. Sipik, eim Tasas konu kindnjing.

³¹ Pe Jura konu ni Galilii konu ni Sameriya konu ei pei orung Gos nge kulou tunjung wumb ei kunum ele ka mulnjung. Opu ni epi pinerang kin, Gos nge wumb dinga mulnjung. Wumb en enim Gos Owundu ek nim mil ekii sengin, Gos nge Gui Ka en enim noman tuk to dinga erim. Wumb pei Gos ngii ele ok Gos ek piinjing.

³² Pe Piisa konu pei andpi pum. Pupu, Lira ngii konu ele pum. Pupu, Gos nge wumb pii gii ninjing wumb mulnjung konu ele pu mulum. ³³ Konu ele wu endi mulum. Wu ei embe Einiyas. Wu ei ngenj dinga punerim, wii sirim. Wu ei eim or minj pepi mulang, kung ngii angil orung nga tekliki o purum. ³⁴ Pe Piisa ek nipi wu ei ngum, "Einiyas! Pe Jiisas Kraiis nim er ka ermbe enim. Nim angkin, or pin pel er kun enjii!" Pe wu ni sikir engim. ³⁵ Pe Lira wumb ni Seron wumb pei noman ak tok Owundu kin pii gii ninjing.

Piisa Tapisa Nga Er Konj Sim

³⁶ Jopa ni konu ele Gos nge amb endi mulum, amb ei embe Tapisa. Griik wumb

ek eipi Dorkas nilmin Amb ei kunum kunum oł ka erpi, wumb epi sinałim ei eim wumb paki topu elim.

³⁷ Kunum ei eim ening endi kan sipi kulum. Pe eim nge was er ka erik tukrung palting ele tonu kind pendnjing pim. ³⁸ Lira ni konu ei Jopa konu ele mandi sim. Pe Gos nge wumb molk piinjing ni, Piisa eim Lira konu ele mołum ni piinjing. Pe wu tał kindangin pukul ni, Piisas ek ningil, "Nim sin kin wa; mulerii!"

³⁹ Pe Piisa eim tał kin sikir punjung. Piisa pupu tor pang, eim sik tuk palting ele tonu sipnjing. Amb pei wenjing noł kulnjung ombu ok Piisa mołum konu mandi ok ke nik mulnjung. Dorkas konduk ni kon enim konduk ei en enim mołum epi ombu tu wuk andan tok enjing. ⁴⁰ Piisa amb pei anda kindim. Eim gopsing pii poł mołpu prei erim. Er pendpi, kan ak top amb ngenj ele nim, "Tapisa, nim ang!" Pe amb ni ningil kanpi Piisa kenim ni kanpi angpi mołum. ⁴¹ Piisa amb ni angil ambilpi angndang engim. Pe amb Tapisa konj mołum. Pe Piisa wumb Gos kun er molk enjing wumb wii topu, amb wenjing noł kulnjung amb poru wii tum. Wangin kin, Dorkas en enim ngum. ⁴² Ek ei Jopa konu orung orung pang piinjing. Piik, wumb pei Gos Owundu kin pii gii ninjing. ⁴³ Jopa konu Piisa kunum kinan mołum. Piisa wu endi kin mołum wu ei

kung kou ngenj kongun elim wu kin mołum. Wu ei embe Saimon.

10

*Enjel Opu Koniiliyas
Mołum Konu Ek Nipi Ngum*

¹ Pe wu endi Sisariya konu mołum wu ei embe Koniiliyas. Wu ei opu wumb, pei 100 tep elim. Wu opu elimin wumb ei, Rom opu wumb embe Esalii konu nilmin. ² Wu ei eim Gos ek piiłim. Eim ni ngii ende palmin wumb ombu Gos embe ambilk tonu kindilmin. Jura wumb epi endi sinarpi elim, ei eim ku pei sipi ngołum. Kunum kunum eim Gos kin prei er ngołum.

³ Kunum ele eni pou neng eni tekliki erang kin, epi endi kenim ni or kumb mił yi erim. Gos nge enjel endi kindang, eim kin opu, ek yi nim, "Koniiliyas!"

⁴ Koniiliyas enjel kanpi mund mong erim. Erpi kin, ek yi nim, "Owundu, ei epi nipe?" Pe enjel ek nipi Koniiliyas ngum, "Nim prei erkin wumb epi sinerim ei nim paki tokun en ei Gos pii pi mołum. ⁵ Pe nim wumb kombur kindan, Jopa konu puk wu endi kurngii, wu ei embe Saimon, wu endi embe Piisa wu ei wii tangin ya omba. ⁶ Wu ei Saimon endi ele, ngii konu mołum. Wu kung kou ngenj kongun elim wu. Eim ngii ep noł wer ele angilim." ⁷ Gos enjel Koniiliyas kin ek ni pendpi pum. Pe Koniiliyas eim kongun wu tał wii topu, opu

wu endi wii tum ku. Opu, wu ei eim Koniiliyas kin paki topu moŕpu, Gos embe ambil tonu kindim wu. ⁸ Koniiliyas enjel nim ek ei kun nipi wu tekliki ngum. Ek nipi ngopu, pe Jopa konu pei ni kindang punjung.

⁹ Andŕam eŕe andik puk, emii peng or pinjing; tingang puk, Jopa konu owundu eŕe mandi punjung. Kunum eŕe Piisa ngii eŕe tonu pupu prei erim kunum eŕe konu eni tinga miŕ sim. ¹⁰ Piisa eim kuni tang kin, kuni numba erim, kuni er ka enjing epi endi Piisa or kumb miŕ er kenim. ¹¹ Eim kenim ni ei muŕ eŕe epi endi wuŕ aŕ pang kin, epi endi mani om. Ei alap owundu mendpiŕ epi ei orung orung ambil epi tuk si ya mei eŕe mani om. ¹² Tukrung eŕe kung ni kei ni, epi nui nunerii, ka wembii, ni epi pei muŕum. ¹³ Pe ek endi Piisa kanpi nim, “Piisa, nim angkin kung ni epi to kaŕ nui!” nim. ¹⁴ Ba Piisa ek nim, “Owundu, na mon! Na epi nonaŕ. Epi ei nge na nonaŕ.” ¹⁵ Ek ei nga tor opu yi nipi, Gos ngoŕum. “Epi ei Gos konj erim ni nonaŕmin nin min?” ¹⁶ Epi ei kunum tekliki mani opu nga ei muŕ tonu pum.

¹⁷ Piisa noman embin to piipi, or kumb ei puŕe er paŕim miŕ nenj ni piim. Eim yi piipi muŕang kin, Koniiliyas wumb ei ngii ondu andaring eŕe engnjing. ¹⁸ Ok, wii dinga tok yi ninjing, “Saimon, eim embe endi Piisa konu jili moŕum; ya eŕe moŕum min

mon?” ¹⁹ Piisa eim or kumb kenim ei noman embin to piim. Pe Gos nge Gui Ka ek nim, “Piisa, wu tekliki, nim kuruk onmun. ²⁰ Pe nim pukun, wu ombu kin pungii. Nim noman embin to piinenjii. Na wu ombu na kindamb, onmun.” ²¹ Wu ombu mulnjung konu Piisa pupu yi nim, “Enim wu endi kur endnjing wu ei na. Enim er onmun miŕ nenj?” ²² Wu ombu ek yi ninjing, “Opu eŕmin wumb 100 pei tep erim wu Koniiliyas sin ‘Pei’ ni kindang onmun. Eim wu ka moŕpu Gos nge embe ambil tonu kindpi moŕum. Jura wumb pei molk wu ei ka niŕmin. Pe enjel ek nipi ngum wu ei ngii konu wang kin, nim ek kombur nen piimba,” ninim. ²³ Pe Piisa ek nipi wu ombu, “Nirik wei!” pa nim. Eim wu ombu kin pim. Pek kin, kupiiring Piisa wu ombu kin punjung. Jopa konu wumb pii gii nik mulnjung wumb ei, eim Piisa kin onni punjung.

Piisa Koniiliyas Ngii Konu Pum

²⁴ Puk, andŕam eŕe andik punjung. Kunum eŕe endeim or pinjing. Pek, puk Sisariya konu tor bin ni punjung. Pe Koniiliyas eim wumb ongii ni kui er muŕum. Eim nge wumb tiŕap ei wii topu eim nge wumb puŕ ei wii to tuk sipi er muŕum. ²⁵ Piisa ngii eŕe ni ei bii ni pum. Koniiliyas anda o pupu, Piisa kumb eŕe om. Opu, Piisa simb eŕe mong gopsing pii

połpu pepi ka piim. ²⁶ Ba Piisa eim angil ambil tonu sim. Eim ek yi nim, "Na nim mił wu ende, eipi mon, na wu ku." ²⁷ Piisa wu ei kin ek nipi nirik punjunguł. Pukuł, kenjingil, nirik wumb pei kułou to mulnjung. ²⁸ Piisa ek dinga nipi yi nim, "En enim piinmin! Jura wumb endi kin wumb tilap eipi kin ende endnerngii niłmin. Pe nga wumb tilap ei ngii wu endi ba konu punerngii niłmin ku. Ba Gos na kin oł yi erim. Na wumb endi kis mołum nip wu endi ka mołum nip yi ninenmbii mon. ²⁹ Ei piip kin, na ek ei ni tor kindind. Na enim ek nik kindnjing ei piip kin na ya ond. Pe na enim ek ei to kindnenj. Ei nimbil erang, enim na wii tunjung ei piip ond?"

³⁰ Pe Koniiliyas ek yi nim, "Epi endi na kin wang pe kunum tekliki o pang, ei yi mił, na nam ngii konu mołup konu eni tekliki erang, prei er muls. Kunum ele, wu endi opu na kumb ele engim. Eim alap telim epi ei tilang enim mił yi erim. ³¹ Pe eim ek yi nim, 'Koniiliyas, Gos nim prei en ei piinim. Pe Gos eim piinim, nim wumb epi sinerim wumb ei paki ton ei piinim. ³² Pe nim wu ombu kindan Jopa konu puk Saimon mułmba ei ningii. Wu ei embe endi Piisa. Wu ombu puk kin, Saimon wu endi ngii konu ele mołum. Wu ei kung kou ngenj kongun elim wu. Pe eim ep noł wer ele eim ngii angilim.' ³³ Yi neng

kin, na wu ombu nim mułun konu pei nemb punjung. Pe nim oł ka erkin on. Pe sin wumb pei ya Gos kumb ele o mołmun. Ei ek pei Owundu nim nipi ngum, ek ei ni sin ngan piimin," Koniiliyas ek yi mił nim.

Piisa Koniiliyas Ngii Konu Ek Ka Ni Tor Kindim

³⁴⁻³⁶ Pe Piisa ek yi nim, "Keimi, pe na piind, Gos eim wumb kanpi ende kindnim. Wumb eipi eipi Gos ningil ele ende mił mołmun. Wumb pei konu orung orung wumb ende oł ka erpi Gos kin mund mong kułmba wumb ei noman Gos ngołum. Enim piinmin! Gos sin Esrel wumb kin ek nipi kindilim. Kindang kin, eim ek ka Jiisas Krai wu endi Gos eim kindang om. Pe sinim pei kin Owundu mołum. ³⁷ Pe en enim piinmin! Ok Jon noł pingii ek ei nipi poru nirim. Eki se ek kanim kanim ei enim piik. Kunum ele ek ei Galilii konu opu, Jura konu orung pei piik. ³⁸ Ek ei Jiisas Naseres ek, Gos eim Gui Ka kin dinga eim ngum. Pe eim konu eipi eipi pupu wumb paki tum. Gos eim kin mułang, Seisen wumb kin mołpu, wumb Seisen er kis mundum wumb ei, Jiisas er ka erim. ³⁹ Sin ek ni tor kindim ek, kanpin ninmin. Wumb sin konu Jura konu ni Jerusalem konu kindinmin wu ombu, konu pei wu ei ond peri ele to kundnjung. ⁴⁰ Pe kunum tekliki pang, Gos eim nga er konj sim. Sipi peni ele

kindim. ⁴¹ Pe Jura wumb pei ningil ele kinenjing, mon! Gos eim erang sin Gos eim ok nirim wu ombu eim ek nipi tor kindpin ermin. Wu eim tukpu ele angpi nga orung wang, sin eim kin kuni ende nopun, no! ende nopun enjpin. ⁴² Eim sin kanpi nim, 'Enim wumb pei kanik, ek ei ni tor kindngii. Gos Owundu eim wu ei Jiisas minj mundang mo!pu, wumb kulii konj pei kos ermbe ni mundum.' ⁴³ Kraiss wu endi Gos kindang omba wu, ei Gos ek ni tor kindilmin wumb ek dinga nik wumb ngunjung. Gos wumb ei pii gii ninmin wumb ombu ol kis ei kil ngumba."

⁴⁴ Piisa ek ei nipi mulang kin, Gos nge Gui Ka mani opu wumb pei ei piik mulnjung konu om. ⁴⁵ Pe Jura wumb pii gii pim ninjing wumb Piisa kin onjung, wumb ei puku sinjing. Nimbil erang Gos Gui Ka erpi wumb tilap eipi ei ngonum. ⁴⁶⁻⁴⁷ Jura wumb ombu molk piinjing ni, wumb en enim ek eipi eipi nik Gos embe ambil tonu kindnjing ek ei yi nengin kin, Piisa ek nim, "Wumb nii endi no! pek enmin ei mon nimba? Wumb ei sinim Gui Ka sinjpin mil sinmin." ⁴⁸ Pe ek nipi wumb ngum, "Enim Jiisas Kraiss embe ele no! pingii." Pe wumb ek ninjing, "Nim sin kin kunum kopur mulnjii," ninjing.

Piisa Konu Eipi Ek Pol Sip- ipi Jerusalem Wumb Ngum

¹ Gos nge ek se andilmin wumb kin, pii gii wumb Jura konu orung orung molk piinjing ni, wumb tilap eipi ei Gos ek piinjing poru ninim ninjing. ²⁻³ Pe Piisa Jerusalem konu tonu pum. Pang kin, ngenj kopus silmin pii gii nilmin wumb, Piisa kin ek dinga ninjing. Nik, eim ek ngunjung. ⁴⁻⁵ Ba Piisa eipi tonu om mil nipi ngum. Ek yi nim, "Jopa konu owundu ele muls. Mo!up, prei erip mo!up, or kumb mil endi enj. Epi ei alap owundu kupu mul si kindpi mani om. Epi ei orung orung kapli pim ni, mani na muls konu om. ⁶ Pe na mo!up, epi ei mandil kenj ni mani mei ele, epi ei ni ka wembii ni kei ni epi pei mulnjung. ⁷ Na mo!up piinj ni, ek endi yi nim, 'Piisa, nim epi ombu to ka!, no!' nim. ⁸ Ba na yi ninj, 'Owundu na mon! Na epi kis mo!um epi endi nop nga ka sim nop enal, mon!' ninj. ⁹ Ei epin ek ei nga tor om. 'Epi Gos enim epi ei ka salim, ei kis ninenjii!' ¹⁰ Epi ei kunum tekliki tor om. Pe sikir epi ei pei ei mul ele tonu pum. ¹¹ Pe kunum ele wu tekliki sin mulnjpun ngii ele tonu onjung. Sesariya wu endi, wu kei kindang na muls konu onjung. ¹² Pe Gos nge Gui Ka ek nim, 'Nim wu kei kin ouni pungii,' nim. 'Nim noman embin kulerii!' Pe wu kei kin pii gii wumb angil orung nga endeim na kin

pupun Koniiliyas ngii konu nirik punjpun. ¹³ Pe wu ei eim ek nipi nim, 'Eim Gos kindang opu sinim tep enim wumb ei nge kenim mił nipi sin ngum.' Ei yi nim, 'Nim Jopa konu pukun wu Saimon mołum nen omba, wu ei embe endi Piisa. ¹⁴ Eim nim ek kombur nipi ngumba. Ek ełe nim Gos nim sipi orung sipi, nim ngii endi wumb ei Gos sipi orung simba,' yi nim. ¹⁵ Na ek nip mołamb kin, Gos nge Gui Ka wumb mulnjung konu om. Ei sinim kin ok orum mił yi om. ¹⁶ Na owundu ni eim ek ei nga piind, 'Jon wu amb noł mendpił pendpi ngum. Ba enim Gos nge Gui Ka ełe noł pendmba.' ¹⁷ Ok sinim Jiisas Kraiss kin pii gii nemin epi ka wii sinim kin wii ngumba. Gos Gui Ka sin ngurum mił ei nge akip wumb ombu ngonum. Nii na kaplı? Gos andlam owundu ngumbii min?" Piisa ek yi nim. ¹⁸ Piisa ek nim ek ei piik, "En enim ek ei si kindik Gos embe ambıl tonu kindik," enjing. "Yi erangin, Gos wumb tiłap eipi noman to ak tum ku, wumb ei noman konj sik mułngii ku."

Andiok Wumb Gos Ek Piik Mulnjung Wumb Tonu Ok Kongun Enjing

¹⁹ Ok Siipen kołpu pang kin, oł embin tui owundu endi tonu om. Pe pii gii wu kombur tungu puk konu eipi eipi punjung. Puk, Piniisiya konu ni Saipris konu ni Andiok ni konu ełe punjung.

Ek nik wumb eipi Gos ek ngunenjing; Jura wumb minj ek nik ngunjung. ²⁰ Ba wu kombur tuk ełe mulk, Saipris konu ni Sairiini ni konu ombu puk, Andiok konu puk Griik wumb Jiisas ek ka ni ngunjung ku. ²¹ Gos Owundu nge dinga ełe opu seng kin, wumb pei pii gii nik, Gos kin noman to ak tok Gos Owundu kin pii gii ninjing.

²² Jerusalem konu Gos nge tiłap ek ei piik wu, Banapas Andiok konu kindangin pum. ²³ Eim opu kenim ni, Gos wumb ombu kaimb sipi piki to mułum. Banapas opu kanpi ka piim. Pe eim Gos ek dinga nipi wumb ngum. Wumb piik kin, Gos Owundu kin kunum kunum mandi ok mulnjung. ²⁴ Banapas ei wu ka, Gos nge Gui Ka eim kin piki to mułum. Enim Gos kin pii gii dinga pim. Pe wumb pei Gos nge tiłap ełe tuk onjung.

²⁵ Pe Banapas Sol kurpu, Tasas konu ełe pum. ²⁶ Pupu, kur kan sipi, Andiok konu ełe orung tu wum. Kung ngii endeim Gos nge tiłap wumb Andiok konu mulkuł, Gos ek ka nikił, wumb ngunjunguł Andiok konu ełe Gos nge wumb ełe kumna embe, 'Krisin' o ninjing.

²⁷ Kunum ełe, ekii se piik niłmin wu kombur Jerusalem konu si kindangin Andiok konu mani onjung. ²⁸ Ek ni tor kindiłmin wumb mulnjung konu, wu endi tuk mułum wu ei embe Akapas. Wu ei Gos Gui Ka

piki tang, orung orung pei kumb kuni owundu simba nim. Ekii se Kloryas King owundu mułum kunum ełe, kumb kuni owundu simba kunum. ²⁹ Yi neng kin, Gos pii gii wumb Andiok konu ełe ek nik piik. Jura wumb engnjing noł eipi mołmun ei paki tumun. Gos nge tilap wumb endeim ni yi piinjing. Ku seng kin, kongun ełe ku orung paki to kindmin ni piinjing. ³⁰ Ek yi ni pendik, ku ngangin Banapas kin Sol tał kindangin sipkił, peng pim wumb mulnjung konu ngunjung.

12

King Eros Jeims To Kondpu Piisa Kan Ngii Ele Kindim

¹ Kunum ełe, wu King Eros tilap ełe mulnjung wumb ei topu kan ngopu oł embin tui erim. ² Pe King Eros Jeims angim Jon tui to kundum. ³ King Eros Jura wumb kenim ni, erim oł ei ka piinjing. Piyangin, kanpi Piisa kan ngum ku. Erim, kunum ei Jura wumb bres yiis punerang nunjung kunum ełe erim. ⁴ Piisa ambil gii nik, kan ngunjung. Piisa kan ngopu, opu wu kapil kapli mulnjung konu kindim. Kindang kin, tep er mulnjung wu kapil kapli mulnjung konu opu wu kapli tep er mulnjung. Wu King Eros eim yi piim, Pasopa kunum ei ekii se Gos wumb Jura wumb Piisa sipi wumb mułngii konu ełe kos ermbii

ni piim. ⁵ Yi erangin kin, Piisa kan ngii ełe mułang kin, opu wu tep er mulnjung. Ba Gos nge tilap ełe prei erangin kin, Gos Piisa kan ngii palim ei paki tumba nik prei dinga kind er mulnjung.

Sinim Tep Enim Wumb Ei Piisa Kan Ngii Ele Si Tor Sim

⁶ Wu King Eros 'Piisa kos ełe tumbii,' nim, kunum ełe epinding, opu ond wu tał enginjngil konu ełe Piisa eim tuk ełe or pim. Piisa simbangil ełe kan sen to pendnjing. Pe opu wu tał kan ngii ondu ełe tep er ang mulnjungul. ⁷ Gos Owundu sinim tep enim wu ei kindang kin, opu kan ngii nirikring wang kin, konu eni mił topu tilang erim. Pe sinim tep enim wu ei opu, "Piisa, Piisa!" nipi, or pim to konj kindim. Kindpi, ek yi nim, "Nim sikir angkin," kan sen angil to pendnjing ei Gos nge dinga ełe wii pilngan to mani pum. ⁸ Pe sinim tep enim wu ei ek nipi Piisa ngum, "Nim kan talkin, su kindkin er!" Neng, Piisa yi erim. Pe sinim tep enim wu ek nipi Piisa ngum, "Nim konduk kindkin, na ond konu wa!" nim. ⁹ Piisa mułum palting ei si kindpi, sinim tep enim wu ei pum konu ekii se pum. Ba Gos sinim tep enim wu ei kindang opu erim oł ei, keimi ni piinerim. Piisa eim yi ni piim, "Na or kumb end," ni piim. ¹⁰ Pe pukuł andlam ełe tep mulnjung konu si kindkil pukuł, endi si kindkil. Ekii

se, pukuł ain kin ondu dinga ngo pendnjing ni, Gos nge dinga ei eim aki to sim. Ondu ei aki tok konu owundu ełe pułmun andłam ondu ełe tor pukuł, andłam endi punjnguł. Pe sikir enjel sinim tep enim wu ei Piisa si kindpi am pum.

¹¹ Pe Piisa noman o peng piim. Piisa ek yi nim, "Pe na piind. Gos sinim tep enim wu ei kindang, wu King Eros angıł ełe na si tor sinim ni piim. Jura wumb na kin epi kis ermin ninjing ei, kanpi eim nge dinga ełe na sip tor sinim," ni piim.

¹² Pe ei piipi pendpi, Jon mam Mariya ngii konu ełe pum. Jon ei embe endi eipi 'Mak' pa niłmin. Wumb pei kułou to molk prei er mulnjung. ¹³ Piisa opu ngii ondu andaring ełe to teki teki ni mułum. Pe kongun amb endi mułum, ambıl opu ngii aki tumba nge om. Ambıl ei embe Ronda. ¹⁴ Ambıl ei opu piim ni Piisa ek tengim. Piisa anda ngii ondu ełe engim. Engang piipi, eim ka piipi ngii aki tunarpi; nga sikir orung pum. Pupu kin, wumb kanpi yi nim, "Piisa om, ngii ondu ełe mołum," pa nim. ¹⁵ Pe wumb ambıl ei kanik yi ninjing, "Nim wulu pang nin min?" Ba ambıl ei ek dinga kind yi nim, "Keimi, mołum," nim. Wumb molk, yi ninjing, "Piisa nge anjel onum ninjing." ¹⁶ Ba Piisa ngii ondu ełe piram to mułum. Pe ngii ondu aki to kenjing ni Piisa angpi mułum. Kanik, puku si

endnjing. ¹⁷ Piisa eim angıł tonu kindpi, "Ek tingnerei!" nim. Piisa eim kan ngii pim, Gos Owundu er tor tu wum mił ei poł topu wumb ngum. Ngopu yi nim, "Enim Jeims kin angim noł yi nei!" a nim. Piisa ek yi ni pendpi, nga anda pupu konu eipi endi ełe pum.

¹⁸ Pe ekii se tingang, opu wumb kenjing ni Piisa mulerang opu wumb mund mong kulk Piisa jili pum, nik kurnjung. ¹⁹ Pe wu King Eros Piisa kurum ba kan sinerim. Sinarpi yi nim, "Opu wu tep mulnjung wu, ombu to kundmbii," nim. Neng kin, opu wumb to kundngii enjing. Erik kin, wu King Eros Juriya konu si kind pupu Sisariya konu ełe mułum.

Wu King Eros Kułum

²⁰ Wu King Eros eim Taiya wumb kin Sairon konu wumb ei popuł kis piim. Wumb en enim ok, wu King Eros wu num endi mondułum, wu ei embe Balasis kanik yi ninjing. "Nim ek nin sin noman kis ei mani pangli. Sin wu King Eros konu ełe, sin wumb pei eim kin kuni si nopun mołmun."

²¹ Wu King Eros eim kunum endi kułou tumun ni pendrim. Kunum ei, eim king ełmin epi ei sipi, king mołułum konu ełe mołpu ek kinan nipi mułum. ²² "Wumb king nim ek ei piik ek kend tok yi ninjing, ek ei eim wumb gupu ełe tor onanim. Gos gupu ełe tor onum,"

ninjing. ²³ Wu King Eros eim Gos mendpił embe ambil tonu kindnerim. Yi erang kin, Gos sinim tep enim wu ei kindang opu King Eros tum. tang kin, King Eros kirim kilanj nang, eim kułum.

²⁴ Ba Gos ek ei dinga tonu opu wumb konu orung orung ele pei pum.

²⁵ Banapas kin Sol tał, kongun ei Jerusalem konu er poru nikił, si kind orung Andiok konu punjnguł. Pukuł, Jon ni wu ei sinjngił, wu ei embe eipi endi Mak, wu tał kin tep to punjung.

13

Banapas Kin Sol Tel Gos Ek Ele Kongun Erngił Nge Punjnguł Wu Sol Kongun Kumna Erim

¹ Andiok konu ele, Gos nge wumb tilap mulnjung konu ele Gos oł ermba, oł ei piik niłmin wu kombur mulnjung. Pe ek embe to ngołmun wu kombur mulnjung ku. Mulnjung kin, wu ombu embe yi: Banapas, Simiyon, embe endi eipi Naisa ni Lusiyas, wu ei Sairini konu ele wu, Manain ngii endi pałmbił wu Eros Terak, angim endi Sol wu ombu Andiok konu ele mulnjung. ² Wumb ombu prei er molk, kuni mowii mulnjung. Molk kin, Gos nge Gui Ka ek yi nim, “Enim Banapas kin Sol tel to tonu kindangin nam kongun wii top ngumbii kongun ei erngił.” ³ Pe kuni mon nik mowii molk, angil tonu kindik prei erik, wu tał

Gos kongun ele kindnjing. Pe wu tał kindangin punjnguł.

Saipris Konu Wu Tał Gos Ek Ka Ei Ninjngił

⁴ Gos nge Gui Ka ei, wu ombu kindang Selusiya konu ele punjung. Selusiya konu ele wu ombu noł kanu owundu sik Saipris mei konu kembis ele punjung. ⁵ Wu ombu puk, Salamis konu ep noł wer ele tor punjung. Puk, Jura wumb men ngii engim konu Gos ek nik wumb ngunjung; wu endi Jon Mak wu tał paki topu mułum.

⁶ Pe wu tekliki Saipris konu ele punjung. Puk, Pepos konu tor punjung. Pepos konu ele wu endi kum kondpu oł kanim kanim elim. Wu ei yi nim, “Na Jura tilap ek ni tor kindił wu moł,” ba eim ek kend tum. Wu ei embe Bar-Jiisas. ⁷ Wu ei gapman owundu kin tep to mułum gapman wu ei, eim embe Serkiyus Polas. Serkiyus Polas eim noman ka peng, Banapas kin Sol tał wii tang okuł. “Gos ek nengil piimbii,” pa nim. ⁸ Ba Elimas ni wu ei eim kum kondpu, epi kanim kanim erpi elim wu. Griik wumb ek ele wu ei embe Elimas ninjing. Wu ei eim wu tał to mani kindmbii ni erim. Erpi, wu gapman owundu wu ei noman to kis eramb, Gos kin pii gii ninim ei si kindmba nipi erim. ⁹⁻¹⁰ Ba Sol eim Pol pa ninmin ku, ei Gos Gui Ka noman dinga ngum. Elimas dinga kanpi ek nipi ngum, “Nim Seisen nge kingam,

nim oł ka ombu nim er kis mundun. Nim ek kend tołun wu. Nim Gos Owundu oł ka ei er kis mundnjii en. Nim oł ei si kindnjii nimbil enim?
 11 Pe Gos Owundu angil ełe nim tang, nim ningil kis mułmba. Pe nim kinarkin, mułun kunum kopur epi ei ba,” nim. Pol ei yi nipi mułang kin, kupu mił epi emii erim endi opu Elimas eim ningil ełe pandi tum. Pe Elimas eim pupu, wumb endi eim angil ambilk, andlam andan to sipngii nipi pum.
 12 Wu gapman owundu oł ei kanpi puku sim. Sipi, eim Gos Owundu ek pii gii nim.

Pisiriya Konu Oł Andiok Wu Tał Ombu Kongun Enjngil

13 Pol kin kongun ende er mulnjung wumb, Pepos si kindik noł kanu ełe puk Perka konu Pampiliya konu owundu ełe punjung. Ba Jon eim wumb ombu si kindpi, Jerusalem konu orung pum.
 14 Perka konu si kindik, puk Pisiriya konu owundu Andiok konu tor punjung. Kunum ei, kor kunum tor punjung. Puk kin, Jura wumb Gos ngii ełe nirik puk mulnjung. 15 Gos ngii ełe wu owundu ombu Moses lo ek ei gerik, Gos nge ek keimi nilmin wumb ek ei gerik poru nik, Pol kin tep to onjung wumb ei kii sinjing. “Engnan noł enim onjung. Ek endi pim kin, nengin sin noman ełe tang piimin,” pa ninjing.

16 Pe Pol angpi angil tonu kindpi ek nim, “Enim Esrel wumb kin, wumb tilap

eipi Gos kin mund mong kulnjung wumb, enim piingii!
 17 Gos Esrel nge wumb, ok wumb sinim nge kupenjing noł, Eisip konu mulk kunum ei, Gos erang wumb tilap owundu tonu ok. Ekii se Gos nge dinga ełe konu ei si kindpi tor tu wum. 18 Pe ok konu wumb mułngii konu ełe oł embin tui endi tonu wang kin, kung ngii 40 kinan mulnjung. Pe ok konu wumb mułngii konu ełe Gos kupenjpın noł paki tum; ba wumb ei Gos ek piinenjing, ei nge wumb ei kung ngii pei mulnjung. 19 Pe Keinan konu ełe, Gos wumb tilap angil orung nga tał topu eipi kindim. Kindpi, Esrel wumb mei ełe mulnjung. Mei ełe no mułangin kin, kung ngii 450 kinan no mulnjung.

20-21 Ekii se Gos Esrel wumb kombur tep erngii nipi mundum. Mundum wu ombu mułangin kin, kunum ełe ek ni tor kindilim wu Samuyel mułum. Mułum kunum ełe, king mułmba, pa ninjing. Kis kingam Sol, Gos sipi ngum wu ei, Benjamin nge tilap ełe, pe Sol king mułang kung ngii 40 kinan mułum. 22 Ba Gos king Sol tor kindpi, king Deipis mundum. Mołpu, wumb kanpi yi nim, ‘Na Jesii kingam kan sind. Na wu ei noman ngond. Eim na noman piimba mił kongun ermba,’ pa nim. 23 Gos eim ok nirim mił oł ei erim. King Deipis nge tilap ełe, Gos eim kingam Jiisas kindim. Sinim sipi orung simba wu

ei, Esrel wumb mulnjung konu kindim. ²⁴ Kunum ele Jiisas oneririm kunum ei, Jon wumb noł pendilim, wu Gos ek nipi yi nirim. 'Enim Esrel wumb, noman ak tok, noł pingii,' pa nirim. ²⁵ Jon eim kongun poru nimba erang yi nirim, 'Enim na er piinmin mił nenj? Enim kui er mulnjung wu ei na mon. Enim na nind ek ei kom se piingii! Wu endi ekii se omba wu ei, na eim simb su kan ei kapli si kindnermbii mon! Eim wu owundu.'

²⁶ "Engnan noł! Enim Eiparam nge tilap ele, pe wumb kombur Gos nge ek ele mund mong kulnjung wumb ei, Gos sinim sipi orung simba ei, Gos nge ek sinim kin kindim. ²⁷ Jerusalem wumb ni wu mulnjung wumb ei, wu ei piinenjing. Gos epi nipe ekii se ermaba ei, piik nilmin wumb ek ninjing kor kunum ele mon gerilmin ei piinenjing ku. Wumb kis ombu Jiisas sipik kos erik ngunjung. Yi mił Gos oł ermaba ni tor kindilmin wumb ninjing mił yi enjing. ²⁸ Wu ei mong endi sipi erang tungii ei kapli, ba wumb Pailos kin wii to kundii minj ninjing. ²⁹ Ok Gos oł ermaba ei piik nilmin, wu ek poł ek gerik poru ninjing. Ekii se ond peri ele, Jiisas si mani sinjing. Sik, tukpu ele kui tunjung. ³⁰ Ba Gos eim Jiisas tukpu ele er konj sim. ³¹ Wumb Galilii konu si kindik, Jerusalem eim kin

ouni punjung wumb ei eim kenjing. Ekii se eim nga orung wang kin, kenjing wumb ei eim nga keningii ku. ³² Pe sin enim kin Gos ek ka ei yi nimin. 'Oł ei ok Gos eim Jura wumb kupenjpın kanip ngumbii,' nirim. ³³ Ei pe Gos eim kingam sinim ngonum. Eim Jiisas nga er konj sim, Gos ek mer mon ok nge Sam 2 pułum mił ei yi nim,

'Nim na kangi mendpil. Pe na nim arnim moł.'

³⁴ Eim mer tukpu ele er konj sim; nga tukpu ele orung ba mił mon. Gos eim ek yi nim,

'Na enim noman ka ngumbii.

Ok na Deipis ngumbii nir, ei enim kapli pii gii ningii.'

³⁵ Sam nga pułum ek endi yi ku nim,

'Nim kongun wu ka wii nga kulermba.'

³⁶ Sinim piimin! Deipis eim Gos nge noman ele kongun er mołpu sinim wumb mulnjung konu mei ele tuk mołpu erim. Ekii se kołpu pupu eim nge kupenjing noł mulnjung konu ele purpu mani pum. ³⁷ Ba wu ei Jiisas Gos nga er konj sim wu ei purnerim. ³⁸ Engnan noł, enim ei dinga piingii! Sin Gos ek ka ei enim kin yi ninmin. Gos wu ei Jiisas kin enim oł kis ei kapli kil ngumba. ³⁹ Moses sinim lo kengip topu ngurum ek ei, sinim oł kis kil ngopu, sinim ka mulngii ninerim mon. Ba wu ei Jiisas eim kin pii gii ninjing wumb ei kanpi oł

kis ei kil ngopu, wumb kun ka mułngii nirim. ⁴⁰ Enim oł kun ka erik mułngii! Epi kis ei enim kin onermba; ok Gos ermba oł ei piik ek dinga niłmin wumb yi nik.

⁴¹ ‘Enim wumb ek, buł mong tung, noman kis piik, enim ei epi kis tonu omba. Pe na enim kin kongun endi end. Ek ei, wu endi enim nik ngangin pii gii ninenjing.’ ”

⁴² Banapas kin Pol teł anda punguł enjngił ni, wumb ek yi ninjing. “Nga kor kunum elip okuł, Gos ek ka ei nge nengił,” wumb piimin ninjing. ⁴³ Wumb pei Gos ngii si kindik anda puk punjung. Jura wumb pei ni wumb tiłap eipi ei, Gos ek pii gii ninjing ku. Jura wumb men tok elmin oł ei enjing. Pol kin Banapas punjnguł konu ekii se punjung. Wu tał ek nikił ngunjunguł, wumb noman to dinga erangił, Gos nge noman ngopu, enim piik mułngii.

⁴⁴ Kor kunum endi mandi erang, wumb konu orung orung wumb pei ok Gos ek piimin ni ok kułou tok mulnjung. ⁴⁵ Ba Jura wumb molk kenjing ni, wumb pei ok kułou tunjung. Tangin kin, ei nge Jura wumb popuł kis sik, Pol ek nim ei to mani kindmin. Pol buł morung ek ambilk mulnjung. ⁴⁶⁻⁴⁷ Pol kin Banapas teł ek dinga nikił yi ninjingił, “Keimi, sił Gos ek ei enim kin ok kanpił nimbił. Ba en enim Gos ek pinarik

buł ngok. Yi nimin, sin Gos konu ka ele kunum kunum mułmun. Pinalim ninmin ei, enim piingii. Sił pe Gos Owundu yi ninim,

‘Elip wumb tiłap eipi endi kin peł!’ pa nim. Gos Owundu sił kin ek yi nim, ‘Elip wumb mułngii konu dup mił tiłang erang mułnguł ei nge Gos wumb pei sipi orung simba.’

⁴⁸ Wumb tiłap eipi Gos ek ei piik, Gos Owundu kin ka piinjing. Wumb pei en enim ka piik konu ele pupun kunum kunum konj mułmun. Nik, Gos ek pii gii nik mulnjung.

⁴⁹ Gos Owundu ek ei konu orung orung pei pang piinjing. ⁵⁰ Piik kin, Pol Banapas teł Gos ek nikił, wumb ngunjunguł. Amb kombur ni wu owundu ni ok, Gos ek piik mulnjung. Ba Jura wumb ok, wumb tiłap eipi kin ek nik, kunj tangin erangin wumb ok Pol kin Banapas teł ek ngunjung. ‘Sin konu ele mulerngił!’ nik, to tor kindnjing. ⁵¹ Wumb yi erangin kin, wu tał wumb keningii nikił, simb su mei ele tami to kindambił piingii. Sin oł kis enjpin ni piingii nikił enjngił. Er pendkił Aikoniyam konu ele punjnguł. ⁵² Andiok konu Gos nge tiłap ele tuk onjung, wumb ei Gos nge Gui Ka ek sik, ka piik mulnjung.

14

Wu Tał Aikoniyam Konu Gos Kongun Enjngił

1 Aikoniyam konu wu tał, Pol kin Banapas kin pukuł. Jura men ngii ełe nirik punjnguł. Pukuł, Gos ek ka ei nikił wumb ngangıł. Wumb tilap eipi ni Jura wumb pei pii gii ninjing. 2 Ba Jura wumb kombur pii gii ninenjing, wumb ei tilap eipi kan nengin, Gos tilap er kis ermin nik enjing. 3 Banapas kin Pol teł Aikoniyam konu ełe kunum kinan mulkuł. Gos Owundu ek nikił, wumb ngokuł mulnjunguł. Owundu wu tał paki dinga tang kin, wu tał jep oł kanim kanim enjing. Jep oł erangıł, Gos wu tał epi noman ka ngum. Ngang kin, wumb kanik Gos ek ei keimi, ni piinjing. 4 Wumb konu owundu ełe mulnjung wumb ei, sikind eipi puk, wumb kombur puk Jura wumb ek ninjing mił ei piinjing. Wumb kombur puk, Gos nge kongun wu tał Gos ek sinjingıł konu ełe puk piinjing.

5 Ekii se wumb tilap eipi kin Jura wumb kin wu noman pim wumb ok, "Pol kin Banapas tep tumun," nik onjung. Wumb ombu ok, kom ku sik, "Wu tał to kundmun," ninjing. 6 Wumb ek yi nengin piikił, tungu pukuł konu kembis Lisra kin Derpii tał sim, konu owundu Laikoniya konu orung orung mandi sim. 7 Pe wu tał konu ełe molkuł, Gos ek ka ei nikił wumb ngokuł mulnjunguł.

8 Lisra konu ełe wu endi mułum wu ei, simb tał ouni kis mułang, andlam endmba pinerim. Ok mam kirim tuk multum, eim yi er pengtor orum. Wu ei andlam endmba pinerim. 9 Wu ei Pol ek nim mił dinga kanpi mułum. Pe Pol wu ei dinga kenim ni wu ei pii gii pim, ei eim simb ka ermbe, ni piim. 10 Pol ek dinga nipi yi nim, "Nim angkin simb kun kamb!" neng, wu ni sikir angpi pum. 11 Wumb pei Pol erim oł ei kanik, en enim Laikoniya konu ek ei dinga ninjing. "Owundu wumb mił okuł, sinim konu okuł," ninjing. 12 Banapas wumb eim embe 'Sus' ninjing. Pol ek niim wu nik, wumb Pol embe 'Ermes' ninjing. 13 Sus ngii owundu ei konu owundu ełe torung ełe engim. Sus ngii owundu ełe kułmał kałim wu ei, kung kou pełe kombur tuk tu wum. Pe plawa kuk wulu kindnjing ei, sipi konu owundu ełe mandi om. Eim kin wumb kin kułmał kałpin wu tał ngumun nik onjung. 14-15 Gos nge ek se andımbił wu tał, Banapas kin Pol teł ek ei piikił oł ei nge er mulnjung. Wu tał kis piikił eł elip konduk to kis enjingıł. Erkił, sikir pukuł, wumb punjung konu ełe pukuł wii tunjnguł. "Nimbił erang, enim oł ei enmin? Sił wu sinim ngenj ende. Sił Gos ek ka ei nipił enim ngambił oł yi nge si kindik Gos ek ka piik molk Gos konu ka ełe pungii. Nipił kongun er onm-

Lisra Konu Ełe Wu Tał Kongun Er Mulnjunguł

buł. ¹⁶ Keimi, ok wumb oł kis er endnjing ei, Gos eim kan wiik tum. ¹⁷ Ba ei koi enerim; wumb kinerngii ni enerim mon. Gos epi pei kanim kanim eririm. Sinim kaninmin, eim epin konu mołpu, sinim kin konu kumb ngopu, sinim erang, epi pei ka tonu onum. Gos sinim kuni ka ngang, sinim noman ka seng, ka piimin.” ¹⁸ Wu tał ek dinga yi nikił, pe wumb eł elip kin kułmał kełngii ełmin wu ei mon nikił enjingił.

Wumb Pol Kom Ku Tunjung

¹⁹ Andiok konu kin Aikonyam konu Jura wumb kombur ok, wumb mulnjung konu kunj tangin, wumb ku sik Pol to kundnjung. To konduk, nga ngundundii sik, konu owundu ełe tor sipnjing. Sipik, yi piinjing, kułum ni piinjing. ²⁰ Pe Gos nge tiłap ok orung mułangin kin, Pol angpi konu owundu ełe tuk pum. Kupuiring Pol kin Banapas teł Derpii konu ełe punjnguł.

²¹ Wu tał Gos nge ek ka, ei nengił wumb pei tuk ok Gos nge kongun wumb mulnjung. Ekii se wu tał Lisra konu ni Aikonyam konu ni Andiok konu ełe orung punjnguł. ²² Pukuł, Gos nge tiłap ełe mulnjung wumb ei, Gos ek nikił, wumb ngangił wumb Gos ek pii gii nik mułngii nikił ek dinga ninjingił. Enim pii gii nik mułngii. “Sinim Gos tep er mołum konu tuk bin ei, ok sinim epi embin tui endi

sinim kin omba ei ko wupun andpin bin.” ²³ Gos nge tiłap mulnjung wumb ei, wu tał pukuł tep wumb mułngii nge to tonu kind mundunjnguł. Pe wu tał kuni nunarkił, prei erkił Gos ngunjnguł, wumb Gos kin pii gii nik mulnjung wumb pei, Gos owundu angii ełe kindinjngił.

Andiok Konu Kin Siriya Konu Ełe Wu Tał Orung Punjung

²⁴ Ekii se wu tał andkił pukuł Pisiriya konu tor pukuł, Pampiliya konu ełe tuk punjnguł. ²⁵ Wu tał pukuł mani Perka konu Gos ek ka ninjingił. Nikił, ekii se pukuł Aseliya konu punjnguł. ²⁶ Aseliya konu pukuł, noł sip ełe pukuł, Andiok konu tuk punjnguł. Ok konu ełe, Gos nge tiłap mulnjung wumb ei, wu tał Gos angii ełe tuk kindnjing. Kindangin, Gos wu tał paki tumba nik ninjing. Wu tał pukuł Gos kongun er pendkił, nga konu ełe orung onjnguł.

²⁷ Andiok konu tor okuł, Gos tiłap ei nengił kułou tunjung, eł elip Gos kongun er pangiił, Gos paki top erim ek yi ninjingił. Gos wumb tiłap eipi noman aki tang, wumb ei Gos ek piik pii gii ninjing. ²⁸ Wu tał Gos tiłap wumb ełe tuk onjung wumb kin kunum kinan mulnjunguł.

15

Gos Nge Tiłap Ełe Mulnjung Wumb Kułou Owundu

Jerusalem Konu Tunjung

¹ Jura konu wumb kombur mani ok Gos nge tilap ele mulnjung, wumb kanik kengip ek yi ninjing. “Enim Moses lo ek piinarik, ngenj kopsik enenjing kin, Gos enim sipi orung sinermba,” ninjing. ² Wumb ei ok yi nengin, Pol kin Banapas tel, wumb ei kin ek popul kis sikil. Wumb ei kin wu tal kin ek opu er ninjing. Pe Gos nge tilap ele mulnjung, wumb ek nik, Pol kin Banapas tel kin wu kombur kin kindangin, Jerusalem konu tonu puk, Gos ek se andik kongun elmin wumb kin, wumb noman pim wumb kin, ek ei nik, ka erngii ni punjung.

³ Gos nge tilap wumb, wu ombu kindangin puk, en enim Piniisa konu kin Sameriya konu tuk ele puk. Gos nge wumb konu tal ele mulnjung, wumb ei kanik, ek yi nik. Gos wumb tilap eipi erang, noman tuk aki tok, Gos eim ek piimin nik, Gos nge tilap wumb noman ka piik wumb ek ei nik ngunjung. ⁴ Jerusalem konu tor pangin, Gos nge tilap wumb pei ni Jiisas nge kongun wumb ni, wumb peng pim wumb kin ek tengnjing. Pe Pol kin Banapas tel Gos paki tum mil niki ngunju. ⁵ Lo ek piimin wumb wumb ei, ok yi ninjing. “Elip wumb nengil, ngenj kopsik, Moses lo ek palim mil yi erngii.”

⁶ Yi nengin, Jiisas ek se andimin wumb nin, wumb noman pim wumb, ek ei

nik kun erngii nge enjing. ⁷ Ek pei nik poru nengin, Piisa angpi ek nipi yi nim. “Engnan nol, enim piinmin ok Gos sinim kongun mok topu, na kongun Gos ek ka ei wumb tilap eipi kin pup ek nip ngamb, wumb pii gii ningii kongun ei Gos na ngum. ⁸ Gos eim wumb pei noman tuk kaninim, ei eim sinim andan topu ngonum. Ei Gos eim ka kanpi sinim andan tum. Gos sinim eim Gui Ka ngum mil yi wumb ngonum. ⁹ Gos sinim kin ol eipi erpi, wumb tilap eipi kin ol erpi yi enanim, mon! Wumb Gos kin pii gii nengin kin, Gos wumb erang ka molmun. ¹⁰ Enim nimbil erang Gos nimba mil piimin nik enmin? Enim ol embin tui ei Gos tilap ele nimbil erang ol embin tui ngonmun? Ok sinim kupenjpjin nol ol embin tui ei nge ko wunerik, ol ei nge akip sinim ko wunermin ku. Sinim pei kapli enanim. ¹¹ Sinim pii gii ninim, Jiisas Owundu noman ka ngopu, Gos sinim sipi orung simba yi mil ku, wumb ombu orung sinim.”

¹² Piisa ek yi nim, “Sinim kulou tunjpun, ek peng endi pinalim.” Kom sek mulangin, Banapas kin Pol tel ek nengil piinjing. Pe Pol kin Banapas tel ek yi ninjingil, “Wumb tilap eipi mulnjung konu, Gos sil paki tang sil jep ol ele enjpil.” ¹³ Wu tal ek ni poru nengil, Jeims ek yi nim, “Engnan nol, enim na ek nimbii end, kom se piyei!”

14 Saimon ek yi nim, 'Kumna Gos wumb tilap eipi kin om. Opu, eim nge wumb tuk seng kin ok mulnjung.' 15 Gos nge ek piik nilmin wumb ek ei ende mił ek yi mił pulnjung. Ek ei nge Deipis nge tilap wumb, ok ninjing. 16 Owundu yi nim,

'Ekii se na orung ombii, Deipis ngii mani pum ngii ei nga tekmbii. Eim ngii konu ele mułum epi, kis mułum ei nga konj ermbii. 17 Wumb eipi Gos nam Owundu ni kurngii. Ei wumb pei, wumb tilap eipi nam sip mundunj wumb.' 18 Kumb ok Gos Owundu eim, ek nipi tor kindpi," yi nim.

19-21 "Sinim piinmin, kumb ok ek ei pepi opu pe yi ku palim. Konu owundu kembis pei orung orung salim konu ei kor kunum Moses lo ek ei ger piik minj mołmun." Jeims ek nga yi nim, "Nimbił erang na noman ele yi palim. Wumb tilap eipi noman ak tok Gos ek ekii sinjing. Ei sinim noman embin piingii ek ninermin. Sinim pipe topun yi nimin, 'Kuni epi gos kend nik kuingii epi ei nunerngii. Amb wam mułang ngunduk enmin oł ei si kindik. Kung min epi nipe endi kan kulk pindangin kułang, nungii ei nunerngii. Kung min epi nipe miyem ei nunerngii ku.' "

Wumb Tilap Eipi Gos Nge Tilap Ele Tuk Ok Gos Ek Piik

Mulnjung Konu Pipe Pol Kindnjing

22 Yi nik kun erik, Jiisas ek se andilmin wumb kin, wu owundu ni Gos tilap ele mulnjung wumb pei, kułou tok yi nik. Wu tał kindangin wumb tilap eipi, Gos nge tilap ele tuk ok mulnjung konu punguł nik. Andiok konu Pol kin Banapas teł kin kindangin punjnguł. Pe Juras ei embe endi Basapas, kin Sailas kin kindnjing. Wu tał pukuł, Gos nge tilap wumb mulnjung konu ele kumna punjnguł. Pukuł, tep er mulnjunguł. 23 Pipe endi kindik yi ninjing, "Sin Jiisas nge ek se andilmin wumb kin men ngii kongun wumb ombu sin enim enginjpin noł mołmun. Sin pipe ei polpun, enim tuk wumb tilap eipi tonu ok, Andiok konu ni Siriya ni Silisiya konu ele mołmun. 24 Sin ek ei piinjpin, sin wu kombur ok ek kanim kanim nik enim noman to wulu mił kindngii, enjing. Wumb ombu ok enim noman tuk to kis enmin ei, sin yi erei ninenjpin mon. 25 Sin noman ende sepin ek ka piipin, Gos ek se andilmin wu kindmin. Wu tał Banapas kin Pol teł sin noman ngołmun wu tał enim kin kindinmin. 26 Wu tał eł elip ngenj ele piinarkił, Jiisas Kraiss Owundu kongun ele embe ambił tonu kind punjnguł. 27 Sin Juras kin Sailas teł kindinmin. Wu tał ek sikił tu wunmbuł, ek ei nengil enim piingii. 28 Gos nge Gui Ka ei sin kin mułang, sin ek ei ninmin. Sin ek eipi endi nipin,

enim ngunermin. Enim pi-inmin, ek ei minj piik mulei!
 29 'Enim kung ni epi eipi endi gos kend nik kuingii epi ei nunerei! Pe kung miyem ni kung kan kulk pindangin kulmba ei nunerei!' yi ninjing. 'Wu eipi embinjing ei ningil enarik, en enim ka mulngii. Pe enim ek ninmin ei piik ka mulnjung kin kapli ermba, enim ka muleiyo.'

30 Gos nge tilap wumb, ek se andilmin wu ombu kindangin, Andiok konu ele punjung. Puk, Gos nge tilap wumb mulnjung konu tuk sik pipe ei wumb ngunjung.
 31 Konu ele Gos nge tilap wumb pipe ei ger kanik pi-injing; pipe ei gerik ka pi-injing.
 32 Juras kin Sailas wu tał el elip Gos ekii se ermba ol ei piikił, wumb kankil ek ni dinga enjngil.
 33 Wu tał Andiok konu ele kopur kinan mulnjungul. Pe Gos nge tilap wumb noman ende sek, ka piik, wu tał nga orung kindangin punjungul. El elip kindangin onjungul, wumb mulnjung konu orung punjungul.
 34 Ba Sailas eim punarpi, Andiok konu ele mulum.

35 Pol kin Banapas tel Andiok konu ele enj mulnjungul. Pe wu tał wumb eipi kin andkil, Gos ek nikił wumb ngokul enjngil.

Pol Kin Banapas Tel Eipi Eipi Punjungul

36 Ekii se kunum kopur o pang, Pol Banapas kanpi yi nim, "Silip orung pupul, enginjpil nol konu owundu

orung molmun konu ele pupul kenmbil. Ok silip Gos ek nipił wumb ngunjpuł wumb, akip pupul kenmbil ni wumb ka molmun min kis molmun, ei pupul kenmbil."

37 Banapas, Jon kin el elip kin tep to bin ni piim. Jon embe endi Mak.
 38 Ba Pol ek yi nim, "Wu ei ok silip Pampiliya konu si kindpi konu eipi pum. Silip kin kongun ele punerim. Pe eim silip kin ouni punermba mon!"
 39 Pe wu tał ek opu er ninjngil. Banapas kin Pol tel noman ende punerim. Punerang kin, wu tał konu eipi eipi punjungul. Banapas eim Mak ni sipim. Pukul, nol kanu endi ele tonu pukul Saipris konu ele punjungul.
 40 Sailas Pol kin punjungul. Pe Gos nge tilap wumb mulnjung konu yi ninjing, "Gos noman ka peng, elip kin tep er mulang pungul," ninjing.
 41 Pol Sailas kin pukul Siriya, Silisiya konu ele tor pukul, Pol Gos ek dinga nipi Gos tilap mulnjung wumb ngum.

16

Timosii Pol Kin Sailas Kin Tep To Punjungul

1 Pe pupu Derpii kin Lisra konu ele tor pum ku. Konu ele wu endi mulum, wu ei embe Timosii. Wu ei Gos nge tilap ele tuk pupu Gos ek pipi mulum. Wu ei mam Jura amb, Gos ek piilim. Arim Griik wu.
 2 Gos tilap wumb Lisra konu kin Aikoniyam konu wumb molk, eim elim ol ei ka nik tor kindnjing. Yi

ninjing, “Timosii ei wu ka,” ninjing. ³ Pol Timosii kin tep to bil ni piim; pe Pol Timosii sipipi ngenj kopsim. Pol yi ni piim, Jura wumb konu orung ele mołmun nipi yi erim. Nimbil erang Jura wumb ol ei erim, wumb pei piinjing, Timosii arim Griik wu. ⁴ Pe andik puk konu owundu ele andik punjung. Ek ei ok Jiisas nge ek se andilmin wumb ni wumb peng pim wumb, kulou tok ek yi ninjing. Ek ei nik Gos tilap mulnjung wumb, Jerusalem konu ei ngok yi ninjing, “Enim ek ei minj piik ekii singii,” ninjing. ⁵ Yi nengin kin, wumb Gos tilap wumb pei kin pii gii dinga nik mulnjung. Gos nge tilap ele tuk onjung wumb pei.

Pol Maseroniya Wu Endi Kenim

⁶ Andik konu puk Prisiya konu kin Galasiya konu tuk ele and punjung. Gos nge Gui Ka ek neng kin, “Gos ek ele Eisiya konu ele ninenei!” nim. ⁷ Puk, Misiya konu ele puk, nga Bisiniya konu ele bin ni piik punjung. Ba Jiisas nge Gui Ka andlam ele puneningii mon nim. ⁸ Pe puk Misiya konu tonu ele si kindik Trowas konu tor punjung. ⁹ Epinding Pol pepi or kumb mil er kenim ni Masironiya wu endi mołpu ek dinga yi nim. “Pol, nim ya Maseroniya konu ele okun sin paki tunjii.” ¹⁰ Pol or kumb er kanpi ek yi nim, “Sinim Maseroniya konu bin,” nim. “Gos sinim wii

tonum. Sinim pupun, Gos ek ka ei nipi wumb konu ele wumb ngumun.”

Liriya Konu Gos Tilap Ele Tuk Om

¹¹ Na Luk mon ele puls, enim na kin tep to punjung. Yi erang kin, noł sip endi tonu puk, Samoreis konu ele tor punjung. Nga kunum endi puk Niyapolis konu tor punjung. ¹² Pe sin konu ele si kindpin, pupun Pilipai konu ele tor punjung. Pe konu endi ok Rom wumb mulk konu ele, konu owundu embe Maseroniya ele kunum kopur aninga mulnjpun. ¹³ Pe kor kunum, sin konu owundu andlam ele tor punjpun. Pupun, noł endi pim konu ele punjpun. Noł owundu ele, konu ka seng, prei ermin ni piinjin. Pe noł wer ele amb kombur mulnjung, amb ombu sin kin tep to ek tang mulnjpun. ¹⁴ Amb endi embe Liriya, amb ei ek ninjin, Gos ek ei piim. Eim Gos embe ambil tonu kindim; amb ei konu Taiyasaira konu owundu ele amb. Amb ei eim alap ku owundu pulum ei, kongun erpi ku owundu silim. Amb ei Gos paki tang piim, amb ei Pol ek nim mil kom sipi piim. ¹⁵ Amb ei ni wumb eim ngii ende wumb pei noł pinjing. Amb ei noł pepi, sin kanpi ek yi nim. “Enim na Gos kin pii gii dinga nind ni piinjing, na ngii konu ongii,” pa nim. Eim ek dinga nipi yi neng kin, sin eim ek piipin punjpun.

*Pol Kin Sailas Teġ Pilipai
Konu Kan Ngii Pinjingiġ*

16 Kunum endi sin prei eġmin konu eġ punjpun. Pe wii kongun ambii endi sin andlam eġ om kan sinjpin. Ambii gui kis paġim, ambii ei epi ekii se omba oġ ei piipi niim. Yi erang kin, wu amb ei tep eġmin wumb ei ku pei silmin. 17 Ambii ei sin kin andpi muġum. Moġpu, wii topu ek dinga nipi yi nim, "Wu ombu Gos kongun mendpiġ enmin. Gos owundu ek ei nik, sinim Gos kin orung simba nge onmun." 18 Kunum kunum ambii ei ek yi minj nipi endang, Pol eim piipi ten enim. Pe ek dinga nipi yi nim, "Gui kis, nim ambii ei si kindkin pui! Jiisas Kraiss nge embe dinga eġ, na ek nind." Yi neng kin, gui kis ni ambii sikir si kindpi am pum. 19 Ambii tep eġmin wumb ombu ku sik eġmin, oġ ei am pang kanik Pol kin Sailas teġ ambii gii nik. Sipik, wu num kombur mulnjung konu kuġou tu wunjung. 20 Wu taġ sipik, kos piilmin Rom wumb muġum konu yi ninjing, "Wu taġ Jura konu eġ wu, sinim wumb noman er kis ermbii," ninjing. 21 "Pe wu taġ sinim Rom wumb mon, ei piipin sinim eġmin oġ ei piinarkin enmbii," pa ninjing. 22 Wumb wu taġ kin ek ngok nengin, kos piilmin wumb enim ek yi ninjing, "Wu taġ konduk gulk kindik kepii tei!" ninjing. 23 Pe wu taġ kepii tok tok sipnjing.

Sipik, kan ngii eġe kindnjing. Wumb puk, kan ngii tep eġmin wu kanik ninjing, "Nim wu taġ tep dinga er muġei!" ninjing. 24 Kan ngii eġe tep eġim wu, ek ei piipi wu taġ sipi kan ngii tukrung eġe pendim. Pe wu taġ simb eipi eipi sipi ond tundii eġe tuk kind to gii ni to pendim.

25 Pol kin Sailas teġ mulnjunguġ, epi tuk mii memb prei erkiġ Gos kin golang nikiġ enjingiġ. Kan ngii wumb kombur wu taġ ninjingiġ ei piik mulnjung. 26 Pe sikir konu kopu miġ owundu endi tum. Topu, kan ngii ondu tumunj, ond ei to tor kindim. Pe kan ngii ondu aki topu wii sim. Seng kin, kan sen wumb kan wumb to pendnjing, kan sen ni wii pilngan topu sim. 27 Kan ngii tep wu ei kenim ni kan ngii ondu ombu pei ak topu wii sim. Kanpi, yi ni piim, "Kan wumb pei tor punjung," ni piipi eim tui kepii sipi, eim to kundmbii ni erim. 28 Ba Pol kanpi wii dinga topu yi nim, "Nim yi enerii! Sin kan wumb pei ya moġmun," pa nim. 29 Kan ngii tep eġim wu ei wii topu, tiġang er nipi sikir nirik om. Wu ei eim mund mong kuġpu, Pol kin Sailas teġ mulnjunguġ konu simb eġe mani pupu muġum. 30 Tep wu ni wu taġ sipi anda sipi yi nim, "Elip wu owundu, na nimbiġ oġ eramb Gos nga na sipi orung sipi paki tumba?" 31 Pe Pol kin Sailas teġ yi ninjingiġ, "Nim Jiisas Owundu pii gii nin kin Gos nim sipi orung seng, eim

kin mulnjii. Nim amb kangil ni yi ku mulngii.”³² Pe Pol kin Sailas tel Gos ek ka niki, wu ei ngii ende pinjing wumb, Gos ek niki ngunjungu. ³³ Pe kunum ele mendpi, kan ngii tep elim wu ni wu ta sipipi kepil mundunjungu konu no kindpi er ka erim. Erpi, kingam ambilam no, Gos ek piik no pek enjing. ³⁴ Wu ni wu ta sipipi, eim ngii konu sipipi kuni ngopu yi erim. Eim ka ka piipi, eim ngii ende wumb Gos kin pii gii nik kulnjung.

³⁵ Ekii se tingang, kos piilmin Rom wumb tep wumb kombur kindangin onjung. Ok yi ninjing, “Wu ta kan ngii si kindan pangil,” pa ninjing. ³⁶ Pe kan ngii tep molulum wu ei ek ei piipi Pol nimba nge om. Opu yi nim, “Kos piilmin Rom wumb ninmin, ‘Elip pel!’ ninjing,” pa nim. Yi nim, “Elip noman ka seng pel,” nim. ³⁷ Ba Pol ek nipi tep wu ombu ngum, “Sil Rom wu, ba kos piilmin Rom wu ombu sil kin kos pii kun enanmin. Mon! Sil wumb kumb ningil ele kepil tok yi enjing. Tok kin sipik, kan ngii ele kindnjing. Pe akip sil kos piik ka enarik, koi erik sil kindngii enmin min? Mon mendpi! En enim ok sil sik tor sipngii.” ³⁸ Pe kan wumb tep elmin wumb puk, kos piilmin Rom wumb mulnjung konu puk ninjing. Kos piilmin Rom wumb, wu ta ek ei piik mond mong kulnjung. Nimbi erang wu ta ei Rom wu ku. ³⁹ Pe puk

kaimb sik, wu ta sik tor tu wunjung. Ok wu ta kanik yi ninjing, “Elip ya konu ele mulerngil, tor puku pel!” ninjing. ⁴⁰ Yi nengin kin, wu ta ngii si kindkil kin, tor puku Liriya ngii konu punjungu. Puku kin, Gos tilap wumb mulnjung kankil, Gos ek nik ngangil wumb piyangin kin, konu owundu bil ni punjungu.

17

Teslonaika Wumb Pol Kin Sailas Tumun Ninjing

¹ Pol kin Sailas tel andkil puku, Ampipolis konu tor punjungu. Konu ele si kindkil puku, Apoloniya konu ele tor punjungu. Konu ele nga si kindkil, puku Teslonaika konu tor punjungu. Jura wumb men ngii konu ele engim. ² Pol eim ok elim ol ei nga erim. Pol pupu wumb men ngii ele nirik pum. Kor kunum tekliki ele enj molpu kin, Gos ek ei andan topu wumb ngopu mulum. ³ Gos nge ek pule nipi wumb ngopu mulum. Gos nge Krai wu endi mundum wu ei kindang om ek ei, nipi ngum ku. ⁴ Pe wumb kombur Pol kin Sailas tel, ek piik pii gii ninjing. Griik wumb kombur Gos ei piik elmin ku. Pe wumb tilap owundu wu ta ek piik ekii silmin ku. Pe wu num embilenjing ombu yi ku wu ta ek piinjing ku.

⁵ Ba Jura wumb wu ta kin kis piinjing. Yi erangin kin, wumb epi sinerim

wumb ok, wumb mulnjung konu eġe tuk molk punjung. Wumb ombu konu eġe tuk puk, epi kis er mundnjung. Wumb ok Jeison ngii konu si pok erik, wu taġ si tor sipipin wumb ngumun nik sipnjing. ⁶ Ba Pol kin Sailas teġ sinenjing. Sinarik kin, Jeison kin Gos nge tiġap mulnjung wumb ambil gii ni sipnjing. Sipik, gapman muġum konu eġe sipnjing. Sipik, gapman wu kanik yi ninjing, "Wumb ombu konu orung orung pei oġ kis enmin," pa ninjing. "Wumb ombu pe ya moġmun ei," pa ninjing. ⁷ "Pe Jeison wumb ombu sipi eim ngii konu sipin. Wumb pei en enim wu king owundu ek niġim, ek ei piinaġmin. King endi moġum ei, eim embe Jiisas. Wumb en enim yi niġmin," pa ninjing. ⁸ Wumb konu eġe wumb ni gapman wumb ek ei piik noman embin kulnjung. ⁹ Yi piik, Jeison ku sik, eim kin wumb epi kombur ku sinjing ku. Sik poru ni kindangin kin punjung.

Pol Kin Sailas Teġ Beriya Konu Kongun Enjngil

¹⁰ Kunum eġe epinding, Gos nge tiġap wumb Pol kin Sailas teġ Beriya konu eġe kindnjung. Pol kin Sailas tep pukuġ Beriya konu eġe tor punjnguġ. Pukuġ kin, Jura wumb men ngii engim konu nirik punjnguġ. ¹¹ Jura wumb Derpii konu mulnjung ei, Gos ek kunum kunum piik mulnjung. Ba Teslonaika

konu Jura wumb mulnjung ei, Gos ek kopur piik kun erik mulnjung. Wumb ombu Gos ek piik ka piik mulnjung. Kunum kunum Gos ek gerik kanik, wu taġ ei keimi ninmbil min, ni ger piik minj mulnjung. ¹² Wumb pei pii gii ninjing. Griik wumb num pei pii gii ninjing ku. Wu amb pei pii gii ninjing. ¹³ Ekii se Jura wumb kombur Teslonaika konu piinjing, ni Pol Beriya konu opu Gos ek ka nipi wumb ngopu moġum ninjing. Yi nengin piik, konu eġe punjung. Puk kin, wumb konu eġe wumb noman to wulu kindik ek kend tok ngok enjing. ¹⁴ Yi erangin kin, wumb Gos tiġap wumb molk, Pol mani ep noġ wer eġe kindangin pum. Ba Sailas kin Timosii teġ Beriya konu mulnjunguġ. ¹⁵ Wumb Pol sipik andġam eġe tu wunjung wumb ombu Pol sipik Asenj konu sipnjing. Sipi kindik kin, orung omun ni erangin kin, Pol ek nipi kindim. Ek nipi kindpi Sailas kin Timosii kin, 'Eliġp sikir weġ!' nim.

Asenj Konu Pol Ek Ni Tor Kindim

¹⁶ Pol Asenj konu wu taġ onguġ nipi kui er muġpu kin, kenim ni konu eġe wumb ek kend gos mendpiġ konu eġe piki topu muġum. Muġangin kin, eim noman embin to piim. ¹⁷ Wumb yi nge muġangin kanpi pupu Jura wumb men ngii eġe pupu, wumb Gos ek niġmin wumb kin ek nipi muġum. Kunum kunum pupu wumb kuġou

tangin konu andpi, men ngii konu wumb kanpi nipi yi erim. ¹⁸ Pe wumb ek mon wumb Epikuriyan wumb kin Soik wumb kin ek orung eim kin ek ngok ninjing. Wumb kombur molk yi ninjing, “Wu ei ek owul owul nipi endim, wu ei nimbit erang ek ei ninim ninjing?” Pe wumb kopur molk yi ninjing, “Eim gos konu eipi endi mutang nipi onum,” ninjing. Pol eim Jiisas nge ek ka nipi, Jiisas konj angpi nga orung pum, ek ei nipi wumb ngum. ¹⁹ Pe wumb Pol sik sipik, Ariyopakas konu kaunsil mutum konu sipnjing. “Wu ei ek konj endi nim, ek ei neng sin piimin,” ninjing. ²⁰ “Sin nim ek ei piimin. Ei ek eipi mit endi palim. Ek ei pule er palim mit ei sin piimin,” ninjing. ²¹ Asenj konu wumb kin konu eipi wumb ok Asenj konu ele molmun wumb ei, ol eipi endi enalmin mon. Ba ek konj ningii min, ek pol konj minj piik nik elmin.

²² Yi nengin kin, Pol Ariyopakas konu kaunsil mutum konu tuk molpu ek yi nim. “Enim Asenj wumb, na enim kand ei Griik enim men ngii ele puk ol elmin ol ei dinga peng elmin palim. ²³ Ok na enim konu ombu andip, Griik enim men ngii ek nik enmin ei kanip endinj. Enim kulmal kelngii konu endi er ka er sek mon yi pulmun. Ku mon endi polk pendik yi nilmin. ‘Gos endi sin pii pol tunanmin. Ba wii embe sipin kulmal kalmin ninjing. Ok

enim gos kinarik wii noman je piik yi elmin. ²⁴ Akip na Gos epi pei eririm. Epi mei ele epi kanim kanim eririm. Gos ei Gos Owundu ei, epin ni mani mei konu pei tep er molum. Pe Gos eim wumb angil kin, Gos ngii tekinmin ei nirik mulalim. ²⁵ Gos eim epi sinerang wumb endi epi sipi Gos ngunalim mon. Gos eim mendpil, eim epi kanim kanim er pendpi, sinim wumb tep erpi, noman konj ngopu mutang kin, sinim ol yi er molmun. ²⁶ Wumb kupenjpjin endeim mendpil nge ele, opu opu pe sinim wumb pei molmun. Wumb erang konu orung orung pei molmun; Gos eim wumb kunum ele ei konu mutngii nipi er sirim. ²⁷ Wumb kuruk ok kan singii, Gos nipi piim. Wumb endi Gos kan simbii nipi piimba, wu ei piipi er molpu kaninim. Gos konu turii molaalim; ya sinim wumb pei endeim endeim ni tep er molum,” pa nim. ²⁸ “‘Gos eim kin sinim noman konj ngozum. Ngang kin, sinim andpin molpun enmin.’ Ei yi mit ku enim nga wumb noman piilmin wumb kombur ei yi mit polk pendnjing. ²⁹ ‘Sinim Gos kingam nol molmun.’ Yi mit Gos kingam nol molamin kin, pe sinim noman yi piinermin, Gos wu angil ele ku ni ond ni endi er kindang, Gos mit endi molum ni piinermin, mon! ³⁰ Ok wumb pii pol tunarik muljung kunum ei, Gos eim wumb

epi pei yi erangin ei, ek ninanim. Ba pe Gos wumb pei kanip nip, konu orung orung wumb noman ak tok nam kin wei!" pa ninim. ³¹ "Gos eim kunum endi nipi mondpu, kunum eke wumb oł kis min ka enmin ei kanip, kun er mułmbii," pa nim. "Gos eim wu endi Jiisas to tonu kindim, wu ei gupu ek nimba, ek ei piimin. Wu ei eim tukpu si kindpi, tonu opu konj mołum. Mułang kin, yi mił Gos wumb pei andan topu, eim ek niim ei keimi niim."

³² Piik tukpu eke pepi nga konj angpi tonu omba ninim, ek ei wumb kombur yi ninjing, "Nim ek ei nga nen piimin," ninjing. ³³ Yi nengin kin, Pol wumb ombu si kindpi pum. ³⁴ Ba wumb kombur Pol nim ek pii gii ninjing. Wu endi embe Daiyonisias, eim Ariyopakas konu eke, kaunsil wu endi, amb endi embe Damaris. Pe wumb eipi pii gii ninjing ku.

18

Pol Korin Konu Kongun Erim

¹ Ekii se Pol Asenj konu si kindpi, Korin konu pum. ² Pol pupu Jura wu endi kan sim wu ei, embe Akuila. Eim ngii konu embe Ponsus. Eim ambim embe Pisila. Pe Esalii mei owundu molkuł onjnguł. Nimbił erang, King Kloryas Jura wumb pei kanpi nim, "Enim Jura wumb Rom konu owundu si kindik pungii," pa nim. Pe Pol wu amb tał

mulnjunguł konu pum. ³ Eim kin wu amb tał kongun ende ełmin. Pol eim wu amb tał kin mułum. Molk kin, kongun er mulnjung. Molk kin, alap ngii ei nge kongun er mulnjung. ⁴ Kor kunum kunum Pol eim Jura wumb men ngii eke pupu ek nipi tep to mułum. Pol Gos ek ka ei dinga nemb, Jura wumb kin Griik wumb Gos kin pii gii peng mułngii ni piim.

⁵ Ba kunum ekii se, Sailas kin Timosii teł Maseroniya konu si kindkił mani punjnguł. Kunum eke Pol Gos ek ei kunum kunum wumb kanpi nipi minj endim. Jura wumb kanpi ek dinga nipi yi nim, "Jiisas ei Kraiss mendpił, Gos wu endi kindang om," pa nim. ⁶ Ba Pol nim ek ei piinarik, Pol buł morung ek embilnjing. Yi nengin kin, Pol eim konduk eke kułman mułum ei, sik sik topu kindim. Pol ek yi nim, "En enim oł kis erik mulnjung kin, en enim dup konu eke pungii. Na ek endi pinałim. Akip na pup wumb tilap eipi endi kin bii," pa nim. ⁷ Pol men ngii ei si kindpi, wu endi ngii konu pum. Wu ei embe Taisas. Wu ei eim Gos kin pii gii peng mołulum wu. Eim Jura wumb men ngii engim konu eim ngii konu mandi engim. ⁸ Jura wumb men ngii tep er mołulum wu ei, embe Krispas. Wu ei eim ambim kingam noł pei Gos Owundu kin pii gii ninjing. Pe Korin wumb pei Pol ek nim ek ei

piik, ekii sik, pii gii nik, noł pek enjing.

⁹ Kunum endi emii peng kin, Pol or kumb mił er kenim ni Gos Owundu ek yi nim, “Nim mund mong kulerii! Gos ek ni tor kindnjii; nim gupu mum tunerii mon!” nim. ¹⁰ “Na Gos nim kin moł, wumb endi nim topu enermba mon! Nam wumb konu ełe tuk pei mołmun,” pa nim. ¹¹ Pol Korin konu ełe mołpu, kung ngii endeim mołpu, oi angil orung nga endeim pei mułum. Mołpu kin, Gos ek nipi wumb ngopu mułum.

¹² Ba ekii se Rom gapman wu Galiyo Akaiya konu ełe, wu owundu mułum. Kunum ełe, Jura wumb en enim Pol kin opu orung enjing. Pe Pol kos ełe tonu tu wuk yi ninjing. ¹³ Wu ei wumb ek nipi ngonum, “Gos embe ambilk tonu kindngii yi mił yi erei!” nim. Ek ei nipi ek lo pałim mił kun er ninanim mon, ninjing. ¹⁴ Pol eim ek nimba erang kin, Galiyo ek nipi Jura wumb ngum, “Enim Jura wumb, wu ei ek kis endi nipi, lo ek endi kis erpi erim. Na enim ningii ek ei piimbii,” pa nim. ¹⁵ “En enim ok na kanik ek endi ningii min, enim lo min embe kombur ningii ei na piinermbii mon. En enim nik kun erngii. Na ek ei kos piinermbii!” pa nim. ¹⁶ Yi nipi kin, wumb kos ngii ełe to anda kindim. ¹⁷ Pe wu num endi Jura wumb men ngii tep er mułum wu ni ambil gii ninjing. Wu ei embe

Sosreniis kos ngii konu ełe kepil tunjung. Ba gapman wu Galiyo oł ei enjing ei noman to piinerim.

Pol Andiok Kin Siriya Konu Ełe Si Kind Orung Pum

¹⁸ Pol pupu konu ełe, kopur kinan mułum. Moł kin, pendpi Gos tilap wumb mułei nipi, noł sip endi tonu pupu si kindpi pum. Pang sip, ei pupu konu endi Siriya ni konu ełe bii ni pum. Pisila kin Akuila eim kin tep to punjung. Puk, Senkriya konu ełe, Pol eim peng pek tum. Nimbil erang eim ek dinga nipi tonu kindim. ¹⁹ Pe puk Epesas konu ełe tor punjung. Pol wu amb tał konu ełe si kindpi, Pol eim pupu Jura wumb men ngii engim konu nirik pupu, wumb kin ek tangpi mułum. ²⁰ Wumb Pol kanik yi ninjing, “Kunum kopur sin kin mulnjii!” ninjing, ba Pol wumb ninjing ek ei piinerim mon! ²¹ Pol eim orung ba pendpi yi nim, “Gos noman ełe na orung pui nim kin, nga orung ombii,” nim. Gos tilap wumb angil sipi, “Mułei!” nipi pum. Noł sip ełe tonu pupu Epesas konu si kindpi pum.

²² Noł sip pupu Sisariya konu tor pang kin, Pol Jerusalem konu Gos nge tilap mulnjung wumb ei, kanpi mułei nipi pendpi, Andiok konu mani pum. ²³ Andiok konu ełe Pol kunum kinan mułum. Mołpu, nga si kindpi pum. Pupu kin,

Galesiya konu kin Perkiya konu tuk andpi, Gos nge tilap mulnjung wumb ei kanpi ek nipi, dinga erpi endim.

²⁴ Jura wu endi eim Aleksandriya konu ele wu eim opu Epesas konu mulum. Wu ei embe Apolos. Wu ei ek ka nipi Gos ek ei piipi nipi elim. ²⁵ Wumb kombur eim ok Gos Owundu ek ei nik ngołmun. Wu ei eim noman ka ele dinga pim. Wu ei wumb kanpi, Gos ek ka nipi wumb ngopu yi nilim. Jiisas elim ol ni epi ei nga nipi kun er ngołum. Ba wu ei Jon wu wumb noł pendpi ngołum, ek ei mendpił piilim. ²⁶ Wu ei eim pupu, Jura men ngii sim konu ele tuk pupu Gos ek nipi Jura wumb ngum. Gos ek palim mił kun Pisila kin Akuila tel wu ei ek dinga nikił ngunjnguł. Ekii se wu Apolos noman ka dinga kindpi mulum. ²⁷ Ekii se wu Apolos Akaiya konu ele tor pum. Epesas konu wumb Gos nge tilap ele mulnjung wumb, ombu pipe polk Akaiya konu Gos tilap mulnjung konu kindik, Apolos eim singii nge ninjing. Wu Apolos Akaiya konu ele tor wang kin, wumb Gos noman ngang mulnjung konu pupu, wumb ombu Gos ek ka ei nipi ngopu, eim wumb tilap ei paki ka topu mulum. ²⁸ Pe eim kongun dinga erpi, Jura wumb ek kanim kanim nik ei to mani kindpi, "Gos ek andan kun ka topu wu amb ngumbii," nim. "Gos nge ek ele wumb andan ka

tum. Topu, Jiisas eim Kraiss wu endi Gos kindang om," pa nim.

19

Pol Epesas Konu Kongun Erim

¹ Apolos Korin konu mulum kunum ele, Pol Andiook konu mołpu, Epesas konu ele om. Epesas konu ele opu, Jiisas nge er se andilmin wumb mulnjung kenim. ² Pol opu wumb kii sim, "Ok enim pii gii ninjing kunum ei, enim Gos Gui Ka sinjing min?" Pe wumb ek yi ninjing, "Mon! Gos Gui Ka mołum min? Sin ok ek ei piinenjpin," ninjing. ³ Pol ek yi nim, "Enim noł nipe noł pinjing?" Wumb ek yi ninjing, "Jon wumb noł pendpi ngołum wu ei ek yi mił nirim, ele nge sin noł pinjpin." ⁴ Pe Pol ek yi nim, "Ok Jon wumb noł pendilim wu ek yi mił nirim, "Enim wumb noman ak tangin kin, noł pendim. Pe enim eim om konu ekii se omba wu ei pii gii ningii. Omba wu ei embe Jiisas." ⁵ Wumb ek ei piik kin, Jiisas owundu embe ele noł pinjing. ⁶ Pol eim angil tonu kindang kin, Gos Gui Ka wumb kin om. Pe wumb en enim ek eipi eipi nik, Gos ol ekii se ermba ol ei, wumb piik nilmin mił yi nik mulnjung. ⁷ Pe wu mulnjung wumb ei engki nga tał, mił mulnjung.

⁸ Pol Jura wumb men ngii engim konu tuk pupu, Gos ek ka nipi wumb ngum. Pol

eim kunum tekliki konu eŕe moŕpu, Gos ek ka nipi wumb ngum. Pol eim Gos ek nipi, Gos tep er moŕum konu eŕe, ek ei nipi wumb ngum. ⁹ Ba wumb kombur en enim noman dinga peng, noman ak tunarik molk kin, Gos ek pii gii ninarik, wumb kanik ek kis nik, Gos Owundu ek ei pii kun enenjing. Yi erangin kin, Pol Gos nge wumb sipi sipim, wu Tiranasi ei nge konu men ngii miŕ eŕe, Pol wumb sipim, wumb Gos ek ka ei kunum kunum nipi ngum. ¹⁰ Yi erpi moŕang kin, kung ngii taŕ o pum. Pe Eisiya mei konu owundu ni, Jura wumb ni Griik wumb ni wumb pei ok Pol ek nim ek ei piinjing.

¹¹ Pol angil eŕe Gos nge jep oŕ dinga wii mendpiŕ pei erim. ¹² Wumb ok, Pol muŕum konu alap ni epi tu wuk Pol ngenj eŕe minjin tok sipik, wumb gui kis pim wumb ni ening pim wumb ei embilangin kin, gui kis ni ening pim wumb pei erpi ka erpi ngum. ¹³ Jura wumb kombur puk andik, wumb gui kis muŕum konu puk kunji erik to tor kindik enjing, wumb kombur Jiisas Owundu nik embe ei nge nik eŕmin. “Pol, Jiisas ek niŕim wu embe eŕe niŕim, ek na nip enim ngond,” yi miŕ niŕmin. ¹⁴ Jura wu Gos kin kuŕmaŕ kalilim wu ei, kingam noŕ angil orung nga taŕ wu ei embe Skiipa. Wu ombu kongun ei nge eŕmin. ¹⁵ Ba wu endi gui kis tuk muŕang kin, eim ek nipi orung kindpi

yi nim, “Jiisas eim na piinim, Pol eim na piinim ku. Enim ei nii? Na pii poŕ tunand,” pa nim. ¹⁶ Pe wu ei gui kis pim wu, ni puku sipi wumb ombu topu topu se endim. Topu, wu ombu kepil topu, wumb ngenj er kis mondpu, konduk ni to piltan to er kis erim. Erang kin, wumb ei ngii eŕe si kindik ngenj wii punjung. ¹⁷ Ekii se Jura wumb kin Griik wumb kin Epesas konu muljung wumb ei, piik mund mong kis kulk muljung. Molk kin, Jiisas Owundu nge embe ambil tonu kindik muljung. ¹⁸ Wumb pei pii gii pim wumb, kum erik, oŕ ok nge oŕ kanim kanim enjing, wumb ei en enim ok nik tor kindik enjing. ¹⁹ Wumb pei kum konduk oŕ kanim kanim eŕmin, mon ei tu wuk wumb muljung konu dup kalk enjing. Pe wumb en enim mon ei ku ngok eŕmin ei ku yi miŕ 50,000 miŕ pei. ²⁰ Oŕ ei nge Gos Owundu nge embe opu dinga pum. Pe Gos ek dinga mendpiŕ pupu tonu pum.

Epesas Wumb Pol Kin Ek Kis Nik Wii Tunjung

²¹ Ekii se, Pol Gos nge Gui Ka je Pol ek nipi pendim. Pendpi kin, Pol Maseroniya konu eŕe andpi pupu kin, Griik konu eŕe pupu Jerusalem konu eŕe bii ni piim. Pe Pol ek yi nim, “Konu eŕe pup kin, nga Rom konu eŕe orung bii ku,” nim. ²² Pol eim paki toŕmbuŕ wu taŕ, embe Timosii kin,

Erasus tel, Maseroniya konu ele, kindang punjngul. Pol eim Eisiya konu ele kunum kopur mulum. ²³ Kunum ele, wumb kombur Gos nge tilap wumb ei, ek kanim kanim nik, wii tok, ek owul owul ninjing. ²⁴ Konu ele, wu endi mulum wu ei, eim embe Demiisriyas, wu ei, kom ku epi kongun ele epi kanim kanim elim. Wu ei, eim epi kombur kom ku epi ombu erpi, Aremiyas kend gos ngii ele nirik kind monduum wu ei, ol yi nge elmin wumb ei, ku pei silmin. ²⁵ Pe wu ei, eim kongun wu ombu wii topu kin, wu kongun wii elmin wu ombu wangin kin, kulou tok, Demiisriyas ek nipi wumb ngum. “Wu kei sinim kongun ka ei erpin kin, ku pei wang sipin enmin. ²⁶ Wu ei, Pol wumb pei ek neng kin, wumb eim ek nilim ek ei, Epesas konu ele mendpil enerim. Enim piik kanik enmin konu orung orung ni, Epesas konu ele pei andpi, yi nim, ‘Sinim gos angil ele enmin ei gos mendpil mon?’ ²⁷ Pol ek ei je erpi kin, sinim kongun ei to mani kindmba. Yi nge mon. Pol ek ei erpi, sinim noman ele tang kin, sinim gos amb Aremiyas ngii owundu ei, ni piinerim. Kumb ok, Eisiya ni konu ele orung orung pei, gos amb Aremiyas ei kin, embe ambil tonu kindilmin. Ba Pol ek ei erpi, gos amb Aremiyas embe to mani kindnim.”

²⁸ Wumb ek ei piik kin, wii dinga tok yi ninjing,

“Sinim Epesas konu ele gos Aremiyas embe, am ei tonu kin ba!” ninjing. ²⁹ Pe wumb en enim wumb pei wii tok puk konu owundu ele tor pangin kin, wumb pei wii tok punjung. Puk kin, wumb kulou tolmun konu ele kulou tunjung. Wumb puk kin, wu Geiyas kin Arisakas kin, ouni sik, ngii owundu ambil gii nik, tor sik punjung. Maseroniya wu tal Pol kin tep to andilmin. ³⁰ Pol eim wumb punmun konu bii ni erim; ba Gos nge tilap ele tuk punjung wumb ei, ambil gii ninjing. ³¹ Eisiya gapman owundu pei, Pol kin wu pul mil molangin kin, ek ni Pol kin kindim. Nik kin, yi ninjing, “Pol wumb kulou tonmun konu ele nim tor punerii!” nik yi ninjing. ³² Wumb tilap owundu ei, wumb noman eipi eipi peng molmun. Wumb kombur ek endi nik nengin kin, wumb kombur wii eipi tok enmin. Pe wumb pei kulou tok ninmin, ek piinarik, wii ok kulou tonmun. ³³ Pe Jura wumb kombur wu Aleksander ekii se kindangin pupu kin, tuk ele angpi, angil tonu kindpi, wumb ninjing ek ei, ni orung kindmbii ni erim. ³⁴ Ba wu Aleksander ei, wumb wu ei Jura wu ni piik, gupu endi kindik, yi ninjing, “Sin Epesas konu ele gos Aremiyas ei, eim embe ambil tonu kindmin,” ninjing. Nik kin, wu dinga to er mulangin konu eni tal o pum.

³⁵ Ekii se Epesas konu ele

mon kongun elim wu ei, eim wu amb kin ek tingnerei mon! Nipi, ek dinga nipi, yi nim, “Enim Epesas wumb, wumb nii endi Epesas konu ele owundu seng gos kend Aremiyas men ngii owundu ele Epesas konu ele tep elim ei wumb endi pinalim min? Pe nga tonu epin konu ele Gos nge kom ku mowii nilmin mani om min? ³⁶ Wu endi ek nipi, orung kindmba ei, kapli en enim wiik to mulnjung. Enim nge epi endi sikir ermin ningii ei, en-erngii,” pa nim. ³⁷ “Enim wu tał enim tu wunjung; ba wu tał enim gos kend amb Aremiyas ngii owundu ele, epi waning enenjingił. Pe wu tał enim gos kend amb ei, endi ek buł morung ninenjngił mon. ³⁸ Pe wu Dimiisriyas eim kongun wumb kin, enim wu endi, ek kis nipi ermbe ei, kos piingii ningii ele kunum salim. Pe gapman owundu ombu mołmun ei, ek ei piik kin, kos er kun erngii,” pa nim. ³⁹ “Enim ek endi ningii pimbe ei, en enim kułou tołmun konu ele ni kun erngii. ⁴⁰ Pe sinim kapli kos silmin. Pe kunum ele, sinim mong sinmin; ba ek pułe endi pinalim.” ⁴¹ Nga kułou tołmun ngii ele tep elim wu ek yi nipi, kułou tunjung ei to tor kindim.

20

*Pol Maseroniya Kin Griik
Konu Ek Ka Nipi Andpi
Mułum*

¹ Wumb ek dinga nik enjing ei, poru neng kin, Pol eim Gos tilap ele mulnjung wumb wii to, tuk sim. Pol ek ei nipi, wumb Gos tilap wumb ngopu, noman to dinga erim. Wumb ek ka nipi, angil sipi pendpi kin, Maseroniya konu ele pum. ² Pe Pol konu ele angpi kin, Gos nge tilap mulnjung wumb ei, Gos ek nipi ngopu, noman to dinga erim. Erpi andpi kin, nga Griik konu ele pum. ³ Pol pupu Griik konu ele oi tekliki mułum. Ekii se sip endi pupu kin, Siriya konu ele bii ni piim. Pe Jura wumb kengip erik, eim to kundmun ninjing. Ba Pol eim noman dinga kindpi kin, nga Maseroniya konu ele orung bii ni piim. ⁴ Wu Sopasa, Beriya konu ele wu ei, eim arim Piras Pol kin tep to pum. Pe Teslonaika konu ele wu tał, endi Arisakas kin Sekandas, Geiyas ei, Derpii konu ele wu, Eisiya konu ele wumb wumb Timosii kin Tropimas wu ombu, Pol kin ouni ok punjung. ⁵ Wumb ombu kumb se puk kin, Trowas konu ele sin omun ni, kui er mulnjung. ⁶ Sinim bres yiis sinałim kuni ei, nołmun kunum ei, pe Gos Esrel wumb Eisip konu ele sipi orung sirim kunum ei sinjpin. Sipin ele piimin, sin pupun Trowas konu punjpun ei, kunum angil orung ele tor punjpun. Sin kongun endeim Trowas konu ele punjpun.

Trowas Konu Ele Pol

Yusikas Er Konj Sim

7 Kor kunum sin kuḷou topun kuni numun. Pe Pol Gos ek nipi wumb ngum. Kupiiring sin bin kunum, Pol ek nipi pang kin, emii pim. 8 Sin tuk ngii eḷe kuḷou tunjpun konu eḷe dup alam pei muḷum. 9 Wu kangi wu endi embe Yusikas. Wu kangi wu ei, eim ngii ondu eḷe mandi muḷum. Pe Pol ek kinan nipi pang kin, Yusikas eim Pol ek ei piipi moḷpu kin, or tumek er bok tum ngii ei, tonu kin engim. Wumb mani puk kin, Yusikas simin ni punjung; ba Yusikas kuḷum pim. 10 Pe Pol mani pupu, ek yi nim, “Enim noman embin tunerii! Ke ninerii mon! Wu ei, eim konj kindpi kin, eim konj muḷmba,” pa nim. 11 Pol nga tonu opu kuni nopus, ekii se wumb kin ek kinan nipi moḷpu kin konu tengim. Tingang kin, Pol si kindpi pum. 12 Wu kangi wu ei, si pangin wu ei, konj muḷang kin, wumb en enim ka piinjing.

Pol Trowas Konu Si Kindpi Milirus Konu Pum

13 Ba sin ok pupun sip eḷe tonu pupun kin, Asos konu eḷe tor punjpun. Pupun kin, Pol Asos konu eḷe muḷum. Sin sip eḷe bin ni pamin kin, Pol eim yi ninim. “Andḷam eḷe andip pup Asos konu eḷe bii,” nim. 14 Sinim pupun Asos konu eḷe pupun Pol kan simin. Kan sipin kin, sip eḷe pupun, Misiliini konu eḷe punjpun. 15 Pe sin Misiliini konu eḷe si kind punjpun.

Pupun, singiḷ pepin kin, tingang Kiyos konu eḷe mandi tor punjpun. Nga pupun, Samos konu eḷe kan sipin kin eḷe pinjing. Kupiiring nga pupun, Milesis konu eḷe tor punjpun. 16 Pol eim noman dinga eḷe yi piim, “Epesas konu eḷe si kindpin bin,” ni piim. Pol eim Eisiya konu eḷe kunum ei, “Mulermbii,” ni piim. “Eim sikir bii,” ni piim. Kapli tor punj kin, wumb Gos Gui Ka mani kindrim kunum eḷe, tor pup Jerusalem konu eḷe wumb kenmbii ni piirim.

Pol Eim Epeses Konu Eḷe Wu Num Ombu Angiḷ Sipi Pum

17 Sin pupun Maileisas konu eḷe si kindpin. Pol ek nipi Epesas wumb mulnjung konu eḷe kindim. Nipi yi nim, “Gos nge tiḷap eḷe moḷmun wumb ei, wu num kombur wangin,” nim. 18 Wu num ombu eim kin wangin kin, Pol eim ek dinga nipi wu num ombu ngum. “En enim piinmin, na Eisiya konu eḷe ok op, erir oḷ ei piinmin. Yi erip kin, na enim kin tep to mulnjpun. 19 Enim piinmin! Jura wumb na to mani kindinmin ni erangin kin, na noman embin owundu tum. Ba na nam ngenj ei piinarip kin, Gos Owundu nge ek ka ei kongun erip punj. 20 Na ek endi mund mong kularip kin, ek endi nip, enim ngunenj. Na ek ninj ei, enim paki toḷum. Wumb kuḷou toḷmun konu ni, ngii konu pei, na enim ek nip ngoḷ ei, enim piik moḷmun. 21 Kunum

kunum na Jura wumb kin, Griik wumb kanip yi mił nił, “Sinim noman ak topun Gos kin bin. Pe Jiisas sinim sipi orung simba wu ei, Jiisas kin pii gii nimin,” pa nim. ²² “Pe enim piyei! Na Gos nge Gui Ka ei je na Jerusalem konu ele sipnim. Jerusalem konu ele epi ni endi, na kin tonu omba ei, na piinand. Ba Gos piinim,” pa nim. ²³ “Ei na piil, konu orung orung puł ei, Gos nge Gui Ka ei, ek dinga nipi na ngołum. Nipi ngopu kin, yi niłim, ‘Nim oł embin tui kan sikin, kan ngii punjii,’ nipi na ngołum. ²⁴ Ba na nam ngenj ei kaimb kulenj. Na nam ngenj ei piinenj. Na nam andind andlam ei, endmbii minj ni piinj. Nam Jiisas Owundu kongun ngum kongun ei minj erip, poru nimbii,” ni piinj. “Kongun ei, Gos ek ka nip wumb ngop, wumb Gos eim wumb noman ka ngumba ek ei minj nip, endinj.

²⁵ “Enim piinmin! Ok na andip, Gos kingam Jiisas ek mon nip ngunj; ba ekii se, enim pei na kineningii mon,” nim. ²⁶ “Ei piip kin, na ek ei nip enim ngond. Pe tuk ele, enim wu endi am pum kin pułe, na kin pin-ermba,” pa nim. ²⁷ “Na Gos ek ka wii mund mong kularip kin, enim ngunenj mon! ²⁸ En enim ka molk, Gos nge tiłap wumb mułngii ei, tep er mułngii. Gos nge Gui Ka ei, enim kongun ei nge ngonum. Gos nge tiłap wumb ei ka molk kin, Gos

nge wumb tep ka er mułngii. Gos eim nge kingam miyem ei, sinim oł kis kil ngum. ²⁹ Na piind, na enim si kindip pund. Ekii se wumb kombur enim kin tuk ok, Gos nge tiłap wumb ei, ek kis nik, noman to wulu kindangin kin, enim Gos keimi ek ka ei nge, pii gii ninerngii,” pa nim. ³⁰ “Pe wumb kombur enim tuk mołmun konu ele tiłap endi, wumb ok, ek kis kend kanim kanim nik erangin kin, Gos nge tiłap ele tuk puk mołmun. Wumb ei nge, yi ningii ek ei, piingii,” pa nim. ³¹ “Yi piik kunum kunum enim tep ka er mułngii. Enim oł ei piingii nip kin, na enim kin tuk kung ngii tekliki mołup kin, ek dinga wu endeim endeim ni ngunj. Na ningił ele ka mani wang kin, ek ei ninj. ³² “Akip na enim Gos angiił ek mundamb mołmun, Gos eim enim noman ka ngumba. Eim enim kapli er dinga ermba, Gos wumb nii endi noman ka ngumbii ni piilim. Enim wumb pei pii gii ninjing wumb ei ngang kin, epin konu ele ka pungii. ³³ Na nam noman ele, alap ni, ku ni, ei wu epi pei seng mołmun ei, kom se piinenj mon!” pa nim. ³⁴ “Enim piinmin, na angiił tał ei nge, kongun erkił. Na epi endi sinerim ei, sip yi eł. Wumb na kin ende mołmun wumb ei, paki tołum ku. ³⁵ Na kongun pei ele kongun ei, enim andan top kin, sinim kongun ei, dinga kind er

bin. Sinim kongun yi erpin kin, wu endi epi sinermba ei, paki tumun. Sinim Jiisas Owundu ek ni mił piipin ermin. Wumb endi eim ka ka piipi kin, eim epi wumb eipi ngumba ei, ka wii. Pe wumb endi epi ngang sipi kin, ka ka piimba ei, aninga ka piipi simba.

³⁶ “Pol eim ek ei nipi poru nipi kin, eim mong gopsing pii polpu prei erim. Erang kin, wu num ombu ni prei ouni enjing. ³⁷ Ekii se Pol ba erang kin, wumb Pol ambilk gii nik, ke nik, kaimb sinjing. ³⁸ Pol ek yi nim, “Enim nga na kinerngii,” pa nim. Yi neng kin, wumb kaimb kis sik, noman embin tang mulnjung. Mulangin kin, noł sip ele ouni si pangin pum.

21

Pol Sip Ele Tonu Pupu Jerusalem Konu Ele Ba Pum

¹ Sin wumb wakin topun, sip ele pamin kin, kos konu ele ba pum. Kun pupun pupun kunum endi, Kos konu ele tor punjpun. Nga Kos konu ele si kindpin kin, Pasara ninjing konu ele tor punjpun. ² Sip endi, Piniisiya konu ele ba nge bin ni, kui er mulnjpun. Pe sip ele tonu pupun, punjpun. ³ Pe sin pupun, Saipris konu ele orung pupun, si kindpin punjpun. Sin pupun, Siriya konu ele tor pupun, Taiya konu ele mulnjpun. Sip epi sipim ei, konu ele tor kindim. ⁴ Pe sin pupun, Gos tilap mulnjung wumb kan sipin,

kunum angil orung nga tal mulnjpun. Gos Gui Ka ei Gos tilap wumb noman ele ek ngang kin, wumb Gos tilap wumb molk yi ninjing, “Pol, nim Jerusalem konu ele punerii!” ninjing. ⁵ Sin konu ele moł pendpin kin, nga punjpun. Gos tilap ele mulnjung wu amb kangi ambil pei, sin sinim konu owundu ele tor tu wunjung. Pe ep noł wer ele mołpun kin, Gos kin prei enjpin. ⁶ Pe sin sip ele bin, pendpin, angil sipin, sip ele pamin. Wumb en enim si kindik, ngii konu ele orung orung punjung.

⁷ Sin sip ele tonu pupun, Taiya konu ele si kindpin kin pupun, Solemes konu ele tor punjpun. Sin Gos tilap ele mulnjung wumb kin, kunum endeim mołpun, nga punjpun. ⁸ Pepin kin, kupiiring sin konu ele si kindpin kin, Sisariya konu ele punjpun. Sin pupun, Gos ek ngołum wu Pilip, ngii konu ele punjpun. Pupun kin, eim kin mulnjpun. Eim Gos nge wumb mulangin kin, angil orung nga tal nge wu endi mulnjung konu ele mułum. ⁹ Wu eim ambilam kapił kapił mulnjung ambilam wii ombu, Gos epi ermba ek ei piik niłmin. ¹⁰ Pe sin Sisariya konu ele, kunum pei mułmun. Gos oł ekii se ermba oł ei piipi niłim wu ei, eim embe Akapus. Eim Juriya konu ele si kindpi kin, Sisariya konu ele mani om. ¹¹ Eim sin kin mani opu, Pol kan mum pendim kan mum

ei sipi, ei eim simb angil ele, kan mum topu, yi nim, "Gos Gui Ka ek yi nim, 'Jerusalem konu ele Jura wumb, en enim kan mum arim kan, yi mil tungii,' pa nim. 'Yi erik sipik, wumb tilap eipi endi ngungii,'" nim. ¹² Sin wu amb pei ek ei piipin kin, Pol kin ek dinga nik kin, "Pol Jerusalem konu ele tonu punerii!" pa ninjing. ¹³ Ba Pol ek yi nim, "Enim nimbil erang ke nik? Na noman embin tungii. Na kan ngii ele bii nip er kun er mula mon. Ba na Jerusalem konu ele kulmbii ei kapli ku. Jiisas Owundu nge embe ambil tonu kindip eramb kin, na tungii ei nge, ngenj ele gal kularip mo." ¹⁴ Pe sin eim noman ele eipi enermin. Sin ek tingnarpin wiik tunjpun. Sin yi ninjpin, "Owundu eim noman ele kapli," ninjpin.

Jerusalem Konu Ele Pol Eim Opu, Kongun Er Endim Mil Nim

¹⁵ Kunum kopur o pang kin, sin Jerusalem konu ele bin ni, epi er kun er mulnjpun. ¹⁶ Pe wumb kombur Gos tilap ele tuk puk kin, Sesiriya konu ele mulnjung wumb ei, sin kin tep to punjung. Sin pupun, Neson ngii konu ele sipinjpin wu ei, Saipris konu wu ei, eim am kumb ok eim Gos tilap ele tuk purum. Eim yi piim, sin eim ngii ele mulmun ni piim.

¹⁷ Sin Jerusalem konu ele tor punjpun wumb ei, Gos tilap ele mulnjung wumb ei,

tor ok, sin kanik, ka piik, angil embilk enjing. ¹⁸ Pe kupiiring, Pol eim sin kin pupu kin, Jeims mulum konu ele pupun, kenmin ni punjpun. Pe Gos ngii engim konu ele wu num Jeims kin mulnjpun. ¹⁹ Pol eim kongun er endim mil, ek pol topu, Gos eim paki topu erang kin, Pol eim wumb tilap eipi ele, tuk kongun er endim mil, ni wumb ngum. ²⁰ Wumb ek ei piik, Gos embe ambil tonu kindnjing. Wumb ek nik, eim ngunjung, "Pol nim ek piik! Jura wumb pei, Gos kin pii gii ninjing wumb ei, pei ek dinga nik, lo ek ambil gii ninjing. ²¹ Ba wumb kombur, wumb kanik nik kin, ek nim kanik ninjing. Pol eim Jura wumb kanpi, wumb tilap eipi tuk ele mulangin kin, ek nipi, Moses lo ek ei si kindngii ni elim. Enim kangil ngenj kopisnarik kin, ok elmin ol ei, ekii sinerei nipi elim. ²² Pe sinim nimbil ol ermin? Keimi, enim piik ni nim ya on. ²³ Pe akip sin nim ek nimin ei, akip enjii, ninjing. Sin wu kapil kapli molmun wu kei, ek keimi endi ninjing. Nik kin, tonu kindnjing. ²⁴ Nim wu kei kin, Jura wumb men ngii pungii. Enim elmin ol ei, Moses lo ek ei nim ekii sikin eran kin, enim pei ka mulngii. Pe nim wumb ombu ku ngan kin, wumb en enim peng enjin pek tungii," pa nim. "Nim yi eran kin, wumb molk keningii ek ei, nim kanik ek kend ni pi-

ingii. Wumb nim kin piingii wu ei, lo ek elim ni piingii.

²⁵ Wumb tilap eipi, Gos ek piik, tuk ok molmun wumb ei, sinim pipe Pol kindinjin ei, kindpin kin, sinim ok ek ni pendinjin ek ei, nipin ngunjpun. Nipin yi nipin kin, enim kan kun er muŋgii. Enim kung ni, epi eipi endi, gos kend nik kuingii epi ei, nunerei! Pe kung miyem ni, kung kan kuł pindingin kin, kułmba ei nunerei!" yi ninjpin. "Wu amb eipi ningił energiı mon; ka muŋgii."

²⁶ Pe Pol wu ombu seng kin, kupiiring wu ombu seng kin, en enim ka muŋgii er punjung. Pe yi erpi opu kin, men ngii owundu ełe tuk om. Opu kin, Gos kin kułmał kalıim wu ei ek nim, "Kunum nenj wumb en enim konj molk kin, en enim endeim endeim ni ok, Gos kin kułmał kelngii nge ongii?"

²⁷ Ekii se kunum angıı orung nga tał poru neng kin, Eisiya konu ełe Jura wumb ok kenjing ni, Pol tuk men ngii owundu ełe mułum. Kanik kin, wumb pei ek dinga nik piik kin, Pol ambıı gii ninjing. ²⁸ Pe wumb wii dinga tok ninjing, "Enim Esrel wumb, sin paki tei! Ya wu ei, epi konu orung orung pei wumb andan topu ngonum. Esrel wumb to mani kindpi kin, sinim lo ek to mani kindpi kin, sin men ngii owundu ek nipi kis enim," pa ninjing. "Pe eim epi endi sinim men ngii ełe tuk tu wupu kin, er penj

mondpu kin, Griik wumb kombur sinim men ngii ełe nirik tu wum," ninjing.

²⁹ Nimbił erang, wu Tropimas Epesas konu ełe wu ei, ok Pol eim konu owundu ełe tuk tu wupu kin, men ngii owundu ełe tuk tu wupu mundum, ni piinjing. ³⁰ Pe Jerusalem konu ełe wumb ni, wumb pei sikir ok kułou tunjung. Pe Pol ambıı gii nik kin, men ngii owundu ełe sik, anda tu wunjung. Nga ngii ondu sikir ngunjung.

Rom Konu Ełe Opu Ełmin, Tep Elim Wu Pol Sim

³¹ Pe wumb si andik, Pol ek tangin ek ei nik kin, to kundngii enjing. Wu owundu opu elim wu mułum konu ei piipi, wumb ek yi ninjing. Jerusalem wumb pei puku si endnjing. ³² Yi erangin kin, eim opu wu kombur sipi, wu opu ełmin wu tep ełmin wu kombur sipi, wuł mani pangin kin, pe Jura wumb molk kenjing ni, wu num owundu opu wumb sipi, tu wang kanik kin, Pol kepıı tunarik, wakin tunjung. ³³ Pe opu ełmin wu num ni opu, Pol ambıı gii nim. Nipi opu, wumb neng kin, kan sen tał tu wuk kin, kan tunjung. Eim wumb kii sipi, yi nim, "Wu ei nii? Wu ei nimbił oł erim?" ³⁴ Wumb tilap owundu molk wumb kombur ek endi nik, wii tok erangin kin, wumb kombur ek eipi nik, wii tok nengin kin, ek tał er pim. Pe wumb eipi eipi dinga nengin kin, opu ełmin wu num ni, ek

ei puḭe pii poḭ tunerim mon. Yi erangin kin, wu num ei, ek nipi, eim opu wu ngum. “Enim Pol, enim ngii dinga eḭe nirik sipei!” nim. ³⁵ Pol ngii ond peri eḭe kamb piip tonu pum. Pang kin, wumb ek dinga nik, Pol to kundngii erangin kin, opu wumb Pol ko wuk sipnjing. ³⁶ Wumb tiḭap owundu ekii se puk kin, wii tok yi ninjing, “Eim to kundei! Eim to kundei!” yi nik punjung.

³⁷ Opu ond wumb en enim, Pol sik sipik, en enim ngii eḭe nirik sipnjing. Sipangin kin, Pol ek nipi, opu wu num ni ngum, “Na kapḭi, nim kin ek endi nip ngumbii min?” Pe opu wu num ni yi nim, “Nim Griik wumb ek piḭiḭin min? ³⁸ Na piind, nim Eisip wu ni piind. Ok kembis kin nim gapman kin opu enjii en wu 4,000 tui kepḭi ambḭi sipinjing. Sipik puk kin, mei wumb mulenjing konu eḭe punjung.” ³⁹ Ba Pol ek yi nim, “Na Jura wu moḭ,” pa nim. “Na konu eḭe Tasas kin Silisiya konu eḭe owundu ei, embe puḭum. Na kapḭi ek nip kin, wumb ngumbii min?” ⁴⁰ Pe opu eḭmin wu num ni kapḭi neng kin, Pol angḭi tonu kindang kin, wumb ek tingnarik mulnjung. Pol eim Eipru wumb ek eḭe, nipi yi nim.

22

¹ “Engnan noḭ ni, arnan noḭ ni, enim wumb kom sek muḭangin kin, na ek endi nip, orung kindmbii end.” ² Ek

ei Pol nipi wumb ngum. Pol Jura wumb ei nipi wumb ngang kin, wumb ek ei piik, kom ka sek, ek tingnarik er mulnjung.

³ Pol ek yi nim, “Na Jura wu,” pa nim. “Na manan, na Tasas kin Silisiya konu eḭe mengim. Na konu eḭe ya moḭup kin, owundu enj. Pe na ek emb top ngum wu ei, Gameliyel eim, na ek emb to ngum ei, sinim kupenjpḭin noḭ eḭmin oḭ ei kin, lo ek nipi, na ngum. Yi nipi ngang kin, na Gos ek eḭe dinga piip muls. Yi miḭ ku, enim dinga puk enmin. ⁴ Nam pii gii ninj eḭe ei nge, ok wumb Gos kin pii gii ninjing wumb ei, se andip top eḭ. Wu amb ni, to kondup eḭ. Wumb kopur kan sen eḭe top kin, kan ngii kindip yi eḭ,” pa nim. ⁵ “Wumb kuḭmaḭ kaḭiḭmin wumb owundu, ek pii kun eḭmin wu num ni, wumb ei kapḭi ek ei piingii. Wumb ombu, na kin pipe ngangin kin, Damaskas konu eḭe Jura wumb pipe to ngopu kin, na Damaskas konu eḭe andip puḭ. Andip puḭ ei, wumb kan si sipip, kan sen top kin, kan ngii kan ngop eḭ.

Pol Pii Gii Nirim Kunum Ei Ek Pol Tonum
(Aposel 9:1-19, 26:12-18)

⁶ “Na andip pup kin, konu eni tonu tuk miḭ memb paḭim oḭ ei peng kin, Damaskas konu eḭe mandi punj. Pe sikir ei, epin dup miḭ tiḭang dinga na muls konu eḭe erim. ⁷ Tiḭang yi erang kin, na mei eḭe mani pup pemb kin, ek

endi ei epin tor opu yi nim. 'Sol! Sol! Nim nimbił erang, na kin oł embin tui ngon?'⁸ Na ek yi nip orung kindinj, 'Owundu, nim nii?' Ek na nipi yi nim, 'Na Jiisas Naseres konu ełe moł. Nim na kin oł embin tui en,' pa nim.⁹ Wumb na kin punjpun wumb ei, dup mił epi tiłang erim ei kenjing. Ba wu endi na ek nipi ngum ei, piinenjing, mon.¹⁰ Pe na ek yi ninj, 'Owundu, pe na nimbił oł ermbii?' Pe Owundu ek nipi, na ngopu yi nim, 'Nim angkin Damaskas konu ełe pui!' nim. 'Konu ełe wu endi mołum wu ei, nim kongun enjii mił nipi ngumba,' pa nim.¹¹ Pe tiłang ei, dinga erang kin, na epi kan dembin tumbii pinerim. Wumb na kin tep to onjpun wumb ei, na angil ambilk kin, Damaskas konu ełe sipnjing.

¹² Konu ełe wu endi mułum wu ei, eim embe Ananaiyas. Wu ei lo ek pei ekii siłim wu mułang kin, Jura wumb en enim, Damaskas konu ełe mołumun wumb ei molk kin, wu ei ka ni piłmin.¹³ Wu ei, na muls konu ełe mandi opu angpi, ek nipi yi nim, "Engnan Sol, nim ningil nga kenjii," nim. Pe kunum ełe mendpił, na ningil ka seng kin, na kan poł tunj.¹⁴ Pe eim ek yi nim, "Sinim kupenjpın noł paki topu ełim Gos ei, eim tonu nim kindang molkun kin, eim ermba oł pii poł tokun. Pe Kraıs mułmba ei, kan poł tukun

kin, ek nimba ei piikin, yi enjii ni to mundum," pa nim.¹⁵ "Nim pe nimbił oł erang kankin kin, piikin en? Nim oł ei pukun, wumb pei kankin kin, ek ni tor kindnjii.¹⁶ Pe nim nimbił erang nim kui er mołun? Nim pukun noł pii nim. Nim Jiisas embe ełe nikin ke nen, Gos eim nim oł kis kanim kanim ełin oł, ei kil ngopu si kindmba," pa nim.

*Gos Pol Kindang Wumb
Tiłap Ei Kin Pum*

¹⁷ "Ekii se na Jerusalem konu ełe Gos ngii op kin, Gos kin prei er mołup kin, or kumb mił endi enj.¹⁸ Or kumb mił erip kinamb kin, Gos Owundu na kin ek yi nim, 'Sikir Jerusalem konu ełe si kindkin po! Nim na ek ya ełe ninjii ei, wumb nim ek ei, kapli pii gii nin-erngii,' pa nim.¹⁹ Na nam ek yi ninj, 'Owundu, na konu ełe orung orung nim ngii ełe pup kin, wumb nim kin pii gii niłmin wumb ei, mon nipi, keprii topu, kan ngii ełe kindił.²⁰ Ok Siipen nim ek se andiłim wu ei, to kundnjung kunum ełe, na eim kin mandi engir. Na orung kanip engamb kin, wumb konduk gulk tungii nip, orung engir.'²¹ Ba Gos eim ek yi nipi na ngum, 'Nim po! Na nim konu turii endi kindamb pukun kin, wumb tiłap eipi endi kin mulnjii,' pa nipi kindang punj.²² Jura wumb Pol nim ek ei piik, ek dinga nik kin, "Eim to kundił" ninjing. "Wu ei

nge, ya mei e le mulermba wu ei, konj mulermba,” ninjing. ²³ Wumb wii dinga tok kin, en enim konduk gulk kin, mei kulman si tonu kindnjing. ²⁴ Yi erangin kin, wu num moļu ek yi neng kin, Pol sik sipik, opu wumb ngii e le nirik sipnjing. Wu num ei ek yi neng kin, opu wumb Pol kepīi tok, Jura wumb ek dinga ninmin, “Ek pu le piimin,” pa nim. ²⁵ Pe opu ond wumb kan sik kin, kan tunjung. Opu elmin wu tep elmin wu ei, Pol engim konu e le mandi engang kin, Pol ek yi nipi wu ei ngum. “Lo ek nipi, Rom wumb yi kan ngei nim min? Enim ek nik, ka enarik, kepīi ok tok enmin ei, kapli min?” ²⁶ Opu wu tep elim wu ei, ek ei piipi pupu kin, wu num owundu mu lum konu e le pupu, ek dinga nipi yi nim. “Nim wu ei kin nimbi l o l enjii en? Wu ei Rom wu,” pa nim. ²⁷ Pe wu num ni, Pol mu lum konu e le ek nipi Pol ngum, “Nim Rom wu min?” Pol moļu yi nim, “Na Rom wu,” pa nim. ²⁸ Wu num ek yi nim, “Na ku owundu ngopu kin, na Rom wu mo l,” pa nim. Ba Pol ek nipi, yi nim, “Na manan na Rom konu e le ok mengim. Pe na Rom wu mo l.” ²⁹ Pe wumb Pol kii sik, kepīi tok enjing wumb ei, mund mong kulnjung. Wu num ni, Pol Rom konu e le wu endi kan ngumbii enj ni piipi kin, gal kulum.

³⁰ Wu num ei, eim Pol palim mi l ei, pu le piimbii

nim. “Pol eim nimbi l o l erim ei piimbii,” nim. Yi nipi kin, kupiiring ok, eim Pol kan sen si kindpi kin, wumb kulma l kalilmin owundu wumb ni, kaunsil wumb pei ok, kulou tungii nim. Pe wu num ni, Pol sipi ngii e le mani tu wupu kin, wumb ombu kumb e le engndim.

23

Jura Wumb Ek Pii Kun Elmin Wumb Mulnjung Konu Ele Pol Ek Nipi Ngum.

¹ Pol kaunsil wumb mulnjung konu e le dinga kanpi kin, ek nim, “Engnan no l, na Gos kumb e le endinj. Endinj ei, nam noman ka seng, andip op kin, akip ya mo l. Nam o l kis endi enj ni piinand.” ² Pol ek yi neng kin, kulma l kalilim owundu Ananaiyas wu ei, ek yi nim, “Enim wumb Pol engim konu e le mandi mo lmun wumb ei, Pol gupu e le angil kum tei!” nim. ³ Pe Pol ek nipi, Ananaiyas ngum, “Nim ngenj torung orung ambilk ka ka en; ba tukrung ka sinalim. Gos ek nim kapli tumba,” pa nim. “Nim ya e le molkun lo ek e le piikin kin, na ek ngond; ba ninim lo ek ei to kindkin, wumb na tei!” pa nim. ⁴ Wumb Pol engim konu e le mandi engnjing wumb ei, yi ninjing, “Nim Gos nge kulma l kalilim wu owundu ei, ek kis nikin ngon,” pa ninjing. ⁵ Pol ek yi nim, “Engnan no l, na wu ei kulma l kalilim wu owundu ei na piinenj, ‘Nim wumb tilap

ele wu num ei, ek yi ni kis enenjii mon!' Gos lo ek nilim ek ei palim ei, na piip moł."

⁶ Pol kaunsil wumb kombur eim piim. Piipi kin, wumb ek pii kun elmin wumb wii topu, ek dinga nim, "Engnan noł, na lo ek piil wu. Na lo ek piilim wu nge kingam. Na pii gii nind ei, wumb kulnjung wumb ei, wii nga konj tonu pungii ei, na pii gii nind. Ek ele nge nip wumb ngop erip endamb kin, wumb na akip tu wuk, kan ngii ele kindangin kep mił nind." ⁷ Pol ek ei neng kin, lo ek piilmin wumb kin wumb kolk nga konj tonu ongii ni piinalmin wumb ba, tuk ele ek mił enjing. Yi erangin kin, en enim eipi eipi punjung. ⁸ Pe wumb kombur en enim yi nilmin, 'Wumb kolmun wumb ei nge angk tonu punengii,' nilmin wumb ei, tep wumb mulalmin kin, gui ele mulalmin ni piilmin. Ba wumb ei, lo ek ekii sik elmin wumb ei, ek pei pii gii nilmin. ⁹ Yi erangin kin, wumb wii dinga tok onjung. Lo ek piilmin wumb ei, eim nge tilap ele punjung. Puk angk kin, ek dinga nik yi ninjing, "Wu ei ol kis endi en enim mon," pa ninjing. Guimeng sinim tep enim wumb ei, min endi opu wu ei kin, ek ninim," pa ninjing.

¹⁰ Wumb ek mił owundu enjing ei, wu num ei piipi kin, ek yi nim, "Wumb orung orung molk kin, Pol angil ambilk orung seng kin Pol kulmba," ni piim. Yi piipi kin,

opu wumb ni kindang puk kin, Pol sik, "Ya tuwei!" nim. Neng puk kin, Pol sipik, opu wumb en enim ngii konu ele nirik sipnjing.

¹¹ Ekii se emii peng kin, Gos Owundu Pol kumb ele angpi ek yi nim. "Pol, nim noman dinga peng piinjii! Jerusalem konu ele ek dinga nin, nim yi mił ku Rom konu ele na ek ninjii!" pa nipi, Gos Owundu ek yi nim.

¹² Tingang kin, Jura wumb ek endi yi ni pendnjing. Ek dinga nik, "Pol to kundmun ninjing, 'Sinim Pol to kundmun pendpin kin, kapli kuni noł ni, epi nunermin, mon!'" ninjing. ¹³ Wumb ek keimi nik, ek ei ni tonu kind pendnjing. Wumb mulnjung ei, wumb pei 40 mił mulnjung. ¹⁴ Pe wumb ei puk kulmal kalilim wu owundu ni, wumb kin men ngii ele kongun wumb kin kanik, ek yi ninjing, "Sinim Pol to kundmun kunum, kuni noł mowii piimin, wii pepin, Pol to kundamin poru nimba," ninjing. ¹⁵ "Enim kulmal kalilmin wumb owundu ni, kaunsil wumb ni, enim ek nik, 'Wu num mołum konu ele nengin, Pol sipi mani tu wangli,' ninjing. 'Enim ek nga nik kii sik, Pol ek ninim ek pule nga nipin pipin kin, tor kindmba,' ninjing. 'Sin tumun nge, er kun er mołmun,' ninjing. 'Pol eim opu, enim kin opu kun enermba. Sin Pol to kundmun,'" pa yi ninjing.

¹⁶ Pol eim aim kingam ei

mułum ni ninjing ek ei piipi kin, opu ond wumb ngii konu ełe mułum konu nirik pupu, Pol kanpi, nim. ¹⁷ Pol eim opu ełmin tep elim wu ei, Pol wii tang kin, om. Wang kin, ek yi nim, “Kangi wu ei, wu num mułum konu ełe sipi, kangi ei, wu num ei kin ek endi nimbii, ninim. Kangi wu ei ek endi nipi wu num ei nipi ngumbii ninim,” pa nim. ¹⁸ Opu ełmin tep elim wu ni, kangi wu ni sipi, wu num mułum konu ełe sipim. “Kan pim wu Pol, na wii topu, kangi wu ei nim mułun konu ełe si pang kin, ek endi nimbii,” pa nipi onum. ¹⁹ Pe wu num ni, kangi wu ni angil embilim. Ambilpi kin, sipi orung sipim. Pukuł kin, eł elip mendpił mulnjunguł. Pe wu num nipi yi nim, “Nim na kin nipe ek ninjii on?” ²⁰ Pe wu kangi wu ni, ek nipi yi nim, “Jura wumb kengip er pendik, nim kii semin kin, Pol, kupiiring nim si mani tu wunjii,” ninjing. “Pe wumb en enim ek kend tok, ek dinga nik, Pol, eim nim ek pułe, am kii si piimin ninjing,” pa nim. ²¹ “Ba nim wumb ombu ek pinerii! Pe wumb kopur mułmun wumb ei, kopur aninga 40 mił kopur mułmun. Wumb ei ek dinga nik, kuni noł ni, epi nunarik molk pangin kin, Pol to kundmun kunum ei, kuni noł epi numun ninjing. Pe wumb andlam ełe kui er mułmun. Pe nim en enim ek ninjii ek ei, kapli nik mulnjung. ²² Pe opu wu

num ni, kangi wu ni kindang orung pum. Pang kin, ek yi nim, “Nim na kankin nin ek ei, nga wumb eipi endi kan ninerii, mon!” nipi kin, kindang pum.

Opu Ełmin Tep Elim Wu Ei, Pol Piilikis Gapman Wu Ei Kin Kindim

²³ Pe opu wu num ni, opu ełmbil wu num tał wii tang wangil, ek yi nim. “Elip opu wumb 200 sikił, kung os ełe mułngii wu 70 sikił kin, kileng embilngii wu 200 sikił, pukuł kin, Sisariya konu eni emii peng 9 erang kin, andik pei! ²⁴ Pe enim kung os endi, er ka er sengin kin, Pol mułmba nge er ka er mułang kin, puk gapman wu owundu Piilikis mułum konu ełe, pei neng pungii. ²⁵ Opu wu num ni, pipe end yi pułum.

²⁶ “Na Kloriyas Lisiyas, na pipe ei połup kin, gapman wu owundu Piilikis mułum konu ełe kindind. ²⁷ Jura wumb wu ei, ambil gii nik to kundmun nik enjing. Ba na wu ei kii sip piinj ni, wu Rom konu ełe wu peng kin, na nge opu wu pei sip op kin, Jura wumb angil ełe si tor tu wunj. ²⁸ Na wu eim nimbil oł erim oł ei, pułe piimbii. Nip kin, kaunsil wumb mulnjung konu ełe mani sipinj. ²⁹ Yi erangin kin, na pup kenj ni, wumb en enim lo ek ełe nge piik kun enarik kin, wu ei, wii tumun, ninjing. Wu ei oł kis enerim. En enim wumb kepil to si pipin kin, kan ngii kindpin erpin ei, kapli

enanim. ³⁰ Ek endi akip tor wang kin, piind ei, wumb en enim ek koi nik, wu ei to kundmun ninjing, piind. Yi nengin kin, na kanip wu sip nim kin kindind. Wumb wu ei kin ek ngok enjing ei, nim kanik ni tor kindik yi erangin kin, gapman wu owundu ei, pipe ele ek yi ninim ni pulum.”

³¹ Opu wu num neng kin, opu wumb Pol sik sipik, An-siparis konu ele, emii peng sipnjing. ³² Konu tingang kin, opu wu en enim ngii konu ele orung punjung. Pe opu ond wumb ombu, kung os ele mulnjung wu ombu, Pol sik, Sisariya konu ele sipnjing. ³³ Kung os ele mulnjung wumb ei puk kin, pipe ni sik, wu gapman owundu ni ngunjung. Ngok kin, Pol sik gapman owundu kumb ele engindnjing. ³⁴ Pe wu gapman owundu ni, pipe gerpi kanpi kin, Pol kii sim. ³⁵ “Wumb pei ya ok nim kin ninjing ek ei nengin kin, na piimbii,” nim. Pe wu ni, ek yi nim, “Eros gapman ngii ele kan ngo pendngii,” pa nim.

24

Wumb Peng Pim Wumb Pol Kin Kos Piinjing

¹ Ekii se kunum angil orung o pang kin, wu kulmal kalikim owundu wu ei eim embe Ananaiyas. Eim ni, wu num kombur ni, wu endi ek nilim wu endi kin onjung. Ok kin, wu ei eim embe Tursulas. Puk kin, wu gapman owundu ei kanik,

Pol kos enjing ek ei piik kin punjung. ² Gapman wu owundu ni Pol wii tang wang kin, Tursulas eim ek nipi ngumba nge om. Opu yi nim, “Wu owundu Piilikis, nim sin paki tang kin, sin ka molmun. Molpun kin, opu ni epi kis endi tonu onanim mon. Ninim noman ka peng kin, sinim wumb tilap ei pei kumb ok kis molpun onjpun; ba pe opun, konu pei ka seng molmun. ³ Nim yi eran kin, nim kin noman ka piipin ngopun, nim kin noman ngumun. ⁴ Sin nim kin ek kinan nipin kis piinjpin kin, na ek aninga nip ngamb kin, nim noman ka seng kin, sin ek ei piinjii,” pa nim. ⁵ “Sin wu kenjpin, ba wu epi pei kis erpi, wumb pei kin ek opu ngopu erim ei, eim kenjpin. Jura wumb ni, konu mei orung orung pei wumb kin, ek opu ngopu yi elim wu,” pa nim. Yi erpi kin, eim wu num mił molpu kin, sin wu tilap ei sipi, tilap eipi Naseres tilap embe sim. ⁶⁻⁸ Pe wu ombu yi ninjing, “Pol, sin Gos ngii owundu er kis mundmbii, ni piipi elim. Erang kin, sin eim ambil gii nipin. (Sin sinim lo ek ei nge piipin, Pol Jura wumb kos ele tunmun. Ba wu num owundu Laisiyas ni opu kindpi kin, eim Pol sin angil ele, si tor kindnim ninjing. Eim yi nim, wumb Pol kin kos erngii wumb ei, nim kin tonu ok, nim kanik ningii,” nipi yi nim.) “Pe ninim wu ei, ek nikin kii sinjii. Sin wu ei kin kos

ermin enjpin ei, Tursulas ek yi mił nipi ngum. ⁹ Jura wumb pei paki tok, Pol ek ngok, wumb ek ninmin ek ei, keimi mendpił ninjing.

Pol Ek Nipi Piilikis Ngum

¹⁰ Wu gapman owundu ni, Pol peng tonu kindpi erang kin, Pol ek yi nipi orung kindim. “Na piind, nim kung ngii pei, wumb tilap ei kin lo pii kin mołulun. Yi erang kin, ei na noman ka piip nim ek ni orung kindind. ¹¹ Ninim wumb kii se piin kin, ninim ek yi mił piinjii. Na Jerusalem konu ełe Gos kin prei ermbii nge onj ei, kunum kinan endi op punanim kunum ¹² o pum. ¹² Jura wumb na men ngii owundu ełe, wu endi kin ek opu mondup ninenj. Pe na wumb nip sip, kułou top, men ngii ni, konu owundu ełe ni, na wumb endi nip, si kułou top yi end nip enenj mon. ¹³ Akip ek endi nik, na kin kos er ngungii ei, ek ei pułe enim piik kun enanmin. Enarik kin, ek ei ningii ei nim keimi piinjii,” pa nim. ¹⁴ “Ba na ek endi nip nim ngumbii. En enim wumb yi mił ninjing, ‘Na ek eipi oł ełmin oł kin ekii sip, wumb en enim yi mił,’ ninjing. Ek ei kend ek yi ninjing. Oł ei na piip, ekii sił; ba oł ei keimi mendpił. ¹⁵ Na Gos kin nimbił oł ermba oł ei, kui er moł ei, wumb yi mołmun. Gos wumb kulnjung wumb erang kin, nga tonu ok konj pungii. Pungii wumb ka mulnjung

wumb kin, wumb kis mulnjung wumb ouni konj angk tonu ongii. Na Gos kin kui er mołku. ¹⁶ Yi pakim ei piip kin, nam noman dinga kunum kunum piip end. Nam oł kis endi, Gos kumb ełe ni wumb kumb ei pei na enał; nam kun moł.

¹⁷ Na pup wumb konu eipi ełe kung ngii kombur mołup kin, na nim Jerusalem konu ełe op kin, nam wumb tilap ende kin mołup yi eł. Wumb endi epi sinarpi elim wumb ei, paki top ngoł. Ngop kin, Gos kin kułmał nge epi tu wuł ku. ¹⁸ Na kongun ei nge erip, oł ełe erip, men ngii owundu ełe mułamb kin, nam ngenj konj kindrim. Wumb na kanilmin ku. Pe wumb pei na kin mulalmin wumb ei, ek endi na kin ninalmin mon. ¹⁹ Ba Jura wumb Eisiya konu ełe mołmun wumb ei, ok na ambil gii ninjing. Wumb ei na kin ek ningii pim kin, nim kumb ełe ok, na kin kos nengin piimbii,” pa nim. ²⁰ “Pe mon pim kin, wumb ombu ya mołmun wumb ei, na nimbił oł enj ei nengin kin, na kunum endi kaunsil kin engir kunum ei, na erir oł ei ningii,” pa nim. ²¹ “Mon pim kin, ek endeim mendpił. Ok na wumb mulk konu tuk mołup kin, wumb wii tur. Na Gos wumb kułii wumb ei nga er konj simba nipi, wii topu, wumb ngur konu ełe, akip nim kumb ełe, na sik kos ełe tu wunmun ni piind,” pa nipi Pol ek yi nim.

²² Wu gapman Piilikis ek ei piim kin, Gos tilap ełe

tuk punmun wumb, wu kopur piilim wumb gapman owundu ek yi piipi kin, Jura wumb kanpi nim, “Enim kui er mułangin kin, opu wu num Lisiyas eim ya mani wang kin, na enim kos ei piip kun erbii,” pa nim. ²³ Pe opu ełmin wu owundu ni Pol sipi kin, kan ngii ełe sipim. “Pol kan dinga mił ngunerei! Pol wumb puł endi ongii ei, mon ninerngii! Ninarik kin, Pol paki tungii nge ongii,” pa nim.

²⁴ Kunum kopur o pang kin, Piilikis ambim Drusila kin onjnguł. Drusila ni amb ei, eim Jura amb. Piilikis eim Pol wii topu, ek kombur neng piimbii ni om. Pol Gos nge tilap ełe tuk pu molk kin, Jiisas Krais kin ek pii gii ninmin mił pułe pol topu nipi ngum. ²⁵ Ba Pol ek ei piipi, oł kun ełe, kun ełmin mił ku pim kin, noman pim epi to mani kindpi, ekii se Gos wumb pei kos owundu ermba. Piilikis ek ei piipi kin, mund mong kułpu, “Pol, pui!” nim. “Ekii se na kunum endi sim kin, nim wii tumbii,” nim. ²⁶ Piilikis ni wu gapman owundu ei, eim noman eipi endi peng piipi kin, Pol kunum kunum neng opu kin, ku ni, epi endi ngumba ni piipi, wii tang ołum. ²⁷ Ekii se, kung ngii tał o pang kin, wu eipi Porsiyas Peses ni, wu ei Piilikis kongun ełim kongun ei, wu ei sipi erim. Pe Piilikis eim, Jura wumb kanip nimbii ni piipi kin, Pol kan ngii ełe enj pendngii nge,

nimbii ni piim.

25

“Pol Siisa Wu Num Owundu Neng, Kos Piimba,” Pa Nim.

¹ Peses eim opu konu owundu ełe kunum tekliki mołpu kin, Sisariya konu ełe si kindpi, Jerusalem konu ełe tonu pum. ² Wumb kułmał kałiłmin owundu wumb ni, Jura wu num ni, wumb puk kin, Pol kin ek to monduk mił nik yi enjing. ³ “Nim sin paki tunjii, min? Tokun kin, wu ei Jerusalem konu ełe sipnjii, ninjing. Wumb en enim ok andlam ełe koi er pek kin, Pol tumun ni piik, tu wunjung.” ⁴ Ba Peses ek nipi, orung kindpi yi nim, “Pol Sisariya konu ełe kan ngii kan pim. Pepi kin, kunum aninga kopur mołup kin, nga Sisariya konu ełe orung bii,” nim. ⁵ “Enim wu num ombu, na kin ouni bin,” pa nim. “Wu ei oł kis endi erim kin, sin kos ni piimin.”

⁶ Peses eim wumb ombu kin, kunum nendii mił engki mułum. Mołpu kin, Sisariya konu ełe mani pum. Pupu kin, kupiiring eim kos ngii ełe mołpu kin, “Pol si tu wei!” nim. ⁷ Pol wang kin, Jura wumb Jerusalem konu ełe si kindik kin, mani onjung wumb ei ok, Pol engim konu ełe mandi angk kin, ek kis kanim kanim nik, Pol ngunjung; ba wumb en enim wu owundu Peses piimba ek mendpił, endi ninenjing. ⁸⁻⁹ Pe Pol ek nipi, orung kindim, “Na oł kis endi

enenj mon! Jura wumb lo ek ei mon; pe men ngii owundu ek ei mon; Rom wu king owundu ei ek ei mon; na ek kis min oł kis ei endi enenj mon! Wu num Peses eim Jura wumb kin, ek ni piimba pendpi kin, yi nim, "Pol nim, Jerusalem konu ełe tonu pu mułan kin, na tonu op kin, kos piimbii," pa nim. ¹⁰ Pol ek nipi yi nim, "Kos ngii, ya na angil ngii, ek king owundu angil konu ełe mendpił, na kos piingii," pa nim. "Nim wu owundu nim piin. Na oł kis endi Jura wumb kin enenj mon! ¹¹ Na oł kis endi erip kin, mong endi sip eramb kin, enim na kaplı to kundngii," pa nim. Pe ek nik, na kos enmin ek ei, keimi mon! Wu endi na angil ambilpi, wumb ngunermba mon. Wu king owundu ei, na kos piimba," pa nim.

Pol Nipe Oł Erim Ei Wu Peses King Akripa Kii Sim

¹² Peses eim kaunsil kin ek nipi pendpi kin, Pol kanpi nim, "King owundu ei kin kos pinjii pim kin, king owundu kin kos ełe piingii," pa nim.

¹³ Kunum kopur o pang kin, king Akripa kin, Berniis kin Sisariya konu ełe okuł. Peses kanpił, angil simbil ni onjnguł. ¹⁴ Wu amb tał pukuł, Sisariya konu ełe kunum kinan mulnjunguł. Mułangil kin, Peses Pol ek ombu ni, king wu owundu ei ngum. "Wu endi mołum wu ei, ok Piilikis kan ngo pendrim wu ei, piram palim,"

pa nim. ¹⁵ Ok, na Jerusalem konu ełe mult kunum ei, kułmał kałilmin owundu wumb ni, Jura wumb pei, wu ei ek ngok, "Na nim wu ei oł kis erim; ek eim kin ngunjii min, nik ełmin. ¹⁶ Ba na ek nip, orung kindip yi ninj, 'Sin Rom wumb wii endi, kos erpin enałmin mon! Wu ei opu, kos piingii konu ełe engmba. Angpi kin, eim kos erngii ek ei nipi, orung kindpi, yi elim. ¹⁷ Wumb ei, na kin ouni onjpun kin, na op kunum kinan, kui er mulał. Kupiiring kos ngii ełe mołup kin, wu ei, 'Tu wei!' ninj. ¹⁸ Pe wumb kos er ningii, wumb ei ok, engnjing. Ek kis endi nik, wu ei elim, oł kis nik, ngunenjing. Na piinj; ba wumb en enim ek eipi endi nik enmin ni piinj," pa nim. ¹⁹ "Wumb en enim ek opu erik ninjing, Pol eim yi nilim, 'Wu ei Jiisas kułum wu ni, nga konj mołum. Nga men ngii ełe mołpu kin, ek nirim ku.' Ek nik sipik, Pol kin ek ngok, kos ermin ni sipnjing. ²⁰ "Pe na wu num kos piimbii, wu yi nind. Na ek ombu kii simbil ei, embin enim, 'Ei nim pukun, Jerusalem konu ełe mułan kin, na Jerusalem konu ełe op kos piimbii min?' ²¹ Ba Pol ek yi nim, 'Na kan ngii pemb kin, Siisa king owundu ei na kos piimba,' pa nim. Neng kin, 'Na Peses kan ngii ełe nga pindamb pimba. Pepi kin, Siisa king owundu mołum konu ełe kindmba,' " pa nim. ²² Pe King Akripa ni,

wu num Peses kii sipi, yi nim, “Na nam wu ei ek piimbii,” pa nim. Pe wu num Peses yi nim, “Topuļ piinjii,” pa nim.

²³ Kupiiring, King Akripa kin Berniis kin okuļ, alap epi ka sikiļ, onjnguļ. Okuļ pukuļ kin, kos piik, kuļou toļmun ngii, wumb num ni konu owundu eļe opu, tep eļmin wumb pei kuļou toļmun ngii eļe nirik punjnguļ. Pe Peses ek yi nim, “Pol, tu wei!” nim. ²⁴ Pe Peses ek yi nim, “Wu King Akripa ni, wumb pei kuļou tok moļmun. Enim ya wu ei kenei!” a nim. “Jura wumb pei ni Jerusalem konu eļe ya wumb pei ni enim wu ei kin, ek dinga ninjing. Nga wu ei konj moļpu kin, enermba,” a nim. ²⁵ “Ba na kanip kin, eim to kundmun oļ endi enerim. Wu ei, eim wu owundu King Siisa nam kos piyamb kin, ekii se, “Na eim kindmbii end,” pa nim. ²⁶ “Na eim ek piip kin, pipe poļpu, sinim wu num King muļum konu eļe kindmbii ei, na wu ei, ek endi kan sinenj, mon!” pa nim. “Wu King Akripa ni, enim wu pei moļmun konu eļe tu wamb kin, sinim wu ei, ek piipin, na pipe poļ kindmbii,” pa nim. ²⁷ “Na kan wu endi, eim wu num kindamb kin, kos piipin enjpin ek ei ni, kindnermbii ei, na piind ei kapli enanim,” pa nim.

26

Pol Ek Nipi Wu King Akripa Ngum

¹ King Akripa Pol kanpi yi nim, “Ninim ek endi piimbii,” pa neng kin, Pol angpi eim ek yi nim.

² Pol yi nim, “King Akripa, nim ek nin ei, na piip kin, ka piind. Jura wumb na kin ninmin ek ei, na nip orung kindmbii end,” pa nim. ³ “Nim sin Jura wumb eļmin oļ ei, nim piikin si kindlin. Pe sin noman kanim eipi eipi paļim ei, nim piilin. Nim piikin ek ei, na nip ngamb kin, nim ek ei piikin kin, ten sikir kulenjii.

⁴ Ok na kangil moļup op kin, pe piram moļ. Moļuļ kunum ei, nam nge tılap eļe moļup kin, Jerusalem konu eļe andil ei, Jura wumb na piilmin. ⁵ Kumb ok, na ek nip eļei, enim kanik eļmin. Eļmin ei na ek nip eļ miļ, ni tor kindngii,” pa nim. “Wumb piinmin, na wumb lo ek piik eļmin oļ ei nge, miļ lo ek piilmin wumb oļ ei oļ endi eipi miļ; sinim men ngii lo ei miļ kapli sinaļim mon. ⁶ Akip na ya eļe engamb kin, na kin kos enmin, ei puļe yi paļim. Na Gos kin pii gii nip kin, ok sin kupenjpin noļ, Gos ek dinga piilmin wumb oļ ei nge, na yi piip moļ. ⁷ Sin nge wumb tılap engki nga taļ wumb ei, Gos keimi kin, emii peng, tinga, Gos ek ei minj piilmin. Piik kin, ek ei pii gii nik kin, kui er moļmun. Na yi ku, King owundu, na ek ei pii gii nip, kuļii wumb nga konj ongii nge, kui er moļ. Eļe nge, Jura wumb, na sik, kos ngii eļe, tu wunmun,”

pa nim. ⁸ “Nimbił erang, enim wumb kopur kulnjung wumb ei, Gos nga er konj simba. Nimbił erang enim pii gii ninanmin?”

⁹ Kumb ok, na yi piir. Nam epi pei erip kin, Jiisas Naseres wu ei, eim embe to mani kindmbii, ni pir. ¹⁰ Na erip kin, ya Jerusalem konu ełe kulmał kalilmin wumb owundu ei, pipe na sip, yi erip kin, Gos nge tilap ełe mulnjung wumb sip, kan ngii ełe kindip, wumb eipi kin yi ni piip kin, Gos nge wumb to kundmbii nip yi eł. ¹¹ Kunum kunum wumb Gos ngii ełe mułangin kin, oł embin tui erip yi eł. Na erip kin, yi nił. “Enim pii gii ninjing kin, ek kis ni ngok, yi erei!” pa nip kin, na yi nił. Na wumb kin kis piip kin, wumb pulmun konu ełe ekii se pup, konu owundu turii sakilim konu ełe pul ku.”

Pol Eim Gos Tilap Ete Tuk Om Mił Pol Tum
(Aposeł 9:1-19, 22:6-16)

¹² “Na kulmał kalilmin wumb owundu pipe sip kin, Damaskas konu ełe punj. ¹³ King owundu konu ełe seng kin, andlam andip punj. Pup kenj ni, dup endi ei epin tonu ełe mani om. Opu kin, dup mił tilang owundu erpi kin, eni tilang ei kapli enerim mon. Tilang eipi mił erang kin, na kin tep to onjpun wumb ei kin ouni erim. ¹⁴ Sin onjpun wumb pei, mei ełe kanpin mani punjpun. Na pep piinj ni, epin wumb ek mił ei, tonu

muł ełe tor opu yi nim, ‘Sol, Sol, nimbił erang, nim na embe to mani kindin? Nim Gos opu en ei yi mił, nim epi mul mołum epi ełe ton ei, ninim ngenj kumbii sinjii,’ pa nim. ¹⁵ Pe na ek yi ninj, ‘Owundu, nim nii?’ Owundu ek nim, ‘Na Jiisas, nim na nimbił erang ton?’ ¹⁶ Nim tonu simb ełe angkin mułii!’ nim. ‘Na nim kin ond ei, nim en oł ei kanip kin ond,’ pa nim. ‘Na nim kongun ngamb kin, nim na kongun enjii. Erkin kin, na end oł ei, kan mił ninjii. Ekii se, na nim epi endi andan top ngumbii,’ pa nim. ¹⁷ ‘Ekii se na nim wumb angil ełe sip, wumb tilap eipi ełe simbii ku. Na nim wumb ei mołmun konu ełe kindind. ¹⁸ Nim pukun nen kin, wumb noman ak tok emii konu ełe si kindik kin, tilang enim konu ełe ongii,’ pa nim. ‘Seisen nge dinga ei, si kindik kin, Gos kin ongii. Wangin kin, na wumb oł kis ełmin ei, kil ngop wumb ei na kin pii gii nik kin, na nge wumb mołmun konu ełe ouni mułngii,’” pa nim.

¹⁹ Pol ek yi nim, “King Akripa, na ei epin Gos ek ei piip kin, na ek ei to kindnenj. ²⁰ Mon, na ek nip, Damaskas konu ełe wumb ok ngop; ekii se Jerusalem wumb mulnjung konu ełe pup, ni ngop; nga pup, Jura wumb konu ełe orung nip; nga pup, ek ka ei nip, wumb ngamb kin, enim wumb noman ak tok, Gos kin orung ongii nge ninj. Nip yi ninj kin, enim noman

ak dinga tok, Gos kin orung ongii ninj,” pa nim. ²¹ “Ek ele nge mendpil, Jura wumb na men ngii owundu ele, ambil gii nik kin, na to kundngii nge enjing. ²² Gos Owundu na kin paki tang kin, na ek ei akip ya angip nip, wumb num ni, wumb pei muljung konu ele nind. Moses gupu ele ni, ek ni tor kindilmin wumb gupu ele ni, tor om ek ei minj na nind. ²³ Gos ek ni tor kindilmin wumb ek yi ninjing. ‘Krais eim ngenj kumbii kulmba ninjing. Pe eim kulpu kin, nga angpi konj orung omba. Ekii se wumb kulii wumb pei eim kin tonu ongii ku. Eim opu ek yi nimba, Gos wumb orung simba nge tilang Es-rel wumb kin wumb tilap eipi wumb kin, ouni ni tor kindmba,” pa nim.

²⁴ Pol eim ek yi mił piipi nirim. Wu owundu Peses, Pol kin wii dinga tum, “Pol, nim noman wulu punum. Nim epi kanim kanim pei piikin sin epi ei, nim to wulu kindnim.” ²⁵ Pol ek yi nim, “Wu owundu Peses, na wulu punand mon! Na ek keimi nind, na noman kun peng nind,” pa nim. ²⁶ “King epi ombu pei piilim ek ei piip kin ek pei ni poru nip kin, na mund mong kuland. Na piind ek ombu, wu king ei eim ningil ele ke kanpi, ek piinanim ni piinenj min? Eim piilim. Nimbił erang epi ombu endi koi er tonu onanim? ²⁷ King Akripa, nim Gos nge ek mendpil nilmin

wu ninjing, ek pii gii nin min? Na piind, nim pii gii nin.” ²⁸ Pe King Akripa ek nipi Pol ngum, “Kunum aninga mołpuł, nim na Gos ek andan ton ei, na Gos kin tuk pup mułmbii,” pa nim. ²⁹ Pol ek yi nim, “Kunum olt min aninga ei kapli ku. Enim wumb pei akip kunum ele mołpun kin, na prei er Gos ngamb kin, enim wumb ya mołmun wumb ei pei, na moł mił yi mułngii; ba kan sen ei enim angil ele, pendnermba ni piind,” pa nim. ³⁰ Pol ek yi neng kin, pe king ni, wu num ni, amb Berniis ni, angk muljung. ³¹ Wumb pei anda puk poru nengin kin, en enim molk ek dinga nik yi ninjing, “Wu ei sinim kin oł endi enerang kin, sinim kan ngii ele kindmin, min to kundmun ei kapli enanim.” ³² King Akripa ek nipi Peses ngum, “Wu ei Siisa kin kos piinenmbii nilang kin, nim wu ei kindan pułang,” pa nim.

27

Pol Noł Kanu Ele Pupu Rom Konu Ba Pum

¹ Wumb ek ni poru nengin kin, sin sip ele pupun, Rom konu ele bin nge punjpun. Oł elim tep erpi, opu wu 100 se andpi elim wu mułum konu ele kan wu kombur ni, Pol ni punjung wu ei, eim embe Juliyas. Wu ei wu owundu king Siisa nge opu tep wu num mołum. ² Sin sip endi tonu pupun

kin, Aramisim konu e le punjpun. Pe sip ei pupu, no wer e le Eisy a mei owundu e le tor pum. Pe sin punjpun kin, Arisakas ni, Tesalonaika konu e le ni, Maseroniya ni konu e le wu ei, sin kin tep to punjpun. ³ Pe kupiiring sin Sairon konu e le tor punjpun. Juliyas ni wu ei, Pol kin o ka endi erim. "Pol eim kapli pupu kin, wumb pu kanpi, kuni si ngopu erm ba," pa nim. ⁴ Sin Sairon konu e le si kindpin pamin kin, konu pop owundu endi topu, sip konu eipi pupu kin, konu pop kembis topu, Saipris konu e le orung pum. ⁵ Pe sin ep no pupun Pampiliya kin Silisiya konu e le pupun kin, Maira kin Lisiya konu e le tor punjpun. ⁶ Kunum e le, opu elmin tep elim wu ei, opu kenim ni Aleksandriya konu e le sip endi Esalii mei owundu e le bii ni om. Pe sin sip e le pamin neng kin, sin sip e le tonu punjpun.

⁷ Pe sin sip e le mon kind pupun pamin kin, konu pop tang, sip ei andlam punerim. Nga orung pupun, wumb sip kongun elmin wu kongun dinga erangin kin, Nairas konu e le pupun. Sin pupun, mei owundu mandi pamin kin, Kriis ni Salmoni konu e le mandi punjpun. ⁸ Pe sip wumb kongun dinga erangin kin, taki taki pupu, konu endi tor punjpun. Konu ei embe 'Konu ka' nilmin, konu e le Lasiya konu owundu e le mandi punjpun.

⁹ Kunum pei o pang kunum

endi konu pop owundu topu kin, no owundu tum. Tang kunum pei poru neng kin, Pol ek nipi wumb ngopu yi nim. ¹⁰ "Enim wumb sinim pupun pamin kin, kongun owundu tonu wang kin, epi pei am ba. Ei epi ni, no sip ni kis erm ba. Sinim pei poru nimba ku," pa nim. ¹¹ Opu elmin wumb tep elim wu yi piim. Sip ambilim wu ek nim piimbii, ni piim. Pe sip ambilim wu ni, sip e le tep elim wu ni, Pol nim ek ei piinenjing mon! ¹² Pe sip tor opu, pek elmin konu ni, konu ei sip konu pop topu erm ba ei, pimba nil konu ka sinerim. Pe wumb en enim sip e le muljung, wumb kengip erik, "Pamin," ninjing. "Sinim pupun, Piiniks konu e le mulmun. Wumb kengip erik pamin," ninjing. "Sinim pupun Piiniks konu e le pupun mulmun sip tor opu palilim konu ei konu ka seng kin, pop onerm ba, konu e le pu mulmun," pa ninjing.

Konu Pop Owundu Topu, No Dinga Om

¹³ "Ekii se konu ka seng kapli sikir pupu, en enim ninjing konu tor bin," ni piinjing. "Pe epi embin elim epi e le, pimba epi konu endi ni tonu sik, no e le puk, Kriis konu bin," ni punjung. ¹⁴ Ba ekii se konu pop owundu endi opu, Kriis konu e le tor om. ¹⁵ Konu pop owundu tang kin, sip ba pinerim. Pinerang kin, pop owundu

topu, sip si mengpi konu ɛle orung pum. ¹⁶ Sin si kindpin tor pupun, noɫ tuk ɛle mei kembis endi sim konu ɛle punjpun konu ei, embe Kora. Sin kongun dinga erpin kin, noɫ kanu kembis kan kuɫ sipmin ni enjpin. ¹⁷ Pol noɫ kanu kembis ei kan se andik, kan kuɫ gii nengin kin, sip yi ku kan kuɫ enjing; ba mund mong tang, er muljung. Molk kin, en enim yi piinjing, “Sinim konu ku moɫum pupu kin, enim konu ɛle sipipi, Aprika konu ɛle simba enim nik, sip pop to sipim alap kan ei mani pendik, tonu noɫ ɛle enj muljung.” ¹⁸ Konu pop ni noɫ owundu tang pepin kin, kupiiring sip ɛle muɫum epi ei, sip noɫ ɛle si kindpin enjpin. ¹⁹ Kunum taɫ poru neng kin, kunum endi ɛle, en enim kongun dinga erik kin, sip ɛle kan epi ni endi si kindik. ²⁰ Kunum kunum sin pop owundu ni, noɫ owundu topu elim. Erpi kin, sin eni ni, kanjip endi kinaɫmin mon. Ba sin noman pep kun erang kin, sin konu endi ɛle tor bin pinaɫim. Sin pupun kuɫmun mendpiɫ onmun ni, yi piipin punjpun.

²¹ Kunum kinan wumb kuni sinarik, wii muɫangin kin, Pol ekii se opu, tuk angpi, ek nipi wumb ngum. “Enim wu ok na ek nir ek ei piik, Kriis konu ɛle si kindnarik. Pe yi ku epi enim kin pei am punermba. ²² Ba pe na kanip enim nind. Enim noman ka sengli! Sin wu

endi am punermba mon. Noɫ kanu ei kapli pupu mani ba minj. ²³ Na Gos nge wu, na Gos nge embe ambiɫ tonu kindip ku moɫ. Pe oltin epin emii pep erang kin, Gos kindang sinim tep enim wumb ei, endi opu, na or peɫ konu ɛle mandi engim. ²⁴ Pe ek yi nim, ‘Pol, nim mund mong enerii! Nim pukun, wu king owundu moɫum konu kumb ɛle, pu engniji. Nim piin! Wumb pei konu moɫmun ei, Gos nim ngopu poru nim; enim wumb konj muɫngii,’ pa nim. ²⁵ Yi miɫ peng piipin kin, enim wumb mund mong kularik muɫe! Gos eim epi pei ermbii nim ek ei, nind ei, na pii gii nip moɫ. ²⁶ Ba sinim sikir pupun, konu mei wii saɫim punmun,” nim.

²⁷ Kunum engki nga kapil kapli noɫ sip peɫ ɛle or pepin, wamin kin, konu eni beli sirim. Seng kin, noɫ sip ɛle kongun ɛɫmin wumb, en enim piinjing ni, mei konu ɛle mandi onmun ni piinjing. ²⁸ Puk, kan su sipin ei simb 120 miɫ pirim. Nga pupun su epi kindim ei simb 90 mandi miɫ sim. ²⁹ Mei konu ɛle mandi miɫ seng kin, sip kongun wumb en enim mund mong kulk, sip noɫ pimba nik, epi embin owundu ɛɫim kapil kapli epi ei, mani kindnjing. Kindik kin, prei erik, eni sikir tonu wangli, nik er muljung. ³⁰⁻³¹ Sip ɛle kongun ɛɫmin wumb en enim andɫam endi kan sipin tor bin ni piin-

jing. Sip wurup owundu epi si to mani kindmin yi kend tok ninjing. Nengin kin, noł kanu kembis ele kan topun bin ni enjing ba, Pol ek nipi opu elmin tep elim wu ei nipi ngum. “Sip ele kongun er andilmin wu mulenjing kin, kapli enim konj mulerngii,” pa nim. ³² Yi neng kin, opu ond wumb kan ni kilip tangin kin, noł kanu kembis mani wii pum.

³³ Eni tonu omba mandi erang kin, Pol wumb ek nipi ngum. Wumb to konj kindpin, kuni endi kan si numun ni piim. “Kunum engki nga kapil kapli pepin onjpun, ba kuni endi nunenjpun. Akip wii ku mołmun,” pa nim.

³⁴ “Yi peng piip kin, na nind, ‘Kuni nei! Neng nok kin, enim embil dinga pimba. Enim peng enjin ei endi opu punermba. Enim wumb pei konj mulngii.” ³⁵ Pol ek yi nipi, “En enim kumb ele angpi kin, Gos ka piipi ngopu,” bres sipi, engin topu, nopu erim. ³⁶ Yi erang kin, wumb pei noman ka peng, wumb en enim kuni nunjung ku. ³⁷ Sin ya sip ele tuk mulnjpun wumb ei, 276 pei yi mulnjpun. ³⁸ Wumb kuni nunjung kapli erang kin, kuni wiis mulum kuni ei mołpu, sip embin ermba nik kin, ep noł ele mani si kindnjing.

Noł Sip Er Kis Mulum

³⁹ Konu eni topu erang kenjing, ba konu ei pii poł tunenjing. Molk kenjing ni,

konu ka endi sepi, tuk pupu, ku kulta ka sepi erim. Ele nge kindangin kin, ka sim konu ele pepin; nga noł wer ele tonu bin ni piinjing. ⁴⁰ Epi embin owundu erim epi pei, kan kuł mani kindnjing ei, kopis kilip tok kindangin kin, ep noł ele pim. Ok sip buł morung kumb ele, kan kuł kilip tunjung. Kan ei pos kindangin kin, pe endi sel tonu kindangin kin, sip ele tor ok mulangin kin, sip pupu, ep noł ele pupu pim. ⁴¹ Ba sip pupu, noł ku połpu tonu opu pim konu ele pupu pim. Sip kumb ei pupu, ku pim konu ele dinga er pim. Sip buł morung ei, noł ep noł topu, to kis erim.

⁴² Opu wumb yi ni piinjing, “Kan ele pinjing wumb ei, angil noł si kinalmin ei pei to kundmun,” ni piinjing. ⁴³ Ba opu elmin tep elim wu ei, “Pol paki tumbii,” ni piim. Ba Pol eim opu wumb mon nipi, yi nim, “Wumb angil noł sik kanilmin wumb ei puku sik kin, angil noł sik, tor pangin,” nim. ⁴⁴ Pe wu eipi sip epi kis mulum epi ei sik, noł peł ele pek puk, tor pungii nge punjung.

28

Pol Molta Konu Ele Mulum

¹ Sin konu ele opun, tor opun, konu embe Molta, pa ninjing, piinjpun. ² Wumb konu ele wumb, sin kin oł ka enjing. Pe konu kumb topu, sin jii neng kin, wumb ond tukuk, dup kalk, sin sik

dup e le mundangin kin mulnjpun. ³ Pol eim ond apirip kulou topu si dup kelim. Pe ka wembii endi dup mul erang kin, tor opu, Pol angil e le tumbum. ⁴ Wumb konu e le, wumb molk kenjing ni, ka wembii ei Pol angil e le nop enj pim. Kanik kin, yi ninjing, "Wu ei, wumb keimi to kundum. Wu ei ep nol kularpi kin, ya piram molum. Ba wu owundu ei, kun elim gui ei, wu ei konj mulermba ni piinim," pa yi ninjing. ⁵ Ba Pol ka wembii ni erang kin, pupu dup e le peng kin, Pol eim ol endi enerim; ba eim ka mulum. ⁶ Wumb yi ni kanik, mulnjung. Pol eim angil ei oupu mani opu pepi kin, kulmba ni kanik, mulnjung. Ba wumb kunum kinnan molk, kenjing ni, Pol ol endi enenim, mon. Pe wumb en enim noman endi sek yi ninjing, "Wu ei gui min?"

⁷ Konu sim konu e le wu num endi, eim mei e le tep elim wu ei, eim embe Publiyas. Wu ei sin sipipi, eim ngii konu e le sipim. Pe wu ei, sin tep ka erpi, kuni ngopu, yi er se mulang kin, kunum tekliki o pum. ⁸ Pe Publiyas nge arim ei ening peng mulum. Ening tang kin, ngenj mul erang kin, enj kunum mulum. Pol wu ei mulum konu e le mandi pupu, ambilpi, prei erang kin, wu ni eim ka mulum. ⁹ Pol yi erang kanik kin, wumb konu e le wumb ening peng tang pinjing wumb ei wangin kin, Pol yi ku erang kin, wumb

en enim ka mulnjung. ¹⁰ Yi eramin kin, wumb sin kin ol ka wii enjing. Ekii se en enim sin kin epi pei paki tok sipik, sip e le kindnjing.

¹¹ Sin konu e le oi tekliki mol kindpin. Konu e le sip endi sin tu wum kunum ei, konu pop owundu tum kunum ei, sin sip e le sipim. Sip ei, Eleksandriya konu e le nge, kumb e le orung wu kangil min men tal mulum ei, gos kend Sus nge er mondułmun. ¹² Sin pupun, Sairakus konu e le tor punjpun. Pupun kin, kunum tekliki mulnjpun. ¹³ Sairakus konu e le si kindpin kin, pupun Telim konu e le wang kin, nga kunum endi konu pop owundu tum. Tang kin, nga ekii se kunum tal pupun, Pusiylolai konu e le tor punjpun. ¹⁴ Konu e le, Gos nge tilap wumb kombur mulnjung. Wumb ei molk yi ninjing, "Sinim kin kongun endeim ya e le mulei!" ninjing. Yi nengin kin, sin opun kin, Rom konu e le punjpun. ¹⁵ Rom wumb Gos tilap e le tuk pu mulnjung wumb ei, sin tor wamin ni piinjing. Pe wumb ombu, ok epi top konu e le Apiyas epi top ngii tekliki engim konu e le tor ok, sin andlam e le kenjing. Pol wumb ombu kanpi kin, Gos kin ka piipi, eim noman dinga piim.

¹⁶ Sin Rom konu e le tuk punjpun konu e le, gapman wu kapli nipi, ngii endi Pol ngang kin, pinjing. Opu ond wu endi tep er mulum.

17 Kunum tekliki o pang kin, Pol Jura wumb num mulnjung wumb ei, wii tum. Pe wumb ok kuḷou tangin kin, Pol ek yi nim, “Engnan noḷ, na oḷ endi erip, sinim tiḷap ei to mani kindnenj, min sinim nge kupenjpın noḷ eḷmin oḷ ei, to kindnenj mon. Ba wumb na wii kan ngii Jerusalem konu eḷe kindnjing. Rom wumb kin kindnjing. 18 Rom wumb na kin kos piinjing. Piinjing, ba ek endi ni to kundnenjing; nga to kundngii pinerim. Ei kanik kin, na wak tunjung. 19 Ba Jura wumb ek ei piinenjing. Yi erangin kin, na bii andḷam endi sinerim. Pe nam yi ninj, ‘Wu num owundu ei, na ek ei pii kun ermba,’ ninj. Ba ei na wumb tiḷap ei kin, oḷ kis endi ermbii ni piinenj. 20 Pe ek puḷ ei minj, ‘Na enim wii tamb onmun,’ pa nim. Na enim kanip ei nimbii ninj. Na pii gii nip, epi ei kui er moḷ, yi miḷ ku, sinim Jura wumb pei epi ei minj kui er moḷmun oḷ ei, min na simb eḷe kan tangin peḷ,” pa nim. 21 Wumb ek ni Pol ngunjung, “Jura wumb endi pipe polk, ek endi yi ninenjing mon.” Pe Jura wu endi opu ek nipi, “Nim kin ek ni kis erpi, ermba ei mon. 22 Pe sin sinim nim noman eḷe, ek pimba miḷ nenj piimin ni, onmun?” pa ninjing. “Sin piinjpin, wumb konu eḷe orung pei wumb yi ninjing, ‘Tiḷap ei eipi eipi punmun,’” yi ninjing.

23 Kunum endi Pol paḷim

ngii eḷe, kuḷou tumun nik pendik, ok kuḷou tunjung. Kupiiring nik pangin kin, eni wuḷ mani pum. Eim ek ei puḷe nipi, wumb ngum. Pe eim Gos sinim kanpi, er moḷum miḷ nipi, Moses lo ek ei nipi, Gos ermba oḷ noman eḷe piik niḷmin wu, ek ei ngang kin, wumb Jiisas kin pii gii ninjing. 24 Wumb kombur Pol nim ek ei, pii gii ninjing. Ba wumb kombur pii gii ninenjing. 25 Wumb en enim, noman eipi eipi peng punjung; ba Pol ek endi, kumna ek dinga nipi ngum. “Gos Gui Ka ek dinga nipi, Gos ermba oḷ piipi niḷim wu ei, Eisiya pultum ek yi nim.

26 ‘Nim pukun wumb tiḷap moḷmun ei, kankin yi ninjii. Pe enim ei dinga piingii; ba puḷe piinerngii,’ pa nim. ‘Pe enim epi endi dinga keningii; ba epi endi kun enerngii,’ pa nim. 27 ‘Wumb noman tuk ek ei, pii kun enenjing. Kom eḷe, ek piingii kis erim. Pe en enim kom eḷe, ambil pelkip ninjing. Yi erangin kin, en enim ningiḷ eḷe, epi endi kinenjing; kom eḷe ek piinenjing, noman tuk ek puḷe piinenjing. Pe en enim puk puk, nga noman ak tok, na kin onenjing mon. Wangin kin, na en enim er ka ermbii; ba onenjing.’

28 Pe en enim noman tuk piingii, Gos Owundu eim ek ka

eipi sinim wumb sipi, orung simba nge erim. Gos eim ek yi nipi kindang kin, wumb tilap eipi ei ek piingii.”²⁹ Pol ek ei nipi poru neng kin, Jura wumb en enim punjung. Puk kin, wumb en enim ek opu, er monduk ninjing.

³⁰ Kung ngii tał Pol eim ngii endi top to sim konu ełe, pep mołpu kin, wumb eim kin onjung wumb ei, oł ka erpi, ngopu mułum. ³¹ Pol eim Gos sinim kanpi mołum ek ei nipi, wumb ngopu, wumb Jiisas Kraiss Owundu ei nipi, ek dinga neng kin, wumb pi-injing. Wu endi opu, Pol ek to mani kindmba pinerim mon!

Pol Mon Rom Wumb Połpu Kindim

*Pol Mon Połpu Rom
Wumb Konu Ete Kindim Kraiss
Nge Ek Se Andilmin Wumb
Nge Kongun*

¹ Na Pol, Kraiss Jiisas nge kongun wu, mon połup ngond. Gos na ek se andil wu to tonu kindpi mundum. Mondpu kin, na kindang, Gos eim nge ek ka ei nip to tor kindmbii, nipi mundum.

² Kumb ok, Gos ek keimi dinga nipi pendim mił ei, eim ek nirim mił, eim nge ek keimi nilmin wumb, Gos nge ek ka mon ei, kun keimi mendpił nik. ³ Gos kingam Jiisas Kraiss, Gos nge ek ka eim kin nirim. Gos kindang opu mei wu teltim ei, eim king Deipis nge kupam noł, tilap ende ełe, tonu orum.

⁴ Eim Gos erang kin, noman tuk gui oł kun ka mołum ei, andan topu kin, peni ełe kindim. Kindpi kin, eim Gos nge kingam dinga salim ei, Gos eim tukpu ełe erpi sipi, nga tonu konj sim. Jiisas eim sinim nge Owundu mołum. Gos eim Jiisas piipi kin, noman ka sinim ngum. Ngopu kin, Kraiss kin eim na ek se andil wu, nipi mundum. Mundang kin, wumb tilap eipi eipi, konu orung orung wumb pei, eim kin pii gii nik, ekii sik yi erngii. ⁵ Gos na to tonu kindang ei, Jiisas nge

noman dinga ełe, na kongun ngum. Ngang kin, na eim ek nip, tor kindip kin, wumb orung orung wumb tilap pei kopur, Gos nge ek ka pii gii nik, ekii sik erngii. ⁶ Ei enim yi mił ku, enim Rom wumb, Gos to tonu kindpi mundang kin, Jiisas Kraiss nge wumb tilap ende puk mołmun.

⁷ Yi mił ku, na mon ei połup kin, enim Rom konu wumb pei ngond. Gos enim noman ka ngopu, enim to tonu kindpi mundang kin, eim nge wumb mułngii.

Nga sinim Erinjpin Gos kin, Owundu Jiisas Kraiss enim kin noman ka ngopu, nin noman emin ka ngumba.

*Wumb Ka Piik, Prei Erik
Gos Ngungii*

⁸ Kumb se, na ek yi mił nimbii end. Na enim piip kin, na Gos Kraiss Jiisas kin ka piip ngond. Nimbil erang, wumb konu orung orung pei wumb ei piik kin, enim Jiisas Kraiss kin pii gii ninjing ei piinmin. ⁹⁻¹⁰ Gos piinim ei, na nipe ek ninj ei keimi. Eim piinim, na noman tuk gui ełe dinga kindip kin, eim kingam Jiisas nge ek ka nip, tor kindip nind. Eim piinim, na kunum kunum, enim Gos kin prei erip ngond. Na prei end ei, Gos eim noman ełe, kunum endi, na enim kin ombii ei, kapli Gos piinim, na ombii. ¹¹ Nimbil erang, na enim mołmun konu ełe, ombii ni piind. Na enim kin op, Gos Gui Ka epi ka na ngum ei, enim ngumbii. Ngamb kin, enim noman tuk ełe dinga

peng, pii gii nik, dinga erik muhngii. ¹² Na ek puḷe yi miḷ, na pii gii eḷe, enim paki tumba. Nga enim pei pii gii eḷe ei, na paki tumba ku. Yi miḷ kunum endi, sinim ouni pii gii ei, dinga peng muḷmun.

¹³ Na engnan noḷ, enim ei pii kun erngii ei, kunum kunum na enim moḷmun konu eḷe, ombii nip nip enj. Ba na andḷam endi sinalim. Na yi ni piinj, enim wumb moḷmun konu eḷe, na kongun enj miḷ, mong tang, enim Jiisas kin pii gii ningii ku. Yi miḷ, wumb tiḷap eipi wumb kopur pii gii ninjing ei, yi miḷ ku enim yi erngii.

¹⁴ Nimbiḷ erang, na Jiisas epi endi na ngo pendim epi ei, orung kindip wumb pei paki tumbii. Wumb kopur Griik ek niḷmin wumb ni, ek eipi niḷmin wumb ku; wumb kopur noman ka wii seng, gerik piik niḷmin wumb, nga wumb kopur noman ka sinerang kin, gerik piinarik moḷmun ku. Wumb pei kin, na Gos nge ek ka ni tor kindip paki tumbii. ¹⁵ Yi miḷ peng, na noman tuk eḷe dinga kindip, na enim Rom konu moḷmun wumb yi ku, Gos nge ek ka, na enim kin ni tor kindip ngumbii ku.

Gos Nge Dinga Ei Eim Ek Ka

¹⁶ Yi miḷ, Gos ek ka ei na ni tor kindimbii ei, singambii sinand, mon. Nimbiḷ erang, ek ka ei, Gos nge noman dinga yi erang wumb nii endi, Jiisas kin pii gii ningii wumb ei, Gos sipi

orung simba. Kumb se Jura wumb, nga wumb tiḷap eipi Griik wumb ku. ¹⁷ Yi miḷ, Gos nge ek ka ei, Gos nge oḷ kun ka elim oḷ ei, peni eḷe kindpi, sinim andan topu ngum. Ngang kin, eḷe nge wumb pii gii eḷe, tonu onum. Wang kin, nga pii gii ei, oḷ kun ka oḷ ei, tonu onum ku. Gos nge ek ka ok puḷum ek ei, yi miḷ ninim.

“Wumb nii endi Gos kin pii gii nim kin, Gos wu ei kun ka pa nipi kin, nga erang konj kunum kunum muḷmba.”

Gos Nge Popuḷ Kis Pii Gii Ninenjing Wumb Kin Ngumba

¹⁸⁻¹⁹ Yi miḷ, Gos nge noman popuḷ kis sipi, epin moḷum konu eḷe, mani mei peni eḷe, wumb pei andan tum. Tang kin, wumb oḷ kis erik, nga oḷ kun ka paḷim miḷ enarik. Nga Gos nge ek ka keimi ei to mani kindik enmin oḷ ei, Gos nge kumep kis ei, wumb tiḷap ei kin tonu omba. Nimbiḷ erang Gos oḷ kun ka ei, wumb pei andan tum ei yi miḷ; Gos nge oḷ kun ka eim peni eḷe kindim ei, wumb piik kanik er moḷmun. ²⁰ Kumb ok mendpiḷ, Gos epi kanim kanim pei eririm kunum ei, pepi wang kin, pe akip yi ku paḷim. Wumb pei, Gos eririm epi peni eḷe kindang kin, kanik piik enjing. Erik kin, Gos nge oḷ kun ka ni, noman dinga ei piḷangin kin, ba Gos kineniḷangin mon. Yi miḷ erang, wumb pei en enim mong kis kanim kanim

enjing; ba Gos kumb ele, koi energii mon. Erik kin, sin mong ei piinanmin, pa ninerngii mon. ²¹ Nimbil erang, wumb pei Gos mołum ei piilmin; ba wumb ei, en enim Gos embe ambil tonu kindnenjing kin, Gos ei Gos owundu mendpil ni piinarik kin, Gos kin noman ka piik ngonamin ku. Wumb en enim noman ele, wulu pupu kun pinerang kin, nga en enim noman tuk ele, ol kis piki topu emii er palim. ²² Wumb en enim nilkeng sik, yi ninmin, 'Sin noman ka wii palim,' pa ninmin: ba en enim noman ele, kun pinernang kin, wulu pang nik mołmun. ²³ Nga wumb en enim, Gos tilang owundu ka wii salim ei, kulermba; ba konj kunum kunum mułmba. Gos eim kin buł ngok, eim embe ambilk tonu kindnenjing mon. Ba en enim, Gos aki tok ya mani mei epi ku ni, ond ni, wu kulngii mił ni, kei mił ni, ka mił ni, wembii mił ni, epi wii ombu gos kend mił erik, ambil tonu kindik, men tok ngok enjing.

Ol Kis Kanim Kanim

²⁴ Yi mił erang, Gos wumb ei kan wiik topu en enim noman tuk noman ele, erngii enjing ol kis kanim kanim pei ei, erangin nim. Wumb ei, en enim nge ngenj ele ol kis penj mułum ol ei, en enim kin yi enjing. ²⁵ Nimbil erang wumb ei yi mił ku, Gos nge ek ka keimi ei si kindik, nga en enim ek kend tok

piik enjing? Wumb ei Gos epi erim epi ei embe ambil tonu kindnjing; ba wumb ei, Gos mendpil mołum pulwu eim buł ngok, embe ei ambil tonu kindnenjing mon. Gos Owundu eim epi kanim kanim pulwu, sinim wumb sinim Gos eim embe kunum kunum ambilpi, tonu kindmin ei keimi mendpil.

²⁶ Yi mił erang, wumb yi mił enjing, Gos wumb ei kan wiik topu en enim noman ele erngii enjing ol kis penj kanim kanim pei enjing. Erik yi mił ku, amb kopur en enim wenjing kin si kindik kin amb eipi kin ol kis penj mułum ei enjing; ba en enim ol kun pim mił enenjing mon. ²⁷ Pe nga wu kombur yi mił enjing ku, wu kopur ol kun ka mił enenjing mon. Wu kopur ei en enim nge embnjing ei si kindik, nga wu kopur eipi kin, ol kis penj mułum ol ei enjing. Wu kopur ei, en enim noman tuk ele, dup mił gur neng kin, ol kis kanim kanim pei penj mułum ei enjing. Yi mił ol kis enjing wumb ei, Gos kumbii kis owundu ngang singii.

²⁸ Nimbil erang wumb ei, Gos nge ol kun ka ei noman ele ambil gii ninarik. Nga ekii sinarik enjing wumb ei, Gos kanpi, wiik topu mułang kin, en enim noman ele erngii enjing ol kis kanim kanim penj mułum ol ei enjing. ²⁹⁻³¹ Wumb pei noman tuk ele, ol kis kanim kanim piki topu mołum. Wumb ei ol kun enarik; wumb eipi kin

oꞑ kis erik; wumb eipi nge epi ei, noman dinga kindik simin ni piik; wumb eipi kin opu orung erik; wumb eipi epi pei salim wumb ei kin, kis piik, wumb eipi to konduk; wumb eipi kin ek miꞑ erik; wumb eipi kin ek kend tok epi sik; nga wumb eipi kin noman tuk dinga kis piik ngok; wumb eipi kin ek kis dinga nik erik; wumb eipi kin ek poꞑ kis tok ni ngok; Gos kin noman kis piik, opu orung erik ngok, ek dinga nik; nga wumb en enim embe ambiꞑ tonu kindik; wumb en enim noman eꞑe sin sinim wumb ka wii pa nik; nga nipe oꞑ kis kanim kanim pei konj ermin ni piik; wumb erinjing menjing noꞑ ei nge ek piik kin, ekii sinenjing ku. Wumb en enim noman ka pinaꞑim mon. En enim oꞑ keimi ermin niꞑmin; ba ei kapli enaꞑmin mon. Nga wumb en enim miyem ende wumb kin kaimb sinaꞑmin mon. Nga wumb eipi kin noman ka piik ngonanꞑmin mon ku. ³² Wumb pei, Gos nge lo ek dinga ei piꞑmin lo ek dinga ei, yi miꞑ ninim. Wumb nii endi, oꞑ kis yi nge enjing kin, wumb ei kolk kin, Gos kin kumep kis singii. Ba wumb en enim, epi kis kanim kanim pei er pangin kin, nga wumb eipi oꞑ kis yi ku erangin kin, en enim ka piinmin ei, oꞑ kis mendpiꞑ paꞑim.

2

Gos Nge Kos Piimba Konu

Kun Ka Mendpiꞑ Salim

¹ Yi miꞑ erang, enim Jura wumb pei, wumb eipi kin kos erik ngok enmin ei, na enim endeim endeim kin ek nip ngond. Ni ninim oꞑ kis en ei, koi enenjii mon. Enim piinmin, enim wumb eipi kin kos erik ngoꞑmun. Eꞑe nge, en enim ekii se kos singii. Nimbil erang, enim wumb eipi kin kos erik ngoꞑmun. Nga ni ninim oꞑ yi nge eꞑin ku. ² Nga sin Jura wumb piinmin ei, Gos kos owundu kun ka paꞑim miꞑ ermbe. Wumb ei oꞑ kis enmin wumb ei kin, Gos kumep kis ngumba. ³ Nga enim Jura wumb en enim wumb eipi kin, kos erik ngonmun; ba en enim oꞑ kis yi miꞑ enjing ku. Enim nipe ni piinmin? Enim Gos nge kos owundu ei si kindik kin, orung puk, wii muꞑngii min? ⁴ Pe nga enim nipe ni piinmin? Gos nge noman ka wii owundu enim ngonum ei, Gos enim kin kunum oꞑt kinan kis kui er moꞑum. Nga Gos enim kin kumep kis sikir ngonanim mon. Gos nge oꞑ kun ka ei nge, enim epi ei wii miꞑ ni piinmin min? Gos nge oꞑ kun ka ei nge, enim epi ei wii miꞑ ni piinmin min? Gos nge oꞑ kun ka ei erang kin, enim noman ei to ak tungii nge erim ei, enim piinanmin min? ⁵ Ba enim nge noman tuk ei, kom ku miꞑ dinga paꞑim. Peng kin, enim noman tuk eꞑe to ak tunenjing. Eꞑe nge, Gos kunum owundu kunum eꞑe, Gos popuꞑ kis sipi kin,

nga kos owundu kun ka er ngopu, konu peni ele kindpi ermbe ei, enim dup konu kumbii kis owundu singii. ⁶ Sik kin, yi mił wumb nii endi nipe oł enjing mił oł ei nge, Gos mok topu kumep ngumba. ⁷ Wumb kopur en enim oł kun ka minj erik punmun. Nga en enim Gos nge tilang owundu ka wii ei, kongun dinga erik kin, kur kanik singii. Sengin kin, Gos wumb ombu nge embe ambii tonu kindmba. Nga wumb ei, noman konj kunum kunum konj mułmun ei, kur kanik kin, singii ku. Wumb ei, Gos noman konj kunum kunum ei ngumba. ⁸ Ba wumb kopur en enim ngenj ele, noman kulk kin, Gos nge oł kun ka ei ekii sinarik kin, buł ngok enmin wumb ei kin, Gos kumep kis ngumba. Gos eim jiki pang kin, popuł kis sipi, kumep kis wumb ei kin ngumba. ⁹ Kunum ele, wumb pei oł kis enjing ei, ngenj kumbii kis kin, oł embin tui kis ei, enim kin tonu omba. Kumb se Jura wumb, nga ekii se tilap eipi wumb, oł kis enjing wumb ei minj, kumep kis singii. ¹⁰ Ba wumb nii endi, oł kun ka elmin wumb ei, Gos nge tilang owundu ka wii ni, eim noman emin ka ei ni, nga embe owundu tonu kindim ei, Gos wumb ombu kin ngumba. Kumb se Jura wumb tilap, nga ekii se, torung wumb tilap eipi ouni ngumba ku. ¹¹ Gos nge ningił ele, wumb pei kanpi kin, su

ende mił kindim.

¹² Yi mił erang, torung tilap eipi wumb ei, Gos lo ek Moses ngurum ek ei sinenjing. Sinarik kin, Gos lo ek ei piinarik muljung wumb ei, en enim oł kis enjing wumb ei, Gos kos piipi, en enim sipi kin, dup konu ele kindang, am pungi. Ba Jura wumb tilap ei, Gos lo ek Moses ngurum ek ei sinjing. Ba wumb ombu, oł kis enjing wumb ei, Gos lo ek Moses ngurum wumb ei kin, Gos kos owundu piimba. ¹³ Yi mił erang, wumb nii endi, Gos lo ek Moses ngurum ek ei piinjing; ba ekii sinenjing wumb ei, Gos kin kun ka mułmun wumb ei ninermbe mon. Ba wumb Gos lo ek Moses ngurum ek ei piik, ekii sik erngii wumb ei, Gos wumb kun ka mułmun wumb nimba. ¹⁴ Yi mił wumb tilap eipi, Gos lo ek Moses ngurum ek ei sinenjing; ba en enim noman ele, Gos lo ek Moses ngurum ek ei piik, ekii sinimin kunum ei, wumb en enim lo ek endi pinalim; ba en enim noman tuk ele, lo ek mił peng kin, en enim nipe oł erngii ei piilmin. ¹⁵ Yi mił wumb en enim elmin oł ei, peni ele andan tang kin, Gos lo ek wumb kongun erngii mił, en enim noman tuk ele Gos mon poł pendim. Pindang kin, wumb en enim noman tuk gui ele, yi mił ku peni ele, andan topu, keimi nipi ngołum. Nimbił erang, en enim noman tuk ele, ak mak erpi; nga kunum endi, en enim kos erpi ngołum. Nga kunum endi, en enim

enjing oġ ei kapli nipi ngoġum ku. ¹⁶ Ei yi miġ peng kin, Gos ek ka yi miġ ninim. Gos kunum owundu tonu omba kunum eġe, Krai Jiasas kin kos owundu piimba. Ei epi kanim kanim wumb pei noman tuk eġe, koi er palim epi ei kos piimba. Na Pol Gos ek ka ei ni tor kindind.

Jura Wumb Tilap Lo Ek Ei Kapli Paki Tumba Ni Piilmin

¹⁷ Ba enim yi miġ ninmin, "Sin Jura Wumb." Nga enim lo ek ambil gii ninjing kin, ei en enim Gos kos owundu paki tumba, ni piinjing. En enim embe ambil tonu kindik kin, sin sinim Gos nge wumb moġmun, ningii. ¹⁸ Enim Gos nge noman eġe piilmin. Nga enim oġ kun ka miġ, kapli ninjing ku. Nimbil erang Gos lo ek eġe, enim piik sik, poru ninjing. ¹⁹ Nga enim yi miġ ni piilmin, sin lo ek eġe, sin ek keimi puġe ei, sipin poru ninjpin. Nga sin kapli ei, ningiġ tumbun moġum wumb, andġam kun ka andan to sipmin. Nga en enim yi miġ ni piinmin wumb ei, emii palim konu eġe moġmun wumb ei, sin tilang miġ, andġam andan to sipmin, ni piinmin. ²⁰ Nga enim wumb noman kun pinalim wumb kin, wumb kangġ ambil kembis kin, ek mon andan tok ngoġmun wumb moġmun. Enim piilmin, Gos lo ek ei ek keimi ni, noman dinga tuk palim ek ei, piilmin. ²¹ Nga enim wumb eipi, ek mon andan tok ngoġmun; ba en enim kin, ek

mon ei, andan tok ngoġmun min? Kunum eġe, enim lo ek ei ni tor kindinmin ei, enim wumb eipi nge, epi waning sinerngii pa niġmin; ba en enim, wumb eipi nge epi waning silmin min? ²² Nga enim lo ek endi yi miġ niġmin. Wu eipi nge embnjing ei, enim wu eipi ngunduk enerngii, mon niġmin; ba en enim wu eipi embnjing ngunduġmun! Nga enim ek kend gos ei, wumb men toġmun ei, enim noman kulerman mon, niġmin; ba enim wumb nge men ngii ek kend gos epi yi miġ waning silmin min? ²³ Nga en enim embe ambil tonu kindik kin, ek yi miġ niġmin. Sin Gos lo ek ei sinjpin; ba enim Gos lo ek ei ekii sinaġmin mon. Eġe nge, enim Gos embe to kis erik eġmin! ²⁴ Nimbil erang, Gos ek ka kumb ok puġum miġ yi ninim, "Enim Jura wumb Gos kin oġ kis enjing oġ yi nge, wumb tilap eipi oġ ei kanik kin wumb ei, Gos kin ek kis nik, ek buġ ambilk, yi eġmin.

²⁵ Yi miġ, enim Jura wumb Gos lo ek ei piik, ekii sinjing kin, kapli enim ngenj kopsik eġmin oġ ei, puġe kun pimba. Ba enim Gos lo ek ei ekii sinenjing kin, kapli enim ngenj kopsik eġmin oġ ei, puġe ei wii miġ pimba. ²⁶ Yi miġ, wumb tilap eipi wumb nii endi, ngenj kopsik eġmin oġ ei enaġmin; ba Gos lo ek ei ekii sinjing, kapli Gos wumb ei kanpi kin, yi miġ enim nge Jura wumb miġ, ngenj kopsik eġmin oġ ei, ende miġ ni piim. ²⁷ Keimi, enim Jura

wumb Gos lo ek eġe, enim piik sinjing. Nga enim ngenj kopisnjing ku. Ba enim Gos lo ek ei ekii sinenjing mon. Nga wumb tiġap eipi wumb ngenj kopisnenjing wumb ei, Gos lo ek ei keimi ekii sinjing kin, wumb en enim enjing oġ ei, enim Jura wumb kin kos erik ngungii. ²⁸ Wumb nii endi, eim noman tuk eġe, Jura nge wumb tiġap keimi miġ mulerim kin, wumb ei Jura wumb mendpiġ mon. Nga ngenj kopsik eġmin oġ ei, ngenj torung eġe epi mendpiġ, mon ku. ²⁹ Ba wu endi eim noman tuk eġe, Jura wu muġum kin, wu ei Jura wu mendpiġ muġmba. Nga ngenj kopsik eġmin oġ ei, noman tuk eġe epi ei, lo ek eġe mendpiġ mon. Epi ei, Gos Gui Ka eġe epi muġum. Wumb endi oġ yi miġ erim kin, wu ei wumb ningiġ eġe, wu num mulermba mon; ba Gos ningiġ eġe wu num muġmba.

3

Oġ Kis Ei Erpi, Oġ Kun Ka To Mani Kindnermba, Mon!

¹ Jura wumb erpi, wumb tiġap eipi wumb ei, to mani kindinmin miġ nenj? Nga nipe epi ka endi erpi, Jura wumb ngenj kopsik eġmin oġ ei tonu oġum? ² Kawukeiya! Pe Jura wumb, Gos kin epi kanim kanim paki tang kin, pei sinjing. Kumna mina ei yi miġ, Gos eim nge lo ek ka ei, Jura wumb ngang kin, tep ka erik muġngii nipi ngurum. ³⁻⁴ Nimbiġ erang, Jura wumb kopur Gos kin pii gii

ninenjing. Ba en enim oġ kun pinalim miġ ei erik kin, Gos nge oġ kun ka ei, to mani kindngii min? Ei mon mendpiġ. Gos endeim mendpiġ, ek keimi kun ka kunum kunum niġim. Ba wumb pei ek kend tok niġmin. Gos ek ka kumb ok mon poġ pendrim ek ei, yi miġ ninim,

“Nim Gos ek niġin ei, ek keimi kun ka pakilim. Peng kin, wumb nim kos erik ngunjung kin, kapli nim dinga angkin kin, kos kun ka erkin poru ninjii.”

⁵ Ba nipe miġ sinim oġ kis eġmin oġ ei erang kin, Gos oġ kun ka muġum ei, andan tang kenmin min? Sinim nipe ek ninim? Ek ei Gos oġ kun ka enarpi kin, sinim kin kumep kis kun pinalim miġ ngumba min? Na wumb endi miġ ya mei wu, noman eġe ekii sip ek yi nind. ⁶ Ei mon mendpiġ! Pe Gos eim kun ka mulerim kin kapli nga eim nipe miġ erpi, ya mei wumb pei kos owundu piipi, mok topu, eipi eipi kindmba?

⁷ Ba na nam ek kend top ninj kin, kapli Gos nge ek keimi mendpiġ ei peni eġe tor omba. Eġe nge, Gos nge embe owundu ei, owundu mendpiġ tonu omba. Nimbiġ erang na wu oġ kis eġ wu? Nga nipe na kos piip kumep kis ngang simbii? ⁸ Pe sinim ek yi miġ ninim? “Kapli sinim oġ kis eramin nemin kin, kapli oġ kun ka ei, tonu omba.” Kapli oġ ei sinim ermin min? Wumb kombur sin kin ek buġ morung ninmin wumb

yi ninmin; ba ei ek kend to ninmin. Wumb ei en enim dup konu kumbii kis ei kapli singii. Ei oł kun ka mendpił.

Wumb Endeim Eim Kun Ka Mulalim Mon; Wumb Pei Oł Kis Elmin

⁹ Pe nga sinim nipe ni pi-inmin? Pe sinim Jura wumb tilap mołpun kin, wumb tilap eipi ei to mani kindmin min? Ei mon mendpił. Nimbil erang na ek yi mił nip poru ninj. Sinim Jura wumb tilap ni, wumb tilap eipi ouni pei, oł kis dinga ei ambil gii nipi to mani kindang mołmun. ¹⁰⁻¹³ Gos ek ka kumb ok pul-tum ek ei yi mił ninim.

“Wu endi oł kun ka elim wu endi molałim, mon mendpił! Wu endi Gos nge oł kun ka ei, piinalim mon. Nga wu endi Gos mołum ni piipi kin, kur kinalim mon ku. Wumb pei Gos nge oł kun ka ei buł ngunjung. Ngok kin, en enim Seisen nge andlam kis ełe punjung. Wumb endeim eim oł kun ka enerim mon. Wu endeim mendpił mił mon. En enim num goltum ei, wumb kulii kui tonmun tukpu ełe, aki mił to salim. Wumb en enim gupu anmbil ełe, wumb eipi kin ek kend tok ngołmun. En enim gupu ngenj mandring ełe, wumb kin am ek kis mendpił tuk salim ei, wembii kis kum

keming mił, wumb to kondulum epi ei, yi mił elmin. ¹⁴ Wumb en enim gupu ełe, ek mił enmin ni, ek kis penj mołum ei, en enim kin piki topu mołum. ¹⁵ Wumb en enim sikir puk kin, wumb eipi to kundangin kin, miyem kui ba nge punjung. ¹⁶ Wumb en enim konu orung orung punjung konu ełe, wumb eipi to kis monduk kin, ngenj kumbii kis ngunjung. ¹⁷ Wumb en enim noman emin ka seng molk kin, pungii nge oł ei, enalmin mon. ¹⁸ Wumb en enim Gos kin mund mong kularik kin, Gos kin pii kun enarik kin, nga Gos nge embe ambil tonu kindnalmin ku.”

¹⁹ Pe sinim yi ni piin-min. Gos lo ek ei, Jura wumb ni ngurum ei, wumb nii endi Gos lo ek ei piik kin, mandring mulk wumb ei kin nirim. Yi mił neng kin, wumb endeim kapli yi ninermba, ‘Nam wumb kun ka mendpił moł,’ ninermba mon. Ba wumb ya mani mei ełe wumb ei, Gos ningil ełe oł kis kun ka pinałim mił oł ei, pei enjing. Wumb ei, Gos kin kumep kis singii. ²⁰ Nimbil oł erang wumb endi eim Gos lo ek nirim mił erpi, ekii sipi kin, Gos ningil ełe wu kun ka mulermba mon. Nimbil erang, Gos lo ek ełe ei, sinim pei oł kis elmin oł ei, andan to

tor kindnim.

*Gos Kin Pii Gii Ninjing,
Wumb Kun Ka Mołmun*

²¹ Ba pe Gos nge oł kun ka oł ei, peni ele tor wang kin, wumb pei keningii nge om. Ei nge lo ek ele kin ekii sipi onerim mon; ba andlam eipi mił om. Yi mił ku, lo mon ek ei nin, Gos nge ek mon ni, tor kindilmin wumb ei kin ouni Gos nge oł kun ka oł ei nge, ek kun ka ni tor kindilmin. ²² Gos oł kun ka ei yi mił, wumb nii endi Jiisas Kraiss kin pii gii ninjing kin, Gos wumb ei kin kun ka mołmun wumb, ni kaninim. Jiisas wumb pei eim kin pii gii ninjing wumb ei Gos ek yi mił nim. Nimbił erang wumb pei Gos ningił ele, wumb eipi eipi mił molałmin mon; wumb ei ende mił mołmun. ²³ Nimbił erang wumb pei oł kis minj erik kin, nga sinim Gos nge oł kun ka tiłang owundu ei sin sinim kin kapli enermin mon. Sin sinim Gos kin mandi molałmin mon ku. ²⁴ Ba Gos wumb pei eim kaimb sipi, noman ka ngopu erim ei, wumb Gos epi ka wii ei top enenjing mon; Gos wii ngum. Ei nge Kraiss Jiisas sinim eim kin pii gii ninjpin wumb ei, Gos eim sipi, orung sim. ²⁵ Gos Jiisas Kraiss sinim kin ya mani mei ele kindim. Kindang opu kin, Jiisas eim ond peri ele kołpu, eim miyem bein topu, sinim wumb oł kis enjpin oł ei, kil ngopu, si kindimba nge om.

Ele nge Kraiss kin pii gii ninjing wumb ei mendpił, kil ngopu sipi orung sim. Seng kin, eim oł kun ka sinim kin andan topu ngum. Ngang kin, kumb ok Gos eim wumb oł kis enjing ei, Gos kanpi kui erpi, wiik topu kunum olt kinan mułum. Nimbił erang Gos eim wumb ei eim kin, noman ak tungii min mon ni piipi kin, kui er mołum. ²⁶ Ba pe Gos nge oł kun ka ele ei peni ele kindpi kin, sinim mei wumb andan tum ei nge sinim piinmin. Piipin kin, Gos eim mendpił kun ka mołum. Pe nga wumb nii endi Jiisas kin pii gii ningii ei, Gos wumb ei kin, yi ku 'Kun ka mołmun wumb' nimba.

²⁷ Pe nga nipe epi endi pim kin kapli sin sinim embe ambil tonu kindmin? Ei epi endi mon; Gos epi endi ei ondu ngopu poru nim. Nipe epi endi ei ondu ngum? Lo ek ele ekii sinmin ei min? Ei mon mendpił! Yi mił peng kin, wumb Jiisas kin pii gii ninjing ei, epi ei nge mendpił. ²⁸ Ba sinim yi mił ni piilmin. Wumb endi Jiisas kin pii gii ningii ele mendpił, Gos wumb ei kin, 'Kun ka mołmun' nimba. Ba wumb Jura lo ek ele mendpił, ekii sik erngii ele mon. ²⁹ Mine Gos ei, Jura wumb tiłap nge mendpił, Gos min? Gos ei, wumb tiłap eipi nge, Gos yi ku min? Ei keimi, Gos ei wumb tiłap eipi nge Gos ku. ³⁰ Yi mił keimi, Gos endeim mendpił mołum. Gos eim kapli erang kin, Jura wumb ni, wumb tiłap eipi

pei ouni, Gos kingam Jiisas kin pii gii ninjing wumb ei, Gos wumb ei kin, 'Kun ka mołmun wumb,' nimba. ³¹ Yi mił peng piipin kin, sinim Jiisas kin pii gii ninim oł ei, Jura lo ek ei, to mani kindmin min? Ei mon mendpił! Ba pułe eipi yi mił, sinim pii gii niłmin oł ei, Jura lo ek ei keimi nipin kin, ambil gii ninim.

4

Gos Eiparam Oł Kun Ka Ełim Wu Nim

¹ Pe nga sinim nge kupenjpın Eiparam ok mułum wu ei, sinim mołmun mił yi mułum. Yi mił peng kin, sinim eim kin nipe ek ninim? ² Yi mił, keimi Eiparam lo ek ełe ekii silim pim kin, kaplı ełe nge eim, wu kun ka tonu opu mułum ei, eim kaplı eim embe ambil tonu kindmba. Ba Gos ningil ełe, eim embe kaplı ambil tonu kindnermba mon. ³ Yi mił, Gos ek ka ei nipe ek mił ninim? "Eiparam Gos kin pii gii nirim ełe nge Gos Eiparam wu kun ka mołum," pa nirim. ⁴ Pe nga wumb nii endi kongun ermba ei, eim kumep simba kumep ei, epi ka wii endi wii sinermba mon. Ba kumep ei, eim kongun erim mił, kumep sim. ⁵ Ba wu nii endi lo ek ełe kongun enerim ba wu Gos kin pii gii nirim wu ei, Gos eim wu ei oł kis erim wu ei oł kun ka ełim wu nimba. Nimbil erang wu ei, eim Gos kin pii gii nirim ełe nge, Gos wu

ei je kun ka nipi mundrum. ⁶⁻⁸ Yi mił ku wu endi lo ek ełe ekii sinerim; ba Gos wu ei kin wu kun ka nimba. Deipis wu ei kin yi mił nirim ku. Deipis wu ei ka piyangli nirim.

Deipis yi mił nirim, "Gos wumb pei oł kis kil ngopu si kindpi pandi tum wumb ei ka piingii. Gos Owundu wu endi kin oł kis pinerim kin wu ei eim ka piyangli," nirim.

⁹ King Deipis ok nirim ek ka ei, wumb nii endi ka piingii ei, Jura wumb tilap ngenj kopsik ełmin wumb ei kin, mendpił ngumba min? Min orung wumb tilap eipi wumb ngenj kopsinarik ełmin wumb ei kin, ouni ka piik singii ku min? Sinim pii kun ermin! Sinim yi nipin nipin enjpın, Eiparam Gos kin pii gii nirim ełe nge, Gos Eiparam kin kun ka ełim wu nipi mundrum. ¹⁰ Kunum nenj Gos Eiparam kin wu kun ka nirim? Kunum ełe eim ngenj kopisnerim kunum ei, min eim ngenj kopsim kunum ei min? Keimi, eim ngenj kopisneririm kunum ei Gos Eiparam kin 'Wu kan ka' nirim. ¹¹ Eiparam ok Gos pii gii nirim. Nirim ełe nge, Gos eim kin kun ka nipi mundrum. Mundang kin, jep oł wumb keningii ni epi eim ekii se ngenj kopsim. Pe nga Eiparam sinim wumb Gos kin pii gii nik kin, ngenj kopisnenjing wumb ei nge kupenjpın. Yi mił ku,

sinim Gos kin pii gii ninjpin wumb ei, Gos sinim kun ka mołmun wumb pa nimba. ¹² Eiparam eim wumb ngenj kopsik elmin wumb ei nge, kupenjing mił mołum ku. Ba nga wumb ngenj kopsiłmin ei nge minj mon. Eiparam eim ok Gos kin pii gii nipi kin, ekii se ngenj kopsirim. Wumb ngenj kopsik elmin wumb ei kupenjing, Eiparam ok erim mił ei pii gii nik kin, ekii sik enjing ku.

Wumb Gos Kin Pii Gii Ninjing Ele Nge Ok Gos Ngumbii Nirim Epi Ei Ngang Singii

¹³ Yi mił, Gos eim Eiparam kin kupam noł ok ek dinga nipi ngumbii nirim ei, ya mani mei pei ngumbii nirim. Gos ek dinga Eiparam kin nirim ek ei, lo ek ele tonu onerim mon! Ba Eiparam Gos kin pii gii nirim ei nge, Gos Eiparam wu kun ka nipi mundum. Yi mił peng kin, Gos eim Eiparam kin dinga ek nirim mił yi eririm. ¹⁴ Ei yi mił, wumb pei lo ek ekii siłmin wumb ei, Gos epi dinga nirim epi ei singii kaplı, ba pii gii ei wii mił, pimba. Nga yi ku, Gos Eiparam kin ek dinga nipi pendrim ek ei, wii mił pimba ku. ¹⁵ Ei yi mił peng kin, Gos lo ek ei erang kin, Gos nge popuł kis wumb kin tonu omba. Ba lo ek endi pinelang kin, kaplı wumb endi lo ek endi to kis enim pa ninelangin mon.

¹⁶ Yi mił erang kin, puł ele nge wumb Gos kin pii gii ninjing wumb ei, Gos epi

ngumbii nirim mił epi ei, ngumba. Ngang kin, Gos eim ek dinga nirim mił epi ei, Gos nge noman ka ngolum ele nge mendpił, keimi tonu omba. Ele nge mong keimi ek dinga ni pendrim ek ei, dinga peng kin, Eiparam kupam noł pei kin ekii se tonu omba. Ele nge lo ek ekii sik elmin wumb ei nge minj mon; ba wumb pei, Eiparam kin ekii sik kin, Gos pii gii niłmin ele nge mendpił. Eiparam eim sinim pii gii ninjpin wumb ei nge kupenjing mendpił mołum. ¹⁷ Yi mił, Gos ek ka ok ni pendrim mił, yi nim. “Na nim Eiparam wumb tiłap eipi eipi pei ernjing mił, enim se mundunj,” pa nirim. Ek dinga nipi pendrim ek ei, Gos ningił ele dinga palim. Peng kin, Eiparam Gos kin pii gii nirim ei, Gos wumb kulnjung wumb ei nga si kindang kin, konj molk kin tonu ongii nge Gos. Gos ek neng kin, ele ok sinerim epi ei, Gos ek piik kin, ele tonu onjung. ¹⁸ Eiparam eim wu tukui ni, kangił endi mengnermbii ni piinerim mon; ba eim Gos kin pii gii nipi, kui er mułang kin, Gos ek keimi ok nirim mił ei, tonu omba ni piirim. Yi mił, wumb andlam kanik poru ninjing ei mił, Eiparam Gos kin pii gii dinga nirim nge kui er mułang kin, Gos ek nirim mił, eim kaplı ermba. Pe Eiparam Gos kin pii gii nirim ei, Gos ek yi nirim mił, “Nim nge kupanim noł pei,

yi mił tonu ongii.”¹⁹ Nga Eiparam eim kung ngii pei 100 mił mułum ei, eim wu tukui mendpił mołpu kin, eim ngenj kulmba mił erim. Nga ambim Sera yi ku tukui mołpu kin, ngenj kulmba mił erim ku; ba Sera eim kangil endi mingnerim mon! Eiparam ele nge ni piipi kin, ba eim Gos kin pii gii dinga peng kin, wakin tumerim mon.²⁰ Nga Eiparam Gos ek dinga nipi, pendrim mił ni piipi kin, eim noman tał pinerang kin; eim pii gii ei ouru neng kin, wakin tumerim mon. Yi erang kin, Eiparam eim Gos kin pii gii dinga nipi kin, eim Gos kin noman ka piipi kin, Gos embe ambil tonu kindim.²¹ Nimbil erang, Eiparam eim noman dinga piirim ei, Gos ek keimi dinga nirim mił ei, kapli keimi ekii se ermba ni piirim.²² Yi mił erang kin, Gos Eiparam kin ek yi nirim, “Nim wu kun ka mołum.” Ele nge Eiparam Gos kin pii gii dinga nirim.²³⁻²⁴ Ba ek ei, Gos nge ek ka ele Eiparam kin ni piirim. “Eim wu kun ka mołum,” ni piirim. Ba Gos ek ka ei Eiparam kin mendpił ninanim mon. Ba Gos ek ka ei sinim kin ouni ninim. Sinim nge pii gii ei, Gos eim Jiisas sinim nge Owundu tukpu ele, nga konj tonu sim. Ele nge Gos ni piipi kin, sinim wumb kun ka elmin wumb ni piirim ku.²⁵ Yi piipi kin, Gos Jiisas sinim kin, ya mani mei ele kindang opu kin, ond peri ele kołpu kin,

nga eim miyem sinim ol kis enjpin ei kil ngum. Gos nga Jiisas sipi tonu seng kin, nga konj mołum. Yi mił erang kin, Gos sinim pii gii ninjpin wumb eim ningil ele ‘Kun ka mołmun,’ wumb nimba.

5

Sinim Pii Gii Wumb Gos Kin Kun Ka Mołmun Wumb Nimba

¹ Pe yi mił erang, sinim Gos kin pii gii ninjpin ele nge, Gos sinim kin kun ka mołmun, ninim. Yi mił erang, pe sinim Gos kin noman emin peng mołamin kin, sinim nge Owundu Jiisas Kraiss eim ol ei nge erang kin, sinim pii gii wumb kin tonu om.² Kraiss Jiisas eim endeim mendpił, andlam ele aki tang kin, sinim kapli Gos kin eim noman ka ngołum ele, tuk bin konu ele, sinim pe mołmun. Pe nga sinim ka piipin, Gos ngopun kin, kui er mołamin kin, Gos nge tilang owundu ka wii ei, eim kin ouni simin ni piipin kin, kui er mołmun.³ Pe nga, sinim epi ei minj, ka piinermin mon. Ba sinim ol embin tui kanim kanim sinim kin tonu omba ei kin, ka piimin ku. Nimbil erang, sinim piinmin, sinim ol embin tui ei erpi kin, sinim noman dinga ngang kin, sinim kapli angpin, dinga kindpin, er mołmun.⁴ Nga sinim noman dinga peng mołamin kin, kapli sinim wumb ol embin tui tonu wang kin, dinga angk mołmun ol ei mił, mołmun. Mołpun kin, sinim ol dinga angk mołmun, ol

ei nge pim kin, kapli sinim Gos ngumbii nirim mił, epi ei simin ni piipin kin, kui er mułmun. ⁵ Nga sinim Gos kin pii gii nipin kin, kui er mołmun ei nge, sinim singambił piinermin. Nimbil erang, Gos eim noman ka wii ngang kin, sinim kin noman ełe kindang ei, piki tum. Tang kin, Gos eim nge Gui Ka ei sinim paki topu kin, wii ngum. ⁶ Kunum ełe, sinim dinga pinerim kunum ei, kun mendpił, Gos Kraiss kin, Kraiss ya mani mei ełe opu, ond peri ełe kołpu, eim sinim mei wumb pei Gos buł ngopun kin, oł kis enjpin wumb ei, Gos sipi orung sim. ⁷ Na yi ni piind. Wu endi mołpu, wu kun ka endi kin kołpu kin, paki tumbii ni, noman to piinim; ba eim kapli enermba mon! Yi peng kin, wu wumb endeim endeim ni molk, en enim nge noman dinga kindik kin, kapli erang, wu ka endi kin kolk kin, paki tungii. ⁸ Ba Gos eim noman ka wii ei, sinim kin andan topu ngum. Ngang kin, kunum ei sinim oł kis piram er mułamin kin, Kraiss opu, eim ond peri ełe kołpu kin, sinim oł kis enjpin ei, kil ngopu si kindim. ⁹ Yi mił erang kin, pe Kraiss kołpu kin, eim miyem sinim oł kis enjpin ei, kil ngum. Ngang kin, pe Gos sinim kun ka mołmun ninim. Yi mił, sinim piinmin ei Kraiss sinim paki tang kin, Gos popuł kis ni, kumep kis ei, sinim kin tonu onermba, mon! ¹⁰ Yi mił, sinim ok

Gos kin opu orung wumb mił mulnjpun kin, kunum ełe, Kraiss kołpu kin, sinim oł kis enjpin ei, kil ngum. Ełe nge, Kraiss eim sinim Gos kin sipi, nga orung seng kin, pe sinim Gos kin noman ende sepin mołmun. Kraiss nga angpi, tonu opu kin, konj mołum. Ełe nge, sinim yi mił ku, eim noman konj ngang kin, sinim eim kin ouni konj mułmun. Mułamin kin, Gos eim kos owundu ei, sinim kin tonu onermba mon. ¹¹ Ei yi mił mendpił, mon! Ba, sinim nge Owundu Jiissas Kraiss eim erang kin, sinim Gos kin nga orung sim. Ełe nge, sinim Gos kin noman ka pii ngonmun.

Andam Kułum Ba Kraiss Konj Mołum

¹² Yi mił erang, wu endeim Andam oł kis erim ełe nge, oł kis mani mei ełe tonu om. Wang kin, oł kis oł ei, wumb pei kułngii oł ei, pepi kin, tonu om. Wang kin, oł kis oł ei, wumb pei kułngii oł ei, pepi kin, om. Yi mił erang kin, wumb pei oł kis enmin ełe nge, wumb pei koltmun. ¹³ Yi mił, oł kis enjing oł ei, ya mani mei ełe ok pim. Nga ekii se, Gos lo ek Moses ngurum. Ngang kin kapli, ba Gos lo ek mulełang kin, wu endi mołpu, wu endi kin, nim oł kis yi en, pa ninelang. ¹⁴ Ba Andam mułum kunum ei pupu, Moses kunum ełe, wumb pei mulnjung ei, kolk minj punjung. Wumb eipi pei, Andam oł kos erim oł ende mił,

enenjing; ba wumb ei pei oł kis eipi mił erik kin, kulnjung ku.

Nga wu Andam eim jep epi endi Kraiss ekii se omba, yi mił mułum. ¹⁵ Ba Gos epi ka wii ei, wumb pei wii ngopu epi ei kin, Andam oł kis erim ei kin, epi ende mił mon. Ei keimi, wumb pei wu endeim Andam oł kis erim ełe nge wumb pei kulnjung; ba Gos noman ka, wumb pei wii ngum ei, owundu mendpił. Gos eim noman ka ngopu ni, epi ka wii ełe nge, wumb pei wii ngurum ei, Kraiss Jiisas kin tonu opu kin, wumb pei paki tum. ¹⁶ Gos epi ka wii wumb pei wii ngum epi ei kin, wu endeim Andam oł kis erim ei kin, epi ende mił mon. Yi mił, wu Andam endeim kin oł kis ei tonu wang kin, wu Andam Gos kos owundu piimba kunum ei, wu ei am ba. Nga yi mił, wumb pei oł kis enjing ku; ba Gos epi ka wii, wumb pei kin wii ngang kin, Gos wumb ei kin, kun ka mołmun, nimba. ¹⁷ Ei keimi, wu endeim Andam eim oł kis erim. Ełe nge, wumb koltmun oł dinga ei wumb pei tonu wang kin ełe nge, wumb pei to mani kindnim. Kaplı yi mił ku nga, wu endeim Jiisas Kraiss kin, wumb pei Gos nge noman ka ngołum ni, epi ka wii ei wii ngołum epi ełe nge, Gos sinim wumb kun ka nilim ełe nge, sinim wumb king mił, tep er mułmba.

¹⁸ Yi mił erang kin, wu endeim Andam oł kis erim ełe nge, kumep kis wumb pei sik

kin, kulngii. Yi mił ku, wu endeim Kraiss eim oł kun ka erim ełe nge, wumb pei oł kis enjing, eim kil ngopu, si kindpi kin, noman konj ngurum. Ngang kin, wumb sik kunum kunum konj mułngii. ¹⁹ Yi erang, Andam Gos ek ekii sinerim ełe nge, wumb pei kin oł kis oł ei tonu om. Yi mił ku, Kraiss Gos ek ekii sirim ełe nge, wumb pei Gos kin wumb kun ka mołmun, nimba.

²⁰ Pe nga, Gos lo ek wumb ngurum ei erang kin, wumb en enim oł kis erik mił ei, owundu mendpił tonu om. Ba Gos nge noman ka ngopu ei, wumb oł kis enjing oł ei, to mani kindim. Kindang kin, Gos nge noman ka ngopu ełim oł ei, owundu mendpił tonu opu pim. ²¹ Yi mił peng kin, wumb oł kis ełmin oł ei, dinga kis peng kin, wumb koltmun oł ei kin tep er mołum. Ei yi mił ku, pe Gos noman ka ngopu erang kin, sinim Gos kin oł kun ka er mołmun. Mołamin kin, sinim Owundu Jiisas Kraiss kin, sinim noman konj kunum kunum mułmun nge nipi ngurum. Ngang kin, Gos nge noman ka ngopu ei, dinga owundu tonu opu kin, tep er mułmba.

6

Oł Kis Ełmin Oł Ei, Sinim Kulnjpun Ba Sinim Kraiss Kin Konj Mendpił Mołmun

¹ Sinim nga nipe ek nimin? Sinim oł kis minj er moł pamin kin, Gos noman ka

wii ei, tonu owundu mend-pil omba. Sinim ek yi mił nimin min? ² Ei mon mend-pil! Sinim oł kis ełmin oł ei, sinim kulnjpun. Ei nge, sinim nimbil erpin kin, nga oł kis er mołpun bin? ³ Sinim Krai Jias kin dambiltpin ende pupun, noł pinjpin kin, kunum ei, sinim Krai kin ouni kołpun kin, eim kin ende noł pinjpin. Enim ei piinanmin min? ⁴ Sinim noł pepin ngunjpun kin, ei pułe yi mił, sinim Krai kin dambiltpin ende pupun, kulnjpun. Pe nga, Gos eim Krai kin, sinim ouni tukpu tum. Tang kin, Krai kołpu, nga Arim Gos eim dinga wii eim sipi, angpi tonu opu, nga konj mołum. Mułang kin, sinim yi mił ku, nga sinim angpin tonu opun, nga noman konj sipin, er endmin ku.

⁵ Yi mił, sinim Krai kin dambiltpin ende pupun, eim kulum mił, sinim yi mił ku, kulmun. Keimi, yi mił ku, nga sinim eim kin ende pupun kin, eim konj tonu om. Sinim yi mił ku, konj tonu opun mułmun. ⁶ Yi mił erang, sinim piinmin ei, sinim ngenj noman ok nge ei, Krai kin ouni, ond peri ele nil to pendinjpun. Yi mił erang, sinim ngenj ele oł kis ełmin oł ei nge, dinga sinim kin ambil gii ni mułum ei, si kindpi kin, poru nimba. Yi mił erang, oł kis ełmin oł ei, sinim kin, nga ambil gii ni, tep enermba mon. ⁷ Nimbil erang, wumb endi kołpu poru nim ei,

nga oł kis dinga ele, wu ei ambil gii nga ninermba, mon! ⁸ Ba sinim Krai kin ouni kulnjpun kin, kapli nga sinim pii gii nipin, Krai kin ouni nga, konj kunum kunum mułmun. ⁹ Nimbil erang, sinim yi ni piimin ei, Krai kołpu, nga angpi tonu opu kin, konj mołum. Mołpu kin, nga kulermba mon. Wumb koltmun oł dinga ei, nga Krai kin to mani kindpi kin, tep mulermba, mon! ¹⁰ Yi mił, Jias kulum oł ele nge, yi mił Jias wumb oł kis ełmin oł ei nge, dinga to mani kindpi kin, kunum endeim minj kołpu, poru nim. Ba pe akip, Jias eim noman konj mołum ele nge, kunum kunum Gos embe ambil tonu kindpi, mołum. ¹¹ Yi mił ku, enim komb se piingii ei, en enim oł kis ełmin oł ele kin, kołpun mołmun. Pe oł kis dinga ei, enim kin nga ambil gii ninanim, mon! Ba akip, enim Krai Jias kin dambiltik ende puk kin, Gos embe ambil tonu kindpin kin, konj kunum kunum mołmun.

¹² Pe nga, oł kis ełmin oł ei, enim kan wiik tangin kin, enim ngenj ele, ambil gii nipi, nga tep enermba, mon! Yi mił peng kin, enim ok nge ngenj noman ele oł ei, nga ekii sinerngii, mon! ¹³ Nga enim nga simb angil nin, epi ei, nga wak tangin pupu kin, oł kis nge oł ei, ekii sik kin, kapli oł kis nga enerngii, mon. Ba enim nge noman, kin simb angil ni, epi pei, Gos

kin ngungii. Yi mił, wumb endi Krai kin kołpu kin, nga tonu konj mołpu kin, noman konj simba. Seng kin, nga sinim nge simb angil ni, epi pei Gos ngumun ełe nge, Gos nge oł kun ka oł ei, erik kin, molk pungii. ¹⁴ Pe yi mił, oł kis ełmin oł ei, nga enim kin dinga kindpi kin, tep nga en-ermba mon. Nimbil erang, pe enim lo ek ełe nge kos owundu ngopu ei, mandring mulałmin mon; ba enim Gos nge noman ka ngołum ełe nge, mandring molk pungii.

Wumb Oł Kun Ka Kongun Wii Ełmin

¹⁵ Yi mił, pe sinim nimbil oł ermin? Sinim lo ek ełe nge, kos owundu ngopu ei, mandring pupun mulen-jpin kin, sinim kin nga tep enerim mon; ba Gos noman ka ngołum ei, sinim mandring pupun mulnjpun kin, kaplı sinim oł kis nga ermin min? Ei mon mendpil! ¹⁶ Ei keimi, enim ei pinnanmin min? En enim nge ngenj nin, epi wu eipi kin, ek ekii sik erik kin, wu ei, en enim tep er mułang kin, kaplı wu ei kin, enim kongun wii wumb mił mułngii. Ei yi mił ku, enim oł kis ełmin oł ei kin, kongun wii wumb mił mułngii. Mol k kin, enim kułngii oł ei singii ku. Min mon pim kin, enim Gos nge oł ekii sik kin, Gos eim kin kongun wii wumb mił, kun ka er mułngii. ¹⁷ Ba Gos kin noman ka piik ngungii. Ok enim oł kis ełe kin, kongun wii er mulnjung. Ba akip

Gos eim enim sipi orung seng kin, eim kin mandring mołmun. Mołangin kin, enim noman tuk ełe Gos ek keimi kun ka ekii sik kin, puk er mołmun. Ełe nge, enim Gos kin ka piik ngungii. ¹⁸ Pe Gos enim oł kis ełmin oł ei nge, kan ngo pendnjing ei, si tor seng kin, enim wii molk kin, Gos nge oł kun ka ełmin oł ei nge, kongun wii er molk pungii. ¹⁹ Na enim dinga sinałmin mei wumb kin, ek yi mił nind. Nimbil erang, enim dinga sinałmin mei wumb noman ełe, ekii sip nind. Ei yi mił, ok enim nge ngenj orung nin, epi sipik, noman ok nge oł penj oł ei, kongun wumb wii mił mulnjung kin, enim oł kis penj pei pei enjing. Yi mił erang kin, pe enim ngenj orung nin, epi pei ei sipik, oł kun ka oł ełe kin, kongun wii wumb mił ngok erngii. Erik kin, enim Gos nge oł kun ka oł konj mendpil, tonu wang kin, mułngii.

²⁰ Yi mił, ok kunum ei, enim oł kis ełmin oł ei, kongun wii erik mulnjung. Kunum ei, enim oł kun ka oł ei, kan ngunerim, mon; ba enim oł ei kin, wii mił mulnjung. ²¹ Ba kunum endi, enim oł kis ełmin oł ei, nipe epi ka endi silmin ei nge, akip enim singambil sinmin? Pe enim oł kis enmin oł ei nge, kumep ei enim kułngii. ²² Ba pe, Gos enim oł kis nge, kan ngii mił mulnjung ei tor sim. Sipi kin, sinim Gos eim nge kongun wii

wumb mił mundum. Ełe nge, epi pułe yi mił tonu onum. Wang kin, enim oł kun ka er molk kin, nga ekii se noman konj singii ei, kunum kunum molk pungii. ²³ Yi mił, oł kis ełmin oł ei nge, kumep ei kułngii. Ba Gos eim nge epi ka wii ei, sinim wii ngum epi ei, noman konj kunum kunum mułmba. Noman konj ei, Krai Jiiſas sinim nge Owundu kin tonu om.

7

Wu Amb Siłmin Ek Ekin Endi

¹ Engnan noł, na ek ei nip enim ngond ei, enim lo ek ełe piłmin wumb kin nind. Kunum ełe, wu endi konj mułmba kunum ełe minj, wu ei lo ek ełe mandring mołpu kin, tep er mułmba. Enim ei piinanmin nimin? ² Kapli yi mił, amb endi wu pang, wam konj mułum kin, kapli lo ek ei, amb kin wam dambiltpi ende kindnim. Ba wam kułum kin, kapli lo ek ei ok se ende kindim lo ek ei, nga wu amb tał ei, se ende kindnanim mon. ³ Yi mił, pe amb endi eim wam konj mułang kin, eim wam mani kind si kindpi pupu kin, wu eipi endi pum kin, amb ei eim oł kis erpi kin, wam kin kun ka mułalim mon. Ba amb eim wam kułang kin amb ei, lo ek ei, eim ambil gii ninermba mon. Eim wii mułmba. Mołpu kin, amb ei, eim nga wu endi eipi pum kin, eim oł kis enermba mon. ⁴ Yi mił ku, engnan

noł, enim Kraiſ kin dambiltik ende punjung. Kunum ełe, enim lo ek ełe kułjung. Kułangin kin, lo ek ełe, enim nga ambil gii ninerim mon. Ei yi mił, enim wu eipi kin puk mołmun. Enim wenjing mił Kraiſ eim tukpu ełe, tonu angpi opu kin, nga konj mołum. Mołang kin, sinim Gos eim nge oł kun ka oł ei, er mołamin kin, mong mił topu erang kin mułmba. ⁵ Yi mił ku, ok kunum ełe, sinim noman ngenj ok nge oł kis ełe, tonu wang kin, ekii sipin er mulnjpun. Nga kunum ełe, lo ek ełe erang kin, sinim oł kis nga pei tonu wang kin, er mulnjpun. Ełe nge, sinim ngenj ełe, kongun er pang kin, sinim kułmun oł ei mong mił topu, ei sinim kin tonu om. ⁶ Ba akip, sinim kułamin kin, lo ek ei, sinim nga ambil gii ninanim, mon! Sinim wii mił mołmun. Nimbil erang, sinim ok kunum endi ei, lo ek dinga ei, sinim kan ngo pendim. Ba pe, sinim kongun enmin ei, sin noman tuk konj ełe nge enmin. Ełe nge, sinim lo ek mon ok nge ełe, ekii sinanmin mon. Ba pe, sinim Gos Gui Ka nge oł konj ei, sinim andan tang kin ekii sinmin.

Jura Lo Ek Kin Oł Kis Ełmin Ek Kin

⁷ Pe nga, sinim nipe ek endi nimin? Jura lo ek ei, oł kis nimin min? Ei mon mendpil! Ba lo ek ei, na oł kis oł andan tunenełang kin, na kapli piinenełamb. Ei yi mił, lo ek yi ninim, "Nim

wu eipi nge epi ei, bun bun kulenjii mon.” Yi mił ku, lo ek ełe, na kin yi ninerim kin, kaplı na kan bun bun sinmin ei, sinenełamb. ⁸ Ba oł kis ei, lo ek ełe kin andłam ei, tonu om. Wang kin, bun bun kultmun oł kanim kanim ei, na noman tuk ełe, tonu opu er mołum. Ba lo ek ełe, pinenełang kin, kaplı oł kis ei, koltmun oł yi mił piłang. ⁹ Yi mił, ok na Jura lo ek ei, na kin pinerim kunum ełe, na konj muls. Ba ekii se, Jura lo ek na kin tonu wang kunum ei, oł kis ełmin oł ei, nga angpi tonu opu, konj mułum. Mołpu kin, na noman tuk ełe topu kundang kuls mił enim. ¹⁰ Nga Jura lo ek ełe nge, wumb noman konj ngumba mił enim; ba na konj mił lo ek ei, na kos erpi ngopu kin, to kundmba mił enim. ¹¹ Nimbił erang, oł kis ełmin oł ei, lo ek ełe kin, andłam kan sim. Sipi kin, Jura lo ek ei kongun erpi, na kin kend topu ngum. Ngang kin, Jura lo ek yi mił erpi kin, na kos owundu ngopu ei, na to kundmba nge mił enim.

¹² Yi mił erang kin, Gos lo ek Jura ngum ei, kun ka mołum. Nga Gos ek dinga pei ei, kun ka ni, kun ni, ka wii mołum ku. ¹³ Ei nipe mił pałim? Pe lo ek ka wii ei, na topu kundang kin, na kuls min? Ei mon! Oł kis ełmin oł ei, na to kundang, na kuls. Yi mił erang, oł kis ełmin oł ei, peni ełe tonu om. Oł kis ei, oł kis mendpił! Ei lo ek ka wii ei sipi, kongun erpi kindang

kin, oł kis koltmun oł ei, tonu om. Wang kin, lo ek ei, na oł kis pułe ei, andan topu ngum ei, oł kis mendpił.

Oł Kis Ełmin Oł Ei, Wumb Noman Tuk Ełe Kan Ngonum

¹⁴ Sinim piinmin, Jura lo ek ełe, Gos Gui Ka nge epi pałim. Ba na nam ngenj ei, mei wumb ngenj pałim. Peng oł kis ei, na ambił gii nipi, kan ngopu, tep er mołang kin, na eim nge kongun erip moł. ¹⁵ Keimi, na end epi ei, pułe ei piinand. Yi mił, na epi endi noman ngop ermbii ni piind epi ei, na enand mon. Ba epi, na noman ngonand epi ei, na kunum kunum end. ¹⁶ Pe nga, na epi endi enermbii ni piinj epi ei, na end; kaplı na oł ei nge, na yi nił, ‘Lo ek ei kun ka pałim,’ nił. ¹⁷ Yi mił erang, pe oł ombu kun ka pinalim oł ombu, nam enenj, mon; ba oł kis ełmin oł ei, na kin tuk mołpu enim. ¹⁸ Yi mił, na yi ni piind oł kun ka ełmin oł ei, na nge noman ngenj ok nge ełe, tuk mulałim mon. Ba na noman ełe piind epi oł kun ka ei, na ermbii ni piind; ba na ermbii, kaplı enanim mon. ¹⁹ Yi mił, na epi oł kun ka ermbii ni piind oł ei, na enand. Yi mił enarip kin, na epi oł kis enermbii ni piind oł ei, na end. ²⁰ Yi mił, na kunum kunum epi endi enermbii ni piind epi ei, enj kin kaplı ei na nam enand mon. Ba yi mił, oł kis ełmin oł ei, na noman tuk ełe mołpu enim.

²¹ Yi mił erang, na kenj ei, lo mił epi oł ei, kongun yi mił erim. Kunum endi, na epi nipe kun ka ermbii ni piind ei, oł kis ełmin oł ei, mendpił mołpu kin, na kin mandi mołpu, ambil gii neng kin, na ermbii mił nenj? Ei kapli enanim mon. ²² Yi mił, na nam noman tuk ełe, Gos lo ek ei ekii sip, ermbii ni, noman ełe ka piind. ²³ Ba pe, na kand ei, lo ek eipi endi na ngenj tuk ełe, aninga kopur pałim. Lo ei, na noman tuk ełe, ok pim lo ei kin, nga Gos nge lo ek konj, na ekii sip piinj lo ek ei kin, opu orung orung enmbil. Pe lo ek oł kis ełmin oł ei, na kan ngopu, ambil gii nipi, dinga erim. Nimbil erang, oł kis ełmin oł ei, na ngenj tuk ełe aninga kopur piram kongun er pałim. ²⁴ Keimi, na wu noman embin kis pałim wu moł. Wumb nii endi, na nge ngenj kulmba ngenj ei, si kindmba? ²⁵ Pe na Gos kin, sinim Owundu Jiisas Krai, na oł kis ełmin oł ei, si kindang, wii mołup kin, noman ka wii piip ngond. Ei nam oł yi mił pałim. Peng kin, nam Gos lo ek ei mendpił, na noman tuk ełe, ekii sip kin moł; ba na nge ngenj ok nge ełe, lo ek oł kis ełmin oł ei, ekii sip kin, kongun er mołum.

8

*Gos Gui Ka Noman Konj
Ka Ngołum*

¹ Yi mił erang, pe wumb nii endi Krai Jiisas kin dambiltpi ende kindim wumb ei kin, Gos kos owundu piipi, mok topu, oł kis nge kumep kis ei, Gos ngunermba, mon! ² Nimbil erang, Gos Gui Ka nge lo ek kongun erpi, na noman konj ka ngołum. Ngum kunum ei, na Krai Jiisas kin dambiltpi ende kindpi kin, na lo oł kis ełmin oł ei nin, koltmun oł ei nin, na sipi kin, wii kindang moł. ³ Yi mił, sinim ngenj noman ok nge ei kin, lo ek ełe nge dinga enenelang, Gos eim oł yi mił erim. Erang kin, lo epi ei, lo ek kun kapli enenelang, ba Gos ei eim yi erim. Erpi kin, ełe nge oł kis si kindim. Si kindpi kin, Gos eim nge kingam Jiisas kindang, mei mani opu, sinim mei wumb tałpi erang kin, oł kis ełmin wumb mił mułum. Mołpu kin, Krai nge ełe Gos sinim oł kis ełmin oł kumep ei, kołpu kin, sipi orung sim. ⁴ Gos yi mił erang kin, ełe nge lo ek ei, oł kun ka mił tonu opu pimba. Nimbil erang, pe sinim nge ngenj noman ok nge oł ei, sinim andnanmin mon. Ba pe sinim Gos Gui Ka kin dambiltpin ende pupun kin, ouni andinmin. ⁵ Yi mił, pe wumb nii endi, eim ngenj ok nge ełe oł kis endmba ei, eim noman ełe ei, ngenj ok nge kin, minj piipi endmba. Ba wumb nii endi Gos Gui Ka noman ełe, ekii sipi, oł kun ka ermba wumb ei, en enim noman ełe, Gos Gui Ka ek nimba mił ekii sik, piik kin,

andik muŋgii. ⁶ Pe wu endi ngenj ok nge eŋe oŋ kis eŋmin oŋ ei, eim noman tuk eŋe pim kin, wu ei kuŋmba. Ba nga wu endi, eim Gos Gui Ka nge oŋ ei ambiŋ gii nipi muŋum kin, kapŋi wu ei, noman konj sipi kin, noman emin peng muŋmba. ⁷ Ei yi miŋ, wu nii endi, eim ngenj ok nge noman eŋe ekii sipi muŋum kin, wu ei Gos kin opu orung erpi moŋum. Nimbil erang, wu ei eim Gos lo ek ei mandring molaŋim mon. Ei yi miŋ, kapŋi enermba mon. ⁸ Wumb nii endi eim ngenj ok nge eŋmin oŋ ei erpi, muŋum kin, wumb ei Gos eim noman eŋe kun ka erngii miŋ, ei kapŋi enerngii mon. ⁹ Ba akip, enim ngenj ok nge ei, ekii sik enanmin mon. Ba pe enim Gos Gui Ka nge oŋ eŋe, ekii sik, er moŋmun. Muŋangin kin, keimi Gos Gui Ka enim noman tuk eŋe muŋmba. Ba pe wumb nii endi, Krai nge Gui Ka eim noman tuk eŋe mulerim kin, wumb ei Krai nge wumb tilap ende miŋ mon. ¹⁰ Ba Krai enim noman tuk eŋe moŋpu nim kin, enim noman tuk eŋe gui konj muŋmba. Nimbil erang, enim Gos nge ningil eŋe, wumb kun ka moŋmun. Yi miŋ ku, enim ngenj ok nge eŋe, oŋ kis eŋmin oŋ ei, enim kin erang, kulnjung. Nimbil erang, oŋ kis eŋmin oŋ ei, enim kin ngenj ok nge eŋe paŋim. ¹¹ Pe yi miŋ, Gos ei eim Jiisas koŋpu pim ei eim sipi kindang kin, nga angpi konj moŋum. Nga Gos nge Gui Ka ei enim no-

man tuk eŋe muŋmba ei, kapŋi eim Jiisas Krai koŋpu konu sipi kin, nga konj kindang moŋum. Ei eim, enim nge ngenj eŋe noman konj ei, yi miŋ ku, enim ngumba. Ngang kin, eim Gui Ka je erang enim noman tuk eŋe moŋum.

*Gos Gui Ka Erang Sinim
Gos Nge Kingam Noŋ Moŋmun*

¹²⁻¹³ Yi miŋ erang kin, engnan noŋ, enim ngenj ok nge eŋe nge kumep endi ngok, orung kindngii ei, endi sinaŋim mon. Ba enim ngenj ok nge oŋ ei kin, ekii sik, er endinjing kin, kapŋi enim kuŋgii. Ba enim Gos nge Gui Ka nge dinga ei sik kin, enim ngenj ok nge oŋ ei, to mani kindngii. Kindik kin, kapŋi enim noman konj sik, kunum kunum muŋgii. ¹⁴ Wumb nii endi, Gos Gui Ka nimba miŋ ekii sipi, endim kin, wumb ei Gos nge kingam noŋ mendpiŋ muŋgii. ¹⁵ Keimi yi miŋ, enim gui endi enim sinjing ei, er kan miŋ ngang kin, enim kin ngum ei, enim sipi kindang, eim kin kongun wii enmin. Enmin kongun ei, enim mund mong kulerngii, mon! Ba enim Gos Gui Ka ei enim sinjing ei erang kin, enim Gos nge kingam noŋ muŋgii. Mol kin, Gos Gui Ka nge dinga ei enim kin peng, Gos kin prei erik ngok kin, enim eim kin yi niŋmin. "Arnan na nge Arnan," pa niŋmin. ¹⁶ Gos Nge Gui Ka eim sinim kin noman tuk gui ei dambiltpi ende pupu paki topu kin, eim ek

dinga nipi yi nim. “Enim Gos nge kingam noł mołmun,” pa nim. ¹⁷ Pe sinim Gos nge kingam noł mulnjpun kin, kaplı sinim Erinjpin Gos nge epi, ek keimi dinga nipi, ngumbii nirim mił epi ei, simin ku. Keimi, sinim Gos eim epi ka wii pei simin. Sipin kin, Kraiss ngum epi ei simin. Kraiss kin ouni simin. Ba nga sinim Kraiss eim nge ngenj kumbii sim mił yi ku sinim simin. Sipin kin, sinim eim kin ouni ekii se eim nge tilang ka wii owundu ei simin ku.

Ekii Se Sinim Gos Nge Tilang Owundu Simin

¹⁸ Na keimi ni piind, sinim ngenj kumbii sinmin ei, epi wii mił. Ba Gos nge tilang owundu ka wii ei, Kraiss kin ngum epi ei mił, sinim yi ku simin. Ele nge, tilang ka wii ei, ekii se Gos sinim kin andan tumba. ¹⁹ Yi mił, Gos epi kanim kanim ya mani mei ele ok eririm epi ei, akip kui er mołmun. Mułamin kin, Gos kunum owundu tonu omba kunum ei, eim kingam noł andan tang, peni ele wang kin, enim kanik piik, erik mułngii. ²⁰ Yi mił, Gos ya mani mei ele epi kanim kanim ok eririm epi ei, ekii se kis mołpu kin, epi wii kun mił pinerim mon. Ele nge, en enim nge noman ele yi mił enerik mon. Ba Gos eim nge noman ele yi piipi eririm. Erpi kin, Gos eim kos owundu piipi, eim kin mandring kindpi mułang kin, ekii se oł tonu omba

ei nge, kui erik mołmun. ²¹ Nimbił erang, Gos eim epi kanim kanim pei eririm epi ei, ambił gii nipi mołum epi ei, to kis erpi mołum konu ei, to tor seng kin, wii mołmun. Mułangin kin, Gos nge eririm epi pei ei, wii kun ka molk kin, nga Gos nge kingam noł nge tilang ka wii ouni sik er mułngii. ²² Sinim yi ni piinmin, Gos ya mei ele epi kanim kanim pei eririm epi ombu, ngenj kumbii sik, ke nik, tor kindinmin ei mił, amb kangił buł tang mengingii enmin yi mił pepi wang kin, akip yi mił ku palim. ²³ Ba ya mani mei ele epi kanim kanim pei, Gos eririm epi ei mendpił mon. Ba yi ku, sinim Gos Gui Ka ei, sinim noman tuk ele, kuni mong kumna mił aka pin sinjpin. Pe sinim yi ku, ngenj kumbii sipin, ke nipin, Gos eim kin sinim kui erpin mułamin kin, Gos kunum ei sinim eim kingam noł mił erpi kindang kin, kui er mołmun. Kunum ele Gos sinim ngenj noman tuk pei erpi kindang kin, sinim sipi orung simba. ²⁴ Gos sinim sipi orung sim ele nge, sinim kui er mołmun. Pule yi mił, sinim epi nipe endi sinałim epi ei, simin ni piipin kui er mołmun. Ba wumb nii endi, epi endi simbii ni piimba epi ei sim kin, nga kui er mułmba min? Ei mon! ²⁵ Ba pe sinim epi nipe endi simin ni noman dinga piinmin epi ei kinenjpin kin, kaplı sinim nipe epi endi simin ni piipin

ei, kunum olt kinan kui er mułmun.

²⁶ Yi mił ku, sinim noman dinga pinermba wumb ei, Gos nge Gui Ka ei opu sinim kin paki tołum. Nimbil erang sinim nipe oł mił endi prei erpin kin, nga sinim epi nipe endi kii sipin simin nipin prei ermin ei sinim piinanmin. Ba Gos Gui Ka sinim nge nipi, eim prei dinga erpi kin, Gos kin ngonum ei sinim piinanmin ek ei, Gos kin kii sipi ngang kin, sinim paki tołum. ²⁷ Nga Gos eim sinim wumb noman tuk ele, piipi kanpi enim. Nga Gos eim Gui Ka epi nipi endi piinim ei, Gos piipi kanpi enim ku. Nimbil erang Gos Gui Ka prei erpi, wumb nii endi Kraiss nge tilap mołmun wumb ei kin, Eim Gos noman ele prei ermba ni piinim mił erpi kin sinim paki tołum.

²⁸ Sinim piinmin, Gos epi kanim kanim pei sipi tikandi kindpi kin, kongun kun ka erpi, wumb nii endi Gos eim kin noman ka piipi ngonmun ei, yi mił enim. Wumb ei, Gos eim noman ele yi ni pendrim mił wumb ei, Gos eim kin sipi orung sim. ²⁹ Nimbil erang wumb nii endi, kumb ok Gos eim ni piirim mił, eim noman ele yi ni pendrim ku. Gos eim si orung sipi erang kin, ok eim nge kingam Jiisas mołum mił mułngii. Molkin, Kraiss eim kumb se wu num mułang kin, nga wumb nii endi Gos kin pii gii ninjing wumb ei, eim angim noł ekii mił mułngii. ³⁰ Wumb

nii endi, kumb ok Gos eim si orung simbii ni pendrim mił wumb ei, eim sipi orung sim. Seng yi ku wumb ei Gos eim kin 'Wumb kun ka.' nipi mundum. Mundum wumb ei, Gos eim wumb kun ka nipi wumb ei, Gos eim nge kingam noł mił, tilang dinga ka wii ei mok to ngum ku.

*Gos Noman Ka Ei Sinim
Kaimb Sipi Ngonum*

³¹ Gos epi kanim kanim pei sinim kin eririm ei, sinim nipe ek nimin? Pe Gos sinim kin mołpu kin, sinim epi kanim kanim paki dinga topu erim kin, wumb nii endi sinim kin opu orung erpi ngumba? ³² Gos eim nge kingam eim kin, ambil gii ninerim mon. Ba Gos eim nge kingam sinim wumb pei paki tumba nge kindim. Yi mił erang, Gos kingam sinim kin wii ngum kin, kapli nga eim sinim epi kanim kanim pei Kraiss eim kin ouni sinim kin epi pei ngunermba min? ³³ Wumb nii endi Gos eim sipi orung seng mołmun wumb ei, nga wumb eipi endi ok kapli kos piik kin, opu orung erik ngungii min? Ei mon! Gos eim mendpił sinim wumb kun ka mołmun, ninim. ³⁴ Yi mił, wumb nii endi kapli wumb eipi kin kos piipi, mok tumba min? Ei mon! Ba Kraiss Jiisas eim kołpu kin, nga Gos sipi kindang kin, angpi tonu opu nga konj mołum ku. Pe eim Gos kin angil tundung orung kun mołpu kin, nga sinim paki tumba nge Gos kin prei

dinga erpi, ngopu mołum.
³⁵ Wumb nii endi Krai nge noman ka ei sinim kin ngum ei to si kindmba? Oł embin tui sinim kin tonu omba min; nga ngenj kumbii simin min; nga wumb sinim kin kepil tok oł embin tui ngungii ei min; nga sinim kuni tumba min; nga sinim alap nin, epi sinalim min; nga epi kis kombur sinim kin to kis ermba min; nga wumb sinim kin opu erik to kundngii min; nga oł kanim kanim ombu pei, sinim nge noman ngołum ei, sinim Krai to tor si kindngii min? Ei mon mendpil!
³⁶ Gos ek ka ei ok mon poł pendim mił yi ninim.

“Pe sinim Krai nge wumb tilap mułamin ełe nge, kunum kunum wumb eipi sinim to kundmun mił nik erik erik enmin. Yi mił, wumb ei sinim kung siipsiip to kondułmun mił sinim yi ni kanilmin.”

³⁷ Ei mon! Sinim dinga peng kin, oł embin tui epi ombu kanim kanim pei to mani mendpil kindinjp kindinjp. Ełe nge, Krai nge dinga ei, sinim kin ngum ełe nge Krai eim kaimb sipi, sinim kin noman ka ngum.

³⁸⁻³⁹ Yi mił erang, na keimi ni piind ei, epi endi Gos eim noman dinga ka ei, sinim to eipi kapli kindnermba, mon! Kułngii oł ei min; nga konj oł ei min; nga Gos nge enjel ei min; nga muł mei ełe peng erik tep mołmun wumb ei min; pe salim epi ei min; nga

ekii se mendpil tonu omba epi ei min; nga dinga kanim kanim ei min; nga mei ton-drung epi ei min; nga ya mei mundrung epi ei min; nga epi eipi endi Gos kanim kanim ya mani mei eririm epi ei min; epi ei pei, Gos noman ka sinim wii ngum ei kapli si kindnermba mon! Gos noman ka ei Krai Jiis sinim nge Owundu kin tonu om.

9

Gos Kin Eim Nge Tilap Wumb Esrel

¹ Na ek keimi nind. Na Krai nge wu na ek kend tunand mon. Gos nge Gui Ka ei, na noman tuk ełe paki topu kin, na noman ngołum. Yi ku, na noman tuk ełe piimbii ek ei, Gos Gui Ka ni ngołum. ² Yi mił, na noman tuk ełe embin owundu pepi kin, na nge wumb tilap miyem ende Jura wumb kin, na noman tuk ełe kumbii owundu kunum kunum pepi pupu kin, poru ninanim mon. ³ Yi mił, na kapli erim kin, na en enim piip kin, na Krai wakin top mani kind si kindip yi enj kin, kapli Gos na kos owundu piipi kin, na sipi dup konu kis ełe kindmba ełe nge, na nge wumb tilap miyem ende Jura wumb ei, Gos sipi orung simba. ⁴ En enim Esrel wumb, Gos nge wumb tilap se mundum. Mundang Gos eim erang kin, eim nge kingam noł mułangin kin, eim nge noman dinga tilang owundu ei kenjing ku. Nga

Gos eim ek dinga nipi pendrim ek ei ni ngopu kin, nga Gos eim lo ek ni ngopu kin; nga enim Gos keimi kin men tolmun ol ei nin; nga Gos ok ek keimi nipi ngumbii nirim epi ei sinjing ku. ⁵ En enim kumb ok kupenjpın nol Eiparam, Aisak, Jeikop nge tilap ende ele nge, en enim tonu onjung. Ok tilap ele nge, Kraıs ya mani mei ele opu, eim mei wu mendpil, wumb ei nge tilap ende mulum. Mulang kin, pe eim epi kanim kanim pei Gos tep er molum. Eim Gos mendpil! Kaplı sinim eim embe kunum kunum ambil tonu kindmin, keimi!

⁶⁻⁷ Ba na ek nind ei, Gos ok ek keimi ni pendrim ek ei tonu onanim, pa ninand mon. Nimbil erang, wumb tilap kopur, Esrel wumb kin tonu onjung. Ok wumb tilap ei Esrel nge wumb tilap mendpil mon. Yi mil ku, Eiparam nge tilap wumb aninga kopur eim kin tonu onjung; ba wumb ei, Eiparam nge kingam nol mendpil mon. Gos ek yi nipi Eiparam ngum, "Aisak nge wumb tilap mendpil ei, ninim nge wumb keimi mendpil mulngii," pa nim. ⁸ Ei pule yi mil, kangil ya mani mei ele wumb ngenj ele mengk tor kindinmin kangil ei, Gos nge kingam nol mendpil mon. Ba pii gii wumb kangil ngenj ele mengk tor kindinmin ei, Gos eim ok ek keimi ni pendrim mil menginmin ei,

Eiparam nge wumb tilap keimi mendpil molmun. ⁹ Yi mil, Gos ok ek keimi ni tor kind pendrim mil ek yi ninim. Kunum ele, nga kung ngii ele na orung ombii ni pendinj kunum ei, amb Sera kangı endi mengmba.

¹⁰ Ba ei mendpil mon ku! Nimbil erang, amb Riipeka nge kangı tal erinjngil endeim eim sinim kupenjpın Aisak. ¹¹⁻¹² Ba Gos eim noman ele, ok ni pendim mil mendpil, eim kangil endi to mundum. Nga Gos yi nipi, amb Sera ngurum, "Kangı kumna Eiso eim molpu kangı ekii Jeikop eim ek nimba mil ekii sipi kin, eim kin kongun erpi kin, yi ermba. "Gos kumb ok ek yi ni pendrim mil, ekii se kangı tal mengim ei, el elıp kis min ka endi erngil ei, Gos kangil nii endi eim noman ele ermba ni to mundum mil erim. Ei eim kongun wu Jeikop, epi endi ermba mil ei piinerim mon. ¹³ Yi mil, Gos kumb ok, ek ka mon pol pendrim mil ek yi ninim, "Na wu Jeikop kin noman ngond, ba na wu Eiso kin noman ngonarip kin, opu orung erip ngond."

¹⁴ Yi mil, sinim nipe ek endi nimin? Sinim Gos ol kun ka endi enanim pa nimin min? Ei mon mendpil! ¹⁵ Yi mil, Gos Moses kin ek yi nirim, "Na wumb nii endi kin, noman ka ngumbii wu ei, kaplı yi erip kin, noman ka ngumbii. Nga na wu endi kin kaimb sinj kin, kaplı yi mil na kaimb simbii ku." ¹⁶ Yi mil peng kin,

Gos noman kaimb siġim oġ ei, wumb en enim noman eġe, epi ei simin ni piinmin miġ ei, sinerngii mon. Ba Gos eim noman eġe piġim miġ, wumb kin kaimb sipi ngoġum. ¹⁷ Yi miġ, ok Gos ek ka ei mon poġ pendrim miġ, King Pero kin nipi ngurum. “Na nim kin epi enj ei, nim king owundu moġun puġe ei, na nim si kindamb moġun ei nge, na nge noman dinga ei nge, andan tamb kin, wumb pei keningii. Kanik kin, na nge embe ei, wumb mei konu orung orung pei ambiġ tonu kindngii. Eġe nge mendpiġ, na nim king mundunj,” pa nirim. ¹⁸ Yi miġ peng kin, Gos eim wumb nii endi kin, eim noman ka ngumbii ni piġim miġ ei, kapġi eim wumb ei kin, eim noman ka piipi kin, kaimb si ngoġum. Nga Gos wumb nii endi kin, noman tuk dinga kis pengġi niġim miġ, kapġi Gos eim noman eġe, wumb ei kin, noman tuk dinga kis pengġi niġim miġ elim. Nga Gos eim noman eġe ermbii ni piimba ei ermba ku.

Gos Nge Popuġ Kis Kin Nga Noman Ka Kin

¹⁹ Enim wumb endi na kin ek yi nimba. “Ei yi miġ kapġi nimbiġ erang Gos wumb oġ kis enmin ninim. Nga wumb nii endi Gos noman eġe to eipi kindmba?” ²⁰ Ba ei nim wu nii endi dinga pukun kin, Gos kin ek ngokun ek ni orung kindnjii min? Ek ekin endi yi miġ paġim. Kapġi mei nganmbi ming endi miġ wu

endi erim kin ek yi nimba? “Nimbiġ erang nim na yi miġ en?” nimba. ²¹ Pe wu endi mei nganmbi sipi kin, ming elim wu endi eim mei aninga kopur sipi, ming taġ erim. Wu ei ming endi kongun ka elim ming ka erim. Nga endi ming ka mon, ei kongun wii miġ ming endi erim. Erim ei kapġi min mon?

²² Gos oġ erim miġ ei kapġi min mon? Gos eim popuġ kis pim popuġ ei, peni eġe tor kindmba enim kindang kin, wumb Gos nge noman dinga ei piik kun erngii. Pe nga, wumb ming miġ wumb ei, mandi dup konu eġe ngenj kumbii singii er moġmun. Ba Gos eim wumb ei kin, kunum oġt kanpi wiik tang kin, wumb molk punmun. ²³ Yi miġ erang, Gos eim noman eġe, tiġang owundu pei ka wii ei, sinim wumb pei kin noman ka andan topu, ngo tor kindrim. Kindpi kin, wumb ming miġ nii endi, Gos eim kin ok sipi mundrum wumb ei kin, noman ka piipi, kaimb sipi ngurum wumb ei, Gos nge tiġang owundu ka wii singii. ²⁴ Sik kin, sinim mendpiġ, Jiisas kin pii gii ninjpin wumb ei, Gos eim kin sipi mundrum. Ba ei Jura wumb tiġap mendpiġ mon. Ba nga kopur torung wumb tiġap eipi, Gos eim kin sipi mundrum ku. ²⁵ Gos ok ek ka ei ek ni tor kindiġim wu Osiya, mon poġ pendrim miġ yi ku ninim.

“Wumb nii endi, ok nam
wumb mulenjing

wumb ei, akip nam nge wumb mułngii, pa ni sip mundmbii. Nga wumb nii endi, ok nam nge wumb tilap mulerangin kin, na noman ka en enim kin ngunenj wumb tilap ei, akip nam nge noman ka ngo sip mundmbii.”

²⁶ Wumb en enim mulk konu mendpil e, Gos wumb ei kin ek yi nirim.

“Enim na nge wumb mulamin konu e, Gos kunum kunum konj mołulum konu e, enim, nam Gos nge kingam noł mołmun, pa nimbi.”

²⁷ Gos ok ek ka ek ni tor kindilim wu Aisaiya poł pendrim mił Esrel wumb kin wii dinga topu yi ninim.

“Yi mił peng Jura wumb tilap e, ep noł ku kulta mił pei mołmun. Sinim beltmin ei kapli enanim mon; ba Gos wumb ei kin aninga kopur, eim kin sipi orung simba. ²⁸ Nimbił erang, Gos Owundu ya mani mei e, wumb oł kis enjing ei, kos owundu piipi, kumep kis ei sikirpi sipi, wumb ei kin ngumba.”

²⁹ Gos ek ka ok Aisaiya mon poł pendrim mił yi ninim,

“Gos eim wumb tonu epin pei mułangin kin, tep er mołum Gos ei, sinim wumb kupenjpın noł tilap aninga

kopur wakin topu, mundnelangin kin, kapli sinim Sorom nin Gomora konu tał e, kulnjung wumb mił mułulamin.”

Esrel Wumb Gos Kin Pii Gii Ninenjing Mon

³⁰ Yi mił erang, pe sinim nipe ek endi nimir? Ek yi mił endi nimir; torung wumb tilap eipi ei, en enim Gos nge oł kun ka ei, kongun dinga erik sinenjing mon. Ba wumb en enim Gos eim kin sipi mundang kin, kun ka mulnjung. Nimbił erang, wumb ei, en enim Gos eim kin pii gii ninjing ei, sipi mundum. ³¹ Ba Jura wumb tilap en enim kongun dinga erik, en enim Gos lo ek e, kun ka ei ekii simin nik enjing. Ba en enim Gos nge lo ek e, ekii sik enjing ei, kapli enerim mon mendpil! ³² Nimbił erang en enim kapli enerim? Yi erang kin, en enim Gos kin pii gii nik, Gos nge oł kun ka oł ei simin nik enenjing mon. Ba en enim kongun dinga erik kin, Gos nge oł kun ka simin ni piinjing wumb ei, en enim Kraisi ei kom ku mił mołum ei, wumb ei simb kom ku e, tok bok tunjung. Tok kin, Kraisi kom ku mił, eim kin pii gii ninenjing mon. ³³ Kumb ok, Gos ek ka mon poł pendrim mił ek ei Kraisi kin yi ninim.

“Enim kanik piik erngii! Ya Saiyan konu e, kom ku mił endi pałim ei, Gos nge kom ku dinga ei, wumb simb e, kep

tang kin, en enim erpi to kindang kin, mani pungii ni pendim. Ba wumb nii endi eim Gos kindim kom ku kin, pii gii nimba wumb ei Gos kindim kom ku ek kin, eim singambił kulermba mon, ba dinga pupu engmba.”

10

Jura Wumb Tilap En Enim Gos Nge Oł Kun Ka Ei Sinenjing

¹ Na engnan noł, nam noman tuk ełe dinga piind ei, Esrel wumb ei Gos sipi orung simba. Ełe nge, na wumb en enim kin prei erip Gos ngond. ² Na wumb en enim kin pii kun erip kin, ek ni tor kindind. En enim Gos kin dinga pang kin, ekii simin nik enmin; ba wumb en enim noman ełe, Gos kin piik kun ka enałmin mon. ³ Yi mił erang, wumb en enim pii kun enarik kin, Gos enim wumb kun ka nimba mił, ei pii poł tunanmin mon. Nga en enim noman ełe oł kun ka oł ei ambił tonu kindmin ni piinmin, ba Gos en enim wumb kun ka mołmun nim mił, ei mandring punarik kin, ba en enim noman ełe ekii sik ełmin. ⁴ Yi mił erang, Kraiss tonu wang kin, pe Jura lo ek ei mani pupu poru nim. Yi mił, wumb nii endi Kraiss kin pii gii nik, ekii sik enjing wumb ei, kun ka mołmun wumb nimba.

Gos Wumb Pei Si Orung Simbii Ni Piinim

⁵ Ei yi mił, Moses ok mon poł pendrim mił yi ninim. “Wumb nii endi, Gos lo ek pei ekii simba wumb ei, Gos kin kun ka se mułmba,” pa nirim. Wumb nii endi Gos lo ek nirim mił ekii sipi mułmba wu ei, konj sipi er mułmba. ⁶ Ba wumb en enim Kraiss kin pii gii ningii wumb ei, Gos kin kun ka mułngii ełe nge yi ninim. ‘En enim kin noman tuk ełe, ek yi piinerngii mon!’ Wumb nii endi eim ei tonu epin konu ełe tuk ba, ełe nge pupu kin, Kraiss ya mani mei ełe tu wumba. ⁷ Nga enim yi mił ninerngii mon ku; ‘Wumb nii endi eim mer mei ełe mandring ba,’ ełe nge pupu kin Kraiss kołpu pałim konu ei, sipi orung tonu tu wumba. ⁸ Ba Gos ek ka ei nipe ek ninim? Gos ek ka ei enim kin mandi opu sałim ei, enim gupu ełe kin, noman tuk ełe pałim. Peng kin, Gos ek ka sinim ni tor kindinjin ełe nge, enim pii gii ningii. ⁹ Yi mił, enim gupu ełe ek dinga ni tor kindik yi ningii, ‘Jiisas eim Owundu,’ pa ningii. Nga enim noman tuk ełe pii gii nik kin, Jiisas kołpu pim kin, Gos eim sipi kindang, angpi tonu opu, nga konj mołum ełe nge. Kapli Gos enim Jiisas kin sipi orung simba. ¹⁰ Yi mił erang, enim noman tuk ełe Jiisas kin pii gii ninjing kin, Gos kin kun ka mołmun. Nga enim gupu ełe, ek dinga ni tor kindinjing kin, Jiisas kin pii gii nimin ełe, Gos enim sipi orung eim kin simba. ¹¹ Gos ek ka

Krais kin yi ninim, “Wumb nii endi Eim kin pii gii nimba wumb ei, Eim kin singambil kulermba mon. ¹² Yi mił, Jura wumb kin wumb tilap eipi wumb kin, Owundu ningil ele molk, ende mił kindinmin. Sinim pei Gos sinim nge Owundu endeim mendpił mołum. Mołpu kin, eim nge noman ka ni, epi ka wii ei, wumb nii endi eim nge embe sipi kin, kii sipi elmin wumb ei ngołum. ¹³ Yi mił, Gos ek ka ei yi ninim, “Wumb endeim endeim ni Owundu nge embe kii sik kin, men tok erngii wumb ei, Owundu eim sipi orung simba.” ¹⁴ Ba wumb nii endi Jiisas kin pii gii ninelangan kin, nimbił oł mił erik Jiisas kin wii tulangan? Nga wumb nii endi, Jiisas ek ka piinenelangan kin, nimbił oł mił erik kin, pii gii nilangan? Pe nga wumb endi Jiisas ek ka ni tor kindmba wumb endi mulerim kin, kapli nimbił oł mił erik kin, piingii? ¹⁵ Nga Jiisas eim nge ek ka ni tor kindngii wumb endi kindnerim kin, kapli nipe mił wumb Jiisas ek ka ni tor kindngii? Jiisas ek ka yi ninim, “Wumb Jiisas ek ka sik, tu wunmun wumb ei, oł ka wii mendpił enmin.”

Esrel Wumb Gos Ek Ka Ekii Sinenjing

¹⁶ Ba wumb pei Gos ek ka ei en enim ekii sinenjing mon. Kumb ok ek ni tor kindilmin Aisaiya mon poł pendrim ek yi ninim. “Sinim nge Owundu wumb nii endi,

Gos ek ka ei sin ninjpin ek ei pii gii ninjing? ¹⁷ Yi mił peng kin, sinim pii gii ninmin ei wumb ek ka ni tor kindnjing konu ele piipin kin, pii gii ninmin. Nga ek ka endi sinim piinmin ei, Krais nge ek ele, sin ni tor kindinmin.

¹⁸ Ba na ek endi kii sin. Wumb pei ek ka ei enim piinenjing min? Keimi, en enim piinjing ei, Gos ok ek ka yi ni pendrim mił ninim.

“Wumb en enim gupu ele Gos ek ka wumb konu mei orung orung ele am pei ni tor kindnjing. Nga ek ka ei, wumb pei mei konu orung orung turii ele pepi pum ku.”

¹⁹ Nga na ek endi kii sind.

“Esrel wumb Gos nge ek ka ei piik kun enenjing min?”

kumb se, Moses ek yi nirim,

“Na enim oł yi eramb kin, enim Esrel wumb molk kin, wumb tilap eipi, tilap ende mon wumb ei epi ka wii sengin kin, enim kanik, bun bun kulk kin, simin ni piingii. Nga na oł yi eramb kin, enim Esrel wumb molk wumb tilap wii mił, noman kun ka pinalim mił wumb ei kin, enim popuł kis sik ngungii.”

²⁰ Pe nga, Aisaiya ok ek dinga ni pendrim ei, mund mong topu ninerim mon; eim ek yi nim,

“Nga wumb kopur en enim na kenmin ni piinenjing wumb ei, na kan sinjing. Wumb kopur na kanik kin, kii sinenjing wumb ei kin, na nam peni ele tor op kin, andan tunj.”

²¹ Ba na Gos Esrel wumb kin, piip ek yi nind, “Na kunum olt, nam angil tor kindip kin, enim nam kin ongii nip enj; ba wumb ei, na ek ekii sinarik kin, nga na kin kis piik ngok, opu orung elmin wumb mil molmun.”

11

Gos Esrel Wumb Aninga Kopur Kin Kaimb Sipi Ngum

¹ Na nga ek endi kii sind ei, Gos eim nge Esrel wumb tilap ei to tor kindim min? Ei mon mendpil! Na Pol Esrel wumb tilap ende wu. Nga na Eiparam nge miyem ende wu. Nga na Benjmin nge tilap ende wu ku. ²⁻³ Gos eim nge wumb tilap Esrel ei eim kumb se piipi mundum wumb ei, to tor kind mundnalim mon. Ok Gos ek ka mon pol pendrim wu Elainja Gos ek ni tor kindnim wu endi kin nirim mil, ei piinanmin min? Elainja wu ei Esrel wumb kin kos er ngopu kin, Gos kin men topu yi nim.

“Gos Owundu, nim nge ek ka ni tor kindilmin wumb ei Esrel to konduk poru ninjing. Nga nim nge kulmal kalilmin konu ei to kis monduk kin, mani kind si kindnjing. Pe nga na minj mol; ba na

kuruk andik kin, na to kundngii enmin ku.”

⁴ Ba nipe ek endi Gos Elainja kin nipi orung kindpi ngum? Eim yi ninim, “Na nge wumb 7,000 pei molmun wumb ei, ek kend gos Beil kin mong gopsing pii polk, men tok ngunenjing wumb ei, nam kin sip tuk si mundunj. ⁵ Pe nga akip yi mil ku, Gos Esrel wumb tilap aninga kopur eim kin sipi, tuk si mundum. Mondpu kin, Gos eim wumb ei kin kaimb sipi, noman ka ngum. ⁶ Ba Gos eim noman ka ngolum wumb ei, si tuk sipi mundum. Mundum wumb ei, kongun yi nge enenjing mon. Sinim kongun yi nge ei enjpin kin, kapli Gos noman ka ngolum ol ei, noman ka mendpil mon.

⁷ Yi mil, sinim nipe ek endi nimin? Gos epi ei Esrel wumb kan simin nik, dinga kindik enjing; ba epi ei sinenjing mon. Gos eim wumb kopur aninga si tuk, si mundum wumb ei mendpil sinjing. Ba wumb eipi kopur Esrel wumb en enim noman tuk ele Gos dinga ei erang kin, nga wumb ei epi ka ei sinenjing mon. ⁸ Kumb ok Gos ek ka mon pol pendrim mil ek ei yi ninim,

“Gos eim wumb noman tuk ele erang kin, or mil pik. Nga Gos wumb ningil ei erang kin, kengii pineririm. Nga Gos wumb kom ei erang kin, ek piingii pineririm ku. Pe en enim yi minj er molk

wangin wangin kin, pe
yi ku er mołmun.”

⁹ Pe Deipis ek nipi yi ninim,
“Pe nga wumb kuni nonmun
peł ełe Gos erang kin,
ka op mił nin, omu
kon nin, nga kui ka
nem seng pałmin mił,
wumb en enim to
mani kindang kin, en
enim Gos kin kumep
kis ngumba nge ei
singii.

¹⁰ Pe nga en enim ningił ei
tumbun mołpu, ei emii
er peng kin, en enim
kinałmin mon. Nga
en enim buł to ek nik;
nga sik er kun en-
erngii mon; ba ek ni
peng kunum kunum
mułngii.”

*Gos Wumb Tilap Eipi
Wumb Sipi Orung Sin*

¹¹ Yi mił, na nga kii sind
kunum ei, Jura wumb tilap
oł kis enjing ełe, bok to mani
punjung ei, nga Gos kin angk,
tonu ongii pinerim; ei mon
mendpil! Ba Esrel wumb en
enim Gos kin buł ngok enjing
ełe nge, Gos wumb tilap eipi
si orung sim. Gos epi ka wii
ei, torung wumb tilap eipi
sinjing. Sengin kin, Gos oł ei
erang kin, Jura wumb epi ka
wii ei, en enim kanik simin ni
piik kin, wumb kin popuł kis
sinjing. ¹² Pe nga, Jura wumb
Gos kin pii gii ninenjing ełe
nge, ya mei konu ełe orung
orung wumb tilap eipi pei,
Gos nge epi ka ngum ei sin-
jing. Nga Jura wumb en enim
Gos nge oł ka ei si kindik kin,

oł ełe nge, wumb tilap eipi
ombu kin, oł ka ei tonu om.
Pe nga, Esrel wumb pei nga
Gos nge oł ka ełe ekii sik kin,
eim tilap tuk punjung kin,
kapli oł ka ei nge, wumb tilap
pei kin, am oł kun ka wii tonu
omba.

¹³ Pe na Pol ek ka ni
tor kindip kin, enim torung
wumb tilap eipi wumb kin
ngond. Ei na Gos nge ek se
andił wu mołup kin, wumb
torung wumb tilap eipi kin,
mołup kin, kongun yi ermbii.
Erip kin, na nam ka piip,
bong nip, Gos nge kongun ei
end. ¹⁴ Na yi mił erip kin,
na nam nge Jura wumb tilap
ei, en enim Gos epi ka ei,
bun bun kulk, simin ni piik,
erngii. Ełe nam nge Jura
wumb kopur, en enim kapli
Gos eim kin sipi, orung seng
ongii nge, na Pol kongun
ermbii. ¹⁵ Yi erang, Jura
wumb tilap ei, Gos kin buł
ngangin kin, to tor kindang
mołmun. Ełe nge, Gos pe
torung wumb eipi pei konu
mei orung orung ei, Gos nga
sipi orung sim. Yi mił, Gos
nga Jura wumb orung sim
kin, kapli pułe yi mił, wumb
kolk, nga angk, tonu ok, konj
mołmun yi mił mułngii.

¹⁶ Ek ekin yi ninim, kumb
se, bres plawa aninga kopur
sik, bres erik kin, Gos kin
ngołmun. Nga bres kumna
ei. Gos nge kapli nga plawa
owundu ei, Gos nge ku. Nga
endi yi ku, ond dumbuł ei,
Gos nge pim kin, kapli nga
puł nin kirang ei, Gos nge
ku. Pułe yi mił, ond dum-

buł nin, bres kumna ei, wu Eiparam mił, nga ond kirang nin bres plawa ei, Esrel wumb mił. ¹⁷ Ba Gos ond olip kirang kopur engin to si kindim ei yi mił, Jura wumb kombur, ond olip kirang mił ei, to si kindim. Si kindpi kin, nga wumb tilap eipi torung wumb ei, ond olip kirang wii mił, nga erang kin, ond olip kirang mendpił konu ele, dambiltpi ende kindim. Kindang kin, nga akip enim ond olip mam ele, Gos epi ka wii sik, Jura wumb kirang kumna mił, enim nge konu ele sinmin. ¹⁸ Yi mił, enim Gos ok Jura wumb ond olip kirang mił, engin topu kindrim ele, enim bong nin-erngii mon. Enim ond olip kirang ei kin, bong ninjing kin, kapli enim kom se piik, kun erngii ele nge, enim ond olip puł ei, enim mingnenjing mon; ba ond olip puł ei, enim mengim.

¹⁹ Ba enim yi ningii ni pi-ind. "Gos eim Jura wumb ond Olip kirang mił, eim engin topu kindim. Kindpi kin, nga eim sinim dambiltpi ende kindpi kin, olip kirang ok pim nge konu ele, eim se ende kindim." ²⁰ Ei keimi mendpił, Gos Jura wumb ond olip kirang mił, eim enim engin topu kindim. Nimbil erang, en enim Gos kin pii gii ninenjing mon. Ba enim torung wumb tilap eipi pii gii ninjing ele nge mendpił, dinga angk molmun. Molk kin, enim noman tuk ele, Jura

wumb kin bong nik, ol yi en-erngii mon! Ba enim Gos ol erim mił, enim mund mong kulk yi erngii! ²¹ Yi mił, Gos Jura wumb ei, ond olip kirang mendpił mił, eim enim to tor kind si kindim. Yi erang kin, Gos enim wumb tilap eipi ond olip kirang eipi mił ei, kan wiik tunermba mon ku! ²² Ya ele enim kinei! Gos nge noman ka ngopu kin, nga wumb kin kos owundu piipi, kumep kis ngołum ku. Jura wumb, Gos nge ol ka ei buł ngunjung kin, Gos wumb ei kin, kos owundu piipi, kumep kis ngołum. Ba enim tilap eipi wumb, Gos kaimb sipi ngum kin, kapli enim Gos nge kaimb sipi ngołum ele nge, mandi er mułngii! Mon pim kin, Gos enim to kis erpi si kindimba ku. ²³ Pe yi mił, Jura wumb ok Gos wumb ond olip kirang mił engin to si kindim wumb ei, Kraiskin pii gii ninarik, si kindnjing kin, kapli Gos wumb ei kin, dambiltpi ende kindang, ond olip puł ele orung pungii. Puk, Gos eim kapli dinga ele erang kin, wumb ond olip puł ele orung puk mułngii. ²⁴ Enim piinmin! Ok, enim torung wumb ond olip kirang wii mił emi pin mulnjung. Mułangin kin, Gos eim enim engin topu, si tuk sipi, ond olip mendpił ele kin, dambiltpi ende kindim. Ond olip ei, enim nge ond mon. Yi mił erang kin, nga Jura wumb ond olip kirang mendpił mił ei, kapli Gos nga

sipi, orung sipi kindang kin, ond olip mendpil nge pul ele, dambilpi se ende kindmba.

Gos Eim Noman Ka Piipi, Kaimb Sipi, Wumb Pei Ngum

²⁵ Engnan no! Ek keimi endi koi erpi palim ek ei, enim piingii ni piind. Mon pim kin, en enim noman ele epi ei sin sinim piinmin ni piingii. Yi mi!, na enim kin koi erpi palim ek ei, pule nip ngumbii end ek ei, yi mi!, Jura wumb kopur en enim noman tuk ele dinga puk mulnjung. Molk pangin kunum ele, wumb tilap eipi, Gos mo!um konu ele tuk ok, pei molk kapli enjing.
²⁶ Kapli ol ele nge, nga Jura wumb pei, Gos sipi orung simba. Sipi kin, Gos ek ka dinga ok mon pol pendrim mi! Krai kin ek yi ninim.

“Saiyon konu ele paki to!um wu ei tonu omba. Opu wu ei, Jeikop nge wumb kupam no! ol kis enjing ol ei, pei si kindmba.” ²⁷ Ele nge, na ek keimi dinga wii nip pendind kunum ei, na enim ol kis enjing ei, na si kindmbii.”

²⁸ Nimbi! erang, Jura wumb Gos ek ka ei ekii sinark mulnjung wumb ei kin Gos bu! ngopu yi erim. Ele nge enim torung wumb tilap eipi ele Gos paki tum. Ba Gos eim Jura wumb kin noman ka ngopu kin, nga eim nge wumb mendpil sipi er pendim. Ele nge Gos eim ok Jura wumb kupenjing no!

kin ni piipi yi erim. ²⁹ Yi mi!, Gos eim ok wumb eim kin sipi mundum wumb ei, Gos eim epi ka endi wii ngumbii nirim mi! epi ei keimi ngo!um. Ele nge Gos eim noman ele ekii se ak topu, orung kindpi ngunermbii, ni piinalim mon. ³⁰ Enim torung tilap eipi wumb ok, enim Gos ek ka ei ekii sinarik yi elmin. Ba akip, enim Gos noman ka piipi, kaimb sipi, Gos enim kin ngum epi ka ei enim sinjing. Nimbi! erang, Jura Gos nge tilap wumb ei, Gos ek nirim mi! ei piinarik kin, ekii sinenjing mon. ³¹ Yi mi! ku, pe Jura wumb tilap Gos ek ka ei piinarik kin, ekii sinanmin mon. Yi mi! erang, akip Gos enim wumb tilap eipi kin, noman ka piipi kin, paki tonum. Ba ele nge, ekii se Gos eim Esrel wumb kin noman ka piipi, kaimb sipi kin, paki yi mi! tang singii ku. ³² Yi mi! erang, Gos eim wumb pei eim nge lo ek ei ekii sinarik kin, pii gii ninenjing wumb ei, kan ngopu mundum. Mundum ele nge Gos eim wumb pei kin kaimb sipi, noman ka ngumba.

Sinim Wumb Pei Gos Embe Ambil Tonu Kindngii

³³ Keimi mendpil, Gos eim epi ka wii pei mendpil salim ei nin, nga eim noman ka wii mendpil ei nin, nga eim epi kanim kanim pei piinim epi ei, eim kin piki topu, owundu mendpil mo!um. Sinim mei wumb kapli, Gos nge mok topu elim ol ei nin, eim nge

oꞑ kanim kanim kun elim oꞑ ei nin, sinim piinmin miꞑ ei kapꞑi enermin mon. ³⁴Pe Gos kumb ok mon poꞑ pendrim miꞑ ek ka yi ninim,

“Wumb nii endi, sinim nge Owundu eim noman ele piinim miꞑ epi ei, sinim kapꞑi piimin min? Nga wumb nii endi, eim kapꞑi ermba miꞑ oꞑ ei Gos kin ek ni ngumba min?”

³⁵Nga wumb nii endi, eim kunum endi Gos kin epi endi ngolum ei, Gos eim kin kapꞑi ngo orung kindii nimba min?” Mon mendpiꞑ! ³⁶Yi miꞑ erang, Gos ya mani mei ele epi kanim kanim pei Gos eim pulwu moꞑum. Nga Gos eim yi ku epi kanim kanim pei se ende kindpi tep er moꞑum. Nga epi kanim kanim pei ei Gos nge seng kin, eim embe ambil tonu kindngii. Sinim Gos nge embe kunum kunum ambil tonu kindmin. Ei keimi!

12

Sinim Ngenj Kin Noman Konj Ei Gos Kin Ngumun

¹Ei yi miꞑ, engnan noꞑ, nimbil erang Gos nge noman ka ngolum ele nge, na enim dinga to konj kindiꞑ. Enim ngenj pei ei Gos kin orung ngungii. Yi miꞑ, wumb Gos kin kulmaꞑ kalk ngolum miꞑ enim yi erngii! Ba enim ngenj pei konj muꞑang kin, enim oꞑ kun ka Gos kin ngungii. Ngangin kin, Gos eim noman ele, ei eim kin enim men tok elmin oꞑ ele nge miꞑ Gos eim simba. Oꞑ

yi nge, ei Gos kin men keimi toꞑmun oꞑ ei, sinim noman ele yi miꞑ pimba. ²Peng kin, enim ya mani mei ele wumb oꞑ kis enmin oꞑ ei miꞑ, enim yi enerngii mon! Ba Gos erang kin, enim noman tuk ele konj ka mendpiꞑ ngang kin, singii. Sengin kin, yi miꞑ enim Gos nge nipe oꞑ kun ka endi eim noman ele erngii, ni piinim miꞑ, yi erngii. Erik kin, enim oꞑ kun ka ni, Gos nge noman enim epi ei ni; Gos nge oꞑ keimi mendpiꞑ pei piingii. ³Nimbil erang Gos eim noman ka ei nge na kin dinga ngum. Ele nge, ek na enim kin endeim endeim ni ngond. Enim wumb owundu moꞑmun, ni piinerngii mon. Ba enim moꞑmun miꞑ, yi erik pii kun erik muꞑngii. Enim noman tuk kun ka palim miꞑ ni piik Gos enim pii gii ningii nipi ngum miꞑ, yi endeim endeim ni piik muꞑngii. ⁴Yi miꞑ ku, sinim wumb ngenj ele pei erpi kin, kanim eipi eipi kind pendrim. Pe ngenj eipi eipi er pendrim miꞑ, ei pei kongun ende, endi enanmin mon. ⁵Yi miꞑ ku, sinim wumb pei moꞑmun. Ba Krai nge wumb ngenj ende minj moꞑmun. Nga sinim endeim endeim ni, wumb eipi kin Gos dambiltpi ende kindang kin, ngenj endeim miꞑ peng moꞑmun. ⁶Gos sinim kin noman ka ngolum ele nge, sinim endeim endeim ni, kongun eipi eipi ermin nge dinga ngum. Ele nge, Gos nge noman ka, epi ka wii, ei wii ngum. Ngang

kin, wu endi Gos ek ka endi sim mił, ni tor kindim kin, kaplı eim pii gii palim mił, ni tor kindmba. Sinim yi mił ermin ku. ⁷ Kaplı wumb nii endi, eim wumb eipi paki tumba nge noman pim kin, kaplı wu ei wumb eipi paki dinga wii tumba. Pe nga wu endi, eim ek emb tumba nge noman dinga pim kin, kaplı wu ei, wumb eipi kin ek emb dinga topu ngumba. ⁸ Pe wumb endi eim wumb eipi noman to konj kindmba nge noman dinga pim kin, kaplı wu ei wumb eipi kin yi mił, wumb noman to konj dinga kindmba. Nga wu endi, eim wumb eipi kin epi ka mok topu, ngumba nge noman yi pim kin, kaplı wu ei wumb eipi kin ka piipi kin, epi pei ngumba. Nga wu endi Gos nge kongun tep wu mułum kin, kaplı wu ei eim kongun ełe minj piipi kin, dinga erpi mułmba. Nga wu endi wumb eipi kin kaimb si ngołum kin, kaplı wu ei wumb eipi kin ka piipi kin, paki ka tumba.

Noman Ngołmun Oł Ei

⁹ Enim wumb eipi kin noman keimi ngungii. Nga enim oł kis kanim kanim pei buł ngungii. Ngok kin, enim oł kun ka ełe, ambil gii nik mułngii. ¹⁰ Enim wumb eipi kin noman ka ngok kin, enim Kraıs kin pii gii nik kin, angim angim mił mułngii. Molk kin, noman dinga kindik, enim wumb eipi nge embe ambil tonu kindngii. ¹¹ Enim kongun ełe

ten kulk enerngii, mon! Ba enim kongun kunum kunum dinga kindik erngii. Yi mił, enim noman tuk gui dinga kindik kin, Gos Owundu nge kongun erik mułngii. ¹² Enim Gos Owundu orung omba ei nge kui erik mułngii. Mułangin kin, oł embin tui enim kin tonu om kin, kaplı enim dinga angk, kui erik mułngii. Molk kin, enim kunum kunum Gos kin prei ełmin oł ei, ambil gii nik mułngii. ¹³ Kaplı, Gos nge wumb kombur epi endi sinerang mułngii wumb ei kin, enim paki ka wii tok, ngungii. Nga konu eipi wumb kombur enim ngii konu ełe ongii ei, kaplı enim wumb ei kin paki ka tok, tep ka erik mułngii. ¹⁴ Wumb kombur enim kin oł embin tui erik ngunjung kin, kaplı enim Gos kin kii sik, prei erangin kin, Gos wumb ei kin paki ka tumba. Nga enim Gos kin prei erik kin, wumb ombu kin ek kis nik, prei enerngii, mon! ¹⁵ Wumb nii endi ka piim kin, kaplı enim wumb ei kin ka piingii ku. Nga wumb nii endi eim ke nipi, noman embin pim kin, enim wumb ei kin ke nik, noman embin to piik, ngungii ku. ¹⁶ Enim wumb endeim endeim kin, noman ende sek ngungii. Enim noman ełe, wu owundu molmun ni piinerngii mon! Ba enim wumb epi pei sinalıw wumb ei kin, ende nok pek kin, molk pungii. Enim epi kanim kanim pei,

sin piinmin, ni piinerngii mon! ¹⁷ Pe wumb endi enim kin oł kis erpi ngum kin, nga enim wumb ei kin oł kis er orung kind, ngunerngii mon! Enim kaplı noman ele ka piik, wumb pei nge ningil ele, oł kun ka erik mułngii. ¹⁸ Pe enim kaplı noman tok piik kin, wumb eipi kin opu ermin ni piinerngii mon. Ba enim wumb eipi kin noman ende sek kin, kun ka erik mułngii! ¹⁹ Engnan noł, na noman enim ngond. Wumb nii endi eim, enim kin oł kis erim kin, enim wumb ei kin oł kis erik, orung kindik ngunerngii mon! Ba enim wumb kin ei, kaplı mering kindangin sengli. Gos eim popuł kis wumb ei kin tonu opu si kun ermba! Kumb ok, Gos mon poł pendrim mił ek yi ninim. “Gos Owundu yi ninim, ‘Na wumb nii endi oł kis elim kumep kis ngo orung kindngii pułe ei, na mendpil,’” Gos Owundu yi ninim. ²⁰ Ba kumb ok, Gos mon poł pendrim mił ek yi ninim, “Enim nge opu erii wumb ei, en enim kuni sinerang kin, en enim kuni tang mulnjung kin, enim kuni ngungii. Nga noł nuwa erang mulnjung kin, noł kulk ngangin kin, nungii ku. Keimi enim yi mił enjing kin, kaplı opu erii wumb en enim singambil erang piingii.” ²¹ Enim oł kis elmin oł ei, enim kamb mani kindnerangli mon. Ba enim oł kun ka pimba mił erik kin, oł kis elmin oł ei kamb mani kindngii.

13

Enim Ya Mani Mei Ele Tep Elmin Wumb Ei, Ek Ningii Mił Ekii Sik Erngii

¹ Enim wumb pei ya mani mei ele wumb tep elmin wumb ek ningii mił, ekii sik erngii. Wumb tep enmin wumb ei, en enim nge nge dinga ele nge molalmin mon; ba wumb ei Gos nge angil ele er kindpi kin, kongun ei mundang mołmun. Pe ya mani mei ele, tep enmin wu ei, Gos eim mułngii neng mołmun. ² Yi mił erang, wumb nii endi eim, ya mani mei tep enmin wu ei ningii ek ekii sinarik, ek to kindnjing kin, wumb ei Gos nge ek ei to kindpi kin, ekii sinanmin ku. Pe nga wumb ei, ek ekii sinenjing wumb ei, Gos kin kumep kis ngang kin, singii. ³ Yi mił, pe wumb nii endi, eim oł kun ka ermba wumb ei, eim ya mani mei ele tep enmin wu kin, mund mong kulerngii mon. Ba wumb nii endi, eim oł kun ka mił enerim kin, oł kis erim wumb ei, eim kin, mund mong kulmba. Enim mani mei ele tep enmin wumb ei kin, mund mong kularpin kin, wii mułmun ni piinjing kin, kaplı enim oł nipe oł kun ka endi pimba mił erngii. Yi mił erangin kin, tep elmin wumb enim embe ambil tonu kindik kin, ka piik ngungii. ⁴ Yi mił, ya mani mei tep enmin wu ei, Gos nge kongun wu noman dinga ngang kin, enim kin paki tang kin, kongun ka

enmin. Ba enim oł kun ka pinermba mił erik ninjing kin, kaplı enim mund mong erngii. Nimbił erang mei mani tep enmin wumb ei kin, Gos noman dinga ngang kin, ambilk mołmun. Molk kin, tep enmin wumb ei noman dinga ei wii sinenjing mon. Ba tep enmin wumb ei, Gos nge kongun wumb mołmun. Molk puk kin, wumb nii endi eim oł kis mił erim kin, kaplı wu oł kis elim wu ei, kumep kis ngang simba. ⁵ Yi mił erang, sinim mei eke tep elim wu ei kin dinga eke mandring mułmun. Mołpun kin, sinim Gos nge kumep kis eke nge minj, mund mong kulermin mon; ba nga yi ku, sin sinim noman tuk gui eke nge, ek nimba mił, ekii sipin er mułmun ku.

⁶ Ele nge, enim mei tep elmin wumb ei kin, enim ku takis tołmun ku. Nimbił erang, tep elmin wumb ei, Gos nge kongun wumb mołmun; wumb ei, kunum kunum takis kongun eke nge tep erik mołmun. ⁷ Enim wumb pei ku sinjing wumb ei ku ngo orung kindik ngungii. Nga ku takis silmin wumb ei kin, enim ku takis tok ngungii. Nga wumb endi konu eipi epi konu endi tuk om kin, kaplı enim ku ngo orung kindik ngungii ku. Nga enim wu num endi mułum kin, enim wu ei kin ek ekii sik, mandring molk pungii ku. Nga enim wu num endi embe ambił tonu kindim kin, kaplı enim eim embe ambił tonu kindngii

ku.

Noman Ngołum Wu Ei Lo Mendpił Ekii Sim

⁸ Enim wumb eipi endi epi endi si no pendik enerngii mon. Ba wumb eipi ngo pendilmin oł yi mił, kunum kunum pepi mułmba. Ele nge oł ei, enim wumb eipi kin noman ka ngungii. Nimbił erang wumb endi wumb eipi kin noman ngołum ei, eim Gos lo ek eke keimi ekii silim. ⁹ Pe Gos nge lo ek ei yi ninim, “Enim wu eipi embnjing ngundnerngii mon; nga enim wumb eipi endi to kundnerngii mon; nga enim wumb eipi epi endi waning sinerngii mon; nga enim wumb eipi epi kan bun bun sik kin, simin ni yi piinerngii mon.” Nga lo ek eipi endi yi ninim ku. Ei lo ek eipi pei si ende kindpi kin, ek peng endeim mendpił palim. “Enim nge tilap eke mandi mołmun wumb ei, noman ka ngungii ei, en enim noman ngołmun mił, yi ku ngungii.” ¹⁰ Wumb nii endi, wumb eipi kin noman ngołum ei, eim wumb mandi mołmun wumb ei kin, oł kis enałim mon. Yi mił, wu endi noman ngołum wu ei, eim Gos nge lo ek eke keimi ekii silim.

Sinim Kun Ka Endmin

¹¹ Pe nga, na yi mił nip enim ngond. Enim mołmun kunum eke piinmin. Pe kunum eke mendpił, enim or palmin ei, enim konj kindik mułngii. Nimbił erang enim piinmin; ok enim pii gii ninjing kunum eke, Gos enim

sipi orung simbii nim kunum ei, kunum kinan sim. Ba pe, kunum ei mandi mendpił enim. ¹² Konu emii pałim ei mandi poru nimba enim. Nga konu tiłang ei ya mandi opu salim. Pe nga sinim emii pałim mił oł kis ełmin oł ei, si kindmin. Si kindpin kin, sinim Gos nge tiłang opu ełmin alap kumb tepii mił ngum epi ei sipin kin, oł kis ei to mani kindmin. ¹³ Pe sinim oł kun ka, erpin endmin. Yi mił ku, wumb tiłang erang ełe andinmin. Nga sinim noł nopun, wulu pang kin, nilkeng sinermin mon. Nga wu eipi embinjing kin ngundpun, nga oł kis penj mułum oł ei enermin mon. Nga sinim wumb eipi kin ek mił erpin kin, wumb eipi nge epi endi simba ei, kan bun bun sinermin mon ku. ¹⁴ Ba sinim Owundu Jiisas Kraissimin konguk konj mił kindpin kin, eim oł kun ka oł erpin eim kin dambiltpin ende pupun mułmun. Mołpun kin, nga sinim ngenj ok nge ełe nge nga noman ei to piinenmin mon.

14

Enim Engnjing Noł Kin Kos Erik Ngunerngii Mon!

¹ Pe wumb nii endi eim pii gii ei dinga pinerim kin, wumb ei enim eim si mengk kin, Gos nge tiłap wumb kin tuk sipngii. Ba enim wu ei eim nge noman ełe piinim mił ei, enim to pulpeł tunerngii mon! ² Wu endeim eim pii gii dinga nipi kin, eim

kung kuni ni epi endi numbii ni piłim mił, ei nołum. Ba wu endi eim pii gii dinga pinerim kin wu ei, eim aka pin kuni ei mendpił nołum; ba kung minj nonałim. ³ Pe wu nii endi eim kung kuni kanim kanim pei nołum wu ei, eim wu eipi endi aka pin kuni mendpił nołum wu ei kin, kis piipi ngunermba mon! Pe nga, wu endi eim aka pin kuni mendpił nołum wu ei, eim yi piipi kin, wu endi kung kuni kanim kanim pei nołum wu ei, oł kun pinalim mił enim ninermba mon. Nimbił erang, Gos wu ei eim tiłap ełe tuk sipi, mundum ku. ⁴ Wumb nii endi, enim wumb eipi nge kongun wu endi mułmba ełe, kanik kin, nim oł ei kun ka enmin oł kun pinalim mił, oł kis en ningii min? Wu ei eim nge kongun tep wu ei opu, wu ei eim kongun kis min ka erim ei, eim kapli mok topu, piimba. Pe nga keimi, wu ei eim dinga engmba. Nimbił erang Owundu Kraissimin wu ei, eim kapli paki tang kin, wu ei eim dinga angpi mołum.

⁵ Wu endi eim yi ni piipi kin, kunum endi ei kunum kor owundu tangpi seng kin, nga kunum kopur to mani kindnim ni piinim. Nga wu endi eipi yi ni piinim; kunum kunum ei kunum ende mił ni piinim. Wumb endeim endeim ni, en enim noman ełe, pii kun erik mułngii! ⁶ Pe wumb nii endi eim kunum endi ei kor owundu ni piinim

wu ei, eim kunum ele men topu, Owundu nge embe ambil tonu kindpi mołum. Nga yi ku, wu endi eim kung kuni kanim kanim nołum wu ei, eim Owundu nge embe ambil tonu kindmba. Kindpi kin, eim Gos kin ka piipi kin, men topu ngopu kung kuni nołum. Pe wumb nii endi eim aka pin kuni mendpil nołum wu ei, eim Owundu kin piipi kin, kung minj kopur nonałim. Nonarpi kin, nga eim Gos kin ka piipi kin, men topu ngołum ku. ⁷ Yi mił, enim tuk mołmun wumb endeim endeim ni, konj mołpu kin, na noman ele yi ermbii ni, noman to piinermba mon! Nga yi ku, enim tuk mołmun wumb endeim endeim ni, kulmbii ei nam noman ele ermbii ni, noman to piinermba mon, ku. Ba Owundu nge noman ele mendpil palim. ⁸ Nga sinim konj mułmun ei kapli, sinim Owundu nge. Nga yi ku, sinim kulmun ei kapli, sinim Owundu nge ku. Yi mił, sinim konj mułmun min, sinim kulmun ei, sinim Owundu nge mendpil mołmun. ⁹ Ele nge mendpil, Krai kolpu kin, nga angpi, tonu opu, konj mołum. Yi mił erang, sinim koltmun wumb ei nin sinim konj mołmun wumb ei nin, tał ouni eim Owundu mułmba. ¹⁰ Nga nim nimbil erang nim angnim noł kin kos piikin ngon? Nga nim nimbil erang nim angnim noł kin ek kis nikin ngon? Yi mił sinim wumb pei Gos eim

ningil ele engamin kin, Gos sinim kin kos owundu piipi ngumba. ¹¹ Ei yi mił kumb ok Gos mon poł pendrim mił ek yi ninim,

“Owundu yi ninim, ‘Na konj mołup kin, na ek keimi nip enim ngond. Wumb endeim endeim ni mong gopsing pii polk, na kin men tok ngungii. Nga enim endeim endeim ni, gupu anmbil ek dinga ni tor kindik kin, nam embe ambil tonu kindik erngii.’”

¹² Yi mił erang, sinim wumb endeim endeim ni, ya mani mei ele nipe oł endi enjpin ei ni, tor kindpin kin, Gos ngumun.

*Enim Oł Yi Erangin Kin
Enim Engnjing Noł Bok Tok Oł
Kis Enerngii Mon.*

¹³ Pe enim wumb eipi endi kin, kos ni ngunerngii mon; ba enim noman tok piingii. Enim engnjing noł ei kin, epi endi erangin kin, oł kis endi erngii ei min, enim andlam ondu ngok, yi enerngii mon! ¹⁴ Sinim nge Owundu Jiisas na andan tang moł. Mołup kin, na piind epi kanim kanim pei ei, eim kin penj mulalim; ba konj ka mołum. Ba wumb nii endi eim epi endi ei, penj tonum ni piinim epi ei, eim noman ele piinim mił epi ei, penj topu mołum. ¹⁵ Yi mił, enim kuni penj mułum kuni nonmun ei, enim engnjing noman tuk ele to kis mondunmun. Ele nge, enim

piingii ei, enim nga wumb eipi kin noman ngonalmiŋ oł ele nge andinmin. Nga Kraiŋ eim kołpu kin, nga eim wumb yi nge, si orung simba nge kulum. Yi mił, nga enim wumb ei kin enim kuni nonmun ele nge erang kin, wumb ei nge noman tuk kis mułmba ei, yi mił nga enerngii, mon. ¹⁶ Mon pim kin, enim epi ka wii sałim ni pi-inmin epi ei, wumb endi epi ka wii ei kanik kin, epi ei kin, ek kis nik ngungii. ¹⁷ Yi mił, kuni nok, nga noł nok elmin oł ei, Gos eim wumb pei tep er mołum konu ele puł mił mon. Ba Gos wumb pei tep er mołum konu ei pułe yi mił; noman emin ni, oł kun ka ei ni, noman ka ka piik enmin oł ei nge, Gos nge Gui Ka je erang kin, oł yi nge tonu ołum. ¹⁸ Yi mił erang, wumb nii Kraiŋ kin ekii sik, oł ombu enjing kin, Gos wumb ei kin noman ka piipi ngumba. Nga wumb enim kun ka mołmun wumb, pa nimba.

¹⁹ Yi mił, nga sinim kunum kunum kongun dinga yi mił erpin kin, wumb eipi kin paki topun eramin kin, wumb noman emin seng molk kin, noman tuk dinga pang mułngii. ²⁰ Yi mił, enim mowii kuni ei piik kin, wumb noman tuk Gos nge kongun ele, to er kis mundnerngii mon. Keimi, kuni kanim kanim pei ei kun ka nungii; ba enim kuni ele erpi kin, wu endi bok topu, orung pupu, oł kis enim ei, yi mił, nim en kin, ei oł kun ka mon; ei

oł kis enjii. ²¹ Ba enim kung minj nungii min, noł wain nungii ei min, epi endi eipi erngii oł ei erangin kin, enim engnjing noł bok tok, orung puk kin, oł kis enmin oł ei, kaplı oł ei enim enenjing kin, enim oł kun ka mendpił erngii. ²² Enim nge pii gii ei tuk enim kin mołum ei, Gos kin enim kin pii gii ouni mołum ni piingii. Piik kin, wu endi eim epi ka wii ni piinim ei, eim noman tuk ele kos piipi, mok topu enanim; kaplı wu ei eim ka ka piipi mułmba. ²³ Ba wumb nii endi eim noman tał sepi piipi kin, kuni numba wu ei, Gos kos piipi, wu ei ngumba. Nimbił erang, ei eim pii gii ninarpi kin kuni num. Yi mił, kuni ni, epi kanim kanim pei, wumb endi pii gii ele tonu onerim kin, kaplı ei oł kis enim.

15

¹ Sinim wumb pii gii dinga pepi nim kin, kaplı wumb endi pii gii dinga pinerim kin, sinim wumb ei paki topun, oł embin ei sinim ko wumun. Ko wupun kin, sin sinim noman ele mendpił enermin mon. ² Ba sinim endeim endeim ni, mandi mołmun wumb ei nge, noman ele erngii mił ermin. Eramin ele nge, enim oł kun erangin kin, ekii sik kin, noman dinga singii. ³ Yi mił, Kraiŋ ei eim noman ele ekii sipi, eneririm mon. Ba eim eririm mił, kumb ok Gos mon poł pendrim mił ek yi ninim, “Wumb ek kis niłmin

ek kis ei, Gos kin nik ngunjung. Ba ek kis ei na kin tonu om,” pa ninim. ⁴ Yi mił, ek ka kanim kanim pei kumb ok Gos mon poł pendrim ei sinim andan to ngumba nge pultum. Poł pendrim mon ei, sinim noman tuk dinga ngopu kin, nga sinim dinga angpin, pii gii nipin kin, Gos orung omba ei nge kui er mołmun. ⁵ Pe nga, Gos ei eim wumb noman tuk dinga kindang kin, dinga angk, pii gii mołmun pułwu mołum. Mołpu kin, Gos eim enim paki tang, molk pangin kin, wumb endeim endeim kin noman ende sek kin, Krai Jiasas oł kun ka elim sinim andan topu kin, enim ei ekii simin. ⁶ Sipin yi mił, enim pei ek nik ende kindik kin, kułou tok, Erinjpin Gos sinim nge Owundu Jiasas Krai nge Arim, eim nge embe ambil tonu kindpin mułmun.

Krais Eim Jura Wumb Kin Torung Tilap Eipi Wumb Kin Paki Totum

⁷ Yi mił, sinim wumb endeim endeim ni sipin kin, ek ka nipin tuk simin. Yi mił ku, Krai sinim tuk sim mił, yi mił ku erngii. Erik kin, sinim pei Gos nge embe ambil tonu mendpil kindmin. ⁸ Na ek yi mił nind. Krai tonu opu kongun wu mił mołpu kin, wumb ngenj kopsik elmin Jura wumb ei, paki tumba nge om. Eim yi mił erpi kin, Gos nge ek ka keimi dinga kindpi kin, keimi tonu orum. Yi mił erpi kin, Gos ek mong keimi

nirim mił, keimi sinim kumpenjpın noł Eiparam, Aisak, Jeikop wu kei kin tonu orum. ⁹ Nga ele nge, wumb tilap eipi wumb Gos nge noman ka ei kanik kin, Gos embe ambil tonu kindngii. Yi mił, Gos eim kumb ok mon poł pendrim mił, ek yi ninim.

“Ei yi mił, na torung wumb tilap eipi ei kin na Gos embe tonu kindip ngumbii. Nga na golang nip kin, nim embe ambil tonu kindmbii.”

¹⁰ Nga Gos ek ka endi yi ninim,

“Enim torung wumb tilap eipi ei kin, ka piik Gos eim nge si mundum Jura wumb tilap ei kin, ka piik erngii.”

¹¹ Nga Gos ek ka endi yi ninim ku.

“Enim torung wumb tilap eipi enim Gos Owundu nge embe ambil tonu mendpil kindngii. Nga wumb pei Gos Owundu nge embe ambil tonu kindngii ku.”

¹² Nga kumb ok, Aisaiya Gos ek ka ni tor kindilim wu mon poł pendrim mił, ek yi ninim ku.

“Deipis nge arim Jesii nge kupam noł ele nge, wu endi tonu omba. Wu ei tonu opu, orung tilap eipi wumb ei kin, tep er mułmba. Mułang kin, wumb tilap eipi wu num ei kin, pii gii nik, eim en enim sipi

orung simba nge kui er mołmun.”

¹³ Sinim Gos kin kui er mołmun Gos eim pulwu. Eim erang kin, enim pii gii ełe nge, enim noman ka ka piik kin, nga noman emin enim kin, noman tuk ełe piki topu mułmba. Mułang kin, enim Gos Gui Ka nge dinga ei sik kin, nga enim Gos sipi orung simba ei nge, kui erik mułngii. Mułangin kin, enim noman tuk ełe piki topu mułmba.

Pol Gos Kongun Erim Mił Pule Palim

¹⁴ Na nge engnan no! Na noman ełe piind ei, enim noman tuk ełe oł kun ka minj piki to mołum. Nga ei enim kin noman dinga kanim kanim enim kin peng kin, enim kapłi wumb endeim endeim ni andan tok kin, noman ka ngungii. ¹⁵ Ba na enim kin mon połup ngunj ei kopur ek dinga mił nind. Nga na enim kin mund mong enenj mon; ba na enim noman tuk ełe to konj kindmbii nge enj. Nimbil erang Gos eim na kin noman ka piipi ngum. ¹⁶ Ngang kin, Krai Jias eim erang, na Pol Krai Jias nge kongun wu endi mił moł. Mołup kin, wumb tilap eipi wumb kin, Gos nge kułmał kałmin oł ei nge erip kin, nga Gos ek ka ni tor kindinj. Kindip kin, nga tilap eipi wumb ei, Gos sipi orung simba nge tu wunj. Tu wamb kin, Gos nge Gui Ka ei je erang, wumb ei Gos kin oł kun ka er mułngii. Yi mił,

wumb Gos kin kułmał ka wii mił, Gos noman ełe piim mił ngunj. ¹⁷ Yi mił erang, na Krai Jias kin kongun erip ngunj ei, na ka ka piip kin, na Gos nge kongun erip ngunj. ¹⁸ Yi mił, na nga epi eipi endi ni tor kindnermbii mon; ba na epi endeim mendpił ni tor kindmbii. Na ek poł Krai na kin kongun erim mił ełe, ni tor kindmbii end. Ełe nge ek nin ełim oł ei, wumb tilap eipi wumb ei, Gos nge ek ka ełe ekii sik erngii. ¹⁹ Gos eim dinga ei andan tang ei, na jep oł enj ełe kenjing. Ei Gos eim nge Gui Ka nge dinga ei, na ngang kin, kongun enj ełe, en enim kenjing. Yi mił nga, na Jerusalem konu ełe kongun pulngun mondup kin, na Krai nge ek ka ei ni tor kind erip kin, konu orung orung andip, Eilikam konu ełe tor op erip kin, nip poru ninj. ²⁰ Yi mił, nam kunum kunum noman ełe ermbii ni piind oł ei, Krai nge ek ka ei ni tor kindip kin, konu jili mił endi Krai nge embe piinarik mołmun konu ełe, nimbii ni piind. Ba na konu endi eipi wumb ok, Krai nge ek ka ni tor kindnjing konu ełe, na ek ka ei ni tor nga ninermbii mon. Ba nga na wumb Krai ek ka piinarik mołmun konu ełe ek ka ei, ni tor kindmbii. ²¹ Ba kumb ok, Gos ek ka mon poł pendim mił, Krai kin ek yi ninim,

“Wumb nii endi eim nge ek ka ei piinenjing piim kin, pe kanik piik erngii. Nga wumb nii

endi en enim eim nge ek ka ei piinenjing kin, pe piik kun erngii.”

Pol Eim Rom Wumb Konu Ete Bii Nipi Pium

²² Yi mił erang, na enim Rom wumb kin ombii ni piind. Ba kunum kunum na nge kongun end ei, na andlam ondu ngonum. Ba na ombii kapli enanim. ²³ Ba akip na ya konu eke kongun enj ei, endi nga pinalim mon. Na kumb ok kung ngii pei o pang kin, na mołup enim kin op, kenmbii ni piinj. ²⁴ Yi mił erang, ekii se na Spein konu eke bii ni piind. Kunum eke, na enim kumb se kanip kin, ekii se Spein konu eke bii. Na enim kin kunum kopur mołup kin, noman tuk ka piyamb kin, ekii se enim na si mengk, Spein konu andlam eke paki tangin kin, kapli na Spein konu eke bii. ²⁵ Ba akip na ku kopur si mengip kin, na Gos nge wumb Jerusalem konu owundu eke mołmun ei, ku sipip, paki top ngumbii. ²⁶ Yi mił, Masironiya konu wumb ni, Akeiya konu wumb ei, ku nin epi ombu sik kułou tok, Jerusalem konu eke Gos kin pii gii ninjing wumb epi endi sinerang wumb ei kin ngok, paki tumun ni piinjing. ²⁷ Wumb ombu en enim noman eke ka piik kin, oł yi enjing. Nga yi ku, en enim Jerusalem konu eke wumb kin, ku nin epi ngo pendnjing epi ei ngo orung kindngii. Nimbił erang, Jerusalem konu eke

wumb, Gos Gui Ka nge epi ka wii ei torung wumb kin nik ngunjung. Ngok kin, nga yi ku, torung tilap eipi wumb ei, kuni nin, ngenj eke epi ei ngo pendnjing epi ei, Jerusalem konu eke wumb ei paki tok ngo orung kindngii ku. ²⁸ Yi mił erang, na kumb se kongun ei er poru nimbii. Nga na ku nin epi ei, Jerusalem konu eke wumb ei angil eke kun ngop pendip poru ninj kin, kapli na enim nge andlam eke op, enim kanip kin, ekii se na Spein konu eke bii. ²⁹ Pe na piind ei, na enim kin ombii kunum ei, Krai nge epi ka wii ngum epi ei, na kin piki top mołang kin, epi ka wii ei na tu wup, enim kin ngumbii.

³⁰ Na engnan noł, na enim dinga kii sind ei, enim sinim nge Owundu Jiisas Krai ei kin, nga Gos Gui Ka nge dinga noman ka ei kin, enim kongun dinga erik, na kin ouni men tok, Gos kin kii sik ngangin kin, Gos eim na paki tumba. ³¹ Yi mił erangin kin, na Juriya pii gii ninenjing wumb ei, kapli na kongun ermbii mił, na ambil gii nik ngunerngii. Nga enim Gos kin men tok erangin kin, Jerusalem konu eke Gos kin pii gii ninjing wumb ei, na kongun end ei noman erang piik kin, na paki tamb kongun ei singii. ³² Yi mił erang, Gos eim noman eke, na enim kin ombii kunum ei, na ka ka piip ombii. Op kin, na enim kin kor aninga kopur sip kin, na noman tuk

eŕe dinga simba. ³³ Gos eim noman emin puŕwu ei, eim enim pei kin muŕmba. Ei keimi!

16

Pol Eim Ek Ka Nipi Wumb Pei Ngum

¹ Pe nga enim piyei; na enim kin ek endi ngamb kin, sinim nge einjpin Piipii nge ek endi ni ngamb piingii. Amb Piipii eim Senkreiya konu owundu eŕe men toŕmun wumb paki toŕum. ² Tang kin, na yi ni piind, enim Krais Owundu ni piik kin, amb Piipii ei sik tuk kindangin kin, enim pii gii wumb kin muŕmba. Enim Gos nge wumb yi miŕ enjing kin, ei oŕ kun ka. Amb Piipii eim noman embin endi pim kin, enim kapli paki tok nik, kun erngii. Nimbiŕ erang eim wumb pei paki topu kin, nga eim na paki tum ku.

³⁻⁴ Enim Priska kin, Akuila kin, 'We!' a ningii ku. Nik kin, eŕ elip, na kin Krais nge kongun ende eŕmin wu amb taŕ. Wumb taŕ eŕ elip, mandi kolkuŕ kin, na paki tunguŕ nge pim. Yi miŕ na mendpiŕ, wumb taŕ kin, ek ka nip ngunenj mon; ba torung wumb tilap eipi men toŕmun wumb ei yi ku, wumb taŕ kin, ek ka nik ngoŕmun ku. ⁵ Nga enim na nge ek ka ei, Gos nge men toŕmun wumb taŕ nge ngii konu eŕe, kuŕou tok moŕmun eŕe, nik ngungii ku.

Nga yi ku, enim na nge ek ka ei, Epenesas nik ngungii wu ei, na nge noman ngoŕ

wu ei, kumb se Eisiya konu owundu eŕe wumb kin, Krais kin pii gii nirim. ⁶ Na nge ek ka, amb Mariya kin nik ngungii. Mariya ei eim enim kin kongun dinga kind erpi kin, enim paki toŕum. ⁷ Pe enim wu taŕ, Andronaikis kin Juniya, kapli 'Ka muŕnguŕ' a nik kin, ngungii ku. Ngok kin, eŕ elip na nge wumb kin, miyem ende miŕ ei, na kin kan ngii eŕe ouni pinjpin. Eŕ elip ok, Krais kin pii gii nengii kin, na ekii se ninj. Eŕ elip Krais nge ek se andiŕmin wumb ei nge, wu num miŕ mulnjunguŕ.

⁸ Pe enim wu Ambliya-sis kapli 'Ka moŕun' a nik ngungii ei, eim sinim nge enginjpin Owundu Jiisas kin pii gii neng kin, na nge noman ka ngoŕ wu. ⁹ Pe enim wu Erpanis kin, 'Kapli ka moŕun' a nik ngungii ei, eim sinim nge kongun ouni wu, Krais nge kongun eŕim. Nga wu Sakis kin, 'Kapli ka moŕun,' a nik ngungii ku. Ei eim na noman ngoŕ wu. ¹⁰ Pe enim wu Apelis kin, 'Kapli ka moŕun,' a nik ngungii ku. Ei eim Krais nge kongun dinga kindpi eŕim wu. Pe nga enim wu Arisopulus kin, eim nge ngii ende wumb kin, ek ka, nik ngungii ku. ¹¹ Nga enim wu Eroriyan kin, 'Kapli ka moŕun,' a nik ngungii ku. Ei eim nam nge wumb miyem ende. Pe nga, Gos kin pii gii ninjing wumb ei, Narsisis kin ngii ende moŕmun wumb ei kin, 'Kapli ka moŕun' a nik ngungii ku.

¹² Pe enim amb tał Traipeina kin Traiposa kin, 'Ka mołmbuł,' a nik ngungii. Amb tał Owundu nge kongun ełmbił amb. Nga yi ku, enim amb Persis kin, 'Ka mołun,' a nik ngungii. Ei eim sinim nge Owundu kin, noman ngopu kin, kongun dinga ełim amb ei, na nge noman ngoł amb.

¹³ Nga enim wu Rupus sinim Owundu nge kongun ka ełim wu ei kin, nga eim mam kin, 'Kaplı ka mołmbuł,' a nik ngungii ku. Amb ei, na nge minan mendpił mił mołum. ¹⁴ Nga enim Asinkrisis Plekon, Ermes, Pasropus kin, Ermas wu pei, 'Enim kaplı ka mołmun,' a nik ngungii ku. Nga sinim enginjpin noł kopur, wumb ombu kin mołmun wumb pei kin, 'Ek ka,' a nik ngungii ku. ¹⁵ Nga enim Pilolokus kin, Juliya kin, Neras kin, nga eim aim Olimpasi kin Gos nge wumb kopur pei en enim kin ouni mołmun ei, 'Kaplı ka mołmun,' a nik ngungii ku.

¹⁶ Nga enim Gos nge wumb pei endeim endeim ni engnjing noł kin, angil sik, kangilk tuk sik erngii ku. Nga Kraisi nge men tołmun wumb pei, enim kin ek ka nik ngungii.

Ek Ni Poru Nipi Kengip Ngop Ek

¹⁷ Na engnan noł, na enim noman to konj kindamb kin, enim kan kun erik mułngii. Molk kin, wumb nii endi enim pii gii wumb kin, to eipi eipi kindngii enmin min; nga Gos ek ka enim sinjing ei,

ekii sik enanmin ei min; nga wumb ombu oł kis erangin kin, wumb eipi bok tok kin, oł kis ełmin. Enim wumb yi nge, buł ngok, ekii sinerngii mon. ¹⁸ Yi mił, wumb ombu en enim, sinim nge Owundu Kraisi Jiisi nge kongun ei enałmin mon; ba en enim ngenj noman ełe ekii sipin kin, ermin ni piinmin. Piik kin, en enim gupu ełe ek ka mił nik kin, nga ek kend mił tok nik kin, wumb eipi nge noman dinga pinałim mił, ei ek kend tok ngok, ełmin. ¹⁹ Yi mił, enim Gos ek ka ei ekii silmin oł ei, wumb pei piik poru ninmin. Yi mił erang, na enim kin ka ka piip ngond; ba na noman ełe piind ei, enim oł kun ka erik mułngii. Erik kin, oł kis ełmin oł ei, noman to piinerngii mon! ²⁰ Pe nga, Gos eim noman emin ngolum pułwu, eim kunum olt mon, Gos eim Seisen erang kin, enim nge simb ełe, kamb mani kindmba. Pe Kraisi sinim nge Owundu Jiisi ei, eim noman ka enim kin mułmba.

²¹ Wu Timosii, na kin kongun ende ełmbił wu. Timosii nin, Lusiyus nin, Jeisi nin, Sosipaser nin, wumb ei na nge tilap ende wumb pei ei, 'Enim kaplı ka mołmun,' a nik ngonmun.

²² Na Tersiyas, na Pol gupu ełe ek neng kin, na mon ei polt. Połup kin, na Owundu nge embe ełe, 'Enim kaplı ka mułei,' a nip ngond.

²³ Wu Geiyas, na Pol kanpi kun er si mołulum wu ei,

eim 'Enim kapli ka mulei,' a nipi ngonum. Nga men tolmun wumb tep ka elim wu ku. Nga Erasmus konu peni owundu ele, ku tep elim wu ni, Korsus sin nge enginjpin kin, eł elip, 'Enim kapli ka mulei,' a nikił, ngołmbuł ku.

²⁴ (Pe sinim nge Owundu Krajs Jiisas ei, eim noman ka, enim kin pei ouni mułngii; ei keimi.)

Prei Erik Gos Embe Ambil Tonu Kindngii

²⁵ Pe nga, sinim Gos eim embe ambil tonu kindinmin. Pe nga, Gos eim kapli enim er dinga kindmba ei, na Jiisas Krajs nge ek ka ni tor kindinj ele, kindmba ei, Jiisas Krajs nge ek ka ei, kumb ok koi er palilim ek ei, pe mendpil, Gos sipi peni ele kindim. ²⁶ Kindang kin, pe Gos ek keimi ei, ek ni tor kindilmin wumb mon polk kin, peni ele tor kindnjing. Nga kunum kunum konj mołulum Gos, eim andan tang kin, wumb tilap pei kanik kin, piik erngii. Yi erik kin, Gos erang, wumb pei pii gii nik kin, Gos nge ol ei, ekii sik erngii.

²⁷ Gos ei eim endeim mendpil! Eim noman kun ka piinim nin, epi kanim kanim piikim pułwu. Sinim Jiisas Krajs kin, Gos eim embe ambil tonu kunum kunum kindmin; ei keimi!

Pol Mon Korin Wumb Kumna Polpu Kindim

*Pol Mon Kumb Se Polpu
Korin Wumb Kin Kindim Ek
Ei*

¹ Mon ek ei, na Pol polup kindinj. Na nam Gos eim noman ele, to tonu kindpi mundang kin, Jiisas Kraiss nge ek se andimmin wu mi erip mo. Nga Sosenes eim sinim enginpin ei, eim ek ka yi ku, nipi kindim.

² Kindang kin, Gos eim nge wumb tilap Korin konu ele moimun wumb pei, en eim Gos erang kin, ok wumb konj kun ka mendpi moimun. Molk kin, nimbil erang, eim pei Jiisas Kraiss nge wumb tilap ende puk moimun. Wumb nii endi Jiisas Kraiss kin ek ka nik, prei erik ngonmun wumb ei, Gos nge ol kun ka erik molk kin, sinim Owundu kin nga eim Owundu kin ouni moimun.

³ Pe kapli, sinim Erinpin Gos kin, Jiisas Kraiss Owundu ouni, eim kapli noman ka ngokul, nga noman emin pei ngungul ku.

⁴⁻⁶ Pe Jiisas Kraiss nge eim ek ka eim kin erpi kin, dinga kindang palim. Peng kin, eim ok Jiisas Kraiss kin dambilik ok ende punmun ei, eim Gos nge ol kun ka kanim kanim pei seng kin, moimun. Gos ek keimi ninmin ele ni, Gos noman ka palim ele mi, yi ku piinmin.

Piyangin kin, na nanim kunum kunum eim piip kin, Gos kin ka piip ek ka nip ngond. Nimbil erang Gos eim noman eim ngonum. Ngopu kin, noman kulpu, eim ngonum ei, nimbil erang eim Jiisas Kraiss eim nge wumb mendpi moimun. ⁷ Pe eim Gos nge ol kun ka wii ngonum ei, eim ol ele sinarik kin, wii endi mulaimin mon. Ba pei sinmin yi erik kin, nga mul mei poru nimba kunum ei, Jiisas Kraiss Owundu peni ele tor omba nge kui erik moimun. ⁸ Mulangin kin, sinim nge Jiisas Kraiss Owundu peni ele tor omba kunum ei, ek kend tonmun ek ei ni, ol kis kun pinerim ol ei nge, endi eim kin peng kindnermba. Nga eim eim ambil gii nipi, dinga erpi sipi, mulang pupu kin, Jiisas Kraiss Owundu nge kunum ei, mul mei tal poru nimba kunum ei kapli poru nimba. Neng kin, eim pii gii dinga pim kin, epi endi eim kin ek endi kapli enerngii, mon! ⁹ Gos ei eim ek keimi mendpi pulwu ei, eim kapli Gos kin pii gii ningii. Gos eim eim to tonu kindpi sipi kin, eim kingam Jiisas Kraiss sinim nge Owundu kin kindang, dambiltpin o pun ende pupun moimun.

¹⁰ Pe nanim angnan nol, na eim noman ele to konj kindip kin, ek dinga yi mi nip ngond. Ngond ek ei, Jiisas Kraiss sinim nge Owundu noman dinga ele nip ngond.

Enim pei kapli, noman piik ende kindik kin, ek ende ningii. Nga enim noman eipi eipi peng kin, ek eipi eipi nik, mulerngii mon. Nga enim noman ende sek kin epi kanim kanim noman to piingii ei, enim piinmin epi omba. ¹¹ Pe nga wumb kombur amb Klowes ngii konu eke no pek mołmun wumb ei, ok ya na kanik kin, ek kun ninjing. Nam angnan noł ei, enim ek mił erik kin, ek kanim kanim eipi eipi ninjing. ¹² Pe na ek yi mił piind, enim pei oł yi nge enmin; nga wumb kombur enim mołmun konu eke molk kin, ek ei nge ku nik mołmun. Na nanim Pol kin ekii sip kongun paki top enj wu moł. Wumb kombur yi ku nik mołmun na nam wumb kombur yi ku nik mołmun; na Apolos kin ekii sip kongun paki top enj wu moł. Wumb kombur yi ku nik mołmun; na nanim Piisa kin ekii sik kongun paki top enj wu moł. Nga wumb kombur yi ku nik mołmun; na nanim Jiisas Kraiss kin ekii sip kongun enj wu moł. ¹³ Enim oł yi nge kapli enerngii mon. Pe Jiisas Kraiss eim endeim mendpił mołum. Nga wu endi Jiisas Kraiss mił eipi endi mulałmin mon. Na Pol ond peri eke kularip enim oł kis kun sinerang mulnjung eke ngunenj mon? Nga enim na embe Pol eke enim noł pinenjing mon ku.

¹⁴ Na nanim ka piip Gos ngond ei, na enim endi noł pendip ngunenj; ba wu tał Krispiis kin Geiyas mendpił

noł pendip ngunj. Mon pim kin, wumb pei na kin ekii singii; ba Kraiss kin ekii sinerngii, mon. ¹⁵ Yi mił erang, wumb torung wumb ek yi ninerngii mon. En enim Pol embe eke noł pinjpin kin, Pol kin ekii simin. Simin ningii ek ei, kapli enenmba mon. ¹⁶ Ei keimi na nanim Sepanis eim ambim nin, kingam ambilim noł nin, na noł pendip ngunj; ba nga na wumb kombur eipi noł pendip ngunenj mon, ni piind. ¹⁷ Jiisas Kraiss na kindim ei, wumb noł pendkin ngunjii nipi, kindnerim mon. Jiisas Kraiss eim na kindim ei, eim ek ka nip, tor kindip wumb ngumbii nip na kindim. Kindpi ei ek nip, tor kindmbii ni, ya mani mei eke wumb noman pałim ek ei sip, ende kindip; mon pim kin, Jiisas Kraiss opu ond peri eke kułum ek ka ei, ek wii mił endi pinermba mon. Jiisas eim ek ka ei am dinga wii mendpił pimba.

Kraiss Nge Dinga Ei Gos Nge Dinga

¹⁸ Pe wumb oł kis kun pinerim mił erik mołmun wumb ei, Jiisas opu ond peri eke kołpu erim oł ei, epi wii mił ni piinmin. Ba wumb Jiisas kin pii gii nik enmin wumb ei, Gos orung simba wumb ei ni piik kin, Jiisas ond peri eke kołpu, nga konj tonu opu erim Gos ek ka ei, Gos nge noman dinga mendpił salim ni piinmin. ¹⁹ Yi mił erang, Gos eim ek ka eke yi

ninim, ei keimi sinim piinmin,

“Na kapli wumb noman ka wii dinga peng mulngii ei, top erip, kis mundamb, noman ka yi nge peng mulerngii, mon!”

Pe nga,

“Na nanim yi ermbii wumb nii endi, noman peng sin sinim epi pei piinmin ni piingii wumb ei, noman eipi eipi palim ei sip, eipi eipi kindmbii,” ninim.

²⁰ Pe nga noman piilmin wumb jili mił mołmun? Nga wumb Gos ek kanim kanim pei mon połmun wumb jili mił mołmun? Nga wumb ek mił elmin, wumb ya mei ele mołmun wumb ei jili mił mołmun? Gos eim ya mei ele wumb pei, noman ka palim ni piinmin ei erpi kindang kin, noman mendpił endi pinalim mon!

²¹ Gos eim noman ka owundu palim ei, eim ol yi nge erang tonu om. Ya mani mei ele wumb pei en enim noman pim ele, Gos nge eim noman to piik enjing, ei kapli enerim mon. Yi peng kin, Gos eim noman ka piipi yi erang kin, wumb eim pii gii ninjing wumb ei sipi orung sim. Seng kin, sin Gos ek ka ei kin, noman owundu pinalim mił mei wumb ni piinjing kin, ek ka ei nipin, tor kindinpin ele nge, Gos wumb ei sipi orung sim. ²² Nga Jura wumb Gos ek ka ele piipin gii ninim; ba

sin tonu epin Gos jep ol endi kanpin kin, pii gii ninim nik, yi nilmin; nga Griik wumb noman ka dinga erik simin ni piik elmin wumb ei ku. ²³ Ba sin Jiisas Kraiss ond peri ele kulum ei, sin ek ni tor kindamin. (Wumb ol kis kun pinerim er mulnjung wumb ele, sip orung sip erim ek ei, sin nipin tor kindpin ngonmun.) Jiisas ek ka ei piik kin, Jura wumb ombu geltii kulk, buł ngok enjing. Ba wumb tilap eipi wumb ombu, noman ele ek ei, ek kun pinalim mon ni, noman yi to piinmin. ²⁴ Ba wumb ombu, Gos eim sipi orung sim wumb; Jura kin wumb tilap eipi kin ouni, ek ka ei pii gii ninmin ei, Kraiss eim, ei eim Gos nge noman dinga mołum; nga Gos nge noman ka wii ei, eim mendpił mołum. ²⁵ Pe Gos eim noman wii mił ei, wumb noman owundu palim ei to mani kindim. Nga Gos nge dinga ei wii mił dinga epi ei, wumb nge dinga owundu ei to mani kindnim.

²⁶ Pe angnan noł, enim kom se piyei! Ok enim nimbił ol mił erik mulnjung? Gos eim enim to tonu kindpi mundang kin, sipi orung sim. Pe en enim ni ombu en enim mulnjung mił, ei piinmin. Enim wumb aninga kombur noman ka wii peng mulnjung. Enim wumb aninga kombur enim dinga peng, mulnjung. Pe nga enim wumb aninga kombur wu num embe pulum ei,

wumb noman eŕe yi miŕ piŕmin. ²⁷ Ba Gos eim ya mei eŕe wumb mendpiŕ miŕ mon. Wumb wii miŕ wumb eipi ni piinmin ei nge, Gos eim erpi, tonu kindpi sipi, wumb noman paŕim ni piik moŕmun wumb ei, topu singambiŕ sipi ngum. Pe nga ya mani mei eŕe wumb wii, dinga pinaŕim wumb ei, Gos sipi, erpi, tonu kindpi, wumb dinga owii saŕim wumb ei, to singambiŕ sipi ngum. ²⁸ Gos eim ya mani mei eŕe epi wumb kanik si kindinmin wumb wii miŕ endi sipi kin, nga wumb epi sinaŕim wumb yi niŕmin wumb ei sipi kin, nga epi endi molalim epi endi ei sipi kin, tonu kindpi erpi ei, wumb noman paŕim wumb nin, epi pei dinga saŕim epi ei nin, pe saŕim epi ei to mani kindpi wii miŕ kindang muŕmba. ²⁹ Mon pim kin, wumb endi kapli eim embe ambiŕpi tonu kindpi kin, Gos kumb eŕe moŕpu yi ermbe. Ei mon! ³⁰ Ba Gos eim enim erpi tu wupu, Jiisas Kraiss kin dambiltpi se ende kindpi kindang moŕmun. Gos eim Jiisas Kraiss kindang, Jiisas eim sinim nge noman konj ni, noman ka wii puŕ wu moŕum. Sinim Jiisas eim kin o pun, Gos nge oŕ kun ka wumb miŕ Gos eim sinim kaninim. Yi miŕ erang, Gos Gui Ka sinim kin muŕang kin, sinim Gos nge oŕ kun ka oŕ ei ekii simin, nipin yi elmin. Pe nga sinim Kraiss kin pii gii ninjpin kin, Gos eim kin sinim sipi orung sim. ³¹ Mon

pim kin, Gos eim ek ok nirim miŕ tonu omba. “Wumb nii endi ka ka piipi kin, epi eŕe embe ambiŕ tonu kindmba, ei kapli; ba wu ei ka ka piipi kin, Gos oŕ ka wii eririm ei piipi kin, Gos Owundu embe ambiŕ tonu kindmba.

2

Pol Ek Ka Ni Tor Kindpi Kin, Jiisas Kraiss Opu Ond Peri Eŕe Ek Ei, Wumb Nii Ngum

¹ Kindang na yi ku angnan noŕ enim kin onj kunum ei, Gos ek keimi koi erpi pim ek ei, na nip tor kindip enim ngunj. Ngunj ei, na ek olt kinan ka wii endi nip kin, nga noman owundu pim wumb miŕ endi nip, enim kin ngunenj mon. ² Pe na nanim noman to piip epi kanim kanim pei, noman to piinenj ei, enim tep to ek nip ngop muls; ba Jiisas Kraiss endeim mendpiŕ ouru ninerim ei, eim opu ond peri eŕe kuŕum ei mendpiŕ, noman to piinj. ³ Pe enim kin op muls kunum ei, nanim dinga endi peng piinenj; nga nanim gaŕ owundu sip pur pur tang muls. ⁴ Pe nga, nanim ek ka nip tor kindip kin, na ek andan top wumb ngunj ei, ya mani mei eŕe wumb noman ka owundu peng ninmin oŕ ei nge ninenj mon; ba Gos eim Gui Ka eŕe na paki tang, dinga ngang kin, ek keimi nip tor kindinj. ⁵ Ba enim nge pii gii ei, ya mani mei eŕe wumb noman paŕim ei miŕ, enim pinaŕim; ba enim pii

gii ei, Gos kin eim dinga ele palim.

⁶ Peng kin, sin noman dinga palim ei nipin, wumb nii endi opu, Jiisas kin pii gii dinga nipi, mołum wumb ei kin, nipin ngonmun. Ba noman dinga ya mani mei ele wumb noman dinga mon; nga ya mani mei ele tep enim wumb ei dinga mon ku; nga dinga epi endi eipi nge mon ku; dinga ombu ele am ba.

⁷ Pe ek noman dinga endi na nip tor kindip ei, ok Gos eim nge noman dinga koi erpi pim. Kunum ele, muł mei enerim kunum ei, yi erpi pendim. Na ek nip tor kindip ei, wumb kinenjing koi erpi pim ei, Gos nge tilang ka wii sinim kanpin piimin. ⁸ Ya mani mei ele tep elmin wumb nin, wumb eipi yi ku, ei kapli Gos noman dinga ei kanik piik, kun enenjing mon. Pe en enim piilangin kin, en enim kapli Jiisas Kraiss Owundu tilang owundu pul wu ei, ond peri ele to kundnelangin. ⁹ Ba Gos eim ek ka ele yi mił nirim,

“Wumb endeim kapli endi ningil ele piik kin, nga kanik kun enarik. Nga wumb endeim kapli kom ele piinarik; nga wumb endeim noman ele to piinarik epi ei mendpil, Gos eim epi ka wii erpi kun er mołpu kin, wumb nii endi eim kin noman kulk ngungii wumb ei mendpil ngumba.”

¹⁰ Ba Gos eim koi erpi pim

epi ei, Gos Gui Ka kin, sinim pii gii ninmin wumb andan topu ngum. Ei eim Gos Gui Ka ele yi erpi kin, epi kanim kanim pei kurnum. Nga Gos eim epi mandring mendpil koi erpi ermbii ni piim epi ei, Gos Gui Ka yi ku erpi kurnum. ¹¹ Pe wumb endi kapli, noman palim min, nimbił ol endi ermbii ni piinim ei, wumb eipi endi piinalmin mon. Ba wumb ei, eim nge noman tuk gui mendpil piinim. Nga Gos eim, nipe noman endi palim ei, Gos eim nge Gui Ka ei mendpil piinim. ¹² Gos eim nge Gui Ka ei, sinim noman ka ngang sinjpin ei nge, ya mani mei ele wumb nge noman ele mon. Yi peng kin, sinim kapli, Gos eim nge Gui Ka epi kanim kanim pei wii ngum ei nge, pii pol tumun.

¹³ Ei kapli, sinim ek ele nipin tor kindipin ei, ya mani mei wumb noman ka wii palim mił ninanmin mon! Ba Gos eim Gui Ka ele nge, sinim ek pule nipin tor kindmin. Wumb nii endi, Gos nge Gui Ka noman tuk ele mołum wumb ei, Gos nge Gui Ka ei, Gos ek ka andan topu ngum. ¹⁴ Pe nga wumb nii endi, Gos Gui Ka mulermba wu ei, Gos eim ol epi kanim kanim pei ngonum ei, kapli sinerngii. Nimbił erang wumb ei Gos kingam Jiisas kin pii gii ninenjing. Eim am keimi pii pol tunarpi kin, kapli enermba mon. En enim ombu kombur mon ni piik kin, noman to piinerngii. Nimbił

erang Gos Gui Ka wu ei kin, paki tunermba mon. ¹⁵ Pe wumb nii endi eim kin, Gos Gui Ka mołum ei oł epi kanim kanim ei mok to piipi, kanpi kun enim; ba nga wumb eipi endi kaplı ok, wumb ombu oł yi ermin ni piik enmin, pa nik; mok tok kanik, piik enerngii, mon. ¹⁶ Gos eim ek ełe yi ninim,

“Wumb endi kaplı, Gos Owundu noman pałim mił kaplı piinermba. Wumb endi kaplı, Gos Owundu ‘Yi erii yi erii,’ pa ninermba, mon.”

Ba pe sinim pii gii ninjing wumb, Jiisas Kraiss eim nge noman ka ei, yi mił piik mołmun.

3

Gos Nge Kongun Wumb

¹ Ba nanim angnan noł, nanim pii gii ninjing wumb dinga Gos Gui Ka mołum wumb kin mołpu kin, ek nip ngunj mił, enim yi ku, nip ngumbii pinalim. Nimbil erang enim Gos Gui Ka mulalim wumb mił ełe, ek yi mendpil nip ngond. Nimbil erang enim Jiisas Kraiss kin pii gii ei, kangil kembis mił pałim; enim pii gii dinga pinalim, mon. ² Na enim ek nip ngunj ek ei, ombu am to mił, dinga pinalim nge kuni, dinga punum mił ek yi nge mił, ende nip ngunenj. Nimbil erang enim ek yi nge, ei piingii nge, piik kun enarik mułngii. Nga pe yi ku, enim piik kun enarik

mołmun. ³ Nimbil erang pe yi ku, enim oł kis ełmin wumb mił no pek mołmun? Wu angim ek buł morung mił erik, ek mił erik, yi enmin oł ei kun pinalim mił enmin. Nga enim Gos ek pii gii yi ninarik, piik kun enarik kin, erik mołmun mił, enim mei wumb yi ku erik mołmun. ⁴ Yi mił erang, enim wumb endi molk yi ninmin. Na nanim, “Pol kin tep to endinj.” Nga endi yi ninim, “Na nanim Apolos kin tep to endinj.” Oł yi ełmin oł ei nge, ya mani mei ełe nge wumb mił mołmun; ba Jiisas nge oł kun ka mendpil mił mołmun.

⁵ Nimbil erang enim wumb sił Pol kin Apolos tel kin ek mił enmin. Sił Gos nge kongun wu mendpil mołmbuł. Sił Gos nge, eim ek ka nipil, tor kindpil, wumb ngumbuł nge kongun eipi eipi mił ngum. Kongun ełe erambil ei, enim ok pendik kin, Jiisas Kraiss kin pii gii ninjing. ⁶ Nengin kin, na nanim Pol, Gos ek ka ei kumb se ni tor kindip kin, kongun yi enj. Kongun ei yi mił, wumb kuni emb mei ełe taltmin. Na kumb se kongun yi erip kin, Gos eim ek ka nip tor kindinj. Nga Apolos eim na erip mundunj, kongun kumb ełe, paki to erpi, tuk kindpi pum ei, wumb kuni emb kumb se talk pendik kin, ekii se konu eni pang kin, noł kulk tu wuk, bein tonum mił, Apolos eim kongun yi mił erim. Ba Gos eim mendpil, ek ei erpi

mulang kin, kuni mił połpu, tonu op mong tum. Tang kin, wumb ei eim ek piik, ekii sik, pii gii ninjing. ⁷ Gos ek ka kun emb taltim wu ei Pol, eim wu num mon! Nga ekii se wu endi opu, Gos ek ka ni wumb ngopu erim konu ele paki to erim wu ei, Apolos eim wu num mon ku. Ba Gos eim mendpił, kongun erpi kanpi, sep mulang kin, opu mong keimi tang kin, wumb ok eim ek ka ei pii gii ninmin ei, Gos eim endeim mendpił Owundu mołum. ⁸ Wumb nii endi, Gos nge ek ka kongun kumb se pułngun mondpu erim ei, kuni emb mił kindpi o pum. Nga ekii se wumb kombur, Gos nge ek ka kongun ele erik mundnjung ele nge, erik ok punjung ei, Gos nge ek ka ele, emb kindik pendnjung konu ele, noł mił kindik ok punjung. En enim kongun ende enjing mił ei, kumep yi ku, se orung singii ei nge, Gos yi ku ngumba. ⁹ Ba sił Pol kin Apolos, Gos nge kongun ende wu mołmbuł. Nga enim pei mei mił seng kin, Gos eim nge mei konu ele kongun enim.

Nga yi ku, enim pei ngii mił seng kin, Gos eim nge ngii ele takpi er mołum.

Gos Nge Kongun Wu Ei Ngii Taliłmin Wu Mił

¹⁰ Gos eim nge noman kaimb si na kin ngopu, na ngii takip piłim wu endi tonu op, yi mił moł. Na nam ngii tekngii konu mei nop erip sinj. Na paki mani połup

kin, ngii pułngun mondpu enj. Nga wu eipi endi opu, ngii tumunj ele tonu kindpi kin, ngii tekim. Ba nga wumb eipi endeim endeim nik, piik kun erik kin, ngii tekngii. ¹¹ Gos Jiisas Kraiss eim ond paki dinga mił połpu angndang kin, tonu peł ele, ngii takinmin ei, na Jiisas Kraiss eim ek ka enim kin nip tor kindip ngunj. Kunum ei ekii se, nga wumb endi eipi, ond paki dinga eipi endi polk angndangin kin, tonu peł ele, enim ngii yi teknerngii mon. ¹² Na ek ei nip enim wumb ngond. Wumb pii gii niłim wu endi Gos paki dinga ele epi ka kanim kanim sipik ngii takinmin ei, ku gol mił; nga ku silpa mił; nga kom ku ka mendpił mił; ku owundu noman kultmun ku ei mił epi ei sik dinga mułmba ba; nga wumb kombur ond min; kupuł engimb min; kuni wiis kilim ei sipik; ngii ele takinmin, epi ei dinga pinarpi kin, sikir poru nipi amb ba. ¹³ Pe wu endi kongun erang mił Kraiss nga orung omba kunum ele, opu peni ele omba kunum ele, dup opu peni ele omba kunum ei, Gos wumb pei mok tumba kunum ele, nipe kongun endi erim ei, dup opu pendpi, ambił kinang wu ei kongun yi enim ei, kaplı min mon? Ei kanik kin, pii poł tungii. ¹⁴ Pe wumb nii endi eim ngii ele, Jiisas Kraiss paki dinga ele kin takpi ei, kindang kin, pepi mołum. Ekii se dup nonarpi

nim kin, ngii dinga mulang kin, kongun wu ei kumep ka simba. ¹⁵ Ba wumb nii endi, eim kongun endi ermbii ni piimba ei, eim dup nopu erpi kis mundpu nim kin, kapli eim kumep ka sinermba; ba eim kapli Gos se orung simba. Ei yi mił, wu ei eim epi ombu, dup numba erang, se tor sengin kin, wu yi mił ka mulmba.

¹⁶ Enim epi ei, kom se piyei! Enim wumb pei Gos eim nge men tołmun ngii mił mołmun. Molk kin, Gos eim Gui Ka enim kin noman tuk ele pu mołum. ¹⁷ Pe wumb endi Gos eim men tołmun ngii ele erik, kis monduk, ninjing kin, Gos eim kapli wumb ei erpi kin, to kis mundmba. Nimbił erang, Gos eim men tołmun ngii ele, eim kun ka wii mendpił mulmba. Enim Krai kin dambiltik ende puk molk ninjing kin, pe enim Gos men tołmun ngii mił molk pengii. ¹⁸⁻²⁰ Wumb mei ele wumb, noman ka wii salim ni piinmin ei, Gos eim ningił ele, epi wii mił kenim ele nge, Gos eim ek ele yi ninim, "Mei wumb, sin sinim noman ka pałim ni piinmin ei, epi kanim kanim kun pinermba mił endi erngii ei, Gos eim kapli wumb ei noman ele, ambiił gii nipi, andlam ondu ngumba nge salim." Nga Gos eim ok pułum ek endi yi ninim, "Gos Owundu eim wumb noman pałim wumb ei, noman tukrung ei, eim

kanpi piipi kin, noman wii mił pałim ni piinim." Pe wumb endi, ei eim ek kend topu, yi enermba mon. Wu ei yi ni piipi, 'Na nanim ya mani mei ele, epi kanim kanim ei noman peng pei piind,' ni piimba wu ei, eim noman yi mił piipi mulmba wu ei, eim noman wulu pang mił mulmba. Wumb yi ni piik yi erangin kin, kapli wu ei nga opu, noman peng kapli, epi kanim kanim pei pii poł topu, kanpi kin, kun erpi mulmba. ²¹ Yi mił erang, wu endi wumb embe to tonu kindnermba, mon. Epi kanim kanim pei ei enim nge simba. ²² Na Pol ni, Apolos ni, Piisa ni, mei ni, epi konj ni, epi kułum epi ni, pe epi mołmun ni, nga ekii epi tonu omba epi ni, epi pei ombu enim nge simba. Enim epi ombu ele enim tep erik mulngii. ²³ Nga enim Krai Jiisas nge wumb. Nga Krai Jiisas eim Gos nge mendpił. Yi mił erang, wu endi wumb embe to tonu kindnermba, mon!

4

Gos Kindim Wu Krai Nge Ek Se Andilmin Wumb

¹ Enim kapli, sin kin piingii ei, Jiisas Krai nge kongun wu molk piingii. Sin sinim Gos nge koi erpi pałim ek keimi ei nge tep er mołpun yi erik kin, ek ni tor kindpin mołmun. ² Pe epi endeim mendpił, wu endi epi kanpi, tep erpi se mołum wu ei, eim

wu num nirim mił mend-pił ekii sipi, erpi mułmba. ³ Pe wu endi min, wumb pei, na nge oł ei, kongun kun ka tep erip oł ei, mok tok erngii epi ei, wii mił erngii ni piind. Yi mił ku, na nge oł ei mok top enał ku. ⁴ Na enim kin kongun erip na oł kis endi enj min mon, ei na piinand; ba Gos eim piinim. Gos Owundu endeim mendpił, na oł kis min oł kun ka enj ei, mok topu kindnim. ⁵ Yi peng kin, enim kapli wumb endi oł kis min oł ka erim kin, enim sikir mok tok enerngii mon! Gos Owundu orung omba kunum ei kokuł. Enim Gos Owundu orung omba kunum ei, kui er mułngii. Gos eim epi koi erpi mołum epi ei, wumb noman tuk ełe ei sipi peni ełe kindmba. Nga wumb noman ełe epi erngii epi ei, peni ełe kindang kin, wumb pei piingii. Kunum ełe, Gos ei eim kapli, wumb endeim endeim ni, oł enjing mił ei, Gos wumb ei enim nge embe ambił tonu kindmba.

⁶ Nanim angan no! Apolos kin, na nanim kin, ek nip tor kindind ei, enim piingii nip nind. Na nanim ek ei nip, enim ngop ei, andan top mił nip ngond. Nga enim kapli pii poł tungii ei, nipe ek endi mił nind. Enim kapli, Gos eim ek ełe ninim mił ei, ekii singii. Enim kapli, wu endi eim embe ambił tonu kindik kin, nga wu endi eim embe ambił mani kindik kin, yi enerngii, mon! ⁷ Angnan!

Enim wumb nii endi enim wu num mundnjung? Ei endi mon! Wumb pei ende mił mołmun. Pe keimi, enim epi pei salim epi ei, Gos enim ngum. Ngang kin, pe enim ek yi mił ninerngii mon! “Na oł ka wii enj kin, epi ka wii tonu om ei, ni piinerngii mon!

⁸ Enim kunum kunum yi mił ni piinjing, “Sin pe kapli epi kanim kanim pei sinjpin. Nga epi endi noman enanim mon. Sin wu king mił tonu onjpun; ba Gos nge ek se andiłmin wumb andan tok ngunenjing mon ku.” Pe keimi, enim king mulnjung kin, na ka piimbii ku. Yi mił pim kin, kapli sin enim kin tep to king mił mułmun. ⁹ Pe na nanim yi mił ni piip kand ei, Gos eim sin ek ka se andpin nipin wumb ei, am mer sipi, ełe pim kongun ei, erngii nipi ngum. Yi mił erang, sin wumb oł yi enjing nik, sipik, tok konduk wumb mił mołmun. Wumb pe sin keningii nge nik ełmin wumb mił, sin yi mił mołmun. Ya mani mei ełe wumb pei ni, tonu epin enjel pei yi ku, sin minj mani kanik mołmun. Yi mił, sin dinga sinalim. ¹⁰ Wumb sin kin yi mił ninmin, ‘Enim Jiisas Kraiss nge kongun ermin oł ei nge enim;’ ba wumb yi ninmin, ‘Enim piik kun enarik noman pinałim wumb mił nik mołmun. Ba enim noman yi to piinmin ei, sin noman ka wii palim wumb,’ ni yi piinmin. ‘Nimbił erang, sin Jiisas Kraiss nge wumb tilap

mołmun.' Nga wumb sin kin yi mił ninmin. 'Enim wumb dinga pinałim wumb; ba sin wumb dinga sałim.' Wumb yi ni piinmin, 'Sin wu num mołmun; ba enim wumb embe pinałim wumb mił mołmun.'¹¹ Sin ok kin, pe kunum kunum, Jiisas Kraiss eim kongun erpin endinjpın kunum ei, kuni nin, noł nin, epi ei sinerang kin, wii pepin pepin enjpın. Nga alap nin, epi pei sinerang kin, wii mołpun endamin. Nga wumb sin kepıi tok, ek buł ambilk, nik nik enjing. Pe nga sin ngii sinerang kin, tuk andpin andpin mulnjpun.¹² Sin sinim no pepin, andpin kongun erpin ei, sin sinim angıl ełe kongun dinga kindpin enjpın. Nga wumb sin ek kis kun pinerim mił, ek buł ambilk enjing ku; ba sin prei erpin, Gos ngopun, eim kaplı paki tang kin, noman to ak to erpin piinjpın. Nga erpin kin, sin ngenj kumbii ngołmun kunum ei, sin kanpin, wiik tołmun.¹³ Pe wumb sin ek buł ambilk, ek nik ngunjung ei, sin ek kun ka pim mił, nipin orung kindinjpın. Kindpin kin, ya mani mei ełe wumb, sin kin noman yi to piinmin. 'Sin kuni kiim nin, epi moł mił,' ni piinmin wumb ei, enim epi wii mił endi mołmun wumb mił, endi kun ka mulałmin mon! Wumb ei en enim sin kin noman yi to piinmin.¹⁴ Na nanim ek ei nge połup, enim kin kindind ei, enim piik kin, singambił singii nge, nip ng-

onand mon! Ba na enim ek kengip dinga ngop kin ek nip ngond. Nimbił erang, enim nam kang ambił mił mołmun. Mulałgin kin, enim nam noman kulup ngond.¹⁵ Pe enim 10,000 wumb pei kaplı enim tep erik mołmun wumb ei mił molk kin, Jiisas Kraiss nik kin, andan tok wumb ngungii; ba enim ernjing pei mulałmin mon. Na nanim enim erinjing mił mendpił mołup, si kindinj. Nimbił erang enim kumb se, Jiisas eim ek ka ei piik kin, eim nge wumb tiłap molk kin, pii giı ninjing ei, na Gos eim ek ka ni tor kindip kin, enim ngunj.¹⁶ Pe yi peng kin, na enim ek dinga nip ngond ei piingii. Na nanim noman pałim mił erip kin, andan top mundunj ełe, kaplı enim ekii sik, erik pungiı.¹⁷ Oł ełe nge, na piip kin, Timisii kindamb kin, enim mołmun konu ełe onum. Opu kin, nanim kingam mił, na eim noman ngond. Ngop pendip kin, Owundu Jiisas Kraiss nge kongun ei ambił giı nipi pum. Pupu kin, eim Jiisas Kraiss noman konj ngang kin, na Jiisas ekii sip, kongun erip, mołup pund mił ei, eim enim nipi ngang kin, piingii. Na Gos nge tiłap wumb konu eipi eipi mołmun wumb ei, ek yi ku, nip ngoł ek ka ei, eim enim kanpi kin, ni tor kindipi ngumba.¹⁸ Wumb kombur en enim, wumb owundu mołmun ni piik kin, en enim embe ambilk tonu kindik kin, noman

yi to piinmin ei, na Pol tungu erip, enim kin onermba ni piinmin. Nimbil'erang, na Timosii enim kin kindinj. ¹⁹ Ba sinim nge Owundu eim noman e'le kapli ni piim kin, na enim mo'mun konu e'le, si kirip ombii. Nga nam nipe epi endi bong nik enmin wumb ei, erngii nge kurkan simbii. Na en enim nipe epi endi ningii ek ei nge, mendpil' mon; ba en enim dinga palim ei, kurup kenmbii. ²⁰ Nimbil'erang Gos eim sinim kin tep er mo'um o' ei, ek ninmin e'le nge mon; ba Gos eim nge dinga e'le mendpil' palim. ²¹ Pe enim na ek piinenjing kin, na enim kin pe epi nipe endi mi', endi ermbii ei nge, enim noman to piinmin? Pe na enim kin kepil' tumbii nge ombii min, na noman emin sep kin, enim noman tuk giyeng ni seng kin, enim kin ombii?

5

Wumb En Enim O' Kis Men Tol'mun Ngii E'le Enjing

¹ Pe wumb en enim o' kis erik mo'mun mi', nik ngunjung. Pe wumb kombur enim mo'mun konu e'le tuk molk o' kis erik ei, amb nguduk, o' kun pinerim mi' enmin. Enim wumb endeim, eim arim nge amb eim seng kin, tep toku', no pekil' andinmbil'. O' yi nge ei, torung pii gii ninenjing wumb mo'mun ei, o' yi nge ei kun pina'lim mi' ni piinmin. ² Pe nimbil'erang en enim nge embe ambilk to kindik

enjing? Ei mon; ba enim o' ei si kindik kin, nga kaimbik, kei nik mu'ngii. Pe wu endi eim o' kis yi nge erim ei, enim kapli eim tuk mo'um ei, to tor kindangin kin, pupu torung mu'mba. Mo'pu kin, enim kin tep to mulermba mon! ³ Pe na enim kin tep to mula', mon! Ba na noman tuk gui ei, enim kin tep to mi' mo'um. Mo'pu kin, Jiisas Krai nge dinga e'le, na wu ei o' kis kun pinerim mi', erpi mu'um wu ei kin, na ek ok noman e'le piinj mi', ni tor kindip ngond. Nip kin, na enim kin tep to mo'up kin, nimbii mi' nind. ⁴ Na ok noman e'le piinj yi mi' nind. Pe enim ok, Jiisas Krai nge dinga e'le, se ku'ou tok, o' ende pungii. Kunum ei, na noman tuk gui enim kin tep to mu'mbii. Nga Jiisas Owundu nge dinga e'le, sinim kin tep to mu'mba. ⁵ Wu ei o' kis elim wu ei, tuk mo'um ei, to tor kindangin pupu kin, Seisen kin ba. Pang kin, Seisin eim ngenj o' e'le, to kis mundmba. Yi mi' erang kin, Jiisas Owundu orung omba kunum ei, wu eim nge noman tuk gui ei, sipi orung simba.

⁶ Pe enim engin mi' erik, embe ambilk tonu kindik kin, o' yi nge enmin o' ei, kun ka mon. Enim ek ei piyei! Ek endi yi mi' ninmin, 'Bres kopur owundu mi' o' wu'um epi yiis ei, aninga kopur kindil'min. O' yi erang kin, bres o' wupu owundu elim. Ei yi mi' ku, wumb o' kis kun

pinalim oł enmin ei, aninga erik punmun. Nga ekii se, oł kis wumb kin orung orung punmun. ⁷ Pe enim oł kis kun pinalim yi nge, erik mołmun ei, yiis mił bres kin orung orung pei punum yi mił si kindngii. Si kindik kin, kapli enim bres konj yiis pinalim ei, yi mił oł kis pinerang kin, am kun ka mendpił mułngii. Nimbil erang Jiisas Kraiss eim kołpu kin, sinim kin kindim. Kindpi kin, eim Jura wumb Eisip konu molk kin, kung siipsiip to kundnjung mił, eim sinim kin yi kołpu ngum. ⁸ Yi peng kin, kapli sinim oł kis kun pinalim mił, erpin mołmun ei, si kindmin. Ei yi mił ku, Jura wumb yiis aninga kembis kindangin kin, bres o wupu owundu elim epi ei, kunum owundu Eisip konu ele, Gos en enim paki konu kin, Eisip konu ele se mengpi, tor tulum ele piik kin, bres wii erik, kuni owundu wii nołmun, epi yiis endi kindnałmin mon. Nga sinim kapli kun ka mołpun ek keimi nimin.

⁹ Na yi nip mon połup kin, enim kin kindinj. Kindip kin, enim wu eipi oł kis kanim kanim kun pinerim mił, wu eipi nge amb ngunduk elmin wumb ei kin, tep tok, ende endnerngii mon. ¹⁰ Yi erang kin, enim wumb kanim kanim endi kun ka pinerim mił, ya mani mei ele wumb oł kis wu eipi nge amb ngunduk enmin; nga wumb mei ele epi kanim kanim pei simin ni piinmin; nga wumb

kombur epi pei wan waning simin ni piinmin; nga gos kend men tok erik ngonum wumb ei, oł yi nge enmin wumb ei si kindik kin; nga ya mei ele epi pei si kindik kin, wumb kin wii mendpił mułngii. Na nanim enim kin mon połup kindinj ei, ek yi ninand mon. ¹¹ Ba na enim kin ek nip mon połup end ei, pule yi mił. Wumb endi eim ek yi mił nimba, 'Na nanim Jiisas Kraiss nge tilap ele moł;' ba nga eim wu eipi nge amb ngunduk tep to oł kun pinalim mił erpi kin; nga epi kanim kanim pei eim minj ku simbii ni piipi kin; nga gos kend kin men konu erpi ngopu kin; nga wumb kin ek buł ambilpi kin; nga noł nok noman wulu pang kin, peng pep kun enerang kin; nga wumb eipi epi waning si kin, enim wumb yi nge ei enim kuni ende nok, tep ende tok yi enerngii, mon!

¹² Nimbil erang kongun ei na nanim kongun mon; nga enim kongun mon ku. Torung wumb Gos eim tilap ele mulałmin wumb ei, oł kis kun pinalim mił enmin pa nipin, wumb ei mok tok enerngii mon! Ei nimbil erang, ei sinim nge kongun mon. ¹³ Ba wumb ombu Gos eim tilap ele, torung molk oł kis kun pinalim mił enmin wumb ei, Gos eim kapli mok tumba. Ba pe nga, Gos tilap ele tukrung mołmun wumb ei kin, enim mok tok erngii kongun mendpił palim. Gos ek ninim mił yi erngii, "Enim

wumb endi ol kis elim wu endi enim kin mołum wu ei, to tor kindei!" nilim.

6

Pii Gii Wumb Engnjing Kin Kos Erik Ngunerngii

¹ Pe wumb endi enim Gos nge wumb mołmun konu wu ei, wumb eipi kin ek nimba wu ei pupu kin, wumb torung wumb kos piılmin wumb kin punermba mon. Nimbił erang wu ei eim singambil sinerim min? Ba wu ei eim Gos nge wumb kin kos piimba. ² Enim ei piyei! Gos eim nge wumb tilap ełe mołmun wumb ei, ekii se kaplı enim ya mani mei ełe wumb orung orung Gos kin pii gii ninenjing wumb ei kin, kii sik epi kanim kanim erngii ełe piik kin, mok tok erngii. Yi mił erang keimi, enim ya mani mei ełe wumb ol kis kun pinerim mił enjing wumb ei kin, enim kii sik, mok tok erik, pa yi ningii pim kin, nga ek nin, epi kembis ombu, enim nik sipik, kun erngii ku. ³ Enim ei piingii, ekii se simin kaplı, Gos eim enjel mołmun ei, ol endi erngii ei, sinim mołpun ol ei mok topun ermin, pa nipin ngumun. Yi peng kin, sinim kaplı ya mani mei ełe ek nin, epi kembis kombur kun pinerim mił erik mołmun ei, sinim kaplı nipin, mok topun kun ermin. ⁴ Yi peng kin, sinim na mei ełe kos ek nin, epi kanim kanim ełe pim kin, sinim nimbił ol erang, wumb Gos kin pii gii ninenjing

wumb ei kin, epi ombu mok tok enmin? ⁵ Na ek ei mon połup kin, enim singambil singii nge nip ngond. Pe keimi, wumb kombur enim pii gii ninjing wumb mołmun konu ełe wumb, noman pim wumb ei, kaplı nik piik, enim ol kun enmin, nga ol kis kun pinerim mił, mok tok kos erngii ni piik; ba wu endi molałim min? ⁶ Ba wumb kombur, enim Gos nge wumb tilap mołmun ei, en enim engnjing kos ek piik nge sipik, Gos kin pii gii ninenjing wumb kumb ełe si pangin kin, wumb ei enim ol nik piik, mok tok, kos erngii min?

⁷ Enim engnjing endi si mengk, kos erngii sipinmin. Ol yi nge enim to mani kindpi kin, enim ol kun ka pim mił, enenjing pa nipi ngonum. Pe nga enim kaplı kanik wiik tangin kin, wumb enim epi waning sik; nga ek kend tok silmin mił, yi erngii. ⁸ Ba enim engnjing noł pii gii ninjing wumb kos erik kin, pin pin erik, wumb eipi epi toltuk sinmin. ⁹⁻¹⁰ Enim ei piyei! Wumb ol kis elmin wumb ei, Gos eim tep erpi mołum konu ełe tuk punerngii mon. Enim wumb en enim noman ełe ek kend tok enerngii, mon. Wumb ombu Gos eim tep erpi mołum konu ełe tuk punerngii. Wumb ei ol kun pinałim ol elmin wumb ei, wu eipi amb ngunduk sik; nga gos kend embe ambilk tonu kindik elmin; nga wu

eipi embnjing kin tep tok, no pek elmin; nga wu endi wu eipi kin amb mił tep to pek elmin; nga wumb eipi epi waning silmin; nga wu endi epi kanim kanim pei salim wu ei, wu eipi bun bun kulpu kin, simbii ni piim; nga wu endi noł nang kin, noman wulu pang mołmun; nga wumb endi eim wu eipi kin ek embilmba; nga endi yi ku wu endi wu eipi tui to pendpi eim ku ni epi aninga waning silim. Wumb yi nge ei, Gos eim tep erpi mołmun konu ele tuk punerngii mon. ¹¹ Pe enim mołmun wumb kombur ok ol yi nge erik mulnjung; ba pe, Gos kingam Jiisas eim miyem ele, enim noman tuk ele ol kis kun pinerim, erik mulnjung ol ei, kil ngo si kindim. Nga Gos eim nge Gui Ka ele erpi sipipi kin, enim to eipi kindpi kin, nga erang ok, wumb kun ka mendpił mołmun. Nimbil erang enim Jiisas Kraissinim nge Owundu ele, pii gii ninjing.

¹² Wumb kombur yi mił nilmin, "Epi kanim kanim pei, sin kapli ermin," ni lo yi ninanim mon; "Ba epi kanim kanim pei erngii," ei kombur enim paki tunermba. Keimi, lo yi ninim, 'Nga epi kanim kanim kapli pei erbii,' ni piind; ba na epi ombu ei na ambil gii ninarpi kin, kongun wu mił kongun wii erip mulerbii, mon. ¹³ Keimi, kuni ei sinim kirim ele nge, nga sinim kirim palim ei kuni ele nge; ba ekii se Gos eim

kapli sinim kirim kin kuni kin ei Gos eim erpi kin, to poru nipi, si kindmba. Ba sinim ngenj ei sipipin, ol kis kun pinerim mił, enermin mon. Nga ei amb ambil kin tep tunarpi kin, nga or ende pepin kin, piipin andinmin, ei mon! Ba sinim ngenj ei Gos Owundu eim nge ngenj; nga Gos Owundu ei eim sinim nge ngenj ele mołmun. ¹⁴ Gos eim dinga ele mendpił, Jiisas Owundu kulpu pim ei, erpi sipi kin, nga konj kindim. Nga sinim yi ku, ei eim dinga ele mendpił, sinim nga kulmun ei, erpi sipi kin, nga konj kindmba. Yi erang, sinim ngenj konj kunum kunum mulmba. ¹⁵ Pe enim kom sek piingii ei, sinim ngenj pei ei, Jiisas Kraissinim nge ngenj yi peng kin, nga sinim Jiisas Kraissinim eim ngenj ei, sipipin kin, nga amb andlam owul andilim amb ei nge, sinim Kraissinim ngenj ei sipipin ol yi nge, enermin ku. Ei am mon mendpił! ¹⁶ Pe enim kom sek piingii. Pe wu endi eim amb ningil owul owul kanpi andilim amb ei kin, tep tokul, or ende pekil erngil ei, Gos ek yi mił ninim, "Wu ngenj ei opu, amb ngenj kin opu, ende pupu, si kindpi kin, amb ei kin wu ei kin ngenj ende pupu mołmun. ¹⁷ Ba wumb nii endi eim, Jiisas Owundu kin dambiltpi o ende pupu nim kin, eim noman tuk gui ka molkul kin, o ende punjngul. ¹⁸ Ol kis yi nge kun pinalim ol ei, bul ngok, si

kindngii. Oł kis kanim kanim eipi kun pinalim enmin oł ei, ngenj torung oł enmin; ba oł kis yi nge kun pinalim oł ei, eim ngenj er kis mondpu kin, oł kis enim. ¹⁹ Enim piyei! Enim ngenj noman tuk ełe ei, Gos eim Gui Ka nge ngii mił, enim kin no pepi mołum. Gos nge Gui Ka, ei eim enim ngang kin, enim ngenj noman tuk ełe mołum. Enim nge ngenj ei en enim nge mon. ²⁰ Gos eim enim kumep owundu to pendpi kin, sipi orung sim. Ei yi peng kin, epi kanim kanim en enim ngenj ełe erngii epi ei, Gos eim embe ambilk tonu kindngii.

7

Wu Amb Silmin Oł Ei Nge

¹ Ok enim mon endi polk kindnjing ei nge; pe na mon połup kin, orung kindind. Pe wu endi eim amb endi sinarpi ni, epi endi enerim kin, ei oł ka ermba. ² Ba nimbil erang wumb ningil eipi eipi kanilmin wumb, pei mołmun. Molk kin, oł yi elmin oł ei piki tonum. Yi mił erang, wu amb endeim endeim ni mułangin kin, nga amb wu endeim endeim ni mułang kin, oł yi mił erngii. ³ Wu ngenj ei ambim nge ngenj kapli eim pandi tunermba mon. Yi mił ku, amb ngenj ei wam nge ngenj kapli eim yi ku, pandi tunermba, mon ku. ⁴ Amb eim nge ngenj ei, eim tep erpi mulalim mon; ba amb wam eim nge ambim ngenj

tep erpi mołum. Pe nga wu eim ngenj ei eim tep erpi mulalim ku; ba amb eim wam nge ngenj ei eim tep erpi mołum. ⁵ Pe wu amb eł elip wu amb nge tep tonmun oł ei nge noman ełe tonu om kin, kapli tep tungul. Pe nga eł elip, mon pa nikił, kunum ełe mendpil prei erpil, yi ermbil nikił erngil, ei kapli; nga ekii se okul, wu amb nge tep tumbul ni, noman to piingil ei kapli erngil. Mon pim kin, Seisen opu pendpi kin, kom top, mon nipi kin, yi ermba. Nga eł elip, ngenj ełe sipkil kin, wumb eipi kin oł kis yi nge erngil. ⁶ Na enim kii sinjing kin, wu amb simba ek ei piip nind. Nind ek ei, enim wu amb singii ei, yi mił erngii ei kapli; ba ei lo ek endi mon. ⁷ Pe na noman yi to piind. Wu amb pei na amb sinarip wii moł mił, yi mułngii; ba wumb endeim endeim ni, Gos eim en enim noman dinga kanim kanim yi mił ngum. Gos eim wumb kombur en enim wenjing min embnjing. Nga Gos wumb kombur yi mił ngum; amb sinarik; nga wu punarik, wii mułngii. ⁸ Pe na ek ei nip wu amb sinałmin; nga amb wu punałmin; nga amb wenjing kolmun wumb ei kin nip ngond. Ngond ek ei, enim yi mołmun mił, na moł mił, yi erik mułngii; ei ka wii! ⁹ Ba wumb endi eim ngenj kin noman ełe tep kun enermba ei, kapli wu endi amb simba min, amb wu endi ba ei kapli. Mon pim

kin, wumb ei eim noman tuk ele dup mił gur neng kin, oł kis endi ermba. ¹⁰ Pe nga wu amb sinmin; nga amb wu punmun wumb ei kin, na lo ek dinga endi nip ngond. Ngond ek ei, nanim lo ek mon; ba Gos Owundu lo ei nipi ngonum. Ei yi mił, amb endi eim wam mani kindpi kin, pun punermba mon. ¹¹ Pe nga amb wam ei mani kindpi, si kindpi pupu nim kin, amb ei, eim wii mułmba. Wu endi eipi punermba mon; ba amb eim nge wam kin orung ba ei kapli. Nga amb ei wam noman emin sepi kin, eim kapli, eim ambim se orung simba. Nga mon pa nipi kin, wu amb si kindnermba mon. ¹² Nga wumb eipi kombur kin, nanim ek yi mił nip ngond. Ngond ek ei, Gos Owundu nge ek ok nirim mił pułum, mon. Nanim nip enim ngond. Pe nga, pii gii nim wu endi, eim ambim pii gii ninerim kin, ba eim wam kin kapli, 'No pep mołup bii,' pa nimba. Nimba ei, eim wam kapli mani kindpi kin, si kindnermba mon! ¹³ Pe nga pii gii nim amb endi, eim wam pii gii ninerim kin wu ei, eim ambim kin 'Tep to no pep mołup bii,' pa nimba. Nimba ei kapli, amb ei eim wam mani kindpi kin, si kindnermba mon. ¹⁴ Pe enim piinmin! Wu endi pii gii ninerim kin wu ei, eim ambim kin tep tumba wu ei, eim oł kun ka ełmin mił mułmba. Nimbił erang eim ambim pii gii nirim ele

erim. Pe nga ambim eim pii gii ninerim kin, amb ei eim wam pii gii nim wu kin, tep to mułmba. Nga yi ku Gos amb ei kanpi kin, kun ka mił mułmba ni kaninim. Nimbił erang amb eim wam pii gii nirim ele erim. Ba yi peng kin, enim kangi ambil mengłangin kin, kapli kun ka mulenelangin. Ba nga oł yi enjing palim mił ei, oł kun ka erik mił mołmun. ¹⁵ Pe nga wumb endi eim pii gii ninerim kin, ei eim wam min, ambim mani kind, si kindpi kin, bii pa nimba. Nimba ei, kapli yi ermba mił, ei pii gii nirim wu, min amb ei, kapli eim ambil gii ninerngii. Oł yi ermba mił, Gos eim ek yi nipi, "Enim noman emin palim ele, no pek mułngii," pa nim. ¹⁶ Ba pe nim pii gii nin amb ei, nim pii kun eran kin, wanim kapli pii gii nimba min mon; nim piinan. Yi mił nim wanim si kindnenjii mon. Pe kapli, nim pii gii wu, nim pii kun eran kin, ambnim kapli pii gii nimba min, ei nim piinan. Yi mił nim ambnim si kindnenjii mon ku.

¹⁷ Ek ele nge wu amb simba ei Gos eim wumb nii endeim endeim ni mok tum. Ba epi ei kin, Gos nirim mił, wu endeim endeim ni yi mił mułngii. Mułangin mił, na lo ek yi mił nip kin, Gos tiłap wumb konu orung orung mołmun wumb nip ngunj. ¹⁸⁻¹⁹ Ei yi mił Jura wu endi ngenj kopsik ełmin wu endi mułang kin, Gos wii

topu, se orung sim ei, eim kapli ngenj kopsik ełmin oł ei, si kindmbii ni enermba mon. Pe nga torung wu endi mułang kin, Gos eim wii topu se orung sim kunum ei nge, enim ngenj kopsik enałmin oł ei, ermbii ni piinermba mon. Nimbił erang ngenj kopsik ełmin oł ei min, ngenj kopsik enałmin oł ei min, ei oł mendpił endi mon; ba oł yi erngii ei oł mendpił, Gos eim nge ek enim piik kin, ekii singii ei, oł keimi mendpił. ²⁰ Pe wumb nii kanim kanim endi ok mułangin kin, Gos en enim mok topu, wii topu se orung sim ei, en enim nii ok mulnjung kin, yi ku molk pungii. ²¹ Pe enim wumb kombur wumb eipi kin kongun wii erik mułangin kin, enim wumb noman embin to piinerngii. Yi mił, Gos eim enim wii topu, sipi orung sim. Ba nga kapli enim andłam kun seng kin, enim wumb kin kongun wii erik mołmun ei, si kindik kin, en enim noman ełe kongun ei erik mułngii. ²² Wu endi wumb kin kongun wii erpi ngopu mołum ei, eim wu endi eim Gos Owundu eim wii topu se orung sim. Nga wu ei, Gos kin wii mułmba. Mułmba ei, eim erpi, oł kis kun pinerim ei si kindpi, erpi kindpi kin, wumb konj mił mołum wu ei, Jiisas Kraiss nge kongun wu mendpił mołum. Nga orung wu eipi endi kin kongun enarpi kin, Jiisas Kraiss eim wii topu, se orung sim ei, eim nge kongun

wu mołpu kin, kongun wii erpi, ngopu mołum. ²³ Gos eim sinim kumep owundu ngopu kin, sinim sipi orung sim. Pe enim yi mił no pek mei wumb kin enim noman ełe kan ngii mił molk yi mulerngii mon. ²⁴ Na angnan noł! Sinim Gos kin mandi pupun kin, tep to mułmun. Pe nga yi ku, sinim wumb endi ok mulnjpun kunum ełe, Gos sin wii topu erim kunum ei, yi mił Gos kin ekii sipin mołmun.

Amb Wu Punenjing Amb Ni, Wu Amb Sinenjing Wu Ni, Amb Wenjing Kulum Amb

²⁵ Pe na, amb wu punarik mołmun amb ombu kin, ek yi mił nip ngond. Gos Owundu eim ek dinga endi yi nipi ngunerim mon; ba na nanim noman ełe piind mił, ni tor kindip ngond. Ngond ei, nimbił erang Gos Owundu eim na kin kaimb owundu sipi, kołpu ngum. Ngang kin, kapli enim na ek kun ka ei piik kin, ekii singii.

²⁶ Pe akip kunum ełe, oł embin tui kanim kanim tonu onum ełe pim kin, na yi ni piind ei, kapli enim akip mołmun mił, yi ku mułngii! ²⁷ Pe wumb kombur enim embnjing mołum ei, mani kind, si kindmbii ni, noman to piikin enenjii mon! Pe nga, wumb kombur enim amb sinenjing pim kin, amb endi simin ni, noman yi peng kin, noman to piinerngii, mon ku. ²⁸ Ba pe nga enim amb kombur sinjing kin, ei enim oł kis kun pinerim mił

enenjing mon. Pe nga amb kombur wu punarik muŋgii amb ei, wu endi pungi nge, en enim oŋ kis kun pinerim miŋ enenjing mon ku. Ba na enim wu amb sinjing wumb ei, ya mei eŋe oŋ embin tui epi kanim kanim enim kin omba ei, piip kin nind. Nind ek ei, wumb ngenj kumbii ngang kin, wumb ngenj kumbii sinmin oŋ ei, piip nind. Nind ek ei, enim kin yi tonu omba, ei mon, ni piip kin nind.

²⁹ Angnan noŋ, na nam yi miŋ piip nind. Sinim mei mani kunum kopur kinan tangpi simba pinalim. Yi peng kin, akip kin ekii se wu amb singii wu muŋgii ei, en enim amb mulerngii miŋ kongun dinga erik muŋgii. ³⁰ Pe nga wumb kombur ke ningii ei nge, Gos kin kongun dinga erik ke ninerngii wumb, yi miŋ muŋgii. Pe nga wumb kombur ka piik muŋgii wumb ei nge, Gos kin kongun dinga erik noman embin seng moŋmun wumb, yi miŋ muŋgii. Pe nga wumb kombur epi top tok singii wumb ei nge, Gos kin kongun erik epi sinerang moŋmun wumb, yi miŋ muŋgii. ³¹ Pe wumb kombur mei eŋe epi kanim kanim salim ei sik, nok erik pungi ba, wumb ei Gos kin kongun dinga erik kin, nga mei eŋe epi ei kin, noman kulerngii mon. Nimbiŋ erang ya mei eŋe epi kanim kanim ombu epi eipi miŋ tonu opu kin, nga am pupu poru nimba.

³² Pe na nanim noman

yi paŋim, epi kanim kanim enim noman ei embin to pi-inerngii mon. Pe amb sinamin wu ombu, Gos Owundu kongun paŋim miŋ, noman to piik er muŋgii. Nimbiŋ erang enim Gos Owundu kin noman ka piik ngungii nge enim. ³³ Ba amb sinmin wu ombu, en enim ya mei eŋe epi kanim kanim ombu, noman to piinmin ku. Nimbiŋ erang en enim embnjing kin, noman ka to piik ngok, yi enmin. ³⁴ Yi peng kin, wumb kombur en enim noman taŋ peng erik moŋmun. Yi miŋ ku, nga amb wu punanmin amb ni ambiŋ ombu, en enim Gos Owundu kongun ei, noman to piik kin, erik muŋgii. Molk kin, ei enim ngenj eŋe oŋ kun ka paŋim miŋ erik kin, noman tuk gui eŋe molk enim. Ba wu punmun amb ombu, en enim ya mei eŋe epi kanim kanim ombu, noman to piinmin ku. Nimbiŋ erang en enim wenjing kin noman ka piimba, nik enim.

³⁵ Na nanim ek nind ei nip eramb kin, enim paki top kin, kun ka muŋgii nge end. Nga enim amb singii nge oŋ, andŋam ondu ngunand; ba nanim enim oŋ kun ka pimba miŋ erik kin, nga enim. Gos Owundu eim kongun eŋe mendpiŋ erik kin, am eim kin mendpiŋ noman to piik erngii. Nga epi eipi endi, enim noman to piinerngii mon!

³⁶ Pe nga wu endi eim ambŋam wu endi eipi simba nik, kuimi to kindangin kin, muŋmba. Muŋang kin, kung

ngii pei o pang, ambil wu simba wu ei kenim ni, arim ambil ambil gii ni mułum. Mułang kin, arim eim kenim ni andlam eipi endi sinerang kin, kapli eim noman ełe pi-pipi, ambil ei wu ei ngumba. Ngang kin, oł kun pinałim mił enerim mon. Kapli, ambil wu ei pang kin, wu amb mułnguł. ³⁷ Ba nga arim eim dinga kindpi kin, ambłam wak tunermba. Nga epi eipi endi sikir erii erii ninermba mon; ba nga eim nge noman ełe, eim kun ka tep erpi mołum. Nga eim noman ełe piipi pendpi kin, eim ambłam kuimi to mundnjung kin, ambil ei wii mułpu kin, wu endi punermba mon ni piim. Yi mił wu ei ka wii erim. ³⁸ Yi mił erang, arim ambłam wu ei kuimi to mundnjung kin, wu endi ngum kin, ei kapli ermba. Pe nga arim endi ambłam wu endi ngunerim kin, wu ei ka wii mendpił erim.

³⁹ Pe amb endi wam konj mołum ei, wam kin tep tokuł mołmbuł. Ba nga amb ei eim wam kułmba ei, eim kapli wam kin ende punermba mon. Ba eim wu eipi endi bii ni piimba, ei kapli ba. Ba eim pii gii ninim wu endi ba. ⁴⁰ Ba na nanim noman ełe pałim mił nip ngond. Amb ei, eim wam kułmba; nga ei eim wu endi eipi punarpi kin, eim wii mołum mił, ei ka mendpił pimba. Pe na nanim noman to piind ei, Gos eim nge Gui Ka na kin andan topu mołum ku.

8

Kuni Sipik Gos Kend Kin Embe Ambil Tonu Kindik

¹ Pe na mon polup kindind ei nge kuni kanim kanim kombur gos kend kin embe ambilk tonu kindik ngunjung. Pe enim yi mił kii sinjing ei, am keimi mendpił. Sinim pei noman kun ka peng piipin kin, erpin mołmun. Wumb en enim yi ninmin, “Noman yi pałim ei sin epi kanim kanim pei piipin, si kindpin mołmun,” pa ninmin. Ei yi erpi, enim embe ambil tonu kindang kin, ka ka piik enmin; ba wumb noman kultmun oł ei, en enim kin pim kin, en enim kapli erpi dinga kindilim.

² Pe wumb nii endi eim yi noman to pimba, “Na epi kombur am mendpił piind,” ni piimba wu ei, eim noman piimba mił, ei kapli enanim, mon. Gos wu ei kanpi epi wii mił ni piinim. ³ Ba wumb nii endi, Gos kin noman kultum wu ei, Gos eim wu ei piinim mił, eim nge wu mendpił mołum.

⁴ Pe nga kuni kanim kanim kombur gos kend kin embe ambilk tonu kindik kin, sik ngunjung ek ei, na nind. Ei sinim piinmin, gos kend ei Gos keimi mon! Ba ei min men wii mił; ba Gos eim endeim mołum. Nga sinim piinmin ei, sinim Gos endeim mendpił mołum. ⁵ Ba nga keimi, epi kanim kanim pei “Gos mołmun, nga owundu mołmun,” pa niłmin. Yi peng kin, ei tonu epin muł

ele ni, ya mani mei ele, gos kend owundu ombu pei mołmun. ⁶ Yi mił, ba sinim nge Gos keimi endeim mendpił mołum. Sinim Erinjpin Gos Eim endeim mendpił. Eim epi kanim kanim pei eririm nge pulwu. Sinim ei eim kin tep to mołmun ni piipi eririm. Nga Jisas Krais Owundu endeim mendpił mołum. Eim epi kanim kanim pei erim ei, eim ele mendpił erim. Erang kin, sinim eim kin noman konj sipin, no pepin mołmun. Yi mił ku, sinim piinmin ei, sinim Gos endeim mendpił mołum.

⁷ Ba wumb pei epi ombu pei keimi, ei pii poł tunanmin. Nga wumb kombur ni piik kin, en enim kuni sipik kin, gos kend kin, embe ambil tonu kindik ngunjung kuni ei, en enim nunjung. Nimbil erang en enim yi piilmin, gos kend ond ku mił, keimi mołum, ni yi piinjing. Piik kin, ei minj noman to piinjing. En enim noman tuk ele dinga piinenjing. Pinarik kin, kuni ei nunjung. Nangin kin, noman tuk ele ei dinga pinalim mił erim oł kis erpi kin, noman tuk ele to kis mondnum. ⁸ Keimi, kuni numun ei, sinim erpi sipipi kin, Gos eim kin mandi kindnermba mon. Pe sinim kuni ei nonenjpın kin, sinim embe Gos kumb ele to mani kindnermba mon. Pe nga kuni ei nunjpın kin, sinim embe Gos kumb ele to tonu kindnermba mon ku. Yi peng kin, kuni yi nge ei nunermin

mon.

⁹ Ba enim kanik, kun erik mułngii! Pe enim kuni nok, oł yi nge enjing kin, wumb kombur pii gii dinga ninanmin wumb ei, bok tok, si kindik, orung puk kin, oł kis kun pinalim mił erngii. Mon pim kin, enim kuni nok, oł yi nge enmin konu ele mendpił, wumb kombur bok tok, si kindik, orung puk kin, oł kis nga erngii nge, enim noman tuk ele yi ninim. ¹⁰ Ei yi mił, nim oł ombu am piil ni piilin, wu endi gos kend men tok ngii peł ele molkun kin, kuni nun. Nun kunum ele, wu endi eim noman tuk ele dinga pinerim wu ei, nim kanpi kin, nim nun kuni ei, ekii se wu ei, gos kend kuni numba ku. ¹¹ Nim kan kin, nim oł ombu piilin wu, ninim oł ei eran kin, angnim endi noman tuk ele dinga pinerim wu ei, eim noman ele nim er kis mundun. Nim angnim wu ei, Krais ei ond peri kołpu kin, wu ei sipi orung sim. ¹² Ei yi mił enim oł ei erangin kin, engnjing noł noman tuk ele dinga pinalim ombu, ei erpi kis mondnum. Wumb ei kin oł kis enmin. Ba yi ku, enim oł yi nge enjing kin, Krais ei kin oł kis kun pinerim mił erik ngonmun ku. ¹³ Yi peng kin, kuni namb kin, nanim angnan noł bok tok enjing kin, nam kuni ei nge nga endi nunermbii mon. Mon pim kin, nanim angnan noł kapli oł kis endi oł kun pinerim mił erngii.

9

Gos Nge Ek Se Andilmin Wu Nge Kongun

¹ Pe epi endi erpi, na noman tuk ele ambil gii ni se mola'im mon. Pe na Gos nge ek se andilmin wu mo'. Pe na Jiisas sinim nge Owundu ei na kenj ku. Jiisas Owundu nge kongun enj ei mong tum ei, enim mo'mun. ² Keimi, wumb kombur yi ni piingii. Na Gos nge ek se andilmin wu mola' ni piingii; ba ei keimi, na Gos nge ek se andilmin wu mo'. Ei yi erang kin, enim ok pendik, Jiisas kin pii gii dinga nik mo'mun. Yi ku enim kapli piinmin ei, na enim kin Gos nge ek se andilmin wu mendpil mo'.

³ Pe wumb na kin kos mil erik, ol yi en yi en, nik enmin ei, nanim ek yi mil nip, orung kindind. ⁴ Pe wumb sin ek se andilmin wumb kin kuni ni nol ngok erngii ei, sin Gos Owundu nge kongun ermin ei, sin sipin kapli numun, ei kis min? ⁵ Piisa kin Gos nga ek se andilmin wumb eipi kin Owundu nge angim nol yi mil ku erik. Ei kapli enim ek se andilmin wumb pii gii amb sik, sin kin tep tok Gos kongun erik andmin. Nga kapli sil yi ku erpil kin, nga kuni ngok ei sipil numbu', ei kis min? ⁶ Banapas kin na kin mendpil sil silip, ngenj kongun erpil, kuni se nopu' mo'ambu' ni, na yi piind; ba nimbil erang sil silip mendpil, yi mil ermbil?

⁷ Pe opu ond wu endi eim opu peng, opu ermba; ba

ei eim kuni kan sipi, nopu mulermba mon! Pe nga wumb endi ond mong pin telmba kuni ei, nga eim sipi numba ku. Pe nga kung kau es tolum wu ei, eim kung kau am to sipi, numba ku. Yi mil elmin, nga ei nge kuni nolmun.

⁸ Pe epi ombu wumb ol kun palim mil ermin ni noman yi to piinmin ei, na ol ei nge kin mendpil ninermbii mon. Nimbil erang nga Gos eim nge lo ek epi yi ku ninim. ⁹ Sinim Gos Moses lo ek ngurum ek piinmin ei, ek yi ninim.

"Pe kung kou kombur simb ele kimbangin kin, kuni wiis mong topu, konu eipi eipi pulum ei, kung kou ombu gupu ele epi endi sik, kum tok kung kou kuni nunermba nik yi enerngii mon."

Ei Gos kung kau ombu mendpil, noman to piipi ninim min? ¹⁰ Gos ek yi piipi, nirim ei, sinim nge mendpil noman to piipi kin, ek yi mil nirim. Keimi mendpil, ei sinim piimin nipi, mon polpu pendrim. Pe wu endi kuni telngii konu mei topu ka ermba. Nga wu endi kuni mong topu mulang kin, tengmba ei, el elip kuni mong ele kongun erangil kin, kuni kopur simbil ni piiki' kin, kongun yi mil erngil. ¹¹ Pe sin Gos eim ek ka kuni mong mil, enim mo'mun konu ele kindinjpin. Kindpin kin, enim noman tuk ele kuni

mił dinga sinjing. Sik kin, sin kunum kunum no pepin mołmun ei, enim sin kin kuni ni epi ombu, sin paki tumba epi kopur pei, enim sin kin ngungii ei, kapli sin numun ni piinmin. Piipin kin, ei kun pinałim ni piinmin min?
 12 Pe nga wumb kombur enim kin epi kombur simin ni piingii, ei kapli. Ba sin kumb se enim kin kongun erpin kin, ei kapli sin enim kin epi pei simin ni piinjpin; ba oł yi nge, ei sin enenjpin mon. Yi peng kin, sin sinim oł embin tui kanim kanim ei ko wupun kin, kongun erpin punjpin.

Mon pim kin, Jiisas eim ek ka ni tor kindpin enjpin kin, andłam ei ondu ngunjpin. Yi peng kin, sin kuni ni epi enim kin sinenjpin. 13 Enim ek keimi mendpił piik si kindinmin. Ei men ngii ełe kongun ełmin wu ombu men ngii ełe ngołmun kuni ei, sik nołmun. Nga wumb kung sipik, dup kalk, Gos ngołmun wu ombu, kung tongndung en enim sik, nołmun ku. 14 Yi mił ku, Gos Owundu eim lo ek yi mił nipi pendim. Ei wumb nii endi, Gos eim ek ka nik, tor kindik kin, wumb ngungii ei, en enim kuni nin epi kanim kanim pei, Gos kongun erngii ełe nge wumb ei kin, sik nok pek kin, molk pungi.

15 Ba na epi ombu endi, enim kin yi mił sip enenj mon. Pe nga mon ei połup kin ngond; ba oł ei nge, nanim ermbii nip, ngonand

mon. Yi peng kin, kumb se na kulmbii ei kapli. Mon pim kin, wu endi na noman ka piind pułe ei, na enim kin ek ka nip tor kindip wii ngond ei, sipi kin, tor sipi si kindimba. 16 Yi mił, na Gos ek ka nip tor kindind. Na kongun ei mendpił Gos na buł ełe tonu kindim kin, kongun ei mendpił ermbii. Nga kongun eipi endi sinałim mon. Na Gos ek ka nip, tor kindnenj kin, na noman tuk ełe kis mendpił mułmba. Yi mił, kongun ei erip kin, na nanim embe ambii tonu kindnermbii. 17 Pe kongun ei, nanim noman ełe mendpił ermbii nip ełamb kin, na nge kongun enj ełe kumep siłamb. Yi mił ermbii nip enand; ba na kongun ei end. Gos eim 'Na enjii,' pa nipi ngum kongun ei, erip moł. 18 Pe na kongun enj ełe, monge ei yi mił endi sind. Na Gos ek ka enim wii nip ngunj; ba na monge endi eipi sinermbii mon. Na ka piind ełe nge, ei na monge mendpił sind. Sip kin ei nge, enim ek ka ei wii sinmin.

19 Pe na nanim wu endi nge kongun wu mulał mon; ba na nanim noman ełe erip wumb pei nge kongun wu moł. Mołup kin, kongun erip, wumb pei Gos sipi, orung simba nge kongun erip kin, ek ka nip, tor kindip moł. 20 Yi mił, Jura wumb kin mołup kongun enj ei, Jura wumb nok pek mulnjung mił, na yi ku erip kin, nop pep muls. Yi erang kin, Jura wumb Gos kin sip, orung

simbii nge muls. Pe nga, nananim Gos lo ek Moses ngurum ei, na tep enanim; ba na wumb mił no pep mołup kin, Gos lo ek Moses ngurum ei ninim mił, ekii sinj. Sinj lo ei, nananim wumb kin tep to mołup kin, yi enj ei erip kin, wumb ei lo ek ekii sinjing wumb ei, Gos se orung simba nge enj. ²¹ Yi mił ku pe nga torung wumb tilap eipi wumb, Moses lo ekii sinenjing wumb ei no pek erik mulnjung mił, na yi ku enj. Ei yi erip kin, torung wumb tilap eipi wumb Gos kin sip, orung simbii nge, yi enj. Pe na oł yi nge end ei, erip kin, Gos lo ek to kindip kin, ekii sinenj mon. Ba ninim Kraiss lo ek nipi ngum ele, nananim ekii sip andind. ²² Wumb pii gii dinga pinerim wumb ei kin, na yi ku, pii gii dinga pinerim mił ku onj. Yi erang kin, na wumb pii gii dinga pinerim wumb ei, Gos kin sipi orung simba nge enj. Pe nga wumb pei oł kanim kanim enjing mił, na yi ku oł ei nge enj. Yi erip kin, na wumb aninga kombur Gos kin sipi, orung simba nge enj. ²³ Oł kanim kanim pei, ei na enj ei, yi erip kin, Gos eim ek ka nip, tor kindip kin, nga Gos embe ambił tonu kindip enj. Enj ei wumb kombur ok, Gos ek piik pii gii nengin kin, Gos en enim epi ka wii ngang kin, en enim ka ka piik erngii. Na nananim yi ku erip kin, ka ka piip ermbii.

²⁴ Pe enim keimi piinmin wumb kombur sikirik puk

kin, epi ka wii endi singii nge punmun. Pupun kin ei, wu pei sikir pulmun; ba wu pei minj puk kin, epi ka wii endi sinerngii mon. Enim ei piyei! Yi mił erang, enim yi ku, sikirik dinga puk kin, Gos nge epi ka wii salim epi ei, singii nge punmun. ²⁵ Wumb pei sikirmin ni piingii wumb ei, en enim kongun dinga erik, noman nin ngenj dinga kindik kin, noman ele epi kanim kanim to mani kindik. Yi erik kin, kapli dinga sikir puk kin, epi ka wii endi singii. Ba ekii se, epi ei, am ba; kunum kunum eim kin tep mulermba. Ba sinim sikir dinga pupun kin, epi ka wii simin epi ei, kunum kunum tep mulmba. ²⁶ Yi peng kin, na nananim kun sikirip punj, poru niłim konu ele pup kin, na kanip kin, orung orung kindnenj mon. Yi mił ku, nananim angil ele kum tonmun wu ei mił moł. Kunum kunum nananim angil tał ei, angil wii olkup top kindamb kin, wii konu pop top punalim mon. ²⁷ Ba nananim ngenj ele, kongun dinga kindip eramb kin, nananim piind noman palim mił, na ngenj ekii simba. Mon pim kin, nam Gos ek ka nip, tor kindip, wumb ngamb kin, ekii se sikir pup, bok tamb kin, Gos epi ka wii sinenj kin, na kin ka mulermba.

10

*Erik Ngok, Noman To Piin-
erngii*

¹ Angnan noł, na enim kin kom se piingii ei, na ek nip ngond. Sin sinim Jura wumb kupenjpın noł Eısip konu si kindik kin, Moses kin ekii sik punjung ei, kupu muł endi mandring ele, andan topu, en enim wumb mulenjing konu ele molk punjung. Puk kin, 'Ep Noł Kundii' pim konu ele, tumb tok puk kin, orundung noł wer ele tor punjung. ² Pe wumb en enim kupu muł ele nin, ep noł kundii tumb tok orundung tor punjung, Gos wumb ei noł ele noł pendpi ngum. Nga ok, Moses kin tep tok, ekii sik punjung. ³ Pe en enim pei wumb mulenjing kulii konu ele, kuni ende mił nunjung ei, Gos eim en enim ngum kuni ei, nunjung. ⁴ Nga wumb pei noł ende mił nunjung ei Gos ngum noł ei, nunjung. Keimi, en enim pei kom ku ele tor om noł ei, minj nunjung. Pe nga, sinim piinmin ei Kraıs eim noł ngopu, paki topu kin wumb ombu en enim kin, tep tok punjung. ⁵ Ba Gos eim, wumb pei enjing oł ei, kanpi ka piınarpi kin, nga noman kulpu ngunerim mon. Yi peng kin, kulnjung wumb pei aninga ombu, mei wumb molalmin konu orung orung ele, wumb kolk kin, molk punjung.

⁶ Pe oł kanim kanim ombu, sinim kenmin ni, andan topu ngonum. Yi erpi kin, andan topu ngang kin, sinim oł kis yi nge, wumb ombu enjing oł

yi nge, noman to piinerngii mon! ⁷ Nga gos kend embe ambıl tonu kindik noman to piinerngii. Wumb kombur enjing oł ei mił, enim yi enerngii! Ei nge, Gos eim ek ka ele yi ninim, "Wumb mani pei ele molk, kuni nok, noł nok erik kin, nga angk tonu ok, non erik." Yi erangin kin, gos kend kin ka piik nik enjing. ⁸ Nga ok wumb kombur wu amb eipi ngunduk kin, oł kis kun pinerim mił erik kin, yi mił erik. Oł yi nge, ei sinim yi enermin mon! Wumb kombur oł yi nge erik mulnjung wumb ei, kunum endeim mendpił ele, 23,000 wumb pei kulnjung. Yi erang kin, enim oł ei enerngii, mon! ⁹ Sinim Gos Owundu ei nge, epi kuni ngumba min mon; ei oł ermba mił kenmin nik, wumb kombur enjing ei, yi mił enerngii mon. Yi erangin kin, ka wembii kis ok, wumb ei tangin kin, kolk poru ninjing. ¹⁰ Enim kaplı, Gos sin kin, 'Oł yi mił yi mił enjii,' ei enim pa nik kin, wumb kombur oł yi nge enjing oł ei, yi nge enerngii mon! Wumb kombur oł yi nge enjing ei, Gos enjel wumb to kondulum nge enjel opu kin, wumb kombur to kondpu poru nim. ¹¹ Pe oł kanim kanim wumb ombu kin tonu om ei, wumb oł ei andan tang kin, noman to piingii, nipi enerim. Nga sinim oł yi nge enerngii nipi, andan topu kin, Gos eim ek ka ele pendim palım ei, pe muł mei, poru nimba

kunum ei, mandi erang kin, no pepin mołmun. ¹² Yi mił erang, wumb nii endi, eim nanim Kraiss pii gii dinga angip mułmbii ni, noman yi to piimba wumb ei, eim kanpi, kun erpi kin, no pepi mułmba. Mon peng kin, eim oł kis kun pinerim mił erpi kin, bok topu, si kindpi kin, orung ba. ¹³ Pe oł erngii mił kenmba oł kanim kanim enim kin opu, kom topu, enim noman ngenj ełe yi erii yi erii nimba ei, oł konj andłam endi eipi opu, enim kin onanim. Oł yi nge, ei wumb pei kin yi tonu opu opu erim. Ba sinim Gos kin pii gii dinga nimin, kaplı Gos sinim ambilpi gii dinga nipi kin, sinim paki tumba. Nga enim Gos eim kanpi wiik tang kin, opu kom topu, erii erii nimba ei enim to mani kindnermba; ba enim dinga ełe ngang kin, dinga erngii. (Pe nga oł yi erngii mił kenmba oł endi enim kin opu, kom topu, yi erii yi erii nimba ei Gos eim enim dinga ngang kaplı dinga angk pendik oł yi nge omba, ei kanik kun erik mułngii.) Nga Gos eim enim kaplı paki topu, andłam topu seng kin, oł yi nge, enim kin tonu om kin, enim dinga angk mołangin kin, oł erngii mił kenmba ei, enim to mani kindnermba, mon!

¹⁴ Yi peng kin, nanim angnan noł! Enim kaplı, gos kend kin embe ambilk tonu kindik, men tok erik ngok, enmin oł ei nge, buł

ngok, eipi pungii. ¹⁵ Na enim kun ka piłmin wumb ei kin, ek nip ngond. Nip ek ei, enim piik mok tok, pii kun erik mułngii! ¹⁶ Pe ming ełe noł wain mołum ei, sinim oł ka epi ni, ek ka nipin, Gos ngonmun. Pe sinim ming ełe, noł wain Jiisas miyem mił nonmun ei, sinim Jiisas kin dambiltpi, se ende kindnim. Pe nga bres engin to nonmun ei, Jiisas ngenj mił ełe, sinim Jiisas kin dambiltpi, se ende kindnim. ¹⁷ Yi erang kin, bres endeim salim ei, yi mił ku, sinim wumb pei mołmun. Molk kin, bres ei, sinim wumb pei dambiltpi sipi kin, ngenj ende mił kindnim. Nimbil erang sinim wumb pei, bres endeim ełe mendpil Jiisas ngenj mił engin topun se nonmun.

¹⁸ Pe enim kom sek piingii! Esrel wumb kung kuni, nin epi ombu, dup kalk kin, Gos nguk. Ngok kin epi ei, tongndung sik, nok yi enjing. Wumb kung, nin kuni epi ei, dup kalk, Gos ngunjung wumb ei ok, Gos kin dambiltik, o ende puk kin, eim embe ambilk tonu kindnjing. ¹⁹ Pe na ek ninj mił, ei pułe yi palim. Ei gos kend, min kuni sipik kin, gos kend kin embe ambilk tonu kindik, sik ngungii epi tał ei, epi wii mił mołum. Ei epi keimi mon! ²⁰ Mon! Na ek yi ninj. Yi mił, torung pii gii ninenjing wumb ei, Gos kin noman to piinanmin wumb ei, kuni nin epi tu wuk kin, gos kend kin embe

ambilk tonu sik, ngok enmin ei, sipik kin, Gos keimi kin ngunenjing. Yi peng kin, na enim gui kis kin ende puk, ele tuk molk kin, kuni yi nge, ei se nunerngii mon, ni piip nind. ²¹ Enim kapli Jiisas Owundu nge miyem mił ming wain ele nok, nga puk kin, gui kis nge ming kin ende nunerngii mon! Nga enim Jiisas Owundu nge peł ele, kuni Jiisas eim ngenj mił ei nok eim kin mendpił men tok erik kin, nga puk, gui kis nge peł ele, eim kuni mułmba, ei sik nunerngii, mon! ²² Sinim yi eramin kin, Jiisas Owundu kin noman kis piipi ermba ei, nipin ermin ei, yi enermin mon! Nga Jiisas Owundu nge dinga owundu ei nge, kapli sinim dinga to mani kindnim.

Sinim Kunum Kunum Gos Embe Ambil Tonu Kindmin

²³ Kapli sinim epi kanim kanim pei ermin mił, yi peng kin, en enim kapli yi mił ninmin; ba epi ombu ei, sinim paki tunanim mon. Nga sinim epi kanim kanim pei kapli ermin mił; ba epi kanim kanim ombu ei, sinim noman tuk ele dinga ngonanim mon! ²⁴ Wu endi eim oł endi erpi ei, eim noman ele mendpił to piimba, oł ei nge enermba mon. Ba enim wumb eipi nge oł erangin kin, noman to piik erngii nge oł ei nge paki tok erngii ku! ²⁵⁻²⁶ Gos eim ok ek ka yi mił nirim, “Mei nin nga epi kanim kanim pei mołum ei,

Gos Owundu eim nge epi pei mołum.”

Ei yi mił erang kin, enim kung minj nim epi kanim kanim ep top ngii ele top tungii ei, kapli sik nok pungii. Nga, enim kuni kaninmin ei ka min kis kii endi sik enerngii! Mon pim kin, enim noman tuk ele embin to piingii. ²⁷ Pe nga pii gii ninerim wumb endi mołpu, eim ngii konu kuni nungii, ‘Wei’ a nimba. Neng kin, enim bin ni noman to piingii ei kapli. Enim kuni ei ngumba kuni ei, pei nungii. Nungii kuni ei nok kin, nga kii sik enerngii! Mon pim kin, enim noman tuk ele embin to piingii. ²⁸ Ba wu endi enim kanpi kin, ek yi nimba, “Kuni ei sipik, gos kend kin embe ambilk tonu kindik, sik ngunjung kuni.” Yi peng kin, kuni ei nunerngii mon! Nimbil erang wumb enim kuni sipik, yi mił enjing, pa nipi ngumba wumb ei kin, eim noman tuk ele nipe ek nimba ei, piik kin, kuni ei nunerngii! ²⁹ Pe na enim noman tuk ele piip ninand mon. Ba wumb endi eipi nge noman tuk ele, kis min ka mułmba ei nge, na piip nind, ‘Enim kuni ei nunerngii mon!’ Nanim kuni ei nanim noman palim mił, na kapli ekii sip numbii. Pe nga wumb endi na end oł ei, eim noman ele mok topu piipi kin, ei kun pinalim; ba na nam wiik top muls. Mon pim kin, wu endi nge noman tuk ele kis mułmba. ³⁰ Pe nga nanim kuni ele, Gos kin ek ka

nip ngop numbii. Ba wu endi opu na kuni ek ka nip Gos kin ngopu nunj kuni ei, na kin oł yi nge yi nge en pa nimba. Ei kaplı enerim. Pe nga nim kuni ei nunjii ei kaplı; ba wu eipi gos kend kuni kin ek endi ekii sikin enenjii mon! ³¹ Yi mił ku, enim nipe epi endi ermbii, kuni nungii min, noł nungii min, oł epi kanim kanim pei yi erngii ei, kaplı. Enim yi erik kin, Gos embe ambilk tonu kindngii nge erngii. ³² Enim Jura wumb nin, wumb tilap eipi nin, nga Gos nge pii gii ninjing wumb tilap mołmun ei, noman to piingii. Nga enim erngii oł ei kanik kun erik. Mon pim kin, wumb ei Gos orung simba nge andlam ei ondu ngunerngii mon! Nga ek kanim kanim tonu omba ei, enim pii kun erik, no pek molk pungii. ³³ Pe na yi mił ku end oł ei, enim yi erngii. Ei nanim epi oł kanim kanim enj ei erip kin, wumb pei noman kulk kin, ka piingii nge erip erip end. Nga na nanim erip kin, ka piip, paki top, ermba ni enand mon. Ba wumb pei ka piik kin, paki top ermbii oł ei, erip ngond. Ngond ei yi eramb kin, Gos wumb pei se orung seng kin, eim kin mułngii.

11

Men Tok Kengip Ek Tok Elmin Oł

¹ Nanim Kraiss erpi, andan topu mundum kongun ei, ekii sip end mił, enim na kanik kin, oł yi mił ku, enim

na kin ekii sik erngii. ² Na enim kin ka piip kin, enim embe ambil tonu kindind. Nimbil erang enim kunum kunum nam kin noman to piik kin, nga Gos oł andan top nip, enim ngunj ek ei, ekii sik enmin? ³ Ba na enim piingii ek ei nip ngond ei, Kraiss ei eim wu pei peng erpi kin, tep erpi mołum. Nga wu mołmun ei, en enim embinjing kin peng erik kin, tep erik mołmun. Nga Kraiss, Gos eim peng erpi kin, tep erpi mołum ku. ⁴ Yi peng kin, wu endi prei ermba min, Gos eim ek ka koi erpi nipi, wumb peni ele kulou tok mułngii konu ele ngumba ei, nga eim peng ele, kum topu pendpi, yi ermba. Ei erpi kin, Kraiss nge embe ambil tonu kindnanim mon. Ba wu ei, eim singambil simba. ⁵ Pe nga amb endi prei erpi Gos kin ngopu ermba min, Gos eim ek ka koi erpi palim ele, wumb kulou tok, men tok erngii konu ele, nipi tor kindpi kin, wumb ngumba. Nga peng ele epi endi kum topu, pandi tunermba. Yi erang kin, amb ei wu mił ermbii ni piinim eim wam nge embe mani kindpi kin, nga wam eim singambil simba. Pe nga, peng kum tunarpi kin, angpi ek ninim amb ei, yi mił ku, eim peng enjin pek topu kolmung tumba ei, nga eim singambil simba. ⁶ Ei yi mił amb endi eim men topu peng erpi, kunum ele peng kum tunermba ei, nga

eim peng enjin kolmung topu pek topu, esimb ermba. Ba amb ei peng enjin kolmung topu, nin pek esimb topu ermba ei, eim nge singambil piimba ei, kapli amb ei peng kum tumba. ⁷⁻⁹ Nimbil erang kumb se, Gos eim amb endi sipi, wu eneririm mon; ba Gos wu kumb se sipi kin, amb endi eririm. Nga Gos eim amb nge piipi kin, wu eneririm mon; ba Gos wu nge piipi kin, amb eririm. ¹⁰ Yi peng kin, amb en enim Gos kin prei erpi ngopu peng enjin kum pandi tungii ei, epi andan tumba ei, wam kin mandring mulmba. Nimbil erang Gos nge enjel ol ei keningii. ¹¹ Ba Gos Owundu kin pii gii ninjing wumb ei, ol yi nge piik molmun. Pe nga amb eim mendpil mulmba ei, kapli eneremba. Nga wu eim mendpil mulmba ei, kapli enermba ku. ¹² Nimbil erang Gos eim wu sipi kin, amb kumna eririm. Ba pe nga wu molmun ei, amb menginmin. Nga epi kanim kanim pei ei Gos pulwu minj molum.

¹³ Enim kapli en enim ek ei mok tok kanik kin, piik kun erngii. Ol yi nge, amb endi wumb pei kulou tok, Gos kin prei erik mulngii. Mulangin kin, amb eim peng enjin kum pandi topu, ol yi nge erpi, prei erpi Gos ngumba ol ei, kapli min mon? Ei mon! ¹⁴ Nimbil erang sinim wu amb pei nge ol elmin ol ei, sinim andan tonum. Pe nga, wu endi eim peng enjin olt pupu mulmba wu ei,

eim singambil simba. ¹⁵ Ba amb peng enjin olt molum ei, Gos eim amb ngum ei, peng pandi tungii nipi ngum ei, amb moke ka wii endi salim. ¹⁶ Ba wumb endi eim peng enjin pandi tolmun ek ol yi nge ninmin ei, kapli enanim pa nipi ermba ei, nanim yi mił nip, orung kindmbii ei, sin sinim wumb yi mił nipin ol eipi endi andan topun ngonalmn. Nga Gos nge eim wumb tilap konu eipi molmun ei, ol yi nge ol eipi endi erik kin, Gos kin men tok erik, noman to piinalmin mon.

Jiisas Owundu Nge Kuni

¹⁷ Pe nga kengip ek ei, polup nip enim ngond ei, nip enim embe ambil tonu kindnermbii mon. Nimbil erang enim men ngii kulou tok enmin ol ei, kun ka enalmn mon. Ba enim ol ka palim aninga aninga erik enmin; nga aninga kombur ol kis enmin ku. ¹⁸ Kumb se, na ek yi nimbii ei, enim tuk men tok erik, kulou tok molmun konu ele, enim eipi eipi puk, tilap eipi eipi molk Gos kin men tok erik, ngok enmin. Pe na ek ninmin piind ei, kopur aninga keimi mił palim, ni piind. ¹⁹ Yi mił, enim Gos nge tilap wumb molmun konu ele, tuk tilap eipi eipi puk enmin ei, keimi enim kin tonu omba. Yi peng kin, enim molmun konu tuk ele, wumb ol kun ka elmin wumb ei, peni ele tor wangin kin, wumb pei keningii. ²⁰ Yi mił erang, enim ok eipi eipi kulou tok, Gos kin men

tok erngii; ba enim ok Jiisas Owundu nge kuni simba ei, ok sik nunerngii mon. Nimbil erang, enim kuni ei, ol kun ka mił nonalmin, mon. ²¹ Pe enim kuni nungii erik, enim endeim endeim ni en enim kuni erik, singii mił, sikir nok pungii. Nga wumb kombur kuni tang mołmun. Nga wumb kombur noł wain nok, wulu pang kin, andik mołmun. ²² Pe en enim kuni nok, noł nok, ol yi nge erngii ei, enim ngii konu sinałim min? Ba enim Gos eim nge wumb tilap mołmun ei, epi wii mił mołmun ni piinmin. Nga epi pei sinałim wumb ei, to singambil monduk enmin. Pe enim ol yi nge enmin ei, na enim kin nipe ek endi nip ngumbii, ni piinmin? Na enim ol ei enmin a nip, embe ambil tonu kindnermbii, ei am mon! Na enim embe ambil tonu kindnand, mon!

²³⁻²⁴ Pe Jiisas Owundu eim ek ei nipi, andan topu, na ngum. Ek ei na enim nip ngunj ek ei, Jura Jiisas Owundu sipi, opu orung wumb angil pendim. Epin kunum ele, kumb se Jiisas Owundu eim bres endi sirim. Nga Jiisas eim prei erpi, ek ka nipi, Gos ngopu, bres sipi, engin topu yi nim, “Bres ei nanim ngenj mił engin topu, enim paki top ngond. Ngond kuni ei nungii! Yi erik kin, nanim kin noman to piingii.” ²⁵ Nok poru nik, yi mił ku, nga noł wain ming ele multum. Jiisas ei sipi, prei erpi, ek ka nipi Gos

ngopu, yi nirim. “Noł wain ming ei, na miyem mił ei nge, Gos nge lo ek konj enim nip ngonum. Kunum nenj enim noł wain yi nge sik, nungii ei, nok kin, kunum ele, nanim kin noman to piingii.” ²⁶ Yi mił erik piik mołangin kin, Jiisas ek ka nik tor kindngii. Kindangin kin, Jiisas Owundu yi erik, eim ond peri ele kołpu, nga ol pei ombu erim. Nga bres ei nungii min, noł wain ming ei nungii kunum ele, na ek ka ei nik tor kindngii ei, kunum ele Owundu nge orung omba ni piingii. ²⁷ Yi mił erang, nga wumb nii endi, eim ol kis kun pinałim erpi eim noman tuk ele mok topu piipi, kun enarpi kunum ele, Jiisas Owundu nge ngenj bres mił ei, si nopu, nga ming noł wain Jiisas miyem mił ei nopu, yi ermba ei, wumb ei ol kis kun pinerim mił erpi kin, Jiisas Owundu nge ngenj kin miyem ele, ngonum. ²⁸ Yi peng kin, wumb pei en enim noman tuk ele kumb se mok tok, en enim kii sik, pii kun erik, kapli mulnjung kin, en enim bres ei nin, noł wain ming ele mołum ei, kapli nungii. ²⁹ Pe nga wumb endi eim ol yi nge ermba ei, bres Jiisas Owundu nge ngenj mił ei nonum; nga noł wain ming Jiisas Owundu nge miyem mił nonum; ba Jiisas ngenj pułe ei nge pii poł tunarpi kin, nonum ei, eim erpi, puł ei, sinim Gos kos owundu eim kin mendpil tonu omba. ³⁰ Ol yi nge enjing ei, enim

wumb kombur ening pepi erang kin, ngenj simb angil dinga pinalim. Nimbil erang enim noman tuk ele ol kun ka pinalim. Nga enim wumb kombur kulnjung; ku. ³¹ Pe en enim kumb se, kii sik, noman tuk ele, mok tok piingii. Piik kin, ol kun ka pimba mił kunum kunum enjing kin, ekii se Gos kos owundu enim kin tonu onermba, mon! ³² Ba sinim nge Jiisas Owundu sinim kin kapli, kos piipi, kii sipi, mok topu, orung opu, kumep kis topu, ngo orung kindmba ei, yi mił sinim Erinjpin Gos nge kang ambil mulangin mił erim. Yi mił erang, sinim mei wumb pii gii ninenjing wumb kin, Gos kos owundu tonu omba ei, piinermin mon. ³³ Yi peng kin, na angnan nol! Enim kunum ele, kulou tok, ok ende puk, men ngii ele kuni owundu endi nungii ei, wumb kombur wangin kin, enim kui erik mulangin kin, pei ok, kulou tok, ende molk nungii. ³⁴ Ba pe, wumb endi kuni tumba ei, eim ngii konu ele kuni numba. Ei erpi kin, wumb ei, eim enim kin kuni nge nungii. Mon pim kin, nga ekii se Gos nge kumep kis enim kin tonu omba. Pe nga, epi endi kii sinjing ei, nanim enim kin op kunum ele, na ei er kun ermbii.

12

Gos Nge Gui Ka Epi Ka Wii Wumb Wii Ngołum

¹ Pe Gos Gui Ka epi ka wii wumb wii ngołum. Ngołum

ele nge nanim angnan nol enim ek keimi ei, pii pol tungii ni piind. ² Pe enim piinmin ei, okrii enim torung wumb mulnjung kunum ele, Seisen nge wumb enim wunduk, gos kend kin tuk sinjing. Gos kend ek ei piinarik kin, enim gos kend ei kin ekii sik puk enjing. ³ Yi mił erang, na noman ele enim ek ei keimi piingii. Piik kin, wumb nii endi Gos nge Gui Ka eim kin mołpu kin, nga eim kin ek endi nipi erim kin wu ei, eim ek yi mił ninermba, 'Jiisas dup konu ele am ba mendpil kin ek buł morung' ninermba mon. Nga wumb endi Gos Gui Ka mulerim kin wu ei, eim ek yi ninermba; Jiisas eim Owundu mołum; pa ninermba mon.

⁴ Gos eim Gui Ka epi ka wii kanim kanim pei wumb wii ngołum. Ba Gos Gui Ka endeim mołpu kin, epi ka ombu ngonum. ⁵ Pe nga sinim Gos Owundu nge kongun kanim eipi eipi palim mił erik mołmun; ba Gos Owundu endeim mendpil mołum ei, eim kin, kongun erik mołmun. ⁶ Sinim Gos nge kongun ele, dinga kanim eipi eipi sipin enmin; ba Gos endeim minj mołpu kin, eim kongun ele wumb pei sipi, dinga ngang enmin. ⁷ Gos eim nge Gui Ka ei, eim wumb endeim endeim ni, andan topu ngonum. Ngang kin, Gos eim nge wumb pei mołmun ele, paki tumba nipi enim. ⁸ Pe Gos eim epi ka wii ombu, wumb eipi

eipi ngonum. Ngang kin, wumb endi Gos noman ka wii mendpił palim mił ei, Gos Gui Ka paki tang kin, nipi tor kindnim. Gos Kui Ka ende ku nga, wumb endi eim Gos noman ka koi erpi palim oł piłim mił, dinga ngołum. ⁹ Nga wumb endi pii gii ninmin oł ei nge epi dinga oł erpi, Gos Gui Ka ende mołum ei, dinga ngang sim. Nga wumb endi Gos Gui Ka dinga ngang kin, wumb ening kanim kanim peng piingii ei, kapli erpi sipi, konj simba nge dinga sim. ¹⁰ Gos Gui Ka ende ku, nga wu endi jep oł ermba ei nge, dinga sim; nga wu endi dinga sipi, Gos nge noman ele nipi tor kindnim; nga wumb endi dinga sipi, Gui Ka min gui kis kongun enim mił, nik kanik kin, pii poł tonum; nga epi Gos Gui Ka kin onum epi ei, Seisin gui kis kin onum ni mok tupu, piimba epi ei sim; nga wu endi ek eipi endi piinarpi kin, kanim kanim wumb pii poł tungii mił, ek ei nipi Gos Gui Ka dinga ngang sim; nga wu endi eim piinermba ek ei, kanim kanim ok kep erpi, wumb ngang piingii dinga ei sim. ¹¹ Ba ei Gos Gui Ka endeim mendpił endeim mołpu kin, epi ka wii oł kanim kanim ombu pei erpi wumb ngonum. Gos Gui Ka epi kanim kanim ka wii pei wumb endeim endeim ngumbii ni piinim mił, yi ku ngang kin, wumb endeim endeim sinmin.

Ngenj Nge Ek Ekin Endi Salim

¹² Yi mił Kraıs nge wumb eim kin dambiltpi ende mołpu kin, ngenj ende mołum; ba simb, angil, kumb, ningil epi kanim kanim ombu pepi, nga eim er kindang kin, wumb endeim mił mołum. (Sinim yi mił ku ngenj, simb, angil epi kanim kanim pepi, nga sinim wumb mił erpi kindang kin, ngenj endeim endeim ni mołmun.) ¹³ Pe sinim mołmun wumb, kombur Jura wumb, nga kombur wumb tilap eipi pii gii ninjing wumb; nga wumb kombur wumb endi kin kongun wii erik ngołmun; nga wumb kombur en enim nge, epi kanim kanim ermin ni piłmin. Wumb pii gii ninjing ei yi elmin wumb pei ombu, ei Gui Ka endeim ele noł pek, ok dambiltik, se ende punjung. Nga Gos sinim wumb pei Gui Ka endeim ele mendpił erpi, sipi kindang kin, o pun ende mołmun. ¹⁴ Pe sinim ngenj ele endeim mił aninga endi pinalim mon; ba ngenj simb, angil, kumb, ningil epi kanim kanim aninga pei mołum; ba ngenj endeim ele mołum. ¹⁵ Pe wumb endi nge eim simb ei, eim yi nimba, “Na nanim angil pinal mon. Yi mił ku, “Nanim ngenj ele aninga pinal ku,” pa ni simb yi nimba. Ba simb eim ngenj ele aninga mołum. ¹⁶ Pe wumb endi nge eim kom ei yi nimba, “Na nanim ningil pinal mon!”

Yi mił ku, nanim ngenj ɛle aninga pinał ku.” Yi nimba; ba kom eim ngenj ɛle aninga mołum. ¹⁷ Pe sinim ngenj pei ningił minj pep pułang kin, ek tangk kin, ɛtangin ei erik, piıłangin mił nenj? Pe nga kom minj pei ngenj ɛle pep pułang kin, mur top kunum ngop ɛtangin, epi ei er piıłangin mił nenj? ¹⁸ Ba ngenj ei yi mił mon. Gos eim sinim ngenj ɛle epi endeim endeim ni pendim ei yi mił; ei eim noman to piipi, ermbii ni pirim mił, eririm. ¹⁹ Sinim ngenj ɛle aninga mił endi piıłang kin, ei ngenj mendpił ɛle endi pinenłang mon. ²⁰ Ba sinim ngenj ɛle, yi mił pinałim mon. Wu amb ngenj ɛle simb, angıł, kumb, ningił, epi kanim kanim aninga pei, ngenj ɛle pałim. Ba yi mił erang, wumb ngenj endeim pałim. Yi mił ku, sinim pii gii ninjing wumb tiłap ende mołmun; ba kongun eipi eipi pałim. ²¹ Yi peng kin, wumb endi nge ningił yi nipi angıł kin, kaplı yi ninermba mon. “Na nanim mendpił kaplı ngenj kongun ɛle ermbii,” pa nim. “Sikind pui!” Nga wumb endi nge peng yi nipi, simb kin kaplı yi ninermba mon ku, “Na nanim mendpił kaplı ngenj kongun ɛle ermbii,” pa nim. “Sikind pui!” pa nim. ²² Ei yi mił mon! Ngenj ɛle aninga piinmin ei, dinga pinałim; ba ei ngenj ɛle pinerim kin, ngenj ei kun ka pinermba mon ku. ²³ Pe nga

ngenj kombur sinim piipin ei, epi mendpił mon; epi wii mił, ni piimin. Ngenj aninga ei, pandi topun, er ka erpin, kanpin kin, kun erpin se andinmin. Pe nga ngenj endi ka pinałim ni piinmin ei, er ka erpin nga kanpin kin, kun erpin se andinmin. Yi peng kin, sinim ngenj ɛle aninga, singambil sinermin. ²⁴ Pe sinim ngenj aninga, ka mendpił salim ei kaplı, kongun endi ka erpin ngumun pinałim. Gos eim mendpił yi erpi kin, ngenj se endi kindpi, pendim pałim. Erang kin, ngenj aninga kombur ɛle en enim wii mił ni piinmin; ba eipi aninga kopur erpi sipi, tonu kindang kin, embe tonu kindim. ²⁵ Yi peng kin, ngenj ɛle aninga aninga orung orung si kindnerngii mon! Ba ngenj ɛle aninga eipi eipi pałim ei, noman ende sek kin, endeim endeim ni noman to piingii. ²⁶ Yi mił ku, sinim pii gii wumb ei, ngenj aninga aninga mołmun. Mułangin kin, ngenj ɛle aninga aninga pałim ei, ngenj ɛle aninga endeim kumbii sim kin, ei ngenj pei, kumbii minj sik pungii. Pe nga ngenj aninga endeim nge embe ambilk tonu kindnjing kin, ngenj pei yi ku ka piingii.

²⁷ Enim pei Kraıs nge ngenj mił mołmun. Enim endeim endeim ni Kraıs nge ngenj aninga aninga ɛle, molk tuk tuk enmin. ²⁸ Pe Gos eim nge wumb tiłap ei, eim kongun ka wii

ngang kin, erik mołmun. Kumb se mołmun ei, Gos ek se andiłmin wumb; nga Gos ek ka koi erpi pałim ei, piik niłmin wumb; nga ekii se, wumb kin ek andan to ngołmun wumb; nga wumb ombu jep oł kanim kanim elmin wumb ombu; nga mering ening peng kanim kanim kaplı erik sipik kun elmin wumb; nga wumb eipi paki tok elmin wumb; nga wumb kongun elmin wumb nge tep elmin wumb; nga wumb ek eipi eipi piinenjing ek ei sik, nik tor kindiłmin wumb. ²⁹ Pe en enim wumb pei, Gos eim ek se andiłmin wumb pei mon; nga en enim wumb pei, Gos epi ekii se ermba epi ei piik niłmin wumb pei mon ku. Nga wumb pei Gos nge ek andan tołmun wumb pei mon; nga wumb pei, jep oł kanim kanim elmin wumb pei mon ku. ³⁰ Nga wumb pei ening peng kanim kanim pimba ei erik, kun erik, paki tok, elmin wumb pei mon; nga wumb pei ek eipi eipi wumb ei piinanmin ek ei, ningii wumb pei mon; nga wumb pei ek ei kep erik sik, wumb piingii ek ele tuk kindang kin, piingii ei, wumb pei ernгии wumb, pei mon ku. ³¹ Ba enim noman tuk ele, dinga kindik kin, Gos Gui Ka enim wii ngum epi ka wii ombu minj, noman to piik singii. Sik kin, yi erang, andłam ele nanim andan tumbii, ekii sinjing ei, am ka wii mendpił ei nge, noman

kultmun oł ei.

13

Noman Kultmun Oł Ei

¹ Pe na nanim wumb eipi eipi nge ek ei piip nimbii min, Gos enjel ninmin ek ei piip nimbii. Ba pe, nanim noman kultmun oł ei, nanim kin pinerim kin, nanim ek nimbii ei, epi wii beli kepui tangin kin, gur ninim min, ond giramus kepui ngonmun ei mił, nanim ek ei yi mił pimba. ² Pe na nanim Gos eim epi ekii se ermba ek ei, ni tor kindiłmin oł ei dinga sip nimbii nin, Gos nge ek koi er pałim ek ei pei piimbii nin, Gos eim noman ka wii ei epi kanim kanim pei nam pił ku. Nga nam pii gii dinga pim kin, ei kaplı komung ei, orung pui nimbii, kaplı ba; ba nam noman kultmun oł ei nge, nam kin pinerim kin, kaplı nam epi wii mił mendpił mułmbii. ³ Pe nanim epi kanim kanim pei seng sip kin, wumb epi sinałim wumb ngumbii. Pe nga nanim ngenj Gos opu orung wumb ngamb kin, wumb ei sik, dup kelngii; ba na nanim wumb noman kulk enmin oł ei, nanim kin pinerim kin, kaplı ei nanim paki tunermba mon.

⁴ Noman kulk ngok enmin oł ei, yi mił peng. Wumb eim kin ek kis nik ngok enjing; ba eim ek ka nipi, orung kindmba; nga wu ei, wumb eipi paki ka tołum; nga eim wumb eipi endi epi min ka wii epi salim wumb ei kin

simbii ni piipi kin, noman kis piipi, ngonermba mon. Nga yi ku, wu ei, eim embe ambil tonu kindnalim mon ku. Nga wu ei eim noman el ambil tonu kindnalim mon. ⁵ Pe nga noman kulk ngolmun ol ei, wumb eipi kin ol kun pinalim mil, ol erpi kin, ol ei enalmin mon. Pe nga ol ei, eim nge epi mendpil eim noman topu pinalim mon. Nga ol ei sikirpi jiki pang wu endi kin ni epi kin ei enalim mon. Nga ol ei, wumb eim kin ol kun pinalim ol ei eim kin enmin; ba ei eim noman to piinalim mon. ⁶ Pe nga noman kulmun ol ei, wumb nge ol kis kun pinalim ei kin, ka piinalim mon. Ba wumb Gos nge ol kun ka elmin ol ei kin ka piilmin. ⁷ Pe nga noman kulmun ol ei, wumb noman ele elmin ol ei kin ka piinalim; ba ei ek ni tor kindnalim embin ei ko wupu, si kindnalim mon. Pe nga ol ei pii gii nilim ei eim wumb kin epi ka wii elmin, kis enalmin mon. Pe nga ol ei, eim Gos ol ermba ei piipi kin, kui er molum. Pe nga ol ei, eim ol embin tui eim kin tonu om; ba eim dinga angilim.

⁸ Noman kulmun ol ei nge, kunum kunum pepi ba minj, poru ninermba mon. Ba nga Gos ol ekii se ermba ni tor kindilmin ol ei, poru nimba. Pe nga ek eipi eipi wumb piinalmin ek ei, wumb kombur sinjing; ba ei kapli nga ek tingnengii mon; ei poru nimba. Nga ol ei, noman owundu koi erpi palim ol ei, poru nipi, si kindmba. ⁹ Ei

yi mil, pe sinim ol ei, noman ka wii ele aninga kopur piilmin. Nga pe sinim ol ei, Gos epi koi erpi palim ei ekii se ermba ol ei, ni tor kindilmin aninga kopur piilmin. ¹⁰ Pe nga ekii se sinim noman piilmin ol kun ka wii mendpil tonu omba kunum ei, noman piilmin dinga ol ei aninga kopur kun ka pinalim mil, ei poru nipi, si kindmba; ba noman kulmun ol ei, kunum kunum mulmba.

¹¹ Ok kunum ele, nanim kangil kembis muls. Kunum ei, nanim ek tenginj ei, kangil kembis mil ek tenginj. Nga na kangil kembis mil noman to piinj. Nga nam kangil kembis mil noman ele mok top piinj. Ba ekii se, pe nanim wu molup kin, kangil kembis noman ele ol ei si kindip, poru ninj. ¹² Kapli pe, sinim nol ele kaninmin ei, min men ele, ei kun ka mil mon. Ei yi mil ku, sinim Gos ek keimi aninga kopur pii pol tunanmin. Pe nga ekii se, Jiisas Owundu orung omba kunum ei, sinim Gos nge noman ka wii piik kenmin. Yi mil ku, pe sinim wumb kumb ningil kaninmin. Pe na Gos ek keimi aninga kopur piind; ba ekii se, na Gos ek keimi pei piimbii. Ei yi mil ku, Gos eim na kin pei kanpi piinim.

¹³ Ba pe nga, ol kunum kunum palim ol ei, tekliki molum. Ol ei endi Gos kin pii gii nilmin ol; nga ol ei endi, Gos kin kui er molmun ol; nga ol ei endi, noman

ngolmun ol, palim. Ba kumb se mendpil ol ele noman ngolmun ol ei nge palim.

14

Gos Gui Ka Epi Ka Wii Kumna Wii Ngonum

¹ Yi mił erang, enim wumb noman kulk ngok elmin ol ei, noman am dinga nga kindik kin, to piingii. Piyangin kin, nga enim noman ele to piik, Gos Gui Ka epi ka wii kanim kanim wii ngang kin, singii. Ba Gos Gui Ka epi ka wii kumna epi ei, enim noman dinga kindik kin, singii. Singii epi ei, Gos epi koi erpi, ek keimi palim epi ei wumb ni tor kindik kin, ningii. ² Pe nga, wumb endi ek eipi eipi piinanmin ek ei, ninim ei nipi, ya mei ele wumb ngonanim mon; ba eim ek ei nipi, Gos kin kun ngonum. Nimbił erang, wumb endi mołpu kin, ek ei piinanim. Ba Gos Gui Ka ele nge, dinga ei, Gos ek keimi koi erpi, palim ek ei nipi, tor kindpi erim. ³ Ba nga wu endi Gos eim ek keimi ol ekii se erpi, tonu omba palim ek, ei nipi, wumb ngonum. Ngopu erang kin, wumb pii giu dinga erpi, nga wumb noman ele to piik, ol kun ka palim ei, erik mułangin kin, nga wumb noman tuk ele dinga sik, emin mułngii. ⁴ Pe wu endi eim ek eipi eipi piinanim ek ei nimba, wu ei, eim noman tuk ele mendpil paki topu, ngonum; ba wu endi Gos eim ek keimi ol ekii se ermba ol palim ek ei nipi,

wumb ngonum ei, Gos nge tilap wumb pei nge noman tuk ele paki topu ngonum. Yi mił, enim Gos ek keimi koi erpi palim dinga ei singii.

⁵ Pe nga, nanim yi ni pi-ind. Enim pei kapli ek eipi eipi wumb piinanmin ek ei, ningii ni piind; ba na enim noman owii ngond ei, enim pei Gos eim ek keimi, koi erpi palim ek ei ni tor kindik ningii. Pe wumb ei, Gos eim ek keimi koi erpi palim ek ei, nipi wumb ngonmun. Nik wumb ngonmun kongun ei, am epi owundu mendpil pupu, pepi ba; ba nga wu endi eim ek eipi eipi eim piinanim ek ei nipi, wumb ngonum. Ba pe nga wumb endi mołpu pendpi kin, ek ei nge kep erpi ngang mulerim kin, kapli ek ei, Gos tilap wumb pei paki tunerim mon. Tunerang kin, wu ei ek eipi eipi ni tor kindpi ermba wu ei, eim kongun mani mułmba. ⁶ Pe na angnan nol, na enim kin ombii kunum ei, op kin, enim piinerngii ek eipi eipi nip ngumbii. Ba nga na enim kin Gos ek keimi konj endi nipi ngumba ei, nip enim ngunermbii min; Gos ek ka pule koi erpi palim enim kin nip ngunermbii min; Gos eim ek keimi koi erpi palim ek ei, nipi tor kind ngunermbii min; nga enim piingii ek kombur, nip andan top ngunermbii kapli na ek eipi eipi piinand ek ei, enim kin nip ngunj kin, ei epi pei enim paki tunermba mon!

⁷ Yi mił ku pe nga, min-

gał min giisa, noman konj pinalim wumb mił, pe nga golang ek eipi eipi kun ka tingnerim kin, sinim golang ek mong ei pii kun enanim mon! ⁸ Pe nga, wu endi eim opu ngingmał erngii kunum tang seng kin, wu endi wii tumba ei, kun ka tołmun mił tumba. Nga wii kun tunerim kin, wumb opu ngingmał erngii nge erik, kun erik mulerngii mon. ⁹ Nga enim yi mił ku, nga wumb endi kapli enim ek mong eipi endi wumb piinerngii ek ei nengin kin, kapli ek pułe ei, pii poł tunerngii mon. Ba enim ningii ek ei, konu pop top sipipi, ek wii mił endi kindang kin, punum. ¹⁰ Yi mił, mei konu orung orung ek eipi eipi pei pepi punum. Ba ek ei, ek wii mił mon. Ek ei nge, pułe eipi eipi salim. ¹¹ Ba wumb ningii ek ei, na pii poł tunenj kin, ningii wumb ei, tiłap eipi wu ni piingii; nga yi ku, wumb ek eipi ningii wumb ei, tiłap eipi ni piimbii. ¹² Pe nga enim yi mił ku, Gos Gui Ka nge epi ka wii ei wii ngonum ei, simin ni piinmin. Pe nga, enim kapli noman ełe to piik kin, Gos Gui Ka epi ka wii ei wii ngum epi sik, kongun dinga erik, Gos nge tiłap wumb pii gii dinga sek kin, ei nge Gos koi erpi pałim dinga oł ei simin.

¹³ Pe wu endi eim piinanim ek eipi endi nimba ei, eim Gos kin prei erpi, kii seng kin, ek ei, ak topu, ni tor kindmba oł ei, Gos eim paki topu ngumba. ¹⁴ Pe enim

ek eipi eipi piinanmin ek ełe nge, enim prei enjing kin, enim nge noman tuk gui ei prei erpi mołum; ba enim noman ełe prei enanim mon. ¹⁵ Yi mił peng, enim ek eipi eipi piinanmin ek, Gos Gui Ka paki tang kin, prei erngii. Enim kapli enim nge noman tuk gui ełe, prei erngii; nga enim noman ełe yi ku, prei erngii. Nga enim ek eipi eipi piinanmin ek, enim nge noman tuk gui ełe golang nik piingii. Nga enim noman ełe golang nik piingii ku. ¹⁶ Nim yi enen kin, pe nim noman tuk gui ełe mendpił, ek ka nikin, Gos kin ngunjii. Pe nga wu endi tuk kułou tungii konu ełe mołum; ba eim ek ei pii poł tunanim ek ei, keimi ni ngumba; ba nim prei erkin, ek ka nikin, Gos ngunjii ei, eim kapli nimba; ba ek ei pii poł tunanim, mon ku. ¹⁷ Pe nga ninim ek ka nikin, Gos ngunjii ei, ka piim kin, wu endi nim kin tep to mułmba wu ei kin, noman tuk ełe paki tunerim mon.

¹⁸ Pe na Gos kin ka piip, ek ka nip ngond ei, ek eipi eipi piinand ek ei, ni tor kindind. Kindind ek ei na mendpił nip tondrung pup; nga enim pei kambip, mani kindind ei, enim ek eipi eipi piinanmin ek ei, ni tor kindinmin. ¹⁹ Ba Gos nge tiłap wumb ei, Gos kin ek ka nik ełmin kunum ełe, na noman ełe kapli ek mong endeim endeim ni, angil orung mendpił nimbii. Nipi ek ei, kapli wumb eipi pei mułangin kin,

ek ei andan top nip ngumbii. Ba na ek eipi eipi piinand ek mong 10,000 pei ek mong ei, ninerbii mon. Nimbil erang ek ei enim noman tuk ele, paki tunermba mon.

²⁰ Angnan no! Enim ol ei nge, noman ele kang i ambil kembis mil yi mulerngii, mon. Ba ol kis ele nge, kapli enim kang i ambil kembis mil ol kis enalmin mil ku, noman to piik erik mulngii ei kapli. Ba en enim noman ele nge, dinga pang kin, wumb dinga mil mulngii. ²¹ Gos eim nge lo ek ele yi mil polk, pendnjing palim.

“Wumb eipi gupu ele nin, wumb ek eipi nilmin wumb ombu nin, na wumb ei kin ek nemb kin wumb ei, piingii nip ninj. Ba yi ku erik, nanim ek nind ei piinanmin,” Owundu yi nim.

²² Yi mil erang, wumb ek eipi eipi piinanmin ei, ni tor kindmin ek ei, Gos nge pii gii ninjing wumb nge mon; ba Gos nge dinga jep kin pii gii ninenjing wumb ei kin, andan tonum. Ba nga Gos ek keimi koi erpi palim ni tor kindinmin ek ei, pii gii ninenjing wumb ei kin, ek mon; ba ek ei, Gos kin pii gii ninjing wumb ei kin, Gos noman ele, andan tonum.

²³ Yi peng kin, Gos nge tilap wumb pei kulou tungii kunum ele, nga wumb ombu pei en enim ek eipi eipi piinanmin ele, tangk ni tor tor er mulngii. Pe nga wumb

kombur, torung molmun min, pii gii ninenjing wumb kombur ok, mulngii ek ei piik, en enim yi ningii, “Ei enim noman mendpil pinaim, wulu pang kin, nik er molmun ni,” yi ningii.

²⁴ Ba enim Gos eim nge ek keimi koi erpi palim ek ka ei, nik tor kindnjing kin, wumb kombur pii gii ninenjing wumb mulngii min, torung wumb kombur, tuk ok mulngii ei, ek ei opu, noman tuk ele kileng tang kin, noman ak to piingii min, en enim ol kis kun pinerim mil enjing pimba ei, mok tok piingii. ²⁵ En enim noman tukrung koi erpi pimba ei, opu peni ele tor omba ei, en enim Gos kin ming kopsing, pii pol molk kin, Gos kin noman to piik kin, ek ka ni ngungii. Nik kin, yi ni tor kindngii ei, “Gos keimi ya sinim kin molum.”

Gos Kin Men Tok Elmin Ol Ei Kun Ka Pimba

²⁶ Angnan no! Na yi mil ni piind, ei kunum enim o ende puk, Gos kin ek ka nik erngii ei, wu endi golang nimin ni tu wulum. Nga wu endi ek andan tolum nge wu. Nga endi Gos ol erim ek ei nipi tor kindilim nge wu. Nga wu endi ek eipi eipi piinanmin ek ni tor kindilim nge wu. Nga wu endi ek eipi pule ei ak topu, ni tor tor erpi ngolum nge wu. Epi kanim kanim erngii ei Gos nge tilap wumb paki tolum epi minj erngii. ²⁷ Pe nga

wumb endi ek eipi eipi pi-inermba ek ei, nimba pim kin, wumb tał nin, tekliki mendpił, kapli ningii kunum endeim wu endeim mendpił nimba. Nga wu endi kapli ningii ek, endeim endeim ni kep erpi kindang kin, ek ei piingii. ²⁸ Pe wu endi pi-inerim ek, eipi eipi nimba wumb mułngii; ba ek kep ermba wu endi mulerim kin, wu ek nimba wu ei, wu yi nge ei kułou tungii konu ele, ek tingnermba mon. Ba eim ni piipi kin, nga ek nipi konu eipi pupu kin, ei eim kin Gos kin mendpił nimba. ²⁹ Nga wumb tał min tekliki, Gos eim nge ek ka koi erpi pałim oł ei nik, tor kindngii. Nga wumb kombur molk, kanik pii poł tok, 'Yi ninmin yi ninmin,' nik mok tok erngii. ³⁰ Ba nga wu endi tuk kułou tungii konu ele mołpu kin, ek nimba ek endi konj Gos eim andan topu ngum. Ngang kin, wu ei piipi kin, eim kin wu endi kumb se angpi ek nipi kin, tor kindpi ngopu mułmba wu ei, ek ninermba mon! ³¹ Enim pei kapli Gos eim ek ka koi erpi pałim ei nik, tor kindngii. Ba wu endeim endeim ni ku ni pangin kin, wumb pei tuk mułngii ei, paki tang, piik sik kin, noman tuk ele dinga ngang singii. ³²⁻³³ Pe nga Gos eim oł kun enałmin oł ei nge, pułwu mon; ba Gos eim noman emin pułwu mołum. Yi ku, Gos eim ek koi erpi pałim ek ka ei nik, tor kindik, wumb ngołmun wumb ei, en enim

noman tuk gui ei, en enim tep elmin. Yi erang kin, wu endi ek nimba, wu eipi endi, kom seng kin wu eipi nimba.

³⁴ Yi peng kin, Gos nge tilap wumb yi mił ku amb en enim Gos nge tilap wumb kułou tungii konu ele angk, ek endi nik, enerngii mon. En enim angk, ek endi tangk, nik enerik mon; ba wenjing kin ek piik, ekii sik erngii. Erik kin, Gos lo ek ele ok, yi mił nirim. ³⁵ Pe amb en enim ek endi pii kun enarik, kii singii peng kin, amb ombu en enim ngii konu ele puk, wenjing kin kii sik, pii poł tungii. Nga kułou tok molk, ek ningii konu ele, amb endi angpi, ek kii sip, yi enermba mon. Nimbił erang oł kun pinałim ei, en enim singambił singii.

³⁶ Nimbił erang enim oł ei nge, ekii sinenjing? Gos eim ek ka ei, enim kin mendpił tor om min? Nga Gos ek ka ei enim kin mendpił tonu om min?

³⁷ Pe wumb endi eim Gos nge ek ka koi erpi pałim ei nipi, tor kindpi kin, wumb ngumbii ni piim kin, nga Gos Gui Ka ei ka wii epi kanim kanim wii ngonum dinga ei, endi sim pim kin, eim kapli noman to piimba. Ele nge, na mon połup enim ngond ei, Gos Owundu eim nge lo ek dinga nipi ngum. ³⁸ Pe wumb endi na Pol ek ei piinarpi, noman eipi eipi piipi endim kin, enim wu ei kin yi piingii. Wu ei Gos nge ek ka koi erpi

pałim ni, tor kindnałim wu ni piingii.

³⁹ Yi peng, nanim angnan noł! En enim Gos ek ka keimi koi erpi pałim ek ei, ni tor kindik kin, ngungii kongun ei, noman dinga kindik erngii. Ba enim wu endi ek eipi eipi piinanim ek ei, nimba wu ei, mon pa ninerngii mon! Nga ek pii poł tunerngii ek ełe, pinnermin pa ninerngii mon!
⁴⁰ Ba sinim Gos kin ełmin oł pei, enim am kun ka pimba mił, mendpił erik pungii.

15

*Jiisas Kraıs To Kundnjung
Ba Nga Konj Tonu Om*

¹ Pe nanim enim kin nga nemb kin, piingii. Angnan noł! Jiisas Kraıs eim ek ka ei nip enim ngunj. Ngunj ek ei, enim piik sinjing ełe nge, en enim pii gii ei erpi, dinga kindang kin, enim angk, dinga kind er mołmun. ² Ek ka ei, na nip tor kindip enim ngunj ei, ek ka ełe Gos erpi, enim sipi orung sim. Ek ka ei enim noman tuk ełe ambilk gii nik mułngii. Ba enim pii gii ninjing ei, epi wii mił pim kin, Gos enim sipi orung simba min?

³ Pe na nipe ek endi ok sinj ei, nip tor kindip, enim kin ngond. Ei yi mił, ei am epi owundu mendpił, Kraıs eim ond peri ełe kołpu, sinim oł kis kun pinnerim enjpin ei, kil ngum. Ngang kin, ei tuk Gos eim nge ek ok nirim mił, yi nipi pałim. ⁴ Wumb Jiisas kui tunjung; nga kunum

tekliki ełe nge, nga angpi, konj tonu om. Om ei, Gos eim nge ek ełe yi nirim mił pałim. ⁵ Kumb se Jiisas Piisa kin tor wang kin, Piisa eim kenrim. Nga kunum endi Jiisas ek se andiłmin wumb mulk konu ełe tor wang kin, kenik. ⁶ Nga Jiisas eim nge wumb tiłap 500 pei kin opu, nga kopur kin eim kenjing ei, kunum ende minj kenik, wumb kopur pei konj mołmun. Ba nga wumb kombur kulnjung. ⁷ Nga Jiisas opu, Jeims Jerusalem men tołmun ngii tep erpi wu kin wang kin kenrim. Nga ekii se Jiisas eim nge ek se andiłmin wu ombu kin pei wang kin kenik.

⁸ Am ekii se mendpił, nanim Pol Jiisas na kin wang kenj. Nimbił erang na ek se andiłmin wu ekii se mendpił tonu onj. Na nam kangił kembis kun ka mił tonu onerir mon. Yi mił ku, Jiisas Owundu na kin om ei, na kenj ełe ei, jep oł mił endi na kenj. Kunum ei, na Gos tiłap wumb kin oł embin tui erip ngunj. ⁹ Pe na nam Jiisas nge ek se andiłmin wu ombu ei kin, wu num mon; na kembis wii mił mendpił tuk onj. Pe na nanim Jiisas nge ek se andiłmin wu, ningii wu mił mon. Nimbił erang nanim Gos nge tiłap wumb mulnjung ei, top er kis mondup kin, nga sip, kan ngop kin, yi enj. ¹⁰ Ba Gos eim nge noman ka na kin ngopu, sim konu ełe, na moł. Pe yi nge na moł. Gos

eim nge noman ka na kin ngum ei nge, mong tumba mił wii punerim mon. Na Pol kongun dinga enj kin, Gos nge ek se andiłmin wumb eipi, Gos nge kongun ka enjing ei, to mani kindinj. Ba kongun ei, na nanim nge dinga ełe enenj mon. Ba Gos eim nge noman ka na ngang kin, paki topu, tep to enjpił. ¹¹ Yi peng kin, Gos ek ka ei nge na kin tor wang enim piinjing min; ek ka ei nge en enim Gos ek se andiłmin wumb eipi kin tor wang piinjing ei ek endi pinalim mon. Ei sin pei ek ka ei nipin, tor kindpin kin, enim ngonmun. Ek ka ełe, enim pii gii ninjing ei, ek endi ka wii pałim.

Nga Ekii Se Kulii Wumb Angk Tonu Ongii

¹² Pe nga sin ek ka ni tor kindinmin ei, Kraiis eim kolpu, nga angpi, opu konj tonu om. Pe nimbił erang enim kombur wumb molk, kulngii wumb ei nge angk, tonu ok, konj punerngii mon pa niłmin. ¹³ Ba pe kulii wumb angk, tonu ok konj punerngii ei, keimi pim kin, ei Kraiis eim angpi opu, konj punerim mon ku. ¹⁴ Kraiis kolpu, nga angpi, opu konj punerim kin, sin ek ka ei ni tor kindpin, enim ngumun ei, epi wii mił pimba. Nga enim pii gii ningii ei, epi wii mił pimba ku. ¹⁵ Ei am keimi pimba ku; nga sin ek ni tor kindpin ngonmun ei,

Gos kin ek kend topun ngonmun. Nimbił erang sinim Gos eim ek ninmin yi mił, Gos eim Kraiis kolpu peng erpi, eim sipi konj kindim ek ei ninmin. Ei nga, Gos eim Kraiis erpi sipi, konj kindnerim pim kin, kapli pe nga keimi, kulngii wumb ei nga angk, tonu ok, konj punerngii mon ku. ¹⁶ Pe nga Gos wumb kulnjung wumb ei, nga tonu ok, konj mulenjing pim kin, keimi yi ku, Gos Kraiis eim angpi, tonu opu, nga konj punerim mon ku. ¹⁷ Pe Gos Kraiis eim angpi, tonu opu nga konj sinerim pim kin, nga enim nge pii gii ninmin ełe nge, epi paki tunermba mon. Enim nga ol kis elmin ol ei kumep kis singii nge mołmun. ¹⁸ Ei nga yi ku, Kraiis nge pii gii ninjing wumb ei kolk, wii puk, am punmun. ¹⁹ Pe sinim yi mił mendpił ni piinmin ei, sinim mei ełe noman konj mołmun kunum ełe, sinim Kraiis eim kin pii gii nipin kin, orung omba nge kui er mołmun. Nga wumb kombur wumb eipi kin kaimb kultmun ei, kembis mił ba. Nga wumb ei sinim kin kaimb owundu kis kulk ngungii.

²⁰ Ba ei keimi mendpił, Kraiis kolpu, nga angpi, tonu opu, nga konj tonu sim. Nga wumb kolk, or mił pałmin wumb ei, Kraiis eim konj tonu opu, eim kuni mong kumna mił topu, peni ełe tor om. Ei yi mił ku, Gos wumb kolk, pałmin wumb ei, erang kin, angk tonu ok, nga

konj pungii ku. ²¹ Ei yi mił, wu endeim Andam mendpił erang kin, wumb pei oł kis ełe, kułngii oł ei tonu om. Yi mił ku, nga wu endeim mendpił Jiisas erang kin, wu pei kolk, nga angk, tonu ok, nga konj tonu ongii. ²² Ei yi mił, kulii oł Andam erang kin, sinim wumb pei koltmun. Ei yi mił ku, nga Gos nge tiłap wumb Kraiss kin o ende puk, mołmun wumb ei, kułngii ei erpi sipi kin, nga konj tonu simba. ²³ Ba wumb pei endeim endeim ni, en enim nga angk, ok konj puk erngii ei, en enim kunum tangpi simba mił, ku erngii. Kraiss eim kumb se mendpił erim. Nga mering wumb ni, eim nge wumb tiłap ei, eim nga orung omba kunum ei, wumb ei tonu nga konj ongii. ²⁴ Pe nga kunum poru nimba kunum ei, epi kanim kanim pei poru nimba kunum ei, Kraiss eim kaplı, opu orung wumb pei tep ełmin wumb ei nin, nga gapman kongun enmin ei nin, nga dinga kanim kanim ełe, kongun enmin ei pei topu mani kindpi, tep er mołum konu ei, pei sipipi kin, Arim Gos ngumba. ²⁵ Ei yi mił, Kraiss eim tep erpi, mołpu pang, kunum ełe, eim opu orung wumb pei to mani kindpi kin, Kraiss eim simb ełe kamb mandring kindmba. ²⁶ Pe am ekii se mendpił opu orung epi ombu ełe, wumb koltmun oł ei, to mani kindpi kin, nga ei poru nimba ku. ²⁷ Gos nge eim ek ka ełe yi

ninim, “Gos eim epi kanim kanim pei sipi, eim simb ełe kamb mandring kindpi erang kin, eim epi ombu tep erpi mułmba. Gos ek keimi ei peni ełe palim ei, sinim piinmin. “Epi kanim kanim pei,” ninim ek ei, Gos Kraiss kin sipi to mani kindpi kin, ninanim mon. Ba Gos ei eim mendpił Kraiss kin mandring mulermba mon. Ei eim epi kanim kanim pei Gos eim Kraiss simb ełe kamb mandring kindang kin, tep enim. ²⁸ Ba ekii se kunum ełe, epi kanim kanim pei sipi kindang kin, Kraiss eim tep ermba. Erpi kin, nga kaplı Gos Kingam Kraiss ei eim Arim Gos kin kirkar erpupu mułmba. Ok, Gos eim erang kin, Kraiss epi kanim kanim pei tep enim; ba pe nga, Gos eim Kraiss nin, epi kanim kanim pei tep erpi mołpu kin, kumb ełe mendpił mułmba.

²⁹ Pe nga ek ei wumb kułngii nga angk tonu konj ongii keimi pinerim kin, kaplı wumb kombur noł pek wumb kulnjung wumb ei nge, paki tungii nge ełmin oł ei, wii mił mułmba. Pe nga keimi mendpił, wumb kulii kombur angk, tonu konj punerngii. Mon pim kin, kaplı wumb noł pek ei nge, wumb kulii paki tungii mił nenj? ³⁰ Pe nga ek ei keimi pinerim kin, sin sinim ek se andiłmin wumb kin, ek ni tor kindmin kunum kunum ełe, sin to kis mundmba konu ełe, tuk pupun pupun enmin ei, wii mił enmin min?

31 Angnan no! Krai Jiisas sinim nge Owundu enim eim kin o ende puk mołmun ei nge, na enim embe ambil tonu kindip ngond. Ek ei keimi! Nga yi ku, na ek dinga nip ngond, ei kunum kunum na opu orung wumb kin kulmbii erip erip end. 32 Pe na ek ekin mił nimbii end. Epeses konu owundu ełe, na wumb ka simbii mił epi ombu kin ek mił erip erip enj. Epi ei nge oł enj ei, wii mił pim kin, kaplı kulngii wumb nga angk tonu konj punerngii. Ba nga keimi Gos wumb kulii wumb nga angk, ok nga konj tonu punenjing pim kin, kaplı ek ei wumb niłmin mił kun ka mułmba ku. "Sinim kuni ni, noł nopun, ka piipin kin, kaplı topuł sinim kulmun poru nimba," wumb yi mił niłmin.

33 Enim kaplı, kanik wiik tangin kin, wumb kombur ek ei nge nik kin, enim to wulu kindik, si kindnerngii mon! Wumb oł kis ełmin wumb ei erangin kin, nga wumb oł kun ka erik mołmun wumb oł ei nge, erik kis mon-dunmun. 34 Pe enim noman wulu punum oł ei, si kindik kin, kun ka mułngii. Molk kin, oł kis enmin oł ei, nga enerngii mon! Na nind ek ei, enim piyei! Enim mołmun wumb kombur, Gos kin pii poł tunanmin. Na nind ek ei nge, enim singambil singii, nip nind.

Kolk, Nga Tonu Ok, Konj Puk, Ngenj Konj Eipi Mił Singii

35 Ba wumb endi yi kii simba koltmun wumb ei, nga angik, tonu ok, nga konj pungii mił nenj? Kulii wumb ngenj nipe ngenj endi siłangin kin, nga tonu konj ołangin?" 36 Pe na enim kin ek yi mił nind. En enim noman pinalim wumb! Pe keimi, enim kuni mong endi mer mei ełe telangin kin, ei tonu op, mun onermba; ba kumb se kuni mong ei kołpu pendpi kin, nga mun omba. 37 Pe nim mer mei ełe, kuni emb endi talkin, pendin kuni mong ei, ekii se mong tumba mił ei mon! Pe kuni kinapi mong emb endi min, kuni emb kanim eipi endi, nim telin ei tonu opu, kuni nipe kuni endi, mong tumba nikin telin? 38 Ba Gos eim kuni ei nge, nipe ngenj endi simba ei, eim noman ełe piim mił, ku ngonum kuni mong ombu, en enim ngenj pałim mił ku ngonum.

39 Nga epi kanim kanim pei, en enim ngenj ei, pei kanim ende minj pep punanim mon. Wumb ngenj ei, en enim ngenj kanim ende pałim, nga kung kanim kanim ei ngenj endi eipi pałim. Nga kei ombu, en enim ngenj pałim ei, kanim endi eipi pałim. Nga omu ombu, en enim ngenj kanim endi nga eipi pałim ku.

40 Pe nga tonu epin konu ełe epi ombu, ngenj salim; nga ya mani mei ełe epi ombu, yi ku ngenj salim. Ba epin konu ełe epi ombu, ngenj tilang ka wii kanim

endi salim. Nga ya mani mei e le konu epi ombu, ngenj kanim eipi salim. ⁴¹ Nga eni ei, eim nge tilang kanim endi salim. Nga oi ei, eim nge tilang eipi endi salim; nga kor kanjip ei, eim tilang eipi endi salim. Nga kor kanjip en enim mołmun ombu, en enim tilang ombu pepi kin, kanim kanim kindnim ei, en enim kin palim.

⁴² Ei sinim yi mił ku, kulnjung wumb nga angik, tonu ok, nga konj pungi wumb ei, ngenj sipik, tukpu tonmun kunum ei, ngenj ei pupu nga mei telmba. Ba nga angk, tonu ok, nga konj mułngii ei, en enim ngenj ei purnermba mon ba; kunum kunum konj ka mułmba. ⁴³ Pe ngenj kui tonmun kunum ei kis mołpu, ngenj ei wumb keningii ka pinerim; nga dinga pinerim ku. Ba ngenj nga angk, tonu ok nga konj pungi kunum ei, ngenj tilang ka simba; nga ngenj dinga pimba ku. ⁴⁴ Pe ngenj kui tonmun kunum ei, mei e le nge ngenj; ba ngenj angk, tonu ok, nga konj pungi kunum ei, tonu epin konu e le nge ngenj. Nga ngenj ei nge mei e le, keimi ngenj mendpił pim kin, ei yi mił ku, nga tonu epin konu e le nge ngenj, yi ku keimi simba. ⁴⁵ Ei nge ku, Gos eim nge ek ka e le ok pułum yi mił ninim, "Wu kumna ei, Andam ei mei e le tonu orum ei, wumb mił, no pepi, yi erpi multum. Nga ekii se Andam Krai ei, eim noman konj pułwu ei, eim

wumb ei noman konj e le ngołum. ⁴⁶ Ba ei tonu epin konu e le nga epi ombu ngenj ei, kumb se onanim mon; ba mei e le nge epi ombu ngenj mendpił ei, kumb se onum. Wang kin, nga ekii se tonu epin konu e le nge epi ombu ngenj ei, bultundung onum. ⁴⁷ Pe kumb se wu Andam nge ngenj ei Gos mei mendpił sipi eririm. Ba nga ekii se wu Andam Krai ei, tonu epin Gos mani kindang om. ⁴⁸ Wumb ya mani mei e le wumb ei, en enim wu kumb se mei e le eririm ei, ende mił, en enim yi mił mołmun. Nga wumb tonu epin wumb ombu, en enim wu endi tonu epin mani om ende mił, en enim yi mił ku mołmun. ⁴⁹ Nga pe, sinim wu kumb se mei e le eririm ei, kumb ningił mił wu kin sinim yi mił ku mołmun. Nga yi mił ku wu ekii se tonu epin mani om wu Krai ei kin, sinim yi mił ku mołmun.

⁵⁰ Na enim kin ek ei yi mił nind. Angnan nol! Pe mei e le ngenj wumb ei, Gos epi ka wii er ka erim ei sinerngii, nga Gos eim tep erpi mołum konu e le tuk punerngii mon. Nga purmba epi endi nin, purnermba epi endi ei nin, konu ende tuk punerngii mon.

⁵¹ Enim kom se piyei! Ek koi erpi palim ek ei, na enim kin nip ngumbii end. Ei sinim pei kulermin. Pii gii wumb kombur mułangin kin kupam ei Jiisas orung omba. Wang kin, Gos sinim

pei erang kin, sinim ngenj kanim eipi mił endi sipin kin mułmun. ⁵² Ei sikir mił sinim ningił kepii tonmun ei, nga konu poru nimba kunum ei, nga ekii se beli epin mani ei ek tengmba. Ek tingang kin, koltmun wumb ei, angk tonu ok, ok konj puk kin, nga kulerngii mon! Wumb konj kunum kunum mułmun. Nga sinim konj mołmun wumb pei, Gos erang kin o pun, ngenj kanim eipi mił endi sipin kin, mułmun. ⁵³ Ei yi mił, pe nga ngenj kulmba ngenj ei, Gos erang, ngenj kanim eipi mił opu, ngenj konj oł kun ka mił simba. Ei kulngii nge ngenj ei, Gos erang, ngenj kanim eipi mił opun simin ei, kunum kunum konj mułmun. ⁵⁴ Keimi, ngenj ei purmba; ba nga ngenj ei, Gos erang, ngenj ei kanim eipi mił opu mołpu kin, kunum kunum konj mułmba. Ngenj ei kulmba ngenj ei, Gos erang, opu ngenj kanim eipi sipi ngang kin, noman konj oł kun ka er mułmba. Kunum ele, sinim Gos ek puł palim mił, tonu wang kenmin. Nga ek yi mił ninim, “Gos eim mei ngenj kulii oł ei, to mani kindpi poru nim.”

⁵⁵ “Ngenj kulii oł ei nge, dinga opu, wumb pei to mani kindmba nge dinga ei, poru nimba mił nenj? Ngenj kulii oł ei, eim kileng mul dinga mił mundum ei sinim wumb nga kumbii kis ngumba,

mił nenj?”

⁵⁶ Kulngii oł ei, eim nge dinga ngenj kumbii ngopu kin, oł kis nge kumep kis ei kin sim, oł kis ei, eim nge dinga ei, mer Gos lo ele palim. ⁵⁷ Ba sinim Gos kin ka piipin ngumun ei nge, sinim nge Owundu Ji-isas Krai sinim dinga ngang kin, epi tał oł kis nin, kulii oł ei, to mani kindpin ermin ei, sin yi ku enjpin.

⁵⁸ Yi peng kin, sinim keimi piinmin, kulii oł ei Krai to mani kindim. Nanim angnan noł, enim pii gii ele nge, dinga mendpił angk mulngii. Nga kunum kunum, en enim Gos Owundu eim nge kongun ngum ei, kun ka er dinga kindik kin, erik pungii. Nimbił erang enim piinmin ei, Gos Owundu eim nge kongun enim enmin ei, wii mił endi enerngii mon!

16

Enim Ku Nin Epi, Gos Kin Pii Gii Wumb Eipi Ku Sinalim Wumb Ei Ngungii

¹ Pe mund ka ku ei nge sipin, Gos nge wumb tilap Juriya konu ele mołmun ei paki tumun. Ei enim na ninj mił, ekii sik erngii ei, na Galeisiya men ngii ele pei mołmun wumb ei, na erei ninj wumb ei, yi ekii sik enjing. ² Ei yi mił, pe kor owundu kunum kunum tangip simba kunum ei, wumb endeim endeim ni, en enim kapli, ku kombur mok tok, eipi kindik singii. Singii ei, wumb endi eim kongun erpi, ku simba mił,

eim ngii konu e le tongndung sim mi l ngumba. Yi erpi kin, tongndung kindpi kin, sep mu lmba. Mu lmba ei, na ombii kunum ei, enim ku mok tok nguner ngii mon; ba enim ok, mok tok, eipi kindik kin, singii ku ei sim-bii. ³ Na ekii se, enim kin op pendip kin, en enim wu kombur pungii nik, to tonu kindik, mundngii. Wu ombu, mon endi ek yi mi l ni puls. Enim piinmin wu ei, to tonu kindpin wu ei, epi ombu sik tunmun. Nga enim ku nin epi, ka wii ombu ngumun nik kin, sinjing epi ombu, se mengk kin, Jerusalem wumb mo lmun konu e le sipngii. ⁴ Pe nga, na bii mi l endi pim kin, nga kapli wu ombu na kin tep topun bin.

Pol Eim Yi Ermbii Ni Noman To Pim

⁵ Pe na enim kin ombii ei, ekii se ombii; ba kumb se, na Mesaroniya konu e le tuk pup kin, nga op enim kin ombii. Ei kapli. Nimbi l erang na Mesaroniya konu e le kumb se tuk pup ombii, ni piind. ⁶ Pe na kunum kombur ni, enim kin no pep mu lmbii min, nga wii sepi, jii owundu nimba kunum ei, enim kin mu lmb kin, nga kunum ei poru nimba kunum ei, enim na paki tangin kin, nanim bii onj andlam ei bii. Nga mering, konu jili mi l endi bii ei, ekii se bii. ⁷ Na nanim enim kanip pendip kin, nga sikir bii ni piinand, mon. Ba na enim kin Ei Gos Owundu

eim, na yi enjii ni piim kin, kapli yi ermbii.

⁸ Ba na nanim ya Epeses konu e le mu lmbii ni piind. Mu lmb kin, Gos Gui Ka mani orum kunum tonu omba kunum e le, noman to piipin yi er mu lmun. ⁹ Nimbi l erang, Gos Owundu eim erang kin, na kin andlam owundu aki topu kindang salim. Seng kin, na kongun owundu peng ei, kapli yi eramb kin mong peng, wumb pei pii gii ni l angin kin, Gos nge opu orung wumb pei, na kongun end andlam ei ondu ngumun nik enmin. Yi mi l erang, na ya konu mu lmbii, ni piind.

¹⁰ Kunum endi, Timisii enim mo lmun konu e le om kin, enim kapli piik kun erik, oi a nik, se tuk sik, yi erangin kin, eim nanim wumb kin ngii konu mo l ni piip kin, noman emin peng mu lmba. Nimbi l erang eim Gos Owundu nge kongun erpi mo lum ei, yi mi l ku, na kongun yi erip end mi l, eim yi elim. ¹¹ Yi mi l kapli, wumb endi, eim kin wu wii mi l endi ni piik kin, kan mani kindik kin, bu l ngok ener ngii mon! Enim kapli, eim paki tangin kin, ei nam mo l konu e le orung omba. Yi erangin kin, eim noman emin peng opu kin, nam mo l konu e le, angnan no l kin ouni ongii nge, kui er mo l.

¹² Ei nge, sinim nge eng-injpin Apolos, na eim 'Pui' a ni l, nga kunum kopur, eim opu, enim kenmba dinga nip

nił. Nił ei, angnan noł kombur kin tep to ongii ba; akip kunum ele mendpił, ombii ni noman yi, to piinalim mon. Ba eim omba kunum endi, tangpi sepi nim kin, kapli eim enim kin omba.

Pe Ek Nip Poru Nimbii End

¹³ Kan kun erik molk, en enim Jiisas Owundu kin pii gii ele, dinga angik, wu noman dinga kindik kin, wu mendpił mułngii ei, am dinga mendpił kindik mułngii!
¹⁴ Kongun min epi kanim kanim pei enim ele, noman kulk ngok enmin oł, yi mił erngii.

¹⁵ Angnan noł, enim piinmin ei, Sepanis kin, eim nge ambim kingam ambłam noł tilap ei, en enim Akeiya konu ele, pii gii kumna wumb ninjing. En enim noman ele, Gos nge tilap wumb paki tok kin, Gos nge kongun dinga erik mołmun. ¹⁶ Na enim noman ele to konj kindmbii ei nge, wumb ei, enmin oł ka ei nin, nga wumb kombur piki tok, tep tok, kongun enmin ei nin, wumb ei kongun dinga elmin ei nge, enim mandring molk, ekii sik erngii!

¹⁷ Na nanim yi nge, ka piip, Sepanis nin, Posunasus nin, Akaikis na kin onjung. En enim na kin ok, na paki tunjung. Nimbil erang enim ya na kin mulełangin kin, enim na paki tułangin ku; ba enim na kin mulenjing. Yi mił wumb ei sinim paki yi mił tunjung. ¹⁸ En enim na noman emin ka pendnjing kin, na ka piinj. Nga enim noman

emin ka pendnjing ku. Yi mił ku, enim wumb yi nge embe ambil tonu kindngii.

¹⁹ Pe Gos tilap wumb Eisa konu owundu orung orung ya tuk mołmun wumb ombu, enim kin ek ka nik, onmun nik enmin. Nga Akuila kin ambim Periska, nga Gos nge tilap wumb kombur ngii konu ele kułou tok enmin wumb ei, enim kin ek ka nik, onmun nik kin, Gos Owundu nge embe ele, nik ngok enjing. ²⁰ Nga pii gii ninjpin nge enginjpin noł, ya ele pei mołmun ei, en enim yi ku, 'Ek ka nik, muleiyo,' nik enmin. Pe en enim engnjing endi kin nga engnjing endi ngunj kangilk, kaimb sik erngii. Nga enim 'Muleiyo' nik erngii. ²¹ Na Pol wu mon pułum wu ei kin, gal pipe kin ei sip, na nanim angil ele mon ei poru nimba nge pułup kin, enim kin 'Ek ka' nip, 'Muleiyo' nip ngop end.

²² Wumb nii endi, eim Jiisas Owundu kin noman ngunermba wu ei, Gos Owundu eim omba kunum ei, top kis ermba. Jiisas Owundu eim sikir orung omba.

²³ Jiisas Owundu eim nge noman ka wii enim kin wii ngopu mułmba.

²⁴ Na enim Jiisas Krais kin pii gii ninjing wumb ei kin, na noman ka ngond. Ei keimi!

Pol Mon Korin Wumb Nga Endi Polpu Kindim

*Pol Mon Nga Polpu Korin
Wumb Kin Kindim*

¹ Na Pol Krai Jias nge ek se andi wu, Gos noman ele na to tonu kindim. Nga sinim nge enginjin, Timisii kin ouni moꝓu kin, siꝓ enim 'Ka muꝓeiyo!' kindmbil nge, Gos wumb Korin konu men ngii ele moꝓmun wumb ei kin, nga Gos nge tilap wumb Akeiya konu ele pei moꝓmun wumb ombu, ek ka muꝓeiyo kindmbil.

² Gos sinim Erinjin kin, nga sinim nge Owundu Krai Jias ouni nge noman emin kin, noman ka ei enim kin pengli!

*Pol Eim Ka Piipi Gos
Ngolum*

³ Pe sinim Gos kin ka piipin ngumun. Nga Gos eim sinim nge Owundu Jias Krai nge Arim, nga Gos eim sinim nge Erinjin ei, eim sinim noman ka ngopu kin, sinim paki toꝓum nge puꝓwu. ⁴ Sinim oꝓ embin endi tonu oꝓum kunum ei, Gos eim sinim paki toꝓu ngolum. Ngopu kin yi ku, sinim wumb nii endi eim oꝓ embin endi tonu omba kunum ei, sinim wumb ei kin kapli paki to ngumun ku. Ei sinim Gos paki toꝓum nge epi ende, sin sinim Gos kin sinjin epi ei, wumb ei kin paki tumun ku.

⁵ Nimbil erang, sinim Krai kin ngenj kumbii owundu pei ouni ko wunmun ei, yi miꝓ ku, nga sinim Krai nge paki toꝓum epi owundu ei, eim kin ouni simin ku. ⁶ Pe sinim ngenj kumbii sinjin kin, kapli ele nge enim ei paki toꝓu kin, Gos enim si orung simba. Nga Gos sin paki tum kin, kapli nga sin enim paki tumun ku. Paki tamin kin, enim dinga ngang kin, kunum kunum dinga angk muꝓangin kin, oꝓ embin tui ei tonu omba ei, sin dinga pupun angpin moꝓmun miꝓ, yi ku enim dinga angk muꝓngii. ⁷ Pe sin enim kin epi ei kenmin ni, kui er moꝓmun epi ei, dinga piipin moꝓmun. Nimbil erang sin piinmin ei, enim sin kin ngenj kumbii ei, ende ouni ko wunmun. Pe Gos sin kin paki tang sinjin epi ei, enim sin kin ouni paki tang singii ku.

⁸ Yi miꝓ, sin noman ele enim piinmin ei, engnan noꝓ sin Eisiya konu owundu ele, oꝓ embin tui owundu sin kin tonu onum. Pe epi embin endi sin kin tonu onum epi ei, embin owundu kis mendpiꝓ. Yi erang kin, sin moꝓun bin ni piinjin; ba kapli dinga pang moꝓun kin, bin pinerim mon. ⁹ Nimbil erang sin piinjin ei, sinim kuꝓmun kunum mandi saꝓim. Ba ei yi erang kin, sinim nge dinga ei, kapli ermin ni piinmin mon; ba sin Gos eim nge dinga mendpiꝓ ei, kapli ei piimin. Nimbil erang Gos eim wumb kuꝓngii nge, si konj sipi kindilim puꝓwu. ¹⁰ Nga

sinim konu kis ei pupun kululamin; ba Gos Kraiss kin sinim sipi orung sim. Nga ekii se, eim sinim sipi orung simba ku. Pe Gos Kraiss kin sinim sipi orung simba ni dinga piyamin kin, nga eim sinim sipi orung simba ku. Nimbil erang sinim eim kin epi ka wii simin ni pinimin ei, nga eim kin kui er molmun. ¹¹ Pe nga enim sin kin prei erik kin, paki to ngungii ku. Yi mil, wumb pei sinim kin prei enmin ei, Gos piipi kin, sin epi ka wii pei ngumba. Ngopu kin, wumb pei en enim ek nik kin, Gos kin noman ka piik ngok, nga sinim kin piik ngungii ku.

Pol Eim Konu Endi Bii Ni Piim Ba, Eim Noman Tal Sim

¹² Epi ei nge, sin bong ninmin ei, sin noman tuk gui ei ek ni ngolum epi ei, sin ni tor kindpi kin, sin ol kun ka ni, noman tuk konj ka Gos sin ngurum noman ei, sin ni ngonum. Nga ya mani mei ele wumb noman dinga ol ei, sin kin tonu onanim mon. Ba Gos nge noman ka ngolum ei, sin ol yi mil erpin andinmin. Andpin kin, ya mani mei wumb kin, tuk ele andinmin ele nge, na enim wumb kin, ol yi mil nga erpin andinmin. ¹³ Pe sin mon polpun, enim ngonmun ei, enim mendpil nipe pul endi pimba ei, gerik kanik piik erngii. Pe nga na piind ei, enim keimi piik poru ninmin. ¹⁴ Nga ok yi ku, enim sin kin, aninga kopur pii kun erik. Ba ekii se, enim sin kin, nga pii kun

erngii. Erangin kin, sin enim kin bong nipin ka piipin ngumun ei, yi mil enim sin kin bong nik, ka piik ngok erngii kunum ele, Owundu Jiisas eim orung omba.

¹⁵⁻¹⁶ Nimbil erang ei yi mil peng kin, na noman ele enim kin kumb se ombii ni piinj. Ei yi erip kin, enim kunum tal noman ka wii epi ei, paki tamb singii ni piinj ei, na noman ele, enim kin kumb se ombii ni piind. Nga ekii se, Masironiya konu wumb molmun ele, pup pendip kin, ya orung ombii ni wamb kin, enim na paki tok, Juriya konu ele kindangin bii. ¹⁷ Ei yi mil, epi endi na noman ele ermbii mil nip end ei, na pii kun enarip nind min? Nga na epi endi ermbii ni piil epi ei, mani mei ele wu mil kapli mil mon; kunum ende mil yi nil min? Ei mon mendpil! ¹⁸ Pe Gos eim keimi mendpil molum mil, sin ol keimi ermin nimin ol ei, keimi ermin ku. Yi mil ek keimi, sin nipin enim ngonmun ei, ek kapli min mon yi ninanmin mon. ¹⁹ Pe Jiisas Kraiss Gos eim kingam nge ek ka ei, sin ni tor kindpin enim ngonmun ei, Timosii ni, Sailis ni, na Pol kin ek nipin ei, kapli min mon? Nipin yi elmin, wu endi sin ninanmin mon. Ba Kraiss eim Gos nge ek keimi minj nipi kin, kapli nilim wu. ²⁰ Ei yi mil, Kraiss eim Gos ek keimi dinga ni pendilim ek ei, kapli minj nipi kin, ol keimi pei ekii silim wu. Ei pul yi mil peng kin, sinim Jiisas

Krais nge embe eŕe 'Ei keimi' nipin kin, sinim Gos kin ka piipin kin, eim embe ambil tonu kindmin. ²¹ Ba Gos endeim mendpiŕ erang kin, sin enim kin ouni Krais kin dambiltpin ende pupun kin, er dinga kindang moŕmun. Nga Gos eim mendpiŕ, sinim eim ek ka ei ni tor kindmin ni pendim ku. ²² Gos eim sinim eim nge wumb nipi mon poŕpu kin, mundang moŕum ei, eim Gui Ka ei, sinim noman tuk eŕe kindang moŕum. Moŕpu kin, Gos sinim kin ngumbii ni pendrim miŕ, ei keimi mendpiŕ, sinim piinmin eim keimi sinim ngumba.

²³ Ba na Gos wii tamb kin, eim na noman tuk eŕe piipi kin, ni tor kindmba. Pe na Korin wumb konu eŕe onenj ei, pule yi miŕ palim. Na nam ek dinga ei, enim wumb kin noman embin ngumba ei, nam noman eŕe mon ni piind. ²⁴ Sin enim pii gii ei, tep enanmin mon; ba sin enim kin kongun ouni eramin kin, enim ka piingii. Oŕ yi eramin kin, enim pii gii ei dinga pimba.

2

¹ Ei na noman eŕe yi ni piind. Na nga enim kin onermbii ni piind. Nimbil erang na enim kin wamb kin, enim noman embin piingii ei, mon ni piind. ² Pe na enim oŕ yi miŕ eramb kin, enim noman embin to piinjing kin, wumb nii endi na erang kin, na ka piimbii? Ba na enim noman embin ngunj

kin kapŕi enim na erangin kin na ka piimbii. ³ Nga eŕe nge, na mon ei, ok poŕup enim kin kindinj ei, na enim kin ombii ni piinj; ba kunum eŕe, enim noman embin na ngungii ni piip kin, na enim kin onenj. Ba na noman dinga piind ei, na ka piinj kin, kapŕi enim yi ku ka piingii. ⁴ Yi miŕ ei, na noman tuk eŕe embin owundu kis peng kin, nga ngenj kumbii peng kin, na mon ei polt. Pe yi ku, na ke namb kin, ningiŕ ka pei mani onum. Na oŕ yi eramb kin, enim noman embin to piinerngii. Ba na yi eramb kin, enim piingii ei, na enim kin noman ka pei ngond.

Wumb Oŕ Kis Enjing Ei, Kil Ngo Si Kindim

⁵ Ba pe wumb nii endi, enim moŕmun konu eŕe wumb ei, noman embin ngumbii ni ermba ei, na kin mon; ba ei erpi, enim wumb kombur kin noman embin ngang kin, enim noman embin to piingii. Pe na ek yi nind ei, eim kin oŕ dinga endi enermbii mon. ⁶ Yi miŕ, pe kumep kis ei, wumb pei wu endeim kin, ngo orung kindnjing ei, yi miŕ kapŕi enim. ⁷ Yi miŕ, enim oŕ eipi endi erngii. Erik kin, enim wu ei oŕ kis kil ngok, eim paki tok, noman emin ngungii. Mon pim kin, kapŕi noman embin wu ei, to mani kindmba. ⁸ Yi erang kin, eim piimba na enim kin dinga kii sind ei, enim eim kin noman ka keimi mendpiŕ ngungii.

⁹ Ei pule yi mił peng kin, na enim kin mon ei, polup ngond. Ei enim piinmin mił nenj? Na enim kenmbii pend piip kin, oł yi mił andan top end ei, enim keimi ekii sinmin min mon? ¹⁰ Pe enim wumb nii endi, enim oł kis ei kil ngo si kindnjing kin, na wumb ei kin, oł kis ei kil ngo si kindmbii ku. Pe na wumb endi nge oł kis endi enjing ei, na si kindinj ei, nimbił erang enim nge piip ele, na oł yi mił end. Pe Krai kaninim ei, na oł kis elmin oł ei, enim paki top, si kindinj. ¹¹ Sinim oł kis elmin oł ei, kil ngo si kindamin. Mon pim kin, Seisen sinim to mani kindmba. Nimbił erang, sinim Seisen eim noman ele, ek kend topu oł yi elim nge pulwu mołum ei, sinim piinmin.

Trowas Konu Ele Pol Noman Embin Tui Oł Endi Tonu Om

¹² Ba kunum ei, na Trowas konu ele, tor pup kin, Krai nge ek ka ei ni tor kindmbii ni punj. Na piind ei, sinim nge Owundu eim nge kongun ermbii konu ei, andlam ei aki to kindim salim. ¹³ Ba na noman tuk ele embin palim. Nimbił erang, na angnan Taisi mołum konu ele, kur kan sinenj mon. Yi mił peng kin, na wumb Trowas konu ele mulnjung wumb ei, 'Mulei' a ni pendip kin, na Maseroniya konu ele punj.

Ek Se Andilmin Wumb Krai Eim Nge Dinga Ele

Sik Opu Orung Wu To Mani Kindnjing

¹⁴ Ba sinim ka piipin kin, Gos ngumun ei, Gos eim dinga ei, sinim ngang sinjpin. Sinjpin ei, sinim Krai kin dambiltpin ende pupun kin, eim sinim paki tang kin, gui kis nge noman dinga ei, to mani kindmin. Pe nga Gos sinim erpi sim ei, Krai nge ek ka ei, kuni ka wii mił muru ka tołum. Tołum ei, wumb mei konu orung orung pei, sinim Krai nge ek ka ni tor kindamin kin, wumb pei piingii. ¹⁵ Pe sinim yi mił mołpun kin, Krai eim nge kulmał kapli muru ka wii topu kin, tonu Gos eim mołum konu ele ngum. Pe muru ka wii ei, to tor pupu kin, wumb nii endi eim oł kis elmin oł ei, si kindpi kin, Gos kin orung si mundang mołmun wumb ei kin punum ku. Nga muru ka wii ei, tor pupu kin, wumb nii endi oł kis elmin oł ei nge erpi, bok to mani pupu kin, am pu mołmun wumb ei kin punum ku. ¹⁶ Pe wumb koltmun sinim muru kis wii mił ei, topu tor opu kin, wumb nii endi eim oł kis elmin ei, er mułum konu kis ele pum. Pe wumb noman konj sik mołmun wumb ei sinim muru ka wii mił ei topu, tor opu kin, wumb nii endi eim oł kis elmin oł ei, si kindpi kin, orung Gos kin opu kin, noman konj mołmun wumb ei kin onum. Pe wumb nii endi ei, eim kongun yi mił endi kapli ermba? Krai sin paki tang kin, kapli sinim

kongun ei ermin. ¹⁷ Pe sinim wumb eipi mołmun ei mił, sinim yi mulalmin mon. Ei wumb en enim, Gos ek ni tor kindpin kin, ku simin ni piinmin. Ba sinim ek keimi nimin ei, Gos eim ek ka sinim ek se andilmin wu. Sinim Gos ek ka ni, kun ka keimi ni, tor kindmin ei, Krai nge kongun wumb mołpun eim dinga ełe ninmin ei, kunum kunum Gos sinim kanpi minj mołum.

3

Korin Wumb En Enim Ek Konj Dinga Endi Nik Pendnjing Palim

¹ Pe sin sinim nga pułgun mondpu kin, sinim embe ambil tonu kindmin min? Min nga sin sinim wumb kombur eipi ende mił mołpun min? Nga sin sinim wumb kombur pipe pulnjung ei, sin sinim embe ambil tonu kindngii nge nipin mon ei, enim kin ngumun min? Min nga en enim pipe endi yi mił pułngii ei, sin paki tumba nge ngungii min? Yi mił ei mon. ² Pe en enim mołmun ei, sinim noman tuk ełe, sin mon mił poł pendinmin ei, wumb pei mon ei gerik piik erngii. ³ Ei sinim kin peni ełe nipi ngonum ei, Krai eim mon połpu sinim kin kindim. Ei enim mon połumun epi gal ei, sik kom ku ełe, mon połumun ei mił mon. Ba enim wumb noman tuk ełe, Gos Gui Ka kunum kunum konj mołum Gos ei, mon poł pendim.

⁴ Sinim ek yi nimin, nimbił erang sinim Gos kin pii gii ei, noman dinga palim ei, Krai nge ełe sinim oł yi mił enmin. ⁵ Sinim piinmin ei, sin sinim kongun ei nge, endi kapli enanmin mon. Ba Gos eim sinim paki tang kongun ei, kapli ermin. Ei epi nipe epi endi sinim ermin ei, Gos eim mendpił kin tonu ołum. ⁶ Yi mił Gos eim sinim kin mon konj poł pendim ełe, sinim kapli erang kin, ek ka ni tor kindmin. Pe sinim kin mon konj ngum ei, lo ek mon; ba Gos Gui Ka lo konj ei ngum. Nimbił erang lo ek mon poł pendnjing ei, erang kin, wumb kołumun oł tor om; ba Gos Gui Ka nge mon konj ei erang kin, wumb noman konj ngołum.

⁷ Pe Gos neng kin, Moses lo ek tonu kom ku peł ełe, mon poł pendrim ek ei, wumb kołumun oł ei nge tonu orum. Ba Gos nge tiłang owundu Moses andan topu ngurum kunum ei, Moses kanpi sipipi kin, Jura wumb kin si pang kin, wumb Moses eim kumb ningił ełe, keningii pineririm mon. Nimbił erang tiłang ei, owundu mendpił erpi multum. Ba nga tiłang owundu mendpił er multum ei, pułgun mondpu am purum. ⁸ Akip kunum ei, Gos Gui Ka kongun erpi kin, eim tiłang owundu dinga pei nga simba ku. ⁹ Yi mił ku, pe Moses lo ek ei, wumb kos enjing kin, nga tiłang owundu dinga ei kongun

erang kin, kapli pe sinim Gos kin kun ka mołmun wumb ei, si mundang kin, tilang owundu mendpil nga simba. ¹⁰ Pe Moses lo ek ei, tilang owundu ei, kumb ok o purum. Ba tilang ei, pe piram pinałim mon. Ya pe, tilang owundu mendpil konj ei, noman konj tilang sinim simin nge onum. ¹¹ Yi mił pe, Moses lo ek ele poru nimba mandi enim ei, tilang pim kin, kapli nga yi mił, oł konj endi kunum kunum mułmba oł ei, tilang owundu simba ku.

¹² Yi mił, sin ek ni tor kind-inmin ei, sin mund mong kulanmin mon! Nimbił erang sinim epi ka wii simin ni, piipin kin, kui er mołmun ei, sinim Kraiss kin pii gii nipin ele, ek ni tor kindinmin. ¹³ Ei sinim Moses elim mił ei, sinim enanmin mon. Moses eim kumb ningił ele, alap sipi kin, pandi tum. Tang kin, Jura wumb Gos Moses ngum tilang ei, pupu poru nimba erim ei, enim kinenjing mon.

¹⁴ Ba wumb en enim noman ele dinga pang kin piingii ei, kapli enerim mon. Nga Jura lo ek ok nge ei kunum ele, gerik piik erngii ei, piinenjing mon ku. Nimbił erang akip yi ku, epi endi en enim noman ele, pandi topu pim. Yi mił erang kin, en enim epi pandi to pendnjing epi ei, Gos erang kin, Kraiss endeim si kindim. ¹⁵ Pe akip kunum ele, en enim Moses Gos nge lo ek ngurum ek ei, en enim gerik piik erngii pinerim. Nimbił erang en

enim noman ele, alap mił epi ei, pandi topu pim ku. ¹⁶ Ba kunum endi, wu endi eim Owundu kin pii gii nirim kunum ei, eim alap mił epi, eim noman tuk ele, pandi topu pendim epi ei, Owundu si kindim. ¹⁷ Pe nga, Owundu eim Gui Ka nge pulwu. Nga Gui Ka ei, wumb nii endi noman tuk ele mułum kin, kapli epi endi wu ei kin, ambiił gii ninermba mon. Wu ei eim wii minj mułmba. ¹⁸ Nga sinim wumb pei kumb ningił ele epi endi, pandi topu pinałim mon. Yi erang kin, sinim Owundu nge tilang owundu ei, sinim andan tang kin, noł min men mił kaninmin. Kanpin kin, sinim min men ei, Owundu mołum mił, sinim yi mił ku tonu onmun. Opun kin, sinim Owundu nge tilang owundu ei nga, nga simin ku. Nimbił erang epi ei, sinim kin aki topu ngonum ei, Owundu Gui Ka mołpu kin, tonu onum.

4

Ek Se Andilmin Wumb Ei, Kraiss Nge Mei Nganmbi Ming Mił Mołmun

¹ Yi mił Gos eim sinim kin kaimb si ngopu kin, sinim kongun ele ngum. Ngang kin, sin kongun ei, noman tuk ele, embin topun yi mił enanmin mon. ² Pe sinim epi koi erpin, nga oł singambił kulpun enjpin oł ei, pei si kindmin. Sinim Gos eim ek ka ei, to eipi eipi kindpin kin, ek kend topun yi enermin mon ku. Ba sinim Gos eim nge ek ka ei, keimi peni ele

ni tor kindpin kin, wumb nge noman tuk gui ei, noman ele ek keimi nilmin ei, tang piingii. Piik kin, wumb ei sinim kongun enmin ei, Gos ningil ele kun ka molum ei keningii.

³ Pe sinim Krais nge ek ka ei, ni tor kindinmin ei, keimi koi erpi pim kin, kapli ek ka ei, wumb nii endi konu kis ele, am pungii wumb ei nge, noman tuk ele mendpil koi erpi pimba. ⁴ Mei konu ele, ek kend gos pulwu ei Seisen, eim wumb pii gii ninenjing wumb nge ningil ele mil, noman tuk ele ambil gii nipi pandi tang kin, emii palim mil molmun. Nga molmun wumb ei, Krais nge ek ka ei nge, tilang ei nin, Krais nge tilang owundu ei, wumb noman tuk ele tuk punerang kin, nga wumb ol ei kinerngii mon ku. Nga Gos molum mil, Krais sinim kin keimi andan tonum. ⁵ Yi mil, sinim ek ni tor kindinmin ei, sin sinim nge ek ni tor kindninanmin mon. Ba sin ek ni tor kindinmin ei, Jiisas Krais sinim nge Owundu ele, ek ni tor kindilmin. Nga Krais nge ek ka ekii sipin kin, sin sinim enim nge kongun wu molmun ei, Jiisas embe ambil tonu kindmin. ⁶ Yi mil kumb ok, mei wii sirim kunum ele, Gos eim ek yi nirim, "Pe tilang ei, emii palim konu ele topu tor wangli!" Gos eim endeim ok eririm Gos, ei eim nge tilang ei erpi kin, sinim noman tuk ele topu kin, tilang enim. Gos eim ol yi erpi tilang ei, sinim kin

ngum. Ngang kin, tilang ei, sinim Gos eim tilang owundu ka wii ei nge, piik molmun. Molk kin, Gos nge tilang ei, Krais nge kumb ningil ele, min men mil kaninmin.

⁷ Ba Gos eim mei nganmbi ei sipi kin, sinim wumb ming wii mil eririm. Nga Gos nge ek ka ei, eim nge noman ele ka wii ei, sinim kin noman tuk ele kindang kin, eim sinim kin andan topu kin, sinim nge dinga endi pinaim mon. Ba Gos eim nge dinga ei, sinim noman tuk ele kindpi ngum. ⁸ Pe nga ol embin tui sinim kin konu orung orung pei tonu onum. Ba ol embin ei, sinim noman ele to mani kindnanim mon. Nga embin pei sinim nge noman ele tonu wang kin, nga sinim noman ele ei, embin palim; ba sinim ol pei ombu wakin topun si kindnanmin mon. ⁹ Sinim nge opu orung wumb pei molk kin, sinim to kis erik, ol embin tui ngok kin, yi elmin; ba Gos sinim kin wakin tunalim mon. Nga wumb kombur sinim to mani kindik kin, ngenj kumbii ngok yi enmin; ba sinim to kis mendpil erik poru ninalmin, mon. ¹⁰ Kunum kunum sinim ngenj ele, Jiisas kultum ele nge, sinim ko wupun, sipin kin, se andinmin. Yi mil peng kin, Jiisas eim nge noman konj ei nga sin ngenj ele tuk mulum pim kin, kapli wumb pei keningii. ¹¹ Yi mil, kunum kunum sinim konj molamin

kin, oġ embin tui ni koltmun oġ ei, sinim kin tonu onum. Nimbiġ erang sinim Jiisas nge embe ele, ni tor kindpin ele nge, oġ embin ei sinim kin tonu onum. Yi miġ peng kin, Jiisas eim nge noman konj dinga ei, sinim ngenj tuk ele muġang kin, wumb pei keningii. ¹² Ei puġe yi miġ, koltmun oġ ei nge, sin kin kongun erpi moġum. Nimbiġ erang sinim Owundu nge kongun ei enmin. Ba oġ yi miġ erang kin, Jiisas noman konj ei, enim kin kongun erpi moġum.

¹³ Ba Gos kumb ok mon poġ pendrim ek ka ei, yi ninim, "Na ek ei ni tor kindinj ei, na pii gii ninj ele nind." Ei sin pii gii ninmin ei ende miġ. Pe sin ek ni tor kindinmin ku. Nimbiġ erang ei sin pii gii nipin ele ninmin. ¹⁴ Sinim piinmin ei, Gos eim Owundu Jiisas kuġang tukpu to pendik ei, si tonu angpi nga konj sim. Nga Gos eim sinim Jiisas ouni si tonu konj simba ku. Nga Gos eim sin enim kin ouni tu wupu kin, Gos moġum konu ele tuk tu wumba. ¹⁵ Yi miġ epi ei, tonu opu, enim paki tumba nge om. Yi miġ, nga Gos wumb kopur nga pei pei eim nge noman ka ei wumb ngang singii. Sik kin, en enim Gos kin nga pei prei erik kin, noman ka piik ngok, Gos embe ambiġ tonu kindik yi erngii.

Oġ Embin Tui Tonu Wang Kin, Tiġang Owundu Ermba

¹⁶ Ei yi miġ peng kin, sinim oġ ei piipin kin, Gos nge

kongun ei wakin topun, si kindnanmin mon. Yi eramin kin, sinim ngenj torung ei koġuġum; ba sinim nge noman tuk gui moġuġum konu ei, kunum kunum konj tonu oġum. ¹⁷ Yi miġ peng kin, sinim mong ele ngenj kumbii ei, sinim kin tonu om ei, aninga kembis kembis kunum kombur sinmin. Ba oġ ei kongun dinga erang kin, Gos nge tiġang owundu ka wii kunum kunum moġpu kin, sinim kin tonu wang simin. Sinim epi ka wii ei, oġ embin tui ei, to mani kindmba. ¹⁸ Yi miġ nga sin enim epi endi, pe ningiġ ele kaninmin epi ei sin kinermin mon; ba epi endi sinim ningiġ ele kenmin epi ei, kunum aninga kopur pepi poru nimba. Ba sinim epi kinaġmin epi ei kunum kunum piram muġmba.

5

Sinim Nge Tonu Epin Er Muġmun Konu Ele

¹ Yi miġ, pe sinim ngenj ei ngii miġ, ya mani mei ele moġmun ngenj ngii miġ ei, to kis poru nim kin, kapġi sinim piinmin ei, Gos ei eim sinim kin ngenj ngii miġ, eipi endi er kindim ei, tonu epin konu ele salim. Ngenj Gos erim ngenj ngii miġ ei, kunum kunum epin konu ele konj muġmba. ² Ya pe kunum ei, sin sinim ngenj ngii miġ, tuk ele ke nipin enim ei, sinim ngenj konj ngii miġ ei, epin konu ele salim ei, lo konduk miġ, sinim pandi tumba ni dinga piipin kin, oġ yi

mił enmin. ³ Yi mił peng kin, sinim ngenj ei konduk mił, kindpin mułmun ngenj wii mił, mulermin mon. Ei sinim ngenj konj ngii mił ełe, mołpun bin. ⁴ Yi mił kunum ei, sinim ya mani mei ełe ngenj ei, ngii mił mulnjpun kunum ei, sinim noman embin to piipin kin, ek ni tor kindpin. Nimbil erang epi ombu sinim kin dinga pim. Ba sinim noman ełe kułmun ni piipin kin, ngenj wii mulenjpun mon; ba ei sinim noman ełe dinga kindpin kin, ngenj konj ngii mił sipin kindmin, ni piinjpin. Yi mił erang, sinim noman ełe yi ni piinjpin ei, ngenj ok nge ei si kindpin kin, nga sinim ngenj konj ngii mił, kunum kunum mułmun ngenj ei, sipin kindmin ni piinjpin. ⁵ Gos eim mendpil sinim ngenj konj ngii mił, simin ei nge er kun erpi kindim salim. Nga Gos eim nge Gui Ka ei, sinim ngum ei, sinim andan tang kin, eim nipe epi endi, sinim ngumba nge kindim salim ei, keimi sinim kin tonu wang kenmin.

⁶ Yi mił, pe sinim kunum kunum noman tuk ełe, dinga kindpin er mułmun. Pe sinim piinmin ei, sinim ngenj ngii mił mulnjpun kunum ei, sinim nge Owundu mołum konu ełe tep to ouni mulenjpun mon. ⁷ Yi mił erang, sinim Jiisas kin pii gii nipin er andinmin. Ba Gos nge epi kombur ngumba epi ei, sinim kinarpin er andinmin ei mon. ⁸ Sinim piinmin ei,

sinim noman tuk ełe dinga kindmin palim. Nga sinim ka piinmin ei, ya mani mei ełe ngenj ei, si kindpin pupun kin, sinim nge Owundu eim mołum konu ełe, ouni tep to mułmun ni piinmin. ⁹ Yi mił erang, sinim ya mani mei ełe mułmun min, tonu Gos mołum konu ełe mułmun ei, kapli sinim noman dinga kindpin erpin kin, eim nge noman ełe ekii sipin kin, ka piipin ngopun er mułmun. ¹⁰ Yi mił, pe sinim pei Kraiss nge kumb ełe engmin ei, eim sinim kin kos owundu piipin kin, mok tumba. Topu kin, sinim endeim endeim ni, ya mani mei ełe mołpun kin, sinim nipe oł kis min, ka endi enjpin mił ei, kumep ngang kin, simin.

Sinim Kraiss Kin Mołpun Gos Kin Ende Pupun Mułmun

¹¹ Nimbil erang, sinim piinmin ei, Gos Owundu kin mund mong kułmun ni yi erpin kin, sinim wumb eipi kin Gos ek ni tor kindamin kin, wumb ei Kraiss kin pii gii ningii. Ba Gos sinim noman tuk ełe, pei kanpi piipi poru ninim. Nga na noman ełe piind ei, enim noman tuk gui ełe, enim sinim kin piinmin ei, sinim peni ełe mołmun. ¹² Nga ek ełe nge, sin sinim embe enim kumb ełe ambil tonu kindnanmin mon. Ba enim sin kin, wumb ka ni piingii. Yi mił nga sin ek nipin poltmun ei kin, ka piik kin, wumb eipi nge ningil ełe ni ngonmun. Yi mił erangin kin, enim wumb eipi kin, ek

ni orung kindik kin, wumb en enim nge embe ele, ka ka piik enmin; ba wumb en enim nge noman tuk ele, ni piinanmin mon. ¹³ Yi mił, sin wulu pang ninjpin kin, kapli ei sin Gos nge kongun enmin. Ba keimi, sin ek kun ninjpin kin, kapli sin enim kin paki tumun nge enmin. ¹⁴ Yi mił erang, Kraiis eim noman ka ngołum ei, sin nge noman tuk ele to konj kindang kin, sin Gos nge kongun enmin. Nimbil erang sinim ei pii kun erpin kin, sinim piinmin ei, yi mił wumb endeim sinim kin, pei piipi kułum. Yi mił erang ele nge, sinim wumb pei Kraiis kin ouni kulnjpun. ¹⁵ Nga Kraiis sinim wumb endeim endeim ni piipi kułum. Yi mił erang kin, sinim wumb konj mołmun wumb ei, sin sinim noman ele ekii sipin kin, endmin ni enermin mon; ba wu Kraiis eim sinim kin piipi kołpu kin, nga angpi konj tonu pum ei, ni piipin kin ekii sipin andpin mułmun.

¹⁶ Yi mił, akip sinim wumb endi ngenj ok nge oł ei, noman to piinermin mon. Nga ele nge, sinim wumb endeim endeim ni, noman ele mok topun kin, yi enermin mon ku. Ok yi mił, sinim Kraiis ngenj ele oł ei, noman to piipin yi enjpin; ba pe yi mił nga enalmin mon! ¹⁷ Yi mił erang, pe wumb nii endi, eim Kraiis kin dambiltpi ende pupu mułum kin, kapli Gos eim erang kin, wumb ei tonu opu kin, wumb ei eim

konj endi eipi mił mołum. Kapli wumb ngenj oł ok nge ei, si kindpi poru neng kin, nga wumb nge oł kun ka konj endi, tonu opu pałim. ¹⁸ Gos eim oł ombu pei nge pułwu mołum. Ok sinim Gos nge opu orung wumb mulnjpun; ba pe Gos Kraiis erang kin, sinim wumb eim kin sipi orung seng kin, sinim eim kin dambiltpin ende pupun mołmun. Mołpun kin, eim sinim kongun ngang kin, sinim eim opu orung wumb ei paki topun kin, noman ende sek kin, puk mułgii. ¹⁹ Sinim ek ei yi mił, Gos eim Kraiis kin ende mołum. Mołpu kin, sinim Gos kin opu orung enmin wumb ei, eim erang Gos kin, dambiltpin pupun kin, noman ende sek mołmun. Pe nga Gos eim sinim nge oł kis enjpin oł ei, eim noman nga to piinerim mon. Nga Gos eim sinim kin kongun endi ngang kin, sinim eim opu orung wumb sipi orung seng kin, eim kin erang, sinim noman ende sipin mołmun ei nge, ek ka ni tor kindmin.

²⁰ Yi mił erang kin, pe sinim Kraiis nge ek ka sipin kin, ni tor kindmin. Ei yi mił ku, Gos eim wumb pei kin, sinim nge gupu ele ek ei, ni tor kindnim. Nga sin nge gupu ele, Kraiis ninim ek yi mił, ni tor kindinmin ei, sin yi mił enim noman ele dinga kindpin yi ninmin. “Enim wumb opu orung enmin oł ei si kindik kin enim Gos kin dambiltik ende puk kin no-

man ende sek muŋgii!” ²¹ Yi miŋ erang, Kraiŋ eim oŋ kis endi eneririm mon. Ba Gos eim sinim oŋ kis enjpin oŋ ei sipi kin, Kraiŋ kin tonu kindim. Kindang kin, Kraiŋ eim sinim nge oŋ kis enjpin ei, eim sipi ko wum. Yi miŋ, Kraiŋ eim sinim kin yi erang kin, Gos nge oŋ kun ka oŋ ei, sinim nge noman tuk eŋe kindim.

6

Oŋ Embin Tui Ko Wunmun

¹ Pe sinim Gos kin kongun ende erpin kin, sin enim kin ek dinga nipin kin, ngonmun. Enim Gos nge noman ka ei, enim sik poru ninjing. Mon pim kin, enim Gos nge noman ka si kindangin kin, wii pimba. ² Yi miŋ, Gos ek ka ok ni pendrim ek yi ninim, “Nga ka wii sim kunum ei, na enim ninjing ek ei kun piinj. Nga na Gos enim sip orung sinj kunum ei, na enim paki tunj.”

Enim piingii! Akip kunum ei, kunum ka wii salim. Nga enim piingii ku, akip kunum ei, Gos enim sipi orung simba nge kunum salim.

³ Sin noman eŋe, wumb sin kongun enmin ei, kanik kin ek kis nik kin, yi enerngii mon! Yi miŋ erangin kin, sin epi endi eramin kin, enim bok tok kin, Gos nge ek ka pii gii ninerngii nipin kin, yi enalmin, mon! ⁴ Ba sin Gos nge kongun wumb moŋmun. Yi miŋ, sin oŋ kun ka kanim kanim pei erpin kin, wumb pei kin andan

topun ngonmun. Ngopun kin, sin oŋ embin tui nin, epi sin kin er kis eŋim ei nin, nga ngenj kumbii kis ngonum epi ombu kin, sin dinga angpin moŋmun. ⁵ Nga opu orung wumb sin kepui tok kin, nga sin sipik kan ngii kindik kin, nga opu orung wumb sin kin kis piik, si pok erik; nga sin kongun dinga kis eŋmin; nga sin kunum kunum epin tep er konj moŋmun; nga sin kunum kunum kumb kuni tang moŋmun. ⁶ Nga sin oŋ kun ka mendpiŋ eŋmin; nga sin noman eŋe ka wii pakilim; nga sin sikir kis piipin ngonalmin; nga sin wumb eipi kin er ka erpin kin, paki topun ngoŋmun; nga sin Gos Gui Ka kin dinga silmin; nga sin wumb eipi kin noman ka keimi ngoŋmun. ⁷ Nga sin ek keimi ni tor kindilmin; nga sin Gos nge noman dinga ngang kin, sin kongun eŋmin; nga sin oŋ kun ka palim miŋ oŋ ei, angil tunding ni, angil taring eŋe epi endi ambilpin kin eŋe nge, sin opu orung wumb ei kin opu eŋmin. ⁸ Wumb kopur sin nge embe ambil tonu kindinmin; ba wumb kopur sin nge embe to mani kindinmin. Nga wumb kopur sinim kin ek kis ninmin; ba wumb kopur sin kin ek ka nik ngonmun. Nga wumb kombur en enim yi ninmin, sin ek kend tonmun wumb, pa ninmin; ba sin ek keimi nilmin. ⁹ Wumb kopur sin kin pii poŋ tonanmin wumb miŋ nik enmin; ba wumb kombur sin kin pii

poł tonmun. Ei sin mandi kołumun mił mołmun; ba sin konj mołmun. Gos sin kin kepil mił topu kin, sin er kun ermba enim ba eim sin kapli to kundnanim mon. ¹⁰ Nga sin kin noman embin mendpil tonu olum; ba kunum kunum sin ka piilmin. Nga sin wumb kurpu mił mołmun; ba sin wumb eipi kin epi pei ka wii ngołmun. Nga sin epi endi sinakim mił mołmun; ba sin epi kanim kanim pei salim.

¹¹ Enim Korin konu ele mołmun wumb ei sin enim kin ek peni ele ni tor kindinmin. Nga sin noman ka ei, enim kin ngonmun. ¹² Sin nge noman ka ei, enim kin ondu ngunanmin mon! Ba enim nge noman ka ei sin kin ondu ngonmun. ¹³ Na ek yi ni tor kindind ei, enim nam nge kingam noł mił mulnjung kin, enim noman tuk ei pei aki tok kin, sin kin ngei. Enim ol yi mił erangin kin, sin enim kin enjpin ol ei, erik orung kindik ngungii.

Enim Torung Wumb Kin Ende Punerngii Mon

¹⁴ Enim Gos kin pii gii ninarik kin, opu orung enmin wumb ei kin, kongun ende kindik kin, ende puk andik kin, yi enerngii mon. Pe ol kun ka ei kun, nga ol kis kun pinalim ol ei, okul ende pungul min? Na konu emii palim ol ei nin; nga tilang palim ol ei nin, okul ende pungul min? Ei mon mendpil! ¹⁵ Pe Kraiss Seisen kin kapli noman ende kindngil mulngul min?

Nga pii gii nilim wu endi kin, pii gii ninalim wu endi kin, noman ende peng kin, o ende pungul min? ¹⁶ Pe nipe ol endi erpi kin, Gos nge men ngii kin, nga ek kend gos ngii kin, o ende pungul min? Yi mił erang, sinim Gos kunum kunum konj mołulum Gos, eim nge men ngii mił mołmun. Yi mił, Gos eim ok yi mił nirim,

“Wumb ei en enim nam ngii konu ele mił seng kin, en enim mołmun konu ele nam tuk ele mulmbii. Nga na en enim nge Gos mulamb kin, nga en enim nam nge tilap wumb mulngii,” Gos yi nirim.

¹⁷ Yi mił Owundu ek yi nirim, “Enim torung wumb mulngii konu ele si kindik puk kin, en enim konu eipi mulngii. Mulangin kin, enim epi penj mołum epi ei, embilenjing kin, kapli na enim simbii. ¹⁸ Nga na enim nge Ernjing mulmbii. Nga enim nam nge kingam amblam noł mulngii, pa ni Owundu noman dinga owundu mendpil Pulwu,” yi ninim.

7

¹ Yi mił ku, sinim Gos nge ek dinga keimi ngurum ei, sinjpin kin, kapli na nge wumb pul; sinim pei ngenj ol kis elmin ol ni, noman tuk gui ol kis elmin ol ombu ni, kil ngopun, si kindpin kin, sinim Gos nge ol kun ka er mołum

mił, ekii sipin er mołpun kin, sinim Gos kin mund mong topun mołpun kin eim embe ambil tonu kindmin.

*Korin Wumb Pii Gii Nen-
gin Kin, Pol Eim Ka Piim*

² Enim noman ka ei, sin kin ngungii. Sin wumb endi kin pund mong endi enenjpun mon. Nga sin wumb endi kin, er kis endi endinjpun mon ku. Pe sin wumb endi kin, ek kend to ngopun kin, epi endi waning sinenjpun mon ku. ³ Na ek yi mił nip enim kin to mondup mił ninand mon. Ba na ek ok yi ninj, 'Sin enim kin, noman ka ngunjpun kin, sinim kunum kunum ouni ende mułmun. Yi mił erang kin, sinim kułmun min, konj mułmun min, ei kapli sinim ouni ende mułmun.' ⁴ Na enim kin pii gii nip kin, ek keimi peni ełe nip ngond. Nga na enim kin ka piip kin, enim embe ambil tonu kindin kindind. Nga oł embin tui sin kin, tonu ołum kunum ełe oł ei, na noman emin ngang kin, na ka wii mendpił piil.

⁵ Yi mił erang ekii se, sin Maseroniya konu ełe tor onjpun kunum ełe, sin ngenj ełe kor endi mulenjpun mon. Pe sin mong kanim kanim konu orung orung pei, sin kin tonu onum. Nga sin ngenj ełe opu yi mił tonu wang kin, sin noman tuk ełe, embin sepi erang kin, tungu enmin. ⁶ Ba Gos eim wumb endi noman tuk ełe,

embin salilim ei, erpi kindang kin, noman emin salim. Seng kin, nga Taisis kindang kin, sin kin opu, paki topu kin, sin noman emin ngum ku. ⁷ Nga Taisis sin kin om ełe nge mendpił, Gos sin kin noman emin mendpił ngunerim mon. Ba nga, enim Taisis kin, noman emin ngangin kin, nga eim sin kin ek ei, tu wum ełe nge, Gos eim sin kin noman emin ngum ku. Nga Taisis eim sin kin ek nipi, enim na noman erang kin, nam keningii nipi kindim. Nga enim noman tuk ełe, na kin kaimb sinjing. Nga enim noman ełe, na kin tep to mułmun ni piinmin. Yi mił erang, pe na ka mendpił piind.

⁸ Yi mił, na mon połup enim ngunj ei, enim noman embin piinjing kin, kapli na akip enim kaimb sinand mon. Na piip kin, puls mon ei, enim noman embin ngang piinmin; ba ei kunum aninga kopur mendpił pepi kin, nga poru nimba. ⁹ Ba akip kunum ei, na ka piind. Nimbił erang, na oł yi enj ełe nge, enim noman embin piinjing ełe, na ka piinenj mon. Ba nimbił erang, enim noman embin piinjing ełe nge, enim oł kis ełmin oł ei, buł ngok kin, enim Gos kin noman tuk to ak tunjung ełe nge, na ka piind. Yi mił erang kin, enim noman embin piinjing ei, Gos erang kin, sin oł enjpin ełe, enim kin to kis enerim mon. ¹⁰ Yi mił, Gos nge noman embin oł ei,

Gos erang kin, sinim wumb noman tuk ele, to ak tamin kin, Gos sinim sipi orung simba. Seng kin, nga sinim ol embin ei nge, nge, sinim noman embin nga sinermin. Ba ya mani mei ele ol embin tui, sin kin tonu wang kin, sin kis piipin eramin kin, sinim koltmun ol ei nge tonu olum. ¹¹ Yi mił, enim pii kun erngii ei, Gos enim noman embin ngum ei, enim kin ol ka wii kanim kanim er tonu kindim. Kindpi kin, enim noman ele, to konj kindpi kin, wumb eipi enim ol enjing mił nik ei, er kun enmin. Erik kin, nga wumb endi eim ol kis erim ei, enim mon nik, er kun enmin. Erik kin, nga enim Gos nge kos owundu tungu enmin. Nga enim noman ele, dinga kindik kin, sin kenmin ni piik kin; nga enim noman ele dinga kindik kin, wumb endi ol kis enjing ei, er kun erik kindngii. Nga enim kongun kanim kanim pei erik ele nge, ek ninmin ei, er kun erngii. Erangin kin, ol ei nge, peni ele wang kin, enim nge ol kis endi enim kin pinałim mon.

¹² Yi mił, na mon ok polup enim ngunj ei, na wumb endi ol kis erim ei min, wumb eipi endi wu ei kin, ol kis erim ni piip kin, mon ei pulenj mon! Ba na piind ei, enim nge ol kun ka ei, peni ele tonu omba. Nga Gos nge ningił ele, enim yi piingii ei, enim sin kin noman ka ngumun ni piingii ele nge, na mon ei puls. ¹³ Yi mił, enim nge

ol ka enjing ol ei, erpi kin, sin nge noman ele erpi emin ngonum.

Nga sin nge noman ele mendpił, emin ngonanim mon; ba sin nga ka mendpił piinmin ku. Nimbil erang Taisis nge noman emin seng kin, nga eim ka wii piipi molum. Nga ol ei kanpin kin, sin nga ka mendpił piinmin. ¹⁴ Yi mił, ok Taisis kumb ele, na enim nge embe ambil tonu kindinj ei, na enim nge ek ninj ei, na singambil sinenj mon! Ba sin ek pei enim kin ninjpin ek ei, keimi mendpił! Ei yi mił ku, sin enim nge embe Taisis nge kumb ele ambil tonu kindinmin ek ei, keimi mendpił peni ele tonu om. ¹⁵ Taisis eim enim kin om kunum ele, enim eim kin mund mong erik kin, puku sik enjing; ba eim tuk sinjing. Sengin kin, eim nim mił ek ei, enim ekii sik enjing ol ei, eim piipi kin, eim enim kin noman ka nga ngonum. ¹⁶ Pe na enim kin, keimi pii gii nind ei, enim ol kun ka keimi erngii ele nge, na ka wii piind.

8

Gos Nge Titap Wumb Paki Tolmun Ol Ei

¹ Enginjpin nol! Sin noman ele enim kin ek ni piinmin ei, Gos eim noman ka ei, nimbil ol endi, Maseroniya wumb men ngii konu ele andan tum mił ei enim piingii. ² Yi mił peng, ol embin tui ei, en enim kin owundu tonu

opu kin oł ei, en enim erngii mił kenmba erim. Pe en enim epi endi sinerang kin, en enim wii mendpił mulnjung. Ba en enim ka ka piik mołmun ei erang kin, wumb eipi kombur noman ngunjung. Ngok kin, en enim ku nin epi aninga, kułou tok kin, en enim kongun yi erik kin, wumb eipi ngunjung. ³Yi mił ni, na piip kin, na ek ei peni ele nip tor kindind. Kindind ei, en enim noman ele ekii sik kin, en enim nge ku nin epi aninga seng kin, nga min ele pei ei sik kułou tok, wumb eipi kin ngunjung. ⁴Wumb en enim sin kin dinga kindik kin, kii sik kin, sin kapli nimin ni piik kin, Gos nge tilap ele Jerusalem konu ele mołmun wumb paki tumun ni piik enjing. ⁵Nga ok sin pii gii ninjpin ei, en enim ku nin, epi aninga kopur kindngii ni piinjpin; ba en enim yi mił mendpił enenjing mon; ba kumb se, en enim Owundu ngunjung. Pe nga en enim, Gos nge noman ele ekii sik kin, en enim sin kin yi ku ngunjung. ⁶Yi mił ku, sin Taisis dinga kii semin kin, eim kongun enim kin pułngun mondpu erim mił, eim yi ku, enim kin noman ka ngopu kin, kongun ei eim er poru nimba ku. ⁷Pe nga yi mił, epi pei ele nge, enim oł ka wii mendpił ełmin. Ei enim Gos kin pii gii ninmin; nga enim pii gii ninmin ele nge, kongun dinga erik kin, ni tor kindik enmin; nga enim noman ele ka wii pei

salim. Seng kin, enim Gos nge kongun ei, to konj dinga kindik enmin; nga enim sin kin noman ka ngok enmin; nga enim noman ka ngok enmin kongun ei, yi mił ku, nga pei erngii.

⁸Ei na enim kin, ek dinga ‘Yi erei!’ ngunand mon. Ba na enim kin nip ngond ei, wumb kombur kongun keimi ermin ni, noman to piinmin mił nind ele nge, na enim kin noman ka keimi ngonmun min mon; ei kenmbii nip nind. ⁹Yi mił, enim piinmin ei, noman ka ei sinim nge Owundu Jiisas Kraisa andan topu ngolum. Ngopu kin, ei eim epi kanim kanim pei keimi salikim; ba nga sinim paki tumbii ni piipi ele, eim epi sinalikim wu mił, endi tonu orum. Oł yi eririm ele, enim epi kanim kanim pei sengin kin, Jiisas Kraisa eim epi endi sinalikim wu mił mołum.

¹⁰Pe nam nge noman ele, enim kin andan top ngond. Na kongun ei piip kin, kung ngii ok, enim kongun pułngun monduk erik kongun ei pe er poru ningii ku. Nga kongun ei, en enim wii mił enenjing mon; ba en enim noman ele, kongun ei ermin ni piik enjing. ¹¹Yi mił, pe enim kongun ei er poru ninjing kin, kapli ei ka wii. Yi mił, ok enim sikir ermin ni noman ele piinjing mił, yi ku enim sikir er poru ningii! Nga yi mił, en enim nge dinga pałim mił, kapli enim kongun ei

erngii! ¹² Yi mił pe wumb endi eim noman ele, epi endi ngumbii ni piimba ei, kapli Gos eim noman ele kapli epi ei simba. Gos eim wu ei, epi pei salim epi ei piinim. Nga Gos eim wu ei nge epi salim ei, kapli mok topu ermba ku.

¹³⁻¹⁴ Ei pule yi mił pinalim mon. Enim epi pei ngan- gin kin, nga wumb sik kin, epi aninga ngungii pa yi ni- nand mon. Ba enim epi mok tok kin, kapli kapli erngii pa nind. Enim epi pei salim ei, enim epi singii mił sepi kin, nga kopur gulang salim. Pe nga enim epi kopur singii pim kin, nga wumb enim paki tok ngungii ku. Ei enim wumb ei kin, epi mok tok kin, kapil kapli erik singii. ¹⁵ Gos kumb ok ek mon poł pendrim ek yi ninim,

“Pe wumb nii endi eim kuni epi pei sirim wumb ei, eim kuni epi nga pei sineririm mon. Nga wumb nii endi eim kuni epi aninga mił sirim wumb ei, eim nga kuni epi aninga mił sineririm mon ku. Wumb yi tał epi kapli mił sikił.”

Taisis Korin Konu Ele Kindnjing

¹⁶ Ba sin ka piipin kin, Gos ngonmun ei, Taisas eim noman ende sepi kin, Gos sin ngum noman ei nge ngang kin, enim paki tonum. ¹⁷ Yi mił, sin eim kii semin kin, nga eim kapli nirim. Nipi kin, eim ka piipi kin enim paki tumbii ni om. Ba ei eim

noman ele piipi kin, enim paki tumbii nipi kin, eim enim kin om. ¹⁸ Pe nga sin Gos nge tilap ele mołmun wumb nge enginjpin endi kindamin kin, Taisis ouni pukuł. Enginjpin ei, eim men ngii ele Gos nge ek ka ei ni tor kindilim embe molulum wu. ¹⁹ Ei yi mił mendpil enalim mon; ba nga men ngii kongun elmin wumb enginjpin ei to tonu kindik kin, sin kin ouni andpi kin, nga noman ka ngopu kin, nga sin nge kongun paki topu ermba nik kindnjing. Nga sin kongun ei noman ka ngopun erpin kin Owundu nge embe ambil tonu kindpin erpin kin, wumb pei andan topun eramin kin, wumb pei piingii ei sin enim paki tumun ni, piipin ermin. ²⁰ Wumb endi sin kin ku nin, epi ka wii ei, men ngii wumb ngopun se andinmin epi ei kin, ek orung nipi yi ninermba mon. Yi mił, sin enginjpin ei, wu ei kin ouni kindinmin. ²¹ Yi mił, sin noman ele oł kun ka palim mił, ermin ni piinmin. Ei sin Owundu nge ningil ele mendpil oł kun ka enanmin mon; ba sin mei wumb ningil ele kin ouni oł kun ka enmin ku. ²² Pe sin enginjpin endi kindinmin ei, wu tał kin ouni pungii. Sin kunum kunum eim ermba mił kenmin nipin kin, oł yi mił erpin kin, eim kongun ngopun yi elmin. Nga sin kanilmin ei, eim paki topu kin, kongun dinga kindpi elim. Ba pe eim pii gii ninim

ei, enim ol kun ka yi mił ku, erngii ni piinim. Yi mił erpi kin, eim kongun ei dinga kindpi enim. ²³ Pe nga Taisas eim na kin kongun ouni ni er andilmbil wu; pe eim enim kin paki topu kin, kongun ermbii ni piinim ku. Pe nga sin nge enginpin tał Taisis kin ouni pungii ei, enim piingii ku. Wu tał ei, men ngii nge kongun elmbil wu. Nga wu tał ele elip, Krais nge tilang owundu dinga ei, si tonu kindilmbil wu. ²⁴ Yi mił erang kin, enim noman ka ei andan tangin kin, wumb ol ei pule sinim ka ka piipin kin, kongun enim enmin ei keimi ni piingii. Nga men ngii wumb pei yi mił ku, sin enim kin ek ninmin mił ei, keimi ni piingii ku.

9

Ku Nin Epi Ka Wii Gos Nge Wumb Paki Tolum

¹ Enim piinmin ei, epi ka wii paki tolum epi ei, Gos nge wumb Juriya konu ele mołmun wumb ei kin ngolmun ei, enim piinmin. Yi mił peng kin, na mon endi polup ele nge, ngunermbii mon. ² Yi mił, na piind ei, enim noman ele kongun ei ermin ni piinmin. Yi mił piyangin kin, na Maseroniya konu ele mołmun wumb kumb ningil ele kanip kin en enim embe ambil tonu kindil. Na yi mił ninj ei, kung ngii ok, Akaiya konu ele wumb kongun yi mił erngii pendik kin, kui er mołmun. Nga en enim

piinmin ei, enim kongun to konj kindik ermin. Ei yi mił ku, Maseroniya konu ele mołmun wumb to konj kindik kin, yi ermin ni piinmin ku. ³ Ba na piind ei, sinim ek ninmin ei nipin kin, enim embe ambil tonu kindpin enmin ei, ek wii mił endi pinermba mon. Ba nga en enim kongun erngii nge kui er muljung kin, kapli na enim kin yi mił nip ngunj. Nga na yi mił piip kin ele nge, na engnan noł ombu enim kin kindinj. ⁴ Yi mił, sin enim enmin ol ei, pii gii keimi ninmin, na yi mił, ni piind. Mon pim kin, Maseroniya konu ele mołmun wumb na kin tep to wangin kinamin kin, enim er kun er mulenjing kin, kapli sin ele nge singambil simin. Nga enim yi mił ku, singambil singii ku. ⁵ Yi mił peng piip kin, na engnan noł ombu kumb se kindamb kin, enim kin ongii. Ok kin, enim ku nin epi ka wii ei kulou tok, konu ele kindmin ni, er kun erik mulngii. Nga ku nin epi ka wii ei, en enim noman ele wii ngungii. Ba sin yi mił enim kin, epi simin nipin kin, yi kapli enermin mon.

⁶ Pe enim ei, pii kun erngii. Wu endi eim kuni mong aninga telim kin, eim kuni mong aninga telim mił simba. Nga wu endi eim kuni mong pei telim kin, eim kuni mong telim mił mong pei simba ku. ⁷ Ei yi mił ku, enim wumb endeim endeim ni, noman tuk ele, pii kun

erik kin, en enim nge noman eġe ekii sik kin, enim nipe epi endi ni piingii miġ, yi miġ ngungii. Mon pim kin, wu endi epi ngumbii ni noman embin to piimba min, nga wu endi eim kin dinga kindik kin, oġ yi erii, nengin kin kindimba. Nimbiġ erang Gos wumb endi epi noman ka piipi ngoġum ei, Gos wumb ei kin noman ka piipi ngoġum. ⁸ Gos eim kapġi, enim epi pei ka wii enim singii paġim miġ ngopu kin, nga pei sik, eim enim kin ngumba ku. Ngang kin, enim pei sik kin, kapġi erik muġngii. Yi miġ, nga kunum kunum epi ka wii kanim kanim pei ngang kin, enim kapġi wumb eipi kin ngungii ku. Ngok kin, enim kongun ka wii kapġi paki tok kin, erik muġngii. ⁹ Gos nge ek ka mon pol pendrim miġ yi ninim,

“Gos ek piinim wumb endi, eim epi pei wumb kurpu wii moġmun wumb ei kin ngonum. Ngopu kin, eim nge oġ ka enim eġe, kunum kunum ei eim kin pepi muġmba.”

¹⁰ Pe Gos eim kuni mong wumb aka pin teġngii nipi ngoġum. Nga eim wumb kin kuni nungii nipi kin, ngoġum ku. Nga yi miġ ku, sinim kuni mong pei ngopu erang kin, kuni mong pei nga tonu omba. Omba kuni ei opu enim nge oġ kun ka erpi kin, kuni miġ owundu mendpiġ tonu omba. ¹¹ Gos enim epi pii keġip ngang kin, enim

sik, wumb eipi kin pei yi ku ngungii. Nga enim epi ka wii ngunjung epi ei, sin sipin kin, wumb eipi epi ka wii ei ngamin kin, en enim, enim paki tungii nge eġe, Gos kin ek ka ni ngok; nga Gos nge embe ambiġ tonu kindik kin, yi erngii ku.

¹² Yi miġ, nga enim nge kongun eġe, Gos nge wumb paki tungii. Tungii eġe nge, enim wumb epi sinerang muġngii wumb ei, si ngok kin, kapġi erngii. Nga oġ eġe nge mendpiġ mon; ba oġ eġe nge, enim Gos kin noman ka piik kin, nga ngungii ku. ¹³ Enim kongun enmin ei erik kin, engnjing noġ paki tungii nge enmin ei, en enim pii gii ei, peni eġe andan topu ngonum. Ngang kin, engnjing noġ enim enjing oġ ei piik kin, enim Gos ek ka ekii sik kin, Krai nge ek ka ei, ni tor kindik enmin ei piingii. Nga keningii ei, enim ka wii epi owundu ei, enim wumb wii ngoġmun. Nga wumb eipi pei ngoġmun ei kanik kin, Gos nge embe ambiġ tonu kindngii ku. ¹⁴ Nga yi miġ ku, piingii ei Gos nge noman ka ngoġum ei, enim kin owundu pepi moġum. Yi miġ peng kin, en enim, enim kin dinga kindik kin, kenmin ni piik kin, en enim Gos kin prei dinga kindpin eramin kin, Gos epi ka wii ngumba ni piinjing. ¹⁵ Gos eim epi ka wii sinim ngoġum ei, epi owundu ka wii mendpiġ. Yi miġ erang, Gos nge ngoġum oġ ei, sinim pii poġ tunanmin mon. Sinim

Gos nge epi ka wii ngolum ele nge eim kin ka piipin ngumun.

10

Pol Nirim Mił Gos Sinim Kin Kongun Ei Ngum

¹ Na Pol, na nam enim nge noman to konj kindip kin, enim Kraiss nge elim ol ei, pii kun erngii! Erngii ei, Kraiss eim nge noman ele, ambil mani kindpi kin, eim wumb kin noman ka ngopu kin, ol kun ka elim. Wumb kombur na kin ek to monduk kin, yi nilmin. "Pol eim sinim kumb ele molpu kin ei, eim embe ambil to mani kindnim; ba nga Pol eim sinim kin turii molpu kin, eim ek dinga nipi sinim ngolum. ² Ba na enim kin dinga kii sip kin, na enim kin ombii kunum ei, enim kan kun erik muhgii! Na enim kin ek dinga nip ngunermbii mon! Ba na ni piind ei, wumb kombur sin mei konu ele ol ei, elmin ni piik kin, wumb ei kin, na ek dinga ni tor kindip ngumbii. ³ Yi mił, sin mei konu ele molpun kin, er andinmin; ba sin opu, mei konu ele wumb ei, yi mił opu enalmin mon. ⁴ Yi mił, sin opu epi pei ambilimin epi ei, mei konu ele epi mon. Ba sin nge opu epi ei, Gos nge noman dinga salilim. Seng kin, sin kapli opu orung gui kis nge noman dinga ei, to mani kindinmin. ⁵ Sin wumb nge noman ele, en enim bong nik, tonu mendpil angilimin epi ei, Gos kin noman tok piingii

nge andlam ei, ondu ngungii ei, sinim to mani kindpin kin, er kis ermin. Pe nga yi ku, sinim wumb nge noman ele pei, ambil gii nipin kin, kan ngii mił kindamin kin, enim Kraiss kin ekii singii. ⁶ Sin kui er molpun kin, kapli enim sin ek ekii sik erngii. Erangin poru nim kin, kapli wumb kombur ekii sinenjing kin, kapli sin wumb ombu kin, kumep kis ngumun.

⁷ Enim ningil ele epi pei ngenj torung palim mił, kanik piingii. Pe wumb endi eim pii gii dinga nim kin, eim Kraiss nge wu molpu kin, eim nga eim noman kun to piipi kin, eim Kraiss nge wu; nimbil erang, sin wu ei molum mił, sin yi mił ku, Kraiss nge wumb molmun. ⁸ Yi mił, pe na sin noman dinga ei, wii ek owundu nip ermbii ele nge, sinim nge Owundu noman dinga ei, sin ngum. Ngum dinga ei enim nge pii gii ei, er dinga kindpi kin, si tonu simbii nipi ngum ei, sin enim to kis er mani kindnermbii mon. Ele nge, na singambil sinermbii mon. ⁹ Na ninj ek ei, enim piinarik kin, na enim to puku simbii nip mon ei, pulenj mon. ¹⁰ Yi mił, enim kopur na kin ek yi ninmin, "Eim mon polpu kindim ei nge, ek embin nin, ek dinga palim. Pe nga eim ya sinim kin mułang kin, eim ngenj ele dinga kunum ele sin kenpin ei, eim dinga sinenelang mon. Nga eim ek ei wii mił palim," pa ninmin.

11 Wumb nii endi, ek yi mił pii kun ermbe wumb ei, eim sin mon poltmun oł ei, eipi mił enałmin mon. Ei sin ya mulełamin kunum ei, min nga sin enim kin ouni eke mułamin kunum ei, sin oł ende mił ełamin.

12 Yi mił, sin tungu erpin kin, sin wumb eipi en enim embe ambil tonu kindik ełmin wumb ei kin, sin ouni kułou topun kin, en enim ełmin oł ei, mok topun ermin ei, kapli enanim. Nimbil erang wumb ei, en enim ełmin oł ei, en enim nge su eke mok tok ełmin; ba wumb endi wumb eipi kin endeim endeim ni ełmin oł ei, su wum kapli ende mił ełmin. Wumb yi mił ełmin wumb ei, noman pinalim mił mołmun. 13 Ba sin ełmin oł su wum ei, mił mułalamın kin, sin ek owundu nipin kin, sin sinim embe ambil tonu kindpin kin, yi enałmin mon; ba sin Gos nge kongun ei, su mił mok topu kindim mił su ei, sin ekii sipin ermin. Erpin kin, sin enim Korin konu eke mołmun wumb kin kongun yi ku ermin. 14 Yi mił, pe nga sin enim kin tor onjpun kunum eke, sin Gos nge kongun ei su mił, mok topu kin, sin kin kindim eke, sin tor punenjpın mon. Na nge, sin sinim embe ambil tonu owundu kindnermin mon. Ba sin enim kin kumb se opun kin, Kraıs nge ek ka enim kin tu wunjpun. 15 Nga sin ełmin oł su ei mił, ek owundu ninarpın kin, sin sinim embe ambil tonu kindnałmin mon.

Kindnarpın kin, wumb eipi enim kin kongun er sinjing eke, piipin kin, oł yi ermin ni enałmin mon. Ba sin dinga kind piipin kin, enim nge pii gii ninmin ei, tonu opu dinga pimba ei, ni piipin ełmin. Pe nga sin enim kin kongun eke tuk mołmun ei, dinga pupu kin, owundu tonu opu kin, owundu mendpil pimba ni piipin enmin. 16 Yi mił, nga sin konu eipi nge ek ka ni tor kindpin kin, enim kin orundung konu eke wumb ei, ni tor kindmin. Yi mił erang, sin wumb eipi nge kongun er sinjing konu eke, sin ek owundu nin, sin sinim embe ambil tonu kindmin ei, kapli enermba mon.

17 Gos nge ek ok ni ka pendrim ek yi ninim,

“Pe wumb nii endi eim ka piipi kin, eim nge embe ambil tonu kindmbe pim kin, kapli wu ei Owundu nge embe ambil tonu kindmbe nge Gos ka erim.”

18 Nimbil erang wumb nii endi ei, eim embe ambil tonu kindim kin, wu ei Owundu nge ningil eke wu wii mił mułmba. Ba wumb nii endi Owundu eim wu ei, eim embe ambil tonu kindmbe ei, kapli wu ei, Owundu nge ningil eke embe keimi pimba.

11

Pol Ek Se Andilmin Ek Kend Wumb Ni Peni Eke Kindim

1 Na noman eke piind ei, enim na oł ełou yi mił erip

endinj kin, enim na kan wiik tungii. Tangin kin, keimi nam oł elou yi piind mił, erip endmbii. ² Yi mił Gos eim wumb kin noman ka ngolum kin, eim nge wumb mendpił mułgii ei, yi mił ku, na enim kin noman ka ngond. Nimbil erang na enim amb kuimi mił to mondup kin, enim wu endeim mendpił Krai nge ambim mił mułgii. Na enim ambil wenip andlam kun ka wii andilmin mił, oł kis pinalitim yi mił, na enim Krai kin ngumbii. ³ Ba kumb ok, wembii kis Seisen, eim amb Eiwa ek ak mak erpi kin, ek kend topu kin, oł kis erim. Erang mon pim kin, Seisen eim enim kin yi mił ku, enim nge noman ele, ek ak mak erpi kin, ek kend topu, to eipi kindang kin, oł kis erik kin Krai kin mendpił mularik kin, keimi ekii sik energii mon! Oł ele nge, na tungu erip moł. ⁴ Yi mił, wumb nii endi enim kin, tor wang kin ei, enim Jiisas endi eipi ni tor kindmba; ba ei sin ok ek ni tor kindnenjpin mon; min nga enim gui endi eipi konj endi singii enmin; ba ei enim ok sinenjing mon; min nga enim ek ka enim ok sinjing ei, mon; ba enim ek ka endi eipi wang kin, angil ele simin nik enmin. Pe wumb endi enim kin ele tuk opu kin, oł yi mił erang kin, kapli enim eim wiik tangin kin, eim oł yi mił kapli ermba.

⁵ Pe na oł elou elim wu mił, na ek owundu nip kin, na nam embe ambil tonu

kindmbii end. Yi mił na ni piind ei, na enim nge ek se andilmin wu num mendpił wumb ei kin, na wu kembis wii mił, wumb ei kin mandring mulał mon. ⁶ Pe na ek ni tor kindil oł ei, kapli kun pinenim pim kin, kapli ba nam nip ek endi nind ei, nam noman ele ka wii palim. Na piind ei, enim piinmin ei, akip sin enim kin peni ele, noman ele epi pei andan tunjpun.

⁷ Na enim kin, Gos nge ek ka ni tor kindinj; ba enim na kin epi endi ngo orung kindnenjing mon. Na nam mani ele mołup kin, na enim ambil tonu kindinj. Nimbil erang na oł yi enj ei, oł kis min? ⁸ Pe na men ngii wumb konu eipi eipi na ku nin, epi ngok enjing ei, na sinj. Na sinj ku nin epi ei, na sip enim ngop kin, enim paki tunj. Na oł yi enj ei, na men ngii wumb nge ku nin epi ei, na waning mił sinj. ⁹ Nga kunum ele, na enim kin tep to muls kunum ele, na epi endi sinerang kin kunum ei, na wumb endi kin noman embin ngunenj mon. Gos kin pii gii ninjing angim noł Maseroniya konu ele si kindik kin, Korin konu ele tor onjung wumb ei, na epi endi sinerim epi ei, pei paki tunjung. Paki tangin kin, yi mił er mołup kin, nga na noman embin enim kin ngunermbii mon ku. ¹⁰ Yi mił Krai nge ek keimi ei na kin tuk mołum ei mił, nga na ek dinga keimi nind ei, nam embe ambil tonu kindamb

kin, Griis konu eŕe wumb konu orung orung pei, nam nimbii ek ei, wumb mon nin-erngii mon! ¹¹ Nimbil erang na ek yi miŕ nind? Nga na enim kin na noman ka ei, ngonat nind min? Ei mon! Gos piinim ei, na enim kin noman ngoŕ.

¹² Nga na pe end miŕ enim kin ku nin epi sinarip kin, wumb eipi kin simbii end oŕ ei, na am piram erip muŕmbii. Yi miŕ erip kin, ek se andilmin wumb eipi, en enim embe kapli ambil tonu kindmin ni piik kin, yi miŕ nik kin, sin wumb eipi Gos kongun ende miŕ enmin. Erangin kin, na wumb ombu nge gupu eŕe ek ei pandi top kin, oŕ yi miŕ ermbii. ¹³ Yi miŕ, wumb ombu ek kend tok kin, ek se andilmin wumb molk kin, en enim kongun erik kin, ek kend tok elmin. Nga wumb ombu, en enim ngenj eŕe, to eipi miŕ kindik kin, Kraiss nge ek se andilmin wumb miŕ yi erik moŕmun. ¹⁴ Nga sinim oŕ ei kin puku sinermin! Nimbil erang Seisen ei kapli eim nge ngenj ei, to eipi kindipi kin, eim ngenj eŕe Gos nge enjel tilang elim ei miŕ, eim yi er moŕum. ¹⁵ Yi miŕ erang kin, Seisen nge kongun wumb en enim ngenj eŕe, yi ku to eipi kindik kin, Gos nge kongun oŕ kun ka elmin wumb miŕ, yi ku tonu onjung oŕ ei nge, puku sinermin. Nimbil erang kunum poru nimba kunum ei, Seisen nge kongun wumb ombu, oŕ en-

jing miŕ, kumep ei singii.

¹⁶ Na ok ninj miŕ, na pe nga nind. Wumb endi noman to piipi kin, na wulu wu endi moŕ ni piinim, ba ei mon! Ba enim yi piinjing kin, na wulu wu miŕ nind ek ei, enim piik, wiik tangin kin, yi miŕ, kapli na nam embe ambil tonu aninga miŕ kindmbii. ¹⁷ Pe na nimbii end ek ei, sinim nge Owundu nge noman dinga eŕe, nimbii enand mon. Ba na ek elou nilim wu ei miŕ, nam ek owundu nip pup kin, na nam embe ambil tonu kindmbii end. ¹⁸ Ba wumb kopur pei mei konu eŕe oŕ ei, ekii sik kin, ek owundu nik kin, en enim embe ambil tonu kindilmin. Na yi ku, oŕ ei ekii sip kin, ek owundu nip kin, nam embe ambil tonu kindmbii ku. ¹⁹ Yi miŕ, en enim noman nge ka wii sengin kin, enim wulu wumb nge ek wii miŕ nengin kin, enim piik wiik tangin kin, ka piinjing. ²⁰ Yi miŕ, wumb endi enim kongun wii elmin wumb kindmbii ni piipi kin, nga enim nge epi pei ei, sipi poru nimbii ni piipi kin, nga enim eim sipi, owundu moŕpu kin, enim to mani kindipi kin, nga eim enim nge kumb ningil eŕe, kon taki tum kin, kapli enim eim kin wakin tangin kin, oŕ yi miŕ elim. ²¹ Yi miŕ, sin nge dinga sinerang kin, enim oŕ enjing miŕ ei, sin enanmin mon! Yi miŕ peng kin, na singambil sip kin, ek ei ni tor kindmbii end.

Ba wumb endi eim dinga pupu kin, ek owundu ni

tor kindim kin, kapli na yi ku, ek owundu ni tor kindmbii ei, wulu wu mił ek yi na nam embe ambil tonu kindmbii end. ²² Wumb ei Eipru wumb min? Kapli na Eipru wu ku moł. Wumb ei Esrel wumb min? Kapli na Esrel wu ku moł. Wumb ei Eiparam nge tilap wumb min? Kapli na Eiparam nge tilap wu ku moł. ²³ Wumb ei Kraiss nge kongun wumb min? Kapli na Kraiss nge kongun wu mołup kin, wumb ombu to mani kindinj kongun ei end. Pe na wulu wu mił ek nind ei, na Kraiss nge kongun dinga wii enj; nga wumb na kan ngii kunum kunum kindnjing; nga wumb na kunum kunum pei ya kepil tunjung; nga kunum kunum pei wumb na to kundngii enjing mił, ba na pe na konj moł. Yi mił peng kin, oł ele nge, na wumb pei to mani kindinj. ²⁴ Kunum angil orung, Jura wumb na engki kapil kapli mił, kan kepil mił tunjung. ²⁵ Kunum tekliki, Rom wumb na kepil tunjung. Nga kunum endeim, wumb na kom ku tunjung. Nga kunum tekliki, noł kanu owundu ele er kis mulang kin, na ep noł ele mani punj. Pup kin, na epin tinga kunum endeim olt mił, ep noł ele pinj. ²⁶ Nga na kunum pei andlam olt mił ele, na mei ele punj; nga na noł ele mani am bii mił enj; nga waning wumb, na to kis erngii mił enjing; nga nam nge Jura

wumb, na to kis erngii mił enjing ku. Nga wumb tilap eipi endi, na to kis erngii mił enjing ku. Nga konu owundu ele wumb ei, na to kis erngii mił enjing ku. Nga mei ele wumb mulenjing konu ele wumb min, epi endi, na to kis ermba mił, erim ku. Nga na ep noł kanu owundu ele muls ei, na to kis ermba mił ku erim. Nga ek kend tołmun angnan noł angil ele, na to kis erngii mił enjing ku. ²⁷ Na kongun dinga wii erip kin, enimb tum. Kunum pei emii peng, na kongun erip kin or pinal. Nga kunum pei, na kuni owundu topu, noł nuwa erip elim. Kunum pei, na kuni sinakim. Nga kunum pei, na konduk ni epi sinerang kin, na konu jii kuluł ku. ²⁸ Nga oł ei mendpil mon. Nga kunum kunum pei, oł embin tui na kin tonu wang kin, ei na ko wul epi ei, na men ngii wumb konu orung orung pei, tep kun ka ermbii ni, noman to piind. ²⁹ Nga wumb nii endi, eim dinga pinalim ei, yi mił ku, na dinga pinalim min? Nga wumb nii endi, eim bok topu, mani pupu, oł kis erim kin, kunum ei na noman kis to piinermbii min? Oł ele nge pei wumb eipi pei andan top keningii mił, na Kraiss nge kongun wu mendpil moł.

³⁰ Nga na ek owundu nip kin, nam embe ambil tonu kindmbii andlam eipi endi pinerim kin, kapli nam nge dinga pinalim andlam ele, na ek owundu ele nam

embe ambil tonu kindmbii.
³¹ Erinjpin Gos sinim nge Owundu Jiisas nge embe ele, sinim kunum kunum eim ambil tonu kindmin ei, eim piinim ei, na ek kend tunand mon. ³² Nga na Damaskes konu ele muls kunum ei, gapman owundu king Areses, eim nge konu owundu ele, eim wumb mundang molk kin, na to kan ngungii mił enjing. Ba na mer gerenj kon ele, tuk pinj kin, wumb na konu owundu kung gii ondu ele, na to tor kindik kin, na wu king eim angil ele am punj.

12

Pol Eim Or Kumb Mił Er Kenim Ei, Gos Koi Erpi Andan Tum Mił Kenim

¹ Na ek owundu nip kin, nam embe ambil tonu kindmbii; ba oł ei na paki tunalim mon. Ba akip na or kumb mił kenj epi ei kin, sinim nge Owundu eim epi endi koi erpi andan topu kin, na ngum epi ei, ni tor kindmbii. ² Na piind wu ei, endi Krais kin pii gii nim wu ei, kung ngii engki nga kapil kapli o pang kin, wu ei tonu epin Gos mołum konu ele, si pang kin pum. Pum wu ei, eim nge ngenj kin pum min, eim noman tuk gui ei kin pum min, ei na pii poł tunand, mon; ba Gos eim mendpił piinim. ³⁻⁴ Na piind wu ei, tonu epin Gos mołum konu ka wii ele, si pang kin pum. Pang kin, eim ngenj kin pum min, eim nge ngenj si kindpi pum min, ei na

pii poł tunand; ba Gos eim mendpił piinim. Pe nga epin konu ele peng kin, wu ei, eim koi erpi oł kun ka wii epi endi piipi kin, wumb endi ek ni tor kindmba ei kapli enermba mon. Enerang kin, mei wumb endi kapli ek ei ninermba mon! ⁵ Nga na wu ei kin, ek owundu nip kin, eim embe ambil tonu kindmbii end. Ba na nam embe ambil tonu kindnermbii mon! Ba na nam dinga pinalim ele nge, na ek owundu nip kin, nam embe ei, ambil tonu kindmbii. ⁶ Pe na ek owundu nip kin, nam embe ambil tonu kindmbii ni piilamb kin, kapli na wulu wu mił ek yi ninenelamb mon; ba na ek keimi nilamb. Nimbił erang wumb endi na wu ka wii endi moł ni, yi piinermba mon! Ba na piind wu ei, na oł end mił ei, kanpi kin, nga eim na ek nind mił ei piilim. Yi mił peng kin, wu ei na kin kun mendpił piimba.

⁷ Nimbił erang Gos nge koi er pim ek ei, na andan tum ei, na kenj epi keimi kun ka wii mendpił yi mił peng kin, Gos eim piipi kin, na nam embe ambil tonu kindmbii ni, eim noman ele to pi-inerim mon. Nga yi mił peng kin, Gos eim na kin epi gal mił epi ei ngang kin, na ngenj ele połulum nge ngum. Ngum epi ei, Seisen nge ek se andilim wu mił, na tumba nge ngum. Epi ele nge, na to mani kindpi kin, na nam embe ambil tonu kindmbii ei, na kapli enanim. ⁸ Kunum

tekliki, na Owundu kin prei erip kii sinj ei, eim na ngenj eke epi kis ei, si tor simba nge kii sinj. ⁹ Ba Owundu eim na kin ek yi nim, “Na nim ngenj kumbii gal mił epi ei, si tor sinerbii. Nimbił erang, na nam noman ka ngoł ei, nim kin kapli paki top elim. Nimbił erang, nam nge noman dinga ei, kun ka wii kongun erpi kin, wumb endi dinga pinerang mułmba wumb ei kin, kapli kongun elim,” Owundu yi nim. Yi mił peng kin, na ek owundu nip kin, na noman dinga pinerang eke nge, na ka ka piind eke nge, Kraiss nge noman dinga ei, na kin kongun er mułmba. ¹⁰ Yi mił, na noman dinga ei pinerang kin eke nge, na ka ka piip moł. Nga wumb na kin oł kis mił endi erngii; nga oł embin tui pei na kin tonu wang kin; nga wumb na kin oł embin ei ngungii; nga oł dinga endi na kin tonu wang kin, na ko wup kin, Kraiss nge kongun paki top el. Nimbił erang kunum eke, na nge noman dinga pinerim kunum ei, na Kraiss kin, dinga mendpił simbii.

Pol Korin Pii Gii Wumb Kin Noman To Piim

¹¹ Na oł enj ei, wulu wu mił enj. Ba enim na kin yi mił erangin kin, na oł ei enj. Enim na embe ambiił tonu kindiłangin kin, ei kapli kun mendpił piłang; ba enim oł yi mił enenjing mon. Nimbił erang na wu wii mił mołup kin, na enim nge ek se andiłmin wumb owundu

mołmun mił mandring ei, na molał mon. ¹² Na enim mołmun konu eke tuk mołup kin, kongun dinga erip kin, ek keimi nge se andił wu, jep oł kanim kanim enim kin, na dinga kindip er muls. Mułamb kin, na enim kin jep oł kanim kanim ni, oł wumb puku siłmin oł ei ni, wumb Gos nge noman dinga oł ei keningii mił, na eim nge ek se andił wu mołup kin, enj. ¹³ Yi mił, men ngii wumb eipi pei epi nipe sengin kin, na enim kin epi endi paki tunenj? Ei epi eke nge mendpił, na enim kin paki tunenj ei, na enim kin ku nin epi kombur ambilip kin, sinenjing mon. Na kaimb kuł kapli, enim na nge mong ei, er kun erik, si kindngii.

¹⁴ Akip kunum tekliki, na enim kin ombii ni piip kin, er kun erip moł. Nga na enim kin epi embin endi ni, ngunand mon. Ei na enim ku nin epi ei, na simbii ni enand mon. Ba na enim mendpił simbii nip end. Yi mił erang kin, kang ambiił ombu en enim kongun dinga erik kin, epi pei kułou tok kin, menjing ernjing noł epi ei, paki toł ngunałmin mon. Ba menjing, ernjing noł, en enim kapli, epi pei kułou tok kin, kang ambiił paki tok kin, epi ngołmun. ¹⁵ Na ka mendpił piip kin, na epi pei salim epi ei, enim ngop si kindmbii. Nga nam noman konj yi ku ngop kin, enim nge noman tuk eke paki tumbii. Pe enim na noman ka aninga ngun-

jung kin, na enim noman ka pei ngumbii ei kapli min?

¹⁶ Ba enim wumb kombur na kin ek yi ninmin. Keimi mendpil, wu ei sinim kin epi endi peni ele sinanim mon. Ba wu ei epi kenim wu. Nga eim ek kend top top ele nge, eim sinim ek kumb kulu ele topu kin, sinim eim kin ek ele nge, ekii simin ei nge nim.

¹⁷ Ba nimbil erang na enim kin wumb kombur kindinj wumb ei epi endi, ek kend tok kin, enim kin epi endi sinjing min? ¹⁸ Na Taisis kii dinga sinj kin, enim kin ba ninj. Nga na angim endi eim kin kindamb kin, ouni pungul. Pukul kin, Taisis enim kin ek kend topu kin, epi endi enim nge angil ele, epi endi sim min? Pe nga, na kin Taisis kin ouni er andilmbil ei, Gos nge Gui Ka endeim se andilmbil min? Sil andlam ende ei andilmbil min?

¹⁹ Pe enim kunum kunum, noman yi to piinmin ei, sin pulpun ek ei, sinim ol ei, enim ningil ele, er kun elmin min? Ba ei mon mendpil! Sin Gos ningil ele, Kraiss kin dambiltpi ende kindang molpun kin, ek yi mil ninmin. Sin enginjpin nol sin noman ka ngolmun wumb ei kin, sin ek nemin kin, kapli enim paki tamin kin, enim nge pii gii ninmin ei, dinga mendpil pimba. ²⁰ Yi mil, na nam mund mong tonum ei, nam enim kin ombii kunum ei, enim mulngii ni piind mil, ei mularik kin, ba enim eipi mil mulngii ni piind. Nga enim ka keningii ei, na mulmbii ni

piinmin mil ei, mularip kin, na eipi mil mulmbii. Na nam mund mong tonum ei, na kenmbii ei; enim ek mil erik, wumb eipi nge epi, kan bun bun sik kin, noman kis tonu wang kin, wu endi eim noman ele mendpil piilim mil elim, wumb eipi kin ek bul morung nik kin, ek waim elmin, en enim wumb num molmun ni piik kin, ol kun pinaim mil erik kin, mong sik yi elmin. ²¹ Na mund mong tonum ei, na enim konu ele, nga op ninj kin, nam Gos na enim ningil ele, to mani kindimba. Mon pim kin, na wumb pei kin ke nip kin, ok wumb ombu, en enim ol kis erik kin, en enim noman tuk ele to ak tunenjing mon! Wumb ei, ol kis penj tui nin; nga wu amb ngunduk nin; nga wumb wumb eipi kin noman kis peng kin, ol kis yi elmin.

13

Korin Wumb En Enim Pii Gii Ei Pii Kun Erngii

¹ Pe akip kunum tekliki, na enim kin bii ond. Pe wumb endi ol kis erim pim kin, kapli wumb tal min tekliki, noman ende sek kin, ek ni tor kindangin pa ni, Gos ek ka yi ninim. ² Ok wumb ol kis enjing kin, nga pe enim yi ku, ol kis enim enmin wumb ei ok, na enim kin ek yi mil ninj, "Enim pii kun erngii." Pe nga na enim kin ek dinga nind mil, na ok kunum tal yi mil ninj. Pe nga ekii se, na enim kin orung ombii kunum ei, ol

kis enjing wumb ei, na wakin tunerbii mon! Na enim kin kumep kis ngumbii. ³ Enim epi pei piimin ni piinmin ei, Krai na kin gupu ele ek ni tor kindim. Nga Krai enim kin mok topu ermbe kunum ei, eim temb ninermba mon! Ba eim nge dinga ei, enim kin tuk ele kongun elim. ⁴ Yi mił, Krai eim ond peri ele to kunduk kunum ei, eim dinga pineririm. Ba pe Arim Gos nge dinga ei ngang kin, pe eim konj mołum. Yi mił, sinim eim kin dambilpin ende pamin kin, sinim dinga pinerim ku. Ba sinim Gos nge dinga ele sinjpin kin, sinim eim kin konj mułmun. Mołpun kin, sin enim kin tuk ele Gos nge dinga andan tumun.

⁵ Enim en enim noman tuk ele, kii sik piingii ei, enim pii gii ei, dinga ambii gii nik mołmun, min mon? Enim ol ei, en enim kur keningii. Enim keimi piinmin ei, Krai Jiisas enim noman tuk ele mołum min? Mon pim kin, kaplı enim Krai kin pii gii pinerang kin, enim ol kis pei piki tonum. ⁶ Ba na piip nind ei, enim piinmin ei, sinim Krai kin pii gii keimi ninmin. ⁷ Ba sin Gos kin prei erpin ngamin kin, enim ol elou min, kun pinermba ol mił endi enerngii mon! Mon pim kin, sin enim andan topun kin, sin kin ol kun ka tonu onum ni, piinerngii mon. Ba enim ol kun pimba mił erngii. Ba mon peng kin, sinim wumb pii gii pinerim mił, wumb tonu omun ei

kaplı. ⁸ Yi mił, pe sinim epi endi ermin ei, ek keimi kin, to mani kindnermin mon; ba sinim ek keimi ei mend-pił paki tonmun. ⁹ Yi mił, sin ka piinmin kunum ele, sin dinga pinerang kin, enim dinga pałim. Nga sin Gos kin prei eramin kin, enim am ol kun ka wii kaplı molk pungi. ¹⁰ Yi mił, puł ei peng piip kin, na nam ya konu turii ele mołup kin, mon ei połup kin, enim kin kindind. Yi mił erang kin, nam ombii kunum ei, enim kin embin tui nguneramb kin, Gos Owundu nge noman dinga ei nam ngum. Ngum dinga ei, tu wup kin, enim to mani kindip kin, kis mundmbii ei, kaplı enermbii mon. Ba nam noman dinga ei, enim pii gii ei, paki topu dinga ngumba nge end.

Ek Mandi Poru Ninim

¹¹ Pe akip angnan no! Enim ka mułeiyo! Na nind ek ei, enim piik kin, enim wumb dinga puk kin, kun ka molk kin, endi nimba ek ei, enim endeim ni noman ende sek kin, yi erik kin, enim noman emin seng mułngii! Nga Gos eim noman ka ngołum kin, noman emin pułwu ei, enim kin ouni mułngii. ¹² Enim wumb endeim endeim ni 'Oiyo,' nik kin, enim wumb ei ngunj kangilk kin, angil sik, Owundu kin ka piilim mił yi erngii.

¹³ Gos nge ol kun ka elmin wumb pei enim kin 'Mułeiyo' nik kin, ek ka ni kindinmin. ¹⁴ Sinim nge Owundu Jiisas

Krais nge sinim paki tolum
ei kin, Gos nge eim sinim
noman ka ngolum ei kin, Gos
nge Gui Ka sinim kin dam-
biltpi ende pu moꞑu kin, Gos
tekliki, enim pei kin tep to
mulngii.

Pol Mon Galeisiya Wumb Połpu Kindim

*Galeisiya Wumb Mul-
njung Konu Pol Mon Endi
Połpu Kindim*

¹ Na Pol, Gos nge ek se andił wu. Wumb endi na to tonu kindangin kin, onenj mon. Nga wumb endi, na Gos nge ek ei se andił ni kin, kindnenjing mon. Ba Jiisas Kraiss kin, Arim Gos eim Jiisas Kraiss tukpu ełe tor sipi kin, er konj kindim. Ei eim na kongun ełe enjii nipi kin, kindang pup end. ² Na Pol ni, engnan noł kin ouni ya mołpun kin, sin pipe ei połpun, enim Galeisiya konu ełe, Gos nge tiłap ełe wumb mulnjung konu ełe kindimin.

³ Sinim nge Erinjpin Gos ni, Jiisas Kraiss Owundu eim, enim kin noman ka ngopu, noman emin ngang kin, mulngii.

⁴ Jiisas Kraiss eim Arim Gos nge noman ełe ekii sipi kin, kongun erim. Erpi kin, eim nge noman konj ei, si kindpi kin, sinim nge oł kis ei, kil ngopu si kindim. Si kindpi kin, eim ya mani mei ełe, oł kis sinim kin pinermba ni, si kindim. ⁵ Yi mił peng, piipin kin, sinim eim embe kunum kunum ambil tonu kind mulmun ei, keimi pimba.

*Gos Ek Ka Endeim Mend-
pił Palim*

⁶ Enim enmin oł ei, na piip kin, mund mong end. Yi nge, Kraiss nge noman ka ngopu kin, Gos enim sipi, nga orung sim. Pe sikir enim eim ek ka buł ngok, si kindik kin, ek ka kanim endi eipi ei piik kin, ekii sinmin. ⁷ Ba ek ka eipi endi pinałim mon. Wumb kombur enim nge noman ełe to eipi eipi kindik kin, ek kanim kanim nik enmin. Nga Kraiss nge ek ka wii ei nik eim eipi eipi kindmin nik enmin. ⁸ Ba sin sinim ek ka yi mił pałim ei, ni tor kindpin ermin ei min, tonu epin nge enjel endi opu ek ka nimba ei, sin ok Gos nge ka ei, enim kin ni tor kindpin mił kapli, pinerim kin, wu ei eim am ba. ⁹ Kumb ok, sin ek ni poru nipin kin ek ei nge, yi mił pe, na nga nip enim ngond. Pe wu endi enim kin ek ka nipi, enim ngumba ei nipi ngang kin, sin Gos ek ka ok enim kin ngunjpun mił ei, endi pinarpi nim kin, wu ei eim am ba ku.

¹⁰ Yi erang kin, na pe nind ek ei, enim wumb na kin noman ka piik, ngungii min; Gos na kin noman ka piipi ngumba min; nga na wumb noman ełe kom tunj min; na wumb nga kom tunj pim kin, kapli na Kraiss nge kongun wu mulermbii mon.

*Gos Eim Pol To Tonu Kin-
dang Kin, Eim Nge Kongun
Wu Mołum*

¹¹ Engnan noł, na enim ek kun kanip nip ngond ek ka ei, na enim ok kanip ninj

mił ek ei, wu endi nge ek ka ei mon. ¹² Na wumb endi kin ek ka ei sinenj mon. Nga wumb endi na andan topu ngunerim mon mendpił; ba Jiisas Kraiss eim koi erpi pim ek ka ei, na andan topu ngum.

¹³ Na kumb ok erir oł ei, enim piinmin; kunum ei, Jura wumb elmin oł ei, ekii sip enj ei, enim pii poru ninjing. Na Gos nge tilap wumb ei, oł embin tui erip ngoł. Ngop kin, na noman ele, nga top kis er poru nił ku. ¹⁴ Ei nam nge wu su ende ombu men tok elmin oł ei, to mani kindił; na nge wumb tilap ende ei si kindip kin, Jura wumb elmin oł ei, ekii sił. Nam nge kupnan noł men tok elmin oł ei minj, dinga pup ekii sip puł.

¹⁵⁻¹⁶ Ba kumb ok, na nam minan mingnerim kunum ei, Gos na to tonu kindipi mundrum. Ei nga, Gos nge noman ka na kin ngopu kin, na wii topu, sipi orung sim. Yi mił peng kin, eim ka piipi kin, eim nge kingam ei, na andan tum. Tang, na piip kin, wumb tilap eipi ei, ek ka ei, nip ngumbii nge ngum. Eim na andan tum kunum ei, na wumb endi na nipe epi mił endi ermbii ei, kii sip yi enenj mon. ¹⁷ Na Jerusalem konu owundu ele, ok puneramb kin, wu kopur na nge ek se endngii wu kombur, ok mulnjung ei, kii sip punenj mon; ba na Areipiya mei konu owundu ele, ok punj.

Nga orung op kin, Damaskas konu ele orung onj. ¹⁸ Ekii se kung ngii tekliki o pang kin, Jerusalem konu ele tonu pup, wu endi embe Piisa eim mułum konu ele ek tang mułambił. Mułambił kin, kongun tał nga angil mong endeim o pum. ¹⁹ Ba na Gos nge ek se andilmin wu nga endi kinenj; ba Jeims ei eim Jiisas Owundu nge angim mołum. Mołum ei, Jeims kin Piisa tał mendpił na kenj.

²⁰ Ek ei na akip połup kin, enim ngond ei keimi! Gos eim na kanpi mołum. Na enim kin ek kend top ngunand mon.

²¹⁻²² Ekii se nga na pup, Siriya konu ele pup kin, nga Silisiya konu ele tonu punj. Ba Juriya mei konu ele Gos nge tilap wumb ele, Kraiss kin tuk ok mołmun. Wumb na Pol nge kumb ningil ele kan kun enenjing. ²³ Ba en enim ek yi mił mendpił piilmin. “Kumb ok wu ei, eim sinim pii gii wumb oł embin tui ngum. Ba pe eim pii gii nipi kin, er endrim ek ei, akip Gos nge ek ka ei ni tor kindim pii gii ei, ok to kis er endim ek ei nim.” ²⁴ Yi mił erang, Gos na kin erim mił ei, na enj wumb piinmin. Yi erang kin, Gos eim embe ambił tonu kindimin.

2

Gos Nge Ek Ka Se Andilmin Wumb Ei Ok, Pol Kin Noman Ende Kindjing.

¹ Na kung ngii engki nga kapił kapił moł kindip, na

Banapas kin Jerusalem konu eġe nga siġ tonu biġ ni punjpuġ. Pe na Taisis sini, kin sin ouni punjpun. ² Gos eim na andan tang, "Pui!" neng, na punj. Nga eim nge ek ka ei na nip wumb tiġap eipi ngumbii nge punj. Gos eim na andlam eġe andan topu ngum ei, na wumb peng pepi noman pim. Wumb ombu kin ek nip andan top ngunj ei, na nam yi ni piinj. Mon pim kin, nam kongun tiġap eipi wumb kin, pe end ei kin, nga ok enj kongun ei, wii miġ ba ni piind. ³ Ba Taisis eim na kin ouni moġum wu ei, Griik wu moġum. Kunum ei, sin kulou tunjpun ei, Taisis ngenj kopisngii ek dinga ei, wumb ninenjing mon. ⁴ Ba nimbiġ erang enginjpin noġ miġ, ek kend wumb kombur, koi erik kin, tuk oġmun ku. Ok Jiisas Kraiss nge oġ, sinim wii moġmun ngum oġ ei, waning kan singii nge onjung. Jiisas Kraiss eim, sinim nge lo ek ei, kan ngopu ambiġ gii ni muġum ei, tor sipi kindang kin, sinim wii moġmun. Wumb ombu nga, sinim Kraiss kin wii moġmun ei, nga kan ngungii nge enim.

⁵ Ba kunum olt mon, sin Taisis eim ngenj kopsik erngii andlam eġe, aki topun ni ngonenjpin mon. Nga sin en enim ek ei, endi ekii sinenjpin mon ku. Yi miġ erang, sin yi piinmin, Jiisas nge ek ka ei, dinga pepi moġpu kin, enim kin kunum kunum pepi muġmba. ⁶ Wu

kombur en enim, wu num moġmun wumb ni piinjing wumb ei, en enim nipe embe paġim wumb ei, na kin epi wii miġ paġim ni piind. Gos eim wumb num embe paġim wumb ei, ni kinalim mon. Wumb pei ende miġ moġmun ni kaninim. Wumb ei embe paġim wumb ombu, ek nga nik kin, na paki tok, ek nga nik ngonalmi mon. ⁷ Ei mon mendpiġ! Ba en enim piik poru ninmin. Pe Gos na kindang pup kin, wumb tiġap eipi kin, Gos eim ek ka ei nip kin, ngumbii nge kindang, na onj. Yi miġ ku, Gos Piisa kindang kin, Jura wumb kin ek ka nimba nge pum. ⁸ Yi miġ ku, Gos eim Piisa dinga ngang pupu kin, Jura wumb kin ek ka se andiġmin wu miġ, kongun erpi muġmba nipi kindim. Nga na Gos eim yi ku, na dinga ngang kin, wumb tiġap eipi kin, ek ka se andiġmin wu miġ, kongun ermbii nipi kindim. ⁹ Yi ku, Jeims ni, Piisa ni, Jon en enim Gos nge tiġap wumb kin wu num, paki dinga miġ wumb, yi ni piinjing. Piik kin, en enim pii poru nik enjing ei, Gos eim na kin noman ka ngopu kin, eim na kongun ermbii nge ngum. Yi miġ peng kin, en enim Banapas kin, na teġ angii sinjing ei, enginjpin noġ mendpiġ miġ, angii sinjing. Sin noman ende kind piipin kin, ek yi ninjpin. Siġ, Pol Banapas teġ, kapli wumb tiġap eipi kin, pu moġpu kin, kongun ermbii ei, Gos ek ka ni tor

kindmbil. Nga en enim yi mił ku, Jura wumb kin puk, Gos ek ka ni tor kindik erngii ku. ¹⁰ Wu num ombu en enim, ek endeim mendpił sil kin yi ninjing. Ełip wumb epi sinerang mołmun wumb ei kin, kaimb singił oł ei nge, na noman ngunj. Yi mił erang, na kongun dinga yi nge ermbił.

Piisa Oł Kis Ełim Mił Er Pol Piipi Ni Tor Kindim

¹¹ Pe Piisa Andiok konu ełe om kunum ei, na Pol eim kun kanip kin, ek to kindinj. Nimbił erang Piisa eim mong sim. ¹² Mong seng kin, Jeims eim nge wumb kombur kin sipi, tu wunerim kunum ei, Piisa eim wumb tiłap eipi kin kuni ende nołum. Ba pe, Jeims wumb tiłap tor wangin kin, Piisa eim mund mong erpi kin, nga eim wumb tiłap eipi kin mulerim, mon. Nimbił erang eim tungu erpi kin, Gos nge tiłap wumb ngenj kopsik ełmin oł ei nge, wumb tiłap eipi wumb ei kin, dinga kindik, erngii enjing. ¹³ Nga eipi Jura wumb Piisa kin, en enim oł kend tok, yi ełmin ku. Erik kin, nga ekii se Banapas si pangin kin, oł kis ombu erangin kin, Banapas eim ekii sipi erim ku. ¹⁴ Ba na kenj ni, wumb en enim andłam kun endnarik kin, Gos nge ek keimi ei, ekii sinenjing ku. Pe Piisa wumb mulnjung konu ełe, kanip yi nind. "Piisa nim Jura wu; ba wumb tiłap eipi ełmin oł ei, nim ekii se en. Ei nim Jura wu mił mulalin mon!

Pe nim nimbił erang, wumb tiłap eipi ei, Jura wumb ełmin oł mił ei, erei nin?"

Wumb Endi Eim Jiisas Kin Pii Gii Nimba Ei Wu Kun Ka Mendpił Mulmba

¹⁵ Keimi, sinim Jura wumb menjpin mengim tonu onjpin mił mołmun. Sinim wumb yi mił mołmun wumb tiłap eipi oł kis ełmin wumb ei, yi mił sinim mon. ¹⁶ Ba sinim piinmin; Gos eim sinim lo ek ei, ekii sinmin ei nge, oł kun ka mił wumb kinanim mon! Nga lo ek ekii sinmin ei, Gos eim wumb ei, wumb kun pa ninanim mon. Ba wumb endi eim Kraiis Jiisas kin pii gii nimba ei, Gos eim wumb ei kin, kun ka pa yi nimba. Pe sinim Kraiis Jiisas kin pii gii ni poru ninjpin ei nge, Gos sinim wumb kun ka mołmun nimba. Ei nge, Kraiis kin pii gii nimin ei, lo ełe nge mon! Nimbił erang wumb endi, eim lo ek ei endi ekii sipi erim kin, ełe nge, Gos eim wu endi ei, wu kun ka mołum, pa ninermba mon! ¹⁷ Ba sinim Kraiis kin pii gii ninjpin kin ei nge, kapli Gos eim sinim kun ka kenmba ni, yi piimin. Nga ekii se, sinim wumb tiłap eipi mił, oł kis erpin mołmun. Kapli kunum ei, sinim yi nimin, Kraiis eim oł kis ei nge, kongun ełim wu nimin min? Ei mon mendpił! ¹⁸ Pe na lo ek endi, ambil piltan top si kindmbii ei, nga er ka sikir enj kin, wumb en enim yi piingii, 'Wu ei, oł kis ełim wu,' ni piingii. ¹⁹ Yi

erang, lo ek ei na tang, na kolup poru ninj lo ek ei, nga na kan ngunermba mon. Ete nge, na Gos kin konj ouni mulmbii. Pe na Krai Jiasas kin ond peri ete, ouni kuls poru nim. ²⁰ Pe akip na konj kunum kunum mol konj ei, na nge mon; ba Krai eim na noman tuk ete mulang kin, na konj kunum kunum mol. Pe na ya mei ete and mol ei, pii gii peng and mol. Molup kin, Gos kingam kin pii gii nemb kin, Gos eim kingam ei, na kin kaimb sipi, eim nge noman konj ei, si kindpi kin, na paki tum. ²¹ Na Gos nge noman ka ei, na wak tunand mon. Pe lo ek ei erpi kin, wumb Gos kin kun ka mulnjung kin, Jiasas kolpu poru nirim ei, eim wii mil kolpu poru nirim min? Ei mon!

3

Lo Ek Kin Pii Gii Oł Ei Ekii Sitmin

¹ Enim Galeisiya wumb owul owul mendpil molmun. Sin enim Jiasas Krai andan to poru ninjpin. Ei mil, eim ond peri ete kulum ei, enim yi mil kenjing. Pe wumb nii endi enim neng kin, enim noman wulu pang molmun? ² Na enim kin, epi endi kii simbii end. Enim Gos nge Gui Ka sinjing ei, er sinjing mil nenj? Enim lo ek ei, ekii sik ei nge, enim sinjing min? Nga enim Gos nge ek ka ei piik sik kin, pii gii nik ei nge Gos nge Gui Ka ei nge sinjing

min? ³ Pe enim wumb noman wulu pang mil molmun min? Enim kumb se Gos nge Gui Ka ete noman konj er sinjing; ba pe enim ngenj ok nge kin, wumb dinga tonu ok kin, er poru ningii enmin min? ⁴ Pe ok ol owundu kanim kanim enim kin tonu orum ei, enim wii sinjing min? Ba na ni piind ei, enim ol ei, wii mil enerik mon. ⁵ Nimbil erang, Gos eim nge Gui Ka ei, enim ngopu kin, nga enim kin jep ol endi andan topu erim ei, enim lo ete nge kongun enmin min? Nga enim eim nge ek ka ei, pii gii ninjing min? ⁶ Gos nge ek ka yi ninim,

“Eiparam Gos kin pii gii neng kin, Gos eim yi nim, ‘Eiparam nim pii gii ei je erang kin, nim wu kun mendpil molun,’” pa nirim.

⁷ Yi mil ku, enim piingii ei, Gos nge ek ka ete pii gii ningii wumb ei, Eiparam kingam ambilam nol mendpil mulngii. ⁸ Kumb ok, Gos eim piirim wumb tilap eipi endi, Gos eim nge ek ka ete, ekii se pii gii ningii ni piirim. Gos wumb ei kin, wumb kun ka molmun, yi nimba ni piirim. Yi mil peng, Gos Eiparam kin, eim ek ka ei, ok nipi ngurum. Nga Gos ek ka yi nirim,

“Eiparam, nim pii gii ete, nim wumb tilap eipi orung orung pei, Gos nge epi ka wii singii.”

⁹ Pe yi mil, wumb nii endi pii gii ningii wumb ei, pii gii wu

Eiparam kin ouni, Gos nge epi ka wii ei singii.

¹⁰ Ba wumb pei en enim yi ni piinmin, lo ek ekii silmin ol mendpil ei, epi pei to mani kindnim ni piinmin. Ba wumb yi nge, dup konu kis ele ngenj kumbii singii. Keimi, Gos nge ek ka yi ninim,

“Wumb pei Gos nge ek ka palim ek ei, pei ekii sinenjing kin, wumb ombu pei ei, dup konu kis ele, ngenj kumbii singii.”

¹¹ Gos nge ek ka yi ninim,

“Wu endi eim Gos kin pii gii nimba wu ei, Gos wu ei kin, wu kun ka mulun,”

pa nimba. Wu ei, eim noman konj kunum kunum sipi mulmba. Yi mił palim ei, sinim piipin pol tumun. Wu endi eim lo ek ekii seng kin, Gos wu ei, wu kun ka, yi nimba, andlam endi sinalam mon. ¹² Lo ek ei, pii gii ende mił mon! Gos nge ek ka yi ninim,

“Wu endi eim lo ek ombu pei ekii sipi endim wu ei, eim noman konj sipi, kunum kunum mulmba.”

¹³ Krais eim sinim lo ek ele, ngenj kumbii sinim ele, eim kin tonu wang sim. Sipi kin, sinim paki topu kin, Gos kin sipi orung sim. Keimi, Gos ek ka yi ninim,

“Wumb nii endi wu ei, ond peri ele tonu pim kin, wu ei singambil

sipi kin, ngenj kumbii dinga kis sipi kulmba.”

¹⁴ Gos eim yi mił erang, Jisas Krais eim kin, Eiparam nge epi ka wii ngołum ei, wumb tilap eipi kin, tonu wang singii. Gos yi mił erang kin, sinim eim nge ek ka ei, pii gii nipin kin, Gos ok nirim mił, eim nge Gui Ka simin.

Gos Eim Ek Dinga Nipi Pendrim Ek Ei, Gos Nge Lo Ek To Mani Kindnerim Mon.

¹⁵ Engnan noł! Na sinim wumb elmin ol ei nge, piip kin nind. Pe wu endi eim kulmba peng kin, eim nge kingam noł ei, ni piipi kin, eim pipe połup sirim mił, eim epi ombu, mok topu yi erim. Erpi kin, pipe ei nge, wumb endi eim pipe pulum mił ei, to kis erik kin, eipi mił pulerngii mon. Nga ek nimba ek ei endi, paki tok kin, yi er ninerngii mon ku.

¹⁶ Pe Gos eim yi nim, “Na ek ninj mił, keimi ekii se tonu omba.” Pe ek dinga ei, Gos eim ek nipi, Eiparam kingam kin ouni mendpil, nipi ngurum. Eim ek endi yi mił nipi kin, eim kingam noł nguneririm mon! Nga kangil kin, pei nipi nineririm mon ku. Ba eim wu endeim kin mendpil nipi kin, eim ek dinga nipi yi nirim. “Nim nge kinganim mendpil ei,” eim embe Krais. ¹⁷ Na nind ek pułe ei, yi mił palim. Ok, Gos eim mon endi ei, ol dinga wii endi er pendrim. Nga ekii se, kung ngii 430 pei o purum. Pang kin, ekii se, lo ek ei tonu orum. Pe lo ek ei, ekii se tonu

om ei, Gos eim nge ek dinga nipi pendrim ei, lo ek kapli to mani kindnermba mon. ¹⁸ Pe sinim lo ek ei, ekii silmin oł ei, ekii sinjpin kin, lo ek ei, Gos eim sinim simin ni pendrim epi ei, kapli Gos sinim kin epi ngumbii nirim epi ei, simin ni piimin. Nga sinim eim nge dinga ele pendrim epi ei, sinanmin mon. Ba Gos eim ek dinga nirim mił ei, eim Eiparam kin mendpił nipi pendrim mił, epi ka wii ngum.

¹⁹ Pe lo ek ei, nimbił oł erang pałim? Ei yi mił, Gos eim yi ni piirim lo ek ele erang kin, oł kis ei, peni ele tor omba, ni piirim. Piipi kin, lo ek ekii se kindang orum. Nga lo ek ei pepi mułang kunum ele, kangie ei mei ele omba. Ok, Gos eim ek dinga ni pendrim mił tonu orum. Ok Gos eim enjel ni, wu endi tuk mołum wu ei ni, ni nguk. ²⁰ Wu tuk mołum wu ei, eim wu endeim mendpił, kongun pinermba mon. Ba Gos endeim mendpił mołum.

Lo Ek Ei, Sinim Erinjpin Ekii Mił Ei, Sinim Krai Mołum Konu Simba

²¹ Pe yi mił, Gos eim ok ek dinga nipi pendrim ei, lo ek opu orung enim min? Ei mon! Pe lo ek ele, sinim noman konj simin nemin, ngułang kin, Gos kin oł kun ka enmin oł ei, lo ek pałim mił yi ekii si ngułamin; ba ei kapli enenełang! ²² Ba pe Gos nge ek ka yi ninim, "Oł kis pei ombu, wumb kung gui mił poł tuk sipi mundum. Eim yi

mił erang kin, sinim wumb Jiisas Krai kin pii gii nipin mulnjpun kin, Gos eim nge pii gii wumb ngumbii nipi, ek dinga ni pendrim epi ei, sinim simin.

²³ Ok sinim pii gii ek ei, pii kun enenjpin kunum ei, lo ek ele ambii gii ni moł punjpun. Moł pamin kin, pii gii nimin ek ei, sinim kin peni ele tor orum. ²⁴ Yi mił erang, lo ek sinim erinjpin ekii mił erang kin, lo ei sinim sipipi kin, Jiisas Krai kin tu wunum. Tu wang kin, sinim Gos eim nge ek ka ei, pii gii nemin kin, Gos eim sinim wumb kun ka mił nimba. ²⁵ Pe pii gii ek ei, sinim kin opu poru neng kin, pe sinim erinjpin ekii mił, lo ek ele, nga mandring mulełamin mon!

Enim Pii Gii Ninmin Ei, Gos Kingam Noł Mendpił Mołmun

²⁶ Enim pei Krai Jiisas kin pii gii ninmin ele nge, enim Gos nge kingam noł mendpił mołmun. ²⁷ Enim wumb Krai kin noł pik wumb ei, enim pei Krai kin dambiltik ende puk kin, enim Krai nge oł kun ka erik mołmun. ²⁸ Yi erang kin, Jura wumb endi mon; nga Griik wumb endi mon; nga kongun wii elmin wumb endi mon; nga wumb endi eim noman ele epi elim wu endi mon; nga wu endi mon; nga amb endi mon. Ba akip enim Krai kin dambiltik ende puk kin, wumb ende pupun mołmun. ²⁹ Pe enim Krai nge wumb mulnjung

kin, pe enim Eiparam nge kingam ambilam no! mulngii ku. Pe nga, enim mo!mun wumb ei, Gos ok Eiparam kin ngumbii ni dinga nirim mi! epi ei, enim pe akip singii.

4

Gos Nge Kingam No! Mo!mun

¹ Na nge ek ei yi mi!, Arim nge epi kanim kanim, eim kingam eim pei, sipi poru nimba. Pe kingam ei, eim Arim nge epi pei tep erpi mo!lum. Ba eim kangil gal mi! multum kunum ei, eim nge kongun wii wu, ende mi! multum. ² Ba wu num mo!pu, tonu kindilim wu ni, wumb tep erik mo!mun wumb ei kin, ek nipe ek nilmin ei, kangi ekii sipi, yi er mo!pu, pang pang kin, arim nipi pendrim kunum ele, poru nimba. ³ Pe sinim yi ku, sinim kangil mi! mulpun kunum ei, sinim ya mei mani ele epi ei, pei sinim kan mi! ngurum. ⁴ Ba kunum ei kapli erang kin, kapli Gos eim nge kingam kindang opu kin, amb Mariya eim mengim. Nga eim lo ek ele ekii sipi, er mu!um. ⁵ Nimbil erang, eim opu, sinim lo ek ele mandring mulnjpun wumb ei, sipi orung simba nge om. Yi mi! erang kin, Gos sinim sipi kin, sinim eim nge kingam ambilam no! mi! mu!mun.

⁶ Pe enim Gos nge kingam ambilam no! mo!mun. Yi peng kin, Gos eim kingam nge, noman Gui ei kindang

opu kin, sinim noman tuk ele opu kin, dinga wii tonum. Wii topu, "Wusa, Wusa," yi nim. ⁷ Yi erang kin, nim kongun wu wii mi!, mulalin mon. Nim Gos nge kingam. Pe Gos nim sim kin, nim eim kingam mi! mulnjii. Mu!un kin, pe nim Gos eim epi ombu sinjii ku.

Pol Galeisiya Wumb Ei Kin Eim Noman Embin To Piim

⁸ Ba ok, enim Gos mo!lum ni piinenjing mon. Piinarik kin, ya mani mei ele epi ni, gui kengii ni, epi ombu ni, ei Gos kend mi! kan ngang kin endnjing. ⁹ Ba pe enim Gos ei piinmin. Na enim kanip nind, Gos eim enim kanpi poru ninim. Pe enim nimbil erang, enim nga Gos kin bul ngok, ak tok, orung puk kin, mei ele gui kis ei, nga ekii sik, nga kongun owundu wii mi! ei, nga sik, erggii punmun min? ¹⁰ Kunum owundu endi, enim kanilmin kunum ei min, oi konj er to!um kunum ei min, kuni owundu tonu wang no!mun kunum ei min, kung ngii konj tonu olum kunum ei min, enim epi kanim kanim kanilmin. ¹¹ Na enim piip kin, mund mong end. Mon pim kin, na enim kin kongun dinga enj ei, wii mi! ba, ni piip mo!.

¹² Engnan no! Na enim kin piip ke nip, enim ok na mo! mi!, yi mulngii. Na enim mo!mun mi!, na op poru nip mo!. Enim na kin pund mong endi enenjing

mon. ¹³ Enim piinmin; ok na nam ngenj ele ening pirim. Yi erang kin, kumna na op enim kin, Gos nge ek ka ei nip, enim ngur ei, na kumna or. ¹⁴ Yi peng kin, na nge ngenj ele ening ei, enim kin oġ embin miġ tonu orum, ba enim na kin buġ ngunenjing mon. Nga enim na kin ten kulenjing mon ku. Ba enim na sik, ngii konu sipnjing ei, enim Gos nge enjel endi miġ yi sipnjing. Nga enim Kraiss Jiisas miġ, yi na sinjing. ¹⁵ Pe enim noman ka ka ni, jili orung paġim? Na enim eġmin oġ ei nge, keimi kanip nind. Pe kunum ele, enim kapli erim kin, enim nge ningiġ akik tor singii. Sik kin, na ngungii; ba enim oġ ei, kapli enerngii. ¹⁶ Nimbiġ erang na ek keimi nip enim ngunj ele nge, na enim kin, opu orung erip enim ngunj min?

¹⁷ Wumb kombur enim, oġ yi, yi erei, ningii ei, am ek ka wii ningii; ba enim Kraiss nge wumb si tor simin ni piik, yi ningii ei, enim wumb en enim, embe ambiġ tonu kindngii, ni piik, niġmin ku. Ba ei oġ kun ka mon. Ei oġ kis. ¹⁸ Pe sin sinim ek ka ninjpin kin, ei ka! Kunum kunum sinim yi miġ ermin, ei kapli. Pe sinim ende mulenjpjn kin, oġ kun ka ei, enim si kindnerngii mon. ¹⁹ Enim na nge kingam noġ moġmun! Na ngenj kumbii nga sind ei, amb endi kangiġ mengmba peng sinim miġ, na sind ei, sip pamb kin, Kraiss enim noman tuk ele, opu muġang kin,

poru nimba. ²⁰ Na enim kin noman enim ei, pe na enim kin kunum ele, muġmbii end. Na ek endi eipi miġ nip enim ngumbii end. Na enim enim oġ ei, na noman embin to piind.

Eikar Kin Sera Teġ Ek Ekin

²¹ Enim lo ek ele, ekii simin ni piinjing kin, pe enim na nengin piimbii. Pe enim lo ek piinenjing min? ²² Gos nge ek ka yi miġ ninim. Eiparam eim kingam taġ mulnjunguġ. Amb kongun wii miġ elim amb Eikar ei, kangi endi mengim; nga amb wii kongun enaġim amb Sera ei, kangi endi mengim ku. ²³ Amb kongun wii miġ elim amb Eikar ei, kingam mengim ei, wu amb tep toġmun oġ ei, kangi ei mengim. Ba amb kongun wii enaġim amb Sera kingam ei, Gos nge ek dinga nipi pendrim miġ, Gos eim paki tang kin, Sera kangi mengim. ²⁴ Pe ek ekin ei, puġe yi paġim. Amb taġ oġ erkiġ ei, Gos kin oġ dinga wii ni pendrim miġ, ende er pendkiġ. Amb endi Eikar ei, yi miġ andan topu kin, komung Sainiyai ele, lo ek dinga nipi, Gos ngurum. Amb ei nge kingam noġ tonu ok ei, wumb kin kongun wii miġ erngii pirim. Am Eikar oġ yi miġ andan turum. ²⁵ Sainiyai ei komung endi, Arepiya mei konu owundu ele moġum, niġmin. Pe amb Eikar ei, Jerusalem lo konu ek ele miġ moġum. Jerusalem konu ele amb ei, eim kongun wii elim nge, kingam noġ kin

ouni mił mołmun. ²⁶⁻²⁷ Ba Jerusalem konu ełe, endi tonu epin konu ełe sałim ei amb Sera ei sinim nge menjpin ei, eim wii mołum mił; sinim yi mił mołmun. Gos nge ek ka yi nipi, Jura wumb kin tilap eipi wumb kin, nipi ngonum.

“Nim amb nim kirim kep seng kangil mingnalin ei, nim kapli pe ka piinjii. Nim amb kangil mengnjii mił piikin kin, ngenj kumbii sinałin ei, nim gupu aki tokun kin, wii dinga tokun, ka piinjii. Nga amb endi wenjing molałim amb ei, eim kingam noł pei mołmun. Ba amb wenjing mołum amb ei, kangil mengnim ei, pei molałmin mon.”

²⁸ Na nge engnan noł! Enim wu Aisak mił yi mołmun. Ei nge Gos eim ek dinga nipi pendrim mił ełe, akip enim Gos nge kingam noł mołmun. ²⁹ Ba pe kangi endeim mam mengim ei, wu amb menginmin oł ei mił mengim. Ei ok kangi endi kin, oł embin tui ngurum kangi ei, eim mam Gos nge Gui Ka ełe mengrim. Pe oł yi mił ku palim. Pii gii ninenjing wumb ei, Gos Gui Ka noman tuk ełe mołum wumb ei kin, oł embin tui ngołmun. ³⁰ Ba Gos nge ek ka nipe ek ninim? Ek ka ei yi ninim,

“Amb kongun wii ełim amb ei kin, kingam tał to

eipi kindangin, pangil. Nimbil erang kongun wii ełim amb eim kingam ei, amb endi eim wii mił mołpu kin, mengrim kingam ei, eim nge arim epi pei ei, kumb se kangi ei, sinermba, mon,” Gos nge ek ka yi ninim.

³¹ Yi mił ku, angnan noł, sinim amb kongun wii ełim amb Eikar ei, eim nge kingam noł mon. Ba sinim amb kongun wii enarpi mołum amb Sera ei, eim nge kingam noł mołmun.

5

*Sinim Wii Mił Er Mułmun
Ei, Am Kun Mił Mułmun*

¹ Krai eim sinim kan ngii mił ełe si tor sim. Seng kin, sinim wii kun ka er mułmun. Sinim am dinga wii angpin er mułmun. Sinim wumb nga kan ngii mił epi, si tuk simin ni enermin mon; ba angk dinga er mułmun. ² Piinmin, na Pol na enim kin ek nip ngond. Pe enim ngenj ei kan wiik tangin kin, kopisnjing ełe nge, Gos enim sipi orung simba, ni piingii ei, Krai nge kongun ei, enim kin endeim endeim ni, paki tunermba mon! ³ Enim kan wiik tangin kin, enim nge ngenj kopisnjing kin, na ek ei nip peni ełe tor kindmbii end. Pe enim oł ei enjing kin, kapli enim lo ek am pei ei kin, ekii singii. ⁴ Pe enim lo ek, ekii simin ełe nge, Gos wumb kun ka nimba ni piinjing kin, kapli enim Krai

si kindik poru ninmin. Pe lo ek ele, Gos enim wumb kun ka mołmun ninermba mon! Nga enim Gos nge noman ka ngołum ei, si kindinmin ku. ⁵ Gos nge Gui Ka dinga ele nge, sinim Gos kin pii gii ninmin. Nipin kin, Gos sinim kin wumb kun ka mołmun, nimba ei nge, sinim kui er mołmun. ⁶ Pe wu endi eim Krai Jiasas kin dambiltpi ende pu mułum kin, kapli ngenj kopsik enmin oł ei, oł wii mił pimba. Nga wu endi ngenj kopsipi oł yi enermba ei, kapli oł ei, wii mił ku pimba. Ba pii gii ei yi erang kin, wumb eipi kin noman ngungii ełmin oł ei, oł mendpił palim.

⁷ Ok enim oł kun ka er andilmin. Pe nga wumb nii endi, enim ek keimi mendpił ei, ekii singii nipi kin, andlam ondu ngonum? ⁸ Gos eim enim to tonu kindpi mundum ei; ba enim noman to piik kin, ekii sinmin ek ei nge mon. ⁹ Bres ołum epi yis ei aninga endi kindilmin ei, bres pei owupu owundu elim. ¹⁰ Na Jiasas Owundu kin pii gii nind ei, enim na noman ele ekii singii. Sik kin, enim noman endi eipi ekii sinerngii mon! Wu endi enim noman embin to ngopu kindnim ei, eim embe na pinand. Wu ei, eim mong kis enim ele, eim ekii se, kumbii kis simba.

¹¹ Na angnan noł! Nimbil erang na ngenj kopisngii oł ei nge, na ni tor kindnand ei nge, enim na kin oł embin tui ngonmun.

Pe na ek oł ele nge ninenj mon; ba Jiisas ond peri ele kułum ek ni tor kindind ei nge, wumb pii gii ninenjing wumb ei, noman to kis piik erngii. ¹² Na noman ele, wumb ombu enim noman to kis erik kin, enim ngenj kopismin oł enmin wumb ei, en enim nge ngenj orung pei endi kopsik kin, si kindngii ei kapli.

¹³ Na angnan noł! Gos enim to tonu kindpi sim ei, enim Gos eim nge kingam noł molk kin, enim kan ngii mił, nga mulerngii mon! Enim wii mił mułngii. Ba mon peng kin, enim nge noman yi mił piingii. Sin sinim ka mołmun ni piyangin kin, noman ok nge tonu omba. Enim noman yi nge, ni piinerngii mon. Ba enim engnjing noł kin, noman ka ngungii. Ngok kin, wumb ei kin kongun wu mił, ka erik mułngii. ¹⁴ Lo ek pei ei, ya tuk lo ek endeim mendpił ele palim. Lo ek yi ninim, "Enim mułngii konu ele mandi mułngii wumb ei, noman ka ngok, paki tungii. Ei ni ninim noman ka piilin mił, yi mił paki tołun enjii." Pe enim mułngii konu ele mandi mołmun wumb ei kin, noman ngok, paki ka tunjung kin, kapli enim lo ek pei ekii sinmin. ¹⁵ Ba en enim kung simbii wumb nołum mił, wumb endi kongk nunjung kin, enim ek kis nik kin, en enim op tuk erik ei, kan kun erik mułngii. Kom se piyei! Mon pim kin, enim

pei to kis erik kin, am puk, poru ningii.

Gos Gui Ka Nge Oł Ei Nin Noman Ngenj Ok Nge Oł Ei Nge

¹⁶ Ba na ek ei yi mił pałim. Enim Gos Gui Ka nge, oł yi mił erik endnjing kin, kapli enim noman ngenj ele ok nge ei, ekii sinergii mon!

¹⁷ Yi mił ku, noman ngenj ok nge ei, Gui Ka oł ei to mani kindmbii nip enim. Nga Gui Ka ei, eim wumb ngenj noman ok nge ei, to mani kindmbii ni piipi enim ku. Pe tał eł ełip, opu orung ouni ełmbił. Yi mił erang, sinim epi endi ermin ni piimin ei, kapli enermin mon.

¹⁸ Pe sinim Gos nge Gui Ka oł ei ekii sinjpin kin, kapli sinim nga lo ek ele, mandring mulermin mon.

¹⁹⁻²¹ Enim noman ngenj ok nge oł ei, pei kanik poru ninmin. Ei yi mił, wu amb ningił owuł owuł kanik ełmin oł ei ni, oł kis ełmin ei ni, noman tuk penj mołum oł ei ni, wu amb noman ele oł kis ni piik mił, sikir noman ele tonu wang ełmin. Nga gos kend kin ekii sik ełmin oł ni, nga kum keming ełmin oł ei ni, opu orung ełmin oł ei ni nga ek mił ełmin oł ei ni, wu endi kin epi bun bun sik ełmin oł ei ni, nga noman tuk kis piik ełmin oł ei ni, en enim noman ele mendpił ekii siłmin oł ei ni, mok tok tiłap tał eipi eipi puk ek mił ełmin oł ei ni, siłap ende poł sik, eipi punmun oł ei ni; nga wumb kin noman kis piik ełmin oł

ei ni, nga noł nok, wulu puk ełmin oł ei ni, noł nok, non kis erik, golang kis nik, oł ei ni; oł kis kanim kanim yi mił ełmin. Kumb ok na enim kanip ek dinga nir mił, pe yi ku, na nga enim kanip ek dinga nind ei, am wumb pei, konu orung orung pei, oł yi minj erik punmun wumb ei, Gos sinim tep er mołum konu ele wumb ombu nge, tuk punerngii mon mendpił!

²² Ba Gos nge Gui Ka ei yi erang kin, mong to er peni ele ei, yi mił kindiłim wumb eipi kin noman ngok; nga noman ka piik; nga noman emin peng; nga wumb en enim tumun ni piik erngii ei, kan wiik tok; nga wumb eipi kin oł ka erik ngungii; nga wumb eipi paki tok; nga kunum kunum oł kun ka minj er endngii!

²³ Nga wumb eipi noman kun ele oł takil takil erik; nga en enim noman ngenj ele ok nge ei to mani kindik; oł ombu nge lo ek endi, yi enerei mon; nipi pendim pinałim mon.

²⁴ Wumb Kraiss kin pii gii niłmin wumb ei, wumb eipi epi kan bun bun sinmin epi ei nin, ningił ele oł kis ermin ni piik kin, kan ka piinmin oł ei nge nin, noman ngenj ok nge ei sipik kin, ond peri ele nil to poru ninjing. ²⁵ Gos nge Gui Ka ei, sinim kin noman konj ka ngum kin, kapli nga sinim yi ku, Gos nge Gui Ka ele nge, oł kun ka ei, ekii sipin er mułmun ku. ²⁶ Sinim nge embe ei, wii mił ambil tonu kindnermin mon! Nga

enginjpin noł noman tuk ele, er kis erpin ngunermin mon. Nga wumb eipi epi nge ei, sinim ni piipin kin, yi mił piinnermin mon ku.

6

Sinim Enginjpin Noł Paki Topun Oł Embin Tui Ko Wumun

¹ Angnan noł! Enim kinnangin; wu endi mon sim kin, enim Gui Ka mułum wu endi, enim wu ei kin, ek ei noman emin ngok kin, taki taki nik, paki tok erngii ei, Gos kin mong sim. Enim pei endeim endeim ni, kan kun erik mułngii! Mon pim kin, Seisen enim mong, 'Yi sei, yi sei!' nipi ermba ku.

² Engnjing noł, enim ngenj ele embin endi pim kin, kapli enim paki ka tungii. Oł yi nge erngii ei, enim Krai nge lo ek ele, piik kin, ekii sik poru ningii. ³ Pe wu endi eim yi piimba, 'Na embe palim,' ni piimba wu ei, eim embe pinermba mon! Wu ei, eim noman tuk ele, ek kend topu ngonum.

⁴ Wumb pei en enim kongun enmin mił ei, mok tok, erngii kongun ei; ka min kis? Wu endi eim oł yi mił erim kin, eim oł ele nge, ka piimba. Mon pim kin, wumb eipi erngii oł ei nin, eim enim oł ei sipi, ende kindpi kin, mok topu ermba.

⁵ Wumb endeim endeim ni, en enim oł embin tui ei, en enim pei ko wungii.

⁶ Wu endi eim Gos nge ek ka ei, emb to sirim kin, eim nge epi ka wii pei mok topu

kin, ek emb to ngurum wu ei ngumba.

⁷⁻⁸ Mon pim kin, en enim noman tuk ele ei, ek kend tok erngii ei, wumb endi, Gos kin ek kend topu ngumba mił, pinałim mon. Pe wu endi eim kuni emb aka pin telmba mił kuni ei, nga tonu op kin, mong tang simba. Nga kuni eipi endi mon. Pe wu endi eim noman ngenj ok nge ei, kuni mong kis mił telim kin, wu ei eim kuni mong kis tengmba. Nga wu ei, eim dup konu kis ele, kumbii kis simba. Ba wu endi eim Gos Gui Ka ele kuni mong ka mił telim kin, wu ei Gos nge Gui Ka erang kin, wu ei eim kuni mong ka mił, noman konj sipi kin, kunum kunum konj ka mułmba. ⁹ Yi peng piipin kin, sinim oł kun ka ei, ten kulpun oł yi enermin mon. Pe sinim oł kun ka ermin ei, ten kularpin yi mił enjpin kin, kunum ka simba kunum ei, sinim kuni mong keimi mił simin. ¹⁰ Yi mił ku, pe sinim kunum endi, andłam endi kan sinjpin kin, pe sinim wumb pei kin, oł kun ka minj ermin. Ba sinim noman ele kun ka peng kin, enginjpin noł Jiisas Owundu kin pii gii nik, mołmun wumb ei kin mendpił, oł kun ka mendpił ermin.

Pol Eim Krai Nge Ond Peri Ei Ko Wupu Ka Piim

¹¹ Enim keningii! Nam angil ek mon ei, na owundu połup kin, enim ngond. ¹² Wumb kombur dinga puk kin, enim ngenj ele kopisngii

enmin. Nimbil erang ol yi mil enmin? Ei en enim, wumb eipi nge kumb ele, sin sinim embe tonu ba, ni piik enjing. En enim yi mil piinjing. Mon pim kin, wumb kombur sinim Jiisas Kraiss nge ond peri ele kulum ei, pii gii ninmin ei nge, sinim ol embin tui ngonum nik enmin. ¹³ Yi peng kin, Jura wumb ngenj kopsik elmin ol ei, en enim lo ek kun ka ekii sinałmin mon. Ba wumb en enim yi ni piinmin ei, enim ngenj ei, kopispin ei nge piik kin, wumb en enim ngenj ele kanik kin, sin sinim embe tonu ba, ni yi mil piinmin. ¹⁴ Ba na nam epi eipi endi, embe ambil tonu kindnermbii mon! Ba na nam Jiisas Kraiss sinim Owundu nge embe ei mendpil, ambil tonu kindmbii. Eim ond peri ele kulum ei nge, na noman ka piip ngond. Kraiss eim nge ond peri ele ei, na ningil mei ele ol pei, kolpu poru nim. Pe na nam mei wumb ningil ele, kulii wumb mil mol. ¹⁵ Yi peng kin, ngenj kopsik elmin ol ei, ol wii mil palim. Nga wumb kombur ngenj kopisnałmin ol ei, ol wii mil ku. Ba Gos sinim erang kin, sinim wumb konj mil molmun wumb ei, ol am keimi mendpil! ¹⁶ Wumb pei en enim na ek ninj mil ol ei, noman ele ambil gii nik, ekii sinjing kin, wumb ei noman tuk ele, Gos noman ka nin, noman emin seng kin, nga Esrel Gos nge wumb ei kin ouni mułngii.

¹⁷ Pe nga ekii se, wumb endi na kin, noman embin nga endi ngunerngii mon. Nimbil erang wumb Jiisas tuk ngenj kus ei, na nge ngenj ele palim.

¹⁸ Angnan nol! Sinim nge Owundu Jiisas Kraiss nge noman ka ei, enim nge noman gui ele kin, kunum kunum mułmba.

Pol Mon Epeses Wumb Polpu Kindim

*Pol Mon Polpu Epeses
Wumb Muljung Konu Ele
Kindim*

¹ Na Pol Gos eim nge noman ele, na to tonu kindang kin, Krai Jias nge er se andilim wu moł. Na mon polup kin, Gos nge wumb ombu, Epeses konu owundu ele mołmun wumb ni, enim Gos nge ekii silmin wumb ei ngond. Wumb ombu en enim, Jias Krai kin pii gii dinga nik kin, eim nge kongun dinga kindik, erik mołmun.

² Gos sinim Erinjpin kin, Jias Krai sinim nge Owundu nin, kapli enim kin noman ka ngopu kin, nga noman emin piipi ngumba.

³ Sinim Owundu Jias Krai nge Erinjpin Gos eim, sinim noman ek ka nipin ngumun. Nimbil erang eim nge Gui Ka sinim kin, epi ka wii kanim kanim pei epin konu ele mani kindpi wii ngum. Ngang kin, kunum ei, sinim Krai ei kin, tep to mołpun kin, dambiltpin ende punmun. ⁴⁻⁵ Kumb ok, Gos mei konu eneririm kunum ei, Gos wu Krai kindang kolpu erang kin, sinim eim nge wumb mił to tonu kindim. Kindpi yi erang kin, Gos eim sinim kanpi mołum ei, sinim oł

kun ka mił erpin mołpun kin, oł kis endi eramin, eim ningil ele pinermba. Nimbil erang, Gos Krai kin, sinim noman kulpu ngonum ei, Gos kumb ok noman to piipi kin, Jias Krai, ei kin, sinim sipi orung sim. Sim ei, Gos eim nge noman ele ni, noman ka ngolum ele, sinim eim nge kingam noł mił mołmun. ⁶ Sinim kapli Gos embe ambil tonu kindmin. Kindpin kin, nimbil erang Gos eim nge noman ka ngopu ei, owundu ka wii mendpil mołum? Mołpu kin, eim kingam endeim mendpil, noman kululum ei, sinim wii mendpil ngum.

⁷⁻⁸ Jias Krai ond peri ele kolpu kin, eim miyem bein topu kin, sinim oł kis pei kil ngopu, si kindim. Si kindang kin, eim sinim paki tang kin, sinim kun ka mił mołmun. Mulamin kin, oł ombu sin kin kongun endi pinałim mon. Sin piipin kin, Gos eim noman ka owundu mendpil sinim kin ngum. Ngang kin, eim nge noman ka wii piipi kin, owundu mendpil epi pei kanim kanim piipi kin, sinim kin si kindnim. ⁹ Piipi si kindpi kin, Gos nge noman ka wii ele ni, oł ekii se tonu omba ni piim oł ei, ermbii ni piirim; ba koi erpi ermbii ni pendrim ei, sinim kin andan tum. Andan tang kin, Krai om ei, Gos oł ei erpi, ende kindpi kin, poru nimba. ¹⁰ Gos oł ei ermbii ni pendrim ei, eim kunum kun pimba kunum ele, eim

eririm wumb ni epi kanim kanim pei dambiltpi se ende kindpi kin, tonu epin konu ele ni, mani mei epi kanim kanim pei mołum ei, Krai eim tep erpi kin, eim peng erpi mułmba.

¹¹ Pe nga epi pei ombu, Gos nge noman ka wii ele ol ei, ermbii ni piirim mił tonu omba. Sinim Krai kin opun kin, dambiltpin ende punmun. Gos am kumb ok, sinim Jura wumb eim nge wumb to tonu kindrim. Nimbil erang, kumb ok Gos ol ei ermbii ni piirim ei, eim noman ele eririm. ¹² Pe sin sinim Jura wumb ombu, Krai eim kin kumb se pii gii ninjpin. Sinim wumb Gos eim nge tilang owundu palim ei eim embe ambil tonu kindmin.

¹³ Pe nga yi ku, enim torung wumb tilap eipi, enim Gos ek ka ei piik ninjing. Enim Krai kin pii gii ninjing kunum ei, Gos eim enim sipi orung sim. Sim kunum ei, Gos enim nanim wumb nipi, to tonu kind mondpu, andan topu yi erang kin, eim ok Gui Ka ngumbii nirim mił, yi erpi ngum. ¹⁴ Gos Gui Ka ekii se ngumbii nipi ok nirim ei, Gos nge ek keimi palim. Peng kin, sinim Gos nge wumb eim ekii se ngumbii nipi ok nirim ei, eim noman konj kunum kunum mołmun ei, sinim Gos eim nge wumb pei noman konj kunum kunum ei ngang kin, wumb ombu sengin kin, Gos eim paki tang kin, ol kun ka wumb mułngii; ol kis endi

enanmin. Sinim Gos eim nge tilang owundu palim ei, eim embe ambil tonu kindmin.

¹⁵⁻¹⁶ Gos epi ka pei, sinim pei wii ngum ele, na piind ei, enim Jiisas Owundu kin pii gii nik kin, nga enim Gos nge wumb kin noman ka ngonmun ei, na piinj. Ol ei nge, na piip kin, na kunum kunum Gos kin prei erip kin, enim enmin ol ei, ka nip Gos ngond. ¹⁷ Na Jiisas Owundu Krai nge Arim Gos tilang owundu ka wii Pulwu kin prei erip, kii semb kin, eim nge noman dinga enim ngumba. Ngang kin, eim enim noman ka wii kapli, enim Gos eim ol koi er palim ol ei, pii pol tungii. ¹⁸ Na Gos kin prei erip, kii sini kin, Gos enim kin noman tuk ele eim tilang ka wii singii. Yi mił erang, enim epi ei kui erik mułangin kin, Gos eim tep erpi mołum konu ele enim sipi, orung simba nge, noman to piik kun erngii. Pe nga, enim Gos tilang ka wii owundu epi eim nge, wumb ok nirim mił singii nge salim ei, kapli pii pol tungii. ¹⁹⁻²⁰ Na nga prei erip ngop kin, enim piingii nge, Gos eim nge noman dinga wii ei, sinim Jiisas kin pii gii ninjing wumb kin, noman tuk ele kongun er mołum. Mołpu kin, noman dinga ei, Gos nge dinga wii mendpil ende mołum. Ei yi ku, Krai kułang kin, Gos nge noman dinga ei erpi, sipi kin, nga konj sim. Sipi kin, Gos eim epin konu ele kindang kin,

eim angil tundung mundang mołum. ²¹ Pe Kraiſ eim Gos epin konu ełe angil tundung dinga ełe, akip tep er mołum. Mołpu kin, tep ełmin wumb ni, noman dinga pałim wumb ni, wu owundu noman pałim wu ni, wumb num embe pałim ni, wumb ombu akip kunum kunum mei konu ełe mołmun, nga ekii kunum kunum epin konu ełe mułngii ku. Jiisas ei eim epi ombu pei to mani kindpi kin, eim wu owundu mendpił tonu pupu mołpu ba. ²²⁻²³ Gos epi pei kanim kanim eririm ei, Kraiſ nge noman dinga ełe, epi ombu tep er mułang kin, Gos nge pii gii wumb pei eim kin ngo mandring tuk kindang kin, eim epi kanim kanim pei eririm epi ei, wu num mołpu tep enim. Gos nge pii gii wumb, Kraiſ kin dambiltik ende puk kin, Kraiſ ngenj embil mił mołmun ei, Kraiſ eim wu num mołpu kin, wumb ombu tep er mołum. Mołpu kin, eim epi kanim kanim konu orung orung pei tep er mołum konu ełe, eim mołpu kin, kaplı epi pei erpi, er kun erpi er ka elim.

2

Gos Sinim Wumb Kolk Poru Ninjpin Wumb Ei Erang Kin Kraiſ Kin Ouni Tonu Konj Mołmun

¹ Ok enim tilap eipi wumb noman eipi eipi peng kin, Gos kin buł ngok, oł kis kanim kanim erik kin, Gos kin molk, ende punałmin. ² Kunum ełe enim mei konu

ełe oł kis kanim kanim ekii sik kin, enim mei konu ełe nge, tep elim gui kis dinga wii ei Seisen, eim ek piik ekii sinjing. Sik kin, oł kis kanim kanim tep elim gui kis dinga wii ei Seisen, eim Gos ek piik kin, ekii sinanmin wumb ei kin kongun enim.

³⁻⁵ Ei yi mił ku, sinim wumb pei sinim noman nge oł ermbii ni piinim oł ei, ekii sipin kin, ngenj ełe oł kis kanim kanim enmin. Sinim mei wumb pei kumb se, oł kis kanim kanim ełmin ei nge, Gos sinim kin kumep kis ngumba. Ba Gos eim kaimb owundu kułpu ni, noman ka dinga wii sinim ngum ei, owundu mendpił. Kunum ełe, sinim oł kis ełe, sinim wumb kułii mił mulnjpun ei, Gos kin ende punałmin mon. Sinim Gos ek to kindin-jpin; ba Gos Kraiſ kin sinim nga eim kin ende pupun kin wumb noman konj mił mołmun. Mułangin kin, Gos eim noman ka wii sinim kin ngopu, sinim sipi orung sim. ⁶ Seng kin, sinim pii gii wumb Kraiſ Jiisas kin dambiltpin ende pamin. Ok sinim oł kis ełe, wumb kułii mił mulnjpun; ba Gos nge noman dinga ei erpi, si konj sipi kin, Kraiſ kin to ende kindim. Akip Kraiſ Gos kin tonu epin konu ełe, tep er mołum konu ełe, Kraiſ mołum. Yi mił ku, akip sinim Kraiſ dinga ełe ei, oł kis oł ei tep erpin mołmun. ⁷ Gos yi mił erim ni, epi kanim kanim ka wii pei owundu, eim nge noman ka wii mendpił tuk

pałim mił, sinim kin kunum kunum ekii se tonu omba kunum ełe, andan tumba. Andan tang kin, Kraiſ Jiias kin Gos nge noman ka sinim kin, andan top ngum. ⁸⁻⁹ Ei yi mił, Gos nge noman ka enim ngang kin, enim oł kis ełe, si kindik kin, Gos kin orung onjung ei nge, en enim pii gii ełe nge, Gos enim sipi orung sim. Seng kin, nga en enim kongun endi enenjing mon! Ba Gos eim noman ka wii ngopu kin, enim sipi orung sim. Seng kin, Gos eim noman ka enim wii ngurum. Nimbil erang enim kongun erik sinenjing; ba kongun erik Gos nge noman ka ei silangin kin, en enim Gos nge noman ka ei sinjpin ni piik kin, en enim nilkeng silangin. ¹⁰ Nimbil erang Gos sinim mei wumb pei eririm ei, sinim pii gii wumb Gos eim erpi sipipi kin, eim Kraiſ Jiias kin dambiltpi ende kindim. Kindang kin, sinim eim kin kongun kun ka erpin ngumun. Gos eim ok yi nge, erngii ni piipi eririm mił, sinim kapli yi ermin.

Krais Kin Ende Mołmun

¹¹ Yi mił erang, enim tilap eipi wumb kom se piingii! Kumb ok, enim torung wumb Gos kin noman to piinenjing. Ba Jura wumb enim, kun yi mił embe silmin wumb ei, ngenj kopisnarik kin, Gos kin noman to piinarik elmin wumb, pa nilmin. En enim embe yi silmin wumb en enim ngenj

torung kopisilmin oł ei, yi erpin kin, Gos kin noman to piilmin wumb, pa nilmin. ¹² Enim piinmin kunum ełe, enim tilap eipi wumb Kraiſ kin pii gii ninenjing. Enim torung wumb; ba Gos nge eim Jura wumb, to tonu kindpi mundum ei, enim yi mon. Kumb ok, Gos Eiparam eim kingam noł Jura wumb kin, ek dinga endi nipi ngurum oł ei, "Keimi ermbii," pa nirim. Nipi kin, Gos eim Jura wumb kin kindmbii pa nirim oł keimi; ei enim wumb eipi kin mon. Enim ya mei mani ełe mulnjung; ba enim epi ka wii simin nge piik kin, kui er mulenjing kin, enim Gos Owundu molałim ku. ¹³ Ba akip, enim wumb Kraiſ kin pii gii nik kin, Kraiſ kin dambilik ende puk mołmun. Kumb ok, enim Gos kin mandi punenjing mon! Ba akip enim Gos eim kin mandi puk molk kin, tuk punjung ei, Kraiſ ond peri ełe sinim kin, kołpu kin, eim miyem sinim oł kis kil ngopu kin, enim sipi Gos kin mandi tu wum. ¹⁴ Yi mił erang, Kraiſ eim noman emin pułwu, eim Jura wumb kin, tilap eipi wumb kin, noman se ende kindim. Ok Jura wumb kin, tilap eipi wumb kin, opu erii wumb mulnjung. Ba Kraiſ kołpu kin, oł ei si kindpi kin, eim enim dambiltpi se ende kindim. ¹⁵ Kunum ei, Kraiſ eim ond peri ełe kołpu kin, wumb tilap tał opu erii oł ei, to mani kind poru

nim. Eim Jura lo ek ni, ek dinga pei to mani kind poru nipi kin, eim tilap wumb tał sipi kin, wumb konj tilap endi, noman ende erpi kin, eim kin dambiltpi se ende kindim. ¹⁶ Nga Kraiis eim ond peri ele kolpu kin, wumb tilap tał opu erii ol ei, to mani kindpi poru nim. Poru nipi kin, eim tilap tał sipi kin, wumb konj tilap endi kindpi kin, Gos kin sipi orung tu wum. ¹⁷ Pe nga Kraiis opu kin, Gos ek ka nge noman ende se kindpi kin, enim Jura wumb torung wumb kin, Gos kin molk mandi punjung wumb kin, Gos nge noman ende kindpi nipi ngum. ¹⁸ Yi mił, pe sinim Jura wumb kin tilap eipi wumb pei, Kraiis nge kongun dinga erim ele, sinim wumb tilap tał ei, Gos Gui Ka endeim ele, sinim wumb pei paki tang kin, kapli sinim prei ermin kunum ele, sinim Erinjpin Gos mołum konu ele tuk bin.

¹⁹⁻²⁰ Pe nga enim tilap eipi wumb, enim torung wumb kin, wii mołmun wumb mił mulk; ba akip enim yi mił mulałmin mon! Akip enim pii gii wumb ei, Gos nge tilap wumb kin, Gos nge ol kun ka elmin wumb tep to mołmun. Wumb ei, Gos nge tilap ende mołmun. Enim yi ku, pii gii wumb ei, Gos nge men ngii ei, Gos eim tuk mołum. Mołpu kin, men ngii ei, Gos eim tekrim; ba enim pii gii wumb, ek se andiłmin wumb kin, Gos ek ni tor kindiłmin wumb

kin, ngii pułngun mond takik, munduk konu ele, enim peł ele takik tonu sipinjing. Si pangin kin, ngii tumunj ei, Kraiis Jiisas ngii ele, eim ngii tumunj ka wii mendpił angpi kin, ngii ei pei se mołum. ²¹ Nga Kraiis eim men ngii mił wumb ei, eim kin dinga dambiltpi ende kindim. Kindpi kin, ngii wumb ei, tilap owundu ol kun ka erik tonu ongii ei, Gos nge eim men ngii mił, wumb tilap mułngii. ²² Enim pii gii wumb yi ku, Gos kindim wumb ei, eim kin dambiltpi ku, Gos eim kin dambiltpi ende kindim. Kindang kin, Gos enim pii gii wumb eipi kin, pei se ende kindpi kułou topu kin, eim men ngii owundu ele, ende mił enim mułngii. Nimbil erang Gos eim Gui Ka ele, enim noman tuk ele opu mułmba.

3

Pol Wumb Tilap Eipi Kin Kongun Erim

¹⁻² Nimbil erang na Pol Kraiis nge kongun wu, kan ngii ele pał ei, enim wumb tilap eipi nge, enim kin kongun el. Pipe na enim wumb tilap eipi kin ei nge, Gos kin prei erip kin, ngop moł. Keimi, enim wumb yi piinjing ei, Gos nge noman ka ngopu kongun ei, na enim paki tumbii nge ngum. ³ Ok na enim kin, mon kembis aninga endi połup ngunj ei, Gos nge ol ei koi erpi kin, eim na kin andan tum ei,

połup ngunj. ⁴ Pe enim kin na mon ok aninga puls, gerik piingii ei, na noman ełe piind ei nge, Krajs kin oł ei koi erpi pim ei, Gos andan topu ngum ei piingii. ⁵ Kumb ok wumb ei, Gos nge oł ei, koi erpi pirim ei, andan tunerim; ba akip Gos Gui Ka eim nge oł kun ka ełmin wumb ei, ek se andıłmin wumb kin, ek ni tor kindıłmin wumb kin, oł ei koi erpi pim ei, andan topu ngum. ⁶ Gos nge oł koi er palim ei yi nge, Gos nge ek ka ełe, enim wumb tilap eipi kin, Jura wumb tilap ei kin, dambıltpi ende puk molk kin, Gos epi ka wii kanim kanim wii ngonum ei, en enim Jura wumb kin sinmin. Nga en enim, Gos eim men tołmun wumb ende ełe, eim nge wumb tilap mołmun. Mułangin kin, wumb ei, Gos nge epi ngumbii nirim epi ei, Krajs Jiisas kin singii.

⁷ Gos kongun ei, na ngopu kindang kin, eim ek ka ni tor kindnjii nipi kin, wumb tilap eipi ngumbii. Gos eim noman ka ni, noman dinga ei na kin ngang kin, kaplı kongun ei ka ermbii. ⁸ Gos nge wumb pei mołmun mił, na yi mił mułal. Na wu owundu min, wu num mendpił mon! Na wu wii mendpił moł; ba Gos eim noman ka owundu, na kin ngum. Ngopu kin, kongun ei, Gos nge ek ka ni, Krajs oł ka ni, epi ka wii kanim kanim ni, wumb tilap eipi wumb ei kin, na nip ngumbii. ⁹ Gos Pułwu ei, eim epi kanim kanim pei

eririm oł ei, koi erpi kin, eim oł kanim kanim ermbii ni piipi noman ełe, yi kis erpi pendrim ei, ok noman yi pirim ei, koi minj er pirim; ba akip nanim wumb pei, andan top, eramb kin, wumb piingii ei, Gos eim oł koi erii kanim kanim ombu, eim erpi, koi er kindang pirim. ¹⁰ Ok Gos eim oł ei, koi er pendrim; ba akip kunum ełe, Gos eim kongun ei men tołmun wumb pei ngum ei, eim noman ka wii kanim kanim ei, ni tor kindangin kin, epin konu ełe tep ełmin wumb kin, noman dinga pim wumb kin, ei eim noman dinga wii ei, andan tungii ei keningii. ¹¹ Gos kumb ok, eim noman ełe oł yi ermbii ni pirim oł ei, Krajs Jiisas sinim nge Owundu ełe ni pendrim. ¹² Sinim pii gii wumb Krajs Jiisas kin dambıltpi ende punjpin. Jiisas kin pii gii ninjpin ei nge, sinim Gos kin erpin kin, eim mołum konu ełe, sinim noman ełe wii pipin tuk bin andlam ei, gał kułpun kin, pii poł tumun ei, Krajs ei eim andlam mendpił. ¹³ Enim wumb tilap eipi, na enim dinga kii sip nind ei, enim noman embin to piinerei! Nimbił erang na enim kin ngenj kumbii sip ngond ełe nge, enim paki tumba.

Jiisas Krajs Nge Noman Ka Ngołum

¹⁴⁻¹⁵ Gos oł ei, koi erpi Krajs kin mołum ełe nge, na mong kopsing pii połup kin, Erinjpin Gos kin prei dinga

ermbii end. Sinim mei wu amb tał kin eł ełip, kingam ambilam noł, en enim nge ngii ende pii gii ninjing wumb ni, epin konu ele yi ku wumb ngii ende wumb ei, Erinjpin Gos nge kingam noł mołmun ei, Erinjpin Gos kin embe keimi silmin. ¹⁶ Na Gos kin prei erip kii sind ei, Gos nge noman ka wii dinga owundu ni, eim epi kanim kanim ka wii sałim ei, Gos nge Gui Ka kin, enim noman tuk ei dinga ngumba. ¹⁷ Nga prei end ei enim Kraiss kin pii gii nengin ele nge, Kraiss eim enim noman tuk ele, kunum kunum mułmba. Mołang kin, enim noman ka ei, dinga pimba ei, wumb eipi ngungii. ¹⁸ Nga oł ei nge, enim Gos nge wumb pei kin, tep to noman dinga pendim palim ei, piingii ei nge, Kraiss eim noman ka ngołum oł ele nge, yi mił palim ei piingii! Piingii ei, wuł ał, nga tonu mani, ei owundu mendpił ngołum ei, wumb kaplı pii poł tungii. ¹⁹ Nga enim kaplı Kraiss eim nge noman ka wii mendpił ngonum ei piingii; ba ei kaplı, pei piik, poru ninerngii mon. Ba nga Gos nge oł kun ka kanim kanim oł ei, enim noman tuk ele piki tumba.

²⁰ Pe nga Gos eim nge noman dinga wii sinim pii gii kin, noman tuk ele kongun ermba ei, kaplı prei erngii min, kii singii ei kamb mani kindmba. Gos eim nge dinga wii ei, kaplı kongun erpi kin, tondrung ba. ²¹ Yi mił ku,

Gos men tołmun wumb pei, kunum kunum Kraiss Jiisas kin, Gos embe ambilk tonu kindngii ei, yi minj ekii se, kunum kunum pepi ba. Ei keimi!

4

Kraiss Nge Pii Gii Ninjing Wumb Noman Ende Palim

¹ Na Owundu nge kongun enj konu ele, kan ngunjung wu mołup kin, enim kin ek dinga nip ngo ngond. Ngond ei, Gos enim erngii ni piinim oł ei, enim kaplı kongun erik kin, pek molk pungii. ² En enim embe ambil mani kindik kin, nga enim kunum kunum wumb kin noman ka ngok kin, ek dinga ninarik kin, giyeng giyeng nik erngii. Enim engnjing noł kin, er orung kindnarik kin, kan wiik tok mułngii. Enim noman ka wumb ngok kin, wumb endi endi paki tang kin, nga endi endi paki tang kin, yi mił erngii. ³ Enim noman ende sek kin, kongun dinga erik mułngii. Mułangin kin, Gos Gui Ka enim kin yi mił erang kin, enim sipi ende kindang kin, enim noman emin peng mułngii. ⁴ Jiisas nge wumb tilap endeim mołum. Nga Gos Gui Ka ei endeim mołum ku. Ei yi mił ku, Gos enim wii topu sipim ei nge, enim epi ka wii endeim singii nge, piik kin, kui erik mołmun. ⁵ Jiisas Owundu ei endeim mołum. Nga eim nge pii gii oł ei, endeim palim. Nga yi ku,

noł pendik ngungii oł ei, endeim pałim ku. ⁶ Sinim pii gii ninjpin wumb nge, Erinjpin Gos Owundu endeim mołum. Eim sinim kin pei epin konu ele tonu tep er mołpu kin oł kun ka sinim kin pei kongun erpi kin, nga sinim kin noman tuk ele mołum.

⁷ Krais sinim endeim endeim ni eim nge dinga mok topu, wii ngang kin, eim kongun paki topu kin, epi ei sinim kin ngum. Ei nge mił, sinim mei ele mani wumb ombu kin, Krais sinim kin eim noman ka ele yi mił ku ngum. ⁸ Gos ek ok pułum ek yi mił ninim,

“Kunum ele, Krais epin konu ele tonu pum kunum ei, eim wumb Seisen kan mił ngopu kin, eim angil ele kindang muljung wumb ei, epin konu ele tonu eim kin sipim. Eim Seisen, to mani kindpi kin, eim nge wumb ei kin, eim nge noman ka wii pei wii ngum.”

⁹ Nga ek ei yi mił ninim, eim tonu purum ei, pułe pałim mił nenj? Ba kumb se nge, eim mani orum ei, kumna kin mani pupu mei ele mandring sakim ele purum. ¹⁰ Nga Krais eim, mei ele mani orum wu ei, yi ku, nga tonu epin konu ele tondrung purum. Eim oł ei erpi kin, mei konu ele orung orung pei, eim sipi konu ele ombu pei, mondpu si kindim. ¹¹ Nga Krais eim wumb kin epi ka wii ngum.

Ngang kin, wu kombur, ek se andilmin wumb dinga ngang kin, mułngii; nga wu kombur, Gos epi koi erpi palim oł ei piik kin, ni tor kindilmin wumb dinga ngang kin mułngii; nga wu kombur, Gos ek tor kindmin konu orung orung pungii wumb, dinga ngang kin, mułngii; nga wu kombur, men tołmun wumb tep elmin ni, Gos ek emb tołmun wumb dinga ngang kin, mułngii. ¹² Eim yi mił erpi kin, Gos nge tilap wumb ei, paki topu, er ka erim. Erpi kin wumb ei, Gos kongun kun ka erangin kin, eim nge wumb noman se ende dinga kindim. ¹³ Kindpi kin, sinim pei o pun, noman ende pupun kin, sinim Jiisas kin pii gii nipin kin, Gos nge kingam Jiisas nge oł kun ka ei piipin kin, nga wu dinga mił peng mułngii. Molk kin, Krais eim nge oł kun ka wii dinga pei ei kin, yi mił ku, enim wumb pei tonu ongii. ¹⁴ Nga sinim kangi ambil noman ele, ek eipi eipi piik kin, ekii singii. Ei yi mił, noł kanu konu pop topu kin, konu ele orung orung mani purum. Nga yi mił, ek kend tonmun wu ei, wumb andlam eipi andan tok enmin. Erangin kin, wumb ei epi kun ka oł pałim mił enanmin. Ei nge, enim yi mił enerngii. ¹⁵ Ei mon, sinim ek keimi mendpil nipin kin, wumb eipi noman ka ngumun. Sinim pii gii ninjpin wumb nge wu num owundu Krais, eim nge oł

kun ka oł ei, sinim ei ekii semin kin, wumb dinga peng kin tonu wangin kin Kraiss mił mułmun. ¹⁶ Kraiss eim sinim nge peng er mołum. Nga sinim pii gii ninjpin wumb ei, Kraiss nge ngenj embil mił dambiltpi ende pupun mołmun. Mułamin kin, Kraiss sinim wumb endeim endeim ni, kongun eipi eipi pendpi ngum. Sinim wumb pei dambiltpin ende pupun kin, Kraiss nge kongun noman ende sepin ermin. Ei nge, Kraiss sinim wumb pei si tikandi kindpi kin, tep er mołum. Ei yi mił erang, Jiissas nge tilap wumb kin, wumb eipi noman ka ngangin kin, Gos eim tilap wumb eim ngenj embil mił molk kin, dinga tonu wangin kin, oł kun ka erik mułngii.

Noman Konj Kraiss Kin Mołum

¹⁷ Pe Jiissas owundu nge noman dinga ei nge, na ek dinga endi nimbii end. Enim kunum nga olt endi, wumb eipi torung wumb erik mołmun, yi mił ku, enim yi mulerngii mon! Wumb tilap eipi wumb ei nge, noman ełe kun ka pinalim ei, wii mił yi erik mołmun! ¹⁸ Pe torung wumb tilap eipi ei, noman ełe emii mił pałim. Enim wumb ei, Gos nge noman konj ei, kunum kunum konj mułmba noman ei, sinenjing. Nimbil erang wumb ei, Gos ek ka piinarik kin, noman tuk dinga peng kin, Gos kin turii puk mołmun. ¹⁹ En enim nga singambil kulalmin! En

enim noman tuk ełe penj mendpil mołum. Mułang kin, pe wumb ei en enim noman to piik kin, oł kis kanim kanim pei ełmin.

²⁰ Ei nge enim Kraiss nge oł kun ka oł ei piinenjing. ²¹ Enim Kraiss nge oł ei ni, ek enim piik enjing. Eran- gin kin, enim eim nge oł ei, ekii sik kin, nga enim Jiissas nge ek keimi ei, piinjing ku. ²² Pe enim noman ok nge oł ei, si kindngii. Nimbil erang noman ok nge oł ei, enim kin mołpu erang kin, enim oł kis kanim kanim enjing ei, si kindngii. ²³ Enim no- man kin, noman tuk ełe, Gos erang kin, am konj mendpil tonu wangli. ²⁴ Enim Gos noman konj sik kin, Gos eim noman konj mił, yi peng erik mułngii. Pe noman konj yi erang kin, enim Gos kin kun ka mendpil mułngii. Molk kin, eim oł kun ka ei, mił erngii.

²⁵ Pe nga enim ek kend tok ełmin oł ei, nga enerngii mon! Enim wumb endeim ni, ek keimi nipin kin, er- pin ngumun. Nimbil erang sinim pii gii ninjing wumb pei ei, Gos na Kraiss Jiissas nge tilap wumb dambiltpi se ende kindim. ²⁶ Enim jikii kis pang, piinjing kin, enim noman kis tok piin- erngii mon! Enim jikii kis pang piinjing pim kin, enim eni mani ba kunum ei, enim kin mulermba mon! Ba kumb se jikii kis ei, poru nimba. ²⁷ Enim Seisen kin kunum se ngangin kin, enim

oꞏ kis endi enerang mon!
²⁸ Pe wu endi ok epi wan-
 ing silim wu ei, nga waning
 sinermba mon! Pe wu ei
 angil ele kongun erpi kin,
 eim ku sipi kin, eim kuni
 ni, alap ni, epi top erpi kin,
 nga wumb epi sinalim wumb
 ei, paki tumba ku. ²⁹ Enim
 ek kis endi ninerngii mon!
 Enim ek ka paki tumba ek
 minj ningii! Enim ek yi
 nengin kin, wumb eipi paki
 topu kin, noman ka ngopu
 kin, ek kun ka nengin kin,
 wumb ek piingii wumb ei,
 noman ka ngok erngii! ³⁰ Pe
 enim Gos Gui Ka kin, no-
 man embin to ngunerngii!
 Nimbil erang Gos Gui Ka
 enim kin mulang, Gos nge
 ek keimi ok nirim miꞏ, enim
 wumb na nanim nge wumb
 ei, to tonu kind mundunj.
 Mundamb kin, Gos Gui Ka
 enim kin mulang, nga ekii
 se Gos kunum owundu tonu
 omba kunum ei, Jiisas orung
 opu enim sipi, orung simba
 kunum ele, oꞏ kis ya mani
 mei ele enmin oꞏ ei, sinim kin
 pinermba mon; poru nimba.
³¹ Enim noman tuk ele, kis
 piik kin, noman ele kis piik
 kin, enim jikii pang kin,
 wumb eipi kin ek dinga wii
 tok kin, nga wumb eipi kin ek
 kis ngok kin, nga noman kis
 min, ek kis kanim eipi endi
 enim pim kin, ei si kindngii!
³² Enim nga yi miꞏ ku erngii!
 Enim enginjing noꞏ kin, no-
 man ka ngok, nga wumb
 kin oꞏ kun ka wii palim miꞏ
 erngii! Nga wu endi enim
 moꞏmun konu ele moꞏpu kin,

nim kin oꞏ kis erim ei, kapli
 enim kanik wiik tok kin, eim
 oꞏ kis ei kindngii. Gos nge Ji-
 isas Krai, sinim oꞏ kis pei kil
 ngopu, si kindpi, poru nim.
 Ei yi miꞏ ku, enim wumb
 eipi oꞏ kis enim kin enjing ei,
 enim wumb ei, oꞏ kis ei si
 kindpi poru nimba ku.

5

Enim Gos Nge Oꞏ Kun Ka Erik Mulngii

¹ Ei yi erang, enim Gos nge
 kangsi ambil moꞏmun. Nim-
 bil erang Gos enim wumb
 eim noman ka ngolum ei nge,
 enim Gos nge oꞏ kun ka elim
 oꞏ yi ku, ekii sik kin, kongun
 dinga erik mulngii! ² Enim
 noman konj ei, wumb eipi
 noman ka ngangin ei, yi miꞏ
 ku, Krai Jiisas sinim kin no-
 man ka ngum. Ngang kin,
 eim koꞏpu kin, noman konj ei
 kindpi kin, sinim wumb paki
 topu, Gos kin kulmaꞏ mur ka
 wii miꞏ topu kin, Gos Krai
 kanpi kin, kan ka wii kenim.

³ Nimbil erang enim Gos
 nge wumb moꞏmun. Moꞏmun
 ei, enim ya mani mei ele oꞏ
 kis kanim kanim amb eipi
 kin, oꞏ yi miꞏ si kindngii!
 Wumb eipi nge epi kan bun
 bun sinmin oꞏ ei ni, oꞏ penj
 tui kun pinalim oꞏ ei ni, yi
 enerngii, mon! ⁴ Enim ek
 kis penj ninmin; nga ek wii
 puꞏe pinalim ek ni, nga ek
 kun pinalim ek ei, pei ninmin
 ei ninerngii mon! Ba enim
 yi miꞏ erik kin, enim Gos kin
 ek ka nik ngungii. ⁵ En enim
 ei kan kun erngii! Enim

mei noman oʻl kis epi kanim kanim wumb kin ni, ei oʻl kun pinalim miʻl ni, nga wumb eipi nge epi kan bun bun sinmin ei nge, gos kend miʻl epi sik, erik enmin. Wumb yi miʻl enjing kin, wumb ei Kraiss kin, Gos tep er moʻmbuʻ konu ka wii tuk eʻle, punerngii mon!

⁶ Enim kan kun erik muʻngii! Wumb ek kend tok, nga ek wii puʻle pinalim ek endi enim kin ningii; ba wumb ei nge, ek ei ekii sinerngii mon! Nimbiʻl erang epi ei nge, Gos pupuʻl kis wumb ei kin, tonu omba. Wumb ei, Gos kin buʻl ngok kin, ekii sinenjing. ⁷ Yi miʻl pim kin, enim wumb ei kin, epi endi enerngii mon ku!

⁸ En enim ok, noman tuk eʻle emii peng oʻl kis er mulnjung; ba akip enim Kraiss Owundu nge wumb tonu onjung kin enim Jiissas kin dambiltik ende pu molk kin, pe nga enim noman tuk eʻle tiʻlang paʻlim miʻl, kapli enim oʻl kun ka ei, yi miʻl ku erngii! ⁹ Pe enim noman tuk eʻle, tiʻlang yi erang ei, kuni mong ka wii pei, yi miʻl tonu omba. Wang kin, enim oʻl ka ni, oʻl kun paʻlim oʻl ni, nga ek keimi oʻl pei yi erngii! ¹⁰ Enim nipe epi endi enim noman eʻle, ermin ni erngii ei, Kraiss Owundu nge eim noman paʻlim yi miʻl erngii! ¹¹ Nga wumb epi wii endi puʻle pinalim epi eʻlmin ei nge, enim enerngii mon! Nimbiʻl erang epi ei, oʻl kis emii paʻlim miʻl, kun pinalim yi erngii miʻl ei, ekii

sik enerngii mon! Ba enim torung oʻl ei nge tiʻlang paʻlim eʻle, tu wangin erngii! ¹² Ei epi koi erik enmin oʻl ei, sin ek ninmin ei, am singambiʻl kultmun! ¹³ Ba Jiissas nge ek ka tiʻlang miʻl, wumb oʻl kis kanim kanim enjing ei, si peni eʻle tor wang kin, epi ei wumb keningii. En enim eʻlmin oʻl ei, konu peni eʻle andan tang kin, wumb pei keningii. ¹⁴ Nipe oʻl kis epi peni eʻle tor omba ei, emii pinermba mon; ba ei tiʻlang erang muʻmba. Ei miʻl peng kin, eim ek yi miʻl nirim,

“Enim or paʻlmin ei, pinerngii! Enim angk konj kindik muʻngii! Nga enim wumb kuʻli ei, angk tonu ok, konj muʻlei! Muʻlangin kin, Kraiss enim tiʻlang ngumba.”

¹⁵ Enim er moʻlmun oʻl ei, enim kan kun erik muʻngii! Enim wumb noman kun pinalim wumb eʻlmin oʻl ei, enim yi enerngii mon! Enim wumb noman ka wii paʻlim miʻl, oʻl ei erngii! ¹⁶ Enim kunum kunum pei salim miʻl ei, oʻl ka erngii! Nimbiʻl erang akip kunum eʻle, wumb oʻl kis enmin. ¹⁷ Yi miʻl peng kin, enim wumb noman kun pinalim wumb miʻl, yi enerngii mon! Ba enim kur keningii ei, nipe epi endi Owundu nge noman eʻle paʻlim miʻl, yi erngii!

¹⁸ Enim noʻl wain nunerngii mon! Nok kin, enim noman ei wulu pang kin, enim oʻl kun pimba miʻl

enerngii mon! Ba enim noman tuk eġe, Gos Gui Ka piki to muġmba. Muġlang kin, enim oġ kun ka pimba miġ erngii. ¹⁹ Enim Gos ek ka nik kin, wumb eipi ngungii. Ngok kin, Gos ek nik golang kindik, Gos Owundu embe ambil tonu kindik, Gos Gui Ka giisa ni, mingaġ kepil kin tok, golang nik ei, enim noman tuk eġe, ka ka piik kin, Gos Owundu ngungii. ²⁰ Kunum kunum Ernjin Gos sinim kin epi ka wii kanim kanim pei ngum. Ngang kin, sinim Gos kin noman ka wii piipin ngumun ei, Krai Jisas nge embe eġe ngumun.

Wu Amb Simba Nge Ek

²¹ Wumb eipi en enim ningii ek ei piik kin, ekii singii. Nimbil erang sinim Krai nge wumb, eim noman palim miġ ermin.

²² Amb enim wenjing noġ ningii ek ei piik kin, ekii singii. Yi miġ erik kin, Krai Owundu kin ekii sik erngii ku. ²³ Wu endi ei eim ambim kin tep er moġum ei, yi miġ ku Krai ei eim nge tilap wumb kin tep er moġum. Moġpu kin, eim tilap wumb ei, eim ngenj endeim kin, koġpu sipi, orung simba nge om. ²⁴ Nga embnjing noġ, en enim wenjing noġ ningii ek kanim kanim pei ei, am ekii singii. Sik kin, yi miġ ku, Gos nge tilap wumb ei, Krai nge ek ka ei pei, ekii singii ku.

²⁵ Wenjing noġ, enim embnjing noġ kin, noman ka piik

ngungii! Yi miġ ku, Krai nge wumb tilap ei, noman ka piipi kin, eim koġpu eim noman konj wumb ngopu paki tum. ²⁶ Yi miġ erang, Krai eim nge tilap wumb sipi kin, eim ek ka eġe oġ kis kil ngopu kin, noġ pendpi ngum. Yi er ngopu kin, eim nge tilap wumb sipi kin, Gos kin kindim. ²⁷ Eim yi erang kin, en enim konj mendpil muġngii! Molkin, oġ kun ka minj erik, oġ kis ei enerngii! Enerangin kin, eim ningil eġe, kan ka wii mendpil miġ kenmba. Kanpi, yi miġ erpi, eim nge tilap wumb ei, kun ka wii miġ sipi kin, eim kin tuk simba. ²⁸ Wu en enim nge ngenj noman ka ngok kin, kaimb sik ngonmun ei, yi miġ, en enim nge embnjing kaimb sik kin, noman ka piik, ngungii! Wu nii endi eim ambim kaimb koġpu kin, noman ka ngumba ei, eim nge ngenj kaimb koġpu, noman ka yi ku ngoġum. ²⁹ Yi miġ erang, wumb endi eim nge ngenj kis piipi kin, noman ngunaġim min, oġ yi enaġim mon. Yi ermba miġ, eim kuni ngopu kanpi kin, ka er kun er si moġulum. Nga Krai nge wumb tilap yi miġ ku elim. ³⁰ Nimbil erang sinim Krai eim nge ngenj to dambiltpi se ende kindim. ³¹ Ei yi miġ, Gos eim nge ek ka yi nirim puġ yi miġ peng kin, "Wu eim nge arim mam taġ wakin topu, ambim kin okuġ ende punguġ ei nge, wumb taġ eġ elip ende muġnguġ." ³² Gos ek ka eġe ei, ek ekin owundu endi, ek

keimi ni tor kindim. Na yi mił, ni piinj pule ei, Kraiskin eim nge wumb tilap ende mołum. ³³ Ba ek ei nge, enim kin ninim ku. Enim pei endeim endeim ni wenjing noł, kaimb sik, noman ka ngok, embnjing ngungii ei mił, en enim ngenj ele kaimb sik, noman ka ngok elmin mił. Nga enim embnjing pei wenjing ek ningii ek ei, ekii sik kin, enim wenjing embe ambil tonu kindik, yi erngii.

6

Kangi Ambil Ni Menjing Ernjing Nge Ek

¹ Kangi ambil, enim menjing ernjing ek ei piik kin, ekii singii! Nimbil erang, ei ol kun ka peng kin, Kraiskin eim noman to piinim mił yi erngii! ² Enim kangi ambil, menjing ernjing, nge embe, ambilk tonu kindik kin, nga noman ka ngok yi erngii! Ei Gos lo ek kumna ek dinga nirim mił palim. ³ Yi enjing kin, enim kun ka molk kin, nga enim ya mei ele kunum kinan molk pungii.

⁴ Ernjing enim kingenjing noł kin, enim ol noman embin tui kunum kunum erangin kin, jikii pupu, kis piingii ol ei, enerngii mon! Ba ol yi enarik kin, enim kingenjing noł ei, Kraiskin nge ol kun ka andan tungii.

Kongun Wii Elmin Wumb Kin Kongun Tep Elmin Wumb

⁵ Enim kongun wii elmin wumb ei, kongun tep wu ek nimba ek ei ekii sik kin,

noman ka ngok, ei mund mong tok, kongun dinga kindik erngii. Erik kin, enim noman tuk ka piik enmin mił, yi ku erngii! Enim kongun ei erik ele nge, enim Kraiskin kongun mił erngii! ⁶ Enim kongun tep wumb enim kanik kin, tep er mułngii kunum ei mendpił, kongun ermin ni piinerngii mon! Ba yi ku, enim Kraiskin nge kongun erik kin, Gos eim erngii ni noman peng piinim mił, yi erik kin, eim noman tuk ele pei kongun wii erik mułngii ku. ⁷ Enim kongun wii erik kin, noman ka ka piik erngii! Enim kongun yi mił erngii ei erik, ya mani mei wumb mendpił ngunanmin; ba sinim nge Owundu ngonmun. ⁸ Enim piingii ei, Jiisas Owundu enim wu endeim endeim ni kumep ngumba. Ngang kin, enim kongun kumep sinjing wumb min, kongun wii erik kin, kumep sinenjing wumb ei, kongun ka erngii! Wumb ei pei pei, yi mił singii.

⁹ Enim kongun tep wumb kunum kunum ol kun ka pimba mił erik kin, enim kin kongun wii er ngonmun wumb ngungii. Enim wumb kin kongun embin tui ngok kin, ol dinga enerngii mon. Nimbil erang enim piinmin ei, enim kongun wii enmin wumb ei ni, kongun tep wumb ei ni, tep wu endeim mendpił ei tonu epin konu ele mołum. Eim wumb endeim endeim ni mok tumba ei eim ende mił mok tumba.

*Gos Nge Dinga Opu Elmin
Kumb Tepii*

¹⁰ Ek ni poru nip nind! Enim Krai kin ok ende puk dambiltik molk, dinga singii. Nimbil erang eim noman dinga owundu salim. ¹¹ Pe enim Gos opu erngii epi kanim kanim pei ngumba epi ei, tapik sik se endngii. Ei nimbil erang, enim Seisen wu kis enim kin, ek kend topu ermba kunum ei, enim dinga angk kin, eim kin opu orung erngii. ¹² Ei sinim mei wumb kin, opu orung enanmin mon. Ba sinim opu orung kindpin gui kis ei, tonu epin konu ele ni, ya mani mei ele molmun. Nga tep erpi, noman dinga sep kin, dinga kis emii enim konu ele molum, gui kis pei ombu ei sinim kin opu orung enmin. ¹³ Nimbil erang enim akip Gos nge opu epi ngumba ei, si tapik mulngii. Nga kunum endi, epi kis tonu omba kunum ei, enim kapli dinga angk kin opu orung wu enim tumba ermba kunum ei, eim kamb mani kindngii. Nga ekii se, opu er poru ningii kunum ei, enim angk kin, dinga puk engingii.

¹⁴ Enim ol kun erik engingii ei, Gos ek ka keimi pii gii dinga nik, mum tulan mil, kend ele talk kin, nga ol kun ka erik erngii ei, kumb tepii mil enim pepil ele tepngii. ¹⁵ Nga enim simb ele simb kum mundngii mil ei, Gos nge ek ka emin ni tor kindngii ei, yi mil er kun er mulngii. ¹⁶ Kunum kunum

enim pii gii dinga peng ele, kumb tepii mil, ambilk si endngii ei, yi mil erik kin, enim opu mong ei dup mil seng kin, Seisen wu gui kis eim tumba ei, enim si tor sengin kindngii. ¹⁷ Gos sinim sipi orung simba ei, sinim peng ele, peng kon mil epi ei, si mundmun. Nga Gos ek ka ei, Gos Gui Ka tui jik mil ei, ambil gii nik mulngii! ¹⁸ Ol ei pei erngii ei, Gos kin kii sik ngangin kin, enim paki tumba. Enim kunum kunum pei, Gos Gui Ka enim andan tumba kunum ei, enim prei erngii! Yi mil peng kin, enim kunum kunum or pinarik, konj molk kin, prei erik, kan kun erik mulngii. Nga enim Gos nge wumb kunum pei, prei erik kin, dinga ngok mulngii. ¹⁹ Yi ku, enim na kin prei erik kin, Gos ngungii. Ngangin kin, Gos na eim nge ek ka nimbii ei, gupu aki topu seng kin, mund mong tunermbii. Gos ek ka koi erpi peng kin, wumb piinanmin ek ei, na nip tor kindamb kin, piingii. Enim prei erangin kin, na ek kun pimba mil nip ngumbii. ²⁰ Pule yi mil peng, na Gos nge ek se andilmin wu, eim ek ka ni tor kindmbii. Ei nge na kongun ele enj ei, konu kan ngii ele pel. Enim na kin prei erik, Gos ngangin kin, na Gos ek ka ei, mund mong tunarip kin, dinga ni tor kindip nimbii ek ka ei, nip minj mulmbii.

Poru Nimba Ek

²¹ Wu Taikiikis sinim enginpin wumb noman ka

ngołmun ei, eim kin Krai
nge kongun ka elim wu ei,
na kongun ei mił, na moł
mił ek ei ni tor kindpi enim
ngumba. ²² Ei yi mił, na wu
ei enim kin kindind. Wu ei
enim kin sin enmin oł pei
ei, enim kin ni tor kindang
piingii. Piik kin, enim noman
tuk ełe, dinga ka seng kin,
mułngii.

²³ Erinjpin Gos kin, Gos
Krais Jiisas Owundu kin
ouni, sinim enginjpin noł
pei kin, noman emin ka sepi
kin, nga noman ka seng kin,
nga pii gii dinga peng kin,
ngang singii. ²⁴ Pe Gos nge
noman ka eim wumb nii
endi Owundu Krai Jiisas kin
noman ka ngungii ei dinga
ka ei ekii poru ninermba.

Pol Mon Pilipai Wumb Połpu Kindim

*Pol Pipe Połpu Pilipai
Wumb Mulnjung Konu Ele
Kindim*

¹ Pol kin Timosii tel Kraiss Jiisas nge kongun wu mołpuł kin, pepe ei połpuł kin, enim Gos nge wumb Pilipai konu ele wumb mołmun. Enim Kraiss Jiisas kin dambiltik ende puk mulnjung wumb ei ni, tep er mołmun wumb ni, men ngii kongun elmin wumb enim pei sił pipe ei ngopuł kindmbił.

² Sinim nge Erinjpin Gos ni, Owundu Jiisas Kraiss ouni enim kin noman emin wii enim ngang kin, enim noman emin ka seng mułngii.

*Pol Noman Ka Piipi Gos
Ngum*

³ Kunum kunum ele, na enim kin piip kin, Gos kin noman ka piip ngoł. ⁴ Na enim kin kunum kunum Gos kin prei erip kunum ei, na ka piip ngond. ⁵ Nimbił erang enim na Gos kongun enjingił mił, kumb se paki toł ni, pe paki tumun ku.

⁶ Yi mił erang, na piip poru nind ei, yi mił pałim. Gos enim noman tuk ele kin, kongun ka wii enim kin pułngun mondpu erim. Gos eim kongun ei, erpi pang kin, Jiisas Kraiss kunum Owundu simba kunum ei, poru nimba. ⁷ Pe na noman

yi mił piip kin, enim ngond ei, kapli kun ka minj mołum. Nimbił erang na enim kin noman ka ngoł. Ei yi mił, enim pei Gos nge noman ka ei, na kin ngum ei, enim pei na kin noman ka ouni sinjing. Kunum tał pei, na kan ngii ele mult kunum ei ni, kunum ei na Gos ek ka ni tor kindip ele nge, dinga angip endinj. Kunum ele, enim na kin ouni erik kin, paki tok mulnjung. ⁸ Gos mendpił eim kanpi piinim ei, na ek keimi mendpił nip, yi mił ngond. Na noman dinga kindip op kin, enim kenmbii ni piip mił piinand mon. Na noman ka ngołum oł ei, enim kin ngop ele, Jiisas Kraiss na kin ngum.

⁹ Na enim kin Gos prei erip kin, kii sip ngop ei, yi mił, Na prei erip kin, enim nge noman ka wumb kin ngołum oł ei, dinga tonu ok, nga enim noman ka wii keimi ni, oł kun ka elmin oł ei piik kin, kun erngii ku. ¹⁰ Ei mił, en enim kapli oł kun ka elmin oł ei, mok tok kin, piik kun ka mendpił erngii. Nga Kraiss omba kunum owundu ele, enim Kraiss ningił ele, oł kun ka wii molk kin, oł kis endi enim kin mulerngii mon. ¹¹ Mułangin kin, Kraiss Jiisas eim enim kin oł kun ka ei, enim andan topu erang kin, oł kun ka oł ei, enim noman tuk ele kin, am piki top mułmba ei mułang kin, enim Gos nge embe ambił tonu kindngii ei, am ei tonu pupu pimba.

*Pol Kan Ngii Ele Pim Ei,
Gos Ek Ka Paki Mił Tum*

¹² Engnan no! Na noman piip mił ei, enim piingii ei, oł embin tui na kin tonu om ei, ek ka nge andlam ei, ondu ngunerim mon! Ei ek ka ei am pengli; wumb piinjing ni, oł yi mił erim. ¹³ Oł yi mił erim ei, Sisa ngii ele tep er mołmun wumb, opu wu ombu ni, nga wumb eipi pei ya mołmun wumb ei, na Jiisas Kraiss nge kongun wu ele nge, kan ngii pir ei, wumb na piinjing ku. ¹⁴ Wumb ombu, na kan ngii pinj ei, piik kin, poru ninjing. Yi erang, enginjpin noł kombur pei, Owundu kin pii gii ninmin ku. Nga en enim nge noman ele dinga sik kin, mund mong ei si kindik kin, am Gos nge ek ka ei, am nik dinga kindik endnjing.

¹⁵ Keimi, wumb kombur na embe punum nik kin, na kin noman kis piinjing. Piik kin, na to mani kindmin nik enjing. Pe oł ele nge, Kraiss eim ek ei ni tor kindnjing. Nga wumb kombur na Pol kin, noman ka piik ngok kin, Kraiss nge ek ka ni tor kindik kin, paki tok elmin ku. ¹⁶ Nga wu ombu piinmin, na ya kan ngii mołup kin, dinga kindip, opu orung mił erip, Gos nge ek ka dinga ni tor kindip mił ei piik kin, na noman ngonmun. Ngok kin, ek ka ei ni tor kindilmin. ¹⁷ Ba wumb kombur en enim nge embe el nge, piik nilmin. Nga Kraiss nge ek nilmin ei, noman kun palim mił ei, ni tor

kindnalmin mon. Na kan pir ek embin tui ombu tui mił, nik tuk kindik kin, oł yi mił elmin.

¹⁸ Pe nga ei epi nipe? Ei minj oł pei elmin ei, oł keimi mendpił min, oł kend yi mił elmin ku. Ei nge nik kin, Kraiss nge ek ka ei, nik wumb ngołmun. Oł ele nge na ka piind. Ei am ka minj piimbii.

*Pe Na Konj Muls Kin, Kraiss
Kin Ouni Mułmbii*

¹⁹ Nimbił erang na piip poru ninj ei, enim kunum kunum prei erik kin, na paki to ngołmun. Ngangin kin, Jiisas Kraiss nge Gui Ka ei nge, dinga na ngołum. Pe na piind epi ei, tonu onum ei, na paki tang kin, na am ka wii mułmbii. ²⁰ Pe yi mił erang kin, epi ei tonu omba ni, ka piip moł ek ei, ek ka wii tonu omba ele nge, kui er moł. Ei tonu wang kin, ei nge na ek nip tor kindinj na singambił kulermbii mon! Ermbii oł ei yi mił, na nam el oł ei, yi ku, erip mułmbii. Mułamb kin, pe na konj mułmbii kunum min, kułmbii kunum ei, na nge ngenj ei, Kraiss nge embe ele tonu omba. ²¹ Keimi, na nge noman ele yi mił palim. Pe na noman ei konj ka pep nim kin, na Kraiss nge embe ambii tonu kindmbii ei kapli. Ba pe, nga na kuls kin, na epin konu ele noman konj simbii ei, ka wii mendpił. ²² Nga na ya mei ele konj muls kin, na kongun end kongun ei, epi keimi tonu omba. Ba na nipe

andlam endi ekii sip ermbii ei, na piinand. ²³⁻²⁴ Na nam noman tuk ele tał palim. Na kolup pup kin, Kraiis kin epin konu ele ouni mułmbii ei, am ka wii. Ba na enim kin ya mei ele muls kin, ei nga na enim paki tumbii ei, ka wii ku. ²⁵ Na pii gii dinga nip kin, na piip poru ninj ei, nga na enim kin ouni mułup kin, enim paki tamb kin, enim pii gii dinga nik kin, ka wii piik mułngii. ²⁶ Yi mił palim ei piip kin, na nga op enim kin ombii. Nga enim na kin ka piik kin, Kraiis nge embe ambil tonu kindngii.

Pilipai Wumb Enim Pol Kin Tep Tok Ende Pu Molk Opu Erngii

²⁷ Ba enim andlam endngii ol ei, am kun ka erik andik kin, Jiisas Kraiis nge ek ka ele mił, ekii sik wumb eipi andan tok, yi mił erngii. Nga na op enim kenmbii min, nga na enim kin onermbii min, ei epi wii mił, ba na enim nge ek ei piimbii ele ei, enim noman ende sek kin dinga angk mułangin kin piimbii. Molk kin, noman ende sek kin, wumb paki tok, kongun dinga erik yi erangin kin, Kraiis nge ek ka ele, pii gii dinga nik mułngii. ²⁸ Na piimbii end ek ei, enim nge opu orung wumb ek endi ningii ei, mund mong enenjing. Pe enim mund mong enenjing kin, pe wumb en enim piingii ei, en enim dup konu kis ele ngenj kumbii kis singii. Ba Gos enim andan yi

mił tumba ei, Gos eim erang kin, enim sipi orung simba. ²⁹ Nimbil erang Gos enim Kraiis nge kongun ka erngii nipi kin, enim noman ka ngum. Enim Kraiis kin pii gii ningii nge nip kin, eim dinga ele mendpil ngunerim mon; ba enim Kraiis nge embe ele, ngenj kumbii singii nipi kin, enim eim dinga ngum ku. ³⁰ Na pii gii ele nge, ok opu dinga erir ei, enim kenik. Pe nga na opu end mił ele nge, ei enim piinmin. Pe enim piinmin ei, na opu end mił ol ei, sinim ouni tep topun er mułmun.

2

Sin Sinim Nge Noman Ele To Mani Kindpin Enginjin Not Noman Ngumun

¹ Pe enim Kraiis kin mułmun ei eim kin, noman tuk ele dinga silmin min? Pe enim eim noman ka sik piik kin, enim noman emin ka mułmun min? Enim Gos Gui Ka nge noman konj ele, ende mułmun min? Nga enim wumb eipi kin noman ngok, kaimb sik, yi elmin min mon? ² Pe yi mił pim kin, pe enim na kin noman ka mendpil piik ngungii ei nge, tonu omba ol yi mił palim. Enim noman ende sik kin, wumb eipi kin noman ka ngok ei, ol endeim mendpil pimba. Peng kin, noman ende sek mułngii. ³ En enim noman ele, embe wii ambil tonu kindnerngii mon! En enim noman ele, to mani kindik kin, nga wumb eipi

nge embe, to tonu kindngii wumb ei, ka wii ni piik erngii. ⁴En enim nge noman eke epi ei mendpił, tep er mulerngii mon! Ba enim wumb eipi nge noman eke, epi ei tep ka er mułngii ku.

Krais Eim Embe To Mani Kindang Kin Gos Eim Embe Ambil Tonu Kindim

⁵ Krais Jiisas nge noman endeim sirim mił ei nge, enim noman ende yi mił mendpił singii.

⁶ Kumb ok, Jiisas Gos kin ende mendpił multum. Ba Jiisas eim Gos nge noman dinga tep er mołum oł ei nge, dinga ambiił gii ni pi-inerim mon. Eim Gos kin ekii sipi kin, mandring mułum. ⁷ Mon! Eim nge oł dinga ei si kindpi kin, nga eim mei wu mił mani om. Opu kin, eim kongun wu wii mił, yi er mułum. ⁸ Wumb kenjing ei, eim mei wu mił mendpił mułum. Eim nge noman eke embe ei, to mani kindim. Kindpi kin, Gos nge noman eke ekii sipi erim. Oł yi nge pepi pang kin, eim kułum kunum ei, poru nim. Pepi pang kin, keimi ond peri eke kułum. ⁹ Kułang eke nge mendpił, Gos Jiisas nga konj sipi kin, eim to tonu mendpił kind mundum. Nga Gos eim embe ka wii mendpił endi ngum ei, wumb nge embe pei to mani kindim. ¹⁰ Kindrim embe ei, Jiisas pa nipi ngum. Ngang embe ei, tonu epin konu eke wumb ni, ya mei eke wumb ni, mei mandring eke wumb ni, wumb ni pei,

Jiisas eim endeim ambiił tonu kindngii. Kindik kin, nga mong gopsing pii polk kin, eim embe eke ek ka nik kin, eim nge embe ambiił tonu kindngii. ¹¹ Wumb pei gupu eke ek yi mił ningii. "Jiisas Krais ei Owundu," pa ningii. Yi mił nengin kin, Erinjpin Gos nge embe ei am tonu ba.

Enim Tilang Mił Tuk Wumb Pei Kin Mułngii

¹² Kaplı, na nge wumb puł ei yi mił, ok na enim ek ninj ekii sinjing ei, pe yi mił ku erngii. Na enim kin muls kunum eke, enim epi erngii ek ei ninand mon! Ba pe, na konu turii moł kunum eke, enim na ek ekii sik kin, am oł yi nge erngii. Gos enim sipi orung sim ei nge, mund mong erik kin tungu erngii. Yi erik kin, kongun dinga erik mułangin kin, Gos enim noman konj ka epi enim ngumbii nirim epi ei, ngang singii. ¹³ Enim piinmin ei, Gos enim noman tuk eke kongun erpi mołum. Nga Gos eim noman eke, enim noman tuk eke kindim. Kindang kin, nga Gos eim noman pałim mił, yi kongun erik mułngii. Yi erik mułangin kin, Gos enim kan ka kenmba.

¹⁴ Enim epi pei enmin oł ei nge ek mił enmin oł ei ni, kis piik, kii sik enmin oł ei ni, pei si kindik kin, er mułngii. ¹⁵⁻¹⁶ Yi mił erang, enim oł yi mił erik kin, enim kun ka mułngii. Nga pund mong endi, enim kin pinermba mon! Enim Gos kingam noł mendpił mułngii.

Nga enim noman tuk eġe, orpuġ miġ endi pinermba mon. Enim ek wumb noman konj ngolum ek ei, ambilġ gii nik muġngii. Ei molk kin, wumb tiġap eipi pii gii ninenjing wumb eġe, enim tuk molk kin, dup miġ tiġang erang kin, ya mei eġe wumb oġ kis eġmin wumb ei, kin muġngii. Muġangin kin, nga Kraiš Owundu tonu omba kunum ei, na enim kin pei ka piimbii. Piip kin, na noman eġe yi piimbii ei, na kongun wii miġ erip kin, nga nam nge dinga ei, wii miġ kindip ermbii miġ mon!

17-18 Enim nge pii gii ei, Gos kin kuġmaġ kaġiġmin miġ yi paġim. Nga kuġmaġ kaġiġmin poru nimba epi eġe, noġ wain bein toġmun. Yi peng kin, na miyem eġe, noġ wain miġ bein tok, enim kuġmaġ kaġiġmin poru nimba erang bein tok kin, tonu kindnjing pim kin, ei epi wii miġ. Ei na ka piimbii. Keimi, na enim kin ka piip ngumbii. Nga enim yi miġ ku, ka piingii. Enim na kin ouni ka piipin muġmun.

Timosii Nge Ek

19 Ba na Jiisas Owundu pii gii ninj kin, kapġi Jiisas eim noman eġe yi piim kin, kunum olt mon, na Timosii kindamb kin, enim kin omba. Nga Timosii orung opu, enim ek na kanpi neng piimbii. Piip kin, na ka piimbii. 20 Na nge wu Timosii miġ, nga wu endi mulaġim mon! Eim na kin noman ende sep ngolum. Ngopu kin, eim nge noman tuk eġe enim

paki tumbii ni dinga piilim. 21 Wumb eipi pei, en enim noman eġe epi ei, minj tep ka er moġumun. Molk kin, Jiisas Kraiš nge kongun ei, tep ka enaġmin mon. 22 Ba enim wu Timosii eim oġ ei piinmin. Timosii eim oġ kun ka eġim wu. Eim na Kraiš nge ek ka kongun erir konu eġe, eim na paki toġum wu. Ei eim yi erim ei, wu endeim kingam ei, eim arim paki toġum miġ, Timosii na kin yi eġim. 23-24 Pe na kanġii eġe tor op piip kin, na Timosii kindamb kin, enim kin sikir omba. Pe na pii gii nind ei, Jiisas Owundu eim andġam endi top simba. Nga kunum aninga kopur na yi ku, moġup kin, nga enim kin ombii.

Wu Epaproraisis Nge Ek

25 Na nam piip kin, wu Epaproraisis kindamb kin, enim kin omba ei, sinim nge enġinġpin. Na kongun ende wu ei, siġ opu ende eġmbilġ wu. Ok enim eim kindanġin kin, na kin opu ei, enim nge men ek nilim wu ei, na paki toġum. 26 Eim nge noman eġe, enim kin opu kenmbii ni piipi kin, noman embin topu moġum. Eim enġing paġim enim piinmin ei nge, eim noman embin to piinim. 27 Keimi, ok eim ening pim. Peng kin, eim kuġmba mandi erim. Ba Gos eim kin kaimb sim. Ba Gos eim kin mendpiġ, kaimb sinerim mon! Gos na kin kaimb sim ku. Gos eim oġ embin tui ei, na kin pei tonu omba ei, mon ni piipi kin, na paki

tum. ²⁸ Yi mił ku, na nam noman ełe, na Epaproraissis eim kindamb wang kin, enim nga kan ka kanik piingii. Ka piyangin kin, nam noman embin ei, aninga mani mił ba ku. ²⁹ Gos Owundu kin ka piik ngok kin, wu Epaproraissis omba nge, ka piik sik kin, enim eim kin noman ka piingii. Wu yi nge, enim embe ambil tonu kindngii. ³⁰ Wu ei, Kraiss nge konguner pupu kin, kulmba mandierim. Eim konj mulmbii ni piinerim mon! Eim kongun ei piipi kin, enim kapli na paki tunenalangin kin, eim ni piipi kin, na kongun paki topu poru niłang.

3

Kraiss Kin Pii Gii Ninim Wu Ei Wu Kun Ka Mendpit

¹ Angnan nol! Na ek ei yi mił polup poru nimbii end. Enim Jiisas Owundu kin noman ka piingii. Na pipe ei nga polt ei nge, na noman embin topu poland mon. Nimbil erang na pipe nga ei, polup enim ngond ei, na enim kin paki top ngond. ² Wumb kung owu mił, oł kis kanim kanim elmin wumb molmun ei, enim kanik kun erik mulngii! Nga wumb ei nge, lo ek ekii sik kin, ngenj kopsik elmin wumb ei enim kanik kun erik mulngii! Wumb ei ngenj kopsik elmin oł ei, andan tonum wumb ei, Gos nge wumb. ³ Ba sin sinim noman tuk ełe Gos nge Gui Ka ełe mulang kin, sinim andan topu kin, sinim Gos

nge wumb molmun. Yi mił Gos embe ambil tonu kindpi kin, nga Kraiss Jiisas kin ouni embe ambil tonu kindmin. Sinim ngenj kopispin oł ei, sinim nge pii gii ei, paki tunananim mon. ⁴ Pe na nge noman ełe yi pim kin, ngenj ełe oł ei, na Gos sipi orung simba nge andlam endi salim ei, na kapli paki tumba. Nga wumb kombur ngenj elmin oł ei, sin kapli paki tumba ni, pii gii ninmin ku. Ba na nam noman ełe, am mendpit, yi mił to piimbii. ⁵ Piyamb nimbil erang kunum angil orung nga tekliki o pang kin wumb kombur na ngenj kopsik. Na Esrel nge wu. Na Benjamin nge tilap wu mol. Eipru wumb ei na miyem ende. Na lo ek ei, na am keimi ekii sil wu. Ba oł ombu ei nge, na Gos sipi orung sinermba mon. ⁶ Gos nge kongun ełe, na dinga kindip kin, ekii sip enj. Na Gos nge wumb ei, oł embin tui ngop endinj. Nga yi ku, na wu endi na lo ek ekii silim min, nip kii simba ei, na mong endi pinermba mon. ⁷ Ba epi pei salim ni, na embe ambil tonu kindngii ei, epi wii mił ni piind. Nimbil erang, Kraiss mendpit molum ni piind. ⁸ Jura wumb oł ei nge, na piip ninenj mon. Nimbil erang Kraiss Jiisas eim na nge Owundu molum ei na piind. Pe na ni piind ei, Kraiss kin pii gii nipin enmin ei, keimi ni piind. Na Kraiss nge oł ei ekii sil. Sip kin, oł eipi eipi pei si kindip, epi pei ombu, epi mol wii mił, ni pi-

ind. Yi erip kin, na Kraiſ eim, am ambil̄ gii nimbii ni piind. ⁹ Pe na Kraiſ kin dambiltip ende pup moł. Lo ek ełe, na wu kun ka eł wu nimba ei, na piinermbii mon! Nam oł yi nge eł, embe kun ka piimba ni piind. Piip kin, Kraiſ kin pii gii nind ełe nge, Gos eim na pii gii nind ei, eim na wu kun ka nimba. ¹⁰ Na Kraiſ am pii pol tumbii. Nga eim angpi konj tonu om. Kunum ełe, na Kraiſ eim nge dinga ei, na kenj. Na eim nge dinga ei, pii pol tumbii ni piind. Na Kraiſ eim kin ende pup kin, eim ngenj kumbii sinim ei, ouni simbii ni piind. Eim Gos kin ekii sipi, piipi kultum epi ei nge, na eim piip kin, yi ku ermbii ni ambil̄ip gii nip moł. ¹¹ Na dinga kapli erim kin, na oł yi mił erip kołup kin, nga tukpu ełe, nga op konj pup kin, Kraiſ kin epin konu ełe bii ni piind ku.

Pol Eim Sikir Pupu Kin, Epi Ka Wii Ok Silim

¹² Na yi mił ni piinand. Nam Kraiſ nge elim oł kun ka pei sip poru ninand mon! Ba oł ei nge, na kongun dinga erip ambil̄ gii nip moł. Yi erang kin, Kraiſ Jiisas eim yi mił erpi kin na ambil̄ gii nip mołum. ¹³ Engnan noł! Kraiſ nge oł ei, sip poru nip moł ni, piinand mon. Ba na noman endeim mendpil̄ pałim. Na oł ok nge kanim kanim pei enj ei, si kindip poru ninj. Si kindip kin nam kongun dinga erip ekii se, epi ka wii tonu omba epi ei, simbii ni

piip end. ¹⁴ Na andlam dinga sikrił ei nge, sikir pup kin, epi ka wii ei yi mił, Kraiſ Jiisas nge noman konj ka wii ełe mendpil̄, simbii ni piind. Nga epi wii endi mon. Gos Kraiſ kin na wii topu sipi kin, orung sim ei, na epin konu ełe tonu bii ni, wii topu sim.

¹⁵ Pe sinim nge noman ełe, Gos kin noman dinga Gos nge wumb mendpil̄ mił pim kin, pe na ek ninj mił ei, ekii singii. Ba enim noman endi eipi pim kin, pe Gos eim enim noman ełe, kapli andan topu kin, er kun ermba ku. ¹⁶ Ba sinim Kraiſ nge oł kun ka wii sinjpin oł ei, am ambil̄ gii nipin mułmun.

¹⁷ Engnan noł! Enim pei na end mił oł ei, pei ekii sik, erik poru nei. Nik kin, wumb oł kun ka yi nge enmin ei, kanik kun erik kin, enim oł ei ekii sik, yi er mułngii ku. ¹⁸ Na ok, enim kunum kunum kanip ek ninj ek ei, nga enim kanip nind ku. Pe na ningil̄ ełe ke nind. Wumb pei Kraiſ nge ond peri ełe kułum ei, wumb opu orung mił enmin. ¹⁹ Wumb ei, en enim nge ngenj noman ełe, gos mił to tonu kindmin ni, yi piinmin. Wumb oł singambil̄ pałim epi ei, en enim noman ełe, ka ka piik enmin. Erik kin, nga mei ełe epi kis ombu, noman to piik er andinmin; ba wumb ombu nge, dup konu ełe, ngenj kumbii dinga singii. ²⁰ Ba sinim, epin konu nge, wumb mendpil̄ mołmun. Owundu, Jiisas Kraiſ tonu epi si kindpi

kin, mani mei ele omba nge, enim kui er mołmun. Mułangin kin, opu eim sinim sipi, orung simba ei nge, sinim kui er mołmun. ²¹ Pe nga Kraiss opu kin, sinim nge ngenj wii ei erang kin Kraiss nge ngenj konj ka wii, yi mił simba. Seng kin, sinim Kraiss nge tiłang owundu ei mił, sipin mułmun. Nga eim nge dinga ele erang kin, epi pei ei, eim kin mandring mułangin kin, eim tep er mołum.

4

En Enim Noman Ende Sek, Noman Ka Piik, Noman Ka Singii

¹ Angnan noł! Kraiss nge oł yi mił palim ei piik kin, enim Jiissas Owundu kin dinga angk mułngii! Na ek nind mił mułngii. Na enim kin noman ngoł. Ngop kin na enim kin kaimb sił, nga enim na kin noman ka piik ngangin kin, enim na nge noman ka puł mił, wumb ka mołmun.

² Elip Yuoriya kin Sindikii elip amb tał elip piyeł. Elip Jiissas Owundu kin noman ende singił. ³ Pe nim na nge kongun ende wu mendpił. Na nim kanip ek nind. Nim amb tał ei paki to! Amb tał na kin, Gos nge ek ka eł, tep topun kongun ka er endin-jpin. Pe Klemin ni, na nge kongun ende wumb ni, amb tał kin kongun ende enjing. En enim nge embe ei, noman konj singii pipe ele palim.

⁴ Kunum kunum enim Jiissas Owundu kin dambiltik

ende puk ei nge, ka piik ngungii. Na ek nga nind ei, enim Jiissas kin ka ka piingii!

⁵ Wumb pei enim kin piingii. Enim wumb eipi kin, oł emin ka ełmin. Nimbił erang Jiissas Owundu mandi orung omba enim. ⁶ Enim epi endi kin, noman embin kulerngii mon! Ba enim eipi epi endi simin ni piik erngii ei, enim Gos kin prei erik, kii sik, eim kin kunum kunum noman ka piik ngok, yi erngii. ⁷ Gos nge noman emin ka oł ei, sinim ngołum ei, mei wumb pei noman dinga ei to mani kindnim. Nga Gos nge noman emin ka oł ei, sinim Kraiss kin dambiltipin ende pupun mołmun nge, noman tuk ele ni, noman ei Gos tep ka er mułmba.

⁸ Engnan noł! Na ek endi nga nimbii end. Oł pei ei oł keimi ni, pe nga oł ei nge, noman ka wii er palim ni, nga oł kun ka ni, nga oł kis endi penj mulałim oł ei ni, nga oł ka wii ni, nga oł kun ka ei nge embe ka palim. Nga oł ombu pei, eim oł kumb ele oł palim ei ni, nga oł ombu pei wumb embe ambii tonu kindinmin, oł ombu nge pim kin, enim kunum kunum noman ele piik er mułngii. ⁹ Oł ombu pei, na enim nip andan top ngunj ei, sik poru ninjing. Nga oł epi pei piik kanik, er poru ninjing oł yi nge, enim kunum kunum yi erngii. Yi erangin kin, Gos noman emin ka sinim ngołum ei, enim kin ouni mułmba.

Pilipai Wumb Epi Ka Ei, Wii Ngunjung Ei, Pol Eim Noman Ka Piipi Ngum

¹⁰ Na noman ka owundu piip kin, sinim nge Owundu ngond. Pe nga enim na kin noman nga to konj keimi ok, enim na piik; ba enim ongii nge andlam endi sineririm.

¹¹ Na epi endi sinalim nip kin, yi kii sinand mon! Na oł yi nge, ei piip poru ninj. Pe oł kanim kanim na kin tonu om kin, na oł ei nge, noman to piinermbii mon. Na noman ełe epi ombu ei, kaplı ni piil.

¹² Na wu endi epi sinalim mił, yi na ka piip muls. Mołup kin, na epi pei ambil gii ni ka piip muls ku. Wumb kuni pei nołmun oł ei, na ka piip moł. Nga wumb kuni tołum oł ei, na ka piip moł ku. Wumb epi pei seng mołmun oł ei, na piind ku. Nga wumb epi sinerang er mołmun oł ei, na piind ku. Na kunum kunum konu orung orung pei, na kaplı oł pei ei, kaplı ni ka piip moł. ¹³ Krais eim am dinga ngolum. Nga eim nge dinga ełe, na epi pei kaplı ermbii.

¹⁴ Ba enim oł ka erik kin, na kin paki tok kin, na embin tui ko wupun ei sinmin.

¹⁵ Pe enim Pilipai konu ełe wu amb, en enim yi mił ni piinmin. Ok na Gos nge ek ka ni tor kindip endinj kunum ei, na na andip pup kin, Maseroniya konu ełe tor punj kunum ei, Gos nge tilap wumb endi, nga na kin o ende punenjpin mon. Nga epi ka ngok ełmin oł ei, endi enenjpin mon ku. Ba

pe enim mendpił, oł yi enim. ¹⁶ Keimi, na Tesalonaika konu ełe muls kunum ei, enim yi ku na kunum endeim paki tunjung. Nga ekii se, enim na paki tunjung ku.

¹⁷ Pe na nam ka wii epi endi enim kin simbii nip kin, kan sinenj mon. Na noman ełe ei, enim nge oł ka ei, Gos nge epi ka wii enim ngumba. Ngang kin, enim epi ka wii ei singii. Nimbil erang enim na paki tunjung. ¹⁸ Ba am epi pei, na kin am kaplı er salim ei, na sinj poru nim. Na ngii konu ei, epi pei piki to mołum.

Enim nge ka epi wii ngok kindnjing ei, Epaprorais is ngangin kin, tu wum ei, na sinj. Epi ka wii ngunjung ei, Gos kulmał kalımin muru ka tołum mił, yi palim. Epi ei, enim Gos ngunjung ei, Gos eim epi yi nge silim. Pe Gos eim noman ełe ka piilim. ¹⁹ Na nge Gos ei, eim epi kanim kanim ka wii Krais Jiisas kin salim. Pe nga enim epi endi sinarpi nim kin, Gos eim kaplı enim kin ngumba.

²⁰ Gos ei Gos, sinim nge Erinjpin Gos. Yi peng piipin kin, sinim Gos eim embe kunum kunum ambil tonu kindmin, ei keimi!

Ek Aninga Kopur Nga

²¹ Krais Jiisas nge wumb ei kin, na ek ka nip 'Mułeyo' nind! Angnan noł! Na kin mołmun ei, enim kin ek ka nik, 'Mułei,' a nik ngonmun. ²² Gos nge wu amb ni, wumb pei enim kin noman ka piik ngok, "Enim mułeyo!" ninmin. Wumb

kombur king owundu Sisa
ngii eġe kongun eġmin wumb
ei, en enim dinga puk kin,
'Enim muġeiyo!' nik yi en-
min.

²³ Jiisas Krai Owundu nge
noman ka ei, enim kin moġpu
kin, enim noman tuk gui eġe,
paki tang kin, ouni muġngii.

Pol Mon Kolosii Wumb Polpu Kindim

Pol Mon Polpu Kolosii Wumb Ngum

¹ Na Pol Gos eim nge noman ele, na to tonu kind mundang kin, Krai Jias nge ek se andilim wu, Timosii sinim enginjin. ² Mon ei polpu kin, Gos nge wumb Kolosii konu owundu ele mulmun ei ngonmbu. Sinim enginjin en enim Krai kin pii gii nik molmun. Pe Gos sinim Erinjin eim enim noman ka ngopu kin, nga noman emin ngolum.

Prei Elmbil Kunum Ei Ek Ka Nipil Gos Ngolmbu

³ Sil prei enmbil kunum ei, ek ka nipil, enim kin Erinjin Gos nge sinim Owundu Jias Krai ngonmbu. ⁴ Nimbil erang sin piinjin ei, enim Krai Jias kin pii gii nik kin, nga enim Gos wumb tilap ele pei noman ngonmun. ⁵ Kunum ele, ek keimi Gos ek ka kumna opu, enim kin orum. Wang kin, enim piik ei, epi ka enim simin ni piik mulk, epi ei ngurum. Kapli enim pii gii kin, noman ngonmun ol, enim simin ni piik muljung epi ei, tonu pel ele palim ei, enim singii nge tonu epin konu ele salim. ⁶ Gos ek ka ei, epi ka nipi, tu wang nge pupu kin, mei ele wumb konu ele orung orung pei punum. Pamb

kin, yi mil, enim kin kunum kumna ek ka piinjin ei, Gos enim kin noman ka ngum ei, enim ok piinjin ei, keimi pim. ⁷ Enim ek ka ei, Epapras kin, piik kan sinjin ei, sin noman ka eim kin ngamin kin, sin kongun ende wu, eim sin kin kongun ermin mil, Krai kin kongun dinga ka erpi kin, kunum kunum ngonum. ⁸ Epapras eim sil kin ek yi nipi ngum. Ngum ei, enim noman kuljung ei, Gos Gui Ka enim ngum.

⁹ Pu ele nge, sil kunum kunum enim kin prei enjin ei, enim mulmun pa ninjin kunum ei, sil Gos kin kii sinjin ei, eim noman ele erngii ol ei, paki tang piingii. Nga Gos Gui Ka enim kin epi kanim kanim ngum. ¹⁰ Nga enim pek kin, mulk pungi ei, Owundu eim noman pimba mil erangin kin, Gos eim kunum kunum ka piimba. Enim kongun kanim kanim ka wii erangin kin, mong ol kun ka wii tumba. Nga enim kapli ol kun ka ei, Gos kin piyangin kin, enim noman ele piki top mulmba. ¹¹ Enim kapli ei, Gos nge noman dinga ka wii kapli er dinga kindmba ei, kapli paki tang kin, enim epi kanim kanim tonu omba ei, enim dinga puk kin, kui erik mulngii. ¹² Nga enim ka piik, ek ka nik kin, Erinjin Gos ngungii ei, eim enim to tonu kindim ei, kapli enim eim epi singii pa nim, epi ei singii. Enim kapli singii ei, Gos eim kin pii gii ninjin wu amb ei,

sinim tilang enim konu ele mołmun. ¹³ Gos eim sinim emii owundu pim konu ele oł kis erpin mulnjpun ei, eim sipi orung tu wum. Nga eim sinim eim kingam Jiisas Gos eim noman ngołum kangi ei, tep er mołulum konu ele tuk kindim. ¹⁴ Gos kingam eim sinim se orung sim. Nga sinim oł kis si kindpi, kil ngang kin, sinim kun ka wii mołmun.

Krais Eim Nge Oł Nin Eim Nge Kongun

¹⁵ Sinim Gos eim kinanmin; ba Jiisas kaninmin ei, eim Gos mił ku mołum. Krais eim Gos kingam kumna ei, kumb ok mendpił multum. Mułang kin, eim epi kanim kanim endi sineririm. ¹⁶ Gos eim epi kanim kanim pei eririm ei, Jiisas kin ouni molkuł eririm. Nga tonu epin konu ele, nin mani mei ele epi pei eririm ei, epi kanim kanim kanmin epi nin, kinanmin epi nin, ei pei eririm. Gui mił noman dinga pałim sinim kinamin wumb ni, nga owundu wumb ni, nga tep enmin noman dinga pałim wumb ni, nga konu orung orung mei ni epi pei Gos eim neng kin, Krais eririm ei, eim nge epi eririm. ¹⁷ Epi kanim kanim endi er sineririm kunum ei, Jiisas eim ok multum. Epi kanim kanim Krais eim dambiltpi se ende kindnim ei, eim dinga ele, epi kanim kanim ombu erang kin, tonu onjung. ¹⁸ Jiisas eim Gos nge pii gii wumb tep er mułang

kin, kongun kun enmin. Gos nge pii gii wumb ei, eim nge wumb tilap ei, men tołmun ngii mił mołmun. Gos nge pii gii wumb noman konj ei, eim pułe mołum. Wumb Jiisas kumna kui tok pendnjing konu ele si kindpi kin, nga angpi tonu opu, konj mułum. Ei nge eim mołpu kumb ele kindpi kin, wu num mołpu kin, epi kanim kanim ombu ngopu tep elim. ¹⁹ Ei nge, Gos eim noman ele, epi kanim kanim pei kun mendpił, Jiisas kin erim. Ei yi mił ku, Gos eim oł ei nge, Jiisas kin kindang, piki to mołum. ²⁰ Jiisas ele nge, Gos eim mei wumb orung orung pei ni, tonu epin epi kanim kanim pei ni, eim kin sipi, orung simbii ni piim. Ei nimbił erang, eim ond peri ele to kundnjung. Jiisas ond peri kułum ei, Gos eim noman emin peng ele, ya mani mei ele wumb ni, nga tonu epin ele wumb ni pei kanim kanim eim kin sipi orung eim kin simba erim.

²¹ Ok kunum endi, enim Gos mołum konu ele, enim eim kin turii enj mulnjung. Mułangin kin, enim noman tukrung ele, eim kin opu orung erik mulnjung. Nimbił erang enim noman kis to piik, er mulnjung. ²² Ba pe Jiisas eim ngenj ei ond peri ele kułum ei, Gos eim enim kin erpi sipi kin, eim kin orung seng kin, eim kand nołum wumb mulnjung. Yi er pendpi kin, ek kend ende enim kin pinerang ele, eim

mołum konu ełe, enim kun tuk simba. ²³ Enim kaplı pii gii ambil gii nik, dinga erik mułngii! Mon peng kin, enim pii gii ninjing ełe, kaplı nga noman epi to piinerngii mon! Nga enim kumna kin ek ka piik, pii gii ninjing, pii gii ei, kaplı wakin tunerngii mon! Ek ka ei nge, na Pol kongun wu mołup kin, ek ka ei, wumb mei orung orung konu pei ni tor pum.

Gos Eim Pol Kindang Pupu Kolosii Wumb Tilap Paki Tum

²⁴ Pe na Pol, na ka piip kin, ngenj kumbii ei, enim kin sip kin ngond ei, na kaplı Kraıs eim, sinim peng embil mił mołum. Sinim pii gii wumb ei, eim ngenj simb angil pei kulpun ngopun mołmun. Kraıs eim ngenj kumbii sim ei, poru ninerim ełe, na paki top erip kin, poru nimbii nip end ei, eim nge pii gii wumb ełe, na oł yi mił end. ²⁵ Gos eim na kin kongun ngum ei, enim nge paki tumbii kongun ei, Gos ek ka mong keimi ei pei ni tor kindił. ²⁶ Ek ka ei, kumb ok wumb mulk kunum ei, koi er pirim. Ba akip eim nge wumb tilap ningil ełe peni ełe opu, poru ninim. ²⁷ Gos ek pii gii ninenjing wu amb enim andan topu ngang kin enim kaplı piingii. Piik kin, ek koi er pim ek ei, ka wii mendpił pim konu ełe ba ni, tilang owundu mendpił ni, eim nge wumb tilap paki tang kin, piingii ei, eim embe tonu ba. Pang kin, ek koi er pim ek

ei yi mił; Kraıs enim kin tep to tuk mołum ei, enim kaplı eim kin kui er mułangin kin, kaplı enim embe ambil tonu sipi ngumba. Nga Gos nge tilang epi ka wii pei ei, enim Kraıs kin yi ku singii. ²⁸ Kaplı sin Kraıs nge ek ka ni tor kindpin andan topun kin, enim wumb pei ngonmun ei, sin noman dinga kanim kanim nipin kin, andan to ngonmun. Ngopun yi erpin kin, Gos eim mołum konu ełe, wumb endeim endeim tu wunmun. Tu wangin kin, Kraıs kin dambiltpi se ende molk kin, dinga kindngii. ²⁹ Yi mił, na kongun dinga wii end ei, Kraıs eim noman dinga kis na ngonum ei, tuk na kin kongun enim.

2

Enim Kaplı Pii Gii Dinga Nik, Ek Kend Bul Ngok, Jiıas Kin Ekii Singii

¹ Pe na enim kanip ek nimbii nind ei, na kongun dinga erip kin, enim kin ngunj. Nga Leiyorisiya konu ełe mołmun wumb kin, nga wumb epi pei na kin kanik, piik enenjing wumb ombu, yi ku nip ngond. ² Na yi eramb kin, en enim noman tuk kaplı dinga peng mułngii. Nga en enim wumb endi ongii ei, noman ngok yi erngii. Na yi piind ei, enim noman ka peng ełe, kaplı enim pii gii er dinga kindmba. Na noman yi pałim ei, enim kaplı Gos ek koi er pałim ek ei, pule piingii ei, Kraıs eim, ek ei koi er pałim

ek ei nge, puŕe eim. ³ Ku kon eŕe piki topu moŕum ei, yi miŕ ku. Gos nge noman kanim kanim ka wii paŕim ni, eim noman eŕe ek keimi kun ka paŕim ni, noman koi er paŕim ei, Kraiŕ eim kin piki to moŕum.

⁴ Na enim kanip nind ei, wu endi enim ek ka ka nipi kin, noman to ak tumbii ni ermbe ei, kapŕi enermba. Yi peng kin, na ek ei nind.

⁵ Na enim kin tep to mulaŕ; ba na noman tuk enim kin moŕ. Nanim enim kin ka piip kin, enim kanip moŕ ei, enim kongun kun erik, noman ende sek molk kin, nga Kraiŕ kin, pii gii nik dinga kindinmin.

Sinim Kapŕi Kraiŕ Kin Tep To Moŕpun, Noman Konj Simin.

⁶ Enim Kraiŕ Jiisas Owundu pii gii nik kin, enim noman tuk eŕe sinjing. Yi miŕ ku, nga enim eim kin dambiltik se ende puk muŕngii.

⁷ Enim Kraiŕ kin dambiltik se ende puk kin, dinga puk angik muŕngii! Muŕngii ei yi miŕ, ond dumbuŕ poŕpu, mer mani mei eŕe pupu kin, dinga angilim. Enim kapŕi ek ka ei, sin enim kin andan to nipin kin, ngunjpun ei miŕ, enim pii gii dinga nge sik muŕngii! Nga kunum kunum enim ek ka nik kin, Gos ngungii.

⁸ Enim kanik kun erik muŕngii! Mon peng kin, wu endi ek kend topu ek nipi kin, mei wumb ek nipi enim ngumba. Eim ek keimi nipi enim ngunermba mon! Wu yi nge, ei ek ok kupenjing

niŕmin oŕ ei, yi nik kin, nga pii gii ninanmin wumb en enim noman eŕe piik eŕmin oŕ ei, ek yi miŕ ningii ku. En enim nga Kraiŕ kin ek ka nik tor kindnaŕmin. ⁹ Enim piinmin; epi kanim kanim oŕ kun ka ni, noman konj ei, Gos eim nge oŕ kun ka wii ei, Kraiŕ eim ngenj eŕe moŕpu kin, piki tonum. ¹⁰ Eim moŕpu kin, Gos eim wu num kumb eŕe kindpi kin, lo ek kanim kanim pei kin, noman dinga kanim kanim pei, nga eim endeim mendpiŕ. Nga enim Gos kindpin kin, wu Kraiŕ kin dambiltik se ende pu molk kin, eim nge noman konj kunum kunum epi keimi epi ei sinjing.

¹¹ Enim Kraiŕ kin dambiltik se ende puk kin, nga enim oŕ keimi erik kin, ngenj kopisiŕmin ei Gos wumb moŕmun nik kin, oŕ yi eŕmin. Kraiŕ oŕ erim eŕe, sinim ok enjpin oŕ kis ngenj eŕe, epi dinga si kindpin kin, poru ninjpin. Kraiŕ nge oŕ ei, oŕ keimi. ¹² Noŕ pinjing kunum eŕe, Kraiŕ kin dambiltik ok, se ende puk mulnjung. Nga enim noŕ mandring punjung ei, enim eim kin kui miŕ tunjung. Nga enim tonu onjung ei, enim Gos nge noman dinga enim Kraiŕ kin pii gii ningii. Nik kin, ei eim Jiisas tukpu eŕe, er konj kindim. Nga noŕ pinjing eŕe, Gos eim enim Jiisas kin, er se konj ende kindim. ¹³ Enim ok kunum endi, kuŕii wumb miŕ mulnjung. Nimbil erang enim oŕ kis kanim

kanim enjing. Erangin kin, enim Jura wumb mon; ba wumb tilap eipi molk kin, lo endi pinałim. Ba Gos pe enim erpi sipi kin, Jiisas kin ende kindpi kin, nga si konj sim. Gos eim sinim oł kis kil ngopu, si kindim. ¹⁴ Lo ek kanim kanim mon ełe mułum ei, sinim to mani kindmba erim ei, Gos eim si kindim. Ek ei yi nirim, “Sinim wumb kis mulnjpun; ba Gos lo ek ei, to pułpeł topu kin, Jiisas sipi ond peri ełe nil topu, poru nim.” ¹⁵ Mei wu num dinga kin, nga emii peng dinga mulnjung dinga ei, Gos Kraiss kin eim sipi, si kindim. Eim dinga wu num ei, mei wumb pei andan topu kin, ond peri ełe, Gos wu ombu topu, kambiiipi mani kindim. Kindpi kin, ei wumb pei ningił ełe, wu ombu en enim, epi wii mił mołmun.

¹⁶ Yi mił, wu endi nga ek wii nipi kin, enim kin lo ek ekii sik kin, kuni nin noł nungii ełe; nga kunum owundu tonu omba kunum; nga oi konj tonu omba kunum kuni bii nungii; nga kor kunum piik erngii ek ei, piinerngii mon. ¹⁷ Lo ek ombu min, men mendpił ekii se omba epi andan tonum; ba Kraiss eim Owundu mendpił mołum. ¹⁸ Enim wumb eipi kin kos erngii. Nga oł endi kun punermba ei, nemin er kun erngii pa ninerngii mon. Nimbił erang si sinim or kumb mił epi kenjpin ełe, ermin nik enmin. Nga enim sin si

mani kindamin kin, enjel kin men tok kin, er ngumun nik erngii. En enim oł ei nge piik kin, enim bong ninanmin ni piik kin, enim kin andan tonmun. Nga en enim oł yi enmin; wumb ei en enim bong ninmin. Nimbił erang en enim noman tuk ełe, oł kis ermin ni piik enmin oł ei nge, mei wumb noman piilmin oł ei nge piinmin. ¹⁹ Wumb yi nge, Kraiss wumb tilap mon. Kraiss ei sinim peng embił mił mołum ei, sinim pii gii wumb ei eim ngenj simb angiił pei kułpun ngopun kin, mołmun. Sinim dambiltpin se ende pu mołmun ei, eim ngenj simb angiił pei dambiltpin ngenj ende pupun mołmun. Sinim ngenj dinga sinim ei, Gos eim dinga ełe opu, ba ni piinim mił punum.

Sinim Kraiss Kin Ende Kol Poru Ninjpin

²⁰ Enim Kraiss kin tep to kolk poru ninjing. Nga mei wumb noman ełe epi kis dinga pei wakin to si kindnjing. Nimbił erang enim wumb lo ei ekii sinmin. ²¹ Lo ek ombu yi ninim, “Nim angiił epi ełe embilnjii mon!” Nga epi ei, “Nim gupu ełe tuk kindnenjii mon?” Nga epi ei, “Nim angiił tuł epi ełe ngunenjii mon!” ²² Epi ombu sik kongun erik kin, yi erangin kin, poru ninim. Sinim wu lo ek nimin ek ei, sinim piipin kin, ekii simin. ²³ En enim lo ek ei, epi ka ni piik kin, sin sinim men topun ek nipin kin, ekii sipin, tep ermin ni enmin. Nga

ei, en enim ngenj ele, dinga kindpin kin, oł ei ermin, ni piik enmin. Nga sin sinim bong ninarpin ele, oł yi ermin nik enmin. Ba en enim oł ei enmin ei, paki tunanim mon! Nimbił erang enim epi ok elmin epi ei, piram enim kin tuk pałim. Nga en enim ngenj ele, oł kis enmin oł ei nge, mani kindpin kin, si kindnanmin mon.

3

Gos Sinim Krajs Kin Ouni Er Konj Sim

¹ Pe nga enim Krajs kin ouni er si kindang kin, angik nga konj onjung. Ok kin, kaplı enim noman tuk ele, tonu epin epi ka wii ei, piik er mułngii. Nimbił erang tonu epin konu ele, Krajs eim Gos angil ele tundung mandi ele, eim king mołum.

² Kunum kunum enim tonu epin konu epi ele, noman to piingii! Enim ya mani mei ele epi kaplı noman to piin-erngii mon! ³ Nimbił erang enim ok nge oł kis elmin oł ele nge poru neng kin, kulnjung. Nga enim noman konj ei, pe Krajs kin koi er pałim ei, Gos kin mandi pałim. ⁴ Krajs eim sinim noman konj kunum kunum mołmun ei, pułwu mołum. Ekii se, eim konu peni ele orung omba kunum ei, enim yi ku, eim kin ouni peni ele, eim nge tilang dinga owundu enim konu ele ongii.

Sinim Noman Ok Nge Si Kindpin Wumb Konj Tonu O Mołmun

⁵ Yi mił, enim ya mani mei ele oł kis oł ei, poru neng kin, to kundngii. To konduk kin, ei enim kin mołum ei, amb eipi kin ngundmun ni noman pałim ei nin, nga wumb en enim oł kis ermin ni piik noman ele yi peng piinmin ei nin, nga oł kis ele eramb nip noman yi pałim ei nin, nga kanik nuwa sinmin ei nin, nga wumb en enim noman ele kan simin ni piik bun bun sinmin, oł yi nge, ei gos kend kin men tok er ngonmun.

⁶ Wumb oł yi elmin wumb ei kin, Gos kaplı kumep kis to ngopu, orung kindmba. Nimbił erang wumb ei, Gos ek ekii sinenjing. ⁷ Okrii en enim, oł kis ombu nge erik, molk endik oł kis ei nge, enim tep erpi, se endrim. Se endang kin mulk, nga enim oł ei pei enjing.

⁸ Pe enim oł kis ei yi enjing ei, si kindngii ku. Ei yi mił, noman kis tonu onum; nga jikii pang piinim; nga wumb endi kin noman kis piik ngonmun; nga ek ninmin ei, wumb epi piik kis piik noman kis pałim; nga ek kis penj mułum ei, ninmin yi enerngii mon! ⁹ Enim enjing kin, ek kend tunerngii. Enim ok, oknge enjing oł kis ei, mer noman tuk ele pałim ei, si tor kind, si kindnjing. ¹⁰ Pe enim wu konj mił, tonu ok poru nik kin, si kindnjing ei, Gos enim kin noman konj tuk ele wumb konj mił, ei erpi mundum. Nga kunum kunum Gos eim noman ka ngopu kin, Gos

eim mił er kindang mołmun. Nga Gos Pułwu eim erang kin, wu ei tonu opu, wu konj mołpu, yi erang kin, Gos eim mołum mił, ei pii gii nik kin, pii poł tungii. ¹¹ Oł yi mił enjing ei, enim ninanmin mon! Enim Jura wumb mon; ba pe Jura wumb kin ende mołmun. Nga ngenj kopsik ełmin ei, Gos nge wumb ei kin, ei nge ninanmin ei pinalim. Nga wu endi ngenj kopisnarik ełmin wumb ei nge ninamin ku. Nga wumb kombur am ei tonu ond pin ele mołmun wumb ni, wumb eipi ei wumb ombu en enim kung simbii mił kapli molk andilmin wumb ni, nga kongun wii er ngok kin ku sinałmin wumb ei nge, wumb wii mił molk kin, en enim noman ele ermin ni piłmin oł ei ełmin. Nga wu tał ende mołmbuł. Kraiis oł kanim kanim pei erang kin, opu ende mił palilim. Nga Kraiis eim tuk wumb eipi eipi kin, pei mołpu si kindnim.

Sinim Wumb Noman Ngomun Oł Ei Simin

¹² Pe nga Gos enim to tonu kindim mołmun. Nga enim eim nge wu amb mułangin kin, nga eim enim. kin noman kulpu ngonum. Yi mił, nga enim oł yi nge, ei sik kin, nga enim yi erngii. Enim wumb pei kaimb sik kin, wumb pei kin oł ka erngii. En enim noman ele kapli ambil mani kindik kin wumb kin oł dinga palim mił, erangin mon! Nga enim kin oł ende erik ninjing kin, kan

wiik tangin erngii. ¹³ Pe nga wu endi enim mołmun konu ele mołpu kin, eim oł kun pinerim oł endi erang enim kin mong endi tonu omba. Enim angnan noł kapli kin wii tangin kin, eim oł erim ei si kindmba. Gos Owundu enim oł ei si kindpi poru nim. Yi mił ku, enim wumb eipi oł kis enjing kin, oł ei si kind yi erngii! Nimbil erang sinim nge Owundu eim sinim oł kis enjpin ei, si kindim. Si kindpi kin, ei mił ku sinim yi ermin! ¹⁴ Pe nga wumb noman koltmun oł ei erpi, tondrung pupu kin, oł kanim kanim pei ngonum. Nga oł ei, epi kanim kanim ombu, ambil sipi kin, se ende kindmin. Pe enim wumb noman kultmun oł ei nge singii. ¹⁵ Kraiis eim enim noman emin pii ngolum. Nga noman emin pii ei nge, enim noman ele tep er mołpu kin enim dinga ngumba. Gos eim enim to tonu kind mundum ei, ngenj ende mułmun ei, noman emin ngungii oł ei singii. Nga enim kunum kunum kapli ek ka nik kin, Gos kin kunum kunum ngungii. ¹⁶ Kraiis ek keimi kapli, enim kin keimi noman ele tuk mułmba. Enim kapli, wumb endeim endeim kin andan tok kin, er kun erik ngungii! Enim kapli, noman ele ek ka nik kin, Gos kin ngok kapli Sam golang nik, men tok golang nik Gui Ka er dinga kindmba golang ei nik, yi erik kin, Gos kin noman ka piik ngungii. ¹⁷ Nga epi kanim kanim pei

ek tangk kin, kongun erik erngii ei, enim kapli Jiisas embe Owundu dinga ele erngii. Nga eim embe ele, kapli enim ek ka nik Erinjpin Gos ngungii.

Wu Amb Tal Kangi Ambil Kin Oł Ei

¹⁸ Enim amb, wenjing ek nimba ei, enim piik ekii singii! Sik kin, oł yi erngii ei, Gos kin pii gii ninjing wumb oł palim mił erngii.

¹⁹ Enim wu, kapli en enim embnjing noman ngungii! Nga enim kapli yi erik embnjing noł kin, ek dinga nik kin, noman embin pimba oł ei, enerngii mon!

²⁰ Enim kangil kapli, ernjing menjing ek kanim kanim pei ningii ek ei, ekii singii. Gos Owundu oł yi enmin ei, noman ngonum.

²¹ Enim ernjing menjing kapli, enim kingenjing noł ek dinga kunum kunum ei ngunerngii mon! Yi erangin kin, enim kingenjing noł oł kis ei si kindik kin, oł kun ka minj nik enerngii mon; ba kangil noman kis pimba.

Kongun Wu Kin Wu Owundu Mołmun Ek

²² Enim kongun wii elmin wumb enim kapli, wu num enim kin tep er mołmun kunum ei mendpił, kongun enerngii mon; ba enim tep enerngii kunum ei, enim kunum kunum kongun erngii ku. Nga enim kapli, Gos Owundu kin mund mong kulk kin, eim embe ambil tonu kindik kin, nga

enim noman kongun erngii ele, kun peng mułngii! ²³ Nga enim epi pei erngii ei, enim dinga kindik erngii. Erik kin, yi mił, enim kongun erik kin, ya mani mei ele wumb kin mendpił mon; ba enim kongun erik kin, Gos Owundu kin ngonmun ku.

²⁴ Enim piinmin, ekii se Gos Owundu enim kongun ka yi enjing ele, kumep to ngopu kin, orung kindimba. Eim epi ei nge singii nipi kin, to tonu kindpi sim salim ei, eim nge wumb singii. Nimbił erang enim kapli Kraisa Owundu kin kongun er ngok mołmun.

²⁵ Nga wumb endi oł kun pinermba mił ermbe ei, eim oł yi mił erim ei, eim kumep simba. Sinim kapli Gos kin ek ka ka nipin kin, yi erii ninermin mon.

4

¹ Enim wu num kongun wu tep enmin ei, enim kapli en enim kongun wumb kin, oł ka kun palim mił erngii. Enim piinmin, enim nge Owundu tonu epin konu ele wu num mołum.

Prei Dinga Erik, Nga Andlam Kun Andik Erngii

² Enim prei dinga kindik elmin oł ei, ambilk gii nik mułngii! Enim prei erngii ele nge, enim kapli noman ka to piik kin, Gos kin ek ka nik ngungii. ³ Enim kapli prei erik kin, Gos ngungii kunum ele, sin kin prei erik ngungii ku. Gos eim kapli sin paki topu kin, eim nge ek ka nipin kin, wumb ngumun

konu endi andan tang nipin kin, ngumun ei, Kraisk ek koi er palim ek ei, nipin ngumun. Pule ele nge, na kan ngii pal.
 4 Enim kapli prei erangin kin, na kapli ek ei koi er palim ek ei, nip erip kin, kun eramb kin, piingii ei mił, na kapli ermbii.

5 Enim kapli, ol kanim kanim torung ngenj wumb mułngii konu ele ol kun ka pimba mił, erik endngii. Enim kongun erngii eni endi wii punerangli eni endi simba kunum ei, kongun erik minj mułngii! 6 Enim ek ningii ek ei, singin erang kin, wumb piimin ku ni piinmin ek ei, wumb pei noman ngungii. Nga nim kapli kii sik erngii mił, kun ka erkin kin, Gos ek ka ni orung kindkin, wumb pei ngunjii.

Pol Eim Tikikas Onisimas Kin Tep To Kindim

7 Wu Tikikas kapli, enim kanpi nimba ei, na kongun pei enj mił nimba. Tikikas ei, sinim enginjpin keimi, nga eim Gos Owundu kongun wu ka kunum kunum eim wu ei, eim sinim kongun ende wu. 8 Na eim enim kin kindinj ei pul ele, enim sin nibil ol er mułmun ei, enim piik kun er mułngii! Yi erik kin, enim sin noman dinga ngopu kin, paki tumba ni piik er mułngii. 9 Na Onisimas Tikikas kin tep to kindind ei, Onisimas sinim enginjpin keimi. Nga eim enim nge kongun ende wu; wu tal kapli sin ya ol kanim

kanim enjpin ol ei, enim kankil ni ngungul.

Pol Eim Ek Ka Nipi Kolosii Wumb Ngum

10 Arisakas eim na kin kan ngii tep to palmbil wu ei, eim ek ka nipi enim ngonum. 11 Nga wu Mak kin Banapas tal, el elip, angim angim; nga el elip erinjngil tal angim angim ku ei, eim ek ka nipi, enim ngonum. Nga eim enim kin opu, enim kin 'Kapli Oi!' a nik, sik tuk singii ei, nanim ek enim kin ok, nip kindinj. Nga Jiisas eim embe ende Jasis nilmin ei yi ku, ek ka nipi enim ngonum. Wu tekliki kei mendpil, Jura wumb tilap ele mołmun wumb ei, pii gii ninjing wumb ei, na kin paki tok kin, Gos kongun wumb tep er mołum konu ele, Gos wumb tep er mołum kongun ambil tonu sik kin, en enim kongun yi enjing. Erik kin, nanim noman dinga ngopu kin, paki owundu mendpil tonum ei, kapli na mułmbii.

12 Epapras eim ek ka nipi enim ngonum ei, eim enim nge wumb ende, nga eim Kraisk Jiisas nge kongun wu. Kunum kunum eim prei dinga kind erpi, Gos ngang kin, kapli enim paki tumba. Eim Gos kin prei er ngang kin, Gos kapli noman palim ei piik kin, Gos ek ekii sik, keimi ni piik er mułngii. 13 Na eim piip kanip, si kindip kin, na yi nip tor kindind. Eim kongun dinga erpi kin, enim paki topu kin, nga Leiyorisiya kin, Erapolis

wumb kin, pei paki topu ngonum. ¹⁴ Luk sinim nge ond mong ngolum wu ka, eim kin wu Diimas wu tał, ek ka nikił, enim ngonmbuł.

¹⁵ Enim kapli, na ek ka nip kindind ei, enim nik kin, na Gos kin pii gii ninjing ei, engnan noł Leiyorisiya konu owundu ele mołmun ei ngungii. Nga nimba kin pii gii ninjing wumb pei, amb eim ngii ele kułou tok men tok kin, kunum kunum erik enjing. ¹⁶ Pe nga mon ek ei, enim gerik poru ninjing kin, nga pipe ei, Leiyorisiya men to ngolum ei, Gos tilap ele mołmun wumb ei ngungii. Ngangin kin, wumb ei gerngii ku. Nga kunum ele, Leiyorisiya wumb enim mon piik kin ngungii ei, enim gerik piingii. ¹⁷ Pe enim Akipas kanik kin, yi mił ningii, "Owundu nim ngurum kongun ei, dinga ambil gii ni mułngii!"

¹⁸ Ok mon pułum ei, na kongun paki tołum wu pułum; ba akip na Pol, na nam pipe ei polup kin, enim 'Ka mułeiyo!' ek ei nip enim ngond. Enim piyei! Nga enim na kin noman to piingii ei, na kan ngii ele pep moł. Gos nge noman kaimb sim ei, enim kin pengli.

Pol Mon Tesilonaiika Wumb Kumna Polpu Kindim

*Pol Gos Ek Kumna Polpu
Tesilonaiika Gos Kin Pii Gii
Ninjing Wumb Mulnjung
Konu Kindim*

¹ Sailas Timosii ni, na Pol sin pipi ei polpun, enim Tesilonaiika konu ele, Gos tilap ele tuk mulnjung wumb ngomun. Sinim Erinjpin Gos Owundu Jiisas Kraias kin tep to molmun. Gos enim noman ka ngang kin, enim noman emin ka seng mulngii.

² Kunum kunum sin Gos kin noman ka piinmin, pa yi nipin kin, enim ngołmun. Sin molpun kin, enim embe sipin kin, Gos kin prei erpin, ngopun, yi elmin. ³ Sin Erinjpin Gos kin kunum kunum prei erpin kin, enim pii gii ei dinga peng kin, kongun enjing ei, opu dinga pim kin, nipin yi elmin. Pe en enim kongun dinga erik kin, noman ka peng kin, Owundu Jiisas Kraias orung omba kenmin nik kin, kui erik molmun. ⁴ Enginjpin nol! Gos enim kin ka pipi noman ka ngang kin, sin pii poru ninjpin. Gos enim tuk seng kin, enim eim nge mendpił molmun. ⁵ Sin Gos ek ka ei tu wunjpun ni, ek wii mił mon! Ek ei, dinga tonu opu, Gos Gui Ka opu enim noman dinga ngang kin, enim pii gii nik noman ende kindik

molmun. En enim pii ngii ei, sin enim kin paki topun kin, sin nimbił ol endi enjpin ei piingii. ⁶ Enim sin enjpin ol ei, ekii sik erik kin Gos Owundu nge ol ei erik kin, Gos ek piik, ekii sik mulangin kin, enim kin ol embin tui pei tonu om. Ba Gos nge Gui Ka ei opu, enim noman ka ngang kin, nga enim noman ka peng kin, ka piik mulngii. ⁷ Nga en enim ol kun ka ei ol embin tui pei tonu om kin, enim noman ka piik mulnjung yi erik kin pii gii wumb Maseroniya konu ni, Akeiya konu pei mulnjung ei, enim ol ei andan tok, yi enjing. ⁸ Gos Owundu nge ek ka ei, enim nengin kin, wumb konu pei piik punmun. Maseroniya ni, Akeiya konu pei pang kin, wumb konu orung orung pei, enim Gos kin pii gii ninjing. Nik kin, ek pol ei wumb pei pii poru, nik pangin kin sin nga ek nimin pinalim mon. ⁹ Kunum ei, sin enim kin pamin kin, enim sin ek piik ekii sik kin, epi nipe endi tonu orum ei, en enim piinmin. Piik kin, pol tok nik molmun. Mulangin kin, wumb ek pol tok, enim gos kend sik kindik enjing ol ei, en enim ni piik, er molmun. Enim Gos kin noman tuk ele ak tok puk kin ei akip enim Gos mendpił konj molum ei nge, enim kongun wu mendpił molmun. ¹⁰ Pe wumb ek pol yi nik kin, enim Gos kingam kindang ei, epin konu ele si kindpi kin, mani

omba nge kui er mołmun, ninjing. Nik ek ei, eim kułang kin, nga Gos eim sipi, orung sim. Gos kingam Jiisas, nga kindang opu kin, wumb oł kis mołmun wumb ei, kumep kis ngopu ermba kunum ei, sinim sipi orung simba.

2

Pol Tesilonaika Konu Kongun Erim

¹ Jiisas kin pii gii ninjing wumb ei, enginjpin noł enim piimin. Piik kin, ok sin enim konu ełe onjpun kunum ei, epi endi wii punerim mon.

² Ok sin Pilipai konu ełe ngenj kumbii kułpun. Wumb sin ngenj to kis enjing ei, enim piimin. Ba sinim Gos ei sin noman ełe er dinga erang kin, sin opu orung wumb kin, mund mong kulenjpin mon. Sin dinga pupun kin, Gos nge ek ka ei, nipi enim ngunjpun.

³ Sin ek nipin enim ngunjpun ei, ek opu kun punermba ek endi nipin, ngunenjpin. Ngunarpin kin, pei oł kis endi enenjpin; min ek kend topun kin, ek ak mak erpin kin, enim ngopun yi enenjpin mon.

⁴ Gos sin kin mołpu kin, eim sin noman tuk ełe kanpi kin eim sin kin kongun ei nirim. Yi mił ku, sin ek ni tor kindiłmin ei, wumb noman ełe kongun enanmin mon. Ba Gos eim noman ełe sin kongun erpin kin, eim ek ka ei, eim wumb nik ngungii nirim. Nga Gos eim sin noman tuk kanpi kin, sin nipe oł ermin ei, kenmba pend piipi nirim. ⁵ Enim

piinmin, sin enim kin epi endi simin nipin kin, ek ka ninanmin mon. Gos eim piinim; sin epi endi bun bun kułpun kongun enenjpin mon. ⁶ Wumb sin embe ambił tonu kindngii ni, yi piinenjpin. Nga wumb en enim, yi enengii mon ku. Nga wumb tilap eipi kin mon ku. Keimi, sin Jiisas nge ek se andiłmin wu, sin enim kin ek dinga kind ninmin. Nipin kin, sin embe tonu ba nimin ei kapli ba. ⁷ Ba kumb ok, sin enim kin kangi ambił ka se mołulum mił, yi sin eim kin erpin mulnjpun. ⁸ Sin enim kin noman ka ngołmun ei, piipin kin, Gos ek ka ei nipin enim ngonmun. Pe nga ei nge minj mon. Sin kułpun kin, enim paki tumun ni piinjpin ei, nimbił erang sin enim kin noman ngunjpun. ⁹ Sin enginjpin noł; enim piinmin. Sin kongun dinga enjpin ei, enim piinjing. Sin kongun dinga wii erpin kin, Gos nge ek ka ei nipin kin, enim ngunjpun. Nga sin ngenj kongun ni, Gos ek kongun ei, epin tinga er punjpun ei, enim kuni ni epi endi, sin simin nge punenjpin mon.

¹⁰ Enim piinmin, nga Gos piinim ku; sin enim pii gii wumb mulnjung konu ełe sin kongun er punjpun ei, Gos eim ka piimba oł ei mił sik, kongun ka wii er punjpun. Pupun kin, Gos eim oł kun ka wii minj er punjpun. Pupun kin, oł kis endi enenjpin mon. ¹¹ Enim piinmin,

wu endi, eim kingam noł kin ek ka nipi elim oł ei, yi mił ku, sin enim kin, endeim endeim ni yi mił enjpin. Erpin kin, enim noman to pirek nipin erpin kin, ek ni tor kindin-jpin. ¹² Sin ek ni tor kindpin kin, enim pii kun erngii ek ei nipin kin, enim noman dinga pimba ek ei, ni ngunjpun. Sin yi ninmin; enim Gos oł kun ka pałim mił, ei yi erik kin, kun erngii pa ninjpin. Gos eim sinim tep er mołum konu ele tiłang owundu sałim ei, tuk ongii nipi mołum.

En Enim Pii Gii Ei Ni, Oł Embin Tui Tonu Om Ei Ni, En Enim Dinga Kindik Mulnjung

¹³ Kunum kunum, sin Gos kin prei erpin kin, ka pii ngopun oł ei, tonu omba nipin prei elmin ku. Kumb ok, enim Gos ek sin gupu el piłmin ei, sinim wumb mendpił, ek mił mon. Enim Gos ek mendpił piinjing ek ei, enim pii gii wumb, noman ele pupu kin, enim pii gii wumb ei, kunum kunum dinga ngołum. ¹⁴ Enginjpin noł, enim Gos nge tiłap ele tuk ok mułmun ei, enim Jura wumb Gos kin pii gii ninjing wumb ei, enginjpin noł mołmun mił, enim yi ku mołmun, ni piinjing. Enim Kraiss Jiisas kin pii gii nik kin, enim wu amb ei, Gos nge mołmun. Enim ngenj kumbii en enim enginjing noł erangin kin, ngenj kumbii piinmin yi mił ku, Jura enginjpin noł wumb angil ele, Jura wumb Gos kin pii gii ninjing

wumb kombur, enim piimin ei, oł embin tui ei, ok yi mił piinjing ku. ¹⁵ Jura wumb, Jiisas owundu kin, Gos nge ek ni tor kindiłmin wumb sik, to kunduk. To kunduk kin, sin to tor kindik yi erik kin, Gos piirim oł ei to kindik kin wumb pei kin, opu orung erik yi mił enjing. ¹⁶ Wumb sin konu eipi eipi bin ei, mon nik kin, andłam ei, ondu ngungii enjing. Yi erangin kin, wumb Gos ek nipin kin, wumb tiłap eipi ngumun; ba kongun dinga wii pałim. Gos wumb eipi ombu, sipi orung simba ni piik kin kunum kunum, sinim kin oł kis owundu erik kin, tonu minj ek kulnjung. Ba Gos nge popuł sipi, wumb ombu piipi kin, kumep kis singii ei, pe kunum ele mendpił singii. Sik kin, kunum endi sinałim mon; ei poru ninim.

¹⁷ Gos nge tiłap ele mulnjung wumb ei, enim sin enginjpin noł, Jura wumb ok, sin enim kin mulnjpun ei sipnjing. Pe kunum aninga, sin kangil ernjing menjing mulalim mił, yi mulnjpun. Keimi sin enim kinenjpin; ba noman ele enim ngopun mulnjpun. Sin yi piipin kin, andłam kurpun, opun kin, enim kenmin ni piinjpin. ¹⁸ Sin yi piipin kin, na Pol kunum kunum andłam kurunj; ba Seisen sin andłam ele ondu ngum. ¹⁹ Ekii se, sin nge Owundu, Jiisas orung om kin, eim kumb ele sinim ouni tep to engmin. Engmin kunum ei, sin epi endi simin

ni pipin kin, kui er mołmun. Pe sin enim kin noman ka wii piinmin ei, enim Gos tilap ele tuk semin. Ok enim Gos Owundu kin pii gii ninjing ele, sin ka piinmin. ²⁰ Keimi, sin kongun enjpin ele piik kin, Gos kin pii gii ninmin ei, enim sin kin bong nik kin, noman pa piik enmin.

3

*Timosii Pupu Ek Neng,
Wumb Dinga Mułngii Nim*

¹ Sin kunum kinan er mułmun kis erang kin, sił Sailas tel mendpił, Asenj konu ele mułmbuł, ninjpił
² Nembil kin, sił Timosii, sinim enginjpin, Kraiss nge ek ni tor kindiim wu ei, Gos nge kongun wu. Sił wu ei kindinjpił opu kin, enim kanpi kin, Gos ek ka nipi, dinga erpi, yi erang kin, enim Jiisas kin pii gii dinga peng mułngii. ³ Molk kin, enim kombur ol embin tui ei, piik kin, mund mong kulk, yi enerngii! Enim Gos kin pii gii dinga nik mułngii! Ei nimbil erang, en enim piinmin. Gos noman ele ei, sinim ol embin tui yi nge, sinim ngenj ele pimba. ⁴ Keimi! Ok sin enim kin mołpun kin, enim kanpin ek yi ninjpin. Ekii se, sinim ngenj kumbii simin, ninjpin. Pe yi mił tonu onum ei, enim piinmin. ⁵ Yi mił peng kin, na kui er mulermbii. Na wu endi Timosii kindang kin, enim pii gii pałim mił ei, opu neng kin, piimbii. Mon pim kin, wu endi Seisen, enim kom topu elim wu ei,

opu enim kom tang kin, sin kongun erpin kongun ei, wii mił am ba.

⁶ Pe Timosii enim ei kindpi kin, ya pe sin kin tor onum. Opu kin, eim enim kin ek ka nipi kin, sin ngonum. Enim pii gii peng molk kin, wumb eipi kin noman ngok mułngii, ninim. Kunum kunum, enim sin kin ka piik kin sin kenmin ni piik mulnjung. Nga sin yi ku, enim ek nimin ni mulnjpun. ⁷ Sin nge enginjpin noł, sin enim pii gii nik mołmun ei, piipin kin, sin ol embin tui pei tonu omba ei, sin kapli, sipin ko wupun, mułmun. ⁸ Ei yi mił, pe Gos Owundu kin dinga mulnjung kin, sin konu tilang konj, kunum kunum mułngii konu ele mułmun. ⁹ Sin Gos ningil ele enim pii gii ninjing ei, sin ka piilmin. Pe sin Gos kin noman ka pii ngopun kin, prei er mułmun. Mułamin kin, eim sin kin noman ka ngonum. ¹⁰ Konu epin tinga kunum kunum, sin enim kenmin nipin kin, am prei minj er mołmun. Pe nga enim nge pii gii ei, mani ba erim kin, sin prei dinga eram ei opu, kapli ermba.

¹¹ Sin yi piinmin, sinim Gos kin Owundu Jiisas eim, sin andan topu tu wupu kin, enim kin tor tu wumba. ¹² Sin noman ele yi piinmin. Gos Owundu enim noman ka ngang kin, enim wumb eipi kin, noman ka ngungii. Ngok kin, enim noman ka tuk piki to peng kin, wumb noman ngungii. Ngok kin, engn-

jing noł ni, wumb pei noman ka piik, ngungii. Ngok kin sin enim kin noman ka pii ngołmun, yi erngii. ¹³ Sin piimin, Gos yi mił ermba. Erpi kin, enim noman ełe to dinga ermba. Ekii se, Owundu Krai Jiiisas eim orung om kunum ei, ok wu ka ombu kin, ouni tep to ongii. Ongii kunum ełe, enim am kun ka wii molk kin, Erinjpin Gos nge ningił ełe, kun ka mułmun.

4

Gos Eim Wumb Yi Mił Endngii Ni Piinim

¹ Enim Gos kin pii giı ninjing wumb enginjpin noł ei, sin enim kin kii dinga sinmin. Nimbił erang enim sinim nge Owundu Jiiisas kin molk kin, Gos eim noman tuk ełe enim kin ka piimba oł ka ei mił, yi erik mułngii. Na ek enim kanip ninj ei, enim Gos kin oł kun ka minj er mułngii! ² Enim piinmin, sin Jiiisas Owundu nge noman dinga ełe, sin ek pei nipin kin, enim ngo poru ninjpin. ³ Gos nge noman ełe yi palim. Enim am oł kun ka er molk pungii. Enim amb opral amb mił, mulerngii mon! ⁴ Pe amb sin enmin oł ka wii, ei pii kun erik! Wu amb sinmin mił oł ei nge mił kun ka singii! ⁵ Enim amb endi kan bun bun kulerngii mon! Oł ei nge, wumb Gos ek piinarik kin, er mołmun mił, yi ełmin. ⁶ Nga enim engnjing noł kin, ek kend tok, oł kis ermin nik kin, yi enerngii mon! Gos

Owundu, wumb oł kanim kanim ełmin ei, wumb oł embin tui ngołum ku. Sin enim ok, ek ombu ni tor kindpin kin, enim piik mułngii. ⁷ Gos sinim wii topu sim ei, sim oł kis endi ermin nipi, wii topun, sinerim mon. Ba eim andlam salim mił, kun ka mułngii pa nipi kin, sinim tuk sim. ⁸ Pe yi palim, wumb endi ek ei buł ngumba ei, Gos nge ek kongun wumb kin buł ngunermba mon. Wumb ei, Gos kin buł ngumba. Pe Gos eim nge Gui Ka ei, enim ngonum.

⁹ Na enim engnjing noł kin, noman ngok enmin oł ei nge, nip pulmbii ei mon! Nimbił erang, Gos enim oł ei nge, andan top nip, ngop poru nim. ¹⁰ Pe enim Maseroniya konu ełe wumb ei, noman ngok kin, konu ełe orung orung noman ngołmun. Ba enginjpin noł, sin ek dinga nga nipin, enim ngonmun. Enim am oł ei nge, erangin kin, tonu opu dinga ermba. ¹¹ Enim noman emin ka peng, er molk kin, enim noman dinga piik kin, en enim nge epi ombu tep ka erik mułngii! Molk kin, en enim angii ełe, kongun erngii. Sin oł enim kin, yi mił nipin ngunjpun. ¹² Yi erik kin, enim wumb Gos tiłap ełe tuk punenjing wumb ei, enim embe ambił tonu kindik kin, oł yi mił erngii. Enim kun ka erik endngii, kunum ei, enim epi endi simin ni piinerngii mon! Enim epi pei kapli er salim.

Jiisas Owundu Orung Opu Kin, Sinim Si Orung Simba

¹³ Sin enim enginjpin noł nimin enmin ei, enim wumb koltmun wumb ei, pii poł tungii nge, ek ei ninmin. Wumb endi kułangin kin, enim kaimb sik, ke nik kin, yi mił er mulerngii. Gos pii gii ninenjing wumb ei, molk kin, enmin mił ni pingii; ei mon! ¹⁴ Jiisas eim kołpu kin, nga angpi konj pum ei, sinim pii gii nimin. Nipin kin, sinim piimin, Gos nge dinga ele, Jiisas sipi orung sim. Gos wumb molk kulnjung ei, eim Gos wumb ei ni, Jiisas kin ouni sipi, orung simba kunum ei, pei orung ongii. ¹⁵ Sinim nge Gos Owundu nge ek ei, enim kanpin yi ninmin. Ekii se Owundu nga orung omba kunum ei, sinim pe konj mołmun wumb ei, ok kulnjung wumb ei, si kindpin kin, ok punermin mon. ¹⁶ Gos Owundu ek dinga yi neng kin, enjel Owundu wii dinga tang kin, Gos nge beli ei ek tengmba. Yi ermba kunum ei, Owundu tonu epin konu ele, eim si kindpi kin, mani omba. Wang kin, wumb Jiisas kin pii gii nik kin, wumb ok kulk wumb ei, ok angk kin tonu ongii. ¹⁷ Kunum ele, sinim konj mołmun wumb ei, Gos Owundu sinim simba ei, wumb ok kulk wumb ei ni, ouni simba. Owundu sinim tonu kupu ele, tonu simba. Si pang kin, sinim Owundu kenmin. Yi mił ermba kunum ei, Owundu kin kunum kunum ouni

mołmun. ¹⁸ Pe enim wumb engnjing noł kanik kin, ek ei nengin kin, noman dinga piik mułngii.

5

Sinim Gos Owundu Omba Nge Er Kun Erpin Kin Kui Er Mułmun

¹ Enim sin enginjpin noł; sin ek endi nga połpun kin, epi endi kunum ele, omba nipin, yi ninermin mon. ² En enim piimin! Jiisas Owundu nge kunum owundu omba ei, konu epin waning wu mił, yi omba. Ba eim omba kunum ei, sinim piinanmin mon! ³ Pe wumb molk yi ningii, “Pe kunum ka sałim ei, sinim ka mułamin,” nik erngii! “Jiisas orung omba kunum ele mendpił, sinim to ak to er kis mundmba oł ei, sikir tonu omba. Omba kunum ele, ngenj kumbii simin ei, amb endi kangil mengmba peng kin, ngenj kumbii sinim ei mił, yi tonu omba.” Nga wumb epi ele nge, tungu pungii ei, kapli enermba mon! ⁴ Ba enim enginjpin noł, Gos nge tiłang ele mołmun ei, epi waning wu mił, enim puku sik erik mułngii ei, enim kin tonu onermba mon! ⁵ Enim wumb pei, eni kin Gos tiłang owundu nge ele mołmun wumb ei, konu epin mił, Seisen nge emii konu ele, sinim tiłang wumb ei, tuk punermin mon. ⁶ Mon peng kin, sinim wumb eipi or pałmin mił, pepin mułmun ei mon! Sinim ningil ele

kanpin kin, noman ka seng kin, piipin mułmun. ⁷ Yi mił sinim piinmin, wumb pei or pałmin ei epin kunum ku or pałmin. Nga yi ku, wumb noł dinga nołmun wumb ombu, epin kunum ei ku, noł dinga nok kin, wulu pułum. ⁸ Ba sinim eni topu, tiłang erang mołmun wumb ei, sinim noman ka seng kin, tiłang erang mułmun wumb ei, Gos ek ambił gii nipin kin, pii gii nipin. Sinim wumb noman ngopun erpin kin, opu kumb tepii mił kindmin. Sinim dinga pupun mułmun ei, Gos sinim orung simba. Seng kin, sinim peng ni, ngenj ele pei, sinim er dinga erang mołmun ei, Jiisas Owundu omba kunum ei, kui er mołmun! ⁹ Gos eim wumb oł kis elmin wumb ei, kumep kis ngumba. Ngumba kunum ei, sinim kumep ei, Gos sinim simin ni piinerim mon. Ba sinim eim erpi kin Jiisas Kraiss sinim nge Owundu ei, sinim sipi orung simba ni pendim pałim. ¹⁰ Ok Jiisas eim kołpu kin, sinim paki topu yi erpi kin, sinim konj mułmun min kułmun ei, sinim eim mołum konu ele, ouni konj kunum kunum mułmun. ¹¹ Yi mił erang piik kin, pe nemin oł ei mił, yi puk, ek ka nik kin, enginjing noł ngok, wumb endeim endeim paki tok kin, noman tuk ele dinga kindik erngii! Erik kin, enmin oł ei mił, yi puk erngii!

¹² Enginjpin noł! Sin enim ek dinga ni ngonmun ei,

enim kin wumb tuk kongun erik wumb ei kin, ka piik kin ek ka nik erngii ei, ekii singii! Owundu eim, enim konu ele wu num mundum wu ombu, ek nik kin, enim noman ele kun pendngii. ¹³ Enim mulk wumb, en enim kongun erngii ei, kanik kin, noman ka ngok erik mułngii. Molk kin, Gos nge kongun ei tep er molk kin, angim angim noman ende sek kin, emin ka mułngii.

¹⁴ Sin enim kin ek dinga ninmin wumb ei, ten kulk kin, er mołmun ei, enim wumb ei kin ek dinga ningii! Wumb en enim mund mong kulk er mołmun ei, enim wumb ei kin, ek nik dinga erngii! Wumb dinga pin-erang er mołmun wumb ei, enim paki tungii! Tok kin, enim wumb pei kin, kongun ka ei ni kunum kunum erik mułngii. ¹⁵ Mon peng kin, enim tok oł kis erik wumb ei kin, nga enim oł kis erik wumb ei kin, orung kindik kin, yi enerngii mon! Kunum kunum Gos kin pii gii ninjing enim engnjing noł ei kin, wumb pei oł kun ka ei erik kin, kongun dinga erngii!

¹⁶ En enim kunum kunum kaimb tok er mułngii. ¹⁷ Enim kunum kunum prei erik Gos ngungii. ¹⁸ Epi kis min ka enim kin tonu omba kunum ei, enim ek ka nik kin, ka piik ngungii. Ngok kin, Jiisas Kraiss nge dinga ele Gos oł ei nge erngii ni piikim.

¹⁹ Enim Gos nge Gui Ka dinga ei buł ngok kin, to mani kindnerngii mon!

²⁰ Gos nge ek ka ni tor kindik ełmin wumb ni enim ngungii ei, buł ngok kin, to mani kindnerngii mon. ²¹ Ba enim epi kanim mok tok kin, epi kun ka mił ei, ambił gii nik mułngii. ²² Epi oł kis kanim kanim ei si kindngii! Si kindik kin, buł ngok, eipi puk kin, yi erngii.

²³ Gos eim noman emin pułwu ei, eim enim erang kin, enim noman tuk ełe oł kun ka mendpił tonu omba. Wang kin, en enim noman tuk gui ei ni, noman tuk ełe ei ni, ngenj ei ni ombu pei, kun ka mendpił mułangin kin, sin nge Owundu Jiisas Kraiss nga orung omba kunum ei, sinim oł kis endi peng kin, kin-ermba mon. ²⁴ Gos eim ek keimi niłim nge pułwu ei, eim ok ek nirim mił kunum kunum ełim. Ełe nge, sinim eim kin kaplı pii gii nimin. Nipin kin, eim enim kingam noł wii topu tuk sim.

²⁵ Enginjpin noł, enim sin Gos kin prei erik ngungii.

²⁶ Sinim Gos nge wu amb mołmun ei, angıł sipin kin, ek ka nipin, 'Weiyo!' nipin yi ermin.

²⁷ Owundu nge noman dinga ełe, na ek dinga nip enim ngond. Enim pipe ei enim enginjing noł pei ni, tuk sik, kułou to molk kin, pipe ei gerik piingii!

²⁸ Sinim Jiisas Kraiss Owundu nge noman ka ei, enim kin ouni peng mułngii.

Pol Mon Tesilonaiika Wumb Nga Endi Polpu Kindim

Pol Pipe Endi Nga Polpu Tesilonaiika Konu Kindim

¹ Sailas, Timosii, na Pol, sin wu kei pipe nga polpun kin, enim Tesilonaiika konu ele wumb Gos tilap ele molmun wumb ei, kin kindinmin. Enim Erinjpin Gos ni, Owundu Jiisas Kraais kin, ouni molmun.

² Erinjpin Gos ni, Owundu Jiisas Kraais enim kin noman ka ngang kin, enim noman emin peng ka muŋgii.

³ Enim sin enginjpin nol pipin kin, kunum kunum Gos kin prei er ngopun molmun. Nimbil erang enim pii gii ei dinga palim. Pe enim wumb endeim endeim ni, noman ka ngang kin, am opu ka ba.

⁴ Sin sinim nge piipin kin, sin Gos tilang wumb molmun konu ele embe ni, tonu kindpin enmin. Erpin kin, sin wumb eipi kanpin ninmin ei, enim nge opu orung wumb ol embin tui tonu onum ei, piipin yi mil ninmin ku. Tesilonaiika wumb ei, pii gii dinga peng molk kin, ngenj kumbii ol kis kanim kanim ni, ol embin tui tonu onum ei, dinga kindik molmun ei, piipin ninmin.

⁵ Nemin ol ei, sinim yi mil andan topu ngonum ei, Gos eim nge kos piimba ei,

kun ka mendpil molum. Ol ele nge, enim ol embin tui ei, enim kin tonu omba; ba enim dinga puk kin, Gos sinim tep er molum konu ele, enim tuk puk muŋgii ni pendim. Ei keimi, enim kapli punggii. Puk kin, Gos sinim tep er molum konu ele, tuk puk muŋgii. ⁶ Gos ol kun ka yi mil ermba. Wumb enim kin ol kis enjing wumb ei, Gos nga enim kin erpi, orung kindimba. ⁷ Kunum ei, Owundu Jiisas orung omba kunum ei, Gos eim pe enim ol embin tui palim ei, to eipi kindimba. Kindang kin, enim konu ka ele kor muŋgii ei, sinim ouni molmun. Gos nge enjel dinga ei, ombu kin, Jiisas kin, epin konu ele si kindik kin, mani ongii. Ok kin, konu peni ele tor ongii kunum ei, dup owundu kin, Gos kos piimba epi ei, ouni ongii. ⁸ Kunum ele, wumb singindimba kunum ei, wumb Gos lo ek ekii sinarik enmin wumb ei, peni ele ongii. Jiisas Owundu eim wumb ombu topu, eim gupu ele neng kin, poru nimba. ⁹ Wumb ei, kumep kis yi mil singii. En enim Gos kumb ele mularik konu ele, turii eipi molk. Molk kin, Owundu nge tilang ei kinarik kin, eim ol dinga wii ei kinarik kin, am mendpil punggii. ¹⁰ Wumb ombu nge, Jiisas omba kunum ei, am punggii. Puk kin, kunum owundu ele, Jiisas wang kin, wumb Gos nge muŋgii wumb ei, Gos embe ambil tonu kindngii.

Nga wumb Gos eim kin pii gii nik muŋgii. Molk kin, sin wumb nge ek tuk enim konu eŋe ninjpin; ba enim pii gii dinga ninjing.

¹¹ Sin oŋ ei tonu omba ni piipin kin, kunum kunum sinim Gos ei, eim enim paki tumba nipin kin, Gos kin prei er ngopun muŋmun. Sin pii gii nipin kin, kongun keimi minj er poru ningii. ¹² Yi palim ei piik kin, kunum eŋe, sinim nge Owundu Jiisas embe enim ambil tonu kindngii. Yi erangin kin, nga eim enim embe ambil tonu kindmba ku. Nga sinim Gos kin, Jiisas Kraisons ouni nge noman emin ka ngumba. Ngang kin, enim yi miŋ erngii.

2

Lo Ek Pinarpi Ek To Kindilim Wu Kis Endi

¹ Enginjpin noŋ, akip sinim nge Owundu Jiisas Kraisons orung omba nge ek nimin enmin. Ei eim orung omba ei, sinim eim kin tep to muŋmun ek dinga ei, nipin ngonmun. ² Pe wumb enim kanik kin, Owundu nge kunum owundu tonu om poru ninim ningii. Nga ek ni tor kindilimin wumb mendpil ei, wumb nilmin miŋ, ek ni tor kindilim kend endi opu yi nimba. Nga wu endi opu, sin enim kin pipe yi polk kindnjing nik, yi erngii ei, enim sikir noman embin to piik kin, noman eipi eipi sek enerngii mon! ³ Wu kombur ok oŋ ek kend tok erik kin,

ningii ek ei, enim kom sek piinerngii mon! Kunum owundu Jiisas orung omba kunum ei, wii onermba. Kumb ok wumb pei, en enim Gos ek piinarik kin, Gos buŋ ngok enjing. Pe lo ek to kindpi kin, oŋ kis nge kanim kanim elim wu ei, opu peni eŋe tor omba. Wang kin, ekii se, eim dup konu kis eŋe poru nimba kunum ei, Owundu Jiisas orung omba ei, eim ok yi ermba. ⁴ Epi kanim kanim, wumb en enim men tok elim epi ei, Seisen nge wu kis ei, eim epi ombu pei erpi, kis erpi kin, am epi ombu kin, opu orung erpi, ngopu yi ermba. Epi ombu pei to mani kindpi kin, eim pupu Gos men ngii owundu eŋe nirik pupu moŋpu kin, ek yi miŋ nimba; na Gos mendpil mol.

⁵ Ok na enim kin moŋpu kin, ek ei nge, nip enim ngunj ek ei, enim si kindnjing min, piik moŋmun. ⁶ Enim piinmin; akip lo ek to kindpi elim wu ei omba; ba pe epi endi, eim andlam eŋe ondu ngonum ei piinmin. Kunum endi, kun simba kunum ei, lo ek to kindilim wu kis ei, tor opu, peni eŋe muŋang kin keningii. ⁷ Enim piinmin; lo ek to kindik enmin oŋ ei, pe kongun dinga palim. Pe oŋ kis nge puŋwu ei, koi er pepi muŋang kin, pe wumb nii endi, eim andlam eŋe ondu ngo pendim ei, eim orung wu kis ei, ei peni eŋe muŋmba. ⁸ Kunum eŋe, lo ek to kindpi elim wu ei, tor opu peni eŋe opu muŋmba.

Mulang kin, Owundu Jiisas eim gupu mulung je, pupu tang kin, lo ek to kindpi elim wu ei kulmba. Kulang kin, Owundu tor orung omba kunum ei, tilang owundu ermba konu ele kun Gos nge ek to kindpi kin, lo ek to kindpi elim wu ei, eim am to kis mendpil ermba. ⁹ Lo ek to kindpi elim wu ei, Seisen nge dinga ele kongun elim. Pe Seisen nge dinga ele, ek kend ol ei ni, ol dinga wii kombur elim. Nga Seisen nge dinga ele, jep ol kanim kanim elim ku. ¹⁰ Erpi kin, lo ek to kindpi elim wu ei, eim ek kend topu, ol kis kanim kanim erpi kin, wumb konu kis ele, am pungii nipi ermba. Am ek kend mami topu, wumb ngopu elim. Pe wumb ei, en enim ek keimi ei piik mulangin kin, Gos wumb ombu sipi orung tilang ermba; ba en enim ek ei noman ngunarik kin, bul ngunjung. ¹¹ Yi erangin kin, Gos eim ek kend dinga wii endi topu, wumb ei ngang kin, wu kis ei, eim nimba ek ei mił, pii gii dinga nik mulngii. ¹² Pe wumb Gos ek mendpil ei, pii gii ninerik; ba ol kis ei ermin ni, ka ka piik enmin. Wumb ei, Gos kos erpi, kumep tumba kunum ei, ngenj kumbii owundu singii palim.

Gos Enim Sip Orung Simbii Nip Pendim Palim

¹³ Ba enginjpin noł, Owundu enim noman ngopu yi erang kin, sin kunum

kunum enim kin, prei er Gos ngopun mołmun. Kumb ok Gos enim sipi, orung sipi kin, orung simbii nipi pendrim, ek ei palim. Gos nge Gui Ka ei, enim Gos nge wumb mendpil nipi pendim. Enim Gos ek keimi ei, pii gii mendpil ninjing ol ei nge, Gos enim sipi orung simba. ¹⁴ Sinim nge Owundu Jiisas Kraiss tilang owundu ei, Gos enim ngumba. Sin enim Gos ek ka ni ngupun kunum ei, Gos enim wii to sirim. ¹⁵ Yi piik kin, enim sin enginjpin noł; enim dinga angk mulngii. Gos nge ek pei, enim kin nipin ngunjpin kin, nga pipe kindinmin ei, ekii sik, andik mołmun ei, piipin ninmin.

¹⁶ Jiisas Kraiss sinim nge Owundu ni, sinim Erinjpin Gos ei, eim sinim noman ngołum. Nga eim noman emin ka ei, sinim kin ngang kin, sinim kin ek ka wii endi simin ni piipin kin, kui er mołmun ei, Gos orung omba kunum ei, simin. ¹⁷ Nga Gos enim noman dinga ngang kin, eim enim paki tang kin, eim enim ol pei ka erim kin, ek ka minj nik, yi erngii!

3

Enim Gos Kin Prei Erangin Kin Sin Paki Tumba

¹ Enginjpin noł, sin enim kin ek nga kombur salim. Ei yi mił, enim Gos Owundu kin prei erangin kin, Gos sin paki tumba. Tang kin, Gos ek ka ei konu orung orung pei pang kin, ek ei embe tonu ba;

ba enim konu eġe yi miġ noman tuk eġe punum. ² Enim Gos Owundu kin prei erangin kin, wumb kis ok sin kin oġ kis enjing ei, Gos kapġi paki topu kin, si kindmba ei, enim piinmin. Wumb pei, Gos kin pii gii ninenjing wumb pei moġmun.

³ Ba Gos Owundu eim ek keimi dinga mendpiġ niġim oġ eipi yi miġ ermba. Eim enim paki topu kin, enim tep dinga ermba. Yi erang kin, Seisen enim muġngii konu eġe tuk onermba. ⁴ Owundu sin noman dinga ngang kin, sin enim kin ek yi miġ ninmin; epi pei sin enim erei ninmin ei, enim yi eġmin. Ekii se enim yi minj er muġngii.

⁵ Sin noman yi piinmin; Gos enim noman ambiġ kun erang kin, enim Gos enim noman ngopu eririm ei piingii. Nga Jiisas Kraiis eim dinga pupu kin, ngenj kumbii sirim ei, enim pii gii ninmin ku.

⁶ Enginjpin noġ, sinim nge Owundu Jiisas Kraiis embe eġe, sin enim kin ek dinga yi miġ ninmin. Enim nge Gos kin pii gii nik enginjing endi sin ok ni ngupun ek ei, piinarpi wii muġum kin, enim wu ei omba ei, kanik kin, ok eipi puk, yi erngii. ⁷ Enim piinmin; enim sin erpin oġ ei erngii. Ok sin enim kin muġpun, kunum ei, sin wii mulerpin mon. ⁸ Sin enim angġ eġe, kuni wii si nunerpin mon. Sin top minj erpin. Sin kongun dinga erpin ei, kongun epin, tinga pei, kongun erpin. Nimbġ erang

sin oġ embin tui endi, enim ngenj eġe, embin endi kindnerpin. ⁹ Yi miġ, sin enim kin kuni ni, epi si nuġamin; ba yi miġ enerpin mon! Nimbġ erang sin oġ yi eramin kin, enim sin enmin oġ ei kanik kin, ekii singii ni pipin erpin. ¹⁰ Enim piinmin, kumb ok sin enim kin muġpun kunum ei, sin enim lo ek ni ngupun. Ei yi miġ, wu endi kongun enerim kin, eim kuni nunermba niġmin.

¹¹ Nimbġ erang sin ek yi miġ nipin? Ei yi miġ, enim mulk konu tuk eġe, wumb kombur wii moġmun nengin piipin kin nipin. Ei kongun enarik kin, wii minj moġmun nik; ba en enim, ek eipi eipi, wumb eipi epi ei, sin sinim epi nik eġmin. Ba en enim epi mendpiġ mon. ¹² Sinim nge Owundu Jiisas nge embe eġe, sin lo ek nipin kin, wu ombu nge ngupun. Sin ek yi enmin piik kin, oġ yi erngii ni piipin nipin eġmin. En enim mandi eġe, kun ka molk kin, kongun erik kin, en enim nge kuni tonu wang kin, nungii nge nipin eġmin.

¹³ Ba enginjpin noġ, enim oġ ka enmin oġ ei, ei kindmin ninerei mon! ¹⁴ Pe wu endi, sin pipe poġpun ninmin ek ei, ekii sinerim kin, enim wu ei kin, andan to kun er ngok muġngii. Molk kin, eim omba konu ei, ek tang ngunarik erangin kin, eim singambiġ erang piimba. ¹⁵ Sin kin opu orung wu nik kin, ek ngok yi enerngii mon! Enim yi piingii, sin enginjpin nik,

ngungii.

¹⁶ Gos Owundu eim noman emin ka nge pulwu ei, eim kunum kunum eim enim kin, epi pei enim noman emin ka ngopu kin, Owundu eim enim kin kunum kunum tep er mulmba.

¹⁷ Na Pol, na nam ek ei polup kin, enim ngond. Enim ka muleiyo! Na pipe pei nam polup kin, enim ngoł. Ek yi mił, ni polup kin, enim ngoł.

¹⁸ Sinim nge Owundu Jiisas Krai ei, eim nge noman ka ełe enim kin pei mulangli!

Pol Mon Timosii Kin Kumna Połpu Kindim

Pol Kumna Pipe Ei Połpu Timosii Ngum

¹ Na Pol, na Krajs Jiisas nge ek se andił wu. Gos eim kin sinim sipi orung sim kin, Krajs Jiisas sinim kui er mołmun ei, eim na eim ek ka se endii nim.

² Timosii na Gos ek nip nim ngamb kin, pii gii nirin. Ele nge na nim arnim mił moł. Na pipe ei połup nim ngond. Sinim Owundu Jiisas Krajs ni, Erinjpin Gos ni, wumb kaimb sipi, wumb noman emin ka ngopu, wumb noman ka ngopu, yi elim nge pułwu. Eim nim kin mułangli.

³ Kumb ok na Maseroniya konu ele bii pendip kin, na nim kanip ek ninj mił yi ku, akip nind. Nim Epeses konu ele molkun, wumb kombur kindan puk kin, wumb ek kend tok nik, wumb ngok erngii ei, mon ninjii! ⁴Wumb en enim, kupenjng noł nge embe pei, ek kanim kanim ninmin ei, ek poł wii ni ek ei ninerngii! Wumb eipi ek ei nge, piik kun enarik kin, noman eipi eipi seng kin, Gos kin pii gii ninarik kin, Gos kongun ei, enenjng ku. ⁵ Ba pe na lo ek ei nip nim ngond ei, wumb ekii sik enjng kin, kapli en enim noman emin

pup, noman ka seng kin, Jiisas pii gii mendpił ningii. Pe en enim wumb eipi kin, noman ngok, enmin oł ei erngii. ⁶ Ba wumb kombur, Gos ek ka ei piinarik, si kindik kin, ek wii ei piik owuł owuł yi erik mołmun. ⁷ Pe wumb en enim, Gos nge lo ek ei, ek mon wu mołpun kin, wumb ek emb to ngopun, yi ermin ni piłmin. Ba en enim ek ei piinarik kin, ek pułe pii poł tunanmin ku.

⁸ Sin piinmin, Gos lo ek ei kun ka pałim. Nimbił erang sin kongun kun ermin ei, Gos nirim mił ermin. ⁹⁻¹⁰ Wumb lo ek to kindik, oł kis erik kin, Gos kin buł ngok, Gos ek piin-ermin mon nik, wumb num ek piinarik kin, ernjng menjng to konduk, wumb eipi to konduk; nga wu eipi tok elmin ku. Wu endi pupu kin, amb eipi kin ningił erang kin amb eipi pupu, wu eipi kin ningił erang kin, oł kis kanim erik yi mił elmin. Nga wu kombur wumb epi waning sik, oł ei elmin. Nga wumb ek kend tok nik; nga ek kend tok, keimi mił nik elmin. Lo ek ka ei yi elim. Nga oł kis ei, eipi kanim kanim ei, Gos ek keimi kin, opu orung elim ku. ¹¹ Ek keimi ei, ek ende mił, Gos ek ka ni ngopu, “Yi ninjii!” nim; ei ni tor kindind. Ek ka ei, nipi sinim ngopu yi ninim. Gos tiłang owundu ei, pułe yi minj, ka piik mułngii.

¹² Na ka piip kin, Krajs Jiisas sinim nge Owundu ngond ei, eim na dinga ngopu kin, eim noman ele

piim. Yi mił, eim kongun ei kapli ermbii. Na noman ka piip eim kin ngond. Ei eim yi piim mił, na eim ek ka ei nimbii end. ¹³ Keimi, ok na Gos embe ełe, ek ni kis mondup kin, Gos nge wumb tilap ełe tuk mołmun ei, top ek piinarip yi eł. Ba na ek puł ei, na Gos kin pii gii ninarip kin, yi erip mult. Ba Gos eim nge tilang ei, na andan topu kin, na kaimb sim. ¹⁴ Owundu na kin noman ka ngang kin, na Krai Jiisas kin pii gii nip kin, noman ka ngond. ¹⁵ Krai Jiisas eim ya mei ełe mani opu kin, sinim oł kis enmin wumb ei, sipi orung simba nge om. Om ei, ek keimi ek ei piik kin, wumb pei pii gii ningii. Nik kin, oł kis enmin ei, na puł pendip eł. ¹⁶ Ba Krai Jiisas eim noman ka ei, ok na oł kis owundu eł wu, kin ngum. Ngang kin, na wumb pei andan tunj oł ei, wumb kanik kin, Gos kin pii gii nik kin, kunum kunum konj ka mułngii. Yi pimba ei piipi kin, Gos ok, na kaimb sipi ngum. ¹⁷ Ngang kin, eim king kunum kunum tep mołulum wu; nga kulakim ei, eim nge tilang owundu ni, noman ka wii ni, eim embe owundu ei, eim kin kunum kunum pimba. Ei keimi!

¹⁸ Timosii nim na arnim nind. Gos ek mon ok połpu kin, eim ek ni tor kindilim wumb nirim mił, nim kin puljung ei, na nim kin nga ngop ek ei, pii kun erkin kin, nim ambiił gii nikin mulnjii.

¹⁹ Ei nim pii gii dinga peng kin, nim noman tuk ka seng kin, moł punjii. Wumb kombur en enim noman tuk ełe, ek nilim mił, buł ngok enjing wumb ei, en enim pii gii ei, nga pinerang kin, poru nim. ²⁰ Aimeniyas kin Eliksander tał yi enjngil. Na wu tał sip kin Seisen nge angil ełe kindinj ei, pukuł kin Seisen ek piikił. Piikił kin, nga Gos kin ek ambilk erngii ei, mon nip kindamb kin, punjngul.

2

Prei Ełmin Oł Ei

¹⁻² Akip kumna kongun ei, na nim andan top nemb kin enjii. Ek kumna palim ei yi mił. Enim Gos kin noman ka ngok, prei erik kin, wumb eipi paki tumba nik kin, Gos eim kin kii sik yi erangin kin, wumb pei paki tumba. Pe king ni, gapman ni, yi ku, enim Gos kin, prei erik ngangin kin, sinim noman emin peng kin, sinim Gos andlam kun ka ełe, ekii sipin bin. ³ Prei yi nge ermin ei, Gos piipi kin, ka piimba. Sinim paki topu, noman ka ngopu kin, sinim orung sipi minj mołum. ⁴ Eim wumb pei sipi, Gos kin orung seng kin, eim ek keimi palim ei, pułe piingii ni piinim. ⁵ Sinim piinmin ei, Gos endeim mendpił mołum. Pe wu endeim tuk Gos kin wumb tuk oi ełe anglim. Anglim wu ei, Krai Jiisas mołum. Mołpu kin, eim wumb sipi, Gos kin orung simba nge anglim. ⁶ Pe Jiisas kunum poru neng kin, eim

noman konj eim wumb pei topu er si orung sim. Sipi kin, Gos piim mił, ei eim er tor kindim ei, Gos eim wumb pei sipi kin, orung simbii ni, peni ełe er tor kindim. ⁷ Gos eim yi nim, “Pol nim ek ei se endii,” nim. Neng kin, na se andip, eim ek ei, ni tor kindip end. Na ek keimi nind; na ek kend tunand mon. Gos eim na kindang pup kin, wumb tiłap eipi kin, ek nip ngop eramb kin, wumb ek keimi ei, pii gii ningii, nipi kindim.

⁸ Yi pałim ei, na piip kin nind ei, en enim wumb konu orung orung wumb pei, Gos kin angil ełe tonu kindik kin, prei erik, Gos ngok kin, kun ka mułngii. Molk kin, noman kis ni, ek mił erik enmin ei, si kindik kin prei minj erik mułngii!

⁹ Na noman ełe yi pałim; amb en enim konduk ni, epi ełmin mił ei, kun ka erngii. Amb en enim peng enjin ełe epi kanim kanim erik kin, biis gol ni, epi tiłang erpi, biningał erpi, ku owundu pupu kin, enim epi ei sik kin, moke enerngii mon! ¹⁰ Amb en enim Gos nge ambilał mułmun ni piingii amb ombu, en enim kongun ka kanim kanim erik mułngii. Amb ombu, en enim ngenj ełe, konduk ka wii mił peng mułngii. ¹¹ Amb wu ek ei piik kin, en enim ek tingarik kin, wii molk, Gos ek piingii. ¹² Na amb endi, wu kin ek emb top kin, ermba nip mundnał. Amb en enim kom sek molk kin, ek minj

piingii, nił. ¹³ Nimbił erang Gos kumna Andam erpi kin, ekii se Eiwa eririm. ¹⁴ Nga Andam ek kend ei, pii gii nineririm; ba amb ei, eim ek kend ei, pii gii nipi kin, Gos lo ek piinarpi, ekii sinarpi kin, oł kis eririm. ¹⁵ Ba amb en enim kongun ei, kangil minj mengk mułngii. Molk kin, en enim noman ka seng kin, oł kun ka erik kin, Gos kin pii gii nik kin, wumb noman ngok mułngii. Molk kin, Gos en enim sipi orung simba.

3

Gos Nge Tiłap Tep Enmin Wumb Ek

¹ Ek ei keimi, wu nii endi eim wumb Gos tiłap ełe tuk o mołmun wumb ei, tep mułmbii ni piimba ei, eim kongun ka simba. ² Pe tep ermba wu ei, eim kongun kun ermba ei, eim oł endi erang kin, kanik nik enerngii; ba eim kongun ka ermba. Eim amb endeim nge wam mułmba. Pe eim noman ełe, kun ka erpi mułmba! Eim noman ka piipi kin, oł kun ka erpi ba. Eim wumb pei kanpi kin, ek ka nipi kin, eim ngii konu ełe sipipi kin, kuni ngumba. Ngopu kin, nga wumb kin ek emb ka top ermba. ³ Eim noł dinga nopu, wulu punermba mon! Eim noman kis sikir piipi kin, yi enermba mon! Wumb pei kin mandil ka mułmba. Eim wumb kin opu enarpi kin, ku nin epi ei, noman to piinarpi mułmba. ⁴ Eim nge ambim, ni kangil

ei pei, tep ka ermba. Erpi kin, eim kingam noł, eim nimba ek ei, piik kin, ekii sik erngii. ⁵ Wu endi eim kingam, ambim noł tep ka mulermba wu ei, Gos tilap ele tuk ok mułmun wumb ei, tep enermba mon ku! ⁶ Wumb konj, Gos tilap ele onjung wumb ei, tep wumb mulerngii. Mon pim kin, eim noman kis pepi erang kin, Gos wumb ei to tor kindpi kin, Seisen kin kindpi ermba. ⁷ Nga wu endi Gos nge embe ele oł kun ka erpi kin, wumb torung mułngii konu ele erang wumb ei, eim oł kun ka wii enim nik kin, eim embe ambil tonu kindik, yi mił erngii. Erik kin wu ei, Gos tilap wumb mułngii konu ele tep wu mundangin kin mułmba. Pe eim embe ka pinerim kin, eim singambil piipi mołpu kin, Seisen nge omu kon ei mił, ele tuk ba.

Gos Nge Tilap Wumb Tuk Paki Tolmun Wumb

⁸ Yi minj, Gos nge tilap ele tuk molk paki tolmun wumb ei, noman ka piik kin, kongun kun ka erngii. Erik kin, enim ek gupu tał yi er ninerngii mon! Noł dinga nok kin, wulu punerngii mon! Nga enim wumb eipi epi simin ni piinerngii mon! ⁹ En enim noman konj ka seng kin, ek keimi ei, ambil gii nik kin, pii gii dinga peng mułngii. ¹⁰ Enim Gos nge tilap ele wu num ni, peng pim wu ni molk keningii. Wu kombur Gos nge tilap ele kongun paki

tok mułngii wumb ei, kanik kin, kapli enjing kin, ekii se mundangin kin, kongun paki tok er mułngii. ¹¹ Yi mił ku, amb en enim oł kun palim mił, oł ei erngii. Wumb ningii ek ei sipik kin, ek waim ninerngii mon. Pe noł dinga nunjung kin, nołmun mił piik nei. Nik kin, kunum kunum oł keimi kun ka minj erik mułngii. ¹² Gos nge tilap ele kongun paki topu mułmba wu ei, eim amb endeim minj mułmba. Eim ambim kingam noł pei, tep ka erpi mułmba. ¹³ Gos nge tilap ele kongun erngii wumb ei, kongun ka erangin kin, en enim ei tonu ba. Pang kin, Krais Jiisas nge ek ka ei, wumb en enim pii gii nik kin, dinga kindik, angk nik kin, wumb eipi ngungii ku.

Gos Nge Elim Oł Pule

¹⁴ Keimi, na enim kin kunum mandi ołamb; ba na mon ei połup kin, enim ngond. ¹⁵ Pe na sikir enim kin tor onenj kin, enim pipe ek ei kanik kin, Gos nge tilap wumb ei, noman konj sik mułngii. Molk kin, Gos nge tilap wumb mułngii ei, Gos nge men ngii mił mułulangin. Gos eim noman konj kunum kunum mołulum nge pułwu. Enim ngii tumunj mił dinga peng molk kin, Gos ek keimi ei, ambilk tonu kindik er mułngii. ¹⁶ Keimi, ek pule ei, Gos elim oł ei nge, owundu ei, wumb endi ei, to mani kindnerngii palim!

Ek ei yi mił, “Krais Jiisas eim mani mei ele opu kin, wu mendpił tał mołpu tor om. Wang kin, Gos Gui Ka ei, ek keimi mendpił nipi, ek pułe ni tor peni ele kindim. Gos enjel eim kenjing ei, eim ek ei, wumb konu orung orung pei piinjing. Piik kin, mani mei ele wumb eim ek ni tor kindang kin, pii gii ninjing. Nik kin, Gos eim tilang owundu sipi, tonu epin sipipi kin, tilang owundu eim kin ngum.”

4

Ek Emb Tok Wumb Ngok Ek Kend Tok Niłmin

¹ Gos nge Gui Ka ek nipi, tor kindpi yi ninim. “Ekii se wumb kombur pii gii ek ei, si kindik kin, ek kend gui nimba ek ei, ekii sik pungii. Nga gui kis ek ei piingii ku.”

² Ek kend wumb ei, ek kend tok oł yi mił ełmin wumb ei, en enim noman tuk ele piinenjing. Piinarik kin, en enim noman tuk ele, ek kend pei to tor kindinmin. Kindinmin ei, en enim yi ni pinmin; sin noman tuk ele oł kun ka enmin, ni piinmin. Ba en enim noman tuk ele wulu pang mił molk kin, en enim oł kis ełmin oł ei ni piinałmin mon! ³ Wu amb sinermin mon nik kin, wumb kuni mon nik mowii ełmin. Ba Gos ek keimi, pii gii nipin enmin wumb piinmin ei, Gos er sim salim epi ei, sinim eim

kin noman ka pii ngopun kin simin ⁴ Sinim piinmin, epi pei Gos er sirim salim ei ka. Sinim epi ei, si kindnenmin mon! Ei sinim sipin kin, Gos kin noman ka piipin kin ngumun.

Krais Jiisas Nge Kongun Wu Ka

⁵ Keimi Gos eim ek ka ele, sinim prei eramin kin, eim sinim kin epi endi ermin epi ei, kun ka mułmba.

⁶ Pe nim ek emb ka tokun angnim noł ngun kin, nim Krais Jiisas nge kongun wu ka mulnjii. Nga nim noman ele, ek ka ei, dinga pii gii ek dinga ei sikin kin, oł tał ei, nim dinga ngangil kin, Gos kongun ei, ekii sinjii.

⁷ Ba amb mam ombu, ek simał eimał wii ei nik kin, ek jerił ningii ek ei, nim buł ngokun kin, nim Gos oł kun pałim mił ei, kun er mulnjii.

⁸ Nim pin kin, sinim ngenj ele kongun ermin ei, aninga er paki tumba. Ba Gos nge oł kun ka ermin ei, sinim paki owundu tumba. Ei pe sinim konj mołmun ei, paki topu nga ekii se, eim sinim kunum kunum paki tang kin, konj mułmun. ⁹ Ek ei, ek keimi mendpił, sinim wumb pei piipin kin pii gii nipin ermin pałim. ¹⁰ Gos eim wumb pei sip orung simbii ni piinim ei, sinim wu amb Gos eim kin pii gii ni mułmun ei, keimi sim. Gos kunum kunum konj mołułum pułwu eim kin, sinim pii gii keimi nipin kin, Gos sinim sipi orung simba

ni, kui er mułmun. Ełe nge pi-
ipin kin, sinim kongun dinga
enmin.

¹¹ Nim ek ei nikin kin, emb
to wumb ngo! ¹² Wumb nim
keningii ei, nim wu kang wu
mił, keningii. Ba nim wu
wii mił ni piinerngii mon!
Nim Gos tiłap ełe molkun
kin, ek ka nikin, oł ei erkin
andłam andkin kin, oł enjii
mił ei wumb keningii. Pe
nga oł kun erik enmin oł ei
ni, wumb pii gii nik enmin
oł ei, erkin andan tokun kin,
wumb keningii. ¹³ Kunum
ełe, nim na kui er mulnjii
kunum ei, wumb kankin kin,
Gos ek ei erkin nikin wumb
ngokun kin, kongun dinga
ei enjii. Erkin kin, wumb
oł yi mił erngii nikin kin,
ek ka ni wumb ngan piingii.
¹⁴ Gos nge dinga ełe, Gos
Gui Ka ek ei nipi, nim ngum
ei, nim ten kulkun enenjii.
Gos nge tiłap ełe tep ełmin
wumb oł ei erik kin, nim
angił peng ełe ambilk kin,
pui nik kindngii ei, si kind-
nenjii ku. ¹⁵ Kunum kunum
nim kongun ei, tep ka erkin
kin ninim kongun ełe kunum
kunum er mułan kin, nim en-
jii kongun ei, ka mułang kin,
wumb pei keningii. ¹⁶ Nim
noman ełe ka peng kongun
erkin kin, ek nikin wumb
ngokun enjii ei, pii kun erkin
kin, ninjii. Kunum kunum
nim kongun dinga kindkin
enjii. Pe ninim yi er mułan
kin, ninim kongun ei, Gos
kin kun ka er mułan kin, nga
wumb nim gupu ełe ek pi-
ingii wumb ei, pei kun ka

mułngii ku.

5

Pii Gii Wumb Kin Oł Ka Erngii

¹ Nim wu mam endi kin
ek ngunenjii mon. Ninim
arnim kin ek ka niłin yi mił
ku ek ka ninjii. Nga wu
kang wu, ninim angnim noł
kin, ek ka niłin mił yi ku,
ek ka ninjii. ² Ninim manim
noł kin, ek ka niłin mił ku,
amb tukui ombu kin ek ka
ni ngokun yi enjii. Ambil
mułngii ei, ninim einim noł
kin, ek ka niłin mił ku, ek
ka nikin oł ka enjii. ³ Pe
amb endi wam kułang kangil
endi mulerang kin, eim amb
wei mendpił mułmba ei, eim
kin oł ka erkin kin, paki
tunjii. ⁴ Ba amb wei endi
eim kingam min, kupam noł
mułngii ei, enim piik kun
erngii! Kongun kumna ei
yi mił, ninim arnim manim
noł kin paki tokun kin, epi
pei sinjii ei, ngo orung kind-
kin kin, tep ka erkin mulnjii.
Keimi, Gos oł ei nge, noman
peng piinim. ⁵ Amb endi
wam kułang kin, eim endeim
multum amb ei, eim yi mił
ełim. Eim Gos kin pii gii
nipi kin, kunum kunum epin
tinga, prei minj er mołulum.
⁶ Ba amb endi eim wam
kułang kin, eim Gos nge ek
piinarpi kin, eim ngenj ełe
epi ka kanim kanim sipi kin,
kuni nipe kuni endi numbii
ni piipi kin, yi er mułmba.
Amb ei eim nge noman konj
ka ei, nga sinermba mon.
Sinarpi noman konj ka ei,

am kulii mił kolpu kin, am mendpił ba. ⁷ Nim ek ei ekii sikin kin, amb ni, wumb kan neng kin, en enim epi endi ngenj ele pinerang kin, ka minj mułngii. ⁸ Ba wu endi eim nge tilap ende ei, kan kun enarpi, eim nge miyem ende ei, kan kun enarpi kin, yi ermba wu ei, Gos kin pii gii si kindpi kin, wumb Gos ek piinarik mołmun wumb ei, mił mon. Eim am wumb ei, to mani kindpi kin, eim am wu kis wii mołum. ⁹⁻¹⁰ Kumb ok, wu amb wenjing noł kulk ei, nim amb ombu nge embe yi minj pulnjii. Amb nii endi, kung ngii engki ei nge angil orung nge endeim multum amb ei, eim wam endeim mendpił kin multum ei, eim embe polkun pindan kin, Gos tilap wumb eim paki tungii. Nga eim kongun ka kanim kanim ermba ei piipi elim. Erpi kin, eim ok eim kingam noł tep ka eririm. Erang kin, wumb konu eipi wumb ok, kuni ngumba ngurum. Nga Gos nge tilap ele tuk mulk wumb ei, oł ka elim. Nga ening kis pim wumb paki tołum ku. Nga eim kongun kanim kanim erpi, kumep sinarpi kin, wumb wii paki topu kin, oł ka elim amb ombu kankin kin, en enim embe pulnjii.

¹¹ Ba nim amb gał mił, wenjing kulnjung amb ombu nge, embe pulerii mon! Amb ombu Krai nge ek ei, pii kun enarik kin, nga wu konj puk kin, yi erngii ei, nim embe pulerii! ¹² Ok en enim ek dinga nik pendinjing ei, si

kindik kin, oł ele enjing ei nge, en enim pule keningii. ¹³ Nga oł eipi endi elmin ku. En enim ten kulk kin, wumb ngii eipi nge ele pulmun ei, en enim wii punalmin mon. En enim wumb eipi nilmin ek ei piik kin, waning sipilmin. Sipik kin, wumb eipi nengin ek kanim kanim nilmin ek ei, sinim ninermin mon. ¹⁴ Ei na yi piip kin, amb gał mił ombu nga wu puk kin, kangil mengk ngii konu ele, kongun er mułngii. Pe amb ombu yi mił enjing kin, sinim opu orung wumb endi sinim kin tonu opu kin, ek kis nipi, onermba mon. ¹⁵ Nim piin, amb kombur Jiisas nge andlam ka ei, si kindik kin, Seisen andlam ele ekii sinmin. ¹⁶ Pe wu kombur Gos nge tilap ele molk kulangin kin, amb mendpił mułngii. Mułngii amb ei, Gos kin pii gii nirim amb mam endi mułum ei, eim opu kin, amb ombu, paki topu, yi er mułang kin, Gos nge tilap ele mułngii ei, noman embin pinermba mon. Nga Gos tilap ende mułngii wumb ei, amb endi wam mulerang kin, eim mendpił mułmba ei, paki tungii ku.

¹⁷ Pe wumb num kongun ka erngii ei, enim Gos nge tilap ele mołmun wumb ei, wumb ombu nge embe ambil tonu kindngii. Na wumb num ei, kongun dinga erik kin, Gos ek ei nik kin, wumb ngungii nip nind. Wumb ei, kumep ka wii kapli singii. ¹⁸ Sinim piinmin, nimbil

erang Gos ek ka mon poł pendrim ei, wumb kongun enmin ele ek yi ninim,

“Kung kou kuni wiis kembimba kunum ei, nim kung kou gupu ele kan tunenjii.” Nga ek yi nim, “Kongun enmin wumb ei, en enim wumb kumep singii.”

¹⁹ Pe wu endi yi nimba, men ngii tep elim wu ei, oł kis endi erim. Erim nimba ek ei, nim piinenjii mon! Wu tał tekliki mił, ok ek yi ninjing kin, nim kii sikin piinjii. ²⁰ Pe men ngii tep elmin wu kombur, oł kis enjing kin, nim men ngii tep elmin wu kombur wii tan kulou tangin kin, wu ombu pei mułngii oł kis erik enjing oł ei, ni kun eran kin, wu eipi ombu kanik kin, mund mong kulk kin, oł kis enerngii mon.

²¹ Gos ni, Krai Jiisas ni, Gos nge enjel ei, kumb ele nim nind. Nim kongun ei, tep ka wii erkin mulii! Wumb eipi oł kis erngii ei, nim ek dinga nikin kin, nga ninim nge wu puł min, kongun ende wu endi oł kis ermba ei, kan wiik tokun kin, koi er pindnenjii mon! Nim wumb endeim endeim oł kis erngii ei, ek kun minj nikin kin, er kun enjii. ²² Nim wu ei, ka mołum ni piikin kin, tep wu sikir mundmbii, ni enenjii. Yi en kin, wu ei, epi oł kis ei, nim kin pimba. Ninim ka mulnjii nge, pii kun erkin kin mulnjii.

²³ Nim noł wii minj nunenjii! Nim noł wain aninga kopur kin ouni nunjii. Nan

kin, kirim tuk ele paki tumba. Nimbił erang nim kunum kunum ening pałim ei, nga pinermba mon.

²⁴ Wumb kombur oł kis elmin ei, Gos wumb ei kin, kos ermba. Erang kin, kos ele sikir punmun. Oł kis elmin ei, kos erangin kin, wumb pei sikir kaniłmin. Ba wumb kombur oł kis erik enmin oł ei, koi er pepi ekii se, tor wang kin kaninmin. ²⁵ Yi mił ku, oł ka enmin ei, sikir tor onum. Nga wumb kombur oł ka enmin ei, sikir tor wang kin, kinenjii; ba oł ei kunum kunum koi er pinermba mon.

6

Kongun Wumb Nge Ek

¹ Wumb kongun wii enmin wumb ei, yi mił piinmin. Na kongun tep enim wu ei, wu ka ni piil. Piip kin wu ei, embe ambił tonu kindip, yi eramb kin, wumb eipi ombu, Gos ek sin ni tor kindpin ni, Gos nge wumb tilap oł pałim mił erik kin, oł kis endi enarik kin, kun ka enmin, ni piingii. ² Gos nge tilap ele molk kin, kongun wii enmin ei, noman yi piinerngii. Tep enim wu ei, na engnan noł ku, ni piip ek ningii ei, to kindmbii ni, yi piinerii mon! En enim yi piinmin ei, Gos nge tilap ele mołum ei, na eim noman ka ngumbii ni piimin. Piik kin, na eim kin kongun ka eramb kin, eim na kongun ele epi ka sinim. Seng kin, en enim yi piik kin, kongun ka wii mendpil er

punmun. Puk kin, kunum kunum nim wumb kongun wii ei nge, andan tan kanik kin, wumb en enim kongun oł ka ei, erngii.

Oł Mendpił Gos Epi Pei Keimi Silmin

³⁻⁵ Sinim nge Owundu Jisas Krais nge ek ei, sinim Gos nge oł ei, ka nipi andan tonum. Pe wu endi, eim Jisas nge ek kun ei ninarpi, si kindpi kin, ek eipi nipi, wumb ngumba ei, kun pinermba. Wu ei ek to kindpi kin, yi enim ei eim noman ka pinalim mon! Na nam wu ka ni piilim; ba eim noman kis peng kin, eim ek ka endi ninalim mon. Eim wumb ek mił erik kin, ek kis nik erngii ei nge, noman ngopu, yi elim. Elim ek ei nge, oł yi mił elim. Wumb eipi kin noman kis peng, opu erik kin, wumb ek buł ambilk kin, engnjing kin, ek kis nik elmin. Erik kin, kunum kunum ek mił erik yi elmin. Erik kin, en enim noman eipi peng kin, Gos ek keimi ei ambil gii ninalmin. Ninarik piik kin, yi piilmin; Gos nge oł ei, epi pei singii nge, elmin ni piilmin.

⁶ Keimi, wu endi Gos nge piimba oł ei, ekii simba wu ei, Gos epi pei simba ku. Ei yi mił, pe wu endi eim Gos nge oł ka ei erpi mołpu kin, nam epi salim ei, kapli ni piimba wu ei, eim epi ka pei eim kin simba. ⁷ Sinim piinmin, sinim menjpin mei ele mengim kunum ei, sinim epi endi sipin tu wunenjpin mon. Yi mił ku, ekii se sinim

mei konu ele si kindpin kin bin. Bin kunum ele, epi endi sipin kin, punermin mon. ⁸ Pe sinim kuni ni, alap ni, epi pei mułang kin, yi nimin; sin epi pei salim pa yi nimin. ⁹ Ba wumb nii endi, epi pei simbii ni piilim wumb ei, epi simbii ni erpi kin, bok tołum. Ei yi mił, wumb ka tumun nilmin wumb ei, ka mili kuł pindangin kin tołum. Yi mił, wu endi epi pei simbii ni piimba wu ei, eim noman tuk ele, epi eipi eipi noman to piipi kin, bok topu, konu kis mendpił ele ba. ¹⁰ Wu endi eim ku nin epi pei simbii ni piilim wu ei, eim oł kis ei nge puł mam pendpi kin, eim oł kis kanim kanim elim. Wu kombur en enim, ku nin epi noman peng kin, yi mił erngii wu ombu, en enim pii gii ei, si kindik kin, en enim noman tuk ele embin peng piingii.

¹¹ Ba nim Gos nge wu ei, oł ombu ngokun kin, si kind kin, eipi punjii. Gos nge oł kun ka ei, dinga erkin kin, andlam pimba mił punjii. Pukun pii gii nikin kin, wumb eipi noman ka ngokun wumb ei, nim tungii ei dinga angan kin, tungii. Tungii oł ei noman emin ka er wumb ngunjii. ¹² Wumb nii endi Jisas kin pii gii pimba wu ei, eim yi mił; wumb ka wii epi wii singii nengin kin, sikir punmun oł ei mił, yi erik singii. Singii ei mił ku, nim Timosii yi mił ku enjii. Nim kongun ei dinga kind erkin kin, Gos nim kan wiik to mundang kin, kunum

kunum noman konj sinjii. Sikin kin, nim pii gii peng kin, wumb ningii e le angkin kin, ek dinga ni tor kind-kin wumb ngunjii! ¹³ Gos wumb ni, epi pei eim noman konj ngolum. Pe Krai Jisas eim ek pule, Pondiyas Pailos kumb e le ni tor kindrim. Gos kin, Krai Jisas nge kumb e le, na nim Timosii kongun ei ngond. ¹⁴ Nim Gos nge ek ka dinga e le tep ka er nikin mulnjii. Molkun kin, wumb ek kis penj, tui nin, wumb ek kis ni ngok kin Gos ek ka ei kin yi enerngii mon. Nim kongun kunum kunum erkin kin, tep er mulan kin, Krai Jisas orung omba kunum ei, opu tor omba. ¹⁵ Gos nge kunum sirim kunum ei, tonu wang kin, Jisas kindang tor omba. Gos endeim mendpiil noman ka piik kin enmin ol ei nge, pulwu. Nga eim mendpiil dinga peng kin, tep er molulum. Molpu kin, mani mei e le wu num ei, mol mani kindangin kin, Gos wu num mol tonu punum. Pupu kin, nga king mani mei e le king ei, mol mani pangin kin, Gos King mol tonu pupu molum. ¹⁶ Ei eim mendpiil kulalim; eim tilang owundu molulum. Pe sinim eim kin mandi bin mil mon. Ok wumb endi, Gos kinalim mon. Pe wumb endi yi ku Gos kinanmin mon ku. Keimi eim nge embe owundu mendpiil ni, eim noman dinga owundu ei ni, kunum kunum pimba, ei keimi!

Wumb Epi Pei Salilim

Wumb

¹⁷ Wumb ya mei konu e le, epi salim wumb ei kankin, ek dinga ninjii. Mani mei e le epi sikir kis molpu e le epi ei kin, noman ngok kin, pii gii ninerngii mon. Ninarik kin ol kis kanim kanim erik kin, ek piinarik erngii ei, mon nikin kin, Gos mendpiil kin, pii gii ningii, ei kapli ninjii. Gos eim sinim epi ka pei, kunum kunum ngang kin sinim ka piilmin. ¹⁸ Wumb epi pei salim ei, kankin ninjii! Enim kongun ka pei erik kin, en enim kongun pei ol kun ka enmin ni piik kin, ka piingii. Piik kin, kunum kunum en enim epi ei, mok tok wumb eipi eipi epi sinilim wumb ei kin, ngungii. ¹⁹ Pe wumb en enim ol yi enjing kin, ekii se epi pei ei, en enim paki tumba. Yi erik kin, en enim kunum kunum konj mendpiil sik kin, Gos konu e le mulngii. ²⁰ Timosii nim Gos nim ngum kongun ei, nim tep kun ka er mulnjii! Wumb ek wii nik erngii ek ei, nim piinarkin kin, nim ek ei bul ngunjii. Nga wumb kombur molk kin ek kend tok ek kun palim ningii. Ningii ek ei nge sin sinim noman ka wii palim, pa nilmin. Nilmin ek ei nge Gos kin opu orung ek mil palilim. ²¹ Wumb kombur en enim yi ninmin, "Sin sinim noman ka palim," pa nilmin. Nik kin, Gos ek keimi pii gii ningii andlam ei si kindilmin. Gos nge noman ka enim ngang kin, enim kin mulmba.

Pol Mon Timosii Kin Nga Endi Polpu Kindim

¹ Na Pol, na Krai Jisas nge ek ei se andi wu. Gos eim ek dinga yi ni pendim. Jisas Krai nge kongun e, Gos eim noman konj ei, sinim mei wumb ngumbii nirim. Nipi kin, eim noman e, “Na ek se endii,” nim.

² Timosii nim na nge kingam mi, na pipe ei polup nim ngond. Sinim nge Erinjpin Gos ni, Krai Jisas Owundu nim kin kaimb sipi nim noman ka ngang kin nim noman emin ka peng mulnji.

³ Na nge kumb ok kupnan nol wumb mulk wumb ei, Gos nge ol ei ekii silmin ol ei nge, kunum na nim kin piip kin, na Gos kin prei epin tinga kunum kunum erip kin, noman ka piip ngol.

⁴ Nim ningil ka mani orum ei na piip kin, na nim kanip kin, ka piimbii ni piind. ⁵ Nim pii gii nin ei, na keimi ni piind. Ei kend mon. Pii gii nin ol ei, nim apinim Lois elim ol ei nim en. Nga ninim manim Yunis yi ku elim. Pe na piind ei, na pii gii ei nge, nim kin palim ku. ⁶ Ei na piip kin, nim nip ngond. Gos nge epi wii ngurum ei, nim noman pirek neng piinjii. Ok na nim peng e, angil tonu kindinj kunum ei, Gos eim nim noman ka ei, epi wii mi

nim ngurum. Pe ninim Gos noman ka epi wii ngurum ei, piikin kin enjii. Eran kin, nim noman ka sirim ei, am opu owundu ermbe. Ei yi mi, wu endi eim dup kalpi kin, pup tang kin, nimbi ol elim? Ei sikir nupu owundu elim ei mi, yi enjii ku. ⁷ Nim piin; Gos sinim kin Gui Ka ngum ei, sinim kulermin. Ba Gos Gui Ka sinim noman dinga ngum. Ngang kin, sinim wumb noman ka ngopun kin, sin sinim tep ka er mulmun nge ngum.

⁸ Ei piikin kin, owundu nge ek ei singambi piikin kin, ninerii! Nim na kin singambi piinerii ku! Na Gos nge wu mol. Nim Gos nge dinga ngang kin, nim ol embin tui tonu omba ei ko wukun kin, na kin wan, silip kongun ende erpil kin, Gos ek ka ni wumb ngumbul. ⁹ Gos eim sinim sipi orung seng kin, nam nge wumb mulngii nim. Pe sinim eim kin ouni ka endi eramin kin, Gos sinim sip orung sinerim mon. Eim nge noman e, sinim noman ka ngopu kin, sinim wii to sim. Kumb ok, mul mei eneririm kunum ei, Krai Jisas eim sinim kin noman ka ngurum. ¹⁰ Ba akip kunum e, Krai Jisas sinim sip orung simba nge tor onum. Eim nge kongun e, Gos nge noman ngurum. Ei tor wang kin sinim piinmin, Krai Jisas eim wumb koltmun ol ei nge, to mani kindpi, si kindim. Si kindpi kin, Gos nge ek ka ni tor kindim. Ei yi

mił, noman konj ei nga poru ninermba; ba kunum kunum konj pimba.

¹¹ Gos eim na kongun ngopu kin, ek ka ei ninjii ni mundum. Na mołup kin, ek nip, wumb ngop, ek se andip kin, wumb ek emb top, wumb ngop nip kin, ermbii ni mundum. ¹² Gos ek ka ei minj, na ngenj ełe, oł embin tui tonu omba. Oł pułe ełe peng kin, na oł embin tui ei, ngenj ełe tonu onum. Ba ełe nge, na ngenj singambił piinermbii mon. Na wu ei kin, pii gii dinga peng moł ei, na pii poru nind. Eim na angil ełe kongun ngurum ei, kunum kunum ka pep ba. Pang kin, eim kunum owundu sirim kunum ei tonu omba. ¹³ Na ek kun nip, nim andan top ngunj mił, nim wumb kankin kin, ek ka ni ngan piingii. Nim Krai Jias kin pii gii dinga peng kin, ek ninim mił piikin kin, Jias eim noman ka ngokun kin, ek ei ambił gii ni mulnjii. ¹⁴ Gos nim kin epi ka angil ełe pendim ei, piikin kin, tep ka er mulnjii. Pe Gos nge Gui Ka sinim kin tuk ełe mołum ei, nim noman dinga ngopu kin, kongun ei paki tang kin, kongun ei kun ka er mułngii.

¹⁵ Nim piin kin, Eisiya konu owundu ełe, Jias kin pii gii nik enjing wumb ni, Piselas ni, Emosenis ni wu tał kin, wumb pei na si kindimin. ¹⁶ Na Gos Owundu kin prei ermbii ni, wu Onesiporas ni eim amb kangil ei, Gos paki tumba ni piind. Kunum

pei, Onesiporas eim na kin noman ka pii ngołum. Na kan ngii pir kunum ei, eim na kin singambił pinerim mon. ¹⁷ Eim Rom konu owundu ełe opu kin, eim na kur kan simbii nipi orum. Opu kin, na kan sirim. ¹⁸ Na Gos Owundu kin prei eramb kin, Jias orung omba ni pendrim kunum owundu kunum ełe, Gos Owundu opu kin, wu Onesiporas kaimb sipi ngumba. Ngopu kin Onesiporas eim na Epeses konu ełe epi kanim kanim erpi kin, na paki tołum; ei ninim piilin.

2

Nim Krai Jias Nge Opu Wu Ka Mulnjii

¹ Pe nim na nge kingam mołun. Krai Jias nim kin to dambiltpi se ende kind pendim ełe, eim nim kin noman ka ngopu kin, noman dinga ka wii ngumba ei, nim kunum kunum sinjii. ² Pe ek pei na nip kin, wumb pei kumb ełe ngunj ek ei, nim piin. Piikin kin, ek ei nikin, wu kombur ngan kin, dinga piik erngii. Wumb ei, ambił gii nik mołmun wumb ombu kin, kapli ek nik kin, wumb emb to ngungii ku.

³ Nim Krai Jias nge opu ond wu ka wii dinga molkun kin, oł embin tui endi tonu omba ei, nim dinga molkun kin, Jias Krai nge opu ond wu mendpil mulnjii. ⁴ Opu ond wu endi, opu pałim kunum ei, pupu kin, kongun eipi kanim kanim

endi enalim, mon! Opu dinga kind erpi, yi er mułang kin, opu ond wumb tep elim wu ei, kanpi ka piikim. ⁵ Wu epi simin nik kin, sikirik punmun ei, lo palim mił ei, ekii sinarik punmun wu ei, epi endi sinermba mon. ⁶ Wumb nii endi eim kongun dinga kind er pulum, wu min amb ei, eim kuni tonu wang kin, eim kuni ei, eim kumb se numba. ⁷ Na nind ek ei, nim kom se piinjii! Owundu nim noman er kun erang kin, nim ombu pule pei pii poru ninjii.

⁸ Kunum kunum nim molkun kin, piinjii ei, Jiisas kołpu kin, nga tonu opu konj pum ei, piinjii. Eim Deipis nge tilap ende mołpu kin, ek yi mił, na Gos ek ka nip tor kindip eł, ei nim piin. ⁹ Na Gos nge ek ka ei, minj nip eramb kin, wumb na wu kis nik kin, na oł embin tui kanim kanim ngolmun. Keimi, na sip kan ngii eł kindilmin; ba Gos ek ka ei, kan kapli pinermba mon. Ba pu nip konu ełe orung orung eipi eipi ba. ¹⁰ Ei nam yi piip kin, noman ełe dinga kindip kin, oł embin tui ei piip ko wup eł. Eł ei, erip kin, Gos eim nge wumb tilap ei, paki toł. Nam yi eramb kin, wumb Krai Jiisas kin noman konj kunum kunum sik kin, kunum kunum eim kin ouni noman dinga tilang ei sik kin, ka mułngii nip kin, oł yi mił end. ¹¹ Sinim ek ei pii gii mendpil ninjpin kin, ei keimi ni piimin,

“Sinim Jiisas eim kin kołpun kin, sinim eim kin ouni noman konj kunum kunum sipin kin, ouni tep to mułmun. ¹² Sinim eim kin piipin kin, oł embin tui tonu omba kunum ei, sinim dinga kind mołpun kin, eim king mułmba konu ełe, sin eim kin ouni king mił tep to mołmun ku. Pe sinim eim buł ngunjpun kin, kapli eim yi ku, sinim buł ngumba. ¹³ Pe sinim Gos eim ek ei piimin nimin; ba ek ei ekii sinarpin enjpin. Ba Krai Jiisas eim mendpil ek ei, eim keimi piipi mołum. Krai Jiisas eim ek endi nipi keimi mendpil mułmba. Nimbil erang ei eim ek kend ei, kapli tunermba mon.”

Kongun Wu Mendpil Ei Gos Kin Embe Kolulum

¹⁴ Kunum kunum nim wumb noman pirek nimba piingii ek ei ninjii. Gos nge ningil ełe, ek dinga nikin kin, wumb ek mił erik kin, ek kanim kanim nik erngii ei, mon nikin. Nikin kin, oł ei nge, wumb endi paki tunermba mon. Wumb to kis minj elmin. Wumb ek ei nge piilmin wumb ei yi elmin. ¹⁵ Nim kongun dinga kind erkin kin, nim kongun wu mendpil mułan kin, Gos nim kin ka piip ngumba. Ngopu kin, nim Gos ek ei,

kun ni wumb ngan piingii ei, nim Gos kin singambiꝑ peng piinenjii. ¹⁶ Ek eipi eipi nik kin, ek wii miꝑ nik erngii ei, enim mandi puk piinerngii mon. Ek ei ek pule pinalim ek ei nge, wumb nik si pangin kin, Gos ek buꝑ ngok, ek ei piik kin, andꝑam kis punmun ei nge, enim punerngii mon! ¹⁷ Wumb ek ei, sinim ngenj kinj kis nopu owundu puꝑum ei miꝑ, Aimeniyas kin Pailesis wumb ei nge, tilap eꝑe ek yi paꝑim. ¹⁸ Wu ombu nge ek keimi ei, pii dembin tunarik kin, wu ombu ek yi miꝑ niꝑmin kin, sinim koꝑun. Nga konj moꝑmun poru ninmin; nga ekii se endi enermin mon. Enarpin kin, ek eꝑe nge nik kin, wumb kombur nge pii gii ei, er kis monduꝑmun ku. ¹⁹ Ba Gos eim ngii tumunj dinga endi, poꝑ engindrim dinga wii angilim. Pe ond pos eꝑe Gos ek mon endi, yi nip moꝑum. Gos eim nge wu amb ei, piipi kanpi poru nipi moꝑum. Pe nga mon endi paꝑim ku. Wumb pei, Gos embe siꝑmin wumb ei, oꝑ kis si kindik kin, buꝑ ngok, ka muꝑngii.

²⁰ Pe ngii owundu endi angilim konu eꝑe, nirikring ming ombu kanim eipi eipi pei salim. Pe ming kopur, ku silpa ni, gol ni, yi elmin. Nga ming kopur ond ni, mei nganmbi ni yi elmin. Elmin ming ombu nge kopur, kongun ka paꝑim miꝑ elmin; nga ming kopur eipi kongun wii pei elmin. ²¹ Ei yi miꝑ,

wumb nii endi eim oꝑ kis elmin oꝑ ei, Gos eim pei kil ngo si kindang kin, kun ka muꝑmba wumb ei, eim kongun mendpiꝑ, ka endi paꝑim miꝑ, kongun ei ermba. Wumb ei, eim ming ku silpa min, ku gol ka miꝑ, yi moꝑum. Nimbiꝑ erang wumb ei, eim ngenj ni, noman tuk pei, Gos kil ngo si kindang kin, eim kongun ermba nge, er kun erpi moꝑum. ²² Wu kangi wu noman eꝑe kis tonu wang kin ek kis nik erngii wumb ei kin, nim punenjii. Punarkin kin, nim oꝑ kun ka ei erkin, pii gii peng kin, noman emin ka peng kin, wumb noman ka ngan kin; wumb noman emin ka peng kin; Gos owundu kin prei erkin, kii se ngokun kin mulnjii. ²³ Wumb wulu pang kin, ek eipi eipi nik kin, erngii ei piinenjii. Piinarkin kin wumb noman ka pinerang kin ek ei nge, nik opu minj elmin. ²⁴ Gos nge kongun wu ek opu enermba mon. Eim wumb kin oꝑ ka ermba. Eim wumb ek emb ka to ngoꝑum kunum kunum kui er moꝑu kin, kongun ka ermba. Erang kin, wumb eim oꝑ kis erngii min, oꝑ embin ko wupu kongun minj erpi kin, Gos ek nipi kin, wumb ngopu minj muꝑmba. ²⁵ Wumb eim ek to kindik erngii ei, ek taki taki nipi erang kin, Gos eim wumb ei, paki topu erang kin, noman ak to ok kin, ek keimi ei piingii. ²⁶ Ok Seisen eim, wumb ei omu kon miꝑ poꝑu kin, tuk sirim. Seng

kin, eim ek ei piik kin, ekii singii; ba nga ekii se, Gos ek keimi ei piik kin, noman ak tok kin, Seisen si kindngii.

3

Kunum Poru Nimba Mandi Erang Oł Kis Tonu Omba

¹ Ba nim oł yi mił piinjii, kunum poru nimba kunum ei, oł embin tui kanim kanim tonu omba. ² Pe wumb en enim mendpił piingii. Piik kin, ku nin epi noman kulk kin; nga en enim embe ambil tonu kindik kin, oł kis erik kin; nga Gos kin wumb eipi ek kis nik kin, yi nge nik ngomun. En enim ernjing menjing ek niłmin ei piinarik kin, nga en enim ek ka ni ngunalmin; nga en enim oł kun ka pałim mił ei, ekii sinarik kin, buł ngok enmin. ³ Pe wumb en enim miyem ende noman ka ngonarik kin; nga ek kis ei si kindnarik kin; nga en enim wumb eipi kin ek buł ambilk kin; nga en enim nge ngenj ele noman tep ka enarik kin; nga wumb wulu pang kin, kung simbii mił andik molk noman pinałim, mił erik kin; nga en enim oł kun ka ei kin opu orung ku elmin. ⁴ Nga en enim nge wumb puł sik kin, opu erii wumb ngok kin; nga en enim oł kis ei sikir ekii sik erik kin; nga sin sinim wu num ni piik yi erik kin; nga en enim ngenj ele oł ei ka ka piik erik kin; nga en enim Gos kin noman ngunalmin mon. ⁵ En enim ngenj ele ambil

tonu kindik kin Gos nge oł ei mił ni piik erik; ba Gos nge noman Gos nge tilap ele wumb mił dinga ei en enim buł ngok elmin. Erik kin nim wumb ei yi erngii wumb ei kin nim tep to andkin punenjii mon! ⁶ Wu kombur en enim andik, noman eipi eipi sek kin, yi elmin. Erik kin en enim amb ombu noman kis kanim kanim pałim amb ombu kin, kanik kin, amb ombu ngii konu ele, en enim nirik puk kin, en enim noman embin pałim ei, en enim noman ele epi oł kis mił to eipi eipi kindik kin ambil gii nik yi elmin. ⁷ Erik kin, amb ombu nge, kunum kunum ek keimi ei ni, kan simin ni elmin; ba kaplı enałim. ⁸ Ok wu Janis kin Jambris wu tał, Moses tep erim oł ei, to mani kindmbil ni piikil kin, jep oł kanim kanim kun pinałim oł ei elmbil. Elmbil oł yi nge, pe wumb ek keimi ei, to mani kindik yi ermin ku. En enim noman kun pinałim, yi erangin kin, pii gii pinerang kin andinmin. Ba wumb en enim pii gii ei, kaplı pimba mił pinałim mon. ⁹ Ba wumb enmin oł ei, opu owundu punałim mon! Pe wumb keningii ei, oł wulu pui mił endi ok, wu Janis kin Jambris tel erkil oł jii enmin ni keningil.

¹⁰ Ba nim na kin kunum kunum andkin kin, ei na ek nip kin, wumb andan top enj. Nga andlam andip el mił ei, nim piilin; nga na el oł ei, pule nim piilin ku.

Nim na piin kin, na Gos kin pii gii dinga niŕ. Na wumb eipi kin noman ngop kin, kunum kunum nam dinga kind moŕup kin, Gos nge kongun eŕ, end ku. ¹¹ Nim piin ei, wumb na kin oŕ embin tui ngoŕmun ei, nim piin. Piikin kin, nga ngenj kumbii konu eŕe orung Andiok ni, Aikoniyam ni, Lisra konu eŕe ombu pei piŕ. Nim piin ei, wumb na kin ngenj kumbii oŕ kanim kanim eŕmin; ba Gos Owundu eim nga eŕe si tor sim. ¹² Keimi wumb pei Krai Jiasas kin dambiltik se ende puk, Gos nge oŕ ni, ek ka ei, ekii simin ni erngii wumb ei, opu orung wumb tangin kin, ngenj kumbii yi singii. ¹³ Wumb kis ni, ek kend wumb ei, wumb ek kend to ngoŕmun. Ngangin kin, nga Seisen nge ek kend tang owundu puŕum ku. Wumb en enim oŕ kis owundu mendpiŕ eŕmin. Nga wumb eipi en enim kin, ek kend tok ngoŕmun ku. ¹⁴ Nimbiŕ erang wumb ei, nim ek ei nik ngunjung ei, pii kun er muŕnjii! Muŕan kin, nim pii gii nikin ek ei, na nim emb top, nip ngur ek ei, dinga ambiŕ gii ninjii. ¹⁵ Pe nim ei piinjii ku, ok nim kangil kembis kin molkun kin, nim Gos ek ka ei nim piŕin. Piikin kin Gos ek ka ei, nim noman ngang kin nga pii gii nikin muŕan kin, Gos ni Krai Jiasas nim sipi orung simba. ¹⁶ Gos nge mon ek ka ei, Gos kin mendpiŕ om. Opu kin, Gos mon ek ka poŕ

pendpi ek ei, Gos ek keimi mendpiŕ palim. Peng ek ei, sinim kin pii si kindpin kin, Gui Ka andan topu ngonum ek ei piŕpin kin, Gos oŕ kun ka ekii se bin. ¹⁷ Gos ek ka ei, sinim Gos nge wumb erpi, kun ka erang kin, sinim Gos kongun ka wii ei, ermin nge, er kun erpin muŕmun.

4

Nim Gos Ek Nikin Wumb Ngunjii

¹ Krai Jiasas eim, wumb kuŕii konj pei, mok tumba. Topu kin, eim Gos ningil eŕe ni, Krai Jiasas nge ningil eŕe, na ek nip kin, nim dinga ngond. Ngop kin, Jiasas ekii se orung omba ei, opu kin, wu king kunum kunum tep muŕmba ei, na ek dinga nip nim ngond. ² Nim Gos ek ka ei piikin ek ei, ni wumb ngunjii ku. Ngokun kin wumb ek ei piimin min piernermin nik er muŕngii; ba nim Krai Jiasas ek ka ei, kunum kunum ek dinga ningii! Nikin kin, wumb en enim oŕ kis eŕmin oŕ ei ni piik kin, Gos oŕ kun ka ei ekii sinarik eŕmin. Erik kin, ei nim nen kin, Gos oŕ kun ka paŕim miŕ, ei ekii singii. Sik kin, kunum kunum nim kongun erkin kin, kui er muŕun kin, wumb kin ek ka ni ngokun kin, paki dinga tokun enjii. Yi eran kin, wumb ei, noman to ak tok kin, oŕ kis si kindik kin, Gos oŕ kun ka pimba miŕ erngii. ³ Piini! Ekii se wumb ek keimi ei piinerngii

mon. Ba wumb en enim noman eŕe piik kin, ek emb tołmun wumb pei, sik erngii. Erik kin, wu ombu ek eipi ningii ei, kom se piik kin ekii singii. ⁴ Wumb ei Gos nge ek keimi mendpił, ei si kindik piinarik kin, ek poł wii ni, siimał eimał ombu nge, kom sek piik erngii. ⁵ Ba ninim kunum kunum kun ka piinjii! Piik kin, oł embin tui tonu omba; ba nim embin ei ko wukun kin, Gos ek ka ei nikin kin, wumb ngunjii. Nga wumb paki tan kin Gos nge kongun wu mił endi kongun kun ka enjii.

⁶ Nim piin ei, pe nam noman konj ei, enim kin ngop si kindip pendip kin, nam ya mani mei eŕe wakin top si kindip bii kunum ei, mandi enim. Ei yi erip kin, nam kułmał mił kalip kin, nam nge miyem ei, enim kin bein top ngop pendip kin bii. ⁷ Na nam kongun dinga kindip erip, sikirip pup kin, tor punj ei yi mił; Gos nam ngum kongun ei, dinga kindip, er poru ninj. Na pii gii ei wakin top kindnenj mon. ⁸ Na pe na simbii epi ei er kun er salim. Salim epi ei, yi mił ninim, pe Gos Owundu ningił eŕe, na wu kun ka nimba. Akip kunum ei, Owundu nam mendpił epi ka wii ei na ngunermba mon; ba wumb eim tor wang kin, kenmin ni, kui er mułngii wumb ei, yi ku singii.

⁹ Nim na kin ombii nikin kin, er ka erkin kin, na kin sikirkin onjii. ¹⁰ Piikin kin

mułii! Wu Diimas eim na wakin topu kin, eim mei eŕe oł ei, noman peng kin, na si kindpi kin Tesalonaika konu eŕe pum. Nga wu Kresenj eim Galeisiya konu eŕe pum. Nga wu Taisas eim Dalmeisiya konu eŕe pum. ¹¹ Wu Luk mendpił eim na kin mołum. Nim wu Mak nen kin, ouni wel! Wu Mak eim kongun ka elim ei, na kongun paki tumba. ¹² Na wu Tikikas eim Epeses konu eŕe pui nip, kindamb kin pum. ¹³ Nim onjii en kin, na konduk muł elim kon takis ei ni, wuł Trowas konu eŕe, wu Kapas ngii konu eŕe salim ei, sikin mon ni, mon kombur, ka ngenj sik ełmin ei, sikin tui ku.

¹⁴ Eliksander wu ei, eim kapa epi elim wu ei, na kin oł embin tui ngopu erim. Ekii se Owundu eim enim oł ei mił, eim kin kumep kis orung yi erang kin, piimba ku. ¹⁵ Nim yi ku, wu ombu konu eŕe, kan kun er mulnjii. Mulnjii wu ei, sin ek pei to mani kindmba erim.

¹⁶ Kumna ei, na kos ek nip, orung kindinj kunum eŕe, wu endi na kin tep to ngop ninj. Ninj kin, oł kis mił enmin ei, "Nim piinerii, mon!" ninj. ¹⁷ Ba Gos Owundu na kin tep er mułum. Mołpu erang kin, na Gos ek ka nip, wumb torung mulnjung wumb ei, ni ngunj. Kung simbii wumb nołum konu eŕe pamb kin, Gos kułii konu eŕe si tor sim. ¹⁸ Wumb na kin oł kis ermin ni enjing; ba Gos Owundu

eim na kin oł kis kanim
 kanim na kin tonu omba ei
 si tor sipi kin, nga Gos eim
 sinim tep er mołum konu ełe,
 eim na sipi kin orung simba.
 Gos kin tılang owundu nin,
 embe owundu ei nin, kunum
 kunum mułmba; ei keimi!

Ek Poru Ninim

¹⁹ Nim Pisila kin Akwila
 tał kin, wu Onesiporas
 nge kingam ambılam noł
 ni, wumb ombu kankin yi
 ninjii. Na enim wumb ei
 kin, 'Noman ka piip ngond,'
 yi mił niyo! ²⁰ Erasmus eim
 Korin konu ełe enj mołum.
 Nga Tropiimas eim ening
 peng kin, na eim Mailisas
 konu ełe mond si kindip onj.
²¹ Nim erkin kin, sikir onjii.
 Yi er mułan kin, pop topu, jii
 nip elim kunum ei tor omba.
 Yupulus ni, Purenj ni Lainas
 ni Kloriya ni wu ombu, ni
 wu angim angim pei nim kin
 noman ka ngonum ei, 'Nim
 ka mułiyo!' ninmin.

²² Gos Owundu nim nge
 noman tuk gui ełe ouni
 mułmba. Gos eim nge noman
 ka ngopu enim oł ei, enim
 kin mułmba.

Pol Mon Taisis Kin Polpu Kindim

Pol Eim Mon Endi Polpu Taisis Ngum

1 Na Pol, na Gos nge kongun wu mołup kin, nga na Jiisas Kraiss nge kongun ek ka se andił wu moł. Gos eim wii to si mundum wumb ei, Gos na kindang op kin, wumb ombu nge pii gii ei, er dinga erbii nge ond. Nga wumb paki tamb kin, wumb ek keimi ei piik kin, Gos nge oł kun ka pałim mił, ei ekii singii. ² Na kongun erpi kin, wumb pii gii ei, er dinga eramb kin, wumb en enim ka ka piik kin, kunum kunum konj mułngii nge, kui er mułngii. Molk kin, kumb ok, Gos eim epi endi eneririm kunum ei, eim enim noman konj ei, ngumbii nirim. Nipi kin, eim ek kend tunałim mon. ³ Nga ekii se, eim nipi pendrim kunum ei, eim wu kombur neng tonu ok kin, eim nge ek ka ei, ni tor kindngii. Kindik kin, oł ełe nge; eim ek nipi peni ełe tor kindang kin, Gos eim sinim sipi orung sim. Seng kin, pe eim na kin ek nipi poru neng kin, eim nge kongun ei, na erii nipi ngum.

⁴ Na Taisis mon ei polup kin, nim ngond. Nim na nge pii gii nge kingam mołum. Nim nipe pii gii pałim ei, sin pei yi mił pałim ku. Erinjpin Gos sinim nge paki tołum wu,

Krais Jiisas eim nim noman emin ngopu kin, nim kin noman ka piipi ngumba.

⁵ Na nim si kindip pamb kin, nim Kriis konu ełe enj mułun ei, pułe ełe mendpił. Na yi ni piind, nim kongun kun ka pinerim kongun ei, am er kun ka enjii. Erkin kin, Gos nge tilap ełe mułngii wu kombur, to tonu kindan kin, wumb er mułngii konu ełe, orung orung pei, yi mił ok, na nim kanip nir. ⁶ Pe wu endi wumb ningił ełe, oł kis endi enerim kin wu ei, eim nge ambim endeim mendpił mułmba; nga eim nge kingam noł, Kraiss kin pii gii nik oł kis ei enarik kin, nga ernjing menjing ek ekii sik piik er mułngii wu ei nge, kanik to mundangin kin, wu num mołpu kin, wumb erpi, Gos oł kun ka pimba mił, yi er mułmba. ⁷ Nim piin; Gos nge tilap ełe wumb tep ermba wu ei, Gos nge kongun ełe tep erpi kin, eim andlam kun ka endmba. Andpi kin, wumb eim oł ołou endi erang kin, wumb kinerngii mon. Nga eim popuł endi sipi enermba mon! Eim popuł kis sikir piinermba; nga noł nopu noman wulu pupu, yi enermba; nga wumb owuł owuł tunermba; nga wumb eipi epi kan bun bun sinarpi; nga ku nin epi ombu ni noman to piinermba. ⁸ Ba wumb konu ełe eipi wumb ongii ei, oł ka ermba. Erpi kin, eim oł pei ka minj erpi, noman ka piimba. Eim am

kun ka moŕpu kin, Gos nge oŕ ei pei ka ekii simba. Eim nge noman tuk ele am tep ka muŕmba. ⁹ Nga eim ek keimi kun ka nik nguk ek ei, eim am andan tok miŕ piipi muŕmba. Moŕpu kin, wumb ek nipi dinga erpi kin, wumb noman ek kun ka pimba miŕ nipi ermba. Erpi kin, wumb ek to kindik erngii ei, eim ek dinga nipi kin, wumb kii sipi erang kin, wumb en enim oŕ kis enjpin ni piingii.

Kriis Konu Ele Ek Kend Wumb Pei Muljung

¹⁰ Keimi, wumb pei ek kun ka ei, ekii sinaŕmin. En enim ek kend tok kin, ek kanim kanim noman ele ek kend tok wii miŕ niŕmin. Nik kin, sin ngenj kopsiŕmin wumb miŕ moŕmun ei, en enim ek kend tok eŕmin. ¹¹ Wumb ombu nge, oŕ kend tok erik wumb ei, ku ni epi ei simin nik eŕmin. Erik kin, sin sinim enermin oŕ nik kin, wumb andan to ngoŕmun. Ngok kin oŕ ei nge, wumb kombur to wulu kindik kin, kangii ambii ni pei eŕmin. Erik kin oŕ yi miŕ erngii ei, nim piikin kin, wu ei nge, to tor kindan ba. ¹² Ok Kriis konu ele wu endi, en enim nge wu num ei, ek yi miŕ nim. Ok Kriis wumb ei, wumb ek kend wumb muljung. Nga pe yi ku moŕmun ei, kung owu simbii niŕ moŕmun. Molk kin, kuni pei nok molk kin, nga ten elim. ¹³ Ek ei keimi, nim piikin miŕ, wumb kin ek dinga ni ngunjii! Ngan kin wumb noman ele, ek dinga nen, tang

piik kin noman ak tok ok kin, nim ek ei, pii gii mendpii kun pimba. ¹⁴ Jura wumb ek poŕ min, siimaŕ eimaŕ ek poŕ wii ei nge, kom se piinerngii! Nga lo ek kanim kanim nik erangin kin, ek keimi ei, buŕ ngok erngii ei, pii kongnduk muŕngii. ¹⁵ Wumb en enim noman ele, kuru ka simba. Ba wumb oŕ kis erik eŕmin wumb ei, Kraiis kin pii gii ninanmin. Ninarik kin, en enim endeim ka muŕlaŕmin mon. En enim nge noman tuk ele ei, pei kis erpi kin, penj moŕ poru nim. ¹⁶ En enim gupu ele, ek yi miŕ niŕmin, 'Gos ei na piind,' niŕmin. Ba en enim andiiŕmin konu ei, Gos buŕ ngoŕmun. Ngok kin, en enim Gos ek piinarik kin, nga oŕ kun ka keimi endi enaŕmin.

2

Wu Amb Tukui Nge Kengip Ek

¹ Ba nim kengip ek kun ka nikin ngoŕun ei, nim oŕ kun ka andan to ngoŕun, yi nikin kin, wumb ngunjii. ² Ngo nikin kin, wu mam ombu, noŕ nok wulu puk, enarik kin, en enim oŕ kun paŕim miŕ piik kin, en enim noman ka seng muŕngii. Molk kin, pii gii ninmin ek ei piik kin, noman ka ngok enmin oŕ ei, ekii sik kin, oŕ embin tui tonu omba ei, dinga kind molk erngii ei, piingii. ³ Nga yi ku nim nikin kin, amb mam ombu, en enim oŕ kun ka er andik muŕngii. Molk kin, ek buŕ morung ninarik kin;

nga noŀ dinga eŀe nge, noman to piik kin; kongun wii miŀ er mulerngii mon! En enim ek mon toŀmun miŀ molk kin, kongun kun ka erik kin, oŀ kun ka andan tungii ei, oŀ ka wii. ⁴ Enim ambiŀ kembis kembis ombu, enim oŀ yi erngii miŀ, nik kin, andan to ngungii. En enim nge wu ni, kang ambiŀ ni, noman ka ngok kin, oŀ yi miŀ erngii. ⁵ En enim nge noman eŀe, tep ka muŀngii. Molk kin, am kun ka muŀngii! Nga en enim nge ngii konu eŀe tep ka muŀngii! Molk kin wenjing noŀ kang ambiŀ am pei, tep ka er muŀngii! Nga wenjing ek ningii ek ei ekii sik kin, oŀ yi miŀ erngii ei wumb Gos kin buŀ ngok, Gos kin ek kis nik yi enerngii mon!

⁶⁻⁷ Nga yi ku, kangil kembis kembis en enim noman to piik kun ka erik muŀngii! Oŀ ombu nge nim pei erngii oŀ ei, nim min men miŀ er endnjii ei, keningii. Kanik kin, nim oŀ kun ka ei ekii sik kin, oŀ kun ka kanim kanim ei minj erik endngii. ⁸ Nga nim kongun wu kankin kin, ek yi miŀ ninjii! Nga ek kun ka minj ninjii! Oŀ yi miŀ enjii ei, wumb nim oŀ endi en, ni piinerngii mon! Oŀ yi miŀ eran kin, sinim nge opu orung wumb ei, ok kanik kin, singambiŀ singii.

⁹ Nga kongun wumb kankin kin, ek yi ni ngunjii. Ngokun kin, epi pei wumb tep er moŀmun eŀe, mandring ka muŀngii! Molk kin, enim kongun ka erangin kin,

enim tep ermba wumb ei, enim kanpi noman ngumba. Ngang kin, wumb puk en enim nge wu num tep ermba wu ei kin, ek nik ngungii. ¹⁰ Nga wumb epi orung endi waning simin ni piinerngii mon, ba en enim ek ei, am ekii singii! Nga tep wumb noman keimi kun piingii. Pe kongun wumb oŀ eŀe nge erangin kin, simin ek ka ni tor kindilmin ei, Gos nge ek simin nengin kin, paki toŀum.

Sinim Ka Moŀpun Jiisas Omba Kunum Kui Er Mulmun

¹¹ Sinim piinmin, Gos nge noman ka eim ngopu kin, enim oŀ ei peni eŀe tor opu poru ninim. Pe eŀe nge, eim wu amb pei sipi orung simba. ¹² Gos nge noman emin ei, sinim andan topu kin, sinim Gos buŀ ngumun oŀ ei si kindpin kin, mei eŀe noman kanim kanim ei, buŀ ngopun kin, sinim andŀam kun endmin nge piipin kin, Gos nge oŀ eŀe ekii simin ei, kunum pei salim. ¹³ Gos eim nge noman emin ei, sinim andan toŀum. Tang kin, sinim epi sipin ka ka piimin ei, sinim pii gii dinga peng keimi, Gos eim nge tiŀang owundu ei, sinim paki tumba. Tumba kunum eŀe, Kraiis Jiisas eim opu peni eŀe, tor omba. ¹⁴ Kraiis eim nge noman konj si kindpi kin, sinim lo ek to kindpin kin, ek piinarpin eŀmin oŀ ei, Jiisas sinim sipi orung sim. Seng kin, eim noman ka ei sinim kil ngopu kin, sinim

sipi orung seng kin, sinim eim nge mendpił mołmun. Pe sinim kongun dinga erpin kin, oł kun ka minj ermin.

¹⁵ Nga kunum kunum nim Gos ek ka nikin kin, wumb ngunjii. Ngokun kin, nim ek ninjii ek ei, wumb ekii singii nge ninjii. Nga ek dinga nikin kin, wumb ngokun wumb oł ełe, ekii sinerngii mon ninjii! Mon pim kin, wu endi mołpu wu ei, wu wii nipi yi ermba, ei mon!

3

Oł Kun Ka Ełe Sinim Dinga Kind Mułmun

¹ Nim enim kin kunum kunum noman to piik kin tep ełmin wumb num ni, eim nge kongun wumb ni, lo ek ełe mandring puk erik mułngii. Molk kin, ek ningii ek ei, kaplı ekii sik erngii. Erik kin, oł kun ka ei, kongun erngii nge, er kun erik piik mułngii. ² Nga wu endi kin, ek kis ngok yi enerngii mon! Nga opu enmin oł ei enerngii mon. En enim noman emin ka peng mułngii. Kunum kunum wumb ningił ełe, oł emin ka ngungii ei, er mułangin kin, keningii.

³ Yi mił nim piin kin, ok sinim noman ka yi nge, endi pinerim mon! Sinim ek to kindpin kin, ek gupu ełe topun. Tamin kin Seisen sinim to wulu kindang kin, sinim wulu pang andiłmin. Sinim ngenj noman ok nge, kan ngii mił tuk mulnjpun. Nga sinim noman ngenj ok

ngge, kanim kanim tonu wang

kin, sinim nge ngenj ełe ka ka piinmin. Sinim wumb eipi kin, kis piinmin; nga sinim wumb eipi epi ei kan bun bun sipin enmin; nga wumb eipi sin kin opu orung erangin kin, nga tuk sin sinim opu orung orung er mulnjpun ku.

⁴ Ba Gos sinim sipi orung simba nge pułwu ei, sinim wumb kin oł ka ei erpi kin, sinim kin noman ka ngołum. Ngopu kin, ekii se eim nge oł ei, peni ełe tor orum ełe nge, sinim sipi orung sim. ⁵ Nga sinim nge oł kun ka sinim enjpin ełe nge, sinerim mon, ba eim nge noman kaimb ełe, piipi kin, sinim sipi orung sim. Sipi kin eim sinim noman tuk ełe, kukuł top konj ka erang kin, sinim kangił ninangił konj mił mołmun. Mołamin kin, Gos nge Gui Ka ei sinim noman konj ngum.

⁶ Gos eim nge Gui Ka ei sinim kin pei bein tang kin, Jiisas Kraiss kin eim sinim sipi orung sim. Seng kin, Gos Gui Ka sinim nge noman tuk ełe kin piki top mołum. ⁷ Yi mił erang kin, eim oł yi mił erpi kin, sinim wumb kun ka mołmun nipi, Kraiss Jiisas nge noman emin ka ei, eim sinim sipi mondpu kin, eim nge noman konj sik kin, konj kunum kunum mułmun ei, sinim pii gii nipin kin, kui er mułmun.

⁸ Ek ei ek keimi, na piind ei, nim ek dinga nikin kin, wumb ngunjii. Ngokun nen, wumb pii gii nik kin, oł kun ka pimba mił ei, pei ekii sik kin, Gos nge kongun ełe piik

kin am dinga kind muŋgii. Molk kongun oł yi nge erngii ei, kongun ei kapli wumb paki tumba. ⁹ Ba wumb owuł owuł kanim ei, kii sik nik kin; en enim nge kupenjing ek ei, ni tonu kindik kin; opu erik kin; ek mił erik kin; lo ek ei nge nik kin; ek opu erik enmin oł ei, nim kankin si kindnjii! Pe sinim piinmin; oł ei sinim kapli paki tunermba mon! Nga oł ełe nge, epi mendpił ka endi, tonu onermba mon. ¹⁰ Wu endi Gos nge men ngii ei, er kis ermba min; wumb tiłap kin ek kis nipi ermba ei min, eim nim kunum endeim min tał, wu ei kin ek nikin kin, noman er kun enjii! Nim ek nen kin, eim nim ek ninjii ek ei, piinarpi erim kin, eim kin buł ngungii! ¹¹ Nim piin! Wumb ei nge, andłam ka ei si kindinmin. Si kindik kin, en enim nge oł kis ei, en enim to kis mondnum.

Ek Kumb Aninga

¹² Nga ekii se, na wu tał Aremas nin Tikikas kindamb kin, nim kin onguł kunum ei, nim sikir okun kin, Nikopolis konu ełe onjii. Nim piin, na ek nip poru nir. Nemb kin, na Nikopolis konu ełe ep noł mił owundu kis tumba kunum ei, na konu ełe mułmbii nir. ¹³ Nim kan kun er molkun kin, wu lo ek piilim wu ei, paki tunjii! Siinas kin Apolos teł, andłam punguł kin, epi paki tokun ngunjii! Ngan kin punguł ei, epi endi andłam ełe kurkuł kin, yi enerngił mon.

¹⁴ Sinim nge wu amb ombu, en enim kongun dinga erik kin, oł kun ka ei, andan tangin kin, wu amb kombur epi sinarpi ermba ei, paki tok erngii mił, ei andan tei! Mon pim kin, wumb ei wii mił molk kin, Gos nge oł kun ka ei, tonu opu kapli enermba mon!

¹⁵ Wumb pei, wu amb na kin molmun wumb ei pei, nim kin noman ka piik ngonmun. Nim kin, wu amb puł Gos kin oł kun ka pimba er muŋgii wumb ei, enim sin noman ka piik kin kindei! Gos Owundu nge noman ka wii ei, enim kin pengli!

Pol Mon Pailiimon Kin Polpu Kindim

¹ Na Pol kin Timosii tał, nim Pailiimon noman ka ngonmbuł. Na kan ngii wu mił moł. Nimbił erang na Jiisas Kraiss kin ekii sip, eim kongun enj konu ełe kan ngunjung. Timosii na kin tep to mołpuł kin eim silip enginjpił. Sił nim noman ngonmbuł Pailiimon. Nim sił kongun enmbił mił yi en. ² Sił nga noman ka Apiya sinim einginjpin kin, Arkipas kin pii gii wumb nim ngii konu ełe, kułou to mołmun. Arkipas eim wu dinga mendpił, Gos kongun dinga kindpi kin, sił enmbił mił yi elim wu ei, Pailiimon nim ngii konu ełe mołum.

³ Sinim Erinjpin Gos Owundu nim, eim kingam Jiisas Kraiss kin, kapli nim kin noman ka ngambił kin, nga noman ngangil kin, nim noman emin peng mulnjii.

⁴ Na Gos Owundu nim kin, noman ka pii ngop kin, na ekii sip kin, ek ka nip end. Er-amb kin, na kunum kunum ełe, na nim kin Gos kin prei er ngond. ⁵ Nimbił erang na piind ei, nim pii gii wumb pei, noman kulkun kin, nga nim Jiisas Owundu kin pii gii nikin ekii sin. ⁶ Nga na prei end ei, nim kapli wumb Jiisas kin pii gii ninmin wumb ei kin, noman ende kindan kin, kapli enim paki top kin, er

dinga kindmba. Nim okun kin kapli, epi ka ombu piin mił, sin yi ermin. Erpin kin kapli, sinim Jiisas embe ambil tonu kindmin. ⁷ Na angnan, na ka mendpił piip kin, nga nim noman ka ei, na ngun ei, na paki tonum. Tang kin, nga nim noman ka ei, wumb pii gii nilmin wumb pei noman tuk ełe kunum kunum paki tonum ku.

Pailiimon Onisimas Orung Simba

⁸ Yi mił erang, na kapli ek dinga kindip nimbii end. Nimbił erang na Jiisas nga tilap ełe mołup kin, na ek dinga mendpił kii sip nind kin, kapli nim oł kun pimba mił yi enjii. ⁹ Ba na ek yi mił ninermbii mon. Wumb kin noman ngołmun oł ei sił ambil gii ninim. Neng kin, na nim kin kii simbii end. Keimi, na Pol Gos nge ek se andip nip wumb ngop yi eł wu tukui moł. Mołup kin, pe na kan ngii ełe pał ei, nimbił erang Jiisas Kraiss kin pii gii nip kin, ekii sip kin Gos ek nipi wumb ngunj konu ełe na kan ngunjung.

¹⁰ Na nim kin kii sind ei, wu Onisimas nge nip kin kii sind. Sipi kin, eim na kangil mił mułum. Mułang kin na eim arim mił mołup kin, na eim Jiisas kin pii gii ek ei, emb top ngunj kunum ei, na kan ngii ełe pep kin yi enj. ¹¹ Okrii wu Onisimas eim kongun ka wii endi nim kin kun enerim mon; ba pe eim kapli sił ouni paki topu kin, kongun ka enim.

¹² Pe na eim nim kin, ngo orung kindind ei, na noman tuk orung eim kin ouni ngond. ¹³ Na noman yi piinj ei, eim ya nanim kin tep to mułmba ni piinj. Mołpu kin, kaplı na kan ngii pał mił, eim na paki topu kin, enim konu ełe sipi kin, enim kongun mił yi ermbe. Erpi kin, na kan ngii pał ei, nimbił erang na Gos ek ka nip kin, wumb ngunj konu ełe, kan ngunjung. ¹⁴ Ba na kaplı oł kanim kanim endi erip kin, eim kaplı, yi nanim kin mułmba ni piind; ba nim kaplı kumb se piikin kin, ninjii. Nikin kin, na nim kin oł yi erii nip kin, enermbii; ba nim ninim wu Onisimas sikin kin, orung sinjii ei, nimbił erang ninim oł yi ermbii ni piin kin, ei yi mił ku enjii.

¹⁵ Nimbił erang, wu Onisimas eim nim kin si kindpi pupu kin, kunum kinan mulum. Mołpu kin, ełe nge eim orung omba ei, nim kin kunum kinan olt kis ei, nim eim ambiił gii ni se mułmba ni piind. ¹⁶ Ok eim nim kin kongun wii kunum kunum er mułum; ba pe Onisimas eim wii mendpił mołpu kin eim kongun wu wii endi mulalim mon. Eim silip nge enginjpił. Silip eim noman ngumbuł ei, eim na angnan mił eim na noman mendpił ngond. Nim kaplı, eim noman mendpił ngun. Nimbił erang ok eim nim kin kongun kunum kunum wii er ngołum. Ba pe eim kongun wu mendpił mon; ba Ji-

isas nge embe ełe eim nim angnim mił mołum.

¹⁷ Yi mił pe nim na kin Kraias nge kongun ende wu ni piin kin, kaplı nim wu Onisimas nim se orung sin ei mił, kaplı yi mił ku nim na sinjii. ¹⁸ Sikin kin, eim okrii nim kin oł kun pinalim mił endi erim kin, kaplı nga nim epi endi ei, eim nim kin ngo pendim kin, kaplı nim na kin ngo orung kindnjii. ¹⁹ Na Pol nanim angil ełe, mon ei puls ełe, ei keimi nind. Na kaplı eim nim kin epi endi sipi no pendim kin ei, kaplı na nim kin ngo orung kindmbii; ba na nim epi na ngunjii ei ninand mon! Nimbił erang nim na kin noman konj pei ngunjii ei, na ninand ku. Nimbił erang na nim arnim mił mołup kin Jiisas nge ek ka nip kin, nim ngamb kin, nim eim kin pii gii nin. ²⁰ Keimi angnan; na kaplı nim oł ei erkin kin, na kin paki to ngunjii. Nimbił erang silip, Jiisas Owundu kin pii gii nipił mołmbuł. Nim kaplı ek nikin kin, na noman tuk er dinga kindkin kin, kaimb se ngunjii. Ngan kin, silip Jiisas Kraias kin pii gii nipił kin, angim angim mołmbuł.

²¹ Na piip kin, na mon ei połup kin nim kin ngond ei, na nim kin kii sip enjii pa ninj mił, nim am ekii sinjii. Ei na ni piind ei, nim kaplı oł kun ka na kii sinj mił, am erkin ernding pukun kin, nga na kii sinj mił, enjii en. ²² Kunum ełe, nim Onisimas se orung sinjii kunum ei, nim

na pimbii konu ele endi er kun enjii. Nimbił erang na namin nim kin ombii ni pi-ind. Nimbił erang enim Gos na kin prei er ngonmun ei, Gos piipi kin, na enim kin orung kindmba.

Ek Osii Endi

²³ Epapras eim nim kin noman ka ngonum ei, eim na kin kan ngii ele ouni palmbił. Nimbił erang eim Krai Jiiis kin pii gii nim ku. ²⁴ Nga yi ku Mak ni, Arisakas ni, Diimas ni Luk ni wu kei en enim, yi ku enim kin noman ka ngonmun. Ngok kin en enim na kin kongun tep to erpin erpin enjpin wu kei mołmun.

²⁵ Kaplı Jiiis Krai Owundu nge noman ka ei enim noman tuk gui ele, tep to mułanglı!

Gos Mon Endi Eipru Wumb Kin Kindim

*Gos Eim Ek Ka Nipi Eim
Nge Kingam Ngang Kin Sinim
Kin Tor Kindim*

¹ Kumb ok, Gos eim oł kanim kanim pei ni, ek kunum kunum pei nipi kin, sinim Jura wumb kin, sinim nge kupenjpin noł kin nirim. Ek ei, Gos nge epi ekii se tonu omba piik nik tor kindimmin wumb kin, nipi ngurum. Ngang kin, sinim kin ngunjung. ² Ba akip kunum poru nimba kunum ei, Gos eim kingam Jiisas kin, ek ka nipi, sinim kin ngurum. Pe Gos eim nge kingam mondpu kin, epi kanim kanim pei sipi kin, eim nge epi tep erpi mułmba. Ei eim Gos kin ouni molkuł kin, mei nin, epi kanim kanim pei erkił. ³ Jiisas nga eim Gos nge tilang owundu nge, min men andan topu kin, nga Gos nge oł kun ka mołum mił, oł ei min men mił andan tonum. Nga Gos eim nge noman dinga nge ek ele, epi kanim kanim pei eririm ei, ambil gii nipi tonu embilim. Ekii se, eim wumb nge oł kis enjing oł ei, kil ngopu si kindim. Si kindpi poru nim kin, kapli eim tonu epin konu ele, Gos nge eim angip tundung dinga ele, kun mołum. Gos eim nge

noman dinga ele, tep ełim konu ele kin, ouni mołum.

*Gos Eim Nge Kingam Ei
Owundu Mołpu Kin, Nga En-
jel Ombu Ngonum*

⁴ Nga Gos eim nge kingam Jiisas eim Owundu mendpił, mołpu kin, eim enjel ombu ngonum. Nga Jiisas nge embe ei am Owundu mendpił tonu pupu kin, enjel nge embe ei to mani kindim. Nga Jiisas nge embe ka wii mendpił. ⁵ Yi mił, Gos eim enjel kin ek endi nipi, ngunerim mon,

“Nam nge kingam. Akip,
na nim nge arnim mił
mułmbii.”

Nga Gos ek yi mił endi nipi
kin, enjel ngunerim mon ku.

“Na eim nge arim mułmbii.

Nga eim nam nge
kingam mułmba.”

⁶ Nga kunum ele, Gos eim nge kingam kumna ei, ya mani mei ele kindim kin, eim ek yi nim ku.

“Nga na Gos nge enjel pei eim
kin men tok erngii.”

⁷ Ba ei Gos eim enjel kin ek yi
nirim,

“Na Gos na nge enjel ei er
kindip kin, konu pop
mił tonu om. Nga
na nge kongun wumb
ombu er kindip kin,
dup anmbil mił mul-
njung.”

⁸ Ba nga eim kingam kin Gos
eim ek nga yi nim,

“Gos nim nge king peł konu
owundu ele, kunum
kunum mulnjii. Na
nim oł kun ka ełin
oł ei kin, nim nge

king peł konu ełe nim wumb tep ka mulnjii.
⁹ Nim oł kun ka oł ei kin, ka piikin kin, noman ngołun. Nga nim wumb lo ek to kindiim oł ei, nim noman enanim mon mendpił. Yi mił erang, na nim nge Gos nim kin kopung bein top kindind. Kindamb kin, nim wu owundu to kindamb kin, nim ka piilin. Nga nim angnim noł ei, ka piik, yi mił enerngii mon.”

¹⁰ Eim nga ek yi nim ku,

“Nim kumb ok mendpił, nim Owundu molkun kin, mei ełe eririn. Nga nim nge angil ełe kupu muł ei eririn ku. ¹¹ Nga muł mei ei kunum kunum mulerngil mon; ba nim kunum kunum mulnjii. Nga muł mei ouni, kon alap ok nge mił, tonu omba. ¹² Nga wumb endi konduk oknge ambilpi, mikim makim erpi, si kindmin. Si kindpi kin konduk eipi endi konj kindim ei yi mił, nim muł mei ak tokun kin, yi enjii. Ba ni ninim kunum kunum molun mił, yi minj molkun kin, nim oł eipi mił enenjii mon. Nga nim nge kung pani ei, poru ninermba mon!”

¹³ Nga Gos eim ek endi nga nipi eim nge enjel endi kin ngunerim mon; ba eim nge kingam kin yi nirim.

“Nim ya na moł konu ełe, angil tundung dinga ełe mulnjii. Molkun kin, na nim nge opu orung wumb ei eramb kin, nim nge simb ełe, peł epi mił mandring mundmbii.”

¹⁴ Enjel ei nipe mił mołmun? Ei en enim owundu mił molalmin mon; ba en enim Gos nge gui mił molk kin, en enim Gos nge kongun erik. Yi erangin kin, eim kindang ok, wumb nii endi, en enim Gos sipi orung simba nge wumb, paki tungii nge onjung.

2

Gos Wumb Sipi Orung Simba Ei Epi Owundu

¹ Ei yi mił peng kin, sinim Gos nge ek ka keimi ei, Jiisas nirim mił, piinjpın kin, kaplı sinim nga kom sepin kin, dinga ambil gii ni, ekii sipin er mułmun. Mon pim kin, simin noman temb nipin kin, sinim Gos ek ka ei si kindpin punmun. ² Yi mił kumb ok, enjel pei Gos nge ek ka ei kun ni tor kindik ei, keimi andan tok, enjing kin, kaplı wumb nii endi, lo ek ekii sinarik kin, Gos ek ei piinarik enjing kin, Gos eim wumb ei kin kumep kis ei kun ngum. ³ Ngopu kin, sinim nimbił oł erpin kin, Gos nge kumep kis ei sinermin ei, nga sinim eim kin sipi orung simba nge ninim ek ka ei, buł ngopun kin, piinenjpin kin, kaplı sinim yi ku kumep kis simin. Nga kumb se, sinim nge Owundu eim sinim sipi orung simba

nge ek ei, ni tor kindim. Pe nga, wumb en enim, eim ek ka ei piinjing wumb ei ni, ek nik tor kindik, sinim ngok ek ei keimi, pa ninmin. ⁴ Nga kunum ele endi ku, Gos eim ek ni tor kindpi kin, epi dinga kopur andan tum. Topu kin, eim ol ka kopur ni, jep ol kanim kanim erpi kin, to tor kindim. Nga Gos nge Gui Ka epi ka wii ngolum epi ei, eim nge noman ele ngum ei, sinim andan topu kin, Gos ek ka ei keimi nipi ngum.

Jiisas Sinim Sipi Orung Simba Nge Pulwu

⁵ Pe nga sinim mei konu epi ele, ekii se tonu omba ei ninmin. Gos eim nge enjel ei er kindang molk kin, mei konu ele, tep erngii ninerim mon; ba Gos eim kingam kin yi mił nirim. ⁶ Wumb endi eim Gos nge ek ka ok pulum mił yi ninim,

“Wu nipe wu peng kin, Gos wu ei kin nim noman ngołun? Min wu ei nipe wu peng kin, Gos nim wu ei kin noman to piikin kin, tep ka en? ⁷ Gos nim wu eririn kunum ei, aninga kopur mani kembis erpi kin, enjel kin mandring kindrim. Nga ekii se, nim wu ei kin tilang owundu nin, embe ambil tonu kindkin kin, ngokun en. ⁸ Nga nim epi pei wu ei nge simb ele mandring kindkin

kin, tep ermba nge mundun.”

Keimi, Gos eim epi pei wu kin mandring kindpi kin, tep ermba nge mundum. Mondpu kin, Gos epi endi wu kin mandring kind pendpi kin, endi sinermba mon. Ba akip kunum ei, sin kinanmin ei, wu eim epi pei tep enim ei mon! ⁹ Ba pe, sinim Jiisas kaninmin. Eim kunum kopur aninga, mani kembis enjel kin mandring mundang mułum. Mułang kin, Gos eim king mił tilang owundu nin, eim embe ambil tonu kindim. Nambil erang eim kolpu kin, eim ngenj kumbii sim ele, ol yi mił erim. Yi mił erang, Gos eim noman ka ngopu kin, Jiisas wumb pei kin, kulmba nge paki topu erim. ¹⁰ Gos erim ol ei, ei ol kun ka mendpil. Nambil erang Gos eim epi pei nge pulwu. Eim epi pei ombu, eim embe ambil tonu kindngii nge eririm. Gos eim noman ele kangil ombu pei tu wupu kin, eim nge tilang owundu ka wii ei ouni singii. Yi mił erang kin, eim Jiisas ngenj kumbii sim ele nge, Gos eim wiik turum. Topu Jiisas erang kin, sinim sipi orung simba nge kumna mendpil nin, ol kun ka wii mendpil tonu om.

¹¹ Yi mił, Jiisas eim wumb ol kun ka elim wu ei kin, nga wumb en enim ol kun ka wumb tonu onjung ei kin, Ernjing Gos ende mołum. Yi mił erang ele nge, Jiisas eim wumb ei, angnan noł nimba

ei, singambil kulerim mon.
 12 Nga Jiisas eim ek yi mił ninim, “Na nim Gos nge embe ele nip kin, ek ni tor kindip kin, nam angnan noł ngumbii. Na golang ni tor kindip kin, enim wumb pei kulou tungii konu tuk mii memb ele, nim embe ambil tonu kindmbii,” pa nim.
 13 Eim nga ek yi nim, “Na nam angim noł kin ouni Gos kin pii gii nimbii.” Eim nga ek yi nim ku, “Na ya ele moł, Gos na ngum kangil ombu kin ouni ni mołmun.”
 14 Yi mił erang kin, kangil ei ngenj miyem wumb mił mołmun. Mułangin kin, Jiisas eim yi mił ku, wumb nge ngenj miyem ele sipi tonu opu mułum. Eim oł yi mił erim ei, eim kulmba nge erim. Erpi kolpu kin, Seisen wumb koltmun oł ei nge dinga salim wu ei, eim to kis erpi mani kindmba.
 15 Nga Jiisas oł yi erpi kin, wumb kan ngii mił kunum kunum molk kin, kongun wii erik mulnjung wumb ei, eim sipi orung seng kin, wii mulnjung. Nimbil erang wumb ei, en enim kulngii oł ei nge, mund mong erik mulnjung.
 16 Yi mił erang kin keimi Jiisas eim enjel ei wumb mił mon; ei eim paki tumbii ni pinerim mon; ba eim Eiparam nge sinim tilap wumb ei, paki tumbii ni piinim.
 17 Ei yi mił, Jiisas eim nge angim noł mołmun ei mił, oł kanim kanim pei elmin ei mił ku, eim kin tonu omba. Wang kin, eim kapli, Gos kin kulmał kalilim

wu num mołpu kin, Gos nge kongun ermba. Erpi kin, eim wumb kin kaimb sipi kin, eim kongun kun ka mendpil er mulmba. Mułang kin, eim kapli wumb pei nge oł kis ei, kil ngopu si kindmba.
 18 Nimbil erang ei eim ngenj kumbii ei, eim kin tonu wang kin, oł ermba mił, kenmbii ni piipi erim. Yi mił erang kin, ngenj kumbii wumb kin tonu wang kin, oł ermba mił, kenmbii ni piipi erim ei, eim kapli dinga peng kin, wumb ei kin, paki topu ermba.

3

Jiisas Owundu Mołpu Moses Ngonum

1 Na nge Kraiss kin pii gii ninmin nge angnan noł, enim Gos epin konu ele, mołpu kin en enim mundang eim nge wumb mołmun. Enim Jiisas mołum mił, pii kun erik, eim Gos nge ek se andilim wu nin, kulmał kalilim wu owundu nin, enim eim kin pii gii nipin kin, eim embe ni tor kindngii.
 2 Jiisas ei mołum mił Gos eim mondpu kin, eim nge kongun kun ka erpi kin, Gos ek nirim mił ei, ekii sipi, keimi elim. Ei yi mił ku, Moses eim Gos ngii ele ok kongun erim mił, eim Gos nge wumb tilap kin, oł kun keimi elim.
 3 Ba Gos eim ni piim mił, Jiisas eim kapli eim embe owundu tonu pang kin, Moses nge embe mani pum. Nimbil erang wumb endi Jiisas eim ngii tekim wu ei, eim embe tonu pang

kin, nga Moses sinim mei wumb mendpil ngii mił, eim embe ei mani punum. ⁴ Yi mił, ngii endeim endeim ni, wumb endi eim takilim; ba Gos eim epi kanim kanim pei eririm pułwu mołum. ⁵ Pe nga Moses eim Gos ngii pei kongun wu mołpu kin, kongun kun ka erim. Erpi kin, Gos nge kongun wu mołpu kin, Gos nge epi kanim kanim ekii se ek nimba mił, ek ei Gos tilap wumb Esrel kin ni tor kindim. ⁶ Ba Kraiss eim Gos nge kongun wu minj mon; ba eim Gos kingam mołum ku. Mołpu kin, eim Gos nge ngii ei tep er mołum wu owundu ei kun ka tep elim. Pe nga sinim pii gii ninjpin kin, ambil gii dinga nipin kin, eim kin ka piipin kin, Owundu orung omba nge kui er mułpun kin, kapli sinim eim nge wumb ngii mił eim tep er mołum mił, sinim mułmun ku.

Gos Nge Wumb Kor Kunum Singii

⁷⁻⁸ Yi mił erang kin, Gos nge Gui Ka ek nirim mił pii kun ermin.

“Akip kunum ei enim Gos ninim ek ei, piik enjing kin, kapli enim noman tuk ełe dinga kindnerngii mon! Ei yi mił, Esrel wumb kumb ok, na nge ek to kindik kin, nga na kin ek kis ninjing kunum ei, mei wii sim konu ełe molk kin, na oł ermbii mił, kenmin ni

enjing. Erik kunum ełe, en enim noman tuk ełe, dinga kindik enjing. ⁹ Na oł ka wii kanim kanim enj mił ei, kanik kin, kung ngii engki kapli kapli opu purum. Ba nga mei wii sim konu ełe enim nge kupenjing noł ombu, na ermbii mił kenmin ni enjing. ¹⁰ Yi mił erangin kin, na wumb ei kin popuł kis sip kin, nga na ek yi ninj. ‘Enim wumb ei, kunum kunum ei, enim nge noman tuk ełe, oł kis erik punjung. Puk kin na nge oł kun ka noman en-erang kin, ekii sinenjing mon.’ ¹¹ Pe nam popuł kis sip kin, na ek keimi dinga nip, tonu kindinj. ‘Wumb ei en enim na moł konu ełe, tuk ok na nge kor konu ka wii ełe mulerngii, mon mendpil!’ ”

¹² Na nge angnan noł, enim kan kun erik mułngii! Mon pim kin, wu endi enim mołmun konu ełe, tuk mołpu kin, eim noman tuk ełe, kis piipi kin, pii gii ei si kindpi kin, eim Gos kunum kunum mołum Gos ei kin, buł ngopu, ermbe. ¹³ Ba enim kapli kunum kunum enim wumb endeim endeim ni paki tołum ek ka ei, nik ngungii. Ngok kin, Gos pe akip kunum ei, akip mołum mił, yi erngii. Mon pim kin, wu endi enim tuk mołmun konu ełe mołpu kin, oł kis ek kend topu oł

ei erang kin, wu endi nge noman tuk eġe, dinga kindpi ermbe. ¹⁴ Yi miġ, sinim kumb se Krai kin pii giġ ninjpin kin, kapli pe pii giġ ei, ambil giġ ni moġpun kin, kapli kunum poru nimba kunum ei, yi miġ enjpin kin, kapli sinim Krai kin ouni ende keimi pupun muġmun.

¹⁵ Ei Gos nge ek ka ei ek yi ninim,

“Akip kunum ei, enim Gos nge ek ka ei pii giġ ningii. Nik kin, kapli enim noman tuk eġe ambil giġ dinga nin-erngii mon! Ei yi miġ erang, kumb ok Esrel wumb nam ek to kindik kin, nga na kin ek kis ninjing.”

¹⁶ Wumb nii endi, Gos ek piik kin, nga buġ ngok ekii sinenjing wumb ei, eim nge wumb Moses Eisip konu eġe mulnjung wumb ei, si kindik kin, tor tu wum wumb ei mendpiġ, oġ yi miġ enjing.

¹⁷ Ei wumb nii endi, Gos en enim kin kung ngii engki kapiġ kapli pei popuġ kis sim? Ei eim nge wumb oġ kis enjing eġe nge, en enim kin eim popuġ kis sim wumb ei, en enim konu wii sim konu eġe, mani puk kulnjung? ¹⁸ Pe wumb nii endi, Gos ek dinga ni tonu mendpiġ kindpi kin, yi nim. Wumb ei na kor konu ka wii eġe, tuk pu mulerngii mon? Ei wumb nii endi kin ek ninim? Ei wumb kopur en enim, Gos ek to kindik, ekii sinarik enmin wumb ei kin ninim. ¹⁹ Yi miġ nga, sinim piinmin ei, wumb en enim

Gos kor konu ka wii eġe, kapli tuk punerngii mon. Nimbil erang wumb en enim, Gos kin pii giġ ninenjing mon.

4

Gos Nge Wumb Ei Gos Nge Kor Ka Ei Singii

¹ Pe sinim kin Gos eim ek dinga keimi nipi kin, sinim eim kin konu ka eġe kor muġngii nim konu ei, pe piram salim. Pe sinim wumb kopur mund mong ermin. Mon pim kin, sinim wumb kopur moġmun konu eġe, wu endi tuk muġum kin, Gos konu ka eġe, kor muġmun konu eġe, kapli enerim kin, tuk punermbe. ² Yi miġ, sinim Krai nge ek ka ei piinjin miġ, Esrel wumb ok yi ku piinjing. Ba Krai nge ek ka ei, enim piinjing ei, enim paki tunerim. Nimbil erang en enim, ek ka ei piik enjing; ba en enim pii giġ ninenjing mon! ³ Ba pe sinim wumb nii endi Gos kin pii giġ ninjpin kin, Gos nge kor konu ka wii eġe, tuk pupun kin, Gos kin ouni kor muġmun. Nga Gos eim ek yi nirim,

“Na nam wumb nge oġ kis eġe popuġ sip kin, ek keimi dinga tonu kindip yi nir. ‘Pe wumb ombu en enim ya tuk nam kor konu ka wii eġe ok kor mulerngii mon!’ ” Gos eim ek yi nirim.

Neng kin, ei eim mei ni, epi pei kongun er poru nirim kunum ei, kor muġmbii nirim miġ, pe piram moġum. Moġpu kin, Gos kor konu ka wii piram palim eġe nge eim yi

nirim. ⁴ Yi mił pe Gos nge ek ka ok mon poł pendrim kunum ele angil orung nga tał, ele nge ek yi nirim.

“Pe Gos eim nge kongun kunum angil orung nga endeim ele, kongun eririm. Nga kunum endeim ele Gos eim kor multum.”

⁵ Pe nga Gos ek ka ele nge yi nirim,

“Enim wumb ei nam kor konu ka ele tuk ok na kin kor mulerngii mon mendpil!” pa nirim.

⁶ Yi mił erang, wumb nii endi, Gos ek ka ei piinmin wumb ei, Gos kor konu ka wii mołum konu ele pirał mołum ei, aki topu seng kin, tuk pungii. Nga wumb en enim Gos nirim ek ka ei, ok piinjing; ba Gos nge kor konu ka mołum konu ele, tuk punenjing mon. Nimbil erang wumb ei Gos eim ek ka dinga keimi nirim ek ei piik; ba nga ekii sinenjing mon. ⁷ Pe nga Gos kunum endi tonu kindmbii nirim, “Akip kunum ei mendpil tonu kindmbii,” nirim. Nga kindpi erpi kin, Gos ek yi nipi, Deipis kin ngurum ei, kung ngii pei o purum mił, yi ku ekii se nirim.

“Akip kunum ei Gos nge ek ei piik enjing kin, kapli enim noman tuk ele dinga kindnerngii mon! Enim Gos ek ei ekii singii!”

⁸ Ba Josuwa wumb ei tep er sipipi wumb ei kor konu ka ele, si pang kin kor mułulangin kin, kapli

Gos nga kunum endi, ekii se kor ka wii mułngii nge, ninenelang mon. ⁹ Yi mił erang kin, Gos nge wumb ei, en enim Gos nge kor konu ka wii mułngii kunum ele pirał salim. ¹⁰ Yi mił, wumb nii endi Gos kor konu ka ele tuk pum kin, kapli wu ei, eim nge kongun erim mił, kor mułmba. Ei yi mił, Gos eim kongun erpi kin, nga kor mułum mił wu ei, yi mił ku mułmba. ¹¹ Yi mił erang, sinim noman dinga kindpin kin, Gos nge kor konu ka wii ele, tuk bin nipin ermin. Mon pim kin, wumb endi Gos ek ekii sinarpi mułum kin, ok wumb enjing mił, yi mił ku Gos kor konu ka wii ele, tuk punermba mon!

¹² Yi mił, Gos nge ek ka ei nirim mił pirał pałim kunum kunum konj mułang kin, noman dinga peng kin, wumb kin kongun enim. Gos nge ek ka ei, tui jik anmbil tał tukum salim mił ei, to mani kindim. Kindang kin, ek ka ei wumb noman tuk ele, tuk mendpil punum. Pupu kin, ei tuk mii memb noman tuk ele nin, noman tuk gui ei ni, wumb yi mił ku mok gopsing ni, embil sikin ei ni, mok topu kapli elim. Nga Gos ek ka ei, noman tuk ele noman to piingii nin noman tuk nge noman enim mił ei, mok topu kun enim. ¹³ Nga epi endi Gos eririm epi ei, Gos ningil ele, kapli koi ermba mił mon. Ba epi pei ei peni ele, aki topu salim ei, Gos ningil ele, kanpi poru ninim.

Neng kin, Gos sinim enmin oł pei, kanpi piipi kin, mok topu ermba.

Jiisas Sinim Nge Kulmal Kalmin Nge Owundu Mołum

¹⁴ Pe nga sinim nge kulmal kalmin owundu Jiisas Gos nge kingam ei, epin konu ełe tuk mendpił pupu kin, Gos kin mołum. Yi mił erang, kaplı sinim nge Owundu Jiisas ei, eim kin pii gii nipin kin eim ambil gii nimin. ¹⁵ Yi mił, sin sinim noman dinga ei pinerang kin, sinim nge kulmal kalim owundu ei, eim sinim kin kaimb sipi piinim. Piipi kin sinim kin ermba mił kenmbii ni piipi erim mił, oł enmin oł ei, kanim kanim pei Owundu kin, yi mił ku tonu om; ba eim oł kis endi eneririm mon! Yi mił erang, eim kaplı sinim paki tumba. ¹⁶ Yi mił erang nga, sinim Gos nge king peł ele, noman ka ngolum konu ei, tungu enarpin kin, mandi pupun prei erpin mulmun. Mołpun kin, sinim Gos nge kaimb sipi kin, noman ka ngopu kin, oł ei, sinim nge embin simba ei, paki tang kin ei simin.

5

Sinim Nge Kulmal Kalim Owundu Jiisas Kaimb Sipi Ngonum

¹ Yi mił peng kin, sinim oł yi mił elmin. Sinim Jura men ngii kulmal kalim owundu pei, wumb tuk mołmun wumb ei tonu kindik mondulmun. Eim wumb kin, Gos kin tuk

mii memb mołpu kin, Gos kongun erpi kin, wumb paki tołum. Tang kin, eim wumb oł kis elmin oł ei kin, kulmal kalim oł ei nin, epi ka wii ei, Gos kin ngolum ei nge, oł kis kil ngopu, si kindmba. ² Nga eim wumb nii endi, eim Gos oł kun ka pii kun enarpi kin, nga Gos nge oł kun ka ekii sinermba wumb ei kin ek dinga ninarpi kin, giyeng nipi elim. Nimbil erang ei, eim wu endi ku, eim nge ngenj dinga pinerang kin, eim kaplı wumb pei paki tumba? ³ Nga nimbil erang eim nge ngenj min, noman dinga pinerang kin, kaplı eim Gos kin kulmal kalpi ei, eim nge oł kis erim ei eim mendpił ngunermba mon; ba nga wumb eipi nge oł kis enjing kin, kulmal kalpi oui ngumba ku. ⁴ Nga kulmal kalim owundu nge, kongun embe salim. Seng kin, wu endeim ei, eim embe ambil tonu kindpi kin, eim noman ełe kongun ei, ermbii ni piinerim mon. Ba Gos ei eim mendpił, wumb ei to tonu kindpi mundang kin, kongun elmin. Gos ok erang yi ku, Eron kulmal kalim owundu nge kongun ei, wii topu kin, oi nipi kin, tonu kindpi mundum.

⁵ Ei yi mił ku, Krais ei eim embe ambil tonu kindpi kin, kulmal kalim owundu mulmbii, pa ninerim mon. Ba Gos ei eim to tonu kindpi mondpu kin, kongun ei ngum. Ngopu kin, Krais kin ek yi nipi ngum,

“Nim nam nge kingnan. Akip kunum ei, na nim arnim moł,” pa nim.

6 Nga eim mon eipi endi ele, ek yi nirim ku.

“Nim Gos nge kułmał kałiim wu endi kunum kunum molkun kin, wu Melkisirek eim kułmał kałpi elim mił, nim yi ku ekii sikin er mołun,” pa nim.

7 Pe Jiisas eim ya mani mei ele multum kunum ei, prei erpi, kii sipi kin ke dinga pei nipi kin, ningił ka mani opu kin, Gos ngurum. Ngang kin, eim piim ni Gos eim kaplı eim kułmba oł ei, si tor simba ni piim. Nga Jiisas prei erim mił, Gos piipi mołpu kin, paki tum. Nimbil erang eim Gos noman ele, ekii sim.

8 Jiisas eim Gos nge kingam; ba eim ngenj kumbii sim ele, oł yi mił erim ku. Erang ele nge, andan keimi mendpił topu, Gos ek nirim mił, ekii sipi mendpił er mołum.

9 Pe eim oł kun ka mendpił erang kin, wumb Gos kin sipi orung simba. Sipi kin, eim kunum kunum konj mułngii nge pułwu tonu om. Wang kin, wumb eim kin pii gii nik kin, ekii sik erngii wumb ei nge, sipi orung simba. 10 Nga Gos Jiisas eim kułmał kałiim owundu ei, to tonu kindpi mundum. Mundang kin, eim Melkisirek kułmał kałiim oł ei, yi mił ku ekii sipi er mułmba.

Wumb Gos Kin Buł Ngok Kin, Orung Pungii Ei Nge, Kan Kun Erik Mułngii

11 Pe sinim Melkisirek ek ei nge, ek pei pałim ni pi-inmin; ba ek ei er kun erpin ni, andan topun kin, enim ngumun ei, ngumun mił nenj? Nimbil erang ek dinga puł ei, enim pii kun erngii nge, noman pinałim wumb mił, tonu onjung. 12 Yi mił pe, sin enim wumb kin kengip ek kunum olt andan topun kin, enim wumb eipi kin, kaplı andan tungii. Ba wumb endi enim kin kengip ek ei, andan topu kin, Gos ek ka mong kumna ei, andan topu enim ngumba. Ei yi mił, pe enim kuni mendpił mił nungii; ba enim kaplı enanim mon. Ba enim yi mił, am to nok ei, minj nok molk pungii. 13 Yi mił, wumb nii endi am to nok numba wumb ei, eim dinga pin-erang kin, kangil kembis mił, piram mołum. Nga wumb ei, Gos nge oł kun ka oł ei, piik kun enanmin mon. 14 Ba kuni mendpił nołmun wumb ei, en enim tonu wangin kin, wumb dinga mołmun. Nga wumb dinga ei, kaplı oł kis min, ka sałim oł ei, kenmin ni piik enjing. Nimbil erang en enim oł kun ka ele, minj molk pułmun.

6

Sinim Krais Kin Pii Gii Ei, Ambil Gii Nipin Mułmun

1-2 Yi mił pe, sinim Krais nge ek ka kumna nge kengip ek kembis kembis ei, piram mularpin nga ek ka dinga puł ei, piipin kin, er mułmun. Mułamin

kin, wumb dinga mił tonu opun mułmun. Sinim ngii tumunj mił kunum kunum pulanmin mon. Pule ei yi mił, sinim kumna ek ka kembis kembis ei, noman tuk ele ak topun piimin ni, ek ka ei, sinim buł ngopun kin, oł kis enjpin oł ei, noman konj ka pinalim mił ele piram mulermin mon. Nga ek ka kembis kembis kumna ei Gos kin pii gii nimin ni; ek ka ei, kengip ek kanim kanim noł was ni wumb peng noł pendik ngok enmin oł ei ni; nga angil tonu peng ele ambilk Gos Gui Ka simin ni prei erngii ei ni; nga enim wumb kolk kin; nga konj tonu ok angk mołmun ei ni; nga kos owundu piipi kumep kis kunum kunum singii nge ek ei mendpił piik kin, mulerngii mon. ³ Sinim oł yi minj er mułmun ei, Gos eim sinim nge andlam ei aki topu nim kin, kapli oł yi ermin. ⁴ Yi mił, wumb en enim nge noman tuk aki tok kin, Gos kin orung ongii ei, kapli enanim. Wumb ombu en enim Gos ek ka keimi ei, piinjing wumb ei, en enim Gos noman ka epi ei, tonu epin konu ele salim ei sinjing. Sik kin, nga en enim Gos nge Gui Ka epi ka wii ei, mok to sinjing ku. ⁵ Nga enim Gos ek ka ei piinjing kin, ei ka wii ni piingii. Nga Gos nge mei ka wii ele, noman dinga ei, tonu omba mił ni piinjing ei, ka wii ku ni piingii. ⁶ Ba wumb en enim Gos kin buł ngok kin, en enim oł kis enjing

ei, kaimb si piik kin, buł ngok, si kindnanmin. Nimbil erang wumb kopur en enim, Gos eim kingam ei, ond peri ele birim bup mił, nga to kundnjung. Nga eim wumb mulnjung konu ele wumb ei, kumb ele nga ambil gii nik erangin kin, singambil sipi piim. ⁷ Ei yi mił peng kin, mei konu kembis endi sim ei, konu kumb pei topu, mani om. Opu kin, mei er ka erpi tonu wang kin, kuni mong ka topu kin tonu opu mułmba. Mułang kin, aka pin kuni ei, wumb telnjing wumb ei, paki tang kin, Gos eim erang kin, aka pin ka wii mił tonu omba. ⁸ Ba aka pin ei, kan gal kanim kanim ei tonu wang kin, kapli ei mei er kis enim. Erpi kin, Gos nge ningil ele mandi topu, kis erpi kin, ekii se mendpił dup mił nopu poru nimba. Mei poru nipi kin, yi mił ku, wumb oł kis elmin wumb ei, poru nimba ku. Ba wumb oł kun ka elmin wumb ei, Gos kin epi ka wii singii. ⁹ Ba pe sin ek embin endi enim kin yi ninjpin kin, na nge wumb puł ombu enim, Gos ek ka ei, enim buł ngok, si kindnerngii mon; ba sin keimi piinmin ei, epi ka wii oł ei nge, Gos enim sipi orung simba. ¹⁰ Yi mił, Gos eim oł kun ka elim nge pułwu mołpu kin, en enim kongun ok enjing oł ei, Gos eim ouru ninermba mon. Nga enim noman ngonmun oł ei nge, andan tok, eim kin ngunjung kin, enim engnjing noł, Gos kin pii gii ninmin

wumb ei, paki tok kin, nga yi ku erik mołmun. ¹¹ Pe sinim noman owundu endi to piimin ei, enim endeim endeim ni, noman dinga kindik ei, minj pepi pang kin, kunum poru nimba kunum ei, poru nimba. Pe enim Gos nge ka wii endi kenmin ni, piinmin kui erik mołmun ei, keimi tonu omba ei kenmin. ¹² Yi mił enim kongun enarik kin, ten kulerngii mon. Ba enim wumb pii gii nik kin, ten kularik enmin oł ei, yi mił enim ekii sik erngii. Erik kin, Gos ok ek nipi ngumbii nirim mił epi ei, kunum olt kui er molk pangin kin, ngang singii. Nga enim yi ku, wumb ombu ełmin mił erngii.

*Gos Eim Keimi Piipi Kin,
Ek Keimi Dinga Ełe Nge Pii Gii
Nimin*

¹³ Kumb ok, Gos ek keimi dinga nipi, Eiparam ngurum ek ei, oł nipe oł endi ermbii ni piirim oł ei, nga Gos eim kin nirim. Kunum ełe wumb endi eim owundu mołpu kin, Gos kamb mani kindneririm mon. Kindnarpin kin, nga eim ek keimi dinga ni pendrim ei, eim nge embe ełe piipi kin, nirim. Nirim ełe nge, dinga ngołum. ¹⁴ Ngang kin Gos eim Eiparam kin ek yi nirim, “Na ek keimi dinga nim kin ni pendinj ei, na ek ka wii endi nip ngamb kin, nim nge kupanim noł wumb tilap ei, pei tonu ok mułngii,” pa nim. ¹⁵ Nga wu Eiparam eim kunum olt ten kularpi kin, kui er mołpu kin, Gos eim kin ek keimi dinga

ni pendrim mił, epi ngumbii ninim epi ei, ngang sirim. ¹⁶ Pe wu endi, eim ek keimi mendpił dinga tonu kindpi endi ermbii nilim ei, eim wumb endi, eim embe tonu pułum wu owundu ei kin ek dinga ouni piipi nilim. Pe ek keimi mendpił nilmin ek dinga ei, en enim wumb kin ek orung orung mił nilmin ek ei, pandi tok poru ningii. ¹⁷ Yi mił erang, kumb ok Gos eim noman eł oł endi ermbii nilim oł ei, eim nipi peni ełe kindpi kin, wumb nii endi ek keimi dinga nipi kin, nipe epi endi simba nilim oł ei, si kindnalim mon mendpił. Yi mił peng, eim ek keimi dinga ni nga eim nge embe ni pendilim ek ei, epi ka ei kin, pep ende kindilim. ¹⁸ Yi mił, pe epi kei dinga sałim epi ei, to eipi eipi kindpi kin, enermba mon. Gos eim ek keimi dinga mendpił nipi, tonu kindpi kin, nga eim ek kend topu enermba, mon mendpił! Oł ei, sinim wumb noman tuk ełe, er dinga kindang kin, sinim sikir pupun kin, Gos mołum konu ełe mandi pupun mułmun. Yi mił erang, sinim nge noman tuk ełe, Gos nirim mił epi ka wii ei, ambiił gii nipin kin, kui er mułmun. ¹⁹ Pe Gos ngumbii nirim epi ka wii ei, yi mił noł sip si pendngii erik kin, epi wurup nipi, kan kin ambiił gii nilmin epi ei mił, Gos ngumbii nirim epi ka wii ei, sinim noman tuk ełe, yi mił ambiił gii nipi, dinga ngumba. Ngopu kin sinim

kui er mołmun epi ei, nga ambil gii nilim wu owundu ei yi mił eim pupu kin, Gos nge men tołmun ngii owundu nge, palting ka wii mendpił ei nge, alap owundu tukrung pandi to sim konu ełe pum. ²⁰ Pupu kin, palting ka wii ei, Jiisas kumb se, men ngii ełe tuk pupu kin, andłam aki topu seng kin, sinim kin paki tumba nge pum. Pupu kin, nga yi ku, eim kulmał kalilim wu owundu Melkisirek kulmał kalilim nge tilap ende mił, eim kunum kunum tonu opu mułum.

7

Gos Nge Kulmał Kalilim Wu Owundu Melkisirek

¹ Yi mił ku, wu ei Melkisirek eim Seilim konu ełe wumb ombu nge wu king mołpu kin, nga Gos nge kulmał kalilim wu owundu ei, eim Gos Owundu eim am ei tonu mołpu kin, Gos nge kongun elim. Nga wu Eiparam eim, kumb ok opu erpi kin, king wumb to kondpu kin, eim ngii konu orung pum. Pang kin, wu Melkisirek eim andłam ełe, Eiparam kanpi kin, nga noman epi ka wii ei ngurum. ² Ngopu kin, Eiparam eim opu erpi epi orung sim epi pei engki sałilim ełe ei, endeim sipi kin, Melkisirek ngurum. Pe nga wu ei, Melkisirek ei, eim embe pułe yi mił nilmin, “Wu king kun ka wii mołum wu” pa nilmin. Pe nga eim Seilim konu ełe nge wumb king multum ku. Nga eim embe

puł nga endi yi mił pałim ku. “Wu king noman emin ngołum wu,” pa nilmin. ³ Pe Melkisirek nge mam arim tał ei nge, endi molałmbil mon. Nga eim nge kupam noł ei nin, am kangil kembis kunum molk endik ei, endi mulerik mon ku. Nga kulk kunum ei, endi mulerik mon ku. Ba eim Gos nge kingam mił, eim Gos nge kulmał kalilim wu kunum kunum mołum. ⁴ Pe enim keningii ni, eim wu owundu mołum mił, ei keningii. Nimbil erang Eiparam sinim nge kupenjpın owundu ei, epi nipe epi engki sim epi ei, endeim Melkisirek ngopu poru nim. ⁵ Nga Liiwai nge kingam noł ei, wumb kopur en enim kulmał kalilimin kongun ei, lo ek ełe yi nik ngołmun ei, en enim wumb tilap ei, epi engki sałilim epi ei, endeim Esrel wumb kin ei siłmin. Nga Esrel wumb ei, en enim wumb mei tilap ende wumb ei, en enim epi yi ku siłmin. Nga en enim Eiparam nge kingam noł mołmun. Ba Liiwai nge wumb ei, Esrel wumb kin engki epi sałilim ni epi endeim ni yi ku siłmin. ⁶ Ba wu ei Melkisirek wu owundu mołpu kin eim Liiwai nge tilap ende mił mon; ba epi engki sałilim eim epi endeim sipi kin, Eiparam wu owundu yi ku epi ka wii ngum ei, Gos ek keimi dinga nipi ngumbii nirim mił, ngang sim. ⁷ Yi mił sinim piınmin, wumb endi

eim epi ka wii ngołum ei, wumb molk tonu owundu pułmun. Nga wumb endi eim epi ka wii siłim wu ei, mołpu kin, mani mił pułum. ⁸ Ya ele nge, Gos kin kułmał kałiłmin owundu kunum kunum konj molałmin wumb ei, epi endeim siłmin. Ba nga wu eipi endi, Melkisirek Gos nge ek ka mon poł pendnjing ei, eim kin yi ninim. Eim wu konj kunum kunum mołulum wu nga ei epi endeim siłim ku. ⁹ Nga Eiparam eim epi engki sałiłim epi ei, Melkisirek kin, kumep endeim ni ngołum. Nga sinim yi mił nimin; Liiwai nge wumb ei, Eiparam kingam noł kin epi engki sałiłim epi ei, endeim siłmin ei, Eiparam kin kumep endeim ngo pendik kin, epi ei siłmin ku. ¹⁰ Nimbil erang, pe Liiwai eim mengnerik kunum ele, oł yi mił erik. Ba eim ek nirim ei, eim kupam noł, Eiparam nge ngenj ele, tukrung mił multum kunum ei, ek nirim ei, Eiparam eim Melkisirek kin, andlam ele kan sikił kunum ei, ek ei nikił. Yi mił nikił, wu Liiwai eim epi engki sałiłim ei, endeim epi sipi kin, wu Melkisirek yi mił ngurum ku.

Jiisas Melkisirek Mił Mołum

¹¹ Kumb ok, Liiwai nge tiłap ei, Gos nge kułmał kałiłmin wumb molk kunum ele, lo ek nipi kin, Esrel wumb ngurum; ba wumb ombu oł kun ka oł ei, enałmin mon. Pe Liiwai nge tiłap wumb ei, Gos kułmał kałiłmin

wumb molk kin, kongun erangin kin, ka wii mołpu nim kin, kapli nga wumb eipi endi opu kin, Gos nge kułmał kałiłim wu owundu endi mulermba mon. Ba nga wumb nii endi, Gos nge wu owundu mułum ei, Melkisirek eim mułangli nim mił, ei mołum; ba Liiwai nge tiłap ei Eron nge tiłap mił mon. ¹² Yi mił nga, Gos nge kułmał kałiłim wu owundu ei, to eipi eipi kindpi nim kin, kapli kułmał kałiłim wu owundu nge, eipi endi tonu omba. Opu kin, kapli nga lo ek ei, to eipi eipi kindpi kin, kongun ei, tep ermba ku. ¹³ Yi mił, sinim nge Owundu Jiisas epi ombu nge, ek ninim ei, eim wumb tiłap eipi endi nge mołmun. Molk kin, wumb tiłap ei kin, Gos nge kułmał kałiłim wu owundu nge kongun tonu ok kin, endi mulałmin mon. ¹⁴ Yi mił, pe wumb pei piinmin ei, sinim nge Owundu ei, Jura nge wumb tiłap ele tonu om. Wang kin, Moses eim wumb tiłap ei kin, Gos nge kułmał kałiłmin wumb mułngii, pa ninerim. Ba Jiisas kułmał kałiłim wu owundu lo ek konj endi ei tep er mołum.

Nga Gos Nge Kułmał Kałiłim Wu Owundu End Eipi Ei, Melkisirek Mił Mołum

¹⁵ Yi mił, sinim kun keimi piinmin ei, wu endi eipi tonu opu kin, Melkisirek kułmał kałiłim wu owundu ei, mił mołum. ¹⁶ Mołum wu ei, tiłap min miyem ende wu ei, to tonu kindik kin, kułmał

kalilim wu owundu ni tonu kindik kin, lo ek nirim mił mundnenjing mon. Ba eim nge noman dinga ei, konj kunum kunum mołum ele nge erpi kindang kin, kułmał kalilmin wu mił mułum. ¹⁷ Yi mił, Gos nge ek ka mon poł pendnjing ei, eim kin ek yi ninim,

“Nim Gos nge kułmał kalilim owundu kunum kunum mołun ei, Gos nge kułmał kalilim wu owundu Melkisirek multum mił, ekii sikin mołun.”

¹⁸ Nga sinim piinmin ei, lo ek ok nge ei, orung kind si kindim. Nimbił erang ei dinga pinalim nin, nga sinim paki tunałim, mon ku. ¹⁹ Yi mił, Moses nge lo ek ei epi endi kapli er kun mendpił enermba mon. Pe nga Gos eim andlam konj endi ei, sinim kui er mułamin kin, sinim kin tuk tu wunum. Tu wupu kin, andlam ei, lo ek ei to mani kindim. Kindang ele nge, sinim kapli Gos kin mandi opun mułmun.

²⁰ Nga Gos eim Jiisas kułmał kalilim wu owundu nipi kin, to tonu kindpi mundum ei, wii mił to tonu kindpi, mundnerim mon. Eim ek keimi ni tonu kind pendpi kin, to tonu kindpi mundum. Mundang kin, kułmał kalilmin wumb ok nge ei, ei yi mił mon. ²¹ Ba Jiisas eim, Gos nge kułmał kalilim wu owundu tonu opu, yi mił mułang kin, Gos eim ek keimi nipi kin, er kindpi mundum. Nga Gos Jiisas kin, ek yi nim,

“Owundu ek keimi ka ni, tonu kind er pendim. Eim nga eim noman ele, nga ak topu kin, endi eipi mił, endi pinermba mon. ‘Nim Gos nge kułmał kalilim owundu kunum kunum mołun.’”

²² Yi mił, sinim keimi ni piimin ei, Gos nge ek dinga konj ni pendrim mił ei, Jiisas kin nirim. Nirim ek ei, keimi mendpił ka wii mendpił palim. Pepi kin, Gos Eiparam kin nirim ek dinga ok nge ei, to mani kindnim.

²³ Nga kumb ok, kułmał kalilmin wumb endeim endeim ni tonu ok, kolk nga eipi tonu ok, yi erik pei mulnjung; ba en enim kunum kunum kongun kapli enanmin. Nimbił erang en enim kołumun. Kolk kin, nga kunum kunum konj molałmin. ²⁴ Ba pe Jiisas eim kunum kunum mołum. Nga Gos nge kułmał kalilim owundu nge kongun ei nge sipi kin, wumb eipi endi kin, ngunermba mon; ba eim endeim kunum kunum erpi mołum. ²⁵ Yi mił nga, eim oł yi mił kapli ermba. Erpi pe nin, nga kunum kunum, wumb nii endi ei, eim kin ok Gos kin mandi ongii wumb ei, sipi orung simba. Nimbił erang, Jiisas eim kunum kunum mołpu kin, Gos kin prei erpi kin, wumb ongii wumb ei, paki topu mołum.

²⁶ Yi mił, pe Jiisas eim Gos nge kułmał kalilim owundu mołpu kin, sinim kin epi endi simin ni piimba ei,

paki tolum. Nimbil erang Jiisas eim wu kun ka wii mendpil molpu kin, nga eim ol kis endi ei, eim kin pinalim mon. Jiisas eim wu kun ka mendpil molum. Molpu kin eim ol kis endi enarpi kin, Gos eim wumb ol kis erik molmun wumb ei kin, to eipi kindpi mandi molaſim mon. Gos eim epin konu ele, to tonu mendpil kindang molum. ²⁷ Kumb ok, kulmaſ kaſilmin wu owundu ei, kunum endeim endeim ni kulmaſ kaſilmin. Kumb se, kulmaſ kaſilmin wumb en enim ol kis elmin ei kin, kalk ngoſmun. Nga wumb pei nge, ol kis enjing miſ kulk ol kis ei, si kindngii nge, erik ngoſmun. Ba Jiisas ei, ol yi nge enerim mon. Eim kulmaſ kunum endeim mendpil, wumb ol kis enjing ei nge mendpil, kaſpi ngum. Ngum ei, Gos kin ei eim mendpil, noman konj kaſpi kin, Gos kin ngum. ²⁸ Moses nge lo ek ei wumb nii endi Gos nge kulmaſ kaſilmin owundu wumb miſ muſangin ei, dinga pinaliſim wumb ei to tonu kindrim. Ba Gos nge ek ka keimi ni pendrim ei, lo ek ekii sipi kin, tonu opu kin, nga Gos nge kingam eim to tonu kindpi mundang kin, eim kapli mendpil, kun ka mendpil tonu wang kin, kunum kunum molulum.

8

Jiisas Sinim Nge Kulmaſ Kaſilim Owundu Molum

¹ Pe kapli kumna ek puſe sinim ninmin ei yi miſ;

sinim nge Gos kin kulmaſ kaſilim owundu na ninj miſ, owundu yi miſ molum. Molpu kin, pe Jiisas eim Gos Owundu king nge peſ kumb ele nge, angil tundung nge dinga ele, tonu epin konu ele molum. ² Pe Jiisas eim Gos nge kulmaſ kaſilim Owundu molpu miſ, palting konu ka wii ele molpu kin, kongun er molum. Er molpu kin, kongun ei Gos men toſmun ngii keimi epin konu ele sipi tonu kindim. Kindpi kin, ei wumb endi kapli angil ele kongun ei, si tonu kind enenjing mon. Ba Owundu ei, eim mendpil men ngii ei erpi kin, tonu kindang engim.

³ Yi miſ erang, Gos nge kulmaſ kaſilim Owundu mei konu ele, si tonu kindpi mundum kin, wumb pei en enim ka wii epi ni, nga kung ni, epi kulmaſ kalk Gos ngoſmun. Ei yi miſ ku, sinim nge Gos kulmaſ kaſilim owundu ei, eim epi endi sipi kin, kulmaſ kaſpi, Gos kin ngumba ku. ⁴ Pe Jiisas eim ya mani mei konu ele, muſbii niſang kin, eim Gos nge kulmaſ kaſilim owundu muleſang. Nimbil erang wumb en enim Gos nge kulmaſ kaſilmin wumb en enim nga muſangin kin, epi ka wii ei, Jura wumb lo ek ele nirim miſ, yi elmin. ⁵ Pe wumb en enim Gos nge kulmaſ kaſilmin wumb ei, en enim ei tonu epin konu ele, men ngii kun ka ele min men mon ele nge, piik kin elmin.

Ei yi mił, Moses eim oł ende mił ełim kunum ełe, eim alap ngii tonu kindpi kin, tekmba eririm. Eririm kunum ełe, Gos Moses kin ek ni ngopu yi nirim,

“Pe nim epi kanim kanim pei enjii ei, nim pii kun erkin enjii ei, yi mił epi pei na nim tonu komung ełe mułun konu ełe, na mon endi andan tunj ni, yi mił enjii.”

⁶ Ba akip Krajs Gos nge kułmał kałiłim Owundu nge kongun mundum ei, am tonu pupu mołpu kin, ok nge wumb eipi Gos nge kułmał kałiłmin wumb mołmun ei ngonum. Nimbił erang Jisas eim wumb kin Gos kin mołmun konu ełe, tuk mii memb ełe mołpu kin, Gos ek dinga nipi kin, pendrim ei, kun erpi kin, ei am ka wii mendpił mołum ei, lo ek ok nge, to mani kindim. Nimbił erang Gos eim ek ni pendrim mił, ekii se tonu omba epi ka wii mendpił erpi kin, oł nge lo ek ei to mani kindim.

⁷ Yi mił, pe kumb se ek dinga ni pendrim mił wumb pendnjing kun mendpił piłang kin, nga ekii se ek dinga ni pendrim mił, konj endi ei enenelang. ⁸ Ba Gos eim nge wumb oł kun pinerim mił, oł kis enjing ei kanpi kin, eim kunum ełe ek yi nim,

“Nga ekii se kunum endi tonu omba ei, na Esrel wumb tiłap ni, Jura wumb tiłap ouni kin, ek ni pendip

kin, ek konj endi nip ngumbii,” ni Owundu yi nim. ⁹ “Ba na ek konj ni pendip kin, ek ei, en enim nge kupenjing noł kin, na ek dinga ni pendir ei, yi mił mon. Pe kunum endi, na nam en enim Eisip wumb nge mei konu ełe angil ełe, si tor sip kin, sipir. Nga wumb ei, en enim na ek dinga ni pendir ei, ekii sik piik enenjing mon. Yi mił, pe wumb ei, en enim oł yi mił enerangin kin, na en enim kin buł ngur,” pa ni, Owundu eim ek yi ninim. ¹⁰ Nga Owundu ek nga yi ninim, “Akip kunum ei poru neng kin, kapli nam ek dinga ei, Esrel wumb kin nip ngumbii ei, ek konj dinga yi mił. ‘Nam nge lo ek konj ei, en enim kin noman ełe kindmbii. Nga nam lo ek konj ei, en enim noman tuk ełe, mon poł pendmbii ku. Pe nga, na en enim nge Gos mułmbii. Nga wumb ei, en enim nam nge wumb mułngii.’ ¹¹ Nga wumb endeim endeim ei nge, en enim wumb ende paki tok ek emb tok ngunerngii mon. Nga en enim mei ełe, angnim noł wumb ende, ek ni ngunerngii mon. Enim Owundu

nge piingii! Nimbil erang wu endi enim nipi ngunerim; ba enim na kin piingii. Piik kin, kangil kembis nin, wumb dinga mendpil oui, na kin minj piingii. ¹² Yi mił, na wumb en enim pund mong enjing ei, na kaimb kulup kin kil ngumbii. Nga na en enim ol kis enjing ei, na si kindip kin, nga noman to piinermbii mon!" Owundu yi nim.

¹³ Pe Gos ek dinga ni pendrim mił, ek konj ei nge, Gos ek dinga kumna ei erang kin, ok nge mił tonu om. Pe epi nipe epi endi ok nge pim ei, tukui aninga kopur pepi pupu kin, poru nimba. Nga yi ku kumna dinga ek ok nge mił tonu om ei, poru nimba ku.

9

Ya Mani Mei Ele Nin, Tonu Epin Konu Ele Nin, Men Tolmun Ol

¹ Pe kumb se ek dinga ni pendrim mił nge, men tolmun ol dinga ei nge, ni ngurum nin nga Gos men tolmun ngii ei, ya mani mei ele salim ku. ² Yi mił nga alap ngii endi angilim. Angpi, alap ngii ei andaring konu ele palting kun ka nilmin ei salim. Sepi kin, palting tuk ei, dup alam nin pel endi nin, bres ei, Gos kin ngolmun ei nge, pel ele salim. ³ Nga ernding tuk ele, alap nga endi

salim. Palting ei, am konu ka wii mendpil nilmin ei salim.

⁴ Seng kin, palting tuk konu ele kulmal nge kumo ei, eskil mur ka tolum epi ei, ku gol sik elmin. Nga tuk ond pous ele nge, Gos nge ek dinga ni pendrim ele, ku gol pei torung ele, kum to pandi tum. Nga ond pous tukrung ele, ming endi ku gol elmin ei, tukrung ele kuni kembis 'mana' nilmin, kuni ei nin, Eron nge dolu endi ei, mun mił olulum ei nin, kom ku tal kun mendpil salim ei, Gos nge mon lo ek Moses ngurum ei ni, pol pendrim nge salim.

⁵ Nga tondrung ond pous pel ele, enjel mił tal moke ka wii ngokuł Gos molum konu ele mił, ni piikił pandi tonbul. Tokul kin, enjel mił nge kong mandring ele, ol kis enjing ei nge miyem ei, kil ngopu si kindmba mił, konu ele salim. Ba pe ol epi ombu ei kin, pul pei ni tor kindip kin, mon pulermbii mon!

⁶ Pe epi ombu pei poru neng kin, Jura wumb kulmal kalilim wumb en enim alap ngii ele, palting andaring ele nirik puk kin, nga anda ok erik kin, en enim nge kongun erik kin, Gos kin men tok elmin. ⁷ Ba kung ngii endeim ni kunum ele, men tolmun ngii kulmal kalilimin owundu ei, eim endeim mendpil, alap ngii palting ka wii mendpil am ei, eim nirikring pulum; ba eim tuk ele wii punalim mon. Nga eim kung miyem ei, Gos kin kulmal kalpi ngolum. Ngopu kin, eim ol

kis elim ni, nga wumb oł kis pii kun enarik elmin ei, kil ngopu si kindmba nge men tołum. ⁸ Ele nge Gos nge Gui Ka ei, sinim men tołmun ngii pule ele andan topu ngonum. Ngang kin, sinim wumb pei piinmin ei, alap ngii palting kumb ele kongun piram palim kapli sinim piinmin ei, men tołmun ngii palting kun ka mendpił ei, ondu ei aki tunerim mon. ⁹ Nga men tołmun alap ngii ei, akip nge min men kunum ele mił, sinim andan topu ngonum. Ngopu kin men tołmun alap ngii kulmał kalilmin wumb kung nin, epi ka wii ei, dup kalk kin, Gos oł kis si kindmba nik ngonmun. Ba oł ombu pei men tołmun wumb nge noman tuk ele, oł kun ka mił erpi kin, paki topu ei, kapli enermba, mon mendpił! ¹⁰ Ba oł ok nge kulmał kalilmin oł ei, lo ek ei epi nipe epi endi nołmun kuni min, noł nungii min, nga wumb ngenj noł was kanim kanim erngii min, oł eipi kopur enerngii nge nilmin oł ei, ngenj torung minj ele nge, lo ek nilmin. Oł ei nge erik mułangin kin, ekii se Gos Krai kulmał kalilim Owundu to tonu kindpi mundang kin, oł kun ka wii oł mił erpi kin, to tonu kindim.

*Krais Eim Nge Miyem
Kulmał Kelim*

¹¹ Ba kunum ele, wu Krai ei eim kulmał kalilim owundu mołpu kin, oł ka wii epi ei, Gos eim ek keimi

dinga ni pendim mił, tonu om. Wang kin, Krai eim alap men ngii mił konj endi, tuk pum men ngii ei, Gos kin punggii nge ngii ei, ka wii mendpił. Ok nge alap men ngii ei, mił mon. Nga men ngii konj ei, wumb angil ele enenjing mon. Nga ya mani mei ele nge epi mon ku. Ba Jiisas men ngii ei, Gos mołum konu ele salim. ¹² Pe nga Krai eim men ngii nge palting kun ka mendpił ele mił tuk pum; ba eim kung meme nin, kung kou wał nge miyem ele, tuk men ngii ele sipi punerim mon. Ba eim kołpu kin, eim nge miyem mendpił mił, kulmał kalilim ele nge, kunum endeim mendpił, men ngii ele sipi kin tuk pum. Pupu kin, sinim Gos kin sipi orung sim ele nge, sinim kunum kunum konj mołmun. ¹³ Yi mił peng kin, kung meme nin, nga kung kou pele miyem ei kin, kung kou wał ei, dup kalk, dup sik kin, Gos ngangin kin, wumb oł kis enjing ei, kil ngo si kindmba mił nik enjing. ¹⁴ Ba Krai eim miyem dinga ei, oł yi nge ei, to mani kindim. Kindpi kin, eim oł kun pinalim oł ei nge, eim endi pinerim kin, Krai eim dinga Gos Gui Ka kunum kunum mołum ei, eim kin sipi kin, Gos kin kulmał kalpi kin, noman konj ngum. Ngopu kin yi mił, Krai eim miyem dinga sinim ngenj torung ele kil ngonerim mon; ba eim miyem ei, sinim noman tuk gui ele epi konj

epi pinalim ei, kil ngopu si kindim. Yi mił erang, Gos kunum kunum konj mołum Gos ei, eim sinim dinga ngang kin, eim nge kongun er mułmun.

¹⁵ Yi mił erang, Krai eim Gos wumb kin tuk mii memb ele, paki tołum nge pułwu mołum. Mołpu kin, eim ek konj keimi dinga er pendim ek ei nipi kin, er dinga kindim. Kind erpi kin, eim kołpu, enim Gos kin sipi orung sim. Sipi kin, wumb enim oł kis oł ok nge ei, ek ni pendrim mił er mulnjpun ei, si kindpi kunum ele, wumb pei Gos ni pendrim mił wumb ei, Gos ekii sik onjung. Wangin kin, wumb ei Gos noman konj ngumbii nirim mił, ei ngang sik kin, kunum kunum ka mułngii.

¹⁶ Pe wu endi eim ekii se kułmbii ni piipi kin, eim ek dinga nipi kin, kingam nii endi, na nge epi pei simba ni piipi kin, eim embe endi poł pendilim mił, ek dinga keimi ni pendrim mił kingam ei silim. Nga eim arim ek ni pendrim mił, wumb pei piyangin kin, eim arim kułang kin, kapli eim arim nge epi eim ei, kingam pei simba. ¹⁷ Nimbil erang wu endi ek ni mon poł pendrim mił, wu ei kułum kin, ek mon ei, mong keimi pimba. Ba wu ei ek ni mon poł pendrim mił wu ei, konj mułum kin, eim ek dinga ni pendrim ek mon dinga ei, wii mił pepi kin, kingam paki tunermba

mon. ¹⁸ Ei yi mił ku, oknge ek dinga ni pendrim mił, kung endi konj piram peng kin, kapli ek dinga ei wii mił pim; ba wumb en enim ka endi tok kin, miyem sik, bein tok kin, kumb se ek ni pendilmin mił ek mon ei, er dinga kindmin nik elmin. ¹⁹ Pe nga kunum ele, Moses eim Jura nge lo ek ei, pei ni tor kindpi kin, wumb ngang kin, kapli eim kung meme nin, kung kou wał to kondpu kin, miyem ei sipi kin, noł se ende kindpi kin, nga eim ond kirang kanim endi mił sipi kin, nga kan kundii mił epi endi sipi kin, miyem nin epi lo ek mon ele ni tonu wumb pei ngenj ele aninga aninga bein topu kindim. ²⁰ Kindpi kin, pe Moses eim ek yi nim, "Pe miyem ei, enim nge ek dinga keimi konj Gos ngurum ek ei, dinga kindang kin, ekii sik erngii." ²¹ Nga oł yi mił eim erim ku, Moses eim kung miyem ei sipi kin, tonu alap men ngii ele nin, nga ming nin epi sim konu ele, pei miyem kindpi kin, men tok elmin oł ei nge aninga aninga bein to tonu kindim. ²² Pe keimi Jura nge lo ek ele, epi aninga pei mił kopur kanim pei ei, kung miyem bein topu kin, kun ka mił simba enim. Ba nga wumb epi endi kung mił to kondpu kin, miyem ei mani onenelang kin, kapli Gos eim wumb oł kis elmin oł ei, kil ngopu si kindnenelang mon.

Krais Ei Eim Kułmal Kalpi Ngolum

23 Keimi, yi mił erang wumb kułmał kałiłmin oł ei, epi kanim kanim pei epin konu ele min men mon mił keimi epi ei, kil ngo si kindmin ni enjing. Ba epin konu ele kułmał kałiłmin keimi epi pei ei, oł kun ka mendpił mołum. Mułang kin, epin konu epi ombu ei, mei ele epi ombu, to mani kindpi kin, kułmał kałiłmin oł kun ka Jiisas ei, kapli epin konu ele epi pei, kil ngopu er kun erpi sim. 24 Yi mił, Kraiss eim men ngii ele, wumb angil ele takinmin men ngii min men mił ei, eim tuk punerim mon. Ba eim epin konu ele min men keimi ei, tuk pum. Pupu kin, pe eim Arim Gos mołum konu ele, angil tundung orung dinga ele mołpu kin, sinim paki topu er mołum. 25 Jura men ngii kułmał kałiłmin owundu ei, eim men ngii ele palting kun ka ele kung ngii endeim endeim ni tuk pułmun. Pangin kin, eim kung miyem sik kin, Gos ngumun nik elmin. Ba Kraiss eim oł yi mił, kunum kunum enalim mon; ba Kraiss ei eim kunum endeim mendpił kałpi erim. 26 Yi mił, Kraiss eim nga kunum kunum ei, eim ngenj kumbii sipi kułulang kin, kunum ele Gos muł mei pułngun mondpu kin, eririm kunum ei opu kin, pe tonu onum kunum ele elang. Ba ei mon; poru nimba kunum ei, mandi enim. Kraiss eim ya mani mei ele, kunum endeim mendpił tonu om. Opu kin, Kraiss ei

eim kułmał kałpi, Gos ngopu kin, sinim nge oł kis pei ei, eim kil ngopu si kindim. 27 Ei yi mił ku, Gos erang kin wumb pei kunum endeim mendpił kułngii. Kolk kin, ekii se Gos kin kos owundu piingii nge kunum ele, tonu omba. 28 Yi mił ku, Kraiss ei eim kułmał kałpi kunum endeim erpi kin, wumb pei oł kis enjing ei, kil ngopu si kindim. Si kindpi kin, eim orung omba kunum ele, wumb oł kis enjing el, nga oł endi enermba, mon. Ba wumb nii endi, eim omba ni, dinga kui erik ka piik mułngii wumb ei, eim sipi orung simba.

10

Kumb Ok Kułmał Kałiłmin Oł Ei, Wumb Oł Kis Elmin Ei, Kapli Kil Ngo Si Kindnermba

1 Yi mił, Jura wumb lo ek ei, min men mon mił epi ka endi ei, ekii se tonu omba mił ei kanilmin. Ba min men mon ei, kun mił mularpi kin, epi keimi mił mon. Jura lo ek ele yi mił erpi kin, wumb en enim kung ngii endeim endeim ni ele, kułmał ende mił kełngii nge elmin. Yi mił lo ek ei, wumb nii endi eim Gos kin mandi omba wu ei, eim er kun ka ermba ei, kapli enerim mon. 2 Nimbil erang pe Jura lo ek ei, wumb er kun ka elang kin, nga en enim kułmał nga kil enelangin mon. Nga wumb men ngii ele olangin kin, kułmał ende mił kalk kun ka mułulangin kin, nga en enim oł kis endi noman

tuk ele, noman embin to pinenelangin ku. ³ Ba wumb en enim kung ngii endeim endeim ni, kulmał kalk ngok enjing ei, en enim oł kis enjing ei, kunum kunum noman to piik kin, nga noman to piingii ku. ⁴ Yi mił, nga kung meme nin, kung kou pele to konduk kin, miyem ei, wumb oł kis enjing ei, kil ngopu, si kindmba ni enjing ei, kapli enermba mon. ⁵ Ei yi mił, Krai eim ya mani mei ele omba kunum ele eim Gos kin yi nim.

“Wumb nge kung mendpil nin, kulmał kalk elmin epi ka wii ei, nim ngonmun ei, nim Gos noman enanim niłin. Ba nim oł konj endi eran kin, na nge ngenj ei, er kun eran kin, na ya mani mei ele mułmbii. ⁶ Nga wumb kung tok kulmał kalk ngok kin, nga dup kalk epi ka wii en enim oł kis ei, si kindmba nik enmin oł ei nge mendpil, nim Gos nim noman enanim mon. ⁷ Pe nga na nim kinganim ek yi nind ei, ‘Na ya op ninim noman ele, na nipe oł endi ermbii nim kin, Gos ni piin oł ei ermbii ond. Op kin, nim lo ek ei, na kin mon poł pendnjing palim mił ei, nim noman ele minj mendpil na ermbii.’”

⁸ Nga kumb se, Krai eim ek yi nim,

“Pe nim Gos wumb kung tok kin, kulmał kalk elmin ni, nga noman ka epi wii ngok nin, nga kung nin, epi dup ele kałiłmin epi ei nin, nga en enim nge oł kis ei, si kindmba nik enmin oł ei, nim noman enanim mon.”

Nga Jura wumb oł ei nge, Moses nge lo ek ei, ekii sik elmin oł ei nge, nim Gos noman enanim, mon ku. ⁹ Pe nga ekii se, Jiisas Gos kin ek yi nim,

“Na ya onj ei, nim noman ele nipe oł endi na ermbii ni piin kin, oł ei kapli ermbii.”

Neng kin sinim piinmin ei, Gos eim wumb en enim oł ok nge erik men tok elmin oł ei nge, si kindpi kin, nga oł konj endi men tok erngii oł endi ni pendim oł konj ei, Krai eim ond peri kołpu kin, eim Gos nge kulmał kałiłmin oł ei erim. ¹⁰ Nimbił erang, Krai eim Gos nge noman ele ekii sipi kin, eim ngenj ei kulmał kałiłmin mił kunum endeim mendpil, kałpi ngum. Ngang kin, ele nge, sinim oł kis enjpin oł ei, Krai eim kil ngopu si kindang kin, sinim oł kun ka mendpil tonu o pun mołmun.

¹¹ Pe nga kulmał kałiłmin wumb pei kunum kunum kulmał kalk yi erik kin, kunum kunum kulmał ei, minj kalk mołmun. Ba kulmał ei, wumb en enim nge oł kis kil ngopu, kapli si kindnermba mon. ¹² Ba kunum ele, Krai eim kunum

endeim mendpił, kołpu kin, wumb en enim oł kis enjing ei kil ngopu si kindim. Si kindpi kin, kułmał ei, kunum kunum paki topu kin, pira dinga pimba. Peng kin, Krai eim tonu pupu kin, Gos kin angil ełe tundung dinga ełe mołum. ¹³ Pe Krai eim kui erpi mułang kin, Gos eim opu orung wumb ei, eim simb ełe mandring puk mułangin kin, opu orung wumb ei, kamb mani kindimba nge Owundu Jiisas eim kui er mołum. ¹⁴ Yi mił erang, Jiisas ei eim kunum endeim mendpił, kułmał kałpi ngum. Ngum ełe nge, wumb pei oł kis ełmin ei, pei kunum kunum kil ngopu si kindim. Si kindang kin, wumb pii gii ninjing wumb ei, Gos ningil ełe, wumb kun ka kunum kunum mułngii.

¹⁵ Pe nga Gos nge Gui Ka ei, eim ek ka dinga ngang kin, sinim kin ek ni tor kindpi kin, yi mił ku nipi ngonum.

¹⁶ “Kunum ei poru neng kin, kapli na enim kin ek konj dinga keimi endi ni pendinj ei, nip ngumbii,” pa ni Owundu yi ninim. “Na nam nge lo ek dinga ei, en enim kin noman tuk ełe, kind pendmbii. Pendip kin, nga na tonu en enim noman ełe, mon poł pendmbii ku,” Owundu yi nim.

¹⁷ Pe eim nga ek yi ninim, “Na en enim oł kis enjing ei nin, lo ek to kindik

enjing oł ei, na nga noman to piinermbii mon.”

¹⁸ Yi mił peng, Gos wumb oł kis enjing ei, kil ngo si kindim kin, kapli nga ełmin oł eipi endi erik kin, kułmał kalk kin, oł kis enjing ei, kil ngopu si kindimba nik kin, nga endi energii mon.

Sinim Gos Eim Mołum Konu Ełe Mandi Opu

¹⁹ Yi mił erang engnan noł, Jiisas eim kołpu kin, miyem bein tum ełe nge, sinim kapli Gos nge palt-ing mołum konu kun ka wii mił ełe, pii gii dinga nipin kin, mund mong enarpin kin tuk bin. ²⁰ Pe sinim kapli, Gos nge palting kun ka wii mołum konu ełe, tuk bin andłim ei, konj kunum kunum mołulum andłam ei, Jiisas eim aki tum. Topu kin, eim oł kun ka wii konu ełe alap ei, ondu mił eim tuk mił pum. Pum alap mił ei, eim ngenj mił, kułmał kałpi Gos kin ngum. ²¹ Yi mił, pe sinim Gos nge kułmał kałlim Owundu ei, eim Gos nge tilap wumb ei tep mołum. ²² Pe sinim Gos kin mandi bin. Pupun kin, sinim noman tuk ełe, kun ka wii seng kin, nga sinim Gos kin pii gii dinga peng kin, nga sinim noman tuk gui nge oł kis ełe, Krai eim miyem kin kil ngopu, si kindpi kin, nga sinim ngenj ełe, noł konj ka wii ei, noł kindpi kin, kil ngopu mił si kindim. ²³ Sinim pii gii ełe, ni tor kindpin epi ka wii ei, simin ni kui er mołmun ei,

dinga ambıl gii nipin kin, si kindnermin mon. Nimbıl erang Gos eim ermbii ni pendrim mił ei, eim keimi mendpił ermbe. ²⁴ Nga sinim enginjpin noł, endeim endeim ni nipe mił erpin kin, noman to konj kindamin kin, nga en enim wumb eipi kin noman ngonmun oł ei, ngok kin, oł kun ka erngii nipin ermin. ²⁵ Nga sinim enginjpin noł kin, kułou topun men topun enmin oł ei nge, wak tunermin. Yi mił, wumb kombur kułou tok, men tok enalmin mił, yi enerngii mon. Ba enim enginjing noł kin endeim endeim ni, en enim noman tuk ełe, paki tok kin, er dinga erngii ei, yi mił nga pei erngii. Nimbıl erang sinim piinmin ni, Kraıs kunum owundu kos piipi ermbe kunum ei, mandi tonu omba enim.

²⁶ Pe yi mił, sinim Kraıs nge ek keimi pii sipin kin, nga sinim noman ełe oł kis ełe pıram er endinjpin kin, kaplı kułmał eipi endi nga, kaplı sinim oł kis kil ngopu kin, si kindmbe endi pinalım mon. ²⁷ Ba sinim Gos kos owundu piipi kin, tonu omba ei mund mong ermin. Nga dup konu kis ei muł erpi kin, Gos nge popuł kis kumep ei, opu orung wumb kin tonu opu nopu poru nimba. Ełe nge, sinim piipin kin, oł kis enermin mon. ²⁸ Nga ok wu endi eim Moses lo ek ekii sinerim wu ei, wumb eim kin kaimb sinerik mon. Sinerangin kin wu ei kułmbe. Nimbıl erang wu tał min, tekliki wu

ei, oł kis eririm ei, ni tor kindinjing. ²⁹ Yi mił, pe wu endi Kraıs kin eim buł ngopu nim kin, enim wu ei kin, nipe mił ni piimin? Wu ei, eim kumep kis owundu simba ni piimin. Kraıs eim nge miyem ei, Gos ek konj keimi ni pendrim ek dinga ei erang kin, wu ei oł kun ka mił erim. Ba wu ei, eim Gos nge ek konj keimi ni pendrim ek dinga miyem ei, wii mił ni piilim. Nga wu ei, Gos nge Gui Ka noman ka ngołum ei, eim kin ek kis nipi ngum. ³⁰ Yi mił, pe sinim piinmin ni, Gos eim ek yi nim,

“Pe wumb nii endi oł kis erim wu ei kin, na nam kumep kis ngo orung kindmbii nge pułwu,” Gos eim yi nim.

Eim nga ek yi nim,

“Owundu ei, eim nge wumb eim kos piilim wu mił mołpu kin, wumb ei mok topu kos piipi ngumba.”

³¹ Gos eim kunum kunum konj mołulum pułwu ei, eim wumb oł kis ełmin wumb ei, Gos noman dinga mułang kin eim keimi kumep kis ngumba. Ngopu kin, eim epi kis mendpił ermbe. Ełe nge ni piipin kin kun ka ermin.

³² Ba kumb ok, enim pii gii dinga endi ninjing ei, enim kom se piingii. Ok kunum ełe, enim Gos nge ek ka ei, enim nge noman tuk ełe Gos nge tilang andan tum sinjing kunum ei, enim kongun dinga erik kin, nga wumb

ngenj kumbii pei enim ngan-
gin sinjing. Ba enim dinga
angk muljung. ³³ Kunum
kopur, wumb kombur enim
sik kin, wumb eipi nge kumb
ele angndik kin, enim kin ek
kis nik nin, ol embin tui ngok
elmin. Nga kunum kopur,
wumb eipi pii gii nik en-
jing ei, ol embin tui ko wun-
mun wumb ei kin, enim tep
tok ende puk kin, ol embin
tui ko wuk kin, paki tolmun
ku. ³⁴ Yi mił enim wumb
ei, en enim pii gii nik kin,
kan ngii ele palmin wumb ei
kin, kaimb kulk ngunjung.
Pe nga, wumb kis enim epi
endi sengin kin, enim ka
piik kin, kan wiik tunjung.
Nimbił erang enim piinmin
ei, enim ei tonu epin konu
ele, epi ka wii endi singii ei,
kunum kunum simba. ³⁵ Yi
mił erang, pe enim pii gii
ei, wii mił wiik tunerngii
mon. Nimbił erang pii gii
ei, enim kumep ei, owundu
ngang singii. ³⁶ Yi mił, enim
pii gii dinga kindik kin, am-
bił gii nik kin, angk mulngii!
Molk kin, Gos nge noman ele,
ekii sik erik mulngii! Nga
ekii se, enim Gos ngumbii ni
pendrim mił epi ka wii ei,
ngang singii. ³⁷ Singii ele nge,
yi mił,

“Pe kunum aninga kopur
piram palim ei, enim
wu owundu endi
omba nik kin, kuruk
mołmun omba wu
ei, eim kunum kinan
kui er mulermba
mon. ³⁸ Ba nam nge
wumb na kin, kun ka
mołmun wumb ei, pii

gii nik muljung kin,
wumb ei, enj enj konj
mulngii. Nga wumb ei,
ekii se buł ngok orung
punjung kin, kapli na
wumb ei kin, noman
ka piip ngonermbii
mon.”

³⁹ Ba sinim wumb kopur, en
enim buł ngok kin, am pungii
nge wumb ei, ende kin mo-
lałmin mon. Ba sinim wumb
pii gii dinga nipin kin, sinim
noman tuk ele, konj kunum
kunum mulmun ei nge simin.

11

Pii Gii Nilmin Ol Ei Nge Pule

¹ Pe pii gii ninmin ol ei yi
mił, sinim noman tuk ele,
keimi dinga ambił gii ni peng
kin, Gos ngumbii nirim epi
ka wii ei, keimi tonu omba ni,
kunum olt kui er mołmun. Pe
sinim epi nipe epi endi ningił
ele kinalmin epi ei, noman
ele pii poru ninim. ² Nimbił
erang kumb ok wu kombur
mulk ei, Gos kin pii gii nik kin
wu ei, Gos eim kin yi nirim,
“Wu kombur ei, ol kun ka
elmin wu,” nirim.

³ Pe sinim pii gii mend-
pił ele nge, sinim piinmin
ni, Gos eim ek neng mend-
pił, muł mei ni, konu pei
tonu opu pirim. Yi mił, pe
sinim kaninmin epi ei, Gos
sinim kinenełamin epi ei kin
eririm.

⁴ Pe wu Eipel ei, ok pii
gii nipi kin, Gos kin ka endi
kułmał kapli ngum. Ngum
kułmał ei, angim Kein kułmał
kamb mani kindpi kin, eim
kułmał ka wii mendpił ngum.

Ngopu kin keimi, Eipel Gos kin pii gii nim pule ele nge, Gos Eipel kin, “Wu kun ka,” nim. Nipi kin, Gos eim Eipel kin, epi ka ei wii ngum ei, Gos sipi kin, ka piim. Nga Eipel kulang kin, ba eim pii gii ele, akip yi ku, ek mił nga tangpi palim.

⁵ Ei yi mił ku, ok wu Einok Gos kin pii gii nim ele nge, Gos eim konj sipi kin, ei tonu epin konu ele sipim; ba eim kulerim mon. Nga wumb endi eim kuruk; ba eim kan sinerik mon. Nimbił erang, Gos eim mendpił, ei tonu sirim. Pe Gos nge ek ka ei, mon poł pendim ek ei, yi ninim, “Pe Einok Gos sipi kin, tonu epin konu ele sinerim kunum ele, Einok eim Gos nge noman ele ekii sipi, endang kin, Gos Einok kin ka piipi ngum. ⁶ Pe wumb nii endi Gos kin pii gii ninerim kin, kapli Gos wu ei kin, ka piipi ngunermba mon. Nimbił erang wumb nii endi, eim Gos kin mandi omba wumb ei, eim Gos kinanim; ba Gos molum ei, eim pii gii nimba. Nga eim pii gii nipi kin, Gos kumep ka wumb eim kin kuruk, kan simin ni erngii wumb ei kin ngumba.

⁷ Pe yi mił ku, wu Nowa ok eim Gos kin pii gii nirim kunum ele, Gos eim epi kis endi, ekii se tonu omba epi ei, Nowa kineririm epi ei, Gos eim Nowa kin yi nirim. Pe Nowa eim Gos nirim ek mił ei, eim pii gii ni ekii sipi kin, noł kanu endi, eim ambim kingam ambilam noł ni,

tuk pungii mił eririm. Pe nga Nowa nin, eim nge wumb ei, to kis eneririm mon; konj ka mulk. Nga Nowa eim nge pii gii ele nge, pii gii ninenjing wumb kin kos mił owundu piipi kin, kis erpi ngurum. Nga Nowa nge pii gii ele nge, Gos Nowa kin “Wu kun ka,” nirim.

⁸ Pe Eiparam ok, eim Gos kin pii gii nim kunum ele, Gos eim kin ek nirim mił ei, ekii sim. Pe Gos eim Eiparam eim nge mei si kindpi kin, nga mei konu tongndung ele eipi, ba nipi kin, Gos ngumbii ni, ek keimi dinga ni pendim konu ele ba. Pe eim ngii konu mendpił ei, si kindpi kin, konu eipi endi, Gos Eiparam ba nim konu ei, pii poł tunerim mon; ba eim Gos kin pii gii nipi kin, konu ele pum. ⁹ Pe Eiparam eim pii gii nirim ele nge, Gos eim wumb kumb kan kun enalmin konu ele pupu kin, Gos eim kin ngumbii ni, ek keimi dinga ni pendrim konu ele mułum. Mułang kin, Eiparam kingam Aisak ni, Aisak kingam Jeikop ni, wu kei mei konu eipi endi, wumb gulka mił, puk mulnjung. Molk kin, Gos eim ngumbii ni, ek keimi dinga ni pendrim ei, ende sik ku. Nga en enim wu tekliki kei, tuk alap ngii ele minj, nok pek mulk. ¹⁰ Yi mił, Eiparam kanpi kin, kui dinga erpi kin, konu owundu ele nge, ngii tumunj dinga ei, kenmbii ni piirim. Nimbił erang, Gos eim konu owundu ele, ngii

takpi kin, er ka er sirim.

¹¹ Yi mił ku, amb Sera, ok Gos kin pii gii nirim. Nga eim tukui mołpu kin, kangil mengmba kunum ei, poru nirim; ba eim Gos kin pii gii nirim. Neng kin, Gos eim noman dinga ngang kin, eim kapli kangil mengmba. Mengpi kin, amb Sera yi ni piirim, Gos eim ek keimi ni pendrim mił, kapli na kangil mengmbii ni, yi piirim. Nimbił erang Gos eim ek keimi mendpił nilim ek ei, ni piirim. ¹² Yi mił ku, Eiparam eim endeim multum ei, tukui erpi kin, kułmba kunum mandi sirim; ba eim kangi endeim mengrim ele nge, wumb pei kanjip pei mił, mer noł ku kulta mił, tonu ok pei mulk. Molk kin, wumb endi, Eiparam nge wumb tilap pei mołmun ei kemb tungii ei, ei kapli enanim mon.

¹³ Pe wumb ei, pei en enim pii gii nik kin, nga wumb ei, ekii se pei kulk. Kulk wumb ei, pei en enim Gos eim ek keimi dinga nipi kin, singii nirim epi ei, sinenjing mon. Ba en enim konu ele turii enj ok kin, en enim kanik kin, ka ka piinjing. Piik kin, ni tor kindik yi ninjing, "Sin ya mei ele wumb ei, gulka mił, o pun mołmun," pa ninjing. "Sin ya mei ele, kunum aninga mołmun," pa ninjing. ¹⁴ Sinim kun piinmin! Pe wumb ombu, en enim ek ei nge ninjing wumb ombu, en enim nge mei mendpił ei, kুরুk endnjing. ¹⁵ Nga en enim

noman ele, mei konu ele, ok si kindik kin, onjung konu ele, noman to piilangin kin, kapli en enim mei konu ele, orung pungii ei, andlam kun endi silang. ¹⁶ Ba en enim oł yi mił, ni piik enenjing mon. Nimbił erang en enim noman ele, mei ka wii ele, pu poru nim konu ei, epin konu ele mendpił, kan simin ni piik pungii. Yi mił erang, Gos eim singambił sipi kin, en enim Gos ningii, pa ninerim mon. Nga Gos eim wumb ei kin, konu owundu ele, er kun ka er kindim salim.

¹⁷ Pe Eiparam Gos kin pii gii nim ele, eim Aisak kułmał kapli kin, Gos ngumbii ni erim. Pe kunum ele, Gos eim Eiparam oł endi ermba mił, kenmbii ni, oł endi eririm. Pe Eiparam eim Gos eim kin epi ka wii ngang kin, ek keimi dinga nipi pendrim mił sirim. Ba pe Eiparam eim nge kingam endeim mendpił, Gos kin kułmał kapli kin, ngumbii ni erim. ¹⁸ Kumb ok, Gos ek nipi kin, Eiparam ngopu yi nirim, "Pe kinganim Aisak kin, nim nge kinganim noł pei, tonu ok mułngii." ¹⁹ Pe Eiparam eim pii gii nirim ei, Gos kapli Aisak kułmba ei, nga sipi kin, orung konj simba ni pipi kin, eim kingam Aisak kułmał mił kapli, Gos kin ngurum. Yi mił erang, sinim ek ekin yi nimin ei, Gos Aisak nga tukpu ele, sipi orung sirim, yi nimin.

²⁰ Pe nga, Aisak Gos kin pii gii nim ele, Aisak eim Jeikop

kin, Eiso tał, ek keimi dinga nipi kin, noman ka epi kangil tał, ekii se singil ni pendrim.

²¹ Yi mił nga ku, Jeikop eim Gos kin pii gii nipi kin, eim kułmba erpi kin, Jeikop eim Josep kingam noł ei, noman ka epi ka wii endi, endeim endeim ni, ok ngui ni pendrim mił ngum. Nga eim dolu kumb ełe, ambilpi mołpu kin, kan mani kanpi kin, Gos kin men topu kin, ka pii ngopu kin, kułum.

²² Pe nga, Josep Gos kin pii gii nirim ełe, eim kułmba mandi erpi kin, eim ek nipi kin, Esrel wumb Eisip konu ełe si kindik kin, Esrel nge konu ełe ekii se pungii, pa nirim. Nga eim wumb kin ek ni tor kindpi kin, eim embil ei, tukpu tungii mił, pa nirim.

²³ Pe Moses nge mam arim teł, Gos kin pii gii niłmbil ełe, mam arim teł Moses kenkil ni, kangil ka wii mendpil ei, ekii se wu owundu mułmba, ni piikil. Yi mił peng kin, eł elip, kangi Moses sipkil kin, oi tekliki mił, koi erkil pendkil. Wumb tał eł elip Gos kin pii gii nikil kin, wu king lo ek ei mund mong kulerkil mon.

²⁴ Yi mił ku, Moses eim Gos kin pii gii nirim ełe, ekii se Moses eim owundu erpi, tonu mołpu kin, eim wu King Pero nge ambłam kingam mił, mułmbii ni, noman to piinerim mon. ²⁵ Nga Moses wumb oł kis ełmin oł ei nge, kunum aninga kopur, ka ka piipi mułmbii ni, noman to piinerim mon. Ba

Moses eim, Gos nge wumb kin ouni, ngenj kumbii simbii ni piim. ²⁶ Pe eim piipi kin, nam Kraiss nge embe ełe, ngenj kumbii sinj kin, oł ei nge, Eisip konu ełe epi ka wii, ku nin epi salim mił ombu, to mani kindmba. Nimbil erang eim noman to piipi kin, ekii se Gos epi ka wii ngang kin, simbii ni piim.

²⁷ Pe Moses eim Gos kin pii gii nirim ełe, eim Eisip konu ełe si kindpi kin, Eisip konu ełe king nge popuł kis sirim ei, mund mong erpi kin, piineririm mon. Wu endi eim, Gos ningil ełe ak topu kin, Gos kinermba. Nimbil erang Moses eim Gos min men mił mołpu kin, kenrim mił, pii gii dinga nipi kin, ambil gii ni mułpu kin, eim mund mong eneririm.

²⁸ Pe Moses eim Gos kin pii gii nirim ełe nge, eim erang kin, kuni owundu 'Pasopa' ni, oł ei erpi kin, kung siipsip wał miyem ei sipi kin andan topu kin, 'Yi erei!' neng kin, Esrel wumb ngii ondpul ełe, mundnjung. Moses eim pii gii nirim ełe nge mundangin kin, enjel kułii endi opu kin, Esrel wumb kangil kumna mengnjing kangil ombu, to kundmba ei nge, kapli to kundnermba mon nik, yi enjing.

²⁹ Yi mił ku, pe Esrel wumb Gos kin pii gii ninjing. Nik kin, en enim 'Ep Noł Kundii' niłmin ei, tumb tok punjung ei, mei kep er seng kin, punjung. Ba Eisip wumb en enim, oł ei ekii sik kin, ermin

nik kin enjing; ba noł nok kin, kolk poru ninjing.

³⁰ Pe nga Esrel wumb Gos kin pii gii ninjing. Nga Esrel wumb en enim, Jeriko konu owundu ełe, andik kin, si pok er mułangin kin, kunum angil orung nga tał o pum. Pang kin, konu owundu ełe nge, kom ku kung gui er pendnjing ei, engin topu mani pum. ³¹ Yi mił ku, ok oł kis er andim amb Reiyap ei, eim Gos kin pii gii nirim. Nirim ełe nge, eim wumb kombur konu ełe, kan poł tungii nge onjung wumb ei, tuk sipi paki tang kin, pii gii ninenjing wumb eipi, eim to kundmun ni enjing; ba amb ei kapli to kundnenjing mon.

³² Pe na nga nipe ek endi nimbii? Nimbil erang pe na kunum pei seng kin, kapli na wu ombu, Giriyon ni, Barak ni, Samson ni, Jepsa ni, Deipis ni, Samuyel ni, nga Gos oł ekii se tonu omba nge, piik nik ełmin wumb ombu nge, pii gii nik ek ei, nimbii; ba kunum endi sinalim mon!

³³ Pe wumb ombu pei, en enim Gos kin pii gii ninjing. Nik kin, wumb eipi nge king kin, opu erik kin, opu tok orung kindik kin, yi enjing. Pe en enim, oł kun ka pirim mił enjing. Nga en enim, Gos ek keimi dinga nipi kin, ngumbii nirim epi ei, ngang kin sik. Nga wumb eipi, en enim pii gii ei je erang kin, Gos kung simbii laiyon gupu ełe eim ambil kum tum ku. ³⁴ Pe dup owundu kis nołum ei, wumb nga en enim pii

gii ełe, to kumbulmun. To kumbulk kin, nga wumb en enim, tui jik ei, to kundngii ełmin ei, nung nik kin, am pulmun ku. Pe wumb ei, en enim dinga sineririm; ba nga ekii se, en enim Gos dinga ngang kin sik endik. Andik kin, en enim dinga wii pu molk kin, opu wumb konu eipi wumb ei, to kindangin kin, nung nik pulmun.

³⁵ Pe wumb kuljung wumb ei, nga angk kin, konj tonu wangin kin, en enim embnjing noł ei, pii gii nik ełe nge, sik orung sinjing. Nga wumb kopur, en enim kan ngii mił ełe mułangin kin, en enim ngenj ełe, kepil to kundmun ni enjing. Nimbil erang, wumb en enim, Gos kin opu orung erik kin, buł ngułangin kin, kapli opu orung wumb kindangin kin, pulangin. Ba nga opu orung wumb kin, ek ei ekii sinenjing mon. Oł yi mił enjing ełe nge, en enim tukpu ełe, angk kin, noman konj nga ka wii ei, simin ni piinjing. ³⁶ Pe wumb eipi kopur en enim, ek buł ambilk ngunjung. Nga wumb kopur en enim kepil tunjung. Tok kin, nga wumb kopur, kan tok kin, kan ngii ełe pendnjing. ³⁷ Pe opu wumb kopur, en enim pii gii ninjing wumb ei kin, kom ku tunjung. Tok kin, nga wumb ombu, en enim kin tui to kołmung erik kin, tał enjing. Nga wumb ombu, en enim tui sik to kundnjung ku. Pe wumb kombur en

enim alap sinerang kin, kung siipsiip ni, kung meme ni, ngenj ei sik kin, konduk mił, kindik andiłmin. Nga wumb kombur, en enim nge ngenj ełe, epi endi sinerang kin, wii mulnjung. Pe wumb en enim kin, ngenj kumbii kanim kanim ngok kin, oł embin tui kanim kanim ngunjung ku.
³⁸ Pe ya mani mei konu ełe wumb ei, wumb kis; ba pii gii ninjing wumb ei, en enim ka wii mendpił. Pe wumb pii gii ninjing wumb eipi si kindik kin, en enim konu ełe mei wumb mulenjing konu ełe mei wii sim konu ełe komung ni, tuk kom ku tukpu ni, mei tukpu sim konu ełe ni, koi er pek punjung.

³⁹ Pe wumb ombu pei, en enim Gos kin pii gii ninjing. Nik kin, Gos ningił ełe, embe ka wii sinjing. Ba Gos en enim kin, ek keimi dinga ni ngumbii nirim epi ei kunum ełe sinenjing; ba en enim kulnjung. ⁴⁰ Nimbił erang, ok Gos eim noman ełe, ekii se sinim kin ermbii ni piirim oł ei, er kun er sim salim. Yi mił, ok pii gii ninjing wumb ei, kumb se oł kun ka ełmin wumb mił, tonu onerngii mon ba; sinim en enim kin ouni, Gos erang kin, sinim pei oł kun ka ełmin wumb mił, tonu omun.

12

Gos Eim Sinim Nge Erin-jpin

¹ Nga yi mił pii gii ninjing wumb ok nge, sinim si pok erik mołmun ei, pei

tiłap owundu, konu kupu mił, sinim si pok enmin. Erik kin, en enim sinim kanik kin, kui er mołmun. Mołk kin, nga sinim oł embin tui kis kanim kanim nin, oł kis embin simba epi pei, sinim oł kun ka ermin ei, ambił gii ni, pimba ei si kindmin. Si kindpin kin, sinim noman dinga kindpin kin, kunum olt mił sikir pupun kin, nga sinim Gos epi ka wii endi, simin ni piipin kin, dinga sikir bin. Pupun kin, Gos nge epi ka wii ei simin. ² Pe sinim sikir pupun kin, Jiisas kin kun kanpin mołmun. Pe eim kin pii gii ninmin ei nge pułwu. Nga eim erang kin, sinim pii gii ei, tonu dinga opu kin, kun ka mendpił simba. Pe nga, Jiisas eim yi ku, pii gii dinga nipi kin, eim noman ka wii ei, eim piipi kin, eim ond peri ełe, dinga kindpi kin, dinga erang mułum. Mołpu kin, eim wu kis mił, ond peri ełe, singambił ei, epi wii mił ni piim. Piipi kin, ekii se Jiisas eim Gos nge king peł ełe, angii tunding ełe dinga ełe mołum.

³ Enim Kraiss oł kun ka erim mił, enim pii kun erngii! Pe wumb oł kis ełmin wumb ei, en enim Jiisas kin oł kis erik kin, ek kis ninjing. Nik kin, wumb ei eim kin oł kis enjing; ba eim dinga kindpi mułum. Mołpu kin, sinim Kraiss nge ek ei piipin kin, sinim eim kongun erpin, ten kularpin kin, sinim noman tuk ełe dinga ei, wakin tunermin mon ku. ⁴ Pe en enim oł kis enmin oł ei, to mani

kindmin nik kin, opu orung enmin. Ba enim oł kis enmin oł ei nge, opu erik kin, en enim nge miyem mendpil ei, endi mani onerang kin, wumb Kraais to kundjung mił, en enim yi mił kulenjing mon! ⁵ Mon peng kin, Gos enim noman tuk ełe, ek ka dinga nipi, paki topu kin, enim eim nge kingam noł mił, ek ni ngum ei, enim ouru nimba.

“Na kingnan noł, Owundu enim kin oł endi erpi kin, er kun ermbii ni erim kin, kunum ełe enim epi ei wii mił ni piinerngii mon! Pe enim eim oł endi er kun ermbii ni erim kin, kaplı enim nge noman tuk dinga ei, wakin tunerngii mon!” ⁶ Nimbił erang, pe Owundu eim wumb kin noman ngonum wumb ei kin mendpil, er kun elim. Pe wumb kopur en enim, eim kingam noł mołmun wumb ei kin, kepıi mił topu kin, er kun elim.

⁷ Pe enim dinga angk mułangin kin ełe nge, Gos kaplı enim er kun ermba. Erpi kin, Gos eim enim mił ei, eim kingam yi mił ku elim. Erpi kin, kangıł endi eim oł kis erang kin, eim arim eim kin, er kun elim. ⁸ Ba ernjing eim nge kingenjing noł ei, er kun elim. Nga Erinjpin Gos eim nge kingam noł sinim eim er kun enerim kin, kaplı sinim kangıł ei eim nge kingam noł mendpil

mon; ba kangıł ei, ernjing molakim yi mił mułngii. ⁹ Yi mił, pe nga sinim ya mani mei ełe erinjpin ei, sinim kin er kun erangin kin, sinim en enim ka piipin kin, ek ei kom sipin piılmin. Ba yi mił, nga sinim ei tonu epin konu ełe Erinjpin Gos, eim Gui mołum ei, eim ek nirim mił ekii sipin ermin. Erpin kin, kaplı sinim noman konj kunum kunum mułmun nge simin. ¹⁰ Yi mił, sinim ya mani mei ełe erinjpin ei, kunum aninga kopur, sinim erinjpin er kun er ngumbii ni, piılın mamb, kunum ei ngołum. Ba Gos sinim keimi er kun erpi kin, sinim paki topu kin, sinim Gos eim kun ka wii mołum mił yi ku mułmun nipi elim. ¹¹ Yi mił, sinim erinjpin ei, sinim kin kumbii kis ngonum ei, sinim er kun ermba nge ngonum; ba kunum ełe, sinim oł ei nge ka piinalın mon. Nga sinim nge noman ełe, embin ku tołum; ba ekii se, sinim kumbii kis ei, er kun erang kin ełe nge, sinim noman emin ka seng kin, oł kun ka elim.

Sinim Dinga Angpin Mułmun

¹² Pe yi mił, enim angıł dinga sinakim ei, tonu dinga kindik kin, Gos nge kongun dinga erngii. Nga enim simb dinga sarnpi nim kin, enim simb ełe dinga kindik angk kin, Gos nge kongun erngii. ¹³ Nga enim simb ełe andlam ei, er kun ka erik pangin kin, nga simb endi kis mołum kin,

kapli simb gopul ei, nga pong sinermba mon; ba ei nga kun ka molpu kin, Gos ol ekii simba.

14 Pe enim wumb pei kin, noman emin ka seng mulngii. Pe enim ol kun ka ol ei, kongun dinga erik mulngii. Nimbil erang wumb nii endi, eim ol kun ka enerim kin, kapli wumb ei Gos Owundu kindermba mon. 15 Pe enim kan kun erik mulngii! Mon pim kin, enim molmun konu ele, wumb endi eim Gos nge noman ka ngum epi ei, bul ngopu sinermba. Nga mon pim kin, enim molmun konu ele, wu endi epi kumbii kis enim mil, tonu opu kin, mong kumbii kis tumba. Yi mil topu kin, enim kin embin ngopu kin, enim ol kis penj tui epi endi, Gos ningil ele erpi, ngumba. 16 Mon pim kin, enim molmun konu ele wu endi, amb ngunduk enmin min; Gos kin bul ngok kin, pii gii ninarik enmin ol ei, wu Eiso ok eririm mil, enmin. Wu Eiso eim kunum endi, eim angim Jeikop kin kuni endeim mendpil, top erpi kin, eim kangi kumna nge ek ka nipi kin, ngum epi ka wii ei, bul ngopu wii mil si kindim. 17 Yi mil, pe enim piinmin ekii se ei, eim arim nge noman ek ka epi ka wii ei ngang kin, eim nga simbii ni piipi kin erim; ba Gos mon nirim. Pe nga wu Eiso eim ke dinga nipi kin, epi ka wii epi ei, orung simbii ni piirim; ba eim noman tuk ele, ak tolmun andlam endi, sinalim

mon.

Komung Saiyon Ka Wii

18 Yi mil, enim Gos nge konu ka wii ele onjung kin enim Esrel wumb en enim komung Sainai konu ele olmun mil, enim angil minjin tungii mil, onanmin mon. Ba konu ele komung Sainai konu ele dup nopu kin, mul erang piilmin mil ni, nga konu emii elim ol ei ni, nga konu pop owundu olum ol ei nge, erang kin piinmin. 19 Nga beli mil epi endi, ek tingang piyangin kin, nga Gos eim ek tingang piinjing ku. Pe wumb en enim mund mong erik kin, Moses kin ke nik kin, Gos ek nga ni tor kindnerangli mon ninjing! 20 Yi mil erang, wumb ei, en enim Gos ek dinga nipi ngang kin, mund mong enjing. Gos eim ek yi nim,

“Pe nga wumb endi min, kung endi yi ku, tonu komung Sainai ele, minjin tok ninjing kin, kom ku to kundngii.”

Yi neng piik kin, wumb mund mong enjing. 21 Pe epi nipe endi erim epi ei yi ku, Moses eim kenmbii mil, kapli enanim. Moses eim yi nim,

“Nam ol ei kanip kin, mund mong end ku,” pa nim.

22 Ba enim ekii se tonu onjung wumb ei kin, Gos ol eipi endi erang kin, enim konu ka wii ele komung Saiyon ni, konu owundu, Gos kunum kunum konj molum konu ele, epin Jerusalem

konu owundu ele ni, konu ele enjel pei pei kulou tok kin, ka ka piik elmin konu ele enim kin ouni onjung. ²³ Nga enim ok Gos nge pii gii wumb nge, kingam nol kumna mił molmun konu ele, kulou tok kin, noman ka ka piik molmun. Pe wumb ombu en enim ei, tonu epin konu ele, embe mon pol pendrim palim. Pe enim ok, Gos eim wumb kos owundu pimiba wu molum konu kumb ele onjung. Nga enim wumb noman tuk gui ei, Gos nge wumb ol kun ka erang kin, tonu ok muljung wumb ei, pe molmun konu ka wii ele enim onjung ku. ²⁴ Pe nga enim Jiisas kin onjung. Wangin kin, Jiisas eim enim molmun konu ele, tuk mii memb nge, wu eim enim kin, ek dinga konj ni pendrim palim. Pe enim nga Jiisas kolpu kin; miyem ei, ok enim kin bein topu kin, ek dinga konj ni pendrim ei, er dinga kindim kunum ele, eim molum ku. Nga eim miyem ei, epi ka wii endi andan topu ngum. Ngum epi ei wu endi Eipel to kondpu, kumep kis ngum wu ei, Eipel nge miyem epi ei, ende mił mon. Jiisas nge miyem ka wii mendpil ei, Eipel nge miyem to mani kindim.

²⁵ Pe enim kan kun erik mulngii! Mon peng kin, enim Jiisas ek ninim ek ei, kom ambil pandi tok kin, eim ek piinerngii. Yi mił, kumb ok ya mani mei ele wumb ei, Gos ek dinga nipi ngurum ek ei, tok kindik kin, bul ngun-

jung wumb ei, ol kis kumep ei, kamb mani kindik kin, nung nik punerngii mon. Yi mił erang, ekii se Gos tonu epin konu ele molpu kin, ek dinga nipi sinim kun ngonum. Nga sinim Gos eim nge ek ei, bul ngunjpun kin, kapli sinim ol kis kumep ei, kamb mani kindipin kin, nung nipin kin, bin min? Ei mon mendpil! ²⁶ Ok kunum ele, tonu komung Sainai ni konu ele, Gos ek neng kin, mei kopu turum. Ba Gos akip ek dinga keimi yi ninim,

“Kunum endi nga, nam ya mani mei konu ele mendpil, ambil olup enermbii mon; ba tonu epin konu ele ambil olup ermbii ku,” pa nim.

²⁷ Pe “nga kunum endi” ek ei, sinim kin andan topu ngonum. Ngonum ei, Gos eim epi kanim kanim pei eririm ombu nge Gos eim epi ei, olup erpi, to kis erpi kin, si kindimba. Si kindipi kin, Gos erang epi ka wii dinga ombu, olup enerim kin, kapli epi ka wii dinga ombu nga pira mulmba.

²⁸ Yi mił erang, pe sinim ka piipin kin, Gos ngumun. Nimbil erang, sinim Gos eim sinim tep er molum konu ka ei, sinim sinmin ei, olup enenmba mon! Pe nga, sinim Gos kin ka pii ngopun kin, eim kin embe ambil tonu kindipin kin, ol kun ka ele, men topun nipin kin, Gos nge noman enim mił, ekii sipin ngopun mund mong er-

min. ²⁹ Nimbił erang sinim Erinjpin Gos eim, dup mendpił kindang kin, epi pei dup nopu kin, topu kis er poru nimba pułwu eim mołum.

13

Gos Noman Enim Mił Ermin

¹ Pe enim engnjing noł endeim endeim ni, noman ngołmun oł ka minj erik kin, Kraiss nge wumb mułngii.

² Pe enim konu eipi wumb enim ngii konu ongii ei, "Wei!" a ningii ei, enim ouru ninermba. Nimbił erang enim piinmin; ok wumb kombur yi mił enjing ei, en enim Gos nge enjel sik kin, en enim ngii konu ełe, tuk tep erik kin, se mulnjung. Ba enjel onjung ei, en enim piinenjing; ba en enim wumb mendpił kombur onmun, ni piinjing. ³ Pe enim pii gii wumb kopur, kan ngii konu ełe pałmin ei, piingii yi mił, enim wumb ei kin, ouni kan ngii ełe mił pingii. Nga enim wumb kopur ei, en enim Kraiss kin pii gii nik ełe nge, ngenj kumbii sinmin ei, enim piingii. Nimbił erang enim piinmin ei, en enim ngenj ei, wumb ombu mił, yi pałim ku.

⁴ Pe wu endi amb simba oł ei, wumb pei oł ei, ambil tonu kindik kin, ka piingii. Nimbił erang wu ei, eim amb simba oł ei, Gos ningił ełe, oł kun ka wii mendpił simba. Nimbił erang enim piinmin ei, ekii se Gos kos owundu piipi kin, kumep kis ngopu kin,

wu endi amb ngunduk kin, nga wu eipi amb kin oł kis erik enmin ei kin, ngumba.

⁵ Pe enim ku nin epi siłmin oł ei nge, noman kulerngii mon! Ba Gos enim paki tang kin, nipe epi endi enim kin sim sałim epi ei mendpił, ka piik mułngii. Nimbił erang, Gos eim ek ok yi nirim, "Nam enim kanip wiik tunarpi kin, nga na enim wakin tunermbii mon ku!" ⁶ Pe sinim ek nimin ei, pii gii nipin kin, ek ni tor kindpin ei,

"Owundu eim na paki tołum.

Pe wumb en enim, na kin nipe oł endi erngii ei, na mund mong tunermbii mon!"

⁷ Pe enim nge tep ełmin wumb enim kin ok kin, Gos ek ka ni tor kindik nguk ei, enim piingii. Pe wumb ei, oł kun ka erik endik ei, enim noman to piingii! Piik erik kin, Gos kin pii gii nik ei, ekii sik kin, er endngii. ⁸ Jiisas Kraiss eim nin, eim ek ka ei ok multum; pe mołum ku, nga ekii se kunum kunum mułmba ku. Eim ende minj piram mołpu ba. Nga eim ek ka piram mułmba ku. ⁹ Mon pim kin, kengip ek eipi eipi enim noman ełe, to eipi eipi si tor simba. Seng kin, en enim Gos nge oł kun ka si kindik kin pungii. Nga enim noman tuk ełe, Gos nge noman ka ngołum oł ei, dinga ngang kin, ei ka wii mendpił mołum. Ba enim noman tuk ełe kuni mowii lo ek kanim kanim ełe, ekii sik ełmin oł

ei, wumb endi paki tunałmin mon.

10 Pe Gos nge kułmał kałiłmin wumb ei, Jura wumb alap men ngii yi ełmin wumb ei, sinim nge kułmał kałmin kumo kuni ei, nungii; ba dinga sinermin ni piik kin, kapli nunałmin mon. Nimbił erang Jiisas eim sinim nge kułmał kałmin kuni mił mołum. 11 Yi mił, Jura wumb nge kułmał kałiłim wu owundu ei, eim kung miyem ei, tu wupu kin, tuk konu ka wii mendpił sałim konu ełe, kułmał kałpi wumb en enim oł kis ełmin ei, kil ngumba nipi ełim. Ba kung ngenj ei, konu owundu andaring ełe, dup kałiłmin. 12 Pe yi mił ku, Jiisas eim konu owundu nge, ondu torung ełe kułum. Pe Jiisas eim kołpu kin, eim nge miyem ełe, wumb pei oł kis enjing ei, kil ngopu si kindim. Si kindang kin, wumb ei Gos ningił ełe, oł kun ka wumb mułngii. 13 Yi mił ku, sinim konu owundu ełe, torung pupun kin, sinim Jiisas eim singambil sipi kułum. Yi mił ku, sinim singambil sipin kin, eim kin ouni ko wupun er mułmun. 14 Pe ya mani mei konu ełe, sinim kunum kunum mułmun nge, konu owundu ełe endi sinałim mon; ba kunum kunum mułmun nge, konu owundu ełe ka wii endi, tonu omba ei, sinim kui er mołpun kin, kurpun andinmin. 15 Pe sinim Jiisas nge embe kin, kunum kunum Gos kin ka ka piipin ngopun kin, eim embe

ambil tonu kindmin. Nimbił erang Jiisas eim sinim kin kułmał mił, kałpi ngum. Ngang kin sinim gupu ełe, Gos kin ka piipin ngopun kin, eim embe ełe, sinim ek ni tor kindpin kin, wumb eipi ngumun. 16 Pe enim wumb eipi epi sinerang mołmun wumb ei kin, paki tok kin, oł ka erngii ei nge, ourun tunerngii mon! Nimbił erang enim kułmał kalk kin, yi mił enmin oł ei, Gos eim noman ka piilim.

17 Pe enim nge tep wumb ek ningii mił ei, ekii sik ni, mandring molk pungii. Puk kin, enim noman tuk ełe tep molk erik kin, wumb mił ei nik kin, beltik, ekii se ni tor kindik kin, Gos kin ngungii. Pe enim tep ełmin wumb oł yi mił enjing ei, enim ekii sik kin, kapli en enim ka piik kin, en enim kongun ełmin kongun ei nge, ambil gii nik kin, er mułngii. Mon pim kin, enim noman embin to piinjing kin, enim oł ei nge paki topu kin, ngunermba mon ku.

18 Pe enim sin kin prei erik kin, Gos ngangin kin, sin paki tumba. Yi mił, sin noman tuk gui ełe piinmin ei, Gos ningił ełe, sin kun ka mołmun keimi dinga ni piinmin. Sinim piipin kin, sinim noman ełe, oł kun ka kunum kunum er endmin, ni piinmin. 19 Pe na enim dinga kii sind ei, enim na kin Gos prei erangin kin, Gos na nga orung sikir kindang kin, enim kin nga nirik ombii.

Prei Ełmin Oł Ei Nge

20 Pe sinim nge Gos noman emin pulwu; Gos ei, eim sinim nge Owundu Jiisas kultum ei, eim nga sipi orung konj sirim. Seng kin, Jiisas eim sinim kung siipsiip tep elmin nge wu owundu mendpił molum. Pe Jiisas eim nge miyem ei, sinim kin ek dinga keimi ni pendrim andlam konu ei, topu sim salim. 21 Seng kin, Gos eim sinim epi kanim kanim nipe epi endi sinerang mulmun ei, ngumba. Ngang kin, kapli sinim Gos noman ele ekii sipin kin, endmin. Nga Gos nge noman ele ol ei, sinim noman tuk ele, eim noman ka piinim mił eim kongun erpi mulmba. Nga Kraiss kin, sinim noman tuk ele kongun erpi molpu kin, Kraiss eim tilang owundu nin, embe owundu kunum kunum pepi molpu ba. Ei keimi!

22 Pe angnan nol; na enim kin ek dinga nip ngond. Enim na Gos ek nind ei, kom se piik kin, noman dinga kindip ngumbii nge end. Yi mił, na mon polup ngond ei, ek osii mił, ni ngond. 23 Pe na enim piingii nind ei, sinim nge enginjpin Timosii ei, eim kan ngii ele si kindpi tor om. Pe sikir eim na kin opu nim kin, na Timosii kin ouni opuł kin, enim kenmbił.

24 Pe sin nge ek ka nipin molmun, pa ninmin ek ei nik kin, enim nge wumb tep wumb kin, nga Gos nge wumb molmun ei kin, nik ngungii. Pe enim nge engnjing nol Esilii konu ele wumb

ei, enim kin, "Muleiyo," nik ngonmun.

25 Pe Gos nge noman ka ngolum ol ei, enim kin pei ouni mulmba. Ei keimi!

Jeims Mon Endi Połpu Gos Wumb Kin Kindim

Jeims Mon Endi Połpu Ngum

¹ Na Jeims, na Gos kin, Owundu Jiisas Kraiss nge kongun wu moł. Na mon ei połup kin, enim Gos nge wumb tilap engki nga tał pei oł embin tui tonu wang kin, en enim Esrel mei si kindik kin, mei eipi konu ełe orung orung pei punjung. Na enim kin ek ka nip ngond.

Oł Embin Tui Omba Ei, Sinim Pii Gii Kapli Erpi Dinga Kindmba

² Na nge angnan noł! Kunum ełe oł embin tui kanim kanim enim kin tonu omba ei, enim kapli ka piik mułngii. ³ Nimbił erang, enim piinmin oł embin tui ei, enim kin tonu wang kin, kapli oł ei, enim paki tang kin, enim nge pii gii ombu, dinga angik mułngii ⁴ Mol k kin, kapli oł dinga angk kindik kin, oł embin tui ei, ko wuk dinga angk puk kin, kapli enim wumb pii gii dinga tonu wang kin, oł kun ka ei, erik mułngii. Mol k kin, enim nga epi endi sinerngii mon; ba enim kapli mendpił, oł kun ka erik mułngii.

Noman Ka Wii Sinerang Kapli Prei Erngii

⁵ Pe nga enim wumb nii endi, eim noman ka dinga

pinerim kin, kapli eim Gos kin prei erpi, kii seng kin, kapli Gos eim wumb ei kin, noman dinga ngumba. Nimbił erang Gos eim wumb pei kin, epi pei wii ngołum. Ngopu kin, nga Gos wumb ei kin, ek ngopu enermba mon. ⁶ Ba wumb ei pii gii ninjing kin, Gos kin prei erik kin, kii sik erngii ei, wumb ei nga pii gii ei, si kindik kin, kembis mił enerngii mon! Nimbił erang wumb nii endi noman tał to piimba wumb ei Gos kin prei ermba ei, ep noł pop topu mił, topu se andpi kin, orung orung enim, wumb ei yi mił, ku enmin. ⁷⁻⁸ Wumb ei nge, eim epi ei ermbii min, epi eipi ermbii ei, ni piinanim mon. Wumb ei, noman tał mił peng mołum. Wumb ei, eim Gos Owundu kin epi endi simbii ni piipi kin, noman yi to piinermba mon!

Epi Pei Simba Wu Nin, Epi Endi Sinermba Wu Ni

⁹ Nga wumb nii endi, epi endi sinermba wumb ei, Gos eim embe ambii tonu kindang kunum ei, eim ka mendpił piimba. ¹⁰ Pe nga wumb nii endi, epi pei simba wu ei, ka piipi mułang kin, Gos eim embe ambii mani kindmba. Nimbił erang epi kanim kanim pei simba ei, yi mił ond kuk simbii ka endi, top mułang kin, enim ołup erangin kin, boi boi nipi pułpeł topu kin, eipi eipi punum oł ei mił, epi kanim kanim pei simba wu ei, yi mił ku ermba. ¹¹ Yi erang

kin, eni tonu opu, dinga tang kin, muł erpi, mei ele polpu palim epi ei kulii erpi kin kuk ka topu mołum ei, kulii erpi kin, boi boi nipi mani pulum. Pupu kin, kuk ka ei er kis mołulum. Yi mił ku, epi pei salim wu ei, kongun erpi epi pei nga sipi pupu kin eim kulang kin, eim nge epi kanim kanim pei, pulpeł topu kin, eipi eipi am ba.

¹² Wumb nii endi, eim oł embin tui kanim kanim eim to mani kindmba erang kin, eim dinga angpi kin, ko wupu mołum ei, eim ka pimba. Nga eim oł ei, to mani kindim kin, kaplı Gos ei konj kunum kunum mułngii ei, eim nirim mił, epi ka wii ei, wumb nii Gos kin noman ngołum wumb ei kin, eim epi ka wii ei wii ngumba. ¹³ Pe wumb nii endi, eim kin oł kis endi, eim to mani kindmba erang kin, eim ek yi ninermba mon. Oł ei, na to mani kindim epi ei, Gos erim. Yi ninermba mon! Oł kis ei, Gos to mani kindnermba mon! Nga yi ku Gos eim wumb endi kin, oł kis ei, “Yi erii!” ninermba mon ku! ¹⁴ Ba pe wumb nii endi, nipe oł endi, eim to mani kindpi erang kin, oł ei, eim noman to piyang kin, eim noman kis ele oł, “Yi erii!” ninim. ¹⁵ Ek ekin endi yi mił ninim. Wumb nii endi, oł kis kangıl mundii mił, eim noman kis ele tonu wang kin, kaplı eim oł kis kanim kanim mengmba. Nga oł kis ei mengpi kindang kin, tonu ok, owundu mił mułang kin,

kaplı eim kangıl mił, kulii oł mengmba. Wumb ei, dup konu ele ngenj kumbii kis kunum kunum singii.

¹⁶ Nanim nge angnan noł mendpil! Enim piyangin, Gos oł min ek endi, enim kin nim kin, ek kend to ngunermba mon! ¹⁷ Ngunerang kin, epi ka wii ei, wii ngołum epi ei nin, epi kun ka wii ngołum epi ei, tonu epin konu ele Erinjpin Gos sinim kin mani onum. Wang kin, Erinjpin Gos ei, epin konu ele, tilang kanim kanim pei eririm tilang ei, eipi eipi, mił punum. Pupu kin, Gos ei, eim nge oł ei, eipi eipi enałim mon mendpil! Ei eim minj piram mołum. Mułang kin, emii palim konu ele, min men mił ele, Gos mulalim mon. ¹⁸ Ei eim noman ele piipi neng kin, eim ek keimi ni pendrim mił, sinim tonu o pun yi enmin. Yi mił erang, Gos epi kanim kanim eririm epi ei, sinim o pun kin, eim nge kingam ambłam noł kumna mołmun.

Gos Ek Piik Kin, Nga Ekii Sik Erngii

¹⁹ Nanim nge angnan noł, enim ek ei pii kun erngii! Wumb pei kaplı, ek sikir piik singii! Ba ningii ei, sikir piik singii mił, ninerngii mon! Nga sikir noman kis ei, tonu onermba mon! ²⁰ Wumb jikii pang noman kis tonu onum ei, Gos nge oł kun ka oł ei, enałmin mon! ²¹ Yi mił erang, oł kis kun pinałim mił epi ni, epi kanim kanim noman tuk kis mołum ei, am pei

erik sipik, tor kindik kin, si kindngii. Pe enim noman eġe, to mani kindik kin, Gos kin mandring muġngii. Nga eim ek endi, enim noman tuk eġe emb miġ topu kin, kindim paġim ei singii. Eim ek ei kapġi, enim nge noman tuk eġe, sipi orung simba.

²² Ba enim kapġi Gos eim ek ninim miġ, ekii sik erngii! Ba enim piik pendik kin, nga ekii sinanmin ei, en enim noman eġe ek kend tok ngonmun. ²³ Yi miġ, wumb nii endi, eim Gos ek ninim miġ piinim; ba Gos ek ninim miġ, ekii sipi enermba wu ei, eim ouru ninim yi miġ, wumb endi eim kirapi eġe kaninim ei, eim kumb ningiġ saġim miġ, yi ku seng kin kaninim. ²⁴ Yi miġ ei, eim kumb ningiġ kin pei, mon kindpi kin, kan pendpi kin nga punum; ba ekii se, nga eim kumb ningiġ pei seng kin, kenim miġ ni, sikir eim nge kumb ningiġ kenim miġ, ouru ninim. ²⁵ Ba wumb nii endi eim Gos lo ek kun ka paġim eġe, oġ kis kan ngii miġ, si kindpi, nga kanpi kin nga am eġe, minj kanpi kin noman to piipi kin, erpi muġmba wu ei, eim piipi kin, nga ouru neng piinerim; ba ek ninim miġ, ekii sipi kin, kongun yi enim. Enim wu ei, oġ yi erpi moġum wu ei, eim kapġi ka ka piipi kin, eim epi pei enim.

²⁶ Pe nga wumb endi yi ni piipi, 'Na nam pii gii nip kin; nga na wu ka mendpiġ moġ kin; nga na Gos kin men top keimi erip ngol,' nimba.

Ba wu ei, eim gupu anmbiġ eġe, ek kis kanim kanim tor wang kin; kapġi ei eim noman kin ek kend to ngopu kin, nga eim ek kuls sim, eim 'Men top enj,' nim; ba eim pii gii ei epi wii miġ; epi keimi endi mon! ²⁷ Pii gii keimi niġmin oġ ei nin, Gos kin keimi men tok eġmin oġ ei, Gos eim ningiġ eġe kun ka mendpiġ pim kin, nga oġ penj endi pinaġim. Pinerang kin, Erinjing Gos nge oġ kun ka mendpiġ saġim ei, yi miġ; kangi ambiġ menjing erinjing koltmun ei paki tok kin, kanik kun erik se muġngii! Amb ombu wenjing kuġangin kin, wu moġmun ombu paki tok kin, kanik kun erik kin, se muġngii! Pe Gos nge oġ kun ka mendpiġ saġim ei, enim mei kin, kanim kanim oġ penj ombu, buġ ngok kin enim am oġ kun ka mendpiġ, yi erik kin molk pungii.

2

Wumb Pei Ende Miġ, Kaimb Sik Ngungii

¹ Nanim nge angnan noġ! Enim Jiisas Kraiss sinim nge Owundu eġe, pii gii ninmin ei, eim Owundu nge tiġang owundu puġwu moġum. Moġpu kin, eim kin pii gii ninjing kin, enim wumb kombur embe punum wumb ei kin, oġ ka erik ngok kin, nga embe punanim wumb ei kin, buġ ngok kin, noman to piinarik kin, paki tunanmin. Yi miġ oġ ei, enerngii mon! ² Pe nga, wu endi epi kanim kanim pei saġim wu ei, angii mong ku

gol mondpu kin, konduk epi ka wii kindpi opu kin, enim men tołmun ngii nirik omba. Pe nga, wu endi epi kanim kanim pei sinałim wu endi, konduk ni epi, ka wii kindnarpi, opu kin enim men tołmun ngii nirik omba ku. ³ Wangił kin, enim wu epi ka wii kindpi, omba wu ei kin, noman ngok kin yi ningii, “Ya kumb ełe, peł ka ełe, okun kin mulii,” a ningii. Yi ningii; ba konduk ni, epi ka kindnarpi, omba wu ei kin, yi ningii, “Engnjii min, mani mei ełe okun kin, na simb salim konu ełe okun kin mulnjii.” ⁴ Pe enim oł yi nge enjing kin, en enim enjing oł ei, en enim noman yi mił mok tonmun min? Enim mok to kaplı kaplı kindik kin, oł kun pim mił enanmin mon! Ei enim mok tok erik kin, wumb noman erik kin, kun pindnanmin mon; ba enim noman kis ni piik kin, wumb mok tok ełmin.

⁵ Na nam nge angnan noł mendpił; enim piyei! Gos eim wumb mei ełe epi kanim kanim pei sinałim wumb ei, to tonu kindpi mundang kin ok enim pii gii ełe nge, Gos ngumba nge epi kanim kanim pei salim mił, en enim yi mulngii! Yi mił molk kin, Gos okrii eim ek dinga nipi kind pendrim pałim ei, yi mił wumb nii, eim kin noman ngonmun wumb ei, Gos eim sinim tep er mołum konu ełe, eim enim tuk kindang mulngii. Yi peng kin, eim epi kanim kanim pei sinałim wumb ei, eim kin

topu tonu kindpi, mundang kin mulngii. ⁶ Ba enim epi kanim kanim pei sinałim wu ei, enim to singambil sinmin. Ba wumb nii, enim oł embin tui ngok sipik kin, kos ngii sipnjing? Sipik kin, wumb epi kanim kanim pei salıłim wumb ei mendpił. ⁷ Wumb epi pei salıłim wumb ombu mendpił, enim embe ka endi, Jiisas kin sinjing ei, ek buł morung nik kin, yi enmin min? Ei wumb ombu mendpił, oł yi nge enmin.

⁸ Enim wumb nge king lo ek ni pendim mił ełe nge, Gos nge ek ka ełe nipi tor kindnim ei, yi mił ninim.

“En enim kaimb sik kin, noman kultmun mił, wumb enim kin mandi mołmun wumb ei kin, kaimb yi ku sik kin, noman ngungii!”

Kaplı, enim lo ei, ekii sinjing kin, enim oł kun ka erngii.

⁹ Ba nga enim wumb eipi eipi ngenj torung keningii mił, wumb mok tok erik ngołmun ei, enim oł kis, kun pinerim mił erngii. Nga lo ełe, ek ninim mił, enim noman tuk ełe tum. Tang kin, enim lo ek ei, to kindik kin, ekii sinarik, yi enmin ku. ¹⁰ Yi mił wumb nii endi, eim lo ek endeim nimba mił, ekii sinerim kin, kaplı ei yi mił, eim lo ek pei ekii sinałim. ¹¹ Yi mił ku, Gos eim ek yi ninim, “Wu eipi nge embnjing ei, ngundnenjii mon!” Nga eim yi ku ninim, “Wumb endi to kundnenjii mon!” Pe nga nim wu eipi nge embnjing ngundnenjii ba nga wumb endi to

kundun kin; kapli nim lo ek ninim mił, ekii sinan mon. Nga nim lo ek pei to kilip to poru nin kin, nga lo ek ei, nim noman tuk ełe tum. ¹² Yi mił erang, Gos wumb mok topu, yi ermba mił, eim nge lo ei, oł kis nge dinga ei, to mani kindiim. Kindpi kin, lo ei nge, wumb wii kindang mułngii. Molk piik kin, enim ek nin, oł erngii mił oł kun ka ei, er andik molk pungii. ¹³ Pe Gos eim kos piipi kin, kii sipi orung omba kunum ei, wumb nii endi, eim wumb eipi kin kaimb sipi kin, noman kulerim wumb ei, Gos kos piipi kin, kii sipi, orung omba kunum ei, eim kin kaimb sipi oł yi nge enermba mon! Ba nga wumb kombur, wumb eipi kin, kaimb sik, noman kulk kin, kapli Gos eim kos piipi kin, kii sipi, orung omba kunum ei, en enim yi ku, kaimb sipi ngumba.

Pii Gii Pimba Mił, Nga Oł Yi Ku Erngii

¹⁴ Nanim angnan no! Wumb endi eim yi nimba, "Nam Jiisas kin pii gii dinga palim," ba eim oł kanim kanim erim ełe, ek yi nimba mił, pinerim mon. Kapli eim oł erpi pii gii nim mił, eim paki tumba min? Nga eim pii gii ełe, kapli eim erpi kin, se orung simba min? ¹⁵⁻¹⁶ Yi mił, enim engnjing noł Jiisas kin pii gii ninjing wumb ei, alap ni, kuni ni, epi sinenang mułngii wumb ombu kin, enim ek yi mił ningii, "Gos enim kapli paki

tumba. Topu kin, kuni ka ngopu kin, ngenj ełe alap pandi tang kin, muł erang mułngii!" Ba enim epi endi, wumb ombu nge sinerang mułngii wumb ei, epi ombu ngunerngii. Ngunarik kin, kapli enim wumb ei nge, paki tangin kin, er mułngii mił nenj? ¹⁷ Yi mił ku, Jiisas kin pii gii palim ningii ei, yi mił. Pii gii ei, wii mił pim kin, nga oł endi enerim kin, kapli pii gii ei, wii kulii mił, epi pimba.

¹⁸ Ba wumb endi ek yi nimba, "Nim pii gii palim. Nga na oł ka wii eł." Kapli, na Jeims ek nip, orung kindip kin yi nind. "Nim nge pii gii ei, na andan tan; ba nim nge oł endi ełin ei, na andan tunen mon. Nga na nge oł ka wii eł ei kin, na pii gii ei, nim kin andan top ngamb kin, nim kenjii." ¹⁹ Enim pii gii ninmin ei, Gos endeim mendpił mołum piingii ei, ka mendpił! Pe nga gui kis pii gii ninmin ei, Gos endeim mendpił mołum ku. Ba en enim yi piik kin, en enim puku sik kin, piik mołmun. Wumb endi pii gii nimba ei mendpił, ei kapli enanim. ²⁰ Enim noman pinałim wumb! Pe enim pii gii ei mendpił peng kin, enim oł ka wii endi enenjing kin, kapli enim pii gii ei, epi wii mił pimba. Pe enim ek pułe ei, pii poł tungii min? ²¹ Kumb ok, sinim kupenjpın Eiparam ei, eim Gos nge kongun erpi kin, Gos ningił ełe, eim kun ka wu

multum mił nenj? Ei eim kongun ele mendpił eririm kunum ei, eim kingam Aisak to kondpu kin, kulmał mił kapli kin, Gos eim ngumba nge piipi eririm. ²² Enim oł ei nge, kanik kun erngii! Erik kin, eim pii gii nirim mił ei kin, nga eim kongun erim oł ei kin, tał ouni okuł ende punmbuł. Eim pii gii ele nge erpi kin, opu oł kun ka mendpił purum. Pang kin, ei eim kongun erpi kin andan turum ele nge, eim pii gii am mendpił eririm. ²³ Kumb ok, Gos eim ek keimi nirim mił, keimi tonu orum. "Eiparam eim Gos kin pii gii dinga nirim ele nge, Eiparam eim oł kun ka ełim wu," ni Gos yi nirim. Nga ekii se, wumb yi nilmin, "Eiparam eim Gos nge puł." ²⁴ Kapli pe enim piinmin ei, wumb endi Gos kin kun ka mołmun wumb ele nge, eim oł kun ka erpi kin, nga eim pii gii nipi kin, ouni ermba. Ba wu ei, pii gii mendpił nipi kin, Gos wu ei, kun ka ełim wu, ninermba mon!

²⁵ Yi mił ku, amb Reiyap eim ok wu kin ningił erpi kin, nilkeng sipi kin, nga wu kanim kanim se nirik seng kin, ende pulmun amb multum. Ba pe ei eim Josuwa kindang kin, Jura wumb konu ele sirim mił kenmin ni, ok wumb ei paki topu kin, yi mił kuni ngopu, pandi koi erpi kin nga andlam eipi endi kindang puk kin, en enim nge konu ele orung punjung. Oł yi erim ele nge, Gos amb ei kin, "Kun ka

mołum amb," ninim. ²⁶ Yi mił, nga wumb endi mułmba wumb ei, eim noman tuk gui eim kin mulerim kin, wu ei wu kulii mił mołum. Nga pii gii pimba ele nge, nga kongun kun ka erpi, andan tunerim kin, pii gii ei kulii mił pimba ku.

3

Anmbil Epi Dup Mił Palim

¹ Nanim angnan noł! Enim wumb mołmun konu ele, Gos nge ek emb tok ngołmun wumb pei mił mulerngii. Nimbił erang enim piinmin ei, Gos sinim mok topu kin, kii sipi orung omba kunum ele, sinim ek emb tołmun wumb epi ngumun ei, Gos amb kii dinga owundu sipi kin, mok topu ermba; ba Gos pii gii ninjing wumb eipi, Gos enim kin mok topu kin, giyeng ni, yi mił ermba.

² Yi mił, sinim wumb pei mołmun ei, kunum kunum oł kun pinalim mił ełmin. Pe wumb nii endi, eim ek kanim kanim nimba mił, eim oł kun pinalim mił endi enerim kin, eim wumb kun ka mendpił mułmba. Mołpu kin, eim kapli yi ku, eim ngenj pei, tep ka erpi kin, se mułmba.

³ Yi mił ku, kung os gupu ele, ain mił epi endi tuk kindik pendik kin, kan ele ambil bu nik kin, bin nik piilmin konu ele, ambilk orung orung sengin kin, ekii sipi pułum. Yi mił erang, sinim kung os ambil ak topun kin, pei orung orung andlam sałim mił, ni piipin kin, punmun.

⁴ Yi miɓ nga, noɓ sip owundu ei, am owundu ei ni piingii ku. Noɓ sip ei, am owundu kis paɓim; ba nga konu pop owundu topu kin, sip ei, ep noɓ konu eɓe tuk sipɓim. Ba nga tuk sip owundu eɓe, tep erpi kin, kongun erpi kan se moɓuɓum wu ei, eim bii ni piɓim konu eɓe, epi ambii kun erpi kin, epi kembis endi paɓim eɓe, ambii kun kindpi kin, simbii ni piɓim konu eɓe, sipɓim. ⁵ Ei yi miɓ, nga anmbii ei, ngenj eɓe epi kembis mendpii paɓim; ba ek pei owundu kis nipi kin, na nam kapɓi epi owundu mendpii ei, ermbii ni tangɓim.

Nga dup kembis endi, kapɓi erpi pepi, nopu gur nim kin, ond owundu nin, epi kanim kanim pei, nopu poru niɓim. ⁶ Pe anmbii ei, dup miɓ paɓim ei, nga anmbii ei, oɓ kis kun ka pinalim miɓ ei, piki topu moɓum. Ngenj eɓe ei, dup miɓ pei piki top moɓu kin, pe oɓ kis kanim kanim erpi kin, ngenj pei erpi kis mondnum. Anmbii minj erpi kin, enim ngenj nin, no pep moɓmun eɓe, kui dup miɓ, kindang nonum ei, dup konu kis dup ei, opu kin, yi miɓ nonum. ⁷ Wumb ya mei eɓe epi kanim kanim pei, ka nin, kei nin, omu nin, ka wembii nin, epi pei ombu, wu en enim noman eɓe paɓim piɓmin miɓ ombu, erangin kin ekii sik eɓmin. ⁸ Ba wumb endeim kapɓi, eim anmbii nanim piind oɓ ei, "Erii!" a neng kin, ekii sipi kapɓi enermba mon! Anmbii ei, epi ka

mon! Ei ek kis nipi tor kindilim. Yi peng kin, anmbii ei, wii kor pimba miɓ, pinalim mon! Ba ei epi kis kunj men miɓ, wumb kuɓngii epi tuk eɓe, piki top moɓuɓum ei, tor oɓum. ⁹ Sin sinim anmbii ei kin, sinim ek ka nipin kin, Erinjpin Gos nge embe ambii tonu kindmin. Kindpin kin, nga anmbii ende, yi miɓ ku, ek buɓ ambii pin, ek kis nipin kin, wumb kin nipin wumb ei, Gos ei eim miɓ erpi mundum wumb eɓe nge, ngonmun. ¹⁰ Gos kin ek ka ni ngok kin, nga ek kis ni ngok kin, gupu anmbii endeim eɓe, tor oɓum. Opu kin, nanim Gos nge wumb angnan noɓ! Enim enmin oɓ ei, oɓ kun ka pinalim miɓ, yi enerngii mon! ¹¹ Pe nga noɓ tukpu endi muɓba ei, noɓ ka tor wang kin, nga noɓ kis tor wang kin ouni, onguɓ min? ¹² Nam angnan noɓ, nga ond pik kin, ond olip kin, mong ende top muɓba min? Nga ond wain, ond pik mong top muɓba min? Ei kapɓi mon! Yi miɓ ku, nga noɓ tukpu eɓe, noɓ ka nin, noɓ kis nin ouni, tor wang kin, nunerngii mon.

Noman Ka Dinga Ei, Gos Kin Onum

¹³ Enim moɓmun konu eɓe, wumb nii endi, noman ka wii nin, noman dinga peng moɓum min? Wumb endi eim no pepi andpi muɓum kin, kapɓi eim oɓ kun ka er andpi kin, andan topu ngumba. Ngopu kin, ei eim noman ka paɓim miɓ, giyeng ni erpi

kin, oł ei andan tumba. ¹⁴ Ba enim wumb eipi kin, ek ngonum kin, nga en enim oł kanim kanim erik ełe nge, en enim embe ambil tonu kindik erngii. Erik kin, en enim noman tuk ełe pim kin, kaplı en enim noman ka wii ei, ambil tonu kindik kin, yi enerngii. Enarik kin, nga enim ek keimi ninmin ełe, ek kend tok, ngunerngii mon. ¹⁵ Noman ei nge, ei Gos kin onanim mon! Ba noman ei nge, ya mei ełe wumb noman. Nga noman ngenj ełe nge kin, tonu onum. Nga yi ku, oł kis ei, Seisen kin, puł arim pendpi kin, tonu om. ¹⁶ Yi mił, wu endi wumb eipi kin ek ngonum kin, nga oł kis kanim kanim erik kin, nga en enim embe ambil tonu kindmin ni piik kin, kongun dinga oł kanim kanim erik kin, yi er molmun. Wumb yi nge, oł kun ka pałim mił, yi enerik; ba oł kis kanim kanim mił elmin. ¹⁷ Ba wumb noman ka wii ei, Gos kin tonu epin konu ełe, mani wang silmin ei, kumb se, am oł kun ka mendpil. Nga wumb kin noman emin ende sek ngołmun; nga en enim wumb kin ek taki taki nik kin; nga wumb eipi ek kom ka sek piilmin; nga wumb eipi kin noman kaimb sik kin, oł ei piki topu mułangin kin, oł kun ka mendpil elmin; nga noman ka wii oł ei, wumb endeim endeim ni, noman ende mił nik ngołmun; nga oł ei, kun ka nin, oł keimi mendpil elmin. ¹⁸ Pe nga

sinim wumb eipi kin, noman emin ende se mulnjpun kin, kaplı ei oł yi mił; sinim kuni mong aka pin taltmin ei mił; nga noman emin ende sek ngołmun oł ei, oł kun ka ei, kuni mong ka tonu wang kin, sinmin mił, yi er mułmun.

4

Mei Konu Ełe Noman Ngołmun Wumb Ei, Gos Nge Opu Orung Wumb Molmun

¹ Pe enim opu nginmał enmin oł ei nin, nga ek mił enmin ei, jili mił tonu onum? En enim noman ełe ek kis tonu onum ei, en enim kin mendpil pałim min? Pepi kin, en enim noman ełe kin, ngenj ełe aninga kopur ełe kin, opu nginmał elmin. ² Enim epi kanim kanim simin ni piik enmin; ba epi ombu sinanmin. Yi mił piik kin, enim wumb ei to kundmun ni piimin. Nga enim wumb eipi nge epi, bun bun kułumun; ba enim epi ei kaplı sinerngii. Yi mił peng kin, enim ek mił erik kin, nga opu owundu elmin. Enim simin ni piinmin; ba epi ei sinanmin. Nimbil erang, enim Gos kin prei erik kii sik kin, epi ei simin nik kin, yi enanmin mon. ³ Pe nga enim epi simin nik kin, prei enmin; ba epi ei sinałmin mon. Nimbil erang enim Gos kin prei erik kin, kii sinmin oł ei, kun ka pinalim mon. Ełe nge, enim ku nin epi ei sik kin, enim noman ngenj ełe nge, olkup to kindmin mił ni elmin. ⁴ Pe enim

yi mił, amb endi eim wam kin, ka mularpi pupu kin, wu eipi kin ningił erpi kin, noman kulpu erpi, andnim oł ei mił, enim yi erik pendik kin, ya mei ełe wumb oł kis epi kanim kanim pei, noman ngok kin, oł ei ełmin. Erik kin, wumb ombu, en enim, Gos nge opu orung wumb mendpił mołmun min? Pe wumb nii endi, eim erpi kin, ya mei ełe wumb oł kis epi kanim kanim noman kulmun oł ei, erpi kin, eim Gos nge opu orung wu mendpił mułmba. ⁵ Pe enim piinmin ei, Gos ek ka keimi ei, ek yi ninim mił ei, enim epi wii mił endi, ni piinmin min? Pe Gos Gui Ka sinim kin kindim ei, sinim noman tuk ełe, no pepi mułmba ni kindim ei, Gos eim noman ełe dinga kindpi ei, eim nge mendpił sinim tep erpi sepi kin, kanpi mułmbii ni piinim. ⁶ Ba Gos eim sinim kin noman ka ngolum oł ei, am owundu mendpił palim. Yi mił, Gos eim ek ka ełe, yi ninim,

“Gos eim wumb nii endi ei, eim embe ambil tonu kindpi kin, yi ermba wumb ei kin, Gos buł ngopu kin, mon pa nimba. Ba wumb nii endi ei, eim noman ełe to mani kindim kin, kapli wumb ei kin, Gos paki topu kin, noman ka ngumba.”

⁷ Yi mił peng kin, enim noman ełe to mani kindik kin, Gos kin mandring molk pungii. Puk kin, enim Seisen

opu orung wu ei, si kindik, pui a nik kin, dinga angangin kin, kapli eim enim si kindpi kin, tungu pupu ba. ⁸ Enim kapli molk kin, Gos eim kin mandi punjung kin, kapli Gos eim mołpu kin, enim kin mandi omba ku. Enim angil noł kindik kin, was erangin kin, enim oł kis kun pinalim mił, er muljung wumb ei, yi mił erngii. Enim noman tuk ełe kil ngok kin, er kun erngii. Enim wumb ombu, ya mei ełe nge, oł kis kun pinalim mił, ekii sik kin, nga Gos nge oł kun ka kunum endi ekii simin nik enmin ei, noman tał sek enmin. ⁹ Erik kin, enim noman tuk ełe, embin tok kin, kaimb sik kin, nga ke owundu ningii. Pe enim wumb tokuł enmin ei, ak tok kin ke ningii. Pe nga enim wumb ka ka piimin ei, nga ak tok kin, noman embin to piingii. ¹⁰ Enim Gos Owundu kumb ełe, kapli embe ambilk mani kindngii. Kindik yi enjing kin, kapli Gos eim enim embe ambil tonu kindmba.

Enginpin Kin Ek To Mondpun Ninermin

¹¹ Engnjing noł! Enim wumb eipi endeim endeim kin, ek kis nik kin, ngunerngii mon. Nga wumb endi pupu kin, angim kin ek kis ni ngopu kin nga ek to mondpu kin nipi ngumba ei, eim Gos nge lo ek ełe, ek kis nipi ngonum. Nga wu endi ei, Gos lo ek ełe, ek to mondpu kin, mok tonum ku. Ba nga nim Gos lo ek ełe, to

mondkun kin, mok tokun en kin, kapli nim lo ek ei, kun ka ekii sinan mon! Ba nim lo ek ei, mok tołun wu mił, endi mołun. ¹² Gos ei eim mendpił, lo ek ngołum wu mołum. Nga eim mendpił mok tołum wu endi mołum ku. Ei eim mendpił, kapli wumb endi dup konu kis er mondpu kin, nga eim wumb endi, sipi orung konj simba ku. Ba nim wumb nii, nim wumb mandi mołmun wumb ei, kapli mok tołun wu endi mił, mołun min?

¹³ Pe enim wumb kombur ek yi niłmin wumb ei, na ek piingii! “Akip min topuł, sinim kapli pupun kin, konu owundu ełe tuk pupun kin, pani endeim mołpun kin, kongun erpin kin, ku owundu se orung simin.”

¹⁴ Ba enim topuł, epi endi tonu omba epi ei, pii poł tunanmin. Pe enim noman konj ei, nipe mił pałim? Enim yi mił; enim kupu kuru endi ei, kunum aninga kopur pepi kin, sikir poru ninim ei, enim noman konj yi mił ku pałim.

¹⁵ Mon pim kin, enim yi mił ningii, “Pe Gos Owundu eim noman ełe, kapli ni piim kin, kapli sinim konj mołpun kin, oł yi mił ermin min, oł eipi mił ermin.” ¹⁶ Ba yi peng kin, en enim embe ambil tonu kindik, “Sin sinim wumb owundu mołmun,” ni piinmin. Piik kin, noman owundu pałim ni piik kin, nilkeng sinmin oł ei, oł kis mendpił pałim. ¹⁷ Pe wumb nii endi, eim oł kun ka ełim ni piinjing; ba eim oł kun ka ei,

ekii sipi enałim wu ei, eim oł kis ełim. Sinim ek ei, pii kun ermin!

5

Epi Pei Sałim Wumb Ei, Pii Kun Erngii

¹ Nga enim epi pei sałim wumb ombu, pii kun erngii! Oł embin tui kanim kanim enim kin tonu omba enim. Enim ngenj kumbii sik kin ke dinga ningii! ² Pe enim epi kanim kanim pei sałim ombu, purpu kumun ngopu kin, kis mułmba. Nga enim konduk alap nin, ka kindinmin ombu ei, epi jingamb ombu, nok poru ningii. ³ Pe enim ku gol nin, ku mong ei, oi wurał ei tałpi kin, si kindmba. Nga oi wurał ei, enim oł kis mołum ei erpi kin, peni ełe kindpi kin, andan topu ngumba. Nga epi ei, enim ngenj ełe, dup mił nopu kin, tika nimba. Enim kom ku ni, epi ka wii ei pei, akip poru nimba kunum ei nge, kułou tunjung. ⁴ Enim piingii! Wu kombur enim kin kongun erik mulnjung wu ombu, en enim nge mong aninga kopur, ambil gii ninjing. Ninjing monge ei, Gos eim piipi kin nga kongun wumb kombur ke ninmin ei pupu kin, Gos Owundu eim opu wumb epin konu ełe, mołmun tep er mołum Owundu nge, eim kom ełe, pang piinim ku. ⁵ Pe enim ya mei ełe mołmun kunum ei, epi kanim kanim pei, seng se nok kin, ka piik kin, er mołmun. Molk kin, enim

kuni ka pei nok pangin pangin mił, ni piik kin, enmin. Erik mułangin kin, Gos kunum owundu tonu omba nge, mandi enim. ⁶ Enim mendpił, wumb kun ka mulnjung wumb ombu, ek ngok kin, to kundnjung wumb ei, enim kin kan wiik tok kin, nga enim opu orung erik kin, ngunenjing mon.

Kunum Olt Kui Erik Molk Kin, Prei Er Mułngii

⁷ Yi mił erang, angnan noł, enim noman tuk dinga kindik kin, oł embin tui ko wuk kin, Jiisas nga orung omba nge kui erik mułngii. Pe enim piingii! Kuni taltim wu ei, kuni ka tonu omba nge kui er mołum. Mołpu kin, eim konu kumb kumb se nin, konu kumb ekii se tumba ei nge, kui er mołum. ⁸ Enim yi ku, noman dinga kindik kin, oł embin tui ko wuk kin, kui erik mułngii! Enim noman tuk ełe, dinga to piik mułngii. Nimbił erang, Jiisas orung omba kunum mandi enim. Yi mił erang, enim noman dinga kindik kin, kui er mułngii!

⁹ Angnan noł, enim kapli wumb ei min, wumb ei "Oł yi mił, yi mił enim," pa nik, yi ninerngii mon! Mon pim kin, mok top ełim wu ei, enim kumep kis ngumba. Enim piyei! Mok topu ermba Owundu ei, eim ngii ondu ełe mołpu kin, kui er mołum. ¹⁰ Nanim angnan noł! Enim piingii ei, Gos oł ekii se ermba oł ei, piik niłmin wu ombu, en enim Gos Owundu

nge embe ełe, nik tor kindik kin, kongun yi erik. Erik kin, ngenj kumbii sik kin, oł embin tui to wuk kin, dinga angk kin, kongun erik mulnjung. Molk kin, ei enim andan mił topu ngonum ei, kapli piik, tuk sik kin, noman to piik mułngii. ¹¹ Enim piingii! Sinim yi niłmin, "Wumb oł embin tui ko wuk kin, dinga angk kin, mołmun wumb ei, ka piingii. Enim kumb ok, wu Jop nge ek poł piłmin wu ei, noman dinga kindpi kin, oł embin tui ei, ko wupu kin, kui er mołum. Mułang kin, Gos eim noman ełe erang kin, Jop noman ka ngopu oł ei nin, kaimb sipi ełim oł ei, sinim piinmin. Keimi sinim piinmin! Pe Gos Owundu sinim kin kaimb sipi kin, noman ka ngołum ku.

¹² Ba angnan noł! Epi endi kumna ermin ei yi mił. Enim muł mei nin, epi eipi endi keimi mendpił nik kin, to tonu kindnerngii mon! Ba enim kapli ningii ei, kapli minj ningii. Nga enim mon ninjing kin, kapli mon minj ningii. Mon peng kin, enim ek ni tonu kindangin kin, ekii se Gos kumep kis enim ngang singii.

¹³ Pe enim mołmun konu ełe wumb nii endi, eim embin pimba min, ngenj kumbii endi sinim min? Ei eim kapli, Gos kin prei ermba. Pe wumb nii endi, enim kin mołmun ei, eim ka piimba ei, kapli eim Gos kin ka piipi ngopu kin, golang

nipi ngumba. ¹⁴ Pe nga enim mołmun konu ełe, wumb nii endi, eim ening peng tonum min? Ei eim kaplı, wumb men tołmun ngii ełe, kongun paki tok kin, tep erik mołmun wumb ei, wii tang ok, eim kin Gos prei erik ngungii. Enim Gos kin embe kii sik pendik kin, ening peng ermba wumb ei kin, kopung mur tumba kopung ei, sik kin, wumb ei ngenj ełe, bein tok kin, kopung kindngii. ¹⁵ Nga pii gii peng prei enjing kin, ening pimba wumb ei opu kin, konj pupu wii ka mułmba. Pe nga Gos Owundu eim kaplı wumb ei erpi, sipi kindang kin, nga opu ening kindpi kin, konj ka mułmba. Pe nga wumb ei, eim oł kis kun pinerim endi erim kin, kaplı Gos eim paki topu kin, oł kis kil ngopu si kindmba. ¹⁶ Yi mił peng kin, enim oł kis kun pinerim mił erngii ei, endi ernjing noł kin nik, tor kindik kin, ngungii. Nga enim endeim endeim kin prei erangin kin, kaplı ernjing noł kin paki tumba. Topu kin, Gos en enim er ka ermba. Wumb endi kun ka mołum wumb ei, prei ermba ei, dinga pimba. Peng kin wu ei, Gos kin prei erpi ngopu kin, kaplı Gos piipi, orung kindpi kin, ngołum. ¹⁷ Ngang kin, wu Elainja sinim mei wumb ngenj kumbii siłmin oł ei, ngenj ende mendpił mołmun mił, eim wu ok yi multum. Mołpu kin, eim prei dinga erpi kin, Gos ni ngopu kin, konu kumb tunermba

ni piirim. Yi piipi ni ngang kin, kung pani tekliki, nga oi angıł orung nga endeim opu pum. Pang kin, konu kumb endeim mani opu, tuneririm mon. ¹⁸ Pe nga, Elainja Gos kin prei erpi kin, kaplı konu kumb mani opu, tumba nipi eririm. Erang kin, konu kumb owundu mani opu tang kin, mani mei ełe kuni kanim kanim tonu orum.

¹⁹ Nanim angnan noł! Pe wu nii endi, enim mołmun konu ełe Gos ek keimi ei, si kindik punjung kin, nga wumb endi, eim erpi kin, nga sipi orung tu wumba. ²⁰ Pe wu ei, eim yi piimba ei, wumb endi oł kis kun pinerim mił erpi endang kin, eim pupu pendpi kin, se orung tu wumba wumb ei, eim kołpu konu kis ełe ba nge er mułum; ba nga erpi kin, se orung sim. Sipi erpi kin, oł kis kun pinerim mił oł kis kanim kanim pei ei, pandi topu si kindim.

Piisa Mon Kumna Połpu Gos Wumb Kin Kindim

Piisa Kumna Kin Mon Połpu Kindim

¹ Na Piisa Jiisas Kraiss nge ek se andił wu. Na mon ei połup kin, enim Gos nge wumb en enim konu ełe keimi si kindik kin konu eipi punjung. Puk Ponsus konu owundu nin Galeisiya, nin Kaparosiya nin Eisiya nin Bisiniya konu owundu pei ełe mulnjung. ² Kumb ok, enim Erinjpin Gos eim nge noman ełe enim to tonu kindpi mundum. Mondpu kin eim piim ei, enim eim nge Gui Ka ełe je erang kin, enim ok wumb kun ka mendpił molk. Molk kin, Jiisas Kraiss nge ek ka ekii sengin kin, kaplı eim miyem ełe je erang kin, enim oł kis kil ngopu si kindrim. Si kindpi kin, Gos noman ka ełe oł ei, nin nga eim noman emin pałim oł ei, kaplı enim kin piki to pep mułmba.

Konj Kunum Kunum Ka Mułngii Ei Singii Nge Tonu Epin Konu Ełe Kui Er Mołum

³ Pe sinim kaplı ek ka nipin kin, Jiisas Kraiss Owundu nge Arim Gos ngumun. Nimbil erang eim sinim kin kaimb sipi kin, eim nge kunum kunum konj ngołum oł ei Jiisas Kraiss erpi sipi kin, tonu konj kindim ei sinim piipi kin, yi erim. Erpi kin,

eim sinim paki tonum ei, kui er mulnjpun ei, sinim nimbil erang Jiisas eim erang kin, sinim opun konj pupun mołmun. ⁴ Mołpun kin, nga sinim kaplı Gos nge epi owundu eim nge wumb singii nipi kindim salim. Seng kin, epi ei kaplı sinim singii nipi kin epin konu ełe kindim salim. Seng kin, ei kaplı erpi kis mulerang kin, nga oł kun ka to pułpeł tok kin, eipi eipi kindnerngii mon; kinarik kin, oł ei nga pupu, am pupu kin poru ninermba mon ku. ⁵ Nga epi ombu, enim nge mendpił, pii gii ninjing wumb ombu mendpił, Gos eim nge dinga ełe er kanpi, se mułang kin, en enim ka mołmun. Mułangin kin, eim enim se orung simba nge eim er kun er mołum ei, muł mei poru nimba kunum ełe, opu peni ełe ba.

⁶ Enim oł ełe nge ka piłmin; ba akip kunum aninga kopur mendpił ka piłmin. Ba nga Gos noman ełe erang kin, oł embin tui kanim kanim enim kin ngenj kumbii ngang kin, enim ngenj kumbii singii. ⁷ Nimbil erang ełe nge, oł embin tui kanim kanim enim kin onum ełe nge, enim pii gii dinga pałim min, pinalim ei erpi kenmba onum. Opu kin, ku gol epi ei to kis ełim; ba wumb ku gol dup ełe kalk kenmin nik kelnjing. Ba nga pii gii ei, ku gol mił mon. Pii gii ei ku gol to mani kindpi kin, ka wii mendpił tonu

oꞑum. Yi miꞑ, nga pii gii paꞑim miꞑ kenmbii nipi kin, enim epi ei erpi kin, pii gii to dinga elim. Nga ekii se Jiisas Kraiss peni eꞑe orung omba kunum ei, sinim pii gii ei erang kin, sinim embe owundu nin, tiꞑang owundu nin, embe ka wii ei simin. ⁸ Enim eim kinaꞑmin; ba enim eim noman kulk ngoꞑmun. Nga pe enim eim kinaꞑmin; ba enim eim kin pii gii nik kin, ka ka piik ngoꞑmun. Ka piik ngoꞑmun ei, owundu pepi kin, ya mani mei eꞑe, ka piinmin ei, to mani kindnim. Nga ka piinmin ei, sinim gupu eꞑe ni tor kindmin ei, kapꞑi enanim mon. ⁹ Ba enim nge pii gii ei, mong tonum ei yi miꞑ, Gos eim enim nge noman tuk eꞑe orung sipi kin, noman konj kunum kunum muꞑngii nge ngonum.

¹⁰ Oꞑ ekii se tonu omba piik niꞑmin wu ombu, kumb kor Gos nge noman ka enim kin epi ei wii ngumba epi ei yi miꞑ nik tor kindiꞑmin. Nga orung ok konj kunum kunum muꞑngii ei, sik erngii andꞑam ei, kuruk kin, puꞑe kan simin nik enmin. ¹¹ Nga Kraiss nge Gui Ka ei, en enim kin noman tuk eꞑe muꞑum. Moꞑpu kin, en enim kin ni tor kindang kin, Kraiss koꞑpu kin ngenj kumbii sipi kin, nga ekii se, embe owundu sim. Sim ei piik kin, kii sik kin, kunum nenj tonu omba? Nga epi nipe endi kunum eꞑe tonu omba? ¹² Gos eim wu oꞑ ekii se tonu omba piik niꞑmin, wu ombu kin, oꞑ yi

miꞑ erpi kin, peni eꞑe andan tum. Nga en enim kongun ei erik kin, endi paki topu ermba miꞑ mon. Ba nga en enim Gos ek ka nik ngonmun ek ei nge, enim kin nik kin, tor kindik ngonmun. Nga ek se andiꞑmin wumb ei nengin piinmin nik, ni tor kindangin kin, Gos Gui Ka ei, tonu epin konu eꞑe, mani kindang kin, om ei dinga ngoꞑum. Ngopu kin, Gos ek ka ni tor kindnjing. Nga Gos enjel moꞑmun ei, en enim dinga kindik kin, Gos ek ka ei, pii poꞑ tungii nge nik enjing.

*Gos Eim Enim Wii Tang,
Oꞑ Kun Ka Mendpiꞑ Pek Molk
Kanik, Kun Erik Muꞑngii*

¹³ Pe kapꞑi enim noman eꞑe piik kin, kun erik molk kin, oꞑ ka piinmin miꞑ, erik kanik kin, kun erik muꞑngii. Moꞑangin kin, enim Jiisas Kraiss orung opu peni eꞑe omba kunum ei, pii kun erik kin, noman ka ambiꞑ gii nik, er muꞑngii! Nga noman ka ei, enim kin kunum eꞑe tonu omba. ¹⁴ Nga enim kangiꞑ endi, eim arim mam ek ekii sinim miꞑ, enim Gos kin yi erik kin, ekii singii! Ok enim noman piinarik muꞑangin kin, wumb kombur ‘Oꞑ yi erii yi erii,’ ninjing; ba pe enim kan wiik tangin kin, enim enjing oꞑ ei enerngii mon! ¹⁵ Ba pe Gos eim oꞑ kun ka elim Gos ei, eim enim wii topu sim. Seng kin, enim Gos eim kun ka mendpiꞑ moꞑum oꞑ ei miꞑ, enim yi miꞑ ku erik muꞑngii.

¹⁶ Yi mił Gos eim ek keimi ęle yi ninim,

“Enim kapli kun ka mendpił mułngii! Nimbil erang nanim kun ka mendpił moł mił, enim yi mił ku, erik molk pungii!”

¹⁷ Kapli, enim Erinjing kin prei erik, ‘Wusa’ niłmin ei, enim Erinjing ei, enim embe ęle, piipi kin mok topu en-ermba mon. Ba ei, eim enim endeim endeim ni, oł enjing mił ęle nge, mok topu ermba. Yi mił erang, enim pii kun erik mułngii! Mułngii mei ei, enim enj enj mułngii mei, mon; ba enim oł kun ka erik, molk pungii. ¹⁸ Pe enim piinmin ei, enim okrii oł kis kun pinerim ęle, no pek molk kin en enim kupenjing noł kin, oł kis ei sinjing. Ba Gos eim enim kumep topu kin, oł kis kun pinerim oł er mulnjung ęle nge, eim se orung sim. Sipi kin, eim enim kumep to se orung sim ei, mei ęle epi ku gol nin, silpa epi to kis ermba epi ei kin, si orung sinerim mon. ¹⁹ Ba Gos eim enim kumep to se orung sim ei, Kraiss eim miyem ka wii ęle enim si orung sim. Sim, miyem ei, enim epi endi ngo orung kindmin ei, kapli mon. Kraiss ei eim kung siipsiip wał ka wii ei mił nga eim orpuł nin, erii endi ngenj ęle pinerim mon. ²⁰ Gos eim muł mei eneririm kunum ei, Gos eim Kraiss kongun ei nge, ermba nipi mundum. Ba Kraiss eim peni ęle omba kunum ei, ekii se mendpił opu kin,

eim sinim paki tumba nge omba. ²¹ Kraiss eim enim erpi, paki tang kin, Gos kin pii gii ninmin. Gos eim erpi, Jiissas sipi, konj kindpi kin, nga tilang owundu ngołum. Yi mił enim Gos kin pii gii ninmin wumb ei, ka piik, kui erik mułangin kin, eim enim si orung simba.

²² Pe nga enim ek keimi ninmin ęle nge, ekii sinjing. Sinjing ęle nge, en enim noman tuk penj mułum ei, er kun ka enjing. Nga enim engnjing noł kin, endeim endeim ni noman kulk ngungii. Ngok kin nga enim noman kultmun oł ei, am keimi mendpił kulk ngungii. ²³ Pe enim noman konj tonu wang mołmun. Yi mił, aka pin kuni mong ka wii tonu onum ei, yi mił mołmun. Nga kuni mong topu kis mołum kuni ei, enim erpi sineririm mon. Ba kuni mong kunum kunum konj mołum kuni mong ei mendpił, enim erpi seng kin, tonu ok mołmun kuni ei, Gos nge ek ka kunum kunum konj pepi ba. ²⁴ Gos eim ek ka ęle yi ninim,

“Wumb pei en enim kupuł engimb mił mołmun. Nga wumb en enim moke ei epi kui engimb kuk mił mołmun. Nga kui engimb kulii erang kin, nga epi kuk ei boi nipi kin, mani pup si kindnim. ²⁵ Ba Gos Owundu nge ek ka ei, kunum kunum konj pep ba.”

Ba ek ei ek keimi mendpił, enim kin nipi ngonum.

2

Jiisas Owundu Eim Kom Ku Dinga Mił Konj Salilim

¹ Yi mił erang en enim piik kun erik kin, oł kis ombu si kindngii! Si kindik kin, enim ek kend kun pinałim mił tonmun ni, nga ek kend eipi noman tał mił salim ei ni, nga wumb endi, epi pei salilim ei kanik kin, sin yi sengli ni, kanik bun bun sinmin ni, nga ek buł ambilk, buł morung ninmin oł ombu, akip enim si kindngii!

² Ei yi mił, kangil kembis mengk kindangin palim ei, eim mam nge am noman kultum. Kułpu ei yi mił ku, enim am ka wii mendpił noman kułngii. Kułngii am ei, Gos nge Gui Ka nge am mił nok puk kin, enim kapli owuk tonu puk kin, pii gii nik molk kin, nga ełe sipi orung seng kin, kunum kunum Gos kin molk pungii. ³ Gos eim ek keimi ełe yi ninim,

“Enim Owundu nge noman ka ełe, pii poł tonmun ei, singin ka wii mił enim.”

⁴ Enim Jiisas owundu kin ongii ei yi mił, eim kom ku mił konj dinga palim. Ya mei wumb en enim, eim kom ku kis, ni piik kin, si kindnjing. Ba Gos eim tonu kindpi mundum kom ku ei, dinga ka wii mendpił, Gos eim noman ełe yi ni piinim.

⁵ Nga enim kom ku konj kindpi salim mił, yi mołmun.

Molk kin, Gos je erang kin, en enim wak tangin kin, ngii ełe, sik kin, kongun erngii ei, Gos eim Gui Ka nge, men ngii ku dinga ełe, kułmał dup kałilmin ei, oł kun ka wumb mił mułngii. Molk kin, nga erim Gos kin kułmał kalk ngok kin, eim noman ełe, simba mił kalk kin Jiisas Kraiss kin ngungii. ⁶ Yi mił, Gos eim ek ka ełe yi ninim,

“Piyei! Nanim kom ku konj dinga ka wii mendpił ei, to tonu kindinj. Kindinj ku ei, tumunj mił ełe, ambil gii nipi mułmba. Mułmba kom ku ei, Saiyon konu ełe, mani kindip sinj. Nga wumb nii endi eim kin kom ku ka wii mił pii gii nimba wu ei, eim kapli ku ei kin singambil sinermba mon.”

⁷ Kom ku ei enim pii gii ninmin wumb ei kin, kapli Kraiss kom ku ei ka wii mendpił. Ba wumb pii gii ninanmin wumb ei, kom ku kis nik kin ngii takilmin wumb si kindnjing ei, pe nga opu pendpi kom ku ei, ngii tumunj mił ełe pepi dinga erpi kin, ngii pei ambilpi gii ni se mołum. ⁸ Nga Gos eim ek ka ełe, wumb pii gii ninenjing wumb ei yi ninim,

“Kom ku ei andlam ełe, pep tang kin, wumb simb ełe, kimbangin ak tang kin, bok tungii. Tungii ei, en enim Gos ek ka ekii sinenjing. Wumb kom ku ełe bok tok kin, mani punjung.”

Punjung ei ok kin Gos ek keimi eġe ni pendrim miġ, en enim oġ yi erngii.

⁹ Ba enim Gos eim to tonu kindpi kin, mundum ei, enim Gos nge wumb moġmun. Molk kin, enim king nge wu amb tiġap eġe, kuġmaġ kaġiġmin wumb moġmun. Molk kin, enim wumb tiġap kun ka mendpiġ moġmun. Molk kin, enim Gos eim nge wumb mendpiġ moġmun. Molk kin, en enim eim oġ ka elim miġ ei, ni tor kindik kin, wumb ngungii. Ei yi miġ, enim oġ kis emii pim konu eġe mulnjung ei, Gos enim to tu wupu kin eim tiġang ka mendpiġ eġe, kindang moġmun. ¹⁰ Molk kin, ok enim mulnjung ei, enim Gos nge wumb mulenjing mon; ba pe enim Gos nge wumb mendpiġ moġmun. Molk kin, ok enim mulnjung kunum ei, Gos eim enim kin kaimb sipi kin, ngopu ei sinenjing mon. Ba pe Gos eim enim kin, kaimb si ngopu kin, eim enim si orung sim.

Sinim Gos Nge Kongun Wumb Miġ Moġmun

¹¹ Nanim nge wumb puġ miġ, enim wumb konu eipi wumb miġ, ok moġmun. Molk kin, nga enim kunum aninga kopur mendpiġ, ya mei eġe muġngii. Moġangin kin, na enim kanip kin, ek dinga yi nind, enim kapġi ok enim ngenj noman oknge eġe, ‘Oġ yi erii, yi eriii!’ ngengin kin, enjing oġ ei, akip enim buġ ngok kin, nga enerngii mon. Enarik oġ ei, enim ngenj

noman oknge kis seng kin, oġ yi enjing. Erik oġ ei, enim noman tukrung eġe, opu miġ erpi ngonum. ¹² Enim torung ngenj wumb molk kin, Gos ek piik kin, ekii sinarik moġmun wumb ei, oġ kun ka pimba miġ erik endngii. Erik andik kin, wumb ombu molk kin, enim kin ek ngok yi nik erik kin, enim oġ kun keimi pinaġim miġ, oġ kis yi enmin ningii! Kapġi wumb ei enim kanik piik erngii ei, enim oġ kun ka mendpiġ enjing peng kin, en enim Gos eim embe ambiġ tonu kindngii kunum ei, Jiisas eim orung omba kunum eġe yi erngii. ¹³ Enim kapġi Jiisas Owundu nge noman to piik kin, mei wumb lo ek nik pendik kin, ekii singii. Nga king wu owundu moġpu kin, kumb eġe kindnim ei, eim nimba ek ei, ekii sik erngii. ¹⁴ Nga gapman wumb owundu molk ninmin ek ei, ekii singii! Sik kin, nga king wumb owundu moġmun ei, Gos tonu kind mundang, molk kin, wumb ei, oġ kis kun pinaġim miġ enmin eġe nge, ekii se, orung ok kin, kumep kis to orung kindik ngungii. Nga wumb endi, eim oġ kun ka miġ ermbe ei, kapġi gapman wumb ei, eim embe ambiġ tonu kindngii. ¹⁵ Yi miġ, Gos eim noman eġe, enim oġ yi miġ erngii ni piinim, ‘Enim oġ kun ka paġim miġ enmin ei, enim kapġi, wumb ombu noman kun pinaġim miġ erik kin, ek tengngii ei, mon

pa nik, gupu ambil kum tungii.”¹⁶ Enim kapli, wu wii mił andik mułngii ei, kan ngok mundnjung wu mił, enim yi mulerngii mon! Pe nga enim wu wii mił, mołmun ni piik kin, oł kis kun pinerim ele erik kin, pandi tunerngii mon! Ba enim kunum kunum Gos nge kongun wumb mił, molk pungii.¹⁷ Enim kapli wumb pei kin, embe ambil tonu kindngii! Nga enim pii gii ninjing wumb kin noman kulk ngungii. Nga enim Gos eim kin gał sik men tok kin, eim embe ambil tonu kindngii. Nga wu num en enim mei ele tep er mołpu kin, kumb ele kindnim ei, eim embe ambil tonu kindngii.

Krais Eim Ngenj Kumbii Sipi Andan Tum Oł Ei Enim Kapli Ekii Singii

¹⁸ Enim kongun wumb enim kapli en enim nge tep wu mołum ei, mandring molk kin, eim embe ambil tonu kindik erngii! Nga wu tep ka erpi elim wu ei nin, wu endi enim kin oł dinga enermba wu ei kin mendpił mon; ba nga enim tep wu endi ek dinga kind nipi kin, nga oł dinga pimba mił elim wu ei kin, mandring puk mułngii ku.¹⁹ Kapli enim Gos kin noman to piik andangin kin, wumb endi enim ngenj kumbii wii ngang kin, enim ngenj kumbii ko wunmun ei, Gos eim oł yi nge, noman enim.²⁰ Kapli enim oł kis

erangin kin, wumb enim kepil tunjung kin, enim wiik tangin kin, enim nipe mił embe singii? Ba nga enim oł kun ka erangin kin, wumb enim kepil tunjung kin, enim wiik tangin enim tungii ei kapli, Gos eim noman ele piilim ei, kapli mendpił.²¹ Gos eim enim ok wii tołum oł yi nge, ekii sik erngii, pa nirim. Nimbil erang enim ngenj kumbii singii mił, Krais eim enim nge ngenj kumbii ko wupu, sipim. Sipim ei erpi kin, enim yi erngii nipi kin, erpi andan topu, sim sałim. Seng kin, enim kapli eim erim mił oł ei, ekii sik kin, erik pungii.²² Krais eim oł kis endi enerim mon! Nga eim gupu ele ek kend end tor wang kin, wumb piinenjing mon ku.²³ Wumb eim kin ek buł ambilk kin, ek kis ni ngok enjing; ba eim nge ek yi ninjing ele nge, ek yi ku nipi kin, ek top to, orung kindnerim mon. Eim oł embin ei ko wupu kin, nga eim ek dinga endi nipi kin, orung kindpi wumb ei kin enerim mon. Ba ei eim sipipi kin kos piipi kin, kun ka mok topu elim wu owundu nge angil ele kindim.²⁴ Eim ngenj ele, sinim nge oł kis ei ko wupu sipipi kin, ond peri ele, tonu sipik to kundnjung. Yi erang kin, sinim oł kis ei buł ngopun kin, oł kun ka pałim mił erpin kin, no pek molk pungii. Wumb eim ngenj to kis mundn mundnjung ele nge, eim

sinim erang kin, sinim ngenj nga konj ka mołum. ²⁵ Nimbil erang ok enim kung siipsiip mił, am puk kin, andłam ele kan sinarik muljung; ba pe enim se mengk kin, orung ok kung siipsiip tep elim wu ei kin, enim nge noman tuk ele tep elim wu ei kin, orung onjung.

3

Wu Amb Sinmin Nga Amb Wu Punmun Ek Ei Nge

¹ Yi mił ku, enim wu punmun amb kapli wenjing kin mandring molk kin, eim nimba ek ei, ekii sik erngii! Nga wumb nii endi, Gos eim ek ka ele, pii gii ninarik kin, ekii sinenjing wumb ei, enim amb ol yi erngii ele kanik kin, kapli se orung sengin ok kin, Gos kin pii gii keimi ningii! Ba enim ek endi, nik enerngii mon! ² Nimbil erang amb en enim wenjing noł nge, embe ambil tonu kindilmin ni ol kun ka elmin ele nge, kanik kin, kapli noman ak tok kin pii gii keimi ningii. ³ Pe enim ngenj torung epi ka moke enmin ei mendpil, yi enerngii mon! Nga moke ei, yi mił erik kin, peng enjin ambilk ka erik kin, ku gol angil elting ele, epi monduk kin, nga ngenj torung ele, kon alap ka mendpil kindinmin, ei mon! ⁴ Ba kapli enim noman tuk ele, moke ngungii. Ngungii moke ei, kis mołpu yi enermba mon! Ei yi mił, noman tuk emin ni, noman

kun ka salim. Ei Gos nge ningil ele kanpi ka kanilim. ⁵ Yi mił, ok amb kombur Gos kin pii gii nik kin, am kun ka mendpil molk kin, ol yi mił elmin. Amb ombu ngenj ele, epi ka ngenj ele, moke ngołmun ei, en enim wenjing kin, mandring molk kin ek ekii sik yi elmin. ⁶ Yi mił, Sera ni, amb ei, ol yi mił eririm. Erang kin, eim Eiparam nirim ek ele, ekii sipi kin, eim Eiparam nanim nge wu owundu nipi kin, yi embe sirim. Pe nga, enim pei ol kun ka erik kin, nga epi endi enim gał sinarik enjing kin, kapli enim Sera nge ambilam noł mił mulngii.

⁷ Yi mił ku, enim amb sinjing wu ei, enim embnjing kin, no pek ka molk pungii. Enim piinmin ei, enim embnjing noł ngenj ele, dinga pinalim mon. Yi mił peng kin, enim embnjing ei, paki tok kin, noman kulk ngungii! Ngok kin, nimbil erang amb enim kin konj kunum kunum mulngii ei, Gos eim wii ngumba ei, enim kin tep to sinjing. Pe enim ol yi nge, ekii sinjing kin kapli enim prei erngii ele nge, epi endi pepi, ondu ngunermba mon.

Sinim Noman Ende Sepin Mulmun

⁸ Pe na ek ei, ni poru nip kin, yi nimbii end. Enim pei noman ende kindik kin, wumb pei kin kaimb sik kin, noman kulk ngungii. Enim kapli en enim engnjing noł kin, noman ngungii. Nga

enim noman ka pii ngok kin, nga enim noman ele, to mani kindik kin, yi mił erngii. ⁹ Pe nga wumb endi, enim kin oł kis kun pinerim mił, endi enjing kin, kapli enim oł yi ku erik kin, wumb ei kin orung kindik kin, ngunerngii mon! Pe nga wumb enim kin ek ngok ek kis nik enjing kin kapli enim wumb ei kin oł yi ku erik ngo orung kindnerngii mon! Ba enim oł yi erik ngo orung kindngii ei, Gos kin prei erik kii sengin kin, epi ka wii ngopu orung kindmba. Kindpi kin, oł ele nge mendpił, Gos eim enim wii tang kin, enim kapli ok epi ka wii ei, yi singii nipi kin, eim enim wii topu sim. ¹⁰ Yi mił Gos eim ek ele yi ninim, “Pe nga wumb endi, eim konj kunum kunum ka tonu omba ei, noman yi to piim kin, nga eim kunum ka tang seng kin, kenmbii ni piim kin, kapli ei eim gupu anmbił ele, ek kis endi ninermbii, pa ni pendpi kin, nga eim gupu ele ek kend tunermbii pa ni pendpi kin, eim yi ermba. ¹¹ Eim kapli oł kis kun pinalim ele buł ngopu kin, nga oł kun ka palim mił yi ermba. Nga eim noman emin palim oł ei kur kan sipi kin, ekii sipi, er mułmba. ¹² Nimbił erang Gos Owundu eim ningił ele, wumb oł kun ka palim mił

enmin wumb ei, kanpi wumb ombu paki tołum. Nga wumb prei enmin kunum ei, Gos eim kom se piipi mołum. Ba Owundu eim wumb oł kis kun pinalim mił erngii ei, eim kanpi mołum. Mołpu kin, eim wumb ei kin popuł kis si piipi kin, kumep kis topu kin ngo orung kindmba.”

¹³ Pe enim oł kun ka palim mił dinga kindik kin, ermin ni piinjing kin, wumb nii endi opu kin, enim topu erpi kis mundmba? Ei mon mendpił! ¹⁴ Ba nga enim oł kun ka palim mił erik kin, nga enim ngenj kumbii ele sinjing kin, kapli enim ka ka piingii. Nga wumb enim kin oł endi enjing kin, kapli oł ei kin, mund mong enerngii! Nga enim noman tuk ele embin to piinerngii ku mon. ¹⁵ Ba en enim noman tuk ele Krai Owundu kindangin mołpu kin, eim tep erpi mułmba. Nga kunum kunum enim kui er mułang kin epi tonu omba ek pułe ei, wumb nii endi enim kii sipi nim kin, kapli enim er kun er mołmun pa nik orung kindngii. Ba enim ek nik kin, orung kindngii ek ei, ek tak tak nik kin kun ka mił ningii. ¹⁶ Enim noman tuk gui ei, kun ka mułmba. Kapli wumb enim kin ek buł morung ninjing kin, enim Krai nge oł kun ka ełmin oł ei, ni tor kindik andan tangin kapli kin wumb oł kis

enjing ei, singambil singii.
 17 Nga Gos nge noman palim mił erngii ei, enim oł kun ka palim mił erik kin, ngenj kumbii sik enmin ei, oł kun ka mendpił. Ba nga, enim kun ka pinałim mił erik kin, ngenj kumbii sinjing ei, epi kis mendpił palim. 18 Yi mił erang, Krai eim ond peri ełe, kunum endeim mendpił kułum. Kołpu kin, enim oł kis pei ełe, erik mulnjung ełe kil ngopu si kindim. Si kindpi kin eim wu kun ka endi mołpu kin, sinim wumb kis kułmun konu ełe, Krai eim sim. Sipi kin sinim tu wupu Gos mołum konu ełe tu wum. Tu wupu kin eim mei wumb mił mułum. Nga ekii se eim ngenj ełe to kundnjing; ba eim noman tuk gui ka je erang kin, opu konj mołum ei, kunum kunum mołpu ba.
 19 Krai nge Gui Ka ełe, pupu kin, gui kombur kan ngok mił kindangin kin mulnjung konu ełe pupu kin, ek ka nipi kin, tor kindpi ngum.
 20 Nga am kumb ok, wu Nowa eim multum kunum ei, wumb mulnjung wumb ei Gos nge ek piinarik to kindik kin, ekii sinałmin; ba Gos eim wumb noman to ak tok kin, pii gii ningii nge, kui er mułum ei, kunum ełe, Nowa eim noł kanu owundu endi tekrim. Takpi kin, noł owundu topu kin, wumb pei to kondpu poru nirim kunum ełe, wumb angil orung nga tekliki mendpił, ka mulk kin, noł ełe am punerik; ba noł en enim to tonu kindang kin, ka mulk.

21 Noł ei yi mił, wumb noł palmin oł ei, ek ekin mił nipi ngonum. Ei yi mił, enim sipi orung simba. Noł ei, enim ngenj penj mołum ei, kil ngopu kin, si kindmba ei nge mon. Ba ei en enim noman tuk gui ełe, Gos je erang kin, kun ka mendpił seng kin, nga enim kapli, Gos kin wii tok kin, Jiisas Krai eim kołpu kin, nga opu konj pum ełe mendpił, enim sipi orung sim. 22 Nga Jiisas eim mendpił epin konu ka ełe, tonu pum. Pupu kin, Gos nge angil tunding dinga ełe mołum. Mołpu kin, enjel nin, wumb embe palim nin, nga dinga owundu sałim wumb ei nin ombu Krai kin mandring mołmun.

4

Jiisas Kin Ekii Sinmin Pule Ei Ngenj Kumbii Ko Wumun

1 Yi erang kin, Krai eim ngenj ełe, kumbii sirim; yi mił ku, enim noman dinga kindik kin, Krai eim ngenj kumbii sirim mił, enim yi ku singii. Nambil erang wu nii endi, eim ngenj ełe, kumbii sim kin, kapli eim oł kis oł ei, si kindpi poru nim. 2 Yi mił erang kunum ełe, eim ngenj ełe kin mołpu pupu kin, eim nga oł kun pinałim mił oł ei, ekii sipi enerim mon. Nga mei wumb enmin oł ei mił, enerim mon; ba eim Gos nge noman palim mił, ekii sipi eririm. 3 Yi mił, ok kunum ełe enim torung wumb noman ełe ełmin oł kis kanim kanim noman peng

kin, erik endnjing. Oł kis kanim kanim ei yi mił, wu amb ngundulmun oł ei nin; nga oł kis erngii ei, noman ełe sikir tonu onum ei nin; nga noł nok, wulu pang and-inmin oł ei nin; nga kuni owundu nangin kin, kunum olt mił ei nok nok mołmun ei nin; nga noł dinga pei nok kin wulu pang oł kis kanim kanim ei nin; nga Gos lo ek ei to kindik kin, gos kend kin men to ngonmun ombu pei, enim poru ni si kindngii. ⁴ Pe enim wumb ombu kin, oł kis kanim kanim nga erik ngonanmin mon. Yi mił erangin kin, puku sik kin, nga enim kin ek kis nik ngonmun. ⁵ Ba ekii se, wumb en enim kos piilim wu owundu kin oł yi enjing mił, pułe ei yi mił nik kin, orung kindik ngungii. Kos piilim wu owundu ei, eim kui er mołum. Mołpu kin, wumb kulii nin, konj wumb kos pipi kin, mok topu, ermba nge mołum. ⁶ Ok Gos nge ek ka ni tor kindik kulnjung wumb ombu, ngunjung ei pułe yi mił. Ełe nge, tonu ok kos piingii ei, ngenj kin pei ok kin, wumb yi mił ongii. Ba en enim gui konj mułngii ei, yi mił Gos konj mołum mił, yi mułngii. ⁷ Epi kanim kanim poru nimba kunum ei, tangpi mandi enim. Yi mił erang, enim kanik kun erik kin, noman ełe kun ka seng kin, enim kaplı kunum kunum prei erik mułngii. ⁸ Enim kaplı wumb endeim endeim ni noman ngomun

oł ei, ambilk gii nik mułngii! Noman ngomun oł ei erpi oł eipi ei, to mani kindnim. Nimbił erang noman ngonmun oł ei, erpi oł kis pei kaplı pandi tonum. ⁹ Pe wumb endi opu, enim kin mułmba ei, enim tep ka erik mułngii! Enim oł yi nge erngii ei, kis piik enerngii mon. ¹⁰ Enim endeim endeim ni, Gos eim epi ka wii kanim kanim wii ngum epi ei, sinjing. Yi mił erang, kaplı enim epi ka wii sinjing ełe nge, enim erinjing noł kin paki tungii. Oł ełe nge, enim Gos nge kongun wumb ka wii molk kin, Gos epi ka wii ngum epi ei, tep ka erik mułngii! ¹¹ Kaplı wumb nii endi, ek ni tor kindmba wu ei, kaplı wu ei Gos ek ka ni tor kindmba. Nga wumb nii endi, eim wumb eipi kin paki topu ermba ei, kaplı wu ei, Gos eim dinga ngum ei kin, paki topu ermba. Yi mił erang kin, Jiisas Krais kin Gos embe owundu seng kin, kongun ełe tonu omba. Eim tilang ka wii ni, embe owundu ni, noman dinga eim kin kunum kunum pepi ba. Ei keimi.

Pii Gii Wumb Keimi Molk Ngenj Kumbii Sik Mułngii

¹² Nanim nge wumb puł dup mił epi embin tui owundu endi enim kin tonu opu kin kenmba mił enim; nga enim puku sik kin, epi eipi endi enim kin tonu onum ni piinerngii mon. ¹³ Ba oł embin tui ei, enim Krais kin ouni ngenj kumbii sik kin, embin tui owundu

ei ko wunjung. Yi peng kin, kapli enim am ka mendpil piingii. Nimbil erang ekii se eim nge tilang owundu peni ele, omba kunum ele, enim nga ka mendpil piingii! Nga noman ele ka piik ngungii ku. ¹⁴ Pe nga enim Krai nge wumb mulangin kin wumb enim kin ek kis ninjing kin, kapli enim ka mendpil piingii! Nimbil erang Gos eim Gui Ka enim kin molum ei, Gui Ka tilang owundu palim ei, enim kin dinga ngopu, paki tumba. ¹⁵ Mon pim kin, enim nge tuk molmun wu endi, wumb endi to kundmba min, wumb eipi nge epi waning simba min, ol kis kanim kanim ermbe min, kanpi eipi eipi kindpi kin, mong simba nge er endmba. Erang kin, wu endi eim kumep kis ngo orung kindngii. ¹⁶ Ba Krai nge wumb endi mulum kin, ol ele nge ngenj kumbii sim kin, kapli eim singambil sinermbe mon. Ba eim Krai kin pii gii nim ele nge, Gos embe ambil tonu kindmba.

¹⁷ Gos kos owundu piipi kin, kii sipi, orung omba kunum ele, mandi tonu opu poru ninim, Kapli kos sinim Gos nge wumb kin, kumb se tonu om kin, kapli pe nga nipe ol embin tui endi Gos ek ka ele ekii sinarik kin, pii gii ninanmin wumb ei kin, tonu opu poru nimba? ¹⁸ Pe nga wumb ol kun ka elmin wumb ei kongun dinga erik kin kapli Gos wumb ei sipi orung simba pim kin, kapli

nimbil ol erpi kin, wumb Gos kin bul ngok kin, nga ol kis enmin wumb ei, jili mil tonu ongii? ¹⁹ Yi peng kin Gos nge noman ele wumb nii endi ol embin tui owundu ko wuk kin, ngenj kumbii sik enjing kin, wumb ei ol kun ka erik andik kin, en enim nge noman tuk ei sipik kin Gos Pulwu nge angil ele ngumun. Ngopun kin, Gos eim sinim eririm ei, eim kunum kunum ek keimi nilim ei, eim sinim tep ka er mulmba ku.

5

Enim Wumb Num Gos Nge Wumb Siipsiip Mil Tep Ka Erik Mulngii

¹ Na ek ei nip, enim Gos nge wumb tep erik kin, kanik se molmun wumb ei ngond. Na nam yi ku, enim kin ouni Gos nge wumb tep erip kin, kanip se mol. Na nam Krai Jiisas ngenj kumbii owundu sipi kin, ond peri ele kulum ol ei, keimi tonu om. Wang kin, na nam ningil ele, kenj ni, ek ei nip tor kindind. Yi ku Krai eim ya mei ele orung omba kunum ei, eim tilang owundu simba kunum ei, na yi ku enim kin ouni simin. ² Pe enim Gos nge wumb molmun ei, kung siipsiip mil, enim tep ka erik kin, kanik se mulngii! Gos enim kongun ei, erngii nip ngum kongun ei, enim ka piik kin, noman monduk erngii ei, Gos enim yi erngii ni piinim ei, enim ku simin nik kin, kongun en-erngii mon! Ba kongun ei, noman ele keimi erik kin,

Gos kin ngok muŋgii. ³ Gos eim wumb sipi kin, enim angil ele kindim wumb ei, enim tep ka erik kin, Kraiss nge oŋ kun ka andan tok mulnjung kin, kapli wumb pei enim eŋmin oŋ ei, ekii singii; ba enim tep erik moŋmun wumb ombu, enim to kambik mani kindik kin, en enim wu num miŋ, tep erik kin yi enerngii mon! ⁴ Nga ekii se tep elim Wu Owundu nga orung omba kunum ele, enim kapli embe owundu tiŋang miŋ, epi topu kis ernemba epi ei, enim singii.

⁵ Yi miŋ ku, enim kang ambil gaŋ, enim kom sek kin, tep eŋmin wumb ek ningii ei, ekii singii. Enim pei kapli eŋ enim noman ele, to mani kindik kin, enim endeim endeim ni paki tok kin, nga mandring puk muŋgii. Nimbil erang Gos wumb en enim embe ambil tonu yi kindik kin, wumb ei buŋ ngopu kin, kanpi si kindim; ba en enim embe to mani kindik kin, en enim noman ele, to piinanmin wumb ei kin Gos kaimb sipi kin, noman ka ngolum.

⁶ Yi miŋ erang, en enim noman ele to mani kindik kin, nga en enim Gos nge noman dinga ele mandring puk muŋgii. Yi miŋ, nga Gos nge kunum ei, eim enim ambil tonu kindimba. ⁷ Pe nga enim noman embin kanim kanim ei, Gos kin angil ele pendngii. Nimbil erang eim enim kanpi kun erpi kin, tep er moŋum.

⁸ Enim noman konj kindik kin, kanik kun erik muŋgii!

Enim nge opu orung wu kis Seisen ei kui wusii simbii owundu miŋ, kei dinga nilim ei, eim koi erpi andpi kin, wumb endi kur kanjip numbii miŋ ni piilim. ⁹ Enim pii gii dinga nik kin, dinga angik kin, Seisen opu kom topu kin, nimba ek ei piinerngii mon! Nimbil erang enim piinmin ei, enim engnjing noŋ mei konu ele orung orung moŋmun ei, oŋ embin tui enim kin tonu onum oŋ ei, en enim kin yi ku tonu oŋum. ¹⁰ Ba enim kunum aninga kopur oŋ embin tui tonu wang kin, ngenj kumbii sinjing ei, Gos eim noman ka ngolum pulwu ei, eim enim dinga ngumba. Gos enim Kraiss Jiisas kin wii tang kin, enim eim tiŋang ka wii mendpiŋ singii. Sik kin, Gos eim enim erpi kun ka mendpiŋ kindang kin, je erang kin enim dinga angk muŋangin kin, eim enim dinga ngang kin, enim dinga angk muŋgii! ¹¹ Gos eim kin mendpiŋ noman dinga kunum kunum pep moŋpu pangli! Keimi, am yi minj, kapli pengli!

Ek Kombur Aninga Nga

¹² Na ek aninga kopur poŋup kin, enim ngond ei wu Silpeinis na paki tum. Na piind ei, enim engnjing keimi miŋ moŋum. Pipe ele, na enim kin noman to konj kindamb kin, Gos nge noman ka ei, keimi na ninj miŋ ei, enim singii. Ei nge, na nam pii poru nip kin keimi ni tor

kindamb kin, enim dinga
angk mulngii.

¹³ Enim engnjing men
tolmun ngii Bapilon konu
ele owundu salim wumb
molmun ei, ek ka nik pii ka
piik kin, enim ngonmun.
Gos wumb ei, enim kin ouni
wii topu kin, noman ka wii
ngopu yi ku elim. Nanim
kingam Mak yi ku, enim
kin ka piipi kin, ek ka nipi
ngonum.

¹⁴ Enim kapli, Gos nge
wumb pei angil sik kin,
noman kultmun ol ei mił
erik kin, andan tok ngungii!
Enim Krai kin dambilik
ende puk muljung kin,
enim noman emin ka seng
mulngii!

Piisa Mon Nga Endi Polpu Gos Wumb Kin Kindim

Piisa Nga Mon Endi Polpu Ngum

¹ Na Saimon Piisa, na Kraias Jiisas nge kongun wu ni ek ka se andiŋ wu moŋ. Na pipe ei polup kin, enim wumb pii gii ka wii ninjing ei, yi miŋ sinim pii gii ende wumb moŋmun konu ele ngond. Ele nge sinim nge Gos Jiisas Kraias eim sinim sipi orung simba nge pulwu ei, eim kin oŋ kun ka elmin oŋ ei sinjing.

² Pe sinim nge Gos kin, Jiisas Kraias kin noman ka wii ei, sinmin. Oŋ ele nge, Gos Owundu nge noman ka nin, noman emin ei, enim kin am owundu tonu opu ba.

Gos Eim Nge Wumb Topu Mundum

³ Keimi, Gos eim nge dinga ele, epi kanim kanim sinim ngang kin, am sinim kapli erang kin, sinim konj moŋpun kin, Gos nge oŋ kun ka paŋim miŋ, erik pungii. Gos eim nge noman ka wii sinim ngopu kin, sinim wii topu mondpu kin, eim nge tilang ka wii nin, eim nge oŋ kun ka oŋ ei, sinim ngumba nge ouni simin. ⁴ Pe eim nge noman dinga nin, tilang ka wii owundu ei nge, eim sinim kin kombur am owundu nin, epi ka wii mendpiŋ ei, kumb

ok, eim sinim ngumbii ni, pendrim miŋ ngurum. Yi miŋ erang noman oknge oŋ kis ei, sinim mei wumb kin tonu wang kin, pule ele nge sinim oŋ kis enmin. Ba epi ka wii kanim kanim ei, pei Gos sinim ngum ei, sinim paki tum. Yi miŋ sinim tungu pupun kin, epi kis ermba ei, si kindpin bin. Pupun kin, sinim noman konj sipin kin, Gos eim nge oŋ ei ekii simin. ⁵ Ele nge, enim noman to piingii! Piik kin, enim kongun dinga wii erik kin, oŋ kun ka ei pii gii kin, ende pendik muŋgii! Molk kin, noman ka wii sik kin, oŋ kun ka oŋ ei kin, ende sek kin, pendik muŋgii ku. ⁶ Nga en enim noman ka ei kin, ngenj ele nimbiŋ oŋ endi erngii ei, tep ka muŋgii! Molk kin, noman ka ei, se ende kindik, pendngii! Nga enim dinga angk kin, oŋ embin tui ko wuk kin muŋgii. Molk kin, oŋ ei sik kin, ngenj tep ka elmin oŋ ei, ende sik kin, kindngii. Kind pendik kin, enim Gos nge oŋ kun ka oŋ ei nge, singii. Sik kin, dinga angk kin oŋ embin tui ko wunmun ei nge, ende kind pendik singii. ⁷ Nga enim engnjing noŋ kin, noman ka ngok erngii! Erik kin, oŋ ei nge sik kin, Gos nge oŋ kun ka ei kin, ende kindngii. Nga engnjing noŋ, noman ka ngok kin, enmin oŋ ei nge sik kin, wumb kin noman ngonmun oŋ ei kin, ende kind pendik singii! ⁸ Sinim Jiisas Kraias piinmin ei, eim sinim nge Owundu moŋum. Moŋum

ei nge oł ka wii ei enim kin pep tonu owundu om kin, kaplı enim Jiisas kin noman ka ei wii pinermba mon. Ba ei mong oł kun ka mił, pei tonu opu pimba. ⁹ Ba wu endi eim sipi kin, oł yi nge pei pinerim kin, kaplı eim ningił tumbun wu mił mołpu kin, epi turii simba ei, kan poł tunernmba mon! Keimi, Gos eim oł penj tui ni, oł kis ei, ok kil ngopu poru nim ei, eim kom ngonum.

¹⁰ Yi mił erang, angnan noł, Gos enim to tonu kindpi mundum wumb ei, nam nge wumb mołmun. Yi mił enim kongun dinga erik kin, oł ei enim kin dinga ambił gii nik mułngii! Nga enim oł yi mił enjing kin, kaplı enim oł kis erik kin, si kind orung punerngii mon! ¹¹ Yi mił erang, enim oł ei nge, ekii sinjing kin, kaplı Gos andlam aki tang puk kin, Gos mołum konu ełe, kun pungii. Gos konu ei, sinim nge Owundu nin, nga sinim sipi orung simba wu ei, Jiisas Kraiss mołum.

¹² Yi mił keimi, enim epi ełe piinmin; nga enim ek keimi ei sik kin, poru ninjing. Nga ełe nge, ek keimi ei dinga ambił gii nik mulnjung. Ba nga na kunum kunum enim kin ek nip ngumbii end ei, enim noman to konj kindip kin ngumbii end. ¹³ Na piind ei na enim to konj kindip kin, oł ei, oł ka palim. Peng kin, kunum kunum na ngenj ełe, yi ku peng mołup kin, ek ka keimi nga nip kin, enim no-

man to konj kindip, ngumbii end. ¹⁴ Nimbił erang na piind ei, kunum aninga kopur na ngenj ei, enim kin si kindmbii. Si kindmbii ełe nge, sinim nge Owundu Jiisas Kraiss ei, eim ek ok na kin ni tor kindpi kin, andan topu ngurum. ¹⁵ Yi mił na kongun dinga erip kin, ek nip enim kin, ngumbii end. Nga ekii se, na kułmbii poru nimba kunum ei, ekii se enim kaplı kunum kunum poł tok kin oł ei piik minj mułngii!

Sinim Kraiss Nge Tiłang Ka Wii Owundu Kenjpin

¹⁶ Sin enim kanpin kin, ek ni ngo poru ninjpin ei, sinim nge Owundu Jiisas Kraiss ei, eim nge dinga ełe je mei konu ełe nga orung omba. Ba sin ek poł min, siimał eimał ek wii nipin kin, sinim nge Owundu Kraiss nge ek nipin kin, yi ninanmin mon! Sin Jiisas eim nge tiłang ka wii owundu ei, sin ningił ełe, kenjpin ei, piipin kin ninmin. ¹⁷ Yi mił keimi, Erinjpin Gos Jiisas nge embe ei, am ambił tonu kindpi kin Gos eim tiłang ka wii owundu eim ngum. Ngopu kin, Gos eim tiłang ka wii ełe mołum ek dinga ei, Jiisas mani mondpu kin, ek yi nim, "Ei na nge kangim mendpil! Na eim noman ngond. Nam nge noman ei, eim kin mołum," pa nim. ¹⁸ Sin Jiisas kin tonu oł kun ka komung mulnjpun kunum ełe, ek yi mił tonu epin konu ełe mani om.

19 Yi mił palim ek ei, sin wumb Gos oł ekii se ermba ei, piik niłmin wumb ek ei pii gii nipin kin, ekii siłmin. Nga enim yi ku ek ei keimi, dinga ambil gii nik mulnjung kin, ei ka wii simba. Nimbił erang Gos oł ermba piik niłmin wumb nge ek ei, konu emii erang konu ełe dup alam kilangin kin, tiłang enim ei yi mił; konu tengmba erang kin, nga kupiiring ok kanjip ei, enim noman tuk ełe, pep onum ei yi mił onum ku. ²⁰ Ba enim ek ei, ok piik pendik kin, sin sinim noman ełe ek endi piipin kin, Gos nge oł ermba piik niłmin wumb nge, ek pułe yi mił endi piipin kin yi ninermin mon. ²¹ Nimbił erang kumb ok, wu endi eim noman ełe kin, Gos oł ermba oł ei, piipi kin, ni tor kindnałim mon. Ba Gos eim nge Gui Ka ei, wumb ombu ei kin ek ei nipi ngang kin Gos eim oł ermba oł ei, piik kin, ni tor kindiłmin.

2

Mon Ek Kend Polk Kin Nik Ełmin Wumb

¹ Ba kumb ok, ek kend ni tor kindiłmin wumb ei Esrel wumb tuk mołmun konu ełe tonu onjung. Yi mił ku, enim wumb kin, ek kend mon tołmun wumb ei, enim mołmun konu ełe tonu onjung ku. Wangin kin, ek kend wumb ei, koi erik kin, ek kend kanim kanim ei, enim kin to kis erngii nge tonu om. Ba Jiisas Owundu enim sipi orung sim ei kin, buł

ngunjung ku. Oł yi mił erangin kin, sikir en enim erpi kin kis ermba nge tu wunjung. ² Nga wumb pei puk en enim ngenj ełe oł kis kanim kanim pei ekii sik erngii. Yi mił erik puk kin, pe wumb kombur molk ek kis nik kin, andłam kun keimi seng kin, ek kun piinmin ek keimi ei kin, ek kis ni ngok yi erngii. ³ Erik kin, wumb eipi nge epi kanim kanim ei, kan bun bun siłmin wumb ei mił ok kin, ek kend pei nik, enim ngok kin, enim ku nin epi ei, singii nge ningii. Ba am kumb ok, Gos eim wumb kos piipi kin, wumb am pungii konu kis ełe, er kun er sirim konu sałim. Nga Gos opu kin, wumb to kis mondpu ermba ei, or mił pinałim mon! Eim er kun kun erpi kin, kui er kanpi mołum.

⁴ Yi mił Gos nge enjel kombur ok, oł kis erik ei, Gos eim kan wiik turerim mon. Ba eim enjel ombu, sipi kin, tukpu olt emii er sim konu kis ełe mundum. Pe kan ngopu kindang kin Gos nge kos owundu piimba kunum ei, kui erik mołmun. ⁵ Wu amb kumb ok mulk wumb ei, Gos Owundu kin buł nguk; ba Gos kanpi wiik turerim mon. Gos eim erang kin, noł owundu tonu opu kin, wumb ombu pei, to kondpu poru nim. Ba Nowa eim ek kun ka ni tor kindiłim wu ei kin, eim nge wumb angii orung nga tał ei, Gos eim tep ka er se mułum. ⁶ Nga Sorom nin Gomora konu ełe Gos kos owundu

piipi kin, konu owundu taŋ eŋe, Gos dup kindang kin, dup num kunum ei, konu taŋ eŋe dup sik mendpiŋ sim. Seng kin, konu owundu taŋ eŋe nge wumb pei, Gos eim kumep kis owundu orung kindpi ngurum. Yi miŋ ku, nga ekii se wumb Gos kin buŋ ngunjung kin, wumb kos owundu oknge ei, piingii ku. Kos owundu ei, ekii tonu omba ei nge, Gos andan topu ngumba. ⁷ Nga Gos wu Los eim oŋ kun ka eŋim wu ei, sipi orung sim. Seng kin, eim ka muŋum. Wu Los eim noman embin piipi kin, wu amb ngunduk oŋ kis enjing eŋe nge piim. ⁸ Yi miŋ wu ei, eim wumb oŋ kis enjing konu eŋe, tuk kun ka muŋum. Moŋpu kin, wumb oŋ kis enjing ei kanpi kin, nga kunum kunum wumb ek kis ninjing ei, piipi erim ku. Nga eim noman kun ka pepi muŋum kin, nga eim puku sipi kin, eim noman tuk embin peng kin, wumb oŋ kis enjing eŋe nge, lo ek buŋ ngok enjing ei nge piim. ⁹ Yi miŋ ku, Gos nge ek ekii sik moŋmun wumb ei kin, oŋ embin tui kanim kanim tonu om kin, kapli Gos Owundu eim pii poru nipi oŋ embin tui ei kin, sipi orung simba. Nga Gos eim wumb oŋ kis eŋmin wumb ei piipi kin, kumep kis ngo orung kindmba. Pe akip kunum nin, nga ekii se kunum pepi kin, kos owundu kunum ei tonu omba.

¹⁰ Opu kin, wumb kombur en enim am kumep kis singii. Singii wumb ei, oŋ kis

yi nge, wu amb ngunduk kin, oŋ kis penj muŋum eŋe nin, nga Gos nge ek nin, wumb owundu nge ek ei, wii miŋ ni piikmin. Wumb ei en enim noman eŋe ekii sik kin, en enim noman eŋe, ambii tonu kindik enmin wumb ei, en enim Gos nge enjel kin, ek buŋ morung nik kin, mund mong enaŋmin. ¹¹ Ba enjel pei wumb ei nge to mani kindik moŋmun. Moŋmun enjel ei, am noman dinga mendpiŋ salim. Ba enjel en enim wumb ei kin ek buŋ morung nik kin, nga Gos ningii eŋe kos piik, yi enaŋmin mon. ¹² Ba wumb ombu, kung owu ni, epi noman pinaŋim miŋ, wumb yi miŋ moŋmun. Molk kin, en enim nge ngenj eŋe, noman paŋim oŋ ei nge ekii sik kin eŋmin. Erik kin, menjing mengrim ei, en enim singii nge nik kin, nga en enim to kundngii ni mengrim. Menggang kin, en enim epi endi piinaŋmin epi ei kin, nga ek kis ni ngok eŋmin. Erik kin, nga en enim kung owu ni, epi kolk eŋmin miŋ, yi ku wumb ei kuŋgii ku. ¹³ Wumb en enim mong kis kanim kanim pei enjing. Yi erangin kin, wumb eipi ok mong kis ende, er orung kindik ngunjung. Ngok kin en enim tinga kuni ni, noŋ ei pei numun ni piik kin, noman ka ka piik eŋmin. Ba nga enim kin kuni ende nunjung kin, wumb en enim oŋ penj tui ei, orpuŋ miŋ tuk enim kin yi erik ngonmun. Ngok kin, en enim nge oŋ kis enim kin ek kend miŋ,

enmin ni piik ka piik ełmin.
 14 Ei yi mił, en enim nge ningił ei, se andpi kin, wu amb ngunduk oł kis ełmin ei, nga en enim ningił ełe, oł kis erngii oł ei nge si kindmba pinerim mon. Nga wu kombur noman dinga pinalim wumb ei kin, ek ka nik kin, oł kis erngii nge, yi ku ełmin. Nga en enim nge noman ei, kan bun bun sik enmin oł ei nge, ok andan tok ngołmun. Ba Gos eim wumb ombu nge, am to kis mendpił, er poru nimba. 15 Wumb ei Gos nge andłam kun ka oł ka ełe buł ngok si kindik kin, en enim wulu pang kin, tuk oł kis kanim kanim erik andiłmin. Andik kin, wumb en enim Biyor nge kingam Beilam eim, oł kis ełim mił ekii siłmin. Nga eim oł kis erpi kin, oł kis kumep sipi kin, nga eim noman ngołum mił yi ku elim. 16 Ba kung dongkii ei, ek tingnałim mon; ba kung dongkii endi, wumb ek tanginmin oł yi mił tangpi ek nipi kin, Beilam ngopu ek ngum. Ngopu kin, eim oł kis elim ełe nge piipi kin, kung dongkii ei, wu ek ni tor kindiłim wu ei nge, oł ermbarim ełe nge, ondu ngum.

17 Wumb ei nge ombu, noł tukpu ełe, noł mani tukpu ełe mulaliłim yi mił mołmun. Molk kin, nga wumb ei kupu kuru mił, konu pop owundu topu kin, pop to orung orung kindnim yi mił elim. Erang kin, Gos eim konu emii owundu kis endi, er sim salim ei, am emii owundu

pałim ełe pungii nge, konu ei salim. 18 Wumb ombu nge, ek dinga wii nik kin, ek mong pinalim mił, ek kis ninmin. Nik puk kin, wu kombur kin oł kis erngii nge noman kin ei, sikir tonu wang kin, nga puk amb eipi eipi ngunduk kin, ngenj ełe, oł kis kanim kanim ei nge, noman to piik enmin. Erik kin, oł kis ełe nge erik kin wumb kombur pe mendpił oł kis ei nge, si kindik kin, tuk puk mołmun. Molk kin, ei torung wumb kin, to tor singii nge enmin. 19 Wumb kis ombu, en enim ek dinga nik yi ninjing. Epi endi enim noman ełe ermin ni piik enmin epi ei, kaplı ondu ngunermbarim mon. Enim wii mił mułngii; ba wumb ombu en enim, bok tok kin andłam kis ełe pungii oł ei nge, kongun wumb mił er andiłmin. Ei yi mił; pe epi endi wumb endi, to mani kindim kin wu ei, eim to mani kindim epi ełe nge, eim epi ełe kongun wu mił mułmbarim. 20 Yi mił keimi, wumb en enim Owundu nge sinim sipi orung nga simba nge, Jiisas Krai kin noman ka ei, sinmin noman ka ełe nge, en enim tungu puk kin, mei ełe epi penj mołum ei, si kindinmin. Nga oł ei, nga demb nim kin, nga oł kis ełe nge, en enim kan ngopu mondnum ei, yi minj molk pungii. Puk kin kumb se, oł kis ambił gii nim kin, ei wumb kis mił mułngii. Ba nga ekii se, oł kis nga ambił gii nim kin,

ei am kis mendpił mułngii. ²¹ Pe nga en enim Gos nge oł kun ka ełmin oł ei, pii kun enarik enjing kin, ei kapłi ni piininełangin. Nimbił erang, pe nga andłam ei nge piik kin, oł kun ka lo ek ei mił sinjpin ni piıłangin. Ba en enim oł ei nge, buł ngo poru ninjing. ²² Oł ei ek ekin endi, en enim kin tonu om ei, Gos oknge ek keimi mendpił endi yi ninim. “Owu ei eim nge mek si mundum konu ei, nga orung ba nge pum.” Nga Gos oknge ek keimi endi yi ku ninim, “Kung endi, eim noł was ka er om; ba nga pupu kin, noł oi ełe pepi kin ak mak enim.

3

Keimi Mendpił Owundu Orung Omba

¹ Enim na nge wumb puł mendpił, na nga pipe ei połup kin, enim kin kindind. Kindip kin pipe tał kindinj ei, en enim nge noman keimi to konj kindik kin, noman tuk konj simba. Ełe nge enim noman nga to piingii. ² Yi erang kin, en enim molk kin, ek ei noman to piingii! Piik kin, ek ei, oł ekii se tonu omba ni, na ninj mił, ek ei piingii! Piik kin Gos oł ekii se ermba ei nge, piik niłmin, wumb ei Gos ek yi mił ni tor kindinj. Kindip kin, pe Owundu kin sinim paki tołum wu ei nge, lo ek en enim Gos nge ek se andiłmin wumb ek ningii ei, piimin ku. Piipi kin, en enim yi ku noman to piingii! ³ Kumb se en enim

ek ei pii kun erngii! Ekii se muł mei poru nimba kunum ei, wumb enim kin ek buł morung nik enmin wumb ei, ok en enim nge noman ngenj ełe, ekii sik erngii. Ba en enim ek buł ambilk kin yi ningii. ⁴ Nik kin ek dinga nik yi ningii. Nik kin, ei ek nipi, nga orung omba min, da ninjing? Pe eim jili mołum? Ya onanim; ba ok kupenjpin noł molk kulk ei, moł wangin kin pe sinim mołmun. Mołamin kin, epi sałim ei, ok sirim mił sałim ei Gos eririm. ⁵ Erang kin, en enim noman ełe epi ei piik kin, kanik erngii pinalim. Pinerang kin, ok Gos neng kin, gupu mułang je kupu muł pirim. Peng kin nga mei ei, tuk noł ełe tonu opu kin, ei mei pirim. ⁶ Ba Gos eim ek yi neng kin, noł tonu om ei noł owundu mei ełe tonu om. Opu kin, mei orung orung pei pirim ei to kis eririm. ⁷ Erang kin, Gos ek ei mendpił neng kin, muł mei tał pe mołmbuł ełe dup tonu omba ni, kui er mołmbuł. Molkuł muł mei ei, kos piimba kunum nenj ni kui er mołmbuł ku. Nga wumb Gos kin buł ngołmun wumb oł kis ełmin ei Gos kos owundu piimba kunum ełe wumb oł kis enjing wumb konu kis ełe am pungii. ⁸ Ba na nge wumb puł mendpił; enim epi ei, endeim mendpił si kindnarik kin noman to piik mułngii! Molk kin, Owundu eim piinim kunum endeim ei, kung ngii 1000 pei mił ni piinim. Nga kung ngii

1000 pei ei kunum endeim mił ni piinim. ⁹ Gos Owundu eim ek ni pendrim mił, tonu omba ełe nge ei, taki taki nipi pindneririm mon. Yi mił, wumb kombur kongun mon mon kindpi kin enim ni piinmin, ei mon! Eim yi piinim; wumb endi am punerngii ni pendrim palim. Gos eim noman ełe yi piinim ei, wumb am pei, noman to ak tok kin, yi erngii ni piinim. Yi mił Gos Owundu enim kin piipi kin, eim am kunum kinan olt mił, kui er mołum.

Muł Mei Tał Poru Nimba Kunum

¹⁰ Gos Owundu nga orung omba kunum ei, epi waning wu mił omba ei, sinim pii kun enermin! Enarpin mułmun kunum ełe, muł ełe bultu owundu nipi kin am ba. Pang kin, nga epi kembis kembis ei am dup no poru nimba. Nipi kin, nga mei ełe nin, epi er mundngii epi ei, yi ku, dup nopu poru nimba. ¹¹ Yi mił erang kin, epi ombu yi mił erpi kin, poru nimba. Nipi kin, enim wumb ombu, er mołmun mił nenj? Pe enim oł kun ka erik kin, Gos nge oł ka wii ei erik ekii sik mułngii! ¹² Ełe nge, enim Gos nge oł ei erik kin, Gos orung omba kunum ei, kui er mułmun! Mołpun kin, Gos nge kongun dinga erik kin, Gos orung omba kunum ei sikir tonu wangli ningii! Nik kin, kunum ełe dup opu kin, tonu muł ełe, nopu poru nimba. Nga dup muł dinga wii erang kin

eim epi kembis kembis epi dup nang kin, epi ombu opu noł mił ermba. ¹³ Ba Gos eim ek yi nipi kin muł mei konj tał ermbii ni pendim mił, yi ermba. Erpi kin, nga konu konj ełe Gos eim nge oł kun ka ei, minj pep mułmba. Mołpu kin, sinim oł ei nge, ei tonu omba ni kui er mułmun! ¹⁴ Yi mił erang, na nge wumb puł mendpił enim epi ei nge, omba ni kui er mołmun! Mułangin kin, pe enim am ka wii molk kin, oł kun ka dinga erik kin, nga orpuł ni epi kis endi enim kin pinermba mon! Enim Gos kin noman ende sek kin noman emin mułngii. Molk kin, nga ekii se Gos enim kenmba kunum ei enim kun ka mułngii! ¹⁵ Nga Owundu eim sinim kin wiik topu kin, kui erpi kin, sinim kin taki taki erpi mołum. Yi mił erang, enim piingii ei, Gos sinim sipi orung simba er mołum ełe nge, sinim piipin mułmun! Mołpun kin, Gos eim noman ka ei, sipi kin, sinim enginpin Pol ngurum. Ngang kin, nga Pol eim ek yi nge mon połpu kin, enim ngurum ku. ¹⁶ Keimi Pol eim nge oł ombu pei epi ei nge ku, ek nipi ngołum. Ngopu kin, ek kombur ya mon ełe palim ei, kun ka molałmin wumb ei, en enim kongun dinga erik epi ei singii palim. Peng kin, en enim Gos nge ek ka ei, nik kin, nga ek kanim eipi eipi ombu nge ek ei, niłmin wumb ei nge, en enim am pungii. ¹⁷ Na nge wumb puł mendpił,

enim ok piik poru ninjing ei,
oꞑ ombu epi ei, ekii se tonu
omba. Yi miꞑ erang kin, en
enim kan kun erik kin, tep ka
wii erik muꞑngii! Mon pim
kin, wumb enim noman to
eipi eipi kindngii. Kindangin
kin, wumb lo ek ekii sinarik
kin, ek kanim kanim nik
erangin kin, enim nga dinga
angk mulerngii mon! ¹⁸ Ba
enim sinim nge Owundu nin,
sinim sipi orung simba wu,
Krais Jiisas nge noman ka
ngolum wu ei nin, noman ka
wii mendpiꞑ ei kin, wumb
dinga miꞑ tonu ok muꞑngii!
Pe nga Krais eim kin tiꞑang ka
wii nin, embe Owundu ambil
tonu kindpin kin, akip nin,
nga ekii se kunum kunum
ouni, am pepi ba ku! Ei
keimi!

Jon Mon Kumna Połpu Gos Wumb Kin Kindim

*Konj Kunum Kunum
Mołum Pulwu Ei Krai*

¹ Sin Jiisas nge er se endim wumb mon ei połpun kin, enim ngonmun ei, konj kunum kunum ek Pulwu Jiisas Krai eim kumb ok kunum kunum mułum. Mołpu kin, sin eim ek nim piinjpin. Piipin kin, eim sin sinim ningil ele kenjpin ei, keimi sin eim mendpil kenjpin kanpin kin nga si sinim angil ele eim ngenj ei embilnjpin ku. ² Nga konj kunum kunum mołum pulwu Jiisas Krai ei, eim peni ele wang kin, sin sinim kenjpin kin, nga eim ek ka piipin kin, enim kin noman konj kunum kunum mołum ek ei, ni tor kindinjpin. ³ Kindpin kin, sin Krai eim kin ek nipin kin, peni ele kindinjpin ei, sin kanpin kin, nga piipin enjpin epi ei, pei nipin kin, enim kin ngonmun. Ngopun kin sin yi ku, enim kin pei kun ka pepin mołpun kin, noman dampiltpin se ende kindpin kin, Erinjpin Gos kin, nga eim kingam Jiisas Krai kin, noman ende sepin mułmun. ⁴ Nga sin mon ek ei połpun kin, enim ngonmun ei, sinim pei noman ka seng mułmun ei, sinim nge noman ele piki tumba.

*Sinim Gos Nge Tilang Ele
Andpin Mołmun*

⁵ Pe sin ek ei, Gos nge kingam kin piipin kin enim kin ni ngupun. Ngumun ek ei, Gos eim tilang pulwu mołum. Mołum konu ei, emii endi, eim mołum konu ele, pepi mandi punanim mon! ⁶ Pe nga sinim mołpun yi nimin, “Sin Gos kin dambiltpin o ende punmun,” nimin; ba emii palim mił, ol kis kanim kanim ermin ei, sin sinim gupu ele, ek kend topun kin nga ol ende enmin ei, ek kend palim ku. Nga sinim ol kun ka keimi andlam ele andnalmin mon! ⁷ Ba nga sinim tilang enim mił, ol kun ka yi pepin mołmun ei, Gos eim tilang enim konu mołum mił, nga sinim enginjpin noł kin, dambiltpin o ende pupun kin, pepin mołpun andpin yi erpin mułmun. Mułamin kin, nga Gos kingam Jiisas miyem ele, kapli sinim ol kis kanim kanim kil ngopu kin, kunum kunum si kindimba.

⁸ Pe sinim yi nimin, “Sin noman tuk ele, ol kis elmin ol endi pinalim,” nimin ei, sin sinim kin ek kend topun ngonmun. Ngopun kin, nga ek keimi ei, sinim ekii sinenjpin kin, nga ek keimi ei sinim noman tuk ele, pinalim ku. ⁹ Ba pe nga, sinim ol kis kanim kanim enmin ol ombu ni, peni ele tor kindpin Gos ngunjpun kin, kapli Gos ol kun ka elim Gos, eim ol kis ombu pei, kil ngopu kin, si kindpi poru nimba. ¹⁰ Pe nga “Sinim ol kis kanim kanim

enenjpin," pa nimin ei, "Gos ek kend wu" pa nimin. Nga Gos eim ek keimi ei, sinim noman tuk ele pinerang kin, nga sinim ekii sinermin mon ku.

2

Jiisas Krai Ei Sinim Paki Tolum Wu

¹ Na mon ei pulup kin, enim kin ngond. Na Gos ek ka ninj ei, pii gii ninjing kangsi ambil molmun ei, Gos tilap ele molmun ei kin, ek nip kin, mon pulup ngond. Ei enim ol kis kanim kanim energii; ba wumb endi ol kis kanim kanim endi enjing kin, sinim nge molmun wu ol kun elim endi molum ei, Jiisas Krai ei kapli, eim nimba mił ei, dinga nip kin, Erinjpin Gos sinim kin ngumba. ² Sinim ol kis enjpin ei, Gos sinim kin popul sim kumep kis ei, Krai eim kolpu kin, Gos nge popul kis ei eim sim. Sipi kin, sinim nge ol kis mendpil mon; ba ya mani mei wumb ol kis pei enjing ei nge, ol yi mił erim.

³ Pe nga sinim Gos nge ek dinga ele ekii sinjpin kin, sinim pii pol tumun ei, sinim eim kin keimi piipin kanpin kin, pii pol topun molmun. ⁴ Pe wumb nii endi yi nimba, "Nanim eim pii pol toł" nimba; ba Gos eim ek dinga ele, ekii sinarpi nim kin, wumb ei eim ek kend wumb mendpil molum. Molpu kin, Gos ek keimi ei, eim kin pinałim mon. ⁵ Ba wumb nii endi, eim Gos ek

dinga ele, ekii simba ei, kapli Gos noman kultum ol ei erpi kin, kun mendpil kindpi palim. Peng kin, sinim pii pol tumun ele nge, sinim Gos kin dambiltpin ende pupun kin eim nge wumb molmun. ⁶ Wumb nii endi, "Nanim Gos kin dambiltpi ende mol," pa nimba, ei eim kapli, Jiisas Krai kongun erpi pepi, molpu pum mił, yi mił ku, wumb ei eim yi ermba.

Ek Dinga Konj

⁷ Nanim nge wumb pul; ek dinga ei, na pulup nip kin, enim kin ngond ei, ek konj endi mon; ba enim ek dinga oknge ei, enim ok piik sik erik ek dinga ei, enim ok ek dinga ei piik si kindik kin piik poru nik. ⁸ Nik kin, nga ek dinga ele na polup kin, enim ngond ei, ek konj endi palim. Peng kin, ek dinga konj ei, ek keimi ei Krai nge ol kun ka elim ol ei nin, nga enim enmin ol kun ka ei nin, sin kenjpin ku. Nimbil erang emii pim ol kis ei, si kindpi punum. Pang kin, nga ol kun ka keimi ei, pe tilang erang kin, ol ei peni ele onum.

⁹ Wumb nii endi, eim yi nimba, "Nanim tilang enim ol kun ka er mol," pa nimba; ba eim angim kin noman kis pii ngopu kin, yi ermba ei, eim ol kis emii palim konu ele piram molpu andpi kin, akip yi ku, konu ele piram er molum. ¹⁰ Pe nga, wumb nii endi, eim angim noman ngolum wu ei, eim tilang kun

ka konu eŕe moŕum. Moŕpu kin, nga eim tiŕang kun ka konu eŕe piraŕ moŕpu kin, kapŕi oŕ kis min epi endi eim kin pinerang kin, kapŕi eim min wu eipi endi, bok tok kin oŕ kis endi erngii ei, pinaŕim mon. ¹¹ Ba wumb nii endi, eim angim kin noman kis piimba wu ei, eim emii pim konu kis eŕe piraŕ moŕpu kin andpi punum. Pupu kin, eim konu jŕi miŕ ba konu ei, eim kan kun enerim. Nimbil erang emii pim konu oŕ kis ei je erpi kin, eim ningil eŕe to tumbun miŕ mundang kin, eim emii konu eŕe andpi er moŕum.

¹² Na mon ei poŕup kin nanim kangi ambil noŕ enim kin ngond. Nimbil erang enim oŕ kis kanim kanim enjing ombu, Kraiŕ Jiiŕas nge embe eŕe, enim oŕ kis ei, eim kil ngopu si kindpi, poru nim. ¹³ Na mon ei poŕup kin, enim ernjing kin ngond. Nimbil erang enim Jiiŕas piinmin ei, eim kumb ok kumna kin multum ei, pe piraŕ moŕum ku. Na mon poŕup kin, enim wu kangi wu kin ngond. Nimbil erang enim dinga peng kin, wu kis Seisen kamb mani kindik kin, enim dinga angk moŕmun.

¹⁴ Na mon poŕup nip kin, enim kangil ngond. Nimbil erang enim Erinjpin puŕwu eim pii poŕ tok moŕmun. Na mon poŕup nip kin, enim ernjing ngond. Nimbil erang enim Jiiŕas kumb ok kumna multum ei, pe piraŕ moŕum ei piinmin. Nga na mon

poŕup kin enim wu kangi wu ombu ngond. Nimbil erang enim dinga angk moŕmun. Molk kin, Gos ek ka enim noman tuk eŕe pepi moŕum. Moŕpu kin enim dinga peng kin, Seisen wu kis kamb mani kindnim.

¹⁵ Enim ya mei eŕe pii gii ninenjing wumb nin, mei oŕ kanim kanim eŕmin oŕ ei nin, enim noman kulerngii mon! Pe nga wumb nii endi mei eŕe pii gii ninenjing wumb nin, mei oŕ kanim kanim oŕ ei, noman ngum kin, wumb ei Erinjpin Gos kin noman kultmun oŕ ei, eim kin pinerim mon. ¹⁶ Yi miŕ, pii gii ninenjing wumb oŕ kanim kanim pei eŕmin oŕ ei nin, nga epi oŕ kis kanim kanim simin nik noman palim ei nin, nga wumb kanik kin simin ni piinmin oŕ ei nin, nga epi kanim kanim mei eŕe saŕim ei wumb en enim nilkeng sinmin ku. Epi kanim kanim ombu ei, Gos kin tonu onanim mon; ba epi ombu pei, ya mei eŕe wumb nge noman eŕe tonu onum. ¹⁷ Nga mei eŕe wumb nin, nga epi kanim kanim wumb simin ni piinmin epi ombu ei, am pupu poru nimba; ba wumb nii endi, Gos nge noman enim epi ei enjing kin, kapŕi enim konj kunum kunum molk pungii.

Kraiŕ Nge Opu Orung Wu Kis Endi Omba

¹⁸ Nanim kingnan ambilan noŕ; sinim muŕ mei poru nimba kunum ei, mandi enim. Nga enim piik enjing

ni, Krajs nge opu orung wu kis endi omba. Yi mił peng kin, Krajs nge opu orung wu kis pei peni ele tor onmun ei, wumb ombu kanik yi enmin. Erik kin, sinim piinmin ei, muł mei poru nimba kunum ei, mandi erpi poru ninim. ¹⁹ Yi mił, opu orung wumb ombu sin nge pii gii ninjing wumb tilap ei, ende mił mon. Yi peng kin, opu orung wumb ombu sinim kin si kindik punjung. Puk wumb ombu sinim nge tilap ende pilang kin, kapli sinim kin tep to mułulamin; ba en enim si kindik punjung ei, pangin kin, sinim piinmin ei, wumb ombu sinim nge tilap ende mon.

²⁰ Ba Krajs enim kin Gos Gui Ka bein tang kin, nga pe enim pei ek keimi piik poru ninmin. ²¹ Na enim kin mon konj endi polup kin, enim ngonand mon. Nimbil erang enim ek ei, piinalmin ele nge mon; ba enim ek keimi piilmin. Piik kin, nga ek kend endi, ek keimi kin tor onalim mon ni piilmin.

²² Wumb nii endi, ek kend tolum wu mołum. Mołum wu ei, "Jiisas ei Krajs Gos kindim wu mon," pa nimba wumb ei, eim ek kend tolum wu mołum. Mołum wu ei Gos kingam Jiisas kin ouni buł ngopu kin, ek ningil ei, ekii sinarpi kin, Gos kindim wu Krajs nge opu orung wu mołum. ²³ Pe wumb nii endi, Gos kingam kin, buł ngopu ekii sinanim ei, yi ku Erinjpin Gos kin buł ngopu kin ekii sinanim ku. Nga wumb

nii endi, Gos kingam kin pii gii nipi kin ni tor kindnim ei, eim Erinjpin Gos kin pii gii nipi kin ni tor kindnim ku.

²⁴ Enim ok piinjing ek ka piik kun erik mułngii! Enim ok piik ek ka ei piram ambil gii nik kin, pii gii nik, mulnjung kin, kapli yi mił ku, enim Erinjpin Gos kin eim kingam Jiisas kin dambiltik se ende pu molk kin, pungii. ²⁵ Nga Krajs eim ek dinga ni pendrim mił yi ninim, "Enim noman konj kunum kunum mułngii ei nge ngumbii," pa nirim.

²⁶ Na mon ek ei polup kin, enim kin ngond ei, Jiisas nge opu orung wumb ei, enim kin ek kend tok ngok ol kun pinalim mił erngii. ²⁷ Ba Krajs, eim nge Gui Ka enim kin bein topu ngum ei, eim enim kin noman tuk ele tep to mołmbuł. Pe nga enim wumb epi eipi endi enim andan topu kin, yi enermba mon. Yi mił erang, Gos Gui Ka enim kin epi kanim kanim pei andan top ngonum. Ngang kin, sin noman tuk ele ni piipin kin, Gos Gui Ka eim andan tonum epi ombu ei, ek keimi kun mendpil palilim. Pepi kin nga ek kend endi pinalilim mon. Yi mił peng kin, Gos Gui Ka enim andan tum epi ombu, ekii singii. Sik kin Krajs kin dambiltik se ende pu molk kin pungii. ²⁸ Nga pe nanim kingnan noł; enim Krajs kin dambiltik se ende pu molk kin ekii sik erngii. Eranjin kin, sinim noman dinga

sik erik molk kin, kunum eġe, Kraiſ eim orung omba kunum ei, ſinim ſingambil peng kin, nga koi erpin yi enenmin mon! ²⁹ Nga enim piinjing kin, Kraiſ eim wu kun ka mendpiġ muġum kin, kapli enim yi miġ keimi ni piik kin, wumb endeim endeim ni pei oġ kun ka mendpiġ enjing kin, kapli wumb ei, Gos nge kingam noġ muġngii.

3

Gos Nge Kangi Ambil Not

¹ Enim piyei! Sinim Erin-jpin Gos ſinim kin noman ka owundu ngoġum. Ngang kin, ſinim kin noman ka ngopu ei, owundu mendpiġ ngoġum. Yi erang kin, ſinim eim kangi ambil noġ moġmun. Keimi ſinim Gos nge kingam ambilam noġ mendpiġ moġmun. Ba mei eġe pii gii ninenjing wumb ei, Gos kin kanik kin pii kun enarik moġmun. Pii kun enarik kin, yi ku, ſinim kin kanik kin, pii kun enaġmin mon ku. ² Nanim angnan noġ; pe ſinim Gos nge kingam ambilam noġ moġmun; ba ekii ſe ſinim wumb muġmun miġ ei, ſinim pii kun enanmin. Ba ſinim piinmin ei, Jiisai eim orung omba kunum ei, ſinim eim keimi kenmin. Kanpin kin, nga eim muġmba miġ ei, ſinim yi ku muġmun. ³ Nga wumb nii endi Kraiſ eim orung omba ni kui er piipi muġmba wumb ei, eim kapli kun ka mendpiġ muġmba. Moġpu kin, Jiisai eim kun ka mendpiġ moġum miġ ei,

yi ku muġmba. ⁴ Wumb nii endi, oġ kiſ kun pinaġim miġ ermba wu ei, Gos lo ek eġe paġim miġ, ekii ſinarpi kin, lo ek ei to puġpeġ to kindim. Oġ kiſ enim wu ei Gos lo ek eġe ei to tor kindnim. ⁵ Enim piinmin ei, Kraiſ eim opu kin, wumb oġ kiſ ei kil ngopu ſi kindimba nge orum. Orum ei, Kraiſ eim oġ kiſ endi eim kin pineririm. Pinerang kin, Kraiſ eim kapli, oġ kiſ kil ngopu ſi kindimba. ⁶ Nga wumb nii endi, eim Kraiſ kin pii gii nipi kin, dambiltpi ſe ende pu muġmba wu ei, eim oġ kiſ kun pinerim miġ, endi enermba mon! Ba wumb nii endi, eim kunum kunum oġ kiſ eġim wu ei, eim Jiisai kinarpi kin, nga piipi poġ topu enaġim mon ku! ⁷ Nga nam kingnan noġ; enim wumb endi, kan wiik tangin kin, enim kin ek kend tok sipik, andġam kun ſinermba konu eġe ſipnerngii mon! Wumb nii endi, oġ kun ka paġim miġ, eġim wumb ei, eim kun ka mendpiġ moġum. Moġpu kin, eim Kraiſ eim kun ka mendpiġ moġum miġ ei yi miġ ku moġum. ⁸ Nga wumb nii endi, eim oġ kiſ, kun pinaġim miġ erpi moġum wumb ei, eim Seisen nge wumb mendpiġ moġum. Nimbil erang Seisen eim ok kumna kin, oġ kiſ kun pinaġim miġ eririm? Yi miġ erang, Gos eim kingam ya mani mei eġe orum ei, ei puġe yi miġ, Seisen kongun ei, to puġpeġ to ſi kindimba nge orum. ⁹ Nga wumb nii endi, eim Gos nge wumb

endi tonu opu mułmba ei, eim oł kis kun pinerim mił ei enermba mon! Nimbil erang Gos eim nge oł kun ka oł ei wumb ei kin, noman tuk ełe mołum. Mołpu kin, nga Gos eim arim kun ka mołum mił ei, eim kapli Gos kingam tonu opu kin, eim oł kis kun pinerim oł ei, nga kunum kunum enermba mon! ¹⁰ Ełe nge yi mił, ni piinmin ei, Gos nge kingam noł nii ombu mołmun. Nga Seisen nge kingam noł nii ombu mołmun ku. Kapli wumb nii endi, eim oł kun ka mił enałim ei, eim Gos nge kingam mił molałim mon ku. Nga eim angim noł noman kularpi kin, yi ermba wu ei, eim Gos eim nge kingam molałim mon ku; ba Seisen nge kingam wumb mendpił mołum.

Wumb Endi Kin Noman Kultmun Oł

¹¹ Yi mił ek ełe nge, kumna mendpił kunum ei, enim ek ei piik enjing mił ei, sinim wumb endi noman kultmun oł ei, nga wumb ei sinim kin, noman kułangin yi ermin. ¹² Nga sinim kapli Andam kingam Kein eririm mił, sinim yi enermin mon! Eim Seisen nge wu mołpu kin, eim angim mendpił to kundrum wu ei, eim oł kis mendpił eririm. Nimbil erang Kein eim angim mendpił Eipel to kundrum? Nimbil erang eim eririm oł ei, kun pineririm; ba eim angim nge eririm oł ei, kun ka pirim. ¹³ Yi mił nanim angnan noł; wumb

pii gii ninenjing wumb ei, enim kin ek kis nik kin, opu orung erik yi erngii ei, enim noman to piinerngii mon! ¹⁴ Yi mił sinim ni piinmin ei, sinim wumb kułii konu ełe si kindpin kin, nga sinim noman konj sinjpin. Nimbil erang sinim enjpin noł kin noman kułumun. Nga wumb nii endi eim wumb kin noman kułum wu ei, eim wumb kułii konu ełe mił piram mołum. ¹⁵ Nga wumb nii endi, eim angim kin ek kis nipi kin, nga eim noman kularpi ermba, wu ei, eim noman tukrung ełe, wu angim ei to kundmba mił pim. Pe nga enim ni piinmin ei, wu endi eim wumb to kondnum wu ei, eim noman tuk ełe kin noman konj kunum kunum sałilim ei, piram molałim mon. ¹⁶ Ełe nge yi mił, sinim ni piinmin ei, wumb noman kultmun oł ei, pułe yi mił pałim ei sinim piinmin. Nimbil erang, Kraiss eim noman konj sinim kin ngopu kin, ond peri ełe kułum. Kułang kin, pe sinim kapli, Kraiss enim oł ei mił ku, sinim enginjjpin kin, yi erpin kin, sinim noman konj ei, wumb kin paki topun ngumun. ¹⁷ Ba pe wu endi, eim mei ełe, epi kanim kanim pei seng kin, nga wu angim endi, epi sinerang mułmba wu ei, eim kanpi kaimb sipi kin, paki tunarpi yi ermba wu ei, eim Gos noman ngołum oł ei, nipe mił wu ei, eim noman tuk ełe piram pałim? ¹⁸ Yi

mił nanim kingnan noł mił mołmun! Sinim wumb noman kultmun pa ni gupu ele ni, mon ek yi ninermin mon; ba wumb noman kultmun, pa nimin ei, keimi pimba nin, nga oł keimi ermin yi ku ermin.

Pii Gii Wumb Gos Ningit Ele Gal Kulatmin Mon

¹⁹ Oł ele nge, sinim piinmin ei, sinim Gos nge ek keimi ele mołmun ni piinmin. Piipin kin, sinim Gos nge kumb ele angpin mołmun ei, sinim noman emin pei tonu wang kin, dinga pupun engmin. ²⁰ Pe nga, sinim noman tuk ele, sinim kin kos er ngopu erim kin, kapli sinim Gos kumb ele angpin kin, sinim noman emin sepin piipin mołmun. Yi mułamin kin, Gos eim owundu mendpił mołpu kin, tonu pupu kin, eim sinim kin noman tuk ele ngołum ku. Nga Gos eim epi kanim kanim pei piilim ku. ²¹ Yi mił angnan noł! Pe sinim noman tuk ele, sinim kin koș er ngopun yi enenjpın ni piim kin, kapli sinim Gos kumb ele engnim ele, gał kulermin mon; ba sinim kapli eim kii simba ei, sinim ek nipin orung kindmin. ²² Kindpin yi enjpın kin, eim ek dinga nim ele nge, nga eim noman ele pałim ei mił enjpın kin, kapli sinim nipe epi endi eim kin kii sinjpın kin, kapli eim sinim ngumba. ²³ Nga Gos eim nge ek dinga nim ei yi mił, “Sinim eim kingam Jisas Kraiss embe ele, pii gii nipin kin, nga sinim wumb

eipi eipi noman kultmun ei yi erngii mił,” pa ni Kraiss eim ek dinga nipi kin, sinim kin yi ni ngurum. ²⁴ Yi mił wumb nii endi, Gos eim ek dinga nim ek ei, ekii sik ninim mił erngii wumb ei, eim Gos kin dambiltpi se ende pu mołum. Mułang kin, nga Gos eim kin mołum ei, eim nge Gui Ka sinim kin ngopu kin, eim sinim kin kunum kunum mułang kin, sinim kapli Gos eim mołum mił pii poł tumun.

4

Gos Gui Keimi Endi Kin Gui Kend Endi Kin

¹ Nanim angnan noł mołmun. Pe wu kombur ok, enim kanik kin, ek endi yi mił ningii. Sin Gos nge Gui Ka sinjpın yi ningii ei, enim pii gii ninerngii mon; ba kumb se, enim kapli, ek ele kii sik, mok tok kin, kanik pii poł tungii ei, ek kun keimi ninmin gui ei, Gos kin onum min, ek kend tonmun. Yi mił erang, wumb pei kombur andik kin, ek kend tołmun wumb ei, oł ekii se tonu omba ni tor kindilmin wumb molk kin, ek kend kun pinałim mił nik kin, mei konu ele orung orung andik pułmun. ² Oł ele nge, enim ni piinmin ei, Gos Gui Ka ei ek nipi ngołum. Ngopu kin, wumb nii endi, opu kin yi nimba ei, “Gos eim kingam ya mani mei ele orum ei, eim wu keimi ngenj ele sinim pałim mił, yi ku pirim. Kapli, Gos Gui Ka ei, wu eim noman tuk ele mołum wu ei, Gos

ek keimi nipi tor kindnim.”
³ Ba nga wu nii endi opu kin, yi nimba ei, “Jiisas Kraias eim Gos kin mani mei ele opu kin, ngenj ele keimi pinerim,” pa nipi wu ei, eim Gos Gui Ka eim kin mulerim mon. Mularpi kin, wu ei Jiisas Kraias nge opu orung wu mołum. Mołpu kin, enim piinjing ek ei nge, ya mei ele tonu omba ninjing mił, pe ya mei ele, keimi mendpił tonu onum.

⁴ Ba nanim kingnan ambikan noł; enim Gos nge wumb tilap mendpił mołmun. Molk kin, ya mei ele, ek kend tok ni tor kindim wumb Jiisas nge opu orung wumb ei, dinga mołmun; ba Gos nge Gui Ka enim kin mołpu kin, dinga mendpił ngołum. Dinga ngang kin, enim Gos ek piim mił, ek kend niłmin wumb ei, to mani kindinmin. Nimbił erang, Gos Gui Ka enim noman tuk ele mołum ei, dinga mendpił mołum.

⁵ Wumb ombu ek kend tok niłmin wumb ei, pii gii ninenjing mei ele wumb molk kin, ya mei ele, ek kend tok pii gii ninenjing wumb kin, ngok enjing ei, piik er muljung. Nimbił erang ek ei nge pii gii ninenjing wumb pei mołmun ei, en enim ek kend tok niłmin ek ei piłmin. ⁶ Ba sinim Gos nge wumb tilap ele mołmun. Molk kin, pe nga wumb nii endi, Gos pii poł topu kin, pe nga sinim ek nipin ek ei, eim ekii simba ku. Pe wumb nii endi, eim Gos nge

wumb tilap ele mulerang kin, wumb ei yi ku, sinim ek nemin kin, ekii sinermba mon ku. Oł yi ernгии ei, sinim kapli, kanpin kin, pii poł topun erpin kin, wumb ei keimi, Gos Gui Ka nge tor orum min, ek kend tołum gui ni tor opu kin, sinim kanpin kin pii poł tumun.

Gos Eim Wumb Noman Ngołum

⁷ Nanim angnan noł; sinim kapli wumb eipi eipi endi kin noman kołpun yi ermin! Erpin kin, ei nimbił erang, noman kultmun oł ei Gos eim kin tor orum. Wang kin, wumb nii endi wumb noman kultmun oł ei, ermba wumb ei, eim Gos nge kingam mendpił mołpu kin, nga eim Gos pii poł topu mołum. ⁸ Wumb nii endi, eim wumb noman kultmun oł ei enanim ei, eim Gos pii poł tunanim mon ku. Nimbił erang Gos eim wumb noman kułulum pułwu mołum. ⁹ Oł ei nge Gos sinim kin noman kułpu kin, eim kingam endeim mendpił, ya mani mei ele kindang, opu kin, ond peri ele kołpu kin, sinim ngum. Ngang kin, sinim kapli konj kunum kunum sipin kin, mołpun bin ei, eim kin sinjpin. ¹⁰ Noman kułulumun oł ei, pułe yi mił pałim. Gos eim kumb se, sinim kin noman kultum. Kołpu kin, nga sinim eim kin, ekii se noman kułmun. Ba eim kumb se sinim kin noman kułpu kin, eim kingam Jiisas Kraias kindang kin, ya

mani mei eŕe opu kin, ond peri eŕe koŕpu kin sinim oŕ kis kun pinerim oŕ enjpin ei, Gos sinim kumep kis ei Kraiss kin kindang kin, Kraiss eim je sinim oŕ kis kil ngopu si kindim. ¹¹ Nanim angnan noŕ; Gos eim kingam endeim mendpiŕ kindang kin, mani mei eŕe opu kin, sinim kin kuŕmba nge om. Yi erang opu kin, Gos sinim kin noman kuŕpu yi erpi kin, sin sinim kapŕi wumb endi, endi ni noman kuŕang kin, yi miŕ ku eramin! ¹² Sinim wumb endi kapŕi, Gos kinanmin mon! Ba sin sinim endeim endeim ni, noman kuŕang kin, yi ermin ei, kapŕi Gos eim sinim noman tuk eŕe moŕum. Moŕpu eim sinim kin, kongun yi erang kin, wumb noman kultmun oŕ ei, am ka wii tonu wang kin, sinim noman tuk eŕe er muŕmba. ¹³ Oŕ eŕe nge, sinim piinmin ei Gos eim Gui Ka sinim noman eŕe tuk kindang kin, opu moŕum. Moŕpu kin, sinim kapŕi piinmin ei, Gos sinim kin noman tuk eŕe moŕum. Nga sinim eim kin dambiltpin se ende moŕpun kin, molk punmun. ¹⁴ Nga sinim kenjpin kin, wumb eipi kin ni tor kindpin kin, “Gos eim kingam mei eŕe mani kindang kin opu pendpi kin, mei konu eŕe wumb pei, sip orung simba nge om.” Opu kin, sinim ek poŕ ei, pe ek ni tor kindpin kin, wumb ngonmun. ¹⁵ Pe nga wumb nii endi, ek ni tor kindmba ei, eim “Jiissas Gos kingam endeim mendpiŕ moŕum,” nimba wumb ei,

Gos eim wumb ei kin muŕang kin nga wumb ei Gos kin moŕ mandi pupu kin moŕum. ¹⁶ Yi miŕ erang, sinim piipin kin, pii gii nipin ei, Gos sinim kin am noman mendpiŕ kultum. Koŕpu kin, Gos eim noman kultum puŕwu moŕum. Nga wumb nii endi eim wumb kin noman kultum wumb ei, Gos eim kin tep to muŕang kin, nga eim Gos kin tep to moŕum ku. ¹⁷ Oŕ eŕe nge pe Gos sinim kin tep to moŕpu kin, eim erang sinim wumb noman kultmun oŕ ei, kun ka keimi tonu onum. Opu kin, ei nge, ekii se Gos eim wumb mok topu kin, kos piimba kunum owundu ei, sinim kapŕi Gos kin, mund mong kulermin mon. Nimbiŕ erang, Gos eim wumb noman kultum miŕ, sinim ya mei eŕe mulnjpun kunum ei, Kraiss ei eim kin noman kuŕpun yi enjpin. ¹⁸ Yi miŕ erang, mund mong kultmun oŕ ei, ende tuk eŕe noman kultmun eŕe pep ende kindnaŕim mon. Ba Gos kin noman kultmun kun ka oŕ ei pepi kin, mund mong kultmun oŕ ei top tor kindnim. Kindpi kin wumb nii endi mund mong kulk muŕngii ei, Gos kin noman kultmun oŕ ei tuk eŕe, wumb ei kin, pinaŕim mon. Ba eim mund mong kuŕpu kin, Gos kos piipi kin wumb mok topu ermba kunum eŕe, noman to piinim ei, Gos kin noman kultmun oŕ ei tuk eŕe pinaŕim mon.

¹⁹ Sinim Gos kin noman kultmun ei, puŕe yi miŕ paŕim. Gos eim sinim kin kumb se

noman kultum. ²⁰ Kulpu kin, wu nii endi, eim angim kanpi kin, kan kis kaninim ei, eim kin noman kulermba ei, nga Gos eim kinanim ei noman kulmba mił nenj? Yi ermba mił pinałim mon. Pe nga wu nii endi eim yi nimba, nanim Gos kin noman kult, pa yi nimba; ba eim angim kin noman kulmba ei, eim ek kend wu, mendpił mołum. ²¹ Yi mił erang, sinim kin Krai ek dinga endi, yi mił nipi ngum, “Wumb nii endi, eim Gos kin noman kulum kin, nga yi ku, wu angim kin yi ku noman kulpu ngumba.”

5

Pii Gii Ninmin Wumb Ei Mei Ełe Wumb Oł Kis Kanim Kanim Ombu Kambik Mani Kindinmin.

¹ Wumb nii endi, Jiisas eim Gos kindim wu Krai ni pii gii nimba wumb ei, Gos eim nge kingam ambilam noł mendpił mołmun. Pe nga wumb nii endi, eim arim ei noman kulpu wumb ei, arim nge kingam noman kulmba ku. Yi mił ku, wumb endi sinim Erinjpin Gos kin, noman kulum kin, nga eim nge kingam kin yi ku noman kulpu ngumba ku. ² Oł ełe nge pe sinim piinmin ei sinim Gos nge kingam ambilam noł noman kultmun ni piimin? Piipin kin, kunum ełe, sinim Gos kin noman kulpun kin, pii gii nipin kin, nga eim ek dinga nipi ngum ei, ekii sipin ermin. ³ Yi mił erang, sinim keimi am Gos eim kin noman kulpun kin,

pułe yi mił. Kaplı sinim Gos ek dinga nipi ngum ek ei, sinim ekii sipin ermin. Erpin kin, nga eim ek dinga nipi ngum ei, sinim piipin kin, ek dinga ei, sinim kin embin pinermba mon. ⁴ Yi mił erang, kingam noł Gos nge mołmun pei ei, kaplı Gos eim ek dinga nipi ngum ei, ekii sik erngii. Erik kin, wumb oł kis kanim kanim ombu, kaplı kambik mani kindik kin, mei wumb oł kis kanim kanim ei, to tor kindik kin, si kindngii. Kindik kin, pe sinim Jiisas kin pii gii nipin kin Gos eim ek nirim mił ei, ekii sinjpin kin, sinim kaplı ya mei ełe wumb oł kis kanim kanim tonu omba ei, kaplı to mani kindmin. ⁵ Yi mił, wumb nii endi, kaplı eim ya mei ełe wumb oł kis kanim kanim tonu omba ei, to mani kindmba. Kindmba wumb ei, eim Jiisas eim Gos nge kingam mendpił ni pii gii nimba. Wumb ei, eim mendpił kaplı mei ełe, oł kis ombu, kaplı to mani kindmba.

Jiisas Krai Eim Mei Ełe Opu Kongun Erim Ek Ei, Ni Tor Kindim

⁶ Jiisas Krai eim ya mani mei ełe orum. Opu kin, eim noł pirim. Pepi kin, ond peri ełe kołpu kin, eim miyem ei bein turum. Topu ku, eim noł mendpił pimba nge onerim; ba noł pepi kin, ond peri ełe kołpu kin eim miyem bein turum. ⁷ Nimbił erang oł erim ełe, sinim piinmin ei, eim Gos nge Gui Ka oł kun keimi mendpił pułwu ei, eim

oꞑ ei ni tor kindrim ek ei keimi nipi moꞑum. ⁸ Gos Gui Ka ei kin, noꞑ pim ei kin, Jiisas eim nge ond peri eꞑe koꞑup kin, miyem bein tum ei kin, epi tekliki kei ombu, ek ende miꞑ keimi nik tor kindrimin. ⁹ Yi miꞑ, sinim wumb ninmin ek ei pii gii ninjpin kin, kapli Gos ninim ek ei pii gii nimin ku. Nimbiꞑ erang Gos ninim ek ei, ek dinga mendpiꞑ ei, eim ninim ek ei, eim kingam Jiisas kin ek ei nipi tor kindrim. ¹⁰ Wumb nii endi, eim Gos nge kingam Jiisas kin pii gii nim kin, eim kin noman tuk eꞑe pimba ei, Jiisas eim Gos kingam keimi ni piimba; ba wumb nii endi, Gos ek ninim ei, pii gii ninenjing kin, Gos eim nanim kingnan Jiisas pa nirim ek ei, ek kend tum ni yi piingii. Nimbiꞑ erang eim Gos eim kingam Jiisas kin nirim ek ei, pii gii ninenjing mon. ¹¹ Nga eꞑe nge, Gos eim sinim kin ni tor kindrim yi miꞑ nirim ei, Gos noman konj kunum kunum moꞑum ngurum ei, noman konj ei, eim kingam Jiisas puꞑwu ei, eim ngang kin sinim simin. ¹² Pe nga wumb nii endi, eim Gos nge kingam Jiisas kin pii gii nimba wumb ei, eim noman konj kunum kunum moꞑum ei, sipi moꞑum. Pe nga wumb nii endi, eim Gos nge kingam Jiisas kin pii gii ninermba wumb ei, eim konj kunum kunum moꞑum ei, wumb ei eim kin mulermba mon.

Moꞑum

¹³ Na mon ei poꞑup kin enim kin ngond ei, wumb nii endi, eim Gos kingam embe eꞑe, pii gii ninjing kin, kapli enim piingii ei, enim noman konj kunum kunum moꞑum ei sinjing. ¹⁴ Kapli pe sinim Gos nge kumb eꞑe, omun kunum ei, sinim tungu enanmin. Nimbiꞑ erang sinim keimi piinmin ei, sinim nipe epi endi, Gos nge noman paꞑim miꞑ, ekii sipin kin, kii simin ei, kapli Gos kom se piipi kin, ekii se eim sinim kapli epi ei ngumba. ¹⁵ Pe sinim pii gii keimi ninmin ei, eim piinim ni piimin ei, kapli sinim simin ni kii sinjpin kin, epi ei ngang kin simin. ¹⁶ Pe wumb nii endi, eim kinang pii gii ninjing wumb angim endi, oꞑ kis kun pinerim miꞑ endi erpi kin, dup konu kis eꞑe punermba miꞑ endi pim kin, kapli eim prei erpi kin, Gos kii seng kin, kapli Gos wumb ei kin paki top kin, sipi orung sipi kin, noman konj kunum kunum moꞑum ei, ngang simba. Ba wumb kombur Gos Gui Ka kin ek buꞑ ambilk ek kis ngungii ei, er sipipi kin dup konu kis eꞑe kindang kin, pungii er muꞑngii ei, na enim prei erik kin, Gos ngungii ei, na ninand mon. ¹⁷ Pe oꞑ kanim kanim kun pinalim miꞑ enmin oꞑ ombu ei, ei oꞑ kis ombu paꞑim; ba oꞑ kis kombur enmin ei, dup konu kis eꞑe punerngii miꞑ endi paꞑim. ¹⁸ Sinim piinmin ei, Gos nge kingam endi

tonu opu mułum ei, oł kis kun pinałim mił ei, kunum kunum enałim mon. Nimbil erang Gos nge kingam Jiisas wumb ei tep ka erpi, paki tang kin, pii gii dinga ni er mułmba. Yi er mułang kin, Seisen eim wumb ei kin mandi pupu ambilpi kin, to kis ermba pinerim mon.

¹⁹ Sinim piinmin ei, sinim Gos nge kingam noł mendpił mołmun. Mołangin kin, nga pii gii ninenjing wumb pei, en enim oł kis pułwu Seisen nge angil ełe molk kin, eim dinga ełe, kongun erik kin, andik puk mołmun. ²⁰ Nga sinim piinmin ei, Gos nge kingam ya mani mei ełe om ei opu kin, sin paki topu sinim noman ka wii ngang kin, Gos kin keimi mendpił pii poł tonmun. Nga sinim eim kingam Jiisas Kraiss eim kin dambiltik se ende puk mołmun. Nga yi mił ku, sinim Gos keimi eim kin dambiltik se ende puk mołmun. Mołpun kin, Gos eim Gos keimi mendpił; nga Gos eim konj kunum kunum pułwu mołum ku. ²¹ Nanim kingnan noł! Enim Gos kin pii gii dinga peng molk kin, enim ek kend gos kin mandi pu mulerngii.

Jon Mon Nga Endi Połpu Gos Wumb Kin Kindim

Jon Mon Endi Nga Pulum

¹ Mon ei men ngii pii gii ninjing wumb ełe, tep er peng erip moł wu ei, na Jon mon ei, połup kin enim ngond ei, men ngii amb endi kin, eim kingam ambilam noł mił mołmun ei, noman kult. Kułup kin na endeim mend-pił mon; ba wumb pei nii endi, eim ek keimi ei, pii gii ninim wumb ei, yi ku enim kin noman kultmun. ² Na enim kin noman kult. Nimbil erang ek keimi ei, sinim kin pałim, nga sinim kin kunum kunum pepi mołpu ba.

³ Erinjpin Gos kin, eim kingam Jiisas Kraiss sinim kin, noman ka ngonmbuł ei ni, nga noman kaimb silmbil oł ei ni, nga noman emin ngołmun oł ei ni, oł ombu pei sinim kin erangil kin, nga sinim wumb kin noman ngok oł ei ni, ek keimi oł ei er minj erik kin, yi er mułngii.

Ek Keimi Nin Noman Kultmun Oł

⁴ Nanim ka piip kin, kuru kanip piind ei, enim pii gii ninjing wumb kombur en enim, oł kun keimi ei, sin Erinjpin Gos ek dinga ninim mił ei, ekii sik yi enmin. ⁵ Pe nga na enim pii gii ninjing wumb kin, na mon endi połup kin enim ngunand mon. Nga ek dinga

konj endi nip ngunand mon ku. Ba kumna kin, ek dinga endi enim kin kii sip kin ngond ek ei, yi mił wumb endeim endeim ni noman kułang kin, yi mił erngii.

⁶ Nga noman kultmun oł ei, pułe yi mił, Gos eim ek lo dinga nipi pendim ełe, sinim piipin kin, ekii sipin mułmun. Mołpun kin, ek dinga ei, enim kumna kin, yi mił piinjing ei mił, enim kaplı wumb noman kultmun oł ei mił, yi erik mułngii. ⁷ Yi mił wumb kombur pei ek kend tok, kun pinalim nilmin wumb ei, sinim kin si kindik kin, mei orung orung ełe punjung ei, ende mułmun ei, en enim Jiisas Kraiss, eim wu mił ya mei mani ełe orum pa nik, yi ninalmin mon. Ninarik kin, wumb yi nge, ek kend tok ełmin wumb ei en enim Jiisas Kraiss nge opu orung wumb mołmun. ⁸ Yi mił, en enim kanik kun erik mułngii! Mon pim kin, enim kongun dinga enjing ei wii mił punermba; ba enim kongun dinga enjing nge kumep ka Gos ngang kin, kaplı singii. ⁹ Nga wumb nii endi, eim Jiisas Kraiss ek ka ei ambil gii ninarpi, si kindipi kin, am ernding pupu ermba wu ei, eim Gos kin tep to mulermba. Ba wumb nii endi, eim Jiisas Kraiss eim ni andan topu ngum ek ei, ekii sinjing kin, kaplı wumb ei Erinjpin Gos kin, eim kingam Jiisas kin, tep to mułngii. ¹⁰ Pe wumb nii endi, Kraiss nge ek ka ni tor kindnermba wu ei, enim ngii konu ełe

nirik sinarik kin, nga or pii nik, yi enerngii mon. Pe nga yi ninerngii, "Noman emin nim kin pengli," ninerngii mon ku. ¹¹ Pe wumb nii endi, eim noman emin nim kin pendpi kin, nga oi a nip, yi ermbe wumb ei, eim wumb ei, ol kis elim mił ei, ol kis elim mił ei, eim kin tep to mułmba. ¹² Pe na epi kanim kanim ek kombur pei nga na nip ngumbii end; ba ei pipe nin, noł triindi ele, pułup kin, ngunermbii; ba nanim piind ei, enim kin op kanip kin, bii ni piind. Piip op kin, endeim endeim ni kanip nimbii. Nemb kin, sinim pei pupun opun kin, ka piimin ei, tonu owundu opu pimba.

¹³ Pe Gos to tonu kundang pii gii ninjing wumb ei, nge kinganim noł ya mołmun wumb ei, enim kin ek ka nik, "Ka mułei!" a nik enmin.

Jon Mon Ekii Se Połpu Gos Wumb Kin Kindim

*Pe Jon Mon Endi Nga
Połpu Kindim*

¹ Mon ei men ngii pii gii ninjing wumb tep er peng er moł wu ei, na Jon, wu Gaiyas, na noman kułup ngoł ei kin, mon ei pułup ngond.

² Nanim wu puł mendpił; na yi nip piind ei, wumb kin nim epi kanim kanim nimin kin, pei kapli ka mołun yi ni piind. Nga na ni piind ei, ninim noman tuk ełe ka seng mułun kin, yi mił ku, ninim ngenj ełe ka seng kin mulnjii.

³ Yi mił na nanim ka mendpił piinj kunum ei, wu enginjpin kombur na kin ok pendik kin, ek yi ni tor kindnjing; "Nim ek keimi ninim mił, ekii sikin kin kongun dinga erkin kin, nga ek keimi nin mił, ninim yi ku oł kun ka erkin kin, no pekin mołun," pa yi ninjing. ⁴ Nik kin, epi eipi endi oł yi mił erang kin, na pe ka piind oł ei mił, na piinermbii mon. Piinarip kin, nanim ek keimi nin, pii gii ninjing kingam noł ei, ek keimi ninim mił yi ku, en enim oł kun ka ekii sik kin, no pek mołmun.

*Geyas Eim Embe Tonu
Pum*

⁵ Nanim nge wu puł mendpił; nim kongun keimi ka

erkin kin, sinim nge enginjpin noł paki tokun, yi en ei, pii gii ninjing wumb ei, kumb ningił kan poł tunen; ba nga nim paki tun. ⁶ Tokun kin, en enim pii gii wumb kułou tunjung wumb ya ełe ok pendik kin, nim en enim kin, en oł ei mił, ni tor kindnjing. Kapli, nim am en enim andłam ełe, ok pungii ei yi ku, andan tokun eran kin, Gos kanpi ka pimba oł ei, yi ku enjii. ⁷ Yi mił erang en enim andłam ełe, andik punmun ei, Jiisas Kraiss nge kongun erngii nge punmun. Puk kin, nga torung wumb mołmun ei, epi ngok kin, paki tok erngii ni, yi piinałmin mon! ⁸ Kapli pe, sinim pii gii ninjpin wumb ei, kapli Gos kongun wumb ombu paki topun kin, kan kun erpin se mułmun. Mołpun yi enjpin kin, sinim kapli en enim ek keimi ełe, kongun ei, ende kindpin enmin mił, sinim oł yi enmin ełe, kongun yi ku ermin.

*Diyosrepiis Kin Diimiis-
riyas Enim Kanik Kun Erik
Mułngii*

⁹ Na mon osii endi ok połup kin, men ngii pii gii ninjing wumb mołmun wumb ei kin kindinj; ba Diyosrepiis eim, wu num mołpu kin, wumb ombu tep ermbii ni noman to piirim. Piipi kin, ya na ek ninj ei, eim ekii sinałim mon. ¹⁰ Yi mił pe na enim kin ombii kunum ei, op kin, eim epi kis kanim kanim erim ei mił nip, peni ełe ni tor kindmbii end. Pe eim sin

kin am kis nipi kin, nga eim ek kend kun pinałim, yi nipi elim. Erpi kin eim, oł yi elim ei, am kaplı enałim. Nga wu angim noł kombur ongii ei, "Onmun," a nipi kin, enim sipi kin, paki topu enałim mon ku. Nga wumb kombur wu ombu sik kin, paki tok ermin ni erngii ei, "Mon!" pa nipi kin, nga "Enim yi enerngii," nipi kin, nga men ngii ełe, "Enim kaplı tuk on-erngii, enim si kindik kin tor pei!" pa niłim ku.

¹¹ Nanim wu puł mendpił; nim oł kis kun pinałim mił ei, ekii sinenjii mon, ba oł kun ka pałim mił ekii sikin enjii. Wumb nii endi, eim oł kun ka pałim mił elim wumb ei eim Gos nge wu mułmba. Nga wumb nii endi, eim oł kis kun pinałim mił, ekii sipi ermba ei, eim Gos endeim kinanim mon!

¹² Diimiisriyas eim kongun enim, "Nim nga oł ka enim," pa ni wumb pei yi ninmin. Nga ek keimi pim mił, eim piipi kin, ekii sipi kin oł kun pim mił kunum kunum er mułum. Mułang kin, nga sin pupun kin, kanpin enjpin mił, nipin tuk ku kindinmin. Nga nim piinjii ei, sin ninmin ek ei, keimi pimba.

¹³ Na ek kanim kanim pei enim kin nimbii ni piind; ba nanim pipe ełe ni noł triindi ełe, połup kin ngunermbii mon. ¹⁴ Na enim kin op kin kenmbii ni piind. Wamb kin, kaplı sin sinim kin mendpił ek nipin piimin.

¹⁵ Noman emin ei, enim kin pengli! Ninim nge wumb puł nin, kand si nołum wumb ombu, nim kin, "Ek ka," nik kindmin. Nga sin nge wumb puł nim kand si nołum wumb ombu kin, ek yi ku, nikin ngunjii.

Jus Mon Endi Połpu Gos Wumb Kin Kindim

Jus Pułum Mon Ei

¹ Na Jiisas kin ekii sip kin, eim nge kongun wu mołup kin, nanim Jeims nge angim moł. Na mon ei połup kin, wumb ombu Gos eim wii topu “Nanim kin ekii sik nanim nge wumb mułngii,” pa ninim, wumb ei kin nognd. Ngop kin, wumb ombu enim, Erinjpin Gos nge noman ngołum oł ei nge, pi-ram mułangin kin, nga enim Jiisas Kraiss eim angil ele tep ka erang mołmun.

² Pe Gos eim kapli enim kin kaimb sipi kin, nga eim erang enim noman tukrung emin ka seng kin, nga eim am enim kin noman kułpu ngołum oł ombu ei, enim kin pei mendpil tonu opu pengli!

Gos Nge Ek Ka Opu Orung Wumb

³ Na angnan noł mendpil, nanim enim kin noman to piip kin, mon pułmbii ni piinj mon ei, pe puls. Puls mon ei, Gos eim sinim si orung simba ei, pe na mon ei połup kin, enim kin ngond. Na nemb enim paki tang kin, enim nge pii gii ei ambil gii nik dinga kindik kin wumb ek kend tok kun pinalim mił nik kin, andan to ngołmun wumb ei kin kan kun erik mułngii. Mol k kin, kunum endeim mendpil

Gos eim sinim pii gii wumb pei kin ngum pii gii ei, tep ka erpin kin dinga kindpin kin, pii gii ei ambil gii ni mułmun. ⁴ Nanim ek ei mił nip ngond ei, nimbil erang wumb kombur ek kend kun pinalim wumb ei koi erik mol k kin, en enim, enim kin tep to mułmun. Mol k kin en enim oł kun pinalim mił erngii ei, sinim Gos nge noman ka ngołum oł ei kin en enim to eipi eipi kindik kin oł eipi endi ełmin. Erik kin, en enim oł kis kanim kanim ngenj noman kuł ngumba ni piik ełmin. Erik kin en enim sinim Jiisas Kraiss Owundu sinim tep er mołum Owundu ei, en enim buł ngok kin yi ełmin. Kumb ok Gos nge ek ka si, ni tor kindpi kin yi nirim. Wumb oł kis ełmin ełe nge Gos kos owundu simba kunum ei en enim kumep kis singii ei sim salim. ⁵ Pe nga na enim nemb piingii ei nge, enim ok piik kin, kanik enjing ei, Gos eim Esrel wumb Eisip mulnjung konu ełe, eim paki to se mengpi kin, Eisip konu tor tu wum. Tu wang kin, wumb ombu, eim kin pii gii ninenjing wumb ei, ekii se, eim to kondpu kis er si kindim. ⁶ Nga enim piingii ei, enjel en enim Gos ngopu kin, tep erik mułei, a nirim konu ełe, si kindik, yi erangin kin, Gos eim en enim ambilpi, sipi kin, konu endi kindang mołmun. Mol k kin, ekii muł mei poru nimba kunum ełe, Gos eim sipi kan ngii mił kindang konu kis

ele, kunum kunum mulngii. Nimbil erang en enim Gos ngum kongun ei, mandi ele erik mulenjing. Mularik kin, nga Gos en enim dinga ngopu ele molk kin, tep erei, nirim ei mił, si kindnjing. Si kindangin kin, en enim Gos kos owundu piimba kunum owundu ei, eim enim konu kis ele kindmba. ⁷ Ei yi mił ku, Sorom kin Gomora konu owundu tał nin, nga konu kombur orung orung mandi sirim ei, enjel erik kin, oł kis enjing ei, dup opu nopu kin, konu kin, wumb ni pei, to kis erpi eipi eipi kindrim. Kindang kin, sinim noman to piipin mulmun ei, Gos wumb nii endi oł kis kun pinalim mił er andilim ei, Gos eim wumb ei kin, oł yi ku erpi ngumba. Ngumba ei dup konu kis ele, kunum kunum piram nop mulang kin, en enim ngenj kumbii kis singii. ⁸ Yi mił ku, wumb oł yi enjing mił ku, wumb ombu en enim or kumb min men mił kenjing ei, en enim nge ngenj ele ok kis erik elmin. Nga yi ku sinim Owundu nge noman dinga ei, en enim ek buł ambilk kin tołul elmin. Nga yi ku, en enim tonu epin konu ele enjel ei nge, se ek kul sik yi erik elmin. ⁹ Ba ok enjel owundu Maikel mołpu kin, kunum endi eim Gos nge opu orung wu kis Seisen kin ek mił erkil kin, Moses nge ngenj ei nikił, ek mił erkil, ba enjel owundu Maikel eim, ek endi nipi kin, Gos nge opu orung wu kis Seisen, “Nim

oł kis kun pinalim mił en” pa ninerim mon; ba eim yi nirim, “Owundu eim nim ek dinga mendpił nipi kin oł kis en ele nge ngonum,” nipi yi nirim. ¹⁰ Ba wu ombu en enim pei ei epi ombu, pii kun enalmin ele nge, en enim ek kis nik kin, nga en enim epi pii kun enmin epi kanim kanim ombu, en enim kung owu mił, oł kanim enim ele yi palim ei, noman to piik enalmin mon. Oł ele nge, en enim kin kumep kis ngopu kin to kis ermba. ¹¹ Yi mił en enim kan kun erik mulngii! Nimbil erang en enim Gos kin ekii sinerim wu Kein, eim erim oł ei, en enim yi ku elmin. Nga en enim ku nin epi simin ni piik kin, en enim erik oł ei mił wu Beilim yi ku piipi eririm. Nga yi ku kumb ok wu Kora eim ek dinga piipi kin ekii sineririm ei mił ku, en enim yi ku erik kin, Kora eririm oł ei mił Gos eim erpi kumep kis ngurum mił yi ku en enim am puk kin, konu kis ele pungii. ¹² Yi mił wu ombu en enim mundun ming penj mołum ei mił mołmun. Molk kin, enim men ngii kuni owundu endi nungii ei nge, en enim singambil kulanmin. Kularik kin, en enim nge mendpił noman to piik kuni en enim mendpił nonmun. Nok kin, en enim yi mił kupu mul endi, jipił topu kin, nga konu tunarpi kin, konu popu, sipnim ei mił; nga yi mił ku, ond endi angpi, onguł pei topu kin, tengngii kunum mong top mularim

ei mił ku; nga ond dumbuł pei kulii erpi kin, kołpu numenj tonum ei, mił mołmun. ¹³ Nga en enim yi mił ep noł topu kin, ko wupu onum mił, en enim oł kis kun pinalim mił enmin ei yi mił. En enim noł wer ełe, noł milali kindpi mołum ei mił, en enim singambił sik kin, oł kis yi erik mołmun. Molk kin en enim yi mił kor kanjip endi pupu kin ełe pepi ełe pepi, enim mił, yi erik mołmun; ba Gos konu endi er sim sałim ei emii mendpił peng mułngii.

¹⁴⁻¹⁵ Nga Einok eim ok yi mił nirim, wu ombu ek kend tok kun pinalim ninmin wu ombu kin tonu omba ek ei, piipi nirim. Andam tonu opu multum nga Einok eim tonu opu mołpu kin, ek nipi eririm ei, Andam nge buł morung wumb tilap angii orung nga tał tonu ok mulk kunum ełe, eim tonu opu mołpu kin ek ni tor kindpi kin, yi nirim. Eim yi nirim, "Enim piyei! Owundu eim kin, eim nge enjel pei tonu, kanjip mołum ei mił, yi pei mendpił kapli ongii," pa nim. Yi erpi opu kin, eim kapli wumb pei kii si orung kindpi kin, kos piimba. Piipi kin, eim pii gii ninanmin wumb ei, oł kis kanim kanim enjing ei, kii sipi kin, kos piimba. Piipi kin, nga ek kis kanim kanim endi, Gos kin ninjing kin, yi ku kii si ngopu kin kos piimba. ¹⁶ Wu ombu en enim kunum kunum nu gultam nik kin, en enim ełmin oł ei sipik kin, wumb eipi ełmin pa nik ełmin; nga en

enim noman ełe, oł kis kun pinalim mił erii nilim ei, ekii sik ełmin. Pe nga en enim ek dinga nik kin, wumb piingii ei, "Sin sinim wumb owundu mołmun," ni piingii nik yi ełmin. Nga en enim wumb eipi nge epi endi simin ni piik kin, kenim ni ełmin.

Enim Pii Gii Ambii Gii Ningii

¹⁷ Ba nanim nge wumb puł mił ei, enim piyei! Ok enim Jiisas Krai Owundu nge ek se andiłmin wu ombu ek ni tor kindnjing ek ei piingii!

¹⁸ Wumb ombu enim, enim kin yi ninjing, "Muł mei poru nimba kunum ei, wu kombur ongii ok pendik kin, enim kin tokuł erik ngungii. Ngok kin, noman to piinarik kin, oł kis ombu, ekii sik pungii," pa ninjing. ¹⁹ Wu yi nge ombu, en enim erik kin, wumb sipik tilap eipi eipi kindik kin, erangin mułngii. Molk kin, en enim noman ya mei ełe, wu noman pałim mił, ekii sik erik kin, punmun ei, Gos Gui Ka ei, en enim kin mulalim mon. ²⁰ Ba enim nanim angnan noł; enim noman tuk ełe dinga kindik kin, en enim pii gii kun ka pałim mił, dinga kindik mułngii! Molk kin, enim kunum kunum prei erngii ei, Gos Gui Ka ełe nge, prei erngii! ²¹ Nga en enim Gos noman kultum oł ełe nge, enim kapli no pek mułngii! Yi erik kin, nga Jiisas Krai sinim Owundu nge kaimb sipi kin, sinim ngołum oł ei, peni ełe tor omba kunum ei,

enim kunum kunum kui er muŋgii.

²² Nga enim wumb kombur pii gii dinga pinerang mołmun wumb ei kin, kaimb sik kin paki tok yi erngii.

²³ Nga wumb ombu en enim dup konu kis ele mił mołmun ei, kapli enim sikir erik, si orung singii. Sik kin, enim kapli gał kulk kin, kaimb sik enmin oł ei nge, wumb kombur kin yi erik ngungii. Ngok kin, konduk ok nge penj mendpił mołum ei mił noman tuk oł kis salim ei, enim kanik kun erik kin, buł ngok kin gał kulk muŋgii.

Prei Erpin Ek Ka Nipin Gos Ngumun

²⁴ Pe nga Gos eim kapli enim kan kun erpi kin, se mułang kin enim bok tok orung puk kin, oł kis kun pinalim mił yi enerngii mon! Eim kapli enim si mengpi opu kin, eim tiłang dinga owundu ermba kumb ele tu wumba. Tu wang kin, enim nge oł kis endi pinerang kin, enim ka mendpił piik muŋgii.

²⁵ Gos ei Gos endeim mendpił mołum ei sinim se orung sim pułwu ei, eim Jiisas Kraiss sinim nge Owundu ei, eim kongun erim ele nge, sinim se orung sipi kin, eim kin sim. Seng kin, sinim kapli eim embe kapli ambil tonu kindmin. Kindamin kin, eim kapli King Owundu mułmba ei, kapli dinga owundu mendpił salim; nga eim epi kanim kanim pei ei eim peng tep erpi mołum ei pułwu. Eim

kumb ok mołulum. Pe eim mołum ku; nga ekii ei eim kunum kunum mołpu ba ku. Ei keimi!

Gos Nge Oł Koi Er Pałim Ei Jon Kin Andan Tum

¹ Mon ei ek ninim mił koi er pim ei, Jiisas Kraiss andan tum ei, Gos Kraiss kin ngurum. Ngurum ele nge, eim andan topu kin, Gos eim kongun wumb kin, nipe epi endi, mandi tonu omba ei nge, eim nipi ngurum. Ngopu kin Kraiss eim oł yi erpi, andan topu kin, eim nge kongun wu Jon kin, eim nge enjel kindang om. ² Nga Jon eim kenim ei mił, ni tor kindim ei, eim ek ni tor kindpi kin, Gos nge ek ka ei, peni ele nipi tor kindpi kin, Gos nge noman to piipi kin, Gos nge ek keimi Jiisas Kraiss eim kin andan tum ei, kenim mił nim. ³ Wumb nii endi mon ei germba wumb ei, eim ka piimba. Nga wumb nii endi, eim ek ei kom se piimba wumb ei, eim ka piimba. Piipi kin, eim nipe epi endi mon ei, mon poł pendnjing ei piipi kin, ekii simba wumb ei, ka piimba. Nimbil erang mandi ermba kunum ei, oł pei keimi ei tonu omba.

*Jon Ek Ka Nipi Men
Tołmun Ngii Angil Orung Nga
Tał Nge Wumb Ngołum*

⁴ Pe na Jon mon ei, angil orung nga tał połup kin, Eisiya konu owundu men tołmun wumb ngii ele kindir. Kindamb kin Gos nge noman ka nin, eim noman emin ei

nin, enim kin mułang kin; Gos ei Gos eim pe mołum; nga Gos kumb ok mendpił mołum; nga Gos eim ekii se omba ku. Nga Gui Ka ei angil orung nga tał, Gos eim konu peł kumb ele, mołmun ei, noman emin nin; noman ka enim ngungii ku. ⁵ Nga Jiisas Kraiss keimi dinga kindpi kin, ni tor kindnim. Kindpi kin, eim kumb se mengk kangi ei, eim kołpu kin, nga angpi tonu opu kin, nga konj purum. Pupu kin wumb ei, eim ya mani mei ele king ei, eim tep enim ku.

Erpi kin, eim sinim kin noman ngopu kin, nga eim kołpu kin, nga eim miyem sinim oł kis enjpin ei, kil ngopu si kindang kin, sinim wumb oł kis pinalim mił wii mołmun. ⁶ Nga Jiisas eim sinim yi erang kin, sinim tep elmin wumb mił mołmun. Molk kin nga sin kulmał kalikmin wumb mił mołpun kin Gos kongun er mułamin kin, eim nge Arim Gos kin kongun wumb mił mołmun. Pe nga Jiisas Kraiss eim kin, tiłang owundu kin noman dinga ei, kunum kunum mułmba; ei keimi!

⁷ Enim kenei! Jiisas eim konu kupu kin ouni onum. Onum ei, wumb pei eim keningii. Kanik kin, nga eim tunjung wumb ei, keningii ku. Ya mani mei ele wumb pei, eim kanik kin, en enim noman embin tok, kaimb sik kin, kei dinga ningii. Yi mił, ei keimi, yi ermba.

⁸ Gos Owundu yi ninim,

“Na nam kumb se mendpil nin, nga ekii se mendpil ouni.” Gos Owundu yi nipi, pe mołum; nga eim kumb ok mołum ku, nga ekii se kunum endi eim omba ku. Gos mendpil, eim noman dinga mendpil palim.

Jon Gos Kindim Wu Kingam Ei Kenim

⁹ Na nam Jon enim nge enginjing moł. Nga sinim Jiisas kin dambiltpin se ende pupun mołmun. Mołpun kin, na enim kin oł embin tui nin, ngenj kumbii ei sipin kin, nga Gos sinim wumb tep er mołum konu ełe, na enim kin tuk ełe moł. Pe nga sinim pei oł embin tui ei dinga ko wupun kin, Pasmos ni konu pokum ełe, kindangin moł. Nimbil erang na Gos ek ka ni tor kindinj konu ełe, ni ek keimi ei, Jiisas andan topu na ngum. Ngang kin, ek ei, na ni tor kindinj konu ełe nge, na to tor kindinjing. ¹⁰ Pe sinim nge Owundu nge kunum ei, Gos nge Gui Ka ei, na kin dinga tonu om. Wang kin, na nge buł morung ełe piinj ni, ek dinga endi tengim ei yi mił, beli owundu endi turum. ¹¹ Ek ei yi ninim, “Nim ninim epi nipe endi ken mił ei, mon poł mani kindnjii. Kindkin kin, nga men tołmun wumb ngii angil orung nga tał ełe, mon ei, kindnjii. Kindnjii konu ei, Epeses kin, Simerna kin, Perkama kin, Taiyasaira kin, Saris kin, Pilarelpiya kin, nga Leiyorisiya kin, konu ombu ełe kindnjii.

¹² Pe nga, na kan orung kindip kin, wumb nii endi, na ek ei nirim mił ei, kenmbii end. Erip orung kindip kin, na kenj ni, dup alam kałimmin epi gol angil orung nga tał tuk ełe, mundangin mułang kin na kenj. ¹³ Pe dup alam tuk mii memb ełe Gos mani kindim wu kingam mił, wu endi engim. Engim wu ei, konduk endi kindang kin, mer simb ełe tor pum. Pang kin, nga ond kinemb owundu mił, gol epi ei, eim pepil ełe kan sim. ¹⁴ Nga eim peng enjin ei, kuru erpi kin, kung siipsiip enjin kuru mił min, konu kupu kuru yi mił pim. Peng kin, nga eim ningil ei, dup anmbil mił gur nim. ¹⁵ Nga eim simb ełe tiłang owundu erim. Erpi kin, yi mił gol epi dup owundu kiłangin kin, tiłang enim yi mił erim. Erang kin, nga na piinj ni, eim nim ek ei, noł kulup dinga tonum ei, yi mił ek tengim. ¹⁶ Pe nga eim kor kanjip angil orung nga tał eim angil tunding orung ełe embilim. Embilpi kin, nga eim tui jik mił, tukum orung orung anmbil tał ouni tukum mołum ei mił eim gupu ełe tor om. Eim kumb ningil ełe, konu tinga eni, topu tiłang owundu enim, oł ei mił erim. ¹⁷ Pe kunum ei, na eim kanip kin, na nam mani mei ełe, mani pup kin, wumb kolk palmin oł ei nge mił na erip pinj. Ba eim angil tunding orung ełe na ambilpi kin, ek yi nim, “Nim mund mong tunenjii mon! Na nam kumb

se mendpił mołup kin nga ekii se mendpił ele mołup end ku,” pa yi nim. ¹⁸ “Pe na nam konj moł! Ok na kuls; ba nga nim na ken ei, nam kunum kunum konj moł. Na ya mei ele wumb koltmun oł ei nin, dup konu kis ei nin, na noman dinga ele nge, kii wał mił dinga ei, na ambil se moł. ¹⁹ Pe nim kan epi ei, nga mon endi pulnjii! Polkun kin, ei pe kan epi ei nin, nga epi endi ekii se tonu omba epi ei, nin pei pulnjii ku. ²⁰ Yi mił, epi pułe koi erpi pałim epi ei, tor omba ei nge, kor kanjip angil orung nga tał, nim na angil tunding mołum ei nin, nga gol dup alam kalk angindilmin epi ei, angil orung nga tał ei nim kan. Kan ei pułe yi mił: kor kanjip angil orung nga tał ei, men tołmun ngii ele nge, angil orung nga tał enjel; nga gol mił dup alam kalilmin epi ei, men tołmun ngii angil orung nga tał mił, mołmun ku.

2

Gos Ek Ka Epeses Konu Ele Kindim

¹ Wu endi Jon kin nim, “Nim Jon mon polkun kin, Epeses men tołmun wumb nge enjel ele, mon ei kindnjii. “Wu endi kor kanjip angil orung nga tał angil tunding ambilpi sipi kin, nga eim dup alam gol kalilmin epi angil orung nga tał ele, tuk mii memb andilim ei, na ek yi nip nognd. ² Na piind ei, enim nipe oł endi enjing.

Nga enim kongun dinga erik kin, nga oł embin tui ko wuk kin, nga kunum olt kui er mulnjung ei, na piind. Nga na piind ei, enim wu endi oł kis erim wu ei, noman ngunerngii mon! Nga na piind ei, enim wu nii endi, eim na Gos kongun kindim wu, ni piinmin. Nga enim wumb ei ek piik kin, mok tok poru ninmin. Nga enim wumb oł ei enmin pułe ei, piik enmin. Nga enim wumb ei, ek kend tok elmin wumb, ni piingii. ³ Yi ku, na piind ei, wumb oł kis elmin wumb enim kaninmin ei, enim na embe ambil gii nik mołmun. Nga wumb ombu, enim kin ngenj kumbii ngonmun; ba enim dinga angk kin, oł embin tui ei ko wunmun. Nga enim kongun dinga ei, ten kulk enanmin mon; ba enim kunum olt kui erik mulk ei, na piind. ⁴ Ba na ek endeim endi, enim kin nimbii end. Enim kumb se, na kin pii gii ninjing kunum ei, na kin noman mendpił ngunjung; ba pe yi mił nga, enim noman ngunanmin mon. ⁵ Enim piinmin, ok enim oł kun ka enjing; ba pe enim oł kun ka ei si kindik kin, bok tonmun. Yi mił, enim nga ok oł enjing oł ei, pii kun erngii! Pe enim noman ak tok kin, oł kis buł ngok kin, ok enjing mił yi erngii! Mon pim kin, enim noman ak tunenjing kin, kapli na enim kin op kin, enim dup alam ei, na si tor simbii. ⁶ Ba enim oł ka endi ei, piram pałim. Enim

Nikolaisan wumb ełmin oł kis ei, enim ka piinanmin mon. Na yi ku, na en enim enmin oł ei, ka piinand ku.

⁷ “Kaplı enim kom pim kin, kaplı enim Gos Gui Ka ek nipi kin, men tołmun wumb ngii pei ngonum ek ei, kaplı piingii.

“Nga wumb nii endi, Gos kin pii gii dinga nimba wu ei, kaplı na Gos eim nge ond mong noman konj kunum kunum mołulum, eim nge pani aka pin pałim ei, ngumbii,” pa nirim.

Mon Poł Endi Simerna Konu Men Tolmun Kindim

⁸ Wu ei Jon kin nirim, “Nim mon ei polkun kin Simerna konu owundu ełe men tołmun wumb nge enjel ei ngunjii. Ngunjii ek ei, yi mił: “Wu nii endi, eim mołpu kumb ełe kindpi kin nga mołpu, ekii kindpi, kołpu kin, nga angpi tonu opu kin, konj mołpu elim wu ei, na ek nip ngond,” yi nirim. ⁹ “Na enim ngenj kumbii nin, embin tonu onum ei, na piind. Na piind ei, enim wumb kurpu mołmun; ba enim piram epi pei sałim. Na piind ei, wumb kopur enim kin ek buł morung oł niłmin ei, na piind. Wumb ei yi ninmin, ‘Sin Jura wumb mołmun,’ pa ninmin. Ba wumb ei, ek kend tok ninmin; en enim Gos kin ekii sinałmin Jura wumb; ba en enim, Seisen kin ekii siłmin wumb mołmun. ¹⁰ Pe enim ngenj kumbii singii ei nge, mund mong kulerngii mon!

Enim piingii! Seisen enim wumb kopur olkup topu kin, mer kan ngii mił ełe kindpi kin, erngii mił ei, kenmbii ni piipi erim. Nga enim kunum engki pei ełe, enim ngenj kumbii ko wuk noman embin to piingii. Ba enim pii gii ei, dinga ambil gii ni, molk puk kułngii. Kułangin kin, na enim noman konj kunum kunum mołulum epi ei nge, ngumbii.

¹¹ “Enim kom pim kin, enim nipe epi endi, Gos Gui Ka ek nipi kin, men tołmun wumb pei ngonum ei piingii.

“Piik kin, wumb nii endi, kopur en enim pii gii dinga nim kin, kaplı wu ei, eim dup konu kis ełe, pungii kunum ei, eim dup konu ełe punermba mon!”

Mon Poł Endi Perkama Konu Ełe Wumb Kindim

¹² “Jon nim ek ka endi, Perkama konu ełe men tołmun wumb nge enjel kin mon endi polkun kin kindnjii. Kindnjii ek ei yi mił:

“Wumb nii endi, eim ek ei, tui jik mił tukum orung orung anmbil ełe tał ouni mołum ei mił, na ek ei ngond. ¹³ Na enim pałmin konu ełe, na piind ei wumb kis mołmun konu ei Seisen eim tep er mołum konu ełe mołum. Ba enim na nge embe kin, keimi ambil gii nik mołmun. Nga enim na kin pii gii ei, dinga pałim ku. Nga na nge pii gii niłim wu Andipas ei, eim na nge ek ka keimi ni tor kindilim wu ei, enim kin mołum. Nga konu

ei, Seisen molulum konu ele, to kundnjung. To konduk kunum ele, enim pii gii dinga pim ei, koi enenjing mon.¹⁴ Ba ya ele, na ek aninga kopur, enim kin nimbii end. Nga enim Perkama wumb kopur, Beilam ek ei piik kin ekii silmin. Sik kin, Beilam wu ei, eim ol endi wu Beilek ek nipi ngang kin, Esrel wumb kin er kindang kin, ek kend topu ngang kin, gos kend kin, kuni ngunjung kuni ei, Esrel wumb nok kin, ol kis ei, en enim kin pim ku. Nga amb eipi ngunduk ol yi erangin kin, ol kis ei, en enim kin palim ku.¹⁵ Nga yi mil ku, enim wumb kopur tuk molmun konu ele, Nikolaisans ek ninjing ol kis ele, ekii silmin.¹⁶ Yi mil, enim ol kis bul ngok kin, noman tuk ele ak tungii! Mon pim kin, nga mandu kunum endi, na enim kin op kin, enim ek dinga wii, tui jik mil, gupu ele tor onum wumb ei kin, opu orung enmin wumb ei kin, opu ermbii.

¹⁷ “Pe enim kom pim kin, kapli enim Gui Ka ek nipi kin, men tolmun wumb pei ngonum ek ei, enim piingii!

“Wumb kopur en enim pii gii dinga pim kin, kapli wumb en enim ‘mana’ kuni ka wii mil epi ei, epin konu ele koi er palim ei, Jiisas eim epi ka wii mil ei, ngumbii. Nga na en enim kom ku ei, ka wii kuru endi, embe konj endi polup kin, ngumbii. Ngamb kin, wumb eipi endi

piinerngii; ba simba wumb ei, eim mendpil piimba.”

Mon Pol Endi Taiyasaira Konu Ele Kindim

¹⁸ “Nga nim Taiyasaira konu ele, men tolmun wumb nge enjel kin mon endi polkun kindnjii.

Kindnjii ek ei, ‘Na Gos nge kingam ek ka ei, kindamb kin onum. Na ningil ele, dup seng mil, gii dinga ninim; nga na simb kum ei, er ka erpi seng kin, gol mil tilang er salim. Seng kin, na ek ei, enim kin kindind.¹⁹ Yi mil na enim nipe kongun enmin ei, na piil. Piil ele nge, enim wumb eipi noman ngolmun ol ei nge kin, pii gii dinga ninmin ei kin, nga Gos nge kongun dinga enmin ei kin, nga ol embin tui ei dinga angk kin, kui kinan enmin ei na piil ku. Nga na piind ei, enim ok enjing ei, ka wii mil pim; ba pe enim ol ka wii mendpil nga enmin.²⁰ Ba ya ek ele, na enim kin ek nimbii end. Nip kin, enim amb owundu Jesepel amb kis endi kan wiik tangin kin, enim kin molum ei, eim ‘Na Gos ek se andil amb,’ pa nirim. Nipi kin, eim ek ni tor kindpi kin, na nge kongun wumb ei, andlam eipi endi andan topu kin kindang puk kin, amb eipi nge ngunduk kin, nga en enim gos kend kin kuni ngok erik kin, kuni ei nolmun.²¹ Yi mil na eim kunum kopur wii tamb kin, eim ol kis elim ei, bul ngopu kin noman ak tumba; ba amb ei, eim ol

kis ombu, si kindmbii ni pinałim mon. ²² Ei mił pałim, kaplı na piip kin, amb eim ening owundu kis ngumbii. Ngamb kin, nga pe wumb kopur amb eim kin oł kis erik kin, amb eipi nge wunduk enmin oł ei nge, ngenj kumbii kis kunum kunum singii. Mon pim kin, en enim oł kis kun pinałim enmin oł ei, buł ngok si kindik kin, orung pungii. Puk kin, kałpi en enim buł ngok si kindnenjing kin, en enim ngenj kumbii kis ngamb kin singii. ²³ Nga na amb ei, eim kingam noł ei to kundmbii ku. Nga wumb na oł yi eramb piik kin, men tołmun wumb pei, na wumb nge noman tuk eke nin, nga en enim noman eke piinmin mił ei, na piind ni piingii. Nga na wumb endeim endeim ni, nipe oł endi enjing mił ei, erip kin kumep to orung kindmbii.' ”

24-25 “Ba enim Taiyasaira konu eke wii mołmun wumb ei, ek kis ni ngonmun ek ei, ambiił gii nik kin, ekii sinałmin. Si kindik kin, enim wumb kombur Seisen nge ek koi er pałim mił ek ei, ni ngonmun ek eipi ei, ekii sinałmin ku. Na ek enim kin nind ei, na enim kin epi oł embin tui endi, enim kin kindamb kin, tonu onenmba mon. Ba enim pe ambiltmin oł ka wii ei, ambiił gii ni mułangin kin, orung ombii. ²⁶⁻²⁸ Wumb nii endi, eim kongun erpi kin, pii gii dinga pim kin, nga eim na nge oł kun ka ei, ekii si mołpu pupu

kin, na orung ombii kunum ei, na en enim noman dinga ei, nam nge Arnan ngum noman dinga ende ei, na enim ngumbii. Ngamb kin, wumb konu orung orung pei ei, tep erik mułngii. Molk kin, tep ermba ei, kepii aiyon dinga wii mił, opu nurpuł topu kin, mei nganmbi ming ei, nurpuł tonum mił, yi ermba. Nga na en enim kupiiring kanjip ei mił, tiłang ka wii ei, ngumbii ku.

²⁹ “Pe nga, enim kom pim kin, wumb nii endi Gui Ka ek nipi kin, men tołmun wumb pei ngonum ek ei piingii!”

3

Saris Konu Eke Mon Pot Kindim

¹ “Nga nim Saris konu eke men tołmun wumb nge enjel, mon endi polkun kindnjii. Ek ei yi mił ninim:

“Na Gos nge Gui Ka angil orung nga tał na kin mołum. Nga na kanjip angil orung nga tał na ambiiłip moł. Mołup kin, na ek ei nip enim ngond. ‘En enim nipe oł endi enmin ei, na piil. Na piind ei, enim konj molk pungii wumb ek ei ninjing; ba enim kulij mił mołmun ei,’ na piind. ² Pe enim konj kind molk kin, nga en enim nipe epi endi si mołmun epi ei, dinga kindik kin se mułngii. Nga en enim pii gii ei kulerngii mon! Nimbiił erang na kenj ei, enim nipe epi endi enjing oł ei, na nge Gos kumb eke, kun ka mendpił molałim mon.

³ Enim piingii ei, enim nipe epi endi, ek ka andan tok kin, nga nimbił mił erik sik kin, piik enjing ek ei, nga ambiił gii nik kin, oł kis buł ngok kin, noman ak tok yi erngii. Erik kin, pe nga enim konj kindik, mulenjing kin, na waning wu mił enim kin ombii. Nga na ombii kunum ei, enim piinerngii mon! ⁴ Ba enim wumb aninga kopur, Saris konu ełe wumb ei nge konduk mił oł ei, erik kin, penj tunenjing mon! Tunarik kin, enim konduk kuru mił endi kind pendik kin, na kin wangin kin, ouni bin. Nimbił erang enim kun ka mołmun oł ei, yi erngii! ⁵ Ba wumb nii endi, eim na kin pii gii dinga pim kin, kaplı na wumb ei, konduk kuru endi ngamb kin, kindmba. Kindpi kin, nga na eim nge embe ei, mer wumb kunum kunum konj mołmun konu ei, pe molk punggii mon ełe, embe polk pendinj ei, kil ngopu kin, si kindnermbii mon. Si kindnarip kin, nga nam nge Arnan nge, kumb ełe kin, eim nge enjel kumb ełe kin, ni tor kindip kin, 'Ei na nam nge wumb,' pa nimbii.

⁶ "Pe enim kom pim kin, kaplı wumb nii endi, enim Gui Ka ek nipi kin, men tołmun wumb kin ninim ek ei piingii!"

Pilarełpiya Konu Ełe Mon Poł Kindim

⁷ Nga nim Pilarełpiya konu ełe, men tołmun wumb nge

enjel mon pulkun kindnjii. Kindnjii ek ei yi mił:

"Na nam oł kun ka ełe pulwu nin, nga na nam keimi kun mendpił pulwu. Nga na nam Deipis nge kii wał ambilip moł. Nga na ondu aki toł wu moł; ba wumb endi, eim kaplı ondu ngunermba mon! Nga na ondu ngoł wu moł; ba wumb endi, kaplı aki tunermba mon ku! ⁸ Na enim nipe oł endi enmin oł ei, na piil. Pe enim noman dinga kembis kopur palim ei, na piil ku. Nga enim na ek emb tunj ei, pii gii nik kin, ekii sinjing. Sik kin, nga enim, na embe koi enenjing mon ku! Na enim kin ngii ondu ei, aki topu, sinj salim. Nga wumb endi kaplı ondu ei ngunermba mon! ⁹ Piyei! Wu amb en enim, Seisen nge men tołmun wumb mołmun. Molk kin, yi niłmin, 'Sin sinim Jura nge wumb,' pa nik. Ba en enim ek kend tok ełmin; nga enim Gos kin ekii sinanmin mon ku. Piyei! Na nam wumb ei, tu wup eramb kin, ok enim kin ming gopsing pii polk kin, kan mani kanik kin, men tok yi erngii. Erik kin, nga en enim piingii ei, na enim kin noman ngond. ¹⁰ Nimbił erang enim na ek dinga nind ek ei, piik ekii sik kin dinga angk kin, oł embin tui ko wuk mulnjung. Molk kin, nga enim kin oł embin tui tonu omba kunum ei, na enim ka tep mułmbii kunum endi, oł embin tui ei nge, wumb konu orung orung pei ei kin, tonu omba ei opu kin, ya mani mei ełe

wumb pei erngii mił, kenmbii ni piip kin, kindang omba. Wang kin, kunum ei, na enim kin, ka tep mułmbii. ¹¹ Na enim kin pe sikirip orung ombii! Pe enim pii gii ei, ambil gii nik kin, ka mołmun mił, yi mułngii. Yi erangin kin, wumb eipi enim nge epi ka wii ei, wii singii nge, kui er mołmun epi ei, waning sipnerngii mon! ¹² Wumb nii endi, eim na kin pii gii nipi kin, ambil gii ni kui er mołum wu ei, na oł yi eramb kin, eim Gos nge men tołmun ngii konu ełe, tumunjdinga mił, ambil gii nipi kin, kunum kunum mułmba. Mołpu kin, nga eim Gos men tołmun ngii ełe, si kindpi kin, tor punermba mon. Punarpi kin, nga Gos embe eim kin, mon połup pendmbii. Pendamb kin nga wu ei kin, Gos nge konu owundu embe ełe, 'Jerusalem konj,' pułmbii ku. Połup kin, nga Jerusalem konu ei, tonu epin konu ełe mani omba ei, na nge Gos kin omba. Wang kin, nga eim kin, nam nge embe konj ei, pułmbii ku.

¹³ "Yi mił pe enim kom pim kin kaplı Gos Gui Ka ek nipi kin, men tołmun wumb ngonum ek ei, enim piingii!" pa nim.

Leiyorisiya Konu Ełe Wumb Mon Poł Kindim

¹⁴ "Nga nim Leiyorisiya konu ełe nge enjel ei, mon polkun kin, men tołmun wumb kin kindnjii. Kindnjii ek ei yi mił:

"Na ei keimi nił wu, nga na Gos ek ka kun, ni tor kindił wu. Nga na kunum kunum ek keimi nił pułwu moł; nga na Gos epi kanim kanim pei eririm ei nge, na pułwu moł ku; nga na ek ei nip ngond. ¹⁵ Na enim nipe oł endi enjing ei, na piil. Pe enim pii gii ei yi mił; enim muł enanim nin, jii ninanim ei, na piil. Ba na piind ei, enim jii ninim min, muł enim ei, kaplı na piil. Ba na piind ei, enim jii ninim min, muł enim ei, kaplı na piil ku. ¹⁶ Ba nimbil erang, pe enim muł mił enim ei, enim molk kin, pe nga enim muł enanim min jii ninanim mon ku. Yi mił erang, na nam pe enim kin, jipambil nam gupu ełe tumbii palim. ¹⁷ Yi mił enim yi ninmin, 'Sin ku nin epi pei salim,' niłmin; nga 'Sin ka wii mołmun,' yi ninmin; nga 'Sin epi endi sinerang kin, wii mołmun,' yi ninałmin mon. Ba enim am kis mendpił mołmun yi mił; wumb enim kin kaimb sik ngołangin; nga enim epi sinerang wii mendpił mołmun; nga enim nge ningił tumbun mił mołulum; nga enim ngenj wii mił mołulum. Ba nga enim oł ei piinałmin mon. ¹⁸ Yi mił erang, na enim kanip nind. Enim pii gii ei yi mił ku; enim na nge ku gol ei top er singii nind. Nip kin, ku gol ei, dup nopu kuru ka er salim ei, sengin kin, enim epi pei simba nind. Nip kin, nga enim konduk kuru ka ei, na kin top erik kin, en enim konduk kindnarik wii mołmun

ei, kindik pandi tok kin, en enim singambil palim ei, pi-inermba mon! Nga enim ond mong kopung ei, top er sik kin, en enim ningil eke kindngii. Kindik kin, enim ningil eke, ka seng kin, epi pei keningii. ¹⁹ Kapli nam wumb kombur, noman erim kin, kapli nam wumb ei ek ngop kin, nga enmin ol ei, er kun erip erip enj. Yi eramb kin, en enim kom si piik kin, en enim ol kis bul ngok, si kindik kin, noman ak tok kin, orung ongii. ²⁰ Piingii! Na enim ngii ondu eke, angip kin, to seki seki nind. Nip kin, pe wumb nii endi, eim ei piipi kin, ngii ondu aki tang kin, na eim noman tuk ngii mil eke, nirik op kin, eim kin kuni numbii. Namb kin, nga eim na kin kuni onni numbul. ²¹ Pe wumb nii endi, eim na kin pii gi dinga pim kin, na kapli nemb kin, wumb ei, eim opu kin, na kin tonu epin konu eke nam king pel ka eke mulmba. Moļu kin, ei yi mil ku, ok nam ol kis pei ei, kamb mani kindip kin, akip nam Arnan kin, eim epin konu pel ka wii eke kun mol. ²² Pe enim kom pim kin, Gos nge Gui Ka ek nipi kin, men tolmun wumb ngonum ek ei, kom ka se piingii!"

4

Epin Konu Eke Gos Kin Ka Men Tolmun

¹ Ol ei poru neng kin, na or kumb mil epi endi kenj ni, epin konu eke ondu aki topu kin, wii sim. Seng

kin, nga epi endi beli mil ek tengim. Tangpi kin, nga ek nipi, na ngopu ek yi nim, "Nim ya tonu eke wan kin, na nim epi nipe endi, ekii se tonu omba ei, andan top ngumbii. ² Pe kunum eke mendpil, Gos Gui Ka ei, na dinga tep erim. Erpi kin, nga tonu epin konu eke kenj ni, king pel endi sim. Seng kin, pel konu eke, wumb endi tonu eke mulum. ³ Moļu kin, nga wumb eim kumb ningil eke, kom ku am ka wii mendpil ei, tilang ka wii erpi, ku owundu top elmin ku ei mil sim. Sim kom ku ei, ku ka wii mendpil ei, eim kin konu orung orung palim kom ku ei, embe 'jasper kin korniiliyan' nilmin. Nik kin, nga ei eim konu kumb giipim polpu kin, king pel eke, si pok erim. Erang kin, na kenj ni, kumb giipim ei, mon kanim kanim konj mil, tilang eipi eipi kom ku, 'emral' nilmin, yi mil tilang erim. ⁴ Nga king pel eke mil engki tal nga kapli kapli king pel eke ka wii ei, si pok enjing. Erangin kin, nga pel eke, men tolmun wumb num, engki tal nga kapli kapli pel eke molmun. Molk kin, wumb num ei, konduk kuru kindik kin, nga king peng kon eke ku gol peng eke mundjung. ⁵ Nga king pel eke, kumb kinang mil erim. Erpi ek tangpi kin, nga gur gali nim. Nga king pel kumb eke, dup jep angil orung nga tal ei, nopus tilang erpi kin, pel konu ka eke, mandi molum. Moļu kin,

dup jep angil orung nga tał ei, Gos nge Gui Ka mołum.
⁶ Nga king peł kumb ełe ei, ep noł kirapi mił, tiłang erpi salim.

Seng kin, nga king peł salim konu ełe, orung orung kumb ełe, epi konj mołulum epi ei, kumb ni, buł morung ni ełe, ningil pei pałim.
⁷ Peng kin nga kumb se epi konj mołulum epi ei, wusii simbii owundu mendpił mił, epi endi mołum. Mołpu kin, nga konj mołulum epi ei, kung kou pełe mił, endi mułum. Mołpu kin, nga konj mołulum epi ei, wu mił endi, kumb ningil pałim epi endi mułum. Mołpu kin nga konj mołulum epi ei, kei du owundu mił, endi tonu mendpił bur nipi kin, andiłim mił mułum. ⁸ Nga epi konj kapli kapli mołulum epi ei, endeim endeim ni, kong angil orung pepi, nga endeim pałim. Peng kin, nga konj epi ombu ei, enim ningil ombu, pei pałim ei, tukrung kin, torung kin ouni pałim. Peng kin, pe epi konj ombu, en enim epin tinga ouni, kunum kunum golang nik kin, si kindnałmin mon. Pe en enim golang yi mił niłmin,

“Oł kun ka! Oł kun ka! Oł kun ka! Gos ei, eim sinim nge Owundu Gos dinga owundu mendpił mołulum. Mołpu kin, ei eim kumb ok mendpił mołulum. Nga ei eim pe mołum ku. Nga ei eim ekii se, orung

omba ku,” pa nik kin, golang yi niłmin.

⁹ Pe nga, en enim epi konj mołulum epi, kapli kapli ei, en enim golang nik kin, “Gos kin peł ełe mołulum ei, eim tiłang owundu salim,” pa nik. Nik kin, “Nga eim embe ambil tonu kindik kin, nga eim kin ka piik ngok kin, eim peł ełe, tonu mołpu kin, eim kunum kunum konj mołulum, epi konj mołum ei,” pa niłmin. ¹⁰ Pe nga, Gos nge men tołmun wu num engki tał nga kapli kapli ombu wumb ei, Gos peł ełe ka wii mołpu kin, eim kin, ming gopsing pii polk kin kan mani kanik kin, eim kin prei enjing, wu ei, eim kunum kunum konj mołulum wu ei kin, wumb ombu en enim, king nge peng kon mił epi ei, wu endi nge peł ełe ka wii mołum wu ei kin, olkup to kindik kin, golang yi ninjing.
¹¹ “Nim sin nge Owundu Gos. Nim oł kun ka wii er mołun. Nim kapli wumb ka pii ngok kin, nim embe ambil tonu kindmin oł ei ni, nga nim noman dinga wii ei sinjii,” pa nik yi enimin. “Nimbił erang nim epi kanim kanim pei eririn. Nga nim nge noman ełe, epi kanim kanim ei konj molk punmun. Nga nim nge noman dinga wii ei, epi pei tonu opu mołum.”

*Jon Mon Endi Ekii Se Tonu
Omba Epi Tuk Pim Ei Kenim*

¹ Na kenj ni, Gos King peł ełe, mołum konu angil tundung orung ełe pipe mon endi kimbrik sengin sirim. Sirim mon ei, tukrung ni, torung mon pei mołum. Mołpu kin, nga mon ei, kan mił epi ei, kan tok pendnjing kan ei, angil orung nga tał pirim. ² Nga enjel dinga wii endi kenj ni, eim ek dinga ni tor kindpi kin, yi nim. “Wumb nii endi ei, eim kun ka wii mołum wu ei, kapli eim kan ei, to kilip topu kin, pipe mił mon ei, aki topu kin kindang simba?” ³ Ba wumb endi epin konu ełe ei nin, nga mani mei konu ełe nin, nga mani mei mandring ełe ei nin, pepi mił mon ełe, aki topu seng kin, tuk ełe keningii ni, wumb endi kapli enermba mon. ⁴ Nga na kand ei wumb endi eim kapli pipe mił mon ei, aki topu kin, tuk ełe kenmba mił, wumb endi mołamin mon. Yi mił peng kin, na ke dinga wii nind. ⁵ Pe nga, wumb kopur en enim Gos nge men tołmun wu num mołmun ombu, wu endi tuk mołpu kin, na kin ek yi nim, “Nim ke ninenjii mon! Nim kenjii ni ka wusii simbii owundu mił tep ełim wu ei, Jura nge wumb tilap ei, Deipis nge kupam noł tilap owundu ełe, tonu opu kin ei eim, oł kis kamb mani kindirim ełe nge, ei eim mendpił kapli kan mił epi angil orung nga tał ei, pipe mił mon ełe, kan to

pendnjing pim ei, kapli kilip topu kin aki tumba nge om,” pa nim.

⁶ Na kenj ni, kung siipsiip wał mił endi ei, eim tonu peł konu ełe, tuk mii memb ełe, to kundnjung mił engin. Angpi kin, nga epi konj mołum epi kapli kapli nin, nga Gos nge men tołmun wumb num ombu en enim, orung orung se pok erik erik mołmun. Molk kin nga kung siipsiip wał mił ei, eim girman mił epi ei nin, nga eim ningil ei, angil orung nga tał pałim ełe nge, ei Gos nge Gui Ka ei, eim angil orung nga tał ei, eim ya mani mei konu ełe orung orung pei ełe kindang kin, punjung. ⁷ Nga kung siipsiip wał mił ei, eim pupu kin, Gos king peł ełe mołum ei, eim nge angil tundung ełe pipe mił mon ei sim. ⁸ Sipi kin, nga mon mił epi ei seng kin, kapli konj mołmun epi kapli kapli ei kin, nga Gos men tołmun wumb num ombu, engki tał nga kapli kapli ei, kung siipsiip wał mołum konu peł kumb ełe, kan mani kanik kin, ming gopsing pii połmun. Polk kin, nga konj mołmun epi nin, wumb ombu en enim, endeim endeim ni, giisa mił epi endi ni, nga ku gol ming mił epi endi ei ni, ambilk mołmun. Molk kin, nga ming mił epi ei, dup kilangin kin, mur ka wii tołum epi ei, yi mił piki topu mołum epi ei, Gos nge wumb ombu en enim, Gos kin prei ełmin ek ei, tuk

andan topu ngołum. ⁹ Ngang kin, pe en enim golang konj endi yi mił ninjing,

“Pe nim kaplı mendpił, nim pipe mił mon ei sikin kin, nga kan mił pei to pendnjing ei, kilip tokun kin, nga tumb ei, to kołmung topun tokun kin, aki tunjii. Nimbil erang wumb nim to kundnjung. To konduk kin, nga nim nge miyem ele bein topu kin, wumb pei top er sikin kin, wumb Gos kin orung tu wukun ngun. Ngan kin, wumb pei ele, wumb tilap eipi eipi ni, nga ek eipi eipi ni, nga wumb ngenj eipi eipi ni, nga mei konu ele orung orung eipi eipi mołmun wumb ei, Gos kin sikin orung sin. ¹⁰ Sikin eran kin, sinim nge Owundu Gos kin, kułamł mił kałılmin wumb ei en enim, Gos kin kongun elmin. Erik kin, nga en enim king mił ya mani mei konu ele, orung orung wumb pei, king mił molk kin, tep erngii.”

¹¹ Pe nga, na kenj ni, enjel pei ek ninjing ei, ni piinj. Piip kin, nga enjel am pei pei mendpił ok kin, tonu king peł ele nin, epi konj mołumun epi ei nin, nga men tołmun wu num pei ei nin, enjel pei si pok erik kin golang nik kin, angk mulnjung. ¹² Molk kin,

nga en enim golang dinga nik kin, tor kindik yi ninjing,

“Kung siipsiip wał ei, ok to kundnjung ei, eim kaplı mendpił, ei eim noman dinga wii salim; nga epi kanim kanim ka wii pei salim; nga eim noman ka wii, ni dinga owundu ei salim ku; nga eim nge embe ambil tonu kindngii ku. Nga tilang owundu ni tor kindngii; nga eim nge oł ka wii erim oł ei, ambil tonu kindngii ku.”

¹³ Pe nga, na piinj ni, ei epin konu ele Gos erim wumb nin, wumb mił kanim kanim konj mołmun ei nin, nga ya mani mei ele wumb ei nin, nga ya mani mei mandring mołmun wumb kułii ei nin, nga ep noł mandring mołmun wumb kułii nin epi ombu nin, nga epi konj mołmun epi kanim kanim pei, en enim konu orung orung pei epi ei, ek yi ninjing.

“Gos ei eim king peł ele, tonu mołumun; nga kung siipsiip wał yi ku mołumun. Mułangil kin, el elip nge embe, ambil tonu kindik kin, nga tilang owundu nin, nga noman dinga nin, nga oł kanim kanim eririm oł kun ka wii ei, ambil tonu kindik kin, kunum kunum yi minj, pepi ba!”

¹⁴ Nga epi kaplı kaplı konj mołumun epi ek nik kin, “Ei

keimi!" pa ninjing. Nga Gos kin men tołmun wumb num ombu en enim, kan mani kanik kin, ming gopsing pii polk kin, men tunjung ei, Gos nin, kung siipsiip wał kin, men tok ngunjung.

6

Mon Mił Epi Ei Kan Mił To Pendljing Epi Ei Palim

¹ Nga na kenj ni, kung siipsiip wał mił wu ei, mon mił epi ei embilim. Ambilpi kin, epi ei, angil orung nga tał kan mił epi ei, to pendljing ei, kumb se endeim eim kilip topu kin, aki tum. Tang kin, nga na piinj ni, epi konj mołulum epi ei, endeim ni ek yi nipi kin, ek ei konu gur gali mił nim, "Ya wa!" a nim. ² Nga na kenj ni, kung os kuru endi mułum. Mołpu kin, nga kung os ei, tonu mułum wumb ei, eim opu ond endi ko wupu mułum. Mołpu kin, nga eim wu king peng mondułmun epi ei nge, endi ngunjung. Ngok kin, pe nga eim pupu kin, eim wumb to mani kindpi kin, nga dinga kindpi kin, nga opu erpi pułum.

³ Pe nga, kung siipsiip wał mił wu ei, pupu kin, pipe mił mon epi ei kan mił ombu tupu to pendljing ei, nga endi kilip topu kin aki tum. Topu kin, nga na piinj ni, konj mołulum epi ei, nga endi ek yi nim, "Ya wa!" a nirim. ⁴ Pe nga, kung os kundii mendpił endi tor orum. Opu kin, kung os kundii ei nge,

tonu buł ełe, wumb endi multum wumb ei, opu ermba nge, noman dinga ngang kin, ya mani mei ełe orum. Opu kin, wumb nge noman emin orung seng kin, wumb en enim eipi eipi tok kundngii ni punjung. Puk kin, nga wu ei tui jik mił epi owundu endi ngang kin, sipi kongun ermba nge tu wurum.

⁵ Pe nga, kung siipsiip wał mił wu ei, eim pupu kin pipe mił mon epi ei, kan tekliki to pendljing ei, kilip tang kin, aki tum. Tang kin, na piinj ni, konj mołulum epi ei, eim ek yi nim, "Ya wa!" nirim. Neng kin, na kenj ni, kung os ping endi mułum. Mołpu kin nga kung os ping buł ełe, tonu mułum wumb ei, eim kuni mok tołmun ming mił epi ei nge, endi eim angil ełe ambilpi mułum. ⁶ Nga na piinj ni, epi endi ek tengim mił ei, tuk ełe epi konj mołulum epi kapli kapli kei mił, ok ek tengnjing. Tingangin kin, kuni owundu seng kin, kuni mandi poru nimba enim. Ei ek yi ninjing, "Nim kuni wiis mong ming kembis kunum endeim ełe, ku sen mił mok tunjii. Nga nim kuni balii mong ming kembis kunum tekliki, ku sen mił mok tunjii ku. Ba ond olip kopung ni, ond wain noł ei, to kis mundnenjii mon!"

⁷ Pe nga, kung siipsiip wał mił wu ei, eim pupu kin, pipe mił mon ełe ei, kan mił epi ei to pendljing epi ei, kilip tang kin, kapli kapli mił aki tum. Tang kin, nga na piinj ni, epi

konj mołmun epi endi nga ei, ek yi nirim, “Ya wa!” nirim. ⁸ Nga na kenj ni, kung os endi eim ngenj ele, mon mulerim mił endi mułum. Mołpu kin nga kung os ei, buł ele tonu mułum wu ei, eim embe ‘Wumb kulii’ pa niłmin ei pim; nga sikil ‘Dup konu kis,’ eim kin ekii se mandi om. Wang kin, nga el elip, noman dinga ele sikil kin, ya mani mei wumb kopur aninga ele, to kundnguł nga aninga tekliki mił mołmun ele nge; tui jik mił epi endi, nga kumb kuni owundu sim; nga ening owundu ni epi salim; nga ya mani mei ele kung simbii ni, oł ombu pei erang kin, wumb to kundngii.

⁹ Pe nga, kung siipsiip wał mił wu ei eim pupu kin, pipe mon kan mił endi to pendnjing angil orung ei, kilip topu kin, aki tum. Tang kin, nga mandring orung, na kenj ni, kułmał kalilmin konu ele kulii wumb ei, en enim noman tuk ele mandring mulnjung. Molk nimbił erang, en enim Gos kin pii gii dinga nik kin, Gos ek ka ni tor kindik kin, wumb ngunjung konu ele, opu orung wumb ngenj kumbii ngok kin, to kundnjung. ¹⁰ To konduk wumb ei, wii dinga tok kin, ek yi ninjing, “O sinim nge Owundu, nim dinga wii mendpił pałim nin, oł kun ka elin wu nin, ek keimi mendpił pułwu mołun. Mokun kin, nga sin kunum kinan nimberii mułamin kin, nim sinim opu orung ya

mani mei ele mołmun wumb ei, kos piikin, mok tokun kin, sinim nge miyem bein tum ele nge, kumep kis orung ngunjii?” ¹¹ Pe nga, en enim endeim endeim ni, konduk kuru ngang kindik kin, nga ‘En enim aninga kopur, kui er mulei,’ pa nirim. Yi neng kin, en enim to kundnjung wumb ei mił mułangin kin, nga en enim engnjing noł kin, kongun ende enjing wumb ei, to kundnjung yi mił ku, enim to kundngii. To konduk kin, ekii se enim nimberii mił kapli erang kin, kapli Gos eim enim nge miyem kumep ei, kumb se orung kindpi ngumba.

¹² Pe nga, kung siipsiip wał mił wu ei, kin eim pupu pile mił mon epi ei kan mił epi to pendnjing epi angil orung nga endeim ei kilip topu kin, aki tum. Tang kin, nga na kenj ni, konu kopu owundu mendpił ele tang kin, eni ei ping erpi kin, ei yi mił, kon alap dup nang kin, ping enim yi mił elim. Erang kin, nga oi ei, am kundii mendpił erpi perim ei, miyem kundii mił, topu pirim. ¹³ Nga kor kanjip ei, tonu kupu muł ele mani opu kin, mei ele om. Opu kin, ei yi mił, ond pik mong pol tunerang kin, ond ei konu pop owundu tang kin, mong mani ołum oł ei mił, kor kanjip mani onjung. ¹⁴ Nga kupu muł ei am punum mił, ei pipe mił ok mon polułmun epi ei, simbirpi am pum. Pang kin, nga komung nin, nga mei kembis kembis pei,

en enim konu eipi puk kin, en enim konu ele pinenjing mon. ¹⁵ Pe nga, ya mani mei konu ele wumb wu king nin, nga mei ele wu num nin, nga opu elmin tep er mołmun wu num nin, nga noman dinga palim wumb nin, nga wumb ku pei salitim wumb nin, nga kongun wii elmin wumb nin, nga wumb wii en enim kongun elmin wumb ombu, en enim pei ku nem nin, nga ku tukpu nin, nga tonu mei tukpu ele, en enim koi enjing. ¹⁶ Erik kin, nga en enim wii dinga tok yi ninjing, enim tonu komung nin, nga ku owundu nin, konu ele nin, wii tok yi ninjing. “Enim mani ok kin, tonu sin mołmun konu ele, sin pandi tok kin, koi erangin kin, Gos eim tonu king peł ele konu ka wii ele mołum ei, eim nga ningil ei, sin kinermba mon mon.” pa ninjing. Nik kin, nga kung siipsiip wał mił wu ei, eim sin kin, popuł kis sinim ei, sin kin tonu onermba mon ku! ¹⁷ Nimbił erang el elip kumep kis nin, popuł ei singil kunum ei, kunum owundu endi tonu orum. Yi mił peng, wumb nii endi, kapli eim Gos kingam teł kin, kumb ele engmba? Ei kapli engnerngii mon!”

7

Esrel Wumb 144,000 Wumb Pei Pei Mulnjung

¹ Oł ei poru neng kin, nga na kenj ni, enjel kapli kapli en enim tonu mei ei, mer,

wuł, ał, kapli kapli oł kumb ele angk mulnjung. Angk molk kin, mei oł kapli kapli, ei ambilk mulnjung. Molk yi erik kin, konu pop tunermba nik enjing. Erik kin, nga mani mei ele min, ep noł ele min, nga ond ele pop tunermba mon. ² Pe nga na kenj ni, enjel eipi endi, ał eni tonu ołum konu ele, tonu pum. Pang kin, Gos eim kunum kunum mołulum pułwu ei, eim nge mon mił epi ei ambil tu wurum. Tu wang kin, nga eim wii dinga topu kin, enjel kapli kapli mołmun ei nge, Gos eim noman dinga ngang kin, ep noł ni, mei ei, to kis erngii nge, nipi mundrum. ³ Mundang kin, nga enjel eipi, eim yi nirim, “Enim mei min, ep noł min, ond min, ei sikir er kis mundmun nik kin, yi enerngii mon! Ba enim wiik to mulangin kin, sin Gos nge kongun wumb kombur, to tonu kind mundamin kin, en enim mei embil ele, Gos nge mon mił epi ei pend kindmba. Kindang kin, ekii se, enim er kis mundngii. ⁴ Pe nga na piinj ni, Gos nge mon mił epi ei, wumb pei sinjing. Sik kin wumb ei 144,000 wumb pei, en enim Esrel nge wumb tilap pei, Gos mon mił epi ele sinjing.

⁵ Sik kin, nga wumb 12,000 ei Jura nge wumb tilap ei, mei embil ele, Gos nge mon mił epi ei sinjing; nga wumb kopur ei, Rupun nge tilap wumb ei 12,000

ele sinjing; nga wumb 12,000 ei, Gas nge wumb tilap ele sinjing. ⁶ Nga wumb ei, 12,000 Aser nge wumb tilap ele sinjing; nga wumb ei, 12,000 Napsalii nge wumb tilap ele sinjing; nga wumb ei 12,000 Manasa nge wumb tilap ele sinjing. ⁷ Nga wumb ei 12,000 Simion nge wumb tilap ele sinjing; nga wumb ei 12,000 Liiwai nge wumb tilap ele sinjing; nga wumb ei 12,000 Esakar nge wumb tilap ele sinjing. ⁸ Nga wumb ei 12,000 Sepulan nge wumb tilap ele sinjing; nga wumb 12,000 ei Josep nge wumb tilap ele sinjing; nga wumb 12,000 ei Benjamin nge wumb tilap ele sinjing. Wumb ei pei, Gos nge mon mił epi ei pei sinjing.

Nga Wumb Tilap Owundu Endi Mołmun

⁹ Oł ei poru neng kin, na nga kenj ni, wumb tilap owundu endi kułou tok mulnjung wumb ei, wumb endi kapli belngii mił mon. Beltik wumb ei, ngenj mon eipi eipi mił palim nin, nga wumb tilap kanim eipi eipi pei nin, nga wumb ek eipi eipi pim wumb nin, nga mei konu eipi eipi wumb ei pei, Gos kin peł kumb ele kin, kung siipsiip wał mił wu ei

mołum kumb ele angk kin, mulnjung. Molk kin, konduk kuru kindnjing; nga ond onguł wumb ombu en enim, angil ele ambilk mulnjung. ¹⁰ Mołangin kin, en enim wii dinga tok ek yi ninjing, “Sinim nge Gos Owundu king peł ele mołum; nga eim kung siipsiip wał mił wu ei, eim kin mandi mołum. Sinim sipi orung simba nge oł ei, eł elip kin palim.” ¹¹ Pe nga, enjel pei ei, king peł ele, si pok erik kin, nga men tołmun wu num nin, nga epi kapil kapli konj mołumun epi ei si pok erik engnjing. Angk kin, nga en enim pei ming gopsing pii polk kin, king peł ele Gos kin men tok ngok yi enjing. ¹² Erik kin, yi ninjing, “Ei keimi mendpil; nga sinim Gos kin men topun kin, ka piipin ngumun. Ngopun kin, ei eim tilang owundu ka wii ei, ni tor kindmin; nga eim noman ka wii mendpil palim; nga sinim eim kin ka piipin ngumun. Ngopun kin, eim embe ambił tonu kindmin. Kindpin kin, eim noman dinga mendpil palim; keimi eim dinga ei owundu mendpil palim. Peng kin, oł ombu ei, Gos kin kunum kunum mułmba. Ei keimi!

¹³ Pe nga, men tołmun wu num endi, na kii sipi kin, ek yi nirim, “Wumb kopur en enim konduk kuru kindik enmin wumb ei, wumb nii? Nga wumb ei, konu jili onjung?” a nirim. ¹⁴ Pe na eim kin ek orung kindip yi ninj, “Na nge owundu nim

piin.” Nga eim na kin ek yi nirim, “Wumb ombu en enim, opu ond wumb kin, ol embin tui owundu erik ngunjung. Ngok kin, nga en enim ol ei kin, si kindik kin tor onjung. Ok kin, nga en enim, konduk ni epi ei, kung siipsiip wał mił wu ei nge miyem ele sinim noman tuk ele was eririm. Erang kin, sinim konduk mił noman tuk ele kuru kun ka mendpili erim. ¹⁵ Yi mił erang, en enim Gos eim king peł kumb ele angk kin, epin tinga tał, Gos nge epin men tołmun ngii mił ele, Gos kin men tołmun. Nga Gos eim king peł ele, tonu en enim kin mołpu kin, eim wumb ombu kin, tep ka er kanpi mołum. ¹⁶ Nga en enim kuni nga tunermba mon; nga noł nuwa nga en-ermba ku. Nga en enim konu eni tumba kunum, ei mił erpi kin, nga epi endi dup mił nopu kin, yi nga en-ermba mon. ¹⁷ Nimbił erang kung siipsiip wał mił wu ei, eim peł ele, tonu tuk mii memb ele mołulum. Mołpu kin, eim kung siipsiip tep wu mołpu kin, en enim tep erpi mułmba. Mołpu kin, en enim noł nok kunum kunum konj mołulum noł ei, andan tang kin nungii. Nga Gos eim en enim ningil ka mani onum ei, kil ngopu kin, si kindimba, nga en enim nga ke ninerngii mon.”

8

Nga Kan Mił Epi Pipe Mił Mon Pendnjing Ei Angil

Orung Nga Tał Kilip Tum.

¹ Nga kunum ei, kung siipsiip wał mił wu ei, eim pupu kin, pipe mon epi ei, kan mił epi ei to pendnjing ei, angil orung nga tał pim epi ei, to kilip topu ei poru nirim. Neng kin, epin konu ele, ek tingnarik mułangin kin, eni kopur o purum. ² Pe nga, na kenj ni, enjel angil orung nga tał pei en enim, tonu Gos eim kumb ele engnjing. Angk kin, nga en enim beli tołmun epi ei nge, angil orung nga tał ngunjung ku.

³ Pe nga enjel eipi endi opu kin, eim kułmał kałmin konu ele engim. Angpi kin nga eim dup kalk elmin epi, noł ming gol mił, mur ka wii epi ei, opu sim ele engim. Angpi kin, nga wumb kopur eim kin, mur ka wii tołum epi pei ngunjung. Ngok ele nge, si ende kindpi kin, Gos nge wumb prei elmin ele, si ende kindim. Kindpi kin, nga eim Gos kin kułmał kałmin konu ele, gol mił erpi kin, Gos nge king peł kumb ele engim. ⁴ Angpi kin, nga eskil epi ka dup nopu kin, muru ka tołum epi ei nin, Gos nge wumb Gos kin prei erik enjing ele, tał ouni ei, enjel angil ele, dup eskil si kindpi kin, Gos nge kumb ele tonu purum. ⁵ Pe nga kunum ele, enjel ei, eim noł ming sipi kin, dup kułmał kałmin konu ele, dup kopur sipi kin, piki topu olkup topu kin, mer mei ele mani kindim. Kindang kin, kałpi konu ele, gur gali nipi kin, ek tangpi kin, nga

kumb kinang erpi kin, nga konu kopu tum.

Enjel Kapil Kapli Beli Mil Epi Pup Tunjung

⁶ Pe nga, enjel angil orung nga tał en enim, beli ei, nga angil orung nga tał ei, beli pup tungii nge, er kun er sinjing salim.

⁷ Pe kumb ele enjel ei, eim beli mil epi ei beli pup tum. Tang kin, dup seng kin, konu dindaming kin, miyem kin ombu, pei sik kin, orung orung erik. Erpi kin, bein topu kin, mani mei ele kindim. Kindpi kin, nga mani mei aninga kopur ei, dup nopu kin, ond aninga kopur ni, kui engimb aninga kopur pei mołum epi ei, pei dup nopu poru nirim; ba aninga tał am mil kopur mei konu ele, dup nunerim mon.

⁸ Pe nga, enjel nga endi, eim beli mil epi ei beli tum. Tang kin, nga na kenj ni, epi komung owundu mil epi ei, dup nopu topu kin, olkup topu kin, mer ep noł ele, mani kindim. Kindang kin, ep noł aninga kopur ei kumbiipi kin, miyem topu pum. ⁹ Pang kin, nga ya mani ep noł ele, konj muljung epi aninga kopur ei, ep noł tuk ele, kuljung. Kolk kin, nga noł kanu aninga kopur topu kin, kis mundum ku. Ba aninga kopur tał am mil, ep noł ele epi ei, to kis enerim mon.

¹⁰ Pe nga, enjel tekliki ei endi, eim beli mil epi endi

beli tum. Tang kin, kor kanjip mil epi owundu ei, dup num ei, dup jep kaltmin mil yi nurum. Nopu kin, nga tonu kupu muł ele, mani opu mer noł aninga kopur pim konu ele purum. Nga noł pirpir aninga kopur pim konu ele pum ku. Ba aninga kopur tał am mil noł konu ele puneririm mon. ¹¹ Pe kor kanjip ei embe ‘Kumbii kis elim’ niłmin. Nga noł aninga kopur ei, noł kumbii elim. Nga wumb pei, noł ei nok kin kulk. Kulk ei nimbił erang, noł ei eim kumbii kis elim. Ba aninga kopur, tał am mil, noł ele to kis eneririm mon.

¹² Nga enjel kapil kapli endi ei, eim beli mil epi ei, beli pup tum. Tang kin, nga eni aninga kopur ni, oi aninga kopur ni, kor kanjip aninga kopur ni, epi ombu en enim nge tilang erpi pim ei tangin kin, yi mil erang, emii aninga kopur pirim. Nga tinga aninga kopur emii pirim ku. Nga epin kunum endi, oi tilang ermba kunum ei, yi emii pirim ku.

¹³ Pe nga na kenj ni, kei du endi, bur ni pupu kin, am ei tonu epin bur ni purum. Pupu kin, ek dinga nipi kin wii topu yi nim, “Mong owundu! Mong owundu! Mong owundu kis tonu omba!” nirim. Pe nga, oł embin tui oł ei, wumb en enim ya mani mei ele mołmun wumb ei kin, yi mil tonu omba. Nimbił erang enjel eipi nga teliki ei, en enim nge beli mil epi ei pup

tungii nge enmin.

9

*Nga Angil Orung Enjel Ei
Beli Mil Epi Ei Pup Tum*

¹ Nga angil orung nge enjel ei, eim beli mil epi ei beli pup tum. Tang kin, nga na kenj ni, kor kanjip ei tonu kupu muł konu ełe, mani opu kin, mer mei ełe orum. Opu kin, nga kor kanjip ei, kii wał sipi kin embilim ei, mer mani tukpu owundu kis tukpu ełe, sip pinalim, kii wał sirim.

² Nga kor kanjip ei, mer mani, 'Tukpu owundu kis,' ondu ei, aki tum. Tang kin, dup eskił opu kin, tor tonu om. Opu kin dup eskił om ei, mer dup owundu ełe, dup kilangin kin nopu ping mendpił nopu pim ei, mer mani tukpu owundu kis ełe tor orum. Opu kin, eni kin pop ei, eskił erang kin, emii erim.

³ Pe nga ka guimbi owundu pei, mer dup eskił nopu pim ełe, mei ełe tor orum. Opu kin, nga ka guimbi ei, wusimb mił epi ei, olt pim epi kis endi ei, wumb kongang kin, kumbii kis silmin epi endi ei, eim dinga ngołum.

⁴ Nga ka guimbi owundu en enim, kui engimb ni endi, epi ombu ei to kis enerei mon nilmin. Nik kin, nga epi kanim eipi eipi pei endi, emb talk pendilmin epi ei, konj mołum ei, to kis enerei mon nilmin. Ba wumb nii endi, eim Gos nge mon mił, eim mei embil ełe pinerim kin wumb ei mendpił, kongingii,

nilmin. ⁵ Kongk kin, nga ka guimbi owundu ei, wumb to kundngii ei, mon nilmin; ba oi angil orung ełe mendpił ei kin, kongmba ei, kumbii kis singii nilmin. Nga en enim ngenj kumbii silmin ei, wu en enim ka wusimb mił ei kin, epi kongang kin, ngenj kumbii silmin ol ei nge silmin. ⁶ Nga oi angil orung o pang kin, wu kopur en enim, kułmun nik kin, kuruk andinmin; ba en enim kuruk sinałmin mon. Nga en enim kułmun ni piinmin; ba kułngii ei si kindpi kin, am ba.

⁷ Nga ka guimbi owundu ei, en enim kung os mił molk kin, en enim opu erngii nge, er kun er mołmun ei, en enim peng ełe wu king peng kon mondułum epi, ku gol mił epi mundangin kin, en enim kumb ełe, wumb mił kumb ningil salilim.

⁸ Seng kin nga en enim peng enjin ei, amb peng enjin mił mołum. Mołang kin, nga en enim gupu mong ei, wusii simbii owundu ei, gupu mong mił palilim.

⁹ Peng kin, nga en enim pepil ełe epi, kumb tepii kapa mił, pandi topu pirim. Peng kin, nga en enim kong, ełe ek tengnjing mił ei, kung os keris pei mił silmin ek tangnim mił molk kin, opu erngii nge punjung. ¹⁰ Puk kin, nga en enim nge, ei yi mił ei, ka wusimb mił, kumbii kis ngang molk kin, en enim dinga peng kin, wumb kumbii kis ngołmun ei, oi

angil orung pei ngolmun.
¹¹ Ngok kin, nga en enim nge king endi molpu kin, en enim tep elim. Erpi kin king ei, enjel ei tukpu owundu kis sip pinałim ei, mer mani ele tep elim. Erang kin, nga eim embe 'Apandon' ei Eipru nge ek; nga eim embe 'Apoliyon' Griik nge ek; ek tał ouni pułe yi pałim, 'Wumb to kis mondułum,' niłmin.

¹² Pe mong owundu kis endi ei, poru nirim. Nga mering mong owundu kis tał, nga omba.

Angil Orung Nga Endeim Enjel Beli Mił Epi Ei Pup Tum

¹³ Nga angil orung nga endeim enjel ei, eim beli mił epi ei beli pup tum. Tang kin, nga na piinj ni, gol mił epi kułmał kałmin konu oł ele, kapil kapli nge, girman mił epi ei, angilim konu ele, Gos nge kumb ele molum konu ei, ek endi tor om. ¹⁴ Wang kin, nga ek endi tor opu kin, angil orung nga endeim enjel endi, beli mił epi ei beli pup topu kin, se mułum konu ele yi nim, "Nim enjel kapil kapli en enim, noł owundu endi Yupreisiis ni noł ele, kan ngii molmun wak tangin kin, wii molk pungii," pa nim. ¹⁵ Yi mił kapli, enjel ei, enjel kapil kapli kei en enim, kan ngii mił muljung wak tum. Wak tang kin, en enim wumb aninga kopur, to kundngii nge enjing; ba aninga kopur tał am mił to kundnenjing mon. To kundnarik kin, nga enjel ei en

enim, er kan erik kin, eni nin, kunum nin, oi nin, kung pani ei kin, kui erik kin, oł ei nge erngii nge molmun. ¹⁶ Molk kin nga enjel kapil kapli nge, opu elmin wu 200,000,000 pei pei mendpil, en enim kung os ele, ap tok onjung ei, na ni piinj. ¹⁷ Pe nga na nam or kumb mił endi kenj ni, kung os nin, kung os tonu ele wumb ap tunjung wumb ei kin, ouni kenj. Kenj ni nga wumb en enim pepil ele, konduk kapa mił pirim. Pim epi ei, mon kundii ni, muk ni, terim pirim. Peng kin, nga kung os peng ele ei, wusii simbii owundu peng mił pirim. Peng kin, nga en enim gupu ele dup eskil kin, dup kin, kom ku dup nonum mił, en enim gupu ele tor orum. ¹⁸ Wang kin, nga oł embin tui ei, dup ni, dup eskil ni, dup mon terim dup nołum epi tekliki ei pei, wumb aninga kopur to kis er poru ninjing; ba aninga kopur tał am mił, to kis enenjing mon. Epi ombu, mer kung os gupu ele tor orum. ¹⁹ Wang kin nga kung os nge dinga ei, mer en enim gupu ele ni, en enim ei ele, dinga pałim. Peng kin, en enim nge ei ele, wembii mił pałim; nga peng pałim ku. Peng ele nge, wumb to kis elmin ku.

²⁰ Nga wumb eipi kopur en enim, dup ni, dup eskil ni, dup nopu elim epi ei tekliki pei, en enim to kundnerim wumb ei, en enim no-man ele, epi nipe endi enjing nin, gui kis men tołmun oł

ei kin, noman ak tok kin, buł ngunenjing mon. Pe en enim angil ełe enjing epi ei, ek kend gos ełe nge, gol nin, silpa nin, aiyon nin, ku nin, ond epi ombu ei, ningil kin-enjing epi nin, ek piik nin-enjing epi nin, andlam end-nenjing epi nin, epi kend tołmun epi ombu ei, men tołmun ei, wakin tunenjing mon! ²¹ Tunarik kin, nga wu ombu en enim, wumb eipi to kundjung; nga kunj men enjing nin, wu amb eipi nge ngundjung nin, wumb eipi nge epi waning sinjing nin, wumb ombu en enim oł kis ei, noman ak tok kin, buł ngunenjing mon!

10

Enjel Endi Pipe Mił Mon Epi Endi, Angil Kin Embilim

¹ Pe nga, na kenj ni enjel endi dinga owundu pałim enjel ei, tonu epin konu ełe mani orum. Wang kin, eim konu kupu mił epi ei, kum tum. Tang kin, nga konu kumb giipim poltum ei mił, eim nge peng ełe, tonu polpu pirim. Peng kin, eim kumb ełe, eni mił topu pirim. Peng kin, nga eim simb ełe, dup sengi mił, nopu pirim. ² Peng kin, nga pipe mon simbirpi kin, endi kembis ei tonu, eim angil ełe, aki topu kin, sepi mułum. Mołpu kin, nga eim simb mong tundung ei, mer ep noł ełe, mani kindpi sirim. Seng kin, nga simb taring ei, mer mei ełe, mani kind sirim. ³ Seng kin, nga eim ek dinga tangpi kin, ke nim

ei, wusii simbii owundu ke nilim ei, yi mił nirim. Neng kin, kunum ełe, nga angil orung nga tał, gur gali nirim. ⁴ Nga ek nengin kin, na mon pułmbii enj; ba na nga piinj ni, ei tonu epin ek endi, ni tor kindpi kin, yi nim, “Nga konu gur gali angil orung nga tał ninjing ek ei, noman tuk ełe koi er pendnjii; ba mon pol pendnenjii mon.”

⁵ Nga na kenj ni, enjel tonu ep noł ełe kin, nga mei ełe kin, engim wu ei, eim angil tundung ei, tonu epin konu ełe kindim. ⁶ Kindpi kin, nga eim ek keimi kun ka ni tor kindpi kin, ek keimi Gos eim piilim. Piipi kin, nga Gos eim kunum kunum konj mołulum Gos ei, eim tonu epin konu ni, nga epi kanim kanim pei tuk ełe eririm. Nga mei erpi kin, epi kanim kanim pei tuk ełe eririm. Nga ep noł erpi ełe kin, epi kanim kanim pei tuk ełe eririm. Nga enjel ei, eim ek yi nirim, “Akip kunum ei, mandi poru nimba enim, Gos nga kui en-ermba mon,” pa nirim. ⁷ “Ba angil orung nga tał nge enjel endi ei, eim beli mił epi pup tumba kunum ełe, Gos nge eim epi koi er pim epi ei, ni tor kindmba. Kindpi kin, nga eim nge ek ka ni tor kindilmin wumb ombu, eim ek ni ngurum ek ei, keimi tonu orum.”

⁸ Pe nga, tonu epin konu ełe, ek endi ni tor kindrim ei, na nga piinj ni, ek nipi yi nirim, “Nim pukun kin, enjel endi, eim simb mong tun-

dung ele, ep noʔ ele kambpi kin, nga eim simb mong tar-ing ele, mani mei ele kambpi moʔum enjel ei, eim angil ele, pipe kimbrii kembis endi ambilpi kin, puru nipi moʔum pipe mon ei sinjii,” pa nim. ⁹ Kapli na pup kin, enjel ei, kii sip kin, eim pipe kimbrii mon pipe endi, angil ele salim ei, ngangli ninj. Nemb kin, nga eim ek yi nipi, na ngum, “Nim epi ei sikin nunjii,” pa nirim. “Nan kin, nim kirim ele, ak mak erpi kin, mek sinjii miʔ, yi ermba,” pa nirim. Ba nim gupu ele, muʔang kin, ei singin ermba ei, piimi muʔ noʔ ei, singin enim ei miʔ, yi ermba,” pa nim. ¹⁰ Pe nga, na pipe kimbrii mon salim ei, eim angil ele, sip kin, nunj. Namb kin, piimi muʔ noʔ singin enim miʔ, yi singin eririm. Ba ekii se, na nop dumung kindamb kin, mer nam nge kirim tukrung ele ak mak erpi kin, mek simbii miʔ pirim.

¹¹ Pe nga eim ek yi nipi na ngum, “Nim nga Gos nge ek ka ei, ni tor kindkin kin, wumb pei ngokun kin, nga wumb tilap eipi eipi pei ngokun kin, nga ek eipi pim wumb, kanim kanim pei ngokun kin, nga king pei, ngunjii ku,” pa nirim.

11

Wumb Miʔ Epi Taʔ Ek Ni Tor Kindilmbil

¹ Pe nga, na su simbii epi endi ngunjung ei, epiʔ miʔ

epi endi ngok kin, yi ninjing, “Nim tonu angkin kin, kapli nim Gos nge men toʔmun ngii wumb kin, moʔmun ei miʔ nga kuʔmaʔ kaʔmin konu ele, su sinjii. Sikin kin, nga nim men tok moʔumun wumb ei, kapli kemb tunjii ku. ² Ba nim men toʔmun ngii puʔpun ele, torung kung gui konu ele ei, su sinenjii mon. Nimbil erang konu ei, torung pii gii ninaʔmin wumb ei nge konu paʔim. Peng kin nga wumb ei, en enim konu owundu ele kun ka wii Jerusalem konu konj ele, erik kin, kis monduk pangin kin, oi engki kapil kapli nga taʔ ei, kapli erngii. ³ Erik kin, nga nanim wu taʔ kin, dinga ngamb kin, nanim nge ek, ni tor kindngil. Kindkil kin, nga wumb taʔ ei, kon miʔ epi endi ngamb kin, alap miʔ telngil. Talkil kin, na nge ek ni tor kindkil kin, pangil pangil kin, 1,260 kunum pei pei opu ba.

⁴ Ele nge wumb taʔ, el elip ek ni tor kindngil ei, ond olip tap miʔ, nga dup alam taʔ miʔ ei ya mani mei ele Owundu eim kumb ele engim. ⁵ Angang kin, nga wumb kombur ok kin, wu taʔ kin, er kis mundmun ni enjing kin, kapli el elip gupu ele, dup tor opu moʔpu kin, opu orung wumb ei, top kis mundmba. Mondpu kin, keimi wumb kombur wu taʔ kin, er kis ermin nik enjing kin, kapli ele nge mendpil, wumb ei kuʔngii. ⁶ Kapli el elip dinga seng

mołmbuł dinga ei kapli kupu muł ondu ngang kin, konu kumb tunermba kunum ei, eł elip Gos ek ka ni tor kind-injngił. Pe nga eł elip, yi ku dinga palim ei, noł ei erangił kin, noł miyem mił tangpi omba. Pe nga eł elip dinga salim ei, yi ku ya mani mei wumb epi kanim kanim oł embin tui ei, tonu opu kin, to kis erngił. Nga eł elip noman ełe, oł ombu ermbił ni piingil kunum ei, kapli erngił.

⁷ Pe nga eł elip Gos ek ka ei, ni tor kind poru nikił, er mołang kin, kapli nga epi kung simbii owundu endi, tukpu owundu sip pinałim ełe, tonu tor wang kin, wu tał kin opu erngii. Erik kin, eł elip to mani kindpi kin, to kundmba. ⁸ To kundang kin, eł elip ngenj ei, konu owundu ełe, tuk andłam ełe pimba. Peng kin, nga eł elip nge Owundu ei, eim ond peri ełe to kundnjung konu ełe, eł elip ngenj ombu mołum; ba konu owundu ei ek ekin nipin kin, yi niłmin, 'Konu embe Sorom nin Eisip,' yi mił niłmin. ⁹ Yi mił erang, ngenj eipi eipi wumb nin, nga wumb tilap eipi eipi nin, ek kanim eipi eipi wumb nin, mei konu orung orung wumb ei, pei ok pendik kin, en enim ngenj ei keningii kunum tekliki, nga kunum tongnde mendpił poru nimba. Neng kin, nga wumb ei eł elip ngenj ei kui tunenjing mon; ba kanik kin, wiik tok kindangin kin, pin-jngił. ¹⁰ Pekil kin, mei mani

ełe wumb pei en enim, ka piik kin, wumb tał kułnguł ełe nge, en enim ka ka piik kin golang nik kin, nga en enim epi ka kombur sipik kin, wumb puł ngok yi ełmin. Yi ełmin ei, nimbil erang ek ni tor kindiłmbił wu tał eł elip, mei wumb pei ngenj kumbii owundu ngołmbuł. ¹¹ Ba kunum tekliki nga kunum tongnde poru neng kin, kapli Gos eim nge mołulum konj ei kindang opu kin, wu tał tonu enginjngił. Engangił kin, opu wumb pei ombu, wu tał tonu onjnguł ei, kanik kin, mund mong enjing. ¹² Erik kin, pe nga wu tał eł elip molkuł kin, piinjngił ni, ek owundu endi tonu epin tor opu kin, eł elip kin yi mił nim, "Ya tonu ełe weł!" Nga eł elip nge opu orung wumb kanik mul-njung ni, eł elip kupu muł endi, se mengpi kin, tonu epin konu ełe, tuk sipim. ¹³ Si pang kin nga kunum ełe mendpił, konu kopu owundu endi tum ei, konu owundu tongnde endi topu erpi kin, kis mundum; ba angil orung nga kapil kapli ei to kis enerim mon. Nga kunum ełe mendpił, wumb 7,000 pei konu kopu ei erpi kin, to kundum. To kundang kin, wumb kombur eipi mul-njung wumb ei, en enim mund mong erik kin, Gos eim Owundu epin konu ełe mołum ei, eim embe ambil tonu kindnjing. ¹⁴ Kindik kin, pe epi oł embin tui owundu tał tonu om ei, poru nirim; ba piyei! Kunum

aninga kopur opu pang kin, epi ol embin tui owundu nga endi tonu omba.

Enjel Angil Orung Nga Tal Nge Beli Mil Epi Tum

¹⁵ Pe nga angil orung nga tal nge enjel ei, beli mil epi pup tum. Tang kin, kapli ek owundu kombur tonu epin konu ele, tor opu kin, ek yi nirim, "Pe mani mei ele, tep erik erik, enjing dinga ei, akip sinim nge Owundu eim seng kin, nga eim se orung simba wu ei, Kraiskin ouni, eim king kunum kunum minj tep erpi kin, molpu ba!" ¹⁶ Pe nga, men tolmun wu num engki tal nga kapil kapli en enim, king pel ele Gos kumb ele, molulmun wumb ei, kumb ele kan mani kanik kin, Gos kin men tok ngunjung. ¹⁷⁻¹⁸ Ngok kin, ek yi ninjing,

"Gos owundu mendpil! Nim dinga wii mendpil salim. Seng kin, nim pe molun, nga kumb ok nim molun. Sin sinim ka piipin kin, nim kin ek ka ni ngolmun. Pe ninim nge dinga Owundu ei sikin kin, piikin kindkin kin, epi kanim kanim pei, tep enjii kongun pulgun mondkun elin. Pe nga, torung pii gii ninenjing wumb ei en enim, nim Gos kin noman ele, popul kis erang piinjing; ba Gos Nim noman popul kis ei, wumb ei kin tonu

olum. Opu kin, nga pe kulnjung wumb ei, en enim kos owundu piik kin, kumep sik erngii nge kunum ei, tonu olum. Pe nga ninim nge kongun wumb ei, nim ek ni tor kindilmin wumb nin; nga nim nge ol kun elmin wumb pei nin, nga wumb nim kin mandring molk kin, nim embe ambil tonu kindilmin wumb ei nin; nga wumb num nin, nga wumb kembis nin ouni wumb ei, nim kumep ka ngunjii. Pe nga, ya mani mei ele wumb ei, to kis enjing wumb ei, to kis enjii ku."

¹⁹ Pe nga kapli, ek nik poru nengin kin, kapli Gos nge men ngii owundu ei, tonu epin konu ele molum ei, aki tunjung. Tok kin, pe nga, Gos eim ek dinga lo ek ei, tuk kindilmin ond kiyembi ei, eim men ngii tuk ele sim kenjing. Kanik kin, pe nga kumb kinangin er tilang erim. Erpi kin, nga gur gali neng kin; nga konu kopu owundu tum; nga konu kumb dindaming owundu top kin mani orum.

12

Amb Endi Kin Wembii Owundu Simb Angil Palim Ei Kin

¹ Jep ol owundu tonu epin konu ele tor orum. Opu kin, ei yi mil, amb endi molum amb ei, konu eni ei alap mil, ngenj ele telim. Talpi

kin, nga eim simb mandring ele oi pirim. Peng kin, nga tonu eim peng ele, kor kanjip engki nga tał, tonu peng ele, peng kon mił mundrum. Mondpu kin, amb ei, eim kangil mundrum. ² Mondpu kin, nga eim kangil buł tang kin, eim ngenj kumbii dinga sipi kin, mengmba kunum ele mandi eririm. Erpi kin, eim ke dinga nipi kin, tor kindrim. ³ Kindang kin, nga jep oł owundu endi, epin konu peni ele tor orum. Opu kin, jep oł ei yi mił, wembii kundii owundu simb angil pałim epi endi, tor orum. Orum wembii owundu ei, peng embil ei, angil orung nga tał pirim; nga girman engki pirim. Nga peng kon mił epi king mondułum epi ei, angil orung nga tał, tonu peng ele, endeim endeim ni mołpu poru nirim. ⁴ Nipi kin, nga wembii nge ei ele, ei sipi kin, kor kanjip kombur, owundu pirim kor kanjip ei, topu kindang kin, mani mei ele orum. Wang kin, kor kanjip tał kopur owundu mił, tonu epin konu ele pirim. Peng kin, wembii ei, eim amb kangil mengmba eririm, konu amb ei, eim kumb ele engim. Angpi kin, amb ei kangil mengpi, tor kindang kin, topu numba nge erpi mułum. ⁵ Mołpu kin, pe amb ni, kangi endi mengim ei, eim mei konu ele orung pei ei, eim dolu dinga ambilpi kin, wumb tep ermba. Erpi kin, pe kangil ei mam mengim; ba kangi

ei sikir se mengk kin, orung sipik kin, Gos eim king peł mołum konu ele kindnjing. ⁶ Kindik kin, amb ei, eim si kindpi kin, tungu pupu kin, mei wii sim wumb mulenjing konu ele purum. Pupu kin, Gos eim amb mułmba nipi konu endi, er kun er sim konu ele purum. Pupu kin, konu ele, eim kuni ngok kin, kan kun erik se mułangin kin, kunum 1,260 opu ba.

⁷ Pe nga, tonu epin konu ele, opu owundu tonu orum. Opu kin, enjel Maikel kin, eim nge enjel ok kin, ka wembii kundii owundu ei kin, opu enjing. Erik kin, nga ka wembii kundii owundu ei kin, eim nge enjel ombu kin, opu erik kin, to orung kindnjing; ⁸ ba enjel Maikel kin, eim nge enjel ombu kin, opu dinga erik molk kin, ka wembii kundii owundu ei kin, eim nge enjel ombu, to mani kindnjing. Yi erangin kin, ka wembii owundu kin, eim nge enjel kin, tonu epin konu ele nga mulenjing mon. ⁹ Mularik kin, nga ka wembii kundii owundu ei, epin konu ele to mani kindnjing. Kindik kin, ka wembii owundu ei, kumb ok mołulum wembii embe Seisen, ei eim mei wumb pei kin, ek kend to ngopu ełim pułwu mołum. Mołpu kin, nga ka wembii owundu ei kin, eim nge enjel pei ouni, to mani mei ele kindnjing.

¹⁰ Pe nga na nam piinj ni, ei epin konu ele, ek endi tor opu kin, yi nirim. "Pe sinim nge Gos eim sinim se

orung sinim. Sipi kin, nga eim nge dinga ei, ya peni ele tor onum. Opu kin, pe Gos eim nge dinga king moŋpu kin, sinim andan topu ngonum. Ngopu kin, pe eim nge kindim wu Kraisi ei, eim dinga sinim andan topu ngonum ku. Ngopu kin, nimbiŋ erang wu kis Seisen eim, sinim nge enginjpin noŋ ei, ek nipi ngopu elim ei kos piipi elim. Erpi kin, pe ei eim, Gos eim kumb ele, epin, tinga, kunum kunum kos piilim; ba pe, eim epin konu ele, to tor kindangin kin, mei ele mani orum. ¹¹ Opu kin, nga sinim nge enginjpin noŋ, en enim nge dinga ei, kung siipsiip waŋ miŋ wu ei eim Kraisi nge miyem ele, dinga sinjing. Sik kin, nga ek keimi ni tor kindnjing ele nge, en enim opu orung wu ei, to mani kindnjing. Kindik kin, nga eim en enim, Gos nge kongun ei erik puk kin, en enim mei ele oŋ ei, noman to piinenjing mon; ba wiik to muŋangin kin, opu orung wumb ei, en enim to kundnjung. ¹² To konduk kin, tonu epin konu ele, wumb molk kin, no pek enmin wumb ei, en enim ka piingii. Ba ya mani mei ele kin, ep noŋ kin, wumb ei, en enim ei piik kin, kun erik muŋgii! Molk kin, oŋ embin tui ei, enim kin tonu omba enim. Erpi kin, Seisen ya mani enim kin orum. Opu kin, nga eim noman kun pinerang kin, dup miŋ nop tonu orum. Nimbiŋ erang eim piinim ei, eim nge kunum pei

tangpi, simba pinalim.

¹³ Pinerang kin, pe nga, ka wembii owundu ei, eim noman to piinim ei, eim to mani mei ele kindnjing pim. Peng kin, pe nga, eim amb ei kangi endi mengim amb ei, eim buŋun topu kin, se endrim. ¹⁴ Se endrim; ba Gos amb ei, eim kei du owundu kong taŋ miŋ ngang kin kapli eim bur ni pupu kin, mei wii salim wumb mulenjing konu ele purum. Pang kin, konu ele, eim kuni ngok kin, kan kun erik se muŋangin kin, kung ngii tekliki nga tongnde om; ba ka wembii owundu ei, opu kin, tumbii ni ermba ei, eim kapli enermba mon. ¹⁵ Enarpi kin, nga ka wembii owundu ei, eim gupu ele, noŋ owundu miŋ, endi erang kin topu tor orum. Opu kin, ei erang to pupu kin, amb ei pum konu ele, ekii se purum. Pupu yi erang kin, amb ei, noŋ to simba ni eririm. ¹⁶ Eririm; ba mei ele erpi kin, amb ei paki turum. Tang kin, pe noŋ ei, ka wembii owundu gupu ele orum ei, mei eim gupu aki topu se, olt kindpi kin poru nirim. ¹⁷ Neng kin, pe nga, ka wembii owundu ei, eim amb ei kin, noman kis peng piyang kin, dup miŋ nopu tonu orum. Opu kin, pe eim pupu kin, amb ei nge kingam noŋ kopur kin, opu ermbii ni piirim. Piipi kin, kingam noŋ ei pei en enim, Gos lo ek pei ekii siŋmin. Nga Jiisas eim ek ei, ni tor kindik kin, wumb ngok kin, en enim eim kin, ekii siŋmin. ¹⁸ Pe nga,

ka wembii owundu ei, eim ep noł wer ele, angpi mułum.

13

Epi Simbii Tał Tonu Onjukul

¹ Pe na nam kenj ni, epi simbii owundu endi, mer ep noł ele, tonu opu kin, tor om. Opu kin, kung simbii ei, girman engki pim; nga peng embil angil orung nga tał pirim. Nga girman engki ele, king nge peng kon engki ele, tonu mułum. Mułang kin, peng ombu, embe kanim kanim mułum. Mołpu kin, embe ei pułe yi mił, Gos kin ek buł ambilk kanim kanim nik, mundnjung. ² Monduk kin, epi kung simbii owundu ei, na kenj ni, eim ngenj kui wusii simbii owundu mił, 'lepa,' niłmin ei, mombuł mombuł nopu pim. Pim simbii owundu nge simb ele ei, ka owundu endi 'ber,' niłmin, ka simb ei yi mił pim. Pim kung simbii owundu nge gupu ei, yi mił epi kui wusii owundu kung endi, 'laiyon,' niłmin, ka ei gupu yi mił pim. Peng kin, epi kung simbii owundu ei, ka wembii owundu ni, eim nge dinga ei, ni ngum. Ngopu kin, eim mołpu, king mił tep erim ka wembii owundu nge konu ele, nga epi ei, 'Nim molkun kin, tep erii,' nim; nga eim dinga owundu ei, epi simbii ei nga ngurum. ³ Ngopu kin, pe epi simbii ei, eim peng ambil endi to kundnjung; ba tunjung konu ele kis mołpu kin, erii erpi pim ei, nga kulii erpi kin, ka sim. Seng

kin, mei ele wumb pei ei kanik kin, puku sik kin, no-man ak to piik kin, epi simbii owundu ei kin, ekii sik punjung. ⁴ Puk kin wumb pei en enim ka wembii owundu ei kin, men tok erik, ngunjung. Ngok kin, nimbił erang ka wembii owundu ei, eim dinga ei, epi kung simbii owundu ei ngurum. Ngok kin, nga en enim yi ku, epi kung simbii owundu ei kin, men tok enjing ku. Erik kin, ei yi ninjing, "Wumb endi epi kung simbii owundu ei mił endi molalim mon. Nga wumb endi epi kung simbii owundu ei kin, opu ermba endi molalim mon ku.

⁵ Pe nga, Gos kan wiik tang kin, epi kung simbii owundu ei, gupu ele ek kanim kanim dinga nipi kin, nga Gos kin ek buł ambilpi ek kis nim; ek ei kis mendpil nim. Nipi kin, nga eim dinga owundu nga sipi, pepi pang kin, oi 42 opu purum. ⁶ Pupu kin, kung simbii owundu ei, eim gupu aki topu kin, Gos kin nipi kis mondpu kin, nga Gos eim embe kin, nga Gos eim no pepi mołum konu ele kin, nga tonu epin mołmun wumb ei kin, yi ku nipi kis mundrum. ⁷ Mondpu kin, nga Gos eim kanpi wiik tang kin, kung simbii owundu ei, Gos nge oł kun wumb kin opu eririm. Erpi kin, Gos nge wumb kambpi mani kindang kin, top kindpi ei, eim dinga owundu sirim. Sipi kin, eim king mił tep erpi wumb tilap pei nin, nga mei

orung orung wumb pei nin, nga ek kanim kanim palim wumb pei ei nin, nga ngenj kanim kanim palim wumb ei pei, king mił mołpu kin, tep eririm. ⁸ Erpi kin, wumb pei ya mani mei ełe mołmun wumb ei, kapli epi kung simbii owundu ei kin, men tok erik ngołmun. Ngok kin, wumb ei, Gos kumna kin, mei eririm wumb ei, en enim embe ełe, mer wumb konj kunum kunum mołmun nge pipe mon ełe pinalim. Pinerang kin, pipe mon ei, kung siipsiip wał mił, wu ei Krai, eim to kundnjung ei nge mon.

⁹ “Enim piingii! Pe wumb nii endi kom pim kin, kapli ek ei kom se piingii! ¹⁰ Pe wumb nii endi, kan ngungii nge pim kin, kapli wu ei kan ngungii! Ngok kin, pe nga wu endi, wu eipi endi tui jik kin to kundum kin, kapli wumb tui jik sik kin, wu ei to kundngii ku. To konduk kin, pe nga oł kanim kanim yi nge tonu om kin, kapli en enim Gos nge oł kun elmin wumb ei, enim dinga angk molk kin, nga pii gii dinga nik kin, ambil gii nik mułngii!”

¹¹ Pe nga, na kenj ni, epi kung simbii nga endi mer mei ełe, tonu tor orum. Opu kin, kung simbii ei, eim girman tał mułum ei, kung siipsiip wał girman tał, mił mułum. Mołpu kin, nga ek tengim ei, ka wembii owundu ei mił, ek tengim. ¹² Tangpi kin, pe epi kung simbii ei, nga ekii se tonu

orum. Opu kin, ei eim epi kung simbii owundu kumb se om, epi kung simbii ei kin, dinga owundu pei sirim. Sipi kin, dinga ei kin, eim kongun dinga eririm. Erpi kin, ei epi kung simbii owundu kumb se tonu orum nge, kumb ełe eririm. Erpi kin, ekii se, tonu om epi simbii owundu ei, kongun dinga kind erpi kin, mei ełe nin wumb pei erang kin, kung simbii kumb se tonu om ei eim kin, men tok enjing. Erik kin, epi kung simbii ei, okrii to kis erpi kin, to kundmba eririm; ba nga konj mołum. ¹³ Mołpu kin, pe nga epi kung simbii ekii se tonu om epi ei, jep oł owundu kis kanim kanim erpi kin, andan tum jep oł endi, yi mił eim eririm. Erpi kin, nga wumb pei kumb ełe, dup mił endi erang kin, tonu epin tor opu kin, mani mei ełe orum. ¹⁴ Opu kin, nga Gos eim epi kung simbii ei, kanpi wiik tang kin, jep oł owundu kanim kanim erpi kin, epi simbii owundu kumb se tonu om ei, eim kumb ełe erpi kin, andan tum. Tang kin, oł kanim kanim ełe eririm ei, eim mei wu amb pei, ek kend topu ngurum. Ngopu kin, wu amb ombu kin yi nirim, “Enim kapli, epi kung simbii kumb se ei kin, ond kin kel tok erik kin, eim embe ambil tonu kindngii! Kindik kin, epi kung simbii ei, ok tui tok kundnjung; ba nga opu konj mołum. ¹⁵ Nga Gos eim kanpi wiik tang kin, kung simbii ei, eim pop kindang kin, ond

mił enjing epi ei, kung sim-bii mił konj mołpu kin, ek tengim. Tangpi kin, pe nga yi ku ond mił kung simbii ei, eim erang kin, wumb kombur kung simbii mił epi ei kin, men tunenjing kin, kapli wumb ei to kundmba. ¹⁶ To kondpu kin, pe epi kung simbii ekii se tonu om epi ei, yi erang kin, epi mon endi, angil tunding erik min, nga endi mei embil ele erik kin, wumb pei yi enjing. Erik kin, ei embe pinerim wumb nin, nga embe pirim wumb nin, pei yi enjing. Erik kin, nga ku epi ei, pei sim wumb nin, nga epi pei sinerim wumb nin, nga wumb kongun wii elmin wumb nin, nga wumb mei embil ele kongun elmin wumb nin, ei pei, en enim mon ele, angil tunding min, nga mei embil ele, pimba nirim. ¹⁷ Nipi yi mił erang kin, wumb endi, epi kung simbii nge mon embe ele, mulerim kin, yi mił erang, kapli eim wumb ei kin, epi top enerngii mon. Nga eim epi, wumb top to erik kin, sinerngii mon ku.

¹⁸ Sinarik kin, sinim ek ei pii kun ermin! Nga wu endi noman ka pim kin, kapli wu ei, kung simbii nge mon ei beltmba. Beltpi nimbil erang, mon ei wumb embe mił palim ei, 666 mon embe yi mił palim.

14

*Wumb 144,000 En Enim,
Golang Konj Endi Ninjing*

¹ Pe nga na nam kenj ni, kung siipsiip wał mił wu ei, Kraiss eim Saiyon komung ele engim. Angpi kin, nga wu amb 144,000 pei, eim kin tep to angk mulnjung. Molkin, kung siipsiip wał mił wu ei, Kraiss eim nge embe nin, nga eim Arim nge embe ei, wumb en enim mei embil ele, Gos eim pułum. ² Pe nga, na nam piinj ni, ei tonu epin konu ele ek mił mu nipi kin, tor orum. Opu kin, ei noł owundu topu kin, mu nipi elim mił, yi eririm. Erpi kin, nga yi mił, konu gur gali owundu nilim mił, yi nipi tor orum ku. Opu kin, nga epi mu nipi orum ei, piinj ni, ei giisa mił epi tangin kin, mu nilim mił, yi nirim. ³ Nipi kin, wumb ombu 144,000 en enim, Gos king owundu mołum konu peł kumb ele, golang konj endi nik kin, engnjing. Angk kin, en enim epi simbii kapil kapli konj mołulum ombu nin, nga men tołmun wu num engki tał nga kapil kapli wu kei kumb ele angk kin, 144,000 pei, wumb ombu en enim, golang konj endi ninjing. Ninjing wumb ei, pei Gos eim mei ele wumb pei kin, sipi orung sirim. Sim wumb ei mendpił, golang konj endi ei piik kin, nik enjing; ba nga wumb eipi endi, golang ei piik kin, nik enerngii mon. ⁴ Pe nga wumb ombu en enim, amb ambil kin, oł kis penj mułum oł ei, endi enenjing wumb ei, en enim oł kun ka mendpił erik mulnjung. Mulnjung

wumb ei, kung siipsiip wał mił wu ei, Kraiss eim bii ni piipi pułum konu ei, wumb ei en enim, ekii sik pułmun. Pułmun wumb ei, Gos eim mei ełe wumb pei kin, sipi orung sirim. Sim wumb ei, Gos kin, eim kung siipsiip wał mił wu ei Kraiss eim nge tiłap kumna ei, sipi orung seng mołmun. ⁵ Mołmun wumb ei, en enim ek kend endi, gupu ełe tor onalim mon. Nimbił erang, en enim Gos king peł kumb ełe, oł kun pinalim oł ei, endi pinalim mon.

Enjel Tekliki

⁶ Pe nga nanim kenj ni, enjel nga endi epin konu ełe tonu kupu mandring ełe, bur ni purum. Pang kin, ek ka kunum kunum pepi ba ek ei, ya mani mei ełe wumb epi mulnjung ei, nipi ngumba nge sipirim. Sipipi kin, ei konu orung orung pei nge wumb nin, nga wumb tiłap endeim endeim nin, nga ek kanim kanim endeim endeim nge wumb nin, nga wumb ngenj eipi eipi pei, nipi ngumba. ⁷ Ngopu kin, eim wii dinga topu yi nirim, “Enim Gos eim ekii sik kin, nga eim embe ambil tonu kindngii! Nimbił erang, Gos eim mei ełe wumb kanim kanim kos piipi kin, mok topu ermba kunum ei, tangpi salim. Seng kin, enim Gos eim kin mong gopsing pii polk kin men tok erik ngungii. Nimbił erang Gos ei eim tonu epin konu ełe nin, nga ya mani mei ełe nin, nga

ep noł ełe nin, nga noł kulup to tang punum ei, Gos eim pei eririm.”

⁸ Pe nga, enjel endi kumb se pum enjel ei, ekii sipi, opu kin, ek yi nirim, “O Babilon konu owundu ei, bok topu mani punum; keimi eim bok topu kis elim. Konu owundu ei erang kin, wumb tiłap pei ei, amb ngunduk enmin oł ei, andan tang kin, dinga pepi pułum ei yi mił, eim wumb pei, noł wain dinga mił pułum noł wain ngang kin nunjung.

⁹ Pe nga, enjel endi nga, enjel tał punjngul konu ełe ekii se opu kin, ek dinga kindpi yi nirim. “Pe wumb nii endi, eim epi kung simbii ei kin, eim ond mił enjing gos ei, endi er mundnjung epi ei kin, men tok erik kin, nga mon epi mei embil min, angil tundung ełe erik kin, kapli wumb ei eim, Gos nge noł wain ei numba. ¹⁰ Numba noł wain ei, Gos eim nge popul kis ngumba. Ngopu kin, nga Gos eim noł wain ei noł kin, si ende kindpi kin, ngunerim mon. Ba Gos eim noł wain dinga ei, popul kis mendpil mił, bein topu kin, kumep kis ngumba. Ngopu kin, wu ei noł wain ei numba wumb ei, kapli Gos nge enjel nin, kung siipsiip wał mił wu ei Kraiss eim kin mułngii konu kumb ełe, dup nok mułngii. Molk kin, ei kom ku muł er mołum ełe, nok mułngii. ¹¹ Molk kin, pe dup nang kin, dup eskil ermba ei wumb ngenj kumbii kis ngumba

ei, tonu kunum kunum minj pupu kin, mułmba kunum ei, wii mułngii ei, tangpi kin, emii pepi enermba mon. Enarpi kin, nga wumb ombu epi kung simbii kin, ond mił epi enjing gos kend endi kin, men tok erik ngunjung. Ngunjung wumb ei, mon embe sik enjing wumb ei, kunum kunum dup konu ełe kumbii kis singii.”

¹²Yi mił erang, oł embin tui ei nge, tonu om kin, kapli Gos nge oł kun ka ełmin wumb ei, dinga angk kin, Gos nge lo ek ei ekii sik kin, nga Jiisas kin pii dinga nik kin, er mułngii!

¹³Pe nga na piinj ni, tonu epin konu ełe ek endi tor opu kin, yi nirim. “Nim mon yi pulnjii” nirim. Nipi kin, “Wumb kombur pe koltmun wumb nin, nga kułngii wumb ei, Jiisas nge kongun ełmin wumb ei, en enim ka piingii! Keimi yi ka piingii!” Gos Gui Ka yi nim, “Wumb en enim kongun dinga enjing ei, si kindik kin kor mułngii ei, en enim kongun dinga erik kin, kor mułngii! Nimbił erang en enim oł kun ka enjing oł ei, en enim kin epin konu ełe ekii se tonu ołmun.” Oł kun ka enjing oł ei, Gos epin konu ełe mołum ei, eim oł ei, ni piimba.

Ya Mani Mei Ełe Kuni Poł Tonum Kunum Si Kułou Tungii

¹⁴Pe nga na kenj ni, konu kupu kuru ełe, wumb mił, epi endi multum ei, wu mił endi multum. Multum wu ei, ku gol king peng kon ei mił,

endi peng ełe mondpu kin, nga tui jik endi, angil ełe ambilpi mułum. ¹⁵Mułang kin nga enjel endi, men tołmun ngii ełe, si kindpi anda pupu kin, wii dinga top kin, kupu kuru ełe multum wu ei kin, yi nirim. “Nim tui jik sikin kin, mei ełe kuni poł topu mołum ei, sikin kin, kułou tunjii. Nimbił erang ya mani mei ełe kuni poł top mołum ei, tengnjii kunum salim.”

¹⁶Yi mił erang, wu endi, tonu kupu kuru ełe multum ni, ei eim tui jik ambilpi sipi kin, kuni poł tonum kuni ei, tami topu sirim. Sim kuni ei, mei ełe pei se kułou turum.

¹⁷Tang kin, nga na kenj ni, enjel endi, Gos men tołmun ngii tonu epin konu ełe tor orum. Opu kin, ei eim yi ku tui jik endi ambilpi multum.

¹⁸Mułang kin, nga enjel endi, kułmał kałmin konu ełe, si kindpi kin tor orum. Orum enjel ei, eim dup tep ermba nge dinga pirim. Peng kin, ei eim wii dinga topu kin, enjel endi, tui jik endi ambilpi multum enjel ei kin, yi nim. “Nim tui jik ei, sikin kin, nim na mani mei ełe, ond mong wain poł topu mołum ei, tami tokun kin, kułou tunjii. Tunjii kuni mong ei, poł topu poru nirim.

¹⁹Yi mił erang, enjel ei, eim tui jik mił epi endi, mei ełe kupis kapis nim. Nipi kin wain mong tengim ei sipi kin, kułou tum. Topu sipi kin, wain mong teningii ełmin konu ełe, ołup to kindim. Kindpi kin, ei yi mił Gos nge

popul kis owundu simba nge konu e le kindim. ²⁰ Kindang kin, Gos nge popul kis owundu erang kin, wain mong teningii elmin konu e le, konu owundu torung konu e le, ambil sii tum. Sii tang kin, wain mong miyem si tolmun konu e le, nol kui owundu mi l, pupu kin tor orum. Opu kin, miyem ei, su 200 mi l konu turii mendpil pang kin, su angil orung mi l mur sirim.

15

*Enjel Angil Orung Nga Tal,
Ol Embin Tui Kis Ele Angil
Orung Nga Tal Embilnjing*

¹ Pe nga jep ol owundu mendpil endi, tonu mu l e le tor wang kenj. Kenj ni, Gos nge enjel angil orung nga tal en enim, ol embin tui owundu angil orung nga tal ei, wumb to kis ermba nge sik kin, tu wunjung. Tu wangin kin, ol embin tui ei minj mendpil, poru neng ei, Gos popul kis owundu ei, poru nimba ku. ² Pe nga na kenj ni, epi tor om ei, ep nol owundu kirapi mi l, epi e le dup se ende kindik kin, enjing. Erik kin, na kenj ni, wumb opu erik kin, kung simbii owundu kin, eim ond mi l epi enjing ei kin, nga eim embe mon pulnjung epi ei, wumb to mani kindnjing. Kindik kin, wumb ombu en enim, ep nol kirapi mi l, pim konu wer e le angk mulnjung. Molk kin, Gos giisa mi l epi ei ngang kin, wumb ei ambilk mulnjung. ³ Molk kin, Moses

Gos nge kongun wu, golang nilim golang ei kin, kung si-ipsiip wa l mi l wu ei Kraisi ei eim nge golang ninjing. Nik kin, golang ei yi mi l ninjing.

“Owundu, Gos Dinga Owundu palim. Nim en ol kanim kanim ombu ol ei, owundu ka wii mendpil palim. Nim wumb konu orung orung mo lmun wumb ei, king owundu mo lmun. Nim ol kanim kanim elin ol ei, keimi, nga kun ka mendpil palim. ⁴ Owundu wumb pei nim kin mandring molk kin, nim embe ambil tonu kindngii! Nimbil erang nim mendpil, ol kun ka minj elin nge pulwu mo lmun. Wumb konu orung orung mu l ol e le mo lmun wumb ei ok kin, enim embe ambilk men tok erik ngungii! Nimbil erang, nim ol kun ka minj elin ol ei, peni e le tor wang kin wumb pei kaninmin.”

⁵ Pe nga ekii se, na kenj ni, Gos nge men tolmun ngii mi l konu e le Gos mo lulum palting konu ka wii mendpil tuk mo lpu kin epin konu e le salim ei, aki owundu tang kin, kenj. ⁶ Pe nga Gos nge enjel angil orung nga tal ei, Gos nge men tolmun ngii mi l konu e le, en enim ol embin tui owundu angil orung nga tal ei sik kin, anda onjung. Ok kin, en enim

konduk kuru ka wii tilang erim konduk ei, kindik kin, nga ku gol ond kinemb mił endi tunjung epi ei, en enim pepił ele, kan kulk pendnjing. ⁷ Pendik kin, nga epi kapił kapił konj mołumun epi ele, endeim mołpu kin, enjel angil orung nga tał mulnjung konu ele enjel ei, ku gol ming ombu, angil orung nga tał ngurum. Ngang kin, Gos eim kunum kunum konj mołum pulwu ei, eim popuł kis owundu ming ombu, piki topu pirim. ⁸ Peng kin, nga Gos nge tilang owundu ka wii kin, eim noman dinga owii ei erang kin, Gos men tołmun ngii mił konu ele, dup eskil mił epi ei, piki topu pirim. Yi mił erang kin, wumb endi, Gos men tołmun ngii mił konu ele, nirik onermba mił pirim. Pirim, kunum ele, enjel angil orung nga tał, en enim oł embin tui owundu angil orung nga tał ambilk kin, poru nimba kunum ei, kapli poru nirim.

16

*Gos Eim Nge Popuł Kis Ei,
Ya Mani Mei Ele Wumb Kin
Tonu Omba*

¹ Pe nga na piinj ni, ek nipi, wii dinga topu kin, men tołmun ngii owundu ele, tor opu kin, enjel angil orung nga tał ngurum. "Enim puk kin, Gos nge popuł kis ei, angil orung nga tał nge ming ei sipik kin, mani mei ele wumb mołmun konu ele bein tei!" a nirim.

² Neng kin, kumb se enjel endi, eim opu kin, Gos nge popuł kis ming ei, bein topu kin, mei mani ele kindim. Kindang kin, erii ni, erii dinga kis ei, wumb kung simbii nge mon embe pim wumb ei nin, nga wumb ond mił epi erik, men tok ngok enjing wumb ei kin, erii kis ei, wumb ei kin tonu orum.

³ Wang kin, nga enjel tał ei, eim Gos nge popuł kis ming ei, bein topu kin, mani ep noł ele kindrim. Kindpi kin, nga noł ei, eim wumb kulii miyem mił, tonu orum. Wang kin, nga epi kanim kanim mer ep noł konj mulnjung epi ombu ei, pei kolk kin, poru ninjing.

⁴ Nik kin, nga enjel tekliki nge enjel ei, eim Gos nge popuł kis ming ei, bein topu kin, mer noł ele nin, nga noł pirpir om konu ele kindrim. Kindang kin, ei nga miyem mił, topu kin, tonu orum. ⁵ Pe nga na piinj ni, enjel endi, eim noł ele tep elim enjel ni, ek yi nirim, "Gos nim wumb kos piikin, ngołun elin ei, oł kun ka pałim mił elin. Nim oł kun ka wii mendpił er mołun; nga nim ok mołun nin; pe mołun ku." ⁶ Yi mił erang kin, wumb en enim Gos nge oł kun ka elmin wumb nin; nga Gos epi ekii se tonu omba piik nilmin wumb ei, to kundangin kin, miyem bein tok kindnjing. Kindik ei yi mił peng kin, Gos nim noł pirpir miyem tonu om miyem ei sikin kin, wumb kis ei ngan

kin, nungii. Nungii ei, en enim kumep kis kun silmin!”

⁷ Pe nga, na piinj ni, tonu kulma! kalilmin konu e!e, ek endi ni tor kindpi kin, yi nirim. “Owundu Gos, nim dinga owundu palim! Keimi, nim kos piikin nikin elin ei, ei am keimi kun ka elin,” pa nim.

⁸ Pe nga, enjel kapil kapli nge enjel ei, eim Gos nge popul kis ming ei, eni e!e, bein topu kindrim. Kindang kin, Gos eim kanpi, wiik tang kin, eni ei, wumb dup dinga mil nurum. ⁹ Nang kin, eni dup ei, mul owundu eririm. Erpi kin, wumb ei, nopu kis mundrum. Mundang kin, wumb ei, Gos nge embe ek bul embilnjing; ba Gos nge dinga ei, kapli ol embin tui kis ei, to mani kindilang; ba en enim noman e!e, to ak tunarik kin, Gos nge embe ambil tonu kindnenjing mon.

¹⁰ Pe nga enjel angil orung nge enjel ei, eim Gos nge popul kis ming ei, kung simbii nge king pe! e!e, bein topu kindrim. Kindang kin, wumb kung simbii nge, ek ekii sik mandring puk mulnjung wumb ei, konu emii pirim. Peng kin, Gos nge kumep kis wumb ei sinjing. Sik kin, en enim gupu anmbil kongk mulnjung. ¹¹ Molk kin, nga en enim tonu epin konu e!e Gos kin ek ngok enjing. Erik kin, nimbil erang en enim ngenj kumbii sik kin, nga ngenj erii erpi erim konu e!e, en enim ol yi mil enjing; ba en enim ol kis

enjing ol ei, bul ngok si kindnenjing mon.

¹² Si kindnarik kin, nga enjel angil orung nga endeim ei, eim Gos nge popul kis ming ei, nol owundu, ‘Yupresis Nol,’ nilmin nol e!e, bein topu mani kindrim. Kindang kin, nga nol ei, eim jenjip kep er poru nim. Ol yi mil erang kin, wu king kopur, al eni tonu olum e!e, omba nge er kun eririm. ¹³ Erpi kin, nga na kenj ni, gui kis tekliki ei, dok mil ei, mer ka wembii kis nin, kung simbii owundu nin, ek kend ni tor kindilim wu epi ei nge gupu e!e, gui kis dok mil, tor onjung. ¹⁴ Onjung gui kis epi ombu, en enim gui kis mendpil. Nga en enim jep ol ei nge, kanim kanim elmin. Erik kin, pe gui kis tekliki en enim, tor ok kin, king konu mei e!e orung orung pei, puk kin, se ende kindik kin, Gos Owundu noman dinga ei, owundu peng kin, kunum owundu tonu omba kunum e!e, wang kin, owundu erngii.

¹⁵ “Piingii! Na Jiisas waning wu mil, kapli orung ombii. Op kin, wumb nii endi, eim or pinarpi kin, nga konduk kun ka kindpi kin, nga eim ngenj e!e, wii endnermba. Endnarpi kin, kapli eim wumb eipi kin singambil sinarpi kin, yi erpi endim kin, kapli eim ka piipi mulmba.”

¹⁶ Pe nga, gui kis tekliki en enim, king ombu si ende kindik kin, Eipru ek endi

embe, 'Armakeron,' nilmin konu ele, kulou tunjung.

17 Kulou tok kin, nga enjel angil orung nga ta! nge enjel ei, eim Gos nge popu! kis ming ei, bein topu kin, konu pop ele kindrim. Kindpi kin, nga ek endi, tonu king pe! ele molpu kin, men to!mun ngii owundu mi! konu ele, ni tor kindpi kin, yi nirim. Nipi kin, kapli, o! ei poru nirim," pa nim. 18 Neng kin, nga konu kumb kinang erpi kin, tilang erpi kin, ek tengim. Tangpi kin, ei konu gur gali nipi kin, nga konu kopu owundu topu kin, mei olup olup eririm. Erpi kin, nga wumb er mundrum kunum ei, konu kopu endi, yi mi! ok, tuna!im mon. Ba kunum ele, konu kopu owundu kis mendpi! topu kin, mei pei olup olup eririm. 19 Erang kin, nga konu owundu Bapilon ei, tuk gurpu kin, konu tekliki mi! seng kin, wumb mulnjung ei, to kis erpi kin, nga konu owundu mei ele orung orung pei to kis eririm. Erpi kin, Gos eim Bapilon ni, konu owundu ei piirim. Piipi kin, o! yi erang kin, no! wain mer no! no!mun ming ele multum. Multum no! wain ei, Gos nge popu! kis ei, Bapilon konu owundu ele, nok poru ninjing. 20 Poru nik kin, nga konu kembis kembis ombu pei am purum. Pang kin, nga konu komung pei pupu kin, poru nimba ku. 21 Poru neng kin, nga konu kumb dindaming owundu ombu, embin elim ei kopii

kon owundu mi!, dindaming endeim endeim ni, embin yi mi! eririm. Erpi kin, nga tonu kupu mu! konu el, mani opu kin, wumb mulnjung konu ele orum. Opu kin, nga wumb en enim, Gos kin ek ngok kin, ek kis ninjing. Nimbi! erang, dindaming owundu ombu, mani konu ele, wangin kin, am o! embin tui kis owundu mi!, tonu opu kin, wumb pei to kis eririm.

17

O! Kis Elim Amb Ei Kumep Kis Silim

1 Pe nga enjel angil orung nga ta! nge enjel endi, ming endi ei ambipi sipi kin, na kin opu kin, ek ekin topu kin, yi mi! nirim. Nipi kin, "Nim ya wan kin, na nim amb wakin o! kis elim amb mi!, Bapilon konu owundu ele, no! pei ele molum amb ei, eim kumep kis owundu simba nge elim. Erpi kin, o! ei nge, na nim kin andan top kin, ngumbii end. 2 Erip kin, nga ya mani mei ele, wu king kopur pei, amb mi! Bapilon konu owundu ei kin, o! kis kanim kanim ombu, eim kin enjing. Erik kin, nga wumb ya mani mei ele, konu orung orung wumb pei, en enim amb ei kin, o! kis enjing ku. Erik kin, no! wain mi!, nok kin, wulu mi! pang kin, en enim noman ele o! kis pei yi erik mulnjung.

3 Molk kin, pe Gos nge Gui Ka ei, na kin dinga ngopu kin, na si mengpi kin, wumb mulenjing wii sim konu ele

sipiim. Si pang kin, pe na kenj ni, amb endi, eim tonu kung simbii kundii endi, pim konu ele multum. Moļu kin, nga kung simbii kundii ei, eim mon embe kanim kanim ei, eim ngenj ele, piki topu multum. Multum mon kanim kanim ei, Gos kin ek buł ambilpi mundrum. Mundum kung simbii ei, eim nge peng ei angil orung nga tał pirim; nga girman ei nge, engki pei pirim. ⁴⁻⁵ Peng kin, nga amb ei, eim konduk kundii mendpił nin, kundii mił king kindiim endi kindpi kin, nga ku gol mił epi ei kin, nga kom ku ka wii nin, nga biis ka wii ka wii ei, ku owundu pulum ku epi ombu ei kin, ngenj ele tałpi pendrim. Pendpi kin, nga amb ei, eim angil ele kenj ni, noł ming endi ku gol kin, oł kis kumun ngum epi ei, Gos ningil ele, pei piki topu pirim. Pang kin, nga oł kis penj nin, oł kis wu amb nguduk elmin oł ei, ming ele piki topu pirim. Peng kin, amb ei eim mei embil ele, mon endi poł pendim pirim. Pirim mon ei, ek ekin endi pirim. Pirim mon ei yi mił, Bapilon konu owundu ele amb ei, oł kis mam arim pendpi elim. Erpi kin, nga oł kis ei, amb ei wumb kin, mei konu ele orung orung pei, mam arim pendpi kin oł kis owundu elim. ⁶ Elim amb ei, eim Gos nge wumb to kondpu kin, nga Jiisas kin pii gii nik kin, eim ek ni tor kindik enjing wumb ei, to

kundrum. To kondpu kin, nga amb ei, wumb ombu nge miyem nopu kin, wulu pang kin multum. Mułang kin, na oł ei kanip kin, puku sip kin, tungu enj muls.

⁷ Ba pe nga, enjel endi, na kin kii sipi kin yi nirim, "Nimbił erang nim noman embin tokun piin? Kapli na nim kanip kin, epi koi er palim epi ei, pułe nip kin, nim ngumbii end. Erip kin, ei amb oł kis er andiim ei nge, ek pułe nimbił end. Erip kin, nga kung simbii epi ei nge, peng embil ei angil orung nga tał; nga girman epi ei nge, engki pei palim epi simbii ei, eim amb ei sipirim. ⁸ Si pang kin, nga kung simbii epi ei, nim kan epi ei, eim kunum ok endi, eim konj multum. Ba pe eim molałim. Mularip kin, ekii se, sip pinalim tukpu ele, si kindpi kin, tor opu kin, tonu omba. Opu kin, kung simbii ei, am ba. Pang kin, pe wumb kombur en enim, ya mani mei ele, mulnjung wumb kopur, Gos muł mei eririm kunum ei, eim wumb embe, mon mił epi kunum kunum konj mołulum ei, pulerim wumb ei, en enim kung simbii mił epi ei, kanik kin, en enim noman embin to piingii. Nimbił erang ok, kung simbii mił epi ei multum; ba pe molałim. Mularpi kin, nga ekii se, tonu omba.

⁹ Wang kin, kalpi pe wumb nii endi, eim noman ka pim kin, eim kapli epi ei piipi kin, kun ermba. Erpi kin, nga

peng ei angil orung nga tał ei, yi mił komung owundu angil orung nga tał pirim. Peng kin, nga amb ei, eim komung angil orung nga tał pim konu ełe, tonu multum. ¹⁰ Mołpu kin, nga ei yi mił ku, peng angil orung nga tał ei, ei yi mił, king angil orung nga tał mił, andan tołum. Tang kin, king angil orung am puk kin, poru ninjing. Nik kin, nga king endi pe mołum. Mołpu kin, nga king endi, tonu onerim mon; kołul enim. Erang kin, ekii se tonu omba kunum ei, eim kunum aninga kopur mołpu kin, poru nimba ku. ¹¹ Yi mił, pe nga kung simbii ei, ok multum; ba pe eim molałim mon. Mularpi kin, kung simbii ei, angil orung nga tekliki mił king ei, angil orung nga tał nge king ende mił mulnjung; ba pe king ei, am pupu kin poru nimba.

¹² Nipi kin, nga kom girman engki ken ei, yi mił king engki mił, ba en enim king nge dinga ei sinenjing. Sinarik kin, nga ekii se, en enm kung simbii kin ouni, king nge dinga ei singii. Sik molk pangin kin, king engki ei, eni aninga kopur king, kung simbii kin ouni mulngii. ¹³ Molk kin, king engki ei noman ende sek mulnjung. Molk kin, nga en enim nge dinga nin, noman dinga ei, en enim kin pirim. Peng kin, en enim nge dinga ei, kung simbii ei ngunjung. ¹⁴ Ngok kin, king engki nin, kung sim-

bii ei, kung siipsiip wał mił wu ei, Kraisi eim kin opu erngii. Erangin kin, kung siipsiip wał mił wu ei, Kraisi ei eim kung simbii nin, king engki ei, to mani kindmba. Nimbił erang kung siipsiip wał mił wu ei Kraisi ei, eim wumb owundu nge Owundu mołulum. Mołpu kin, nga eim mei wumb king pei ei nge king mołulum. Mołpu kin nga wumb eim kin molk kin, eim nge ek ekii sik ełmin wumb ei, eim nge wumb nipi mondrum; nga wumb ei eim ek keimi ekii sik ełmin wumb ei, kung siipsiip wał mił wu ei Kraisi kin, tep tok opu enjing ei, dinga kindik enjing.

¹⁵ Erik kin, nga enjel ei, eim ek yi ku nipi kin, na ngurum. Ngopu kin yi nim, "Pe noł ei, nim kan noł ei, amb oł kis ełim amb mił ei, eim tonu mołum noł ei, wumb mei konu ełe orung orung wumb nin, nga tilap eipi eipi pei kołou tok mołmun wumb nin, nga wumb ngenj eipi eipi nin, nga ek kanim kanim pim wumb ei, kołou tok mołmun. ¹⁶ Molk kin, pe girman engki ei king engki mił epi ei, nim ken ei kin, nga kung simbii epi ei kin, se ende puk kin, amb oł kis ełim amb mił, konu owundu ei kin, kis piik kin, opu orung erik ngunjung. Ngok kin, pe en enim amb mił ei, eim to kis erik kin, eim epi konduk nin, epi ei to piltan tok kin si kindngii. Si kindik kin, nga en enim amb ngenj ei nok kin, nga ngenj sik kin,

dup konu eŕe keŕngii. ¹⁷ Kalk kin, yi miŕ pe, Gos eim erang kin, en enim noman tuk eŕe muŕang kin, noman ende sek kin, Gos eim noman eŕe piim miŕ oŕ ei miŕ, erik tonu kindnjing. Kindangin kin, oŕ endi enjing eŕe, kung simbii miŕ epi ei, en enim noman dinga ngangin kin, tep elim. Yi er muŕangin kin, nga Gos nge ek nirim miŕ, keimi tonu orum.

¹⁸ Opu kin, nga amb ei, nim ken amb miŕ ei, Bapilon konu owundu miŕ seng kin konu ya mani mei eŕe, konu orung orung wumb nge king eim tep elim.

18

Bapilon Konu Owundu Kis Moŕpu Kin Poru Nim

¹ Pe nga ekii se, na kenj ni, enjel nga endi, ei tonu epin konu eŕe tor opu kin mani orum. Opu kin, nga ei eim noman dinga owundu mendpiŕ pirim. Peng kin, eim tiŕang ka wii ei, ya mani mei konu eŕe pei tiŕang eririm.

² Erpi kin, nga eim ek dinga nipi yi nirim, “Nga Bapilon konu owundu ei, mani pupu kin, kis moŕpu kin, si kindrim. Si kindang kin, Bapilon konu ei, gui kis kin, kun ka pinalim oŕ ei, piki topu multum. Moŕpu kin, nga gui kis penj muŕum nin, nga kei kis penj muŕum nin, kei kis mendpiŕ ei, pei eim kin moŕmun. ³ Mol k kin, nimbil erang konu orung orung wumb pei, Bapilon konu owundu eŕe kin, oŕ kis kanim kanim enjing ei yi miŕ,

en enim Bapilon konu eŕe kin, noŕ wain dinga miŕ ei nunjung. Nok kin, nga ya mani mei eŕe wu king ei, eim amb oŕ ka elim amb ei kin, oŕ kis eŕmin oŕ ei, ouni ni enjing ku. Erik kin, nga ya mani mei wumb kongun kanim kanim eŕmin wumb ei, amb eim kin kongun yi erik kin, ku pei sik kin kongun owundu erik kin, oŕ kis kanim kanim yi enjing. ⁴ Erik kin, nga na piinj ni, ei tonu epin konu eŕe, ek eipi endi yi nirim,

“Na nge wumb, enim amb oŕ kis elim amb miŕ konu owundu ei kin, si kindik kin, tor wei! Mon pim kin, enim oŕ kis elim amb ei kin, oŕ kis erim ei, yi ku erngii. Nga mon pim kin, enim amb eim nge oŕ kis erim eŕe nge, enim kumep kis singii. ⁵ Yi miŕ, eim oŕ kis elim oŕ ei nge, am ei tonu pupu kin, epin konu eŕe miŕ, kapli er palim. Peng kin, nga Gos amb ei, eim oŕ kis kun pinerim oŕ eririm ei, Gos piilim. ⁶ Yi miŕ nga, amb ei, eim oŕ kis eŕim miŕ, enim yi miŕ ku, kumep kis orung kindik kin, ngungii. Ngok kin, nga eim oŕ kis kanim kanim pei, se ende kindpi, erim ei, yi miŕ ku, enim eim kin kumep kis ei, pei se ende kindik kin, eim kin ngungii ku. Ngok

kin, puŕe ei yi miŕ, eim noŕ wain dinga kis sipi kin tengingii erim yi miŕ, enim eim kin kumep kis ming ele, tengingii erik kin, noŕ wain dinga kis miŕ ngangin kin, numba. ⁷ Nopu kin, nga amb ei, eim embe ambil tonu kindpi kin, nilkeng sipi kin, oŕ kis kanim kanim pei elim. Yi miŕ ku, enim eim kin ngenj kumbii kis owundu ngungii. Ngok kin, kapŕi eim oŕ kis erpi kin, nilkeng sim miŕ ngungii. Ngok kin, enim eim kin erangin kin, ngenj kumbii pei sipi kin, ke dinga nimba. Nipi kin, eim noman tuk ele eim yi ni piŕim. 'Na nam kuin moŕup kin, kuin peŕ ele moŕ,' yi ni piŕim. 'Piipi kin, nga na nam amb endi, wam kuŕang kin, wii moŕum ei, yi miŕ mulermbii. Mularip kin, ele nge, noman embin ei, na kin tonu onerang kin, na ke ninermbii mon,' pa yi nirim. ⁸ Nipi kin yi miŕ erang, oŕ embin tui kanim kanim pei eim kin kunum endeim tonu omba. Opu kin, oŕ embin tui ei, wumb pei kuŕangin kin, wumb pei ke dinga wii nengin kin, nga kuni owundu

simba. Seng kin, ekii se dup owundu kis, Bapilon konu owundu pei nopu kin, poru nimba. Yi miŕ, Gos Owundu ei, eim dinga owundu kis paŕim ei, Bapilon konu owundu ele, kumep kis ngopu kin, kos piipi kin, mok topu ermba."

⁹ Pe nga, ya mani mei ele wu king ombu, amb ei kin oŕ kis erik kin, nga king wu ombu, en enim nilkeng kanim kanim sik kin, eŕmin. Erik kin, yi miŕ king wu ombu, amb ei, konu owundu Bapilon ei, dup nopu kin, eskil erang kin, kanik kin, ke nik kin, pepil ele kepil tok kin, yi eŕmin. ¹⁰ Erik kin, nga amb ei, ngenj kumbii owundu kis seng kin, en enim mund mong erik kin, en enim konu turii ele angk kin, yi ninjing. "Sin kaimb siŕmin, Bapilon konu owundu ei, sin kaimb siŕmin. Nim konu owundu kis dinga saŕim. Seng kin, nim eni endeim mendpiŕ ei, nim oŕ kis en ele nge, kumep kis nim kin tonu orum."

¹¹ Pe nga, ya mani mei ele wumb, kongun owundu erik kin ku nin epi pei sik erik kin, moŕmun wumb ei, amb ei nge piik kin, ke nik kin, noman embin tang kin, piik moŕmun. Nimbiŕ erang wumb en enim nge epi ka ei nge, amb ei nga top enermba mon. ¹²⁻¹³ Enarpi kin, nga wumb nii endi, eim kapŕi ku gol ni, ku silpa nin, kom

ku ka wii ei nin, nga kom ku mił epi endi, biis mong ku tonu pendik kin, singii epi nin, nga konduk kuru ka wii nin, nga konduk kundii mił, kanim kanim ei nin, nga konduk ka wii mendpił ei nin, nga ond kanim kanim mur ka wii tołum ond ei nin, nga epi kanim kanim pe ombu, kung elepenj girman sik elmin ei nin, nga ond ku owundu top elmin ond ei nin, nga kapa nin, nga ain nin, nga kom ku mon salilim ku ei nin, epi singin mur ka wii tołum epi tał, kuni ele kindilmin ei nin, nga dup kilangin nopu kin, mur ka wii tołum epi ei nin, nga kanim kanim kopung mur tołum nin, nga mur ka wii tołum epi ei nin, noł wain nin, nga kuni kalilmin kopung nin, nga kuni plawa nin, kuni wiis nin, nga kung kou nin, nga kung siipsiip nin, nga kung os nin, kung os keris nin, epi ko wuk sipik kin, kongun wii elmin wumb nin, epi ombu pei yi kapli top er nga sinerngii mon!

¹⁴ Nga kongun owundu erik kin, ku owundu silmin wumb ei, amb eim kin ek yi ninjing, “Nga epi ka kanim kanim nim simbii ni piikin kin, noman to piinjii epi ei, nim sinenjii mon; am ba. Pang kin, nga epi kanim kanim pei ku tonu pendik kin, sin epi ei nin, nga epi ka wii ngenj moke en epi ei, am pupu kin, poru nirim. Nipi kin, nga wumb nim kin, epi ei ngenj ele peng kin, kin-

erngii mon!” ¹⁵⁻¹⁷ Kinarik kin, wumb ombu en enim kongun owundu erik kin, ku sik elmin wumb ei, en enim konu owundu ele, kongun erik kin, en enim ku nin epi pei sinjing. Sik kin, nga en enim konu turii angk mulnjung. Molk kin, nimbil erang wumb ei, en enim amb ei ngenj kumbii sinim ei, kanik kin, mund mong elmin. Erik kin, pe en enim ke nik kin, noman embin to piik kin, erik molk kin en enim ek yi ninjing, “Nim kaimb silmin, nim kaimb sipin kin, konu owundu ele ngolmun. Ngok kin, ok amb ei, eim alap kuru ka wii kindpi kin, nga alap kundii kanim kanim tałpi kin, eim ku gol nin, kom ku ka wii nin, biis ka wii nin, epi ku owundu pulum epi ei, ngenj ele moke erpi mundrum; ba eni endeim ele, epi ombu pei er kis mondpu kin poru nirim.”

Nipi kin, pe noł kanu nin, nga noł kanu masin ambililim wu nin, nga noł kanu ele kongun elmin wumb nin, nga noł kanu ele top erik kin, konu eipi pungii onjung wumb ei nin, nga ep noł kongun erik kin, ku sik elmin wumb ei nin, en enim konu turii mendpił angk molk. ¹⁸ Molk kenjing ni, konu dup nopu kin, eskil erang kanik kin, en enim ke dinga nik kin, yi ninjing. “Bapilon konu owundu salim! Yi mił, konu eipi endi sinałim mon!” ninjing. ¹⁹ Nengin kin, pe en enim mei kulman

ei, sik kin, en enim tonu peng eġe kindnjing. Kindik kin, nga en enim ke nik kin, noman embin to piik yi ninjing, “Kaimb silmin! Kaimb silmin! Bapilon konu woundu ei, dup nonum ei, sin kaimb silmin. Sik kin, konu owundu eġe, am wumb pei en enim, noġ kanu nin, epi ei ep noġ eġe wumb kom ku nin, epi kanim kanim pei sirim. Sipi kin, nga eni endeim mendpiġ eġe, konu owundu ei, kis moġpu kin, poru nirim.

²⁰ Pe ei tonu epin konu eġe wumb ka piingii! Nga Gos nge pii gii wumb nin, nga Gos nge kongun eġmin wumb nin, nga Gos nge ek ka ni tor kindilmin wumb nin, ei pei en enim amb ei, nipe oġ endi elim konu ei, Gos kos piipi kin, kumep kis ngum eġe, ka wii piinjing.

²¹ Pe nga enjel noman dinga pakim enjel ei, eim kom ku owundu ei, ko wupu kin, tonu sipi olkup topu kin, mer ep noġ eġe mani kindrim. Kindpi kin, nga eim ek yi nirim, “Oġ yi elim ei, yi miġ ku, Bapilon konu owundu ei, olkup dinga to kindang kin, wumb nga kinerngii mon! ²² Nga golang nik nin, giisa tok eġmin ei nin, mingaġ miġ epi ei nin, beli miġ epi ei ke nilim ei, nga nim amb miġ konu owundu eġe, wumb nga piinerngii mon! Piinarik kin, nga kongun kanim kanim eġmin wumb endi, nga nim Bapilon kin, kur kan sinerngii mon! Nga

kom ku owundu endi wiis eġe, si pok pok erang kin, ek tangnim yi miġ endi, nim amb owundu miġ ei kin, ek tingang piinerngii mon ku! ²³ Nga dup jep endi nopu kin, tiġang erang enim ei, nim kin nga yi miġ, endi kinerngii mon! Nga kangi amb simba min, ambiġ wu ba eġmin oġ ei, nga endi nim kin, nga piinerngii mon! Piinarik kin, yi miġ, ok nim nge wumb kongun owundu erik kin, ku sik eġmin wumb nin wu ombu, en enim noman dinga owundu ei, ya mani mei eġe, konu orung orung pei peng kin, mulnjung. Molk kin, nga nim kunj men, ek kend tokun kin, ngan eġmin oġ ei, enim ya mani mei konu eġe orung orung pei wumb kin, yi eġin.”

²⁴ Nga Bapilon konu owundu to kis mundrum. Nimbiġ erang, Gos nge ek ka ni tor kindilmin wumb nin, nga Gos eim nge pii gii nik kin, oġ kun eġmin wumb pei ei nge, miyem ya mani mei eġe konu owundu eġe muġang kin, kan sinjing. Sik kin, wumb nii endi, en enim ya mani mei eġe, tok kundnjung wumb ei nge miyem ei, nim Bapilon kin, kan sinjing ku.

19

Gos Nge Wumb Bapilon Konu Owundu Dup Nopu Kis Elim Ei Ka Piinjing

¹ Nga ekii se, ei na piinj ni, ei tonu epin konu eġe wumb pei miġ molk kin, ek tangk kin, wii dinga tok molk kin, en enim ek yi

ninjing, “Gos nge embe ambil tonu kindilmin. Sinim nge Gos ei, eim sinim sipi orung sim. Nga eim nge tilang owundu palim. Nga eim dinga owundu palim ei, Gos eim nge mendpil palikim. ² Peng kin, yi mil Gos eim kos piinim ei, am kun ka nin, keimi mendpil piikim. Piipi kin, nga amb ol kis elim konu owundu ele, amb mil ei, eim mei ele wumb kin, ol kis erpi kin, to kis elim. Erang kin, Gos eim amb mil ei kin, kos piipi ngurum. Ngopu kin, nimbil erang amb ei, eim Gos nge kongun wumb ei, to kundrum. Kundang kin, Gos eim kumep kis ele, konu ei amb mil konu ei kin ngurum. ³ Ngopu kin, wumb pei en enim, nga wii dinga tok kin, yi ninjing, “Gos nge embe nga ambil tonu kindamin! Dup eskil Babilon konu owundu ele nopu kin tonu kunum kunum purum.” ⁴ Pe nga men tolmun wu num wumb engki tal, nga kapil kapli ei nin, nga konj molulmun epi kapil kapli ei nin, en enim Gos king pel kumb ele, kan mani kanik kin, ming gopsing pii polk kin, Gos kin men tok ngok kin, yi ninjing, “Ei keimi! Sinim Gos nge embe ambil tonu kindamin!”

⁵ Pe nga, Gos king pel ele, ek nipi kindang opu kin, yi nirim. “Sinim nge Gos ei, eim embe ambil tonu kindamin! Enim Gos nge kongun wumb pei nin, nga wumb num nin, nga wumb kembis nin, nga enim Gos kin mund mong

erik kin, eim kin ekii sik kin, enim pei, Gos nge embe ambil tonu kindngii!” ⁶ Pe nga na kom se piinj ni, wumb pei kulou to molk kin, ek tengnjing ei, nol kulup ek tangnim mil nin, nga konu gur gali dinga nilim mil ek tengim. Tangpi kin, na piinj ni, en enim ek yi ninjing, “Gos nge embe ambil tonu kindamin! Owundu ei, sinim nge Gos, eim dinga wii mendpil peng kin, eim sinim nge king tep er molulum.” ⁷ Pe sinim noman ka sepin nin, noman ka ka piipin kin, Gos Owundu molulum ei, eim embe ambil tonu kindamin! Nimbil erang, Gos nge kingam, kung siipsiip wal mil molpu kin, amb mil simba kunum ei, tonu orum. Opu kin, nga amb ei, pii gii ninjing wumb ei, eim wu ba nge konduk kindpi kin, er kun er molpu kin, poru nirim. ⁸ Nipi kin Gos amb ei, eim konduk am ka wii ngang kindpi kin, er kun er molum konduk ei, am kuru nin, konj ka wii salim ei, ol kun ka elmin. Erik kin, ol yi mil erim ei, Gos nge pii gii nilmin wumb ei, ol kun ka ol yi mil elmin.”

⁹ Erik kin, nga enjel ek yi nipi kin, na ngurum, “Mon, yi mil pulii! Wumb nii endi en enim, Gos kingam eim kung siipsiip mil molpu kin, amb simba nge kuni nungii nge nipi kin, wii topu kin, tu wum wumb ei, ka piik mulngii!” Nga enjel ei, na kin yi nim, “Gos nge ek ei, ek keimi mendpil palim.” ¹⁰ Pe

nga na enjel simb ele, kan mani kanip men tumbii enj; ba eim ek yi nipi na ngum, “Nim yi enerii mon! Na nam, nim nge angnim noł kin, nim kongun ende wu moł. Mołup kin, na enim kin, Jiisas nge ek keimi ei, ambił gii nik mołmun. Molk kin, pe Jiisas ek keimi ei, Gos nge Gui Ka epi ei, Jiisas nge ek ka wii ni tor kindiłmin ende mił mołmun. Molk kin, nim Gos kin men tokun kin, eim embe ambił tonu kindnji!”

Wumb Endi Tonu Kung Os Kuru Ele Ap To Mułum

¹¹ Pe nga, na kenj ni, tonu epin konu ele aki topu sirim. Sipi kin, konu ele kung os kuru endi multum. Mołpu kin, pe kung os ap tołum wu ei, eim embe Pii Gii Niłim Pułwu nin, Oł Keimi Ełim Pułwu mołulum. Mołpu kin, eim oł kun ka erpi kin, kos pipi kin, opu ermba oł ei, kun ka ełim. ¹² Erpi kin, pe eim ningił ei, dup anmbił mił, gur nirim; nga eim peng ele king peng kon ei nge, pei mondułum. Mondpu kin, nga embe endi ei tonu eim mei embił ele, mon poł pendrim; ba mon ei, wumb endi pułe ei, pii kun enałmin mon! Eim mendpił mon ei, pułe piłim. ¹³ Nga eim konduk olt kindrim ele, miyem topu pirim. Peng kin, nga eim embe ei yi niłmin, “Gos nge Ek Ka,” pa niłmin. ¹⁴ Nga ei tonu epin konu ele, opu ond wumb en enim, eim kin ekii sinjing. Sik kin, tonu kung os kuru ele molk kin, en enim ngenj

ele, konduk ka wii kuru kindik kin, punjung. ¹⁵ Puk kin, nga kumb ele nge wu ei, eim gupu ele tui jik tukum mułum tui ei, tor orum. Opu kin, eim tui ei, wumb pei to kundmba. Topu kin, nga eim ain dinga endi, ambiłpi kin, wumb mei konu ele orung orung pei wumb ei, tep er mułmba. Mołpu kin, eim ond wain mong ei, ambił sii topu kin, mer noł wain sii tołmun konu ele noł wain ei mił, Gos dinga owundu mendpił ei, eim nge popuł kis owundu tor kindmba. ¹⁶ Kindpi kin, eim nge alap ei kin, muła peł ele, mon embe yi mił pirim, “King Mołmun ele moł ei, Kumb ele Kindiłim Wu; nga Wu Owundu mołmun ele moł ei, Kumb ele Kindiłim Wu ku.”

¹⁷⁻¹⁸ Pe nga, na kenj ni enjel endi eni pim konu ele, angpi multum. Mołpu kin, eim wii dinga topu kin, kei sikapi mił kei kanim kanim pei ei, tonu muł ele bur nik kin, punjung konu kindrim. Kindpi kin, yi nim, “Enim pei kułou tangin kin, Gos enim kuni owundu ngumba weiyo! Ok kin, wu king nin, nga opu tep ełmin wu nin, nga opu ond wu dinga nin, nga kung os nin, nga kung os ap tołmun wumb nin, nga wumb ngenj pei nin, nga kongun wii ełmin wumb nin, nga kongun wii enałmin wumb nin, nga owundu nin, kembis ouni, ngenj ele pei enim nungii wei!” a nirim.

¹⁹ Pe nga na kenj ni, kung simbii owundu kin, mei

konu ele king pei kin, en enim opu ond wumb pei kupou tok kin, ya eim kung os kuru endi ap tonu multum wu ei kin, eim opu elmin wumb ei kin, opu erngii nge mulnjung. ²⁰ Mulk, ba kung simbii owundu ei kin, ek ni tor kindilim ek kend wu endi, eim jep ol kanim kanim kung simbii owundu kumb ele erpi ei, paki topu elim wu ei nin, wumb nii endi, eim kung simbii owundu ei, mon embe ambil tonu kindik nin, eim nge ond mił epi ei, men tok elmin wumb ei kin, ol kend to ngopu elim wu ei kin, kung simbii owundu ei tał, to kan ngurum. Ngopu kin, wu tał ei, olkup topu kin, noł gopu dup ele, muł owundu kis kunum kunum nopu elim konu ele kindrim. ²¹ Kindpi kin, nga wu endi, kung os kuru ap to multum wu ei, eim gupu ele tui jik tor orum tui ei, sipi kin, wumb eipi ei, pei to kundrum. Kundang kin, kei pei ok kin, wumb minj ngenj ei pei, no poru nimin nik kin, nunjung. Nangin kin, kei en enim pinang purum.

20

Seisen Kan Ngii Kung Ngii 1,000 Mił Pei Mułum

¹ Pe na kenj ni, enjel endi epin konu ele mani orum. Opu kin, eim angil ele, kii wał endi tukpu sip pinalim nge kii endi kin, nga kan sen dinga wii embin owundu erim endi, sipi kin er tu wurum. ² Tu wang opu

kin, ka wembii owundu ei ambil gii nirim. Nipi kin, wembii ei, kumb okrii mołpu kin, olum wembii ei, eim gui kis mendpił Seisen multum. Mołpu kin enjel ei, kan sen dinga ele, to kan ngopu pindang kin, kung ngii 1,000 pei o purum. ³ Pupu kin, pe enjel ei, eim ka wembii owundu ei, olkup topu kin, mer tukpu sip pinalim tukpu olt ele, mani kindrim. Kindpi kin, ondu ngopu kin, nga lok to dinga pendrim. Pendpi yi erang kin, Seisen ei eim, wumb muł ol konu pek punmun ei, eim ek kend topu, ngunarpi mułang kin, kung ngii 1,000 pei o purum. O pang kin, ekii se, eim kan posik, wak tangin kin, eim kunum aninga kopur wii andpi kin, mułmba nge purum.

⁴ Pe na kenj ni, king mołumun peł ele nge, wu kopur ei, sim konu ele wu kombur mulnjung. Mulnjung wu ombu, Gos kongun ngang wumb kin, kos owundu piik kin, mok tok erngii nge mulnjung. Molk kin, pe nga wumb nii endi en enim, Jiisas kin pii gii nik kin, wumb ni ngok kin, Gos nge ek ka ei, ambil gii dinga nik enjing wumb ombu, en enim min men mił wu ombu, kenj ni mulnjung ku. Molk kin, nga opu orung wumb, Gos nge wumb ei, to kundnjung. To konduk kin, nga na kenj ni, en enim kung simbii owundu ei kin, nga eim ond mił epi

enjing ei kin, ei men tok ngunenjing. Ngunarik kin, kung simbi kis ei, eim nge embe mon ei, wumb mei embil ele nin, angil ele mon to mundnenjing. Mundnarik kin, wumb ombu en enim, konj muŋgii nge noman konj ei, sik pendik kin, en enim king mił, Jiisas kin tep to mułangin kin, kung ngii 1,000 pei ombu nge mulnjung. ⁵ Mułangin kin, nga wumb kulii kombur, en enim konj muŋgii noman ei, kunum ele sinenjing wumb ei, en enim kolk mułangin kin, kung ngii 1,000 pei omba nge mulnjung. Molk kin, ei am kumna mina kin, wumb kulii angk kin tonu ongii nge kunum. ⁶ Wumb nii endi, eim kolpu kin kumna angpi kin, tonu omba wumb ei, en enim ka piik kin, ol kun ka er muŋgii. Molk kin, nga ekii se kulngii wumb ei, dinga peng kin, kumb se kulnjung wumb ei, to mani kindnerngii mon! Ba nga wumb ei, Gos Krai tel nge, kulmal kelngii wumb mił muŋgii. Molk wumb ei, Krai kin king 1000 kung ngii pei, tep er muŋgii.

Gos Seisen To Kis Erim

⁷ Kung ngii pei 1,000, ei poru neng kin, Seisen eim kan ngii ele, kan ngok pendnjing ei, tor kindangin kin, omba. ⁸ Omba ei, opu wumb mei konu ekin angil mong kapił kapli poru salim wumb ei, ek kend to ngumba nge omba. Opu kin, wumb tilap ei, Gos konu kin, Mekok konu tel, Seisen ei pupu

kin, wumb si ende kindang kin, opu mił erngii nge ba wumb ei, wumb ep noł wer ele, ku kulta molum ei mił, yi kapli mulmun. ⁹ Molk kin, nga opu ond wumb en enim, mei konu orung orung pei, tonu puk kin, Gos nge wumb si pok erik kin, Gos nge mei kaimb sipi kin, eim wumb noman ngopu mei konu owundu ei, opu orung wumb pei si pok enjing; ba dup endi epin konu ele, Gos kindang mani opu kin, wumb ei pei nopu kin, er kis er poru nirim. ¹⁰ Nipi kin, nga Seisen wumb pei kend topu ngurum. Ngang kin, Gos Seisen eim olkup topu kin, mer noł gopu dup ele, mani kindrim. Kindrim konu ele, kung simbi owundu kin, ek kend topu ni tor kindilim wu ei kin, mer dup konu ele ok mulnjungul. Mułangil kin, nga wu kis tekliki ombu, epin tinga kunum kunum dup konu ngenj kumbii kis sik kin, kunum kunum muŋgii.

Kos Mendpil Tonu Om

¹¹ Pe nga na kenj ni, king molulum pel kuru owundu endi sim konu ele, wu endi multum. Molpu kin, wu ei kumb ele, muł mei tal, wu ei kin si kind punjngul. Pungul kin, nga mułngul konu endi sineririm. ¹² Nga na kenj ni, kulnjung wumb owundu kembis tal mił ombu, en enim king pel sim konu ele ok kin, angk mulnjung. Molk kin nga mon kombur aki turum. Topu kin, nga mon endi

aki turum ku. Aki topu mon ei, konj muŋgii nge mon. Pe nga kulnjung wumb en enim, oŋ nimbiŋ oŋ erik puk oŋ ei, mer mon ombu kanpi kin, en enim mok turum. ¹³ Pe nga ep noŋ kulii wumb mulnjung wumb ei, ngopu orung kindrim. Kindpi kin, pe noman tuk gii kulii oŋ ei kin, nga kulii ngenj miŋ mei konu saŋim ei yi ku, kulii si orung kindinjngiŋ. Si kindangii kin wumb ombu en enim, oŋ kanim kanim erik kin, endnjing ei miŋ piipi, kanpi yi erpi kin, kos piipi kin, mok topu elim. ¹⁴ Pe nga noman tuk gii kulii oŋ ei nin, kulii ngenj miŋ nge mei ei kin, pei olkup topu kin, mer noŋ gopu dup ele, tuk kindrim. Kindpi kin, noŋ gopu dup ele, ei kulii oŋ nga endi, tonu omba ei, ngenj kumbii kunum kunum singii. ¹⁵ Pe nga wumb nii endi, en enim embe mer konj muŋgii nge mon ele mulerim kin, wumb ei pei, to mani noŋ gopu dup ele, muŋ owundu erpi pim konu ele, olkup to kindrim.

21

Muŋ Mei Konj

¹ Pe nga na epin konu ele kin, ya mani mei konu ele konj sim kenj. Nimbiŋ erang epin konu ele ok nge kin, mei konu ele oknge kin, ouni am pupu kin, poru nirim. Nipi kin, nga ep noŋ pinerim mon ku! ² Pe nga na kenj ni, oŋ kun ka elmin konu ei, Jerusalem konu konj ei, tonu epin konu

ele Gos kin mani orum. Konu ei, yi miŋ amb endi ei, eim wu ba nge wam omba. Opu nipi kin, eim moke erpi kin, er kun er moŋpu kin, eim wam omba nge kan simbii ni piipi kin, multum ei miŋ, yi mani orum. ³ Wang kin, nga na kom sip piinj ni, ek owundu endi ei, Gos nge king peŋ ele nipi kin, tor orum. Piini! Pe Gos nge moŋulum konu ei, wumb kin ouni moŋmun. Molk kin, nga Gos eim, en enim kin ouni muŋmba. Moŋpu kin, nga wumb en enim, eim nge wumb mendpiŋ muŋgii. Muŋangin kin, Gos eim, en enim kin ouni moŋpu kin, nga Gos ei eim, en enim nge Gos mendpiŋ muŋmba. Moŋpu kin, Gos eim, wumb ei nge ningii ka onum ei, kil ngopu kin, si kindmba. ⁴ Kindpi kin, nga en enim nga, kulerngii mon! Kularik kin, nga en enim noman embin to piinerngii mon! Piinarik kin, nga ke nik kin, ngenj kumbii sik elmin oŋ ei, enerngii mon! Nga en enim oŋ ok nge ei, am pupu kin poru nimba.

⁵ Pe nga wu endi, eim tonu king peŋ ele multum wu ei, eim ek yi nirim. "Piini! Na epi pei konj minj end! Nga eim ek nipi kin, na ngopu yi nirim, "Ek ei nge mon pulnjii! Nimbiŋ erang ek ei, ei keimi mendpiŋ! Kapli wumb en enim, ek ei pii gii ningii." ⁶ Nga eim ek na kin nga nipi kin yi nirim, "Ei tonu opu kin, poru nirim. Na nam kumb ele

mołup kin, nga ekii ele mołul ku. Na epi kanim kanim ei nge pułwu mołul. Nga epi pei poru nimba kunum owundu ei nge pułwu mołul ku. Mołup kin, wumb nii endi, eim noł nuwa ermaba wumb ei, na eim noł konj kunum kunum mołulum noł palim noł ei, wii kuł ngamb kin numba. ⁷ Nopu kin, nga wumb nii endi, eim opu erpi kin, ka mundmba wumb ei, eim na kin epi ka wii simba. Sipi kin, nga na eim nge Gos mułamb kin, eim na nge kingam mułmba. ⁸ Mołpu, ba wumb endi, eim gał kułpu kin, tungu erpi orung pupu kin, pii gii ninarpi kin, oł kis kanim kanim oł penj tui erpi kin, wumb endi to kondpu kin, wu eipi nge ambim ei, waning nonmbuł kin, kunju men oł ei erpi kin, gos kend kin, men topu ngopu kin, ek kend minj topu kin, oł ombu er endmba wumb ei, eim noł gopu dup ele, muł owundu er palim konu ele, eim mułmba konu salim ei, konu kułii konu ele, nga kułii endi tonu omba.

Jerusalem Konj

⁹ Pe nga enjel angil orung nga tał mulnjung enjel ei nge, endeim endi ei, eim oł kis embin tui oł ei, ming epi angil orung nga tał piki tang kin, se multum wu ei, eim na kin opu yi nirim. “Wa! Na nim amb mił kokuł ei eim nim andan tumbii ei, kung siipsiip wał mił wu ei, Kraiss eim kokuł ei nge ambim mił ei, nim andan tumbii.”

¹⁰ Pe nga Gos nge Gui Ka ei, eim na dinga ngang kin na eim si mengpi kin, koming olt endi pim konu ele, ei tonu sipirim. Sipipi kin eim na Jerusalem konu ka wii ele, na andan tum konu ei, eim Gos kin muł konu ele mułum mił, tor orum. ¹¹ Jerusalem konu ei, Gos nge tilang owundu ele, piki topu pirim. Tilang er pirim ei, am kom ku kombur, ku tonu pułum kom ku ei mił, yi end pirim. Pirim kom ku, ‘jaspa’ nilmin ku ei, kirapi konj mił, tilang er pirim. ¹² Pe nga konu owundu ei, kung gui olt owundu mendpił pirim. Peng kin, nga kung gui ele, ondu engki nga tał pirim. Pirim konu ele, enjel engki nga tał angk kin, tep erik mulnjung. Molkin, nga kung gui ondu ele, Esrel wumb tilap nge, engki nga tał embe ei, połpu kin mundrum. ¹³ Mondpu kin, kung gui ondu tekliki ei, ał eni tonu ołum konu ele pirim. Peng kin, nga ei orung ele, kung gui ondu tekliki pirim Peng kin, nga mer orung ele, kung gui ondu tekliki pirim. Peng kin, nga eni mani pułum konu ele, kung gui ondu tekliki pirim. ¹⁴ Peng kin, nga konu owundu nge kung gui ei, engki nga tał ei, kom ku dinga mandring polk engindnjing. Engindangin kin, kom ku engki nga tał ei, kung siipsiip wał mił wu ei, Kraiss eim nge ek se andilmin wu, engki nga tał nge embe poł pendrim.

15 Pe nga enjel ei, na kin ek nipi kin, eim dolu gol su epi endi ei, eim angil e le pirim. Peng kin, eim su dolu ei, se andpi kin, konu owundu ei kin, nga konu ei nge kung gui kin, kung gui ondu kin, su simba nge ambilpi engrim. 16 Engrim konu owundu ei, am kun mendpil su endi sirim. Sipi kin, nga wul al nin, ei mer nin, nga tonu mani ei, su ende mil sirim. Sipi kin, nga enjel ei, eim konu owundu e le dolu sipi kin, su sim ei, 1500 turii mil purum. Pang kin, konu owundu e le wul al nin, ei mer nin, tonu mani pei ei, su ende 1500 turii mil, su ende mil ku pirim. 17 Peng kin enjel ni, eim su dolu ni sipi kin, su si kenrim ni, wu endi su silmin su ei, yi mil ende sirim. Sipi kin, nga enjel ei, kung gui su sirim ei, su ei nge minj sirim. Seng kin, kung gui ei, su simb 216 simb pei, alt pirim. 18 Peng kin, konu owundu ei nge kung gui ei, Gos eim kom ku ka wii endi, 'jaspa' nilmin, ei kin eririm. Erpi kin, nga Gos eim ku gol sipi kin, konu owundu e le, gol kin eririm. Erang kin, konu ei gol ei am tilang ka owundu erpi kin, kirapi mil eririm. 19 Erang kin, konu owundu nge kung gui ei, pu le ei yi mil, Gos kom ku kanim kanim ku owundu top elmin mil, sipi kin, moke ngurum. Ngopu kin, kom ku endi ka wii ei embe 'jaspa' nilmin. Nga kom ku muk endi embe, 'sapaiya'

nilmin. Nga kom ku kuru endi embe, 'ales' nilmin. Nga kom ku jambi endi embe ei, 'emeral' nilmin. 20 Pe nga kom ku endi, kundii kuru ta le ei, 'saroniks' nilmin. Nga kom ku kundii endi, 'karniilon' nilmin. Nga kom ku endi terim ei, 'kraisolais' nilmin. Nga kom ku endi jambi mil endi, 'beril' nilmin. Nga kom ku terim mil endi, 'topas' nilmin. Nga kom ku endi, jambi kin terim mil 'krisopas' nilmin. Nga kom ku endi muk mil endi, 'jesin' nilmin. Nga kom ku endi kundii eipi endi, 'amisis' nilmin. 21 Pe nga konu owundu nge ondu, engki nga ta le ei, engki nga ta le biis kuru ka wii, ku owundu top elmin yi mil pirim. Peng kin, ondu endeim ei, biis kuru endeim gelsi kira le mil, epi ei nge, endeim ni owundu ka wii mil, yi er pendrim. Pendpi kin, ondu endeim endeim yi mil er pendrim. Pendpi kin, nga konu owundu e le andlam ei, am gol nilmin, ku ei mendpil, andlam e le eririm. Erpi kin, ei am er kindang kin, bininga le er kirapi mil, erpi pirim. 22 Pe nga, na Gos nge men to lmun ngii endi, konu owundu e le tuk seng kin, endi na kinenj. Nimbil erang Gos Owundu nge eim noman dinga wii seng kin, nga eim kung siipsiip wa le mil wu ei, Krai ei eim kin, e le elip Gos nge men to lmun ngii owundu mil pirim. 23 Pe nga, konu owundu e le, oi eni ta le, tilang erki le kin tuk ongu le

mił pineririm mon. Nimbil erang Gos nge tilang owundu mendpił ei minj erang kin, konu orung orung ele tilang ei, erpi pirim. Peng kin, nga kung siipsiip wał mił wu ei Kraisi ei eim dup alam mił multum. ²⁴ Mołpu kin, wumb konu muł oł ele moł punmun ei, Gos eim nge tilang owundu ele mendpił, kanik kin, andlam endngii. Andik kin, mei konu ele wu king moł punmun ombu, en enim nge moke si mengk ele, tuk sipngii. ²⁵ Nga konu owundu ele kung gui ondu ngo pendnjing ei, kunum kunum aki minj top sahlim ondu ei, tuk punermba mon. Pe nga, emii endi pepi kin tuk onermba mon! ²⁶ Pe nga wumb ngenj epi ka wii nin, ku ka wii nin, epi ombu wumb kon muł oł ele mołmun wumb ei, pei si mengk kin, ele tuk sipngii. ²⁷ Ba oł kis penj mołum epi ei nin, oł kis kanim kanim ei nin, nga wumb ek kend tok niłmin ombu nin, Gos eim konu mołum konu ele, tuk punerngii mon! Ba wumb nii endi, eim embe mer kung siipsiip wał mił wu ei, Kraisi ei nge mon ele konj kunum kunum mołumun mon ele, pulum wumb ei minj mendpił, tuk ele pungii.

22

Jerusalem Konu Konj Ei Nge Ek Kopur

¹ Pe nga enjel ei, eim na noł ei, wumb no konj kunum kunum mołumun noł ei, andan turum. Topu

kin, noł ei, kirapi mił tilang eririm. Eririm noł ei, eim Gos kin kung siipsiip wał mił wu ei Kraisi ei kin, mulkuł king peł konu ele, tor orum. ² Opu kin, noł ei, konu owundu ele ka wii andlam beris kin ele, tuk mii memb ele, kun opu purum. Pupu kin, nga noł wer ele, orung orung ombu, ond wumb nok konj mołumun ond ombu, angilim. Engrim ond ei, kung ngii endeim ele, mong topu kin, engki nga tał kanim kanim eipi eipi tołum. Tołum ond ei, oi endeim ele, ond mong ku tołum. Topu kin nga, ond onguł wumb konu ele orung orung pei, pe pulmun wumb ei, er ka elmin. ³ Pe nga, Gos eim epi pei, eim noman enalim ni piilim epi ei, Gos kin mandi mulermba mon! Ba Gos kin kung siipsiip wał mił wu ei, Kraisi ei eim mułnguł konu ei mendpił, king peł konu owundu ele tuk simba. Sipi kin, nga Gos nge kongun wumb ei, Gos kin men tok ngungii. ⁴ Ngok kin, wumb Gos eim kumb ningil kinangin kin, nga eim embe ei, en enim mei embil ele pulmba. ⁵ Pe nga emii endi, konu ele nga pinermba mon! Pe nga jep tilang min, eni tilang ei nge, kongun nga sinermba mon! Nimbil erang Owundu Gos eim, en enim nge tilang mułmba. Mułang kin, wumb en enim king mił kunum kunum tep er molk pungii.

Jiisas Eim Sikir Orung

Omba

⁶ Nga enjel ei, na kin ek yi nirim. Nirim ek ei ek keimi mendpił, nga am ek dinga wii, pii gii ningii nge ek palilim. Peng kin kumb ok Owundu Gos eim nge ek ni tor kindilmin wumb kin, eim nge Gui Ka kindrim nge Gos ei, eim enjel endi kindang opu kin, eim nge kongun wumb ombu, mering ekii se tonu omba mandi erang kin epi ei, andan tumba nge kindrim.

⁷ Pe nga Jiisas yi nirim, "Piyei! Na sikrip orung ombii end. Wumb nii endi, eim Gos nge oł ekii se ermba nge ek ei, mon ele piik kin, ekii singii wumb ei, ka piingii!"

⁸ Ei na Jon nilim wu ei mendpił, mołup kin, epi ei kanip kin, nga piip enj wu moł. Mołup kin, na epi pei ei, kan poru nip kin, pe nga enjel ei, na epi kanim kanim andan topu eririm wu ei, eim simb ele, mong gopsing pii poł muls. Mołup, na eim kin, men top kin, eim embe ambil tonu kindip kin, ngumbii end. ⁹ End, ba eim na kin ek nirim, "Mon! Nim yi mił enenjii! Na nim kin kongun ende wu moł nga nim angnim noł nin, Gos nge ek ni tor kindilmin wumb ok nge ei kin, wumb ende moł. Mołup kin, nga wumb nii endi, ek mon ya mon ele mołum ei nga, ekii sik elmin wumb ei nge, wumb ende moł. Mołup kin, nim pukun kin, Gos embe ambil tonu kindkin kin, men to

ngokun kin, eim kin mendpił yi enjii." ¹⁰ Nga enjel ei, eim na kin ek piipi kin, yi nirim, "Mon ele ek mon oł ei, ekii se tonu omba nge ek mołum mon ei, nim pandi to gii ninenjii! Ninenjii oł ei mendpił nga mandi tonu omba enim. ¹¹ Yi mił erang, wumb oł kis kanim kanim elmin wumb ei, wiik tangin kin, oł kis minj erik mułangin kin, nga wumb oł penj tui ni piik elmin wumb ei, wiik tangin kin, oł penj tui nga min ele piik erngii. Nga wumb Gos nge oł kun ka erik wumb ei, wii tan kin, Gos nge oł kun ka erik mułangin kin, nga Gos kin kun ka mołmun wumb ei, wii tangin kin, Gos kin kun ka ku mułngii!"

¹² Jiisas ek yi nirim, "Piyei! Na pe mandi ombii end. Na wumb nge kumep eipi eipi tu wup kin, wumb kongun kanim kanim enjing mił kumep ei, wumb endeim endeim ni mok top ngumbii. ¹³ Na minj moł, kumb ele kindip kin, nga mołup kin, ekii kindip el wu moł. Moł ei, na epi kanim kanim nge pułwu moł. Moł ei, na epi kanim kanim erip porun tunj pułwu moł."

¹⁴ Yi mił wumb nii endi, eim alap olt endi, was erpi kin, konj mił mułmba wumb ei, eim ka piipi kin, mułmba. Mułang kin, wumb ei kapłi, ond noman konj kunum kunum mołum ond ei nge, mong nungii. Nok kin, kung siipsiip wał mił kangil miyem ei je kil ngum wumb

ei, en enim konu owundu ka wii nge ondu ei, kapli tuk ele pungii. ¹⁵ Nga konu owundu ka wii ei, torung wumb ka owu mił mołmun wumb ombu nin, wumb kunju men tołmun wumb nin, nga wu amb waning nołmun wumb ei nin, nga wumb, wumb eipi to konduk elmin wumb ei nin, nga gos kend embe ambil tonu kindik elmin wumb ei nin, nga wumb pei ek kend tui andlam ei noman pend kin, ekii sik elmin wumb ei nin, wumb ombu en enim, Gos nge konu ka wii owundu ele torung mułngii! ¹⁶ “Na Jiisas, na nge enjel enim kin kindamb opu kin, eim ele enim men tołmun wumb ombu kin, ek ei nipi tor kindrim. Kindpi kin, na wu Deipis nge pulwu moł; nga na eim kupam noł moł ku. Nga na konu kupiiring kor kanjip tilang ka wii elim kanjip ei mił, na moł ku.” ¹⁷ Gos nge Gui Ka kin, kung siipsiip wał mił wu ei nge ambim mił ei, pii gii niłmin wumb ei kin, ek yi ninjngil, “Oiyo!” Nga wumb nii endi, ek ei piimba wumb ei kindang opu kin ek yi nimba, “Nim Oiyo!” Nga wumb nii endi, noł nuwa ermba wumb ei, eim omba ku. Nga wumb nii endi, eim

noł no konj kunum kunum mołmun noł ei, numbii ni piim kin, noł ei numba ku. Nopu kin, epi ei, Gos nge epi ka wii ei, wii ngurum. ¹⁸ Yi mił, wumb nii endi, eim Gos nge mon ek ninim oł ei, ekii se tonu omba ek ei, piimba wumb ei, na ek dinga nip ngond. Ngopu kin, pe wumb nii endi, eim Gos mon ele, ek pinalim mił nipi kin, nga tuk kindmba wumb ei, Gos nga eim kin, oł embin tui mer mon ele, ek ninim mił ei, Gos erpi kin, wu ei kin tonu kindmba. ¹⁹ Nga wumb nii endi, Gos ke mering ekii se tonu omba ek ninim mon ei, to si kindpi kin ermba wumb ei, nga Gos eim kin yi ku ermba. Erpi kin, nga wumb ei, eim ond no konj kunum kunum mołmun ond ei, angilim ei, nunarpi kin, nga konu owundu ka wii konu ei mon ele, ninim konu ei, wumb ei eim tuk ele punermba mon ku. ²⁰ Nga Jiisas eim ek oł ekii se tonu omba ek ei, ni tor kindrim ei, nga ek yi nirim, “Keimi! Na ombii kunum pe mandi enim!” Ei keimi! Ei kapli, yi minj pengli! Owundu Jiisas nim wa! ²¹ Pe Jiisas Owundu ei, eim noman ka ei, sinim oł kun ka elmin wumb pei kin ouni mułmba. Ei keimi!